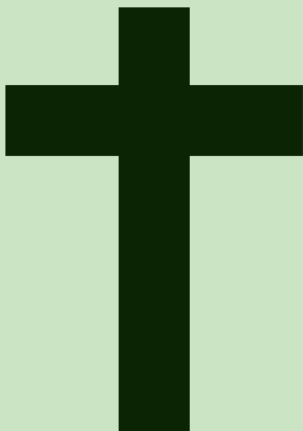

Si-nuguan' Yan'anj
Xanga'

Triqui, San Martín Itunyoso: Si-nuguan' Yan'anj Xanga'
(New Testament)

Si-nuguan' Yan'anj Xanga'
Triqui, San Martín Itunyoso: Si-nuguan' Yan'anj Xanga'
(New Testament)

copyright © 2019 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: San Martín Itunyoso Triqui

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
4be4034f-f0b9-59fa-84d1-c8a64bdef6d4

Contents

San Mateo	1
San Marcos	69
San Lucas	112
San Juan	184
Hechos	237
Romanos	301
1 Corintios	329
2 Corintios	356
Gálatas	373
Efesios	383
Filipenses	393
Colosenses	400
1 Tesalonicenses	407
2 Tesalonicenses	413
1 Timoteo	417
2 Timoteo	425
Tito	431
Filemón	435
Hebreos	437
Santiago	459
1 Pedro	466
2 Pedro	475
1 Juan	480
2 Juan	487
3 Juan	488
Judas	489
Apocalipsis	492

EL SANTO EVANGELIO SEGÚN SAN MATEO

Genealogía de Jesucristo

¹ Nan huin 'ngō lista xi'í ni xi Jesucristo huin sí' da'nj xí' David tsínj gane asij ná. Nj xi David huin Abraham tsínj gane asij ná. ² Nj Abraham huin chrej tsínj gu'naj Isaac. Nj Isaac huin chrej tsínj gu'naj Jacob. Nj Jacob huin chrej ni njanj tsínj gu'naj Judá. ³ Nj Judá huin chrej Fares nga tsínj gu'naj Zara. Nj nni nungüej sí' huin Tamar. Nj Fares huin chrej tsínj gu'naj Esrom. Nj Esrom huin chrej tsínj gu'naj Aram. ⁴ Nj Aram huin chrej tsínj gu'naj Aminadab. Nj Aminadab huin chrej tsínj gu'naj Naasón. Nj Naasón huin chrej tsínj gu'naj Salmón. ⁵ Nj Salmón huin chrej tsínj gu'naj Booz. Nj nni sí' huin yun'unj gu'naj Rahab. Nj Booz huin chrej tsínj gu'naj Obed. Nj nni sí' huin yun'unj gu'naj Rut. Nj Obed huin chrej tsínj gu'naj Isaí. ⁶ Nj Isaí huin chrej tsínj gu'naj David.

Nj David huin chrej tsínj gu'naj Salomón. Nj nni Salomón huin nicā tsínj gu'naj Urías. ⁷ Nj Salomón huin chrej tsínj gu'naj Roboam. Nj Roboam huin chrej tsínj gu'naj Abías. Nj Abías huin chrej tsínj gu'naj Asa. ⁸ Nj Asa huin chrej tsínj gu'naj Josafat. Nj Josafat huin chrej tsínj gu'naj Joram. Nj Joram huin chrej tsínj gu'naj Uzías. ⁹ Nj Uzías huin chrej tsínj gu'naj Jotam. Nj Jotam huin chrej tsínj gu'naj Acaz. Nj Acaz huin chrej tsínj gu'naj Ezequías. ¹⁰ Nj Ezequías huin chrej tsínj gu'naj Manasés. Nj Manasés huin chrej tsínj gu'naj Amón. Nj Amón huin chrej tsínj gu'naj Josías. ¹¹ Nj Josías huin chrej ni njanj tsínj gu'naj Jeconías ngaa gan'anj xacaj ni tsínj man xuman' Babilonia ni ngüi israelita gan'anj ni sij xánj ni sij.

¹² Nj ngaa nan' ni ngüi israelita xánj ni sij nj Jeconías huin chrej tsínj gu'naj Salatiel. Nj Salatiel huin chrej tsínj gu'naj Zorobabel. ¹³ Nj Zorobabel huin chrej tsínj gu'naj Abiud. Nj Abiud huin chrej tsínj gu'naj Eliaquim. Nj Eliaquim huin chrej tsínj gu'naj Azor. ¹⁴ Nj Azor huin chrej tsínj gu'naj Sadoc. Nj Sadoc huin chrej tsínj gu'naj Aquim. Nj Aquim huin chrej tsínj gu'naj Eliud. ¹⁵ Nj Eliud huin chrej tsínj gu'naj Eleazar. Nj Eleazar huin chrej tsínj gu'naj Matán. Nj Matán huin chrej tsínj gu'naj Jacob. ¹⁶ Nj Jacob huin chrej tsínj gu'naj José. Nj José huin nicā yun'unj gu'naj María. Nj María huin nni Jesús gu'naj sí' Cristo.

¹⁷ Hué dan nj asij tsínj gu'naj Abraham da ga'nga tsínj gu'naj David, nj guisj xigan'anj xi Jesucristo. Nj asij tsínj gu'naj David da nicaj ni tsínj man xuman' Babilonia ni ngüi israelita gan'anj ni sij xánj ni sij, nj guisj ango xigan'anj xi Jesucristo. Nj asij nan' ni ngüi israelita xánj ni sij da ga'nga man'an Jesucristo, nj guisj ango xigan'anj ni xi Jesucristo nej aj.

Nacimiento de Jesucristo

¹⁸ Nj nanaj gahuin ngaa achin doj ga'nga Jesucristo. Nj hua gahuin yya ruhua José nga María xacaj nungüej nej dugüi' nej. Sanj ngaa achin gane nnguan'an nungüej nej, nj xacaj María cuenta sisj hua guiri' unj lij, gui'yaj Espíritu Santo. ¹⁹ Nj hua nica niman José huin sij nicā María. Nj rian na'uej ruhua José ga'mi gaquin' sij xi'í si gahuin nga María rian ni tsínj nicaj sun, nj gani ruhua sij si duna huí sij unj. ²⁰ Nj ngaa hué daj gani ruhua

sij, n̄i ne' n̄i gurugüi' 'ngö ángel ga'n̄ij Yan'an̄j ngaa ga'nin' sij. Ngaa n̄i gataj ángel daj gunun José:

—Gunun so' si ga'mi José huin so' da'n̄ij David. S̄i guxu'ui' so' xacaj dugüi' so' nga María si Espíritu Santo guiyaj si guiri' unj 'ngö lij. ²¹ N̄i guruj María 'ngö lij sno'o. N̄i dugu'naj so' si-xugüi lij daj Jesús. N̄i hué daj gu'naj sij si hué sij gahuin ts̄inj guiyaj si ganani ni ngüi rian si-gaquin' ni sij. —Daj gataj ángel gunun José.

²² N̄i hué daj gahuin daran' nuguan' nan si guisij gahuin yya si nata' ts̄inj ga'mi si-nuguan' Señor rian ni ngüi asij ná. ²³ N̄i gataj sí':

Guini' i a ni é re' sis̄i guiri' 'ngö yun'unj xana yan 'ngö lij.

N̄i ga'nga 'ngö lij sno'o.

N̄i dugu'naj ni sij si-xugüi Emanuel.

Daj gataj ts̄inj ga'mi si-nuguan' Señor daj. N̄i Emanuel huin ruhuaj gata sis̄i nne Yan'an̄j nga né'.

²⁴ N̄i ngaa ganun ruhua José ga'nin' sij n̄i guiyaj sij daj rún' gataj si-ángel Señor gunun sij. N̄i xacaj sij María gahuin unj nic̄a sij. ²⁵ San̄i nun gatoj nuguan'an nungüej nic̄a sij asij da' ga'nga da'n̄ij María. N̄i dugu'naj José si-xugüi-i' gahuin JESÚS.

2

La visita de los magos

¹ N̄i ga'nga Jesús xuman' Belén ngaa nicaj sun rey Herodes estado Judea. N̄i man̄ ni ts̄inj digui'yun daj hua mán yati' xata' ga'na' ni sí' rian s̄ij güi. N̄i guis̄j ni sí' xuman' Jerusalén. ² N̄i nach̄inj snan'an̄j ni sí' ni ts̄inj man̄ xuman' Jerusalén. N̄i gataj ni sij:

—N̄i a ga'nga si-rey ni ts̄inj israelita únj. Daj si guini' i ni únj digyán yati' ne' rian s̄ij güi sis̄i ga'nga sij. N̄i ga'na' únj ganiquin' ráj d̄acoj únj rian lij ga'nga daj. —Daj gataj ni sij.

³ N̄i ngaa gunun rey Herodes nuguan' daj, n̄i n̄in' ruhua gahuin ruhua sij. N̄i hué daj gahuin ruhua daran' ni ts̄inj mán xuman' Jerusalén nej.

⁴ Ngaa n̄i gaquin̄j rey daj ga'na' daran' chrej a'nin' nga ni ts̄inj digyán ley rian ni ngüi nej. N̄i nach̄inj snan'an̄j sij ni sí' n̄i a ga'nga Cristo huin ts̄inj ga'na' nacaj ni ngüi, guiyaj Yan'an̄j xanga'. ⁵ Ngaa n̄i gataj ni sí' gunun sij:

—Ga'nga Cristo xuman' Belén xuman' ngaj ne' estado Judea si hué daj garun ts̄inj ga'mi si-nuguan' Yan'an̄j rian ni ngüi asij ná:

⁶ Gunun man'án so' xuman' Belén huin xuman' ngaj do'ój Judá.

Sé 'ngö xuman' le'ej huin so' scan̄j ni xuman' ngaj estado Judea.

Daj si gahui 'ngö ts̄inj ga'nin' xánj so'.

N̄i dugumi sa' sí' ni ngüi israelita huin ni ngüi nico' man'anj.

Daj gataj ts̄inj daj. —Daj gataj ni sij gunun Herodes.

⁷ Ngaa n̄i gaquin̄j hūi Herodes ga'na' ni ts̄inj digui'yun yati'. N̄i nach̄inj snan'an̄j sij ni sí' un güi yya gurugüi' yati' daj. ⁸ Ngaa n̄i ga'n̄ij Herodes gan'an̄j ni sí' xuman' Belén. N̄i gataj sij:

—Gan'an̄j a ni é re' yu'uj daj. N̄i nach̄inj snan'an̄j 'ueé a ni é re' xi'í lij daj. N̄i ngaa nari' a ni é re' n̄i ganata' ni é re' gun̄nj. N̄i gan'án guiniquin' ráj d̄aco rian ngaj lij daj nej. —Daj gataj Herodes gunun ni ts̄inj daj.

⁹ N̄i ngaa gunun ni sij si gataj rey, n̄i gan'an̄j ni sij. N̄i hué yati' guini' i sini ni sij rian s̄ij güi, n̄i digyán-án' chrej huaj ni sij. N̄i 'ngö ganiquin' yati' daj digyán-án' rian ngaj lij daj ga'nga. ¹⁰ N̄i ngaa guini' i ni ts̄inj daj yati',

n̄i n̄in' ruhua gahuin niq̄' ruhua ni sij. ¹¹ N̄i ngaa gatúj ni sij chruhua hue', n̄i guini'i ni sij lij daj nga nni María. N̄i ganiquin' ráj dacoj ni sij rian lij daj. Ngaa n̄i na'nij ni sij rian chrúnj nicaj ni sij huaj ni sij. N̄i go' ni sij gaga' oro nga siquij sa' nej nga 'ngo si guin' daj nej rian lij. ¹² N̄i rjan gataj nnej rian ni sij sisi s̄i nanicaj ni sij rian nne rey Herodes, ngaa n̄i nanicaj ni sij ango chrej nan' ni sij xánj ni sij.

Matanza de los niños

¹³ N̄i ngaa guisij nan' ni tsínj daj, ngaa n̄i gurugüi' 'ngo si-ángel Yan'anj rian José ngaa ga'nin' sij ngaj sij atoj sij. N̄i gataj ángel daj:

—Nachica so' n̄acaj so' n̄ungüej nni lij aj. N̄i gunánj so' gan'anj so' yu'uj gu'naj Egipto yu'uj daj guna so' da gatā gunun re'. Daj si rey Herodes n̄ano' dagahui' lij da aj. —Daj gataj ángel gunun José.

¹⁴ Ngaa n̄i nachica José nacaj sij n̄ungüej nni lij. N̄i gahui sij ne' n̄i gan'anj sij Egipto. ¹⁵ N̄i gane sij yu'uj daj da' gahui' rey Herodes. N̄i hué n̄anjan gahuin sisi gahuin yya daj rún' gataj 'ngo tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi asij ná. N̄i gataj sí': "Gaquín da'n̄i gahui sij Egipto ga'na' sij." Daj gataj Yan'anj, gataj tsinj daj.

¹⁶ N̄i ngaa xacaj cuenta Herodes sisi digya' yun'unj ni tsínj digui'yun daj hua ni yati' man'an sij, n̄i n̄in' ruhua ga'man ruhua sij. N̄i ga'nin' sij sun sisi dagahui' ni snado daran' ni lij sno'o da a'nga nga ni lij guisij hujj yo' xuman' Belén nga daran' ni xuman' ngaj n̄ichrun' nej. N̄i daj gui'yaj sij sisi gahui' lij huin lij x̄i'i nata' ni tsínj digui'yun daj hua yati' rian sij.

¹⁷ N̄i hué daj gahuin yya sayun daj rún' gataj tsínj gu'naj Jeremías huin sí' 'ngo tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. N̄i gataj sí':

¹⁸ Gunun ni ngüi sisi aco 'ngo yun'unj xana riqui xuman' Ramá.

N̄i n̄in' ruhua nani ruhua ún'.

N̄i aco n̄in' ruhua ún' nej.

Yun'unj xana gu'naj Raquel huin si aco xi'í da'n̄ij ún'.

N̄i na'ue nahuin niq̄' ruhua ún' nga xi'í aco ún'.

Daj si hua guisij gahui' ni da'n̄ij ún'.

Daj gataj Jeremías asij ná.

¹⁹ Sanj ngaa guisij gahui' Herodes, ngaa n̄i gurugüi' 'ngo si-ángel Señor rian José ne' n̄i ngaa ga'nin' sij ngaj sij gane sij yu'uj gu'naj Egipto. ²⁰ N̄i gataj ángel daj:

—Nachica so', n̄i n̄acaj so' n̄ungüej nni lij, n̄i nanicaj so' gan'anj so' yu'uj gu'naj Israel. Daj si hua guisij gahui' ni tsínj ataj sisi dagahui' ni sij lij da aj. —Daj gataj ángel gunun José.

²¹ Ngaa n̄i nachica José nacaj sij n̄ungüej nni lij, n̄i nan' sij Israel. ²² Sanj ngaa gunun José nuguan' sisi guinicaj sun Arquelao estado Judea natuj sí' rian chrej sí', ngaa n̄i guxu'ui' sij gan'anj sij yu'uj daj. N̄i ne' n̄i ga'nin' ruhua' yún sij. N̄i gataj Yan'anj si gui'yaj sij. Ngaa n̄i gan'anj sij estado Galilea. ²³ N̄i ngaa guisij sij yu'uj daj, n̄i gan'anj gane sij xuman' Nazaret. N̄i hué daj gahuin sisi gahuin daj rún' gataj ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná sisi gu'naj Jesús 'ngo tsinj 'na' Nazaret.

3

Predicación de Juan el Bautista

¹ N̄i ngaa daj, n̄i ga'na' Juan quij qui'yanj naco huin estado Judea. N̄i nata' sij si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi. ² N̄i gataj sij:

—Ganani ruhua ni é re' xi'í si-gaquin' ni é re'. Daj si 'na' gahuin nıchrun' güi guinicaj sun Yan'anj xanga' rian ni ngüi aj. —Daj gataj Juan gunun ni ngüi.

³ Nı asij ná ga'mi Isaías tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj xi'í Juan. Nı gataj sí':

Unun né' si-nane 'ngo tsínj a'mi nucuj riqui quij qui'yanj naco aj.

Nı ataj sí' sisı guı'yaj xugüi né' si-chrej man'an Señor.

Daj si daj rún' nagui'yaj sa' né' chrej ga'na' 'ngo tsínj huin achij nico, nı da'nga' daj nagui'yaj né' niman né' aj.

Hué daj gataj Isaías asij ná.

⁴ Nı si-gan' Juan huin to xucu gu'naj camello. Nı nni cinchru 'nij gatin sij. Nı si xa sij huin xiriquíj nga gatsi' man riqui quij. ⁵ Nı gahui ni ngüi man xuman' Jerusalén nga ni ngüi 'na' nın' gachra' estado Judea nga ni ngüi 'na' nungüej du'ua xinéj nnee gu'naj Jordán 'na' ni sij rian nne Juan. ⁶ Nı duguata' nne Juan ni sij chruhua xinéj nnee daj. Nı nata' ni sij si-gaquin' ni sij. Ngaa nı gata' nnee ni sij.

⁷ Sanı ngaa guini'ı Juan sisı 'na' nico ni tsínj fariseo nga ni tsínj saduceo gata' nnee ni sij, ruhua ni sij, nı gataj sij gunun ni sí':

—Da'nıj xucuáj huin ni é re' aj. Nı un tsínj gataj chrun rian ni é re' sisı ganani ni é re' rian castigo nico guı'yaj Yan'anj únj. ⁸ Ga' ueé guı'yaj ni é re' aj. Hué dan nı ga'ue guini'ı ni ngüi sisı hua yya nani ruhua ni é re' xi'ı si-gaquin' ni é re' aj. ⁹ Nı sı gani ruhua man'an ni é re': “Da'nıj Abraham huin ni únj.” Sé daj gani ruhua ni é re' mánj. Daj si atá gunun a ni é re' sisı yej ngaj nan, nı ga'ue guı'yaj Yan'anj da'nıj Abraham.

¹⁰ Nı a hua chrun gaga' hacha ga'nıj ya'a sıu ni chrun. Nı daj rún' 'yaj 'ngo tsínj nga gaga' hacha, nı da'nga' daj guı'yaj Yan'anj nga daran' chrun nitaj si ayu chruj sa' chra. Nı ga'nıj Yan'anj ni chrun daj gaca-á' rian yan'anj. Nı daj rún' 'yaj ni chrun daj, ni da'nga' daj 'yaj ni tsínj nun unun rian Yan'anj anj.

¹¹ 'Xanga' yya duguata' nnee man'anj nga nnee a ni é re' aj. Daj si nani ruhua ni é re' xi'ı si-gaquin' a ni é re'. Sanı ne' rucıj ga'na' 'ngo tsínj nucuj daj nga man'anj. Nı na'aj yanj nicā gan'an dacanj sí' aj. Daj si huin achij sí' daj nga man'anj. Nı duguata' nnee sí' a ni é re' nga Espıritu Santo nga yan'anj nej. ¹² Nı hua guida'a tsínj daj si-pala sij si nagui'yaj sa' sij riqui strigo. Nı gahui coj riqui strigo daj. Nı nara sa' sij strigo chruhua guru. Sanı gari yan'anj sij coj gahui riqui strigo gaca-á' nıganj nın'. Nı daj rún' hua strigo hua ni tsínj unun si ataj Yan'anj. Nı daj rún' hua coj hua ni tsínj nun unun rian Yan'anj anj. —Daj gataj Juan gunun ni sij.

El bautismo de Jesús

¹³ Hué dan nı gahui Jesús estado Galilea gan'anj sij du'ua xinéj nnee gu'naj Jordán rian nne Juan. Nı huin ruhua sij sisı duguata' nnee Juan man'anj sij. ¹⁴ Sanı na'uej ruhua Juan, nı gataj sí':

—Hua nıan sisı duguata' nnee man'anj re' man'anj. Nı sé si sa' si duguata' nnej man'anj re' mánj. —Daj gataj Juan gunun Jesús.

¹⁵ Sanı gataj Jesús gunun Juan:

—Ga'nın' ruhuá re' yyaj aj. Daj si hua nıan si gahuin yya daran' nuguan' nıca ga'nın' Yan'anj sun riun'. —Daj gataj Jesús.

Ngaa nı garáj xıná Juan.

¹⁶ Nĭ ngaa guisĭj gata' nnee Jesús, nĭ 'ngo hora gahui sij chruhua nnee. Hué dan nĭ naxi'nĭj xata'. Nĭ guini'i Jesús sisi 'na' guinĭj Espĭritu Santo rian sij. Nĭ daj rún' hua 'ngo xu'man hua Espĭritu Santo ga'na' rian sij. ¹⁷ Nĭ gunun ni ngüi 'ngo nane 'na' xata' gataj man'an Yan'anĭj xanga':
—Nan huin da'nĭ 'i ruhuāj. Nĭ hua niā' ruhuāj ni'yā sij aj. —Daj gataj Yan'anĭj gunun ni sij.

4

Tentación de Jesús

¹ Hué dan nĭ nicaj Espĭritu Santo Jesús gan'anĭ-án' riqui quĭj quĭ'yanĭj naço sisi guĭ'yaj fuerza sichre Satanás si guĭ'yaj Jesús gaquin'. ² Nĭ da' guisĭj hujj xia güi, nĭ nun xa Jesús nugüi nĭgan'. Nĭ ngaa guisĭj daj achin xi'nā riqui sij. ³ Ngaa nĭ ga'na' sichre Satanás digya' yun'unĭ-ún' man'an Jesús. Nĭ gataj sichre:

—Sisĭ xanga' re' huin re' da'nĭj Yan'anĭj, ngaa nĭ naĭgui'yaj so' si ganahuin yej ngaj nan chrachrúnĭj xa so' stoj. —Daj gataj sichre gunun Jesús.

⁴ Sanĭ gataj Jesús:

—Gataj si-nuguan' Yan'anĭj: “Sé urin chrachrúnĭj guĭ'yaj si ga nĭ'na' ni ngüi mánĭj. Sanĭ ga nĭ'na' xanga' ni ngüi guĭ'yaj daran' ni nuguan' 'na' rian Yan'anĭj anĭj.” Daj gataj Yan'anĭj. —Daj gataj Jesús gunun sichre.

⁵ Ngaa nĭ nicaj sichre Satanás Jesús gan'anĭ-án' xuman' hua sa' gū'naj Jerusalén. Nĭ gahui Jesús chrā nuhui nico, guĭ'yaj sichre. Ngaa nĭ gataj sichre gunun Jesús:

⁶ —Sisĭ yya huin re' da'nĭj Yan'anĭj, ngaa nĭ güej re' nĭca' nánĭj. Daj si gataj si-nuguan' Yan'anĭj:

Ga'nin' Yan'anĭj sun rian ni ángel sisi ga'na' dugumi ni sí' man'án so' aj. Ngaa nĭ guĭnĭj so' rian ra'a ni ángel sisi sĭ garij so' dacój so' guĭ'yaj yej mánĭj.

Da'nga' daj gataj si-nuguan' Yan'anĭj anĭj. —Gataj sichre gunun Jesús.

⁷ Ngaa nĭ gataj Jesús gunun sichre:

—Nĭ hué daj hua nĭca si-nuguan' Yan'anĭj nej: “Sĭ xacaj so' cuenta sisi xanga' si-nuguan' Señor huin Dan'anĭj so' mánĭj.” Hué daj gataj si-nuguan' Yan'anĭj anĭj. —Daj gataj Jesús gunun sichre.

⁸ Hué dan nĭ nicaj sichre Satanás Jesús gan'anĭ-án' 'ngo quĭj xacan. Nĭ digyán sichre daran' xuman' man chruhua xungüi rian Jesús. Nĭ digyán sichre daj hua 'ueé daran'anĭj. ⁹ Ngaa nĭ gataj sichre gunun Jesús:

—Rĭquĭj daran' nan rián re' sisi guĭniquin' ráj dācoj re' riánĭj. Nĭ ga'mi sa' re' riánĭj anĭj. —Daj gataj sichre gunun Jesús.

¹⁰ Ngaa nĭ gataj ruhua' yún Jesús gunun sichre Satanás:

—Guxun so' man'án so' riánĭj huin so' Satanás. Daj si gataj si-nuguan' Yan'anĭj: “Ganiquin' ráj dācoj né' rian Señor huin Dan'anĭj né'. Nĭ dagahuin né' rian urin Yan'anĭj anĭj.” Hué daj gataj Yan'anĭj. —Daj gataj Jesús gunun sichre.

¹¹ Ngaa nĭ gahuin anéj sichre rian Jesús. Nĭ ga'na' chraquij yun'unĭj ni ángel Jesús.

Jesús principia su ministerio

¹² Nĭ ngaa gunun Jesús sisi garij ni sij ducuaga' Juan, ngaa nĭ nan' sij estado Galilea. ¹³ Ngaa nĭ gahui sij xuman' Nazaret gan'anĭj sij gane sij

xuman' Capernaum huin 'ngö xuman' ngaj du'ua laguna huin do'ój ni da'nij nungüej tsinj gu'naj Zabulón nga Neftalí.

¹⁴ Ni hué daj gui'yaj Jesús sisi gahuin yya daj rún' ga'mi Isaías huin sí tsinj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. ¹⁵ Ni gataj sí':

Nan huin do'ój Zabulón nga do'ój Neftalí.

Ni hué yu'uj nan gache né' guisij né' du'ua laguna xxi.

Ni yu'uj nan huin anéj chrej du'ua xinéj nnee gu'naj Jordán.

Ni gu'naj yu'uj nan estado Galilea rian man ni ngüi 'na' anéj chrej aj.

¹⁶ Ni ngüi man rian hua rümi', ni guini'i ni sij 'ngo yan'an xxi.

Ni guixiguin yan'an daj rian ni ngüi ruhua gahui', gui'yaj Yan'anj.

Hué daj garun Isaías asij ná.

¹⁷ Ni asij güi daj, ni gaxi'i Jesús ga'mi sij rian ni ngüi. Ni gataj sij:

—Ganani ruhua a ni é re' xi'í si-gaquin' a ni é re'. Daj si 'na' gahuin nichrun' güi guinica' sun Yan'anj nne xata' rian án re'. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

¹⁸ Ni ngaa gachéj Jesús du'ua laguna xxi gu'naj Galilea, ni guini'i sij nungüej jnanj tsinj daj. Ni 'ngo tsinj daj gu'naj Simón. Ni hué daj gu'naj sij Pedro nej. Ni jnánj sij gu'naj Andrés. Ni a'nij nungüej sij nnánj chruhua nnee. Daj si tsinj ri' xucuj huin nungüej sij. ¹⁹ Ni gataj Jesús gunun nungüej sij:

—Guinico' nungüej é re' man'anj anj. Ngaa ni daj rún' gui'yá sisi ri' ni é re' xucuj, da'nga' daj gujri' a ni é re' ni tsinj guxuman ruhua ni'yaj man'anj. —Daj gataj Jesús gunun nungüej sij.

²⁰ Hué dan ni 'ngö hora, ni duna nungüej sij xinánj sij. Ni guinico' nungüej sij Jesús.

²¹ Ni ngaa huaj Jesús dqj, ni guini'i sij yahuj jnanj tsinj daj. Ni 'ngo sij huin Jacobo da'nij Zebedeo. Ni jnánj sij huin Juan. Ni man anin' da'nij Zebedeo chruhua 'ngö riq achéj rian nnee. Ni nagui'yaj sa' anin' sij nnánj ri xucuj. Ngaa ni gaquinj Jesús ga'na' nungüej jnanj sij. ²² Ngaa ni 'ngö hora, ni duna nungüej sij riq nga chrej nungüej sij. Ni guinico' nungüej sij Jesús gan'anj nungüej sij.

²³ Hué dan ni gachéj Jesús nün' gachra' estado Galilea. Ni digyán sij nuguan' sa' chruhua si-nuhui ni tsinj man ni xuman' daj. Ni ga'mi sij nuguan' sa' xi'í si nicaj sun Yan'anj rian né'. Ni gui'yaj sij sisi ganahuin daran' ni ngüi ran' xi'j nga ni ngüi a'nan' nej. ²⁴ Ngaa ni nün' gachra' estado Siria ga'mi ni ngüi xi'í si gui'yaj Jesús. Ngaa ni nicaj ni sij daran' ni ngüi a'nan' ga'j rian xi'j ga'na' ni sij rian Jesús. Ni ga'na' ni ngüi a'ngaj nga ni ngüi nun sichre niman nej, ni ngüi sinúnj nej nga ni ngüi nare' dacój nej. Ni nahuin daran' ni sij, gui'yaj Jesús. ²⁵ Ni nico ni ngüi 'na' estado Galilea nga ni ngüi 'na' estado Decápolis nej, ni ngüi man xuman' Jerusalén nga ni ngüi 'na' estado Judea nej, ni ngüi 'na' anéj chrej xinéj nnee gu'naj Jordán nico' ni sij Jesús ga'na' ni sij.

5

El Sermón del monte: Las bienaventuranzas

¹ Ni ngaa guini'i Jesús sisi 'na' nico ni ngüi rian sij, ngaa ni gahui sij chra' 'ngö quij gan'anj gane sij. Ni ga'na' ni tsinj nico' sij rian sij. ² Ngaa ni gaxi'i sij digyán sij nuguan' sa' rian ni sí'. ³ Ni gataj Jesús:

—Hua 'ueé rian ni tsínj ni'i sísj achin gahuin sa' ni sij rian Yan'anj. Daj si gujman xanga' ni sij xata' rian nicaj sun Yan'anj anj.

⁴ Nj hua 'ueé rian ni tsínj aco. Daj si nahuin niq' ruhua ni sij, guj'yaj Yan'anj anj.

⁵ Nj hua 'ueé rian ni tsínj a'mi naj. Daj si nahuin ra'a ni sij xungüi, guj'yaj Yan'anj anj.

⁶ Nj hua 'ueé rian ni tsínj huin ruhua guj'yaj nica. Nj daj rún' huin ró' ngaa achin xi'ná riquí', asj ngaa nago'ó' nnee, nj da'nga' daj huin ruhua ni sij guj'yaj nica ni sij. Nj hua 'ueé rian ni sij. Daj si gahuin sa' niman ni sij, guj'yaj Yan'anj.

⁷ Nj hua 'ueé rian ni tsínj ani yaco ruhua ni'yaj ango dugüi' ni sij. Daj si gani yaco ruhua Yan'anj n'ya ni sij aj.

⁸ Nj hua 'ueé rian ni tsínj hua sa' niman. Daj si gujini'i ni sij man'an Yan'anj anj.

⁹ Nj hua 'ueé rian ni tsínj 'yaj sísj na'mi ni dugüi' ni sij huin ni ngüi unun'. Daj si gu'naj ni sij da'nij Yan'anj anj.

¹⁰ Nj hua 'ueé rian ni tsínj ran' sayun xi'í si 'yaj nica ni sij rian Yan'anj. Daj si gujman xanga' ni sij xata' rian nicaj sun Yan'anj anj.

¹¹ Nj hua 'ueé rian a ni é re' ngaa ga'mi quij ni ngüi rian án re' xi'tj. Nj chran' yun'unj ni sij ni é re' nej. Nj ga'mi yya ni sij daran' nuguan' quij hua rian ni é re' xi'í si nicaj dugüi' a ni é re' ngāj. ¹² Gahuin niq' ruhua ni é re'. Njin' ruhua gahuin niq' ruhua ni é re' aj. Daj si nahuin ra'a ni é re' premio xata'. Nj hué daj chran' yun'unj ni sij ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asj ná ngaa achin gujman a ni é re'.

La sal de la tierra

¹³ Rún' huin yan huin a ni é re' chruhua xungüi nan. Sanj sísj nitaj si 'nin' yan daj, nj nitaj daj guj'yaj né' sísj nahuin 'nin' mánj. Nitaj si ní'yan mánj. Maan si guere'ej né' ne' chrej xe' sísj gurun ni ngüi yan guere' da aj.

La luz del mundo

¹⁴ Hué a ni é re' huin yan'an xiguin chruhua xungüi nan. Nj sj ga'ue gujixij huí 'ngo xuman' ngaj chra quij xacan mánj. ¹⁵ Nj ngaa arún' yan'an chra 'ngo candil, nj sj gune' huí' candil riqui chrúnj ganun yan'an da mánj. Sanj guto' xata' sísj gujixiguin yan'an daj rian daran' ni ngüi man chruhua hue', guj'yaj candil daj aj. ¹⁶ Nj hué ducuanj daj guj'yaj ni é re' sísj gahuin ni é re' 'ngo si xiguin rian ni ngüi. Nj ngaa gujini'i ni sij si 'yaj sa' a ni é re', nj ga'mi sa' ni sij rian chrej a ni é re' nne xata'.

Jesús y la ley

¹⁷ Sj gani ruhua ni é re' sísj ga'nāj ga'nē si-ley Yan'anj nga si digyán ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asj ná. Sé daj huin mánj. Sanj ga'nāj sísj xacaj ni ngüi cuenta daj ataj yya ni nuguan' daj. ¹⁸ Xanga' yya atā gunun a ni é re' sísj da ganahuij xata' nga yo'ój, nj a 'ngo letra le, nj a 'ngo punto le sj guere' rian si-ley Yan'anj mánj. Daj si hua nian sísj gahuin yya daran'anj daj rún' ataj rian si-ley Yan'anj anj. ¹⁹ Hué dan nj un tsínj na'uej ruhua dagahuin 'ngo nuguan' le'ej a'nin' Yan'anj sun riun', nj hué daj digyán sij si guj'yaj ni dugüi' sij, ngaa nj gahuin sij 'ngo tsínj gujnico' da rucu rian nicaj sun Yan'anj. Sanj tsínj dagahuin nuguan' daj, nj hué daj digyán sij rian ni ngüi, nj gahuin achij sij rian nicaj sun Yan'anj anj.

²⁰ 'Daj si ataj snan'ān ġunun ni é re' siji 'yaj nica ni tsinj digyán si-ley Yan'anj nga ni tsinj fariseo, ruhua ni sij. Sanj siji sj gui'yaj nica ni é re' doj rian ni ngüj daj rún' 'yaj ni tsinj daj, ngaa nj nitaj aman ġatu a ni é re' rian nicaj sun Yan'anj mánj.

Jesús y la ira

²¹ 'Hua ġunun a ni é re' si gataj ni sij rian ni xi ni é re': "Sj dagahúi' re' ngüj mánj. Daj si tsinj dagahúi' dugüi' sij, nj ġahuin sij castigo, gui'yaj Yan'anj anj." Daj gataj ni sij. ²² Sanj ataj snan'anj man'ānj ġunun a ni é re' siji un tsinj ġa'man ruhua nj'ya dugüi' sij, nj ġahuin sij castigo, gui'yaj Yan'anj. Nj siji ġa'mi quij 'ngo tsinj rian dugüi' sij, nj ġan'anj sij rian junta nico. Nj siji gataj 'ngo tsinj siji nuhui' sta'nga' dugüi' sij nun, nj hua xi'í si ġan'anj sij rian yan'an ġaca sij aj.

²³ 'Hué dan nj siji nicaj re' 'ngo ofrenda huáj re' rian Yan'anj, nj hué yu'uj daj ġananun ruhua re' siji gui'yáj re' 'ngo ġaquin' rian 'ngo dugüi' re', ²⁴ ngaa nj hué ġue yu'uj daj duna re' si-ofrendá re' daj, nj ġan'anj siní re' na'mi re' nga dugüi' re'. Ngaa nj nānicaj ruhua' yún re', nj ġa'ui' re' ofrenda daj rian Yan'anj anj.

²⁵ 'Nj rá'yanj ġa'mi 'ueé re' nga tsinj unun' nga re' ngaa huáj re' nacaj dugüi' re' nga sij chrej siji sj naga'ui' sij man'án re' rian ġüesi mánj. Ngaa nj siji sj na'mi nungüej é re', ngaa nj naga'ui' ġüesi man'án re' rian caíde. Nj ġari caíde daj ducuaga' man'án re' aj. ²⁶ Nj ataj snan'ān ġunun re' siji nitaj si huaj ġahui re' yu'uj daj da ġüisij naru'ue re' daran' san'anj da'ui re'. Da ni ġahui re' aj.

Jesús y el adulterio

²⁷ 'Hua ġunun a ni é re' si gataj ni sij asij ná: "Sj ġa'mí re' nga nicaj dugüi' re' mánj." Daj gataj ni sij. ²⁸ Sanj ataj snan'ān ġunun a ni é re' siji un tsinj ni'yaj rian 'ngo yun'unj xana ngaa huin ruhua sij ni'yaj sij rian unj, nj hua ġa'mi niman sij nga unj. ²⁹ Hué dan nj siji rundij rián re' ne' chrej ra'á sa' re' huin ruhua gui'yaj ġaquin', ngaa nj ġuri re' ġuere' re' aj. Nāanj sa' huin siji ġuere' 'ngo rundij rián re' siji ġan'anj ġaca nnee cúj re' rian yan'an anj. ³⁰ Nj siji ne' chrej ra'a sa' re' huin ruhua gui'yaj ġaquin', ngaa nj ġa'nin' re'. Nāanj sa' huin siji ġuere' anéj chrej ra'á re' siji ġan'anj ni'yá re' rian yan'an anj.

Jesús y el divorcio

³¹ 'Nj gataj ni sij asij ná: "Nj un tsinj ġuere'ej nicaj, nj hua niān nāchi nicaj sij yanj ata naga'ui' sij ra'a ún'." Daj gataj ni sij. ³² Sanj ataj snan'anj man'ānj ġunun a ni é re' siji un tsinj ġuere'ej nicaj ngaa sé xi'í si a'mi ún' nga ango tsinj, ngaa nj da'ui ún' ġaquin' ngaa xacaj dugüi' ún' nga ango tsinj, gui'yaj sij. Nj tsinj xacaj yun'unj xana ġuere'ej nicaj, nj daj rún' 'yaj tsinj ġa'mi nga nicaj ango tsinj, 'yaj sij aj.

Jesús y los juramentos

³³ 'Nj hua ġunun ni é re' siji gataj ni sij rian ni xi ni é re': "Nj sj duná re' si dagahuin re' nga nuguan' ġuta' nica yá re' rian Señor mánj." Daj gataj ni sij. ³⁴ Sanj ataj snan'anj man'ānj ġunun a ni é re' siji sj ġuta' nica yya á re' mánj. Nj sj ġuta' nica yya ni é re' rian xata' si rian nicaj sun Yan'anj huin nej mánj. ³⁵ Nj sj ġuta' nica yya á re' rian xungüj mánj. Daj si rian uta' Yan'anj daco huin nánj. Nj sj ġuta' nica yya ni é re' rian xuman'

Jerusalén mánj. Daj si Jerusalén huin rian nicaj sun Yan'anj xanga' huin rey huin achij. ³⁶ Nj sị guta' nica yya ni é re' rian chra ni man'an ni é re' mánj. Daj si sị ga'ue gui'yaj ni é re' si ga gatsi, nj ga maru urin hué chra ni é re' mánj. ³⁷ Maan si gataj a ni é re' sịsị ga'ue, asị sị ga'ue mánj. Sị guta' ni é re' ango nuguan' ga'mi a ni é re' chra nuguan' da mánj. Daj si nuguan' uta' ni é re' ga'mi ni é re' huin 'ngo nuguan' xi' i aj.

El amor hacia los enemigos

³⁸ 'Hua gunun a ni é re' sịsị gataj ni sij asij ná: "Sịsị guere' rundij rián re', gui'yaj dugüi' re', ngaa nj ga'ue guiri re' rundij rian tsinj gui'yaj daj. Nj sịsị güéj 'ngo yán' re', gui'yaj dugüi' re', ngaa nj ga'ue dugüéj re' yan' tsinj gui'yaj da aj." Daj gataj ni sij. ³⁹ Sanj ataj snan'anj man'anj gunun a ni é re': "Ga'nin' ruhua a ni é re' nga 'ngo tsinj chran' yun'unj a ni é re'. Nj sịsị ga'ui' 'ngo tsinj daj xi'nij rián re' ne' chrej sa' re', ngaa nj ga'nin' ruhua re' sịsị ga'ui' sij anéj re' nej." Daj atā gunun a ni é re'. ⁴⁰ Nj sịsị huin ruhua 'ngo tsinj daj gunun' nga re' ga'ne sij si-gató re', ngaa nj ga'nin' ruhua re' sịsị ga'ne sij si-retó re' nej aj. ⁴¹ Nj sịsị ga'nin' 'ngo tsinj daj sun sịsị gata re' si'yaj sij guñicaj re' 'ngo kilómetro, sanj güij nıcaj re' da huıj kilómetro aj. ⁴² Nj ga'ui' re' rian go'ngo ni ngüi achinj 'ngo rasun rián re'. Nj ga'ui' xiquinj re' rian go'ngo ni ngüi achinj xiquinj rián re' nej.

⁴³ 'Nj hué daj gunun a ni é re' sịsị gataj ni sij asij ná: "Gahuin 'i ruhua re' nj'yaj re' ni ngüi nicaj dugüi' nga re'. Sanj sị gahuin 'i ruhua re' nj'yaj re' ni ngüi unun' nga re' mánj." Daj gataj ni sij. ⁴⁴ Sanj ataj snan'anj man'anj gunun a ni é re': "Gahuin 'i ruhua ni é re' nj'yaj ni é re' ni ngüi unun' nga ni é re'. Nj ga'mi 'ueé ni é re' rian ni tsinj a'mi quij rian ni é re'. Nj gui'yaj sa' ni é re' rian ni tsinj nun huin xan' ruhua ni'yaj ni é re'. Nj gachinj jni'yaj ni é re' rian Yan'anj xi'ı ni ngüi a'mi quij rian án re' aj." Daj atā gunun a ni é re'. ⁴⁵ Ngaa nj gahuin ni é re' da'nıj chrej ni é re' nne xata'. Daj si hué man'an sij 'yaj si guixiguın güi rian ni ngüi sa' nga rian ni ngüi nitaj si sa'. Nj 'yaj man'an sij sịsị 'na' guman rian ni ngüi hua nıca nıman nga rian ni ngüi nitaj si hua nıca nıman nej. ⁴⁶ Nj sịsị 'i ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' urin ni ngüi 'i ruhua ni'yaj man'án re', ngaa nj sị gani ruhua re' sịsị gui'yaj sa' Yan'anj nga re' mánj. Daj si hué daj 'yaj ni tsinj digya' yun'unj huin ni tsinj a'nej san'anj güenda gobierno. ⁴⁷ Nj sịsị ga'mi sa' ni é re' rian urin ni jnánj án re', nj nitaj si 'yaj sa' ni é re' daj nga ango ni ngüi mánj. Daj si hué daj 'yaj ni tsinj 'na' anéj chrej huin ni tsinj nun ni'ı daj hua Yan'anj anj. ⁴⁸ Ngaa nj ga sa' njın' nıman án re' daj rún' hua sa' njın' nıman chrej ni é re' nne xata' aj.

6

Jesús y la limosna

¹ 'Ni dugumi a ni é re' man'an ni é re' ngaa 'yaj sa' ni é re' rian ni ngüi. Nj sé daj gui'yaj ni é re' xi'ı si gani ruhua ni ngüi sịsị sa' ni é re' mánj. Daj si sịsị hué daj gui'yaj a ni é re', ngaa nj sị gui'yaj sa' Yan'anj nne xata' rian ni é re' mánj. ² Hué dan nj ngaa huin ruhua re' ga'ui' re' san'anj rian ni ngüi yaco ran', nj sị gui'yaj nne re' rian ni ngüi mánj. Daj si hué daj 'yaj ni tsinj nne sịsị ga'mi sa' ni ngüi xi'ı ni sij, ruhua ni sij. Nj hué daj 'yaj nne ni sij chruhua nuhui nga cayu nej. Xanga' atā gunun ni é re' sịsị ngaa 'yaj nne ni sij rian ni ngüi, nj hua ganacaj ni sij si-premio ni sij. Nj a 'ngo

rin xico' sɨ naru'ue Yan'anj rian ni sij mánj. ³ Sanɨ ngaa chraçuij re' rian ni ngüi yaco ran', nɨ sɨ xacaj cuenta ne' chrej ra'a rotsi re' si 'yaj ra'a sa' re' mánj. ⁴ Ngaa nɨ chraçuij huɨ re' ngaa ga'ui' re' rian ni ngüi yaco ran'. Ngaa nɨ guɨ'yaj 'ueé chrej re' nne xata' nga re' guɨni'i daran' ni ngüi si ni'i Yan'anj si 'yaj huɨ re' aj.

Jesús y la oración

⁵ Ni ngaa gachinj jni'yaj a ni é re' rian Yan'anj, nɨ sɨ guɨ'yaj á re' daj rún' 'yaj ni tsɨnj nne mánj. Daj si aran' ruhua ni sij guɨniquin' ni sij chruhua nuhui nga cayu gachinj jni'yaj ni sij sisɨ guɨni' i ni ngüi, ruhua ni sij. Xanga' atá gunun a ni é re' sisɨ nga si 'yaj ni sij daj, nɨ hua ganacaj ni sij si-premio ni sij. ⁶ Sanɨ ngaa gachinj jni'yaj man'án re' rian Yan'anj, nɨ natu urín re' chruhua ducúa re'. Nɨ naranj re' rian hue'. Ngaa nɨ gachinj jni'yaj re' rian chrej re' nne yu'uj daj nga re' huin Yan'anj. Ngaa nɨ guɨ'yaj 'ueé chrej re' nga re' si ni'i-ín' si 'yaj huɨ re' aj. ⁷ Nɨ ngaa gachinj jni'yaj a ni é re' rian Yan'anj, nɨ sɨ nacáj re' raruhua ga'mi re' nuguan' nitaj si ni'yanj daj rún' 'yaj ni ngüi nico' ango yan'anj mánj. Daj si ani ruhua ni sij sisɨ unun dan'anj ni sij xi'í si a'mi xacan ni sij. ⁸ Nɨ sɨ guɨ'yaj a ni é re' daj rún' 'yaj ni ngüi da mánj. Daj si asij achin gachinj jni'yaj ni é re' rian chrej ni é re' huin Yan'anj, nɨ hua ni'i sij si achin rian ni é re' nánj.

⁹ Ngaa gachinj jni'yaj a ni é re' rian Yan'anj, nɨ naranj gataj ni é re' gunun Yan'anj:

Tata chre' nne xata', huin ruhua únj si ga'mi 'ueé ni ngüi si-xugüi man'án re' aj.

¹⁰ Nɨ huin ruhua únj sisɨ ga'na' re' guɨnicaj re' sun rian xungüi nan anj. Nɨ daj rún' dagahuin sa' ni si mán xata' rian man'án re', nɨ hué daj dagahuin sa' ni ngüi mán nɨca' rian man'án re', ruhua únj.

¹¹ Nɨ rɨqui re' si xa ni únj da' go'ngo güi.

¹² Nɨ daj rún' guɨnicaj únj 'ngo niman nico rian ni tsɨnj guɨ'yaj gaquin' rian únj, nɨ da'nga' daj guɨnicaj re' 'ngo niman nico rian únj.

¹³ Nɨ sɨ duná re' si dɨgya' yun'unj si quij ni únj mánj.

Sanɨ ga'ni re' si ga'nini únj rian si quij hua daj.

Daj si man'án re' nicaj daran' sun.

Nɨ nicáj re' daran' fuerza nej.

Nɨ hua 'ueé nɨn' nne re'.

Nɨ hué daj ga'huin re' niganj nɨn', ruhua únj. Amén.

Hué daj ga'mi a ni é re' ngaa gachinj jni'yaj á re' rian Yan'anj anj. ¹⁴ Nɨ sisɨ guɨnicaj a ni é re' 'ngo niman nico rian si-gaquin' ni ngüi, nɨ hué daj guɨnicaj chrej ni é re' nne xata' 'ngo niman nico rian si-gaquin' ni é re' aj. ¹⁵ Sanɨ sisɨ sɨ ga'uej ruhua á re' guɨnicaj á re' 'ngo niman nico rian si-gaquin' ni ngüi, ngaa nɨ sɨ guɨnicaj chrej ni é re' niman nico rian xi'í si-gaquin' ni é re' mánj.

Jesús y el ayuno

¹⁶ Ni sɨ guɨ'yaj yaco rian ni é re' ngaa 'yaj ni é re' ayuno daj rún' 'yaj ni tsɨnj nne mánj. Xi'í si 'yaj ni sij daj, nɨ guɨni' i ni ngüi si 'yaj ni sij ayuno, ruhua ni sij aj. Xanga' atá gunun ún re' sisɨ nga si 'yaj ni sij daj, nɨ hua ganacaj ni sij si-premio ni sij aj. ¹⁷ Sanɨ ngaa guɨ'yaj man'án re' ayuno, nɨ gana'nin' re' rian re'. Nɨ gari re' gasiti chra re' nej. ¹⁸ Ngaa nɨ sɨ xacaj ni

ngüi cuenta si 'yáj re' ayuno mánj. Sanj urin chréj re' nne yu'uj daj nga re' ni'i nej aj. Nj guí'yaj 'ueé-é' nga re' nánj.

Tesoros en el cielo

¹⁹ Nj sî nara sa' ni é re' nico rasun chruhua xungüi nan mánj. Daj si xungüi nan, nj xij xucu rasun daj. Nj xa daqui yo gaga' daj nej aj. Nj atuj tsínj tû hue' nej. ²⁰ Sanj nara sa' ni é re' rasun sa' xata' aj. Daj si yu'uj daj, nj nitaj si xij xucu atsij mánj. Nj nitaj si xa daqui yo ni gaga' da mánj. Nj nitaj si atuj tsínj tû hue' da mánj. ²¹ Daj si rian nicaj ni é re' si'yaj ni é re', nj hué yu'uj daj nani ruhua ni é re' aj.

La lámpara del cuerpo

²² Rún huin 'ngo yan'an xiguin huin rundij rian né'. Nj ngaa xiguin sa' rundij rian né', nj ni'yaj sa' né'. ²³ Sanj sisi nitaj si xiguin sa' rundij rian né', nj sî ga'ue nari' né' 'ngo chrej sa' gan'anj né' mánj.

Dios y las riquezas

²⁴ Nj a 'ngo tsínj sî ga'ue dagahuin rian huíj xuru'ue mánj. Daj si nun huin xan' ruhua sij ni'yaj sij 'ngo xuru'ue. Nj aran' ruhua sij ni'yaj sij ango xuru'ue. Asj guinicaj dugüi' sij nga 'ngo xuru'ue, nj nun ga'mi sa' sij nga ango xuru'ue mánj.

El afán y la ansiedad

²⁵ Hué dan nj ataj snan'an gunun a ni é re' sisi sj gahuin ruhua á re' xi'í daj guiman án re' xa á re', nj go'o a ni é re' mánj. Nj sî gahuin ruhua ni é re' nga atsij gunun nneç cúj ni é re' mánj. Ni'i ni é re' sisi gahuin ni'na' ni é re', guí'yaj Yan'anj. Xi'í daj nj huin nucuaq Yan'anj riqui si xa á re' nej. Nj huin nucuaq Yan'anj riqui si gunun atsij nneç cúj ni é re' nej.

²⁶ Nj'yaj ni é re' ni xataj man xata'. Nitaj si unun xuj nnaç nej mánj. Nj nitaj si ri xuj nnaç nej mánj. Nj nitaj si nara sa' xuj chruhua guru nej mánj. Sanj a'ui' chrej ni é re' nne xata' xa xuj. Nj ní'yanj nín' ruhua ni é re' daj nga si ní'yanj ni xataj daj. ²⁷ Nj ga'ue gahuin xacan ni é re' doj xi'í si ganani nico ruhua ni é re' ní'. Sî ga'ue mánj.

²⁸ Nj un sin huin nj huin ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' xi'í si-gan' ni é re' únj. Ni'yaj ni é re' daj achij 'ngo yaj lirio riqui quij. Nitaj si 'yaj sun yaj da mánj. Nj nitaj si hua'a yaj da yu'uej mánj. ²⁹ Sanj atá gunun ni é re' sisi hua niq' nín' ruhua yaj daj daj nga si hua niq' rey Salomón ngaa gunun sij 'ngo atsij sa' nín' ruhua. ³⁰ Nj dugumi Yan'anj nga coj man riqui quij. Nj yyaj nj man coj daj. Sanj a'yoj nj gari yan'an ni sij coj daj. Nj sisi hué daj riqui Yan'anj si-gan' coj daj, ngaa nj huaj nín' ruhua riqui Yan'anj doj si-gan' ni é re' huin ni é re' ni ngüi xuman doj ruhua ni'yaj Yan'anj.

³¹ Hué dan nj sî gahuin ruhua ni é re' mánj. Nj sî gataj ni é re': "Nj un sin huin xo'. Nj un sin huin go'o'. Nj un atsij gunun' únj." Sé si gahuin ruhua ni é re' nga da mánj. ³² Daj si ni tsínj nico' ango yan'anj nano' ni rasun daj. Sanj ni'i chrej ni é re' nne xata' sisi ní'yanj ni é re' ni rasun daj. ³³ Hué dan nj ganahuj sini ruhua ni é re' nga xi'í si nicaj sun Yan'anj rian ni é re'. Nj hué daj ganahuj ruhua ni é re' nga si guí'yaj nica ni é re' daj rún' aran' ruhua Yan'anj anj. Ngaa nj ganahuin ra'a ni é re' daran' ni rasun daj, guí'yaj Yan'anj. ³⁴ Hué dan nj sî gahuin ruhua ni é re' nga si guiran' ni é re' a'yoj. Daj si a'yoj, nj ga'ue gani ruhua ni é re' xi'í a'yoj. Da go'ngo güi, nj hua si guiran' ni é re' xi'í da' go'ngo güi daj.

7

El juzgar a los demás

¹ 'Sj ga'ui' ni é re' gaquin' dugüi' ni é re' mánj. Ngaa nj sj ga'ui' Yan'anj gaquin' ni é re' mánj. ² Daj si daj rún' a'ui' ni é re' gaquin' dugüi' ni é re', nj hué daj gui'yaj Yan'anj nga ni é re' aj. Nj daj rún' 'yaj ni é re' nga ni ngüi, nj hué daj gui'yaj Yan'anj nga ni é re' aj. ³ Nj un sin huin nj ni'yaj ni é re' sisj nun daru chrun rundij rian jnánj re' únj. Sanj nitaj si ni'yáj re' si nun 'ngo caj rundij rian man'án re'. ⁴ Nj daj ga'ue gataj re' gunun jnánj re' saj: "Guñiquin' acuán' re', nj guñij daru chrun nun rundij rian re' aj." Sé daj gataj re' sa mánj. Daj si nun 'ngo caj rian man'án re'. ⁵ Tsinj digya' yun'unj huin re'. Guñi siní re' caj nun rian re' aj. Ngaa nj ga'ue guñi'yaj sa' re' guñi re' daru chrun nun rundij rian jnánj re' aj.

⁶ 'Sj ga'ui' ni é re' 'ngo rasun 'na' rian Yan'anj rian ni tsinj quij hua mánj. Daj si rún' huin xuhue huin ni sij. Nj sj ga'ui' ni é re' 'ngo yej sa' gu'naj perla rian ni tsinj quij hua mánj. Daj si rún' 'yaj xacáj 'yaj ni sij. Nj si ruhuaj nj gurun dacój xuj. Nj nanicaj xuj xa xuj ni é re'. Nj daj rún' 'yaj xucu daj da'nga' daj 'yaj ni tsinj quij hua aj.

La oración y la regla de oro

⁷ 'Gachinj ni é re' si achin rian án re' rian Yan'anj anj. Nj riqui Yan'anj rian ni é re'. Nj nano' ni é re' nuguan' sa'. Nj guñi' ni é re' nej. Guñi'yaj ni é re' daj rún' 'yaj 'ngo tsinj ita ra'a rian hue' nga Yan'anj, ngaa nj na'ni Yan'anj rian hue' gatu ni é re' aj. ⁸ Daj si daran' ni ngüi achinj rian Yan'anj, nj nahuin ra'a ni sij nga si achinj ni sij aj. Nj ni ngüi nano', nj nari' ni sij. Nj ni ngüi ita ra'a rian hue', nj na'ni Yan'anj gatu ni sij. ⁹ Nj sisj hua 'ngo ni é re' hua da'nj, nj ga'ue ga'ui' ni é re' yej ra'a ngaa achin chrachrúnj xaj ní'. Sé daj huin mánj. ¹⁰ Nj ga'ue ga'ui' ni é re' 'ngo xucuj ra'a ngaa achin xucuj ní'. Sé daj huin mánj. ¹¹ Nj sé si sa' niman ni é re', sanj ni'i ni é re' ni rasun sa' ga'ui' ni é re' rian ni da'nj ni é re' aj. Hué dan nj huaj njn' ruhua si riqui chrej ni é re' nne xata' nuguan' sa' rian ni ngüi achinj rian Yan'anj anj.

¹² 'Ngaa nj daj rún' huin ruhua ni é re' guñi'yaj sa' ni ngüi nga ni é re' nj da'nga' daj guñi'yaj sa' ni é re' nga ni sij. Daj si hué nan huin si ruhuaj gata si-ley Yan'anj nga ni nuguan' gataj ni tsinj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asj ná aj.

La puerta estrecha

¹³ 'Gatu ni é re' rian hue' chruj rian nne Yan'anj anj. Daj si gara' rian hue' atuj ni ngüi ga ni'ya. Nj gan'an chrej gara' daj huin rian gan'anj ga ni'ya niganj ni sij aj. Nj hua nico ni ngüi huaj rian chrej gara' daj. ¹⁴ Sanj chruj rian hue' atuj ni ngüi gane niganj. Nj chruj chrej huaj ni sij. Nj doj ni ngüi nari' chrej chruj da aj.

Por sus frutos los conoceréis

¹⁵ 'Ga cuidado ni é re' nga ni tsinj ataj sisj a'mi ni sij si-nuguan' Yan'anj. Sanj sé si xanga' ni sij mánj. Daj si 'na' ni sij rian ni é re' rún' huin xachij huin ni sij nánj. Sanj ne' chrühua niman ni sij huin ni sij 'ngo xucu huee nánj. ¹⁶ Nj ga'ue guñi'i ni é re' sisj tsinj digya' yun'unj huin ni sij nga si 'yaj ni sij. Guta né' uva chra 'ngo coj tanj ní'. Sé daj huin mánj. Nj guta né' higo chra coj ni'yo ní'. Sé daj huin mánj. ¹⁷ Daj si daran' chrun sa', nj

ayu chruj sa' chra aj. Sanj chrun nitaj hua sa', ni hué daj ayu chruj nitaj si hua sa' chraj. ¹⁸ Ni chrun sa' si ga'ue gayu chruj nitaj si hua sa' chraj nej mánj. Ni chrun nitaj si hua sa', ni si ga'ue gayu chruj hua sa' chraj nej mánj. ¹⁹ Daran' chrun na'ue gayu chruj sa' chra, ni ga'nin' ni sij, ni gara sij rian yan'an gaça man'an. ²⁰ Hué ducuánj daj ga'ue guini'ni é re' nga si 'yaj ni sij sisi tsínj digya' yun'unj huin ni sij aj.

Nunca os conoci

²¹ 'Sé daran' ni ngüi gataj gunünj: Señor, Señor, gatu rian nicaj sun Yan'anj xata' mánj. Sanj maan si gatu ni ngüi 'yaj si aran' ruhua chré nne xata' nánj. ²² Ni güi daj, ni gataj nico ni ngüi gunünj: "Señor, Señor, ga'mi únj si-nuguan' Yan'anj nga si-xugüi re'. Ni si-xugüi re' guiri únj nané xi'i niman ni ngüi aj. Ni si-xugüi re' gui'yaj únj nico si sa' rian ni ngüi aj." Daj ga'mi ni ngüi daj riánj güi ganahuij xungüi aj. ²³ Sanj gataj man'anj gunun ni sij: "Nitaj aman guini'inj ni é re' mánj. Guxun ni é re' man'an án re' riánj anj." Daj gataj man'anj gunun ni sij.

Los dos cimientos

²⁴ Ngaa ni daj rún' hua 'ngo tsínj ni'i sa' ngaa une' sij daqui ducua' sij rian huej, ni hué daj hua 'ngo tsínj unun ni nuguan' nan anj. Ni ráj xina sij si ataj man'anj rian sij aj. ²⁵ Ngaa ni gaman' 'ngo guman xxi. Ni gara xinéj nnee. Ni ga'na' nnee ga'ui' rian ducua' sij. Ni gahui nané rian hue' daj. Sanj nun gane hue' daj. Daj si gahuin ran daqui hue' daj rian huej. ²⁶ Sanj sisi hua 'ngo tsínj unun nuguan' nan, ni nun dagahuin sij nuguan' atá nan gunun sij, ni huin sij daj rún' huin 'ngo tsínj gui'yaj ducua rian yo'ój chru. ²⁷ Ngaa ni gaman' 'ngo guman xxi. Ni gara xinéj nnee. Ni ga'na' ga'ui' rian hue'. Ni gahui nané rian hue'. Ngaa ni gane ducua' sij, ni unyün guere'ej. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

²⁸ Ni ngaa guisij nahuij ga'mi Jesús, ni gahuin yan'anj ruhua daran' ni ngüi nga nuguan' gataj sij. Daj si sa' nin' ruhua digyán Jesús rian ni ngüi. ²⁹ Ni nicaj sun nuguan' digyán sij rian ni ngüi daj. Ni sé si digyán sij daj rún' digyán ni tsínj digyán si-ley Moisés rian ni ngüi aj.

8

Jesús sana a un leproso

¹ Ni ngaa nanij Jesús chra quij daj, ni nico' nico ni ngüi ga'na' nga sij.

² Ngaa ni gahuin nichrun' 'ngo tsínj guiran' xi'i lepra. Ni ganiquin' ráj dajoj sij rian Jesús. Ni gataj sij:

—Señor, sisi ruhua' re', ni ga'ue gui'yaj gono'ó re' yünj, ni xi'ne xi'i a'nánj. —Gataj tsínj a'nán' daj rian Jesús.

³ Ngaa ni guta' Jesús ra'a sij, ni gataj sij:

—Huin ruhua'j sisi ga sa' nnee cúj re'. —Daj gataj Jesús.

Ngaa ni 'ngo hora xi'nej xi'i a'nán' tsínj daj. ⁴ Ngaa ni gataj Jesús:

—Ga cuidado' re' nga man'an re'. Si ganatá' re' rian ni a 'ngo ni ngüi mánj. Maan si gan'anj re' digyán re' man'an re' rian chrej. Ni nicaj re' 'ngo ofrenda ga'ui' re' rian Yan'anj daj rún' ga'nin' Moisés sun güenda gahuin'in' 'ngo da'nga' sisi hua ganahuin re'. Ngaa ni xaçaj ni chrej cuenta sisi hua ganahuin re', gui'yaj man'anj. —Daj gataj Jesús gunun tsínj daj.

Jesús sana al siervo de un centurión

⁵ Nĭ ngaa gatúj Jesús xuman' Capernaum, nĭ ga'na' 'ngo snado centurión rian Jesús. Nĭ ga'mi yaco sij rian Jesús. ⁶ Nĭ gataj sij:

—Señor, ngaj si-mosúj a'nán' sij ducuāj. Nĭ na'ue guisiqui' sij. Nĭ a'ngaj nĭn' ruhua sij. —Daj gataj snado daj.

⁷ Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Guchĭj nĭ ganahuin sij, gui'yā. —Daj gataj Jesús gunun snado daj.

⁸ Ngaa nĭ gataj snado centurión gunun Jesús:

—Señor, sé tsĭnj sa' huĭnj sĭsĭ gatu re' chruhua ducuāj. Maan si ga'nin' re' sun, nĭ ganahuin si-mosúj, gui'yáj re'. ⁹ Daj si hua tsĭnj a'nin' sun riánj. Nĭ huĕj a'nin' sun rian ni snado nej. Nĭ ngaa a'nĭ 'ngo snado gan'anj sí', nĭ huan'anj sí'. Nĭ ngaa atā ga'na' 'ngo sí', nĭ 'na' sí' nej. Nĭ ngaa a'nĭ si-mosúj gui'yaj sun sí', nĭ hué daj gui'yaj sun sí' nej. —Daj gataj snado daj gunun Jesús.

¹⁰ Nĭ ngaa gunun Jesús si gataj tsĭnj daj, nĭ gan'anj ruhua sij. Nĭ gataj sij gunun ni tsĭnj nico' sij:

—Xanga' atā gunun ni é re' sĭsĭ nun nari'tĭj a 'ngo tsĭnj israelita xuman ruhua rún' xuman ruhua tsĭnj snado nan mánj. ¹¹ Nĭ atā gunun ni é re' sĭsĭ ga'na' nico ni ngüi 'na' ne' rian sj güi nga rian atúj güi. Nĭ gane ni sij nga tsĭnj gu'naj Abraham nga Isaac nga Jacob rian nicaj sun Yan'anj xata'. ¹² Sanĭ ni tsĭnj israelita ni tsĭnj hua nián gane rian nicaj sun Yan'anj, sanĭ guere'ej Yan'anj ni sij ne' chrej xe' rian hua rumi'. Nĭ yu'uj daj gaco ni sij, nĭ xā ruj yan' ni sij xi'í sayun guĭran' ni sij. Daj si na'uej ruhua ni sij guxuman ruhua ni sij nĭ'yaj ni sij man'ánj. —Daj gataj Jesús.

¹³ Ngaa nĭ gataj Jesús gunun snado daj:

—Güĭj nan' ducuāj re', nĭ daj rún' guxuman ruhua re' ni'yáj re' man'ánj, nĭ da'nga' daj ga aj. —Daj gataj Jesús.

Nĭ hué 'ngo hora daj, nĭ ganahuin moso daj.

Jesús sana a la suegra de Pedro

¹⁴ Ngaa nĭ ga'na' Jesús ducuāj Pedro. Nĭ guini' sij sĭsĭ ngaj nichej sí' a'nán' ún' rian nna. Nĭ nun gachi' ún'. ¹⁵ Nĭ ganun ra'a Jesús ra'a ún'. Ngaa nĭ xi'nej gachi' ún'. Nĭ nachica ún'. Nĭ gui'yaj sun ún' rian ni sij.

¹⁶ Nĭ ngaa guinĭ, nĭ nicaj ni ngüi nico ni dugüi' ni sij nun nane xi'i gan'anj ni sij rian Jesús. Nĭ guiri Jesús nane xi'i nun niman ni sij nga si-nuguan' sij. Nĭ ganahuin daran' ni ngüi a'nán', gui'yaj sij nej.

¹⁷ Nĭ hué daj gahuin sĭsĭ gahuin yya daj rún' gataj tsĭnj gu'naj Isaías huin sí' tsĭnj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asĭj ná. Nĭ gataj sí': "Ga'nej sij si-xi'í né'. Nĭ guiran' sij sayun sĭsĭ ganahuin sa' né' xi'í ni xi'í ran' né'." Daj gataj Isaías xi'í Jesús.

Los que querían seguir a Jesús

¹⁸ Nĭ ngaa guini' Jesús sĭsĭ man nico ni ngüi ganicaj xi'nĭj sij, nĭ ga'nin' sij sun sĭsĭ gachin ni tsĭnj nico' sij nga sij anéj chrej du'ua laguna xxi daj.

¹⁹ Ngaa nĭ ga'na' 'ngo tsĭnj digyán si-ley Moisés ga'na' sij rian Jesús. Nĭ gataj sí' gunun Jesús:

—Maestro, huin ruhaĭj guĭnicōj man'án re' nĭ a gan'anj re' aj. —Daj gataj sij.

²⁰ Ngaa nĭ gataj Jesús gunun sí':

—Hua huej nun xune aj. Nĭ hua si-gaca' xataj chréj xata' nun xú'. Sanĭ nitaj rian guna da'nĭj ni ngüi huĭnj mánj. —Daj gataj Jesús.

²¹ Ngaa n̄i gataj ango tsínj nico' Jesús:

—Señor, d̄uná re' sis̄i gan'anj sin̄ij gach̄inj chr̄e aj. —Daj gataj sij.

²² San̄i gataj Jesús gunun sij:

—Gũn̄ico' re' man'an̄j. N̄i ga'nin' ruhuá re' si gachin' ango ni sij niman. Daj si rún' huin niman huin ni sij. —Daj gataj Jesús gunun sij.

Jesús calma la tempestad

²³ Ngaa n̄i gahui Jesús chruhua 'nḡo rīo chr̄éj rian nnee. N̄i hué daj gui'yaj ni tsínj nico' sij nej. ²⁴ Hué dan n̄i nax̄uman n̄in' ruhua nnee gui'yaj 'nḡo nan̄e nucuāj xxi. N̄i gachin nnee rian rīo n̄un ni sij. San̄i gatoj Jesús.

²⁵ Ngaa n̄i gan'anj ni tsínj nico' Jesús j̄n̄achi ni sij sí'. N̄i gataj ni sij:

—Señor, gan̄acaj re' man'an né'. Daj si ruhua ḡahui' né'. —Daj gataj ni sij.

²⁶ Ngaa n̄i gataj Jesús:

—N̄i ̄un sin huin n̄i xu'ui' ni é re' ̄unj. Doj xuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' man'an̄j. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

Ngaa n̄i nach̄ia sij. N̄i ga'mi huee sij rian nan̄e nga rian nnee daj. Ngaa n̄i gahuin din'inj ruhua daran'an̄j.

²⁷ Ngaa n̄i gan'anj ruhua ni tsínj daj ni'yaj ni sij Jesús. N̄i gataj ni sij:

—N̄i ̄un tsínj huin tsínj nan, n̄i da' nan̄e nga nnee dagahuin si-nuguan' sij ̄unj. —Daj gataj ni tsínj nico' Jesús rian duḡui' ni sij.

Los endemoniados gadarenos

²⁸ N̄i guis̄ij Jesús anéj chrej du'ua laguna xxi rian huin do'ój ni tsínj gadareno. N̄i gahui hūij tsínj n̄un nan̄e xi'i niman scan̄ij rian achin' ni niman ga'na' n̄unḡuej sij rian nne Jesús. N̄i huee n̄in' ruhua n̄unḡuej sij. Xi'í daj n̄i na'ue gachin ni nḡui chrej da mánj. ²⁹ N̄i gaguáj n̄unḡuej sij rian Jesús. N̄i gataj n̄unḡuej sij:

—Nitaj si huaj si diguij re' nga n̄unḡuej ̄unj Jesús huin re' da'n̄ij Yan'an̄j x̄anga' saj. Ga'na' re' nan̄e nga achin̄ gūi gūi'yaj Yan'an̄j castigo n̄unḡuej ̄unj. —Daj gataj n̄unḡuej tsínj daj gunun Jesús.

³⁰ N̄i hua gan' xi'í quij mán 'nḡo xi'nin' xxi ni xacáj xa xuj. ³¹ Ngaa n̄i ga'mi yaco ni nan̄e xi'i gunun Jesús. N̄i gataj ni sij:

—Sis̄i gūiri re' ̄unj niman n̄unḡuej tsínj nan, n̄i ga'nij re' gan'anj ̄unj gat̄u ̄unj niman ni xacáj daj. —Daj gataj ni nan̄e xi'i gunun Jesús.

³² Ngaa n̄i:

—Gũj ni é re'. —Daj gataj Jesús.

Hué dan n̄i gahui ni nan̄e xi'i daj niman n̄unḡuej tsínj daj. N̄i gat̄uj ni sij niman ni xacáj daj. Ngaa n̄i 'nḡo gan'anj gūe xi'nin' xacáj daj gūinij xú' chr̄a 'nḡo huej. N̄i gūinij ni xuj chruhua laguna daj. N̄i gahui' ni xuj chruhua nnee. ³³ Ngaa n̄i gunánj ni tsínj dugumi ni xacáj daj nan' ni sij xánj ni sij. N̄i nata' ni sij daran' si gahuin nga n̄unḡuej tsínj n̄un nan̄e xi'i chruhua niman. ³⁴ Hué dan n̄i gahui daran' ni nḡui m̄an xuman' daj gan'anj ni sij rian nne Jesús. N̄i ngaa gūini' ni sij Jesús, n̄i ga'mi yaco ni sij rian sí' sis̄i ḡahui sí' xánj ni sij gan'anj sí' ango yu'uj.

9

Jesús sana a un paralítico

¹ Ngaa s̄ij n̄i gahui Jesús chruhua 'nḡo rīo. N̄i gachin sij anéj chrej du'ua laguna x̄achij daj. N̄i nan' sij xánj sij. ² Hué dan n̄i nicaj ni sij 'nḡo tsínj

nare' dacój rian 'ngò chrun chréj ga'na' ni sij rian Jesús. Nj ngaa guini'i Jesús sisj daj guxuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij sí', nj gataj sij rian tsínj a'nan' daj:

—Gahuin niá' ruhuá re' jnánj. Daj si nicá 'ngò niman nico xi'í si-gaquin' re' aj. —Daj gataj Jesús gunun sij.

³ Ngaa nj gani ruhua doj ni tsínj digyán ley niquin' ngá Jesús: “A'mi quij tsínj nan rian Yan'anj anj.” Hué daj gani ruhua ni sij.

⁴ Sanj guini'i Jesús si gani ruhua ni sij. Nj gataj sí':

—Nj un sin huin nj ani quij ruhua ni é re' únj. ⁵ Hua huñj nuguan' ga'ue gatá gunun tsínj nan. Asj ga'ue gatá gunun sij: “Nicá 'ngò niman nico xi'í si-gaquin' re' ni'.” Asj ga'ue gatá gunun sij: “Náchica re' gache re' sa'.” Nj un go'ngo nungüej nuguan' nan cu doj, ruhua á re' únj. ⁶ Nj huin ruhuáj sisj xacaj ni é re' cuenta sisj nicaj sünj rian xungüi nan huñj da'nj ni ngüi. Nj ga'ue guinicá 'ngò niman nico xi'í si-gaquin' ni ngüi aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

Ngaa nj gataj sij gunun tsínj nare' dacój daj:

—Atá gunun man'an re' sisj náchica re', nj nacaj re' chrun chréj daj. Nj güij nan' ducúa re' nánj. —Daj gataj Jesús gunun sij.

⁷ Ngaa nj nachica tsínj a'nan' dacój daj nan' sij ducúa sij. ⁸ Nj ngaa guini'i ni ngüi si gahuin, nj gan'anj ruhua ni sij. Nj ga'mi sa' ni sij rian Yan'anj. Daj si riqui Yan'anj sisj ganahuin ni ngüi, gui'yaj Jesús huin sí' 'ngò tsínj.

Llamamiento de Mateo

⁹ Nj ngaa gahui Jesús yu'uj daj, nj guini'i sij 'ngò tsínj gu'naj Mateo. Nj nne sí' rian mesa a'nej sí' san'anj güenda gobierno. Ngaa nj gataj Jesús gunun sí':

—Guinico' sq' yünj gun'. —Daj gataj Jesús.

Ngaa nj naxuman Mateo nico' sí' Jesús gan'anj sí'.

¹⁰ Nj ngaa gane Jesús rian mesa chruhua 'ngò hue' daj, nj guxuman ga'i ni tsínj a'nej san'anj güenda gobierno ngá ni tsínj 'yaj gaquin'. Nj gane nuguan'an ni sij ngá Jesús ngá ni tsínj nico' Jesús nej. ¹¹ Nj ngaa guini'i ni tsínj fariseo, nj nachínj snan'anj ni sij ni tsínj nico' Jesús. Nj gataj ni sij:

—Nj un sin nj xa tsínj digyán rian ni é re' ngá ni tsínj a'nej san'anj ngá ni tsínj 'yaj gaquin' únj. —Daj gataj ni sij.

¹² Nj ngaa gunun Jesús si gataj ni sij ni gataj sí':

—Nitaj si ni'yanj ni ngüi hua sa' ngá 'ngò tsínj 'yaj gono'o mánj. Sanj ni ngüi a'nan' ni'yanj 'ngò tsínj gono'o aj. ¹³ Ngaa nj güij gahuin chrun ni é re' un sin huin nuguan' nan ruhuaj gata: “Huin ruhuáj sisj gahuin 'i ruhua ni é re' guini'yaj ni é re' ni dugüi' ni é re'. Nj nun huin ruhuáj si riqui ni é re' xucu riánj mánj.” Hué daj gataj rian si-nuguan' Yan'anj. Daj si sé si 'náj gaquin ni ngüi hua sa'. Sanj 'náj gaquin ni ngüi 'yaj gaquin' sisj ganani ruhua ni sij xi'í si-gaquin' ni sij aj. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj fariseo daj.

La pregunta sobre el ayuno

¹⁴ Ngaa nj ga'na' ni tsínj nico' Juan rian Jesús. Nj gataj ni sij:

—Nj un sin 'yaj ni únj ayuno ngá ni tsínj fariseo. Nj ni tsínj nico' man'an re', nj nitaj si 'yaj ni sij ayuno únj. —Daj gataj ni sij.

¹⁵ Ngaa nj gataj Jesús gunun ni sij:

—Daj rún' 'yaj 'ngõ tsínj xacaj yun'unj xana, da'nga' daj 'yā. Nj̄ ngaa gahuin gui'yanj xacaj 'ngõ tsínj daj yun'unj xana, nj̄ sj̄ ga'ue nani ruhua ni tsínj gan'anj gui'yanj daj. Sanj̄ hua 'ngõ guü ngaa guida'a ni tsínj quij tsínj xacaj yun'unj xana daj. Ngaa nj̄ guj'yaj ni tsínj nico' man'anj ayuno aj.

¹⁶ 'Sj̄ ga'ue ganara né' 'ngõ atsij naca nga atsij re'e mánj. Daj si hué gue atsij naca naraj né' daj, guj'yaj sisy tsitsi' atsij re'e daj. Nj̄ ganahuin xachij rian naraj né'. ¹⁷ Nj̄ daj rún' hua nnee vino hua si-nuguan'anj. Nj̄ sj̄ ga'ue ga'nij né' nnee vino naca chruhua 'ngõ nnij re'e. Daj si tsitsi' nnij daj, guj'yaj vino naca daj. Hué dan nj̄ 'ngõ guere' vino nga nnij. Ngaa nj̄ hua nian si ga'nij né' vino naca chruhua nnij naca. Nj̄ hué ducuanj daj ga'ue dugumi né' vino daj nga nnij nej. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' Juan.

La hija de Jairo y la mujer que tocó el manto de Jesús

¹⁸ Nj̄ ngaa ga'mi Jesús nuguan' daj, nj̄ ga'na' 'ngõ tsínj huin achij. Nj̄ ganiquin' ráj dacoj sij rian Jesús. Nj̄ gataj sij:

—Acuan' gahui' da'nj̄ xanāj. Sanj̄ gan'anj né' guta' re' ra'á re' rian unj anj. Ngaa nj̄ ga'ue nahuin nj̄'na' unj. —Daj gataj tsínj daj gunun Jesús.

¹⁹ Ngaa nj̄ naxuman Jesús gan'anj sij nga ni tsínj nico' sij nga tsínj daj.

²⁰ Ngaa nj̄ gahuin nichrun' 'ngõ yun'unj xana a'nan' rucu Jesús si guisj̄ xuhuj̄ yo' uráj tun ún'. Nj̄ ganun chra' ra'a ún' du'ua si-gan' Jesús. ²¹ Daj si gani ruhua ún': “Urin si ganun chra' ra'a du'ua si-gan' si', ngaa nj̄ nahuinj”, ruhua ún'.

²² Sanj̄ nanicaj Jesús guini'yaj sij rian ún'. Nj̄ gataj sij:

—Gahuin nia' ruhua re' xica'uī. Daj si ganahuin re', gui'yaj si guxuman ruhua re' ni'yáj re' man'anj. —Daj gataj Jesús gunun ún'. Nj̄ 'ngõ hora ganahuin ún'.

²³ Nj̄ ngaa gatúj Jesús chruhua ducua tsínj huin achij daj, nj̄ guini'i sij sisy man ni tsínj a'yanj ria. Nj̄ guini'i sij sisy aguáj aco ni ngüi man ni sij.

²⁴ Ngaa nj̄ gataj Jesús gunun ni sij:

—Gahui ni é re' gan'anj ni é re' ne' chrej xe' aj. Daj si sé si gahui' tsin' xana da mánj. Sanj̄ si ato nánj. —Daj gataj Jesús.

Nj̄ ga'nga' naco ni ngüi guini'i ni sij man'an Jesús.

²⁵ Nj̄ ngaa guisj̄ gahui ni ngüi ne' chrej xe', gui'yaj ni sij, asj̄ nj̄ gatúj Jesús rian ngaj niman daj. Nj̄ guida'a sij ra'a ún'. Ngaa nj̄ nachica ún'.

²⁶ Nj̄ gaxa'nj̄ nuguan' daj xi'í si gui'yaj Jesús nj̄'n' gachra' estado daj gunun ni ngüi.

Dos ciegos reciben la vista

²⁷ Nj̄ ngaa gahui Jesús yu'uj daj, nj̄ nico' huij̄ tsínj duri daj. Nj̄ gaguáj nucuj̄ nungüej tsínj daj Jesús aj. Nj̄ gataj nungüej sij:

—Ganani yaco ruhua re' nj̄'yaj re' nungüej únj huin re' da'nj̄ David. —Daj gataj nungüej tsínj duri rian Jesús.

²⁸ Nj̄ ngaa gatúj Jesús chruhua hue', nj̄ ga'na' nungüej tsínj duri daj rian sij. Nj̄ gataj Jesús:

—Xuman ruhua nungüej é re' sisy ga'ue ganahuin nungüej é re' gui'yā ní'. —Daj gataj Jesús.

—Xuman ruhua nungüej únj, Señor. —Gataj nungüej sij.

²⁹ Ngaa nj̄ ganun ra'a Jesús rian nungüej tsínj duri daj. Nj̄ gataj sij:

—Ga'ue nahuin sa' nungüej é re' daj rún' xuman ruhua nungüej é re'.
—Daj gataj Jesús gunun nungüej sij.

³⁰ Ngaa nı naxiguın rian nungüej sij. Nı ga'nin' Jesús nico sun rian nungüej sij. Nı gataj sij:

—Ga' cuidado nungüej é re' sisi sj guini'i ni ngüi si nahuin nungüej é re', gui'ya. —Daj gataj Jesús.

³¹ Sanı dyaj guisıj gahui nungüej sij, nı nata' nungüej sij rian daran' ni ngüi man ni xuman' daj si gui'yaj Jesús nga nungüej sij.

Un mudo habla

³² Nı ngaa gahui nungüej tsınj daj, nı hua 'ngo ni tsınj nicaj 'ngo tsınj ya'mi ga'na' ni sij rian Jesús. Nı nun nanę xi'i niman sı'. ³³ Nı ngaa guiri Jesús nanę xi'i niman sı', ngaa nı ga'ue ga'mi sı'. Nı gahuin yan'anj ruhua ni ngüi xi'i si gui'yaj Jesús. Nı gataj ni sij:

—Nitaj aman guini'i ni ngüi israelita 'ngo nuguan' daj rún' gui'yaj Jesús nan mánj. —Daj gataj ni sij.

³⁴ Sanı gataj ni tsınj fariseo:

—Ri Jesús nanę xi'i niman ni ngüi si chraqıj sichre huin achij. —Daj gataj ni sij.

La mies es mucha

³⁵ Ngaa nı gachéj Jesús daran' ni xuman' nga daran' ni rancho. Nı digyán sij nuguan' chruhua si-nuhui ni tsınj israelita. Nı ganata' sij nuguan' sa' xi'i si nicaj sun Yan'anj. Nı gui'yaj sij sisi ganahuin daran' ni ngüi a'nan' daran' rian xi'i. ³⁶ Nı ngaa guini'i Jesús sisi ga'na' nico ni ngüi rian sij, nı nahuin 'i ruhua sij ni'yaj sij ni sı'. Daj si daj rún' huin xachij nitaj tsınj dugumi xuj, nı hué daj huin ni sij. Nı guiran' ni sij sayun. Nı nun xugüi ruhua ni sij si gui'yaj ni sij. ³⁷ Ngaa nı gataj Jesús gunun ni tsınj nico' sij:

—Xanga' nı daj rún' huin strigo ganaco ngaa guisıj hora ga'nin' ni sij, da'nga' daj huin ni sij. Nı hua nico sun rian né'. Sanı doj huin ni tsınj a'nin' strigo daj. ³⁸ Ngaa nı gachinj jni'yaj ni é re' rian Yan'anj sisi ga'nıj Yan'anj tsınj gan'anj gui'yaj sun ga'nin' strigo daj. Daj si daj rún' huin tsınj do'oj huin Yan'anj anj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

10

Elección de los doce apóstoles

¹ Ngaa nı gaquınj Jesús ga'na' ni xuhuij ni tsınj nico' sij. Nı ga'ui' sij sun rian ni sı' sisi guınicaj ni sı' sun rian ni nanę xi'i. Hué dan nı ga'ue gahuin nucuaıj ni sı' guıri ni sı' nanę xi'i chruhua niman ni ngüi. Nı ga'ue gui'yaj ni sı' sisi ganahuin ni ngüi a'nan' daran' rian xi'i.

² Nı hué nan huin ni si-xugüi ni xuhuij ni tsınj apóstol gune' Jesús huin ni tsınj nata' rian ni ngüi xi'i sı'. Nı 'ngo tsınj daj huin Simón. Nı hué daj gu'naj sij Pedro nej. Nı Andrés huin jnánj sij. Nı ango sij huin Jacobo da'nıj Zebedeo. Nı jnánj Jacobo huin Juan. ³ Nı ango sij huin Felipe nga Bartolomé nej, Tomás nej, Mateo tsınj ga'nej san'anj güenda gobierno nej, Jacobo da'nıj Alfeo nej, Tadeo nej, ⁴ Simón nej, gu'naj sı' cananita nej, nga Judas Iscariote huin sı' tsınj naga'ui' Jesús rian ni tsınj nicaj sun.

Misión de los doce

⁵ Ngaa nı ga'nıj Jesús xuhuij tsınj daj gan'anj ni sı'. Nı gataj sij gunun ni sı':

—Sì gan'anj ni é re' ni xánj ni tsínj 'na' anéj chrej mánj. Nì sị gatuj ni é re' xánj ni tsínj samaritano mánj. ⁶ Sanj gan'anj sa' ni é re' rian man ni tsínj israelita. Daj si daj rún' huin xachij gani'ya huin ni sij aj. ⁷ Gan'anj ni é re', nị nata' ni é re' rian ni ngüi. Nị gataj ni é re': "Ruhua guisij güi guñicaj sun Yan'anj rian xungüi." Daj gataj á re' rian ni sij. ⁸ Ganahuin ni ngüi a'nan', gui'yaj ni é re'. Nị ganahuin sa' ni ngüi ran' xi'i lepra, gui'yaj ni é re' nej. Nị gana'nij ni niman, gui'yaj ni é re' aj. Nị guiri ni é re' nane xi'i niman ni ngüi aj. Nị daj rún' gui'yaj Yan'anj sinduj rian ni é re', nị da'nga' daj gui'yaj ni é re' nga ni ngüi.

⁹ Sị nicaj ni é re' oro nga plata nej, cobre nej, gan'anj ni é re' mánj. ¹⁰ Nị ngaa huaj ni é re' chrej, nị sị guñicaj ni é re' nnánj huaj á re' mánj. Maan si guñicaj ni é re' urin atsiy gan'anj ni é re'. Nị sị guñicaj ni é re' canj nga corínj gan'anj ni é re' mánj. Daj si hua si chrej ni tsínj 'yaj sun sisi xa ni sij aj. ¹¹ Nị ngaa huaj guisij ni é re' 'ngo xuman' asi 'ngo rancho, nị nāno' ni é re' ducúa 'ngo tsínj sa' guna ni é re'. Nị hué yu'uj da guna ni é re' da guisij güi gan'anj ni é re' ango yu'uj aj. ¹² Nị ngaa huaj gatu ni é re' chruhua hue' daj, nị ga'mi a ni é re' nuguan' sa' rian ni ngüi man chruhua hue' daj gataj á re' sisi din'inj guiman ni sij. ¹³ Nị sisi ni ngüi sa' huin ni ngüi nne chruhua hue' daj, ngaa nị gahuin din'inj ruhua ni sij daj rún' gataj ni é re' gunun ni sij. Sanj sisi sé ni ngüi sa' huin ni sij, ngaa nị sị gahuin din'inj ruhua ni sij mánj. Maan si ga'nin' ruhua ni é re' nga si-nuguan' ni é re' aj. ¹⁴ Nị sisi hua 'ngo tsínj na'uej ruhua nahuin ra'a ni é re', asi na'uej ruhua sij gunun sij si-nuguan' ni é re', ngaa nị ngunan' ni é re' yo'ój chru dacój ni é re' ngaa gahui ni é re' chruhua hue' daj, asi xuman' daj. Da'nga' daj xacaj ni sij cuenta sisi da'ui ni sij gaquin' xi'i si nun gunun ni sij si-nuguan' Yan'anj. ¹⁵ Xanga' atā gunun ni é re' sisi güi ganahuij xungüi, nị huaj gahuin castigo ni tsínj daj si gahuin castigo ni tsínj xi'i guimán asij ná xuman' Sodoma nga xuman' Gomorra.

Persecuciones venideras

¹⁶ Nị'yaj ni é re'. Rún' huin xachij huin ni é re' a'nī gan'anj ni é re' dani ni xucu huee. Daj rún' hua yoo xucúáj, nị da'nga' daj ga yoo ni é re'. Sanj daj rún' 'yaj sa' xu'man, nị da'nga' daj gui'yaj sa' ni é re'. ¹⁷ Nị ga cuidado ni é re' nga si gui'yaj ni tsínj nga ni é re'. Daj si naga'ui' ni sij rian ni tsínj nicaj sun ni é re'. Nị duguayun ni sij chruhua nuhui ni é re' nej. ¹⁸ Nị gan'anj ni é re' da' rian ni gobernado nga ni rey gui'yaj ni sij xi'tj aj. Ngaa nị gahuin ni é re' ni tsínj nata' xi'tj rian ni sij nga ni ngüi 'na' anéj chrej aj. ¹⁹ Nị ngaa naga'ui' ni sij ni é re' rian ni tsínj nicaj sun, nị sị gahuin ruhua ni é re' nga si ga'mi ni é re' sisi daj gataj ni é re' gunun ni sij mánj. Daj si ngaa ruhua guisij hora ga'mi ni é re', nị Espíritu Santo huin si riqui nuguan' ga'mi ni é re' gunun ni tsínj da aj. ²⁰ Daj si sé man'an ni é re' huin si ga'mi mánj. Sanj Espíritu Santo gui'yaj da ga'mi ni é re' aj.

²¹ Nị naga'ui' 'ngo tsínj daj jnánj sij rian ni tsínj nicaj sun sisi gahui' sí'. Nị da'nga' daj gui'yaj ango sij nga da'nij sij nej aj. Nị nānicaj ango ni tsínj daj gataj ruhua sij guini' i sij chrej sij nga nni sij. Nị gahui' ni sí', gui'yaj ni sij nej. ²² Nị sị gahuin xan' ruhua ni ngüi guini' i ni sij ni é re' xi' si nico' ni é re' man'anj mánj. Sanj ni ngüi ga nīca ruhua da ganahuij ni sayun daj, nị hué ni sij ganacaj Yan'anj anj. ²³ Nị sisi gui'yaj quij ni tsínj man' ngo xuman' nga ni é re', ngaa nị gunánj ni é re' ango xuman' gan'anj án

re' aj. Xanga' yya atā gunun ni é re' sisj nun guisij gache n̄n' ni é re' ni xuman' rian man ni ngüi israelita da ga'nāj huñj da'n̄j ni ngüi aj.

²⁴ 'Sé si huin rian 'ngo tsínj 'n̄a' gahuin chr̄un daj nga tsínj digyán rian sij. N̄j sé si huin achij 'ngo tsínj 'yaj sun daj nga si-xuru'ue sij. ²⁵ Hua n̄an si guiran' tsínj 'n̄a' gahuin chr̄un daj rún' ran' tsínj digyán rian sij. N̄j hua n̄an si guiran' tsínj 'yaj sun daj rún' ran' si-xuru'ue sij. N̄j sisj dugu'n̄aj ni sij sichre Beelzebú man'anj, n̄j da'nga' daj gataj ni sij gunun ni tsínj 'yaj sun riānj nej. Daj si daj rún' huin tsínj d̄yca, n̄j da'nga' daj huñj. N̄j daj rún' huin ni tsínj nne nuguan'an nga tsínj d̄yca, n̄j hué daj huin ni tsínj 'yaj sun riānj anj.

A quién se debe temer

²⁶ 'Hué dan n̄j s̄j guxu'ui' a ni é re' rian ni sij mánj. Daj si s̄j ga'ue gari huñj ni ngüi 'ngo nuguan' mánj. Sanj hua 'ngo güi n̄j n̄axira' daran' nuguan' arj huñj ni ngüi. ²⁷ Ngaa n̄j nuguan' nan atā gunun a ni é re' rian hua ránj, n̄j n̄ata' á re' rian ni ngüi ne' chrej xe' gunun ni sij. N̄j ni nuguan' a'mi huñj gunun a ni é re' n̄j ga'mi nucuj á re' ne' chrej xe' chruhua ducua á re' gunun ni ngüi.

²⁸ 'N̄j s̄j guxu'ui' a ni é re' rian ni tsínj ga'ue dagahui' nneç cúj ni ngüi mánj. Daj ni na'ue dagahui' ni sij niman ni ngüi. Sanj guxu'ui' a ni é re' rian Yan'anj. Daj si ga'ue gui'yaj Yan'anj sisj ga'ni'ya n̄iganj niman ni ngüi nga nneç cúj ni sij rian yan'an.

²⁹ 'N̄j xanga' nij du'ue huñj xataj le 'ngo moneda san'anj. Sanj sisj s̄j riqui chrej ni é re' nne xata' permiso, n̄j s̄j guinij 'ngo xuj daj rian yo'ój mánj. ³⁰ N̄j hua naya Yan'anj da' gō'ngo hué chr̄a á re' aj. ³¹ Xi'í daj n̄j s̄j guxu'ui' ni é re' mánj. Daj si huaj ga'ni'yanj án re' si ni'yanj ni xataj ga'aj.

³² 'Hué dan n̄j daran' ni ngüi n̄ata' sisj nico' ni sij yūnj rian ni ngüi hué daj ga'mi sa'āj xi'í ni sij rian chr̄e nne xata'. ³³ Sanj daran' ni ngüi na'uej ruhua n̄ata' rian ni ngüi sisj nico' ni sij yūnj, n̄j s̄j ga'mi sa'āj rian xi'í ni sij rian chr̄e nne xata'.

Jesús, causa de división

³⁴ 'S̄j gani ruhua á re' sisj ga'nāj chruhua xungüi nan sisj gahuin din'inj ruhua ni ngüi. Sé daj huin mánj. Sé si ga'nāj sisj gahuin din'inj ruhua ni sij mánj. Sanj gunun' ni sij, 'yaj si ga'nāj. ³⁵ Daj si ga'nāj sisj gunun' 'ngo tsínj daj nga chrej sij. N̄j gunun' 'ngo yun'unj xana nga nni unj. N̄j gunun' 'ngo yun'unj xana daj nga nichej unj. ³⁶ N̄j ni ngüi man ducua 'ngo tsínj daj, n̄j gunun' ni sij nga sí'. ³⁷ Sisj 'i ruhua 'ngo tsínj daj ni'yaj sij chrej sij nga nni sij daj nga si 'i ruhua sij ni'yaj sij man'anj, n̄j nun sij sij si guñicaj dugüi' sij nga man'anj. N̄j sisj hua 'ngo tsínj 'i ruhua ni'ya da'n̄j sno'o sij nga da'n̄j xana sij daj nga si 'i ruhua sij ni'yaj sij man'anj, n̄j nun s̄j sij si guñicaj dugüi' sij ngāj. ³⁸ N̄j un tsínj na'uej ruhua guiran' sayun xi'í si nico' sij man'anj, n̄j nun s̄j sij guñicaj dugüi' sij ngāj. ³⁹ N̄j un tsínj huin ruhua n̄acaj man'anj, n̄j ga'ni'ya sij. Sanj un tsínj ga'uej ruhua gahui' xi'ij, n̄j ga'ni'na' n̄iganj sij aj.

Recompensas

⁴⁰ 'Ni sisj ganahuin ra'a ni ngüi ni é re', n̄j da'nga' daj ganahuin ra'a ni sij man'anj. N̄j tsínj ganahuin ra'a man'anj, n̄j ganahuin ra'a sij tsínj ga'n̄j ga'n̄aj nej. ⁴¹ N̄j ngüi ganahuin ra'a 'ngo tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj xi'í si 'n̄a' sí' rian Yan'anj, n̄j uyan ganahuin ra'a ni sij nga tsínj a'mi si-nuguan'

Yan'anj daj ngaa naru'ue Yan'anj rian ni ngüi. Nj ni ngüi ganahuin ra'a 'ngo tsínj sa' xi'í si sa' sí', nj uyan ganahuin ra'a ni sij nga tsínj sa' daj ngaa naru'ue Yan'anj rian ni ngüi aj. ⁴² Nj daj hua tsínj ga'tui' 'ngo tasa nnee nuhuij go'o 'ngo tsínj hua lij xi'í si nico' sij man'anj, nj xanga' atá gunun a ni é re' sisj gui'yaj sa' Yan'anj nga sij. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

11

Los mensajeros de Juan el Bautista

¹ Nj ngaa guisíj ganahuij si digyán Jesús rian ni tsínj nico' sij, nj gahui sij yu'uj daj gan'anj digyán sij nuguan' sa' rian ni ngüi man ni xánj ni sij.

² Nj nun Juan ducuaga'. Nj ngaa gunun sij si gui'yaj Jesús, nj ga'níj sij huij tsínj nico' sij gan'anj nacin' snan'anj Jesús. ³ Nj gataj nungüej sij:

—Hué re' huin tsínj ga'na' nácaj ni ngüi ní'. Asj gána'uij únj si ga'na' ango tsínj ní'. —Daj gataj nungüej tsínj daj gunun Jesús, gui'yaj Juan.

⁴ Ngaa nj gataj Jesús:

—Güij nungüej é re'. Nj nata' nungüej é re' gunun Juan si gunun nungüej é re' nga si guini'i nungüej é re' nej. ⁵ Daj si xigujin ni'yaj ni tsínj duri. Nj chéj ni tsínj yacuan. Nj nahuin sa' ni ngüi a'nán' xi'í nnij nej. Nj naxi'níj chraquij ni tsínj so'o nej. Nj ganá'nij ni niman gahui' nej. Nj unun ni ngüi yaco ran' nuguan' sa'. ⁶ Nj gahui sa' 'ngo tsínj nitaj si nánicaj ruhua nj'yaj sij xi'tj. —Daj gataj Jesús gunun nungüej tsínj daj.

⁷ Nj ngaa huaj nan' nungüej sij rian Juan, ngaa nj gaxi'i Jesús ga'mi sa' sí' rian ni ngüi xi'í Juan. Nj gataj sij:

—Ni ngaa gan'anj ni é re' gunun ni é re' si-nuguan' Juan quij qui'yanj naco, nj daj hua sij guini'i a ni é re', ruhua á re' únj. Daj rún' 'yaj ria ngaa xinunj 'yaj nane, nj da'nga' daj 'yaj sij, ruhua á re' ní'. ⁸ Nj sisj sé daj 'yaj sí', nj un sin huin nj gan'anj nj'yaj ni é re' rian huaj sij únj. Gan'anj nj'yaj ni é re' 'ngo tsínj nun atsij niá' ní'. Sanj sé daj huin sij mánj. Nj ní' ni é re' sisj ni tsínj nun atsij niá', nj nne ni sí' ducuá rey. ⁹ Nj un sin huin nj gan'anj nj'yaj á re' rian nne sij únj. Asj 'ngo tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj ní'. Xanga' yya nj hué daj huin sij aj. Nj hua achij Juan daj nga daran' ango ni tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj anj.

¹⁰ Nj asj ná nj garun sa' 'ngo tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj xi'í Juan. Nj gataj Yan'anj:

A'ní 'ngo tsínj guinicaj nuguan' guchi' sij.

Nj tsínj daj gujtaj dian sini rián re' gan'anj sij aj.

Nj gui'yaj xugüi sij si-chréj re'.

Daj gataj Yan'anj garun Isaías asj ná.

¹¹ Nj xanga' atá gunun a ni é re' sisj scanij ni tsínj ga'nga, gui'yaj ni yun'unj xana, nj nitaj si rugüi' 'ngo tsínj huin achij daj rún' huin achij man'an Juan tsínj duguata' nnee. Sanj tsínj hua lij nj'n huin achij sij rian nicaj sun Yan'anj daj nga man'an Juan gaj. ¹² Nj asj ngaa ga'na' Juan tsínj duguata' nnee, nj 'na' gahuin achij rian nicaj sun Yan'anj. Nj hué daj hua da güi acuan'. Nj ni tsínj hua sa' niman, nj huin ruhua ni sij sisj gahuin achij Yan'anj niman ni sij aj. ¹³ Daj si daran' ni tsínj nata' si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi asj ná da man'an Juan, nj ga'mi ni sij xi'í güi guinicaj Yan'anj sun. Nj da'nga' daj a'mi si-ley Yan'anj nej. ¹⁴ Nj sisj huin ruhua á re' guxuman ruhua á re' nga nuguan' nan, nj Juan huin Elías tsínj

ga'na' daj rún' garun ni sij asj ná. ¹⁵ Ní tsínj nun chraquij, ní gunun sij nuguan' nan anj.

¹⁶ 'Ní daj un sin huin gu'yā gu'ri' digyānj rian án re' daj hua ni ngüi mán acuan' nan únj. Daj rún' 'yaj ni tsin' gan'anj gane rian yu'ue' ngaa ducuj, ní agua ni dugüi', ní hué daj huin ni sij. ¹⁷ Ní ataj anin'inj: "Ga'yanj únj riā rian án re' saj. Sanj nun gu'ran'anj án re' mánj. Garaj ni únj chra' stanga saj, ní nun gāco a ni é re' mánj." Hué daj ataj ni tsin' rian ni dugüi' ni tsin' anj. ¹⁸ Daj si ga'na' Juan, ní nun xā sij chrachrúnj, ní nun gō'o sij nnee vino mánj. Sanj ataj ni ngüi sisi nun nane xī'i niman sij aj. ¹⁹ Asij ní ga'na' da'nj ni ngüi huin man'anj. Ní xāj, ní go'ój aj. Ní ataj ni ngüi sisi huinj 'ngo tsínj xa nāsa' go'o nāsa'. Ní huinj 'ngo tsínj nicaj dugüi' ngā ni ngüi 'yaj gaquin' ngā ni tsínj a'nej san'anj, ataj ni sij xi'íj aj. Ní sisi xācaj ni ngüi cuenta daj 'yaj nungüej únj Juan, ní gahuin yya ruhua ni sij sisi chrún nungüej únj.

Ayes sobre las ciudades impenitentes

²⁰ Ngaa ní gaxi'í Jesús nata' sij xi'í si-gaquin' ni tsínj man ni xuman' daj rian gui'yaj sij nico si sa' nga si-fuerza sij. Ní hué daj ga'mi sij xi'í si nun nanicaj ruhua ni sí' xi'í si-gaquin' ni sí'. ²¹ Ní gataj Jesús:

—Niqui nín' ruhua niman án re' huin ín re' ni tsínj man xuman' Corazín nga xuman' Betsaida. Ní nun gui'yā si sa' 'na' rian Yan'anj nga si-fuerzāj xuman' Tiro nga xuman' Sidón rún' gui'yā si sa' xuman' Corazín nga xuman' Betsaida. Sanj sisi hué daj gui'yā, ní hua ganani ruhua ni tsínj man Tiro nga Sidón xi'í si-gaquin' ni sij asj ná. Ní hua gunun ni sij atsij dachrinj digyán ni sij sisi hua yya nanicaj ruhua ni sij xi'í si-gaquin' ni sij. Ní hua gara ni sij yaj chra' ni sij aj. ²² Sanj atā gunun ún re' sisi ngaa guisij nagui'yaj Yan'anj nga si-gaquin' ni ngüi, ní gu'ran' nico ni tsínj man xuman' Corazín nga xuman' Betsaida castigo daj nga si gu'ran' ni tsínj man xuman' Tiro nga xuman' Sidón.

²³ 'Ní atā gunun ún re' huin ín re' ni tsínj man xuman' Capernaum sisi nne nín' ruhua á re'. Xi'í daj ani ruhua á re' sisi hua 'uee nín' ruhua xánj án re' rún' hua xata' hua xánj án re', ruhua á re'. Sanj gan'anj án re' da' daqui nín' ruhua rian hua rümi', gui'yaj Yan'anj. Daj si sisi nun gui'yā si sa' 'na' rian Yan'anj nga si-fuerzāj xuman' Sodoma daj rún' gui'yā xánj án re', ngaa ní ga gue ngaj xuman' daj aj. ²⁴ Sanj atā gunun ún re' sisi güi ga'na' nagui'yaj yya Yan'anj nga si-gaquin' ni ngüi, ní gu'ran' ni é re' doj castigo rian si gu'ran' ni tsínj man xuman' Sodoma. —Daj gataj Jesús gunun ni ngüi.

Venid a mí y descansad

²⁵ Ní ngaa daj, ní gataj Jesús gunun Yan'anj:

—A'mi sa'āj rián re' huin re' chrē nne xata'. Ní nicáj re' sun xata' nga rian yo'ój nej aj. Ní a'mi sa'āj rián re'. Daj si digyán re' nuguan' sa' nan rian ni tsínj nun huin achij. Ní garij huí re' nuguan' nan rian ni tsínj ni'i nico ngā ni tsínj chrún sa' ni nuguan' nej. ²⁶ Daj si hué daj garan' ruhuá re' si gui'yáj re' huin re' chrē aj. —Daj gataj Jesús gunun Yan'anj.

²⁷ Ngaa ní gataj Jesús gunun ni ngüi:

—Nariqui chrē daran' ni rasun riánj anj. Ní a 'ngo ni ngüi nun ni'i daj hua da'nj Yan'anj mánj. Sanj urin chrē ni'i man'anj. Ní a 'ngo ni ngüi nun ni'i daj hua man'an chrē nej mánj. Sanj urínj ni'i chrē si huéj huin

da'níj Yan'anj anj. Ní ʔn ngüi gáran' ruhuāj dígyānj, ní gá'ue dígyānj daj hua chrē rian nej.

²⁸ 'Nгаа нi гáhua' daran' ni é re' ninaj ata ni rasun ya'í riānj. Ní guí'yā sisí naran ruhua ni é re' aj. ²⁹ Ní guñico' ni é re' man'anj anj. Ní gáhuin chrūn ni é re' ngá nuguan' dígyānj rian ni é re' aj. Daj si rún' hua 'ngo xucu hua ní, ní da'nga' daj huāj aj. Ní nitaj si yan'anj ruhuāj mánj. Ngaa ní gá'ue nari' ni é re' rian naran ruhua ni é re' nej aj. ³⁰ Daj si sé si 'í sisí guñico' ni é re' man'anj nej mánj. Ní sé si 'í sisí gache ni é re' si-chrē. —Daj gataj Jesús gunun ni ngüi.

12

Los discípulos recogen espigas en el día de reposo

¹ Ní ngaa daj ní huaj Jesús dani rian gunun ni sij strigo 'ngo güi naránj ruhua ni sij. Ní gachin xi'na riqui ni tsínj nico' sij. Ngaa ní gaxí'í ni sij rocoj ni sij ca strigo. Ní xa ni sij. ² Saní ngaa guini'í ni tsínj fariseo, ní gataj ni sij gunun Jesús:

—Ní'yaj re' si 'yaj ni tsínj nicó' re' aj. Daj si na'uej si-ley Yan'anj sisí da'nga' daj guí'yaj ni sij güi naránj ruhua né' mánj. —Daj gataj ni tsínj fariseo gunun Jesús.

³ Ngaa ní gataj Jesús:

—Hua gaya ni é re' si guí'yaj xí' David ní'. Daj si 'ngo güi gachin xi'na riqui ni dugüi' sij. ⁴ Ní gatúj sij chruhua ducúa Yan'anj. Ní xa sij si-chrachrunj Yan'anj. Ní na'uej si-ley Yan'anj sisí xa ni dugüi' sij chrachrunj daj. Saní urin ni chrej xa chrachrunj da aj.

⁵ 'Ní nun gaya ni é re' si-ley Moisés nej mí'. Daj si 'yaj sun ni chrej chruhua si-nuhui Yan'anj güi naránj ró' aj. Saní nitaj gaquin' da'ui ni sij nej mánj. ⁶ Ní atā gunun ni é re' sisí nan niquin' 'ngo tsínj huin achij daj ngá nuhui da aj. ⁷ Ní gataj si-nuguan' Yan'anj: "Huin ruhuāj sisí gáhuin 'í ruhua ni é re' ní'yaj ni é re' ni ngüi. Ní nitaj si huin ruhuāj sisí dagahui' ni é re' xucu riānj mánj." Daj gataj si-nuguan' Yan'anj. Ní sisí unun ni é re' ʔn sin huin ruhuaj nuguan' nan gata, ní sj guta' chre ni é re' gaquin' ni ngüi nun guí'yaj gaquin' mánj. ⁸ Daj si nicaj sūnj rian ni güi naránj ró' huinj da'níj ni ngüi. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj fariseo.

El hombre de la mano seca

⁹ Ngaa ní gahui Jesús yu'uj daj. Ní gatúj sij chruhua si-nuhui ni sí'. ¹⁰ Ní nne 'ngo tsínj hua nāco ra'a daj. Ngaa ní nachínj snan'anj ni tsínj fariseo Jesús. Ní gataj ni sij:

—A'uej si-ley Yan'anj sisí ganahuin 'ngo tsínj a'nan', guí'yaj né' güi naránj ruhua né' ní'. —Daj gataj ni sij xi'í si huin ruhua ni sij gá' mi gaquin' ni sij xi'í Jesús. ¹¹ Ngaa ní gataj Jesús:

—Sisí guñij 'ngo dan ni é re' xachij chruhua yu'uj güi naránj ruhua ni ngüi, ní sj gan'anj guñi ni é re' xuj chruhua yu'uj da mí'. ¹² Ní nñn' ruhua ní'yanj 'ngo tsínj daj si ní'yanj 'ngo xachij da aj. Hué dan ní sá' huin sisí guí'yaj sá' né' güi naránj ruhua ni ngüi. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

¹³ Ngaa ní gataj sij gunun tsínj a'nan' ra'a daj:

—Ducua re' ra'á re' aj. —Daj gataj Jesús.

Ni hué daj gui'yaj sí', ni ganahuin ra'a sí' daj rún' hua anéj ra'a sí'.
 14 Sanj gahui ni tsínj fariseo. Ni daga'mi dugüi' ni sij daj ga'ue dagahui' ni sij Jesús.

El siervo escogido

15 Sanj ni'i Jesús si ani ruhua ni tsínj daj. Ngaa ni gahui sij. Ni gan'anj sij yu'uj daj. Ni nico' nico' ni ngüi gan'anj ni sij. Ni ganahuin daran' ni ngüi a'nan', gui'yaj Jesús. 16 Ni ga'nin' sij sun sisi si nuna ni sij un tsínj huin sij rian ni ngüi mánj.

17 Ni hué daj gahuin sisi gahuin yya daj rún' garun Isaías asij ná xi'í Yan'anj. Ni gataj sí':

18 Nan nne tsínj unánj guitsi riánj anj.

Ni hua ganacui man'anj sij nej.

Ni huin sij tsínj 'i ruhuaj.

Ni huin nia' ruhuaj nga sij nej.

Ni ga'uñ Espiritu Santo ga'na' niman sij nej.

Ni nãta' sij rian ni ngüi 'na' anéj chrej sisi 'ueé nagui'yaj yyā nga xi'í si-gaquin' ni sí'.

19 Ni si gunun' sij nga ni ngüi mánj.

Ni si gaguaj sij mánj.

Ni si gunun' ni ngüi si ga'mi nucua'j sij chruhua chrej mánj.

20 Ni si gaquin' sij yoo guyu huin ni tsínj guere' ruhua, gui'yaj ni sayun ran' ni sij.

Ni si duna'aj sij chra candil na'ue ganun sa' yan'an huin ni tsínj na'ue xacaj sa' si-chrej Yan'anj.

Hué dan ni gui'yaj gana nuguan' xanga' ga'mi tsínj 'yaj sun riánj ngaa nagui'yaj yya sij si-gaquin' ni ngüi.

21 Ni hué daj gui'yaj sij da gana'uñ daran' ni ngüi 'na' anéj chrej si gui'yaj sa' sij nga si-xugüi sij.

Daj gataj Yan'anj rian Isaías asij hua ná.

La blasfemia contra el Espíritu Santo

22 Ngaa ni nicaj ni sij 'ngo tsínj duri na'ue ga'mi ga'na' ni sij rian Jesús. Ni nun nané xi'í niman tsínj daj. Ni ganahuin sij, gui'yaj Jesús. Ngaa ni ga'ue ga'mi sij. Ni naxiguin rian sij nej. 23 Ni gahuin yan'anj ruhua daran' ni ngüi. Ni nachinj snan'anj ni sij ni man'an ni dugüi' ni sij. Ni gataj ni sij: —Hué sij huin da'nij tsínj gu'naj David, ruhua á re' ní'. —Daj gataj ni sij xi'í Jesús.

24 Sanj ngaa gunun' ni tsínj fariseo si gataj ni ngüi, ni gataj ni sij:

—Xi'í si-fuerza man'an sichre Beelzebú, ni gahuin nucua'j Jesús ri sij ni nané xi'í niman ni ngüi aj. —Daj gataj ni sij xi'í Jesús.

25 Ni ni'í Jesús si ani ruhua ni tsínj fariseo daj. Ngaa ni gataj sij:

—Sisi unun' ni dugüi' 'ngo ducuasun, ni guere' xuman' daj gui'yaj ni man'an sij mán sij. Ni sisi unun' ni dugüi' ni tsínj man 'ngo xuman', ngaa ni guere' xánj ni sij, gui'yaj sij. Ni hué daj gahuin ngaa unun' 'ngo tsínj daj nga ni dugüi' sij mán ducua' sij. 26 Ni hué daj huin sisi guñri sichre Satanás man'an sichre Satanás niman ni ngüi, ni huin ruhuaj gata sisi hué gué Satanás unun' nga Satanás. Ni si ga'ue gunucua'j rian nicaj sun sichre da mánj. 27 Ni sisi rij sichre niman ni ngüi nga si-fuerza Beelzebú, ngaa ni un tsínj riqui sisi guñri ni tsínj nico' ni é re' sichre niman ni ngüi, ruhua á re' únj. Hué dan ni digyan' ni sí' sisi nitaj si hua nica ruhua ni é re' mánj.

28 Sanj sisy hua yya rjy sichre niman ni ngüi, 'yaj Espiritu Santo, ngaa nj huin ruhuaj gata sisy ga'na' guisij si guinicaj sun Yan'anj scanij ni é re' aj.

29 'Sj ga'ue gatü 'ngo tsinj tų chruhua ducúa 'ngo tsinj nucua, gui'yaj tų sij si'yaj si' mánj. Sanj hua sini numi tsinj daj tsinj si'yaj, ngaa nj ga'ue gui'yaj tų sij si'yaj si'.

30 'Ni tsinj nitaj si nicaj dugüi' ngáj, nj unun' ni sij ngáj. Ni tsinj nitaj si naran' strigo ngáj, nj re'ej ni sij strigo. Nj 'yaj ni sij sisi na'ue guinico' ni ngüi man'anj. 31 Hué dan nj atá gunun ni é re' sisy ga'ue guinicaj Yan'anj niman nico xi'í daran' gaquin' 'yaj ni ngüi nga daran' nuguan' quij a'mi ni sij. Sanj daran' ni ngüi a'mi quij xi'í Espiritu Santo, nj sj ga'ue guinicaj Yan'anj niman nico xi'í ni sij mánj. 32 Ga'ue guinicaj Yan'anj 'ngo niman nico xi'í ni ngüi a'mi quij rian da'nj ni ngüi huin man'anj. Sanj sj ga'ue guinicaj Yan'anj 'ngo niman nico xi'í ni ngüi a'mi quij xi'í Espiritu Santo mánj. Nj xungüi nan nga xungüi ga'na', nj sj guinicaj Yan'anj niman nico xi'í ni sij mánj.

33 'Sisy sa' 'ngo chrun daj, gui'yaj á re', nj gayu chruj sa' chraj. Sanj sisy xi'í 'ngo chrun daj, gui'yaj á re', nj sj gayu chruj sa' chraj nej mánj. Daj si ni'í né' sisy digyán chruj daj daj hua chrun ayu chruj daj. 34 Da'nj xucúaj huin a ni é re'. Daj ga'ue ga'mi ni é re' nuguan' sa' nj man'an ni é re' huin quij únj. Daj si du'ua ni ngüi a'mi nga nuguan' nun chruhua niman ni sij. 35 Nga tsinj sa', nj a'mi sij ni nuguan' sa'. Daj si hua sa' niman sij. Nj tsinj quij hua, nj a'mi sij ni nuguan' quij. Daj si quij hua niman sij aj. 36 Nj atá gunun a ni é re' sisy daran' ni é re' naga'ui' cuenta nga daran' ni nuguan' nitaj si ní'yanj rian Yan'anj güi nagui'yaj yya Yan'anj si-gaquin' ni ngüi. 37 Nj gataj Yan'anj sisy sa' ni é re' asj da'ui ni é re' gaquin' xi'í ni nuguan' ga'mi ni é re' guimán ni é re' xungüi nan. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

La generación perversa demanda señal

38 Hué dan nj gataj go'ngo ni tsinj digyán ley nga ni tsinj fariseo gunun Jesús:

—Huin ruhua únj guini'í únj gui'yáj re' 'ngo si sa' nga si-fuerzá re'. —Daj gataj ni sij.

39 Ngaa nj gataj Jesús:

—Huin ruhua ni tsinj xi'í guini'í ni sij sisy gui'yá 'ngo si sa' nga si-fuerzáj aj. Daj si duna ni sij Yan'anj. Sanj sj gui'yá 'ngo si sa' nga si-fuerzáj guini'í ni sij mánj. Urin si guiran' tsinj gu'naj Jonás huin si guini'í ni sij. Nj huin sí' 'ngo tsinj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asj ná. 40 Nj daj rún' gunun Jonás hua'nj güi hua'nj yan' riqui xucua xxi, nj da'nga' daj gui'nij da'nj ni ngüi hua'nj güi hua'nj yan' riqui yo'ój. 41 Nj güi ganahuij xungüi ngaa nagui'yaj Yan'anj xi'í si-gaquin' ni ngüi, nj ganiquin' ni tsinj guimán xuman' Nínive nga ni tsinj man acuan'. Nj gataj ni tsinj daj sisy da'ui ni tsinj man acuan' gaquin'. Daj si ganani ruhua ni tsinj guimán Nínive daj xi'í si-gaquin' ni sij ngaa gunun ni sij si nata' Jonás si-nuguan' Yan'anj gunun ni sij. Nj yu'uj nan niquin' 'ngo tsinj huin achij daj nga Jonás. 42 Nj ngaa guisij güi gui'yaj yya Yan'anj nga ni gaquin', nj ganiquin' reina 'na' ne' Sur gataj ún' sisy da'ui ni ngüi man yyaj gaquin'. Nj gahuin ni sij castigo nej. Daj si ga'na' ún' da' xi'í nün' xungüi gunun ún' si-nuguan' tsinj gu'naj Salomón. Nj chrun sí' si-nuguan' Yan'anj anj. Sanj huin achij man'anj daj nga Salomón rian ni é re'.

El espíritu inmundo que vuelve

⁴³ 'Nĩ ngaa gahui 'ngõ nane xĩ'i niman 'ngõ tsĩnj daj, nĩ chéj nane xĩ'i daj 'ngõ yu'uj hua naço nano' nane daj nĩ a naran ruhua. Sanj nun nari' nane daj rian naran ruhua. ⁴⁴ Ngaa nĩ: "Nanicaj ruhua' yũnj ducuaj rian gahuĩ", ataj nane daj. Nĩ ngaa nanicaj nane daj, nĩ nari' nane 'ngõ hue' hua ní'nij. Nĩ hua naca' nej. Nĩ nagui'yaj sa' nej hue' daj. Nĩ da'nga' daj rún' huin hue' daj hué daj huin niman tsĩnj daj. ⁴⁵ Ngaa nĩ gan'anj nane daj nano'-ó' ango ichij nane quij hua daj nga man'an nane. Nĩ daran' ni nane daj ganatu nuguan'an niman tsĩnj daj ruhua' yún. Nĩ guiran' sij nico sayun daj nga si guiran' sij asij sini yan. Nĩ hué daj gahuin nga ni ngũĩ quij mán yyaj. —Daj gataj Jesús gunun ni tsĩnj digyán ley nga ni tsĩnj fariseo.

La madre y los hermanos de Jesús

⁴⁶ Nĩ ngaa hua gué a'mi Jesús rian ni ngũĩ, nĩ niquin' nni sij nga ni jnánj sij ne' chrej xe' hue' daj. Nĩ gataj ni sij sisĩ huin ruhua ni sij ga'mi ni sij nga sí'. ⁴⁷ Nĩ ganata' 'ngõ tsĩnj daj rian Jesús:

—Nní re' nga ni jnánj re' ana'uij niquin' ne' chrej xe' huin ruhua anin' sij ga'mi anin' sij nga re'. —Daj gataj sí' rian Jesús.

⁴⁸ Sanj gataj Jesús gunun tsĩnj daj.

—Nĩ un ngũĩ xana huin nni rian man'anj, ruhua' re' únj. Nĩ un tsĩnj huin jnán rian man'anj, ruhua' re' únj. —Daj gataj Jesús.

⁴⁹ Ngaa nĩ digyán sij ra'a sij ne' mán ni tsĩnj nico' sij, nĩ gataj sij:

—Hué nni nga ni jnán huin ni tsĩnj man nan. ⁵⁰ Daj si un tsĩnj dagahuin si aran' ruhua chrē nne xata', nĩ hué ni sij huin jnán nga xica'ui nej, nni nej aj. —Daj gataj Jesús.

13

Parábola del sembrador

¹ Ngaa nĩ güi daj nĩ gahui Jesús hue' daj gan'anj gane sij du'ua laguna xachij. ² Nĩ ganahuin yu' nico ni ngũĩ rian sij. Ngaa nĩ gatúj sij chruhua 'ngõ riõ chéj rian nnee gan'anj gane sij. Nĩ niquin' daran' ni ngũĩ ni'yaj ni sij du'ua laguna daj. ³ Nĩ nani sij ga'ĩ cuento digyán sij rian ni ngũĩ. Nĩ gataj sij:

—Gahui 'ngõ tsĩnj gan'anj dagaman' çan. ⁴ Nĩ ngaa dagaman' sij, nĩ guinij doj çan daj chruhua chrej aj. Nĩ ga'na' gué xataj, nĩ xa xú' çan daj.

⁵ Nĩ guinij doj çan rian yo'ój yej rian nitaj nico yo'ój nun. Nĩ chira' yoq çan daj. Daj si nitaj si hua nico yo'ój rian yej daj. ⁶ Sanj ngaa gahui güi gurununj, nĩ gaca coj daj, gui'yaj nnán. Daj si nitaj ya'a siu. Nĩ ganaco rá'yanj coj daj. ⁷ Nĩ gayu doj çan scanij tanj. Nĩ gachrij yoq tanj. Hué dan nĩ gané coj daj, gui'yaj tanj. ⁸ Nĩ gayu doj çan ango yo'ój sa'. Nĩ gayu sa' çan. Nĩ 'ngõ coj gahui 'ngõ ciento çan. Nĩ ango coj gahui huá'nij xia çan. Nĩ ángo coj gahui çõ chi' çan daj.

⁹ Sisi nun chraquíj re', nĩ gunun re' nej aj. —Daj gataj Jesús gunun ni ngũĩ.

Propósito de las parábolas

¹⁰ Hué dan nĩ gahuin nijchrun' ni tsĩnj nico' Jesús rian sí'. Nĩ nachínj snan'anj ni sij sí'. Nĩ gataj ni sij:

—Nĩ un sin huin nĩ naní re' cuento digyán re' rian ni ngũĩ únj. —Daj gataj ni sij.

11 Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Rian ni é re' riqui Yan'an̄j sisi gūni'i ni é re' daj hua ni nuguan' hūi rian nicāj sun Yan'an̄j. San̄i nun digyán Yan'an̄j nuguan' daj rian ango ni sij. 12 Daj si tsínj unun, n̄i ga'ui' nico Yan'an̄j rian sí'. N̄i gūni'i nico sí'. San̄i tsínj nitaj si unun, n̄i ga'ne Yan'an̄j doj si unun sí'. 13 Xi'í daj n̄i nan̄j 'ngo cuento digyánj rian ni ngǖi. Ngaa n̄i gūni'yaj ni sij. San̄i nun gūni'i ni sij. N̄i gunun ni sij. San̄i na'ue x̄açaj ni sij cuenta. 14 N̄i hué daj gahuin yya si ga'mi tsínj gu'naj Isaías tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'an̄j asij ná, 'yaj ni sij. Daj si gataj sí':

Gunun chraquij ni é re'.

San̄i s̄i gara da'nga' ruhua ni é re' mánj.

Gūni'yaj ni é re'.

San̄i s̄i gūni'i ni é re' mánj.

15 Daj si ts̄i niman ni ngǖi nan.

N̄i hua ránj chraquij ni sij.

N̄i adin rian ni sij nej.

Ngaa n̄i s̄i ga'ue gūixiguin, gūi'yaj ni sij mánj.

N̄i s̄i ga'ue gunun ni sij nej mánj.

N̄i s̄i ga'ue gara da'nga' ruhua ni sij mánj.

N̄i s̄i ga'ue n̄anicāj ni sij ga'na' ni sij riánj sisī ganahuin ni sij, gūi'yā mánj.

Hué daj gataj Yan'an̄j ga'mi Isaías asij ná.

16 'San̄i hua xi'í si gahuin nīa' ruhua ni é re'. Daj si ni'i rian ni é re'. N̄i unun chraquij ni é re' nej. 17 N̄i x̄anga' atā gunun ni é re' sisī asij ná, n̄i n̄in' ruhua gahuin ruhua nico ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'an̄j nga nico ni tsínj hua s̄a' niman gūni'i ni sij daj rún' ni'í ni é re'. San̄i nun gūni'i ni sij mánj. N̄i gahuin ruhua ni sij gunun ni sij si unun ni é re' saj. San̄i s̄i gunun ni sij mánj.

Jesús explica la parábola del sembrador

18 'Ngaa n̄i gunun ni é re' un sin huin ruhua cuento daj gata. 19 Ngaa na'ue gara da'nga' s̄a' ruhua 'ngo tsínj daj gunun sij nuguan' s̄a' xi'í si nicāj sun Yan'an̄j, n̄i 'na' sichre. N̄i ganaxun sichre nuguan' s̄a' gunun sij. N̄i daj rún' huin çan̄ gūnij du'ua chrej, n̄i da'nga' daj huin tsínj daj. 20 N̄i daj rún' huin çan̄ gūnij scanij yo'ój yej, n̄i hué daj huin tsínj gunun si-nuguan' Yan'an̄j. N̄i 'ngo hora nahuin ra'a sij nuguan' daj. N̄i gahuin nīa' ruhua sij. 21 San̄i 'yaj sij rún' 'yaj 'ngo coj nitaj nico ya'a siu. N̄i ngaa ga'na' 'ngo sayun chran' yun'unj ango ni tsínj xi'í si-nuguan' Yan'an̄j, ngaa n̄i jna sij si-chrej Yan'an̄j. 22 N̄i çan̄ gūnij scanij tanj daj, n̄i da'nga' daj huin ango tsínj unun nuguan' s̄a'. San̄i huin ruhua sij gūiri' sij rasun̄ man ruhua xungǖi nan. N̄i digya' yun'unj san'an̄j sij si nahuij ruhua sij gahuin xuru'ue sij. N̄i guere' nuguan' s̄a' man chruhua niman sij. N̄i nitaj si 'yaj s̄a' sij ga' mánj. 23 N̄i çan̄ gūnij rian yo'ój s̄a', n̄i da'nga' daj huin ango tsínj unun nuguan' s̄a'. N̄i raj da'nga' ruhua sij nuguan' daj. N̄i 'yaj s̄a' sij. N̄i 'yaj 'ngo tsínj daj daj rún' 'yaj 'ngo coj ngaa ayu 'ngo ciento çan̄. Hué daj 'yaj ni tsínj unun s̄a' si-nuguan' Yan'an̄j. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

Parábola del trigo y la cizaña

24 Hué dan n̄i nan̄i Jesús ango cuento digyán sij rian ni sí'. N̄i gataj sij:

—Rún' huin 'ngo tsínj dagaman' çan̄ s̄a' rian do'ój sij, da'nga' daj huin rian nicāj sun Yan'an̄j. 25 San̄i ngaa atoj daran' ni sij, n̄i guisij 'ngo tsínj

unun' nga tsínj daj dagaman' sí' çan xí'i riqui yo'ój daj, nì gan'anj sí'. ²⁶ Nì ngaa gachij strigo, nì gani ca chraj. Nì hué daj gurugüi' ango coj nitaj si hua sa' scanij strigo daj. ²⁷ Hué dan nì gan'anj gataj ni tsínj 'yaj sun rian tsínj do'oj. Nì gataj ni sij: “Señor, sisì hua sa' dagamán' re' rian do'ój re', nì nì a 'na' coj xí'i nan únj.” Daj gataj ni sij. ²⁸ Ngaa nì: “Gui'yaj 'ngo tsínj unun' ngāj”, ataj tsínj do'oj gunun ni sij. Ngaa nì nachínj snan'anj ni tsínj 'yaj sun rian sí': “Ruhuá re' sisì gan'anj únj gorocoj únj coj xí'i daj ní”, ataj ni sí'. ²⁹ Sanì gataj tsínj do'oj daj: “Sì ga'ue gorocoj a ni é re' coj xí'i daj nun sa' nun hué daj gorocoj a ni é re' strigo nej. ³⁰ Sanì sa' huin sisì ðuna acuan' án re' si da gachij nuguan'anj, ngaa nì ga'nì ni tsínj 'yaj sun gan'anj ñaran' sinì ni sij coj xí'i daj. Ngaa nì ñumi ni sij rumi coj daj ga'nij ni sij rian yan'an gaca-á'. Asìj nì ñara sa' ni sij strigo chruhua si-gurüj nánj”, ataj tsínj do'oj rian ni sij. —Daj gataj Jesús gunun ni ngüi.

Parábola de la semilla de mostaza

³¹ Nì hué daj ganani Jesús ango cuento rian ni sij. Nì gataj sij:

—Daj rún' hua çan cuej nasa ngaa dagaman' 'ngo tsínj daj rian do'ój sij, nì da'nga' daj hua rian nicaj sun Yan'anj xata'. ³² Nì hué çan daj huin çan le nne nga ango ni çan. Sanì ngaa gachi, nì gahuin xacanj daj nga ango ni coj. Nì daj rún' huin chrun mán rian yo'ój huin-ín'. Nì 'na' ni xataj 'yaj xú si-gaca' xú' chra coj daj. —Daj gataj Jesús.

Parábola de la levadura

³³ Nì hué daj nani Jesús ango cuento. Nì gataj sij:

—Daj rún' hua levadura, nì hué daj hua rian nicaj sun Yan'anj xata'. Nì njachej huì 'ngo yun'unj xana daj levadura scanij hua'nij rio ñun chru harina sisì ñahuin nico quinj gui'yaj levadura daj. —Daj gataj Jesús digyán sij daj gaxa'ni si-nuguan' sij chruhua xungüi nan.

El uso que Jesús hace de las parábolas

³⁴ Nì xí'i cuento ga'mi Jesús daran' ni nuguan' nan rian ni ngüi. Nì maan ñinanj cuento nani Jesús rian ni ngüi. ³⁵ Nì hué ñanj ga'mi Jesús sisì gahuin yya daj rún' gataj tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. Nì gataj sí':

Nanij cuento rian ni ngüi.

Nì digyánj nuguan' guixij huì Yan'anj asij ngaa gaxi'i xungüi nan.

Daj gataj tsínj daj.

Jesús explica la parábola de la cizaña

³⁶ Ngaa nì gana'nij Jesús ñan' ni ngüi. Nì gatúj sij chruhua hue'. Nì gahuin ñichrun' ni tsínj nico' sij. Nì gataj ni sí' rian sij:

—Digyán re' rian ni únj xí'i cuento coj xí'i xira' riqui yo'ój daj gunun únj anj. —Daj gataj ni sij.

³⁷ Ngaa nì gataj Jesús:

—Tsínj dagaman' çan sa' daj, nì hué sij huin da'nij ni ngüi huin man'anj anj. ³⁸ Nì yo'ój daj huin xungüi. Nì çan sa' daj huin ni ngüi gane rian nicaj sun Yan'anj. Nì çan xí'i daj huin ni ngüi nicaj dugüi' nga sichre. ³⁹ Nì tsínj unun' nga tsínj do'oj daj hué sij huin sichre dagaman' çan xí'i daj rian yo'ój. Nì daj rún' gui'yaj ni sij ngaa ganaran' ni sij, nì da'nga' daj gahuin ngaa ganahuij xungüi nan. Nì ni tsínj ganaran' daj huin ni ángel. ⁴⁰ Nì daj rún' gahuin ngaa ganaran' ni sij coj xí'i daj ga'nij ni sij rian yan'an gaca-á', nì da'nga' daj gahuin ngaa ganahuij xungüi. ⁴¹ Huéj huin da'nij ni ngüi aj.

Ni ga'nī ni ángel gan'anj naran' daran' ni tsínj digyán nuguan' quij rian ni ngüi nico' man'anj. Ni da'nga' daj gui'yaj ni ángel nga daran' ni tsínj gui'yaj gaquin'. Ni guiri ni ángel daran' ni sij ne' chrej xe' rian nicaj súnj anj. ⁴² Ngaa ni ga'nij ni ángel ni tsínj xi'i daj rian gurúj yan'an rian gunun ni sij gaco ni sij aj. Ni da xaruj yan' ni sij nej. ⁴³ Ngaa ni ni tsínj hua sa', ni guixiguin ni sij daj rún' xiguin güi gane ni sij rian nicaj sun chrej ni sij. Hué dan ni sij nún chraqúj re', ni gunun re' nej aj.

El tesoro escondido

⁴⁴ Ni daj rún' hua 'ngo rasun sa' nin' ruhua ngaa garij huj ni ngüi riqui yo'ój daj hua rian nicaj sun Yan'anj anj. Ni ganari' 'ngo tsínj rasun sa' daj. Ni gahuin nia' ruhua sij ganari' sij rasun sa' daj. Ni nanicaj sij garij huj sij yu'uj daj. Ni gan'anj sij gudu'uej sij daran' ni rasun man rian sij. Ni guiránj sij yo'ój daj.

La perla de gran precio

⁴⁵ Ni daj rún' hua 'ngo tsínj du'uej rasun, ni da'nga' daj hua rian nicaj sun Yan'anj. Daj si nana'ui' tsínj daj 'ngo yej sa' huin perla. ⁴⁶ Ni ngaa nari' sij 'ngo yej perla du'ue nin' ruhua daj, ngaa ni gan'anj sij gudu'uej sij daran' ni rasun man rian sij. Ni guiránj sij yej perla daj.

La red

⁴⁷ Ni daj rún' hua 'ngo nnánj ga'nij ni sij chruhua nnee ngaa da'a ni sij daran' rian xucua, ni da'nga' daj hua rian nicaj sun Yan'anj. ⁴⁸ Ni ngaa gara nnánj daj, ni guiri ni sij du'ua nnee. Ni gan'anj gane ni sij, ni ganacui ni sij xucua, hua sa'. Ni gara ni sij chruhua xuguti. Ni xucua nitaj si hua sa' guere' ni sij. ⁴⁹ Ni da'nga' daj gahuin ngaa ganahuij xungüi. Daj si guiri nin' ni ángel ni ngüi xi'i scanij ni ngüi hua sa'. ⁵⁰ Ni ga'nij ni ángel ni ngüi xi'i daj rian gurúj yan'an rian gunun ni sij gaco ni sij. Ni da xaruj yan' ni sij. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

Tesoros nuevos y viejos

⁵¹ Ngaa ni nachínj snan'anj Jesús ni sij. Ni gataj sij:

—Gunun ni é re' daran' ni nuguan' nan ga'mi ní'. —Gataj Jesús.

Ngaa ni gataj ni sij:

—Gunun ni únj, Señor. —Gataj ni sij.

⁵² Ngaa ni gataj Jesús:

—Ni ngaa digui'yun 'ngo tsínj digyán si-ley Yan'anj daj hua rian nicaj sun Yan'anj, ni 'yaj sij daj rún' 'yaj 'ngo tsínj ducua. Ni rian hua nara sa' sij si'yaj sij, ni ga'ue guiri sij ni rasun naca, asj ni rasun guimán asij ná. —Daj gataj Jesús.

Jesús en Nazaret

⁵³ Ni ngaa ganahuij ganani Jesús ni cuento digyán sij rian ni ngüi, ngaa ni gahui sij yu'uj daj. ⁵⁴ Ni nan' sij xánj sij. Ni digyán sij chruhua si-nuhui ni tsínj israelita. Ngaa ni gan'anj ruhua ni tsínj daj. Ni gataj ni sij:

—Ni a gahuin chrún tsínj daj daran' nuguan' a'mi sij únj. Ni daj ga'ue gui'yaj sij si sa' 'na' rian Yan'anj únj. ⁵⁵ Sé da'nij tsínj acoj chrún huin sij, ni huin du'ua sij daj ní'. Ni hué nni sij huin María nej aj. Ni hué ni jnánj sij huin Jacobo nga José nej, Simón nej, Judas nej aj. ⁵⁶ Ni nne ni xica'uij sij scanij né' aj. Ni a ga'na' ni nuguan' daj gahuin chrún sij, ni huin du'ua sij daj nej únj. —Daj gataj ni tsínj daj xi'í Jesús.

⁵⁷ Xi'í daj n̄ gahuin ñaco ruhua ni sij ni'yaj ni sij sí'. San̄i gataj Jesús gunun ni sij:

—Nun yan'anj ni ngüi ni'yaj ni sij 'ngo tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj un yu'uj huaj sí'. San̄i ngaa ñasij sí' xánj sí' rian man ni dugüi' sí', n̄i nitaj si a'mi sa' ni dugüi' sí' ni'yaj ni sij sí' aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

⁵⁸ N̄i nitaj si gui'yaj Jesús nico si sa' ngá si-fuerza sij yu'uj daj. Daj si nun guxuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij sí'.

14

Muerte de Juan el Bautista

¹ N̄i ngaa daj gunun gobernado gu'naj Herodes xi'í nuguan' ga'mi ni ngüi xi'í Jesús. ² Ngaa n̄i gataj sij gunun ni tsínj 'yaj sun rian sij:

—Hué sij huin Juan tsínj duguata' nnee ganá'nij sij scanij ni niman ganahuin sij Jesús aj. Xi'í daj n̄i nucuj sij 'yaj sij si sa' ngá si-fuerza sij, ruhuáj aj.

³ Daj si hua ga'nin' Herodes sun sisj gujda'a ni sij man'an Juan gunumi ni sij cadena, n̄i gari ni sij ducuaga' sí'. Da'nga' daj gui'yaj Herodes si hua xacaj sij Herodías huin unj nica jnánj sij Felipe. ⁴ N̄i hua gataj Juan gunun Herodes sisj sj ga'ue xacaj sij xaco' sij gahuin nica sij mánj. ⁵ N̄i huin ruhua Herodes dagahui' sij Juan. San̄i xu'ui' sij rian ni ngüi aj. Daj si daran' ni ngüi gani ruhua sisj Juan huin 'ngo tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj.

⁶ San̄i ngaa gahuin gui'yanj gasasj yo' ga'nga Herodes, n̄i gahuin gui'yanj, gui'yaj sij. N̄i guiran'anj da'n̄i xana Herodías rian daran' ni tsínj man ngá Herodes. N̄i garan' ruhua Herodes ni'yaj sij ún'. ⁷ N̄i guta' nica yya sij rian ún' sisj un rasun garan' ruhua ún' gachinj ún' rian sij, n̄i ga'ui' sij rian ún'. ⁸ N̄i hua ga'ui' nni ún' 'ngo chrej daj ga'mi ún' rian sij. Ngaa n̄i gataj ún' gunun Herodes:

—Ruhuáj sisj riqui re' 'ngo go'o nun chra Juan tsínj duguata' nnee riánj. —Daj gataj ún' gunun Herodes, gui'yaj nni ún'.

⁹ Ngaa n̄i ducu nani ruhua rey Herodes. San̄i rian hua guta' nica yya sij rian yun'unj xana daj ngaa man ni tsínj ngá sij rian mesa, n̄i ga'nin' sij sun sisj ga'ui' ni sij chra Juan rian ún'. ¹⁰ N̄i ga'nij sij tsínj gan'anj ga'nij chra Juan chruhua ducuaga'. ¹¹ Asij n̄i nicaj sí' 'ngo go'o nun chra Juan ga'na' sí' ga'ui' sí' rian yun'unj xana da aj. N̄i naga'ui' ún' ra'a nni ún'.

¹² Ngaa n̄i ga'na' ni tsínj nico' Juan. N̄i nicaj ni sij niman daj gan'anj gachin' ni sij. N̄i da' sj daj gan'anj ni sij nata' ni sij rian Jesús.

Alimentación de los cinco mil

¹³ N̄i ngaa gunun Jesús nuguan' daj, n̄i gatúj sij chruhua 'ngo rio chéj rian nnee. N̄i gahui sij yu'uj daj gan'anj sij 'ngo yu'uj hua n̄ini huin quij qui'yanj ñaco. N̄i ngaa gunun ni ngüi si gan'anj Jesús, n̄i gahui ni sij xánj ni sij. N̄i guinico' ni sij gachéj dacoj ni sij. ¹⁴ N̄i ngaa nanij Jesús chruhua rio daj, n̄i guini'i sij man nico ni ngüi aj. N̄i gahuin 'i ruhua sij ni'yaj sij ni sí'. N̄i ganahuin ni ngüi a'nan', gui'yaj sij. ¹⁵ N̄i ngaa guinj, n̄i ga'na' ni tsínj nico' Jesús. N̄i gataj ni sij gunun sí':

—Yu'uj nan hua ni'nij nitaj ni ngüi man mánj. N̄i guisj gahuin di'n̄i. Ngaa n̄i gana'nij re' ni ngüi gan'anj ni sí' ni xuman' daj sisj gujran ni sí' si xa ni sí'. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

¹⁶ Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Nitaj xi'í si gǎn'anj ni sij. Gǎ'ui' ni é re' si xǎ ni sij nan nánj. —Daj gataj Jesús.

¹⁷ Ngaa nǐ:

—Maan si nicaj únj ǎn'un' chrachrúnj ngǎ huǐj guǎ xucuaǐ. —Daj gataj ni sij.

¹⁸ Ngaa nǐ:

—Nǐcǎj ni é re' gǎ'na' ni é re' nan anj. —Gataj Jesús.

¹⁹ Hué dan nǐ gǎ'nin' Jesús sun sisi gǎn'anj gǎne ni ngüi rian chin'. Ngaa nǐ guida'a sij ǎn'un' chrachrúnj daj ngǎ huǐj xucuaǐ. Nǐ ni'yaj sij xata'. Nǐ naga'ui' sij si guruhua Yan'anj. Ngaa nǐ gura' da'aj sij ni chrachrúnj gǎ'ui' sij ra'a ni tsínj nico' sij. Nǐ naga'ui' ni sij ra'a ni ngüi daj. ²⁰ Nǐ xa daran' ni sij. Nǐ gara ran riqui ni sij. Ngaa nǐ ganacaj ni sij si xitin' gunáj nara ni sij chruhua xǎhuǐj xuguti. ²¹ Nǐ guisǐj 'ngo si ǎn'un' mí ni tsínj xa daj. Nǐ nini huin ni yun'unj xǎna ngǎ ni tsin'.

Jesús anda sobre el mar

²² Hué dan nǐ guǐ'yaj Jesús sisi gatu ni tsínj nico' sij chruhua riǒ chéj rian nnee gǎchin sini ni sij anéj chrej du'ua laguna xǎchij daj. Nǐ guna sí'. Nǐ gana'nǐj sí' ni ngüi nan' ni sij xánj sij. ²³ Nǐ ngaa guisǐj na'nǐj sí' nan' ni sij, ngaa nǐ gahui urin sí' chrǎ 'ngo quǐj. Nǐ gan'anj sí' gǎchínj jni'yaj sí' rian Yan'anj. Nǐ ngaa guinǐ, nǐ nne urin Jesús yu'uj daj.

²⁴ Nǐ huaj guisǐj riǒ daj da dǎni laguna xǎchij. Nǐ naxǎman nnee, nǐ xitinj riǒ daj, guǐ'yaj nnee. Daj si ahui nanǎ. Nǐ a'uij rian ni sij. ²⁵ Nǐ ngaa ruhua guerenga', nǐ gan'anj Jesús gǎchéj sij rian nnee huaj sij nari' dugüi' sij nga ni tsínj daj. ²⁶ Nǐ ngaa guini'i ni tsínj nico' sij chéj sij huaj sij rian nnee, nǐ guxu'ui' nǐn' ruhua ni sij. Nǐ gataj ni sij:

—Hué 'ngo sta'naj huin. —Daj gataj ni sij guini'i ni sij Jesús.

Nǐ gaguáj ni sij si guxu'ui' sij.

²⁷ Sanǐ hora gǎ'mi Jesús rian ni sij. Nǐ gataj sij:

—Gǎ nucuaǐ niman ni é re' aj. Yǎnj huin nánj. Sǐ guxu'ui' ni é re' mánj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

²⁸ Ngaa nǐ gataj Pedro gunun Jesús:

—Señor, sisi hué man'án re' 'nǎ', asíj nǐ gǎ'nij re' gǎn'ǎn gǎchē rian nnee. Ngaa nǐ guǐsi rian ni quín' re'. —Daj gataj Pedro.

²⁹ Ngaa nǐ:

—Gǎhua' re'. —Gataj Jesús.

Ngaa nǐ gananj Pedro chruhua riǒ daj. Nǐ gǎchéj sij rian nnee sisi gan'anj sij rian ni quín' Jesús. ³⁰ Sanǐ ngaa guini'i sij sisi ahui nǐn' ruhua nanǎ, nǐ guxu'ui' sij si gǎn'anj sij. Nǐ nanaj huaj naga' sij chruhua nnee. Ngaa nǐ gaguáj sij. Nǐ gataj sij:

—Señor, nǎcǎj re' man'ǎnj anj. —Daj gataj Pedro.

³¹ Ngaa nǐ 'ngo hora guida'a Jesús ra'a Pedro. Nǐ gataj sij gunun sí':

—Tsínj na'ue guxuman sǎ' ruhua ni'yaj man'ǎnj huín re' aj. Nǐ ǎn sin huin nǐ gahuin huǐj nimán re' únj. —Daj gataj Jesús rian sí'.

³² Nǐ ngaa gahui nungüej sij chruhua riǒ, nǐ ganiquǐn' nanǎ. ³³ Ngaa nǐ gǎ'nǎ' ni tsínj man chruhua riǒ daj. Nǐ ganiquǐn' ráj dǎcoj ni sij rian Jesús. Nǐ gataj ni sij:

—Xǎnga' nǐ hué re' huin da'nǐj Yan'anj anj. —Daj gataj ni sij rian Jesús.

Jesús sana a los enfermos en Genesaret

³⁴ Nĭ ngaa guisĭj ni sij anéj du'ua laguna xăchĭj daj, nĭ guxuman ni sij 'ngô yu'uj gu'naj Genesaret. ³⁵ Nĭ ngaa ganani'i ni tsĭnj man yu'uj daj Jesús, nĭ ga'nĭj ni sij nuguan' ganicaj 'ngô guę yu'uj daj. Hué dan nĭ nicaj ni sij daran' ni ngüĭ a'nan' ga'na' ni sij rian Jesús. ³⁶ Nĭ gachĭnj jni'yaj ni sij sisĭ ga'uej sí', nĭ ganun ni sij hué du'ua si-gan' sí'. Nĭ ganahuin daran' ni ngüĭ ganun si-gan' sí'.

15

Lo que contamina al hombre

¹ Hué dan nĭ ni tsĭnj fariseo ngă ni tsĭnj digyán ley nne xuman' Jerusalén, nĭ ga'na' ni sij rian Jesús. Nĭ nachĭnj snan'anj ni sij Jesús. Nĭ gataj ni sij:

² —Nĭ ũn sin huin nĭ na'ue dagahuin ni tsĭnj nico' rŭcu re' si-dŭcuanj ni xi ũnj ũnj. Daj si nun nanĭa' ni sij ngaa xa ni sij chra. —Daj gataj ni sí'.

³ Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Nĭ ũn sin nĭ nun dagahuin ni é re' nuguan' ga'nin' Yan'anj sun rian né' ũnj. Nĭ da'nga' daj 'yaj ni é re' xi'í si dagahuin ni é re' ngă si-dŭcuanj man'an ni é re'. ⁴ Daj si gataj Yan'anj: “Guĭnun yan'anj re' chré re' ngă nní re'. Nĭ ũn tsĭnj a'mi quĭj rian chrej sij ngă nni sij, nĭ gahui' sij nánj.” Da'nga' daj ga'nin' Yan'anj sun rian né'. ⁵ Sanĭ ataj ni é re' sisĭ ga'ue gataj 'ngô tsĭnj daj gunun chrej sij ngă nni sij: “Huĭn ruhuăj rĭquĭj san'anj nan rian nungŭej é re', sanĭ san'anj nică nan huĭn ofrenda gŭenda Yan'anj anj.” Hué daj ataj ni é re'. Hué dan nĭ ũn tsĭnj gataj nuguan' nan, nĭ na'uej ruhua sij chraĭcuij sij chrej sij ngă nni sij. ⁶ Nĭ xi'í si-dŭcuanj ni é re', nĭ 'yaj yun ni é re' si-nuguan' Yan'anj anj.

⁷ 'Tsĭnj digya' yun'unj huĭn ni é re'. Hua yya xanga' si-nuguan' xi né' Isaías ngaa ga'mi sij si-nuguan' Yan'anj xi'í ni é re'. Daj si gataj sij:

⁸ Nun yan'anj ni ngüĭ nan ngă du'ua ni sij yŭnj anj.

Sanĭ nĭni huĭn niman ni sij nánj.

⁹ Nitaj si ní'yanj si nico' ni sij yŭnj mánj.

Daj si nuguan' digyán ni sij huĭn nuguan' a'nin' ni tsĭnj sun anj.

Nĭ sé si digyán ni sij si-nuguan'anj mánj.

Hué daj gataj Yan'anj garun Isaías asĭj ná. —Daj gataj Jesús gunun ni tsĭnj fariseo ngă ni tsĭnj digyán ley.

¹⁰ Hué dan nĭ gaquĭnj Jesús ga'na' ni ngüĭ rian sij. Nĭ gataj sij:

—Gunun ni é re'. Nĭ gara da'nga' ruhua ni é re' nej aj. ¹¹ Nitaj si gahuĭn quĭj chruhua niman 'ngô tsĭnj daj, 'yaj rasun atuj du'ua sij mánj. Sanĭ gahuĭn quĭj chruhua niman sij, 'yaj nuguan' ahui du'ua sij. —Daj gataj Jesús.

¹² Ngaa nĭ gahuĭn nĭchrun' ni tsĭnj nico' Jesús rian sij. Nĭ ganachĭnj snan'anj ni sí' man'an Jesús. Nĭ gataj ni sí':

—Ni'í re' sisĭ nun garan' ruhua ni tsĭnj fariseo nuguan' ga'mí re' daj ní'. —Daj gataj ni sí' gachĭnj snan'anj ni sí' Jesús.

¹³ Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Gorocoj chré daran' coj nun gunun chré nne xata'. Nĭ daj rún' hua ni coj nitaj si ní'yanj daj da'nga' daj hua ni tsĭnj daj. ¹⁴ Ga'nin' ruhua á re' ngă ni sij. Daj si tsĭnj duri huĭn ni sij. Nĭ huĭn ni sij ni tsĭnj da'a ra'a ango ni tsĭnj duri. Nĭ sisĭ da'a 'ngô tsĭnj duri ra'a tsĭnj duri ngă sij huaj nungŭej sij, nĭ guĭnij nungŭej sij chruhua yu'uj. —Daj gataj Jesús.

15 Ngaa n̄i gataj Pedro gunun Jesús:

—Gataj re' un sin huin ruhua nuguan' daj gata, n̄i gunun únj. —Daj gataj Pedro.

16 Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Hua guę na'ue gara da'nga' ruhua á re' ní'. 17 Ni'i sa' ni é re' sisi daran' rasun atuj chruhua du'ua 'ngo tsínj daj, n̄i achin-in' riqui sij. Hué dan n̄i ahui-í' ri'í sij. 18 San̄i ni nuguan' ahui du'ua 'ngo tsínj daj, n̄i 'na' ni nuguan' daj niman sij. Ngaa n̄i gahuin quij chruhua niman tsínj daj, 'yaj nuguan' quij ahui chruhua niman sij. 19 Daj si nan huin nuguan' quij ahui chruhua niman ni ngüi: Ani quij ruhua ni sij. N̄i dagahui' ni sij niman nej. N̄i a' mi ni sij nga nicá angó ni ngüi nej. N̄i 'yaj squira' ni sij nga angó ngüi nej. N̄i 'yaj tú ni sij nej. N̄i uta' chre ni sij gaquin' ni dugüi' ni sij. N̄i a' mi quij ni sij xi'í ni dugüi' ni sij. 20 N̄i hué ni nuguan' quij nan 'yaj sisi gahuin quij niman 'ngo tsínj daj. San̄i sé si xanga' sisi gahuin quij niman sij 'yaj si nitaj si nania' sij ngaa xa sij chra. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

La fe de la mujer cananea

21 Hué dan n̄i gahui Jesús yu'uj daj gan'anj sij rian ngaj xuman' Tiro nga xuman' Sidón. 22 Ngaa n̄i ga'na' 'ngo yun'unj xana nne estado Cananea. N̄i gaguáj ún'. N̄i gataj ún' gunun Jesús:

—Señor, ñani yaco ruhua re' ni'yaj re' man'anj huin re' da'n̄ij David. Daj si ran' da'n̄i xan̄aj sayun, 'yaj nané xi'í n̄un niman ún'. —Daj gataj ún'.

23 San̄i n̄i a 'ngo nuguan' nun gataj Jesús gunun yun'unj xana da mánj. Ngaa n̄i gahuin n̄ichrun' ni tsínj nico' Jesús. N̄i gachínj jni'yaj ni sij rian sí'. N̄i gataj ni sij:

—Gataj re' gunun yun'unj xana daj sisi gan'anj ún'. Daj si aguj ún' nico' ún' rucu únj anj. —Daj gataj ni sij.

24 Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Maan si ga'n̄ij Yan'anj ga'n̄aj rian ni tsínj israelita sisi huin ni sij daj rún' huin ni xachij ga ni'ya. —Daj gataj Jesús.

25 San̄i ga'na' yun'unj xana daj ganiquin' ráj dacoj ún' rian Jesús. N̄i gataj ún':

—Señor, chracuij re' man'anj. —Daj gataj ún'.

26 Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Nitaj si hua sa' si ga'ne' si-chrachrunj ni tsin' ga'ui' du'ua ni xuhue mánj. —Daj gataj Jesús.

27 Ngaa n̄i gataj ún':

—Xanga' Señor. San̄i da' ni xuhue xa xú' ni daru chracrunj guinij du'ua mesa nne tsínj huin dánj xú'. —Daj gataj ún' gunun Jesús.

28 N̄i gataj Jesús:

—Xuman nico ruhua re' ni'yaj re' man'anj. Xi'í daj n̄i daj rún' achínj re' riánj, n̄i hué daj gahuin. —Daj gataj Jesús.

N̄i hué hora daj ni ganahuin da'n̄ij ún'.

Jesús sana a muchos

29 Ngaa n̄i gahui Jesús yu'uj daj gan'anj sij. N̄i guisij sij n̄ichrun' du'ua laguna xachij gu'naj Galilea. N̄i gahui sij chra 'ngo quij gan'anj sij. N̄i gan'anj gane sij. 30 Ngaa n̄i gahuin n̄ichrun' nico ni ngüi rian Jesús. N̄i

nicaj ni sij ni ngüi nare' dacóij nga ni ngüi duri nej, ni ngüi rá'yan' nej nga ango ni ngüi a'nan' nicaj ni sij ga'na' ni sij rian nne Jesús. Ní ganahuin ni sij, gui'yaj Jesús. ³¹ Xi'í daj ní gan'anj ruhua ni ngüi ga'na' daj guini'i ni sij sisi ga'ue ga'mi ni ngüi rá'yan'. Ní ganahuin ni ngüi yacuan nej. Ní ga'ue gache sa' ni ngüi nare' dacóij nej. Ní ga'ue naxiguin rian ni ngüi duri guini'yaj ni sij nej. Ní ga'mi sa' ni sij rian Yan'anj nico' ni tsinj israelita.

Alimentación de los cuatro mil

³² Ngaa ní gaquínj Jesús ga'na' ni tsinj nico' sij. Ní gataj sij:

—Nahuin 'i ruhuáj ni'yá daran' ni ngüi man nan. Daj si sij hua'nij güi mán ni sij ngāj aj. Ní nitaj si nicaj ni sij si xa ni sij mánj. Ní nitaj si huin ruhuáj na'ni ni sij nan' ni sij ngaa nitaj si nicaj ni sij si xa ni sij si guinichre ni sij huaj ni sij chruhua chrej si ruhuaj aj. —Daj gataj Jesús.

³³ Ngaa ní gataj ni tsinj nico' Jesús:

—Ní a guiran únj chrachrúnj gunuman riqui daran' ni ngüi nan 'ngo yu'uj quij qui'yanj naco únj. —Daj gataj ni tsinj nico' Jesús.

³⁴ Ngaa ní gataj Jesús:

—Ní undaj chrachrúnj nicaj ni é re' únj. —Daj gataj Jesús.

—Ichij chrachrúnj nicaj únj. —Gataj ni sij.

³⁵ Ngaa ní ga'nin' Jesús sun sisi gan'anj gane ni ngüi rian yo'ój. ³⁶ Ní guida'a sij ichij chrachrúnj nga doj xucuaaj daj ra'a sij. Ní nago' sij si guruhua Yan'anj. Ngaa ní gura' da'aj sij chrachrúnj daj nga xucuaaj ga'ui' sij ra'a ni tsinj nico' sij. Ní da'nga' ni sí' ra'a ni ngüi man anj. ³⁷ Ní xa daran' ni sij. Ní gara ran riqui ni sij. Ní gara ichij xuguti, gui'yaj si xitin' gunáj aj. ³⁸ Ní guisíj gan'anj mí ni tsinj xa daj. Ní nini huin ni yun'unj xana nga ni tsin'. ³⁹ Ngaa ní na'níj Jesús nan' ni ngüi. Ní gahui sij chruhua 'ngo riq chéj rian nnee. Ní guisíj sij 'ngo yu'uj gu'naj Magdala.

16

La demanda de una señal

¹ Ngaa ní ga'na' ni tsinj fariseo nga ni tsinj saduceo rian Jesús si huin ruhua ni sij gui'yaj ni sij 'ngo xi' gatu Jesús nga si-nuguan' sí'. Ní gachínj ni sij sisi gui'yaj Jesús 'ngo si sa' 'na' rian Yan'anj digyán sij sisi 'na' sij rian Yan'anj. ² Sanj gataj Jesús:

—Ataj ni é re' ngaa guinj: “Gujxiguin sa' a'yoj. Daj si hua mare xata’”, ataj ni é re'. ³ Ní ne' nigan' ataj ni é re': “Gaman', ní gahui nanē. Daj si hua mare xata'. Ní nachej nga xata’”, ataj ni é re'. Tsinj digya' yun'unj huin ni é re'. Ni'i ni é re' daj hua xata'. Sanj na'uej ruhua ni é re' gunun ni é re' si digyán Yan'anj rian ni é re' xi'í si daj hua chruhua xungüi ni güi nan.

⁴ Huin ruhua ni ngüi xi'i man acuan' guini'i ni sij 'ngo si sa' 'na' rian Yan'anj. Sanj sí gui'yá 'ngo si sa' guini'i ni é re' mánj. Maan si guini'i ni é re' sisi guiran'anj daj rún' guiran' tsinj gu'naj Jonás asij ná. —Daj gataj Jesús.

Ngaa ní dunáj Jesús ni sij. Ní gan'anj sí'.

La levadura de los fariseos

⁵ Ní ngaa guisíj ni tsinj nico' Jesús anéj chrej du'ua laguna xachij daj, ní xacaj ni sij cuenta sisi guini'yun ruhua ni sij guinicaj ni sij chrachrúnj.

⁶ Ngaa ní gataj Jesús gunun ni sij:

—Ga cuidado ni é re' nga man'an án re'. Nĭ guruj a ni é re' nga si-levadura ni tsĭnj fariseo nga ni tsĭnj saduceo. —Daj gataj Jesús.

⁷ Nĭ ga'mi man'an ni sij gunun dugüi' ni sij sisĭ da'nga' daj ga'mi Jesús xi'í si nitaj chrachrúnj nicaĭ ni sij ga'na' ni sij.

⁸ Sanĭ unun Jesús si gani ruhua ni sij. Nĭ gataj sí':

—Doj huin si xuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' man'anĭ nánj. Nĭ un sin huin nĭ ani ruhua ni é re' sisĭ nitaj chrachrúnj nicaĭ ni é re' ga'na' á re' únj. ⁹ Hua guę na'ue gunun ni é re' ga'. Nitaj si nun ruhua ni é re' xi'í un'un' chrachrúnj xa un'un' mí ni tsĭnj daj. Nĭ nitaj si nun ruhua ni é re' undaj xuguti nara ni é re' dasu gunáj daj. ¹⁰ Nĭ nitaj si nun ruhua ni é re' xi'í ichĭj chrachrúnj xa gan'anĭ mí ni tsĭnj daj. Nĭ hué daj nitaj si nun ruhua ni é re' undaj xuguti ganara ni é re' dasu gunáj. ¹¹ Nĭ un sin huin nĭ na'ue gara da'nga' ruhua ni é re' sisĭ nitaj si a'mĭ xi'í chrachrúnj únj. Maan si a'mĭ sisĭ ga cuidado ni é re' nga si guĭran' ni é re', guĭ'yaj si-levadura ni tsĭnj fariseo nga ni tsĭnj saduceo aj. —Daj gataj Jesús.

¹² Hué dan nĭ gara da'nga' ruhua ni sij sisĭ nun ga'mi Jesús xi'í levadura 'nĭj chrachrúnj. Maan si na'ueĭ ruhua sí' sisĭ dĭgya' yun'unĭ si-nuguan' ni tsĭnj fariseo nga ni tsĭnj saduceo ni sij.

La confesión de Pedro

¹³ Nĭ ngaa huaj gahuin nĭchrun' Jesús xuman' Cesarea de Filipo, nĭ gachĭnj snan'anĭ sij ni tsĭnj nico' sij. Nĭ gataj sij rian ni sí':

—Huĕj huin da'nĭj ni ngüi' aj. Nĭ un tsĭnj huĭnj ataj ni ngüi, ruhua ni é re' únj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

¹⁴ Ngaa nĭ gataj ni sij:

—Ataj da'aj ni ngüi' sisĭ hué re' huin Juan tsĭnj duguata' nnee. Nĭ ataj ango ni sij sisĭ hué re' huin tsĭnj gu'naj Elías. Nĭ ataj ángo ni sij sisĭ hué re' huin tsĭnj gu'naj Jeremías, asĭ ango tsĭnj ga'mi si-nuguan' Yan'anĭ asĭj hua ná. —Daj gataj ni sij.

¹⁵ Ngaa nĭ:

—Nĭ un tsĭnj huĭnj ruhua man'an ni é re' únj. —Gataj Jesús gunun ni sij.

¹⁶ Ngaa nĭ gataj Simón Pedro gunun Jesús:

—Hué re' huin Cristo da'nĭj Yan'anĭ hua nĭ'na' aj. —Daj gataj Pedro.

¹⁷ Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Hua 'ueé rĭán re' Simón huĭn re' da'nĭj Jonás si 'ngo tsĭnj nitaj dĭgyán nuguan' nan rĭán re' mánj. Sanĭ urin chrĕ nne xata' huin si dĭgyán nuguan' nan rĭán re' nánj. ¹⁸ Nĭ atá gunun re' sisĭ so' gu'naj Pedro xi'í si daj rún' huin hueĭ ngaj xi'í hue' huĭn re'. Nĭ daj rún' 'yaj ni sij une' ni sij hue' xiráj hueĭ, nĭ da'nga' daj gune' man'anĭ ni tsĭnj nico' man'anĭ rĭán hueĭ daj. Nĭ a doj sĭ ga'ue guĭ'yaj gana daran' si-fuerza ni sichre rĭán ni tsĭnj da ga mánj. ¹⁹ Nĭ rĭquĭj llave guĭnicaj re' rĭán nicaĭ sun Yan'anĭ. Nĭ sisĭ guę re' 'ngo nuguan' chruhua xungüi, nĭ da'nga' daj guę Yan'anĭ nuguan' daj ne' xata' nej aj. Nĭ sisĭ nitaj si guę re' 'ngo nuguan' chruhua xungüi, nĭ da'nga' daj nitaj si guę Yan'anĭ nuguan' daj ne' xata' nej mánj. —Daj gataj Jesús rĭán Pedro.

²⁰ Ngaa nĭ ga'nin' Jesús sun rĭán ni tsĭnj nico' sij sisĭ sĭ nata' ni sí' rĭán a 'ngo ni ngüi' sisĭ hué sij huin Cristo.

Jesús anuncia su muerte

²¹ Hué dan n̄i asij güi daj, n̄i gax̄i'i Jesús gataj snan'anj sij rian ni tsínj nico' sij s̄is̄i hua n̄ian gan'anj sij xuman' Jerusalén guiran' nico sij sayun, gu'yaj ni tsínj huin achij nga ni chrej huin rian nej nga ni tsínj digyán ley nej. N̄i dagahui' ni sí' man'an sij. San̄i xiráj hua'n̄ij güi, n̄i gana'n̄ij sij. —Daj gataj Jesús xi'í man'an sij.

²² Ngaa n̄i nicaj Pedro Jesús gan'anj anéj sij doj. N̄i gax̄i'i sij chran' sij sí'. N̄i gataj sij:

—Gahuin 'i ruhuá re' n̄i'yaj re' man'án re'. N̄i a 'ngö güi s̄i guiran' re' daj, Señor. —Daj gataj Pedro.

²³ San̄i nanicaj Jesús gataj sij gunun Pedro:

—Guxun re' man'án re' riánj, Satanás. Daj si hué re' huin 'ngö si naránj chrej huaj man'ánj. N̄i nitaj si huin ruhuá re' rún' huin ruhua Yan'anj mánj. Rún' huin ruhua ni ngüi huin ruhuá re' nánj. —Daj gataj Jesús gunun Pedro.

²⁴ Hué dan n̄i gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij:

—Sis̄i hua 'ngö tsínj ruhua n̄ico' yünj, ngaa n̄i d̄unaj tsínj daj si-chrej man'an sij. Ngaa s̄ij n̄i gata sij ruguts̄i guñico' sij yünj guiran' sij sayun ngāj aj. ²⁵ N̄i tsínj na'uej ruhua gahui' ngāj, n̄i ga ni'ya sij. San̄i tsínj ga'ue gahui' xi'í man'ánj nga xi'í nuguan' sa' a'mi man'ánj, ngaa n̄i gane n̄iganj sij aj. ²⁶ N̄i sis̄i gu'yaj gana 'ngö tsínj daj daran' si mañ chruhua xungüi gahuin si'yaj sij, ngaa n̄i un sin huin-in' sis̄i ga ni'ya niman sij, ruhua ni é re' únj. Nitaj si gu'yaj gana sij mánj. Niqui niman tsínj gu'yaj gana nico chruhua xungüi nan sis̄i ga ni'ya niman sij. Daj si na'ue n̄ahuin sa' niman sij, gu'yaj ni rasun mánj.

²⁷ 'Daj si ga'nāj nga ni si-ángel huñj da'n̄ij ni ngüi. N̄i gahuin 'uej n̄in' ruhua, gu'yaj chrē. Ngaa ni n̄aru'ue rian go'ngo ni ngüi daj rún' gu'yaj go'ngo ni sij. ²⁸ Xanga' atá gunun ni é re' sis̄i nitaj si gahui' da'aj ni ngüi mán yu'uj nan da' guñi'i ni sij ga'na' man'ánj guñicaj s̄un̄j huñj da'n̄ij ni ngüi. —Daj gataj Jesús rian ni tsínj nico' sij.

17

La transfiguración

¹ N̄i ngaa gachin huatan' güi, n̄i nicaj Jesús Pedro nga Jacobo nga Juan huin jnánj Jacobo gan'anj n̄ini sij chr̄a 'ngö quij xacan. ² N̄i ganahuin 'ueé nneç c̄uj Jesús ne' rian ni sij. N̄i xiguñ rian Jesús rún' hua güi huaj. N̄i ganahuin gats̄i si-gan' sij daj rún' hua si xiguñ huaj. ³ Hué dan n̄i gurugüi' tsínj gu'naj Moisés nga tsínj gu'naj Elías rian nne ni sij. N̄i ga'mi nungüej sí' nga sij. ⁴ Ngaa n̄i gataj Pedro gunun Jesús:

—Sa' mán né' yu'uj nan Señor. Sis̄j garan' ruhuá re', n̄i gu'yaj né' hua'n̄ij hue' recoj le aj. N̄i ngoj man'án re'. N̄i angoj Moisés. N̄i angoj Elías. —Daj gataj Pedro gunun Jesús.

⁵ N̄i ngaa hua guē ga'mi Pedro, n̄i nasij 'ngö nga xiguñ garan-án' rian ni sij. N̄i scanij nga daj gunun ni sij 'ngö nanē si gataj-á':

—Nan huin da'n̄i 'i ruhuāj aj. Gunun a ni é re' si ataj sij. —Hué daj gataj Yan'anj gunun ni sij.

⁶ N̄i ngaa gunun ni tsínj nico' Jesús nuguan' daj, n̄i ga' nitu ni sij rian yo'ój. Daj si ducu guxu'ui' ni sij. ⁷ Ngaa n̄i gahuin n̄ichrun' Jesús ganun ra'a sí' ni sij. N̄i gataj sí':

—Ganaxuman ni é re'. Nî sî guxu'ui' ni é re' mánj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

⁸ Nî ngaa nachica ni sij rian ni sij, nî guini'i ni sij niquin' urin Jesús yu'uj daj.

⁹ Nî ngaa huaj ni sij nanij ni sij chra quij, nî ga'nin' Jesús sun rian ni sij. Nî gataj sí':

—Sî gununa ni é re' si guini'i ni é re' rian ni ngüi mánj. Nî da' sîj gana'nij da'nij ni ngüi huin man'anj, asîj nî ga'ue nata' ni é re' aj. —Daj gataj Jesús.

¹⁰ Ngaa nî nachínj snan'anj ni tsínj nico' Jesús man'an sí'. Nî gataj ni sij:

—Nî un sin huin ataj ni tsínj digyán ley sisî hua sini ga'na' Elías únj. —Daj gataj ni sij.

¹¹ Ngaa nî gataj Jesús:

—Xanga' ga'na' sini Elías. Nî hué sí' nagueiyaj sa' daran'anj. ¹² Nî atá gunun ni é re' sisî hua ga'na' Elías. Sanî nun nani'i ni ngüi man'an sí' mánj. Nî guiyaj quij ni sij daran' si garan' ruhua ni sij guiyaj ni sij nga sí'. Nî daj rún' guiran' sí', nî da'nga' daj guiran' man'anj huinj da'nij ni ngüi, guiyaj ni sij aj. —Daj gataj Jesús.

¹³ Hué dan nî gara da'nga' ruhua ni tsínj nico' Jesús sisî a'mi sí' xi'í Juan tsínj duguata' nnee.

Jesús sana a un muchacho lunático

¹⁴ Nî ngaa guisîj ni sij rian man ni ngüi, nî ga'na' 'ngo tsínj daj. Nî ganiquin' ráj dajoj sij rian Jesús.

¹⁵ Nî gataj sij:

—Señor, ganani yaco ruhua re' ni'yáj re' doj da'nî si ahui' na'nij sij aj. Nî ran' nin' ruhua sij sayun. Nî sij ga'î natúj sij rian yan'an an. Nî sîj ga'î guinij sij chruhua nnee nej aj. ¹⁶ Nî nicā ga'nāj rian ni tsínj nico' man'án re' aj. Sanî nun ga'ue ganahuin da'nî, guiyaj ni sij mánj. —Daj gataj tsínj daj gunun Jesús.

¹⁷ Ngaa nî gataj Jesús:

—Na'ue guxuman ruhua ni é re' huin ni é re' ni tsínj man yyaj. Nî xi'î niman án re'. Ngaa nî na'ue gane nigān nga á re'. Nî sîj gunucua si-chrej ni é re' niganj mánj. Nîcaj ni é re' sij ga'na' ni é re' riānj anj. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

¹⁸ Ngaa nî ga'mi huee Jesús rian nane xi'î daj. Ni gahui-í' chruhua niman tsin' daj. Nî 'ngo hora ganahuin sij, guiyaj Jesús.

¹⁹ Ngaa nî ga'na' urin ni tsínj nico' Jesús rian sí'. Nî gataj ni sij:

—Nî un sin huin nî nun gunucuj únj guiri únj nane xi'î niman tsin' daj únj. —Daj gataj ni sij.

²⁰ Ngaa nî gataj Jesús:

—Daj si na'ue guxuman sa' ruhua ni é re' nî'yaj ni é re' man'anj. Nî xanga' atá gunun ni é re' sisî guxuman ruhua ni é re' 'ngo ritsin daj rún' hua can cuej nasa, ngaa nî ga'ue gataj ni é re' gunun quij da aj: "Guxun re' man'án re' yu'uj nan gan'anj re' ango yu'uj." Nî da'nga' daj gahuin sisî guxuman xanga' ruhua ni é re' nánj. Nî ga'ue guiyaj ni é re' daran'anj.

²¹ Sanî ga'ue guiri né' ni nane xi'î nan urin si gachinj jni'yaj né' rian Yan'anj, nî guiyaj né' ayuno nej. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

Jesús anuncia otra vez su muerte

²² Nî ngaa mán ni sij estado Galilea, nî gataj Jesús gunun ni sij:

—Huēj huin da'núj ni ngüi. Nj naga'ui' 'ngo tsínj daj man'anj ra'a ni tsínj. ²³ Nj dagahui' ni sij man'anj. Sanj xiráj hua'nij güi, nj gana'ní nánj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.
Nj ducu ganani ruhua ni sij, gui'yaj nuguan' daj.

Pago del impuesto del templo

²⁴ Nj ngaa guisíj Jesús nga ni tsínj nico' sij xuman' Capernaum, ngaa nj gan'anj nj'yaj ni tsínj a'nej pesto güenda nuhui rian nne Pedro. Ngaa nj nachínj snan'anj ni sij sí'. Nj gataj ni sij:

—Sj ga'ui' si-maestro ni é re' pesto xi'í nuhui nan ga a'. —Daj gataj ni sij.

²⁵ Ngaa nj:

—A'ui' sij aj. —Gataj Pedro gunun ni sij.

Ngaa nj ngaa gatúj Pedro chruhua hue', nj ga'mi sini Jesús. Nj gataj sí':
—Daj huaj ruhua re', Simón. Nj ni rey man chruhua xungüi nan, nj un ngüi a'nej ni sij san'anj ruhua re' únj. A'nej ni sij san'anj rian man'an da'núj ni sij ní'. Asj a'nej ni sij san'anj rian ango ni ngüi sa'. Da' 'yaj ni sij, ruhua re' únj. —Gataj Jesús.

²⁶ Ngaa nj:

—Rian ango ni ngüi. —Gataj Pedro.

Ngaa nj gataj Jesús:

—Hué dan nj ni da'núj sij sj ga'ui' ni sij pesto mánj.

²⁷ 'Sanj güenda sisi sj ga'man ruhua ni sij, nj güij re' laguna xachij, nj dínj re' suelo chruhua nnee. Nj xucuaj güda'a sini suelo daj guiri re'. Nj du'ua xuj nari' re' 'ngo moneda huin san'anj. Nj huej guisij ga'ui' re' xi'tj nga xi'í man'an re' nej aj. —Gataj Jesús gunun Pedro.

18

¿Quién es el mayor?

¹ Nj ngaa daj, nj ga'na' ni tsínj nico' Jesús rian sí'. Nj gataj ni sij:

—Nj un tsínj huin achij doj rian nicaj sun Yan'anj xata' ruhua re' únj. —Daj gataj ni sij.

² Ngaa nj gaquínj Jesús ga'na' 'ngo tsin' gani sij dan ni sí'. ³ Nj gataj sij:

—Xanga' atá gunun ni é re' sisi sj ga'ue naduna ni é re' niman ni é re', gui'yaj ni é re' rún' 'yaj ni tsin', ngaa nj sj ga'ue gatu ni é re' rian nicaj sun Yan'anj xata' mánj. ⁴ Nj un tsínj ga'uej ruhua gahuin lij daj rún' huin lij tsin' niquin' nan, nj hué sij gahuin achij rian nicaj sun Yan'anj.

⁵ 'Nj un tsínj nahuin ra'a 'ngo tsin' nan xi'í si nicaj dugüi' sij ngaj, ngaa nj nahuin ra'a sij man'anj nej.

Ocasiones de caer

⁶ 'Nj sisi xuman ruhua 'ngo tsin' nan ni'yaj sij yünj, ngaa nj niqui nün' ruhua niman 'ngo tsínj daj sisi digyán sij gui'yaj 'ngo tsin' nan gaquin' nánj. Sa' huin sisi nümü ni sij 'ngo to xxi xá tsínj daj, ngaa nj ga'nij ni sij gan'anj sí' chruhua nnee yan'anj anj. ⁷ Niqui nün' ruhua niman ni tsínj man chruhua xungüi nan. Daj si digyán ni sij sisi gui'yaj dugüi' ni sij gaquin'. Nj hua nian sisi da'nga' daj gahuin. Sanj niqui nün' ruhua niman tsínj digyán chrej quij hua daj rian dugüi' sij.

⁸ 'Hué dan nj sisi gui'yaj re' 'ngo gaquin', gui'yaj ra'a re', asj gui'yaj dacój re' gaquin', ngaa nj ga'nin' re', nj xacaj re' guere' re'. Daj ni ga gundu ra'a re' nga dacój re' gatu re' rian gane niganj re' nga Yan'anj sisi huji ra'a re'

nga huij dacój re', sanj ga'nij Yan'anj man'an re' rian yan'an aca niganj nin'. ⁹ Nj siji guj'yaj re' gaquin', guj'yaj rundij rián re', ngaa nj guiri re', nj xacaj re' guere' re'. Daj ni urin rundij rián re' gatu re' rian gane niganj re' nga Yan'anj siji huij rundij rián re', sanj ga'nij Yan'anj man'an re' rian yan'an aca niganj nin'.

La parábola de la oveja perdida

¹⁰ 'Sj gani ruhua ni é re' siji nitaj si ní'yanj ni tsin' hua lij mánj. Daj si ataj snan'an gunun a ni é re' siji dugumi sa' ni ángel ni tsin' da aj. Nj niganj nin' niquin' ángel daj rian chré nne re' xata'. Nj unun chré si nata' ni ángel daj. ¹¹ Daj si ga'na' nacā ni ngüj ga ni'ya si huinj da'nij ni ngüj.

¹² 'Nгаа nj gunun sa' a ni é re' si ga'mi nan. Siji nicaj 'ngo tsinj daj 'ngo ciento xachij, nj ga ni'ya 'ngo xuj, nj daj da'nga' guj'yaj tsinj dan daj nga dán sij, ruhua ni é re' únj. Gara sij gan'anj xia xinun' gan'anj xachij daj riqui quij. Nj gan'anj nana'ui' sij xachij gan'anj ni'ya daj dayun nari' sij dán sij aj. ¹³ Nj siji gunucuj sij nari' sij xucu daj, ngaa nj xanga' yya atā gunun ni é re' siji huaj gahuin niā' ruhua sij nga xucu daj nga ango gan'anj xia xinun' gan'anj xucu nun ga ni'ya aj. ¹⁴ Hué ducuanj daj na'uej ruhua chrej ni é re' nne xata' siji ga ni'ya nj a 'ngo ni tsin' nan mánj.

Cómo se debe perdonar al hermano

¹⁵ 'Nj siji guj'yaj 'ngo jnánj re' gaquin' rián re', ngaa nj gan'anj ga'mi urín re' nga sij xi'í gaquin' daj. Nj siji gunun sij si gataj re', ngaa nj gana'mi sa' nungüej é re' nánj. ¹⁶ Nj siji na'ue gunun sij si gataj re', nj gaquinj re' gan'anj ango tsinj yahuij tsinj nga re' rian nne sij. Nj siji gan'anj huij hua'nij testigo daj, nj gahuin yya ruhua ni é re' xi'í si hua huij hua'nij ni é re' guini'i daj hua nuguan' daj. ¹⁷ Hué dan nj siji na'ue gunun sij si ataj anin' é re', ngaa nj nata' anin' é re' rian daran' ni tsinj nico' Yan'anj. Nj siji na'ue gunun sij si ataj daran' ni tsinj nico' Yan'anj, ngaa nj gani ruhua ni é re' siji huin sij 'ngo tsinj 'na' anéj chrej, asi huin sij 'ngo tsinj a'nej xacan pesto.

¹⁸ 'Nгаа nj xanga' atā gunun ni é re' siji sj ga'ue ga'nin' ruhua ni é re' nga 'ngo nuguan' hua chruhua xungüj nan, nj da'nga' daj sj ga'ue ga'nin' ruhua Yan'anj nne xata' nej. Nj hué daj siji ga'ue ga'nin' ruhua ni é re' nga 'ngo nuguan' chruhua xungüj nan, nj da'nga' daj ga'ue ga'nin' ruhua Yan'anj nne xata' nej. ¹⁹ Nj atā gunun ni é re' siji uyan hua ruhua huij ran' ni é re' xi'í 'ngo nuguan' chruhua xungüj nan, nj ga'ue gachinj jni'yaj nungüej é re' rian chré nne xata'. Nj riqui xanga' chré si achinj nungüej é re' daj. ²⁰ Daj si rian huij hua'nij ran' ni é re' nahuin yu' ni é re' nga si-xugüj, nj yu'uj daj nnéj dani ni é re' aj. —Daj gataj Jesús gunun ni tsinj nico' sij.

²¹ Ngaa nj gahuin njchrun' Pedro nachinj snan'anj sij Jesús. Nj gataj sij: —Nj undaj huin guisij guinicā niman nico nga gaquin' guj'yaj jnan riánj únj. Asj da ichij ní'. —Daj gataj Pedro.

²² Ngaa nj gataj Jesús:

—Sé si atā gunun re' siji da ichij mánj. Sanj da hua'nij xia chi' número nicaj ichij huin, nj da'nga' daj guinicaj re' niman nico rian jnánj re' aj.

Los dos deudores

²³ 'Nj daj rún' 'yaj 'ngo rey ngaa ruhua sij nagui'yaj sij cuenta rian ni tsinj 'yaj sun rian sij, nj da'nga' daj huin rian nicaj sun Yan'anj. ²⁴ Nj ngaa gaxi'i

nagui'yaj sij cuenta, n̄i nicaj ni sij ga'na' sij 'ngo tsínj da'ui ga'j̄ n̄in' ruhua millón huin san'anj rian rey daj. ²⁵ N̄i r̄ian na'ue gunucuj sij nar̄u'ue sij si da'ui sij, ngaa n̄i ga'nin' rey daj sun sis̄j gudu'ue ni sij nunḡuej nic̄a moso daj nḡa da'n̄ij sij nej, daran' si mán rian sij nej. As̄ij n̄i gūiri' rey si da'ui moso daj nar̄u'ue sij. ²⁶ Ngaa n̄i ganiquin' ráj d̄açoj moso daj rian rey, n̄i ga'mi yaco sij, gataj sij gunun rey: "Señor, ganahuin 'j̄ ruhuá re' n̄i'yaj re' doj ȳunj, ngaa n̄i nar̄u'ue n̄in'Inj rián re' aj." Daj gataj sij gunun rey daj. ²⁷ Ngaa n̄i ganahuin 'j̄ ruhua rey daj ni'yaj sí' sij. N̄i ga'nin' ruhua sí' nga si da'ui sij. N̄i na'n̄ij sí' gan'anj sij.

²⁸ 'San̄i ngaa gahui moso daj gan'anj sij, n̄i nari' duḡui' sij nga ango moso 'yaj sun nuguan'an nḡa sij huin moso da'ui doj san'anj rian sij. Ngaa n̄i guida'a sij, n̄i gani sij xá sí'. N̄i gataj sij: "Nar̄u'ue so' si da'uí so' riánj anj." Gataj sij gunun tsínj daj. ²⁹ Ngaa n̄i ganiquin' ráj d̄açoj sí' rian sij. N̄i ga'mi yaco sí' rian sij. N̄i gataj sí': "Ganahuin 'j̄ ruhuá re' n̄i'yaj re' ȳunj, ngaa n̄i nar̄u'ue nin'Inj rián re'." Gataj sí'. ³⁰ San̄i nun ga'uej sij. N̄i gar̄ij sij ducuaga' gunun sí' sis̄j da nar̄u'ue sí' daran' si da'ui sí' rian sij, ngaa n̄i gahui sí'.

³¹ 'Ngaa n̄i ngaa guini'i ango ni moso 'yaj sun rian rey daj guiran' moso daj, n̄i n̄in' ruhua ganani ruhua ni sij. N̄i gan'anj na'ta' ni sij daran'anj rian rey daj. ³² Ngaa n̄i gaquínj rey ga'na' moso da'ui nico daj. N̄i gataj sí' rian sij: "Moso x̄i'i huin re'. Ga'nin' ruhuáj nḡa daran' si da'uí re' x̄i'í si ga'mi yaco re' riánj saj. ³³ N̄i daj rún' gahuin 'j̄ ruhuáj ni'yā so', n̄i da'nga' daj hua nián gahuin 'j̄ ruhuá re' gūini'yaj re' duḡui' re' saj." Daj gataj rey rian si-moso sij. ³⁴ Ngaa n̄i nin' ruhua ga'man ruhua rey daj. N̄i nago' sij moso daj rian caíde dugumi rian ducuaga' sis̄j ḡahuin sí' castigo da nar̄u'ue sí' daran' si da'ui sí' rian rey aj.

³⁵ 'N̄i daj rún' guiyaj rey daj da'nga' daj guiyaj chr̄e nne xata' nḡa ni é re' sis̄j n̄a'ue gūinica' sa' ni é re' niman nico rian xi'í jn̄ánj ni é re' nej aj. —Daj gataj Jesús.

19

Jesús enseña sobre el divorcio

¹ N̄i ngaa guis̄ij ga'mi Jesús ni nuguan' nan, n̄i gahui sij estado Galilea. N̄i guis̄ij sij anéj chrej du'ua xinéj nnee gu'naj Jordán rian ngaj estado Judea.

² N̄i nico' nico ni nḡui' sij. N̄i ganahuin ni nḡui' a'n̄an' yu'uj daj, guiyaj sij.

³ N̄i ga'na' ni tsínj fariseo. N̄i huin ruhua ni sí' ga'ui' ni sí' gaquin' xiráj Jesús xi'í nuguan' ga'mi sij. Xi'í daj nachínj snan'anj ni sí' Jesús. N̄i gataj ni sí':

—Ga'uej si-ley Yan'anj sis̄j d̄unó' nico' xi'í daran' ni nuguan' ní'. —Daj gataj ni tsínj fariseo rian Jesús.

⁴ Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Ani ruhuáj sis̄j hua gaya ni é re' sis̄j ngaa gax̄i'i daran'anj, n̄i guiyaj Yan'anj tsínj sno'o nḡa yun'unj x̄ana. ⁵ N̄i gataj Yan'anj: "Xi'í daj d̄unaj 'ngo tsínj daj chrej sij nḡa nni sij. N̄i gane nuguan'an sij nḡa nic̄a sij aj. N̄i nunḡuej nic̄a tsínj daj ḡahuin urin nḡui' aj." Daj gataj Yan'anj. ⁶ Ngaa n̄i sé hujj nnee cúj huin nunḡuej sij ga' mánj. San̄i rian nnee cúj huin nunḡuej sij nánj. N̄i ngaa x̄açaj duḡui' 'ngo tsínj daj nḡa 'ngo yun'unj daj, guiyaj Yan'anj, ngaa n̄i si ga'ue ḡahuin n̄ini nunḡuej sij, guiyaj ni nḡui' mánj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

⁷ Ngaa n̄i gataj ni tsínj fariseo:

—N̄i un sin huin n̄i ga'nin' Moisés sun sisi guí'yaj né' yanj ata ga'ui' né' ra'a nica né'. Ngaa n̄i dunaj né' nica né', guí'yaj sí' únj. —Daj gataj ni sij.

⁸ Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Xi'í si tsj niman ni é re', n̄i riqui Moisés permiso sisi dunaj ni é re' nica ni é re'. San̄i sé daj gahuin asij sini ngaa guí'yaj Yan'anj ni ngüi mánj.

⁹ Hué dan n̄i atá gunun ni é re' sisi tsínj guere'ej nica daj, n̄i ganacaj sij ango ngüi, n̄i da'ui sij gaquin' anj. San̄i sé daj huin sisi guí'yaj squira' nica sij ango tsínj mánj. N̄i tsínj nacaj yun'unj xana guere' daj, n̄i da'ui sij gaquin' nej aj. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj fariseo.

¹⁰ Ngaa n̄i gataj ni tsínj nico' Jesús:

—Sisi da'nga' daj huin nga tsínj hua nica, ngaa n̄i sa' huin sisi si xacaj né' yun'unj xana mánj. —Daj gataj ni sij.

¹¹ Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Sé daran' ni tsínj ga'ue gara da'nga' ruhua nga nuguan' nan. San̄i sisi riqui Yan'anj, n̄i ga'ue gara da'nga' ruhua ni sij. ¹² Hua 'ngo tsínj na'ue ga'mi nga yun'unj xana. N̄i da'nga' daj hua ni sij asij ga'nga ni sij. N̄i hua ango tsínj na'ue ga'mi nga yun'unj xana. Daj si da'nga' daj hua nneé cúj sij, guí'yaj ango ni tsínj. N̄i hua ángo tsínj na'uej ruhua ga'mi nga yun'unj xana. Daj si huin ruhua sij guí'yaj sun sij rian nicaj sun Yan'anj anj. Ngaa ni sisi ga'ue gara xina ni é re' nga nuguan' nan, n̄i da'nga' daj guí'yaj ni é re'. —Daj gataj Jesús.

Jesús bendice a los niños

¹³ Ngaa n̄i nica ni yun'unj xana ni tsin' le ga'na' ne rian Jesús sisi guta' sí' ra'a sí'. N̄i gachinj jni'yaj sí' xi'í ni tsin'-in', ruhua ne. San̄i chran' ni tsínj nico' Jesús ni yun'unj xana nicaj ga'na' daj aj. ¹⁴ San̄i gataj Jesús:

—Ra'a ni é re' si ga'na' ni tsin' riānj. N̄i si chran' ni é re' si ga'na' riānj nej mánj. Daj si rún' huin ni tsin' le nan, n̄i da'nga' daj huin ni ngüi man rian nicaj sun Yan'anj nne xata'. —Daj gataj Jesús.

¹⁵ Ngaa n̄i guta' Jesús ra'a sij rian ni tsin'. N̄i gahui sij gan'anj sij.

El joven rico

¹⁶ Hué dan n̄i ga'na' 'ngo tsínj daj. N̄i gataj sij gunun Jesús:

—Maestro sa', un sun sa' guí'yaj súnj, n̄i ga'ue gane nigān, ruhuá re' únj. —Daj gataj sij aj.

¹⁷ Ngaa n̄i gataj Jesús:

—N̄i un sin huin n̄i atáj re' sisi sa' man'anj únj. Urin Yan'anj huin si sa' nánj. San̄i sisi huin ruhuá re' gane niganj re' nga Yan'anj, ngaa n̄i dagahuin re' nuguan' ga'nin' Yan'anj sun rian né'. —Daj gataj Jesús gunun sij.

¹⁸ Ngaa n̄i:

—N̄i un nuguan' dagahuin únj, ruhuá re' únj. —Gataj tsínj daj gunun Jesús.

Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Si dagahuí' re' niman mánj. N̄i si guí'yaj tu re' mánj. N̄i si ga'mi re' nuguan' nne xi'í dugüi' re' mánj. ¹⁹ N̄i guinun yan'anj re' chréj re' nga nni re' nej. N̄i gahuin 'i ruhuá re' n̄i'yaj re' dugüi' re' daj rún' 'i ruhuá re' ni'yáj re' man'an re' aj. —Daj gataj Jesús.

²⁰ Ngaa n̄i gataj tsínj daj gunun Jesús:

—Daran' ni nuguan' daj ráj xināj asij hua lē aj. Ngaa nī un sin achin guī'yā, ruhuá re' únj. —Daj gataj sij gunun Jesús.

²¹ Ngaa nī gataj Jesús gunun sij:

—Sisj huin ruhuá re' gahuin sa' nīn' re', ngaa nī güj nān' re' gudu'ue re' daran' si'yáj re'. Nī san'anj guīri' re' daj ga'ui' re' rian ni ngüi niqúi. Hué dan nī guīman nico si'yáj re' xata', guī'yaj Yan'anj anj. Ngaa nī ga'na' re' guīnico' re' yūnj anj. —Daj gataj Jesús.

²² Nī ngaa gunun tsínj daj si gataj Jesús, nī gan'anj sij nani ruhua sij. Daj si hua nico si'yaj sij.

²³ Ngaa nī gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij:

—Xānga' atā gunun a ni é re' sisj 'i huaj gatú 'ngo tsínj xuru'ue rian nicaj sun Yan'anj xata' aj. ²⁴ Nī gataj ruhua' yūnj sisj 'i huaj gatú 'ngo tsínj xuru'ue rian nicaj sun Yan'anj daj ngā si gachin 'ngo xucu camello yu'uj taj cúj nuhua aj. Nī xxi hua xú' aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

²⁵ Ngaa nī ngaa gunun ni tsínj nico' Jesús nuguan' daj, nī nīn' ruhua gan'anj ruhua ni sij. Nī gataj ni sij:

—Sisj hué daj huin, ni un tsínj ga'ue načaj Yan'anj únj. —Daj gataj ni sij.

²⁶ Ngaa nī nī'yaj Jesús rian ni sij. Nī gataj sí':

—Sī ga'ue načaj ni ngüi man'an ni sij mánj. Sanī Yan'anj ga'ue guī'yaj daran' nuguan'. —Daj gataj Jesús.

²⁷ Ngaa nī gataj Pedro:

—Hua duna únj daran' si'yaj únj anj. Nī nico' únj man'an re' aj. Ngaa nī un sin huin nāriqui Yan'anj rian únj, ruhuá re' únj. —Daj gataj Pedro.

²⁸ Nī gataj Jesús gunun ni sij:

—Xānga' atā gunun ni é re' sisj ngaa guīsij güi gane 'uēj rian chrun xila sa' ango xungüi nača, nī gane xānga' ni é re' rian ni xuhuij chrun xila sa' guīnicaj ni é re' sun rian ni xuhuij xi'nin' ni tsínj israelita. Nī hué daj gahuin xi'í si guīnico' ni é re' man'anj huīnj da'nīj ni ngüi. ²⁹ Nī danej gahuin a ni é re' dunáj á re' ducuá á re' ngā jnánj an re' nej, xoco' a ni é re' nej, ngā chrej a ni é re' nej, nni a ni é re' nej, ngā da'nīj ni é re' nej, do'ój re' nej, nī sisj dūnaj á re' daran' nan rian xi'ij, ngaa nī nāhuin ra'a ni é re' 'ngo ciento ni rasun sa' nan. Nī gane nīganj án re' ngā Yan'anj, guī'yaj Yan'anj nej aj. ³⁰ Sanī nico ni ngüi huin achij chruhua xungüi nan nānico' ni sij ne' rucu ango xungüi ga'na' aj. Nī nico ni ngüi nico' ne' rucu chruhua xungüi nan gahuin achij ni sij ango xungüi ga'na' aj.

20

Los obreros de la viña

¹ 'Nī daj rún' 'yaj 'ngo xuru'ue ngaa ahui sij nīgan' acuan' nāna'ui' sij ni tsínj gan'anj guī'yaj sun do'ój sij rian man coj chruj uva, nī da'nga' daj 'yaj Yan'anj ngā né' rian nicaj sun Yan'anj. ² Nī guī'yaj yya xuru'ue daj ngā ni tsínj guī'yaj sun undaj huin ga'ui' sí' du'ue ni sij 'ngo güi daj. Nī ga'mi sí' sisj ga'ui' sí' 'ngo san'anj denario rian ni sij. Ngaa nī ga'nīj sí' gan'anj guī'yaj sun ni sij riqúi coj uva.

³ 'Hué dan nī gahui yún xuru'ue daj gan'anj sij ga un nīgan'. Nī guini' i sij mán ango ni tsínj mán rian yu'ue. Nī niqúin' yun ni sij. ⁴ Nī gataj sij: "Güj guī'yaj sun ni é re' si-sūnj anj. Nī daj rún' guī'yaj sun ni é re', nī riqúj du'ue ni é re' aj." Daj gataj sij. Nī gan'anj guī'yaj sun ni sí'.

⁵ 'Nгаа нi гahui рuһua' yún sij gan'anj sij ga xuj nej, ga һua'nij di'nj nej. Nj daj rún' gui'yaj sij ga ʌn, nj da'nga' daj gui'yaj рuһua' yún sij.

⁶ 'Nj gan'anj рuһua' yún sij rian yu'ue sjj 'ngo si ga ʌn'un' di'nj. Nj ganari' sij ango ni tsínj mán man'an. Nj ganachinj snan'anj sij ni sí'. Nj gataj sij: "Nj ʌn sin huin ni mán ni é re' nун güi nün' yu'uj nan, nj nitaj sun 'yaj sun ni é re' mán án re' yu'uj nan únj." Gataj sij. ⁷ Nгаа нi: "Nitaj 'ngo tsínj ataj sisi gan'anj gui'yaj sun ni únj mánj." Gataj ni tsínj mán rian yu'ue daj rian sij. Nгаа нi gataj xuru'ue daj: "Güij gui'yaj sun ni é re' riqui coj uva. Nj riquij du'ue ni é re' daj rún' gui'yaj sun a ni é re' aj." Daj gataj sij.

⁸ 'Nj nгаа guinj, nj gataj sij gunun tsínj nicaj yun'unj ni moso daj: "Gaquinj re' ga'na' ni tsínj 'yaj sun nánj. Nj naga'ui' re' du'ue ni sij aj. Gaxi' re' naru'ue re' rian ni tsínj nico' da rucu gui'yaj sun aj. Nгаа нi naru'ue re' rian ni tsínj gatúj asj sini yan." Gataj xuru'ue daj.

⁹ 'Nгаа нi guisij ni tsínj gatúj da ga ʌn'un' di'nj daj. Nj da go'ngo ni sij ganahuin ra'a chre' gue ni sij 'ngo san'anj denario da aj. ¹⁰ Nj nгаа guisij ni tsínj gui'yaj sun sini, nгаа нi gani ruhua ni sij sisi xacan doj ga'ui' xuru'ue daj du'ue ni sij daj nga si ga'ui' sí' rian ni tsínj gatúj gui'yaj sun ga ʌn'un'. Sanj 'ngo hua nahuin ra'a daran' ni sij. ¹¹ Nj nгаа nahuin ra'a ni sij, nj gaxi' ni sij ga'mi gaquin' ni sij xi' xuru'ue. ¹² Nj gataj ni sij: "Ni tsínj gatúj da rucu daj, nj gui'yaj sun ni sij urin hora. Sanj uyan naru'ue re' rian ni sij nga únj nánj. Nj gui'yaj sun ni únj nун güi nün' anj. Nj nун güi nj yan'an nej aj." Gataj ni sij. ¹³ Sanj gataj tsínj do'oj rian 'ngo ni sij: "Amigo, sé si digya' yun'un go'ngo ni é re' mánj. Sanj hua gui'yaj yyá re' ngáj sisi naru'ue 'ngo san'anj denario rian re' aj. ¹⁴ Ganacaj re' du'ue re', nj güij re' nánj. Daj rún' naru'ue rian re', nj da'nga' daj huin ruhuáj naru'ue rian tsínj nico' da rucu nej. ¹⁵ Sanj ga'ue gu'yá daj rún' garan' ruhuáj nga si-san'an nánj. Xicoj ruhuá re' si gui'yá doj sinduj nga dugüi' re' ni'." Daj gataj xuru'ue daj gunun tsínj gui'yaj sun.

¹⁶ 'Nгаа нi ni ngüi nico' da rucu xungüi nan, nj gahuin rian ni sij ango xungüi naca. Nj ni ngüi huin rian xungüi nan, sanj guna da rucu ni sij ango xungüi daj. Daj si aquinj Yan'anj nico ni ngüi gan'anj rianj anj. Sanj doj ni sij huin si naci Yan'anj nánj. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

Nuevamente Jesús anuncia su muerte

¹⁷ Nj nгаа һuaj Jesús gahui sij dacan rian ngay xuman' Jerusalén, nj gaquinj sij ni tsínj nico' sij ga'na' nini ni sí' rian sij. Nj gataj sij:

¹⁸ —Ni'i ni é re' sisi huaj né' guisij né' xuman' Jerusalén. Nj hué yu'uj daj naga'ui' 'ngo tsínj daj man'anj rian ni chrej a'nin' nga rian ni maestro digyan ley rian ni ngüi. Nj huinj da'nij ni ngüi. Nj daga'mi dugüi' ni sij sisi dagahui' ni sij man'anj. ¹⁹ Nгаа нi naga'ui' ni sij yünj rian ni tsínj 'na' anéj chrej sisi ga'mi ducu ni sí' xi'ij. Nj duguayun ni sí' nne' xirá aj. Nj gari ni sí' gaquij man'anj rian rugutsj nej aj. Sanj xiráj һua'nij güi, nj gana'nj nánj. —Daj gataj Jesús.

Petición de Santiago y de Juan

²⁰ Nгаа нi gahuin nichrun' hujj da'nij nica tsínj gu'naj Zebedeo rian Jesús. Nj ganiquin' ráj dacoj ún' rian Jesús. Nj gachinj ún' 'ngo sinduj rian sij.

21 Ngaa n̄i gataj Jesús:

—N̄i un sin huin ruhuá re' únj. —Gataj Jesús.

N̄i gataj unj gunun sij:

—Ga'nin' re' sun sisi ngaa gane sún re' guñicaj sún re', n̄i gane nungüej da'n̄i xi'n̄ij re', 'ngö sij ne' chrej ra'a sa' re', n̄i angö sij ne' chrej ra'a rötsi re', ruhuáj aj. —Gataj unj.

22 Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Nun ni'i nungüej é re' si achínj nungüej é re' mánj. Ga'ue gunucuj nungüej é re' guiran' nungüej é re' sayun daj rún' guiran' man'ánj ní'. —Daj gataj Jesús.

—Ga'ue aj. —Daj gataj nungüej sij.

23 Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Xanga' guiran' nungüej é re' sayun ngāj aj. San̄i na'ue r̄iqui man'ánj sisi gane nungüej é re' 'ngö ni é re' ra'a sa'áj, n̄i angö ni é re' ra'a rötsij mánj. Hua nacui chr̄e nungüej tsínj gane nungüej chrej xi'n̄i anj. —Daj gataj Jesús.

24 N̄i ngaa gunun angö ichi' ni tsínj nico' Jesús, n̄i ga'man ruhua ni sí' ni'yaj ni sí' nungüej tsinj daj. 25 San̄i gaquínj Jesús ga'na' ni sij, n̄i gataj sij:

—Ni'i ni é re' daj 'yaj ni tsínj nicaj sun scanij ni tsínj 'na' anéj chrej. N̄i aran' ruhua n̄i sij guñicaj sun nico ni sij gahuin achij ni sij rian ni ngüi aj. 26 San̄i sé daj gui'yaj ni é re' mánj. Tsínj ruhua gahuin achij scanij ni é re', ngaa n̄i gahuin sij si-moso ni é re' aj. 27 N̄i tsínj ruhua gahuin rian scanij ni é re', ngaa n̄i gahuin sij tsínj 'yaj sun rian ni é re' aj. 28 Daj si sé si 'nāj n̄i gui'yaj sun ni ngüi riānj, ruhuáj mánj. N̄i huñj da'n̄ij ni ngüi. San̄i 'nāj gui'yaj sūnj rian ni ngüi aj. N̄i 'nāj gahuñj nar'u'e rian si-gaquin' nico ni ngüi aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

Dos ciegos reciben la vista

29 N̄i ngaa gahui ni sij xuman' Jericó, n̄i gachéj n̄in' ruhua ni ngüi rucuj Jesús. 30 N̄i nne huñj tsínj duri du'ua chrej. N̄i ngaa gunun nungüej sij sisi huaj Jesús yu'uj daj, n̄i gaguáj nungüej sij. N̄i gataj nungüej sij:

—Señor, ñahuin 'i ruhuá re' ni'yaj re' nungüej únj huín re' da'n̄ij David aán. —Daj gaguáj nungüej sij.

31 Ngaa n̄i chran' ni ngüi sisi dínj gane du'ua nungüej sij.

San̄i doj a' ganari' nucuj nungüej sij gaguáj nungüej sij. N̄i gataj nungüej sij:

—Señor, ñahuin 'i ruhuá re' ni'yaj re' nungüej únj huín re' da'n̄ij David aán. —Daj gataj nungüej sij.

32 Ngaa n̄i ganiquin' Jesús. N̄i gaquínj sij ga'na' nungüej sí' rian sij. N̄i gataj sij:

—N̄i un sin huin ruhua nungüej é re' gui'yā ngā nungüej é re' únj. —Daj gataj Jesús.

33 Ngaa n̄i gataj nungüej sij:

—Señor, huin ruhua únj sisi ganaxiguin rian nungüej únj, gui'yáj re', ruhua únj anj. —Daj gataj nungüej sij.

34 Ngaa n̄i ganani yaco ruhua Jesús ni'yaj sí' nungüej sij. N̄i ganun ra'a sí' rian nungüej sij. N̄i 'ngö hora naxiguin rian nungüej tsínj duri daj. N̄i guinico' nungüej sij Jesús.

21

La entrada triunfal en Jerusalén

¹ Ngaa n̄i guisij ni sij xuman' Betfagé rian niquin' 'ngo dacan gu'naj Olivos. N̄i ngaj n̄ichrun' xuman' Jerusalén nga xuman' Betfagé. Ngaa n̄i ga'n̄ij Jesús huji tsínj nico' sij. ² N̄i gataj sij:

—Gan'anj n̄ungüej é re' xuman' ngaj ne' rian doj aj. N̄i ngaa huaj n̄ungüej é re', n̄i n̄ari' rá'yanj n̄ungüej é re' 'ngo urruj anumi nga da'n̄ij xú'. N̄i ganachi n̄ungüej é re' n̄icaj re' ga'na' re' riānj. ³ N̄i sisi hua 'ngo ngüi ganachinj snan'anj rian n̄ungüej é re', ngaa n̄i gataj n̄ungüej é re' gunun ni sij: “Man'an Señor ní'yanj xuj aj. N̄i hora n̄i ga'na' n̄icaj yún xuj, gui'yaj sí' aj.” Daj gataj n̄ungüej é re' gunun ni ngüi aj. —Daj gataj Jesús gunun n̄ungüej sij.

⁴ N̄i da'nga' daj gahuin sisi gahuin yya daj rún' gataj 'ngo tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. N̄i gataj sí':

⁵ Gataj ni é re' gunun ni ngüi man xuman' Sión sisi hué si-rey ni sij 'n̄a' rian man ni sij.

N̄i daj rún' huin xucu n̄i, n̄i da'nga' daj huin sij.

N̄i taj sij 'ngo urruj da'n̄ij xucu 'yaj sun.

Daj gataj tsinj ga'mi si-nuguan' Yan'anj.

⁶ Ngaa n̄i gan'anj n̄ungüej tsínj nico' Jesús. N̄i gui'yaj n̄ungüej sij daj rún' ga'nin' Jesús sun rian n̄ungüej sij. ⁷ Ngaa n̄i nicaj n̄ungüej sij n̄ungüej da'n̄ij urruj daj ga'n̄a' n̄ungüej sij rian Jesús. Ngaa n̄i guta' n̄ungüej sij si-gan' n̄ungüej sij xiráj n̄ungüej xú'. Ngaa n̄i guitáj Jesús xú' aj. ⁸ Ngaa n̄i guruj nico' ni ngüi si-gan' ni sij chruhua chrej. N̄i ga'nin' ango ni sij coj ra'a chrun guruj ni sij chruhua chrej. ⁹ Ni ngüi huaj ne' rian nej, nga' ni ngüi nico' ne' rucu Jesús aguáj ni sij. N̄i gataj ni sij:

—Hosanna, da'n̄ij David huin re'. Hua niá' 'ueé ruhua tsínj 'n̄a' nga si-xugüi man'an Señor. Ga sa' 'ueé xata' aj. —Gataj ni sij gaguáj ni sij.

¹⁰ N̄i ngaa gatúj Jesús chruhua xuman' Jerusalén, n̄i nun n̄ari' ruhua ni ngüi un sin gahuin mánj. N̄i gataj ni sij:

—N̄i un tsínj huin nan únj. —Daj gataj ni ngüi man xuman' Jerusalén.

¹¹ Ngaa n̄i gataj ango ni ngüi:

—Tsínj nan huin Jesús tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj. N̄i 'n̄a' sij xuman' Nazaret estado Galilea. —Daj gataj ni sij.

Purificación del templo

¹² Ngaa n̄i gatúj Jesús chruhua si-nuhui Yan'anj. N̄i guiri sij ni tsínj mán du'uej rasun nga ni tsínj ránj rasun nej. N̄i guru nitu sij ni mesa si'yaj ni tsínj naduna san'anj. N̄i guru nitu Jesús ni chrun ruguechra' si'yaj ni tsínj du'uej xu'man anj. ¹³ N̄i gataj Jesús gunun ni sij:

—Gataj si-nuguan' Yan'anj: “Ducúa Yan'anj huin rian gachinj jni'yaj ni ngüi rian Yan'anj. Sanj nuhui nan gahuin 'ngo huej man ni tsínj tu, 'yaj á re' nánj.” Gataj si-nuguan' Yan'anj. —Daj gataj Jesús.

¹⁴ Ngaa n̄i gatúj ni ngüi duri nga ni ngüi nare' dacój chruhua nuhui rian niquin' Jesús. N̄i ganahuin ni sij, gui'yaj sí'.

¹⁵ Sanj ga'man ruhua ni chrej huin achij nga ni tsínj digyán si-ley Moisés ngaa guini'i ni sij si sa' gui'yaj Jesús. N̄i hué daj ga'man ruhua ni sij ngaa guini'i ni sij sisi ga'mi sa' ni tsin' xi'í Jesús. Daj si gataj ni tsin' daj: “Hosanna rian tsínj nan si huin sí' da'n̄ij rey David”.

Daj gataj anin'inj gaguáj anin'inj.

¹⁶ Ngaa nĭ gataj ni sij gunun Jesús:

—Unun man'án re' si ataj ni tsin' nan ní'. —Daj gataj ni sij.

Nĭ gataj Jesús:

—Unünj anj. Sanĭ nun gaya ni é re' si-nuguan' Yan'anĭ xi'í si ataj nuguan' nan gunun ni é re' mí'. Daj si gataj si-nuguan' Yan'anĭ: “Gui'yaj Yan'anĭ sisĭ ga'mi sa' ni lij nga ni tsin' utsi nuguan' garan' ruhua man'an Yan'anĭ gunun”. Daj gataj si-nuguan' Yan'anĭ. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

¹⁷ Ngaa nĭ dunáj Jesús ni sij. Nĭ gahui sij xuman' daj. Nĭ gan'anĭ sij xuman' Betania. Nĭ gunáj sij yu'uj daj.

Maldición de la higuera estéril

¹⁸ Nĭ hua nĭgan' ango güi, nĭ huaj Jesús nanicaj sij xuman' Jerusalén. Nĭ achin xi'ná riqui sij. ¹⁹ Nĭ guini'i sij niquin' 'ngo chrun gu'naj higuera du'ua chrej. Nĭ gan'anĭ nichĭ sij rian niquin'-ín'. Sanĭ nun nari' sij higo mánj. Maan coj ra'a-á' guini'i sij nánj. Ngaa nĭ gataj sij rian chrun daj:

—Nĭganĭ sĭ gayu chruj chra' re' ga mánj. —Daj gataj Jesús.

Nĭ 'ngo hora ganacoj chrun daj. ²⁰ Nĭ ngaa guini'i ni tsínj nico' Jesús si guiran' chrun daj, nĭ gataj ni sij:

—Nĭ un sin nĭ 'ngo hora ganacoj únj. —Daj gataj ni sij gan'anĭ ruhua ni sij.

²¹ Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Xanga' atá gunun ni é re' sisĭ guxuman ruhua ni é re', nĭ sĭ gani huĭj ruhua ni é re' guini'yaj ni é re' Yan'anĭ, ngaa nĭ ga'ue gui'yaj ni é re' si gui'yá nga chrun higuera nan anj. Nĭ sé urin nan ga'ue gui'yaj ni é re', sanĭ ga'ue gataj ni é re' gunun quij nan: “Guxun re' man'án re' yu'uj nan gan'anĭ re' ganatu re' chruhua nnee yan'anĭ anj.” Ngaa nĭ hué daj gahuin.

²² Hué dan nĭ sisĭ gachinj jni'yaj ni é re' 'ngo nuguan' rian Yan'anĭ ngaa guxuman yya ruhua ni é re', ngaa nĭ nahuin ra'a ni é re' nuguan' da aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

La autoridad de Jesús

²³ Nĭ ngaa gatúj Jesús chruhua nuhui digyán sij rian ni ngüi, nĭ gahuin nĭchrun' ni chrej a'nin' nga ni tsínj huin achij nej. Nĭ nachínj snan'anĭ ni sij Jesús. Nĭ gataj ni sij:

—Nĭ un sin huin sun nĭ 'yáj re' nan únj. Nĭ un tsínj riqui sun, nĭ 'yáj re' nan únj. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

²⁴ Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Ruhuáj ganachin' snan'anĭ 'ngo nuguan' da man'an án re' aj. Nĭ sisĭ danicaj ni é re' nuguan' riánj, asĭj nĭ gatá un sun gui'yá nan gunun ni é re'.

²⁵ Nĭ un tsínj ga'nin' sun rian tsínj gu'naj Juan sisĭ gata' nnee si' ni ngüi únj. Yan'anĭ gataj rian sij ní'. Asĭ hua ango tsínj gataj rian sij sa'. —Gataj Jesús.

Ngaa nĭ diguĭj man'an ni sij nga dugüi' ni sij. Nĭ gataj ni sij:

—Sisĭ gato' sisĭ Yan'anĭ ga'nin' sun rian Juan, ngaa nĭ gataj Jesús gunun ni únj sisĭ un sin huin nun guxuman ruhua ni únj ni'yaj ni únj man'an sij únj. ²⁶ Nĭ sisĭ gataj únj sisĭ ni tsínj ga'nĭj ga'na' Juan, sanĭ xu'ui' ni'yaj únj rian ni ngüi aj. Daj si gani ruhua daran' ni ngüi sisĭ Juan gahuin 'ngo tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anĭ anj. —Daj gataj ni sij gunun ni dugüi' ni sij.

²⁷ Ngaa nĭ gataj ni sij gunun Jesús:

—Nun ni'i únj mánj. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

Ngaa n̄j gataj Jesús:

—Hué dan n̄j s̄j gatá gunun ni é re' un sin huin sun 'yā aj. —Daj gataj Jesús.

Parábola de los dos hijos

²⁸ Ngaa n̄j nachínj snan'anj Jesús ni tsínj daj. N̄j gataj sij:

—Daj ani ruhua ni é re' nga nuguan' nan únj. Hua huñj da'n̄j 'ngo tsínj daj. N̄j gataj sij rian 'ngo da'n̄j sij: “Da'n̄i, yyaj n̄j güñj guñ'yaj sún re' riqui coj uva aj.” Gataj tsínj daj gunun da'n̄j sij.

²⁹ Ngaa n̄j: “S̄j gan'ān mánj.” Gataj s̄i' rian chrej s̄i'. Sanj sa' sij, n̄j xacaj sij ango ducuanj, n̄j gan'anj guñ'yaj sun sij. ³⁰ Hué dan n̄j gan'anj chrej sij rian nne ango da'n̄j sij. N̄j da'nga' daj gataj sij gunun s̄i'. N̄j: “Gā'ue gan'ān Señor.” Gataj s̄i' rian chrej s̄i'. Sanj nun gan'anj guñ'yaj sun s̄i'. ³¹ N̄j un tsínj yya guñ'yaj si garan' ruhua chrej sij, ruhua á re' únj. —Daj gataj Jesús.

Ngaa n̄j gataj ni sij:

—Tsínj rian gataj sini yan daj. Hué sij huin nánj. —Daj gataj ni sij.

Ngaa n̄j gataj Jesús:

—Xānga' atā gunun ni é re' s̄is̄j gatū sini yan ni tsínj a'nej xācan pesto nga ni ngūñj xāna achéj man'an rian nicaj sun Yan'anj dan nga si gatū ni é re' aj. ³² Daj si ga'na' Juan digyán s̄i' daj ga'ue guñman ni é re' guñ'yaj n̄ica ni é re'. Sanj nun guxuman ruhua ni é re' mánj. Sanj guxuman ruhua ni tsínj a'nej xācan pesto nga ni ngūñj xāna achéj man'an. N̄j nunj si guñi'i ni é re' daran' nan, sanj nun n̄añicaj ruhua ni é re' xi'í si-gaquin' ni é re' mánj. N̄j nun guxuman ruhua ni é re' guñi'yaj ni é re' Juan nej mánj.

Los labradores malos

³³ “Hué dan n̄j gunun ni é re' ango cuento nanñj. Ganarij 'ngo xuru'ue daj nico coj uva unun sij aj. N̄j guñ'yaj sij 'ngo xingá ganicaj rian gunun sij. N̄j gánj sij yu'uj rian gan̄i sij chruj uva, guñ'yaj sij vino. N̄j guñ'yaj sij 'ngo hue' xācan xxi s̄is̄j dugumi ni sij daran' ni coj daj. N̄j naga'ui' sij si-coj sij coj chruj uva daj rian go'ngo ni tsínj s̄is̄j dugumi ni s̄i' si'yaj sij. Ngaa ni gan'anj gan' sij ango xuman'. ³⁴ N̄j ngaa guis̄j güñ gane uva, ngaa n̄j ga'n̄j sij si-moso sij gan'anj gāchinj ni sij rian ni tsínj mán 'yaj sun daj chruj si huin si'yaj sij. ³⁵ Sanj guida'a ni tsínj mán 'yaj sun daj ni si-moso sij. N̄j ga'ui' ni s̄i' chrun xiráj 'ngo moso daj. N̄j dagahui' ni s̄i' ango moso. N̄j ga'ui' ni s̄i' yej ango moso daj. ³⁶ Ngaa n̄j ga'n̄j ruhua' yún tsínj d̄o'oj daj ango ni si-moso sij. N̄j hua ga'j ni s̄i' daj nga ni tsínj gan'anj sini. N̄j daj rún' guñ'yaj ni tsínj dugumi daj, n̄j da'nga' daj guñ'yaj ni sij nga ni s̄i'. ³⁷ Hué dan n̄j ne' rucu n̄j ga'n̄j sij man'an da'n̄j sij gan'anj. N̄j gataj sij: “Gā n̄i'yanj ni s̄i' nga man'an da'n̄i anj.” Gataj ni sij. ³⁸ Sanj ngaa guñi'i ni s̄i' da'n̄j sij, n̄j gataj ni s̄i' gunun ni dugūñi' s̄i': “Tsínj nan gunánj do'ój chrej sij si sa' gāhui' chrej s̄i' aj. Dagahui' né' tsínj nan, ngaa ni gunan né' gāhuin do'ój né' nánj.” Daj gataj ni sij. ³⁹ Ngaa n̄j guida'a ni sij tsínj daj. N̄j guere'ej ni sij s̄i' chrej xe' du'ua rian man coj uva daj. N̄j dagahui' ni sij s̄i'. ⁴⁰ Hué dan n̄j ngaa ga'na' tsínj d̄o'oj, n̄j un sin huin guñ'yaj sij nga ni tsínj dugumi daj, ruhua á re' únj. —Daj gataj Jesús gunun ni chrej a'nin' nga ni tsínj huin achij.

⁴¹ Ngaa n̄j gataj ni sij:

—Dagahui' sij ni tsínj xī'i daj. Nī sī ganahuin yaco ruhua sij nī'yaj sij ni sí' gā mánj. Ngaa nī naga'ui' sij coj chruj uva daj huin si-coj sij rian ango ni tsínj sīsī dugumi ni sí'. Nī ngaa gāne chruj daj, nī naga'ui' ni sí' rian tsínj dō'oj daj. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

⁴² Ngaa nī gataj Jesús:

—Nī un sin huin nū nun gāya ni é re' si gataj si-nuguan' Yan'anj únj. Nī gataj si-nuguan' Yan'anj:

Yej guere'ej ni tsínj 'yaj sun hue', nī gahuin-ín' 'ngo yej sa' doj gāne ran-án' dugu'nun' squina hue' nūganj ni aj.

Hué man'an Señor gui'yaj nuguan' nan.

Nī dugu'naj nūn' ruhua hua nuguan' nan ruhua né' aj.

Daj gataj si-nuguan' Yan'anj. ⁴³ Hué dan nī gatā gunun ni é re' sīsī gā'ne Yan'anj rian gāne ni é re' rian nicaj sun Yan'anj. Nī gā'ui' Yan'anj rian ango ni ngūi. Daj si gui'yaj ni sij si huin ruhua Yan'anj. ⁴⁴ Nī huéj huin yej daj. Nī sīsī ganatu 'ngo ngūi rian yej daj, nī garan' ni sij, gui'yā. Nī sīsī guinij yej daj rian 'ngo ni ngūi, nī guixitin' ni sij, gui'yā nej aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

⁴⁵ Nī ngaa gunun ni chrej a'nin' ngā ni tsínj fariseo cuento ganani Jesús, nī xacaj ni sij cuenta sīsī a'mi sí' xī'í man'an ni sij. ⁴⁶ Nī huin ruhua ni sij guida'a ni sij sí'. Sanj xu'ui' ni sij nī'yaj ni sij rian ni ngūi. Daj si ani ruhua ni ngūi sīsī tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj huin Jesús, ruhua ni sij aj.

22

Parábola de la fiesta de bodas

¹ Ngaa nī gā'mi ruhua' yún Jesús nani sij cuento. Nī gataj sij:

² —Daj rún' gui'yaj 'ngo rey ngaa gui'yaj sij gui'yanj xī'í si xacaj da'núj sij yun'unj xāna, nī da'nga' daj huin rian nicaj sun Yan'anj. ³ Nī gā'núj rey daj si-moso sij gan'anj gaquinj ni ngūi sīsī gā'na' ni sij xā ni sij rian gahuin gui'yanj ducuá sij. Sanj nun gā'uej ruhua ni sij gā'na' ni sij. ⁴ Ngaa nī gā'núj ruhua' yún sij ango ni moso daj gan'anj ni sí'. Nī gataj sij gunun ni sí': "Gataj ni é re' rian ni ngūi gā'na' daj sīsī hua chrun niā' yā. Nī hua dagahui' ni sij ni dānj sicuj ngā ni xucu namij nej aj. Nī hua chrun daran'anj. Ngaa nī gā'na' á re' xā á re' ngā da'nī. Daj si xacaj sij yun'unj xāna." Gataj rey daj gunun ni sij.

⁵ 'Sanj nun xacaj ni ngūi daj cuenta ngā nuguan' gataj ni sij mánj. Gan'anj gui'yaj sun 'ngo tsínj daj do'ój sij. Nī gan'anj ango sij, gan'anj gudu'ue sij rasun rian ni ngūi. ⁶ Nī guida'a ango ni sij ni si-moso rey daj. Nī gui'yaj xī'i ni sij ngā ni sí'. Nī dagahui' ni sij ni sí' nej. ⁷ Ngaa nī ngaa gunun rey daj, nī nūn' ruhua gā'man ruhua sij. Nī gā'núj sij si-snado sij gan'anj dagahui' ni tsínj dagahui' ni si-moso sij daj. Nī gari yan'anj ni sí' xánj ni tsínj daj. Nī gaca xuman' daj.

⁸ Ngaa nī gataj rey daj gunun si-moso sij: "Daran'anj hua chrun sīsī gā'na' ni ngūi xā ni sij rian gahuin gui'yanj xacaj da'ni yun'unj xāna. Sanj nitaj si nī'yanj ni ngūi gaquin gā'na' da mánj. ⁹ Ngaa nī gan'anj ni é re' rian nacaj dugūi' ni chrej. Nī gaquinj ni é re' un ngūi gahuin gā'na' ni sij gui'yanj ruhuāj aj." Gataj rey daj.

¹⁰ Ngaa nī gahui ni moso daj gan'anj ni sij chruhua ni chrej. Nī gui'yaj ni sij sīsī nahuin chre' daran' ni ngūi ganacaj dugūi' nga ni sij. Nī gā'na' ni ngūi sa' ngā ni ngūi nitaj si hua sa' gui'yanj daj. Nī gara chruhua hue' rian gahuin gui'yanj xacaj da'núj rey daj yun'unj xāna, gui'yaj ni ngūi.

¹¹ 'Nĭ ngaa gatúj rey rian man ni ngüi huaj gui'yanj daj, nĭ guini'i sij 'ngo tsínj nitaj nun sij 'ngo atsiĭ nun ni tsínj rara'a. ¹² Ngaa nĭ gataj sij: "Amigo, un sin 'yáj re' nan, nĭ nitaj 'ngo atsiĭ nanun so' rara'a so' únj." Daj gataj rey daj. Sanĭ nun guiri' ruhua tsínj daj si ga'mi sí'. Nĭ dínj nne sí'. ¹³ Ngaa nĭ gataj rey gunun ni tsínj 'yaj sun rian mesa: "Nümi ni é re' dacój sij nga ra'a sij. Nĭ guere'ej a ni é re' sij rian rümi' hua ne' xe' rian gunun sij gaco sij nga rian xa ruj yan' sij." Daj gataj rey daj. ¹⁴ Daj si nico ni ngüi aquinj Yan'anĭ, sanĭ doj ni sij huin si nacui Yan'anĭ anĭ. —Daj gataj Jesús.

La cuestión del tributo

¹⁵ Ngaa nĭ gan'anĭ dĭga'mi dugüi' ni tsínj fariseo daj ga'ue ga'ui' ni sij gaquin' rian xi'í Jesús xi'í 'ngo nuguan' ga'mi sí'. ¹⁶ Ngaa nĭ ga'nĭj ni sij ni tsínj nico' ni sij nga ni tsínj herodista nej, gan'anĭ ni sí' rian Jesús. Nĭ gataj ni sí' gunun Jesús:

—Maestro, ni'i ni únj sĭsĭ a'mi xanga' man'an re'. Nĭ digyán xanga' re' si-chrej Yan'anĭ. Nĭ nitaj si gui'yáj re' un sin huin ni tsínj a'mi mánj. Daj si nitaj si ni'yáj re' daj hua ni tsínj mánj. ¹⁷ Hué dan nĭ un sin huin ani ruhua re'. Sa' huin sĭsĭ ga'ui' né' san'anĭ a'nej rey César, ruhua re'. Ga'ui' né' ní'. Asĭ sĭ ga'ui' né' ní'. —Daj gataj ni sij.

¹⁸ Sanĭ guini'i Jesús sĭsĭ ani quij ruhua ni sij. Ngaa nĭ gataj sí' gunun ni sij:

—Nĭ un sin huin nĭ ruhua ni é re' gui'yáj re' xi' ngāj únj. Tsínj digya' yun'unĭ huin ni é re'. ¹⁹ Digyán ni é re' riánĭ 'ngo san'anĭ naru'ue ni ngüi rian rey daj. —Daj gataj Jesús.

Ngaa nĭ nicaj ni sij 'ngo san'anĭ denario ga'na' ni sij rian sí'.

²⁰ Ngaa nĭ nachínĭ snan'anĭ Jesús ni sij. Nĭ gataj sí':

—Nĭ un tsínj rĭan huin san'anĭ nan únj. Nĭ un tsínj si-xugüi huin nan, nĭ hua nĭca nĭn' huaj únj. —Daj gataj Jesús.

²¹ Ngaa nĭ:

—Hué rian César nga si-xugüi sí' huin. —Gataj ni sij.

Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Ngaa nĭ ga'ui' ni é re' si'yaj rey César daj rian César aj. Nĭ ga'ui' ni é re' si'yaj Yan'anĭ rian Yan'anĭ anĭ. —Daj gataj Jesús.

²² Nĭ ngaa gunun ni sij nuguan' ga'mi Jesús, nĭ garáj yan'anĭ ruhua ni sij. Nĭ dunáj ni sij sí'. Nĭ gan'anĭ ni sij.

La pregunta sobre la resurrección

²³ Nĭ hué güi daj nĭ ga'na' doj ni tsínj saduceo rian Jesús. Nĭ ataj ni tsínj daj sĭsĭ nitaj si gana'nĭj ni níman mánj. Nĭ nachínĭ snan'anĭ ni sij Jesús.

²⁴ Nĭ gataj ni sij:

—Maestro, gataj Moisés: "Sĭsĭ gahui' 'ngo tsínj nitaj da'nĭj, ngaa nĭ naĭaj jnánĭ sij nicā sij. Nĭ da'nga' daj gui'yaj sí' ga'ui' sí' si ga'nga' 'ngo lij nagane yan du'ua chre." Daj gataj Moisés. ²⁵ Hué dan nĭ gane ichĭj jnánĭ 'ngo tsínj daj scanĭj né'. Nĭ xacaj tsínj xahua' nicā sij. Nĭ gahui' sij. Nĭ nitaj da'nĭj sij nga ún'. Nĭ gunáj nicā sij rian jnánĭ sij xacaj sí' xaco' sí'. ²⁶ Sanĭ gahui' tsínj nico' rĭcu tsínj xahua' daj. Nĭ xacaj angó jnánĭ sí' yun'unĭ xana daj. Nĭ da'nga' daj xacaj ni ichĭj jnánĭ tsínj yun'unĭ xana daj. ²⁷ Da' guisĭj daj gahui' man'an yun'unĭ daj nej aj. ²⁸ Hué dan nĭ ngaa gana'nĭj ni níman ngaa guĭman ruhua' yún ichĭj jnánĭ sij, nĭ daj hua yya tsínj gahuin nicā

yun'unj xana daj, ruhua re' únj. Daj si daran' ni sij xacaj ún' nánj. —Daj gataj ni tsínj saduceo gunun Jesús.

²⁹ Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Nun nari' ni é re' si nun ni'i ni é re' daj gataj si-nuguan' Yan'anj mánj. N̄i nun ni'i ni é re' daj nucuaaj Yan'anj nej mánj. ³⁰ Daj si ngaa gana'nij ni niman, n̄i si xacaj ni tsínj ni yun'unj xana mánj. N̄i daj n̄i si xacaj ni yun'unj xana tsínj sno'o mánj. Daj si daj rún' nne ni ángel xata', da'nga' daj gane ni sij aj. ³¹ Ngaa n̄i gatā gunun a ni é re' daj guñi'i a ni é re' sisi gana'nij ni niman. Achin si gaya ni é re' rian si-nuguan' Yan'anj ga' di ní'. ³² Daj si gataj Yan'anj: “Huēj huin Dan'anj tsínj gu'naj Abraham nga tsínj gu'naj Isaac nga tsínj gu'naj Jacob nej aj.” Daj gataj Yan'anj asij ná. Hué dan ni sé niman huin ni tsínj guinico' Yan'anj asij ná mánj. Hua n̄i'na' ni sij nánj. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj saduceo.

³³ N̄i ngaa gunun ni ngüi si gataj Jesús, n̄i garáj yan'anj ruhua ni sij nga nuguan' digyán sij rian ni ngüi.

El gran mandamiento

³⁴ N̄i ngaa gunun ni tsínj fariseo sisi dínj gahuin du'ua ni tsínj saduceo, gui'yaj Jesús, ngaa n̄i nahuin yu' ni sij. ³⁵ N̄i 'ngo ni sij huin 'ngo tsínj digyán ley rian ni ngüi. N̄i huin ruhua sí' xacaj sí' cuenta daj na'ta' Jesús.

³⁶ Ngaa n̄i nachínj snan'anj sí' Jesús. N̄i gataj sí':

—Maestro, un sin huin nuguan' nico doj rian daran' nuguan' a'nin' Yan'anj sun riun' únj. —Daj gataj tsínj daj.

³⁷ Ngaa n̄i gataj Jesús:

—“Gahuin 'i ruhua re' n̄i'yaj re' Señor huin Dan'ánj re' nga nimán re' nej, n̄in' sta'ngá' re' nej.” ³⁸ Hué nan huin nuguan' huin achij nga nuguan' sini rian daran' ni nuguan' a'nin' Yan'anj sun rian ni ngüi aj. ³⁹ N̄i daj rún' hua nuguan' nan, n̄i hua a'ngo nuguan' a'nin' Yan'anj sun rián re' nej. N̄i nuguan' nan huin: “Gahuin 'i ruhua re' n̄i'yáj re' dugüi' re' rún' 'i ruhua re' ni'yaj re' man'án re' aj.” ⁴⁰ Ngaa n̄i daran' si-ley Yan'anj nga daran' si ga'mi ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná, n̄i 'na' daran' ni nuguan' daj rian nungüej nuguan' huin achij nan. —Daj gataj Jesús.

¿De quién es hijo el Cristo?

⁴¹ Ngaa n̄i ngaa nahuin yu' ni tsínj fariseo, n̄i nachínj snan'anj Jesús ni sij.

⁴² N̄i gataj Jesús:

—N̄i un sin huin ani ruhua ni é re' xi'í Cristo únj. N̄i un sin da'nij huin sí', ruhua ni é re' únj. —Daj gataj Jesús.

Ngaa n̄i:

—Da'nij David huin sí'. —Gataj ni sij.

⁴³ Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Ngaa n̄i sisi Cristo huin da'nij David, n̄i un sin huin, n̄i gataj David sisi Cristo huin Señor rian sij únj. Daj si hua 'ngo nuguan' gataj David, gui'yaj Espíritu Santo: ⁴⁴ “Yan'anj gataj gunun Señor nicaj sun riánj sisi gane sí' chrej ra'a sa' Yan'anj da' guisij gui'yaj gana Yan'anj rian daran' ni tsínj unun' nga Señor nicaj sun riánj.” Daj gataj Yan'anj gunun Señor, gataj xi' David. ⁴⁵ Asa' ga'ue gahuin Cristo da'nij David sisi dugu'naj sí' Señor man'an Cristo únj. —Daj gataj Jesús.

46 Nî nun ri' ruhua ni tsínj fariseo si ga'mi ni sij. Nî asij güi daj, nî nun guisij ruhua ni sij način' snan'anj ni sij Jesús ga mánj.

23

Jesús acusa a los escribas y los fariseos

1 Ngaa guisíj nî ga'mi Jesús rian ni ngüi nga rian ni tsínj nico' sí'. 2 Nî gataj sij:

—Nicaj sun ni tsínj digyán ley nga ni tsínj fariseo daj rún' guinicaj sun Moisés. 3 Yu'uj daj nî dagahuin ni é re' rian ni sij. Nî guí'yaj ni é re' si ataj ni sij. Sanj sî gachej ni é re' chrej chéj ni sij. Daj si ataj ni sij 'ngo nuguan', nî 'yaj ni sij ango nuguan'. 4 Nî daj rún' 'yaj 'ngo tsínj ngaa ya'í 'ngo carga gata 'ngo dugüi' sí', 'yaj sí', nî da'nga' daj 'yaj ni sij. Daj si 'yaj ni sij sisi gata ni ngüi carga ya'í huin ni nuguan' a'nin' ni sij sun rian ni sí'. Nî uta' ni sij carga daj dacan xicój ni sí'. Sanj a doj na'uej ruhua ni sij chracuij ni sij chra' ra'a ni sij nga carga daj. 5 Nî daran' si 'yaj ni sij, nî da'nga' daj 'yaj ni sij sisi guini'í ni ngüi. Nî nagui'yaj gara' ni sij rian nun si-nuguan' Yan'anj nun yo ni sij. Nî hué daj nagui'yaj xe'e ni sij yu'uej nico' du'ua si-gan' ni sij nej. 6 Nî nana'ui' ni sij 'ngo yu'uj sa' gane ni sij rian 'yaj ni sij 'ngo guí'yanj. Nî hué daj nana'ui' ni sij sisi gane ni sij chrun xila sa' chruhua si-nuhui ni sij nej. 7 Nî huin ruhua ni sij sisi ga'mi sa' ni ngüi nga ni sij ngaa chéj ni sij rian yu'ue. Nî hué daj huin ruhua ni sij sisi dugu'naj ni tsínj "maestro" ni sij. 8 Sî duna ni é re' si gataj ni ngüi sisi "maestro" huin ni é re' mánj. Daj si 'ngo jnanj daran' ni é re'. Nî urin maestro huin Cristo rian ni é re' nej. 9 Nî sî dugu'naj ni é re' "chrej" 'ngo tsínj man chruhua xungüi mánj. Daj si urin chrej ni é re' huin Yan'anj xanga' nne xata'. 10 Nî sî duna ni é re' si gataj ni ngüi sisi nico' ni sij ni é re' mánj. Daj si urin Cristo huin tsínj guinico' ni é re' aj. 11 Nî tsínj huin achij scanij ni é re', nî da'ui sij gunánj guitsi sij rian ni é re'. 12 Daj si un tsínj huin ruhua gahuin achij, nî gunaj sij ne' rucu. Nî un tsínj huin ruhua gunaj ne' rucu, nî gahuin achij sij.

13 'Sanj niqui nî'n' ruhua niman ni é re' huin ni é re' tsínj digyán ley nga ni tsínj fariseo nej. Daj si gahuin ni é re' nico castigo. Tsínj digya' yun'unj huin ni é re'. Daj si ránj ni é re' chrej rian nicaj sun Yan'anj. Nî na'ue gatu ni ngüi, 'yaj ni é re'. Nî na'uej ruhua ni é re' gatu ni é re'. Nî da'nga' daj huin ruhua ni ngüi gatu, nî na'uej ruhua ni é re' nej.

14 'Niqui nî'n' ruhua niman ni é re' huin ni é re' ni tsínj digyán ley nga ni tsínj fariseo nej. Tsínj digya' yun'unj huin ni é re'. Daj si a'nej ni é re' ducua' ngüi xana mmij. Ngaa nî ná achínj jni'yaj ni é re' rian Yan'anj sisi gani ruhua ni ngüi sisi sa' ni é re'. Xi'í nuguan' nan, nî gahuin ni é re' nico castigo.

15 'Niqui nî'n' ruhua niman ni é re' huin ni é re' ni tsínj digyán ley nga ni tsínj fariseo nej. Daj si guíran' ni é re' nico castigo. Tsínj digya' yun'unj huin ni é re'. Daj si nî'n' gachra' achéj ni é re'. Nî da rucu nnee yan'anj huaj ni é re' sisi xacaj urin tsínj si-chrej ni é re', ruhua ni é re'. Nî ngaa guíri' ni é re', nî gahuin quij chruhua niman sí' si quij niman man'an ni é re', 'yaj ni é re'. Nî guitaj diyán sí' gan'anj sí' rian ni é re' gan'anj daran' ni é re' rian yan'an.

16 'Niqui nî'n' ruhua niman ni é re' xi'í sayun guíran' ni é re'. Daj si ni tsínj duri digyán chrej rian ni ngüi huin ni é re'. Nî ataj ni é re' sisi gata'

nıca yya 'ngo tsínj daj rian oro man chruhua nuhui, ngaa nı ní'yanj si ataj sí'. Nı hua nıan guı'yaj sí' si gataj sí', ataj ni é re'. ¹⁷ Tsínj nı'yun ni tsínj duri huin ni é re' nánj. Daj hua si huin achij, ruhua ni é re' únj. Oro ní', asj nuhui 'yaj sisi sa' oro sa'. ¹⁸ Nı hué daj ataj ni é re' sisi guta' nıca yaa 'ngo tsínj daj rian altar sisi hua yya nuguan' ga'mi sí', nı nitaj si ní'yanj si ataj sij mánj. Sanı sisi guta' nıca yya 'ngo tsínj daj rian ofrenda taj rian altar, ngaa nı ní'yanj si ataj sij, nı hua nıan guı'yaj sí' si gataj sí', ataj ni é re'. ¹⁹ Tsínj nı'yun nı tsínj duri huin ni é re'. Daj hua si huin achij, ruhua ni é re' únj. Ofrenda ní', asj altar 'yaj sisi sa' ofrenda daj sa'. ²⁰ Tsínj guta' nıca yya rian altar, nı nitaj si guta' nıca yya sij rian urin altar, sanı guta' nıca yya sij rian daran' si mán rian altar nej. ²¹ Nı tsínj guta' nıca yya rian nuhui, nı sé rian urin nuhui guta' nıca yya sij. Sanı guta' nıca yya sij rian Yan'anj xanga' nne chruhua nuhui nej. ²² Nı tsínj guta' nıca yya xata' rian nne chrun xila sa' nne Yan'anj, nı sé urin rian chrun xila sa' nne Yan'anj guta' nıca yya sij mánj. Sanı hué daj guta' nıca yya sij rian man'an Yan'anj si nne rian chrun xila sa' da nej.

²³ Nın' ruhua nıqui nıman ni é re' ni tsínj digyán ley nga ni tsínj fariseo. Daj si guıran' a ni é re' nıco castigo. Tsínj digya' yun'unj huin ni é re'. Daj si aya ni é re' rumi coj nun stila nga coj xugune rian yo'ój nej nga coj comino nej. Nı ngaa guısıj ichi' rumi, nı a'ui' ni é re' 'ngo rumi rian Yan'anj. Sanı duna ni é re' nuguan' huin rian chruhua si-ley Yan'anj nej. Daj si duna ni é re' si guı'yaj nıca ni é re' rian ni ngüi. Nı duna ni é re' si gaıuin 'ı ruhua ni é re' nı'yaj á re' Yan'anj. Nı duna ni é re' si guxuman ruhua ni é re' nı'yaj á re' Yan'anj. Da'ui ni é re' guı'yaj ni é re' ni nuguan' nıco nan. Sanı sı duna ni é re' nga angó si 'yaj ni é re' da mánj. ²⁴ Nı huin ni é re' tsínj duri digyán chrej rian ni ngüi. Nı aca ni é re' nnee man xucu xa'ui sisi nahuin sa' nnee daj go'o ni é re'. Sanı amánj gué é re' xucu xachij huin camello.

²⁵ Nıqui nın' ruhua nıman ni é re' huin ni é re' ni tsínj digyán ley nga ni tsínj fariseo. Daj si guıran' ni é re' nıco castigo nej aj. Tsínj digya' yun'unj huin ni é re'. Daj si 'yaj á re' daj rún' 'yaj 'ngo tsínj na'nın' xıráj tasa nga xıráj go'o nej aj. Sanı nun na'nın' sij chruhua tasa nga chruhua go'o mánj. Nı da'nga' daj hua chruhua nıman ni é re'. Nı man nın' ruhua si quıj hua. Daj si 'yaj tı ni é re'. Nı 'yaj quıj ni é re' nga ni ngüi nej. ²⁶ Tsínj fariseo duri huin ni é re'. Hua sını na'nın' sa' ni é re' chruhua tasa nga go'o huin nıman án re'. Asıj nı ga'ue guı'yaj sa' ni é re' guıni'i ni ngüi aj.

²⁷ Nıqui nıman nın' ruhua ni é re' huin ni é re' ni tsínj digyán ley nga ni tsínj fariseo. Daj si guıran' ni é re' nıco sayun. Huin ni é re' ni tsínj digya' yun'unj. Daj si daj rún' hua chran gatsj naránj ni sij rian achin' nıman, nı da'nga' daj hua ni é re'. Daj si xanga' nı hua nıa' xıráj chran aráj ni sij daj. Sanı ne' chruhua yu'uj nı man nın' ni cúj nıman nga daran' si quıj hua. ²⁸ Nı da'nga' daj hua á re'. Daj si rún' hua tsínj 'yaj nıca, nı da'nga' daj hua ni é re' rian ni ngüi. Sanı chruhua nıman ni é re', nı man nın' ruhua nuguan' digya' yun'unj nga ni nuguan' quıj aj.

²⁹ Nıqui nın' ruhua ni é re' huin ni é re' ni tsínj digyán ley nga ni tsínj fariseo. Daj si gaıuin ni é re' castigo nıco. Tsínj digya' yun'unj huin in re'. Daj si naránj án re' chran rian gachin' ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asıj ná. Nı nagui'yaj nıa' ni é re' xıráj chran rian gachin' ni tsínj hua sa'.

³⁰ Nı ataj ni é re': "Sisi nun guıman únj asıj ngaa guımán ni xı', nı tsínj

guimán asij ná, nì sị chracuuj únj dagahui' ni sij ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj mánj." Da'nga' daj ataj ni é re'. ³¹ Sanì hué ducuánj daj digyán xanga' a ni é re' sisi hué ni é re' huin yya da'níj ni tsínj dagahui' ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. ³² Achin guisij si gui'yaj quij ni xi a ni é re'. Sanì gui'yaj a ni é re' nga si achin daj.

³³ Xucuáj huin ni é re'. Nì da'níj xucuáj huin ni é re' aj. Nì daj gui'yaj ni é re' sisi sị gahuin ni é re' castigo rian yan'an únj. ³⁴ Xi'í daj nì a'nì ni tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj nga ni tsínj ni'i sa' nej, nga ni tsínj digyán si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi. Nì guisij ni sij rian man ni é re' aj. Sanì hua go'ngo ni sij dagahui' ni é re' aj. Nì doco' ni é re' ni sij rian rugutsi. Nì duguayun ni é re' ango ni sij chruhua si-nuhui ni é re'. Nì guinico' ni é re' ni sij daran' xuman' chran' yun'unj ni é re' ni sij nej. ³⁵ Ngaa nì xi'í daj da'ui ni é re' si-gaquin' daran' ni tsínj dagahui' ni ngüi hua sa'. Nì asij sini dagahui' tsínj gu'naj Caín jnánj sij Abel. Nì hué si' gahuin 'ngo tsínj gui'yaj nica. Nì hué daj dagahui' ni xi ni é re' tsínj gu'naj Zacarías huin si' da'níj Berequías. Nì dagahui' ni sij si' rian dan altar nga rian nne ducua Yan'anj. ³⁶ Xanga' ataj yyaj gunun a ni é re' sisi guiran' ni dugui' ni é re' castigo xi'í si-gaquin' ni tsínj dagahui' daj. —Daj gataj Jesús rian ni tsínj fariseo nga ni tsínj digyán si-ley Moisés rian ni ngüi.

Lamento de Jesús sobre Jerusalén

³⁷ Ngaa nì gataj ruhua' yún Jesús:

—Nun nanì ducu ruhua' xi'í ni é re' ni tsínj man xuman' Jerusalén. Daj si dagahui' ni é re' ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj anj. Nì ga'ui' ni é re' yey ni tsínj nicaj nuguan' huaj rian ni é re' huin ni sij tsínj ga'níj Yan'anj huaj rian a ni é re'. Sij undaj huin ruhua' nagui'yaj yu'uj, nì da'níj man'an re' huin ni tsínj man xuman' Jerusalén. Nì daj rún' 'yaj 'ngo xuchre ngaa nagui'yaj yu'uj xuj da'níj xuj riqui si-gachi xuj, nì da'nga' daj huin ruhua' gui'ya nga ni da'níj re'. Sanì nun garan' ruhua á re' mánj. ³⁸ Yyaj nì nì'yaj ni é re'. Guere' xánj ni é re' nga ducua ni é re' guna yyaj aj. ³⁹ Nì ataj snan'an gunun ni é re' sisi sị guini'i yún ni é re' yünj da guisij güi gataj ni é re' nuguan' nan: "Hua sa' nün' ruhua tsínj 'na' rian si-xugüi man'an Señor." —Daj gataj Jesús gunun ni ngüi man xuman' Jerusalén.

24

Jesús predice la destrucción del templo

¹ Nì ngaa gahui Jesús chruhua nuhui nico gan'anj sij, nì gahuin nichrun' ni tsínj nico' sij sisi digyán ni sí' daj hua ni hue' huin nuhui daj rian Jesús.

² Sanì gataj Jesús gunun ni sí':

—Guini'yaj sa' ni é re' daran' nan anj. Xanga' atá gunun a ni é re' sisi hua 'ngo güi, nì sị gunáj ni a 'ngo yey rian dugüi' mánj. Duguane nün' ni sij daran' nánj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

Señales antes del fin

³ Nì ngaa gane Jesús dacan gu'naj Olivos, nì ga'na' urin ni tsínj nico' Jesús rian nne sij. Nì gataj ni sí':

—Gataj re' gunun únj aman gahuin yya ni nuguan' nan. Nì gataj re' daj hua 'ngo da'nga' guini'i únj sisi ga'na' ruhua' yún re' ngaa ganahuij xungüi nan. —Daj gataj ni sij.

⁴ Ngaa nì gataj Jesús:

—Ga cuidado ni é re' sisj nitaj 'ngo tsínj dígya' yun'unj ni é re' aj. ⁵ Daj si ga'na' nico ni tsínj rian si-xugüi man'anj anj. Nj gataj ni sij: “Hué man'anj huin Cristo aj.” Daj gataj ni sij gunun ni é re'. Nj dígya' yun'unj ni sij nico ni ngüi.

⁶ Nj gunun ni é re' nuguan' sisj unun' 'ngo xuman' nga ango xuman', nj huin ruhua 'ngo xuman' daj guda' nga ango xuman'. Sanj sj guxu'ui' ni é re' manj. Hua nian si hué daj gahuin. Sanj achin ganahuij nin' xungüi aj. ⁷ Nj gunun' nungüej xuman' daj. Nj gunun' 'ngo gobierno da nga ango gobierno. Nj ga'na' xi'i nga xi'na nej. Nj ga'na' yun' gō'ngo rian xungüi nej. ⁸ Daran' nan nj diaj gaxi'i guiran' ni ngüi sayun.

⁹ Hué dan nj naga'ui' ni sij ni é re' rian ni tsínj nicaj sun. Nj guiran' ni é re' sayun nej. Nj dagahui' ni sij ni é re' nej. Nj sj gahuin sa' ruhua daran' ni ngüi guini'yaj ni sij ni é re' xi'i si nicaj dugüi' ni é re' ngaj. ¹⁰ Ngaa nj ni gui daj, nj nico ni ngüi duna si-chrej Yan'anj. Nj naga'ui' ni sij dugüi' ni sij rian ni tsínj nicaj sun. Nj sj gahuin sa' ruhua ni sij guini'yaj ni sij go'ngo dugüi' ni sij. ¹¹ Nj ga'na' nico ni tsínj dígya' yun'unj. Nj gataj ni sij sisj a'mi ni sij si-nuguan' Yan'anj. Nj dígya' yun'unj ni sij nico ni ngüi. ¹² Nj xi'i si gahuin nico gaquin', nj duna nico ni sij sj gahuin 'i ruhua ni sij guini'yaj ni sij ni dugüi' ni sij. ¹³ Sanj ni ngüi huaj nico' yya nin' si-chrej Yan'anj da güi ganahuij xungüi, nj ganacaj Yan'anj ni sij aj. ¹⁴ Nj nin' gachra' xungüi ganata' ni sij nuguan' sa' nan xi'i si nicaj sun Yan'anj. Nj da'nga' daj ganata' ni sij sisj guini'i daran' ni ngüi nga nuguan' sa' nan. Ngaa nj guisij, nj ganahuij daran'anj. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

¹⁵ Hué dan nj un tsínj aya ni nuguan' nan, nj xacaj re' cuenta un sin huin nuguan' nan ruhuaj gata huin nuguan' ga'mi Jesús xi'i si xi'i. Nj gataj Jesús:

—Nj ngaa guini'i ni é re' niquin' si quij hua rian hua sa' nin' ruhua daj rún' gataj tsínj gu'naj Daniel asij ná ¹⁶ ni gunanj ni ngüi man' estado Judea gan'anj ni sij riqui quij. Nj Daniel huin tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. ¹⁷ Nj tsínj taj xata' chra ducua' sij, nj sj nanij sij guiri sij 'ngo rasun man' chruhua ducua' sij daj. ¹⁸ Nj tsínj man' 'yaj sun riqui quij, nj sj nanicaj sij ga'na' naran' sij si-gan' sij ga' manj. ¹⁹ Nj niqui niman ni ngüi xana nun riqui lij nga ni ngüi utsi gué da'nij si gahuin ni güi nan anj. ²⁰ Gachinj jni'yaj ni é re' rian Yan'anj sisj sj ga'na' sayun daj ni yahui' nuhuij nga güi naranj ruhua ni ngüi. ²¹ Daj si ngaa daj, nj guiran' ni ngüi sayun nico. Nj asij ngaa gui'yaj Yan'anj xungüi, nj nun guini'i ni ngüi 'ngo sayun daj rún' gahuin ne' rian ni güi gan'anj nan. Nj ne' rian ni güi daj, nj nitaj si ga'na' nico sayun rian ni ngüi daj rún' guiran' ni ngüi ngaa daj. ²² Nj sisj ga' nico güi ga sayun daj, nj sj gunucuj ni ngüi manj. Sanj xi'i ni ngüi ganacui Yan'anj, nj ganiquin' da'aj sij si gahuin sayun, gui'yaj Yan'anj.

²³ Nj sisj ngaa daj hua 'ngo tsínj gataj: “Ni'yaj re'. Nan niquin' Cristo.” Asj: “Da' manj niquin' Cristo aj.” Sisj da'nga' daj gataj ni sij, nj sj guxuman ruhua re' manj. ²⁴ Daj si ga'na' ni tsínj gataj sisj hué ni sij huin Cristo, gataj ni sij. Nj ga'na' ni tsínj gataj sisj hué ni sij huin tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj nej. Nj tsínj dígya' yun'unj huin ni sij. Nj gui'yaj chre ni sij. Nj gui'yaj ni sij ni rasun nico güenda dígya' yun'unj ni sij ni ngüi. Ni sisj ga'ue ni dígya' yun'unj ni sij man'an ni ngüi nacui Yan'anj nej. ²⁵ Daran'anj hua gataj sinj gunun ni é re' nej aj. ²⁶ Ngaa nj sisj gataj ni sij: “Ni'yaj ni é re'. Hué Cristo niquin' quij gui'yanj naco daj.” Sisj da'nga' daj gataj ni sij, nj sj gan'anj ni

é re' mánj. Nì sisi gataj ni sij: "Hué Cristo nne chruhua hue' daj." Nì sisi da'nga' daj gataj ni sij, nì sî guxuman ruhua ni é re' mánj. ²⁷ Daj si daj rún' yoo ran 'yaj du'ui ne' sîj güi, nì 'ngo xiguin nî'n' xata', nì da'nga' yoo daj nãnicaj da'nîj ni ngüi huin man'anj. ²⁸ Rian ngaj nîman, nì yu'uj daj nãhuin yu' ni xarúj.

La venida del Hijo del Hombre

²⁹ 'Sanj si gachin ni güi gujran' ni ngüi sayun daj, ngaa nî rá'yanj gahuin rumi' rian güi. Nì sî guixiguin rian yahui mánj. Nì gayu ni yati' mán xata'. Nì nãgunánj ni fuerza mán xata' nej. ³⁰ Ngaa nî gurugüi' 'ngo da'nga' gui'yã xata' huinj da'nîj ni ngüi. Hué dan nî nî'n' ruhua ganani ruhua daran' ni xi'nin' huin ni ngüi mán chruhua xungüi. Nì guini' i ni sij ga'na' man'anj rian ni nga huinj da'nîj ni ngüi. Nì ga'nãj nga daran' fuerza. Nì nãhuin 'ueé nî'n' inj ga'nãj nej aj. ³¹ Nì ga'nî ni ángel gan'anj nga trompeta ga'yanj nucuj. Nì naran' ni ángel daj ni ngüi hua ganacui Yan'anj. Nì ganaran' ni ángel ni ngüi daj mán nî'n' gachra' da' xi'í nî'n' xungüi nga xata' nej aj.

³² 'Nì gahuin chrun ni é re' xi'í nuguan' huin chrun higuera. Ngaa ganahuin ya'nij ra'a, nî naxira' coj ra'a, hué dan nî ni'í ni é re' si hua guisij gahuin nîchrun' yahui gahuin yan'an anj. ³³ Nì hué gue ducuanj daj ngaa guini' i ni é re' sisi hua gahuin si atã gunun ni é re' acuan', ngaa nî guini' i ni é re' sisi hua niquin' man'anj rian hue' aj. ³⁴ Xanga' atã gunun ni é re' sisi sî gahui' ni ngüi mán yyaj da gahuin yya daran' ni nuguan' nan anj. ³⁵ Ga ni'ya xata' nga yo'ój. Sanj si-nuguan'anj nitaj aman ganahuij mánj.

³⁶ 'Nì nun ni'í a 'ngo ni ngüi un güi, nî un hora ga'na' man'anj mánj. Nì nun ni'í ni ángel mán xata' nej. Nì nun ni'í man'anj huinj da'nîj Yan'anj nej. Urin chrê ni'í nánj. ³⁷ Nì daj rún' gui'yaj ni ngüi ngaa gane tsínj gu'naj Noé asij ná, nì da'nga' daj gui'yaj ni ngüi ngaa ga'na' da'nîj ni ngüi huin man'anj. ³⁸ Daj si asij ngaa nun gara nnee rian yo'ój, nî xa ni sij go'o ni sij. Nì acaj ni sij yun'unj xana. Nì acaj yun'unj xana tsínj sno'o nej. Nì da'nga' daj gui'yaj ni sij da' güi gatúj Noé chruhua rió achéj rian nnee. ³⁹ Nì nun gara da'nga' ruhua ni sij da gara nnee rian yo'ój gui'yaj guman huee xxi. Nì nicaj nnee daj daran' ni sij gan'anj-án'. Nì daj rún' gahuin ngaa daj, nì da'nga' daj nun gara da'nga' ruhua ni ngüi da ga'na' ruhua' yünj.

⁴⁰ 'Nì ngaa guisij güi daj, nî gunun nuguan'an hujj tsínj riqui quij. Nì nicã gan'an 'ngo sij, nî ango sij guna. ⁴¹ Nì gunun nuguan'an hujj yun'unj xana huáj unj. Nì 'ngo unj nicã gan'an, nî ango unj guna. ⁴² Xi'í daj guini'yaj sa' ni é re'. Daj si nun ni'í ni é re' un hora ga'nã huinj Señor nicaj sun rian ni é re'. ⁴³ Gunun sa' ni é re'. Sij guini' i 'ngo tsínj ducua daj un hora ne' yan' ga'na' 'ngo tsínj tû, nî gane sij dugumi sij. Nì sî ga'nij sij gatú sî' ducua sij, gui'yaj tû sî' mánj. ⁴⁴ Hué dan nî ga chrun guiman ni é re' nej. Daj si ga'na' man'anj hué gue hora nitaj si ani ruhua ni é re' huinj da'nîj ni ngüi.

⁴⁵ 'Ngaa nî gahuin ni é re' daj rún' huin 'ngo moso sa'. Nì gui'yaj ni é re' daj rún' 'yaj 'ngo tsínj nicaj yun'unj moso, gui'yaj xuru'ue. Daj si a'ui' sij si xa ni ango moso ngaa ní'yanj ni sí'. ⁴⁶ Nì hua 'ueé rian tsínj nicaj yun'unj daj sisi hua gacuij 'yaj sij ngaa hua 'na' niqui tsínj ducua nari' sí'. ⁴⁷ Xanga' atã gunun a ni é re' sisi guinicaj tsínj daj sun dugumi sij daran'

si'yaj tsínj ducua daj, guí'yaj sí'. ⁴⁸ Sanj sísí hua xi'i niman tsínj daj, nì gani ruhua sij sísí gahuin ran ga'na' niqúi tsínj ducua daj. ⁴⁹ Nì gaxí'i sij duguayun sij ango nì moso dugumi sij, nì gaxí'i sij xá nasa' sij, nì gò'o sij ngá nì tsínj axini nej. ⁵⁰ Ngaa nì ga'na' tsínj ducua daj hué gué güi, nì hué gué hora nitaj si ani ruhua sij si ga'na' sí'. ⁵¹ Nì gahuin nico sij castigo guí'yaj tsínj ducua. Nì guíran' sij sayun ngá nì tsínj digya' yun'unj, guí'yaj sí'. Nì hué yu'uj daj gaco sij. Nì da xaruj yan' sij gahuin sij castigo.

25

Parábola de las diez vírgenes

¹ 'Nì daj rún' 'yaj ichi' ngüi xana yan, nì da'nga' daj gahuin rian nicaj sun Yan'anj xata'. Daj si nicaj ni unj candil aca gasiti huaj unj nācāj dugüi' unj ngá tsínj xācāj nicā. ² Nì un'un' unj huin yun'unj ni'i sá'. Nì yun'un' unj huin yun'unj nì'yun. ³ Nì nicaj un'un' ni yun'unj nì'yun nun ni'i daj candil gan'anj unj. Sanj nun nīcāj unj gasiti gan'anj unj. ⁴ Sanj ni yun'unj ni'i sá' daj, nì nicaj unj gaga' nun gasiti gan'anj unj. Nì nicaj unj candil nej aj. ⁵ Nì rīan gahuin ran tsínj xācāj yun'unj xāna, nì ganun nnej rian daran' unj, nì gataj unj. ⁶ Hué dan nì yan' sá', nì gunun unj si gaguáj ni sij. Nì gataj ni sij: "Hua 'nā' tsínj xācāj yun'unj xāna. Gāhui ni é re' gan'anj nācāj ni é re' tsínj daj." Da'nga' daj gaguáj ni sij. ⁷ Ngaa nì nachica daran' ni yun'unj xāna yan daj. Nì gaxí'i unj guí'yaj xugüi unj si-candil unj. ⁸ Ngaa nì gataj anin' yun'unj nì'yun daj rian anin' yun'unj a hua xugüi 'yaj: "Rīqui anin' é re' doj si-gasiti anin' é re' guíri' unj. Daj si ruhua guina'aj si-candil ni unj." Daj gataj unj. ⁹ Sanj gataj ni yun'unj ni'i sá' daj: "Sì guisíj gasiti rian daran' né' sísí rīqui unj rian ni é re'. Güij nì'yaj naj anin' é re' rian mánj anéj, nì guíran anin' é re' aj." Daj gataj anin' unj. ¹⁰ Sanj ngaa huaj unj guíran unj gasiti, nì ganasíj tsínj xācāj yun'unj xāna daj. Nì gatúj ni yun'unj a hua xugüi daj chruhua hue' ngá tsínj xācāj yun'unj xāna daj. Nì naránj ni sij rian hue' daj nánj. ¹¹ Da' síj da guinasíj ango da'aj ni yun'unj xāna yan daj. Nì gataj unj: "Señor, señor, na'ni re' rian hue' gatu ni unj." Daj gataj unj gunun sí'. ¹² Sanj gataj sí': "Xānga' atā gunun a ni é re' sísí nun ni'ínj ni é re' mánj." Daj gataj sí' gunun ni yun'unj nì'yun daj.

¹³ 'Guíni'yaj sá' ni é re' si nun ni'i ni é re' un güi, nì un hora ga'na' da'níj ni ngüi huin man'anj.

Parábola de los talentos

¹⁴ 'Daj si daj rún' 'yaj 'ngó xuru'ue gan'anj ango yu'uj gan', nì hué daj 'yaj man'anj. Nì gaquínj xuru'ue daj si-moso sij. Nì naga'ui' sij si-san'anj sij rian ni sí' sísí dugumi ni sí'. ¹⁵ Nì ga'ui' sij un'un' san'anj gu'naj talento rian 'ngó si-moso sij. Nì 'ngó talento daj huin ruhua gata sísí guí'yaj gana 'ngó tsínj daj ngaa guisíj guí'yaj sun sij 'ngó si xinun' yo'. Daj si nīn' ruhua du'ue san'anj huin talento daj. Nì ga'ui' sij huíj talento rian ango moso daj. Nì ga'ui' sij 'ngó talento rian ango moso daj. Nì ga'ui' sij rian gò'ngo ni sij daj rún' gā'ue guí'yaj gana ni sij. Hué dan nì gan'anj gan' sij.

¹⁶ 'Ngaa nì 'ngó hora gan'anj tsínj nahuin ra'a un'un' talento daj. Nì guíránj sij ni rasún nadu'uej sij. Nì guí'yaj gana sij yun'un' talento nga san'anj daj. ¹⁷ Nì da'nga' daj guí'yaj tsínj guiri' huíj talento. Nì guí'yaj gana sij yahuíj talento. ¹⁸ Sanj tsínj guiri' 'ngó talento, nì gan'anj sij ganj sij yu'uj. Nì garíj huí sij si-san'anj si-xuru'ue sij.

19 'Nī ngaa gachin nico güi, nī nasj xuru'ue daj. Nī xacaj sij cuenta daj gui'yaj ni moso daj. 20 Nī ga'na' tsínj guiri' un'un' talento daj. Nī nuta' sij yun'un' talento gui'yaj gana sij. Nī gataj sij gunun xuru'ue daj: "Señor, riqui re' un'un' talento riánj. Nī gui'yaj ganāj yun'un' talento gahuin si'yáj re'." Daj gataj tsínj daj gunun xuru'ue daj. 21 Ngaa nī gataj sí: "Dugu'naj huaj gui'yáj re' huín re' 'ngo moso gui'yaj sa' sun. Nī huín re' 'ngo tsínj gacuij. Xi'í si gui'yaj 'ueé re' ngā doj sun, ngaa nī gui'yá sisi guñicaj re' nico sun. Gahuin niá' ruhuá re' ngāj huínj tsínj nicaj sun rian re'." Daj gataj sí gunun sij.

22 'Ngaa nī ga'na' tsínj guiri' huij talento daj. Nī gataj sí: "Señor, riqui re' huij talento riánj. Nī gui'yaj ganāj yahuij talento gahuin si'yáj re'." Daj gataj sí gunun sij. 23 Ngaa nī gataj xuru'ue gunun sij: "Dugu'naj huaj gui'yáj re' huín re' moso gui'yaj sa' sun. Nī huín re' 'ngo tsínj gacuij nánj. Xi'í si gui'yaj 'ueé re' ngā doj sun, nī gui'yá sisi guñicaj re' nico sun. Gahuin niá' ruhuá re' ngāj huínj tsínj nicaj sun rián re'." Daj gataj sij gunun sí'.

24 'Sanj ngaa ga'na' tsínj guiri' 'ngo talento daj, nī gataj sij gunun sí: "Señor, ni'ínj sisi huín re' 'ngo tsínj huee. Nī nacaj re' strigo rian nun güin gunun re'. Nī naran' re' strigo rian nagui'yaj sa' ango ni sij strigo nej. 25 Xi'í daj nī guxu'uij. Nī gan'anj gari huīj si-san'anj man'án re' riqui yo'ój. Ngaa nī nariquij si'yáj re' nahuin ra'á re'." Daj gataj tsínj daj gunun xuru'ue. 26 Hué dan nī gataj xuru'ue daj gunun sij: "Huín re' 'ngo moso xi'i. Nī rumi re' nej. Nī ni'í re' sisi nacā rian gunünj. Nī ni'í re' sisi ganaran'anj strigo rian nagui'yaj sa' ango ni sij strigo nej. 27 Hué dan nī un sin huín, nī nun nīcay re' si-san'an gan'anj re' ga'nij re' banco únj. Ngaa nī ngaa nānicā, nī nācā si-san'an ngā san'anj nata' chrā banco san'anj ga'nij re' chrā nej aj nej." Daj gataj xuru'ue gunun tsínj guiri' 'ngo talento daj.

28 'Ngaa nī gataj xuru'ue daj gunun ni tsínj man yu'uj daj: "Ga'ne ni é re' san'anj ra'a sij. Nī ga'ui' ni é re' ra'a tsínj nicaj chi' talento. 29 Daj si tsínj nicaj nī ga'uij nico ra'a sij. Nī gahuin nico si nicaj sij. Sanj tsínj nitaj si nicaj, nī nunj si doj nicaj sij, nī ga'nē si nicaj sij aj. 30 Nī moso nitaj si ní'yanj daj, nī guere' ni é re' ne' chrej xe' rian hua rumi' aj. Nī hué yu'uj daj gunun gaco sij. Nī da xaruj yan' sij gahuin sij castigo." Daj gataj xuru'ue daj xi'í moso xi'i daj.

El juicio de las naciones

31 'Nī ngaa ga'na' da'nij ni ngüi huin man'anj nej, nī ganēj rian chrun xila hua 'ueé sa' nin'. Nī ga'nāj ngā nin' ruhua fuerza. 32 Ngaa nī nahuin yu' daran' ni ngüi mán chruhua xungüi riánj. Nī nari ninij ni sij daj rún' yaj tsínj dugumi xucu ngaa nari ninij sij dán sij xachij nga stane. Nī da'nga' daj gui'yá nari ninij go'ngo ni sij aj. 33 Ngaa nī gui'yá sisi guñiman ni xachij ne' chrej ra'a sa'āj. Nī guñiman ni stane ne' chrej ra'a rotsij aj.

34 'Nī huēj gahuin rey. Nī gatā gunun ni ngüi guñiman ne' chrej ra'a sa'āj aj: "Gahua' ni é re' si hua gui'yaj sa' chrē ngā ni é re' aj. Nī huin ruhuāj sisi guñicaj sun ni é re' rian nicaj sun Yan'anj. Daj si hua gui'yaj xugüi Yan'anj rian gane ni é re' asij ngaa gui'yaj Yan'anj xungüi aj. 35 Daj si ngaa gachin xi'nā riquij, nī riqui ni é re' xāj. Nī ngaa nago'oj nnee, nī riqui ni é re' go'oj nej. Nī ngaa huínj 'ngo tsínj 'na' ango rian xuman', nī nahuin ra'a á re' yünj aj. 36 Ngaa nitaj si-gan'anj, nī riqui ni é re' atsij gunünj. Nī ngaa ga'nānj, nī ga'na' ni'yaj á re' yünj. Nī ngaa gunünj ducuaga', nī

ga'nə' ni'yaj ni é re' rian gunūnj anj." Daj gatā rian ni ngüi gujman ne' chrej ra'a sa'aj.

³⁷ 'Nгаа nĭ naĉinĭj snan'anĭj ni ngüi hua nĭca niman daj riānj: "Señor, aman guini'i ni únĭj sĭsĭ achin xi'nə rĭquĭ re', nĭ rĭquĭ ni únĭj si xá re' únĭj. Nĭ aman guini'i ni únĭj sĭsĭ nago'ó re' nnee, nĭ rĭquĭ ni únĭj si go'ó re' únĭj.

³⁸ Nĭ aman guini'i ni únĭj sĭsĭ huĭn re' 'ngo tsĭnj 'nə' rĭan ango xuman', nĭ nahuĭn ra'a ni únĭj man'án re' únĭj. Nĭ aman guini'i ni únĭj si nitaj si-gán' re', nĭ rĭquĭ ni únĭj gunun re' únĭj. ³⁹ Nĭ aman guini'i ni únĭj sĭsĭ ga'nán' re', asĭ gunun re' ducuaga' nej, nĭ ga'nə' ni'yaj ni únĭj únĭj." Daj gatāj ni ngüi daj gunūnj aj.

⁴⁰ 'Nгаа nĭ gatā gunun ni sĭj: "Xānga' atā gunun ni é re' sĭsĭ daran' si gui'yaj ni é re' rian ni jnān hua niqĭi, nĭ hué ducuānj daj gui'yaj á re' riānj nej aj." Daj gatā gunun ni ngüi 'yaj sa'.

⁴¹ 'Hué dan nĭ gatā gunun ni ngüi gujman ne' chrej ra'a rotsĭj: "Guxun anéj ni é re' man'án re' riānj. Hua gataj Yan'anĭj sĭsĭ gan'anĭj ni é re' rian yan'an gaca nĭganĭj nĭn' a ni é re' aj. Nĭ hua gui'yaj xugüi Yan'anĭj yan'an daj sĭsĭ gunun sichre nga ni ángel nico' man'an sichre daj aj. ⁴² Daj si ngaa gachin xi'nə rĭquĭ, nĭ nun rĭquĭ ni é re' xāj. Nĭ ngaa nago'óĭ nnee, nĭ nun rĭquĭ ni é re' go'óĭ. ⁴³ Nĭ ngaa gahuĭnj 'ngo tsĭnj 'nə' ango rian xuman', nĭ nun ganahuĭn ra'a ni é re' yūnj mánj. Nĭ ngaa nitaj si-gan'ānj, nĭ nun rĭquĭ ni é re' gunūnj mánj. Nĭ ngaa ga'nānj, nĭ nun ga'na' ni'yaj ni é re' yūnj mánj. Nĭ ngaa gunūnj ducuaga', nĭ nun ga'na' ni'yaj ni é re' riānj nūnj mánj." Daj gatā gunun ni ngüi gujman ne' chrej ra'a rotsĭj daj.

⁴⁴ 'Nгаа nĭ gataj ni sĭj riānj: "Señor, aman guini'i ni únĭj sĭsĭ achin xi'nə rĭquĭ re', nĭ nago'ó re' nnee únĭj. Nĭ aman gahuĭn re' 'ngo tsĭnj 'nə' ango yu'uj únĭj. Nĭ aman achin si-gán' re' únĭj. Nĭ aman a'nán' re' si gunun re' ducuaga' únĭj. Nĭ aman nun chracuĭj ni únĭj man'án re' ngaa guirán' re' ni sayun daj únĭj." Daj gataj ni sĭj riānj.

⁴⁵ 'Nĭ gatā gunun ni sĭj: "Xānga' atā gunun a ni é re' sĭsĭ ngaa nun chracuĭj ni é re' rian ni jnān hua niqĭi, nĭ da'nga' daj nun chracuĭj a ni é re' rian man'anĭj." Daj gatā gunun ni sĭj.

⁴⁶ 'Nĭ gan'anĭj ni sĭj gujran' ni sĭj castigo nĭganĭj nĭn'. Sanĭ ni ngüi hua nĭca niman, nĭ gan'anĭj gane nĭganĭj ni sĭj nga Yan'anĭj. —Daj gataj Jesús gunun ni tsĭnj nico' sĭj.

26

El complot para prender a Jesús

¹ Hué dan nĭ ngaa guisĭj ga'mi Jesús ni nuguan' daj, nĭ gataj sĭj gunun ni tsĭnj nico' sĭj:

² —Ni'i ni é re' sĭsĭ xiráj huĭj güi, nĭ 'nə' gahuĭn gui'yanĭj pascua. Nĭ naga'ui' ni sĭj man'ānj rian ni tsĭnj ga'ui' gaquĭj ra'āj guĭnicōj rian rugutsĭ huĭnj da'nĭj ni ngüi. —Daj gataj Jesús.

³ Ngaa nĭ nahuĭn yu' ni chrej a'nin' nga ni tsĭnj digyán ley nej, nga ni tsĭnj huĭn achĭj scanĭj ni ngüi nej. Nĭ nahuĭn yu' ni sĭj rian hue' ducuá chrej huĭn achĭj nĭn' gu'naj sí' Caifás. ⁴ Nĭ diga'mi dugüi' ni sĭj daj ga'ue dígya' yun'unĭj ni sĭj man'an Jesús, nĭ guĭda'a huĭ ni sĭj sí'. Daj si dagahui' ni sĭj, ruhua ni sĭj. ⁵ Sanĭ gataj ni sĭj:

—Sĭ guido'ó' sí' güi gahuĭn gui'yanĭj nun sa' nun gahuĭn sayun, guĭ'yaj ni ngüi mánj. Daj gataj ni sĭj.

Jesús es ungido en Betania

⁶ Nî ngaa gane Jesús xuman' Betania, nî gane sij ducúa 'ngo tsínj gu'naj Simón tsínj guiran' xi'í lepra. ⁷ Nî ngaa nne Jesús rian mesa, nî guisíj 'ngo yun'unj xana rian nne sij. Nî nicaj ún' 'ngo frasco yej gu'naj alabastro nun gasiti guin' daj ruhua-á' nicaj ún' guisíj ún'. Nî du'ue nî'n' ruhua-á'. Nî garíj ún' gasiti daj chra Jesús. ⁸ Sanî ngaa guini'i ni tsínj nico' Jesús, nî ga'man ruhua ni sij. Nî gataj ni sij:

—Nî un sin huin nî gayanj yun gasiti sa' da únj. ⁹ Ga'ue gane' gasiti daj. Nî ga'ue guiri' nico san'anj ga'ui' né' rian ni ngüi niqui. —Daj gataj ni sij.

¹⁰ Nî ngaa gunun Jesús, nî gataj sí' gunun ni sij:

—Sî chran' yun'unj ni é re' yun'unj xana nan mánj. Si 'yaj unj nan ngāj, nî dugu'naj huaj, 'yaj unj. ¹¹ Ya'yoj nne ni ngüi niqui nga á re'. Sanî nitaj si gane nîganj man'anj nga ni é re' mánj. ¹² Garíj ún' gasiti guin' daj nnee cū. Nî da'nga' daj 'yaj xugüi ún' nnee cū. Daj si doj nî guisíj güi gachin' ni sij yūnj. ¹³ Xanga' yya atā gunun ni é re' sisí daran' yu'uj ga'mi ni sij nuguan' sa' rian xi'íj, nî hué daj nāta' ni sij si gui'yaj yun'unj xana daj riānj. Ngaa nî nanun ruhua ni ngüi xi'í ún' aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

Judas ofrece entregar a Jesús

¹⁴ Hué dan nî gan'anj 'ngo ni xuhuij ni tsínj nico' Jesús rian ni chrej a'nin'. Nî gu'naj sí' Judas Iscariote. ¹⁵ Nî gataj sí':

—Nî undaj huin riqui ni é re' riānj, nî digyānj rian nne Jesús, nî guida'a á re' únj. —Daj gataj Judas gunun ni sij. Ngaa nî ga'ui' ni sij icō chi' san'anj plata rian sí'. ¹⁶ Nî asij hora daj, nî gaxi'i sí' nano' sí' 'ngo ducúanj daj naga'ui' sí' Jesús ra'a ni chrej a'nin'.

Institución de la Cena del Señor

¹⁷ Nî guisíj güi sini gahuin gui'yanj ngaa gui'yaj ni sij chrachrúnj nitaj si 'nij levadura xa ni sij. Nî ga'nā' ni tsínj nico' Jesús. Nî gataj ni sí' gunun sij:

—Nî a huin ruhuá re' si gui'yaj xugüi ni únj xa sti'nî re' pascua únj. —Daj gataj ni sij.

¹⁸ Ngaa nî gataj Jesús:

—Güij gatu ni é re' xuman' rian nne 'ngo tsínj daj. Nî gataj ni é re' gunun sí': "Ataj maestro sisí gahuin nîchrun' si guisíj si-hora sij. Ngaa nî gan'anj gui'yaj sij gui'yanj pascua ducúa re' nga ni tsínj nico' man'an sij." Da'nga' daj gataj ni é re' gunun sí'. —Daj gataj Jesús.

¹⁹ Ngaa nî gui'yaj ni sij daj rún' ga'nin' Jesús sun rian ni sij. Nî gui'yaj xugüi ni sij sisí xa sti'nî ni sij xi'í gui'yanj pascua. ²⁰ Nî ngaa guinj, nî gan'anj gane Jesús rian mesa nga ni xuhuij ni tsínj nico' sij. ²¹ Nî ngaa xa ni sij, nî gataj Jesús gunun ni sí':

—Xanga' atā gunun ni é re' sisí naga'ui' 'ngo ni é re' man'anj rian ni tsínj ga'na' guida'a yūnj anj. —Daj gataj Jesús.

²² Ngaa nî nî'n' ruhua ganani ruhua ni sij. Nî gaxi'i ni sij nachínj snan'anj go'ngo ni sij Jesús. Nî gataj ni sij:

—Señor, man'anj huin ní'. —Gataj go'ngo ni sij.

²³ Ngaa nî gataj Jesús:

—Tsínj jniaj nuguan'an chrachrúnj chruhua go'o ngāj, hué sij huin tsínj naga'ui' man'anj rian ni tsínj guida'a yūnj. ²⁴ Nî yūnj huin da'nîj ni ngüi.

Ni rún' ataj si-nuguan' Yan'anj rian xi'tj, ni da'nga' daj hua niñan guñran'anj sayun. Sanj niqúi niman nin' ruhua tsínj naga'ui' man'anj rian ni tsínj ga'na' guñda'a yünj. Daj si gahuin nico castigo guñran' sí'. Sa' huin sisi nun ga'nga man'an sí'. —Daj gataj Jesús.

²⁵ Ngaa ni nachínj snan'anj Judas tsínj naga'ui' Jesús rian ni tsínj nicaj sun. Ni gataj sij gunun Jesús:

—Maestro, man'anj huin ní'. —Daj gataj Judas.

Ngaa ni gataj Jesús:

—Da'nga' daj gataj man'an re'. —Daj gataj Jesús gunun Judas.

²⁶ Ni ngaa xa ni sij, ni guida'a Jesús chrachrúnj. Ni naga'ui' sij si guruhua Yan'anj. Asij ni gura' da'aj sij chrachrúnj daj, ni ga'ui' sij xa ni tsínj nico' sij. Ni gataj sij:

—Guñda'a ni é re' xa ni é re'. Chrachrúnj nan huin nnee cū aj. —Daj gataj Jesús.

²⁷ Hué dan ni guida'a Jesús tasa. Ni ngaa naga'ui' sij si guruhua Yan'anj, ni ga'ui' sij go'o ni sí'. Ni gataj sij:

—Go'o daran' ni é re'. ²⁸ Daj si nnee nan huin si-tun man'anj. Ni nga tun nan, ni guisj gahuin yya nuguan' gui'yaj yya Yan'anj nga ni ngüi. Ni xi'í tun gayanj nan guñicaj Yan'anj niman nico rian si-gaquin' nico ni ngüi.

²⁹ Ni atā gunun a ni é re' sisi nitaj si go'o ruhua' yünj nnee uva nan da' güi go'oj nnee uva naça nga ni é re' rian nicaj sun chrē. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

Jesús anuncia la negación de Pedro

³⁰ Ni ngaa guisj garáj ni sij chra', ni gahui ni sij gan'anj ni sij dacan gu'naj Olivos.

³¹ Ngaa ni gataj Jesús gunun ni sij:

—Duna daran' ni é re' yünj yan' yyaj. Daj si ataj si-nuguan' Yan'anj: “Ga'ui' Yan'anj tsínj dugumi xachij. Ngaa ni gunánj ni xuj. Ni gaxa'ni ni xuj.” Da'nga' daj ataj si-nuguan' Yan'anj. ³² Sanj ngaa gana'ni, ngaa ni gan'an estado Galilea. Asij ni huaj ni é re' yu'uj da nej. —Daj gataj Jesús.

³³ Ngaa ni gataj Pedro gunun Jesús:

—Nunj si gan'anj daran' ni sij xi'í re', sanj nitaj aman dunaj man'anj man'an re' manj. —Daj gataj Pedro gunun Jesús.

³⁴ Ngaa ni gataj Jesús:

—Xanga' atā gunun re' sisi asij nun gaguaj do'loj 'ngo du'ua xú' yan' nan, ni gataj re' hua'nij sisi nun ni'í re' man'anj. —Daj gataj Jesús gunun Pedro.

³⁵ Ni gataj Pedro:

—Nunj si hua niñan gahuñj nga re', sanj si gatā sisi nun ni'inj man'an re' manj. —Daj gataj Pedro.

Ni da'nga' daj gataj daran' ni tsínj nico' Jesús nej.

Jesús ora en Getsemaní

³⁶ Hué dan ni gan'anj Jesús nga ni tsínj nico' sij 'ngo yu'uj gu'naj Getsemaní. Ni gataj sij gunun ni sí':

—Gane ni é re' nan si gan'an yu'uj man gachinj jni'yā rian Yan'anj. —Daj gataj sij gunun ni sí'.

³⁷ Nĭ nicaj sij Pedro nga nungüej da'nĭj Zebedeo gan'anĭj sij. Nĭ nĭn' ruhua gaxĭ'i sij ganani ruhua sij. Da' huej ata' niman sij. ³⁸ Nĭ gataj sij gunun anin' sí':

—Da' ní' nĭ a gan'anĭj nimānj ruhuāj, 'yaj si nani ruhuāj. Nĭ gahuĭj nga nimānj ruhuāj. Guna anin' é re' nan gunun ruhua á re' ngāj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

³⁹ Hué dan nĭ gan'anĭj Jesús doj ne' chrej rian. Nĭ ganiquin' ráj dācoj sij ganun rian sij rian yo'ój. Nĭ gachĭnj jni'yaj sij rian Yan'anĭj. Nĭ gataj sij:

—Tata chré', sisĭ ga'ue, nĭ ga'ne re' sayun ran'anĭj nan. Sanĭ sĭ gui'yáj re' rún' huin ruhua man'anĭj. Maan si gui'yáj re' rún' aran' ruhua man'an re'. —Daj gataj Jesús gunun man'an Yan'anĭj.

⁴⁰ Ngaa nĭ nanicaj Jesús rian man ni tsĭnj nico' sij. Nĭ atoj anĭn' sí' nari' sij. Ngaa nĭ gataj sij gunun Pedro:

—Nĭ sĭ ga'ue nĭ 'ngō hora gunun ruhua anĭn' é re' ngāj ga mí'. ⁴¹ Ga gunun ruhua anin' é re' gachĭnj jni'yaj anin' é re' rian Yan'anĭj sisĭ sĭ guinĭj anin' é re' rian gaquin' ngaa gatsĭj sichre niman anin' é re'. Huin ruhua nimān re' gui'yaj sa' re'. Sanĭ nun gahuin nucuaĭ nnee cúj anin' é re' mánj. —Daj gataj Jesús gunun ni hua'nĭj tsĭnj daj.

⁴² Ngaa nĭ gan'anĭj ruhua' yún Jesús. Nĭ gachĭnj jni'yaj sij rian Yan'anĭj. Nĭ gataj sij:

—Tata chré', sisĭ sĭ ga'ue ganānĭ rian sayun nan, ngaa nĭ gui'yáj re' si garan' ruhuá re' ngāj. —Daj gataj Jesús gunun Yan'anĭj.

⁴³ Nĭ ngaa nanicaj ruhua' yún sij, nĭ atoj ruhua' yún anĭn' sí' nari' sij. Daj si a'uij rian anin' sí', gui'yaj nnej.

⁴⁴ Ngaa nĭ gahuĭ sij rian ni sí'. Nĭ gan'anĭj gachĭnj jni'yaj sij rian Yan'anĭj guisĭj hua'nĭj. Nĭ hué gue nuguan' daj gataj ruhua' yún sij rian Yan'anĭj.

⁴⁵ Ngaa nĭ nanicaj sij rian man ni tsĭnj nico' sij. Nĭ gataj sij:

—Ga'ue gātoj anĭn' é re', nĭ naranĭ ruhua á re' aj. Guisĭj hora ga'na' tsĭnj naga'ui' man'anĭj ra'a ni tsĭnj 'yaj gaquin' huĭnj da'nĭj ni ngüĭ. ⁴⁶ Nāchica anĭn' é re' gan'anĭj né'. Hua gahuĭn nĭchrun' tsĭnj 'na' naga'ui' yūnj rian ni tsĭnj nicaj sun. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

Arresto de Jesús

⁴⁷ Da a'mi gue Jesús ngaa guisĭj Judas huin sí' 'ngō ni xuhuij ran' ni tsĭnj nico' sij. Nĭ nicaj dugüĭ' sí' nga nico ni tsĭnj guisĭj sí'. Nĭ ata ni sij espada nej, chrun nej, huaĭ ni sij. Nĭ ga'nĭj ni chrej a'nin' nga ni tsĭnj huin achĭj scanĭj ni ngüĭ ga'na' ni sij. ⁴⁸ Nĭ hua digyān Judas 'ngō chrej daj guĭni' i ni sij un tsĭnj huin guĭda'a ni sij. Nĭ gataj sí':

—Tsĭnj garun du'uaĭ daj hué sij huin Jesús aj. Guĭda'a ni é re' sij. —Daj hua gataj Judas rian ni tsĭnj nicaj dugüĭ' nga sí'.

⁴⁹ Ngaa nĭ 'ngō gahuĭn nĭchrun' Judas rian niquin' Jesús. Nĭ:

—Hua sa' nné re', maestro. —Gataj sij gunun Jesús. Nĭ garun du'ua sij sí'.

⁵⁰ Ngaa nĭ gataj Jesús gunun sí':

—Amigo, un sin huĭn, nĭ 'na' re' únj. —Daj gataj Jesús gunun Judas.

Hué dan nĭ gahuĭn nĭchrun' ni sij, nĭ guĭda'a ni sij Jesús.

⁵¹ Ngaa nĭ guĭri 'ngō tsĭnj niquin' nga Jesús si-espada sij. Nĭ ga'ui' sij tsĭnj 'yaj sun rian chrej huĭn achĭj nĭn' daj. Nĭ güĕj nĭn' chraquij sí', gui'yaj sij.

⁵² Ngaa nĭ gataj Jesús rian tsĭnj nicaj espada daj:

—Na'nij re' si-espadá re' chruhua pena. Daj si daran' ni tsínj gunun' nga espada, nĭ gahui' ni sij, guĭ'yaj espada nej. ⁵³ Nun ni'í re' sisi ga'ue gachinj jni'yā rian chrē, nĭ ga'nij chrē hué hora nan xuhuij xi'nin' ni ángel ga'na' chracuij yūnj ní'. ⁵⁴ Sanĭ sisi da'nga' daj guĭ'yā, nĭ na'ue gahuin yya daj rún' ataj si-nuguan' Yan'anĭ. Daj si ataj si-nuguan' Yan'anĭ sisi hua niān guiran'anĭ sayun nánĭ. —Daj gataj Jesús.

⁵⁵ Nĭ hora daj nĭ gataj Jesús gunun ni tsínj 'na' daj:

—Nĭ un sin huin nĭ ata á re' espada nga chrun nej 'na' guĭda'a á re' yūnj únĭ. Huēj huin 'ngo tsínj tĭ ruhua ni é re' ní'. Ya'yoj ganēj chruhua nuhui digyānj rian ni é re'. Nĭ nun guĭda'a ni é re' yūnj mánĭ. ⁵⁶ Sanĭ ran'anĭ sayun nan sisi gahuin yya daj rún' gataj ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anĭ asij ná. —Daj gataj Jesús.

Nгаа nĭ dunáj daran' ni tsínj nico' Jesús man'an sij. Nĭ gunánĭ ni sí' rian Jesús.

Jesús ante el concilio

⁵⁷ Nгаа nĭ ni tsínj guĭda'a Jesús, nĭ nicaj ni sij sí' gan'anĭ ni sij rian tsínj gu'naj Caifás huin sí' chrej huin achij nĭn'. Nĭ yu'uj daj hua nahuin yu' ni tsínj digyán ley nga ni tsínj huin achij nej. ⁵⁸ Nĭ gan' huaj Pedro nico' sí' huaj ruču Jesús. Nĭ guisij sij rian ducúa chrej huin achij daj. Nĭ rĭan hua ta rian hue' daj gatúj sij. Nĭ gan'anĭ gane sij nga ni snado mán yu'uj daj. Daj si huin ruhua sij guĭni'í sij sisi daj ganahuij daran' ni nuguan' daj.

⁵⁹ Nгаа nĭ nano' ni chrej a'nin' nga ni tsínj 'yaj junta daj nuguan' nne xi'í Jesús sisi da'nga' daj ga'ue dagahui' ni sij Jesús. ⁶⁰ Sanĭ nun nari' ni sij 'ngo nuguan' nne daj. Nĭ nunĭ si ga'nā' nico ni tsínj ga'mi nne xi'í Jesús, sanĭ nun nari' ni sij 'ngo gaquin' sisi gahui' sí'. Hué dan nĭ ga'nā' huĭj tsínj daj. ⁶¹ Nĭ gataj nungüej sij:

—Gataj tsínj nan sisi ga'ue duguane sij ducúa Yan'anĭ. Nĭ xiráj huā'nij güi, nĭ nagui'yaj sij ango nuhui. —Daj gataj nungüej tsínj daj.

⁶² Nгаа nĭ naxuman chrej huin achij nĭn'. Nĭ gataj sij gunun Jesús:

—Nitaj 'ngo nuguan' nanicaj re' únĭ. Nĭ un sin huin si ataj nungüej tsínj daj xi'í re' únĭ. —Daj gataj sij gunun Jesús.

⁶³ Sanĭ dínĭ guiniquin' du'ua Jesús nun ga'mi sij. Nгаа nĭ gataj chrej huin achij nĭn' daj gunun Jesús:

—A'nĭj sun riān re' nga si-xugüĭ Yan'anĭ hua nĭ'na' sisi gataj yyá re' sisi hué re' huin Cristo da'nĭj Yan'anĭ. —Daj gataj sij gunun Jesús.

⁶⁴ Hué dan nĭ gataj Jesús:

—Huēj huin daj rún' atáj re' nánĭ. Nĭ atā gunun ni é re' sisi huēj huin da'nĭj ni ngüĭ. Nĭ guĭni'í ni é re' sisi ganēj ne' chrej ra'a sa' Yan'anĭ nucauj nĭn' nne xata'. Nĭ guĭni'í ni é re' ga'nāj rian nga xata'. —Daj gataj Jesús.

⁶⁵ Nгаа nĭ gutsi' chrej huin achij nĭn' daj si-gan' sij. Nĭ gataj sij:

—Ga'mi quĭj sí' xi'í Yan'anĭ anĭ. Nitaj si guĭ'yó' ni testigo ga mánĭ. Acuan' gunun ni é re' si ga'mi quĭj sij xi'í Yan'anĭ anĭ. ⁶⁶ Daj guĭ'yaj né', ruhua ni é re' únĭ. —Daj gataj chrej huin achij nĭn' gunun ni tsínj gan'anĭ junta daj. Nĭ:

—Da'ui sij gaquin', nĭ hua niān gahui' yya sij. —Daj gataj ni tsínj daj.

⁶⁷ Nгаа nĭ gara sta'nunĭ ni sij rian Jesús. Nĭ ga'ui' ni sij sí' nej. Nĭ gara'ui ango ni sij rian sí'. ⁶⁸ Nĭ gataj ni sij:

—Gahui chra re' sisi un tsínj ga'uí' re' huin re' Cristo. —Daj gataj ni sij ga'mi ducu ni sij rian Jesús.

Pedro niega a Jesús

⁶⁹ Nî nne Pedro ñe' chrej xe' ta rian ducua' chrej huin achij ñin' daj. Nî gahuin ñichrun' 'ngõ yun'unj xana 'yaj sun hue' daj. Nî gataj ún': —Hué re' nicaj dugüi' nga Jesús tsínj 'na' estado Galilea aj. —Daj gataj ún' gunun Pedro.

⁷⁰ Sanj nun ga'uej Pedro rian daran' ni tsínj man yu'uj daj. Nî gataj sij: —Nun ni'inj ún si atáj re' mánj. —Gataj Pedro gunun ún'.

⁷¹ Ngaa nî gahui sij ñe' chrej xe' ñe' rian atúj ni ngüi. Nî guini'i ango yun'unj xana 'yaj sun man'an sij. Nî gataj ún' gunun ni tsínj mán yu'uj daj:

—Hué tsínj nan nicaj dugüi' nga Jesús, tsínj 'na' xuman' Nazaret. —Daj gataj ún' gunun ni sij.

⁷² Sanj nun ga'uej ruhua' yún Pedro. Nî gataj nîca yya sij. Nî gataj sij: —Nun ni'inj tsínj da mánj. —Daj gataj Pedro gunun ni sij.

⁷³ Ngaa nî ango hora le', nî gahuin ñichrun' ni tsínj mán yu'uj daj. Nî gataj ni sij gunun Pedro:

—Xanga' huín re' 'ngõ ni tsínj daj. Daj si a'mí re' daj rún' a'mi ni sij. —Daj gataj ni tsínj daj gunun Pedro.

⁷⁴ Hué dan nî gaxi' i sij ga'mi quij sij. Nî gataj nîca yya sij. Nî gataj sij: —Nun ni'inj tsínj da mánj. —Daj gataj Pedro gunun ni sij.

Nî hué guë hora daj gaguáj do'loj 'ngõ du'ua xú'.

⁷⁵ Ngaa nî ganun ruhua Pedro si gataj Jesús gunun sí': "Asj nun gaguaj do'loj si 'ngõ du'ua xú', nî gataj re' si huá'nij si nun ni'í re' man'anj mánj." Da'nga' daj hua gataj Jesús gunun Pedro. Ngaa nî gahui Pedro gan'anj sij ñe' chrej xe'. Nî gaco ñin' ruhua sij.

27

Jesús ante Pilato

¹ Nî ngaa guerenga', nî diga'mi dugüi' daran' ni chrej a'nin' nga ni tsínj huin achij scanij ni ngüi siji naga'ui' ni sij Jesús gahui' sí'. ² Nî gumij ni sij Jesús. Nî nicaj ni sij sí' gan'anj ni sij naga'ui' ni sij sí' ra'a Pilato huin sí' gobernado.

Muerte de Judas

³ Nî Judas huin tsínj naga'ui' Jesús rian ni tsínj nicaj sun. Nî ngaa guini'i Judas siji gahui' Jesús, gui'yaj ni sij, nî ducu ganani ruhua sij. Nî naga'ui' sij icõ chi' san'anj plata daj rian ni chrej a'nin' nga ni tsínj huin achij nej.

⁴ Nî gataj sij:

—Da'uñ gaquin' xi'í si naga'uñ gahui' 'ngõ tsínj nitaj 'ngõ gaquin' gui'yaj. —Daj gataj Judas ngaa nani ruhua sij.

Sanj gataj ni sij:

—Nî ún si gui'yaj únj únj. Si-gaquin' man'án re' huin nan. —Daj gataj ni sij gunun Judas.

⁵ Ngaa nî dagaman' Judas san'anj huin plata daj chruhua nuhui. Nî gan'anj dõco' sij man'an sij. Nî gahui' sij. ⁶ Hué dan nî naran' ni chrej a'nin' san'anj huin plata daj. Nî gataj ni sij:

—Sj ga'ue ga'nij né' san'anj nan rian Yan'anj gahuin ofrenda xi'í si du'ue tun 'ngõ tsínj mánj. —Daj gataj ni sij.

⁷ Ngaa nî uyan ga'mi ni sij siji guñran ni sij san'anj daj 'ngõ do'ój 'ngõ tsínj ri chruj. Nî da'nga' daj gui'yaj ni sij siji guñri' ni sij 'ngõ yu'uj gachin'

ni sij ni ngüi 'na' ango rian xuman'. ⁸ Xi'í daj gu'naj yo'ój daj da' güi acuan' yo'ój tun. ⁹ Hué daj gahuin yya daj rún' ga'mi Jeremías tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. Ní gataj sí': "Nacaj ni sij icq chi' san'anj plata. Daj si da'nga' daj huin du'ue 'ngo tsínj daj rún' naru'ue ni tsínj israelita. ¹⁰ Ní san'anj daj guiránj ni sij do'ój tsínj ri chruj daj rún' ga'nin' Señor sun riánj." —Daj gataj Jeremías.

Pilato interroga a Jesús

¹¹ Ngaa ní ganiquin' Jesús rian gobernado. Ní ganachínj snan'anj sí' Jesús. Ní:

—Hué re' huin si-rey ni ngüi israelita ní'. —Gataj gobernado.

Ngaa ní:

—Hué re' ataj nánj. —Gataj Jesús.

¹² Saní ngaa ga'mi gaquin' ni chrej a'nin' nga ni tsínj huin achij, ní nun danicaj Jesús ní a 'ngo nuguan' rian ni sij. ¹³ Ngaa ní gataj gobernado daj tsínj gu'naj Pilato gunun Jesús:

—Nunún re' undaj gaquin' a'mi ni sij rian xi'í re' di mí'. —Daj gataj Pilato gunun Jesús.

¹⁴ Saní ní a 'ngo nuguan' nun gataj Jesús gunun Pilato. Xi'í daj ní nin' ruhua garáj yan'anj ruhua sij ni'yaj sij Jesús.

Jesús sentenciado a muerte

¹⁵ Ní da' go'ngo yo', ní hua 'ngo ducuánj nico' Pilato sisi ri sí' 'ngo tsínj nun ducuaga' go'ngo gui'yanj pascua. Tsínj garan' ruhua ni ngüi, ní guiri sij sí' ducuaga'. ¹⁶ Ní ngaa daj, ní nun 'ngo tsínj gu'naj Barrabás ducuaga'. Ní ní' sa' ni ngüi sisi da'tui sij nico gaquin'. ¹⁷ Ngaa ní nachínj snan'anj Pilato ni tsínj nahuin yu' daj. Ní gataj sij:

—Ní un tsínj garan' ruhua á ni é re' sisi guiríj ducuaga', ruhua á re' únj. Así guiríj Barrabás ní'. Así guiríj tsínj gu'naj Cristo sa'. —Daj gataj Pilato gunun ni sij.

¹⁸ Daj si xacaj Pilato cuenta sisi naga'ui' ni sij Jesús rian xi'í si xicoj ruhua ni sij ni'yaj ni sij man'an sí'.

¹⁹ Ní ngaa gane Pilato rian nagui'yaj yya sij ni gaquin', ní ga'níj nica sij 'ngo nuguan' gan'anj rian sij. Ní gataj ún' gunun sij:

—Sí diguíj re' si-nuguan' tsínj hua níca niman nan mánj. Daj si guiran'anj 'ngo sayun nico xi'í sij yyaj ngaa ga'níj aj. —Daj gataj unj rian sí'.

²⁰ Saní guí'yaj fuerza ni chrej a'nin' nga ni tsínj huin achij sisi gachinj ni ngüi rian Pilato sisi gahui Barrabás ducuaga'. Ní sisi gachinj ni ngüi sisi gahui' Jesús. ²¹ Ngaa ní gataj gobernado gunun ni ngüi:

—Daj hua yya tsínj guiríj, ruhua ni é re' únj. —Daj gataj sij gunun ni ngüi.

Ngaa ní:

—Guiri re' Barrabás. —Gataj ni sij.

²² Ngaa ní gataj Pilato gunun ni sij:

—Daj huin ruhua ni é re' un sin huin guí'yá nga Jesús tsínj gu'naj Cristo únj. —Daj gataj sij gunun ni ngüi.

Ngaa ní:

—Gari re' gaquíj Jesús guínico' sij rian rugutsí, ruhua únj. —Daj gataj daran' ni ngüi.

²³ Ngaa ní gataj Pilato gunun ni sij:

—Daj hua gaquin' gui'yaj sij únj. —Daj gataj Pilato.

Sanj ñañaj gaguáj ruhua' yún ni sij:

—Gari re' gaquúj Jesús guinico' sij rian rugutsj aj. —Daj gaguáj ni ngüi daj.

²⁴ Nj guini'i Pilato sisj na'ue gana'man ruhua ni ngüi. Sanj huaj ñin' ruhua ga'man ruhua ni sij. Ngaa nj guida'a sij nnee. Nj nania' sij rian ni ngüi. Nj gataj sij:

—Sé xi'ij huin si gahui' tsínj hua ñica niman nan mánj. Güenda man'an ni é re' huin nánj. —Daj gataj Pilato.

²⁵ Ngaa nj gataj ni ngüi daj:

—Xi'í ni ña'nij únj gahui' tsínj nan anj. —Daj gataj ni sij.

²⁶ Ngaa nj guiri Pilato Barrabás rian ni ngüi. Nj ga'ui' ni sij nne' xiráj Jesús, gui'yaj Pilato. Hué dan nj naga'ui' Pilato Jesús rian ni sij sisj gari ni sij gaquúj sí' guinico' sí' rian rugutsj.

²⁷ Ngaa nj nicaj ni si-snado gobernado gan'anj ni sij Jesús ta rian palacio daj. Nj ganahuin yu' daran' ango ni snado rian Jesús, gui'yaj ni sij. ²⁸ Nj guiri ni sij si-gan' sí'. Nj na'núj ni sij 'ngo atsj rian rumi' mare xá Jesús gunun sí'. ²⁹ Nj run'un ni sij 'ngo ya'a tanj gui'yaj ni sij 'ngo corona ga'nj ni sij chra Jesús. Nj garj ni sij 'ngo riuj ra'a sa' sí'. Ngaa nj ganiquin' ráj ña'coj ni sij rian sí'. Nj ga'nga' ña'co ni sij. Nj ga'mi ducu ni sij guini'yaj ni sij Jesús. Nj gataj ni sij:

—Hua 'ueé ñin' si-rey ni tsínj israelita. —Daj gaguáj ni sij ga'mi ducu ni sij ni'yaj ni sij Jesús.

³⁰ Nj gara sta'nunj ni sij rian Jesús nej. Nj guida'a ni sij riuj daj ga'ui' ni sij chra sí'. ³¹ Nj ngaa guisj gui'yaj ducu ni sij, nj guiri ni sij atsj daj. Nj na'núj ni sij si-gan' Jesús xá sí' ruhua' yún. Hué dan nj guiri ni sij man'an sí' gan'anj sij güenda gari ni sij gaquúj man'an sí' guinico' sí' rian rugutsj.

Crucifixión y muerte de Jesús.

³² Nj ngaa gahui ni sij, nj nacaj dugüi' ni sij nga 'ngo tsínj 'na' xuman' gu'naj Cirene. Nj gu'naj sí' Simón. Nj chran' yun'unj ni sij sisj gata sí' si-rugutsi Jesús. ³³ Ngaa nj guisj ni sij 'ngo dacan gu'naj Gólgota. Nj nuguan' daj gata ruhuj dacan cúj chra niman. ³⁴ Nj ga'ui' ni sij vino go'o Jesús nachej dugüi'-i' nga si-gaj' xucu. Sanj ngaa go'o Jesús doj, nj nun ga'uej sij go'o sij ga mánj. ³⁵ Nj ngaa gari ni sij gaquúj Jesús doco' ni sij sí' rian rugutsj, nj ducu ni snado sisj un tsínj gahui sa' ñicaj sij si-gan' sí' gan'anj sij. Nj da'nga' daj gahuin gui'yaj ni sij sisj gahuin yya daj rún' gataj tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asj ná. Nj gataj sí': "Gura' da'aj ni sij si-gan'anj. Nj ducu ni sij sisj un tsínj gahui sa', nj ñicaj sí' si-gan'anj gan'anj." Daj gataj tsínj daj asj ná. ³⁶ Nj gan'anj gane ni sij yu'uj daj dugumi ni sij Jesús. ³⁷ Nj garun ni sij letra chra si-rugutsi Jesús un si xi'i huin dagahui' ni sij. Nj letra daj ataj: "Nan huin Jesús Si-Rey ni tsínj israelita." Da'nga' daj garun ni sij. ³⁸ Nj doco' ni snado yahuij tsínj tu rian yahuij rugutsj. Nj nico' 'ngo sij ra'a sa' Jesús, nj ango sij chrej ra'a rōtsi sí'.

³⁹ Nj ga'mi quij ni ngüi gachin. Nj dugunun ni sij chra ni sij. ⁴⁰ Nj gataj ni sij:

—Hué re' huin si duguane nuhui nico, nj huaj'nij gue güi ñagui'yaj ruhua' yún re', atáj re' ní'. Ngaa nj ganacaj re' man'an re'. Sisj hué re' huin da'nj Yan'anj, nj guinanij re' rian rugutsj aj. —Hué daj gataj ni ngüi ga'mi ducu ni sij rian Jesús.

41 Nî hué 'ngò nuguan' daj ga'mi ducu ni chrej a'nin' ngà ni maestro digyán ley nej, ni tsinj fariseo nej, ngà ni tsínj huin achij nej. Nî gataj ni sij:

42 —Nacaj sij ango ni ngüi. Sanj na'ue ganacaj sij man'an sij. Sisj hué si huin si-rey ni tsínj israelita, ngaa nî nanij sij rian rugutsj aj. Ngaa nî guxuman ró' nî'yó' sij. 43 Xuman ruhua sij ni'yaj sij Yan'anj. Ngaa nî sísj ì ruhua Yan'anj ni'ya sij, nî ga'ue ganacaj Yan'anj sij yyaj. Daj si ataj sij sisj hué sij huin da'núj Yan'anj. —Daj ga'mi quij ni sij rian Jesús. 44 Nî da nungüej tsínj tû nico' rian rugutsj xi'núj Jesús ga'mi quij nungüej sij rian Jesús nej aj.

45 Nî ngaa guisíj gaxuj, nî gahuin rûmi' rian daran' xungüi. Nî gahuin rûmi' da' ga hua'nij di'nî. 46 Nî 'ngò si ga hua'nij, nî gaguáj nucuaJ Jesús. Nî gataj sij:

—Eli, Eli, lama sabactani. —Daj gataj sij gaguáj sij.

Nî snan'anj man'an sij ruhuaj gata: Dan'anj man'anj, Dan'anj man'anj, un sin huin, nî duná re' urínj únj. Daj gataj Jesús gunun Yan'anj.

47 Nî gunun gò'ngo ni tsínj niquin' yu'uj daj si gataj Jesús. Nî gataj ni sij:

—Aquinj sij ga'na' tsínj gu'naj Elías aj. —Daj gataj ni sij.

48 Ngaa nî hora gunánj 'ngò ni sij. Nî guida'a sij 'ngò gachij. Nî gutáj sij nnee vino yu rian gachij daj. Nî guta' sij chra' 'ngò chrun rianj. Nî dugüin' sij gachij daj du'ua Jesús sisj gò'o sí'. 49 Sanj gataj ango ni sij:

—Duna re'. Nî guini'i' sisj ga'na' yya tsínj gu'naj Elías nacaJ sí' man'an sij. —Daj gataj ni sij.

50 Ngaa nî gaguáj nucuaJ ruhua' yún Jesús. Nî gahui' sí'. 51 Nî 'ngò tsitsi' hujj dasu atsij nico' chruhua nuhui nico da' chraj ngà da' xi'ij. Nga nî nagunan' yo'ój. Nî guisitsi' huej. 52 Nî naxi'núj rian gachin' ni sij níman. Nî ganá'nij nico nnee cúj ni tsínj hua sa' niman gahui'. 53 Nî ngaa ganá'nij Jesús, nî gahui ni sij rian achin' níman. Nî gatúj ni sij chruhua xuman' Jerusalén. Nî guini'i' nico ni ngüi ni sij.

54 Nî guini'i' snado centurión ngà ango ni snado niquin' dugumi Jesús. Nî guini'i' ni sij ga'na' yún ngà daran' si gahuin. Ngaa nî nin' ruhua guxu'ui' ni sij. Nî gataj ni sij:

—Xanga', nî hué tsínj nan huin da'núj Yan'anj anj. —Daj gataj ni sij.

55 Nî gan' mán nico ni yun'unj xana ni'yaj ne Jesús. Nî asij gahui Jesús estado Galilea, nî guinico' ni yun'unj xana daj Jesús. Nî gui'yaj sun ne rian man'an sí'. 56 Nî scanij ne niquin' María Magdalena ngà María nni Jacobo ngà José nej, nni nungüej da'núj Zebedeo nej.

Jesús es sepultado

57 Nî ngaa guini' güi daj, nî ga'na' 'ngò tsínj xuru'ue 'na' sí' xuman' gu'naj Arimatea. Nî gu'naj sí' José. Nî hué daj nico' sí' Jesús nej. 58 Nî gan'anj sij rian nne Pilato gachínj sij níman Jesús. Ngaa nî ga'nin' Pilato sun sisj naga'ui' ni sij níman Jesús rian José. 59 Ngaa nî nacaj José níman Jesús. Nî chri'yanj sij atsij sa' xiráj níman daj. 60 Nî gurúj sij níman chruhua 'ngò huej. Nî naca gaya' sij huej daj nne rian do'ój sij. Nî ganaránj sij yej xxi rian huej daj. Ngaa nî gan'anj sij. 61 Nî yu'uj daj gane María Magdalena ngà ango María du'ua yu'uj daj.

La guardia ante la tumba

⁶² Nĭ ango güi ngaa guisĭj gui'yaj xugüi ni sij güi naránj ruhua ni sij, nĭ nahuin yu' ni chrej a'nin' ngá ni tsínj fariseo rian Pilato. ⁶³ Nĭ gataj ni sij gunun sí':

—Señor, gānanun ruhua únj sisĭ ngaa ga nĭ'na' tsínj digya' yun'unj daj, nĭ gataj sij sisĭ chra huá'nij güi, nĭ gāna'nij sij. ⁶⁴ Ngaa nĭ gā'nin' re' sun sisĭ gāhuin ran rian yu'uj achin' nĭman daj da guisĭj ya'nij güi nun sa' nun ga'na' guĭ'yaj tĭ ni tsínj nico' sij ne' nĭ. Nĭ gataj ni sij rian ni ngüi sisĭ ganá'nij sí' scanij ni nĭman. Nĭ gāhuin quij nuguan' digya' yun'unj daj daj nga nuguan' yya ga'mi sini yan sij. —Daj gataj ni sij gunun Pilato.

⁶⁵ Ngaa nĭ gataj Pilato gunun ni sij:

—Yu'uj daj mán 'ngó xi'nin' snado. Gānicaj ni é re' gān'anj nāgui'yaj ran ni é re' rian yu'uj achin' nĭman daj. Ni' a ni é re' daj guĭ'yaj á re'. —Daj gataj Pilato gunun ni sij.

⁶⁶ Ngaa nĭ gahui ni sij gan'anj nāgui'yaj xitinj ni sij rian yu'uj daj. Nĭ garun ni sij si-sello ni sij rian yej guiránj ni sij. Nĭ gani ni sij snado dugumi ni sí' rian achin' nĭman daj.

28

La resurrección

¹ Nĭ gachin güi naránj ruhua ni sij. Nĭ ngaa ruhua guerenga' güi dungun, nĭ ga'na' María Magdalena nga ango María guĭni'yaj nungüej unj rian huej rian gachin' ni sij nĭman. ² Nĭ ga'na' nucuaĭ 'ngó yún. Daj si ga'na' 'ngó ángel xata' ga'nĭj Señor. Nĭ guisĭj ángel daj rian yu'uj daj. Ni ga'nej ángel yej xxi hua ránj rian yu'uj gachin' nĭman daj. Nĭ gan'anj gane ángel rian yej daj. ³ Nĭ ran ángel daj daj rún' ngaa ran 'yaj du'ui. Nĭ daj rún' hua gatsi yu'ue', nĭ da'nga' daj hua gatsi si-gan' ángel daj. ⁴ Nĭ ducu guxu'ui' ni snado dugumi daj. Nĭ nagunánj ni sij, guĭ'yaj si xu'ui' ni sij. Nĭ guĭnij rŭmi' ni sij. Nĭ rún' hua nĭman hua ni sij. ⁵ Sanĭ gataj ángel gunun nungüej yun'unj xāna daj:

—Sĭ guxu'ui' nungüej é re' mánj. Daj si ni'inj sisĭ nano' nungüej é re' Jesús tsínj guĭnico' rian rugutsĭ. ⁶ Nitaj si ngaj sij yu'uj nan ga mánj. Daj si daj rún' gataj sij gunun ni é re', nĭ da'nga' daj ganá'nij sij. Gāhua' nungüej é re' guĭni'i nungüej é re' rian gachin' ni sij. ⁷ Nĭ güĭj yoo nungüej é re' gataj snan'anj nungüej é re' rian ni tsínj nico' sij sisĭ ganá'nij sij scanij ni nĭman. Nĭ gataj á re' sisĭ gan'anj sini sij estado Galilea. Nĭ yu'uj daj guĭni'i ni é re' man'an sij. Daj gataj snan'anj nungüej é re' gunun ni sij. Nĭ huēj ataj gunun nungüej é re'. —Daj gataj ángel daj gunun nungüej yun'unj xāna daj.

⁸ Ngaa nĭ gunánj yoo nungüej ún' rian yu'uj daj. Nĭ guxu'ui' nungüej ún'. Sanĭ gahuin niá' ruhua nungüej ún' nej. Nĭ gunánj nungüej ún' gan'anj nata' ún' nuguan' daj gunun ni tsínj nico' Jesús. ⁹ Nĭ ngaa huaj nungüej ún' chruhua chrej, nĭ nacaj dugüi' Jesús nga nungüej ún'. Nĭ gataj sij: Gāhuin niá' ruhua nungüej é re'. Gataj sij.

Ngaa nĭ gahuin nĭchrun' nungüej ún' rian niquin' Jesús. Nĭ nanan nungüej ún' dacóĭ Jesús. Nĭ ga'mi sa' nungüej ún' rian sij. ¹⁰ Ngaa nĭ gataj Jesús gunun nungüej ún':

—Sĭ guxu'ui' nungüej é re' mánj. Maan si gan'anj gataj snan'anj nungüej é re' rian ni jnān sisĭ gan'anj ni sij estado Galilea. Nĭ yu'uj daj guĭni'i ni sij man'anj.

El informe de la guardia

¹¹ Nĩ ngaa huaj nungüej ún' chruhua chrej, nĩ gan'anj go'ngo ni snado dugumi daj xuman' daj. Nĩ ganata' ni sij daran' si gahuin rian ni chrej a'nin'. ¹² Ngaa nĩ ganahuin yu' ni tsínj daj nga ni tsínj huin achij sisi uyan ga ruhua daran' ni sij daj gui'yaj ni sij. Nĩ nico san'anj ga'ui' ni sij rian ni snado. ¹³ Nĩ gataj ni sij gunun ni sí':

—Gataj ni é re' sisi ngaa ne' nĩ, nĩ ga'na' gui'yaj tu ni tsínj nico' Jesús níman daj ngaa atoj ni únj anj. Da'nga' daj gataj ni é re'. ¹⁴ Nĩ sisi gunun gobernado si gui'yaj né', ngaa nĩ ga'mi sa' únj nga sí'. Ngaa nĩ ganacaj únj ni é re'. —Da'nga' daj gataj ni chrej a'nin' rian ni snado.

¹⁵ Ngaa nĩ ganacaj ni snado san'anj ga'ui' ni sij daj. Nĩ gui'yaj ni sij daj rún' gataj ni chrej a'nin' gunun ni sij. Nĩ daj rún' ga'mi yya ni snado daj da'nga' daj a'mi ni tsínj israelita da' güi acuan'.

La gran comisión

¹⁶ Asij nĩ gan'anj xan ni tsínj nico' Jesús estado Galilea rian quij hua gataj Jesús sisi gan'anj ni sij. ¹⁷ Nĩ ngaa guini'i ni sij Jesús, nĩ ganiquin' ráj dacoj ni sij rian sí' ga'mi sa' ni sij. Sanĩ gani hujj ruhua go'ngo ni sij xi'í Jesús. ¹⁸ Ngaa nĩ gahuin nichrun' Jesús, nĩ gataj sij:

—Riqui Yan'anj sisi guinicā daran' sun ne' xata' nga chruhua xungüi nej. ¹⁹ Xi'í daj, nĩ gan'anj digyán ni é re' nuguan' sa' rian daran' ni ngüi man chruhua xungüi. Nĩ guinico' ni sij man'anj, gui'yaj ni é re'. Nĩ duguata' nnee ni é re' ni sij nga si-xugüi chrē nga si-xugüi man'anj nej, si-xugüi Espíritu Santo nej aj. ²⁰ Nĩ digyán ni é re' rian ni sij sisi dagahuin ni sij daran' ni nuguan' ga'nij sun rian ni é re'. Nĩ guini'i ni é re' sisi daran' ni güi achē nga ni é re' da guisij ganahuij xungüi aj. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

EL SANTO EVANGELIO SEGÚN SAN MARCOS

Predicación de Juan el Bautista

¹ Nan huin gaxi'i nuguan' sa' xi'í Jesucristo huin sij da'nij Yan'anj xanga' aj. ² Asij ná nı́ garun tsínj gu'naj Isaías 'ngo nuguan' anj. Nı́ man'an tsínj daj ga'mi si-nuguan' Yan'anj. Nı́ gataj sij:

A'nı́ 'ngo tsínj ga'mi si-nuguan'anj.

Nı́ tsínj daj gujtaj dian sini rián re' gan'anj sij.

Nı́ guı'yaj xugüi sij si-chréj re' gan'anj re'.

Daj gataj Yan'anj garun Isaías asij ná. ³ Nı́ garun Isaías ango nuguan' nej gataj sí':

Unun né' si-nane 'ngo tsínj a'mi nucaj 'ngo yu'uj quij gui'yanj naco aj.

Nı́ ataj sij sısı́ guı'yaj xugüi né' si-chrej Señor.

Nı́ nagui'yaj nı́ca né' nı́man né' xi'í si ga'na' Señor rian né'.

Daj gataj Isaías asij ná. ⁴ Hué dan nı́ duguata' nnee tsínj gu'naj Juan ni ngüi riqui quij qui'yanj naco. Nı́ gataj sij sısı́ ganani ruhua ni sij xi'í si-gaquin' ni sij. Nı́ gata' nnee ni sij. Ngaa nı́ ga'ue guınicaj Yan'anj nı́man nı́co xi'í si-gaquin' ni sij. Daj gataj sij. ⁵ Nı́ gahui nı́co ni ngüi mán estado Judea nga xuman' gu'naj Jerusalén gan'anj ni sij rian nne Juan. Nı́ duguata' nnee Juan ni sij chruhua xinéj nnee gu'naj Jordán. Nı́ ganata' ni sij si-gaquin' ni sij. Ngaa nı́ gata' nnee ni sij.

⁶ Nı́ si-gan' Juan huin to xucu gu'naj camello. Nı́ nı́nij cinchru 'nij gatin sij. Nı́ xa sij xiriquı́j nga gatsi' mán riqui quij. ⁷ Nı́ nata' sij si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi. Nı́ gataj sij:

—Rucú man'anj ga'na' 'ngo tsínj nı́caj sun doj daj nga man'anj. Nı́ nucaj nın' ruhua sij daj da na'aj riánj ga' nı́tū nachı́j nı́nij correa dacánj sij. ⁸ Nı́ duguata' nnee man'anj a ni é re' nga nnee. Sanj ga'na' sij, nı́ ga'na' Espı́ritu Santo rian án re', guı'yaj sij. —Daj gataj Juan gunun ni ngüi aj.

El bautismo de Jesús

⁹ Ngaa nı́ ni güi daj, nı́ gahui Jesús xuman' Nazaret huin xuman' ngaj estado Galilea. Nı́ duguata' nnee Juan man'an Jesús xinéj nnee gu'naj Jordán. ¹⁰ Nı́ ngaa gahui Jesús chruhua nnee, nı́ guini'i sij naxi'nı́j xata'. Nı́ guini'i sij sısı́ 'na' guinı́j Espı́ritu Santo rian man'an sij. Nı́ daj rún' hua xu'man hua Espı́ritu Santo ga'na' rian sij. ¹¹ Ngaa nı́ ne' xata' ga'mi 'ngo nané rian Jesús. Nı́ gataj Yan'anj:

—Hué so' huin da'nı́ 'ı́ ruhuáj. Nı́ hua nı́a' ruhuáj ni'yā so'. —Daj gataj Yan'anj gunun Jesús.

Tentación de Jesús

¹² Ngaa nı́ 'ngo hora, nı́ gan'anj Jesús quij qui'yanj naco, guı'yaj Espı́ritu Santo. ¹³ Da' yu'uj daj gane sij huı́j xia güi. Nı́ gane sij scanı́j ni xucu huue mán riqui quij qui'yanj daj. Nı́ gatsı́j sichre nı́man Jesús guı'yaj-á' fuerza sısı́ guı'yaj Jesús gaquin'. Nı́ ga'na' chracuı́j ni ángel si gachın rian Jesús.

Jesús principia su ministerio

¹⁴ Ngaa n̄i ngaa guis̄ij garij ni sij ducuaga' man'an Juan, n̄i gan'anj Jesús estado Galilea. N̄i nata' Jesús si-nuguan' Yan'anj nuguan' sa' xi'í si nicaj sun Yan'anj rian ni ngüi. ¹⁵ N̄i gataj Jesús:

—Hua guis̄ij gahuin n̄ichrun' güi guñicaj sun Yan'anj xungüi nan. Xi'í daj n̄i ñanicaj ruhua á re' xi'í si-gaquin' ni é re'. N̄i guxuman ruhua á re' n̄i'yaj á re' si-nuguan'anj huin nuguan' sa' aj. —Daj gataj Jesús rian ni ngüi.

Jesús llama a cuatro pescadores

¹⁶ N̄i ngaa huaj Jesús gachéj sij du'ua laguna xachij gu'naj Galilea, n̄i guini'í sij 'ngö tsínj gu'naj Simón nga jnánj sí' tsínj gu'naj Andrés. Hué nungüej sij huin tsínj da'a xucuj. N̄i a'nij nungüej sij nnánj chruhua nnee. ¹⁷ N̄i gataj Jesús gunun nungüej sij:

—Guñico' nungüej é re' man'anj. Ngaa n̄i gui'yā sisi daj rún' da'a nungüej é re' xucuj, n̄i da'nga' daj guiri' nungüej é re' tsínj guxuman ruhua n̄i'yaj man'anj. —Daj gataj Jesús.

¹⁸ Ngaa n̄i 'ngö hora duna nungüej sij xinánj sij. N̄i gan'anj nungüej sij nga Jesús.

¹⁹ Ngaa n̄i huaj Jesús ne' rian doj, n̄i guini'í sij tsínj gu'naj Jacobo da'núj Zebedeo nga jnánj sí' tsínj gu'naj Juan. N̄i nne nungüej sij chruhua 'ngö riq chéj rian nnee nagui'yaj sa' nungüej sij nnánj da'a nungüej sij xucuj.

²⁰ N̄i gaquinj Jesús nungüej sij sisi guñico' nungüej sij man'an sí'. N̄i duna nungüej sij chrej nungüej sij Zebedeo chruhua riq nga si-moso sí'. Asij n̄i guinico' nungüej sij Jesús.

Un hombre que tenía un espíritu inmundo

²¹ Hué dan n̄i gatúj anin' sij xuman' Capernaum. N̄i güi naránj ruhua ni tsínj israelita, n̄i gatúj Jesús chruhua si-nuhui ni tsínj daj. N̄i gax̄i'í sij digyán sij rian ni sí'. ²² N̄i ngaa gunun ni tsínj daj si gataj Jesús, n̄i gahuin yan'anj ruhua ni sij. Daj si si-nuguan' Jesús nicaj sun. N̄i sé rún' digyán Jesús da gui'yaj ni maestro digyán si-ley Yan'anj rian ni ngüi mánj.

²³ N̄i nne 'ngö tsínj n̄un nané x̄i'í chruhua niman chruhua nuhui daj. N̄i gaguáj nucuj sí'. ²⁴ N̄i gataj sí':

—N̄i un sin diguúj re' nga ni únj huín re' Jesús nazareno únj. N̄i 'na' re' dugua' n̄i'yaj re' únj ní'. Hua ni'inj re' si huín re' tsínj sa' n̄in' chruhua niman 'na' rian Yan'anj xanga'. —Daj gataj nané x̄i'í n̄un chruhua niman tsínj daj gunun Jesús.

²⁵ Ngaa n̄i ga'mi huee Jesús rian nané x̄i'í daj. N̄i gataj sij:

—Dínj gane du'ua so'. N̄i gahui so' chruhua niman sí'. —Daj gataj Jesús gunun nané x̄i'í daj.

²⁶ Ngaa n̄i ducu naganánj tsínj daj, gui'yaj nané x̄i'í. N̄i ducu gaguáj nucuj nané x̄i'í. N̄i gahui sij chruhua cúj niman tsínj daj. ²⁷ Ngaa n̄i gan'anj ruhua daran' ni sij. N̄i nachínj snan'anj ni sij rian dugüi' ni sij, n̄i gataj ni sij:

—N̄i un sin huin nan únj. N̄i 'ngö ducuanj ñaca huin si digyán sij ní'. Nicaj nucuj tsínj nan sun. Daj si a'nin' sij sun rian ni nané x̄i'í. N̄i unun ni nané x̄i'í si ataj sij. —Daj gataj ni sij.

²⁸ N̄i rá'yanj gaxa'n̄i nuguan' xi'í Jesús n̄in' gachra' estado gu'naj Galilea.

Jesús sana a la suegra de Pedro

29 Nj ngaa guisj gahui ni sij chruhua nuhui, ngaa nj gatúj Jesús ducúa Simón nga Andrés. Nj gatúj Jacobo nga Juan nej. 30 Nj nni chrej Simón táj rian nna. Nj nun gachi' ún'. Nj gataj ni sij rian Jesús si a'nan' man'an ún'. 31 Asíj nj gahuin njchrun' Jesús rian ngaj ún'. Nj guida'a sij ra'a ún'. Nj nachi nicaj sij ún'. Nj 'ngō hora xi'nej gachi' ún'. Nj gaxi'i man'an ún' gui'yaj xugüi ún' si xa ni tsínj daj.

Muchos sanados al ponerse el sol

32 Nj ngaa gatúj güi, nj nicaj ni ngüi dugüi' ni sij huin daran' ni ngüi a'nan' nga ni ngüi nun nanę xi'i chruhua cúj niman ni sij. Nj ga'na' ni sij rian nne Jesús. 33 Nj daran' ni ngüi man xuman' daj 'ngō nahuin yu' rian hue' rian nne Jesús. 34 Nj ganahuin nico ni ngüi ran' ga'i rian xi'i, gui'yaj Jesús. Nj guiri sij nanę xi'i niman ni ngüi. Nj nun ga'ui' sij permiso ga'mi ni nanę xi'i daj si nani'i ni sij Jesús.

Jesús recorre Galilea predicando

35 Achin guerenga' nachi Jesús hua rümi' guę. Nj gahui sij ne' xe' xuman' daj gan'anj sij quij qui'yanj naço gachinj jni'yaj sij rian Yan'anj. 36 Nj gan'anj nano' Simón nga nj dugüi' sí' man'an Jesús. 37 Ngaa guisj nari' ni sij, nj gataj ni sij gunun Jesús:

—Daran' ni ngüi nano' so' aj. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

38 Sanj gataj Jesús:

—Gün' ango ni xuman' ngaj njchrun'. Nj ga'mi si-nuguan'anj rian ni ngüi si hué sun da gahui ga'nāj. —Daj gataj Jesús.

39 Ngaa nj gachéj Jesús nin' gachra' daran' ni xuman' ngaj riqui estado Galilea. Nj nata' sij si-nuguan' Yan'anj chruhua si-nuhui ni tsínj israelita da' gō'ngo yu'uj. Nj guiri sij ni nanę xi'i niman ni ngüi nej.

Jesús sana a un leproso

40 Ngaa nj ga'na' 'ngō tsínj ran' 'ngō xi'i nni sij gu'naj-á' lepra. Nj gan'anj njchri sij rian Jesús ganiquin' ráj dācoj sij. Nj ga'mi yaco sij rian Jesús. Nj gataj sij:

—Sisj huin ruhuá re', nj ga'ue nahuin sa'áj, gui'yáj re' aj. —Daj gataj sij.

41 Ngaa nj nani yaco ruhua Jesús ni'yaj sij tsínj daj. Nj guta' sij ra'a sij sí'. Nj gataj sij:

—Huin ruhuáj sisj ga sa' nneę cúj re' aj. —Daj gataj Jesús.

42 Nj ngaa gataj Jesús daj, nj 'ngō hora xi'nej xi'i nahuin sa' tsínj daj.

43 Nj na'nj Jesús chrej nan' sí'. Nj ga'nin' sij sun rian man'an sí'. 44 Nj gataj sij:

—Ga cuidado nga man'án re' si ganata' re' rian nj a 'ngō ni ngüi mánj. Maan si gan'anj re' dijyán re' man'án re' rian chrej. Nj naga'ui' re' rian Yan'anj daj rún' ga'nin' Moisés sun xi'í si nahuin re', gui'yaj Yan'anj. Ngaa nj xācaj ni chrej cuenta sisj hua nahuin sa' man'án re', gui'yaj man'ánj. —Daj gataj Jesús gunun tsínj a'nan' daj.

45 Sanj gahui tsínj nahuin daj. Nj gaxi'i sij nata' sij rian daran' ni ngüi si gui'yaj Jesús. Xi'í daj nun ga'ue ga'u renga' Jesús chruhua ni xuman'. Maan si gachéj sij quij qui'yanj naço rian nitaj ni ngüi mánj. Sanj daran' yu'uj ga'na' ni ngüi nano' ni sij Jesús.

2

Jesús sana a un paralítico

¹ Nĩ ngaa gachin doj güi, nĩ gatúj ruhua' yún Jesús xuman' Capernaum. Nĩ gunun ni ngüi sısı nne sij 'ngo hue' daj. ² Nĩ 'ngo hora nahuin yu' nico ni ngüi rian hue' daj. Nĩ nun ga'ue guısij rian guıman ni sij. Nĩ ga'mi Jesús nuguan' sa' rian ni ngüi nahuin yu' daj. ³ Nĩ nicaj gan'anj ran' tsınj daj 'ngo tsınj nare' nnee cıj ga'na' anin' sij. Nĩ na'ue guısiqui' sı'. Nĩ ga'na' man'an ni sij rian nne Jesús. ⁴ Nĩ rıan na'ue gunucuaıj ni sij guısij ni sij da' rian nne Jesús, 'yaj ni ngüi, ngaa nı gaya' ni sij 'ngo yu'uj chra' hue' xata' rian niquin' Jesús. Ngaa nı nanaj dinij ni sij huéj nun tsınj a'nan' daj rian niquin' Jesús. ⁵ Nĩ ngaa guini'i Jesús sısı daj guxuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij sı', ngaa nı gataj sı' gunun tsınj a'nan' daj:

—Nicá 'ngo nıman nico xı'ı si-gaquin' so' nánj. —Daj gataj sij gunun sı'.

⁶ Nĩ man' doj ni tsınj huin maestro digyán si-ley Moisés ni'yaj ni sij. Nĩ ani man'an ruhua ni sij ngá nıman ni sij: ⁷ “Daj huin ruhua tsınj nan ga'mi sij nan únj. Quij nın' ruhua a'mi sij rian Yan'anj. Urin Yan'anj ga'ue guınicaj 'ngo nıman nico rian si-gaquin' ni ngüi aj.” Daj gataj ni sij chruhua nıman ni sij. ⁸ Sanı guini'i man'an Jesús si ani ruhua ni sij. Ngaa nı gataj sı':

—Nı un sin huin nı ani ruhua á re' nuguan' nan únj. ⁹ Hua hujj nuguan' sa' ga'ue gatá gunun tsınj a'nan' nan. Ga'ue gatá gunun sij: “Nicá 'ngo nıman nico rian xı'ı si-gaquin' re'.” Ası ga'ue gatá gunun sij: “Nachica re' naran' re' duhuéj re', nı gache re' aj.” Daj ga'ue gataj man'anj. ¹⁰ Hué dan nı huin ruhuáj sısı xacaj á re' cuenta sısı nicaj sünj rian xungüi nan huınj da'nıj ni ngüi. Nı ga'ue guınicá 'ngo nıman nico xı'ı si-gaquin' ni ngüi. —Daj gataj Jesús.

¹¹ Ngaa nı gataj sij rian tsınj nare' dacój daj:

—Atá rian man'an re' sısı nachica re' naran' re' duhuéj re'. Nı güij nan' re' ducua' re' aj. —Daj gataj Jesús gunun sı'.

¹² Nı 'ngo hora nachica tsınj a'nan' daj. Nı ganaran' sij duhuéj sij. Nı gahui sij gan'anj sij ni'yaj daran' ni ngüi man' chruhua hue' daj. Ngaa nı gan'anj ruhua daran' ni sij. Nı gataj ni sij sısı sa' gui'yaj man'an Yan'anj. Nı gataj ni sij:

—Nı a 'ngo yun nun guini'i' 'ngo rasun hua nan mánj. —Daj gataj ni sij.

Llamamiento de Levı

¹³ Da' sıj daj gahui ruhua' yún Jesús gan'anj sij du'ua laguna xachij daj. Nı gan'anj nıchı daran' ni ngüi rian sij. Nı digyán man'an sij rian ni ngüi daj.

¹⁴ Nı ngaa huaj sij, nı guini'i sij 'ngo tsınj gu'naj Levı, da'nıj tsınj gu'naj Alfeo. Nı nne sı' rian mesa a'nej sı' pesto güenda gobierno. Nı gataj Jesús gunun sij:

—Guınicó' so' gun'. —Daj gataj Jesús.

Ngaa nı naxuman Levı, nı guınicó' sı' Jesús gan'anj sı'.

¹⁵ Nı ngaa gane Jesús rian mesa chruhua ducua' tsınj gu'naj Levı, nı guxuman ga'ı ni tsınj a'nej pesto, 'yaj gobierno ngá ni tsınj 'yaj gaquin' nej. Nı gane nuguan'an ni sij ngá Jesús ngá ni tsınj nico' Jesús nej. Daj si man' nico ni sij nico' Jesús. ¹⁶ Nı ngaa guini'i ni tsınj digyán ley ngá ni tsınj fariseo sısı xa Jesús ngá ni tsınj a'nej pesto ngá ni tsınj 'yaj gaquin', ngaa nı gataj ni sij gunun ni tsınj nico' Jesús:

—Nj un sin huin nj xa si-maestro ni é re', nj go'o sij nga ni tsínj a'nej pesto nej, ni tsínj 'yaj gaquin' nej. —Daj gataj ni sí'.

¹⁷ Nj ngaa gunun Jesús si gataj ni sí', nj gataj sij:

—Nitaj si ní'yanj ni ngüi hua sa' nga 'ngo tsínj 'yaj gono'o mánj. Sanj ni ngüi a'nán' ní'yanj 'ngo tsínj gono'o aj. Sé si 'nāj gaquin ni ngüi hua sa' mánj. Sanj 'nāj gaquin ni ngüi 'yaj gaquin' sisi ganani ruhua ni sij xi'í si-gaquin' ni sij. —Daj gataj Jesús.

La pregunta sobre el ayuno

¹⁸ Nj ni tsínj nico' Juan nga ni tsínj nico' ni tsínj fariseo, nj gui'yaj ni sij ayuno. Ngaa nj ga'na' go'ngo ni tsínj rian Jesús. Nj nachínj snan'anj ni sij Jesús. Ni gataj ni sij:

—Nj un sin huin nj 'yaj ayuno ni tsínj nico' Juan nga ni tsínj nico' ni fariseo, sanj xa guē ni tsínj nico' man'án re' únj. —Daj gataj ni sij.

¹⁹ Ngaa nj gataj Jesús gunun ni sij:

—Daj rún' 'yaj 'ngo tsínj xacaj yun'unj xana da'nga' daj 'yā. Nj ngaa gahuin gui'yanj xacaj 'ngo tsínj daj yun'unj xana, nj si ga'ue gui'yaj tsínj gan'anj gui'yanj daj ayuno mánj. ²⁰ Sanj hua güi, nj guida'a ni tsínj quij tsínj xacaj yun'unj xana daj. Ngaa nj gui'yaj ni tsínj nico' man'ánj ayuno.

²¹ 'Si ga'ue nanuo' né' 'ngo atsiy naça nga 'ngo atsiy re'e mánj. Daj si hué guē atsiy naça naráj né' daj gui'yaj sisi tsitsi' atsiy re'e daj. Nj ganahuin xachij rian naráj né'. ²² Nj si ga'ue ga'nij né' nnee vino naça chruhua nnij re'e. Daj si tsitsi' nnij daj, gui'yaj vino naça daj. Hué dan nj 'ngo guere' vino nga nnij nej. Xi'í daj huin nj ga'nij né' vino naça chruhua nnij naça aj. Nj daj rún' huin vino naça daj huin si-nuguan'ánj. —Daj gataj Jesús rian ni tsínj daj.

Los discípulos recogen espigas en el día de reposo

²³ Nj 'ngo güi naránj ruhua ni sij, nj huaj Jesús dani nnaa strigo. Nj rocoj ni tsínj nico' sij ca strigo huaj ni sij. ²⁴ Ngaa nj gataj ni tsínj fariseo gunun Jesús:

—Nj'yaj re' si 'yaj ni tsínj nicó' re'. Daj si na'uej si-ley Yan'anj si da'nga' daj gui'yaj ni sij mánj. —Daj gataj ni tsínj fariseo.

²⁵ Sanj gataj Jesús:

—Hua gaya ni é re' si gui'yaj xi' David ní'. Daj si 'ngo güi ngaa gachin xi'na riqui ni dugüi' sij, ²⁶ nj gatúj sij chruhua ducua' Yan'anj ngaa gane 'ngo tsínj gu'naj Abiatar. Nj hué sí' huin 'ngo chrej a'nin'. Nj xa sij si-chrachrunj Yan'anj. Nj urin chrej ga'ue xa chrachrunj daj. Nj ga'ui' sij xa ni tsínj man nga sij nej. —Daj gataj Jesús.

²⁷ Nj gataj ruhua' yún Jesús rian ni tsínj fariseo:

—Gui'yaj Yan'anj güi naránj ruhua né' güenda né'. Nj sé si gui'yaj Yan'anj né' güenda güi naránj ruhua né' mánj. ²⁸ Nj nicaj sünj rian ni güi naránj ruhua né' huinj da'nij ni ngüi. —Hué daj gataj Jesús gunun ni tsínj fariseo.

3

El hombre de la mano seca

¹ Ngaa nj gatúj ruhua' yún Jesús chruhua si-nuhui ni tsínj israelita. Nj chruhua nuhui daj nne 'ngo tsínj hua naço ra'a. ² Nj naga'naj ni sij Jesús ni'yaj ni sij sisi ganahuin ra'a tsínj daj güi naránj ró, gui'yaj Jesús. Daj si

huin ruhua ni sij ga'mi gaquin' ni sij xi'í Jesús. ³ Hué dan n̄i gataj Jesús rian tsínj hua ra'a ñaco daj:

—Ñaxuman re' guñiquin' re' ñani ni únj anj. —Daj gataj Jesús.

⁴ Ngaa n̄i nachínj snan'anj Jesús ni tsínj naga'naj daj. N̄i gataj sij:

—A'uej si-ley Yan'anj sisi gu'yaj sa' né' güi naránj ró' ní'. Asj sa' gu'yaj quij né', ruhua á re' sa'. N̄i ga'uej si-ley Yan'anj sisi ñaco' ngo tsínj ruhua gahui' ní'. Asj sa' gahui' sij, ruhua á re' sa'. —Daj gataj Jesús.

Sañj dínj gane du'ua ni tsínj daj. ⁵ Hué dan n̄i ga'man ruhua Jesús. N̄i ni'yaj sij ni tsínj daj. N̄i nani ruhua sij xi'í si tsj niman ni sí'.

Ngaa n̄i gataj sij rian tsínj ñaco ra'a daj:

—Ducuá re' ra'á re'. —Daj gataj Jesús.

Ngaa n̄i ducua sí' ra'a sí'. N̄i nahuin sa' ra'a sí'. ⁶ Ngaa n̄i gahui ni tsínj fariseo. N̄i gaxi'i ni sij daga'mi dugüi' ni sij nga ni tsínj herodista. N̄i ga'mi ni sij xi'í Jesús si ruhua ni sij ñagahui' ni sij man'an sí'.

La multitud a la orilla del mar

⁷ Sañj gahui Jesús nga ni tsínj nico' sij yu'uj daj. N̄i gan'anj sij du'ua laguna xachij. N̄i guinico' n̄in' ruhua ni ngüi mán estado Galilea ⁸ nga ni ngüi m̄an estado Judea nej, ni ngüi m̄an xuman' Jerusalén nej, ni ngüi m̄an estado Idumea nej, ni ngüi 'n̄a' anéj chrej xinéj nnee gu'naj Jordán nej, ni ngüi m̄an xuman' Tiro nej, nga ni ngüi m̄an xuman' Sidón nej. N̄i guinico' daran' ni sij Jesús xi'í si gunun ni sij ni si sa' gu'yaj sí'. ⁹ Ngaa n̄i garasun Jesús ni tsínj nico' sij sisi ga chr̄un ni sí' nga 'ngo riq achéj rian nnee. Ngaa n̄i s̄i guru'man nico ni ngüi rian man'an sij. ¹⁰ Daj si ga'i nico ni ngüi nahuin, gu'yaj man'an Jesús. N̄i guru'man dugüi' ni ngüi a'nan' gan'anj ni sij rian sí' sisi ga'ue ganun ra'a ni sij man'an sí', ruhua ni sij. ¹¹ N̄i m̄an ni tsínj nun nané xi'i ruhua cúj niman ni sij. N̄i ngaa guini'i ni sij Jesús, n̄i guñiquin' ráj ñacoj ni sij ne' rian man'an sí'. N̄i gaxi'i ni sij gaguáj ni sij. N̄i gataj ni sij gunun Jesús:

—Hué re' huin yya da'n̄ij Yan'anj anj. —Daj gataj ni nané xi'i daj.

¹² Sañj ga'n̄in' nico Jesús sun rian ni nané xi'i daj sisi s̄i nata' ni sij un tsínj huin sí' rian ni ngüi mánj.

Elección de los doce apóstoles

¹³ Ne' rucu da gahui Jesús gan'anj sij chr̄a 'ngo quij. N̄i gaquínj sij ni tsínj huin ruhua sij ga'na' rian sij. N̄i ga'na' ni sí' rian man'an sij. ¹⁴ N̄i guta sun Jesús xuhuij ni tsínj guim̄an ni sí' nga man'an sij. N̄i garasun sij ni sí' sisi gan'anj ni sí' ñata' ni sí' si-nuguan' sij rian ni ngüi. ¹⁵ N̄i ga'ui' Jesús sun rian ni tsínj daj sisi ganahuin ni ngüi a'nan', gu'yaj ni sij. N̄i ga'ui' sij sun sisi gu'ri ni sí' ni nané xi'i chruhua niman ni ngüi nej. ¹⁶ N̄i guta sun Jesús tsínj gu'naj Simón. N̄i dugu'naj Jesús si-xugüi sí' gu'naj sí' Pedro. ¹⁷ N̄i guta sun Jesús Jacobo da'n̄ij Zebedeo nga jnánj Jacobo tsínj gu'naj Juan. N̄i dugu'naj Jesús nungüej jnanj sij Boanerges. N̄i nuguan' daj huin ruhuaj gata ni da'n̄ij du'ui. ¹⁸ N̄i guta sun Jesús ango tsínj gu'naj Andrés nga Felipe nej, Bartolomé nej, Mateo nej, Tomás nej, Jacobo da'n̄ij tsínj gu'naj Alfeo nej, Tadeo nej, Simón nico' xi'nin' gu'naj Cananita nej, ¹⁹ Judas Iscariote nej, huin sí' tsínj digyán chrej rian ni tsínj ga'na' gujda'a Jesús. Ngaa n̄i gatúj Jesús chruhua hue' nga ni tsínj nico' sí'.

La blasfemia contra el Espíritu Santo

²⁰ Ngaa n̄i ducu nahuin yu' ruhua' yún ni ngüi rian Jesús. Xi'í daj n̄i nun ga'ue xa Jesús nga ni tsínj nico' sij, gui'yaj ni ngüi daj. ²¹ N̄i ngaa gunun ni dugüi' Jesús nuguan' daj, n̄i ga'na' ni sij s̄is̄i gujda'a ni sij sí'. Daj si gataj ni sij s̄is̄i sinúnj man'an sí'. ²² N̄i gataj ni tsínj digyán ley huin ni tsínj 'na' xuman' Jerusalén:

—Sichre huin achij rian ni sichre gu'naj Beelzebú nun niman Jesús. N̄i xi'í si-fuerza man'an sichre daj, n̄i gahuin nucuj sij ri sij ni nan̄e xi'í chruhua niman ni ngüi. —Daj gataj ni tsínj digyán ley da aj.

²³ Ngaa n̄i gaquínj Jesús ga'na' ni tsínj daj rian sij. N̄i nani sij 'ngo cuento rian ni sí'. N̄i gataj sij:

—Asa' ga'ue gu'ri sichre Satanás ango sichre chruhua niman ni ngüi, ruhua ni é re' únj. S̄i ga'ue mánj. ²⁴ S̄is̄i gahuin hujj xi'nin' ni tsínj nica'j sun, n̄i unun' nungüej xi'nin' huin ducuasun daj, ngaa n̄i s̄i gunucuj ni sij gane ni sij mánj. ²⁵ N̄i s̄is̄i nne hujj xi'nin' ducua' 'ngo tsínj daj, n̄i unun' hujj xi'nin' daj, ngaa n̄i s̄i gunucuj ducua' sij gane sij mánj. ²⁶ N̄i s̄is̄i n̄axuman man'an sichre Satanás gunun' sij nga ni dugüi' man'an sij, ngaa n̄i s̄i ga'ue gunucuj sij gane sij mánj. N̄i 'ngo ganahuij ni sichre daj.

²⁷ N̄i a' 'ngo ni tsínj s̄i ga'ue gatu chruhua ducua' 'ngo tsínj nucuj güenda gui'yaj t̄u sij si'yaj sí' mánj. San̄i hua sini n̄umi tsínj si'yaj daj, gui'yaj tsínj t̄u daj, da' ngaa n̄i ga'ue gui'yaj t̄u sij si'yaj sí'.

²⁸ 'Xanga' yya n̄in' at̄a gunun a ni é re' s̄is̄i ga'ue gu'nicaj Yan'an̄j niman nico xi'í daran' gaquin' gui'yaj ni ngüi nga daran' nuguan' quij ga'mi ni sij nej. ²⁹ San̄i daran' ni ngüi ga'mi quij rian xi'í Espíritu Santo, n̄i s̄i ga'ue gu'nicaj Yan'an̄j niman nico xi'í ni ngüi da ga mánj. N̄i 'ngo n̄iganj n̄in' da'ui ni sij gaquin' nánj. ³⁰ —Daj gataj Jesús xi'í si gataj ni maestro daj s̄is̄i nun sichre xi'í chruhua cúj niman man'an sij.

La madre y los hermanos de Jesús

³¹ Ngaa n̄i guis̄ij nni Jesús nga ni jnánj sij rian sij. San̄i gunáj ni sij ne' chrej xe' hue' nne Jesús. N̄i ga'n̄ij ni sij 'ngo nuguan' rian Jesús s̄is̄i gahui sí' ga'na' sí' yu'uj niquin' ni sij. ³² Ngaa n̄i gataj ni ngüi nne ganica'j xi'n̄ij Jesús:

—Nn̄i re' nga ni jnánj re' ana'uij niquin' ne' chrej xe' nano' ni sij man'an̄ re'. —Daj gataj ni ngüi daj.

³³ San̄i gataj man'an Jesús:

—N̄i un̄ ngüi xana huin nn̄i rian man'an̄j, ruhua ni é re' únj. N̄i un̄ tsínj huin jn̄an rian man'an̄j, ruhua á re' únj. —Daj gataj sí' rian ni ngüi daj.

³⁴ Hué dan n̄i ni'yaj Jesús ni ngüi nne ganica'j xi'n̄ij sij. N̄i gataj sij:

—Hué nn̄i nga ni jn̄an huin ni tsínj man nan. ³⁵ Daj si un̄ ngüi dagahuin si aran' ruhua Yan'an̄j, n̄i hué ni sij huin jn̄an nej, xica'w̄i nej, nga nn̄i nej aj. —Daj gataj Jesús gunun ni ngüi daj.

4

Parábola del sembrador

¹ Ngaa n̄i gaxi'i ruhua' yún Jesús digyán sij si-nuguan' sij rian ni ngüi mán du'ua laguna xachij daj. N̄i nahuin yu' nico ni ngüi rian niquin' man'an Jesús. Ngaa n̄i gatúj sij chruhua 'ngo rió chéj rian nnee. N̄i gan'an̄j gane sij chruhua rió daj. N̄i niquin' daran' ni ngüi ni'yaj ni sij du'ua laguna daj.

² Nî nani Jesús ga'î cuento digyán sij rian ni ngüi. Nî gataj sij:

³ —Gunun sa' ni é re' nan anj: Gahui 'ngö tsínj gan'anj dagaman' çan anj. ⁴ Nî ngaa dagaman' sij, nî guinij doj çan daj chruhua chrej. Nî ga'na' guë xataj xa xuj çan daj. ⁵ Nî guinij doj çan rian yo'ój yej rian nitaj nico yo'ój nun. Nî xira' yoö çan daj. Daj si nitaj si yo'ój hua nico rian yej daj. ⁶ Sanî ngaa gahui güi gurununj, nî gaca coj daj, gui'yaj nnán. Daj si nitaj ya'a siü mánj. Nî ganaço rá'yanj coj daj. ⁷ Nî gayu doj çan scanij tanj. Nî gachij tanj daj. Hué dan nî ganë coj daj, gui'yaj tanj. Xi'í daj nî nun ga'ue gayu çan. ⁸ Nî gayu doj çan angö yo'ój sa'. Nî gayu sa' çan. Nî gachij man'an nnaç daj. Nî gayu sa' nnaç. Nî 'ngö coj gahui çö chi' çan. Nî angö coj gahui huá'nij xia çan daj. Nî ángoç gahui 'ngö ciento çan daj. —Daj gataj Jesús.

⁹ Ngaa nî gataj ruhua' yún Jesús:

—Sisî nun chraquij a ni é re', nî gunun a ni é re' nej aj. —Daj gataj Jesús guisîj nani sij cuento.

¹⁰ Nî ngaa gunáj urin Jesús ngá ni tsínj chéj ngá sij ngá ni xuhuij ni tsínj nico' sij, nî nachínj snan'anj ni sí' Jesús un sin huin ruhua cuento daj gata gunun ni sí'.

¹¹ Ngaa nî gataj Jesús:

—Rian án re' riçui Yan'anj sisî guini'i ni é re' daj hua nuguan' huî rian nicaj sun Yan'anj. Sanî rian ni tsínj nitaj si chéj ngāj, nî maan nînanj cuento nanîj rian ni sij. ¹² Hué dan nî guini'yaj ni sij, sanî si guini'i ni sij mánj. Nî gunun chraquij ni sij, sanî si gara da'nga' ruhua sij mánj. Nî hué dan nî si nanicaj ruhua ni sij. Nî na'uej ruhua ni sij sisî guinicaj Yan'anj niman nico rian si-gaquin' ni sij. —Daj gataj Jesús.

¹³ Nî gataj ruhua' yún Jesús:

—Nun gunun a ni é re' cuento digyānj rian án re' nan mí'. Nî asa' ga'ue gunun a ni é re' angö ni cuento nanîj rian án re', ruhua á re' únj.

¹⁴ 'Tsinj dagaman' çan daj huin tsínj nata' si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi aj. ¹⁵ Nî çan guinij chruhua chrej rún' huin gō'ngö tsínj: gunun ni sij nuguan' daj. Sanî gunun ni sij, nî 'ngö hora ga'na' sichre Satanás ga'nej-é' nuguan' sa' gunun ni sij.

¹⁶ 'Nî çan guinij rian yo'ój yej, nî rún' huin angö ni tsínj: gunun ni sij si-nuguan' Yan'anj. Nî 'ngö hora nahuin ra'a ni sij nuguan' daj. Nî huin niá' ruhua ni sij. ¹⁷ Sanî 'yaj ni sij rún' 'yaj' ngö coj nitaj nico ya'a siü. Hué dan nî ngaa ga'na' 'ngö sayun chran' yun'unj angö ni tsínj xi'í si-nuguan' Yan'anj, ngaa nî jna ni sij si-chrej Yan'anj.

¹⁸ 'Nî çan guinij scanij tanj daj rún' huin angö ni tsínj: gunun ni sij nuguan' sa'. ¹⁹ Sanî huin ruhua ni sij guiri' ni sij ni rasun man chruhua xungüi nan anj. Nî digya' yun'unj san'anj ni sij si nahuij ruhua ni sij gahui xuru'ue ni sij. Nî nano' ni sij angö ni rasun nej. Xi'í daj nî guere' nuguan' sa' man chruhua niman ni sij. Nî nitaj si 'yaj sa' ni sij ga mánj.

²⁰ 'Nî çan guinij rian yo'ój sa', nî rún' huin angö ni tsínj gunun si-nuguan' Yan'anj. Nacaj ni sij nuguan' daj. Nî dugumi sa' ni sij. Nî 'yaj' ngö sij rún' 'yaj' ngö coj gayu çö chi' çan. Nî 'yaj angö sij rún' 'yaj angö coj gayu huá'nij xia çan. Nî 'yaj angö sij rún' 'yaj angö coj gayu 'ngö ciento çan daj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

Nada oculto que no haya de ser manifestado

²¹ Ngaa nî gataj ruhua' yún Jesús gunun ni sij:

—Nгаа руми', нѝ гари хуй' candil не' riqui chrúnj нгаа riqui nna, ruhua ni é ре' ní'. Sé daj huin mánj. Sisi rumi', нѝ гүтө' candil daj xata' rian mesa. Nѝ гуixiguin-in'. ²² Nгаа нѝ го'ngo rasun naránj ni ngüi acuan', sanѝ daran'anj narugüi'. Nѝ го'ngo nuguan' guixíj хуй' ni ngüi acuan', sanѝ гуini'i daran' ni ngüi si guixíj хуй' daj. ²³ Sisi taj chraquij a ni é ре', нѝ gunun a ni é ре' nánj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

²⁴ Nгаа нѝ gataj ruhua' yún Jesús:

—Nѝ'yaj á ре' nuguan' unun a ni é ре' nan. Sisi unun са' á ре', nгаа нѝ га гуе' riqui Yan'anj nuguan' са' rian án ре'. Nѝ riqui Yan'anj doj rian án ре' nej. ²⁵ Daj si га'ui' Yan'anj rian tsínj unun. Sanѝ га'ne Yan'anj da гуе' doj nicaj ni tsínj na'uej ruhua gunun са' aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

Parábola del crecimiento de la semilla

²⁶ Nгаа нѝ gataj ruhua' yún Jesús:

—Rún' huin 'ngo tsínj dagaman' çan rian yo'ój da'nga' daj huin rian nicaj sun Yan'anj anj. ²⁷ Nѝ si nanun ruhua sij nej, si atoj sij nej, sanѝ xira' çan, нѝ achij nnaa le daj не' chrej нѝ nej, si не' chrej guni'yanj nej. Sanѝ nun ni'i sij daj achi mánj. ²⁸ Achij man'an nnaa rian yo'ój. Hua sini xira' nnaa. Nѝ не' рүсү гахуй ca. Nгаа guisíj нѝ xira' çan çra ca. ²⁹ Nгаа guisíj gane çan, нѝ гахуй né' ган'anj naran' né'. Daj si guisíj güi naran' né' aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

Parábola de la semilla de mostaza

³⁰ Nгаа нѝ gataj ruhua' yún Jesús:

—Daj huin rian nicaj sun Yan'anj, ruhua á ре' únj. Daj hua cuento huin rún' huin rian nicaj sun Yan'anj únj. ³¹ Rún' huin 'ngo çan cuej staj unun né' rian yo'ój da'nga' daj huin rian nicaj sun Yan'anj nej aj. Huéj huin çan le'ej doj rian daran' ango çan mán chruhua xungüi aj. ³² Sanѝ uyun gunun né', нѝ gachij coj daj. Asíj нѝ гахуйн хаçанj daj нгаа daran' ni coj man anj. Nѝ hua гара' ra'a coj daj, нѝ da нгаа ni xataj chéj xata' га'ue naran ruhua riqui si-гахун' ra'a coj da aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

El uso que Jesús hace de las parábolas

³³ Nѝ нгаа ni cuento digyán Jesús si-nuguan' sij rian ni ngüi. Nѝ nani sij cuento daj da га'ue gunun ni ngüi aj. ³⁴ Nѝ maan ninanj cuento nani Jesús rian ni ngüi aj. Sanѝ nгаа gane urin ni tsínj nico' sij, hué dan нѝ digyán niça yya nün' sij rian ni sí' aj.

Jesús calma la tempestad

³⁵ Nѝ nгаа ruhua guini' güi daj, нѝ gataj Jesús rian ni tsínj nico' sij:

—Ган'anj né' anéj chrej du'ua laguna. —Daj gataj Jesús.

³⁶ Nѝ jna ni tsínj nico' Jesús ni ngüi du'ua laguna daj. Nѝ nicaj ni sij Jesús gan'anj ni sij chruhua riq hua nun Jesús. Nѝ hua nicaj dugüi' ango ni riq нгаа ni sij gan'anj ni sij. ³⁷ Nѝ hora daj гахуй 'ngo nane nucuaј xxi. Nѝ ducu naxuman nnee, gui'yaj nane daj. Nѝ гара nnee chruhua riq, gui'yaj nane daj. Nѝ ruhua guiniј riq chruhua nnee, gui'yaj nane. ³⁸ Sanѝ ngaj Jesús atoj sij не' рүсү riq daj. Nѝ çra sij riguiya', atoj sij aj. Nѝ jnanun ruhua ni sí' Jesús. Nѝ gataj ni sí':

—Maestro, nitaj si huin ruhua ре' sisi guiniј né' chruhua laguna mí'. —Daj gataj ni sij.

39 Nĭ ganachica Jesús. Nĭ ga'mi huee sij rian nanę. Nĭ gataj sij rian laguna daj:

—Dĭnj naga' re' aj. —Daj gataj Jesús, nĭ gahuin din'inj ruhua daran'anj.

40 Hué dan nĭ gataj Jesús rian ni tsĭnj nico' sij:

—Nĭ ʌn sin huin nĭ xu'ui' anin' é re' ʌnj. Hua nitaj si xuman ruhua anin' é re' ni'i anin' é re' yʌnj ga' mí'. —Daj gataj Jesús.

41 Ngaa nĭ ducu guxu'ui' ni sij. Ngaa nĭ gataj ni sij rian ni dugüi' ni sij:

—Nĭ ʌn tsĭnj huin tsĭnj nan, nĭ da' nanę nga nnee dagahuin si-nuguan' sij ʌnj. —Daj gataj ni sij.

5

El endemoniado gadareno

1 Nĭ guisĭj ni sij anéj chrej du'ua laguna rian gu'naj Gerasa. 2 Nĭ ngaa gahui Jesús chruhua riq, nĭ gan'anj nĭchi 'ngó tsĭnj daj rian niquin' Jesús 'na' sí' 'ngo yu'uj achin' nĭman. Nĭ nun nanę xi'i chruhua cúj nĭman sí'.

3 Nĭ tsĭnj daj gu'yun sij nne sij chruhua yu'uj rian achin' nĭman. Nĭ nĭ a 'ngó tsĭnj nun ga'ue gumi ran aga' nne' tsĭnj daj. 4 Nĭ nunj si ga'i numij ni sij aga' nungüej dacój sij nga' aga' nne' nungüej ra'a sij, sanĭ dayun xi'nin' aga' nne', gui'yaj sij. Nĭ ga'ne sij aga' anumi nungüej dacój sij. Nĭ nun ga'ue guida'a sa' ni sí' man'an sij ga' mánj. 5 Nĭ nugüi nĭgan' achéj tsĭnj daj aguáj sij riqui quij, nĭ chruhua ni huej rian achin' nĭman. Nĭ guiran' xi'i man'an sij nga yej, gui'yaj sij nej aj.

6 Nĭ ngaa guini'i gan' sij Jesús, nĭ gunánj sij gan'anj gane ráj dacoj sij rian man'an Jesús. 7 Nĭ gaguáj sij rian Jesús. Nĭ gataj sij:

—Nitaj si huaj si dĭguj re' ngáj huin re' Jesús da'nĭj Yan'anj xanga' saj. A'mi acój rián re' nga si-xugüi Yan'anj sisi sĭ gahuĭnj castigo, gui'yáj re' mánj. —Daj gataj tsĭnj nun nanę xi'i nĭman sij.

8 Da'nga' daj ga'mi nanę xi'i daj xi'í si hua gataj Jesús gunun sij: “Guxun re' man'an re' chruhua cúj nĭman tsĭnj da aj.” Daj hua gataj Jesús gunun nanę xi'i daj.

9 Nĭ nachĭnj snan'anj Jesús nanę xi'i daj. Nĭ gataj sij:

—Daj gu'naj re' ʌnj. —Daj gataj Jesús.

Ni:

—Xi'nin' nico gu'nā aj. Daj si ga'i nĭn' ruhua ʌnj. —Daj gataj nanę xi'i nun chruhua tsĭnj daj gunun Jesús.

10 Nĭ ga'mi yaco nanę xi'i rian Jesús sisi sĭ ga'nĭj sí' gan'anj gan' ni nanę xi'i daj ango yu'uj mánj.

11 Nĭ nĭchrun' xi'í quij mánj 'ngó xi'nin' xxi ni xacáj xa xuj aj. 12 Nĭ ga'mi yaco ni nanę xi'i rian Jesús. Nĭ gataj ni sij:

—Ga'nĭj re' gan'anj ʌnj gatu ʌnj chruhua nĭman ni xacáj daj. —Daj gataj ni nanę xi'i daj.

13 Ngaa nĭ ga'uej ruhua Jesús sisi da'nga' daj gui'yaj ni nanę xi'i. Ngaa nĭ gahui ni nanę xi'i chruhua cúj nĭman tsĭnj daj. Ngaa nĭ gatúj ni sij chruhua nĭman ni xacáj daj. Nĭ man' 'ngó si huĭj mí xacáj. Ngaa nĭ 'ngó gan'anj guę xi'nin' xacáj daj guinij ni xú' chra' 'ngó huej. Nĭ guinij ni xú' chruhua laguna gahui' ni xú' chruhua nnee aj.

14 Nĭ gunánj ni tsĭnj dugumi ni xacáj daj nan' ni sij xánj ni sij nga rian ni tsĭnj nne riqui quij nej. Nĭ nata' ni sij daj gahuin guiran' ni sij. Hué dan nĭ gahui ni ngüi' daj gan'anj guini'yaj ni sij ʌn sin huin guiran' ni tsĭnj

daj. ¹⁵ Nj ngaa guisj ni ngüi rian nne Jesús, nj guini'i ni sij tsínj gunun nané xí'i niman daj. Sanj yyaj nj dínj nne sij nun sij si-gan' sij. Nj hua sa' ga'ue nani ruhua sij. Nj guxu'ui' ni ngüi guisj da aj. ¹⁶ Nj ni tsínj guini'i daj guiran' tsínj gunun nané xí'i niman daj nga daj guiran' ni xacáj nej, nj ganani ni sij cuento daj rian ni ngüi ga'na'. ¹⁷ Ngaa nj gaxi'i ni sij ga'mi yaco ni sij rian Jesús sisi gahui sí' gan'anj sí' xánj ni sij.

¹⁸ Nj ngaa gatúj Jesús chruhua rió chéj rian nnee, nj ga'mi yaco tsínj gunun nané xí'i rian Jesús sisi ga'uej sí' guinicaj dugüi' sí' nga sij gan'anj nungüej sij. ¹⁹ Sanj nun ga'uej Jesús. Nj gataj sij gunun tsínj daj:

—Güj nan' ducúa re', ngaa nj nata' re' gunun ni dugüi' re' daran' si sa' gui'yaj Yan'anj xi'í man'an re'. Nj nata' re' sisi nahuin 'i ruhua Yan'anj ni'ya man'an re' nej aj. —Daj gataj Jesús gunun sij aj.

²⁰ Ngaa nj gan'anj tsínj daj gaxi'i sij nata' sij rian ni ngüi mán 'ngo yu'uj gu'naj Decápolis daran' si sa' gui'yaj Jesús xi'í sij. Nj gan'anj ruhua daran' ni ngüi nga nuguan' daj.

La hija de Jairo y la mujer que tocó el manto de Jesús

²¹ Nj nne Jesús chruhua rió nanicaj ruhua' yún sij anéj chrej du'ua laguna. Nj ducu guisj ni ngüi rian nne sij. Nj niquin' nìchrun' Jesús du'ua nnee. ²² Ngaa nj ga'na' 'ngo tsínj nicaj sun chruhua si-nuhui ni tsínj israelita gu'naj sí' Jairo. Nj ngaa guini'i sí' Jesús, nj ganiquin' ráj dajoj sí' dacój Jesús. ²³ Nj ga'mi yaco njn' ruhua sí' rian Jesús. Nj gataj sij:

—Ruhua gahui' da'ni xanāj. Gun' ni guta' re' ra'á re' rian ún'. Nj ganahuin ún', gui'yáj re'. Ngaa ni gane ún'. —Daj gataj tsínj daj gunun Jesús.

²⁴ Ngaa nj gan'anj Jesús nga sij. Nj nico njn' ruhua ni ngüi nico' gan'anj. Nj ducu guru'man ni ngüi xi'nj Jesús.

²⁵ Nj scanij ni ngüi huaj ru'man daj, nj huaj 'ngo yun'unj xana a'nán'. Daj si uráj tun ún' ya'yoj guisj da xuhuij yo' huaj ún'. ²⁶ Nj yaco guiran' man'an ún' nga ga'í ni tsínj 'yaj gono'o. Nj gutin' ún' daran' san'anj hua rian ún' nga ni tsínj 'yaj gono'o. Sanj 'ngo nun ní'yanj-án' si 'yaj ni tsínj daj. Nnanj gaxi' xi'í nga ún' doj ga aj. ²⁷ Ngaa nj ngaa gunun ún' a'mi ni ngüi xi'í Jesús, nj gan'anj nìchi ún' scanij ni ngüi guisj ún' rücu Jesús. Nj ganun ún' chra' ra'a ún' du'ua si-gan' sí'. ²⁸ Daj si gani ruhua ún': "Sisj urin ganun chra' ra'á du'ua si-gan' sí', ngaa nj nahuín." Daj gani ruhua ún'. ²⁹ Ngaa nj 'ngo hora ganiquin' si uráj tun. Nj guini'i ún' si guisj ganahuin ún', gui'yaj Jesús. ³⁰ Ngaa nj 'ngo hora xacaj Jesús cuenta sisi hua gui'yaj gono'o sij 'ngo ngüi daj nga si-fuerza man'an sij. Hué dan nj nanicaj Jesús guini'yaj sij. Nj nachinj snan'anj sij. Nj gataj sij:

—Daj hua á re' ganun ra'a si-gan'anj únj. —Daj gataj Jesús.

³¹ Ngaa nj gataj ni tsínj nico' sij:

—Ni'yáj re'. Man njn' ruhua ni ngüi xi'nj re' ru'man ni sij man'an re'. Nj nachinj snan'anj re': "Daj hua ni ngüi ganun ra'a man'an únj." —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

³² Sanj ni'yaj Jesús xi'nj sij nánj sisi ún' ngüi ganun ra'a sij. ³³ Hué dan nj guxu'ui' yun'unj xana daj. Nj nagunánj ún' xi'í si ni'i ún' sisi nahuin man'an ún'. Ngaa nj ga'na' ún' gane ráj dajoj ún' rian Jesús. Nj nata' yya ún' daran'anj gunun Jesús.

³⁴ Nj gataj Jesús:

—Xica'uí, ganahuín re', gui'yaj si guxuman ruhuá re' ni'yáj re' man'anj. Ní dínj gahuin nimán re' gan'anj re' aj. Ní gūnucuáj re' nahuín re' rian xi'j ga'nán' re'. —Gataj Jesús gunun ún' anj.

³⁵ Ní hua gue' a'mi sij, ní ga'ngá' ni si-moso tsínj nicaj sun chruhua nuhui. Ní gataj ni sij gunun Jairo:

—Guisíj gahui' da'ní xana re'. Ní un sin huin ní garasun re' rian maestro únj. —Daj gataj ni sij.

³⁶ Sanj ngaa gunun Jesús si gataj ni tsínj daj, ní gataj sij gunun tsínj nicaj sun chruhua nuhui daj:

—Sí guxu'uí' re' mánj. Maan si guxuman yya ruhuá re' ní'yaj re' man'anj. —Daj gataj Jesús.

³⁷ Ní nun ga'uej ruhua Jesús sisi gan'anj ango tsínj nga sí'. Sanj urin Pedro nga Jacobo nej, Juan jnánj Jacobo nej, ga'uej Jesús gan'anj nga sí'.

³⁸ Ní ngaa guisíj Jesús ducua' tsínj nicaj sun daj, ní ni'yaj sí' sisi ducu aco ni ngüi. Ní aguáj ne. ³⁹ Ngaa ní gatúj Jesús chruhua hue'. Ní gataj sij rian ni ngüi daj:

—Ní un sin huin 'yaj á re' xinga', ní aco a ni é re' únj. Daj si sé si gahui' tsin' xana mánj. Sanj si ato nánj. —Daj gataj Jesús gunun ni ngüi.

⁴⁰ Ngaa ní ga'nga' naco ni sij guini'i ni sij man'an Jesús. Sanj guiri Jesús daran' ni ngüi ne' chrej xe'. Ní nicaj Jesús chre tsin' xana daj nga nni nej, ní tsínj huaj nga sij nej, gatúj sij rian ngaj niman daj.

⁴¹ Ní guida'a sij ra'a ún'. Ní gataj sij si-nuguan' sij:

—Talita cumi. —Gataj Jesús. Ní rian si-nuguan' sij, ní nuguan' daj ruhuaj gata: Tsin' xana. Atá rián so' sisi nachica so'. Daj huin ruhuaj gata nuguan' gataj Jesús gunun ún'.

⁴² Ní 'ngo hora nachica tsin' xana daj. Ní gaxi'i gache-é'. Ní tsin' xana daj huaj xuhuij yo'.

Ní gan'anj ruhua ni ngüi guini'i daj. ⁴³ Sanj ga'nin' nico Jesús sun rian ne sisi sî nata' ne nuguan' daj rian ní a 'ngo ni ngüi mánj. Ní gataj sij sisi ga'uí' ne si xá tsin' xana da aj.

6

Jesús en Nazaret

¹ Ngaa ní gahui Jesús yu'uj daj nan' sij xánj sij. Ní guinico' ni tsínj nico' sij nej aj. ² Ní güi naránj ruhua ni ngüi, ní gaxi'í sij digyán sij chruhua si-nuhui ni tsínj israelita. Ní gan'anj ruhua ni sij ngaa gunun ni sij si-nuguan' Jesús. Ní gataj ni sij:

—Ní a gahuin chrun sí' daran' nuguan' nan únj. Ní a guiri sí', ní gahuin chrun sí' gui'yaj sí' sun sa' nan únj. ³ Hué sí' huin tsínj acoj chrun. Ní da'núj María huin sij. Ní hué ni jnánj sij huin Jacobo nej, José nej, Judas nej, Simón nej. Ní nne ni xica'uij sij scanij né'. —Daj gataj ni tsínj man xánj Jesús.

Xi'í da ní gahuin naco ruhua ni sij ni'yaj ni sij Jesús.

⁴ Sanj gataj Jesús:

—Nun yan'anj ni ngüi 'ngo tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj un yu'uj huaj sij. Sanj ngaa nasij sij xánj sij rian man ni dugüi' sij, ngaa ní nitaj si a'mi sa' ni dugüi' sij ni'yaj ni sí' xi'í sij mánj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

⁵ Ní nun ga'ue gui'yaj sij 'ngo ni rasun sa' scanij ni sij. Maan si guta' sij ra'a sij rian doj ni tsínj a'nan'. Ní nahuin ni sí', gui'yaj sij. ⁶ Ní gahuin

yan'anj ruhua Jesús xi'í si nun guxuman ruhua ni sij n̄'yaj ni sij man'an sí' mánj. N̄i gachéj Jesús digyán sij si-nuguan' sij ni xuman' ngaj n̄ichrun' daj.

Misión de los doce discípulos

7 Hué dan n̄i gaquínj Jesús xuhuij ran' ni tsínj nico' sij ga'na'. Ngaa n̄i gaxi'í sij ga'n̄ij sij huji huji ran' ni sí' gan'anj. N̄i ga'ui' sij sun rian ni sí' sisi guñicaj ni sí' sun rian ni nane xi'í. 8 N̄i ga'nin' Jesús sun rian ni sij sisi ga' yun ni sij gan'anj ni sij. Maan si urin rutsi n̄icaj ni sij gan'anj ni sij. N̄i s̄i ga'ue n̄icaj ni sij xinánj ni sij nej, chrachrúnj nej, san'anj nej, gan'anj ni sij mánj. 9 Ga'ue gu'nij ni sij dacánj ni sij, san̄i s̄i ga'ue guñicaj ni sij atsij naduna ni sij gan'anj ni sij mánj. 10 N̄i gataj Jesús:

—N̄i ngaa gatu ni é re' chruhua 'ngõ hue', n̄i ḡunaj ni é re' hue' daj da s̄ij gahui a ni é re' xuman' daj gan'anj an re'. 11 N̄i sisi hua 'ngõ xuman' na'uej ni sij nahuin ra'a ni sij a ni é re', n̄i na'uej ni sij gunun ni sij si-nuguan' a ni é re', ngaa n̄i nagunan' ni é re' yo'ój chru dacoj a ni é re' ngaa gahui a ni é re' yu'uj daj. N̄i hue-é' huin 'ngõ ducánj digyán an re' rian ni tsínj daj sisi nun gui'yaj sa' ni sij. Xanga' atā gunun a ni é re' sisi gui ganahuij xungüi, n̄i huaj gahuin doj castigo ni tsínj daj daj nga si gahuin castigo ni tsínj xi'í guimán asj ná huin ni ngüi guimán xuman' Sodoma nga xuman' Gomorra. —Daj gataj Jesús.

12 Ngaa n̄i gahui ni sij gan'anj ni sij. N̄i gataj ni sij sisi ganani ruhua ni ngüi xi'í si-gaquin' ni sij. 13 N̄i guiri nico ni sij nane xi'í chruhua niman ni ngüi nej. N̄i garij ni sij gasiti rian nico ni ngüi a'nan'. N̄i ganahuin ni ngüi daj, gui'yaj ni sij.

Muerte de Juan el Bautista

14 Hué dan n̄i gunun rey gu'naj Herodes daj gui'yaj Jesús. Daj si n̄in' gachra' gunun ni ngüi xi'í Jesús. N̄i gataj Herodes:

—Hué sij huin Juan tsínj duguata' nnee ganánj sij scanij ni niman ganahuin sí' Jesús. Xi'í daj n̄i nucuj sij 'yaj sij si sa' nga si-fuerza sij. —Daj gataj Herodes.

15 San̄i gataj ango ni sij:

—Hué Jesús huin tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj gu'naj Elías gane sí' asj ná. —Daj gataj ni tsínj daj.

San̄i gataj ango da'aj ni sij:

—Hué sij huin ango tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi asj ná aj. —Daj gataj ni sij.

16 N̄i ngaa gunun Herodes nuguan' ga'mi ni ngüi, n̄i gataj sij:

—Hué sij huin Juan tsínj chra' ga'n̄ij. N̄i yyaj n̄i ganánj sij ganahuin sij Jesús aj. —Hué daj gataj Herodes nej aj.

17 Daj si hua ga'nin' Herodes sun sisi guida'a ni sij man'an Juan gumij ni sij cadena gari ni sij sí' duguaga'. N̄i da'nga' daj gui'yaj Herodes si hua xacaj sij Herodías huin nicá jnánj sij tsínj gu'naj Felipe. 18 N̄i hua gataj Juan gunun Herodes: “S̄i ga'ue xacaj re' xacó' re' gahuin nicá re' mánj.” Daj hua gataj Juan gunun Herodes.

19 N̄i xi'í daj ataj ruhua Herodías ni'yaj ún' Juan huin ruhua ún' dagahui' ún' man'an Juan. San̄i nun ga'ue mánj. 20 Daj si xu'ui' Herodes ni'yaj sí' man'an Juan. N̄i hua xacaj Herodes cuenta sisi 'ngõ tsínj hua n̄ica niman huin Juan. N̄i 'ngõ tsínj hua sa' ruhua niman huin sij nej. N̄i dugumi

man'an Herodes Juan. Nî nûnj si nun nari' ruhua sij si gui'yaj sij nga si gataj Juan, sanî garan' ruhua sij gunun sij si-nûguan' sí'.

²¹ Hué dan nî 'ngô güi, nî gui'yaj ni sij 'ngô gui'yanj nico. Nî hué güi daj huin güi ganasîj yo' ga'nga rey Herodes. Nî ga'ui' sij xa ni tsínj nicaj sun nico' rûcu sij nga ni tsínj general nej, ni tsínj huin achij 'na' estado Galilea nej. Nî riqui gui'yanj daj, nî gani ruhua Herodías sisi daj ga'ue gui'yaj ún' si gahui' Juan. ²² Nî gatúj da'nî xana Herodías riqui gui'yanj daj. Nî guiran'anj ún'. Nî ducu garan' ruhua Herodes nga ni tsínj mán nga sí' rian mesa si gui'yaj ún'. Hué dan nî gataj Herodes gunun yun'unj xana daj:

—Gachinj so' un sin huin garan' ruhua á so' riánj, nî riquij nánj. —Daj gataj Herodes.

²³ Nî guta' nîca yya sij rian yun'unj xana daj. Nî gataj sij:

—Nûnj si gachinj so' da'aj do'ôj rian nicaj sunj sanî riquij nánj. —Daj gataj sij gunun yun'unj xana daj.

²⁴ Nî gahui ún' nachínj snan'anj ún' nni ún'. Nî gataj ún':

—Nî un sin gachin gahuin si'yā ruhua re' únj. —Daj gataj ún'.

Nгаа nî gataj nni ún':

—Gachinj re' chra Juan tsínj duguata' nnee aj. —Gataj Herodías gunun da'nîj ún'.

²⁵ Hué dan nî da' rá'yanj gatúj ún' rian nne rey. Nî gataj ún' gunun sí':

—Ruhuáj sisi acuan' riqui re' 'ngô go'o nûn chra Juan tsínj duguata' nnee aj. —Daj gataj ún' gunun rey aj.

²⁶ Hué dan nî ducu ganani ruhua rey. Sanî rian hua guta' nîca yya sij rian yun'unj xana daj ngaa mán ni tsínj nga sij rian mesa, hué dan nî nun ga'uej ruhua sij si guere' nûguan' gataj sij rian yun'unj da aj. ²⁷ Nî 'ngô hora ga'nîj rey daj 'ngô snado gan'anj nâcaj sí' chra Juan anj. ²⁸ Hué dan nî gan'anj snado ducuaga' ga'nin' sij chra Juan nicaj sij ga'na' sij 'ngô go'o nûn chra Juan. Nî ga'ui' sij ra'a yun'unj xana daj. Nî naga'ui' ún' ra'a nni ún' anj.

²⁹ Ngaa nî ngaa gunun ni tsínj nico' Juan, ngaa nî ga'na' nâcaj ni sij níman daj nicaj ni sij gan'anj gachin' ni sij.

Alimentación de los cinco mil

³⁰ Hué dan nî nahuin yu' ni tsínj gan'anj ga'mi nûguan' sa' xi'í Jesús. Nî nahuin yu' ni sij nga Jesús. Nî nata' ni sij daran' si gui'yaj ni sij gunun Jesús. Nî nata' ni sij si digyán ni sij rian ni ngüi nej. ³¹ Ngaa nî gataj Jesús:

—Gan'anj nîni né' naran ruhua á re' doj quij qui'yanj nâco aj. —Daj gataj Jesús.

Daj si ga'na' nico ni ngüi rian Jesús. Nî gahui ni sij nej. Xi'í daj, nî na'ue gujri' Jesús nga ni tsínj nico' sij xa ni sij mánj.

³² Ngaa nî gatúj ni sij chruhua 'ngô riô. Nî gan'anj urin ni sij 'ngô quij qui'yanj nâco. ³³ Sanî guini'i nico ni ngüi gan'anj ni sij. Nî nani'i ni ngüi Jesús. Nî gunánj ni sij gan'anj ni sij rian gan'anj ni dugüi' Jesús. Nî 'na' ni ngüi daj ni xuman' ngaj nîchrun'. Nî guisîj sini ni sij ana'uij ni sij si ga'na' Jesús. ³⁴ Nî ngaa nanij Jesús chruhua riô, ngaa nî guini'i sij mán nico ni ngüi aj. Nî gahuin 'i ruhua sij ni'yaj sij ni sí'. Daj si rún' huin xachij nitaj tsínj dugumi huin ni sij. Ngaa nî gaxî'i sij digyán sij ga'i nûguan' rian ni ngüi daj.

³⁵ Nî ngaa guisîj güi di'nî, nî ga'na' ni tsínj nico' Jesús. Nî gataj ni sij:

—Yu'uj nan hua ní'nij, nitaj ni ngüi mán mánj. Ní guisíj gahuin di'ni.
 36 Ngaa nì nà'nij re' ni ngüi gan'anj ni sij rancho nga ni xuman' ngaj
 nìchrun' sisí guíran ni sij si xà ni sij. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

37 Saní gataj Jesús:

—Ga'ui' a ni é re' si xà ni sij nánj. —Daj gataj Jesús.

Ngaa nì gataj ni tsínj daj:

—Gan'anj ni únj guíran ni únj hujj ciento denario chrachrúnj ga'ui' ni
 únj si xà ni sij, ruhuá re' ní'. —Daj gataj ni sij.

38 Ngaa nì gataj Jesús:

—Nì undaj chrachrúnj nicaj a ni é re' únj. Güj a ni é re' nì'yaj á re' aj.
 —Daj gataj Jesús.

Nì ngaa guini'i ni sij, nì gataj ni sij:

—Nì un'un' chrachrúnj nga hujj gué xucuaaj nicaj ni únj anj. —Gataj ni
 sij.

39 Ngaa nì ga'nin' Jesús sun sisí gan'anj gane da xi'nin' ni ngüi rian chrin'
 mare aj. 40 Nì gane ni ngüi da xi'nin'. Nì nne ni xi'nin' huin 'ngo ciento
 ran' ni ngüi nej. Nì nne ni xi'nin' huin hujj xia chí' ran' ni ngüi nej.

41 Ngaa nì guida'a Jesús un'un' chrachrúnj nga hujj xucuaaj daj. Nì ni'yaj
 sij xata'. Nì naga'ui' sij si-guruhua Yan'anj. Ngaa nì gura' da'aj sij ni
 chrachrúnj ga'ui' sij ra'a ni tsínj nico' sij sisí naga'ui' ni sí' ra'a ni ngüi
 aj. Nì gura' da'aj sij hujj xucuaaj daj rian ni ngüi nej aj. 42 Ngaa nì xa
 daran' ni sij. Nì gara ran riqui ni sij. 43 Ngaa nì ganacaj ni sij dasu gunáj
 daj nga xucuaaj nej. Nì nara ni sij chruhua xuhuij xuguti chrachrúnj nga
 xucuaaj aj. 44 Nì guisíj un'un' mí ni tsínj xa daj, guí'yaj Jesús.

Jesús anda sobre el mar

45 Hué dan nì 'ngo hora guí'yaj Jesús sisí gatu ni tsínj nico' sij chruhua
 riq chéj rian nnee gachin sini ni sij anéj chrej du'ua laguna da' xuman'
 gu'naj Betsaida. Nì gunáj Jesús. Ngaa nì gana'nij sij ni ngüi nan' ni sí'
 xánj ni sí'. 46 Nì ngaa guisíj na'nij sij nan' ni sí', ngaa nì gahui sij chra 'ngo
 quij gan'anj sij gachinj jni'yaj sij rian Yan'anj.

47 Nì ngaa guisíj guini, nì huaj riq daj dani laguna xachij da aj. Nì gunáj
 urin Jesús rian yo'ój. 48 Nì guini'i Jesús xun nín' ruhua ni sij nnee nga
 chrun. Nì núnaj ni sij. Daj si 'nà' nucuaaj nané rian ni sij. Nì ngaa chruhua
 guerenga', nì gan'anj Jesús gachéj sij rian nnee huaj sij nari' dugüi' sij nga
 ni tsínj daj. Nì huin ruhua sij gachin sij ne' rian ni tsínj huaj da aj. 49 Nì
 ngaa guini'i ni tsínj nico' Jesús si chéj sij rian nnee, nì gani ruhua ni sí' sisí
 hué sij huin 'ngo sta'naj. Nì xi'í daj gaguáj ni sí'. 50 Daj si guini'i daran' ni
 sí' man'an sij. Nì guxu'ui' niman ni sí'. Hué dan nì hora gataj Jesús gunun
 ni sí':

—Ga nucuaaj niman án re'. Yünj huin nánj. Sij guxu'ui' a ni é re' mánj.
 —Daj gataj Jesús.

51 Ngaa nì gahui Jesús chruhua riq rian nun ni sij. Ngaa nì ganiquin'
 nané. Nì gan'anj ruhua ni sij. 52 Daj si nun xacaj cuenta ni sij xi'í si sa'
 guí'yaj Jesús ngaa gura' da'aj sí' chrachrúnj. Nì hua rümi' gué niman ni
 sij. Nì nun ga'ue gunun ni sij.

Jesús sana a los enfermos en Genesaret

53 Nì ngaa guisíj ni sij anéj du'ua laguna xachij daj, nì guisíj ni sij 'ngo
 yu'uj gu'naj Genesaret. Nì numij ni sij riq du'ua laguna aj. 54 Nì ngaa
 nanij ni sij chruhua riq, ngaa nì 'ngo hora ganani'i ni ngüi man'an Jesús.

55 Nj gunánj daran' ni ngüi 'na' da' daran' xuman'. Nj guta' ni sij ni ngüi a'nan' rian chrun chéj nicaj ni sij ga'na' ni sij rian huaj Jesús. 56 Nj daran' xuman' gatúj Jesús si xuman' le'ej nej, si xuman' xachij nej, si rancho nej, nj gurúj ni sij ni ngüi a'nan' ne' cayu. Nj gachínj jni'yaj ni sij sisi ga'uej sí', nj ganun ni sij hué du'ua si-gan' sí'. Nj ganahuin daran' ni ngüi ganun si-gan' sí' aj.

7

Lo que contamina al hombre

1 Nj gahuin njchrun' ni tsínj fariseo nga ni tsínj digyán si-ley Moisés rian nne Jesús. Nj 'na' ni sij xuman' Jerusalén. 2 Nj guini'i ni sij sisi nitaj si naniá' nico ni tsínj nico' Jesús ra'a ni sí' ngaa xa ni sí' chrachrúnj. Ngaa nj ga'mi quij ni sij gataj ni sij sisi nun hua sa' si 'yaj ni sí'. 3 Daj si nicaj ni tsínj fariseo nga daran' ni tsínj israelita 'ngo ducúanj si digyán xi ni sij rian ni sij. Nj sisi nitaj si naniá' nico ni sij ra'a ni sij, ngaa nj sj xa ni sij, gataj ni xi ni sij. 4 Nj ngaa nasj ni sij huan'anj ni sij yu'ue, ngaa nj sisi nitaj si naniá' nico ni sij ra'a ni sij, nj sj xa ni sij nej mánj. Nj hua ná nj ga'nin' ni xi ni sij sun rian ni sij sisi daj gui'yaj ni sij. Hué dan nj na'nin' ni sij vaso nej, siu nej, chruj gaga' nej, nga nna nej aj.

5 Xi'í daj gachínj snan'anj ni tsínj fariseo nga ni tsínj digyán si-ley Moisés man'an Jesús. Nj gataj ni sij:

—Nj un sin huin nj nitaj si nico' ni tsínj nico' man'án re' dugumi ni sij si-ducuanj xi únj únj. Xa ni sij, sanj nitaj si naniá' nico ni sij ra'a ni sij mánj. —Daj gataj ni tsínj daj gunun Jesús.

6 Ngaa nj gataj Jesús:

—Hué ni é re' huin tsínj digya' yun'unj. Hua yya xanga' si-nuguan' xí' Isaías ngaa ga'mi sij si-nuguan' Yan'anj xi'í ni é re'. Daj si gataj sij: Nun yan'anj ni ngüi nan nga du'ua ni sij yünj anj. Sanj njni huin niman ni sij nánj.

7 Nitaj si ní'yanj si nico' ni sij yünj mánj.

Daj si nuguan' digyán ni sij huin nuguan' a'nin' ni tsínj sun anj.

Nj sé si digyán ni sij si-nuguan'anj rian ni ngüi mánj. Daj gataj si-nuguan' xí' Isaías.

8 Daj si dunáj ni é re' nuguan' ga'nin' Yan'anj sun rian né'. Nj da'a ni é re' si-ducuanj ni ngüi. Ngaa nj na'nin' a ni é re' ni siu nej, ni vaso nej. Nj dagahuin ni é re' ga'j angu nuguan' nej. —Gataj Jesús gunun ni sij.

9 Nj gataj Jesús nej:

—Hua dunáj gué ni é re' nuguan' ga'nin' Yan'anj sun rian né'. Nj dugumi ni é re' si-ducuanj ni man'an ni é re'.

10 Nj gataj Moisés: “Güinun yan'ánj re' chré re' nga nni re'.” Nj: “Nj un tsínj a'mi quij rian chrej sij nga nni sij, ngaa nj gahui' sij nánj.” Daj gataj Moisés. 11 Sanj ataj á re' sisi ga'ue gataj 'ngo tsínj daj gunun chrej sij nga nni sij: “Huin ruhuaj riquij san'anj nan rian nungüej é re'. Sanj yyaj nj sj ga'ue. Daj si san'anj nicā nan huin corbán”, ataj ni é re'. Nj corbán huin ruhuaj gata ofrenda güenda Yan'anj. 12 Nj sisi da'nga' daj gataj 'ngo tsínj daj rian chrej sij nga nni sij, ngaa nj nun ga'uej sij chracuij sij chrej sij nga nni sij, 'yaj ni é re'. 13 Nj hué ducúanj daj 'yaj yun ni é re' si-nuguan' Yan'anj, digyán ni é re' si-chrej ni é re' rian ni ngüi. Nj hué da'nga' daj

'yaj ni é re' nga ango ni nuguan' nej. —Daj gataj Jesús gunun ni fariseo nga ni tsínj digyán ley rian ni ngüi.

¹⁴ Hué dan n̄i gaquin̄ Jesús ga'na' ni ngüi rian sij. N̄i gataj sij:

—Gunun daran' ni é re' nuguan' nan. N̄i gara da'nga' ruhua á re' nej.

¹⁵ Nitaj si gahuin quij chruhua niman 'ngo tsínj daj, 'yaj rasun atuj du'ua sij mánj. San̄i gahuin quij chruhua niman sij, 'yaj nuguan' ahui chruhua niman sij aj. ¹⁶ N̄i ngüi taj chraquij, n̄i gunun ni sij aj. —Daj gataj Jesús.

¹⁷ N̄i ngaa gahuin n̄ini Jesús rian ni ngüi, n̄i gatúj sij chruhua hue'. Ngaa n̄i nachínj snan'anj ni tsínj nico' sij xi'í nuguan' digyán sij rian ni ngüi daj.

¹⁸ Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Hua guę na'ue gara da'nga' ruhua á re' mí'. N̄i nunun a ni é re' sisi nitaj si gahuin quij chruhua niman ni ngüi 'yaj rasun atuj du'ua ni sij mí'.

¹⁹ Daj si nitaj si atuj-ú' nimún'. San̄i atuj-ú' riquí'. Hué dan n̄i ahui-í' ri'í'. —Daj gataj Jesús.

N̄i nuguan' nan huin ruhuaj gata sisi daran' si xa né' hua sa' aj. ²⁰ N̄i gataj Jesús nej:

—Gahuin quij ruhua niman 'ngo tsínj daj, 'yaj nuguan' ahui chruhua niman sij aj. ²¹ Daj si nan huin nuguan' quij ahui chruhua niman ni ngüi. N̄i ani quij ruhua ni sij. N̄i a'mi ni sij nga ango nica' ni ngüi nej. N̄i 'yaj squira' ni sij nej. N̄i dagahui' ni sij niman nej. ²² N̄i 'yaj t̄u ni sij nej. N̄i huin ruhua ni sij guiri' ni sij si'yaj dugüi' ni sij nej. N̄i 'yaj ni sij gaquin' nej. N̄i digya' yun'unj ni sij nej. N̄i 'yaj quij ni sij nga nneę cúj ni sij nej. N̄i huin xicoj ruhua ni sij nej. N̄i a'mi yya' ni sij nej. N̄i nneę ni sij nej. N̄i n̄i'yun a'mi ni sij nej. ²³ Hué daran' nuguan' quij nan ahui chruhua niman ni ngüi. N̄i hué ni nuguan' nan huin gui'yaj quij chruhua niman ni ngüi nej. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj sij.

La fe de la mujer sirofenicia

²⁴ Hué dan n̄i naxuman Jesús gahui sij yu'uj daj gan'anj sij xuman' Tiro nga xuman' Sidón. N̄i gatúj sij chruhua 'ngo hue'. N̄i nitaj si huin ruhua sij sisi n̄ani'i ni ngüi man'an sij. San̄i nun ga'ue guixij huí sij mánj. ²⁵ N̄i 'ngo hora gunun 'ngo yun'unj xana sisi guisij Jesús yu'uj daj. N̄i nun naneę xi'í chruhua niman da'n̄i ún'. N̄i gan'anj ún' ganiquin' ráj dacoj ún' dacoj man'an Jesús. ²⁶ N̄i yun'unj xana sirofenicia a'mi snan'anj griego huin ún'. N̄i ga'mi yaco ún' sisi guiri Jesús naneę xi'í n̄un niman da'n̄i ún'. ²⁷ San̄i gataj Jesús:

—Gana'uij acuán' re' si xa ni tsin' le, n̄i gara sini riqui anin'inj. Nitaj si hua sa' si ga'ne' si-chrachrunj ni tsin' ga'ui' du'ua ni xuhue mánj. —Daj gataj Jesús.

²⁸ Ngaa n̄i nanicaj ún' gataj ún':

—Xanga' si atáj re' Señor. San̄i da' ni xuhue man riqui mesa xa xú' ni daru chrachrúnj ayu xa ni tsin' anj. —Daj gataj ún'.

²⁹ Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Xi'í nuguan' ga'mí re', n̄i ga'ue gan'anj re'. Daj si hua guisij gahui naneę xi'í chruhua niman da'n̄i xana re' aj. —Daj gataj Jesús.

³⁰ N̄i ngaa nasij unj ducua unj, n̄i xacaj unj cuenta sisi ngay da'n̄i xana unj hua ngay ún' rian nna. San̄i hua guisij gahui naneę xi'í chruhua niman ún'.

Jesús sana a un sordomudo

³¹ Hué dan n̄i gahui ruhua' yún Jesús yu'uj ngaj xuman' gu'naj Tiro. N̄i gachin sij xuman' Sidón gan'anj sij yu'uj ngaj xuman' gu'naj Decápolis. N̄i guis̄ij sij du'ua laguna xachij gu'naj Galilea aj. ³² N̄i nicaj ni sij 'ngo tsínj hua so'o na'ue ga'mi sa' si' ga'na' ni sij rian Jesús. N̄i gachínj jni'yaj ni sij rian Jesús sis̄ij guta' si' ra'a sí' chra tsínj da aj. ³³ N̄i nicaj Jesús tsínj daj gan'anj sij 'ngo yu'uj nitaj ngüi mánj. N̄i diguij Jesús chra ra'a sij chruhua chraquij tsínj daj. Ngaa n̄i gara sta'nunj sij doj, n̄i ganun ra'a sij yya tsínj daj nej aj. ³⁴ Ngaa n̄i ni'yaj Jesús xata' guchej sij. N̄i gataj sij:

—Efata. —Gataj Jesús. N̄i nuguan' daj huin ruhuaj gata: Ga naxi'ni anj.

³⁵ N̄i hué 'ngo hora daj, n̄i naxi'nij chraquij tsínj so'o daj. N̄i nahuin sa' yya si'. ³⁶ N̄i ga'nin' Jesús sun rian ni tsínj niquin' yu'uj daj sis̄ij si nuna ni sij rian ni ngüi si guiyaj sij mánj. Hué dan n̄i ngaa doj na'uej Jesús nuna ni sij rian ni ngüi, san̄i n̄anjan nari' nucua ni sij doj nuna ni sij aj. ³⁷ N̄i ducu gan'anj ruhua ni ngüi xi'í si guiyaj Jesús. N̄i gataj ni sij:

—Hua 'uee 'yaj sij daran'anj. Da' tsínj so'o unun, 'yaj sij. N̄i da' tsínj rá'yan' a'mi, 'yaj sij nej aj. —Daj gataj ni sij.

8

Alimentación de los cuatro mil

¹ N̄i güi daj, n̄i huaj nico ni ngüi nga Jesús. N̄i nitaj si nicaj ni sij si xa ni sij. Ngaa n̄i gaquínj Jesús ga'na' ni tsínj nico' sij. N̄i gataj sij:

² —Nahuin 'i ruhuaj ni'yá daran' ni ngüi man nan. Daj si s̄ij huaj'nij güi mán ni sij ngaj aj. N̄i nitaj si nicaj ni sij si xa ni sij mánj. ³ Sis̄i na'n̄i ni sij nan' ni sij ducua ni sij ngaa nitaj si xa ni sij, n̄i guinichre ni sij huaj ni sij chruhua chrej, ruhuaj aj. Daj si hua da'aj ni sij 'na' gan' anj. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

⁴ N̄i gataj ni sij gunun sí':

—Daj un sin gui'yó' guiri' ga'ui' xa ni ngüi 'ngo yu'uj nitaj mán nan únj. —Daj gataj ni sij.

⁵ Ngaa n̄i nachínj snan'anj Jesús ni sij. N̄i gataj sí':

—N̄i undaj chrachrúnj nicaj a ni é re' únj. —Gataj Jesús.

—Ichij chrachrúnj nicaj ni únj. —Gataj ni sij.

⁶ Ngaa n̄i ga'nin' Jesús sun sis̄ij gan'anj gane ni ngüi rian yo'ój. Ngaa n̄i guida'a sij ichij chrachrúnj ra'a sij. N̄i nago' sij si guruhua Yan'anj. Ngaa n̄i gura' da'aj sij chrachrúnj daj ga'ui' sij ra'a ni tsínj nico' sij. N̄i da'nga' ni sí' ra'a ni ngüi man anj. ⁷ N̄i nicaj ni sij 'ngo si huij xucua le. Ngaa n̄i nago' Jesús si guruhua Yan'anj. N̄i ga'nin' sij sun rian ni sí' sis̄ij da'nga' ni sí' xucua daj rian ni ngüi. ⁸ N̄i xa daran' ni sij. N̄i gara ran riqui ni sij. Ngaa n̄i gara ichij xuguti, guiyaj si xitin' gunáj aj. ⁹ N̄i guis̄ij 'ngo si gan'anj mí ni tsínj xa aj.

Ngaa ni na'nij Jesús nan' ni sij. ¹⁰ Ngaa n̄i 'ngo hora gatúj Jesús nga ni tsínj nico' sij chruhua riq chéj rian nnee gan'anj ni sij 'ngo yu'uj gu'naj Dalmanuta.

La demanda de una señal

¹¹ Ngaa n̄i ga'na' ni tsínj fariseo. N̄i gaxi'i ni sij gani dugüi' ni sij nga Jesús. N̄i chruhua ni sij guiyaj ni sij 'ngo xi' gatú Jesús. Ngaa n̄i gachínj ni sij rian Jesús sis̄ij guiyaj si' 'ngo si sa' 'na' rian Yan'anj. Ngaa n̄i guini'i ni sij sis̄ij 'na' si' rian Yan'anj, ruhua ni sij.

12 Ngaa n̄i guchej n̄in' ruhua Jesús, n̄i gataj sij:

—N̄i ʔn̄ sin huin n̄i achínj ni ngüi man̄ yyaj 'ngo si sa' 'na' rian Yan'an̄j riánj ʔnj. Xanga' yya at̄a gunun a ni é re' sisi s̄i gui'yā 'ngo si sa' 'na' rian Yan'an̄j guini'i ni é re' mánj. —Daj gataj Jesús.

13 Ngaa n̄i dunáj Jesús ni tsínj daj. N̄i gatúj ruhua' yún sij chruhua rió gan'an̄j sij anéj chrej du'ua laguna xachij da aj.

La levadura de los fariseos

14 N̄i guini'yun ni tsínj nico' Jesús guinica j ni sij chrachrúnj xa ni sij. N̄i urin chrachrúnj nicaj ni sij huaj ni sij chruhua rió aj. 15 Ngaa n̄i ga'nin' Jesús sun rian ni sij. N̄i gataj sí':

—Ga cuidado a ni é re' nga man'an̄ án re'. N̄i guruj a ni é re' nga si-levadura ni tsínj fariseo nga rey Herodes nej aj. —Daj gataj Jesús.

16 N̄i ga'mi man'an̄ ni sij gunun dugüi' ni sij. N̄i gataj ni sij:

—Da'nga' daj ga'mi Jesús xi'í si nitaj chrachrúnj nicaj ʔnj. —Daj gataj ni sij.

17 San̄i gunun Jesús si gataj ni sij. Ngaa n̄i gataj sí':

—N̄i ʔn̄ sin huin ataj á re' sisi nitaj chrachrúnj nicaj á re' ga'na' á re' ʔnj. Hua guē na'ue gunun a ni é re' ga'. N̄i nitaj si acaj á re' cuenta da ga mí'. Hua ránj laquinj chra ni é re' nan ni'. 18 Nun rundij rian án re', san̄i nun xiguin ni'yaj á re' mánj. Nun chraquij a ni é re', san̄i nunun a ni é re' mánj. Nitaj si nun ruhua ni é re' ga mí'. 19 Ngaa da'ngāj ʔn̄'un' guē chrachrúnj xa ʔn̄'un' mí ni tsínj daj, ngaa n̄i ʔndaj xuguti gara si xitin' nacaj ni é re' ʔnj. —Daj gataj Jesús.

Ngaa ni:

—Xuhuij gahuin anj. —Gataj ni sij.

20 Ngaa n̄i gataj ruhua' yún Jesús:

—N̄i ngaa da'ngāj ichij guē chrachrúnj xa gan'an̄j mí ni tsínj daj, ngaa n̄i ʔndaj xuguti gara nacaj ni é re' ʔnj. —Gataj Jesús.

Ngaa ni:

—Ichij gahuin anj. —Gataj ni sij.

21 Hué dan n̄i gataj Jesús:

—Hua nunun ni é re' ga mí'. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

Un ciego sanado en Betsaida

22 Hué dan n̄i guis̄ij ni sij xuman' gu'naj Betsaida. N̄i nicaj ni ngüi 'ngo tsínj duri ga'na' ni sij rian Jesús. N̄i ga'mi yaco ni sij sisi ganun ra'a Jesús tsínj daj. 23 Ngaa n̄i guida'a Jesús ra'a tsínj duri daj. N̄i guiri sij sí' ne' chrej xe' xuman' daj. N̄i guta' sij dane sta'nun̄j sij rundij rian sí'. Ngaa n̄i guta' sij ra'a sij rian man'an̄ tsínj daj. N̄i nachínj snan'an̄j sij sí' sisi xiguin ni'yaj sí' doj aj.

24 Ngaa n̄i ni'yaj sí'. N̄i gataj sí':

—Ni'ínj ni tsínj. N̄i daj rún' hua ni chrun hua ni sij. San̄i chéj ni sij ni'yā aj. —Daj gataj tsínj duri daj gunun Jesús.

25 Hué dan n̄i guta' ruhua' yún Jesús ra'a sij rundij rian tsínj daj. N̄i ni'yaj sa' sij. N̄i ganahuin sij. N̄i rugüi' sa' daran' si ni'yaj sij nej aj. 26 Ngaa n̄i na'n̄j Jesús nan' sij ducuá sij. N̄i gataj sí' gunun sij:

—S̄i gatúj re' chruhua xuman'. N̄i s̄i gatáj re' rian n̄i a 'ngo ni ngüi man̄ xuman' mánj. —Daj gataj Jesús.

La confesión de Pedro

²⁷ Ngaa n̄i gahui Jesús nga ni tsínj nico' sij gan'anj ni sij ni xuman' le yu'uj gu'naj Cesarea de Filipino.

N̄i chéj ni sij huaj ni sij, n̄i nachínj snan'anj Jesús ni sij. N̄i gataj sí':

—N̄i un tsínj huínj ataj ni ngüi, ruhua á re' únj. —Daj gataj Jesús nachínj snan'anj sij aj.

²⁸ Ngaa n̄i gataj ni tsínj nico' sij:

—Ataj 'ngo ni sij sisi hué re' huin tsínj gu'naj Elías. N̄i ataj ango ni sij sisi hué re' huin ango tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj. —Daj gataj ni sij.

²⁹ Ngaa n̄i nachínj snan'anj Jesús ni sij. N̄i gataj sij:

—N̄i un tsínj huínj, ruhua man'an án re' únj. —Gataj Jesús.

Ngaa n̄i gataj Pedro:

—Hué re' huin Cristo aj. —Daj gataj Pedro.

³⁰ San̄i ga'nin' Jesús sun rian ni sij sisi s̄i nata' ni sij rian n̄i a 'ngo ni ngüi un tsínj huin sí' mánj.

Jesús anuncia su muerte

³¹ Ngaa n̄i gaxi'i Jesús digyán sij rian ni tsínj nico' sij. N̄i gataj sij sisi hua nian guiran' nico sij sayun huin sij da'nij ni ngüi. N̄i gataj Jesús sisi d̄anicaj ni tsínj huin achij man'an sij. N̄i da'nga' daj gui'yaj ni chrej huin rian nga ni tsínj digyán ley nej. N̄i dagahui' ni sí' man'an sij nej. San̄i xiráj hua'nij güi, n̄i ḡana'nij sij, gataj sij. ³² N̄i nata' n̄ica Jesús nuguan' daj rian ni tsínj nico' sij. Ngaa n̄i nicaj Pedro Jesús gan'anj anéj sij d̄oj. N̄i gaxi'i Pedro chran' sij sí'. ³³ San̄i nanicaj Jesús ni'yaj sij ni tsínj nico' sij. N̄i gahuin huee Jesús gataj sij rian Pedro:

—Guxun re' man'an re' riánj, Satanás. Nitaj si huin ruhua re' rún' huin ruhua Yan'anj mánj. Rún' huin ruhua ni ngüi huin ruhua re' nánj. —Daj gataj Jesús.

³⁴ Ngaa n̄i gaquínj Jesús ni ngüi ḡa'na' ni sij rian niquin' sí' nga ni tsínj nico' sí' nej. N̄i gataj Jesús:

—Sisi hua 'ngo tsínj ruhua n̄ico' yünj, ngaa n̄i d̄unaj tsínj daj si-chrej man'an sij. Ngaa s̄ij n̄i gata sij rugutsi guinico' sij yünj guiran' sij sayun ngāj aj. ³⁵ Tsínj na'uej ruhua ḡahui' sij ngāj, n̄i ḡa ni'ya sij. San̄i tsínj ḡa'ue ḡahui' xi'í man'anj nga xi'í nuguan' s̄a' a'mi man'anj, ngaa n̄i gane n̄iganj sij aj. ³⁶ N̄i sisi gui'yaj gana 'ngo tsínj daj daran' si man chruhua xungüi gahuin si'yaj sij, ngaa n̄i un sin huin-in' sisi ḡa ni'ya niman sij, ruhua á re' únj. Nitaj si gui'yaj gana sij mánj. ³⁷ N̄i n̄unj si guere' si'yaj 'ngo tsínj daj chruhua xungüi nan, san̄i ḡa'ue ḡahuin nīa' ruhua sij sisi ḡa ni'na' n̄iganj n̄in' sij.

³⁸ 'N̄i xungüi nan man ni ngüi dunáj Yan'anj. N̄i man ni ngüi 'yaj gaquin' nej. N̄i sisi hua 'ngo tsínj na'aj ni'yaj yünj nga si-nuguan'anj rian ni ngüi daj, ngaa n̄i gahuin na'a nga sij ngaa ḡa'na' yünj nga ni ángel s̄a' chruhua xungüi nan. N̄i güi ḡa'na' yünj daj, n̄i gahuin 'uej n̄in' ruhua, gui'yaj chre huínj da'nij ni ngüi aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

9

¹ N̄i gataj Jesús nej:

—Xanga' at̄a gunun a ni é re' sisi nitaj si ḡahui' daran' ni ngüi mán yu'uj nan da' guini'i ni sij ḡa'na' guida'a Yan'anj sun nucua. —Daj gataj Jesús.

La transfiguración

² Nĭ ngaa gachin huatan' güi, nĭ nicaj Jesús Pedro nga Jacobo nej, Juan nej, gahui sij gan'anĭ nĭni sij chra 'ngo quij xacan. Nĭ ganahuin 'ueé nnee cúj Jesús ne' rian ni sij. ³ Nĭ nahuin aca si-gan' sij daj rún' hua yu'ue' gatsi nĭn' huaj. Nĭ a 'ngo ngüi mán chruhua xungüi si gunucuj ne gunan ne si-gan' ne daj rún' hua gatsi si-gan' man'an sij ga mánj. ⁴ Nĭ gurugüi' renga' nungüej tsínj gu'naj Elías nga Moisés a'mi nungüej sí' nga Jesús. ⁵ Ngaa nĭ gataj Pedro gunun Jesús:

—Maestro, dugu'naj mán né' yu'uj nan. Ngaa nĭ gu'i'yó' hua'nij hue' recoj le. Nĭ 'ngoj man'an re'. Nĭ angoj Moisés. Nĭ ángoĭ Elías. —Daj gataj Pedro.

⁶ Daj si nun ni'i sij nĭn' un sin huin ga'mi sij xi'í si ducu guxu'ui' ni tsínj nicó' Jesús.

⁷ Ngaa nĭ nasĭj 'ngo nga guiran-án' rian anin' sij. Nĭ scanij nga gunun anin' sij 'ngö nanĕ si gataj-á':

—Nan huin da'ni 'i ruhuáj. Gunun a ni é re' si ataj sí'. —Daj gataj Yan'anĭ gunun anin' sij.

⁸ Nĭ 'ngo hora ngaa ni'yaj anin' sij xi'nĭj sij, nĭ nitaj 'ngo tsínj niquin' guini'i anin' sij. Urin Jesús niquin' nga sij.

⁹ Nĭ ngaa huaj anin' sij nanĭj sij chra quij, nĭ ga'nin' Jesús sun rian anin' sij sisĭ si nuna ni sij rian nĭ a 'ngo tsínj si guini'i anin' sij mánj. Nĭ ngaa guisĭj gana'nij da'nĭj ni ngüi da, nĭ ga'ue ganata' anin' sij rian ni ngüi si guini'i ni sij, ataj Jesús gunun anin' sij. ¹⁰ Nĭ dĭnj ga du'ua anin' sij xi'í si guini'i sij. Sanĭ nachĭnj snan'anĭ anin' sij dugüi' sij un sin huin ruhua Jesús gataj sí' sisĭ gana'nij sí' scanij ni níman. ¹¹ Nĭ nachĭnj snan'anĭ anin' sij Jesús. Nĭ gataj sij:

—Nĭ un sin huin ataj ni maestro digyán ley sisĭ hua sini ga'na' tsínj gu'naj Elías únj. —Daj gataj anin' sij.

¹² Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Xanga' ga'na' sini Elías. Nĭ hué sí' nagui'yaj sa' daran'anĭ. Nĭ un sin huin ataj si-nuguan' Yan'anĭ sisĭ guĭran' da'nĭj ni ngüi sayun. Nĭ si garan' ruhua ni ngüi nĭ'yaj ni sij man'an sí', ruhua ni é re' únj. ¹³ Sanĭ atá gunun a ni é re' sisĭ hua ga'na' Elías. Nĭ gu'i'yaj quij ni sij daran' si garan' ruhua ni sij gu'i'yaj ni sij nga sí' daj rún' hua gataj si-nuguan' Yan'anĭ xi'í sí' aj. —Daj gataj Jesús.

Jesús sana a un muchacho endemoniado

¹⁴ Nĭ ngaa guisĭj ni sij rian man ango ni tsínj nico' Jesús, ngaa nĭ guini'i ni sij man nĭn' ruhua ni ngüi ganicaj nĭn' xi'nĭj ni sí'. Nĭ man ni maestro digyán si-ley Moisés gani dugüi' ni sij nga ni sí'. ¹⁵ Nĭ ngaa guini'i ni ngüi man'an Jesús, nĭ gan'anĭ ruhua ni sij. Ngaa nĭ gunánj daran' ni sij rian huaj sí'. Nĭ ga'mi ni sij nga sí'. ¹⁶ Ngaa nĭ nachĭnj snan'anĭ Jesús ni sij. Nĭ gataj sí':

—Daj hua nuguan' gani dugüi' ni é re' nga ni tsínj da únj. —Daj gataj Jesús.

¹⁷ Nĭ 'ngö ni tsínj mán yu'uj daj gataj:

—Maestro, nicá da'nĭj sno'ój 'náj rián re' xi'í si nun nanĕ xi'i chruhua cúj niman sij. Nĭ na'ue ga'mi sij mánj. ¹⁸ Nĭ nĭaj di'yaj da'a nanĕ xi'i sij, nĭ natúj nanĕ xi'i sij rian yo'ój. Nĭ ahui yatan' du'ua sij. Nĭ xa ruj sij yan' sij. Nĭ 'ngö yun guinichre nĭn' sij nej aj. Nĭ ga'mi rian ni tsínj nicó' re' sisĭ

gui'ri ni sij nanə xī'i daj. Sanj nun gunucua'j ni sij guiri ni sij má'nj. —Daj gataj tsínj daj.

¹⁹ Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Na'ue guxuman ruhua á re' huin ín re' ni tsínj man yyaj. Na'ue gunucua' gane nigān nga á re' má'nj. Nĭ na'ue gunucua' si-chrej a ni é re' nĭganj má'nj. Nĭca'j á re' sij ga'na' ni é re' riānj anj. —Gataj Jesús.

²⁰ Ngaa nĭ nicaj ni sij tsin' daj guisĭj ni sij rian Jesús. Nĭ ngaa guini'i nanə xī'i daj man'an Jesús, ngaa nĭ guida'a xī'i yacuij man'an tsin' daj. Nĭ naxiru' sij rian yo'ój, gui'yaj nanə xī'i daj. Nĭ narumi sij nanj, nĭ narumi sij nanj. Nĭ ahui yatan' du'ua sij aj. ²¹ Ngaa nĭ nachĭnj snan'anj Jesús chrej tsin' daj.

Nĭ gataj sij:

—Nĭ undaj güi huin si ran' da'nĭj re' nan únj. —Daj gataj Jesús.

Nĭ gataj chrej sij:

—Asij hua le nánj. ²² Nĭ naruhua' natúj sij rian yan'an nga rian nnee nej, 'yaj nanə xī'i xī'í si ruhua nanə xī'i dagahuij. Hué dan nĭ sĭsĭ ga'ue gui'yaj man'an re' 'ngə si sa' hua, ngaa nĭ nahuin 'ĭ ruhua' re' nĭ'yaj re', nĭ chra'cuij re' ni únj anj. —Daj gataj sij gunun Jesús.

²³ Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Sa' sĭsĭ ga'ue guxuman ruhua' re' nĭ'yaj re' Yan'anj. Daj si ga'ue gui'yaj Yan'anj daran'anj nga 'ngə tsínj xuman ruhua ni'yaj man'an Yan'anj anj. —Daj gataj Jesús gunun sij.

²⁴ Ngaa nĭ 'ngə hora gaguáj chrej tsin' daj. Nĭ gataj sij:

—Xuman ruhua'j ni'yā Yan'anj anj. Chra'cuij re' man'anj guxuman ruhua'j doj aj. —Daj gataj sij gunun Jesús.

²⁵ Nĭ ngaa guini'i Jesús sĭsĭ unánj ni ngüi nahuin yu' ni sij rian niquin' sí', ngaa nĭ ga'mi huee sij rian nanə xī'i daj. Nĭ gataj sij:

—So'o ni ngüi, nĭ huin rá'yanj ni sij, 'yáj re' huin re' nanə xī'i. Man'anj a'nin' sun riān so' sĭsĭ gahui so' dĭnaj so' tsin' nan anj. Nĭ sĭ gatuj ruhua' yún so' chruhua niman tsin' nan ga má'nj. —Daj gataj Jesús gunun nanə xī'i daj.

²⁶ Hué dan nĭ gaguáj nanə xī'i daj. Nĭ guida'a ruhua' yún xī'i yacuij tsin' daj, gui'yaj nanə xī'i daj. Hué dan nĭ gahui nanə xī'i tsin' sno'o daj. Nĭ ngaj sij rún' huin 'ngə nĭman huin sij ngaj sij aj. Nĭ gataj ni ngüi sĭsĭ hua yya gahui' sij aj. ²⁷ Sanj guida'a Jesús ra'a tsin' daj. Nĭ nachi nicaj sí' sij. Nĭ nachica sij aj.

²⁸ Ngaa nĭ ngaa gatúj Jesús chruhua hue', nĭ ngaa nne urin Jesús, nĭ nachĭnj snan'anj ni tsínj nico' sij man'an sij. Nĭ gataj ni sij:

—Nĭ un sin huin nĭ nun gunucua'j únj guiri únj nanə xī'i da únj. —Daj gataj ni sij.

²⁹ Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Sĭ ga'ue gui'yaj né' gahui ni nanə xī'i nan niman ni ngüi sĭsĭ nun achĭnj jni'yaj né' rian Yan'anj. Sanj sĭsĭ achĭnj jni'yaj né' rian Yan'anj, nĭ gui'yaj né' ayuno, ngaa nĭ ga'ue aj. —Daj gataj Jesús.

Jesús anuncia otra vez su muerte

³⁰ Ngaa nĭ gahui Jesús nga ni tsínj nico' sij yu'uj daj. Nĭ gachin ni sij estado Galilea. Nĭ na'uej ruhua Jesús sĭsĭ gu'ni'i ni ngüi ne' huaj sij. ³¹ Daj si digyán sij rian ni tsínj nico' sij. Nĭ gataj sij gunun ni sí':

—Naga'ui' 'ngo tsínj daj man'ānj ra'a ni tsínj huīnj da'níj ni ngüi. Ní dagahui' ni sij man'ānj. Sanj xiráj hua'nij güi, nı gāna'nī nánj. —Gataj Jesús gunun ni sij.

³² Sanj nun gara da'nga' ruhua ni sij si gataj sí'. Nı xu'ui' ni sij gachinj snan'anj ni sij man'an sí' xi'í nuguan' daj.

¿Quién es el mayor?

³³ Ngaa nı guisíj Jesús xuman' gu'naj Capernaum.

Hué dan nı ngaa nne sij chruhua hue', ngaa nı nachínj snan'anj sij ni tsínj nico' sij. Nı gataj sij:

—Daj hua nuguan' a'mi ni é re' ngaa huaj ni é re' chrej unun' ni é re' scua'a únj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

³⁴ Sanj dínj ganiquin' du'ua ni sij. Daj si gunun' ni sij huaj ni sij chrej sisi daj hua tsínj huin achij scanij ni sij, ruhua ni sij.

³⁵ Hué dan nı gan'anj gāne Jesús, nı gaquínj sij gā'na' ni xuhuij tsínj nico' sij. Nı gataj sij:

—Sisj hua 'ngo a ni é re' huin ruhua gāhuin achij, ngaa nı guinico' sij ne' rucu. Nı gāhuin sij si-moso ni dugüi' sij aj. —Daj gataj Jesús.

³⁶ Ngaa nı nicaj Jesús 'ngo tsin' gani sij dani ni sij. Nı gani'yan sij xicó j lij daj. Nı gataj sij:

³⁷ —Nı un tsínj nāhuin ra'a 'ngo tsin' nan xi'í si nicaj dugüi' sij ngāj, ngaa nı nāhuin ra'a sij man'ānj nej. Nı tsínj nāhuin ra'a man'ānj, nı sé si nāhuin ra'a sij man'ānj, sanj nāhuin ra'a sij tsínj ga'níj gā'nāj nej aj. —Daj gataj Jesús.

El que no es contra nosotros, por nosotros es

³⁸ Ngaa nı gataj Juan gunun Jesús:

—Maestro, guini'i ni únj 'ngo tsínj a'mi si-xugüi man'án re'. Nı xi'í da ri sij nané xi'í chruhua niman ni ngüi. Sanj nitaj si chéj sij nga únj. Ngaa nı xi'í daj nı nun ga'uej únj sisi gui'yaj sij daj. —Daj gataj Juan gunun Jesús.

³⁹ Ngaa nı gataj Jesús:

—Ga'nin' ruhua ni é re' sisi daj gui'yaj tsínj daj. Daj si sisi gui'yaj 'ngo tsínj daj 'ngo si sa' xi'í si-xugüi, ngaa nı sj ga'ue nanicaj sij gā'mi quij sij xi'íj mánj. ⁴⁰ Daj si tsínj nitaj si unun' ngo', nı chracuij sij yun' anj. ⁴¹ Daj si un tsínj gāhuin rıqui 'ngo tasa nnee go'o ni é re' xi'í si nico' ni é re' man'ānj, ngaa nı gataj yyāj rian án re' sisi naru'ue Yan'anj rian tsínj daj.

Ocasiones de caer

⁴² Nı sisi xuman ruhua 'ngo tsin' nan ni'yaj sij yūnj, ngaa nı niqiu nın' ruhua niman 'ngo tsínj daj sisi digyán sij gui'yaj 'ngo tsin' nan gaquin' nánj. Sa' huin sisi nımı ni sij 'ngo to xxi xá tsínj daj, ngaa nı ga'nij ni sij gan'anj sí' chruhua nnee yan'anj, gui'yaj ni sij.

⁴³ Nı sisi gui'yaj 'ngo a ni é re' 'ngo gaquin', gui'yaj ra'á re', ngaa nı ga'nin' re' ra'á re' daj. Sa' huin ga gundu ra'á re' gatu re' rian gāne nıganj re' nga Yan'anj sisi huij ra'á re', sanj gan'anj re' rian yan'an. ⁴⁴ Nı yu'uj daj nitaj si huaj gahui' xilúj xa ni ngüi mán rian yan'an da mánj. Nı daj nga yan'an daj nitaj si huaj gahui'a mánj.

⁴⁵ Nı sisi gui'yaj 'ngo a ni é re' 'ngo gaquin', gui'yaj dacó j re', ngaa nı ga'nin' re' nánj. Sa' huin ga gundu dacó j re' gatu re' rian gāne nıganj re' nga Yan'anj sisi ga huij dacó j re', sanj ga'nij ni sij man'án re' rian yan'an

anj. ⁴⁶ Nĭ yu'uj daj nitaj si huaj gahui' xilúj xa ni ngüi mán rian yan'an da mánj. Nĭ daj nga yan'an daj nitaj si huaj guina'a mánj.

⁴⁷ Nĭ sisi gui'yaj re' gaquin', gui'yaj rundij rián re', ngaa nĭ guiri re' nánj. Daj si urin rián re' gatu re' rian gane nĭganj re' nga Yan'anj sisi hujj rundij rián re', sanĭ ga'nij ni sij man'an re' rian yan'an aca nĭganj anj. ⁴⁸ Nĭ yu'uj daj nitaj si huaj gahui' xilúj xa ni ngüi mán rian yan'an da mánj. Nĭ daj nga yan'an daj nitaj si huaj guina'a mánj.

⁴⁹ Nĭ guiran' daran' ni ngüi sayun, gui'yaj Yan'anj. Nĭ daj rún' nun sa' nnee 'ngo xucu naga'ui' ni sij rian Yan'anj 'yaj yan, nĭ da'nga' daj gahuin sa' ni ngüi man chruhua xungüi nan, gui'yaj Yan'anj anj.

⁵⁰ Sa' huin yan. Sanĭ sisi nitaj si 'nĭn' mán ga mánj, sanĭ sĭ ga'ue gui'yó' sisi ga 'nĭn' ruhua' yún yan da mánj. Ngaa nĭ daj rún' xa xan' chra 'yaj yan, nĭ da'nga' daj gui'yaj ni é re'. Nĭ ga din'inj ruhua ni é re' nga ni dugüi' a ni é re'. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

10

Jesús enseña sobre el divorcio

¹ Ngaa nĭ gahui Jesús yu'uj daj gan'anj sij da anéj du'ua xinéj nnee gu'naj Jordán huin estado Judea. Ngaa nĭ nahuin yu' ni ngüi mán ni sí' rian Jesús. Nĭ digyán ruhua' yún sij rian ni sí' daj rún' u'yun sij 'yaj sij. ² Ngaa nĭ ga'na' ni tsínj fariseo rian Jesús. Nĭ nachínj snan'anj ni sij sí'. Nĭ gataj ni sij sisi ga'ue si-ley Yan'anj sisi dúnó' nico'. Nĭ hué daj nachínj snan'anj ni sij xi'í si huin ruhua ni sij ga'ui' ni sij gaquin' xiráj Jesús xi'í nугuan' ga'mi sí'.

³ Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Daj ga'nin' Moisés sun rian ni é re' únj. —Daj gataj Jesús.

⁴ Ngaa nĭ gataj ni sij gunun sí':

—Riqui Moisés permiso sisi ga'ue gui'yaj né' yanj ata ga'ui' né' nicá né', ngaa nĭ ga'ue dúnaj né' nicá né' aj. —Daj gataj ni sij aj.

⁵ Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Garun Moisés nугuan' daj xi'í si so'o ni é re' nga niman án re'. ⁶ Sanĭ ngaa sini yan ngaa gui'yaj Yan'anj xungüi nan, nĭ: "Gui'yaj Yan'anj tsínj sno'o nga yun'unj xana." ⁷ Xi'í daj nĭ dúnaj 'ngo tsínj daj chrej sij nga nni sij. Ngaa nĭ gane nугuan'an sij nga nicá sij aj. ⁸ Nĭ nungüej nicá tsínj daj gahuin urin ngüi aj. Ngaa nĭ sé hujj nnee cúj huin nungüej sij ga mánj. Sanĭ urin nnee cúj huin nungüej sij aj. ⁹ Ngaa nĭ ngaa xacaj dugüi' 'ngo tsínj daj nga 'ngo yun'unj daj, gui'yaj Yan'anj, ngaa nĭ sĭ ga'ue gahuin nĭni nungüej sij, gui'yaj ni ngüi mánj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

¹⁰ Nĭ ngaa mán ni sij hue', ngaa nĭ nachínj snan'anj ni tsínj nico' Jesús man'an sí' xi'í nугuan' daj. ¹¹ Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Tsínj guere'e nicá daj, nĭ ganacaj sij ango ngüi, nĭ da'ui sij gaquin' rian nicá sij yun'unj xana xacaj sini sij daj. ¹² Nĭ sisi yun'unj xana daj guere'e nicá ún', nĭ ganacaj ún' ango tsínj, nĭ 'yaj ún' gaquin' nej aj. —Daj gataj Jesús.

Jesús bendice a los niños

¹³ Ngaa nĭ nicaj ni yun'unj xana ni tsin' le ga'na' ne rian Jesús sisi guta' sij ra'a sij. Sanĭ chran' ni tsínj nico' Jesús ni yun'unj xana nicaj ga'na' da aj. ¹⁴ Nĭ ngaa guini' i Jesús, nĭ chran' sij, nĭ gataj sij:

—Ra'a ni é re' si ga'na' ni tsin' riānj. Nī sī chran' ni é re' si ga'na' ne riānj mánj. Daj si rún' huin ni tsin' le nan, nī da'nga' daj huin ni ngūi man rian nicaj sun Yan'anj anj. ¹⁵ Nī xānga' atā gūnun a ni é re' sisī daj rún' rá'yanj xuman ruhua ni le da'nga' da guī'yaj ni é re' rá'yanj guxuman ruhua á re' nī'yaj á re' Yan'anj anj. Nī sisī sé daj guī'yaj á re', ngaa nī si ga'ue gātu ni é re' rian nicaj sun Yan'anj mánj. —Daj gataj Jesús.

¹⁶ Ngaa nī ganān sij ni tsin' daj. Nī guta' sij ra'a sij rian ni tsin'. Nī gachínj jni'yaj sij rian Yan'anj xi'í ni tsin' daj.

El joven rico

¹⁷ Nī ngaa gahui Jesús gachéj sij chrej, ngaa nī gunánj 'ngō tsínj daj guisíj sí' rian Jesús. Nī ganiquin' ráj dācoj sí' ne' rian Jesús. Nī nachínj snan'anj sí' Jesús. Nī gataj sí':

—Maestro sá', un sun guī'yaj sūnj, nī gāne nīgān, ruhuá re' únj. —Daj gataj sí' aj.

¹⁸ Ngaa nī gataj Jesús:

—Nī un sin huin nī atáj re' sisī sá' man'ānj únj. Urin Yan'anj huin si sá' nánj. ¹⁹ Hua ni'í re' ni nuguan' a'nin' Yan'anj sun riun': "Sī ga'mí re' ngā nicā dugūi' re' mánj. Nī sī dagahuí' re' níman mánj. Nī sī guī'yaj tū re' mánj. Nī sī ga'mí re' nuguan' nne xi'í dugūi' re' mánj. Nī sī digya' yun'únj re' dugūi' re' xi'í san'anj mánj. Nī guīnun yan'ánj re' chréj re' ngā nní re' aj." —Daj gataj Jesús gunun tsínj daj.

²⁰ Ngaa nī gataj tsínj daj:

—Maestro, daran' ni nuguan' daj ráj xināj asij hua lē aj. —Daj gataj sij aj.

²¹ Hué dan nī ni'yaj Jesús rian sij. Nī nahuin 'i ruhua sí' ni'yaj sí' sij. Nī gataj sí':

—Achín urin rasun guī'yáj re'. Gūj nan' re' gūdu'ue re' daran' ni si'yáj re'. Nī san'anj guīri' re' daj ga'ui' re' rian ni ngūi niqūi aj. Hué dan nī guīman nico si'yáj re' xata', guī'yaj Yan'anj. Ngaa nī ga'na' re' guīnico' re' yūnj anj. —Daj gataj Jesús gunun tsínj daj.

²² Ngaa nī ducu gahuin ruhua tsínj daj gunun sij si gataj Jesús. Hué dan nī gan'anj sij nani ruhua sij. Daj si hua nico si'yaj sij.

²³ Ngaa nī ni'yaj Jesús xi'níj sij. Nī gataj sij gunun ni tsínj nico' sij:

—Nī 'i huaj gātu 'ngō tsínj xuru'ue rian nicaj sun Yan'anj anj. —Daj gataj Jesús aj.

²⁴ Ngaa nī gan'anj ruhua ni tsínj nico' Jesús xi'í nuguan' gataj sí'. Sanj gataj ruhua' yún Jesús gunun ni sij:

—Jnánj né', nī 'i huaj gātu 'ngō tsínj xuru'ue rian nicaj sun Yan'anj huin tsínj 'i ruhua ni'yaj san'anj. ²⁵ Nī 'i huaj doj gātu 'ngō tsínj xuru'ue rian nicaj sun Yan'anj daj ngā si gāchin 'ngō xucu camello yu'uj táj cúj nuhua aj. Nī xāchij hua xú' da aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

²⁶ Nī ngaa gunun ni sij nuguan' daj, nī ducu gan'anj ruhua ni sij. Nī nachínj snan'anj ni sij ni man'an dugūi' ni sij. Nī gataj ni sij:

—Sisī hué daj huin, nī un tsínj gā'ue nācaj Yan'anj únj. —Daj gataj ni sij.

²⁷ Ngaa ni ni'yaj Jesús rian ni sij. Nī gataj sí':

—Sī ga'ue guī'yaj ni tsínj nuguan' nan mánj. Sanj sé daj huin ngā Yan'anj mánj. Daj si daran' nuguan' gā'ue guī'yaj Yan'anj anj. —Daj gataj Jesús.

²⁸ Sanj gaxi' i gataj Pedro:

—Hua duna únj daran' si'yaj únj. Ní nico' únj man'án re' aj. —Daj gataj Pedro.

²⁹ Ngaa ní gataj Jesús:

—Xanga' atá gunun a ni é re' sisi danéj gahuin 'ngó tsínj dunáj ducúa síj, jnánj síj nej, xica'uij síj nej, chrej síj nej, nni síj nej, nica' síj nej, da'núj síj nej, do'ój síj nej, ní sisi dunáj síj daran' nan rian xi'tj, ní huin ruhua síj nãta' síj si-nuguan'ãnj rian ni ngüi, ³⁰ ní xungüi nan nahuin ra'a síj 'ngó ciento verta hue' nahuin ra'a síj nga jnánj síj nej, xiga'uij síj nej, nni síj nej, chrej síj nej, da'núj síj nej, do'ój síj nej. Saní guíran' síj sayun guí'yaj ní ngüi nun huin xan' ruhua ní'yaj si-nuguan'ãnj. Ní ango xungüi ga'na', ní gane niganj síj nga Yan'anj anj. ³¹ Saní nico' ní ngüi huin achij chruhua xungüi nan, ní nanico' ní síj ne' rücu ango xungüi ga'na' aj. Ní nico' ní ngüi nico' ne' rücu chruhua xungüi nan, ní gahuin achij ní síj ango xungüi ga'na' aj. —Daj gataj Jesús gunun ní síj.

Nuevamente Jesús anuncia su muerte

³² Ní achéj ní síj huaj ní síj ahui ní síj xuman' Jerusalén. Ní taj dian Jesús rian ní síj. Ní garáj yan'anj ruhua ní tsínj nico' Jesús. Ní xu'ui' ní síj nico' rücu ní síj sí' nej aj. Ngaa ní gaquínj Jesús ní tsínj nico' síj ga'na' nini ní síj rian sí'. Ní gaxí'i sí' gataj sí' si gahuin guíran' sí' aj. ³³ Ní gataj sí' gunun ní síj:

—Hua ni'i a ni é re' sisi huaj né' guísi'j né' xuman' Jerusalén. Ní hué yu'uj daj guída'a ní síj man'ãnj naga'ui' 'ngó tsínj daj man'ãnj rian ní chrej a'nin' nga rian ní maestro digyán ley rian ní ngüi. Ní daga'mi dugüi' ní síj sisi dagahui' ní síj man'ãnj huínj da'núj ní ngüi. Ngaa ní naga'ui' ní síj yünj rian ní tsínj 'na' anéj chrej. ³⁴ Ní ga'mi ducu ní síj xi'tj. Ní garaj sta'nunj ní síj man'ãnj nej. Ní dugua'yan ní síj nne' xiráj aj. Ní dagahui' ní síj man'ãnj nej. Saní xiráj huã'nij güi, ní gana'ní nánj. —Daj gataj Jesús gunun ní síj.

Petición de Jacobo y de Juan

³⁵ Ngaa ní gahuin níchrun' nungüej tsínj gu'naj Jacobo nga Juan rian nne Jesús. Ní nungüej síj huin da'núj Zebedeo. Ní gataj nungüej síj:

—Maestro, ruhua nungüej únj sisi guí'yáj re' sinduj gachinj nungüej únj rián re' anj. —Daj gataj nungüej síj.

³⁶ Ngaa ní nachínj snan'anj Jesús ní síj. Ní gataj sí':

—Ní un sin huin ruhua nungüej é re' sisi guí'yã nga nungüej é re' únj. —Daj gataj Jesús.

³⁷ Ní gataj nungüej síj:

—Ngaa gane sún re' xata', ní gahuin 'ueé re', ngaa ní ríqui re' si gane nungüej únj 'ngó únj ra'a sa' re', ní ango únj ra'a røtsi re', ruhua nungüej únj anj. —Daj gataj nungüej síj.

³⁸ Ngaa ní gataj Jesús:

—Nun ni'i nungüej é re' si achínj nungüej é re' riánj mánj. Ga'ue gunucua'j nungüej é re' guíran' nungüej é re' sayun daj rún' guíran' man'ãnj ní'. —Daj gataj Jesús.

³⁹ Ní gataj nungüej síj:

—Ga'ue aj. —Gataj nungüej síj.

Ngaa ní gataj Jesús:

—Xanga' guíran' nungüej é re' sayun ngāj aj. ⁴⁰ Saní na'ue ríqui man'ãnj sisi gane nungüej é re' 'ngó é re' ra'a sa'áj, ní ango é re' ra'a røtsij mánj.

Hua nacui Yan'anj nungüej tsínj gane nungüej chrej xi'ní anj. —Daj gataj Jesús aj.

⁴¹ Nj ngaa gunun ango ichi' ni tsínj nico' Jesús, nj ga'man ruhua ni sí' ni'yaj ni sí' Jacobo nga Juan.

⁴² Sanj gaquínj Jesús ga'na' ni sij. Nj gataj sí':

—Ni'i ni é re' daj 'yaj ni tsínj nicaj sun scanij ni tsínj 'na' anéj chrej. Nj aran' ruhua ni sij guinicaj sun nico ni sij gahuin achij ni sij rian ni ngüi aj. ⁴³ Sanj sé daj gui'yaj á re' mánj. Nj tsínj ruhua gahuin achij scanij a ni é re', ngaa nj gahuin sí' si-moso ni é re' aj. ⁴⁴ Nj tsínj ruhua gahuin rian scanij ni é re', ngaa nj gahuin sij tsínj 'yaj sun rian án re' aj. ⁴⁵ Nj sé si 'nāj sisi gui'yaj sun ni ngüi riānj ruhuāj huñj da'nij ni ngüi. Sanj 'nāj gui'yaj sūnj rian ni ngüi aj. Nj 'nāj gahuñ naru'ue rian si-gaquin' nico ni ngüi aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

El ciego Bartimeo recibe la vista

⁴⁶ Hué dan nj guisij ni sij xuman' Jericó. Ngaa nj gahui Jesús nga ni tsínj nico' sij xuman' daj. Nj nico ni ngüi nico' huaj nej. Nj du'ua chrej nne 'ngo tsínj duri 'yaj caridad gu'naj si' Bartimeo da'nij Timeo. ⁴⁷ Nj ngaa gunun tsínj duri daj sisi hué Jesús Nazareno gachin chrej daj, ngaa nj gaxi'i sij gaguáj sij. Nj gataj sij:

—Jesús, da'nij David, nahuin 'i ruhuá re' ni'yaj re' yūnj aán. —Daj gaguáj sij aj.

⁴⁸ Nj nico ni ngüi chran' sij sisi dínj gane du'ua sij. Sanj doj a' ganari' nucua'j sij gaguáj sij. Nj gataj ruhua' yún sij:

—Da'nij David, nahuin 'i ruhuá re' ni'yaj re' yūnj aán. —Gataj sij aj.

⁴⁹ Ngaa nj ganiquín' Jesús. Nj gataj sij gunun ni tsínj niquin' nga sij:

—Gaquinj a ni é re' ga'na' tsínj daj. —Gataj Jesús.

Hué dan nj gan'anj gaquinj ni sij tsínj duri daj. Nj gataj ni sij:

—Gahuin niā' ruhuá re'. Naxuman re' gun' si aquínj sij ga'na' re' aj.

—Daj gataj ni sij.

⁵⁰ Ngaa nj dugüej tsínj duri daj reto' sij. Nj guéj sij gan'anj nichi sij rian Jesús aj.

⁵¹ Ngaa nj nachínj snan'anj Jesús sij. Nj gataj sí':

—Nj un sin huin ruhuá re' gui'yā nga re', ruhuá re' únj. —Daj gataj Jesús.

Ngaa nj:

—Maestro, huin ruhuāj sisi naxiguin riānj, gui'yáj re' aj. —Gataj tsínj duri daj.

⁵² Ngaa nj gataj Jesús:

—Ga'ue gan'anj re' nánj. Hua nahuín re' xi'í si guxuman ruhuá re' ni'yáj re' man'ānj anj. —Daj gataj Jesús gunun sij aj.

Nj 'ngo hora naxiguin rian tsínj duri daj. Nj guinico' sij Jesús gan'anj sij.

11

La entrada triunfal en Jerusalén

¹ Ngaa nj guisij ni sij nungüej xuman' gu'naj Betfagé nga Betania rian niquin' 'ngo dacan gu'naj Olivos. Nj ngaj nichrun' xuman' Jerusalén. Nj ga'nij Jesús huñj tsínj nico' sij. ² Nj gataj sij:

—Gan'anj nungüej é re' xuman' ngaj ne' rian doj. Nj ngaa huaj gatü nungüej é re', nj nari' rá'yanj nungüej é re' 'ngo urruj anumi. Nj a 'ngo

tsínj nitaj si taj mánj. Nj nachi nungüej é re' nıcaj á re' ga'na' á re' riánj anj. ³ Nj sısı hua ngüi ganachinj snan'anj rian nungüej é re' un sin nı 'yaj á re' daj nga urruj, ngaa nı gataj á re' gunun ni sij: "Man'an Señor nı'yanj xuj aj. Nj hora nı ga'na' nıcaj yún xuj, guı'yaj sı' aj", gataj nungüej é re' gunun ni sij. —Daj gataj Jesús.

⁴ Hué dan nı gan'anj nungüej sij. Nj nari' nungüej sij xú' hua numi xú' chruhua chrej gan'an nıchrun' rian 'ngó hue'. Ngaa nı nachi nungüej sij xú' aj. ⁵ Hué dan nı nachínj snan'anj ni tsínj niquin' yu'uj daj. Nj gataj ni sij:

—Nı un sin nı 'yaj nungüej é re' daj únj. Nı un sin huin nachi nungüej é re' urruj únj. —Gataj ni tsínj daj gunun nungüej sij.

⁶ Nj gataj nungüej sij daj rún' ga'nin' Jesús sun rian nungüej sij. Ngaa nı ga'nin' ruhua ni sij si gan'anj urruj daj.

⁷ Ngaa nı nıcaj nungüej sij urruj ga'na' nungüej sij rian Jesús. Nj guta' nungüej sij si-gan' nungüej sij xiráj urruj. Ngaa nı guitáj Jesús xú' aj. ⁸ Nj gurúj nıco ni ngüi si-gan' ni sij chruhua chrej. Nj gurúj ango ni sij recoj ga'nin' ni sij rıquı quıj gurúj ni sij chruhua chrej rian huaj Jesús aj.

⁹ Nj ni ngüi huaj ne' rian nej, nga ni ngüi nıco' ne' rıcu Jesús aguáj ni sij. Nj gataj ni sij:

—Hua nıa' 'ueé rian tsínj 'na' nga si-xugüi man'an Señor. ¹⁰ Hua 'ueé si-gobierno man'an tsínj gahuin achıj daj rún' gahuin achıj xi ne' tsínj gu'naj David. Ga sa' 'ueé xata' aj. —Daj gaguáj ni ngüi aj.

¹¹ Ngaa nı gatúj Jesús chruhua nuhui nıco nne xuman' Jerusalén. Nj guini'yaj sij daran' rasun mán. Hué dan nı xı'ı si guısıj gahuin di'nı, nı gan'anj sij xuman' Betania nga xuhıj ni tsínj nıco' sij.

Maldición de la higuera estéril

¹² Nj ango güi ngaa gahui ni sij xuman' Betania, nı achin xi'na rıquı Jesús aj. ¹³ Nj guini'ı sij niquin' gan' 'ngó chrun gu'naj higuera. Nj nun coj ra'a chrun daj. Nı gan'anj nichı sij rian niquin'-ın' nı'yaj sıj sısı ayu chruj chra-á'. Sanj nun nari' sıj hıgo mánj. Maan coj ra'a-á' guini'ı sıj si achin guısıj güi gayu chruj aj. ¹⁴ Ngaa nı gataj Jesús gunun chrun daj:

—Nıgan' sı xa nı a 'ngó ni ngüi chruj ayu chra man'án re' mánj. —Daj gataj Jesús.

Nj gunun ni tsínj nıco' sij nuguan' daj.

Purificación del templo

¹⁵ Ngaa nı guısıj ni sij xuman' Jerusalén. Nj gatúj Jesús chruhua nuhui nıco. Nj gaxı'ı sıj guiri sıj ni tsínj mán du'uej rasun nga ni tsínj ránj rasun mán chruhua nuhui daj. Nı guru nıtu Jesús ni mesa sı'yaj ni tsínj naduna san'anj nej. Nı guru nıtu Jesús ni chrun ruguechra' nne ni tsínj du'uej xu'man anj. ¹⁶ Nı nun ga'ui' sıj permıso gata ni ngüi rasun gachın ni sij chruhua nuhui nıco mánj. ¹⁷ Nı gaxı'ı sıj dıgyán sıj rian ni tsínj mán daj. Nı gataj sij:

—Gataj si-nuguan' Yan'anj: "Ducuáj huın rian gachıj jni'yaj daran' ni ngüi man chruhua xungüi rian Yan'anj anj." Gataj si-nuguan' Yan'anj. Sanj nuhui nan gahuin 'ngó huej man ni tsínj tu, 'yaj á re'. —Daj gataj Jesús.

¹⁸ Nı gunun ni tsínj dıgyán si-ley Moısés nga ni chrej a'nin' sı gataj Jesús. Nı gaxı'ı ni sıj daj guı'yaj ni sıj dagahui' ni sıj man'an sı' sı xu'ui' ni sıj nı'yaj

sij sí'. Daj si garáj yan'anj ruhua daran' ni ngüi nga nuguan' digyán sí' rian ni ngüi. ¹⁹ Sanj ngaa guini, nì gahui Jesús xuman' daj gan'anj sij nga ni tsínj nico' sij aj.

La higuera maldecida se seca

²⁰ Nì nìgan' ango güi, nì gachin nìchrun' ni sij rian niquin' chrun higuera daj. Nì guini' i ni sij sisi 'ngo ganaco ya'a siu chrun da aj. ²¹ Hué dan nì ganun ruhua Pedro nuguan' gataj Jesús xi'í chrun daj. Nì gataj sij gunun Jesús:

—Maestro, nì'yaj re' rian chrun ga'mi quíj re' nan, nì nacoj nánj. —Daj gataj sij.

²² Ngaa nì gataj Jesús:

—Guxuman ruhua á re' nì'yaj á re' Yan'anj anj.

²³ 'Xanga' ataj snan'an gunun a ni é re' sisi un tsínj gahuin gataj gunun quij nan: "Guxun re' yu'uj daj, nì ga'nij re' man'an re' chruhua nnee yan'anj anj." Nì sisi nitaj si xij ruhua tsínj daj sisi gachin yya nìn' quij daj, gui'yaj Yan'anj, ngaa nì xanga' gui'yaj Yan'anj si gataj tsínj da aj. ²⁴ Hué daj nì atá gunun a ni é re' sisi gachinj jni'yaj ni é re' 'ngo nuguan' rian Yan'anj, nì guxuman nìn' ruhua á re' sisi hua guiri' ni é re' nuguan' daj, nì xanga' gahuin daj rún' gachinj jni'yaj ni é re' aj. ²⁵ Nì ngaa achinj jni'yaj á re' rian Yan'anj, nì sisi gui'yaj 'ngo dugüi' re' gaquin' rián re', nì guñicaj á re' niman nico xi'í dugüi' re' daj. Ngaa nì ga'ue guñicaj Yan'anj niman nico xi'í si-gaquin' ni man'an re' nej nánj. ²⁶ Sanj sisi sî ga'uej ruhua á re' guñicaj á re' niman nico xi'í gaquin' gui'yaj dugüi' re' rián re', ngaa nì sî ga'ue guñicaj Yan'anj 'ngo niman nico xi'í si-gaquin' a ni é re' nej mánj. —Daj gataj Jesús.

La autoridad de Jesús

²⁷ Ngaa sîj nì nanicaj ni sij xuman' Jerusalén. Nì ngaa chéj Jesús chruhua nuhui, nì ga'na' nichì ni chrej a'nin' nga ni maestro digyán si-ley Moisés nej, ni tsínj huin achij nej. ²⁸ Nì nachínj snan'anj ni sij Jesús. Nì gataj ni sij:

—Nì un sin huin sun, nì 'yáj re' nan únj. Nì un tsínj riqui sun, nì 'yáj re' nan únj. —Daj gataj ni sij.

²⁹ Ngaa nì gataj Jesús:

—Ruhuáj ganachinj snan'an 'ngo nuguan' da man'an án re' aj. Nì sisi danicaj á re' nuguan' daj riánj, nì gatā un sun gui'yā nan gunun a ni é re'. ³⁰ Ngaa nì un tsínj ga'nin' sun rian tsínj gu'naj Juan sisi gata' nnee sí' ni ngüi únj. Yan'anj gataj rian sij ní'. Asî hua ango tsínj gataj rian sij sa'. Gataj a ni é re' 'ngo nuguan' riánj anj. —Daj gataj Jesús.

³¹ Ngaa nì gani guitsi ruhua ni dugüi' ni sij nga nuguan' daj. Nì gataj ni sij gunun dugüi' ni sij:

—Sisi gato' sisi ga'nin' Yan'anj sun rian Juan, ngaa nì gataj Jesús gunun né': "Nì un sin huin nun guxuman ruhua á re' nì'yaj á re' man'an sij únj", gataj sí'. ³² Nì sî ga'ue gato' sisi ga'nij ni tsínj ga'na' sij mánj. —Daj gataj ni sij xi'í si xu'ui' ni sij nì'yaj ni sij ni ngüi aj.

Daj si gani ruhua daran' ni ngüi sisi Juan gahuin xanga' 'ngo tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj anj.

³³ Ngaa nì gataj ni sij gunun Jesús:

—Nun ni'í únj mánj. —Daj gataj ni tsínj a'nin' daj.

Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Hué dan n̄i s̄i gatā gunun a ni é re' un tsínj ga'nin' sun riānj, guí'yā daj rún' 'yā mánj. —Daj gataj Jesús.

12

Los labradores malvados

¹ Ngaa n̄i gax̄i'í Jesús nani sij cuento digyán sij rian ni ngüi. N̄i gataj sij: —Ganarij 'ngo tsínj daj nico coj uva. N̄i guí'yaj sij 'ngo xingá ganicañ rian gunun sij. N̄i gánj sij yu'uj rian gan̄i sij chruj uva guí'yaj sij vino. N̄i guí'yaj sij 'ngo hue' xācan xxi sis̄i dugumi ni tsínj dugumi daran' ni coj daj. Ngaa n̄i naga'ui' sij si-coj sij coj chruj uva daj rian ni tsínj sis̄i dugumi ni sí' si'yaj sij. Ngaa n̄i gan'anj gan' sij ango xuman'. ² N̄i ngaa guis̄ij güi gane uva, ngaa n̄i ga'n̄ij sij 'ngo si-moso sij gan'anj gachinj sí' rian ni tsínj mán 'yaj sun daj chruj si huin si'yaj sij. ³ San̄i guida'a ni tsínj mán 'yaj sun daj si-moso sij daj. N̄i ga'ui' ni sij chrun sí'. N̄i na'n̄ij ni sij nan' yun sí'. ⁴ Hué dan n̄i ga'n̄ij ruhua' yún tsínj daj ango si-moso sij. San̄i ga'ui' ni sij yej sí'. N̄i guiran' x̄i'í chra' sí'. N̄i guí'yaj quij ni sij nga' sí' aj. ⁵ Ngaa n̄i ga'n̄ij ruhua' yún tsínj daj ángo si-moso sij. San̄i dagahui' guē man'an ni sij sí' aj. N̄i ga'n̄ij sij ga'í doj moso gan'anj. N̄i ga'ui' ni tsínj mán 'yaj sun da'aj ni sí'. N̄i dagahui' ni sij ango da'aj ni sí'. ⁶ N̄i gunáj ango rin tsínj rian tsínj d̄o'oj daj. N̄i tsínj gunáj daj huin da'n̄ij sij. N̄i 'í ruhua sij ni'yaj sij da'n̄ij sij. N̄i da' s̄ij daj ga'n̄ij sij da'n̄ij sij gan'anj rian ni tsínj mán 'yaj sun daj. N̄i gataj sij gunun man'an sij: “Ga n̄i'yanj ni sí' nga man'an da'n̄i aj”, ataj sij gunun man'an sij. Ngaa n̄i ga'n̄ij sij da'n̄ij sij gan'anj sí'.

⁷ San̄i gataj ni tsínj 'yaj sun daj gunun dugüi' ni sij: “Tsínj nan gunánj do'ój chrej sij si sa' gahui' chrej sij aj. Dagahui' né' tsínj nan, ngaa n̄i gunan né' gahuin do'ój né' nánj”, ataj ni sij. ⁸ Ngaa n̄i guida'a ni sij dagahui' ni sij man'an sí'. N̄i guere'ej ni sij níman daj chrej xe' du'ua rian man coj uva da aj.

⁹ Hué dan n̄i daj guí'yaj tsínj d̄o'oj, ruhua á re' únj. Ga'na' sij rian ngaj do'ój sij. N̄i dagahui' sij ni tsínj 'yaj sun daj. Ngaa n̄i naga'ui' sij coj uva huin si-coj sij rian ango ni tsínj sis̄i dugumi ni sí'. ¹⁰ N̄i un sin huin n̄i nun gaya á re' si gataj si-nuguan' Yan'anj únj:

Yej guere'ej ni tsínj 'yaj sun hue'.

N̄i gahuin-in' 'ngo yej sa' doj gane ran-án' dugu'nun' squina hue' n̄iganj n̄in' anj.

¹¹ Hué man'an Señor guí'yaj nuguan' nan.

N̄i dugu'naj n̄in' ruhua hua nuguan' nan, ruhua né' aj.

Daj gataj si-nuguan' Yan'anj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

¹² Ngaa n̄i huin ruhua ni sij guida'a ni sij man'an Jesús. Daj si xacaj ni sij cuenta sis̄i nuna sí' cuento daj x̄i'í ni sij. San̄i xu'ui' ni sij ni'í ni sij ni ngüi. Ngaa n̄i ga'nin' ruhua ni sij, n̄i gan'anj ni sij.

La cuestión del tributo

¹³ Hué dan n̄i ga'n̄ij ni sij gan'anj doj ni tsínj fariseo nga doj ni tsínj herodista rian Jesús. N̄i huin ruhua ni sij ga'ui' ni sij gaquin' xiráj Jesús x̄i'í si-nuguan' sí'. ¹⁴ Ngaa n̄i ga'n̄a' ni sij gataj ni sij gunun man'an Jesús:

—Maestro, ni'í ni únj sis̄i a'mi xanga' man'án re'. N̄i nitaj si guí'yáj re' un sin huin ni tsínj a'mi mánj. Daj si nitaj si ni'yáj re' daj hua ni tsínj

mánj. Sanj digyán xanga' re' sisi daj gui'yaj né' guñico' né' Yan'anj. Ngaa nj sa' huin sisi ga'ui' né' pesto a'nej rey César, ruhua re' ní'. Ga'ui' né' ní'. Asj sj ga'ui' né' sa'. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

¹⁵ Sanj xacaj Jesús cuenta sisi tsínj digya' yun'unj huin ni sij. Ngaa nj gataj sí':

—Nj un sin huin nj ruhua á re' gui'yaj á re' xi' ngāj únj. Güij xacaj á re' 'ngo san'anj denario guñi'yā. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

¹⁶ Ngaa nj nicaj ni sij san'anj ga'na' ni sij digyán ni sij rian Jesús. Nj gataj Jesús:

—Nj un tsínj rian nún rian san'anj nan únj. Nj un tsínj si-xugüi nún rian san'anj nan únj. —Daj gataj Jesús.

Nj gataj ni sij:

—Hué rian rey huin anj. —Gataj ni sij.

¹⁷ Ngaa nj gataj Jesús:

—Ga'ui' a ni é re' si'yaj rey César rian sij aj. Nj ga'ui' ni é re' si'yaj Yan'anj rian Yan'anj anj. —Daj gataj Jesús.

Nj garáj yan'anj ruhua ni sij, gui'yaj si-nuguan' Jesús.

La pregunta sobre la resurrección

¹⁸ Hué dan nj guisij ni tsínj saduceo rian Jesús. Nj ataj ni tsínj daj sisi nitaj si gāna'nij ni niman mánj. Nj nachínj snan'anj ni sij Jesús. Nj gataj ni sij:

¹⁹ —Maestro, garun Moisés nuguan' gunun né'. Nj ataj si-nuguan' sí' sisi gahui' 'ngo tsínj hua nica, nj nitaj da'nij sij nga nica sij. Ngaa nj nacaj jnánj tsínj gahui' daj nica stanga niman daj. Da'nga' daj gui'yaj sij ga'ui' sij si ga'nga lij nagane-é' yan du'ua chrej-é' aj. ²⁰ Nj hua ichij jnánj ni tsínj daj. Nj xacaj tsínj xahua' nica sij. Ngaa nj gahui' sij. Nj nitaj da'nij sij nga ún' mánj. ²¹ Nj nacaj ango jnánj sij tsínj ga'na' rian man'an sij nica sí'. Ngaa nj gahui' sí'. Nj nitaj da'nij nungüej nica sí' nej mánj. Hué daj nan guiran' ango jnánj sij da' guisij hua'nij jnánj sij aj. ²² Nj hué daj guiran' ichij jnánj sij. Nj a 'ngo lij nun ga'nga, gui'yaj ni sij nga yun'unj xāna daj. Da' guisij daj gahui' man'an yun'unj daj nej aj. ²³ Hué dan nj ngaa gāna'nij ni niman ngaa guiman ruhua' yún ichij jnánj sij, nj daj hua yya tsínj gahuin nica yun'unj xāna daj, ruhua re' únj. Daj si daran' ni sij xacaj ún' nánj. —Daj gataj ni tsínj saduceo gunun Jesús.

²⁴ Ngaa nj gataj Jesús:

—Nun nari' ni é re' si nun ni'i a ni é re' daj ataj si-nuguan' Yan'anj mánj. Nj nun ni'i a ni é re' daj nucua' Yan'anj nej mánj. ²⁵ Daj si ngaa gāna'nij ni niman, nj sj xacaj ni tsínj yun'unj xāna mánj. Nj sj xacaj ni yun'unj xāna tsínj sno'o mánj. Daj si daj rún' nne ni ángel xata', nj da'nga' daj gāne ni sij aj. ²⁶ Ngaa nj gatā gunun a ni é re' daj guñi'i a ni é re' sisi gāna'nij ni niman. Achin gaya a ni é re' rian si-nuguan' Moisés xi'i 'ngo coj ní'. Nj gataj Yan'anj gunun Moisés: "Hué huin Dan'anj tsínj gu'naj Abraham nga tsínj gu'naj Isaac nej, tsínj gu'naj Jacobo nej aj", daj gataj Yan'anj gunun Moisés. ²⁷ Hué dan nj sé niman huin ni tsínj guñico' Yan'anj asj ná mánj. Sanj hua nj'na' ni sij nánj. Nj nun nari' ni é re' nga nuguan' nan mánj. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj saduceo daj.

El gran mandamiento

²⁸ Nj gunun 'ngo ni tsinj digyan si-ley Moisés sisi danicaj Jesús 'ngo nuguan' sa' rian ni sij. Ngaa nj gan'anj nichij sij rian Jesús. Nj nachinj snan'anj sij si'. Nj gataj sij:

—Nj un nuguan' huin nuguan' nico doj rian daran' nuguan' a'nin' Yan'anj sun riun' únj. —Daj gataj sij.

²⁹ Ngaa nj gataj Jesús:

—Nuguan' nico doj rian daran' ango nuguan' huin nan: “Gunun a ni é re' ni tsinj israelita. Señor huin Dan'anj né' huin urin Yan'anj nánj. ³⁰ Nj gahuin 'i ruhua re' ni'yaj re' Señor huin Dan'anj re' nga nin' nimán re' nej, nin' sta'ngá' re' nej, nin' si-fuerzá re' nej.” Hué nan huin nuguan' huin achij yya aj. ³¹ Nj hua ango nuguan' a'nin' Yan'anj sun rián re' nej: “Gahuin 'i ruhua re' ni'yaj re' ni dugüi' re' daj rún' 'i ruhua re' ni'yaj re' man'an re' aj.” Nitaj ango nuguan' nico doj rian nungüej nuguan' nan mánj. —Gataj Jesús gunun tsinj daj.

³² Ngaa nj gataj tsinj digyan si-ley Moisés daj:

—Dugu'naj atáj re' Maestro. Xanga' huin si atáj re' sisi hua urin Yan'anj. Nj nitaj ango Yan'anj hua ga mánj. ³³ Nj sisi gahuin 'i ruhua né' ni'yaj né' Yan'anj nga nin' niman né' nej, nin' sta'nga' né' nej, nin' si-fuerza né' nej, ni sisi gahuin 'i ruhua né' ni'yaj né' ni dugüi' né' daj rún' 'i ruhua né' ni'yaj né' man'an né', nj sa' doj huin nungüej nuguan' nan daj nga si ga'ui' né' ga'i ni xucu gahui' rian Yan'anj nga xucu gaca nin' nej aj. —Daj gataj tsinj digyan ley daj gunun Jesús.

³⁴ Nj ngaa guini'i Jesús sisi danicaj sa' tsinj digyan ley daj nuguan', nj gataj sij:

—Doj nj guinicaj sun Yan'anj chruhua nimán re'. —Daj gataj Jesús.

Ngaa nj nj a 'ngo ni tsinj nun nachin' snan'anj Jesús ga mánj.

¿De quién es hijo el Cristo?

³⁵ Hué dan nj ngaa digyan Jesús rian ni ngüi chruhua nuhui, nj nachinj snan'anj sij ni ngüi. Nj gataj sij:

—Nj un sin huin nj ataj ni tsinj digyan si-ley Moisés sisi Cristo huin da'núj xi' David, ruhua á re' únj. ³⁶ Daj si man'an Espíritu Santo gui'yaj sisi gataj David: “Yan'anj gataj gunun Señor nicaj sun riánj sisi gané re' chrej ra'a sa' Yan'anj da' guisij gui'yaj gana Yan'anj rian ni tsinj unun' nga Señor nicaj sun riánj.” Daj gataj Yan'anj gunun Señor, gataj xi' David. ³⁷ Ngaa nj asa' ga'ue gahuin Cristo da'núj David sisi dugu'naj David Señor man'an Cristo únj. —Daj gataj Jesús.

Nj man nin' ruhua ni ngüi gunun si-nuguan' Jesús. Nj garan' ruhua ni sij ni'yaj ni sij si-nuguan' si'.

Jesús acusa a los escribas

³⁸ Hué dan nj digyan Jesús si-nuguan' sij rian ni ngüi. Nj gataj sij:

—Ga cuidado ni é re' sisi si gui'yaj á re' daj rún' 'yaj ni tsinj digyan si-ley Moisés. Daj si niá' ruhua ni sij gache ni sij nga atsiq xacan nun ni sij huin si-gan' ni tsinj huin achij. Nj huin ruhua ni sij sisi ga'mi sa' ni ngüi nga ni sij ngaa chéj ni sij rian yu'ue aj. ³⁹ Nj nana'ui' ni sij 'ngo chrun xila sa' doj gane ni sij chruhua nuhui. Nj nano' ni sij 'ngo yu'uj sa' gane ni sij rian 'yaj ni sij 'ngo gui'yanj. ⁴⁰ Nj a'nej ni sij ducúa yun'unj xana mmij. Nj achinj jni'yaj ná ni sij rian Yan'anj sisi sa' 'yaj ni sij gani ruhua ni ngüi, ruhua ni sij. Guiran' xacan ni sij castigo, gui'yaj Yan'anj. —Daj gataj Jesús.

La ofrenda de la viuda

⁴¹ Nî nne Jesús re' rian ngay chrúnj san'anj rian a'nîj ni ngüi san'anj ofrenda güenda nuhui aj. Nî ni'yaj sij sisî daj a'nîj ni ngüi si-san'anj ni sij aj. Nî ga'i ni xuru'ue a'nîj nico san'anj anj. ⁴² Nî ga'na' 'ngo yun'unj mmij niqúi. Nî ga'nîj ún' huîj san'anj niqúi chruhua chrúnj daj. ⁴³ Ngaa nî gaquínj Jesús ga'na' ni tsínj nico' sij. Nî gataj sij:

—Xanga' ataj snan'an gunun a ni é re' sisî yun'unj xana niqúi nan, sanî a'nîj nico ún' doj san'anj daj nga daran' ni ngüi a'nîj san'anj nan anj. ⁴⁴ Daran' ni ngüi nan a'ui' san'anj gunáj rian ni sij. Sanî yun'unj niqúi mmij nan a'ui' ún' daran' san'anj nicaj ún' san'anj guîran ún' si xa ún' nánj. —Daj gataj Jesús.

13

Jesús predice la destrucción del templo

¹ Nî ngaa gahui Jesús chruhua nuhui nico, nî nachínj snan'anj 'ngo tsínj nico' sij. Nî gataj sí':

—Maestro, ni'yaj re' daj hua yej xachij, nî daj hua ni hue' xachij nej. —Daj gataj sí'.

² Ngaa nî gataj Jesús:

—Ni'í re' ni hue' xachij nan ní'. Hua 'ngo güi, nî sî gunáj nî a 'ngo yej rian dugüi' mánj. Duguane nî'n' ni sij nuhui nan anj. —Daj gataj Jesús.

Señales antes del fin

³ Hué dan nî gan'anj gane Jesús chra dacan gu'naj Olivos ni'yaj sij nuhui nico. Nî nachínj snan'anj nîni Pedro nga Jacobo nej, Juan nej, Andrés nej, man'an Jesús.

⁴ Nî gataj ni sí':

—Nî un güi gahuin yya ni nuguan' nan únj. Nî daj hua 'ngo da'nga' ga'na' guîni'i únj, ngaa nî gahuin daran' nuguan' nan únj. —Daj gataj ni sij.

⁵ Ngaa nî gaxî'i Jesús gataj sij:

—Ga cuidado ni é re' sisî nitaj 'ngo tsínj digya' yun'unj ni é re' mánj.

⁶ Daj si ga'na' nico ni tsínj rian si-xugüi man'ánj anj. Nî gataj ni sij: “Hué man'ánj huin Cristo aj”, daj gataj ni sij gunun a ni é re'. Nî digya' yun'unj ni sij nico ni ngüi.

⁷ Nî ngaa gunun a ni é re' sisî unun' 'ngo xuman' nga ango xuman', nî huin ruhua 'ngo xuman' gûda' nga ango xuman', ngaa nî sî guxu'ui' a ni é re' mánj. Hua nîan si hué daj gahuin. Sanî achin ganahuij nî'n' xungüi ga aj. ⁸ Nî gunun' ni ngüi man' 'ngo xuman' nico nga ni ngüi man' ango xuman' nico. Nî gunun' 'ngo gobierno daj nga ango gobierno. Nî ga'na' 'ngo yún go'ngo rian xungüi nej. Nî ga xi'ná nej. Daran' nan ni diaj gaxî'ij guîran' ni ngüi sayun.

⁹ 'Sanî ga cuidado ni é re' nga ni man'an án re'. Daj si naga'ui' ni sij ni é re' ra'a ni tsínj nicaj sun. Nî duguayun ni sij a ni é re' chruhua si-nuhui ni tsínj israelita nej. Nî guîniquin' ni é re' rian ni gobernado nga ni rey nej güenda xi'í man'ánj. Da'nga' daj gahuin, nî nata' ni é re' rian ni sí' xi'îj aj.

¹⁰ Nî ngaa achin ganahuij xungüi, nî hua nîan nata' ni é re' si-nuguan'ánj nuguan' sa' rian daran' ni ngüi man' chruhua xungüi aj.

¹¹ 'Nî ngaa naga'ui' ni sij a ni é re' ra'a ni tsínj nicaj sun, ngaa nî sî gahuin ruhua á re' si gataj á re' gunun ni sí' mánj. Nî sî gani ruhua á

re' si ga'mi a ni é re'. Sanj ga'mi ni é re' si riqi Espiritu Santo ga'mi a ni é re' si sé a ni é re' gahuin ga'mi mánj. Espiritu Santo ga'mi aj. ¹² Nj naga'ui' 'ngo tsínj daj jnánj sij ra'a ni tsínj nicaj sun sisj dagahui' ni sí' jnánj sij. Nj da'nga' daj guj'yaj 'ngo tsínj daj nga da'nj sij nej. Nj gunun' ni da'nj nungüej nica' 'ngo tsínj daj. Nj dagahui' ni sij chrej ni sij nga nni ni sij nej. ¹³ Nj sj gahuin sa' ruhua daran' ni ngüi nj'yaj ni sij ni é re' xi'í si nicaj dugüi' ni é re' ngáj. Sanj ni ngüi huaj nico' yya nj'n' si-chrej Yan'anj da güi ganahuij xungüi, nj ganacaj Yan'anj ni sij aj. ¹⁴ Nj ngaa gujini'i ni é re' gujiquin' si quij hua 'ngo yu'uj nitaj si hua sa' gujiquinj daj rún' ga'mi tsínj gu'naj Daniel huin tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná —nj un tsínj aya nuguan' nan nj xacaj re' cuenta un sin huin nuguan' nan ruhuaj gata—, ngaa ni gunánj ni ngüi mán estado Judea gan'anj ni sij riqi quij. —Daj gataj Jesús.

¹⁵ Nj gataj Jesús:

—Nj tsínj táj xata' chra ducua' sij, nj sj nanij sij gatu sij gujri sij nj a 'ngo rasun chruhua ducua' sij mánj. ¹⁶ Nj tsínj mán 'yaj sun riqi quij, nj sj nanicaj sij ga'na' naran' sij si-gan' sij ga mánj. ¹⁷ Nj niqiu niman ni ngüi xana nun riqi 'ngo lij nga ni ngüi utsi gue da'nj si gahuin ni güi da aj. ¹⁸ Nj gachinj jni'yaj ni é re' rian Yan'anj sisj sj ga'na' sayun daj rian án re' yahuj nuhuj.

¹⁹ Nj ni güi daj nj gujran' ni ngüi sayun nico. Nj asij ngaa guj'yaj Yan'anj xungüi, nj nun guini'i ni sij 'ngo sayun daj rún' gahuin ni güi daj. Nj sj ga'na' ango sayun daj rún' gahuin ni sayun gachin da aj. ²⁰ Nj sisj ga nico güi ga sayun, nj sj gunucuj ni ngüi mánj. Sanj xi'í ni ngüi nacui Señor, nj ganiquin' da'aj sij si gahuin sayun, guj'yaj Señor.

²¹ Nj ngaa daj sisj hua 'ngo tsínj gataj rian án re' ni güi daj: “Nj'yaj á re'. Nan niquin' Cristo aj.” Asj: “Nj'yaj á re', da' mánj niquin' Cristo aj.” Ngaa nj sisj da'nga' daj gataj ni sij, nj sj guxuman ruhua á re' mánj. ²² Daj si ga'na' ni tsínj gataj sisj hué ni sij huin Cristo, gataj ni sij. Nj ga'na' ni tsínj gataj sisj hué ni sij huin tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj nej. Nj tsínj digya' yun'unj huin ni sij. Nj guj'yaj chre ni sij. Nj guj'yaj ni sij ni rasun nico güenda digya' yun'unj ni sij ni ngüi. Nj sisj ga'ue nj digya' yun'unj ni sij man'an ni ngüi nacui Yan'anj anj. ²³ Dugumi a ni é re' man'an án re'. Daran'anj hua gataj sinij gunun a ni é re' nánj.

La venida del Hijo del Hombre

²⁴ Sanj ngaa gachin ni güi gujran' ni ngüi sayun daj, ngaa nj gahuin rumi' rian güi. Nj sj guixiguin yahuj mánj. ²⁵ Nj gayu ni yati' mán xata'. Ni nagananj ni fuerza mán xata' nej. ²⁶ Asj nj gujini'i ni ngüi ga'na' man'anj rian ni nga huinj da'nj ni ngüi. ²⁷ Ngaa nj ga'ní ni ángel gan'anj naran' ni sij ni ngüi hua ganacui Yan'anj. Nj ganaran' ni sij ni ngüi daj mán nj'n' gachra' da' xi'í nj'n' xungüi nga xata' nej aj.

²⁸ Nj gahuin chrun a ni é re' xi'í nuguan' huin chrun higuera. Ngaa ganahuin ya'nj ra'a, nj naxira' coj ra'a, hué dan nj ni'i a ni é re' sisj hua guisj gahuin njchrun' yahuj gahuin yan'an anj. ²⁹ Nj hué gue ducuanj daj ngaa gujini'i a ni é re' sisj gahuin yya si gatá gunun a ni é re', ngaa nj xacaj a ni é re' cuenta sisj gahuin njchrun' ruhua gujisi gujiquinj rian hue' huinj da'nj ni ngüi. ³⁰ Xanga' atá gunun a ni é re' sisj sj gahui' ni ngüi man yyaj da gahuin yya daran' ni nuguan' nan anj. ³¹ Ga ni'ya xata' nga yo'ój. Sanj nitaj aman ganahuij si-nuguan'anj mánj.

³² 'Sanj nun ni'i a 'ngö ni ngüi un güi ni un hora ga'na' man'anj manj. Nj nun ni'i ni ángel man xata' nej. Nj nun ni'i man'anj huinj da'nij Yan'anj nej. Urin Chrē ni'i nánj. ³³ Ngaa nj nj'yaj sa' ni é re'. Nj nanun ruhua á re' nej. Nj gachinj jni'yaj á re' rian Yan'anj si nun ni'i a ni é re' aman gahuin sayun ni güi daj. ³⁴ Nj rún' 'yaj 'ngö tsínj nun chrej gan'anj gan'ango xuman', nj da'nga' daj 'yaj man'anj. Nj a'nin' tsínj daj sun rian ni si-moso sij sisj 'ueé dugumi ni si' ducua' sij. Nj a'ui' sij sun rian go'ngo ni sí'. Nj a'nin' sij sun rian tsínj na'nij rian hue' sisj dugumi sa' si' ducua' sij aj. ³⁵ Xi'í daj nj guini'yaj sa' á re'. Daj si nun ni'i a ni é re' un güi nasij tsínj ducua daj sisj nj doj ní', sisj yan' sa' ní', sisj aguáj do'loj ní', sisj hua njgan' nasij sij ní'. ³⁶ Nj sisj nasinunj nasij sij, nj dugumi a ni é re' sisj si nari' sij a ni é re' ngaa ngaj á re' atoj a ni é re' manj. ³⁷ Nj nuguan' atā gunun a ni é re' nan, nj hué daj atā gunun daran' ni ngüi sisj guini'yaj sa' daran' a ni é re' man'an án re'. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

14

El complot para prender a Jesús

¹ Nj achin yahuij güi gahuin gui'yanj pascua. Nj gui'yanj daj xa ni tsínj israelita chrachrúnj nitaj si nachrej levadura. Nj huin ruhua ni chrej a'nin' nga ni tsínj digyán ley sisj daj ga'ue digya' yun'unj ni sij man'an Jesús, nj guida'a huí ni sij sí'. Daj si dagahui' ni sij, ruhua ni sij. ² Sanj gataj ni sij: —Sj guido'ó' sí' güi gahuin gui'yanj nun sa' nun, nj gahuin sayun gui'yaj ni ngüi aj. —Daj gataj ni sij.

Jesús es ungido en Betania

³ Nj ngaa gane Jesús xuman' Betania, nj gane sij ducua' 'ngö tsínj gu'naj Simón, huin tsínj guiran' xi'í lepra. Nj nne sij rian mesa. Nj guisij 'ngö yun'unj xana rian nne Jesús. Nj nicaj ún' 'ngö frasco yej gu'naj alabastro guisij ún' rian Jesús. Nj gara gue-é' gasiti guin' daj gu'naj nardo. Nj du'ue njn' ruhua-á'. Nj gura' ún' frasco daj. Nj garij ún' gasiti daj chra Jesús. ⁴ Nj ga'man ruhua da'aj ni tsínj man daj. Nj gataj ni sij gunun ni dugüi' ni sij:

—Nj un sin huin nj gayanj yun yun'unj xana daj gasiti sa' únj. ⁵ Ga'ue gane' gasiti daj. Nj ga'ue guiri' 'ngö si hua'nij ciento táj doj denario san'anj ga'ui' né' rian ni ngüi yaco ran' anj. —Daj gataj ni sij.

Nj chran' ni sij yun'unj xana daj.

⁶ Sanj gataj Jesús gunun ni tsínj daj:

—Ga'nin' ruhua á re'. Nj un sin huin nj chran' yun'unj ni é re' yun'unj xana nan únj. Si 'yaj unj nan ngāj, nj dugu'naj huaj 'yaj unj. ⁷ Ya'yoj nne ni ngüi yaco ran' nga ni é re'. Nj ga'ue gui'yaj ni é re' sinduj nga ni ngüi daj ngaa aran' ruhua á re'. Sanj sé si gane njgan' nga á re' manj. ⁸ Yun'unj xana nan gui'yaj 'ngö sinduj yünj daj rún' ga'ue gui'yaj unj. Nj ngaa achin gahuíj, nj garij unj gasiti guin' daj nneç cū. Daj si doj guisij güi gachin' ni sij man'anj. ⁹ Xanga' yya atā gunun a ni é re' sisj daran' yu'uj ga'mi ni sij nuguan' sa' rian xi'tj, nj hué daj nata' ni sij si gui'yaj yun'unj xana daj riānj. Ngaa nj nanun ruhua ni ngüi xi'í unj anj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

Judas ofrece entregar a Jesús

¹⁰ Hué dan n̄i gan'anj tsínj gụ'naj Judas Iscariote rian ni chrej a'nin' huin sij 'ngò ni x̄uhuij ni tsínj nico' Jesús. N̄i huin ruhua sij naga'ui' sij Jesús rian ni tsínj daj. ¹¹ N̄i ngaa gunun ni chrej si gataj Judas, n̄i gahuin niã' ruhua ni sí'. N̄i ga'n̄j du'ua ni sí' ga'ui' ni sí' san'anj rian Judas. Ngaa n̄i gax̄i' i Judas nano' sij 'ngò ducuánj naga'ui' sij Jesús ra'a ni tsínj daj.

Institución de la Cena del Señor

¹² N̄i guis̄j güi sini gahuin gui'yanj ngaa gui'yaj ni sij chrachrúnj nitaj si 'n̄ij levadura xa ni sij. N̄i güi sini daj huin ngaa dagahui' ni sij xachij 'n̄ij xi'í gui'yanj pascua. Ngaa n̄i nachínj snan'anj ni tsínj nico' Jesús gataj ni sij:

—N̄i a huin ruhuá re' si gui'yaj xugüi ni únj x̄a sti'n̄i re' pascua únj. —Hué daj gataj ni sij.

¹³ Ngaa n̄i ga'n̄j Jesús huuj tsínj nico' sij. N̄i gataj sij gunun n̄ungüej sí': —Güij gatü n̄ungüej é re' xuman'. N̄i nari' dugüi' n̄ungüej é re' nga 'ngò tsínj ata cucuaj n̄un nnee chruhua. N̄i guinico' n̄ungüej é re' sij aj. ¹⁴ N̄i n̄i a gatü tsínj daj, n̄i gataj n̄ungüej é re' rian tsínj d̄ucua daj: “Nachínj snan'anj Maestro man'án re' un cuarto huin x̄a sti'n̄i sij nga ni tsínj nico' sij xi'í gui'yanj pascua, ataj sij únj”, gataj n̄ungüej é re' gunun tsínj d̄ucua daj. ¹⁵ Ngaa n̄i gan'anj d̄igyán sí' chruhua 'ngò cuarto x̄achij xata'. N̄i a hua chrun chruhua cuarto daj si niquin' mesa nga chrun xila rian gane ni sij xa ni sij. Yu'uj daj gui'yaj xugüi n̄ungüej é re' x̄a sti'n̄i né' —Daj gataj Jesús.

¹⁶ Ngaa n̄i gahui n̄ungüej tsínj nico' Jesús daj gan'anj n̄ungüej sij xuman'. N̄i nari' n̄ungüej sij daran'anj rún' gataj Jesús. N̄i gui'yaj xugüi n̄ungüej sij sisi x̄a sti'n̄i ni sij xi'í gui'yanj pascua. ¹⁷ Da' n̄i d̄oj guis̄j Jesús nga x̄uhuij ni tsínj nico' sí' aj.

¹⁸ N̄i ngaa nne ni sij rian mesa xa ni sij, ngaa n̄i gataj Jesús gunun ni sij: —Xanga' atã gunun a ni é re' sisi naga'ui' 'ngò ni é re' mán xa ngãj man'ánj rian ni tsínj ga'na' guida'a ȳunj anj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

¹⁹ Ngaa n̄i ganani ruhua ni sij. N̄i gax̄i' i ni sij nachínj snan'anj gò'ngo ni sij sí'. N̄i gataj ni sij:

—Man'ánj huin ní'. —Gataj gò'ngo ni sij.

²⁰ Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Hué 'ngò x̄uhuij ni é re' tsínj nico' ȳunj, gui'yaj da aj. Tsínj nne n̄i jniaj sij chrachrúnj ngãj chruhua go'o hué sí' huin anj. ²¹ N̄i daj rún' ataj si-nuguan' Yan'anj xi'ij, n̄i hué da'nga' daj hua niã si guiran'ánj sayun. San̄i niq̄i niman n̄in' ruhua tsínj naga'ui' man'ánj rian ni tsínj ga'na' guida'a ȳunj. Daj si gahuin nico castigo guiran' sí'. Sã' huin sisi si ga'nga sij rún' huaj aj. —Daj gataj Jesús.

²² N̄i ngaa xa ni sij, n̄i guida'a Jesús chrachrúnj. N̄i naga'ui' sij si guruhua Yan'anj. As̄j n̄i gura' da'aj sij chrachrúnj daj. N̄i ga'ui' sij x̄a ni tsínj nico' sij. N̄i gataj sij:

—Guida'a ni é re'. Nan huin chrachrúnj huin nnee cū aj. —Daj gataj Jesús.

²³ Hué dan n̄i guida'a Jesús tasa. N̄i naga'ui' sij si guruhua Yan'anj. As̄j n̄i ga'ui' sij gò'o ni sij. N̄i go'o daran' ni sij. ²⁴ N̄i gataj Jesús:

—Nnee nan huin si-tun man'ánj. N̄i nga tun nan, n̄i guis̄j gahuin yya nuguan' gui'yaj yya Yan'anj nga ni ngüi. N̄i gayanj si-tun man'ánj xi'í nico

ni ngüi. ²⁵ Nî xanga' atā gunun a ni é re' sisj nitaj si go' o ruhua' yünj nnee uva nan da' güi go'oj nnee uva nača rian nicaj sun Yan'anj anj. —Daj gataj Jesús.

Jesús anuncia la negación de Pedro

²⁶ Nî ngaa guisij garáj ni sij chra', ngaa nî gahui ni sij gan'anj ni sij dacan gu'naj Olivos.

²⁷ Ngaa nî gataj Jesús:

—Duna daran' ni é re' yünj nánj. Daj si gataj si-nuguan' Yan'anj: “Ga'ui' Yan'anj tsínj dugumi xachij. Hué dan nî gunánj ni xuj. Nî gaxa'ni ni xuj huin ín re' aj.” Daj gataj si-nuguan' Yan'anj. ²⁸ Sanî ngaa gāna'nî, ngaa nî gan'ān estado Galilea. Asij nî huaj ni é re' yu'uj daj. —Daj gataj Jesús.

²⁹ Ngaa nî gataj Pedro gunun sij:

—Nünj si dūnaj daran' ni sij man'ān re', sanî nitaj aman dūnaj man'ānj man'ān re' mánj. —Daj gataj Pedro.

³⁰ Ngaa nî gataj Jesús:

—Xanga' atā gunun re' sisj asij nun gaguaj do'loj hujj du'ua xú' yan' nan, nî gataj re' huā nij sisj nun ni'í re' man'ānj, —Daj gataj Jesús.

³¹ Sanî nucua jataj Pedro rian Jesús:

—Nünj si hua niān gahuij ngā re', sanî sî gatā sisj nun ni'ínj man'ān re' mánj. —Daj gataj Pedro.

Nî hué daj gataj daran' ni sij nej.

Jesús ora en Getsemaní

³² Ngaa guisij nî gan'anj ni sij 'ngō yu'uj gu'naj Getsemaní. Nî gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij:

—Gane a ni é re' nan, ngaa nî gachinj jni'yā rian Yan'anj anj. —Daj gataj Jesús.

³³ Nî nicaj sij Pedro ngā Jacobo nej, Juan nej, gan'anj anin' sij. Nî nün' ruhua gaxi'í sij ganani ruhua sij. Da' huej ata' niman sij. ³⁴ Nî gataj sij gunun anin' sí':

—Daj ní' nî a gan'anj nimānj ruhuāj 'yaj si nani ruhuāj aj. Nî gahuij nga nimānj ruhuāj. Ngaa nî gūna anin' é re' nan gunun ruhua á re' ngāj aj. —Daj gataj Jesús.

³⁵ Asij nî gan'anj Jesús doj ne' chrej rian. Nî ganiquin' ráj dācoj sij ganun yo sij rian yo'ój. Nî gachínj jni'yaj sij rian Yan'anj sisj ga'ue, ngaa nî sî guiran' sij sayun ran' sij da aj. ³⁶ Ngaa nî gataj sij:

—Tata chré', ga'ue gui'yaj man'ān re' daran'anj. Ngaa nî ga'ne re' sayun ran'ānj nánj. Sanî sî gui'yáj re' rún' huin ruhua man'ānj mánj. Maan si gui'yáj re' rún' huin ruhua man'ān re' aj. —Daj gataj Jesús gunun man'an Yan'anj.

³⁷ Ngaa nî nanicaj Jesús rian man anin' sí'. Nî atoj ni sí' nari' sij. Ngaa nî gataj sij gunun Pedro:

—Simón, hua atoj jnān ní'. Nî sî ga'ue nî 'ngō hora gunun ruhuá sō' gā mí'. ³⁸ Gā gunun ruhuá re' gachinj jni'yáj re' rian Yan'anj sisj sî guinij anin' é re' rian gaquin' ngaa gatsij sichre niman anin' é re'. Huin ruhua niman anin' é re' gui'yaj sá' á re'. Sanî nun gahuin nucua j nnee cúj anin' é re' mánj. —Daj gataj Jesús gunun anin' sij.

³⁹ Ngaa nî gan'anj ruhua' yún Jesús. Nî gachínj jni'yaj sij rian Yan'anj. Nî hué guē nuguan' daj gataj ruhua' yún sij rian Yan'anj. ⁴⁰ Nî ngaa nanicaj

ruhua' yún sij, nĭ atoj ruhua' yún anin' sí' nari' sij. Daj si a'uij rian anin' sí', gui'yaj nnej. Nĭ nun nari' ruhua ni sij si gataj ni sij gūnun Jesús.

⁴¹ Nĭ nanicaj Jesús sĭj hua'nĭj. Nĭ gataj sij:

—Ga'ue gatoj anin' é re', nĭ naranj ruhua á re' aj. Sanĭ yyaj aj. Guisĭj hora ga'na' tsínj naga'ui' man'anĭj ra'a ni tsínj 'yaj gaquin' huinj da'nĭj ni ngüĭ. ⁴² Náchica anin' é re' gan'anĭj né'. Hua gahuin nĭchrun' tsínj 'na' naga'ui' yŭnj rian ni tsínj nicaj sun. —Daj gataj Jesús.

Arresto de Jesús

⁴³ Da a'mi guĕ Jesús ngaa guisĭj tsínj gu'naj Judas huin sij 'ngo xuhuij ran' ni tsínj nico' Jesús. Nĭ nicaj dugüĭ' sij nga nico ni ngüĭ guisĭj sij. Nĭ ata ni sij espada nej, chrun nej. Nĭ ga'nĭj ni chrej a'nin' nga ni maestro digyán ley nej, ni tsínj huin achij ga'na' ni sí'. ⁴⁴ Nĭ hua digyán Judas 'ngo chrej daj guĭni'i ni sí' ŭn tsínj huin guĭda'a ni sí'. Nĭ gataj sij:

—Tsinj garun du'uaĭj daj hué sij huin Jesús aj. Guĭda'a á re' nĭcaj á re' gan'anĭj án re'. —Daj hua gataj Judas gunun ni tsínj ga'na' nga sij.

⁴⁵ Ngaa nĭ 'ngo gahuin nĭchrun' Judas rian Jesús. Nĭ gataj sij:

—Maestro. —Gataj Judas.

Nĭ garun du'ua sij sí'.

⁴⁶ Hué dan nĭ guĭda'a ni sij Jesús.

⁴⁷ Sanĭ guiri 'ngo tsínj niquin' daj si-espada sij. Nĭ ga'ui' sij tsínj 'yaj sun rian chrej a'nin'. Nĭ güĕj guĕ chraquij sí', gui'yaj sij.

⁴⁸ Ngaa nĭ gachínj snan'anĭj Jesús ni ngüĭ daj. Nĭ gataj sij:

—Nĭ ŭn sin huin nĭ ata á re' espada nga chrun nej, 'na' á re' guĭda'a á re' yŭnj ŭnj. Huĕj huin 'ngo tsínj tĕ ruhua á re' ní'. ⁴⁹ Ya'yoj ganĕj chruhua nuhui digyánj rian án re'. Sanĭ nun guĭda'a á re' yŭnj mánj. Sanĭ hua niān si gahuin yya daj rún' ataj si-nuguan' Yan'anĭj xi'ĭj aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

⁵⁰ Ngaa nĭ duna daran' ni tsínj nico' Jesús man'an sij. Nĭ gunánj ni sí' rian Jesús.

El joven que huyó

⁵¹ Sanĭ hua 'ngo tsínj hua yañ nico' Jesús. Nĭ neque sij 'ngo atsij manta. Nĭ guĭda'a ni sij sí' aj. ⁵² Sanĭ dunáj sí' atsij manta daj ra'a ni sij. Nĭ hua nnee sí' gunánj sí'.

Jesús ante el concilio

⁵³ Hué dan nĭ nicaj ni tsínj guĭda'a Jesús gan'anĭj ni sij rian chrej huin achij nĭn'. Nĭ nahuin yu' daran' ni chrej a'nin' nga ni tsínj huin achij nej, ni maestro digyán ley nej. ⁵⁴ Nĭ gan' huaĭ Pedro nico' sí' rucú Jesús. Nĭ guisĭj sij ta rian ducuá chrej huin achij nĭn' daj. Nĭ gan'anĭj gane sij nga ni snado. Nĭ nahuin guĭn sij xi'nĭj yan'an.

⁵⁵ Ngaa nĭ nano' ni chrej a'nin' nga daran' ni tsínj 'yaj junta daj 'ngo ducuánj sisĭ nari' ni sij gaquin' guta' ni sij xiráj Jesús. Ngaa nĭ dagahui' ni sij sí', ruhua ni sij. Sanĭ nun nari' ni sij ducuánj daj. ⁵⁶ Sanĭ nunĭj si guta' yun ga'ĭ ni sij gaquin' xiráj Jesús, sanĭ nachrej si-nuguan' ni sij. ⁵⁷ Ngaa nĭ naxuman go'ngo ni sij. Nĭ guta' yun ni sij gaquin' xiráj man'an Jesús. Nĭ gataj ni sij:

58 —Gunun ni únj si gataj Jesús: “Duguanē nuhui nan huin nuhui gui'yaj ra'a ni tsínj. Nj xiráj huá'nij güi gui'yā ango nuhui aj. Sanj nitaj ra'a ni tsínj gui'yaj mánj”, ataj sij. —Daj gataj ni tsínj nne daj ni'yaj ni sij Jesús.

59 Sanj hué nanj gachej nuguan' ga'mi ni sij nej aj. 60 Ngaa nj naxuman chrej huin achij njn' dani daran' ni sij. Nj gataj sij gunun Jesús:

—Nitaj 'ngo nuguan' nanicaj re' únj. Nj un sin huin si ataj ni sij xi'í re' únj. —Daj gataj chrej daj gunun Jesús.

61 Sanj dínj ganiquin' Jesús. Nj a 'ngo nuguan' nun ga'mi sij mánj. Ngaa nj nachínj snan'anj ruhua' yún chrej huin achij daj. Nj gataj sij:

—Hué re' huin Cristo da'nij Yan'anj ní'. —Daj gataj sij gunun Jesús.

62 Ngaa nj gataj Jesús:

—Huēj huin. Nj atā gunun a ni é re' sisi huēj huin da'nij ni ngüi. Nj gujni'i a ni é re' sisi ganēj ne' chrej ra'a sa' Yan'anj nucuaq njn' ne' xata'. Nj gujni'i ni é re' sisi ga'nāj rian nga xata'. —Daj gataj Jesús.

63 Ngaa nj gutsi' chrej huin achij njn' daj si-gan' sij. Nj gataj sij gunun ni dugüi' sij:

—Nitaj si gui'yó' ni testigo ga mánj. 64 Hua gunun a ni é re' si ga'mi quij sij xi'í Yan'anj. Daj gui'yaj ne' nga sij, ruhua á re' únj. —Daj gataj chrej huin achij njn' daj.

Ngaa nj uyan huin ruhua daran' ni sij sisi da'ui Jesús gaquin', nj gahui' sí', gui'yaj ni sij. 65 Nj gaxi'i go'ngo ni sij gara sta'nunj ni sij rian Jesús. Nj guiránj ni sij rian sí'. Nj ga'ui' ni sij sí' nej. Nj gataj ni sij:

—Gahui chra re' sisi un tsínj ga'ui' so' aj. —Daj gataj ni sij ga'mi ducu ni sij rian Jesús.

Nj ga'ui' ni snado dugumi nuhui rian Jesús nej.

Pedro niega a Jesús

66 Nj nne Pedro njca' ta rian ducua' chrej huin rian daj. Ngaa nj ga'na' 'ngo yun'unj xana 'yaj sun rian chrej huin achij njn' da aj. 67 Nj ngaa guini' ún' nne Pedro xi'nij yan'an nahuin guin sí', ngaa nj ni'yaj sa' ún' niquin' ún' man'an Pedro. Nj gataj ún':

—Hué re' nicaj dugüi' nga Jesús tsínj 'na' xuman' Nazaret. —Daj gataj yun'unj xana daj gunun Pedro.

68 Sanj nun ga'uej Pedro. Nj gataj sij:

—Nun ni'Inj sij. Nj nun ni'Inj ní' un sin huin a'mi re' mánj. —Gataj Pedro gunun ún'.

Nj gahui sij ne' chrej xe', ne' rian atuj ni ngüi. Nj gaguáj do'loj du'ua xú'.

69 Nj ni'yaj ruhua' yún yun'unj daj Pedro. Nj gaxi' ún' gataj ún' gunun ni tsínj mán yu'uj daj:

—Tsínj nan huin dugüi' ni tsínj nicaj dugüi' nga Jesús aj. —Daj gataj ún'.

70 Sanj na'uej ruhua' yún Pedro sisi guini' sij Jesús.

Nj ango hora le, nj gataj ruhua' yún ni tsínj man yu'uj daj rian Pedro:

—Xanga' huin re' 'ngo ni tsínj daj. Daj si 'na' re' estado Galilea. Nj a'mi re' daj rún' a'mi ni sij aj. —Daj gataj ni sij.

71 Ngaa nj gaxi' Pedro guta njca yya. Nj ga'mi quij sij. Nj gataj sij:

—Nun ni'Inj tsínj xi'í a'mi ni é re' mánj. —Daj gataj Pedro gunun ni sij.

72 Ngaa nj hué hora daj gaguáj do'loj si hujj du'ua xú'.

Ngaa nj nanun ruhua Pedro si gataj Jesús gunun sij: “Asjj nun gaguaj do'loj hujj du'ua xú', nj gataj re' si huá'nij si nun ni'í re' man'anj.” Hué

daj hua gataj Jesús gunun Pedro. Nĩ ngaa xacaj Pedro cuenta si gataj Jesús gunun sij, nĩ gaco sij.

15

Jesús ante Pilato

¹ Nĩ ngaa guerenga', nĩ 'ngo nahuin yu' ni chrej a'nin' nga ni tsínj huin achij nej, nĩ tsínj digyán ley nej. Nĩ gui'yaj ni sij 'ngo junta nga ango ni tsínj mán yu'uj daj nej. Nĩ gumíj ni sij sí'. Nĩ daga'mi dugüi' ni sij xi'í Jesús. Nĩ nicaj ni sij gan'anj ni sij naga'ui' ni sij sí' ra'a tsínj gu'naj Pilato.

² Ngaa nĩ nachínj snan'anj Pilato Jesús. Nĩ gataj sij:

—Hué re' huin si-rey ni tsínj israelita ní'. —Daj gataj Pilato.

—Hué re' ataj nánj. —Daj gataj Jesús gunun Pilato.

³ Nĩ ducu ga'mi gaquin' ni chrej a'nin' xi'í Jesús. ⁴ Ngaa nĩ nachínj snan'anj ruhua' yún Pilato Jesús. Nĩ gataj sij:

—Nitaj 'ngo nuguan' nānicaj re' únj. Nĩ'yaj re' sisi undaj gaquin' a'mi ni sij rian xi'í man'án re' aj. —Daj gataj Pilato rian Jesús.

⁵ Sanj nun danicaj Jesús nĩ a 'ngo nuguan' rian Pilato mánj. Nĩ xi'í daj garáj yan'anj ruhua Pilato ni'yaj sí' sij.

Jesús sentenciado a muerte

⁶ Nĩ da' gō'ngo yo' hua 'ngo ducúanj nico' Pilato sisi ri sí' 'ngo tsínj nun ducuaga' gō'ngo gui'yanj pascua. Danej gahuin tsínj achínj jni'yaj ni ngüi rian sij, nĩ guiri sí' ducuaga'. ⁷ Nĩ nne 'ngo tsínj gu'naj Barrabás ducuaga'. Nĩ gunun' ni dugüi' sij nga ni tsínj nicaj sun. Nĩ ngaa gunun' ni sij, nĩ dagahui' ni sij niman. ⁸ Ngaa nĩ guisíj ni ngüi rian Pilato. Nĩ gachínj ni sij guiri Pilato 'ngo tsínj nun ducuaga' daj rún' u'yun sí' 'yaj sí'. ⁹ Ngaa nĩ gataj Pilato gunun ni sij:

—Nĩ huin ruhua á re' sisi guiríj si-rey ni tsínj israelita ní'. —Daj gataj Pilato.

¹⁰ Daj ga'mi Pilato xi'í si xacaj sij cuenta sisi naga'ui' ni chrej a'nin' Jesús rian sij xi'í si xicoj ruhua ni sí' ni'yaj ni sí' Jesús.

¹¹ Sanj ducu gahuin du'ua ni ngüi, gui'yaj ni chrej a'nin' sisi guiri Pilato tsínj gu'naj Barrabás ducuaga'.

¹² Ngaa nĩ gataj Pilato gunun ni sij:

—Daj huin ruhua á re' un sin huin gui'yá nga tsínj dugu'naj ni é re' si-rey ni tsínj israelita únj. —Daj gataj Pilato.

¹³ Ngaa nĩ gaguáj ruhua' yún ni sij. Nĩ gataj ni sij:

—Gari re' gaquíj Jesús guínico' sij rian rugutsj, ruhua únj. —Daj gataj ni sij.

¹⁴ Sanj:

—Daj hua gaquin' gui'yaj sij únj. —Daj gataj Pilato.

Sanj nāanj gaguáj ruhua' yún ni sij. Nĩ gataj ni sij:

—Gari re' gaquíj Jesús guínico' sij rian rugutsj aj. —Daj gaguáj ni sij.

¹⁵ Nĩ rian gahuin ruhua Pilato sisi gahuin 'ueé ruhua ni ngüi nĩ'yaj ni sij man'an sí', ngaa nĩ guiri sí' tsínj gu'naj Barrabás ducuaga'. Ngaa nĩ ga'ui' ni sij nne' xiráj Jesús, gui'yaj Pilato. Hué dan ní' naga'ui' Pilato Jesús rian ni sij sisi gari ni sij gaquíj sí' guínico' sí' rian rugutsj.

¹⁶ Ngaa nĩ nicaj ni snado Jesús gan'anj ni sij chruhua palacio daj. Nĩ nahuin yu' daran' ango ni snado, gui'yaj ni sij. ¹⁷ Nĩ ga'níj ni sij 'ngo atsj rian rumi' mare xá Jesús gunun sí'. Nĩ run'un ni sij 'ngo ya'á tanj, gui'yaj

ni sij 'ngõ corona ga'núj ni sij chřa Jesús nej aj. ¹⁸ Ngaa nı gaxı'i ni sij gaguáj ni sij. Nı gataj ni sij:

—Hua 'ueé nın' si-rey ni tsınj israelita. —Daj gaguáj ni sij ga'mi ducu ni sij ni'yaj ni sij Jesús.

¹⁹ Ngaa nı ga'ui' ni sij 'ngõ rutsı chřa Jesús. Nı gara sta'nunj ni sij rian sí' nej. Nı ganıquın' ráj đacoj ni sij, nı nano'oj ni sij rian Jesús. ²⁰ Nı ngaa guisıj gui'yaj ducu ni sij, ngaa nı guiri ni sij atsıj hua rian rımi' mare xá Jesús. Ngaa nı na'núj ni sij si-gan' Jesús xá man'an sí'. Hué dan nı guiri ni sij man'an sí' güenda gari ni sij gaquıj man'an sí' guınico' sí' rian rugutsı.

Crucifixión y muerte de Jesús

²¹ Nı huaj tsınj gu'naj Simón Cirene huin sí' chrej nıngüej tsınj gu'naj Alejandro nga Rufo 'na' sij nasıj sij ducúa sij gan'anj sij quıj. Nı chran' yun'unj ni snado sısı gata sí' si-rugutsı Jesús. ²² Nı nicaj ni sij Jesús gan'anj ni sij 'ngõ yu'uj gu'naj Gólgota. Nı nuguan' daj gata ruhuaj dacan cúj chřa nıman. ²³ Nı ga'ui' ni sij vino go'o Jesús nachej dugüi-'ı' nga gono'o yaj' gu'naj mirra. Sanı nun ga'uej Jesús go'o sıj mánj. ²⁴ Hué dan nı gari ni sij gaquıj Jesús doco' ni sij sí' rian rugutsı. Ngaa nı ducu ni snado sısı ın tsınj gahui sa' nıcaj ni sij si-gan' Jesús gan'anj sıj.

²⁵ Nı guisıj ga ın nıgan' ngaa gari ni sij gaquıj Jesús doco' ni sij rian rugutsı sí'. ²⁶ Nı garun ni sij letra chřa rugutsı ın xi'ı huin dagahui' ni sij. Nı letra daj ataj: “Si-rey ni tsınj israelita.” Da'nga' daj garun ni sij. ²⁷ Nı doco' ni sij yahuij tsınj rian yahuij rugutsı. Nı tsınj tu huin nıngüej sí'. Nı nıco' ngõj ra'a saı Jesús, nı angõj ra'a rõtsı sıj. ²⁸ Ngaa nı gahuin yya daj rún' gataj si-nuguan' Yan'anj; “Nı gahuin sıj daj rún' huin 'ngõ tsınj 'yaj gaquın'.” Daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

²⁹ Nı ga'mi quıj ni ngüı gachin. Nı dugunun ni sij chřa ni sij. Nı gataj ni sij:

—Hué re' huin si duguane nuhui nıco, nı huaj'nij gué güi nagui'yaj ruhua' yún re', atáj re' ní'. ³⁰ Ganacaj re' man'an re'. Nı gananiy re' rian rugutsı aj. —Hué daj gataj ni ngüı rian Jesús.

³¹ Nı hué 'ngõ nuguan' daj ga'mi ducu ni chrej a'nın' nga ni maestro digyán ley. Nı gataj ni sij:

—Nacaj sıj angõ ni ngüı. Sanı na'ue ganacaj sıj man'an sıj mánj. ³² Nı hué sıj huin Cristo ní'. Nı hué sıj huin si-rey ni tsınj israelita ní'. Nanıj sıj rian rugutsı, nı guını'i né'. Nı guxuman ruhua né' nı'yaj né' man'an sıj. —Daj gataj ni sij ga'mi ducu ni sij ni'yaj sıj man'an Jesús.

Nı da nıngüej tsınj nıco' rian rugutsı xi'núj Jesús ga'mi quıj nıngüej sıj rian Jesús nej aj.

³³ Nı ngaa guisıj gaxuj, nı gahuin rımi' rian daran' xungüı. Nı gahuin rımi' da' ga huaj'nij di'nı. ³⁴ Nı hué hora daj nı gaguáj nucuj Jesús. Nı gataj sıj:

—Eloi, Eloi, lama sabactani —nı snan'anj man'an sıj ruhuaj gata: Dan'anj man'anj, Dan'anj man'anj, ın sin huin, nı dunáj re' urınj únj. Daj huin ruhuaj gata nuguan' daj.

³⁵ Nı gunun go'ngo ni tsınj niquın' yu'uj daj si gataj Jesús. Nı gataj ni sij: —Nı'yaj á re'. Aquınj sıj ga'na' tsınj gu'naj Elıas aj. —Daj gataj ni sij.

³⁶ Ngaa nı gunánj 'ngõ ni sij. Nı gutáj sıj nnee vino yu rian gachıj. Nı guta' sıj gachıj daj chřa 'ngõ chrun rıanj. Nı dugüin' sıj gachıj daj du'ua Jesús sısı go'o sí'. Nı gataj sıj:

—Dunaj á re'. Nî guini'i' sisî gâ'na' yya tsínj gu'naj Elías ðinij sí' sij rian rugutsj aj. —Daj gataj tsínj daj.

³⁷ Sanj gaguáj nucaj Jesús. Nî gahui' sij. ³⁸ Nî 'ngo tsitsi' hujj dasu atsij nico' chruhua nuhui nico da' chraj ngâ da' xi'ij.

³⁹ Nî niquin' 'ngo snado centurión dugumi sij ne' rian Jesús. Nî ngaa guini'i' sij daj gahuin ngaa gahui' Jesús, nî gataj sij:

—Xanga' nî hué tsínj nan huin da'nîj Yan'anj anj. —Daj gataj sij.

⁴⁰ Nî niquin' gan' ga'î ni yun'unj xâna ni'yaj ne Jesús. Nî scanij ne niquin' María Magdalena nej, María nni Jacobo tsínj ðani nej, ngâ jnánj sí' José nej, Salomé nej. ⁴¹ Nî ngaa gachéj Jesús yu'uj gu'naj Galilea, nî guinico' ni yun'unj xâna daj ruçu sí'. Nî chracuij ni yun'unj daj man'an sí'. Nî niquin' nico ango da'aj ni yun'unj xâna nej. Nî guinicaj dugüi' ne ngâ Jesús ngaa gan'anj sí' xuman' Jerusalén.

Jesús es sepultado

⁴² Ngaa nî ruhua guini' güi daj güi ngaa gui'yaj xugüi ni ngüi israelita xi'í a'yoj güi naránj ruhua ni sij. ⁴³ Ngaa nî ga'na' 'ngo tsínj gu'naj José huin tsínj 'na' xuman' Arimatea. Nî hué sij huin 'ngo tsínj sa'. Nî nicaj sun sij nne sij junta. Nî ana'uuj sij si ga'na' Yan'anj guinicaj sunj rian ni ngüi. Ngaa nî guisîj ruhua sij gan'anj sij rian nne Pilato gachínj sij níman Jesús.

⁴⁴ Nî gara yan'anj ruhua Pilato sisî hua gahui' Jesús. Ngaa nî gaquínj sij gâ'na' snado centurión rian sij. Nî nachínj snan'anj sij sí' sisî hua yya gahui' Jesús. ⁴⁵ Nî ngaa nata' snado centurión sisî hua gahui' Jesús, ngaa nî naga'ui' Pilato níman Jesús ra'a José. ⁴⁶ Nî guiránj José 'ngo atsij manta. Nî nanij sij Jesús rian rugutsj. Nî chri'yanj sij atsij daj xiráj níman Jesús. Nî gurúj sij níman chruhua 'ngo huej rian achin' ni sij níman. Daj si hua gaya' ni sij huej daj. Nî naránj sij yej xxi rian huej daj. ⁴⁷ Nî ni'yaj María Magdalena ngâ María nni José rian gurúj ni sij chruhua yu'uj níman Jesús.

16

La resurrección

¹ Nî ngaa gachin güi naránj ruhua ni tsínj israelita, nî gan'anj María Magdalena ngâ María nni Jacobo nej, Salomé nej, guiránj ne gasiti guin' daj garî ne níman Jesús. ² Nî ngaa ruhua guerenga' nîgan' acuan' güi gudungu, ngaa nî gan'anj ni yun'unj xâna daj rian yu'uj gachin' ni sij níman. Nî hua niquin' güi. ³ Nî gataj anin' ne rian ni dugüi' ne:

—Nî un tsínj gâ'nej yej xxi hua ránj rian yu'uj únj. —Daj gataj anin' ne gunun ni dugüi' ne.

⁴ Sanj ngaa ni'yaj anin' ne, nî guini'i' ne sisî nitaj si ngaj yej xxi daj rian ngaj gâ mánj. ⁵ Nî ngaa gatúj ne chruhua yu'uj daj, nî guini'i' ne nne 'ngo tsínj yan. Nî nun sij 'ngo atsij xâcan gatsi. Nî nne sij ne' chrej ra'a sa' ni ngüi daj. Nî guxu'ui' ne.

⁶ Sanj gataj man'an sij:

—Sî guxu'ui' anin' é re' mánj. Nano' anin' é re' Jesús tsínj 'na' xuman' Nazaret huin tsínj guinico' rian rugutsj. Hua ganá'nij sij. Nitaj si ngaj si yu'uj nan gâ mánj. Nî'yaj anin' é re' rian gachin' ni sij sí'. ⁷ Nî güij gataj snan'anj anin' é re' gunun ni tsínj nico' Jesús ngâ Pedro nej: “Gan'anj sini Jesús estado Galilea. Nî yu'uj daj guini'i' ni é re' sí' daj rún' gataj sí' gunun ni é re'.” —Daj gataj tsínj daj gunun ni yun'unj xâna.

⁸ Ngaa n̄i gahui ni yun'unj x̄ana daj rian yu'uj. N̄i gunánj anin' ne gan'anj ne xi'í si guxu'ui' ne. N̄i dri'i ne. N̄i nun ga'mi ne n̄i a 'ngō nuguan' rian n̄i a 'ngō ni ngūi xi'í si xu'ui' ne.

Jesús se aparece a María Magdalena

⁹ N̄i ngaa ganá'nij Jesús n̄igan' gūi gudungu, ngaa n̄i narugūi' sini ʔan sij rian María Magdalena. N̄i hua guiri Jesús ichij nanē xi'i chruhua cūj niman yun'unj x̄ana daj. ¹⁰ N̄i gan'anj naʔa' ún' rian ni tsínj nicaj dugūi' nga Jesús. N̄i mañ ni tsínj daj nani ruhua ni sij. N̄i aco ni sij xi'í Jesús. ¹¹ N̄i ngaa gunun ni sí' sisi hua n̄i'na' Jesús guini'i María Magdalena, san̄i nun gūxuman ruhua ni sij.

Jesús se aparece a dos de sus discípulos

¹² N̄i ne' r̄ucu doj, n̄i ganahuin n̄ini Jesús narugūi' sij rian hūij tsínj nico' sij huaj n̄unḡuej sí' guisij sí' quij. ¹³ N̄i gan'anj naʔa' n̄unḡuej sí' rian ango ni tsínj nico' Jesús. San̄i nun gūxuman ruhua ni sij si gataj n̄unḡuej sí' nej.

Jesús comisiona a los apóstoles

¹⁴ N̄i ne' r̄ucu, n̄i narugūi' Jesús rian x̄an ni tsínj nico' sij. N̄i nne ni tsínj daj rian mesa. N̄i chran' Jesús ni sij xi'í si tsínj nun gūxuman ruhua huin ni sij. Daj si nun gūxuman ruhua ni sij si-nuguan' ni tsínj hua guini'i man'an sí' ngaa hua ganá'nij man'an sí' aj. ¹⁵ N̄i gataj Jesús gunun ni sij: —Gan'anj a ni é re' n̄in' ḡachra' chruhua xungūi. N̄i naʔa' ni é re' si-nuguan'ānj nuguan' sa' rian daran' ni ngūi aj. ¹⁶ N̄i ni ngūi gūxuman ruhua si-nuguan'ānj, n̄i gata' nnee ni sij, ngaa n̄i naʔaj Yan'anj man'an ni sij. San̄i ni ngūi na'uej ruhua gūxuman ruhua si-nuguan'ānj, n̄i gahuin ni sij castigo n̄iganj n̄in', gūi'yaj Yan'anj anj. ¹⁷ N̄i hué nan huin si sa', gūi'yaj ni ngūi gūxuman ruhua n̄i'yaj man'ānj. Gūiri ni sij nanē xi'i niman ni ngūi xi'í si ga'mi ni sij si-xugūi man'ānj. N̄i ga'mi ni sij snan'anj naʔa, snan'anj nun ni'i man'an ni sij. ¹⁸ N̄i gūida'a ni sij xucuáj huee, san̄i nitaj si gūi'yaj xú' ni sij mánj. N̄i ga'ue si gō'o ni sij veneno, san̄i nitaj si gūiran' ni sij sayun mánj. N̄i gūta' ni sij ra'a ni sij xiráj ni ngūi a'nan'. N̄i nāhuin ni sí' nánj. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

La ascensión

¹⁹ N̄i ngaa guisij ga'mi Señor Jesús nuguan' daj, n̄i ganahui sij xata' nan' sij. N̄i nahuin ra'a Yan'anj sij. N̄i gan'anj gane sij chrej ra'a sa' man'an Yan'anj. ²⁰ N̄i gahui ni tsínj nico' Jesús gan'anj ni sij daran' ni xuman'. N̄i nata' ni sij nuguan' sa' rian daran' ni ngūi. N̄i chracuij Señor ni sij nata' ni sij. N̄i xi'í si sa' nico gūi'yaj ni sij, n̄i xacaj ni ngūi cuenta sisi x̄anga' si-nuguan' Jesús. Amén.

EL SANTO EVANGELIO SEGÚN SAN LUCAS

Dedicatoria a Teófilo

¹ Hua ga'j ni tsínj gahuin ruhua garun rian yanj xi'í si daj gahuin scanij né'. ² Nj garun ni sij nuguan' daj daj rún' digyán ni tsínj guini'i daran' si gui'yaj Jesús asij sini yan. Nj ga'mi ni si' si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi, gui'yaj Jesús. Nj gunun ni únj nuguan' digyán ni tsínj daj. ³ Hué dan nj gan'anj xaçaj sa' man'anj cuenta xi'í daran' si gahuin asij gaxi'i si-nuguan' Jesús. Nj gani ruhuaj sisi dugu'naj huin garünj 'ngo yanj gaya re' huín re' Teófilo, tsínj sa' nün' ruhua. Nj huin ruhuaj nata' nica yyaj da' go'ngo ni nuguan' xi'í daran' ni nuguan' gahuin daj. ⁴ Ngaa nj ga'ue gahuin yya ruhua re' sisi xanga' nuguan' digyán ni sij rián re'.

Anuncio del nacimiento de Juan

⁵ Nj ngaa gane rey Herodes estado Judea, nj nne 'ngo chrej gu'naj Zacarías. Nj nico' sij xi'nin' gu'naj Abías. Nj nica sij gu'naj Elisabet huin unj da'nj si'nj chrej Aarón gane si' asij ná. ⁶ Nj hua nica niman nungüej nica tsínj daj rian Yan'anj. Nj dagahuin sa' nungüej nica sij daran' sun a'nin' Señor rian né'. Nj nitaj gaquin' da'ui nungüej sij mánj. ⁷ Sanj nitaj da'nj nungüej sij si yatin Elisabet. Nj achij nungüej sij nej.

⁸ Nj ngaa natúj xi'nin' nico' Zacarías gui'yaj sun ni sij rian Yan'anj, ⁹ nj hua 'ngo güi guiri' ni'yanj Zacarías gatúj si' chruhua si-nuhui Yan'anj gutin' si' siquij gaca-á'. Daj si da'nga' daj hua ducuánj nicaj ni sij. ¹⁰ Nj da hua gue aca siquij daj, nj achinj jni'yaj daran' ni ngüi rian Yan'anj man ne' xe'. ¹¹ Ngaa nj nurgüüi' 'ngo ángel 'na' rian Señor rian Zacarías. Nj niquin' ángel daj ne' ra'a sa' nna aca siquij. ¹² Nj ngaa guini'i Zacarías ángel daj, nj gan'anj ruhua sij. Nj ducu guxu'ui' sij nej. ¹³ Sanj gataj ángel:

—Zacarías, sj guxu'ui' re' mánj. Daj si hua gunun Yan'anj nuguan' gachinj jni'yaj re' rian sij. Nj ga'nga 'ngo da'nj re' guñicaj nica re' Elisabet. Nj dugu'naj re' lij daj Juan. ¹⁴ Nj gahuin nia' ruhua man'an re'. Nj ngaa ga'nga lij daj, nj gahuin nia' ruhua nico ni ngüi. ¹⁵ Nj gahuin achij da'nj re' rian Yan'anj. Nj sj go'o sij vino nga nnee xunaj mánj. Nj asij nun sij riqui nni sij, nj ga'na' Espíritu Santo rian sij. ¹⁶ Nj ganani ruhua nico ni tsínj israelita xi'í si-gaquin' ni sij. Nj nanico' ni sij Dan'anj ni sij, gui'yaj da'nj re'. ¹⁷ Hua sini da'nj re' táj dian sini yan ga'mi si si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi. Nj da rucu ga'na' man'an Señor. Nj daj rún' hua nucuaj si-nuguan' tsínj gu'naj Elías asij ná, nj da'nga' daj ga'mi da'nj re'. Nj gan'anj na'mi ruhua' yún ni ngüi nga ni da'nj ni si', gui'yaj sij. Nj gahuin chrun ni ngüi nunun. Nj gache ni si' si-chrej ni ngüi hua nica niman rian Yan'anj, gui'yaj sij nej. Nj hué ducuánj daj gui'yaj xugüi sij rian ni ngüi sisi nahuín ra'a ni sij man'an Señor. —Daj gataj ángel gunun Zacarías.

¹⁸ Ngaa nj nachinj snan'anj Zacarías ángel. Nj gataj sij:

—Daj gahuin yya ruhuaj xi'í si-nuguan' re' si hua achí nga nicaj nej. —Gataj Zacarias rian ángel daj.

¹⁹ Ngaa nj gataj ángel daj:

—Hué huin Gabriel tsínj niquin' rian Yan'anj. Nj ga'nj man'an Yan'anj ga'naj ga'mi nga re'. Nj gatá nuguan' sa' nan rián re'. ²⁰ Yyaj nj rian nun

guxuman ruhuá re' nuguan' ga'mī rián re', nī gahuín re' 'ngō tsínj sī ga'ue ga'mi da ga'nga lij daj. Nī gahuín yya daj rún' gatá gunún re' güi gani Yan'anj. —Daj gataj ángel gunun Zacarías.

²¹ Da hua guē da nī mán ni ngüi xe' ana'uij ni sij si gahui Zacarías chruhua nuhui. Nī nachínj snan'anj ni sij man'an dugüi' ni sij un sin huin, nī gahuin ran si' gahui sí' chruhua nuhui daj. ²² Ngaa nī ngaa gahui sij xe', nī na'ue ga'mi sij nga ni ngüi mánj. Ngaa nī xacaj ni ngüi cuenta sisi gurugüi' 'ngō rasun guini'i sij chruhua nuhui, gui'yaj Yan'anj. Nī maan si digyán ra'a yun sij si na'ue ga'mi sij.

²³ Ngaa gachin güi gui'yaj sun Zacarías rian Yan'anj chruhua nuhui, nī guinān' sij ducúa sij. ²⁴ Ngaa sīj nī guiri' nicā sij Elisabet 'ngō lij. Nī un'un' yahui nun gahui unj ducúa unj. ²⁵ Nī gataj unj gunun man'an unj: “Nī gui'yaj Yan'anj 'ngō sinduj riánj. Nī güi yyaj nī sī guiri'ij si-na'āj rian ni ngüi ga mánj.” Daj gani ruhua man'an unj.

Anuncio del nacimiento de Jesús

²⁶ Ngaa guisij huatan' yahui gunun riqui Elisabet, nī ga'nij Yan'anj ángel gu'naj Gabriel gan'anj sí' 'ngō xuman' gu'naj Nazaret ngaj rian estado Galilea. ²⁷ Nī guisij ángel daj rian nne 'ngō yun'unj xāna yan gu'naj-á' María. Nī hua guisij gahuin yya xacaj 'ngō tsínj gu'naj José man'an ún'. Nī huin sí' da'nij da'nī si'nī rey David. ²⁸ Ngaa nī gatúj ángel daj rian nne ún'. Nī gataj sij:

—Hua sa' nné re' ní. Gui'yaj Yan'anj sinduj rián re'. Nī achéj Señor nga re'. Sa' man'án re' scanij ni yun'unj xāna, gui'yaj Yan'anj. —Gataj ángel gunun María.

²⁹ Sanj ngaa guini'i unj ángel, nī gani huij ruhua unj xi'í nuguan' ga'mi sí'. Nī nachínj snan'anj unj man'an unj un sin huin ruhuaj gata nuguan' daj únj. ³⁰ Ngaa nī gataj ángel:

—María, si guxu'uí' re' mánj. Gahuin niā' ruhua Yan'anj, gui'yáj re'. Nī hua gui'yaj Yan'anj 'ngō sinduj rián re'. ³¹ Yyaj nī guiri' re' 'ngō lij gunun riqui re'. Nī ga'nga 'ngō lij sno'o rián re'. Nī dugu'naj re' lij daj Jesús. ³² Nī gahuin sij 'ngō tsínj huin achij nīn' ruhua. Nī gu'naj sij da'nij Yan'anj achij nne xata'. Nī ga'ui' Yan'anj achij xānga' daj sun guñicaj sij rún' guñicaj sun xi sij David. ³³ Nī da'nga' daj gui'yaj Yan'anj sisi guñicaj niganj nīn' sij sun rian ni da'nij Jacob, huin ni sí' ni tsínj israelita. Nī nitaj si hua si ganahuij sun nicaj sij mánj. —Daj gataj ángel daj gunun María.

³⁴ Ngaa nī nachínj snan'anj María ángel. Nī gataj unj:

—Asa' ga'ue guiri' man'anj lij sisi nitaj tsínj sno'o nne ngāj únj. —Gataj María gunun ángel daj.

³⁵ Nī gataj ángel gunun María:

—Ga'na' Espiritu Santo rián re'. Nī ga'na' si-fuerza Yan'anj achij rián re'. Xi'í daj guruj re' 'ngō lij sa' nīn'. Nī da'nij Yan'anj gu'naj lij guruj re' daj. ³⁶ Nī dugüi' re' Elisabet huin 'ngō yun'unj achij. Sanj guisij huatan' yahui nūn riqui ún'. Nī ataj ni ngüi sisi 'ngō yun'unj xāna yatin huin ún'. ³⁷ Nitaj 'ngō si huaj sisi sī ga'ue gui'yaj Yan'anj mánj. —Gataj ángel daj gunun María.

³⁸ Ngaa nī gataj María:

—Huēj huin 'ngō yun'unj xāna 'yaj sun rian Señor. Xi'í daj n̄i gā'ue gui'yaj Yan'anj ngāj daj rún' gatáj re' gunūnj. —Daj gataj María gunun ángel.

Hué dan n̄i gahui ángel daj rian María.

María visita a Elisabet

³⁹ N̄i hué ni güi daj n̄i naxuman María. N̄i gahui unj gan'anj yoō unj 'ngō xuman' ngaj estado Judea. N̄i hua dacuj rian gachin unj. ⁴⁰ N̄i gan'anj unj ducúa Zacarías. N̄i gatúj unj chruhua hue'. N̄i gataj unj gunun Elisabet:

—Hua s̄a' nné re' ní'. —Daj gataj María.

⁴¹ N̄i ngaa gunun Elisabet nuguan' ga'mi María, ngaa n̄i güéj lij riqui ún'. Ngaa n̄i ga'na' Espiritu Santo rian ún'. ⁴² N̄i nucuj ga'mi ún' rian María. N̄i gataj ún':

—Gahuin 'ueé man'an re' scanij ni yun'unj xāna, gui'yaj Yan'anj. N̄i gahuin 'ueé lij guchur re', gui'yaj Yan'anj nej. ⁴³ N̄i un sin huñj si ga'na' ni'yaj nni Señor riānj huin re' únj. ⁴⁴ Daj si hué gue hora gunūnj nuguan' ga'mi re' riānj, n̄i gahuin niā' ruhua lij n̄un riquiñj. N̄i güéj lij nej. ⁴⁵ N̄i hua 'ueé rián re' xi'í si guxuman ruhua re' si-nuguan' Yan'anj sisi gahuin yya daj rún' gataj Yan'anj gunún re' aj. —Daj gataj Elisabet rian María.

⁴⁶ Ngaa n̄i gataj María nuguan' nan:

A'mi s̄a' 'ueé nimānj rian Señor.

⁴⁷ N̄i gahuin niā' ruhua nimānj ni'i nimānj Yan'anj huin si nacaj man'anj.

⁴⁸ Daj si acaj Yan'anj cuenta xi'ij huñj 'ngō yun'unj xāna niq̄ui 'yaj sun rian Yan'anj.

N̄i asij güi yyaj n̄i gā'mi s̄a' n̄iganj ni ngüi xi'í si hua 'ueé riānj.

⁴⁹ Daj si gui'yaj Yan'anj nucuj 'ngō nuguan' nico ngāj.

N̄i s̄a' n̄in' ruhua hua si-xugüi Yan'anj anj.

⁵⁰ N̄i n̄iganj huin 'i ruhua Yan'anj ni'ya daran' ni ngüi unun rianj.

⁵¹ N̄i gui'yaj sun nucuj Yan'anj.

N̄i gunucuj gui'yaj gana Yan'anj rian ni tsínj nne.

N̄i ganahuij nuguan' gani nne ruhua ni sij.

⁵² N̄i guiri Yan'anj ni tsínj huin achij huin ni tsínj huin rey rian hua nucuj nne ni sí'.

N̄i gahuin achij ni tsínj niq̄ui, gui'yaj Yan'anj.

⁵³ N̄i gara s̄a' riqui ni ngüi achin xi'na, gui'yaj Yan'anj.

N̄i rani Yan'anj ni xuru'ue n̄an' yun ni sij.

⁵⁴ N̄i chracuij Yan'anj ni tsínj israelita, huin ni sij ni tsínj unánj guitsi rianj.

N̄i nun guini'yun ruhua Yan'anj gahuin 'i ruhua guini'ya ni tsínj daj.

⁵⁵ N̄i da'nga' daj hua gataj yya Yan'anj gunun Abraham nga ango xi né'.

N̄i xi'í daj huin 'i ruhua Yan'anj ni'ya né' n̄iganj xi'í si huin né' ni da'n̄ij da'n̄ij si'n̄ij Abraham.

Daj gataj María.

⁵⁶ N̄i huā'nij yahui guna María ducúa Elisabet. Rún' s̄ij n̄i n̄an' ún' ducúa ún'.

Nacimiento de Juan el Bautista

⁵⁷ N̄i ngaa guis̄ij güi gā'nga da'n̄ij Elisabet, n̄i ga'nga 'ngō lij sno'o, gui'yaj ún'. ⁵⁸ N̄i ngaa gunun ni dugüi' ún' sisi n̄in' ruhua gahuin 'i ruhua Yan'anj ni'ya ún', n̄i gahuin niā' ruhua ni sij xi'í ún'. ⁵⁹ Ngaa guis̄ij lij it̄un̄j güi, n̄i ga'na' ni tsínj guta' da'nga' nneē lij daj. N̄i huin ruhua ni sij dugu'naj ni sij lij rún' gu'naj chre-é' Zacarías. ⁶⁰ Sanj gataj nni lij daj:

—Sj ga'ue mánj. Si-xugüi lij nan huin Juan. —Daj gataj nni lij.

⁶¹ Ngaa n̄j gataj ni sij:

—N̄j a 'ngo ni dugüi' re' nitaj si gu'naj da mánj. —Gataj ni sij.

⁶² Ngaa n̄j nachínj snan'anj ra'a yun ni sij chrej lij daj sisi guñi'i ni sij daj dugu'naj sí' lij daj. ⁶³ Ngaa n̄j gachínj chrej lij daj 'ngo ruguechra' le garun sí'. N̄j garun sí': "Juan gu'naj si-xugüi lij." Daj garun sí'. N̄j gahuin yan'anj ruhua daran' ni sij xi'í nuguan' daj. ⁶⁴ Ngaa n̄j 'ngo hora n̄j ga'ue ga'mi Zacarías. N̄j gaxi'i sí' ga'mi sa' 'ueé sí' rian Yan'anj. ⁶⁵ N̄j gara yan'anj ruhua daran' ni ngüi nne n̄jchrun' xi'í si guiran' Zacarías. N̄j gunun daran' ni ngüi mán n̄n' gachra' ni dacan estado Judea xi'í ni nuguan' daj. ⁶⁶ N̄j ga'n̄j daran' ni ngüi gunun ni nuguan' daj chruhua cúj niman ni sij. N̄j nachínj snan'anj ni sij ni man'an dugüi' ni sij. N̄j gataj ni sij: "N̄j un tsínj gahuin lij da únj." Gataj ni sij. Daj du'ua ni sij xi'í si gui'yaj sa' 'ueé Yan'anj nga lij daj.

Profecía de Zacarías

⁶⁷ N̄j ga'na' 'ueé Espiritu Santo rian chrej lij daj huin tsínj gu'naj Zacarías. N̄j gataj sij:

⁶⁸ Ga'mi sa' né' rian Señor huin Dan'anj ni tsínj israelita.

Daj si ga'na' n̄j'yaj sij ni tsínj nico' sij.

N̄j ga'na' n̄caj sij ni sí'.

⁶⁹ N̄j ga'n̄j Yan'anj 'ngo tsínj nucua' ga'na' n̄caj yun' huin sí' 'ngo da'n̄j si'n̄j David.

N̄j David huin 'ngo tsínj gunánj guitsi rian Yan'anj.

⁷⁰ N̄j da'nga' daj gataj ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj, gui'yaj Yan'anj asij ngaa ná.

⁷¹ N̄j nacaj Yan'anj né' rian ni tsínj unun' nga né' nga rian daran' ni tsínj nun huin xan' ruhua ni'yaj né' nej.

⁷² N̄j da'nga' daj gahuin 'i ruhua Yan'anj ni'ya ni xi né' daj rún' gataj yya sij rian ni sí'.

N̄j nanun ruhua Yan'anj daj gui'yaj yya sij nuguan' sa' nga ni sí' nej.

⁷³⁻⁷⁴ N̄j ga'mi n̄ca yya Yan'anj rian xi' Abraham sisi gahuin ni'n̄j né' rian ni tsínj unun' nga né', gui'yaj Yan'anj.

Ngaa n̄j si guxu'ui' né' gui'yaj sun né' rian Yan'anj.

⁷⁵ N̄j gahuin sa' niman né' rian Yan'anj.

N̄j gahuin n̄ca niman né' daran' güi guñman né'.

Daj gataj Zacarías.

⁷⁶ Ngaa n̄j gaxi'i Zacarías ga'mi sij rian da'n̄j sij. N̄j gataj sij:

N̄j gahuin so' 'ngo tsínj ga'mi sini si-nuguan' Yan'anj achij nne xata' asij nun ga'na' man'an Señor.

N̄j gui'yaj xugüi re' si-chrej man'an Señor.

⁷⁷ N̄j d̄igyán so' rian ni ngüi nico' Señor sisi nicaj sij niman nico xi'í si-gaquin' ni sí'.

Ngaa n̄j ga'ue x̄caj ni sí' cuenta sisi n̄caj Yan'anj ni sí'.

⁷⁸ N̄j da'nga' daj gahuin si huin 'i n̄n' ruhua Yan'anj ni'ya né'.

N̄j daj rún' xigüin 'yaj güi ne' n̄gan', n̄j da'nga' daj guixiguin chruhua niman né', gui'yaj Yan'anj ngaa ga'na' Señor ne' xata' rian né' aj.

⁷⁹ N̄j guixiguin rian ni ngüi mán rian r̄umi' huin ni ngüi xu'ui' xi'í si gahuin ni sij.

Ngaa n̄j gahuin din'inj rian né' gache né', gui'yaj Yan'anj.

Daj gataj Zacarías rian da'níj sij.

⁸⁰ Ngaa n̄i gachij lij daj. N̄i gahuin nucuaꝝ niman sij. N̄i gane sij quij qui'yanj naço da' güi gax̄i'i sij nata' sij si-nuguan' Yan'anj rian ni tsínj israelita.

2

Nacimiento de Jesús

¹ Hué ni güi daj n̄i ga'nin' rey gu'naj Augusto César sun rian ni tsínj mán nin' gachra' chruhua xungüi sisj nachi nicaj ni sij 'ngö yanj censo. ² N̄i tsínj gu'naj Cirenio gahuin gobernado gane sí' estado Siria ngaa gui'yaj sini yan ni sij yanj censo daj. ³ N̄i gan'anj daran' ni ngüi xánj ni sij guta' ni sij si-xugüi ni sij rian yanj.

⁴ Ngaa n̄i gahui José xuman' Nazaret xuman' ngaj estado Galilea. N̄i gachin sij xuman' Belén, xuman' ngaj estado Judea huin rian ga'nga rey David. Daj si huin Jesús da'níj da'n̄i si'n̄i sí'. ⁵ N̄i gan'anj guta' nuguan'an sij si-xugüi sij nga María rian yanj. N̄i huin ruhua nungüej sij xacaj nungüej sij dugüi' sij. N̄i nun riqui man'an ún'. ⁶ N̄i ngaa gane nungüej sij xuman' Belén, n̄i guisij güi ga'nga lij, gui'yaj María. ⁷ N̄i ga'nga 'ngö lij xahua', gui'yaj María huin-ín' lij sno'o. N̄i chri'yanj ún' atsij lij daj. N̄i ga'níj ún' chruhua riq̄ xa xucu si nitaj si hua ní'nij 'ngö lugua guna nungüej sij chruhua mesón.

Los ángeles y los pastores

⁸ N̄i n̄ichrun' xuman' Belén daj, n̄i mán ni tsínj dugumi dán ni sij xachij. ⁹ Ngaa n̄i gurugüi' 'ngö si-ángel Yan'anj rian ni sij. N̄i guixiguin 'ngö yan'an ganicaꝝ xi'níj ni sij, gui'yaj Yan'anj nej. N̄i ducu guxu'ui' ni sij. ¹⁰ Sanj gataj ángel gunun ni sij:

—Sj guxu'ui' ni é re' mánj. Daj si n̄icā 'ngö nuguan' sa' 'nāj rian ni é re'. N̄i gahuin niā' nin' ruhua daran' ni ngüi, gui'yaj nuguan' nan. ¹¹ Yyaj n̄i ga'nga 'ngö lij xánj David huin sij Cristo. N̄i ganacaj sij ni ngüi. N̄i huin sij Señor nej. ¹² N̄i hué nan huin 'ngö da'nga' si daj ga'ue nari' ni é re' lij daj. N̄i nari' ni é re' lij daj chruhua riq̄ xa xucu. —Gataj ángel gunun ni tsínj dugumi xachij daj.

¹³ N̄i hué 'ngö hora guꝝ daj, n̄i gurugüi' nico ni ángel mán xata' n̄ichrun' rian ángel daj. N̄i ga'mi sa' ni sij rian Yan'anj. N̄i gataj ni sij:

¹⁴ Ga'mi sa' 'ueé né' rian Yan'anj achij nne xata'.

N̄i gahuin din'inj chruhua ni ngüi huin ni ngüi hua sa' niman.

Daj gataj ni ángel daj.

¹⁵ N̄i ngaa nan' ni ángel xata', n̄i gax̄i'i ga'mi ni tsínj dugumi xachij gataj ni sij gunun ni dugüi' ni sij:

—Gan'anj né' xuman' Belén guini'i né' si gahuin daj rún' gataj Señor gunun né'. —Daj gataj ni sij.

¹⁶ Hué dan n̄i gan'anj yoq̄ ni sij, n̄i nari' ni sij María nga José. N̄i nari' ni sij lij nun-ún' chruhua riq̄ xa xucu. ¹⁷ N̄i ngaa guini'i ni sij lij, ngaa n̄i nata' ni sij nuguan' ga'níj Yan'anj rian ni sij xi'í lij rian ni ngüi mán yu'uj daj. ¹⁸ N̄i gahuin yan'anj ruhua daran' ni ngüi gunun nuguan' nata' ni tsínj dugumi xachij daj. ¹⁹ N̄i ga'níj María daran' nuguan' daj chruhua cúj niman unj. N̄i gani sa' ruhua unj xi'í si gui'yaj sa' Yan'anj nga unj. ²⁰ Hué dan n̄i guinan' ni tsínj dugumi xachij daj. N̄i ga'mi sa' 'ueé ni sij

rian Yan'anj xi'í daran' ni nuguan' gunun ni sij nga si guini'i ni sij. Daj si rún' gataj ángel, n̄i da'nga' daj gahuin daran' anj.

Presentación de Jesús en el templo

²¹ N̄i ngaa gachin itun̄j güi, n̄i guta' ni sij da'nga' nnee lij daj. N̄i dugu'naj ni sij lij Jesús si hua gataj ángel rian María sisi da'nga' daj gu'naj lij daj asij nun gahuin guiri' ún' lij daj.

²² N̄i ngaa guis̄j ni güi ganahuin sa' María rún' ataj n̄ica si-ley Moisés, n̄i nicaj nungüej sij lij gan'anj sij xuman' Jerusalén naga'ui' nungüej sij lij daj rian Señor. ²³ N̄i da'nga' daj gui'yaj nungüej sij si hua n̄ica yya rian si-ley Señor sisi go'ngo da'n̄j ni ngüi israelita tsínj xahua' gahuin si'yaj Señor. ²⁴ N̄i gan'anj ga'ui' nungüej sij xucu rian Yan'anj daj rún' ga'nin' si-ley Señor sun rian ni tsínj israelita. N̄i ga'ue ga'ui' ni sij hujj xu'mañ, as̄j ga'ue ga'ui' ni sij hujj gucu nej.

²⁵ N̄i ngaa daj nne 'ngo tsínj gu'naj Simeón xuman' Jerusalén. N̄i 'ngo tsínj 'yaj n̄ica huin sij. N̄i nico' 'ueé sij Yan'anj nej. N̄i ana'uij sij si ganani ni ngüi israelita, gui'yaj Yan'anj. N̄i nne Espiritu Santo nga sij nej. ²⁶ N̄i hua gataj Espiritu Santo rian tsínj daj sisi s̄j gahui' sij da guini'i yya sij tsínj sa' ga'nij Señor rian ni ngüi. ²⁷ N̄i ga'nij Espiritu Santo gan'anj sij nuhui nico. N̄i nicaj José nga María lij Jesús gatúj nungüej sij chruhua nuhui nej. N̄i huin ruhua nungüej sij gui'yaj nungüej sij xi'í Jesús daj rún' ga'nin' si-ley Yan'anj sun rian ni tsínj israelita. ²⁸ Ngaa n̄i gana'yanj Simeón lij Jesús. N̄i ga'mi sa' 'ueé sij rian Yan'anj. N̄i gataj sij:

²⁹ Yyaj n̄i guis̄j yya daj rún' gatáj re' riñj.

Ngaa n̄i ga'ue r̄iqui re' sisi gahui' din'in huñj 'ngo tsínj 'yaj sun rián re', Señor.

³⁰ Daj si hua guini'inj sisi ga'na' tsínj ganacaj ni únj.

³¹ N̄i gui'yáj re' daj rian daran' ni ngüi mañ chruhua xungüi nan.

³² N̄i daj rún' huin 'ngo yan'an xiguñ, da'nga' daj gahuin lij nan rian ni ngüi 'na' anéj chrej.

N̄i ga'mi sa' ni ngüi xi'í ni únj, ni tsínj israelita, gui'yaj sij nej.

Daj si nico' ni únj man'án re'.

Daj gataj Simeón gunun Yan'anj.

³³ N̄i gahuin yan'anj ruhua José nga María si gataj Simeón xi'í lij Jesús.

³⁴ Ngaa n̄i gachínj jni'yaj Simeón rian Yan'anj sisi gahuin 'ueé rian anin' sij, gui'yaj Yan'anj. N̄i gataj sij gunun María huin unj nni Jesús:

—Ngaa gachij lij nan, n̄i gunun' nico ni ngüi israelita xi'í sí'. N̄i ga ni'ya ni sij nej. San̄i guxuman ruhua ango da'aj ni sij n̄i'yaj ni sij sí'. San̄i ga'mi xi'í ni tsínj unun' nga sí' xi'í sí'. ³⁵ Da'nga' daj ga'ue guini'i né' daj hua niman nico ni ngüi, gui'yaj sí'. N̄i ducu guiran' niman man'án re' sayun xi'í sij nej. —Gataj Simeón gunun María.

³⁶ N̄i nne 'ngo yun'unj xana achij ga'mi si-nuguan' Yan'anj, gu'naj ún' Ana. N̄i huin ún' da'n̄j tsínj gu'naj Fanuel. N̄i huin sí' xi'nin' gu'naj Aser. N̄i achij n̄in' ruhua ún'. N̄i hua le xacaj ún' tsínj sno'o. N̄i gane nungüej n̄ica ún' ichij yo', n̄i gahui' sí'. ³⁷ N̄i gahuin ún' yun'unj mmij gan'anj xia gan'anj yo'. N̄i nitaj si 'yaj ún' gahui ún' chruhua nuhui. N̄i nugüi n̄igan' gui'yaj sun ún' rian Yan'anj. N̄i gui'yaj ún' ayuno. N̄i gachínj jni'yaj ún' rian Yan'anj nej. ³⁸ N̄i hué guę hora daj guis̄j ún'. N̄i gaxi'i ún' naga'ui'

ún' si guruhua Yan'anj. Nj ga'mi ún' xi'í lij Jesús rian daran' ni ngüi mán ana'uij sisiŋ naçaj Yan'anj ni ngüi mán xuman' Jerusalén.

El regreso a Nazaret

³⁹ Njŋaa guisij dagahuin nungüej nica José daran' si ga'nin' si-ley Señor rian ni ngüi israelita,ŋaa njŋan' nungüej sij xánj sij xuman' Nazaret, huin xuman'ŋaj estado Galilea. ⁴⁰ Nj gachij lij Jesús. Nj gahuin nucuaj sij. Nj gahuin chrün sa' sij si sica' chra' sij. Nj gui'yaj Yan'anj sinduj rian sij.

El niño Jesús en el templo

⁴¹ Nj daran' yo' huan'anj nungüej nica José gui'yanj pascua xuman' Jerusalén. ⁴² Njŋaa guisij Jesús xuhuij yo',ŋaa nj gan'anj anin' sij gui'yanj daj si da'nga' daj hua si-costumbre ni sij. ⁴³ Njŋaa guisij gachin gui'yanj, nj huajŋan' Joséŋa María nasij nungüej sij ducua' sij. Nj gunáj tsin' Jesús xuman' Jerusalén. Sanj nun xacaj nungüej sij cuenta. ⁴⁴ Nj rjan gani ruhua nungüej sij sisi huaj Jesús scanij ni dugüi' sij, nj gachéj nungüej sij nugüi. Hué dan nj nano' nungüej sij scanij ni dugüi'ij. ⁴⁵ Njŋaa na'ue nari' nungüej sij Jesús, nj nanicaj ruhua' yún sij Jerusalén nano' nungüej sij. ⁴⁶ Nj gachin hua'nij güi da nari' nungüej sij Jesús chruhua nuhui, nne sí' dani ni tsinj digyán ley unun sí' si a'mi ni sij. ⁴⁷ Nj gahuin yan'anj ruhua daran' ni sijŋaa gunun ni sij nuguan' sa' ga'mi Jesús. Daj si chrün sa' sí', ruhua ni sij. ⁴⁸ Njŋaa guini' i chreŋa nni, nj gan'anj ruhua nungüej sij. Nj gataj nni Jesús gunun sí':

—Da'ní, nj un sin huin, nj 'yáŋ so' nánj únj. Chré so'ŋa man'anj nano' únj so'. Nj huéŋ ta' ata' niman nungüej únj chre so' nano' únj so' aj. —Daj gataj nni Jesús.

⁴⁹ Sanj gataj Jesús:

—Nj un sin huin nj nano' nungüej é re' yünj únj. Nun ni' i nungüej é re' sisi hua nian gui'yaj sünj si-sun chre a'. —Daj gataj Jesús.

⁵⁰ Sanj nun gara da'nga' ruhua nungüej nica sij si gataj Jesús.

⁵¹ Njŋaa nj nanicaj Jesúsŋan' sí'ŋa nungüej sij xuman' Nazaret. Nj dagahuin sí' daran' si ataj nungüej sij. Nj ga'nij nni Jesús ni nuguan' sa' daj cúj niman unj. ⁵² Nj gachij Jesús gahuin sij tsinj. Nj gahuin chrün sa' sij. Nj garan' ruhua Yan'anj ni'ya sij. Nj garan' ruhua ni ngüi ni'yaj ni sij Jesús nej.

3

Predicación de Juan el Bautista

¹ Njŋaa guisij xinun' yo' ga'nin' rey gu'naj Tiberio César sun, nj huin tsinj gu'naj Poncio Pilato gobernado estado Judea. Nj tsinj gu'naj Herodes ga'nin' sun estado Galilea. Nj jnánj sij Felipe ga'nin' sun estado Itureaŋa Traconite. Nj ga'nin' tsinj gu'naj Lisaniás sun estado Abilinia. ² Nj nungüej chrej a'nin' huin Anásŋa Caifás. Nj hué ni güi daj, nj riqui Yan'anj si-nuguan'anj rian tsinj gu'naj Juanŋaa gachéj sí' riqui quij qui'yanj naço huin sí' da'nij Zacarías.

³ Nj gachéj Juan daran' yu'ujŋaj nichrun' du'ua xinéj nnee gu'naj Jordán. Nj gataj sij gunun ni ngüi sisi ganani ruhua ni sij xi'í si-gaquin' ni sij. Njŋanico' ni sij Yan'anj. Nj gata' nnee ni sij. Njŋaa nj ga'ue guñicaj Yan'anj niman nico xi'í si-gaquin' ni sij nej. Daj gataj Juan.

⁴ Nî da'nga' daj gahuin daj rún' ataj nuguan' garun tsínj gu'naj Isaías 'ngò tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj xanga' asij ná. Nî hué nan huin si garun sí':

Unun né' si-nane 'ngò tsínj a'mi nucuj 'ngò yu'uj qui'yanj naco aj.

Nî ataj sí' sisi nagui'yaj xugüi né' si-chrej Señor.

Nî nagui'yaj nîca né' niman né' xi'í si ga'na' Señor rian né'.

⁵ Nî nagui'yaj nîca né' rian atúj ga'man.

Nî ga'ne né' dacan sisi nahuin nîca chrej daj.

Nî nagui'yaj nîca né' chrej cuyu daj nej.

Nî nagui'yaj ta né' rian chrej quij hua ta nej aj.

⁶ Nî guñi'i daran' ni ngüi man chruhua xungüi daj nacak Yan'anj né'.

Daj garun Isaías xi'í Juan asij ná.

⁷ Nî guisij nico ni ngüi rian Juan xi'í si huin ruhua ni sij gata' nnee ni sij, gui'yaj Juan. Nî gataj sí' gunun ni sij:

—Da'nij xucuj huin a ni é re' aj. Nî un tsínj gataj chrun rian a ni é re' sisi gunánj a ni é re', nî ganani a ni é re' rian castigo nico, gui'yaj Yan'anj únj. ⁸ Sisi hua yya gahuin sa' niman án re', ngaa nî gan'anj gui'yaj á re' daj rún' 'yaj ni ngüi gahuin sa' niman anj. Nî sî gani ruhua á re' sisi xi'í si da'nij Abraham huin a ni é re', ngaa nî nitaj gaquin' da'ui a ni é re' mánj. Daj si atá gunun a ni é re' sisi yej ngaj nan, nî ga'ue gui'yaj Yan'anj da'nij Abraham. ⁹ Nî a hua chrun gaga' hacha ga'nij sij ya'a siu ni chrun. Nî daj rún' 'yaj 'ngò tsínj nga gaga' hacha, nî da'nga' daj gui'yaj Yan'anj nga daran' chrun nitaj si ayu chruj sa' chra. Nî ga'nij Yan'anj ni chrun daj gaca-á' rian yan'an. —Gataj Juan gunun ni ngüi.

¹⁰ Ngaa nî nachínj snan'anj ni ngüi Juan. Nî gataj ni sij:

—Daj gui'yaj únj, ruhua re' únj. —Daj gataj ni sij.

¹¹ Nî gataj Juan:

—Tsínj nun hujj atsj, nî ga'ui' sij gunun tsínj nitaj si-gan'. Nî tsínj nicaj si xa sij, nî ga'ui' sij xa tsínj nitaj si nicaj xa aj. —Daj gataj Juan.

¹² Nî gahuin nîchrun' go'ngo ni tsínj a'nej san'anj pesto si gata' nnee ni sij. Nî nachínj snan'anj ni sij Juan. Nî gataj ni sij:

—Maestro, daj gui'yaj ni únj, ruhua á re' únj. —Gataj ni sij.

¹³ Nî gataj Juan:

—Sî ga'nej xacan ni é re' san'anj mánj. Daj rún' a'nin' ley sun da'nga' daj ga'nej a ni é re' san'anj rian ni ngüi aj. —Gataj Juan gunun ni sij.

¹⁴ Nî hué daj nachínj snan'anj ni snado Juan nej. Nî gataj ni sij:

—Daj gui'yaj ni únj, ruhua re' únj. —Gataj ni sij.

Nî gataj Juan:

—Sî gui'yaj fuerza á re' sisi ga'ui' ni ngüi san'anj rian án re' mánj. Nî sî ga'ui' yun ni é re' gaquin' ni ngüi güenda si guñi ni é re' si'yaj ni sij mánj. Nî gahuin nîa' ruhua á re' nga du'ue ni é re' nej. —Daj gataj Juan gunun ni snado.

¹⁵ Nî gani ruhua ni ngüi sisi si ruhuj, nî Juan huin Cristo. Xi'í daj nî ana'uij ni sij sisi gataj Juan un tsínj huin man'an sí'. ¹⁶ Xi'í daj, nî gataj Juan gunun daran' ni ngüi daj:

—Hua yya duguata' nnee man'anj nga nnee ni é re'. Sanj ga'na' ango tsínj duguata' nnee Espíritu Santo niman án re', nî nga yan'an nej. Hué tsínj daj nicaj sun nico daj nga si nicaj sun man'anj. Nî na'aj yanj nachij nnij correa 'nij dacánj sij xi'í si huin achij nin' sij. ¹⁷ Nî hua da'a sij pala

si nagui'yaj sa' sij riqui strigo. Nj gahui coj riqui-í'. Nj nara sa' sij strigo chruhua guru. Sanj gari yan'an sij coj gaca-á' niganj nin'. Nj strigo daj huin ni ngüi sa' rian Yan'anj. Nj coj daj huin ni ngüi nun aráj xina si-nuguan' Yan'anj nej aj. —Daj gataj Juan gunun ni sij.

¹⁸ Nj hué ducuánj nan huin si ga'mi sa' Juan ango ni nuguan' sa' 'na' rian Yan'anj gunun ni ngüi.

¹⁹ Nj chran' Juan tsínj gu'naj Herodes huin sí' gobernado xi'í si xacaj sí' nica jnánj sí' Felipe huin ún' Herodías. Nj chran' Juan Herodes xi'í ango rasun quij gui'yaj sí' nej. ²⁰ Hué dan nj nata' man'an Herodes ango gaquin' rian ni gaquin' gui'yaj sij daj. Daj si garij sij Juan ducuaga' nej aj.

El bautismo de Jesús

²¹ Nj ngaa achin gari Herodes Juan ducuaga', nj gata' nnee ni ngüi, gui'yaj Juan. Asij nj duguata' nnee Juan man'an Jesús nej. Diaj hua gue achinj jni'yaj Jesús rian Yan'anj, nj naxi'nj xata'. ²² Nj 'na' guinij Espiritu Santo rian Jesús. Nj rún' hua 'ngo xu'man hua Espiritu Santo ga'na' rian sij. Nj gunun ni sij ga'mi Yan'anj xata'. Nj gataj-á':

—Hué re' huin da'ní 'i ruhuāj. Nj hua niā' ruhuāj ni'yā so'. —Daj gataj Yan'anj gunun Jesús.

Genealogía de Jesús

²³ Nj 'ngo si yo' icō chi' huaj Jesús ngaa gaxi'i sij gui'yaj sun sij si-nuguan' Yan'anj. Nj Jesús huin da'nj José, ruhua ni ngüi. Nj José huin da'nj Elí.

²⁴ Nj Elí huin da'nj Mataj. Nj Mataj huin da'nj Leví. Nj Leví huin da'nj Melqui. Nj Melqui huin da'nj Jona. Nj Jona huin da'nj José. ²⁵ Nj José huin da'nj Matías. Nj Matías huin da'nj Amós. Nj Amós huin da'nj Nahúm. Nj Nahúm huin da'nj Esli. Nj Esli huin da'nj Nagai. ²⁶ Nj Nagai huin da'nj Maat. Nj Maat huin da'nj Matías. Nj Matías huin da'nj Semei. Nj Semei huin da'nj Josec. Nj Josec huin da'nj Judá. ²⁷ Nj Judá huin da'nj Jonán. Nj Jonán huin da'nj Resa. Nj Resa huin da'nj Zorobabel. Nj Zorobabel huin da'nj Salatiel. Nj Salatiel huin da'nj Neri.

²⁸ Nj Neri huin da'nj Mequi. Nj Mequi huin da'nj Adi. Nj Adi huin da'nj Cosam. Nj Cosam huin da'nj Elmadam. Nj Elmadam huin da'nj Er. ²⁹ Nj Er huin da'nj Jesús. Nj Jesús huin da'nj Eliezer. Nj Eliezer huin da'nj Jorim. Nj Jorim huin da'nj Matat. ³⁰ Nj Matat huin da'nj Leví. Nj Leví huin da'nj Simeón. Nj Simeón huin da'nj Judá. Nj Judá huin da'nj José. Nj José huin da'nj Jonam. Nj Jonam huin da'nj Eliaquim. Nj Eliaquim huin da'nj Melea. ³¹ Nj Melea huin da'nj Mena. Nj Mena huin da'nj Matata. Nj Matata huin da'nj Natán. ³² Nj Natán huin da'nj David. Nj David huin da'nj Isaí. Nj Isaí huin da'nj Obed. Nj Obed huin da'nj Booz. Nj Booz huin da'nj Sala. Nj Sala huin da'nj Naasón.

³³ Nj Naasón huin da'nj Aminadad. Nj Aminadad huin da'nj Amin. Nj Amin huin da'nj Arni. Nj Arni huin da'nj Esrom. Nj Esrom huin da'nj Fares. Nj Fares huin da'nj Judá. ³⁴ Nj Judá huin da'nj Jacob. Nj Jacob huin da'nj Isaac. Nj Isaac huin da'nj Abraham. Nj Abraham huin da'nj Taré. Nj Taré huin da'nj Nacor. ³⁵ Nj Nacor huin da'nj Serug. Nj Serug huin da'nj Ragau. Nj Ragau huin da'nj Peleg. Nj Peleg huin da'nj Heber. Nj Heber huin da'nj Sala. ³⁶ Nj Sala huin da'nj Cainán. Nj Cainán huin da'nj Arfaxad. Nj Arfaxad huin da'nj Sem. Nj Sem huin da'nj Noé. Nj Noé huin da'nj Lamec. ³⁷ Nj Lamec huin da'nj Matasalén. Nj Matasalén huin da'nj Enoc. Nj Enoc huin da'nj Jared. Nj Jared huin da'nj Mahalaleel. Nj

Mahalaleel huin da'níj Cainán. Ní Cainán huin da'níj Enós. ³⁸ Ní Enós huin da'níj Set. Ní Set huin da'níj Adán. Ní Adán huin da'níj Yan'anj xanga' aj.

4

Tentación de Jesús

¹ Ní nara sa' Espíritu Santo niman Jesús. Ngaa ní gahui sij du'ua xinéj gu'naj Jordán. Ní gan'anj sij quij qui'yanj ñaco, gui'yaj Espíritu Santo. ² Ní huíj xia yya güi gui'yaj fuerza sichre sisí gui'yaj Jesús gaquin'. Ní a 'ngó xico' nun xá sij ni güi daj. Ní ngaa guisíj gunucuj sij huíj xia güi daj, ní achin xi'ná riqui sij aj. ³ Ngaa ní gataj sichre gunun Jesús:

—Sisí xanga' re' huín re' da'níj Yan'anj, ní ngui'yaj re' si ganahuin yej nan chrachrúnj xá re' stoj. —Daj gataj sichre gunun Jesús.

⁴ Saní gataj Jesús:

—Ataj si-nuguan' Yan'anj sisí sé urin chrachrúnj gui'yaj si ga ní'na' ni ngüi mánj. Saní ga ní'na' xanga' ni ngüi gui'yaj daran' ni nuguan' 'ná' rian Yan'anj. —Daj gataj Jesús gunun sichre.

⁵ Hué dan ní nicaj sichre Jesús gan'anj-án' chra 'ngó quij xacan. Ní riqui urin hora digyán sichre daran' xuman' ngaj chruhua xungüi rian Jesús.

⁶ Ní gataj sichre gunun Jesús:

—Ríquij daran' ni sun nan guñicaj man'án re'. Ní gahuin 'ueé nín' re', gui'yá xi'í si gahuin achíj re' rian daran' ni xuman' nan. Daj si hua nahuin ra'áj daran' nan, gui'yaj Yan'anj. Ní un tsinj rian garan' ruhuáj, ní ga'uíj daran' nan anj. ⁷ Ngaa ní sisí guñiquin' ráj dacoj re' riánj, ní guñicó' re' yünj, ngaa ní daran' nan gahuin si'yáj re', gui'yá. —Daj gataj sichre gunun Jesús.

⁸ Ní gataj Jesús:

—Guxun man'án re' riánj Satanás. Daj si gataj si-nuguan' Yan'anj: Ganiquin' ráj dacoj né' rian Señor huín Dan'anj né'.

Ní dagahuin né' rian urin Yan'anj.

Da'nga' daj gataj si-nuguan' Yan'anj. —Daj gataj Jesús gunun sichre.

⁹ Hué dan ní nicaj sichre Jesús gan'anj-án' xuman' Jerusalén. Ní gahui Jesús chra nuhú nico, gui'yaj sichre. Ní gataj sichre:

—Sisí yya huín re' da'níj Yan'anj, ngaa ní güej re' nica' nánj. ¹⁰ Daj si gataj si-nuguan' Yan'anj:

Ga'nin' Yan'anj sun rian ni ángel sisí ga'na' dugumi ni sí' man'án re'.

¹¹ Ngaa ní guñij re' rian ra'a ni ángel sisí sj garij re' dacój re', gui'yaj yej. Da'nga' daj gataj si-nuguan' Yan'anj. —Gataj sichre gunun Jesús.

¹² Ngaa ní gataj Jesús:

—Gataj si-nuguan' Yan'anj: “Sí xacaj so' cuenta sisí xanga' si-nuguan' Señor huín Dan'anj so' mánj.” Daj gataj si-nuguan' Yan'anj. —Gataj Jesús gunun sichre.

¹³ Ní ngaa guisíj ganahuij gatsij sichre niman Jesús, ní guxun-ún' man'an-án' rian Jesús 'ngó ni güi.

Jesús principia su ministerio

¹⁴ Hué dan ní nanicaj Jesús gan'anj sij estado Galilea. Ní gahuin nucuj niman sij xi'í si-sun Yan'anj, gui'yaj Espíritu Santo. Ní guisíj nuguan' xi'í Jesús rian daran' ni xuman' ngaj yu'uj daj. ¹⁵ Ní da' go'ngo yu'uj huaj sij,

nĭ digyán sij rian ni ngüi chruhua si-nuhui ni tsínj israelita. Nĭ ga'mi sa' 'ueé ni ngüi xi'í Jesús.

Jesús en Nazaret

¹⁶ Ngaa nĭ nan' Jesús xuman' Nazaret rian gachij sij. Ngaa nĭ güi naránj ruhua ni ngüi, nĭ gatúj sij chruhua nuhui daj rún' gu'yun sij gui'yaj sij. Nĭ ganiquin' sij gaya sij si-nuguan' Yan'anĭ. ¹⁷ Nĭ ga'ui' 'ngo tsínj daj yanĭ garun tsínj gu'naj Isaías gaya Jesús. Nĭ Isaías huin 'ngo tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anĭ asij ná. Nĭ na'nĭj sij rian yanĭ. Nĭ nari' sij 'ngo yu'uj rian a'mi nĭca yya si-nuguan' Yan'anĭ;

¹⁸ Nne Espiritu Santo ngāj.

Nĭ xi'í daj ga'nin' Yan'anĭ sun riánj sisiĭ gan'anĭ ga'mĭ nuguan' sa' rian ni ngüi yaco ran'.

Nĭ ga'nĭj Yan'anĭ gan'anĭ ga'mĭ nga ni tsínj nani ruhua sisiĭ gahuin niā' ruhua ni sij, gui'yā.

Nĭ ga'nĭj Yan'anĭ gan'anĭ ga'mĭ nga ni tsínj nun ducuaga'.

Ngaa nĭ gahui ni sí'.

Nĭ gan'anĭ gui'yā si naxi'ni rian ni ngüi duri.

Nĭ ga'nĭj Yan'anĭ gan'anĭ gui'yā si ga ní'nĭj rian ni ngüi ran' sayun 'yaj si quij hua.

¹⁹ Nĭ ga'nĭj Yan'anĭ gan'anĭ ga'mĭ nuguan' sa' rian ni ngüi sisiĭ yo' yyaj, nĭ huin niā' ruhua Yan'anĭ ga'na' nācaj-á' ni ngüi man chruhua xungüi. Da'nga' daj gataj yanĭ daj gaya Jesús.

²⁰ Ngaa nĭ naránj Jesús rian yanĭ daj. Nĭ ga'ui' sij rian tsínj dugumi yanĭ chruhua nuhui. Nĭ gan'anĭ gane sij. Nĭ ni'yaj sa' daran' ni tsínj nne chruhua nuhui rian Jesús. ²¹ Nĭ gaxi'i sij ga'mi sij. Nĭ gataj sij:

—Hué güi nan huin si guisĭj gahuin yya nuguan' garun Isaías si gaya rian ni é re' aj. —Daj gataj Jesús.

²² Ngaa nĭ ga'mi sa' daran' ni sij xi'í Jesús. Nĭ gahuin yan'anĭ ruhua ni sij nga nuguan' 'ueé ga'mi sí'. Nĭ nachínj snan'anĭ ni sij dugüi' ni sij. Nĭ gataj ni sij:

—Sé da'nĭj José huin sí' a'. —Daj gataj ni sij.

²³ Xi'í daj nĭ gataj Jesús:

—Xanga' yya gataj ni é re' nuguan' nan gunünĭ: “Gui'yaj gono'ó re' man'án re' huin re' tsínj 'yaj gono'o.” Nĭ gataj ni é re' sisiĭ daj rún' gui'yā si sa' nico xuman' Capernaum, nĭ da'nga' daj gui'yā xánĭ né' nan nej aj. —Daj gataj Jesús.

²⁴ Ngaa nĭ gataj ruhua' yún Jesús:

—Ataj yyāj gunun a ni é re' sisiĭ nitaj si a'mi sa' ni tsínj rian 'ngo tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anĭ sisiĭ huin ni sij ni tsínj xanj.

²⁵ 'Nĭ huin yya atā gunun a ni é re' sisiĭ guimán nico ni ngüi mmij rian nne ni tsínj israelita ni yo' gane tsínj gu'naj Elías yu'uj daj asij ná. Nĭ nun gaman' huā'nĭj yo' táj nej. Nĭ ducu ga xi'nā nĭn' gachra' yu'uj daj.

²⁶ Sanĭ nun ga'nĭj Yan'anĭ gan'anĭ Elías chraçuij sí' ni ngüi mmij guimán Israel. Sanĭ gan'anĭ sí' ne' xe' rian 'ngo ngüi mmij gane xuman' Sarepta rian gu'naj Sidón.

²⁷ 'Nĭ guimán nico ni ngüi ga'nan' xi'ĭ nnĭj scanĭj ni tsínj israelita ngaa gane Eliseo huin sí' 'ngo tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anĭ yu'uj daj asij ná. Sanĭ nun ganahuin nĭ a 'ngo ni sij mánĭj. Sanĭ ganahuin tsínj gu'naj

Naamán huin sij 'ngō tsínj 'nə' ango yu'uj gu'naj Siria, gui'yaj Eliseo. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj man chruhua nuhui daj.

²⁸ Nj ngaa gunun ni sij nuguan' ga'mi Jesús, nj ducu ga'man ruhua ni sij ni'yaj ni sij Jesús. ²⁹ Nj naxuman ni sij guiri ni sij chruhua xuman' Jesús. Nj gan'anj ni sij chra 'ngō quij xacan rian gui'yaj ni sij xánj ni sij. Nj huin ruhua ni sij dugüéj ni sij Jesús ne' nica'. ³⁰ Sanj gachin Jesús dani ni sij gan'anj si' nánj.

Un hombre que tenía un espíritu inmundo

³¹ Hué dan nj gan'anj Jesús xuman' Capernaum huin xuman' ngaj estado Galilea. Nj yu'uj daj gaxi'i Jesús digyán sij rian ni ngüi ni güi naránj ruhua ni si'. ³² Sanj gahuin yan'anj ruhua ni ngüi daj digyán sij rian ni si'. Daj si si-nuguan' sij nicaj sun.

³³ Nj nne 'ngō tsínj nun nanə xī'i chruhua niman chruhua nuhui. Nj gaguáj nucaj si'. Nj gataj si':

³⁴ —Dunáj re' ni únj. Nj un sin huin nj diguúj re' nga ni únj huín re' Jesús Nazareno únj. Nj 'na' re' duguanj ni'yáj re' ni únj ní'. Nj hua ni'inj re' si huín re' tsínj sa' njin' chruhua niman 'na' rian Yan'anj xanga' nej aj. —Gataj nanə xī'i daj gunun Jesús.

³⁵ Ngaa nj ga'mi huee Jesús rian nanə xī'i daj. Nj gataj sij:

—Dinj gane du'ua sɔ'. Nj gahui sɔ' chruhua niman si'. —Daj gataj Jesús.

Ngaa nj naxiru' tsínj daj dani ni ngüi, gui'yaj nanə xī'i daj. Nj gahui-í' chruhua niman tsínj daj. Nj nitaj 'ngō si gahuin gui'yaj nanə xī'i tsínj daj ga mánj. ³⁶ Nj gan'anj ruhua daran' ni sij. Nj gataj ni sij gunun ni dugüi' ni sij:

—Nj un nuguan' huin nuguan' nan únj. Nicaj nucaj tsínj nan sun. Nj a'nin' si' sun rian ni nanə xī'i. Nj ahui-í' chruhua niman ni ngüi, 'yaj si'. —Daj gataj ni sij nej aj.

³⁷ Nj nuna ni ngüi njin' gachra' rian ni xuman' xi'í Jesús si gui'yaj sa' si'.

Jesús sana a la suegra de Pedro

³⁸ Ngaa nj gahui Jesús chruhua nuhui daj. Nj gatúj sij chruhua ducua Simón. Nj a'nan' nni chej Simón. Nj ducu nun gachi' ún'. Nj ga'mi yaco ni sij xi'í yun'unj a'nan' daj rian Jesús. ³⁹ Ngaa nj ga' nitu Jesús rian yun'unj xana daj. Nj ga'nin' sij sun sisi guxun anéj xi'í daj rian ún'. Nj hué 'ngō hora daj, nj xi'nej gachi' daj nachica ún'. Nj gaxi'i man'an ún' gui'yaj xugüi ún' si xa ni tsínj daj.

Muchos sanados al ponerse el sol

⁴⁰ Nj ngaa gatúj güi, nj nicaj ni sij daran' ni ngüi a'nan' ga'i rian xi'í ga'na' ni sij rian Jesús. Nj guta' si' ra'a si' rian daran' ni ngüi daj. Nj nahuin daran' ni sij, gui'yaj si'. ⁴¹ Nj gahui nanə xī'i chruhua niman nico ni ngüi a'nan' daj. Nj gaguáj ni nanə xī'i gahui daj. Nj gataj ni sij:

—Hué re' huin da'nij Yan'anj xanga'. —Daj gataj ni nanə xī'i daj.

Sanj ga'mi huee Jesús rian ni nanə xī'i. Nj nun ga'uej ruhua sij ga'mi ni nanə xī'i daj. Daj si ni'i-in' si hué Jesús huin Cristo, tsínj 'na' nacaj ni ngüi.

Jesús recorre Galilea predicando

⁴² Nj ngaa guixiguin ango güi, nj gahui Jesús xuman' daj gan'anj sij yu'uj rian nitaj ni ngüi mán. Sanj nano' ni ngüi sij. Nj guisj ni si' rian nne sij. Nj nun ga'uej ni si' sisi gan'anj Jesús rian ni si'.

⁴³ Sanj gataj Jesús gunun ni sí':

—Hua njan gan'an ango ni xuman' ga'mi nuguan' sa' xi'i si nicaj sun Yan'anj rian ni ngüi si da'nga' daj ga'nij Yan'anj yünj ga'näj. —Gataj Jesús gunun ni ngüi.

⁴⁴ Ngaa ni huaj Jesús ga'mi sa' sij si-nuguan' Yan'anj chruhua si-nuhui ni tsinj israelita nne estado Galilea.

5

La pesca milagrosa

¹ Ni 'ngo güi niquin' Jesús du'ua laguna xachij gu'naj Genesaret. Ni gada'ui ni ngüi rian sij si huin ruhua ni sí' gunun ni sí' si-nuguan' Yan'anj.

² Ni guini'i Jesús niquin' hujj riq chéj rian nnee du'ua laguna daj. Ni hua gahui ni tsinj da'a xucuj ruhua nungüe-é' na'nin' ni sí' nnánj. ³ Ngaa ni gatúj Jesús chruhua 'ngo riq huin si-riq Simón. Ni gachinj sij rian Simón sisi guxun sí' doj riq daj gan'anj-án' doj rian laguna daj. Ngaa ni gan'anj gane Jesús. Ni hué asij yu'uj daj gaxi'i sij digyan sij nuguan' sa' rian ni ngüi man du'ua laguna daj. ⁴ Ni ngaa guisij ga'mi Jesús rian ni ngüi, ni gataj sij gunun Simón:

—Nıcaj re' riq gan'anj re' rian gunun dani nnee. Ni dıniy re' nnánj chruhua nnee guida'á re' xucuj. —Daj gataj Jesús.

⁵ Sanj gataj Simón:

—Maestro, hua gui'yaj sun ni únj njgan'. Sanj ni a 'ngo xucuj nun ga'ue guida'a únj manj. Sanj xi'i si gataj man'an re' sisi dıniy ruhua' yún únj nnánj, ni da'nga' daj gui'yaj únj nánj. —Daj gataj Simón.

⁶ Ni ngaa gui'yaj ni sij daj, ni ducu guida'a ni sij xucuj da' xi'nin' nnánj, gui'yaj xucuj. ⁷ Ni gui'yaj ra'a ni sij dugüi' ni sij, ni tsinj man chruhua ango riq sisi ga'na' ni sí' chraquij ni sí' ni sij. Ni ga'na' ni sí'. Ni gara daran' ni sij xucuj chruhua nungüej-é' riq. Sanj ducu gara chruhua nungüej-é' da' doj, ni naga' nungüej-é' daqui nnee. ⁸ Ni ngaa guini'i Simón Pedro si gahuin, ni ganiquin' ráj dajoj sij ne' rian Jesús. Ni gataj sij:

—Guxun anej re' man'an re' rianj si huinj 'ngo tsinj da'ui gaquin'. —Gataj Pedro gunun Jesús.

⁹ Ni hué daj guxu'ui' daran' ni dugüi' Simón si hua yya guida'a ni sij nico xucuj. ¹⁰ Ni gan'anj ruhua nungüej tsinj gu'naj Jacobo nga Juan huin nungüej sí' da'nij Zebedeo. Ni huin nungüej sí' tsinj nicaj dugüi' nga Simón nej. Sanj gataj Jesús rian Simón:

—Sı guxu'ui' re' manj. Daj si asij acuan' ni daj rún' gui'yáj re' guida'á re' xucuj, ni da'nga' daj gui'yáj re' nga ni ngüi sisi guinico' sa' ni sij man'anj. —Daj gataj Jesús.

¹¹ Ni nicaj ni sij nungüej riq ga'na' ni sij rian yo'ój. Ni 'ngo dunáj ni sij daran'anj. Ni gaxi'i ni sij guinico' ni sij Jesús.

Jesús sana a un leproso

¹² Ni 'ngo güi nne Jesús 'ngo xuman'. Ni guisij 'ngo tsinj a'nan' xi'i nnij rian sij. Ni ngaa guini'i sí' Jesús, ni ganiquin' ráj dajoj sí' rian Jesús. Ni ga' rian sí' da' rian yo'ój. Ni ga'mi yaco sí' rian Jesús. Ni gataj sí':

—Señor, sisi huin ruhua' re', ni ga'ue gui'yaj gono'ó re' yünj, ni xi'ne xi'i a'nánj. —Gataj tsinj a'nan' daj.

¹³ Ngaa ni guta' Jesús ra'a sij chraq tsinj daj. Ni gataj sij:

—Huin ruhuāj sīsī gā sǎ' nneē cúj re' aj. —Daj gataj Jesús.

Ngaa nī 'ngō hora xi'nej xi'j a'nan' tsínj daj.

¹⁴ Ngaa nī ga'nin' Jesús sun rian sí', nī gataj sij:

—Sī ganata' re' rian nī a 'ngō ni ngüi mánj. Maan si gan'anj re' digyán re' man'án re' rian chrej. Nī nīcaj re' 'ngō xucu ga'ui' re' rian Yan'anj daj rún' ga'nin' Moisés sun güenda gahuin-in' 'ngō da'nga' sīsī hua ganahuín re'. Ngaa nī xaçaj ni chrej cuenta sīsī hua ganahuín re', gui'yaj man'anj. —Daj gataj Jesús.

¹⁵ Sanī guixi'nī nuguan' xi'í si sǎ' gui'yaj Jesús. Nī nahuin yu' nico ni ngüi huin ruhua gunun si-nuguan' sij. Nī ruhua ni sij si ganahuin xi'j a'nan' ni sij, gui'yaj Jesucristo nej. ¹⁶ Sanī guxun anéj Jesús man'an sij rian ni ngüi. Nī gan'anj sij 'ngō yu'uj nitaj ni ngüi mán gachínj jni'yaj sij rian Yan'anj.

Jesús sana a un paralítico

¹⁷ Nī 'ngō güi nne Jesús digyán sij rian ni ngüi. Nī nne ni tsínj fariseo nga ni tsínj digyán ley nga sij nej. Nī 'na' ni sí' ni xuman' ngaj estado Galilea nga estado Judea nej, xuman' Jerusalén nej. Nī ganahuin ni ngüi a'nan', gui'yaj Jesús nga si-fuerza man'an Señor huin Yan'anj. ¹⁸ Hué dan nī guisíj gō'ngo ni tsínj ata ni sij 'ngō tsínj nare' dacoj rian 'ngō chrun xéj. Nī nano' ni sij daj gatu ni sij chruhua hue' guruj ni sij tsínj a'nan' daj rian Jesús. ¹⁹ Sanī rian man nīn' ruhua ni ngüi, nī nun ga'ue guiri' ni sij rian gachin ni sij nga tsínj daj. Ngaa nī gahui ni sij chra' hue'. Nī ga'nej ni sij teja. Nī dunij ni sij nanaj rian chrun xéj tsínj a'nan' daj. Nī gurúj ni sij tsínj daj dan ni ngüi rian Jesús. ²⁰ Nī ngaa guini'i Jesús sīsī xuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij sí', nī gataj sí' gunun tsínj a'nan' daj:

—Jnān, nicā 'ngō niman nico rian si-gaquin' sō' nánj. —Gataj Jesús.

²¹ Ngaa nī gaxi'i gani ruhua ni tsínj fariseo nga ni tsínj digyán ley nuguan' nan nga ni dugüi' ni sij:

—Nī un sin huin tsínj nan, nī a'mi quij sij rian Yan'anj únj. Urin Yan'anj ga'ue guinicaj niman nico rian si-gaquin' ni ngüi aj. —Da'nga' daj gani ruhua ni tsínj daj.

²² Sanī xacaj Jesús cuenta daj gani ruhua ni sij. Nī gataj sij:

—Nī un sin huin nī ani ruhua á re' nuguan' da únj. ²³ Hua huíj nuguan' ga'ue gatā gunun tsínj nan. Asj ga'ue gatā gunun sij: “Nicā 'ngō niman nico rian xi'í si-gaquin' re'.” Asj ga'ue gatā gunun sij: “Nāchica re' gache re'.” Nan huin huíj nuguan' ga'ue gatā gunun sij. ²⁴ Nī huin ruhuāj sīsī xaçaj á re' cuenta sīsī nicaj sūnj rian xungüi nan huínj da'níj ni ngüi. Nī ga'ue guinicā 'ngō niman nico xi'í si-gaquin' ni ngüi aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

Ngaa nī gataj Jesús gunun tsínj nare' dacój daj:

—Atā gunun man'án re' sīsī nāchica re', nī nācaj re' chrun xéj. Nī güij nan' ducúa re' nánj. —Daj gataj Jesús gunun tsínj daj.

²⁵ Nī 'ngō hora da nī nāchica tsínj daj rian daran' ni ngüi. Nī nacaj sij chrun xéj taj sij daj. Nī nan' sij ducúa sij. Nī ga'mi sǎ' 'ueé sij rian Yan'anj.

²⁶ Nī gan'anj ruhua ni ngüi mán yu'uj daj ga'mi sǎ' ni sij rian Yan'anj. Nī guxu'ui' ni ngüi daj. Nī gataj ni sij:

—Yyaj nī guini'i né' 'ngō si sǎ', gui'yaj Yan'anj. —Daj gataj ni ngüi daj gunun dugüi' ni sij.

²⁷ Hué dan nî gahui Jesús ne' chrej xe'. Nî guini'i sij 'ngo tsínj a'nej pesto. Nî gu'naj sí' Leví. Nî nne sí' rian mesa a'nej sí' pesto. Ngaa nî gataj Jesús gunun sí':

—Guñico' re' man'anj gan'anj né'. —Daj gataj Jesús.

²⁸ Hué dan nî naxuman sí', nî dunáj sí' daran' si nicaj sí'. Nî guinico' sí' Jesús gan'anj sí'.

²⁹ Ngaa nî gui'yaj Leví gui'yanj nico ducúa sí' xi'í Jesús. Nî man nico ango ni tsínj a'nej pesto nga ango ni ngüi nej. Nî nne daran' ni sij rian mesa xa ni sij nga Jesús. ³⁰ Sanj gaxi'i ga'mi quij ni tsínj fariseo nga ni tsínj digyán ley. Nî gataj ni sij rian ni tsínj nico' Jesús:

—Nî un sin huin nî xa ni é re' go'o ni é re' nga ni tsínj 'yaj gaquin' nej únj. —Daj gataj ni sij.

³¹ Ngaa nî gataj Jesús:

—Nitaj si ní'yanj ni ngüi hua sa' 'ngo tsínj 'yaj gono'o mánj. Sanj ni ngüi a'nan' ní'yanj 'ngo tsínj gono'o aj. ³² Sé si 'náj gaquin ni ngüi hua sa' mánj. Sanj ga'náj gaquin ni ngüi 'yaj gaquin' sisi ganani ruhua ni sij xi'í si-gaquin' ni sij. —Gataj Jesús gunun ni sij.

La pregunta sobre el ayuno

³³ Ngaa nî gataj ni sij gunun Jesús:

—Nî un sin huin nî nico' huaj 'yaj ni tsínj nico' Juan ayuno únj. Nî achínj jni'yaj nî' ruhua ni sij rian Yan'anj. Nî hué daj 'yaj ni tsínj fariseo nej. Sanj ni tsínj nico' man'án re', nî ya'yoj xa ni sij go'o ni sij aj. —Daj gataj ni sij.

³⁴ Ngaa nî gataj Jesús:

—Daj rún' 'yaj 'ngo tsínj xacaj yun'unj xana da'nga' daj 'yā. Nî ngaa gahuin gui'yanj xacaj 'ngo tsínj daj yun'unj xana, nî sî ga'ue gui'yaj tsínj gan'anj gui'yanj daj ayuno mánj. ³⁵ Sanj hua 'ngo güi ngaa guida'a ni tsínj quij tsínj xacaj yun'unj xana daj. Hué dan nî gui'yaj ni tsínj nico' man'anj ayuno aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

³⁶ Hué dan nî nani Jesús 'ngo nuguan' digyán sij rian ni sij. Nî gataj sij:

—Nî a' 'ngo né' sî ga'ue ga'nin' né' du'ua atsj naca, nî nara né' du'ua atsj re'e mánj. Sisi da'nga' daj gui'yaj né', nî guere' atsj naca da, gui'yaj né' nánj. Nî da'nga' daj sî ga'ue ga' ueé atsj re'e daj, gui'yaj né' nga atsj naca da mánj. ³⁷ Nî sî ga'ue ga'nij né' vino naca chruhua nnij re'e. Daj si tsitsi' nnij daj gui'yaj vino naca da nej. Hué dan nî 'ngo guere' vino nga nnij nej. ³⁸ Hué dan nî hua nian ga'nij né' vino naca chruhua nnij naca. Ngaa nî 'ngo mán sa' vino nga nnij. Nî daj rún' huin vino naca daj huin si-nuguan'anj. ³⁹ Nî ngaa go'o ni sij vino gachij, nî nitaj si huin ruhua ni sij go'o ni sij vino naca. Daj si: “Vino gachij huin si sa' go'o ni sij”, ataj ni sij nej aj. Xi'í daj na'uej ruhua ni é re' guñico' ni é re' si-ducuanj huin nuguan' naca. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

6

Los discípulos recogen espigas en el día de reposo

¹ Nî 'ngo güi naránj ruhua ni ngüi, nî achéj Jesús riqui nnaq strigo. Ngaa nî rocoj ni tsínj nico' Jesús ca strigo. Nî dixa ra'a ni sij ca. Nî gahui strigo, nî xa ni sij. ² Ngaa nî nachínj snan'anj ni tsínj fariseo ni sij. Nî gataj ni sí':

—Nj un sin huin nj 'yaj á re' da únj. Nj na'uej si-ley Yan'anj sisi guj'yaj né' sun daj güi naránj ruhua né' mánj. —Daj gataj ni sij.

³ Ngaa nj gataj Jesús:

—Hua gaya á re' si guj'yaj xí' David ní'. Daj si 'ngo güi ngaa gachin xi'ná riqui ni dugüi' sij, ⁴ nj gatúj sij chruhua ducua Yan'anj. Nj xacaj sij si-chračrunj Yan'anj. Nj xa sij. Nj ga'ui' si xa ni tsínj man nga sij nunj si urin chrej ga'ue xa chračrunj daj. —Daj gataj Jesús.

⁵ Nj gataj ruhua' yún Jesús:

—Nj nicaj súnj rian ni güi naránj ruhua né' huinj da'nj ni ngüi. —Gataj Jesús gunun ni tsínj fariseo.

El hombre de la mano seca

⁶ Ango güi naránj ruhua ni ngüi, nj gatúj Jesús chruhua si-nuhui ni tsínj israelita. Nj gaxi' sij digyán sij rian ni tsínj daj. Nj yu'uj daj nj nne 'ngo tsínj hua naco anéj chrej ra'a sa' sí'. ⁷ Nj naga'naj ni tsínj digyán ley nga ni tsínj fariseo sisi ganahuin tsínj daj, guj'yaj Jesús güi naránj ruhua ni ngüi. Daj si huin ruhua ni sí' ga'mi gaquin' ni sí' xi'í Jesús. ⁸ Sanj guini'i Jesús si ani ruhua ni sí'. Ngaa nj gataj Jesús rian tsínj daj:

—Naxuman so', nj guñiquin' so' dani ni únj. —Daj gataj Jesús.

Ngaa nj naxuman tsínj daj. Nj ganiquin' sij.

⁹ Nj gataj Jesús gunun ni tsínj naga'naj daj:

—Nachínj snan'an 'ngo nuguan' a ni é re'. A'uej si-ley Yan'anj sisi guj'yaj sa' né' güi naránj ruhua né' ní'. Asj sa' guj'yaj quij né', ruhua á re' ní'. Nj a'uej si-ley Yan'anj sisi nacaj né' 'ngo tsínj ruhua gahui' ní'. Asj sa' gahui' sij, ruhua á re' sa'. —Daj gataj Jesús.

¹⁰ Nj ni'yaj Jesús rian daran' ni tsínj mán ganicaj xi'nj sij. Nj gataj sij gunun tsínj daj:

—Ducua so' ra'á so'. —Gataj Jesús.

Nj ducua sí' ra'a sí'. Nj ganahuin ra'a sí'. ¹¹ Sanj ducu ga'man ruhua ni tsínj naga'naj daj. Nj gaxi' ni sij diga'mi dugüi' ni sij sisi daj guj'yaj xi' ni sij nga Jesús.

Elección de los doce apóstoles

¹² Nj 'ngo ni güi daj gan'anj Jesús riqui 'ngo quij. Nj gachínj jni'yaj sij njgan' njn' rian Yan'anj. ¹³ Nj ngaa guixiguin, nj gaquinj sij ni tsínj nico' sij ga'na'. Nj nacui sij xuhuij ni sí'. Nj dugu'naj sij ni tsínj daj apóstol. Nj nuguan' daj huin ruhuaj gata tsínj a'mi si-nuguan' Jesús rian ni ngüi. ¹⁴ Nj 'ngo ni sij huin Simón. Nj dugu'naj Jesús Pedro sí' nej. Nj angó sí' huin jnánj Pedro, tsínj gu'naj Andrés. Nj ángó ni sí' huin Juan nej, Felipe nej, Bartolomé nej, ¹⁵ Mateo nej, Tomás nej, Jacobo, da'nj Alfeo nej. Nj ángó sí' huin Simón huin sí' tsínj gu'naj Celote nej. ¹⁶ Nj ángó sí' huin Judas, tsínj huin jnánj Jacobo. Nj ángó sí' huin Judas, tsínj digyán chrej rian ni tsínj ga'na' gujda'a Jesús.

Jesús atiende a una multitud

¹⁷ Nj nanij Jesús riqui quij nga xuhuij ni apóstol. Nj ganiquin' sij rian hua ta. Nj nahuin yu' nico ni tsínj nico' rucu sij nga nico ni ngüi 'na' estado Judea nga xuman' Jerusalén nej, ni ngón nej, ni ngüi man du'ua nnee yan'anj huin nungüej xuman' gu'naj Tiro nga Sidón nej. Nj guisj ni ngüi daj rian nne Jesús si gahuin ruhua ni sij gunun ni sij si-nuguan' sí'. Nj gahuin ruhua ni sij ganahuin ni sij sisi xi'nej xi'j a'nan' ni sij, guj'yaj Jesús. ¹⁸ Nj

ganahuin ni ngüi yaco ran' 'yaj ni nanë xi'i, gui'yaj Jesús. ¹⁹ Nj gahuin ruhua ni ngüi ganun ra'a ni sij man'an Jesús xi'i si nicaj fuerza sí'. Nj ganahuin daran' ni sij, gui'yaj sí'.

Bienaventuranzas y ayes

²⁰ Ngaa nj nachica Jesús rian sij ni'yaj sij ni tsínj nico' sij. Nj gataj sij: —Hua 'ueé rian án re' si huin ni é re' ni ngüi yaco ran'. Daj si gane niganj ni é re' rian nicaj sun Yan'anj.

²¹ 'Hua 'ueé rian ni é re' si huin ni é re' ni ngüi achin xi'ná riqui yyaj. Daj si guiri' a ni é re' si xá nico ni é re', gui'yaj Yan'anj.

'Ni hua 'ueé gui'yaj Yan'anj rian án re' si huin a ni é re' ni ngüi aco. Daj si ga'nga' ni é re', gui'yaj Yan'anj.

²² 'Ni hua 'ueé rian án re' si nun huin xan' ruhua ni ngüi nj'yaj ni sij ni é re', sisi ri nini ni sij ni é re' nej, sisi a'mi quij ni sij rian xi'i ni é re' nej, sisi a'mi quij ni sij xi'i si-xugüi ni é re' xi'i si nico' ni é re' man'anj, huinj da'nj ni ngüi. ²³ Ngaa nj güi guiran' a ni é re' daj, nj ducu gahuin niá' ruhua á re'. Nj güej a ni é re' gahuin niá' ruhua á re' xi'i si gui'yaj sa' 'ueé Yan'anj nga á re' ngaa nan' ni é re' xata'. Nj hué daj gui'yaj quij ni xi ni tsínj 'yaj quij daj nga ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná.

²⁴ 'Sanj ducu niqúi niman ni é re' huin ni é re' ni tsínj xuru'ue. Daj si urin xungüi nan guiri' ni é re' si huin niá' ruhua ni é re'.

²⁵ 'Ni ducu niqúi niman ni é re' ni tsínj gara ran riqui yyaj. Sanj ne' rucu nj gachin xi'ná riqui ni é re'.

'Nj ducu niqúi niman ni é re' ni tsínj a'nga' acuan'. Sanj ne' rucu nj nani ruhua á re'. Nj gaco ni é re' nej.

²⁶ 'Ni ducu niqúi niman ni é re' ngaa a'mi sa' ni ngüi xi'i ni é re'. Nj da'nga' daj ga'mi ni xi ni ngüi daj rian ni tsínj gataj sisi a'mi ni sí' si-nuguan' Yan'anj xanga'. Sanj tsínj digya' yun'unj huin ni sí'. —Daj gataj Jesús.

El amor hacia los enemigos; la regla de oro

²⁷ Nj gataj ruhua' yún Jesús:

—Sanj atá gunun a ni é re' sisi gahuin 'i ruhua á re' nj'yaj á re' ni ngüi unun' nga á re'. Nj gui'yaj sa' á re' nga ni tsínj nun huin xan' ruhua ni'yaj á re' nej. ²⁸ Nj ga'mi sa' a ni é re' rian ni ngüi a'mi nuguan' quij rian án re'. Nj gachinj jni'yaj á re' rian Yan'anj sisi gui'yaj Yan'anj sinduj rian ni ngüi a'mi quij rian án re' nej. ²⁹ Nj sisi hua 'ngo tsínj ga'ui' anéj chrej rián re', nj ga'nin' ruhua re' danicaj re' ga'ui' si' anéj chrej rián re' nej. Sisi ga'nej 'ngo tsínj si-reto re', nj ga'nin' ruhua re' si ga'nej sij si-gató re' nánj. ³⁰ Gara xiná re' ga'ui' re' si achínj ni ngüi rián re'. Nj sisi ga'nej ni ngüi 'ngo si'yaj re', nj si nachínj re' si'yaj re' mánj. ³¹ Nj daj rún' huin ruhua ni é re' gui'yaj sa' ni ngüi nga ni é re', nj da'nga' daj gui'yaj sa' man'an ni é re' nga ni sij.

³² 'Nj sisi 'i ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' urin ni ngüi 'i ruhua ni'yaj man'án re', ngaa nj sí gani ruhua á re' sisi naru'ue Yan'anj rian án re' mánj. Daj si da ni tsínj 'yaj gaquin', nj 'i ruhua ni sij ni'yaj ni sij ni tsínj 'i ruhua ni'ya ni sij. ³³ Nj sisi gui'yaj sa' re' rian urin ni ngüi 'yaj sa' nga man'án re', ngaa nj un sin huin nj naru'ue Yan'anj rian án re', ruhua á re' únj. Daj si 'yaj sa' ni ngüi 'yaj gaquin' rian ni dugüi' ni sij. ³⁴ Nj sisi chracuj re' san'anj rian urin ni ngüi ga'ue naru'ue rián re', ngaa nj sé 'ngo

nuguan' huin mánj. Nì ùn sin huin nì ñaru'ue Yan'anj rian án re', ruhua á re' únj. Daj si da'nga' daj 'yaj ni tsínj 'yaj gaquin', chracuij ni sij san'anj rian ni dugüi' ni sij. Nì ana'uij ni sij si nahuin ra'a ni sij.

³⁵ 'Hué dan nì gahuin 'i ruhua á re' nì'yaj á re' ni ngüi unun' nga á re'. Nì guì'yaj sa' á re' rian ni ngüi nej. Nì chracuij a ni é re' rasun ni ngüi. Nì sî gana'uij ni é re' si ñariqui ruhua' yún ni sij rian án re' mánj. Ngaa nì man'an Yan'anj guì'yaj 'ueé nìn' nga á re'. Nì gahuin a ni é re' da'nj Yan'anj achij nne xata'. Daj si 'yaj sa' Yan'anj nga ni ngüi nitaj si acáj cuenta si 'yaj sa' Yan'anj rian ni sij. Nì hué daj 'yaj sa' Yan'anj nga ni ngüi xî'i nej. ³⁶ Nì gahuin 'i ruhua ni é re' nì'yaj á re' ni ngüi daj rún' 'i ruhua chrej ni é re' nne xata' ni'ya yun' nej aj.

El juzgar a los demás

³⁷ 'Sî ga'ui' a ni é re' gaquin' dugüi' a ni é re' mánj. Asîj nì sî ga'ui' Yan'anj gaquin' a ni é re'. Nì sî gataj ni é re' sisî da'ui dugüi' ni é re' gaquin' mánj. Ngaa nì nitaj si gataj Yan'anj si da'ui man'an án re' gaquin' nej. Guñicaj ni é re' 'ngo niman nico rian ni dugüi' ni é re', ngaa nì Yan'anj guñicaj 'ngo niman nico rian xi'í man'an ni é re' nej. ³⁸ Ga'ui' ni é re' rian ni ngüi, ngaa nì Yan'anj riqui rian án re' nej. Nì daj rún' 'yaj 'ngo tsínj sa' ruhua du'uej 'nîj, nì ara sa' sij riç, nì da'nga' daj guñriun sa' Yan'anj riç riqui-i' rian né' ga'nij né' chruhua xinánj né'. Nì guì'yaj ran Yan'anj riç. Nì naganan'-án' riç daj. Nì gara sa' Yan'anj riç daj nej. Nì daj rún' 'yaj ni é re' nga dugüi' ni é re', nì da'nga' daj guì'yaj Yan'anj nga ni é re' nej. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

³⁹ Ngaa nì nani Jesús 'ngo cuento digyán sij rian ni tsínj nico' sij. Nì gataj sij:

—Nì ga'ue digyán tsínj duri daj chrej rian ango tsínj duri gan'anj nungüej sij ruhua á re' ní'. Sî ga'ue mánj. Gan'anj nungüej sij, sanî guñinj nungüej sij chruhua 'ngo yu'uj nánj. ⁴⁰ Nitaj si huin rian 'ngo tsínj 'na' gahuin chrun daj nga tsínj digyán rian sij. Sanî sisî gahuin chrun sa' sij, ngaa nì gahuin sij rún' huin tsínj digyán rian sij. ⁴¹ Nì ùn sin huin nì ni'yaj re' sisî nun daru chrun rundij rian jnánj re' únj. Sanî nitaj si ni'yaj re' si nun 'ngo caj rundij rian man'án re'. ⁴² Nì sisî nitaj si acáj re' cuenta si nun 'ngo caj rián re', nì asa' ga'ue gataj re' rian jnánj re': "Guñiquin' acuan' re', nì guñij daru chrun rundij rián re' aj." Nì sisî daj atáj re', nì tsínj digya' yun'unj huín re'. Guñri sinî re' caj nun rian man'án re' aj. Ngaa nì ga'ue guñi'yaj sa' re' guñri re' daru chrun rian jnánj re' aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

Por sus frutos los conoceréis

⁴³ Ngaa nì gataj ruhua' yún Jesús:

—Nì chrun sa', nì sî ga'ue gayu chruj nitaj si hua sa' mánj. Nì chrun nitaj si hua sa', nì sî ga'ue gayu chruj hua sa' chraj mánj. ⁴⁴ Ngaa nì'yaj né' daj hua si ayu chra' 'ngo chrun daj, nì ni'í né' ùn chrun huin-in'. Sî ga'ue ga'ne né' higo riqui ni coj tanj mánj. Nì sî ga'ue ñaran' né' uva riqui coj yatan mánj. ⁴⁵ Nì 'ngo tsínj sa', nì a'mi sí' nuguan' sa' xi'í si nara sa' sí' nuguan' hua sa' chruhua niman sí'. Sanî tsínj quij hua, nì a'mi sí' nuguan' quij xi'í si nara sí' nuguan' quij chruhua niman sí'. Daran' ni nuguan' nara né' chruhua nimún', nì hué ni nuguan' daj ahui du'ó' a'mí'. —Daj gataj Jesús.

Los dos cimientos

⁴⁶ Ngaa n̄i gataj ruhua' yún Jesús:

—N̄i un sin huin ataj ni é re' sis̄ Señor hūinj, san̄i nitaj si dagahuin a ni é re' si atā gunun a ni é re' ún̄j. ⁴⁷ Yyaj n̄i gatā gunun a ni é re' daj hua 'ngo ts̄inj 'n̄a' riānj. N̄i unun sí'. N̄i dagahuin sí' si atā gunun sí' nej. ⁴⁸ Huin sí' rún' huin 'ngo ts̄inj gū'yaj hue'. Gánj gunun sin̄i yan sí' gunun n̄in' ruhua. N̄i gune' sí' daqui hue'-é' rian huej. Hué dan n̄i ducu gahui nan̄e. N̄i gara xin̄éj nnee. N̄i ga'ui' nucuaj nnee daj rian hue'. San̄i nun guisiqui' hue' daj. Daj si gahuin ran sa' hue'-é' gune' sí' rian huej. ⁴⁹ N̄i hua ango ts̄inj unun si-nuguan'ānj. San̄i nun digahuin sí' si atā gunun sí'. N̄i ts̄inj daj huin rún' huin 'ngo ts̄inj gū'yaj hue' rian yo'ój chru. San̄i nun gan̄j gunun sí' rian gune' sí' daqui hue'. Ngaa n̄i gara xin̄éj nnee. N̄i ga'ui' nucuaj nnee daj rian hue'. Ngaa n̄i 'ngo ganatúj ó'. N̄i 'ngo guere' hue'-é' da aj. Daj hua ts̄inj nun unun si-nuguan'ānj. —Gataj Jesús gunun ni ts̄inj nico' sij.

7

Jesús sana al siervo de un centurión

¹ Ngaa guis̄ij ga'mi Jesús rian ni ngǖi daj, n̄i gan'anj sij xuman' Capernaum. ² N̄i yu'uj daj nne 'ngo snado centurión. N̄i a'nan' 'ngo si-moso capitán daj. N̄i ruhua gahui' sí'. N̄i 'i ruhua sij ni'yaj sij si-moso sij. ³ N̄i ngaa gunun centurión daj si a'mi ni ngǖi xi'í Jesús, n̄i ga'n̄ij sij go'ngo ni ts̄inj huin achij man scanij ni ts̄inj israelita, gan'anj gachinj jni'yaj ni sí' rian Jesús sis̄ij ga'na' gū'yaj gono'o Jesús si-moso centurión daj. ⁴ N̄i ngaa guis̄ij ni sij rian Jesús, n̄i ga'mi yaco ni sij. N̄i gataj ni sij:

—Hua n̄ian ch̄raçuij re' centurión daj. ⁵ Daj si 'i ruhua sij ni'yaj sij né' huin né' ni ts̄inj israelita. N̄i hué sij gū'yaj si-nuhui né' nej. —Gataj ni sij gunun Jesús.

⁶ Ngaa n̄i gan'anj Jesús nḡa ni sij. N̄i ngaa ruhua gahuin n̄ichrun' Jesús gūsij sij hue', n̄i ga'n̄ij centurión daj gan'anj go'ngo ni ts̄inj nicaj dugǖi' nḡa sij, gataj ni sí' gunun Jesús:

—Señor, s̄i gahuin ruhua re' mánj. Daj si sé ts̄inj sa' huin ts̄inj daj, ataj sij. Xi'í daj n̄i s̄i gatúj re' chruhua ducua' sij, ataj sij mánj. ⁷ N̄i xi'í si sé ts̄inj sa' huin sij ruhua sij, n̄i nun gūsij ruhua sij guchi' sij rián re', ataj sij. Maan si ga'nin' re' sun, n̄i ganahuin si-moso sij, gū'yaj re', ataj sij. ⁸ Daj si hua ts̄inj a'nin' sun rian sij. N̄i hué sij a'nin' sun rian ni snado nej. N̄i ngaa a'n̄ij sij 'ngo snado gan'anj sí', n̄i huān'anj sí'. N̄i ngaa ataj sij ga'na' 'ngo sí', n̄i 'n̄a' sí' nej. N̄i ngaa a'n̄ij sij si-moso sij gū'yaj sun sí', n̄i hué daj gū'yaj sun sí' nej. —Daj gataj ni dugǖi' centurión daj gunun Jesús.

⁹ N̄i ngaa gunun Jesús nuguan' gataj ts̄inj daj, n̄i gan'anj ruhua sij. N̄i guini'yaj sij rian ni ts̄inj nico' sij. N̄i gataj sij:

—Xanga' atā gunun a ni é re' sis̄ nun nari'tj 'ngo ts̄inj israelita xuman ruhua rún' xuman ruhua ts̄inj centurión nan mánj. —Daj gataj Jesús.

¹⁰ N̄i ngaa nanicaj ni ts̄inj nicaj dugǖi' nḡa centurión daj gan'anj ni sij ducua' sí', n̄i xacaj ni sij cuenta sis̄ij hua ganahuin moso daj.

Jesús resucita al hijo de la viuda de Naín

¹¹ Hué daj s̄ij n̄i gan'anj Jesús 'ngo xuman' gu'naj Naín. N̄i huaj ni ts̄inj nico' sij nicaj dugǖi' ni sí' nḡa nico ni ngǖi huaj ni sí' nej. ¹² N̄i ngaa huaj

guisij sij du'ua xuman' daj, n̄i guini'i sij si huaj gachin' ni ngüi xanj daj 'ngo niman. N̄i tsínj gahui' daj huin urin da'n̄ij yun'unj mmij. N̄i huaj n̄in' ruhua ni ngüi xanj nga yun'unj mmij da nej. ¹³ N̄i gani yaco ruhua Señor ni'i sij yun'unj mmij daj. N̄i gataj sij:

—S̄i gacó so' mánj. —Gataj Jesús gunun ún'.

¹⁴ Ngaa n̄i gan'anj nich̄i Jesús. N̄i ganun ra'a sij chrun xéj. N̄i guiniquin' ni tsínj ata niman. N̄i gataj Jesús gunun tsínj gahui' daj:

—Tsínj sno'o. N̄achica re'. —Daj gataj Jesús.

¹⁵ Ngaa n̄i nachica tsínj gahui' daj gane sí'. N̄i gax̄i'i sí' ga'mi sí'. N̄i naga'ui' Jesús man'an sí' ra'a nni sí'.

¹⁶ N̄i ngaa guini'i ni ngüi si gui'yaj Jesús, n̄i guxu'ui' daran' ni sij. N̄i gax̄i'i ni sij ga'mi sa' ni sij rian Yan'anj. N̄i gataj ni sij:

—Gurugüi' 'ngo tsínj huin achij a'mi si-nuguan' Yan'anj scanij né'. —Daj gataj ni sij.

N̄i gataj ni sij nej:

—N̄i 'na' ni'yaj Yan'anj ni ngüi nico' man'an Yan'anj. —Gataj ni sij gunun ni dugüi' ni sij.

¹⁷ N̄i gaxa'n̄j nuguan' xi'í si gui'yaj Jesús n̄in' gachra' estado Judea nga ango ni xuman' ngaj n̄ichrun' nga-á'.

Los mensajeros de Juan el Bautista

¹⁸ N̄i nata' ni tsínj nico' Juan si gui'yaj Jesús gunun man'an sí'. Ngaa n̄i gaquínj Juan hujj tsínj nico' sí' ga'na' nungüej sij rian sí'. ¹⁹ Ngaa n̄i ga'n̄j Juan gan'anj nungüej sij n̄achin' snan'anj nungüej sij Jesús. N̄i nan huin nuguan' ga'n̄j Juan rian Jesús:

—Hué re' huin tsínj n̄acaj ni ngüi ní'. Asj gana'uij únj si ga'na' ango tsínj sa'. —Da'nga' daj huin nuguan' ga'n̄j Juan rian Jesús.

²⁰ Hué dan n̄i guis̄j nungüej sij rian Jesús. N̄i gataj nungüej sij:

—Ga'n̄j Juan, tsínj duguata' nnee, ga'na' n̄achin' snan'anj nungüej únj man'an re' s̄is̄j so' huin tsínj ga'na' n̄acaj ni ngüi ní'. Asj gana'uij únj ango tsínj ga'na' sa'. —Gataj nungüej sij gunun Jesús.

²¹ N̄i hué guę hora daj, n̄i ganahuin nico' ni ngüi a'n̄an', gui'yaj Jesús. N̄i guiri sij nanę xi'í niman ni ngüi nej. N̄i naxigun rian ni ngüi duri, gui'yaj sij nej. ²² Hué xi'í daj n̄i gataj Jesús gunun nungüej sij:

—Güij nungüej é re'. N̄i n̄ata' nungüej é re' gunun Juan si guini'i nungüej é re' nga si gunun nungüej é re' nej. Daj si xigun ni'yaj ni ngüi duri. N̄i chéj ni tsínj yacuan nej. N̄i nahuin sa' ni ngüi a'n̄an' xi'í n̄nij nej. N̄i naxi'n̄j chraquij ni tsínj so'o nej. N̄i ganá'n̄j ni niman gahui' nej. N̄i unun ni ngüi yaco ran' nuguan' sa' nej. ²³ N̄i hua 'ueé rian 'ngo tsínj nitaj si n̄anicaj ruhua ni'yaj sij xi'ij. Daj gataj nungüej é re' rian Juan. —Daj gataj Jesús rian nungüej tsínj daj.

²⁴ N̄i ngaa n̄anicaj nungüej sí' n̄an' nungüej sí' rian Juan, ngaa n̄i gax̄i' ga'mi sa' Jesús rian ni ngüi xi'í Juan. N̄i gataj sí':

—N̄i ngaa gan'anj ni é re' gunun ni é re' si-nuguan' Juan quij qui'yanj n̄aco, n̄i daj hua sij guini'i ni é re', ruhua ni é re' únj. Daj rún' 'yaj riã ngaa xinunj 'yaj nanę, n̄i da'nga' daj 'yaj sij, ruhua ni é re' ní'. ²⁵ N̄i s̄is̄j sé daj 'yaj sij, n̄i un sin huin n̄i gan'anj ni'yaj á re' rian huaj sij únj. Gan'anj ni'yaj á re' 'ngo tsínj n̄un atsij niã' ní'. Sanj sé daj huin sij mánj. Ni'i ni é re' s̄is̄j ni tsínj n̄un atsij niã' nga ni tsínj utin' nico' san'anj, n̄i nne ni sí' ducúa ni rey. ²⁶ N̄i un sin huin n̄i gan'anj ni'yaj á re' rian nne sij únj. Asj

'ngö tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj ní'. Xanga' nì hué daj huin sij aj. Nì hua achij Juan daj nga daran' ango ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj anj.

²⁷ 'Nì asij ná nì garun sa' 'ngö tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj xi'í Juan. Nì gataj Yan'anj:

A'nì 'ngö tsínj guinicaj nuguan' guchi' sij.

Nì tsínj daj guítaj dian sini rián re' gan'anj sij.

Nì guí'yaj xugüi sij si-chréj re' aj.

Daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

²⁸ 'Nì atā gunun a ni é re' sisi scanij ni tsínj ga'nga, gui'yaj ni yun'unj xana, nì nitaj si rugüi' 'ngö tsínj huin achij daj rún' huin man'an Juan tsínj duguata' nnee. Sanj tsínj hua lij nün', nì huin achij sij rian nicaj sun Yan'anj daj nga man'an Juan ga. —Daj gataj Jesús gunun ni ngüi.

²⁹ Nì ngaa gunun ni ngüi nga ni tsínj a'nej pesto si gataj Jesús, nì gataj ni sij sisi dugu'naj huaj gui'yaj Yan'anj. Daj si hua gata' nnee ni sí', gui'yaj Juan. ³⁰ Sanj ni tsínj fariseo nga ni tsínj digyán ley, nì nun ga'uej ruhua ni sij gunun ni sij daj huin ruhua Yan'anj guí'yaj Yan'anj xi'í ni sij mánj. Daj si nun gata' nnee ni sij, gui'yaj Juan.

³¹ Ngaa nì gataj Jesús:

—Daj un sin huin guí'yā guiri' digyānj rian án re' daj hua ni ngüi mán acuan' nan únj. ³² Daj rún' 'yaj ni tsin' gan'anj gane rian yu'ue ngaa ducuj, nì agua ni dugüi', nì hué daj huin ni sij. Nì ataj anin'inj: “A'yanj únj riā rian án re' saj. Sanj nun guíran'anj a ni é re' mánj. Garáj ni únj chra' snanga. Sanj nun gaco ni é re' mánj.” Hué daj ataj ni tsin' rian ni dugüi' ni tsin' anj. ³³ Daj si ga'na' Juan tsínj duguata' nnee, nì nun xa sij chrachrúnj, nun go'o sij nnee vino nej. Nì xi'í daj ataj á re' sisi nün nanē xi'i niman sij aj. ³⁴ Asíj nì ga'na' da'níj ni ngüi huin man'anj. Nì xāj, nì go'ōj aj. Nì ataj ni é re' sisi huinj 'ngö tsínj xa nasa', go'o nasa'. Nì huinj 'ngö tsínj nicaj dugüi' nga ni ngüi 'yaj gaquin' nga ni tsínj a'nej pesto nej, ataj á re' xi'tj nej. ³⁵ Sanj sisi 'yaj sa' 'ngö tsínj daj, nì ga'ue guini' né' sisi tsínj ni'í sa' huin sij. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

Jesús en el hogar de Simón el fariseo

³⁶ Ngaa nì gaquínj 'ngö tsínj fariseo xa Jesús nga man'an sí'. Ngaa nì gatúj Jesús ducua' sí' gan'anj gane sij rian mesa. ³⁷ Nì nne 'ngö yun'unj xana 'yaj gaquin' xuman' daj. Nì ngaa gunun ún' sisi nne Jesús ducua' fariseo daj xa sij, nì nicaj ún' 'ngö gaga' alabastro nün gasiti guin' daj.

³⁸ Nì niquin' ún' ne' xi'í Jesús. Nì aco ún'. Nì ayanj nnee rian ún' aco ún' daj dacój Jesús. Nì ane-é' dacój Jesús, 'yaj ún'. Nì naruhui ún' huee chra' ún' dacój Jesús. Nì jnacō dacój sí', 'yaj ún'. Nì garun du'ua ún' dacój Jesús. Nì garij ún' gasiti guin' daj dacój sí' nej. ³⁹ Nì ngaa guini'í tsínj fariseo, tsínj ducua daj si gui'yaj yun'unj xana daj, nì gani ruhua man'an sí': “Sisi xanga' yya huin Jesús 'ngö tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj, ngaa nì xaçaj sí' cuenta sisi yun'unj xana 'yaj gaquin' huin ún', nì atsi ún' man'an sij.” Da'nga' daj gani ruhua tsínj fariseo daj xi'í Jesús. ⁴⁰ Ngaa nì gataj Jesús gunun tsínj fariseo daj:

—Simón, nicā 'ngö nuguan' gatā gunun re'. —Gataj Jesús.

—Gataj so', Maestro. —Gataj tsínj ducua daj.

⁴¹ Nì gataj Jesús:

—Hujj ran' tsínj daj da'ui san'anj rian 'ngõ xuru'ue. Nj 'ngõ sij 'yaj xiquínj un'un' ciento san'anj denario. Nj ango sij 'yaj xiquínj hujj xia chí' san'anj denario. ⁴² Nj rjan nun guiri' nungüej sij naru'ue sij rian xuru'ue daj, nj ga'nin' ruhua sí' si da'ui nungüej sij. Ngaa nj, daj hua gõ'ngo nungüej sij garan' doj ruhua ni'yaj xuru'ue daj, ruhua re' únj. —Daj gataj Jesús.

⁴³ —Ani ruhuañ sisi tsínj da'ui nico daj, nj garan' doj ruhua sij ni'yaj sij xuru'ue. —Daj gataj Simón.

—Hué dan huin xanga' yya. —Daj gataj Jesús gunun Simón huin tsínj fariseo daj.

⁴⁴ Ngaa nj nanicaj Jesús ni'yaj sij yun'unj xana daj. Nj gataj sij gunun Simón:

—Xaçaj re' cuenta si gui'yaj yun'unj xana nan ní'. Ngaa gatü chruhua ducua re', sanj nun riquí re' nnee na'nij dacõ mánj. Nj yun'unj xana nan, nj nnee gaco ún' daj na'ni ún' dacõ. Nj huee chra ún' jnacõ ún' dacõ nej.

⁴⁵ Nun garun du'ua re' man'anj mánj. Sanj asij gatü ducua re', nj nun duna ún' si garun du'ua ún' dacõ. ⁴⁶ Nj nun garij re' gasiti chrāj. Sanj yun'unj daj garij ún' gasiti guin' daj dacõ. ⁴⁷ Xi'í daj nj atā gunun re' sisi da'ui ún' nico gaquin'. Sanj nicā 'ngõ niman nico xi'í ni gaquin' da'ui ún'. Daj si 'i njin' ruhua ún' ni'yaj ún' yünj. Sanj ngaa ani ruhua 'ngõ tsínj daj sisi doj huin gaquin' da'ui sij, nj doj 'i ruhua sij ni'yaj sij yünj. —Daj gataj Jesús gunun Simón.

⁴⁸ Ngaa nj gataj Jesús gunun yun'unj xana daj:

—Nicā 'ngõ niman nico xi'í si-gaquin' re'. —Daj gataj Jesús.

⁴⁹ Nj nne ango ni tsínj rian mesa daj. Nj gaxi'í ni man'an ni sij nachínj snan'anj ni sij ni dugüi' ni sij. Nj gataj ni sij:

—Nj un tsínj huin tsínj nan, nj ga'ue guinicaj sij niman nico rian ni gaquin', ruhua á re' únj. —Daj gataj ni tsínj daj.

⁵⁰ Sanj gataj Jesús rian yun'unj xana daj:

—Hua nacaj Yan'anj man'án re' xi'í si guxuman ruhua re' ni'yaj re' yünj. Gahuin din'inj ruhua re' nan' re' ducua re'. —Daj gataj Jesús gunun ún'.

8

Mujeres que sirven a Jesús

¹ Nj ngaa gachin doj nj gachéj Jesús daran' rian ni xuman' nga ni rancho nej ga'mi sa' sij xi'í si nicaj Yan'anj sun rian né'. Nj nicaj dugüi' ni xuhuij ni tsínj nico' sij nej. ² Nj huaj gõ'ngo yun'unj xana nga sij nej. Nj hua guiri Jesús nané xi'í chruhua niman da'aj ni ngüi daj. Nj nahuin ango da'aj ni ún', gui'yaj sij nej. Nj scanij ni ún', nj huaj María gu'naj ún' Magdalena. Nj hua guiri Jesús ichij nané xi'í chruhua niman ún'. ³ Nj huaj yun'unj gu'naj Juana huin ún' nica tsínj gu'naj Chuza huin sí' tsínj nicaj yun'unj ni moso 'yaj rey Herodes. Nj huaj yun'unj gu'naj Susana nga nico ango ni ngüi xana nej. Nj chracuij ni ún' si'yaj ni ún' rasun gachin rian Jesús.

Parábola del sembrador

⁴ Nj gahui nico ni ngüi man rian ni xuman' gan'anj ni'yaj ni sij Jesús. Nj nahuin yu' nico ni ngüi rian Jesús. Hué dan nj nani Jesús 'ngõ cuento digyan sij rian ni ngüi. ⁵ Nj gataj sij:

—Gahui 'ngõ tsínj dagaman' çan. Nj ngaa dagaman' sij, nj guinij doj çan chruhua chrej. Nj gachin ni ngüi gurun ni sij. Nj naran' ni xataj xa xuj.

6 Nĭ guinij doj çan daj rian yo'ój yej rian nitaj nico yo'ój. Nĭ ngaa xira' çan daj, nĭ ganacoj. Daj si nitaj si hua 'yo yo'ój daj. 7 Nĭ gayu doj çan scanij tanj. Nĭ xira' nuguan'an çan daj nga tanj. Hué dan nĭ ganę coj daj, gui'yaj tanj. 8 Nĭ gayu doj çan ango yo'ój sa'. Nĭ guixira' çan daj. Nĭ gachij man'an çan. Nĭ gayu sa' çan. Nĭ 'ngo coj daj gahui 'ngo ciento çan. —Daj gataj Jesús nani sij cuento rian ni ngüi daj.

Ngaa nĭ ga'mi nucauj Jesús. Nĭ gataj sij:

—Sisĭ nun chraquij a ni é re', nĭ gunun a ni é re' nej aj. —Daj gataj Jesús.

9 Ngaa nĭ nachínj snan'anĭ ni tsínj nico' Jesús. Nĭ gataj ni sij gunun sí':

—Nĭ un sin huin cuento nan ruhuaj gata únj. —Daj gataj ni sij.

10 Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Rian ni é re' riqui Yan'anĭ sisĭ guini'i ni é re' daj hua rian nicaj sun Yan'anĭ. Sanĭ rian ni ngüi nitaj si nicaj dugüi' ngáj, nĭ nanĭj cuento hua ránj. Ngaa nĭ guini'yaj ni sij. Sanĭ nun guini'i ni sij. Nĭ gunun chraquij ni sij. Sanĭ na'ue gara da'nga' ruhua ni sij.

11 'Hué nan huin si ruhuaj gata cuento digyānj rian án re'. Daj rún' hua çan daj, nĭ da'nga' daj hua si-nuguan' Yan'anĭ. 12 Nĭ çan guinij du'ua chrej, nĭ rún' hua ni ngüi gunun nuguan' huaj. Nĭ ga'na' sichre. Nĭ ri sichre nuguan' sa' daj niman ni sij sisĭ nun guxuman ruhua ni sij nĭ'yaj ni sij Yan'anĭ. Daj si na'uej ruhua sichre si naçaj Yan'anĭ ni sij. 13 Nĭ çan guinij rian yo'ój yej, nĭ rún' hua ni ngüi gunun nuguan' huaj. Daj si ngaa gunun ni sij nuguan' sa' daj, nĭ nahuin ra' a ni sij. Nĭ gahuin niç' ruhua ni sij. Sanĭ 'yaj ni sij rún' 'yaj 'ngo coj nitaj nico ya'a siu. Doj guę güi xuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij Yan'anĭ. Daj si ngaa guĭran' ni sij sayun, nĭ gahuin nĭni ni sij rian Yan'anĭ anĭ. 14 Nĭ çan guinij scanij tanj rún' hua ango ni ngüi gunun nuguan' huaj. Nĭ huin ruhua ni sij guĭri' ni sij rasun man chruhua xungüi nan. Nĭ digya' yun'unĭ san'anĭ ni sij si nahuij ruhua ni sij gahuin xuru'ue ni sij. Ngaa nĭ nitaj si 'yaj sa' ni sij ga' mánj. 15 Nĭ çan guinij rian yo'ój sa' hué daj hua ango ni ngüi gunun nuguan'. Nĭ ngaa gunun ni sij nuguan' sa' daj, nĭ gahuin niç' ruhua ni sij nga nuguan' daj. Daj si hua sa' niman ni sij. Nĭ hua niç' niman ni sij nej. Nĭ 'yaj sa' ni sij. Nĭ nitaj si duna ni sij si-chrej Yan'anĭ mánj. —Daj gataj Jesús.

Nada oculto que no haya de ser manifestado

16 Ngaa nĭ gataj ruhua' yún Jesús:

—Nĭ ngaa arún' yan'an çra 'ngo candil, nĭ si gune' huĭ né' riqui chru nga riqui nna ganun yan'an daj. Sanĭ guto' xata' rian mesa sisĭ guixiguin yan'an daj rian ni ngüi gatu chruhua hue' guini'i ni sij. 17 Ngaa nĭ nĭ a 'ngo nuguan' naránj ni ngüi acuan', sanĭ daran'anĭ narugüi'. Nĭ nitaj a 'ngo nuguan' guixĭj huĭ ni ngüi acuan', sanĭ guini'i daran' ni ngüi xiguin sa'. 18 Ngaa nĭ ga' cuidado ni é re' daj unun ni é re' ni nuguan' nan. Daj si ga'ui' Yan'anĭ rian tsínj unun. Sanĭ ga'ne Yan'anĭ da guę nicaj ni tsínj na'uej ruhua gunun sa'. Daj si ani ruhua ni sij sisĭ ni'i sa' ni sij. Sanĭ sé daj huin mánj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

La madre y los hermanos de Jesús

19 Ngaa nĭ guisĭj nni Jesús nga ni jnánj sij rian sij. Sanĭ nun ga'ue gahuin niçhrun' anin' nni si' rian man'an sij. Daj si man nĭn' ruhua ni ngüi rian Jesús. 20 Ngaa nĭ nata' 'ngo tsínj daj rian Jesús:

—Nní re' nga ni jnánj re' ana'uĭj niquin' ne' chrej xe' huin ruhua ni sij guini'i ni sij man'an re'. —Daj gataj tsínj daj.

²¹ Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Nnĭ ngā nĭ jnān huin nĭ ngūi unun si-nuguan' Yan'anĭ. Nĭ 'yaj nĭ sij si ataj nuguan' daj. —Daj gataj Jesús.

Jesús calma la tempestad

²² Hué dan nĭ 'ngō gūi daj, nĭ gahui Jesús chruhua 'ngō riō achéj rian nnee. Nĭ gatúj nĭ tsinj nico' sij chruhua riō nej. Nĭ gataj Jesús gunun ni sí':

—Gan'anĭ né' anéj chrej du'ua laguna xāchij nan. —Daj gataj Jesús.

Ngaa nĭ gan'anĭ ni sij. ²³ Nĭ ngaa huaj ni sij, nĭ gatoj Jesús. Nĭ gahui 'ngō nanē nucuaĭ xxi rian laguna daj. Nĭ gara nnee chruhua riō. Nĭ ruhua guĭnij riō daj chruhua nnee. ²⁴ Ngaa nĭ gan'anĭ ni sij nāchica ni sij Jesús. Nĭ gataj ni sij:

—Maestro, Maestro, ruhua gahui' né'. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

Ngaa nĭ nachica ni sij Jesús. Nĭ ga'mi huee sij rian nanē ngā rian nnee. Ngaa nĭ ganiquin' daran'anĭ. Nĭ gahuin din'inĭ rian laguna daj, guĭ'yaj Jesús. ²⁵ Ngaa nĭ gataj Jesús gunun ni sij:

—Nĭ un sin huin nĭ na'ue guxuman ruhua á re' nĭ'yaj á re' man'ānj únĭ.

—Daj gataj Jesús.

Ngaa nĭ guxu'ui' ni sij. Nĭ gan'anĭ ruhua ni sij. Nĭ gataj ni sij gunun ni dugūi' ni sij:

—Nĭ un tsínĭ huin tsínĭ nan únĭ. Nĭ ngaa a'nin' sí' sun, nĭ da' nanē ngā nnee dagahuin si-nuguan' sij. —Daj gataj ni sij.

El endemoniado gadareno

²⁶ Ngaa nĭ guisĭj ni sij do'ój ni tsinj gadareno. Nĭ ngaj yo'ój daj anéj chrej du'ua laguna xāchij daj rian estado Galilea. ²⁷ Nĭ nanĭj Jesús riō daj. Ngaa nĭ ga'na' 'ngō tsínĭ 'nā' xuman' daj rian Jesús. Nĭ guisĭj ga'ĭ yo' nūn nanē xĭ'i niman sij. Nĭ nitaj si nūn sij atsiĭ. Nĭ nitaj si nne sij hue' mánĭ. Sanĭ nne sij chruhua ni yu'uj rian gachin' ni sij nĭman. ²⁸ Nĭ ngaa guini'i sij Jesús, nĭ gaguáj nucuaĭ sij. Nĭ ganiquin' ráj dācoj sij rian Jesús. Nĭ gataj sij gaguáj sij:

—Nitaj si huaj si dĭguĭj re' ngāĭ huin re' Jesús da'nĭj Yan'anĭ achĭj nne xata' mánĭ. A'mĭ acōj rián re' sisi sĭ guĭ'yáj re' castigo man'ānj mánĭ. —Daj gataj sij gunun Jesús.

²⁹ (Nĭ da'nga' daj gataj sij daj si hua ga'nin' Jesús sun rian nanē xĭ'i sisi gahui nanē xĭ'i daj niman sij. Nĭ hua guisĭj ga'ĭ yo' sisi guida'a nanē xĭ'i tsínĭ daj. Nĭ anumi cadena ra'a sij ngā dacōj sij, guĭ'yaj ni ngūi. Sanĭ xi'nin' cadena, guĭ'yaj sij. Nĭ nicaj nanē xĭ'i sij gan'anĭ-án' sij quĭj qui'yanĭ nāco nej.)

³⁰ Ngaa nĭ nachínĭj snan'anĭ Jesús sí'. Nĭ gataj sij:

—Daj gu'naj re' únĭ. —Gataj Jesús.

Nĭ gataj man'an sí':

—Xi'nin' nico gu'nā aj. —Daj gataj sí' xi'í si ga'ĭ nico nanē xĭ'i gatúj chruhua niman sí'.

³¹ Nĭ ga'mi yaco ni nanē xĭ'i daj rian Jesús sisi sĭ ga'nĭj sí' gan'anĭ ni nanē xĭ'i daj rian yan'an mánĭj.

³² Nĭ nĭchrun' xi'í quĭj mán 'ngō xi'nin' xxi xacáj xa xuj. Nĭ ga'mi yaco ni nanē xĭ'i rian Jesús sisi sĭ ga'nĭj sí' gan'anĭ gatu ni sij chruhua niman ni xacáj daj. Ngaa nĭ ga'uej ruhua Jesús sisi da'nga' daj guĭ'yaj ni nanē xĭ'i daj. ³³ Ngaa nĭ gahui ni nanē xĭ'i chruhua niman tsínĭ daj. Nĭ gan'anĭ gatu ni sij chruhua niman ni xacáj da aj. Ngaa nĭ 'ngō gan'anĭ guē xi'nin' xacáj

daj guinij xú' chra 'ngö huej. Ní guinij ni xuj chruhua laguna gahui' ni xú' chruhua nnee aj.

³⁴ Ní ngaa guini'i ni tsínj dugumi ni xacá si guiran' xú', ní gunánj ni sij nan' ni sij xánj ni sij nga riqui quij. Ní nata' ni sij daj gahuin guiran' ni sij. ³⁵ Hué dan ní gahui ni ngüi daj gan'anj guini'yaj ni sij un sin huin guiran' ni tsínj daj. Ní ngaa guisij ni sij rian nne Jesús, ní guini'i ni sij tsínj guinun nane xi'i niman daj. Ní yyaj ní nne sij xi'i Jesús nun sij si-gan' sij, hua sa' ga'ue nani ruhua sij. Ní guxu'ui' ni ngüi guisij daj. ³⁶ Ní ni tsínj guini'i daj gahuin, ní ganani ni sij daj gahuin ngaa ganahuin sa' tsínj guinun ni nane xi'i, gui'yaj Jesús.

³⁷ Hué dan ní gachínj jni'yaj daran' ni tsínj gadareno rian Jesús sisi gahui si' gan'anj si' xánj ni sij. Daj si guxu'ui' ni sij. Ngaa ní gahui Jesús chruhua riq achéj rian nnee. Ní gan'anj sij anéj chrej du'ua laguna daj. ³⁸ Ngaa ní ga'mi yaco tsínj gunun ni nane xi'i rian Jesús sisi ga'uej si' guinicaj dugüi' si' nga sij gan'anj nungüej sij. Sanj ga'nij Jesús nan' si' ducua si'. Ní gataj sij:

³⁹ —Güij nan' ducua re', ngaa ní nata' re' gunun ni dugüi' re' daran' si sa' gui'yaj Yan'anj xi'i man'an re'. —Daj gataj Jesús gunun sij.

Ngaa ní gan'anj sij. Ní nata' sij rian daran' ni ngüi man xuman' daj xi'i si sa' gui'yaj Jesús rian sij.

La hija de Jairo; la mujer que tocó el manto de Jesús

⁴⁰ Ní ngaa nanicaj Jesús, ní gahuin niá' ruhua ni ngüi nahuin ra'a ni sij man'an Jesús. Daj si ana'uij daran' ni sij si'. ⁴¹ Ngaa ní ga'na' 'ngö tsínj huin achij chruhua nuhui rian nne Jesús, gu'naj si' Jairo. Ní ganiquin' ráj dacoj si' xi'i Jesús. Ní ga'mi yaco si' rian Jesús sisi gan'anj sij ducua si'. ⁴² Daj si hua urin da'ni xana si'. Ní sij 'ngö si xuhuij yo' hua ú'n'. Ní doj ní gahui' ún'.

Ní ngaa hua Jesús, ní ducu guru'man ni ngüi xi'nij si' ganicaj ni sij rian huaj si'.

⁴³ Ní scanij ni ngüi daj, ní niquin' 'ngö yun'unj xana a'n'an' si guisij xuhuij yo' uráj tun ún'. Ní gutin' ún' daran' si nicaj ún' nga ni tsínj gono'o. Sanj nun ga'ue ganahuin ún', gui'yaj a 'ngö ni sij. ⁴⁴ Ngaa ní gan'anj njchi ún' scanij ni ngüi guisij ún' rucú Jesús. Ní ganun ún' chra ra'a ún' du'ua si-gan' si'. Ngaa ní 'ngö hora, ní ganiquin' si uráj tun. ⁴⁵ Ngaa ní gataj Jesús:

—Daj hua á re' ganun ra'a si-gan'anj únj. —Daj gataj Jesús.

Sanj ní a 'ngö ni sij nun ganun si-gan' Jesús, ataj ni sij. Ngaa ní gataj Pedro nga ni tsínj man nga sij:

—Man nün' ruhua ni ngüi rián re'. Ní chráj ra'a daran' ni sij man'an re'. Ngaa ní un sin huin ní nachínj snan'anj re': "Daj hua ngüi ganun ra'a man'an únj." Daj gataj ni sij gunun Jesús.

⁴⁶ Sanj gataj Jesús:

—Ganun yya 'ngö ngüi man'anj. Daj si ni'inj sisi nahuin ngüi, gui'yā. —Daj gataj Jesús.

⁴⁷ Ní ngaa guini'i yun'unj xana daj sisi na'ue guixij hui ún', ní nagunánj ún' ga'na' ún' ganiquin' ráj dacoj ún' rian Jesús. Ní nata' yya ún' gunun sij rian daran' ni ngüi un xi'i huin ganun ra'a ún' si-gan' Jesús. Ní nata' ún' sisi 'ngö hora, ní nahuin ún', gui'yaj sij.

⁴⁸ Ngaa ní gataj Jesús gunun ún':

—Xica'uij, ganahuín re', gui'yaj si guxuman ruhuá re' ni'yáj re' man'anj. Nj dínj gahuin nimán re' gan'anj re' aj. —Daj gataj Jesús gunun ún'.

⁴⁹ Nj hua gue' a'mi Jesús, nj ga'na' 'ngo tsínj 'yaj sun rian tsínj nicaj sun nuhui daj. Nj gataj sí' gunun sij:

—Guisj gahui' da'nj xana re'. Ngaa nj sj garasun re' rian Maestro mánj. —Daj gataj sí' gunun Jairo.

⁵⁰ Sanj gunun Jesús si gataj sí'. Nj gataj sij:

—Sj guxu'ui' re' mánj. Maan si guxuman yya ruhuá re' ni'yaj re' man'anj. Ngaa nj ganahuin sa' da'nij re'. —Daj gataj Jesús.

⁵¹ Nj ngaa gatúj Jesús chruhua hue', nj nun ga'uej sij sisi gatu ni ngüi nga sij. Nj maan Pedro nga Jacobo nej, Juan nej, nungüej nicaj Jairo nej, ga'uej Jesús gatu chruhua hue' nga sij. ⁵² Nj ducu aco ni ngüi. Nj aguáj ni sj nej. Sanj gataj Jesús:

—Sj gaco ni é re' mánj. Sé si gahui' tsin' xana mánj. Sanj si ato nánj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

⁵³ Sanj ga'nga' naco ni sij guini'i ni sij man'an Jesús. Daj si guini'i ni sij sisi hua gahui' yya tsin' daj. ⁵⁴ Sanj guida'a Jesús ra'a tsin' daj. Nj ga'mi nucuj sj. Nj gataj sij:

—Tsin' xana, ataj snan'an gunun so' sisi nachica so'. —Daj gataj Jesús gunun tsin' daj.

⁵⁵ Ngaa nj ganánj tsin' xana daj. Nj hué hora 'ngo nachica unj. Nj ga'nin' Jesús sun sisi ga'ui' ni ngüi xa tsin' daj.

⁵⁶ Nj ducu gan'anj ruhua nungüej nicaj Jairo. Sanj ga'nin' Jesús sun sisi sj nata' nungüej sij nuguan' daj rian nj a 'ngo ngüi mánj.

9

Misión de los doce discípulos

¹ Hué dan nj gaquínj Jesús sisi nahuin yu' ni xuhuij ni tsínj nico' sij rian sj. Nj ga'ui' sij sun rian ni sí' sisi gujnicaj ni sí' sun rian ni nane xi'i. Nj hué daj ga'ui' sij fuerza sisi ganahuin ni ngüi a'nan', gui'yaj ni sí' nej. ² Nj ga'nij Jesús sisi gan'anj ga'mi ni sí' nuguan' sa' xi'í si nicaj sun Yan'anj rian ni ngüi. Nj gataj Jesús sisi ganahuin ni ngüi a'nan', gui'yaj ni sij nej.

³ Nj gataj Jesús:

—Gayun ni é re' gan'anj ni é re'. Nj sj ga'ue gujnicaj ni é re' rutsj nej, xinánj nej, chrachrúnj nej, san'anj nej, gan'anj ni é re' mánj. Nj sj ga'ue gujnicaj ni é re' atsj naduna ni é re' gan'anj ni é re' mánj. ⁴ Nj ngaa gatu ni é re' chruhua 'ngo hue', ngaa nj gunaj ni é re' hue' daj da síj gahui ni é re' gan'anj ni é re' xuman' daj. ⁵ Nj sisi hua 'ngo yu'uj na'ue ni sij nahuin ra'a ni sij a ni é re', ngaa nj naganan' a ni é re' yo'ój chru dacój ni é re' ngaa gahui ni é re' yu'uj daj. Nj hué-é' huin 'ngo ducuánj digyán ni é re' rian ni sij sisi nun gui'yaj sa' ni sij. —Daj gataj Jesús.

⁶ Hué dan nj gahui ni tsínj nico' Jesús gan'anj ni sij daran' ni xuman'. Nj nata' ni sj nuguan' sa'. Nj nin' gachra' ganahuin ni ngüi a'nan', gui'yaj ni sij nej.

Muerte de Juan el Bautista

⁷ Nj gunun rey Herodes daran' si gui'yaj Jesús. Nj nun narí' ruhua sij si gui'yaj sij. Daj si gataj go'ngo ni ngüi sisi ganánj Juan scanij ni níman. ⁸ Nj gataj ango ni sij sisi hué Jesús huin tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj gu'naj

Elías. Nî gataj ango da'aj ni sij sîsî ganá'nîj 'ngô tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj gane sí' asîj ná. ⁹ Nî gataj rey Herodes:

—Ga'nin' ni sij chrá Juan, gui'yá. Ngaa nî un tsínj huin tsínj da únj. Daj si unúnj ga'î nuguan' xi'í sij. —Daj gataj Herodes.

Nî huin ruhua Herodes guîni'i sí' man'an Jesús.

Alimentación de los cinco mil

¹⁰ Nî ngaa nanicaj ni tsínj nico' Jesús, nî gataj ni sij daran' si gui'yaj ni sij rian Jesús. Hué dan nî nicaj Jesús ni sij gan'anj sí' 'ngô quij qui'yanj náco nîchrun' xuman' Betsaida. ¹¹ Nî ngaa guini'i ni ngüi, nî quínico' ni sij man'an sí'. Nî ga'mi sa' sí' ngá ni sij. Nî ga'mi sí' rian ni sij sîsî daj nicaj sun Yan'anj rian ni sij. Nî ganahuin ni ngüi a'nan', gui'yaj sí' nej. ¹² Nî ngaa ruhua guini, nî ga'na' ni xuhuij ni tsínj nico' Jesús. Nî gataj ni sij:

—Gana'nîj re' ni ngüi gan'anj ni sij ni xuman' ngá ni rancho ngaj nîchrun' sîsî nari' ni sij rian gane ni sij ngá si xa ni sij. Daj si rian mán né' nitaj ni ngüi mán mánj. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

¹³ Ngaa nî gataj Jesús:

—Ga'ui' man'an án re' si xa ni sij nánj. —Daj gataj Jesús.

Sanî gataj ni sij:

—Urin si nicaj únj huin un'un' chrachrúnj ngá huij gué xucuj. Sanî nun ni'í únj sîsî huin ruhua re' gan'anj guîran únj si xa daran' ni ngüi nan. —Daj gataj ni sij.

¹⁴ Nî sîj 'ngô si un'un' mil tsínj mán yu'uj daj. Ngaa nî gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij:

—Gui'yaj á re' si gane ni ngüi rian yo'ój. Nî nahuin chre' da huij xia chi' da huij xia chi' ngüi gane go'ngo yu'uj, gui'yaj á re'. —Daj gataj Jesús.

¹⁵ Nî da'nga' daj gui'yaj ni sij. Nî gan'anj gane daran' ni ngüi, gui'yaj ni sij. ¹⁶ Ngaa nî guida'a Jesús un'un' chrachrúnj ngá huij xucuj daj. Nî ni'yaj sij xata'. Nî naga'ui' sij si guruhua Yan'anj. Ngaa nî gura' da'aj sij ni chrachrúnj ga'ui' sij ra'a ni tsínj nico' sij sîsî naga'ui' ni sí' ra'a ni ngüi aj. ¹⁷ Nî xa daran' ni ngüi. Nî gara ran riqui ni sij. Ngaa nî ganacaj ni sij daso gunaj. Nî nara ni sij xuhuij xugutî ngá ni daso daj.

La confesión de Pedro

¹⁸ Nî 'ngô güi ngaa achínj jni'yaj nîni urin Jesús rian Yan'anj, nî man ni tsínj nico' sij ngá man'an sij. Ngaa nî nachínj snan'anj Jesús ni sí'. Nî gataj sij:

—Nî un tsínj huînj ataj ni ngüi, ruhua á re' únj. —Daj gataj Jesús.

¹⁹ Ngaa nî gataj ni sí':

—Ataj da'aj ni ngüi sîsî hué re' huin Juan, tsínj duguata' nnee. Nî ataj ango ni sij sîsî hué re' huin tsínj gu'naj Elías. Nî ataj ángo ni sij sîsî hué re' huin 'ngô tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asîj ná. Nî ganá'nîj tsínj daj nahuin sí' man'án re' aj. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

²⁰ Ngaa nî gataj Jesús:

—Nî un tsínj huînj, ruhua man'an án re' únj. —Daj gataj Jesús.

Ngaa nî gataj Pedro:

—Hué re' huin Cristo, tsínj 'na' rian Yan'anj anj. —Daj gataj Pedro.

Jesús anuncia su muerte

²¹ Sanî ga'nin' Jesús nico sun rian ni sij sîsî sî nata' ni sij nuguan' nan rian nî á 'ngô ni ngüi mánj.

22 Nj gataj sí':

—Hua niñan sisi guiran'anj nico sayun, huinj da'nij ni ngüi. Nj danicaj ni tsinj huin achij nej, ni chrej huin rian nej, ni tsinj digyán ley man'anj. Nj dagahui' ni sij man'anj. Sanj xiráj huaj'nij güi, nj gana'ní. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

23 Ngaa nj gataj Jesús gunun daran' ni sij:

—Sisi hua 'ngo tsinj huin ruhua nico' yünj, ngaa nj dunaj sij si-chrej man'an sij. Ngaa síj nj ya'yoj gata sij rugutsj guñico' sij yünj anj. 24 Nj tsinj na'uej ruhua gahui' sij ngāj, nj ga ni'ya sij. Sanj tsinj ga'ue gahui' xi'í man'anj, nj gane niganj sij nga Yan'anj anj. 25 Nj sisi guj'yaj gana 'ngo tsinj daj daran' si man chruhua xungüj gahuin si'yaj sij, ngaa nj un sin huin si huin-in' sisi ga ni'ya man'an sij únj. 26 Nj sisi hua 'ngo tsinj na'aj ni'yaj yünj nga si-nuguan'anj, ngaa nj gahuin na'a nga sij ngaa ga'na' yünj nga ni ángel sa' chruhua xungüj nan. Nj gahuin 'uee nungüej chrē. Nj huinj da'nij ni ngüi. 27 Nj xanga' atā gunun a ni é re' sisi nitaj si gahui' da'aj ni ngüi man yu'uj nan da' guñi'i ni sij ga'na' guñicaj sun Yan'anj anj. —Daj gataj Jesús.

La transfiguración

28 Nj ngaa guisij 'ngo si tunj güi si ga'mi Jesús ni nuguan' nan, nj nicaj sij Pedro nga Juan nej, Jacobo nej. Nj gahui sij chra 'ngo quij gachinj jni'yaj sij rian Yan'anj. 29 Nj ngaa achinj jni'yaj sij, nj naduna rian sij. Nj nahuin gatsj nin' si-gan' sij. Nj nahuin açā si-gan' sij nej. Ngaa nj gurugüi' hujj tsinj daj. 30 Nj ga'mi nungüej tsinj daj nga sij huin nungüej sí' Moisés nga Elías. 31 Nj 'uee nin' ruhua gurugüi' nungüej sí'. Nj ga'mi nungüej sí' nga Jesús xi'í si gahui' sij xuman' Jerusalén gahui sij chruhua xungüj nan. 32 Nj 'na' nnej rian ni dugüi' Pedro. Sanj nun gatoj ni sij. Nj guini'i ni sij sisi xiguin si-gan' Jesús. Nj hué daj guini'i ni sij nungüej tsinj niquin' nga Jesús nej. 33 Nj ngaa gaxi'i gahui anej nungüej tsinj daj rian Jesús, nj gataj Pedro gunun Jesús:

—Sa' man né' yu'uj nan Maestro. Ngaa nj guj'yaj únj huaj'nij hue' recoj le. Nj 'ngoj man'án re'. Nj angoj Moisés. Nj angoj Elías. —Daj gataj Pedro.

Sanj nun ni'i sij si ataj sij mánj.

34 Nj ngaa a'mi Pedro, nj nasij 'ngo nga guiran-án' rian ni sij. Nj guxu'ui' ni sij si 'ngo nasij nga daj rian ni sij. 35 Nj scanij nga daj gunun ni sij 'ngo nane gataj-á':

—Tsinj nan huin da'ní 'i ruhuaj. Gunun a ni é re' si ataj sí'. —Daj gataj Yan'anj gunun ni sij.

36 Nj ngaa ganahuj ga'mi Yan'anj, nj gunáj urin Jesús nga ni tsinj nico' sí'. Nj dínj gane du'ua ni sij ni güi daj nun nata' ni sij si guini'i ni sij gunun nj a 'ngo ni ngüi mánj.

Jesús sana a un muchacho endemoniado

37 Nj ango güi ngaa nanij ni sij chra quij, nj man nin' ruhua ni ngüi 'na' nari' dugüi' nga Jesús.

38 Nj niquin' 'ngo tsinj daj scanij ni ngüi. Nj gaguáj sí'. Nj gataj sí':

—Maestro, achinj jni'yā rián re' sisi guñi'yaj re' da'ní. Daj si urin sij nicā. 39 Nj da'a 'ngo nane xi'i man'an sij. Nj hora aguáj sij. Nj guida'a xi'i yaquij, 'yaj nane xi'i daj da ahui yatan' du'ua sij. Nj na'uej ruhua nane xi'i daj gahuin ane rian da'ní. 40 Nj ga'mi yacōj rian ni tsinj nicó' re' sisi guñi'

ni sij nanə xī'i niman da'nī. Sanj nun gūnucuaɟ ni sij gūri ni sij mánj. —Daj gataɟ tsínj daj gunun Jesús.

⁴¹ Ngaa n̄i gataɟ Jesús:

—Ni ngūi man yyaj, n̄i na'ue gūxuman ruhua ni é re' n̄i'yaj ni é re' man'ānj. N̄i xi'í niman án re'. N̄i na'ue gūnucuā gane nigān nga ni é re' mánj. N̄i na'ue gūnucuā si-chrej ni é re' n̄iganj mánj. N̄icaj re' da'n̄j re' ga'na' re' riānj anj. —Daj gataɟ Jesús.

⁴² N̄i ngaa gahuin n̄ichrun' tsin' daj, n̄i ganatúɟ sij, gui'yaj nanə xī'i daj. N̄i guida'a xi'í yaquij, gui'yaj nanə xī'i nej. Sanj ga'mi huee Jesús rian nanə xī'i daj. N̄i ganahuin tsin', gui'yaj Jesús. N̄i naga'ui' Jesús tsin' daj rian chrej sij. ⁴³ N̄i gahuin yan'anj ruhua daran' ni ngūi xi'í daj hua nucuaɟ Yan'anj anj.

Jesús anuncia otra vez su muerte

N̄i ngaa hua guɛ gahuin yan'anj ruhua ni sij, n̄i gataɟ Jesús gunun ni tsínj nico' sij:

⁴⁴ —Gūnun sa' á re' ni nuguan' ga'mī nan. Huɛj huin da'n̄j ni ngūi. N̄i naga'ui' ni sij man'ānj ra'a ni tsínj. —Daj gataɟ Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

⁴⁵ Sanj na'ue gara da'nga' ruhua ni sij si gataɟ Jesús. Daj si na'ue gunun sa' ni sij, gui'yaj nuguan' daj. N̄i xu'ui' ni sij gachinj snan'anj ni sij Jesús xi'í nuguan' daj.

¿Quién es el mayor?

⁴⁶ Ngaa n̄i gaxi'í ni tsínj nico' Jesús ga'mi ni sij un tsínj huin achij scanij ni sij. ⁴⁷ N̄i ni'í Jesús daj ani ruhua niman ni sij. Ngaa n̄i guida'a Jesús ra'a 'ngo tsin'. N̄i gani sij tsin' daj xi'n̄j sij. ⁴⁸ N̄i gataɟ sij gunun ni si':

—N̄i un tsínj n̄ahuin ra'a tsin' nan xi'í si nicaj dugūi' sij ngāj, n̄i n̄ahuin ra'a sij man'ānj nej. N̄i tsínj n̄ahuin ra'a man'ānj, n̄i n̄ahuin ra'a sij Yan'anj. Daj si Yan'anj huin si ga'n̄j ga'nāj. N̄i tsínj nico' da ruɟu scanij ni é re', n̄i hué tsínj daj huin tsínj huin achij. —Daj gataɟ Jesús gunun ni sij.

El que no es contra nosotros, por nosotros es

⁴⁹ Hué dan n̄i gataɟ Juan gunun Jesús:

—Maestro, guini'í ni únj 'ngo tsínj a'mi si-xugūi re'. N̄i hué da guiri sij nanə xī'í chruhua niman ni ngūi. Sanj nitaj si chéj sij nga ni únj. Ngaa n̄i xi'í daj nun ga'uej únj sisi gūi'yaj sij daj. —Daj gataɟ Juan.

⁵⁰ Ngaa n̄i gataɟ Jesús:

—Ga'nin' ruhua re' sisi hué daj gūi'yaj tsínj daj. Daj si tsínj nitaj si unun' ngo', n̄i chracuij sij yun' anj. —Daj gataɟ Jesús gunun Juan.

Jesús reprende a Jacobo y a Juan

⁵¹ N̄i ngaa achin doɟ güi gūinan' Jesús xata', n̄i 'ngo gani ruhua sij gan'anj sij xuman' Jerusalén. ⁵² N̄i ga'n̄j sij go'ngo tsínj gan'anj sini rian sij. N̄i gan'anj ni si' xuman' rian man ni tsínj samaritano sisi gūi'yaj xugūi ni si' rian gūna ni dugūi' Jesús. ⁵³ Sanj nun nahuin ra'a ni tsínj samaritano Jesús. Daj si hua ni'í ni si' sisi huaj Jesús xuman' Jerusalén. ⁵⁴ N̄i guini'í hujj tsínj nico' Jesús si gūi'yaj ni tsínj daj. N̄i gu'naj nungüej sij Jacobo nga Juan. N̄i gataɟ nungüej sij gunun Jesús:

—Señor, huin ruhuá re' sisi ga'nin' nungüej únj yan'an gayu xata' gaca ni tsínj man nan daj rún' gui'yaj tsínj gu'naj Elías asij ná ní'. —Daj gataj nungüej sij gunun Jesús.

⁵⁵ Sanj nanicaj Jesús chran' sí' nungüej sij. Nj gataj sí':

—Nun ni'i nungüej é re' daj hua niman nungüej é re'.

⁵⁶ Sé si 'náj sisi guere' niman ni ngüi gui'yá huinj da'nij ni ngüi. Sanj 'náj naça ni sij. —Daj gataj Jesús. Ngaa nj gan'anj ni sij ango xuman'.

Los que querían seguir a Jesús

⁵⁷ Nj ngaa huaj ni sij chrej, nj gataj 'ngo tsínj daj gunun Jesús:

—Señor, huin ruhuáj guñicōj man'án re' nj a gan'anj re' aj. —Daj gataj sij.

⁵⁸ Ngaa nj gataj Jesús:

—Hua huej nun xune aj. Nj hua si-gaca' xataj chéj xata' nun xú'. Sanj nitaj rjan guna da'nij ni ngüi huinj mánj. —Daj gataj Jesús gunun tsínj daj.

⁵⁹ Ngaa nj gataj Jesús gunun ango tsínj daj:

—Guñico' re' man'anj. —Daj gataj Jesús.

—Señor, duna re' sisi gan'anj sinij gachinj chrē aj. —Daj gataj sij.

⁶⁰ Ngaa nj gataj Jesús:

—Ga'nin' ruhuá re' si gachin' ango ni sij niman. Daj si rún' huin niman huin ni sij. Sanj gan'anj man'án re' ga'mi re' nuguan' sa' xi'í si nicaj sun Yan'anj rian né'. —Daj gataj Jesús.

⁶¹ Ngaa nj gataj ango tsínj daj gunun Jesús:

—Señor, huin ruhuáj guñicōj man'án re', sanj duna siní re' sisi gan'anj gatā gunun ni dugüi'ij. —Daj gataj sij gunun Jesús.

⁶² Sanj gataj Jesús gunun sij:

—Nitaj si ní'yanj tsínj da'a nne ngaa nj'yaj sij rucú sij. Nj da'nga' daj na'ue gui'yaj sun sa' 'ngo tsínj rian nicaj sun Yan'anj ngaa nj'yaj sij rucú sij. —Daj gataj Jesús gunun tsínj daj.

10

Misión de los setenta

¹ Hué daj sīj nj nacui Señor ya'nij xia chi' ran' tsínj nico' sij. Nj ga'nij sij huj huj ran' ni sí' guitaj dian sini yan gan'anj ni sí' go'ngo ni xuman' daj nej. ² Nj gataj sij gunun ni tsínj daj:

—Rún' huin strigo huin ni ngüi achin gunun si-nuguan' Yan'anj. Nj rún' huin tsínj a'nin' strigo huin ni tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj. Nico nin' ruhua strigo ngaj achin ga'nin' ni sij. Ngaa nj gachinj jni'yaj á re' rian Yan'anj sisi ga'nij man'an sí' ni tsínj gui'yaj sun gan'anj ga'nin' ni sij si-strigo sí'. ³ Nj a'nī gan'anj ni é re' rún' gan'anj ni xachij 'nj scanij ni stuj huee. ⁴ Nj sī nicaj á re' nnánj nga nnij nun san'anj nej, canj nej, gan'anj án re' mánj. Nj sī guñiquin' a ni é re' ga'mi a ni é re' nga ni tsínj nari' a ni é re' chrej nej mánj.

⁵ Nj ngaa gatū a ni é re' 'ngo hue', nj gataj sini yan ni é re' rian ni ngüi nne chruhua hue' daj: "Gahuin din'inj ruhua ni é re'." Daj gataj ni é re'.

⁶ Nj sisi yu'uj daj nne 'ngo tsínj a'mi sa'aj, ngaa nj gahuin din'inj ruhua sij daj huin ruhua ni é re'. Sanj sisi nitaj 'ngo tsínj a'mi sa'aj yu'uj daj, ngaa nj nanicaj nuguan' sa' ga'mi ni é re' rian án re'. ⁷ Gunan án re' hue' nne

tsínj sa' daj. Nj xa á re' go'o a ni é re' si riqui ni ngüj daj. Daj si ni tsínj 'yaj sun, nj hua si-chrej ni sij si ga du'ue ni sij. Si gan'anj án re' go'ngo ni hue' mánj. ⁸ Nj ngaa huaj gujsij a ni é re' 'ngo xuman' rian ráj xinj ni ngüj ni'i ni sij a ni é re', nj xa á re' si riqui ni sij aj. ⁹ Jñahuin a ni é re' ni ngüj a'nan' si guiman ni sij yu'uj daj. Nj gataj á re' gunun ni sij: "Hua gahuin nìchrun' ga'na' nìcaj sun Yan'anj rian ni é re'." Daj gataj ni é re'.

¹⁰ 'Sanj sisi huaj gujsij a ni é re' 'ngo xuman', nj nun ráj xinj ni ngüj ni'yaj ni sij a ni é re', ngaa nj gahui a ni é re' chruhua cayu, nj gataj á re' gunun ni ngüj mán xuman' daj: ¹¹ "Nagunan' ni únj yo'ój yaj man xánj án re' guta dacój ni únj. Nj da'nga' daj 'yaj ni únj xi'í si na'ue gunun a ni é re' si-nuguan' ni únj. Sanj gunun sa' ni é re' sisi hua gahuin nìchrun' ga'na' rian nìcaj sun Yan'anj rian ni é re'." Hué daj gataj á re' gunun ni ngüj man xuman' daj. ¹² Ataj snan'an gunun a ni é re' sisi güi nagui'yaj yya Yan'anj si-gaquin' ni ngüj, ngaa nj huaj gahuin ni ngüj xuman' daj castigo si guiran' ni ngüj xi'í guimán xuman' Sodoma asj ná. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

Ayes sobre las ciudades impenitentes

¹³ Ngaa nj gataj Jesús:

—Ducu niqni niman ni é re' ni ngüj mán xuman' Corazín nga xuman' Betsaida. Nj nun gui'yá si sa' xuman' Tiro nga xuman' Sidón rún' gui'yá xuman' Corazín nga xuman' Betsaida. Sanj sisi hua gui'yá si sa' daj, nj hua nani ruhua ni ngüj man Tiro nga Sidón xi'í si-gaquin' ni sij ná. Nj hua gunun ni sij atsij naya'. Nj hua gane ni sij rian yaj digyán ni sij sisi hua yya nanicaj ruhua ni sij xi'í si-gaquin' ni sij. ¹⁴ Hué dan nj güi nagui'yaj yya Yan'anj si-gaquin' ni ngüj, ngaa nj huaj guiran' ni é re' castigo si guiran' ni ngüj xi'í guimán xuman' Tiro nga xuman' Sidón asj ná. ¹⁵ Nj atá gunun a ni é re' huin a ni é re' ni ngüj man xuman' Capernaum sisi nne njn' ruhua ni é re'. Xi'í daj ani ruhua ni é re' sisi hua 'uee njn' ruhua xánj án re' rún' hua xata' hua xánj án re', ruhua á re'. Sanj gan'anj án re' rian man ni ngüj gahui', gui'yá. —Daj gataj Jesús.

¹⁶ Ngaa nj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij:

—Ni ngüj unun si ataj á re', nj hué daj gunun ni sij si-nuguan'anj nej. Sanj sisi dñicaj ni ngüj ni é re', nj hué daj dñicaj ni sij man'anj nej. Nj ni ngüj dñicaj man'anj, nj hué daj dñicaj ni sij Yan'anj nej. —Daj gataj Jesús.

Regreso de los setenta

¹⁷ Hué dan nj nanicaj hua'nij xia chi' ni tsínj gan'anj daj. Nj hua niq' ruhua ni sij. Nj gataj ni sij gunun Jesús:

—Señor, nj da' ni nané xi'í dagahuin rian ni únj ngaa a'mi únj si-xugüi man'an re'. —Daj gataj ni sij.

¹⁸ Ngaa nj gataj Jesús:

—Daj rún' yoq ahui du'ui xata', nj da'nga' daj guini'inj 'na' guinij sichre Satanás xata' aj. ¹⁹ Hua riquij si gahuin nucua'j á re' si gurun a ni é re' rian xucua'j nga xiquin nej. Nj si gui'yaj xi'í xú' rian án re' mánj. Nj ga'ue gui'yaj gana ni é re' rian si-fuerza sichre Satanás. Nj nitaj si guiran' a ni é re', gui'yaj á 'ngo ni nuguan' quij nan mánj. ²⁰ Nj hua yya dagahuin ni nané xi'í si ataj á re'. Sanj sj gahuin niq' ruhua ni é re' xi'í si unun ni nané xi'í si ataj á re' mánj. Sanj gahuin niq' ruhua á re' si hua nica si-xugüi a

ni é re' ta rian yanj xata', 'yaj Yan'anj. —Daj gataj Jesús rian huá'nij xia chi' ni tsínj daj.

Jesús se regocija

²¹ Hué hora daj n̄ gahuin niá' ruhua Jesús, gui'yaj Espíritu Santo. N̄ gataj sij gunun Yan'anj:

—A'mi sa'áj rián re' huín re' chrē nne xata'. N̄ nicáj re' n̄in' sun xata' nga rian xungüi n̄ica' nej. N̄ a'mi sa'áj rián re' xi'í si digyán re' nuguan' sa' nan rian ni tsínj nitaj si huin achij. N̄ garij huí re' nuguan' sa' nan rian ni tsínj ni'í sa' nga ni tsínj chr̄un ga'j nuguan' nej. N̄ da'nga' daj garan' ruhuá re' gui'yáj re' huín re' chrē nne xata'. —Daj gataj Jesús gunun Yan'anj.

²² Ngaa n̄ gataj Jesús gunun ni ngüi:

—Riqui chrē daran' ni rasun riánj. N̄ a 'ngo ni ngüi nun ni'í daj hua man'anj huínj da'nij Yan'anj. San̄i urin chrē ni'í aj. N̄ n̄i a 'ngo ni ngüi nun ni'í daj hua chrē. San̄i urínj ni'í daj hua chrē si huínj da'nij Yan'anj. N̄ un ngüi rian garan' ruhuáj digyánj, n̄ ga'ue digyánj rian ni sij daj hua chrē. —Daj gataj Jesús.

²³ Ngaa n̄ ni'yaj Jesús rian urin ni tsínj nico' sij. N̄ gataj sij:

—Hua 'ueé rian ni tsínj acaj cuenta daj hua man'anj daj rún' acaj cuenta á re' ni'yaj á re' rian xi'tj. ²⁴ Daj si asij ná, n̄ gahuin nico ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj nga nico ni rey gahuin ruhua guini'í ni sí' si ni'í ni é re' acuan'. San̄i nun guini'í ni sij. N̄ gahuin ruhua ni sij gunun ni sij si unun ni é re'. San̄i nun gunun ni sij mánj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

El buen samaritano

²⁵ Ngaa n̄ naxuman 'ngo tsínj digyán ley ga'mi sij nga Jesús. N̄ gahuin ruhua sij xacaj sij cuenta xi'í si-nuguan' Jesús. N̄ nachínj snan'anj sij Jesús. N̄ gataj sij:

—Maestro, daj gui'yā, n̄ gane n̄gān nga Yan'anj únj. —Daj gataj sij gunun Jesús.

²⁶ Ngaa n̄ gataj Jesús:

—Daj ataj si-ley Yan'anj ayá re' únj. —Daj gataj Jesús.

²⁷ N̄ gataj tsínj daj:

—“Gahuin 'i ruhua né' n̄i'yaj né' Señor huin Dan'anj né' nga n̄in' niman né'. N̄ gahuin 'i ruhua né' n̄i'yaj né' Yan'anj nga daran' si-fuerza né'. N̄ gahuin 'i ruhua né' n̄i'yaj né' Yan'anj nga n̄in' sta'nga' né'. N̄ daj rún' 'i ruhua né' ni'yaj né' man'an né', n̄ da'nga' daj gahuin 'i ruhua né' n̄i'yaj né' ni dugüi' né' nej.” —Daj gataj tsínj daj gunun Jesús.

²⁸ Ngaa n̄ gataj Jesús:

—Dugu'naj huaj atáj re'. Sisi da'nga' daj gui'yáj re', n̄ gane n̄ganj re' nga Yan'anj nánj. —Daj gataj Jesús.

²⁹ San̄i man'an tsínj daj, n̄ gahuin ruhua sij sisi guini'í Jesús sisi tsínj sa' huin sij. Xi'í daj n̄ nachínj snan'anj sij Jesús. N̄ gataj sij:

—N̄ un tsínj huin dugüi'tj únj. —Daj gataj sij.

³⁰ Ngaa n̄ nani Jesús 'ngo cuento gunun sí'. N̄ gataj sij:

—Gahui 'ngo tsínj daj xuman' Jerusalén huaj sij chrej xuman' Jericó. N̄ gahui ni tsínj t̄j. N̄ ga'nej ni sí' si-gan' tsínj huaj daj. N̄ ga'ui' ni sí' sij. N̄ guiran' xi'í sij, gui'yaj ni sí'. N̄ doj n̄ gahui' sij ngaa gan'anj ni sí'. ³¹ Ngaa n̄ huaj 'ngo chrej niquin' rian ni tsínj israelita chrej daj. San̄i ngaa guini'í sij ngaj tsínj guiran' xi'í daj, n̄ gachin anéj sij rian sí' gan'anj sij. ³² N̄ huaj

'ngö tsínj levita chrej daj nej. Ní ngaa guini'i sij tsínj daj, ní gachin anéj sij gan'anj sij nej.

³³ 'Sanj huaj 'ngö tsínj samaritano hué gué chrej daj. Ní tsínj 'na' anéj chrej huin sí'. Ní ngaa guini'i sí' tsínj ngaj daj, ní gahuin 'i ruhua sí' ní'yaj sí' sij. ³⁴ Ní gahuin nìchrun' tsínj samaritano daj. Ní gui'yaj gono'o sij gasiti nga nnee vino tsínj guiran' xì'i daj. Ní gumi sij atsij rian guiran' xì'i sí'. Ní dagahui sij sí' xiráj dánj sij xucu. Ní nicaj sij gan'anj sij mesón. Ní dugumi sij man'an sí'. ³⁵ Ngaa ní ango güi ngaa huin ruhua sij gan'anj sij, ní guiri sij huíj san'anj huin denario ga'ui' sij ra'a tsínj ducua huin mesón. Ní gataj sij: "Dugumi re' tsínj nan. Ní sisi gütin' re' huaj, ní man'anj naru'ue rián re' ngaa nãnicã ruhua' yún gã'nãj." —Daj nani Jesús cuento rian tsínj digyán ley daj.

³⁶ Ngaa ní nachínj snan'anj Jesús sí'. Ní gataj sij:

—Ngaa ní daj hua yya ni huá'nij tsínj gachin daj gahuin tsínj nicaj dugüi' rian tsínj guiran' xì'i daj, ruhua man'án re' únj. —Daj gataj Jesús.

³⁷ Ngaa ní gataj tsínj daj:

—Hué tsínj gahuin 'i ruhua ní'ya tsínj guiran' xì'i, ruhuáj aj. —Daj gataj tsínj digyán ley daj.

Ngaa ni:

—Güij re' ní da'nga' daj gui'yaj man'án re' nej. —Daj gataj Jesús.

Jesús visita a Marta y María

³⁸ Ní ngaa huaj Jesús chrej, ní guisíj sí' 'ngö xuman' rian nün 'ngö yun'unj xana gu'naj Marta. Ní gunáj Jesús ducua ún', gui'yaj ún'. ³⁹ Ní hua 'ngö xugüi'ij Marta gu'naj María. Ní gan'anj gane María dácój Jesús unun ún' si ataj Jesús. ⁴⁰ Ní da nahuij ruhua Marta 'yaj sun ún'. Ngaa ní gahuin nìchrun' ún' rian Jesús, ní nachínj snan'anj ún':

—Señor, un sin huin ní nitaj si nahuij ruhuá re' sisi urĩnj duna xugüi'ij rian daran' ní rasun 'yã nan únj. Gataj re' gunun unj si chracuij unj yünj anj. —Daj gataj Marta gunun Jesús.

⁴¹ Ngaa ní gataj Jesús:

—Marta, Marta, nahuij ruhuá re' nga daran' ni sun 'yáj re'. Ní na'ue gahuin din'inj ruhuá re' mánj. ⁴² Sanj hua urin nuguan' sa' huin si ní'yanj. Ní hua nacui María nuguan' sa' daj. Ní ní a 'ngö ní ngüi sj ga'ue gataj sisi sj gunun María si-nuguan'anj mánj. —Daj gataj Jesús.

11

Jesús y la oración

¹ Ngaa ní 'ngö yun nne Jesús 'ngö yu'uj gachínj jni'yaj sij rian Yan'anj. Ní ngaa ganahuij gachínj jni'yaj sij, ní gataj 'ngö tsínj nico' sij:

—Señor, digyán re' rian únj daj ga'mi únj ngaa gachínj jni'yaj ní únj rian Yan'anj daj rún' digyán Juan rian ni tsínj nico' sí', ruhua únj. —Daj gataj tsínj daj.

² Ngaa ní gataj Jesús:

—Ngaa gachínj jni'yaj á re' rian Yan'anj, ní gataj á re':
Chrej ní únj huín re' nné re' xata'.

Ní huin ruhua únj si ga'mi 'ueé ní ngüi xí'í si-xugüi man'án re'.

Ní huin ruhua únj si ga'na' re' guinicaj re' sun rian ní ngüi, ruhua ní únj.

Ni daj rún' dagahuin sa' ni ángel mán xata' rian man'án re', ni da'nga' daj dagahuin ni ngüi mán nica' rian man'án re', ruhua únj nej.

3 Ni riqui re' si xa ni únj da' go'ngo güi.

4 Ni guinicaj re' 'ngo niman nico xi'í si-gaquin' únj si da'nga' daj nicaj únj niman nico xi'í gaquin' 'yaj dugüi' únj rian únj nej.

Ni si duná re' si gatsij sichre niman ni únj mánj.

Sanj ga'ni re' sisi si gui'yaj gana si quij rian únj.

Da'nga' daj gataj á re' ngaa gachinj jni'yaj á re' rian Yan'anj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

5 Ni gataj ruhua' yún Jesús:

—Gui'yó' cuenta sisi hua 'ngo tsínj nicaj dugüi' nga 'ngo ni é re'. Ni huaj sij yan' sa' ducua sí'. Ni gataj sij gunun sí': "Jnanj, chracuij re' hua'nij chachrúnj xa 'ngo dugüi'ij 'na' ducua. 6 Ni huaj sij chrej, sanj nitaj si guiri'ij ga'uj xa sij mánj." Daj gataj sij rian dugüi' sij. 7 Sanj gataj tsínj nne chruhua hue' gunun dugüi' sij: "Si ga'na' chran' yun'únj re' yünj mánj. Hua ránj rian hue'. Ni ngā nga ni da'nī rian nna. Si ga'ue nāchicāj riqui rian re' mánj." Daj gataj sij, ruhua á re' únj. Sé daj gataj sij mánj. 8 Ni atā gunun a ni é re' sisi nunj si na'uej sij nāchica sij ga'ui' sij xi'í si nicaj dugüi' tsínj daj nga sij, sanj xi'í si ducu reque sí', ni nāchica sij ga'ui' sij daran' si achinj sí'.

9 'Asij ni atā gunun a ni é re' sisi gachinj jni'yaj á re' rian Yan'anj. Ni riqui Yan'anj rian án re'. Nāno' a ni é re' nuguan' sa', ni nari' a ni é re'. Ni gui'yaj á re' rún' 'yaj 'ngo tsínj ita ra'a rian hue', ni na'ni Yan'anj gatu a ni é re' aj. 10 Daj si daran' ni ngüi achinj, ni ri' ni sij. Ni ni ngüi nāno', ni nari' ni sij nej. Ni ni ngüi ita ra'a rian hue', ni na'ni Yan'anj gatu ni sij nej.

11 Ni sisi da'nij ni é re' achinj chachrúnj xaj, ni ga'ue ga'ui' a ni é re' yej ra'a ní'. Ni ngaa achin 'ngo xucua, ni ga'ue ga'ui' a ni é re' 'ngo xucua xā sij ní'. Sé daj huin mánj. 12 Ni ga'ue ga'ui' a ni é re' 'ngo xiquin ra'a da'nij a ni é re' ngaa achin chruj ní'. Sé daj huin mánj. 13 Tsínj xi'í huin a ni é re'. Sanj ni'í a ni é re' si hua sa' ga'ui' ni é re' xa ni da'nij ni é re'. Yu'uj daj ni huaj nūn' ruhua si riqui yya chrej a ni é re' nne xata' Espiritu Santo rian ni ngüi achinj Espiritu Santo rian-án'. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

Una casa dividida contra sí misma

14 Ni 'ngo güi ni guiri Jesús 'ngo nane xi'í niman 'ngo tsínj na'ue ga'mi daj. Ni gaxi'í sí' ga'mi sí'. Ni gahuin yan'anj ruhua ni ngüi guini'í ni sij si gui'yaj Jesús. 15 Sanj ga'mi go'ngo ni sij xi'í Jesús. Ni gataj ni sij:

—Xi'í si-fuerza man'an sichre gu'naj Beelzebú, ni ri Jesús ni nane xi'í niman ni ngüi. —Daj gataj da'aj ni sij.

16 Ni gachinj ango da'aj ni sij sisi gui'yaj Jesús 'ngo si sa' 'na' xata'. Daj si huin ruhua ni sij gūta' ni sij gaquin' xiráj Jesús. 17 Sanj ni'í Jesús si ani ruhua ni sij. Ngaa ni gataj sij:

—Sisi unun' ni dugüi' 'ngo ducuasun, ni guere' xuman' daj, gui'yaj ni man'an ni sij mán sij. Ni sisi unun' 'ngo tsínj daj nga ni dugüi' sij mán ducua sij, ni guere' ni sij nej. 18 Hué daj huin sisi unun' sichre Satanás nga ni nane xi'í, ni daj ga'ue gunucua rian nicaj sun sichre Satanás, ruhua á re' únj. Ni da'nga' daj nachinj snan'ān a ni é re' xi'í si ataj á re' si rīj nane xi'í chruhua niman ni ngüi nga si-fuerza Beelzebú. Sanj sé si xānga' huin mánj. 19 Sanj sisi rīj ni nane xi'í niman ni ngüi nga si-fuerza Beelzebú,

ngaa n̄i ʋn tsínj riqui sisi gūiri ni tsínj nico' ni é re' nan̄e x̄i'i niman ni ngǖi, ruhua á re' únj. A'mi ni sij nḡa ni nan̄e x̄i'i, ruhua á re' ní'. Hué dan n̄i digyán ni sí' sisi nitaj si hua n̄ica ruhua á re' mánj. ²⁰ San̄i sisi hua yya r̄ij nan̄e x̄i'i chruhua niman ni ngǖi 'yaj ra'a man'an Yan'an̄j x̄anga', ngaa n̄i huin ruhuaj gata sisi ga'na' gūisij si guinicaj sun Yan'an̄j scanij a ni é re' aj.

²¹ 'Gūi'yo' cuenta daj 'yaj 'nḡo tsínj hua nucuaj nne ducuaj. Ngaa hua xirúnj si chria' sij dugumi sij ducua' sij, n̄i hua xitínj ruhua sij nne sij nḡa daran' si nara sa' sij. ²² San̄i ngaa 'na' ango tsínj nucuaj doj daj nḡa man'an sij, n̄i gūi'yaj gana sí' rian sij. N̄i ga'nej sí' xirúnj si chria' sij nḡa ango ni rasun nara sa' sij. N̄i gura' da'aj sí' nḡa ni dugǖi sí'.

²³ 'N̄i tsínj nitaj si nicaj dugǖi' nḡaj, n̄i unun' sij nḡaj. N̄i tsínj nitaj si n̄aran' strigo nḡaj, n̄i re'ej sij strigo aj. N̄i 'yaj sij sisi na'ue gūinico' ni ngǖi man'an̄j. —Daj gataj Jesús.

El espíritu inmundo que vuelve

²⁴ Ngaa n̄i gataj ruhua' yún Jesús:

—N̄i ngaa gahui nan̄e x̄i'i niman 'nḡo tsínj daj, n̄i chéj nan̄e x̄i'i 'nḡo yu'uj hua n̄aco nano' sij n̄i a n̄aranj ruhuaj. San̄i nun nari' sij rian n̄aranj ruhuaj. Ngaa n̄i: “N̄anicā ruhua' yūnj ducuaj rian gahūi”, ataj nan̄e x̄i'i daj. ²⁵ N̄i ngaa n̄anicaj nan̄e x̄i'i daj, n̄i nari' sij 'nḡo hue' hua ní'nij. N̄i hua naca' ne. N̄i nagui'yaj sa' ne hue' daj. N̄i da'nga' daj rún' huin hue' daj, hué daj huin niman tsínj daj. ²⁶ Ngaa n̄i gan'an̄j nan̄e x̄i'i daj. N̄i n̄ano'-ó' ango ichij nan̄e x̄i'i quij hua daj nḡa man'an sij. N̄i daran' ni nan̄e x̄i'i daj ḡanatu n̄uguan'an niman tsínj daj ruhua' yún ḡane-é'. N̄i gūiran' tsínj daj nico sayun daj nḡa si guiran' sij asij sini yan. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

Los que en verdad son bienaventurados

²⁷ N̄i diaj hua a'mi Jesús, n̄i gaguáj 'nḡo yun'unj x̄ana nne scanij ni ngǖi. N̄i gataj ún':

—Hua 'ueé rian nní re' xi'í si guchruj ún' man'an̄ re'. N̄i dugutsi ún' man'an̄ re' nej. —Daj gaguáj yun'unj x̄ana daj.

²⁸ San̄i gataj Jesús:

—Hua 'ueé rian ni ngǖi unun si-nuguan' Yan'an̄j. N̄i 'yaj ni sij daj rún' ataj Yan'an̄j gunun ni sij nej. —Daj gataj Jesús.

La generación perversa demanda señal

²⁹ N̄i gahuin nico ni ngǖi nahuin yu' xi'n̄ij Jesús. Ngaa n̄i gax̄i'i Jesús ga'mi sij. N̄i gataj sij:

—Sé ni ngǖi sa' huin ni ngǖi mán yyaj. Achínj ni sij 'nḡo si sa' 'na' xata', gūi'yá. San̄i s̄i gūi'yá 'nḡo si sa' gūini' ni sij mánj. Urin si guiran' tsínj gu'naj Jonás asij ná huin si gūini' ni sij aj. ³⁰ N̄i daj rún' gūi'yaj Yan'an̄j 'nḡo si sa' nico nḡa Jonás gūini' ni ngǖi guimán xuman' N̄inive asij ná, n̄i da'nga' daj gūi'yaj Yan'an̄j nḡa man'an̄j gūini' ni ngǖi mán yyaj huin̄j da'n̄ij ni ngǖi.

³¹ 'N̄i ngaa gūisij güi nagui'yaj yya Yan'an̄j nḡa ni ngǖi, n̄i ḡaniquin' reina 'na' ne' sur gataj ún' sisi da'ui ni ngǖi mán yyaj gaquin'. Daj si ga'na' ún' da' xi'í n̄in' xungǖi gunun ún' si-nuguan' tsínj gu'naj Salomón. N̄i huin chrun sí' si-nuguan' Yan'an̄j. San̄i huin achij man'an̄j daj nḡa Salomón rian án re'. ³² N̄i güi ḡanahūi xungǖi ngaa nagui'yaj Yan'an̄j xi'í si-gaquin'

ni tsínj, nì naxuman ni tsínj guimán xuman' Nínive asij ná nga ni tsínj man acuan'. Nì gataj ni tsínj daj sisi da'ui ni tsínj man acuan' gaquin'. Daj si ganani ruhua ni tsínj guimán Nínive daj xi'í si-gaquin' ni sij ngaa gunun ni sij si nata' Jonás si-nuguan' Yan'anj gunun ni sij. Sanj huin achij man'anj daj nga Jonás rian án re'.

La lámpara del cuerpo

³³ Nì gataj ruhua' yún Jesús:

—Nì sé si gari hui' 'ngo candil ngaa arún' yan'an chra-á'. Nì sî gune' riqui chrúnj mánj. Sanj guto' xata' sisi guixiguin rian ni ngüi gatu chruhua hue'.

³⁴ 'Rún' huin 'ngo yan'an xiguin, nì da'nga' daj huin rundij rian né'. Nì ngaa xiguin sa' rundij rian né', nì ni'yaj sa' né'. Sanj sisi nitaj si xiguin sa' rundij rian né', nì na'ue nari' né' 'ngo chrej sa' gan'anj né'. Daj si hua rumi' rian né'. ³⁵ Ga cuidado rian án re' sisi xiguin sa' chruhua niman án re'. Ngaa nì sî ga rumi' rian nne ni é re' mánj. ³⁶ Nì sisi xiguin sa' chruhua niman né', nì nitaj si hua rumi' rian nne né' mánj. Daj si xiguin sa' chruhua niman né' ni'yaj né' daj rún' 'yaj 'ngo yan'an xiguin. —Daj gataj Jesús gunun ni ngüi.

Jesús acusa a fariseos y a intérpretes de la ley

³⁷ Nì ngaa ganahuij ga'mi Jesús, nì gaquin' 'ngo tsínj fariseo xá Jesús ducua sí'. Nì gatuj Jesús gan'anj gane sij rian mesa. ³⁸ Nì gahuin yan'anj ruhua tsínj daj ngaa guini'i sij sisi nun nania' nico Jesús asij ngaa achin xá nungüej sij. ³⁹ Sanj gataj Señor gunun sij:

—Ni tsínj fariseo huin ni é re'. Nì na'nin' sa' á re' xiráj tasa nga xiráj go'o nej. Sanj ne' chruhua niman án re', nì man nin' ruhua si quij hua. Daj si 'yaj tu a ni é re', nì 'yaj quij a ni é re' nej. ⁴⁰ Tsínj nitaj si unun huin in re'. Ni'i a ni é re' sisi gui'yaj Yan'anj nnee cúj né'. Nì da'nga' daj nun ni'i a ni é re' sisi gui'yaj Yan'anj niman né' ní'. ⁴¹ Sanj ga'ui' a ni é re' da'aj si'yaj á re' rian ni ngüi niqúi, ngaa nì xacaj á re' cuenta sisi hua sa' chrej chéj a ni é re' aj.

⁴² 'Sanj ducu niqúi niman án re' ni tsínj fariseo. Daj si gujran' ni é re' nico sayun. Aya á re' rumi coj nun stila nga coj ruda nej, daran' ni cuej nej. Nì ngaa guisij ichi' rumi, nì a'ui' ni é re' 'ngo rumi rian Yan'anj. Sanj dunáj a ni é re' si gui'yaj nica á re' rian dugüi' a ni é re'. Nì nitaj si 'i ruhua á re' ni'yaj á re' Yan'anj mánj. Sanj huin ruhua Yan'anj sisi gui'yaj á re' ni nuguan' nico nan. Nì na'uej ruhua Yan'anj sisi dunáj á re' nga ango nuguán' le mánj.

⁴³ 'Ducu niqúi niman ni é re' tsínj fariseo. Gujran' ni é re' nico sayun. Daj si aran' ruhua á re' gane a ni é re' chrun xila sa' doj niqúin' chruhua nuhui. Nì aran' ruhua ni é re' si garun du'ua ni ngüi ra'a ni é re' rian yu'ue.

⁴⁴ 'Nì ducu niqúi niman án re' huin in re' ni tsínj fariseo. Tsínj digya' yun'unj huin in re'. Nì rún' hua rian achin' ni ngüi niman daj huin in re'. Nì nun ni'i ni ngüi. Nì rún' huin ngaa xinga ni ngüi a nun ni'i ni sij ngaj niman, nì nun ni sij da'nga' da huin in re'. Daj si nun ni'i ni sij sisi quij nin' ruhua hua niman án re'. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

⁴⁵ Ngaa nì gataj 'ngo tsínj digyán ley rian Jesús:

—Maestro, ngaa a'mí re' daj, nì a'mi quij re' rian ni únj nej. —Daj gataj sij.

46 Sanj̄ gataj Jesús:

—Ducu niq̄ui niman án re' tsínj digyán ley. Daj si guiran' ni é re' nico sayun. Nj̄ rún' 'yaj ni tsínj arun carga ya'j̄ xiráj ni xucu daj, 'yaj á re' nga ni ngüi. Nj̄ ya'j̄ n̄in' ruhua carga daj. Nj̄ na'ue ḡunucuaaj ni sij gache ni sij. Nj̄ a doj na'ue chraçuij a ni é re' ni sij nga urin ra'a ni é re' ga mánj.

47 'Nj̄ ducu niq̄ui niman án re' xi'í sayun guiran' án re'. Daj si 'yaj á re' ni chran rian ngaj ni niman ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. Nj̄ dagahui' ni xi ni é re' ni sí'. 48 Nj̄ xi'í si 'yaj quij ni é re', nj̄ da'nga' daj digyán ni é re' sisj̄ ga n̄ica ruhua á re' nga si gui'yaj ni xi a ni é re'. Daj si hua yya dagahui' ni sij ni sí'. Sanj̄ 'yaj ni é re' ni chran rian achin' ni sij aj.

49 'Nj̄ rjan ni'í sa' Yan'anj, nj̄ gataj-á': "Ga'n̄i ni tsínj ga'mi si-nuguan'ánj nga ni tsínj gu'yaj sun riánj nej. Nj̄ dagahui' ni sij go'ngo ni sí'. Nj̄ guñico' ni sij ango ni sí'. 50 Nj̄ asij gu'yaj Yan'anj xungüi, nj̄ dagahui' ni sij ga'j̄ n̄in' ruhua ni tsínj nata' si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi. Sanj̄ da'ui ni ngüi mán yyaj si-tun man'an ni sí'. 51 Nj̄ da'ui sini ni sij si-tun man'an tsínj gu'naj Abel. Nj̄ ganahui da' si-tun man'an Zacarías huin si da'ui ni sij. Nj̄ dagahui' ni sij sí' dani nna yej nga ducua Yan'anj." Da'nga' daj atá gunun a ni é re' sisj̄ da'ui ni ngüi mán yyaj gaquin', gu'yaj ni tsínj daj.

52 'Nj̄ ducu niq̄ui niman án re' ni tsínj digyán ley. Guiran' ni é re' nico sayun. Daj si aránj ni é re' si-chrej Yan'anj rian ni ngüi. Nj̄ nun ga'ue gatu ni é re' chrej daj nej. Nj̄ ni tsínj huin ruhua gatu, nj̄ na'uej ruhua á re' gatu ni sij mánj. —Daj gataj Jesús.

53 Nj̄ ngaa ga'mi Jesús ni nuguan' daj, nj̄ ga'man n̄in' ruhua ni tsínj digyán ley nga ni tsínj fariseo. Ngaa nj̄ gaxi'í ni sij nachínj snan'anj ni sij Jesús xi'í ga'j̄ rasun. Nj̄ chran' yun'unj ni sij sí' nej. 54 Daj si huin ruhua ni sij sisj̄ gache du'ua Jesús xi'í si ga'mi sí'. Ngaa nj̄ ga'mi gaquin' ni sij xi'í sí', ruhua ni sij.

12

La levadura de los fariseos

1 Hué dan nj̄ nahuin yu' ga'j̄ mil ni ngüi rian huaj Jesús. Nj̄ da run 'ngo run ango ni sij.

Nj̄ gaxi'í Jesús ga'mi sí'. Nj̄ gataj sini sí' rian ni tsínj nico' sí':

—Ga cuidado ni é re' nga si-levadura ni tsínj fariseo. Daj si tsínj digya' yun'unj huin ni sij. Nitaj si 'yaj ni sij daj rún' a'mi ni sij. 2 S̄j̄ ga'ue gari hūj ni ngüi 'ngo ni nuguan' mánj. Nj̄ s̄j̄ ga'ue gari hūj ni ngüi si 'yaj ni sij mánj. Sanj̄ hua 'ngo güi, nj̄ nāxira' daran' ni nuguan' gari hūj ni ngüi aj.

3 Hué dan nj̄ daran' si ga'mi a ni é re' rian hua r̄umi', sanj̄ gunun ni ngüi ni nuguan' daj rian hua xiguin yan'an. Nj̄ daran' ni nuguan' ga'mi hūj ni é re' ngaa naránj ni é re' rian ducua re' ngaa ga'mi hūj ni é re', nj̄ gaguaj ni sij xe' gunun daran' ni ngüi aj. —Daj gataj Jesús.

A quién se debe temer

4 Ngaa nj̄ gataj Jesús gunun ni sij:

—Nj̄ huin ni é re' ni tsínj nicaj dugüi' ngäj. Nj̄ ataj snan'an gunun ni é re' sisj̄ s̄j̄ guxu'ui' ni é re' rian ni tsínj ga'ue dagahui' nneç cúj né'. Ngaa s̄j̄ nj̄ nitaj ango si gu'yaj ni sij nga né' ga mánj. 5 Sanj̄ gatá gunun a ni é re' un sin rjan guxu'ui' ni é re': Hué guxu'ui' ni é re' rian Yan'anj xanga'.

Daj si ngaa gahui' ni é re', gui'yaj Yan'anj, ni gataj Yan'anj un ngüi gan'anj rian yan'an. Ngaa ni hua si xi'i xu'ui' ni é re' rian Yan'anj anj.

⁶ Xanga' ane' un'un' xataj le huij san'anj moneda aj. Sanj nitaj si ni'yun ruhua Yan'anj go'ngo ni xuj mánj. ⁷ Hué daj nga ni é re', ni aya Yan'anj da' go'ngo hueé chra ni é re'. Xi'i daj ni si guxu'ui' ni é re' mánj. Daj si huaj ni'yanj ni é re' rian ni xataj aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

El que me confesare delante de los hombres

⁸ Ngaa ni gataj Jesús:

—Ataj snan'an gunun a ni é re' sisi daran' ni tsinj nata' sisi nico' ni sij yünj rian ni ngüi, ngaa ni natāj rian ni ángel nne nga Yan'anj sisi tsinj nico' man'anj huin ni sij. ⁹ Sanj daran' ni tsinj na'uej ruhua nata' rian ni ngüi si nico' ni sij man'anj, ni na'ue natāj rian ni ángel nne nga Yan'anj sisi tsinj nico' man'anj huin ni sij mánj.

¹⁰ Ga'ue guinicaj Yan'anj 'ngo niman nico xi'i ni ngüi ga'mi quij rian da'nij ni ngüi huin man'anj. Sanj si guinicaj Yan'anj niman nico xi'i ni ngüi ga'mi quij xi'i Espiritu Santo mánj.

¹¹ Ni ngaa nicaj ni sij ni é re' gan'anj an re' si-nuhui ni tsinj israelita nga rian güesi nga rian ni tsinj nicaj sun, ngaa ni si gahuin ruhua á re' si daj gataj á re' ngaa nacinj snan'anj ni sij ni é re' mánj. ¹² Daj si ngaa guisij hora ga'mi a ni é re', ni digyan man'an Espiritu Santo si ga'mi a ni é re' rian ni si'. —Daj gataj Jesús gunun ni tsinj nico' sij.

El rico insensato

¹³ Ngaa ni gataj 'ngo tsinj niquin' scanij ni ngüi gunun Jesús:

—Maestro, gataj re' gunun jnan si gura' da'aj sij si dunaj chrej nungüej únj. —Daj gataj tsinj daj.

¹⁴ Ngaa ni gataj Jesús:

—Jnanj né', un sin huin ani ruhua re' sisi gahuin man'anj tsinj gui'yaj yya scanij ni é re' únj. Ni un sin huin ni ga'mi xi'i rasun hua rian nungüej jnanj re', ruhua re' únj. —Daj gataj Jesús.

¹⁵ Ngaa ni gataj Jesús gunun ni ngüi:

—Ga cuidado ni é re' sisi si gahuin xicoj ruhua ni é re' nga ni rasun man chruhua xungüi nan mánj. Sisi gujri' né' nico ni rasun gahuin si'yaj né', ni sé ni rasun daj gui'yaj si xacaj né' 'ngo chrej sa' mánj. —Daj gataj Jesús.

¹⁶ Ngaa ni nani Jesús 'ngo cuento si digyan sij rian ni ngüi. Ni gataj sij:

—Hua 'ngo tsinj xuru'ue. Ni sa' njan' ruhua ga'uej xina sij. ¹⁷ Ngaa ni gani ruhua tsinj xuru'ue daj: “Daj gui'ya, ni nitaj rian nara sa'aj ni rasun nan mánj.” Da'nga' daj gani ruhua sij. ¹⁸ Hué dan ni gataj sij gunun man'an sij: “Hua ni'inj daj gui'ya. Ga'né ni si-guruj, ni nagui'yaj xachij ruhua' yünj angoj. Ni nara sa'aj daran' ni si guiri'tj nga daran' ni rasun man nej. ¹⁹ Hué dan ni gatā gunun nimanj sisi man nico ni rasun daj riānj. Ni guisi ga'i yo'. Ni ga'ue naranj ruhua, ni xaj, ni go'oj nej. Ni ga'ue gahuin niā' ruhua nej. Daj gatā gunun nimanj.” Daj gani ruhua tsinj xuru'ue daj.

²⁰ Sanj gataj Yan'anj gunun sij: “Tsinj ni'yun huin re'. Hué gue ni nan gahui' re'. Ni un sin si'yaj gahuin si nara sa' re', ruhua re' únj.” Daj gataj Yan'anj. ²¹ Da'nga' daj gahuin guiran' tsinj ri' nico ni rasun ngaa huin-in' güenda urin man'an sij. Ni niqui niman sij rian Yan'anj si nitaj ni rasun sa' nicaj sij güenda Yan'anj mánj. —Daj gataj Jesús.

El afán y la ansiedad

22 Hué dan n̄i gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij:

—Xi'í daj gatā gunun a ni é re' sisj s̄i gahuin ruhua ni é re' nga si x̄a ni é re' guñman ni é re' mánj. N̄i s̄i gahuin ruhua á re' nga atsij gunun ni é re' nej. 23 Ni'i ni é re' sisj hua n̄i'na' né', gui'yaj Yan'anj. N̄i sisj hué daj huin, n̄i nucuaaj Yan'anj gui'ya sisj hua si x̄a né' nej. N̄i gui'yaj Yan'anj nnee cú'. N̄i sisj nucuaaj Yan'anj gui'ya nnee cú', n̄i ga'ue r̄iqui sisj hua si-gan' né' nej.

24 'N̄i'yaj ni é re' ni xaca. Nitaj si unun xuj nna. N̄i nitaj si ri xuj nna nej. N̄i nitaj si-guru xuj nej. San̄i a'ui' Yan'anj si xa xuj. N̄i ní'yanj doj ni é re' daj nga ni xataj nej aj. 25 N̄i ga'ue gahuin xacan ni é re' doj xi'í si nani ruhua ni é re' ní'. S̄i ga'ue mánj. 26 Hué dan n̄i sisj s̄i ga'ue gui'yaj á re' nuguan' le doj, n̄i daj ga'ue gui'yaj á re' nuguan' nico doj, ruhua á re' únj.

27 'N̄i'yaj á re' daj achij yaj lirio. Nitaj si 'yaj sun yaj. N̄i nitaj si hua'a yaj yu'uej nej. San̄i atá gunun ni é re' sisj hua niā' n̄in' ruhua yaj daj, daj nga tsínj ḡu'naj Salomón ngaa gunun sí' atsij sa' n̄in' ruhua. 28 N̄i yyaj n̄i man coj r̄iqui quij. N̄i a'yoj gari yan'an ni sij coj daj. N̄i gaca-á'. N̄i sisj Yan'anj 'yaj sisj hua niā' ni coj, n̄i huaj n̄in' ruhua r̄iqui-i' si-gan' ni é re' nej. San̄i huin ni é re' ni tsínj xuman doj ruhua ni'yaj Yan'anj.

29 'Hué dan n̄i s̄i gahuin ruhua á re' nga si x̄a á re' nga si go'o ni é re' mánj. N̄i s̄i guiriun ruhua re' mánj. 30 Daj si hué xi'í ni rasun nan huin si nani ruhua ni nḡüi nitaj si xuman ruhua ni'yaj Yan'anj. San̄i ni'i chrej ni é re' un rasun achin rian án re'. 31 San̄i n̄ano' sini a ni é re' sisj n̄icaj Yan'anj sun niman án re'. Hué dan n̄i r̄iqui Yan'anj daran' rasun nan rian án re' nej.

32 'Rún' huin 'nḡo xi'nin' xachij dugum̄ij daj huin ni é re'. Yu'uj daj s̄i guxu'ui' ni é re' mánj. Doj ni é re' huin, san̄i hua ani ruhua chrej ni é re' r̄iqui rian nicaj sun-ún' gane ni é re' nga-á'.

33 'Ḡudu'ue ni é re' si'yaj ni é re'. N̄i ga'ui' ni é re' rian ni nḡüi yaco ran'. Ngaa n̄i ga'ue guiri' a ni é re' 'nḡo nnij sa' rian gara sa' á re' si-san'anj ni é re'. N̄i nitaj si xutu nnij da mánj. N̄i san'anj daj huin san'anj nara sa' ni é re' xata' rian nitaj si s̄ij tsínj tu. N̄i nitaj si nahuij san'anj da mánj. 34 Daj si rian nara sa' ni é re' si'yaj ni é re', n̄i hué yu'uj daj nani ruhua niman ni é re' nej.

El siervo vigilante

35 'Daj rún' nanun chr̄un 'nḡo tsínj daj si-gan' sij, n̄i da'nga' daj ga chr̄un ni é re' nej. N̄i daj rún' arun 'nḡo tsínj daj yan'an ch̄ra candil sisj xiguñ chrej huaj sij, n̄i da'nga' daj gui'yaj á re' nej. 36 Gana'uij a ni é re' daj rún' 'yaj ni si-moso 'nḡo tsínj xuru'ue. Ana'uij ni sij si n̄uman sí' gan'anj sí' rian xacaj 'nḡo tsínj yun'unj xana. N̄i ana'uij ni moso daj sisj n̄a'ni yoo ni sij rian hue' ngaa guita ra'a sí' natu sí' chruhua hue'. 37 N̄i hua 'ueé rian ni moso daj ngaa nun ruhua ni sij ana'uij ni sij 'n̄a' niq̄i tsínj d̄ucua daj. Xanga' ataj snan'an gunun a ni é re' sisj gane ni sij rian mesa gui'yaj sí'. N̄i gui'yaj sun sí' rian ni sij ga'ui' sí' si x̄a ni sij. 38 N̄i hua 'ueé rian ni moso daj sisj nun ruhua ni sij ana'uij sij mán ni sij si yan' sa' si guer̄enḡa' si 'n̄a' niq̄i tsínj d̄ucua daj. 39 Gunun sa' á re' nan. Sisj guñi'i 'nḡo tsínj 'd̄ucua daj un hora ga'na' 'nḡo tsínj tu, n̄i dugumi sa' sij ducua sij. N̄i s̄i ga'nij sij n̄a'ni sí' gat̄u sí' ducua sij, gui'yaj tu sí' mánj. 40 N̄i da'nga' daj gui'yaj a ni é re' ga chr̄un guñman án re'. Daj si ga'na' man'anj hué gué hora nitaj

si ani ruhuá re' huñj da'níj ni ngüi. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

El siervo infiel

⁴¹ Ngaa n̄j nachínj snan'anj Pedro Jesús. N̄j gataj sij:

—Señor, naní re' cuento nan urin rian ni únj ní'. As̄j rian daran' ni ngüi sa'. —Daj gataj Pedro.

⁴² Ngaa n̄j gataj Señor:

—N̄j hua 'ngo tsínj nicaj yun'unj moso. N̄j dugumi sij ni moso daj, gui'yaj xuru'ue. N̄j a'ui' sa' sij si xa ni sí' ngaa ruhua gujsij hora xa ni sí'. N̄j sis̄j dagahuin sa' tsínj daj si-sun sij, n̄j daj gui'yaj xuru'ue daj nga sij, ruhua á re' únj. ⁴³ N̄j ga' 'ueé rian tsínj nicaj yun'unj moso daj sis̄j hua gacuij sij ngaa 'n̄a' niq̄ui xuru'ue n̄ari' sí' sij. ⁴⁴ X̄anga' at̄a gunun a ni é re' sis̄j guñicaj tsínj daj sun dugumi sij daran' si'yaj xuru'ue daj, gui'yaj sí'. ⁴⁵ San̄j sis̄j gani ruhua tsínj nicaj yun'unj moso daj sis̄j gahuin ran 'n̄a' niq̄ui si-xuru'ue sij, n̄j gaxi'í sij ga'ui' sij ni tsínj nga ni yun'unj x̄ana dugumi sij, n̄j gaxi'í sij xa n̄asa' sij, n̄j go'o n̄asa' sij da' gaxini sij. ⁴⁶ N̄j xi'í si nun ana'ūij sij ga'na' si-xuru'ue sij, n̄j ga'na' sí' hué guē hora nitaj si ani ruhua sij si ga'na' sí'. N̄j ducu gui'yaj sí' castigo sij. N̄j gūiran' sij sayun daj rún' gūiran' ni tsínj nitaj si 'yaj gacuij, gui'yaj sí'.

⁴⁷ N̄j hua tsínj nicaj yun'unj ní'í si huin ruhua si-xuru'ue sij gui'yaj sij. San̄j nun gui'yaj sij. N̄j nitaj hua xugüi 'yaj sij ga'na' sí'. Yu'uj daj n̄j ducu duguayun sí' sij. ⁴⁸ San̄j hua ango tsínj nicaj yun'unj. N̄j nun ní'í sij si huin ruhua si-xuru'ue sij gui'yaj sij. N̄j sis̄j gui'yaj sij rasun nun ga'uej ruhua si-xuru'ue sij gui'yaj sij, san̄j doj gayun sij, gui'yaj sí' xi'í si nun ní'í sij.

'N̄j sis̄j a'ui' nico Yan'an̄j rian 'ngo tsínj daj, n̄j huin ruhua Yan'an̄j sis̄j gui'yaj 'ueé sij nga si ga'ui'-í' rian sij. Tsínj nicaj sun nico dugumi sij si'yaj Yan'an̄j, n̄j n̄achin' Yan'an̄j cuenta rian sij sis̄j dugumi sa' 'ueé sij si'yaj sí'.

Jesús, causa de división

⁴⁹ Ȳunj 'n̄a' gar̄un yan'an̄ chruhua xungüi nan. N̄j ducu huin ruhuāj sis̄j hua aca yan'an̄ daj. ⁵⁰ Hua nīan si gūiran'an̄j 'ngo sayun nico. N̄j ducu ani guitsi ruhua nīm̄nj da gūisij gūiran'an̄j sayun daj. ⁵¹ Gani ruhua á re' sis̄j ga' din'inj rian ni ngüi ngaa ga'n̄aj chruhua xungüi, ruhua á re' ní'. Sé daj huin mánj. San̄j at̄a gunun a ni é re' sis̄j gunun' ni tsínj nga dugüi' ni sij, gui'yaj si-nuguan'an̄j. ⁵² N̄j as̄ij yyaj n̄j gunun' un'un' ran' ni dugüi' 'ngo tsínj daj. N̄j gunun' huā'nij ran' tsínj nga yahuij ran' tsínj. N̄j gunun' hūij ran' tsínj nga ya'nij ran' tsínj. ⁵³ N̄j xi'í si-nuguan'an̄j, n̄j gunun' n̄ungüej chrej tsínj daj. N̄j gunun' n̄ungüej da'níj sí' nej. N̄j gunun' n̄ungüej n̄ni yun'unj x̄ana daj. N̄j gunun' n̄ungüej da'níj unj nej. N̄j gunun' n̄ungüej n̄ni chrej 'ngo yun'unj x̄ana daj. N̄j gunun' n̄ungüej xaco' unj nej. —Daj gataj Jesús.

¿Cómo no reconocéis este tiempo?

⁵⁴ Ngaa n̄j gataj Jesús gunun ni ngüi:

—Ní'í sa' á re' daj xacaj ni é re' cuenta. Daj si ngaa guini'í a ni é re' sis̄j nas̄ij nga rian at̄aj güi, n̄j at̄aj á re' sis̄j doj, n̄j ḡaman'. N̄j da'nga' daj aman' yya. ⁵⁵ N̄j ngaa ahui nan̄e ne' sur, n̄j at̄aj á re' sis̄j doj, n̄j ḡahuin yan'an̄. N̄j da'nga' daj ḡahuin yan'an̄. ⁵⁶ Tsínj digya' yun'unj huin a ni é re'. Sa' á re' ruhua á re', san̄j ani quij ruhua á re'. Ní'í a ni é re' x̄acaj á

re' cuenta daj hua xata' nga daj hua rian yo'ój. Sanj nun ni' a ni é re' daj 'yaj Yan'anj scanij a ni é re' yyaj mánj. —Daj gataj Jesús.

Arréglate con tu adversario

⁵⁷ Nj gataj Jesús:

—Nj un sin huin nj na'ue xacaj a ni é re' cuenta un nuguan' hua nica yya únj. ⁵⁸ Nj sisi hua 'ngo tsínj unun' nga so', nj nicaj sij so' gan'anj sij ducuasun, sanj hué gue chruhua chrej ngaa diaj huaj nungüej é re' daj, nj hué yu'uj daj nagui'yaj yya nungüej é re' xi'i nuguan' unun' nungüej é re'. Nj sisi sj gui'yaj yya nungüej é re', ngaa nj nicaj sí' man'an re' rian güesi. Nj naga'ui' güesi man'an re' rian caide. Nj gari caide man'an re' ducuağa'. ⁵⁹ Nj ataj snan'an gunun re' sisi nitaj si huaj gahui re' yu'uj daj da guisij ganahuij naru'ue re' daran' gaquin' gui'yáj re', da nj gahui re' aj. —Daj gataj Jesús gunun ni ngüi.

13

Arrepentíos o pereceréis

¹ Nj hué güi daj nj niquin' 'ngo ni tsínj rian nne Jesús. Nj nata' ni sí' daj guiran' go'ngo ni tsínj 'na' estado Galilea rian Jesús. Daj si dagahui' tsínj gu'naj Pilato. Nj nachej Pilato si-tun man'an ni tsínj daj nga si-tun ni xucu dagahui' ni sij ga'ui' ni sij rian Yan'anj. ² Ngaa nj gataj Jesús rian ni tsínj niquin' daj:

—Xi'í si da'nga' daj guiran' ni tsínj daj, nj da'ui ni sij doj gaquin' daj nga ango ni ngüi nne estado Galilea, ruhua ni é re' ní'. ³ Sé daj huin mánj. Nj atá gunun a ni é re' sisi nitaj si nanicaj ruhua ni é re' nánico' a ni é re' Yan'anj, nj da'nga' daj guiran' a ni é re' nej.

⁴ Nj hua gunun ni é re' sisi gahui' xínun' hua'nij ran' ni ngüi ngaa gane 'ngo hue' xxi xacan gataj xiráj ni ngüi daj xuman' Siloé. Nj da'ui ni sij doj gaquin' daj nga ni ngüi man xuman' Jerusalén, ruhua á re' ní'. ⁵ Sé daj huin mánj. Nj atá gunun a ni é re' sisi nitaj si nanicaj ruhua á re' nánico' a ni é re' Yan'anj, nj da'nga' daj guiran' a ni é re' nej. —Daj gataj Jesús.

Parábola de la higuera estéril

⁶ Ngaa nj nani Jesús 'ngo cuento digyán sij rian ni ngüi. Nj gataj sij:

—Nicaj 'ngo tsínj daj 'ngo chrun ayu higo mánj riqui do'ój sij rian man coj uva. Nj gan'anj nj'yaj sij sisi ayu higo chra-á'. Sanj a 'ngo-ó' nun guiri' sij mánj. ⁷ Ngaa nj gataj sij gunun tsínj dugumi coj uva daj: “Nj'yaj re' síj huaj'nij yo' 'náj 'na' na'uij chruj higo, sanj a 'ngo nun guirij mánj. Ga'nin' náj re' si 'yaj chru niquin' rian do'ój aj.” Daj gataj sij gunun sí'. ⁸ Sanj gataj tsínj dugumi yo'ój daj: “Señor, dunáj acuan' re' si guiniquin' acuanj ango yo' nan. Nj naché yo'ój, ngaa nj garáj yo'ój ya'nduj xi'ij aj. ⁹ Nj sisi guiniquinj gayu higo chraj, nj dugu'naj huaj. Nj sisi nitaj gayu chraj, nj ga'nin' náj re' nánj.” Daj gataj moso daj gunun tsínj do'oj. —Daj gataj Jesús digyán sij rian ni ngüi.

Jesús sana a una mujer en el día de reposo

¹⁰ Hué dan nj 'ngo güi naránj ruhua ni ngüi israelita, nj digyán Jesús rian ni ngüi man chruhua si-nuhui ni sí'. ¹¹ Nj nne 'ngo yun'unj xana a'nan', gui'yaj 'ngo nane xi'i. Nj guisij xínun' huaj'nij yo' achéj nitu ún', 'yaj nane

xí'i daj. Nì na'ue nũcua xiráj ún' gache ún' mánj. ¹² Nì ngaa guini'i Jesús yun'unj daj, nì gaquínj sij ún'. Nì gataj sij:

—Guisíj nahuín re', 'yaj xí'i a'nán' re' yyaj, xica'uĩj. —Daj gataj Jesús.

¹³ Ngaa nì guta' Jesús ra'a sij rian ún'. Nì 'ngo hora daj, nì nahuin nĩca xiráj ún'. Nì gaxí'i ún' ga'mi sã' ún' rian Yan'anj.

¹⁴ Sanj ga'man ruhua tsínj a'nin' chruhua nuhui xí'i si nahuin yun'unj xana daj 'ngo güi naránj ruhua ni sij, gui'yaj Jesús. Nì gataj tsínj daj gunun ni ngüi:

—Hua huatan' güi gui'yaj sun né' gõ'ngo semana. Ngaa nì ga'na' á re' ni güi daj nahuin a ni é re'. Nì sé güi naránj ruhua né' ga'na' ni é re' nahuin a ni é re' mánj. —Daj gataj tsínj a'nin' daj.

¹⁵ Ngaa nì gataj Señor Jesús:

—Sã' á re', ruhua á re'. Sanj ani quij ruhua á re'. Tsínj digya' yun'unj huin a ni é re'. Nitaj si nãchi gõ'ngo ni é re' dán re' sicuj nga dán re' urruj yu'uj numi xuj gan'anj dogo'o a ni é re' nnee xuj güi naránj ruhua á re' mí'. ¹⁶ Nì yun'unj xana nan huin da'núj xí' gũ'naj Abraham. Nì sīj xĩnun' huã'nij yo' numij sichre Satanás ún'. Nì nunj si güi naránj ruhua né' huin güi yyaj, sanj da'ui né' jnãchri né' man'an ún' ra'a sichre Satanás. —Daj gataj Jesús gunun tsínj a'nin' daj.

¹⁷ Nì ngaa guisíj ga'mi sij daj, nì gahuin na'aj ni tsínj unun' nga sij. Sanj gahuin nĩa' ruhua daran' ni ngüi ngaa guini'i ni sij ni si sã' 'na' xata', gui'yaj Jesús.

Parábola de la semilla de mostaza

¹⁸ Ngaa nì gataj Jesús:

—Daj hua rian nicaj sun Yan'anj, ruhua á re' únj. ¹⁹ Hué dan nì daj rún' achij cãn cuej nasa huaj. Nì dagaman' 'ngo tsínj daj riqui yo'ój. Nì xĩra' cãn daj. Nì gãchi gãhuin 'ngo chrun. Nì 'na' ni xataj chéj xata' gui'yaj xú' si-gãca' xú' chã coj daj. —Daj gataj Jesús.

Parábola de la levadura

²⁰ Ngaa nì gataj ruhua' yún Jesús:

—Daj hua rian nicaj sun Yan'anj, ruhua á re' únj. ²¹ Hué dan nì daj rún' levadura huaj. Nì nachéj huĩ 'ngo yun'unj xana levadura daj scanij chru harina si nãchej-é', gui'yaj unj chrachrúnj. Nì gari unj quinj daj chruhua huã'nij riq. Ngaa nì nara nanẽ riqui quinj daj, 'yaj levadura. Nì daj rún' 'yaj levadura daj, da'nga' daj gaxa'nj si-nũguan' Yan'anj nĩn' gãchra' xungüi nej. —Daj gataj Jesús.

La puerta estrecha

²² Nì gachin Jesús ni xuman' nico nga ni rancho ngaa huaj sij gan'anj sij xuman' Jerusalén. Nì digyán sij si-nũguan' sij rian ni ngüi. ²³ Nì nachĩnj snan'anj 'ngo tsínj daj Jesús. Nì gataj sij:

—Nì doj ni ngüi ga'ue guĩnani, gui'yaj Yan'anj ní'. —Daj gataj sij.

Ngaa nì gataj Jesús:

²⁴ —Gui'yaj fuerza á re' gatu a ni é re' rian hue' chruj huin rian nicaj sun Yan'anj. Ataj snan'an gunun a ni é re' sisj gahuin nico ni ngüi gahuin ruhua gatu yu'uj daj. Sanj sīj ga'ue gatu ni sij mánj. ²⁵ Ngaa guisíj naxuman tsínj dũcua naránj sij rian ducua sij, nì gaxí'i ni é re' gaquínj ni é re' mán xẽ'. Nì gataj ni é re' gunun sij: “Señor, na'ni re' gatu ni únj.” Gataj á re'. Sanj gataj tsínj dũcua daj gunun a ni é re': “Nun ni'ĩnj nì a 'na' ni é re'

mánj.” Daj gataj Señor daj huin man'anj. ²⁶ Ngaa n̄i gaxi'i ni é re' gataj á re' gūnūnj: “Xa ni únj, go'o ni únj nga man'an re'. N̄i digyán re' nuguan' ga'mi re' rian ni únj rian yu'ue.” Gataj á re' nej. ²⁷ Sanj gataj man'anj rian án re': “Nun ni'inj n̄i á 'na' ni é re'. Guxun anéj daran' ni é re' riánj si huin ni é re' tsínj 'yaj gaquin'.” Daj gatā gūnun a ni é re'.

²⁸ N̄i yu'uj daj guiman ni é re'. N̄i ducu gaco ni ngüi man yu'uj daj. N̄i da xā ruj yan' ni ngüi nej. N̄i guini'i ni é re' ni xi a ni é re' tsínj gu'naj Abraham nej, tsínj gu'naj Isaac nga tsínj gu'naj Jacob nej, daran' ango ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj. N̄i guini'i ni é re' sisi nne ni sí' rian nicaj sun Yan'anj. Sanj guiri Yan'anj ne' xe' guiman ni é re' aj. ²⁹ N̄i ga'na' ni ngüi mán ne' s̄j güi nga ni ngüi mán ne' rian atuj güi nej, ni ngüi mán ne' norte nej, nga ni ngüi mán ne' sur nej. N̄i gane ni ngüi daj xā ni sij rian mesa rian nicaj sun Yan'anj. ³⁰ N̄i hua ni ngüi nun gahuin achij xungüi nan. N̄i hué ni sij gahuin achij ango xungüi ganahuin naça. N̄i hua ni ngüi gahuin achij xungüi nan. N̄i hué ni sij n̄ico' ne' rucu ango xungüi ganahuin naça daj. —Daj gataj Jesús.

Lamento de Jesús sobre Jerusalén

³¹ N̄i güi daj guisij go'ngo ni tsínj fariseo rian nne Jesús. N̄i gataj ni sí' gūnun sij:

—Hué yu'uj nan gūxun re' man'an re' si huin ruhua rey Herodes dagahui' so' aj. —Daj gataj ni sí'.

³² Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Güij n̄i gataj á re' gūnun xune daj: “N̄i'yaj re', yyaj nga a'yoj r̄ij nané xi'i chruhua niman ni ngüi. N̄i nahuin ni ngüi a'nan', 'yā nej. N̄i xiráj hua'nij güi, n̄i nahuij si-sūnj, gu'yā.” ³³ Sanj hua niñan si gahuī gan'an yyaj nga a'yoj nga ataj nej si nitaj si huaj gahui' 'ngo tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj ne' xe' xuman' Jerusalén mánj.

³⁴ 'Ducu nani ruhuāj xi'í a ni é re' ni tsínj man xuman' Jerusalén. Daj si gahui' ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj, gu'yaj á re'. N̄i a'ui' ni é re' yey ni tsínj nicaj nuguan' huaj ga'nij Yan'anj rian án re'. S̄j undaj huin ruhuāj nagui'yaj yu'ūj ni é re' dugumij ni é re'. N̄i daj rún' 'yaj 'ngo xuchre nagui'yaj yu'uj xuj da'nij xuj riqui si-gachi xuj, n̄i da'nga' daj ruhuāj gu'yā nga á re'. Sanj nun ga'uej ruhua á re' mánj. ³⁵ N̄i'yaj á re'. Daj si guere' xánj án re' nga ducua á re'. N̄i ataj snan'an gūnun a ni é re' sisi s̄j guini'i ruhua' yūn ni é re' yūnj da guisij ga'na' ruhua' yūnj chruhua xungüi nan. N̄i gataj ni é re': “Hua 'ueé tsínj 'na' rian si-xugüi Señor.” Gataj ni é re' aj. —Daj gataj Jesús gūnun ni tsínj man xuman' Jerusalén.

14

Jesús sana a un hidrópico

¹ Hué dan n̄i 'ngo güi naránj ruhua ni sij, n̄i gatúj Jesús chruhua ducua 'ngo tsínj fariseo a'nin'. N̄i xa sí' nga ni sij. N̄i naga'na' ango ni tsínj fariseo Jesús si gu'yaj sí'. ² N̄i nne 'ngo tsínj 'nij gu'man rian Jesús. ³ N̄i nachínj snan'anj Jesús ni tsínj digyán ley nga ni tsínj fariseo. N̄i gataj sij:

—A'uej si-ley Yan'anj sisi nahuin ni ngüi a'nan', gu'yaj né' güi naránj ruhua né', ruhua á re' ní. —Daj gataj Jesús.

Sanj dínj gahuin du'ua ni sij.

4 Ngaa nĩ guida'a Jesús tsínj daj. Nĩ nahuin sí', gui'yaj sij. Nĩ na'nij sij nan' sí'. 5 Ngaa nĩ gataj sij gunun ni tsínj fariseo:

—Sisĩ guĩnij 'ngo dán án re' urruj, asi 'ngo dán án re' sicuj guĩnij chruhua pozo nnee nunj huin si guĩ naránj ruhua né', nĩ sũ gan'anj guĩri yoo ni é re' xucu guĩnij chruhua nnee da ga mí'. —Daj gataj Jesús.

6 Nĩ nun ga'ue danicaj ni sij nuguan' rian Jesús ga mánj.

Los convidados a las bodas

7 Nĩ ngaa guĩni'i Jesús daj nano' ni tsínj 'na' ducúa tsínj fariseo daj chrun xila niquin' ne' rian gane ni sij rian mesa, ngaa nĩ nani sij 'ngo cuento digyán sij rian ni sí'. Nĩ gataj sij:

8 —Ngaa gaquinj 'ngo tsínj daj gan'anj re' rian gahuin 'ngo guĩyanj nara'a ne, nĩ sũ gané re' chrun xila niquin' ne' chrej rian mánj. Ga'ue si guĩsij ango tsínj huin achij doj daj nga man'án re' ga aj. 9 Nĩ ga'ue si ga'na' tsínj gaquinj nungüej é re', nĩ gataj sí' gunun re': "Ga'ui' re' chrun xila nan gane tsínj nan anj." Gataj sí' si ruhuaj. Ngaa nĩ gahuin na'aj re', nĩ gan'anj gané re' chrun xila niquin' da rucu. 10 Hué dan nĩ ngaa gaquínj sij ga'na' re', nĩ gané re' da rucu. Hué dan nĩ ngaa ga'na' tsínj gaquinj re', nĩ gataj sij gunún re': "Amigo, gachin gané re' chrun xila niquin' ne' rian." Gataj sij. Ngaa nĩ gahuin 'ueé re' rian ni tsínj nne rian mesa nga re' aj. 11 Daj si un tsínj huin ruhua gahuin rian, nĩ guna sij da ne' rucu. Sanj un tsínj ga'uej ruhua guna da ne' rucu, nĩ gahuin rian sij. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj man ducúa tsínj fariseo daj.

12 Ngaa nĩ gataj Jesús gunun tsínj gaquínj ga'na' sij ducúa sí':

—Ngaa guĩ'yáj re' 'ngo nún ducúa re', nĩ ga'ui' re' xa ni ngüi, nĩ sũ gaquínj re' ga'na' ni tsínj nicaj dugüi' nga re' nga ni jnánj re' nej, ni tsínj xuru'ue man riqui xuman' nej. Daj si ga'ue gaquinj ni sij man'án re' xa re' nga ni sij. Nĩ da'nga' daj naru'ue ni sij rián re'. 13 Sanj ngaa guĩ'yáj re' 'ngo guĩ'yanj ducúa re', nĩ gaquinj re' ga'na' ni ngüi niqúi nga ni ngüi nachran' ra'a nej, ni ngüi yacuan nej, ni ngüi duri nej. 14 Ngaa nĩ ga 'ueé rián re'. Daj si sũ ga'ue naru'ue ni ngüi daj rián re'. Sanj naru'ue sa' Yan'anj rián re' ngaa gana'nij ni niman huin ni sij ni ngüi hua nica niman. —Daj gataj Jesús gunun tsínj gaquínj daj.

Parábola de la gran cena

15 Nĩ ngaa gunun 'ngo ni tsínj nne nga Jesús rian mesa, nĩ gataj sí' gunun Jesús:

—Hua 'ueé rian tsínj gan'anj nún rian nicaj sun Yan'anj. —Daj gataj sí'.

16 Ngaa nĩ gataj Jesús gunun sí':

—Nĩ guĩ'yaj 'ngo xuru'ue 'ngo nún nico ducúa sij. Nĩ gaquínj sij ga'na' nico ni ngüi. 17 Nĩ ngaa sij gahuin chrun si xa ni ngüi, 'yaj sij, nĩ ga'nij sij 'ngo moso gan'anj gataj sí' rian ni ngüi daj: "Ga'na' a ni é re' si a hua chrun si xa á re'." Daj gataj moso daj gunun ni ngüi, guĩ'yaj xuru'ue. 18 Sanj gaxi'i ni sij gataj ni sij rian moso daj sisj sũ ga'ue guĩsij ni sij xa ni sij. Nĩ gataj 'ngo tsínj daj: "Guirán 'ngo yo'ój, nĩ hua nian si gan'anj ni'yá. Achínj jni'yá rián re' si guĩnicaj re' 'ngo niman nico ngāj si sũ ga'ue gan'an nga re' mánj." Daj gataj sij. 19 Nĩ gataj ango sij: "Guirán un'un' inta sicüj, nĩ gan'anj xacāj cuenta sisj a hua xuj guĩ'yaj sun xuj. Nĩ guĩnicaj re' 'ngo niman nico ngāj xi'í si nun ga'ue gan'an nga re' mánj." Daj gataj sí'. 20 Nĩ

gataj ango sij: “Da guisij xacá 'ngö yun'unj xana, ni sj ga'ue gan'an mánj.” Daj gataj hua'nij ran' tsínj gunun moso daj.

²¹ 'Nгаа ni nanicaj si-moso tsínj ducua daj. Ni nata' sij nuguan' ga'mi go'ngo ni sí' gunun xuru'ue daj. Hué dan ni ga'man ruhua xuru'ue daj. Ni gataj sij gunun moso: “Gan'anj yoö re' rian yu'ue nga chruhua chrej man riqui xuman' nan. Ni njcaj re' ni ngüi niqui nga ni ngüi nachran' ra'a nej, ni ngüi yacuan nej, ni ngüi duri nej ga'na' re'.” Daj gataj xuru'ue daj gunun moso. ²² Nгаа ni gataj moso daj gunun xuru'ue: “Señor, hua síj gui'yá si ga'nij re' yünj. Sanj hua luga ga' aj.” Daj gataj moso daj. ²³ Nгаа ni gataj xuru'ue daj gunun moso: “Güij re' chruhua chrej gan'an nga chrej gatin nej. Ni gui'yaj fuerzá re' si ga'na' ni ngüi gatu ni sij chruhua ducuaj gara guiman ni sij. ²⁴ Daj si xanga' atá gunun re' sisi sj gahuin sti'nij nga ni a 'ngö ni ngüi gaquínj sinij mánj.” Gataj xuru'ue daj gunun si-moso sij. —Daj gataj Jesús gunun tsínj nne rian mesa nga sij.

Lo que cuesta seguir a Cristo

²⁵ Ni huaj nico ni ngüi nga Jesús. Ni nanicaj sij gataj sij gunun ni sí':

²⁶ —Sisi hua 'ngö tsínj daj huin ruhua ga'na' riänj, ni hua nian si gahuin 'i ruhua sij ni'yaj sij yünj daj nga si 'i ruhua sij ni'yaj sij chrej sij nga nni sij nej, man'an sij nej. Ni sisi na'uej ruhua sij daj, ni sj ga'ue gahuin sij tsínj guinico' man'anj mánj. ²⁷ Ni sisi na'uej ruhua 'ngö tsínj daj gata sij rugutsj guiran' sij sayun ngäj, ni sj ga'ue gahuin sij tsínj guinico' man'anj mánj.

²⁸ 'Ni sisi huin ruhua 'ngö ni é re' gui'yaj 'ngö hue' xxi nata', ni nani sini ruhua tsínj daj ni'yaj sij undaj gutin' sij du'ue hue' daj. Nгаа ni xacaj sij cuenta sisi guisij si-san'anj sij. ²⁹ Ni sisi nitaj si nani sini ruhua sij, hué dan ni nгаа guruj sij daqui hue', ni na'ue guisi-i', gui'yaj sij. Ni gaxi'i ni ngüi ga'mi ducu ni sij xi'í sij. ³⁰ Ni gataj ni sij: “Gaxi'i tsínj nan gui'yaj sij hue'. Sanj nun gunucuaaj sij guisi, gui'yaj sij mánj.” Daj gataj ni ngüi daj.

³¹ 'Ni sisi hua 'ngö rey nicaj ichi' mil snado, ni huaj sij gan'anj gunun' sij nga ango rey 'na' nga co mí snado, nгаа ni gan'anj gane sij xacaj sij cuenta sisi ga'ue gunucuaaj sij gui'yaj gana sij rian ango rey nicaj co mil snado daj.

³² Ni sisi ani ruhua sij sisi na'ue gunucuaaj sij gunun' sij nga ango rey, ni nгаа hua gan' 'na' ango rey, ni a'nij sij ni tsínj nicaj nuguan' gan'anj gataj snan'anj ni sí' sisi na'mi nungüej rey daj.

³³ 'Ni hué ducuanj daj tsínj na'uej ruhua duna daran' si nicaj sij, nгаа ni sj ga'ue gahuin sij tsínj guinico' man'anj mánj. —Daj gataj Jesús.

Cuando la sal pierde su sabor

³⁴ Ni gataj ruhua' yün Jesús:

—Hua sa' yan. Ni daj rún' huin yan, ni da'nga' daj huin a ni é re' chruhua xungüi. Sanj sisi nitaj si 'nin' yan daj, ni sj ga'ue gui'yaj né' nahuin 'nin' mánj. ³⁵ Ni nitaj si ní'yanj yan daj rian yo'ój. Ni nitaj si ní'yan gahuin yo'ój ya'nduj nej. Sanj guere'ej ne' xe' yan daj.

Hué dan ni tsínj nun chraquij, ni hua nian si gunun sij nuguan' nan anj.

¹ Ngaa n̄ nahuin yu' daran' ni tsínj a'nej pesto nga ni ngüi 'yaj gaquin' rian Jesús gunun ni sij si gataj sí'. ² Ngaa n̄ ga'mi hūi ni tsínj fariseo nga ni tsínj digyán ley xi'í si guí'yaj Jesús. N̄i gataj ni sí':

—A'nin' ruhua tsínj daj n̄icaj dugüi' sij nga ni tsínj 'yaj gaquin'. N̄i xa n̄uguan'an sij nga ni sí' nej. —Daj gataj ni sij.

³ Ngaa n̄ nani Jesús 'ngo cuento digyán sij rian ni sí'. N̄i gataj sij:

⁴ —N̄i sis̄j n̄icaj 'ngo dugüi' ni é re' 'ngo ciento xachij, n̄i gan'anj ni'ya 'ngo xuj, n̄i daj guí'yaj tsínj dan daj, ruhua ni é re' únj. Gara sij gan'anj xia x̄inun' gan'anj xachij riqui quij. N̄i gan'anj n̄ana'ui' sij xachij gan'anj ni'ya daj. N̄i dayun nari' sij. ⁵ N̄i ngaa nari' sij, n̄i nīa' ruhua sij guta' sij dacan xicój sij. ⁶ N̄i ngaa nas̄j sij ducua' sij, n̄i naran' sij ni tsínj n̄icaj dugüi' nga sij nga ni tsínj nne xánj sij. N̄i gataj sij gunun ni sí': "Gahuin nīa' ruhua á re' ngāj si hua nari'tj xachij gan'anj ni'ya daj." Daj gataj tsínj daj. ⁷ N̄i ataj snan'an gunun a ni é re' sis̄j nīa' ruhua ni tsínj mán xata' ni'yaj ni sij 'ngo tsínj 'yaj gaquin' ngaa nani ruhua sí' xi'í si-gaquin' sí'. N̄i gahuin nīa' ruhua ni sij n̄i'yaj ni sij doj nga tsínj daj, daj nga ango gan'anj xia x̄inun' gan'anj ni tsínj na'uej ruhua si ganani ruhua ni sij xi'í si-gaquin' ni sij. Daj si hua n̄ica niman ni sij, ruhua ni sij. —Daj gataj Jesús.

Parábola de la moneda perdida

⁸ Ngaa n̄i gataj ruhua' yún Jesús:

—N̄i sis̄j n̄icaj 'ngo yun'unj x̄ana ichi' moneda san'anj, n̄i gan'anj ni'ya 'ngo moneda daj, n̄i daj guí'yaj ún', ruhua á re' únj. Garun ún' yan'an candil. N̄i nāca' ún' chruhua hue'. N̄i n̄ana'ui' 'ueé ún' da nari' ún'. ⁹ N̄i ngaa nari' ún', n̄i gaquin' ún' ni ngüi n̄icaj dugüi' nga ún' nga ni dugüi' ún' m̄an xánj ún' nej. N̄i gataj ún': "Gahuin nīa' ruhua á re' ngāj si hua nari'tj moneda gan'anj ni'ya daj." Daj gataj ún' gunun ne. ¹⁰ N̄i ataj snan'an gunun ni é re' sis̄j daj rún' gahuin nīa' ruhua ún', n̄i da'nga' daj hua nīa' ruhua si-ángel Yan'anj ni'yaj-á' ngaa n̄icaj ruhua 'ngo tsínj xi'í si-gaquin' sij. —Daj gataj Jesús.

Parábola del hijo pródigo

¹¹ N̄i gataj ruhua' yún Jesús:

—Hua hūj da'n̄j 'ngo tsínj daj. ¹² N̄i gataj da'n̄j sij tsínj hua lij doj gunun chrej sij: "Tata chré', huin ruhuaj sis̄j gura' da'áj re' si'yáj re'. N̄i riqui re' da'aj si'yáj re' gahuinj." Daj gataj sij gunun chrej sij. Ngaa n̄i gura' da'aj chrej sij si'yaj sí' ga'ui' sí' rian n̄ungüej da'n̄j sí'. ¹³ Doj güi gachin n̄i naran' tsínj hua lij daj daran' si'yaj sij. N̄i gahui sij gan'anj gan' sij ango xuman'. N̄i ganahuij si-san'anj sij gutin' yun sij daj rún' garan' ruhua sij. ¹⁴ N̄i ngaa ganahuij gutin' sij san'anj n̄icaj sij, n̄i ducu gahuin xi'n̄a xuman' daj. N̄i ga'naj gachin xi'n̄a riqui sij. ¹⁵ Ngaa n̄i gan'anj gachinj sij sun guí'yaj sun sij rian 'ngo tsínj nne yu'uj daj. N̄i ga'n̄j sí' gan'anj sij quij gan'anj dugumi sij dán sí' xacáj. ¹⁶ N̄i huin ruhua sij gara riqui sij nga si xa xacáj. San̄i a 'ngo ni sí' nun ga'ui' ni sí' si xa sij mánj.

¹⁷ Ngaa n̄i n̄icaj ruhua sij, n̄i gataj sij gunun man'an sij: "N̄i moso mán 'yaj sun rian chré', n̄i hua nico si xa ni sij. N̄i yu'uj nan nn̄ej. N̄i gahuij, guí'yaj xi'n̄a. ¹⁸ N̄anicá n̄an'anj ducua' chré', n̄i gatá gunun sí': Tata chré', guí'yá gaquin' rian Yan'anj nga rian man'an re' nej. ¹⁹ Nitaj hua si-chrej si gataj re' si da'n̄j re' hūnj ga mánj. Maan si guí'yáj re' si gahuinj 'ngo tsínj 'yaj sun rián re', gatá gunun chré'." Daj gataj sij gunun man'an sij.

20 'Hué dan n̄ naxuman sij, n̄ nanicaj sij n̄an' sij ducua chrej sij. N̄i ngaa guini'i chrej sij huaj sij gan', n̄i ducu gahuin yaco ruhua si' ni'yaj si' sij. N̄i gunánj si' gan'anj si' rian huaj da'n̄ij sij. N̄i gananan si' man'an sij. N̄i garun du'ua si' man'an sij nej. 21 Ngaa n̄i gataj sij gunun si': "Tata chre', gui'yā gaquin' rian Yan'anj nga rian man'an re' nej. N̄i nitaj hua si-chrej si gataj re' si da'n̄ij re' huinj ga mánj." Daj gataj sij gunun chrej sij. 22 San̄i gataj chrej sij gunun ni si-moso si': "Güj xaçaj yoo ni é re' atsij sa'. N̄i ga'nij a ni é re' xa sij gunun sij. N̄i ga'nij ni é re' 'ngõ se'ej ra'a sij. N̄i nari ni é re' zapato dacój sij nej. 23 N̄i n̄icaj á re' sicuj namij ga'na' á re'. N̄i dagahui' a ni é re' nej. N̄i gui'yaj né' gui'yanj gahuin niã' ruhua né'. 24 Daj si rún' ganá'nij 'ngõ níman, da'nga' daj nasij ruhua' yún da'n̄i riãnj. Hua gani'ya sij. San̄i nari' ruhua' yún sij." Daj gataj chrej sij. N̄i gax̄i' ni sij gahuin niã' ruhua ni sij.

25 'N̄i da'n̄ij sij tsínj xahua', n̄i hua gan'anj si' riqui quij. N̄i ngaa nanicaj si', n̄i gahuin n̄ichrun' si' rian hue'. N̄i gunun si' sisi man ni tsínj a'yanj nga ni ngüj chran'anj nej. 26 Ngaa n̄i gaquinj si' 'ngõ ni tsínj 'yaj sun rian chrej sij. N̄i nachínj snan'anj si' moso daj un sin gahuin nga gui'yanj daj.

27 'Ngaa n̄i gataj moso daj: "Hua nasij jnánj re'. N̄i ga'n̄ij chre' re' sun sisi dagahui' ni únj sicuj hua namij. Daj si nucuaj sij nasij sa' sij." Daj gataj moso gunun tsínj xahua' daj.

28 'San̄i ga'man ruhua tsínj xahua' daj. N̄i nun ga'uej sij gatu sij chruhua hue'. Xi'í daj, n̄i gahui chrej n̄ungüej tsínj daj. N̄i ga'mi yaco si' si gatu sij chruhua hue'. 29 N̄i gataj sij gunun chrej sij: "Ni'i man'an re' undaj yo' sij 'yaj s̄unj rián re'. N̄i dagahuin sa'aj rián re'. N̄i nitaj aman riqui re' 'ngõ stanẽ le'ej gui'yā gui'yanj nga ni tsínj nicaj dugüi' ngãj mánj. 30 San̄i ngaa nasij da'n̄ij re' nan gutin' sij si-san'anj re' nga ni yun'unj xana achéj man'an, n̄i dagahui' re' sicuj namij xi'í sij." Daj gataj tsínj xahua' gunun chrej sij.

31 'Ngaa n̄i gataj chrej sij gunun sij: "Da'n̄i huín re'. N̄i ya'yoj nné re' ngãj. N̄i daran' si man riãnj huín si'yáj re' aj. 32 San̄i hua niãj si gui'yaj né' gui'yanj gahuin niã' ruhua né' si nasij jnánj re'. N̄i rún' huín 'ngõ níman gahuin sij riãnj. San̄i ganá'nij sij. N̄i ga ni'ya sij. San̄i nari'tj sij nánj." Daj gataj chrej sij gunun sij. —N̄i da'nga' daj gataj Jesús nani sij cuento rian ni tsínj daj.

16

El ejemplo del mayordomo infiel

1 Hué dan n̄i nani Jesús 'ngõ cuento digyán sij rian ni tsínj nico' sij. N̄i gataj sij:

—Hua 'ngõ tsínj xuru'ue. N̄i rian si' nun 'ngõ tsínj dugumi si'yaj si'. Ngaa n̄i gan'anj ga'mi gaquin' ango ni tsínj rian xuru'ue sisi ducu gutin' tsínj daj si'yaj si'. 2 Ngaa n̄i gaquinj xuru'ue daj si ga'na' sij. N̄i gataj si': "N̄i un sin huín nan si a'mi ni sij xi'í re' únj. N̄ariqui re' cuenta daj gui'yaj sún re' riãnj dugumi re' si'ya si na'uej ruhuãj si gahuín re' tsínj dugumi si'yã riãnj ga mánj." Daj gataj xuru'ue daj.

3 'Ngaa n̄i gataj tsínj daj gunun man'an si': "N̄i un sin huín gui'yã yyaj, n̄i ga'nej si-patrõnj sun riãnj únj. Daj si nitaj fuerza gui'yaj s̄unj rian yo'ój. N̄i huín na'ã gui'yã caridad nej. 4 Yyaj n̄i hua ni'ínj si gui'yã. Ngaa n̄i ga'ue

chracuij ni sij ducua ni sij ganēj ngaa nitaj sun guj'yaj sūnj." Da'nga' daj gani ruhua sij.

⁵ Ngaa n̄ gaquínj sij ga'na' go'ngo ni tsínj da'ui rian xuru'ue daj. N̄ gataj sij rian tsínj ga'nā' sini daj: "Ni undaj huin si da'uñj re' rian si-patrōnj ūnj." Daj gataj sij. ⁶ Ngaa n̄ gataj sí': "Da'uñj 'ngō ciento tambo gasiti rian si-patrōn re' aj." Daj gataj sí'. Ngaa n̄ gataj tsínj daj: "N̄icaj re' dānj re' yanj rí re' cuenta. N̄i gane yoq re' garun re' huñj xia chi' guē aj." Daj gataj sij. ⁷ Ngaa n̄ gataj sij gunun ango sí': "N̄i undaj huin da'ui man'an so' ūnj." Daj gataj sij. N̄i: "Da'uñj 'ngō ciento nnānj strigo aj." Daj gataj sí' gunun sij. Ngaa n̄ gataj sí': "N̄icaj re' dānj re' yanj rí re' cuenta nan. N̄i garun re' rian yanj sisi da'uñj re' gan'anj xia guē aj." Daj gataj sij gunun sij'.

⁸ Hué dan n̄i xacaj xuru'ue daj cuenta sisi guj'yaj x̄i' tsínj daj x̄i' sí'. Sanj ga'mi sa' sí' x̄i' sij. Daj si nagui'yaj yoq sij nuguan' x̄i' man'an sij. N̄i ni tsínj man xungüi gaquin' nan, n̄i hua yoq ni sij ngaa nagui'yaj ni sij 'ngō nuguan' nga ni dugüi' ni sij. N̄i hua yoq ni sij doj daj nga ni tsínj achéj rian xiguñ hua.

⁹ Ngaa n̄i gataj snan'an gunun a ni é re' sisi ga'ui' ni é re' rasun man rian an re' ra'a ni ngüi. Ngaa n̄i gahuin ni ngüi daj ni ngüi guñicaj dugüi' nga ni é re'. Daj si rasun man rian xungüi nan, n̄i nun hua sa' nico. Hué dan n̄i ngaa ganahuij ni rasun man rian ni é re', ngaa n̄i xata' nahuin ra'a ni sij ni é re' gane n̄iganj ni é re' nga Yan'anj. ¹⁰ N̄i un tsínj hua gacuij, n̄i dugumi sa' sij doj rasun, n̄i hué daj hua gacuij sij ngaa dugumi sij nico rasun nej. N̄i un tsínj 'yaj x̄i' dugumi sij doj rasun, n̄i guj'yaj x̄i' sij ngaa dugumi sij nico rasun nej. ¹¹ N̄i hué ducuanj daj sisi nitaj si hua gacuij ni é re' dugumi a ni é re' ni rasun x̄i' man chruhua xungüi gaquin' nan, ngaa n̄i nitaj tsínj gahuin ruhua r̄iqui ni rasun yya rian an re' mánj. ¹² N̄i sisi nitaj si ga gacuij ni é re' dugumi ni é re' ni rasun sé si'yaj ni é re' huin ni rasun man rian xungüi nan, ngaa n̄i un tsínj gahuin ruhua r̄iqui rasun gahuin si'yaj ni é re' ne' xata', ruhua á re' ūnj.

¹³ N̄i nitaj 'ngō tsínj gahuin nucuañ dagahuin rian huñj xuru'ue mánj. Sisi guj'yaj sun né' rian huñj xuru'ue, n̄i nun huin xan' ruhua né' ni'yaj né' 'ngō xuru'ue daj. N̄i gahuin 'i ruhua né' ni'yaj né' ango sí'. N̄i huin ruhua né' guñicaj dugüi' né' nga 'ngō xuru'ue daj. Sanj nitaj si a'mi sa' né' nga ango sí'. Hué ducuanj daj, n̄i sisi ducu aran' ruhua né' ni'yaj né' ni rasun man chruhua xungüi, n̄i n̄a'ue dagahuin né' rian Yan'anj mánj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

¹⁴ N̄i ducu garan' ruhua ni tsínj fariseo ni'yaj ni sij san'anj. N̄i ngaa gunun ni sij nuguan' daj, n̄i ga'mi ducu ni sij ni'yaj ni sij Jesús. ¹⁵ Ngaa n̄i gataj Jesús gunun ni sij:

—N̄i 'yaj ni é re' sisi tsínj sa' huin a ni é re' rian ni ngüi. Sanj ni'i Yan'anj niman ni é re'. N̄i nuguan' ni'yanj nico rian ni ngüi, sanj nuguan' x̄i' huin rian Yan'anj anj.

¹⁶ N̄i asij ná n̄i digyán Moisés si-ley Yan'anj rian ni ngüi. N̄i digyán ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi. Sanj ngaa guisij ga'nā' Juan, n̄i unun ni ngüi nuguan' sa' x̄i' si nicaj sun Yan'anj rian né'. N̄i daran' ni sij 'yaj fuerza si gatú ni sij rian nicaj sun Yan'anj. ¹⁷ N̄i ga'ue sisi ganahuij xata' nga xungüi. Sanj s̄i ga'ue ganahuij n̄i a 'ngō nuguan' le'ej 'nā' rian si-ley Yan'anj mánj. —Daj gataj Jesús.

18 Ngaa n̄i gataj Jesús:

—N̄i s̄is̄i hua 'ngo ts̄ínj guere'ej n̄ica, n̄i ñacaj sij ango yun'unj x̄ana, n̄i da'ui sij gaquin'. N̄i s̄is̄i ñacaj ango ts̄ínj yun'unj x̄ana guere' daj, n̄i da'ui sí' gaquin' nej. —Daj gataj Jesús gunun ni ts̄ínj fariseo.

El rico y Lázaro

19 Ngaa n̄i nani Jesús 'ngo cuento. N̄i gataj sij:

—N̄i hua 'ngo ts̄ínj xuru'ue. N̄i nun sij ats̄ij s̄a' du'ue. N̄i ya'yoj gui'yaj sij 'ngo n̄un nico ducua' sij. 20 N̄i hua 'ngo ts̄ínj yaco ran' gu'naj sí' Lázaro. N̄i ngaj sí' rian yo'ój rian rian ducua' xuru'ue daj. N̄i man siqui n̄in' gachra' nnee cúj sí'. 21 N̄i huin ruhua ts̄ínj daj gara r̄iqui sij nga si ayu rian mesa, 'yaj xuru'ue daj. N̄i 'na' xuhue ahui xuj rian siqui daj.

22 'Hué dan n̄i 'ngo güi, n̄i gahui' ts̄ínj niqui daj. N̄i nicaj ni ángel gan'anj-án' sij rian nne ts̄ínj gu'naj Abraham xata'. N̄i nanan Abraham man'an sij. N̄i gahui' xuru'ue nej. N̄i gan'anj gachin' ni sij sí'. 23 N̄i ngaa ran' xuru'ue daj sayun nico rian gan'anj ni n̄iman, n̄i nachi nicaj sij rian sij guini'i sij s̄is̄i gan' nne Abraham. N̄i yu'uj daj nanan Abraham ts̄ínj gu'naj Lázaro.

24 Ngaa n̄i gaguáj sij: "Tata chré' Abraham, ñahuin 'i ruhua re' n̄i'yaj re' man'anj. N̄i ga'nij re' Lázaro ga'na' sí' yu'uj nan. N̄i ga'nij sí' ch̄ra'ra'a sí' chruhua nnee. N̄i guta' sí' nnee daj rian ȳaj si yaco ran'anj n̄unj rian yan'an nan." Daj gataj xuru'ue gunun Abraham.

25 'San̄i gataj Abraham gunun xuru'ue: "Da'ni', ḡananun ruhua re' s̄is̄i ngaa gané re' chruhua xungüi, n̄i nicáj re' nico rasun s̄a' rián re'. N̄i nicaj Lázaro ni rasun x̄i'i. Ȳaj n̄i nahuin niá' ruhua sij yu'uj nan. N̄i ran' man'án re' sayun nun re' yu'uj daj. 26 Ango nuguan' huin s̄is̄i hua 'ngo xinéj x̄achij dani nungüe'. N̄i s̄i ga'ue gachin' ni ngüi mán yu'uj nan guis̄ij ni sij rian nné re'. N̄i na'ue gachin' ni ngüi mán yu'uj daj nga re' ga'na' ni sij yu'uj nan mánj." Daj gataj Abraham gunun sí'.

27 'Ngaa n̄i gataj xuru'ue daj: "Ach̄ínj jni'yā rián re' tata chré' Abraham s̄is̄i na'nij re' Lázaro ñan' sij ducua' chré 28 rian hua un'un' jnān. N̄i gan'anj sij ñata' sij rian ni sí' s̄is̄i s̄i ga'na' ni sí' rian hua sayun nico nan mánj." Daj gataj xuru'ue. 29 Ngaa n̄i gataj Abraham: "Hua nicaj ni sí' si garun Moisés nga ni ts̄ínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj as̄ij ná. Ga'ue gunun s̄a' ni sí' ni nuguan' daj." Daj gataj Abraham. 30 Ngaa n̄i gataj xuru'ue: "Tata chré' Abraham, x̄anga' ni s̄i gunun ni sí'. San̄i s̄is̄i ḡana'nij 'ngo n̄iman gurugüi' scanij ni sí', ngaa n̄i ñanicaj ruhua ni sí' x̄i'i si-gaquin' ni sí', ruhuāj aj." Daj gataj xuru'ue.

31 'San̄i gataj Abraham: "S̄is̄i nun gunun ni sí' si gataj Moisés nga ni ts̄ínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj as̄ij ná, ngaa n̄i s̄i guxuman ruhua ni sí' n̄i'yaj ni sí' si-nuguan' 'ngo ts̄ínj ganá'nij scanij ni n̄iman mánj." Daj gataj Abraham gunun xuru'ue daj. —N̄i hué daj huin cuento nani Jesús rian ni ngüi.

17

Ocasiones de caer

1 Ngaa n̄i gataj Jesús gunun ni ts̄ínj nico' sij:

—Xungüi nan, n̄i hua nico ni rasun 'yaj s̄is̄i guñico' ni ngüi chrej x̄i'i. San̄i niqui niman 'ngo ts̄ínj a'ui' 'ngo chrej x̄i'i r̄iqui dugüi' sij. Daj si guiran' sij castigo, gui'yaj Yan'anj. 2 N̄i as̄ij nun ga'ui' sij 'ngo chrej x̄i'i r̄iqui dugüi' sij, n̄i dugüej naj ni sij 'ngo yej to anumi xá sij gan'anj sij

chruhua nnee yan'anj nga a'. Daj si quij 'yaj 'ngo tsínj ngaa a'ui' sij 'ngo chrej xi'i riqui 'ngo tsínj ngaa naca natu si' si-chrej Yan'anj.

³ 'Ga cuidado a ni é re' daj gui'yaj ni é re'. Sisi gui'yaj jnánj re' gaquin' rián re', ngaa ni nata' re' si-gaquin' sij rian man'an sij. Ni sisi nani ruhua sij xi'í si-gaquin' sij, ngaa ni njcaj re' 'ngo niman nico nga sij. ⁴ Ni nunj si gui'yaj jnánj re' ichij gaquin' rián re' 'ngo güi, ni hua nian si njcaj re' 'ngo niman nico nga sij sisi ga'na' nata' sij yun rian re' sisi si gui'yaj sij gaquin' da ga mánj. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

Aumentanos la fe

⁵ Ngaa ni gataj ni tsínj apóstol gunun Señor Jesús huin ni tsínj ga'mi si-nuguan' Jesús rian ni ngüi:

—Riqui re' sisi guxuman nico ruhua ni'yaj ni únj Yan'anj anj. —Daj gataj ni sij.

⁶ Ngaa ni gataj Señor Jesús:

—Ni sisi guxuman ruhua ni é re' daj rún' 'yaj 'ngo çan cuej nasa, ngaa ni ga'ue gataj á re' gunun chrun nan sisi guxun man'an gan'anj-án' chruhua nnee yan'anj. Ni gunun chrun rian án re' aj.

El deber del siervo

⁷ Ni ngaa gan'anj si-moso 'ngo ni é re' quij nachej sij do'ój re' si dugumi sij dán re' xucu, ni daj gataj re' gunun sij ngaa 'na' niqui sij gan'anj sij quij únj. Atáj re' rian sij sisi gachin sij gane sij rian mesa xa sij ní'. Sé daj huin atáj re' mánj. ⁸ Sani atáj re' gunun sij: "Gui'yaj xugüi re' gahuin sti'ni man'anj. Gui'yaj sun acuán' re' riánj si xaj, ni go'ój. Asíj ni xa, ni go'o man'an re' nej." Daj atáj re' rian sij nánj. ⁹ Ni ngaa dagahuin si-mosó re' daran' si a'nin' re' sun rian sij, ni gataj re' si guruhua rian moso daj ní'. Sé daj huin gataj re' mánj. ¹⁰ Ni da'nga' daj gui'yaj á re' nga Yan'anj. Ni ngaa ganahuij gui'yaj á re' daran' nuguan' a'nin' Yan'anj sun rian án re', ngaa ni gataj á re': "Nitaj si ní'yanj ni únj si maan si gui'yaj únj rún' hua si-sun ni únj." Daj gataj á re'. —Gataj Jesús gunun ni sí'.

Diez leprosos son limpiados

¹¹ Ni ngaa huaj Jesús gan'anj sij xuman' Jerusalén, ni gachin sij rian ata dugüi' estado Samaria nga estado Galilea. ¹² Ni guisij sij 'ngo rancho rian gahui ichi' tsínj ran' xi'i nnij. Ni gan' ganiquin' ni sij. ¹³ Ni gaguáj ni sij gataj ni sij:

—Jesús, Maestro, gahuin 'i ruhuá re' ni'yaj re' ni únj. —Daj gataj ni sij.

¹⁴ Ni ngaa guini'i Jesús ni sí', ni gataj sij:

—Güj dígyán ni é re' man'an án re' rian ni chrej. —Daj gataj Jesús.

Hué dan ni ngaa huaj ni sij chruhua chrej, ni ganahuin sa' ni sij. ¹⁵ Ni ngaa guini'i 'ngo tsínj daj sisi ganahuin sa' sij, ni nanicaj sij ga'mi nucuaaj sij si hua 'ueé gui'yaj Yan'anj nga sij. ¹⁶ Ni ganiquin' ráj dacoj sij rian Jesús. Ni ga' rian sij rian yo'ój. Ni naga'ui' sij guruhua Jesús. Ni tsínj daj huin 'ngo tsínj samaritano.

¹⁷ Ngaa ni gataj Jesús:

—Sé ichi' ran' ni é re' huin si ganahuin sa', gui'yá a'. Ni a gan'anj ango un ran' ni sij únj. ¹⁸ Urin tsínj 'na' anéj chrej nan nanicaj ga'mi sa' rian Yan'anj ní'. —Daj gataj Jesús.

¹⁹ Ngaa ni gataj Jesús gunun tsínj daj:

—Nächica re', nì gan'anj re' xi'í si guxuman ruhua re' ni'yáj re' man'anj, nì nahuín re' aj. —Daj gataj Jesús.

La venida del reino

²⁰ Ngaa nì nachínj snan'anj ni tsínj fariseo Jesús aman guñicaj Yan'anj sun rian ni ngüi. Nì gataj Jesús:

—Nitaj si ni'yanj sisi ducu nì'yaj ni é re'. Daj si sî ga'ue guñi'i ni ngüi ngaa ga'na' guñicaj sun Yan'anj mánj. ²¹ Nì nitaj si gataj ni ngüi: “Nan huín rian nicaj sun Yan'anj, asî yu'uj daj huín rian nicaj sun Yan'anj.” Sé daj huín mánj. Daj si hua ga'na' guñicaj sun Yan'anj scanij ni é re' aj. —Daj gataj Jesús rian ni tsínj fariseo.

²² Ngaa nì gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij:

—Guñisij 'ngo güi ngaa gahuin ruhua ni é re' guñi'i ni é re' güi nan ngaa huaj man'anj scanij a ni é re' huínj da'níj ni ngüi. Sanî sî guñi'i ni é re' mánj. ²³ Nì gataj go'ngo ni ngüi gunun a ni é re': “Nan nne Cristo aj.” Asî gataj ni sij: “Yu'uj daj nne Cristo aj.” Gataj ni ngüi gunun a ni é re'. Sanî sî gan'anj án re' mánj. Nì sî guñico' a ni é re' ni tsínj da mánj. ²⁴ Daj si daj rún' huín ngaa ran 'yaj du'ui, nì 'ngo xiguñ nín' rian xungüi, nì da'nga' daj yoó gahuin güi nanicaj da'níj ni ngüi huín man'anj. ²⁵ Sanî hua niñ sisi guñiran'anj sini nico sayun. Nì hua niñ si ñanicaj ni ngüi man chruhua xungüi nan man'anj nej.

²⁶ 'Nì daj rún' gui'yaj ni ngüi yo' gane tsínj gu'naj Noé, nì da'nga' daj gu'yaj ni ngüi güi ngaa ga'na' da'níj ni ngüi huín man'anj. ²⁷ Daj si ngaa gane Noé, nì xa ni sij go'o ni sij. Nì xacaj ni sij yun'unj xana. Nì nñanij daj gui'yaj ni sij ña' güi gatúj Noé chruhua rió chéj rian nnee. Ngaa nì 'ngo gaman' guman' hue xxi nñ nñ gñigan'. Nì gara nñ' nnee nñ' gachra' chruhua xungüi. Nì gahui' daran' ni ngüi, gui'yaj nnee. ²⁸ Nì daj rún' gui'yaj ni ngüi ngaa gane tsínj gu'naj Lot, nì da'nga' daj gu'yaj ni ngüi güi ga'na' man'anj. Daj si ránj ni sij rasun nej, gudu'uej ni sij rasun nej, gunun ni sij nna nej, gui'yaj ni sij hue' nej aj. ²⁹ Sanî ngaa gahui tsínj gu'naj Lot xuman' Sodoma gan'anj sij, nì guñij yan'an nga yo'ój sufre xata'. Nì gahui' daran' ni ngüi mán xuman' daj. ³⁰ Nì daj rún' nun xacaj ni ngüi daj cuenta si guñiran' ni sij sayun, nì da'nga' daj gahuin güi gurugüi' da'níj ni ngüi huín man'anj.

³¹ 'Nì sisi taj re' chra hue' güi daj, nì sî nanij re' guñi re' si'yáj re' chruhua ducua re' mánj. Nì sisi nñ 'ngo tsínj quij 'yaj sun sij, nì sî nanicaj sij ducua sij mánj. ³² Nì gananun ruhua á re' daj guiran' nica tsínj gu'naj Lot asij ná.

³³ 'Nì un tsínj huín ruhua ñacaj man'an sij, nì gahui' sij. Sanî un tsínj ga'ue gahui' rian xi'íj, nì ñacaj sij man'an sij.

³⁴ 'Ataj snan'an gunun a ni é re' sisi 'ngo nì daj, nì gataj nungüej nica 'ngo tsínj daj rian nna. Hué dan nì nicá gan'an 'ngo nungüej sij. Nì ango nungüej sij guna. ³⁵ Nì gunun nungan'an huñ yun'unj xana gaj ún'. Nì nicá 'ngo ún' gan'an. Nì ango ún' guna. ³⁶ Nì gunun huñ tsínj gui'yaj sun riqui quij. Nì nicá gan'an 'ngo sij. Nì ango sij guna. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

³⁷ Ngaa nì nachínj snan'anj ni sij Jesús. Nì gataj ni sij:

—Nì a huín gahuin daj Señor. —Daj gataj ni sij.

Nì gataj Jesús:

—Rian ngaj ni níman yu'uj daj nahuin yu' ni xarúj. —Daj gataj Jesús rian ni sij.

18

Parábola de la viuda y el juez injusto

¹ Ngaa nì nani Jesús 'ngo cuento digyán sij rian ni tsínj nico' sij sisi nìganj gachinj jni'yaj ni sij rian Yan'anj. Nì sị gahuin nichre ni sij mánj. ² Nì gataj Jesús:

—Nì hua 'ngo güesị nicaj sun nne riqui 'ngo xuman' daj. Nì nitaj si xu'ui' sij rian Yan'anj. Nì nitaj si n'yanj sij rian ni ngüi nej. ³ Nì hué riqui xuman' daj nne 'ngo yun'unj mmij. Nì a'nj 'ngo tsínj letu nga ún'. Nì gan'anj ún' rian güesị nicaj sun daj sisi gui'yaj yya sí' si-gaquin' ún' nga tsínj unun' nga ún' daj. ⁴ Nì gachin güi nì nun ga'uej ruhua güesị daj gui'yaj yya sij nga gaquin' daj. Ngaa nì nani ruhua sij, nì gataj sij gunun man'an sij: “Nunj si nitaj si xu'uij rian Yan'anj, nì nitaj si ni'yán rian ni ngüi nej, ⁵ sanj rian nun dunáj yun'unj mmij daj si chran' yun'unj ún' yünj, nì gan'anj gui'yaj yyaj nga gaquin' daj. Ngaa nì sị ga'na' chran' yun'unj ún' yünj ga mánj. Daj si sisi nitaj, nì guinan' ruhuaj ni'yá ún' nánj.” Daj gataj tsínj daj gunun man'an sij. —Gataj Jesús gunun ni sij.

⁶ Ngaa nì gataj Señor Jesús rian ni sij:

—Xaçaj á re' cuenta daj ga'mi güesị xi'i daj. ⁷ Ngaa achínj jni'yaj ni ngüi rian Yan'anj huin ni sij ni ngüi hua naci Yan'anj, nì huin ruhua ni sij sisi gui'yaj yya Yan'anj 'ngo gaquin', nì sị gui'yaj yya Yan'anj nga ni sij ga a'. Gahuin ran Yan'anj, ruhua á re' ní'. Sé daj huin mánj. ⁸ Nì ataj snan'an gunun a ni é re' sisi rá'yanj gui'yaj yya Yan'anj nga ni ngüi daj. Sanj ngaa ga'na' yünj huinj da'nj ni ngüi, nì ní' si nari'tj ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Yan'anj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

Parábola del fariseo y el publicano

⁹ Ngaa nì nani Jesús ango cuento digyán sij rian go'ngo ni tsínj daj. Daj si ani ruhua ni sí' sisi hua nica niman ni sí'. Sanj a'mi quij ni sí' xi'í ni ngüi. Ngaa nì gataj Jesús:

¹⁰ —Gan'anj huinj ran' tsínj daj gatúj nungüej sij chruhua nuhui nico gachinj jni'yaj nungüej sij rian Yan'anj. Nì 'ngo sij daj huin tsínj fariseo. Nì ango sij huin tsínj a'nej pesto.

¹¹ Nì niquin' tsínj fariseo daj achínj jni'yaj sij. Nì gataj sij rian Yan'anj: “Hué re' huin Yan'anj. Nì guruhua re' sisi nitaj si huinj daj rún' huin ango ni ngüi. Daj si 'yaj tu ni sij. Nì 'yaj xi'í ni sij. Nì a'mi ni sij nga nica 'ngo dugüi' ni sij nej. Nì guruhua re' sisi nitaj si 'yá daj rún' 'yaj tsínj a'nej pesto nan daran. ¹² Hujj 'yá ayuno da nan sij semana. Nì a'né ichi' rian go'ngo ciento daran' si 'yaj ganaj riquij rián re'.” Daj gataj tsínj fariseo daj gunun Yan'anj.

¹³ Sanj gunáj tsínj a'nej pesto daj gan' niquin' sij. Nì xi'í si na'aj sij a doj nun ga'uej ruhua sij nachi nicaj sij rian sij ni'yaj sij xata'. Maan sij guita ra'a sij xi'yanj sij. Nì gataj sij gunun Yan'anj: “Yan'anj, nahuin 'i ruhua re' ni'yaj re' yünj si huinj 'ngo tsínj 'yaj gaquin'.” Daj gataj tsínj daj.

¹⁴ Nì ataj snan'an gunun a ni é re' sisi ngaa nan' tsínj a'nej pesto daj ducúa sij, nì hua guinicaj Yan'anj 'ngo niman nico xi'í si-gaquin' sij. Sanj nun guinicaj Yan'anj niman nico xi'í ango tsínj daj. Daj si un tsínj huin

ruhua gahuin achij rian dugüi' sij, ni gúnaj sij da rucu. Sanj un tsínj huin ruhua gúnaj da rucu, ni gahuin achij sij. —Daj gataj Jesús rian ni tsínj daj.

Jesús bendice a los niños

¹⁵ Ngaa ni nicaj ni yun'unj xana ni tsin' ga'na' ne rian Jesús sisj guta' sí' ra'a sí'. Sanj ngaa guini'i ni tsínj nico' Jesús, ni gaxi'i ni sij chran' ni sij ni yun'unj xana nicaj ga'na' da aj. ¹⁶ Ngaa ni gaquínj Jesús si ga'na' ni tsin' rian sij. Ni gataj sij:

—Ra'a á re' si ga'na' ni tsin' da riánj. Ni si chran' án re' si ga'na' ni tsin' riánj mánj. Daj si rún' huin ni tsin' le nan, ni da'nga' daj huin ni ngüi man rian nicaj sun Yan'anj. ¹⁷ Xanga' atā gūnun a ni é re' sisj na'uej ruhua 'ngo tsínj daj si guinicaj sun Yan'anj niman sij daj rún' 'yaj ni tsin', ni si ga'ue gatu sij rian nicaj sun Yan'anj mánj. —Daj gataj Jesús.

El joven rico

¹⁸ Ngaa ni nachínj snan'anj 'ngo tsínj a'nin' rian ni ngüi Jesús. Ni gataj sij:

—Maestro sa'. Ni un sun gui'yā, ni ga'ue gane nigān, ruhuá re' únj. —Daj gataj sij gunun Jesús.

¹⁹ Ngaa ni gataj Jesús:

—Ni un sin huin ni atáj re' sisj sa' man'anj únj. Urin Yan'anj huin si sa' nánj. ²⁰ Hua ni'í re' ni nuguan' ga'nin' Yan'anj sun rián re': “Si ga'mi re' nga nicā dugüi' re' mánj. Ni si dagahu' re' ngüi mánj. Si gui'yaj tu re' mánj. Si ga'mi re' nuguan' snan'anj xi'í dugüi' re' mánj. Guñun yan'anj re' chréj re' nga nni re' nej.” Nan huin ni nuguan' dagahuin re'. —Daj gataj Jesús gunun sij.

²¹ Ngaa ni gataj tsínj daj:

—Daran' ni nuguan' daj ráj xināj asij hua li. —Daj gataj sij gunun Jesús.

²² Ni ngaa gunun Jesús si gataj sij, ni gataj sí':

—Achín 'ngo nuguan' rián re' rún' huaj. Gudu'ue re' daran' si'yáj re'. Ni san'anj gujiri' re' daj ga'ui' re' rian ni ngüi niqui ran'. Hué dan ni gujman nico si'yáj re' xata' gui'yaj Yan'anj anj. Ngaa ni ga'na' re' guinico' re' yūnj anj. —Daj gataj Jesús.

²³ Sanj ngaa gunun tsínj daj si gataj Jesús, ni nani nico ruhua sij. Daj si hua nico san'anj rian sij.

²⁴ Ngaa guini'i Jesús si nani nico ruhua sij, ni gataj sí':

—Ni 'i huaj gatu 'ngo tsínj xuru'ue rian nicaj sun Yan'anj anj. ²⁵ Ni 'i huaj gatu 'ngo tsínj xuru'ue rian nicaj sun Yan'anj daj nga si gachin 'ngo xucu camello yu'uj taj cúj nuhua aj. —Daj gataj Jesús.

²⁶ Ngaa ni nachínj snan'anj ni tsínj gunun si gataj Jesús. Ni gataj ni sij:

—Sisj hué daj huin ni un tsínj ga'ue nācaj man'an sij sisj gatu sij rian nicaj Yan'anj sun únj. —Daj gataj ni sij.

²⁷ Ngaa ni gataj Jesús:

—Yan'anj ga'ue gui'yaj si na'ue gui'yaj ni ngüi. —Daj gataj Jesús.

²⁸ Ngaa ni gataj Pedro gunun Jesús:

—Hua duna únj daran' si'yaj únj. Ni nico' únj man'án re' aj. —Daj gataj Pedro.

²⁹ Hué dan ni gataj Jesús:

—Xanga' atā gūnun a ni é re' sisj un tsínj dunáj ducua' sij, nicā sij nej, jnánj sij nej, da'núj sij nej, chrej sij nej, nni sij nej, ngaa ni gui'yaj sa' Yan'anj

nga tsínj daj ngaa da'nga' daj 'yaj sij xi'í sun nicaj Yan'anj rian né'. ³⁰ Ní ni tsínj dunáj daran' ni rasun daj, ní xungüi nan nahuin ra'a sij doj daj nga daran' si dunáj sij. Ní ango xungüi ga'na', ní gane niganj sij nga Yan'anj. —Daj gataj Jesús.

Nuevamente Jesús anuncia su muerte

³¹ Ní gaquínj Jesús xuhuij ni tsínj nico' sij. Ní gataj sij:

—Yyaj ní gan'anj né' xuman' Jerusalén. Ní daj rún' garun ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná xi'í man'anj huinj da'núj ni ngüi, ní da'nga' daj guiran'anj nánj. ³² Ní naga'ui' ni sij yünj rian ni tsínj 'na' anéj chrej. Ní ga'mi ducu ni sij xi'íj. Ní ga'mi quij ni sij riánj nej. Ní gara sta'nunj ni sij man'anj nej. ³³ Ní duguayun ni sij nne' xirá. Ní dagahui' ni sij man'anj nej. Sanj xiráj huá'nij güi, ní gana'ní aj. —Daj gataj Jesús.

³⁴ Sanj nun gunun ni sij si gataj Jesús. Ní nun xacaj cuenta ni sij si ga'mi sí'. Daj si a'mi sí' nuguan' na'ue gara da'nga' ruhua ni sij.

Un ciego de Jericó recibe la vista

³⁵ Ní ngaa huaj guisij Jesús nıchrun' xuman' Jericó, ní nne 'ngo tsínj duri du'ua chrej 'yaj sij caridad. ³⁶ Ní ngaa gunun sij gachin nico ni ngüi, ní nachínj snan'anj sij un sin huin si gahuin. ³⁷ Ngaa ní gataj ni tsínj daj sisi Jesús nazareno huin si gachin. ³⁸ Ngaa ní gaguáj nucaj sij. Ní gataj sij:

—Jesús, da'núj David huin re'. Nahuin 'i ruhuá re' ní'yaj re' yünj anj. —Daj gataj tsínj duri daj.

³⁹ Sanj ni ngüi hua ne' rian, ní chran' yun'unj sisi dínj gane du'ua sij. Sanj ganari' nucaj sij doj gaguáj sij. Ní gataj sij:

—Da'núj David, nahuin 'i ruhuá re' ní'yaj re' yünj anj. —Daj gaguáj sij.

⁴⁰ Ngaa ní guiniquin' Jesús. Ní ga'nin' sij sun sisi nıcaj ni sí' ga'na' ni sí' sij. Ní ngaa gahuin nıchrun' sij, ní nachínj snan'anj Jesús sij.

⁴¹ Ní gataj sí':

—Ní un sin huin ruhuá re' si gu'yá nga re' únj. —Daj gataj Jesús.

Ngaa ní gataj tsínj duri daj:

—Señor, huin ruhuáj sisi naxiguin riánj, gu'yáj re' aj. —Gataj tsínj daj.

⁴² Ngaa ní gataj Jesús:

—Hua naxiguin rián re' xi'í si guxuman ruhuá re' ni'yáj re' yünj anj. —Daj gataj Jesús gunun tsínj duri daj.

⁴³ Ní 'ngo hora daj naxiguin rian sij. Ní guinico' sij Jesús. Ní ga'mi sa' 'ueé sij rian Yan'anj. Ní daran' ni ngüi guini'í si gu'yaj Jesús, ní ga'mi sa' ni sij rian Yan'anj nej.

19

Jesús y Zaqueo

¹ Ní gatúj Jesús xuman' Jericó. Ní huaj sij gachin sij xuman' daj. ² Ní yu'uj daj nne 'ngo xuru'ue gu'naj Zaqueo. Ní huin sí' 'ngo tsínj a'nin' rian ni tsínj a'nej pesto. ³ Ní gahuin ruhua sij guini'í sij Jesús. Sanj rjan huaj nico ni ngüi nga sí', ní nun ga'ue guini'í sij sí'. Daj si chre' Zaqueo daj. ⁴ Xi'í daj ní gunánj sij gan'anj sij da rian si huin ruhua sij guisij sij guini'í sij Jesús. Ní gahui sij chra' 'ngo chrun gu'naj sicómoro rian gachin Jesús.

⁵ Ní ngaa huaj gachin Jesús yu'uj daj, ní ni'yaj sí' chra' chrun xata'. Ní gataj sí':

—Zaqueo, nanij yoq re' si acuan' nan huin si gunā ducua re', ruhuāj aj.
—Daj gataj Jesús gunun Zaqueo.

⁶ Ngaa nī nanij yoq sij. Nī gahuin niq' ruhua sij si guxuman Jesús ducua sij.

⁷ Nī ngaa guini'i ni ngüi si gui'yaj Jesús, nī gaxi'i ni sij ga'mi quij ni sij xi'í Jesús. Nī gataj ni sij:

—Nī un sin huin nī gatúj Jesús ducua 'ngo tsínj 'yaj gaquin' guna sí' únj, ataj ni sij.

⁸ Ngaa nī naxuman Zaqueo, nī gataj sij gunun Señor Jesús:

—Nī 'yaj re' Señor. Yyaj nī ga'uuj da'aj si'ya rian ni ngüi yaco ran'. Nī ngaa ga'nej xacānj san'anj rian ni ngüi, nī naru'ue yacuan'anj peso chra go'ngo peso ga'nej xacānj anj. —Daj gataj Zaqueo.

⁹ Ngaa nī gataj Jesús:

—Guisij Yan'anj 'na' naca ni ducua tsínj nan yyaj. Daj si tsínj nan huin 'ngo da'nij Abraham nej. ¹⁰ Nī ga'na' da'nij ni ngüi huin man'anj. Nī 'na' nana'uuj ni tsínj ga ni'ya. Nī ganacā ni sij, ruhuāj aj. —Daj gataj Jesús.

Parábola de las diez minas

¹¹ Nī gunun ni ngüi si gataj Jesús. Nī hua guisij sij nıchrun' du'ua xuman' Jerusalén. Nī gani ruhua ni ngüi sisi ga'na' yoq Yan'anj guñicaj sun-ún' chruhua xungüi nan guñi'i ni sij, ruhua ni sij. Xi'í daj nani Jesús 'ngo cuento digyán sij rian ni sí'. ¹² Ngaa nī gataj Jesús:

—Nī hua 'ngo tsínj huin achij gan'anj 'ngo xuman' ngaj gan' si garij sun ni sij gahuin sí' rey xánj sí'. Da' sij da nanicaj sí' xánj sí', ruhua sí'. ¹³ Ngaa nī gaquínj tsínj daj ga'na' ichi' ran' tsínj 'yaj sun rian sij. Nī ga'ui' sij 'ngo san'anj gu'naj mina rian go'ngo ni sí'. Nī ducu du'uej san'anj gu'naj mina daj. Nī gataj snan'anj sij gunun ni sí': "Gui'yaj gana á re' nga san'anj nan da nanicā." Daj gataj sij. Nī gan'anj sij.

¹⁴ 'Sanj nun huin xan' ruhua ni tsínj xanj daj ni'yaj ni sí' sij. Xi'í daj ga'nij ni sí' ni tsínj nicaj sun gan'anj gataj snan'anj rian tsínj huin achij daj sisi nun aran' ruhua ni sí' ni'yaj ni sí' sij. Nī sı ga'ue gahuin sij tsínj a'nin' rian ni sij xánj ni sij ga mánj.

¹⁵ 'Sanj ngaa guisij ganacaj sij sun daj, nı nanicaj sij xánj sij. Ngaa nasij sij xánj sij, nı ga'nin' sij sun sisi ga'na' ni tsínj 'yaj sun rian sij huin ni tsínj rjan ga'ui' sij san'anj daj. Nī huin ruhua sij guñi'i sij undaj gui'yaj gana go'ngo sí' nga san'anj daj.

¹⁶ 'Ngaa nī gataj tsínj guisij sini rian sij: "Señor, riquí re' 'ngo san'anj mina riānj. Nī nga mina daj nı gui'yaj ganāj ichi' mina aj." Daj gataj tsínj daj. ¹⁷ Ngaa nı gataj rey daj gunun sí': "Dugu'naj gui'yáj re'. Huin re' 'ngo tsínj 'yaj sun sa'. Nı rjan hua gacuj re' nga doj rasun nan, nı gahuin re' tsínj a'nin' rian ichi' xuman' gui'yā." Daj gataj tsínj huin achij daj.

¹⁸ 'Ngaa nı ga'na' ango tsínj daj. Nı gataj sí': "Señor, riquí re' 'ngo san'anj mina riānj. Nı nga mina daj nı gui'yaj ganāj yun'un' mina aj." Daj gataj sí'. ¹⁹ Nı gataj tsínj huin achij daj gunun sí': "Gahuin re' tsínj a'nin' rian un'un' xuman', gui'yā." Daj gataj sij rian ango tsínj daj.

²⁰ 'Ngaa nı guisij ango tsínj daj. Nı gataj sí': "Nan 'na' niqui si-san'anj re'. Na'nij sa'āj chruhua 'ngo paño. ²¹ Daj si xu'uuj ni'ya re' si huin re' 'ngo tsínj huee. Nı nacáj re' si sé si'yáj re' huin. Nı rjan unun ango tsínj daj çan, nı hué yu'uj daj rı re' nnaa." Daj gataj tsínj 'yaj sun rian tsínj huin achij daj.

²² 'Nгаа нї гатај тsїнј huin achij gunun тsїнј 'yaj sun daj: "Nї 'ngo moso xї'i huin re'. Si-nuguan' man'an re' ataj sisj da'ui re' gaquin'. Hua guini'i re' sisj huinј 'ngo тsїнј huee. Nї guini'i re' sisj nacā si sé si'ya huin. Nї guini'i re' sisj ri man'anј nnaa rian nun gununј nej.

²³ 'Xi'i daj nї un sin huin nun nicāj re' si-san'an gan'anј re' banco únj. Ngaa nї ngaa nānicā, nї nacā si-san'an ngaa san'anј nuṭa' chṛa banco nej únj." Daj gataј тsїнј a'nin' rian moso daj. ²⁴ Ngaa nї gataј sij rian ni тsїнј niquin' nga sij: "Ga'ne a ni é re' san'anј ra'a si'. Nї ga'ui' a ni é re' ra'a тsїнј gui'yaj gana ichi' mina chṛa go'ngo mina aj." Daj gataј sij. ²⁵ "Sanј hua nicaj si' ichi' mina." Gataј ni тsїнј daj. ²⁶ Ngaa nї: "Ataj snan'an gunun a ni é re' sisj тsїнј nicaj, nї ga'ui' né' nico rian sij. Nї тsїнј nitaj si nicaj, nї nunј si doј nicaj sij, sanј ga'ne né' aj." Daj gataј тsїнј huin achij daj. ²⁷ Ngaa nї gataј ruhua' yún sij: "Ni тsїнј unun' ngāј huin ni sij ni тsїнј na'ueј ruhua sisj gahuin achī rian ni sij. Sanј guinicaj ni é re' ni sij ga'na' á re' nan dağahui' ni é re' riānj." Daj gataј тsїнј huin achij daj. —Nї hué daj guisјј cuento nani Jesús.

La entrada triunfal en Jerusalén

²⁸ Ngaa guisјј nani Jesús cuento daj, nї huaj sij guisјј sij xuman' Jerusalén. Nї táј dian sij rian ni тsїнј nico' sij. ²⁹ Nї huaj sij guisјј sij xuman' Betfagé nga xuman' Betania. Nї ngaj nuguan'an nungüej xuman' daj nıchrun' dacan gu'naј Olivos. Nї ga'nıј sij huјј тsїнј nico' sij gan'anј nungüej si'. ³⁰ Nї gataј sij gunun nungüej si':

—Gan'anј nungüej é re' xuman' ngaj ne' rian doј aj. Nї ngaa huaj gatu nungüej é re', nї nari' nungüej é re' 'ngo urruј anumi. Nї a 'ngo тsїнј nitaj si táј mánј. Hué dan nї nachi nungüej é re' xú' nıcaј á re' ga'na' á re' riānj. ³¹ Nї sisj hua тsїнј nachinј snan'anј rian nungüej é re' un sin nї nachi nungüej é re' urruј daj, ngaa nї gataј nungüej é re' gunun sij: "Man'an Señor ni'yanј xuj aj." Daj gataј Jesús gunun nungüej sij.

³² Ngaa nї gan'anј nungüej sij xuman' daj. Nї nari' nungüej sij urruј daj daj rún' gataј snan'anј Jesús gunun nungüej sij. ³³ Nї ngaa nachi nungüej sij urruј, nї gataј ni тsїнј dan xucu daj rian nungüej sij:

—Nї un sin huin nї nachi nungüej é re' urruј daj únj. —Daj gataј ni si'.

³⁴ Ngaa nї gataј nungüej sij:

—Ni'yanј Señor xuj. —Daj gataј nungüej sij.

³⁵ Hué dan nї nicaj nungüej sij urruј ga'na' nungüej sij rian Jesús. Nї guta' nungüej sij si-gan' nungüej sij xiráj urruј. Ngaa nї guitáj Jesús xuj, gui'yaj nungüej sij. ³⁶ Nї gurúј ni ngüi si-gan' ni sij chruhua chrej ne' huaj Jesús. ³⁷ Nї ngaa huaj gahuin nıchrun' ni sij guisјј ni sij dacuj dacan Olivos, nї gax'i gahuin nia' ruhua daran' ni тsїнј nico' Jesús xi'i daran' si sa' guini'i ni sij, gui'yaj Jesús. Nї gaguáj ni sij. Nї ga'mi sa' ni sij rian Yan'anј nej. ³⁸ Nї gataј ni sij:

—Hua 'ueé rian rey 'na' nga si-xugüi man'an Señor. Gahuin din'inј ni si mán xata'. Nї ga sa' 'ueé xata' aj. —Daj gaguáj ni sij xi'i Jesús.

³⁹ Ngaa nї gataј go'ngo ni тsїнј fariseo man scanij ni ngüi gunun Jesús:

—Maestro, gataј re' rian ni тsїнј nicó' re' sisj dınj guiniquin' du'ua ni sij. —Daj gataј ni si'.

⁴⁰ Sanј gataј Jesús:

—Sisj dínj guñiquin' du'ua ni sij, n̄j gaguañ ni yej ngaj rian yo'ój aj. —Daj gataj Jesús.

⁴¹ N̄j ngaa huaj guisj Jesús n̄jchrun' xuman' Jerusalén, n̄j guini'i sij xuman' daj. N̄j gaco sij xi'í xuman' daj. ⁴² N̄j gataj sij:

—Maan si huin ruhuāñ sisj guñi'i ni é re' yyaj daj gui'yaj á re', ngaa n̄j gahuin din'inj rian án re' aj. San̄j hua ránj rian án re', n̄j na'ue gara da'nga' ruhua á re' mánj. ⁴³ N̄j guisj 'ngó güi, n̄j guñran' án re' sayun. Daj si ga'na' ni tsínj unun' nga á re'. N̄j gui'yaj ni sij 'ngó xingá ganicaj n̄j' xi'n̄j ni é re'. N̄j si ga'ue gahui ni é re' mánj. ⁴⁴ N̄j dugwane ni sij daran' ni hue' man xánj án re'. N̄j dagahui' ni sij ni ngüi nej. N̄j n̄j a 'ngó yej si dunáj ni sij rian dugüi' ni yej ga mánj. Hué daj guñran' ni é re' si nun xacaj á re' cuenta ngaa ga'na' Yan'anj ganacaj á re' mánj. —Daj gataj Jesús rian ni ngüi man xuman' Jerusalén.

Purificación del templo

⁴⁵ Hué daj sij n̄j gatúj Jesús chruhua nuhui nico. N̄j gaxi'i sij guiri sij ne' chrej xe' ni tsínj du'uej rasun man yu'uj daj. ⁴⁶ N̄j gataj sij:

—Gataj si-nuguan' Yan'anj: “Ducuāñ huin rjan gachinj jni'yaj ni ngüi rian Yan'anj anj. San̄j nuhui nan gahuin 'ngó huej man ni tsínj t̄, 'yaj á re' aj.” Daj gataj si-nuguan' Yan'anj. —Daj gataj Jesús.

⁴⁷ N̄j daran' ni güi digyán Jesús rian ni ngüi chruhua nuhui daj. San̄j ni chrej a'nin' nga ni tsínj digyán ley nga ni tsínj huin achij chruhua xuman' daj, n̄j nana'ui' ni sij daj dagahui' ni sij Jesús. ⁴⁸ San̄j nun ri' ruhua ni sij daj gui'yaj ni sij si gahui' Jesús. Daj si daran' ni ngüi man unun sa' daj digyán Jesús rian ni sij.

20

La autoridad de Jesús

¹ N̄j 'ngó güi ngaa nne Jesús chruhua nuhui nico, n̄j digyán sij rian ni ngüi. N̄j ga'mi sij nuguan' sa' rian ni sij. Ngaa n̄j guisj ni chrej a'nin' nga ni tsínj digyán ley nej, ni tsínj huin achij nej. ² Ngaa n̄j gataj ni sij gunun Jesús:

—Gataj re' gunun únj un sun huin sun nicáj re', n̄j 'yáj re' nan únj. N̄j un tsínj riqui sun, n̄j 'yáj re' nan únj. —Daj gataj ni sij.

³ Ngaa n̄j gataj Jesús gunun ni sij:

—Hué daj ruhuāñ ganachin' snan'an 'ngó nuguan' da man'an án re'. N̄j gataj á re' riānj, ruhuāñ aj. ⁴ N̄j un tsínj ga'n̄j sun rian tsínj gu'naj Juan sisj gata' nnee sí' ni ngüi únj. Yan'anj gataj rian sij ní'. As̄j hua ango tsínj gataj rian sij sa'. —Daj gataj Jesús.

⁵ Ngaa n̄j gani guitsi ruhua ni dugüi' ni sij. N̄j gataj ni sij:

—Sisj gataj né' sisj Yan'anj ga'nin' sun rian Juan, ngaa n̄j gataj Jesús gunun né': “N̄j un sin huin nun guxuman ruhua á re' n̄j'yaj á re' man'an sij únj.” ⁶ N̄j sisj gataj né' sisj ni tsínj ga'n̄j ga'na' Juan, san̄j ga'ui' daran' ni ngüi yej yun'. Daj si hua n̄jca ruhua daran' ni ngüi mán nan sisj Juan gahuin 'ngó tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj anj. —Daj gataj ni sij gani guitsi ruhua ni dugüi' ni sij.

⁷ Ngaa n̄j gataj ni sij gunun Jesús sisj nun guini'i ni sij un tsínj ga'nin' sun rian Juan gata' nnee sí' ni ngüi aj.

⁸ Ngaa n̄j gataj Jesús:

—Nгаа нї сї gatā gunun a ni é re' un sin huin sun 'yā aj. —Daj gataj Jesús.

Los labradores malvados

⁹ Nгаа нї gaxi'i Jesús nani sij 'ngō cuento digyán sij rian ni ngüi. Nї gataj sij:

—Hua 'ngō xuru'ue gunun coj uva. Nгаа нї naga'ui' sij si-coj sij coj chruj uva rian go'ngo ni tsinj daj sisi dugumi ni si' si'yaj sij. Nї gahui sij gan'anj sij gan' ga'i yahui. ¹⁰ Nї nгаа guisij güi gane uva daj, nї ga'nij sij si-moso sij gan'anj gachinj si' rian ni tsinj män 'yaj sun daj chruj si huin si'yaj sij. Sanı ga'ui' ni si' chrun tsinj daj. Nї na'nij ni si' nan' yun sij. ¹¹ Hué dan nї ga'nij ruhua' yün tsinj do'oj daj ango si-moso sij. Sanı ga'ui' ni tsinj daj si' nej. Nї gui'yaj quij ni sij nga si'. Nї na'nij ni sij nan' yun si' nej. ¹² Nгаа nї ga'nij ruhua' yün tsinj do'oj daj ango si-moso sij. Sanı guiran' xı'i si', gui'yaj ni sij. Nї guiri ni sij si' ne' chrej xe' rian man coj uva daj.

¹³ Nгаа нї gataj xuru'ue daj gunun man'an sij: “Nї un sin gui'yā únj. Ga'ni da'ni 'i rihuağ gan'anj. Ga'ni'yanj ni sij nga man'an da'ni aj.” Daj gataj xuru'ue daj gunun man'an sij. Nї ga'nij sij da'nij sij gan'anj si'. ¹⁴ Sanı nгаа guini'i ni tsinj daj da'nij sij, nї gataj ni sij gunun ni dugüi' ni sij: “Tsinj nan gunánj do'ój chrej sij si sa' gahui' chrej sij. Dagahui' ne' tsinj nan, nгаа nї gyna ne' gahuin do'ój ne' nan anj.” Daj gataj ni sij. ¹⁵ Nгаа нї guere'ej ni sij si' chrej xe' du'ua rian man coj uva daj. Nї dagahui' ni sij si'. Hué dan nї daj gui'yaj tsinj do'oj daj nga ni tsinj dugumi daj, ruhua ni é re' únj. ¹⁶ Ga'na' sij rian ngay do'ój sij. Nї dagahui' sij ni tsinj 'yaj sun daj. Nгаа нї naga'ui' sij coj chruj uva daj huin si-coj sij rian ango ni tsinj sisi dugumi ni si' si'yaj sij. —Daj gataj Jesús gunun ni ngüi.

Nї nгаа gunun ni ngüi nuguan' daj, nї gataj ni sij:

—Sé daj huin ruhua únj si gui'yaj Yan'anj mánj. —Daj gataj ni sij.

¹⁷ Sanı guini'yaj Jesús rian ni sij. Nї gachinj snan'anj si' ni sij gataj si':

—Un sin huin nї garun ni sij nuguan' nan asij ná, ruhua á re' únj:

Yej guere'ej ni tsinj 'yaj sun hue', gahuin-in' 'ngō yej sa' doj gane, nї ran-án' dugu'nun' squina hue' nıganj nın' anj.

Da'nga' daj garun ni sij rian libro huin si-nuguan' Yan'anj. ¹⁸ Nї huéj huin yej daj. Nї sisi ganatu 'ngō ngüi rian yej daj, nї garan' ni sij, gui'yā. Nї sisi guinij yej daj rian 'ngō ni ngüi, nї guixitin' ni sij, gui'yā. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

La cuestión del tributo

¹⁹ Nгаа нї hué gue hora daj huin ruhua ni chrej huin achij nga ni tsinj digyán ley guida'a ni sij Jesús. Daj si xacaj ni sij cuenta sisi nuna Jesús cuento daj xi'i man'an ni sij. Sanı xu'ui' ni sij rian ni ngüi.

²⁰ Nгаа нї ni'yaj ni sij Jesús. Nї ga'nij ni sij ni tsinj gan'anj naga'naj. Nї gui'yaj ni si' sisi tsinj 'yaj nıca huin ni si'. Daj si huin ruhua ni si' sisi gache ga'mi Jesús. Nгаа нї ga'ue naga'ui' ni si' Jesús rian gobernado, ruhua ni sij. ²¹ Nгаа нї gachinj snan'anj ni tsinj digya' yun'unj daj Jesús. Nї gataj ni sij:

—Maestro, ni'i ni únj sisi a'mi re' nuguan' nıca. Nї xanga' digyán nıca re' rian ni ngüi nej. Nї nitaj si gui'yaj re' sisi tsinj huin rian, ası tsinj ga nıqui huin 'ngō tsinj daj. Nї digyán xanga' re' sisi daj gui'yaj né' guınico' né' Yan'anj. ²² Nгаа нї: Sa' huin sisi ga'ui' né' san'anj a'nej rey César,

ruhuá re' ní'. Ga'ui' né' ní'. Así sî ga'ui' né' sa'. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

²³ Sanî xacaj Jesús cuenta sisî ani quij ruhua ni sij. Ngaa nî gataj sí gunun ni sij:

—Nî un sin huin nî huin ruhua á re' guí'yáj re' xî' ngáj únj.

²⁴ Dignyán án re' 'ngo san'anj denario riánj. Nî un tsínj rian nun rian san'anj nan únj. Nî un tsínj si-xugüi nun rian san'anj nan únj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij. Ngaa nî:

—Hué César huin. —Gataj ni sij.

²⁵ Hué dan nî gataj Jesús:

—Ngaa nî ga'ui' a ni é re' si'yaj rey César rian sij. Nî ga'ui' ni é re' si'yaj Yan'anj rian Yan'anj anj. —Daj gataj Jesús.

²⁶ Ngaa nî nun ga'ue guí'yaj ni sij sisî gache ruhua Jesús ga'mi sí' rian ni ngüi. Sanî garáj yan'anj ruhua ni sij nga nuguan' gataj Jesús gunun ni sij. Nî dínj ganiquin' du'ua ni sij.

La pregunta sobre la resurrección

²⁷ Hué dan nî guisîj go'ngo ni tsínj saduceo rian nne Jesús. Nî ni tsínj saduceo daj ataj sisî nitaj si gána'nij ni níman mánj. ²⁸ Nî nachínj snan'anj ni sij Jesús. Nî gataj ni sij:

—Maestro, garun Moisés nuguan' gunun né'. Nî gataj si-nuguan' sí' sisî gahui' 'ngo tsínj hua nicá, nî nitaj da'nîj sij nga nicá sij, ngaa nî nacaj jnánj tsínj gahui' daj nicá níman daj. Da'nga' daj guí'yaj sij ga'ui' sij si ga'nga lij nagane-é' yan du'ua chrej-é'. Daj gataj Moisés. ²⁹ Nî hua ichij jnanj 'ngo tsínj daj. Nî xacaj tsínj xahua' nicá sij. Nî gahui' sij. Nî nitaj da'nîj sij nga ún' mánj. ³⁰ Nî nacaj ango jnánj sij tsínj ga'na' rian man'an sij nicá sij. Nî hué daj gahui' sí'. ³¹ Nî hué dan nan guiran' ango jnánj sij sîj hua'nij jnanj sij aj. Nî hué daj guiran' ichij jnanj sij. Nî a 'ngo lij nun ga'nga, guí'yaj ni sij nga yun'unj xana daj. Nî gahui' daran' ni sij. ³² Da' guisîj daj gahui' man'an yun'unj xana da nej. ³³ Hué dan nî ngaa gána'nij ni níman ngaa gujman ruhua' yún ichij jnánj sij, nî daj hua yya tsínj gahuin nicá yun'unj xana daj, ruhuá re' únj. Daran' ni sij xacaj ún' nánj. —Da'nga' daj gataj ni tsínj saduceo gunun Jesús.

³⁴ Ngaa nî gataj Jesús gunun ni sij:

—Nî tsínj man xungüi nan, nî acaj ni sij ni ngüi xana. Nî hué daj hua nicá ni ngüi xana nej. ³⁵ Sanî nîni guí'yaj ni ngüi gujman xungüi naca. Nî gána'nij ni sij gane ni sij xata' xi'í si ní' i Yan'anj sisî hua nîca niman ni sij. Nî ngaa gane ni sij xata', nî sî xacaj ni tsínj ni yun'unj xana mánj. Nî sî ga nicá ni yun'unj xana mánj. ³⁶ Daj si sî ga'ue gahui' ni ngüi xata' mánj. Nî uyan huin ni sij nga ni ángel. Nî huin ni sij da'nîj Yan'anj xi'í si ganá'nij ni sij scanij ni níman.

³⁷ Nî garun Moisés xi'í 'ngo coj anun. Nî xi'í daj digyán sij sisî gána'nij xanga' ni níman. Daj si a'mi sij sisî Señor huin Dan'anj tsínj gu'naj Abraham nga tsínj gu'naj Isaac nga tsínj gu'naj Jacob nej. ³⁸ Hué dan nî sé níman huin ni tsínj guinico' Yan'anj asij ná mánj. Hua nî'na' ni sij nánj. Daj si hua nî'na' daran' ni ngüi rian Yan'anj. —Daj gataj Jesús.

³⁹ O Ngaa nî gataj go'ngo ni tsínj digyán ley gunun Jesús:

—Maestro, dugu'naj huaj gatáj re'. —Daj gataj ni sij.

⁴⁰ Nî nun guisîj ruhua ni sij gachinj snan'anj ni sij rian Jesús ga mánj.

¿De quién es hijo el Cristo?

⁴¹ Ngaa n̄i gataj Jesús gunun ni sij:

—N̄i un sin huin n̄i ataj ni sij sisi Cristo huin da'n̄ij x̄i' David únj. ⁴²⁻⁴³ Daj si gataj David rian libro gu'naj Salmos: “Yan'anj gataj gunun Señor nicañ sun riñj sisi gane s̄i' chrej ra'a sa' Yan'anj da' guisij gu'i'yaj gana Yan'anj rian ni tsinj unun' nga Señor nicañ sun riñj.” Daj gataj Yan'anj gunun Señor. Gataj x̄i' David. ⁴⁴ Ngaa n̄i asa' ga'ue gahuin Cristo da'n̄ij David sisi dugu'naj s̄i' Señor man'an Cristo únj. —Daj gataj Jesús.

Jesús acusa a los escribas

⁴⁵ Ngaa n̄i gataj Jesús gunun ni tsinj nico' sij. N̄i gunun daran' ni ngüi daj gataj sij:

⁴⁶ —Gagudadu a ni é re' sisi s̄i gu'i'yaj á re' daj rún' 'yaj ni tsinj digyán ley. Daj si niã' ruhua ni sij gache ni sij nga atsiñ xacan nun ni sij huin si-gan' ni tsinj huin achij. N̄i huin ruhua ni sij sisi ga'mi sa' ni ngüi nga ni sij ngaa achéj ni sij rian yu'ue. N̄i nana'ui' ni sij 'ngo chrun xila sa' doj gane ni sij chruhua nuhui. N̄i nana'ui' ni sij 'ngo yu'uj sa' gane ni sij rian 'yaj ni sij 'ngo gu'yanj. ⁴⁷ N̄i a'nej ni sij ducua' yun'unj xana mmij. N̄i achinj jni'yaj ná ni sij rian Yan'anj sisi sa' 'yaj ni sij gani ruhua ni ngüi, ruhua ni sij. Xacan gu'ran' ni sij castigo, gu'i'yaj Yan'anj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

21

La ofrenda de la viuda

¹ Ngaa n̄i ni'yaj Jesús sisi daj a'n̄ij ni xuru'ue san'anj ofrenda chruhua chrúnj. ² N̄i hué daj guini'i sij sisi ga'n̄ij 'ngo yun'unj niqúi mmij huñ san'anj niqúi chruhua chrúnj nej. ³ Ngaa n̄i gataj sij:

—Xanga' ataj snan'an gunun a ni é re' sisi yun'unj xana niqúi nan, sanj a'n̄ij nico ún' doj san'anj daj nga daran' ni sij. ⁴ Daran' ni ngüi nan a'ui' san'anj gunáj rian ni sij. Sanj yun'unj niqúi mmij nan a'ui' ún' daran' san'anj nicañ ún' san'anj gu'ran ún' si xa ún' nánj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

Jesús predice la destrucción del templo

⁵ Hué dan n̄i ga'mi go'ngo ni tsinj daj sisi 'ueé hua nuhui. Daj si nne yej niã'. N̄i xacan ga'ui' ni ngüi ofrenda, ngaa n̄i ga'ue gahuin niã' nuhui daj.

⁶ Ngaa n̄i gataj Jesús gunun ni sij:

—N̄i'yaj á re' nuhui xachij nan. Sanj hua 'ngo güi, n̄i s̄i gunáj n̄i a 'ngo yej rian dugüi' mánj. Duguane n̄in' ni sij nuhui nan anj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

Señales antes del fin

⁷ Ngaa n̄i nachinj snan'anj ni sij Jesús. N̄i gataj ni sij:

—Maestro, un güi gahuin yya ni nuguan' nan únj. N̄i un da'nga' daj hua 'ngo ga'na' gu'ni'i únj, ngaa n̄i gahuin daran' nuguan' nan únj. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

⁸ Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Ga cuidado ni é re' sisi nitaj 'ngo tsinj digya' yun'unj ni é re'. Daj si ga'na' nico ni tsinj rian si-xugüi man'anj. N̄i gataj ni sij: “Hué man'anj huin Cristo aj.” N̄i: “Yyaj guisij güi ga'na' Señor.” Gataj ni sij. Sanj s̄i guinico' ni é re' ni tsinj da mánj.

9 'Nĭ ngaa gunun a ni é re' nuguan' sisi hua guerra, nĭ sisi unun' ni ngüi nga gobierno, ngaa nĭ sj guxu'ui' ni é re' mánj. Hua nĭan si hué daj gahuin sini. Sanĭ achin ganahuij rá'yanj xungüi ga aj. —Daj gataj Jesús.

10 Nĭ gataj ruhua' yún Jesús:

—Gunun' ni ngüi man 'ngo xuman' nico nga ni ngüi man angó xuman' nico. Nĭ gunun' 'ngo gobierno daj nga angó gobierno ga'i yu'uj. 11 Nĭ ga'na' yún nucuaĭ. Nĭ ga xi'na nej. Nĭ ga'na' xi'i rian go'ngo xungüi nej. Nĭ guxu'ui' ni ngüi xi'i si guñi'i ni sij da'nga' xxi xata'.

12 'Sanĭ hua sini ngaa nun güin gahuin ni nuguan' nan, nĭ guĭda'a ni sij a ni é re'. Nĭ chran' yun'unj ni sij ni é re'. Nĭ naga'ui' ni sij ni é re' rian tsínj man chruhua nuhui nico nga rian ducuaga' nej. Nĭ nĭcaĭ ni sij ni é re' gan'anĭ ni sij rian ni rey nga rian ni gobernado xi'i si nico' ni é re' man'anĭ. 13 Ngaa nĭ ga'ue ga'mi a ni é re' nuguan' sa' xi'ij rian ni tsínj daj.

14 Nĭ sj gani sini ruhua á re' daj ga'mi ni é re' rian ni sij mánj. 15 Daj si rĭquij nuguan' ga'mi ni é re'. Nĭ rĭquij si gahuin chrun ni é re' ngaa ga'mi ni é re'. Hué dan nĭ sj ga'ue nĭnicaj ni tsínj unun' nga ni é re' ga'mi ni sij mánj. Daj si sj gahuin nucuaĭ ni sij guñi ruhua ni sij si gataj ni sij gunun a ni é re' mánj. 16 Nĭ naga'ui' da chrej ni é re' man'an ni é re' rian tsínj nĭcaĭ sun. Nĭ hué daj guĭ'yaj jnánj ni é re' nga dugüi' ni é re' nej, ni tsínj nĭcaĭ dugüi' nga ni é re' nej. Nĭ dagahui' ni sij da'aj á re'. 17 Nĭ sj gahuin sa' ruhua daran' ni ngüi nĭ'yaj ni sij ni é re' xi'i si nĭcaĭ dugüi' ni é re' ngáj. 18 Sanĭ nĭ a 'ngo hué chra ni é re' sj ga ni'ya mánj. 19 Xi'i si nico' ran ni é re' man'anĭ, nĭ ga'ue gane nĭganĭ ni é re' nga Yan'anĭ.

20 'Sanĭ ngaa guñi'i a ni é re' si ganĭcaĭ ni snado du'ua xuman' Jerusalén, ngaa nĭ xacaj á re' cuenta sisi guere' rá'yanj xuman' daj. 21 Hué dan nĭ ngaa guñi'i ni é re' daj, ngaa nĭ gunánj ni ngüi mán estado Judea gan'anĭ ni sij rĭqui quij. Nĭ gahui ni ngüi man chruhua xuman' daj gan'anĭ ni sij. Nĭ ni ngüi man rĭqui quij, nĭ sj gatuj ni sij chruhua xuman' da mánj. 22 Daj si hué ni güi daj, nĭ guĭ'yaj Yan'anĭ castigo ni ngüi sisi gahuin yya daj rún' hua nĭca rian si-nuguan' Yan'anĭ. 23 Nĭ nĭqui niman ni ngüi xana nun rĭqui nga ni ngüi xana utsi guĕ da'nĭj si gahuin ni güi daj. Daj si guñi'ran' ni ngüi man chruhua xungüi nico sayun. Nĭ ga'man ruhua Yan'anĭ ni'ya ni ngüi man xuman' nan. 24 Nĭ gahui' ga'i ni sij, guĭ'yaj espada. Nĭ gunumi ni sí' angó ni sij. Nĭ nĭcaĭ ni sí' ni sij gan'anĭ ni sí' nĭn' gachra' chruhua xungüi. Nĭ guĭ'yaj quij ni tsínj 'na' anĕj chrej nga xuman' Jerusalén. Nĭ hué daj guĭ'yaj ni sij da guñisĭ güi ga'ne Yan'anĭ sun ra'a ni sij.

La venida del Hijo del Hombre

25 'Nĭ guñi'i ni ngüi da'nga' rian güi nga rian yahuj nej, rian ni yati' nej. Nĭ ducu guxu'ui' ni ngüi man chruhua xungüi. Nĭ nun guñi' ruhua ni sij si guĭ'yaj ni sij. Daj si gunun ni sij si garin guĭ'yaj nnee yan'anĭ. Nĭ hué daj garin si na'xuman nnee yan'anĭ, guĭ'yaj nane. 26 Nĭ gahuin nichre ni tsínj xi'i si ducu guxu'ui' ni sij. Nĭ da'nga' daj gahuin xi'i si nun ni'i ni sij daj hua sayun ga'na' xungüi nan. Daj si nagunanĭ ni fuerza mán xata'. 27 Asiĭ nĭ guñi'i ni ngüi ga'na' man'anĭ rian nga huñj da'nĭj ni ngüi. Nĭ ga'náj nga daran' fuerza. Nĭ nahuin 'ueé nĭn'inĭj ga'náj nej aj. 28 Ngaa nĭ ngaa hué daj gaxi'i gahuin, nĭ duguachre rian án re'. Nĭ nĭchica ni é re' chra ni é re' nej. Daj si gahuin nĭchrun' güi nĭcaĭ Yan'anĭ ni é re'.

29 Ngaa nĭ nani Jesús 'ngo cuento digyán sij rian ni sí'. Nĭ gataj sij:

—Nì'yaj á re' daj 'yaj chrun higuero nga daran' ni chrun. ³⁰ Nì ngaa naxira' ra'a coj ni'yaj á re', nì ni'i a ni é re' sisi hua gahuin nìchrun' yahui gahuin yan'an anj. ³¹ Nì hué gue ducuanj daj ngaa guini'i a ni é re' sisi hua gahuin yya daran' nuguan' nan, ngaa nì guini'i ni é re' sisi rá'yanj ga'na' guinicaj sun Yan'anj rian án re'. ³² Xanga' atá gunun a ni é re' sisi sǵ' gahui' ni ngüi man yyaj da gahuin yya daran' ni nuguan' nan anj. ³³ Ga ni'ya xata' nga yo'ój. Sanj si-nuguan'anj nitaj aman ganahuij mánj.

³⁴ 'Nì ga cuidado ni é re' nga man'an án re' sisi sǵ' xa nasa' ni é re'. Nì sǵ' ga xini ni é re'. Nì sǵ' gahuin ruhua á re' nga ni rasun man chruhua xungüi nan mánj. Daj si sisi da'nga' daj gui'yaj ni é re', ngaa nì 'ngo hora ga'na' güi ga'na' man'anj. ³⁵ Daj si daj rún' na'man xe', nì da'nga' daj ga'na' güi daj rian daran' ni ngüi man chruhua xungüi nan. ³⁶ Ngaa nì 'ngo nì'yaj á re'. Nì niganj gachinj jni'yaj á re' rian Yan'anj. Ngaa nì ga'ue gataj Yan'anj sisi sǵ' guiran' ni é re' sayun daj. Nì ga'ue ganiquin' a ni é re' rian da'nij ni ngüi huin man'anj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

³⁷ Nì ne' guni'yanj digyán Jesús chruhua nuhui nico. Ngaa nì ne' nì, nì gahui sij xuman' daj gan'anj gunaj sij dacan gu'naj Olivos. ³⁸ Nì hua nigan' acuan', nì gan'anj daran' ni ngüi nuhui sisi gunun ni sí' si gataj sij.

22

El complot para matar a Jesús

¹ Ngaa nì 'na' gahuin nìchrun' gahuin gui'yanj ngaa xa ni sij chrachrúnj nitaj si nachrej levadura. Nì pascua gu'naj gui'yanj daj. ² Nì nano' ni chrej a'nin' nga ni tsínj digyán ley sisi daj dagahui' ni sij Jesús. Daj si xu'ui' ni sij rian ni ngüi.

³ Ngaa nì gatúj sichre Satanás chruhua niman tsínj gu'naj Judas gu'naj sí' Iscariote. Nì huin sij 'ngo ni xuhuij ni tsínj nico' Jesús. ⁴ Nì gan'anj sij ga'mi sij nga ni chrej a'nin' nga ni snado huin achij rian ni snado dugumi nuhui sisi daj gui'yaj sij naga'ui' sij Jesús rian ni sí'. ⁵ Ngaa nì gahuin niá' ruhua ni tsínj daj. Nì gataj ni sij sisi ga'ui' ni sij san'anj rian Judas. ⁶ Ngaa nì garáj xina Judas. Nì nano' sij hora sa' ga'ue naga'ui' sij Jesús rian ni sí' ngaa nitaj ni ngüi mánj.

Institución de la Cena del Señor

⁷ Ngaa nì guisǵ' güi gahuin gui'yanj ngaa gui'yaj ni sij chrachrúnj nitaj si 'nij levadura xa ni sij. Nì hua nián dagahui' ni sij xachij 'nij xi'i pascua gui'yanj daj. ⁸ Nì ga'nij Jesús gan'anj Pedro nga Juan. Nì gataj sij gunun nungüej sí':

—Gan'anj gui'yaj xugüi nungüej é re' si xa né' güenda pascua aj. —Daj gataj Jesús.

⁹ Ngaa nì gataj nungüej sij:

—Nì a gui'yaj xugüi nungüej únj si xa né' únj. —Daj gataj nungüej sij.

¹⁰ Nì gataj Jesús:

—Ngaa gatu nungüej é re' xuman', nì nari' dugüi' nungüej é re' nga 'ngo tsínj ata cucuaj nun nee chruhua. Nì guinico' nungüej é re' tsínj daj gan'anj gatu nungüej é re' hue' gatu sí'. ¹¹ Nì gataj nungüej é re' gunun tsínj ducua daj: “Nachínj snan'anj Maestro man'an re' un cuarto huin xa sti'nij sij pascua nga ni tsínj nico' sij únj.” Daj gataj nungüej é re' gunun tsínj ducua daj. ¹² Ngaa nì gan'anj digyán sí' 'ngo cuarto xachij

xata' niquin' mesa nga chrun xila chruhua cuarto daj. Nj yu'uj daj guj'yaj xugüi nungüej é re' xá sti'nj né'. —Daj gataj Jesús gunun nungüej sij.

¹³ Ngaa nj gan'anj nungüej sij. Nj nari' nungüej sij daj rún' gataj Jesús gunun nungüej sij. Nj guj'yaj xugüi nungüej sij si xá sti'nj ni sij xi'í guj'yanj pascua. ¹⁴ Nj ngaa guisij hora daj, nj gane Jesús nga ni tsínj nico' sij rian mesa huin ni tsínj gan'anj ga'mi si-nuguan' sij rian ni ngüi. ¹⁵ Nj gataj Jesús gunun ni sij:

—Njn' ruhua gahuin ruhuaáj xá sti'nj xi'í guj'yanj pascua nga á re' ngaa achin gujran'anj sayun. ¹⁶ Daj si ataj snan'an gunun a ni é re' sisi sj xa yünj xi'í guj'yanj pascua nga á re' da gahuin guj'yanj pascua naca rian nicaaj sun Yan'anj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

¹⁷ Ngaa nj guida'a sij tasa. Nj naga'ui' sij si guruhua Yan'anj. Ngaa nj gataj sij gunun ni sí':

—Guida'a á re' tasa nan. Nj da'nga' á re' go'o dugüi' a ni é re' aj. ¹⁸ Nj ataj snan'an gunun a ni é re' sisi sj go'oj ruhua' yünj nnee uva nan da ga'na' gujnicaaj sun Yan'anj rian án re'. —Daj gataj Jesús.

¹⁹ Ngaa nj guida'a sij chrachrúnj. Nj naga'ui' sij si guruhua Yan'anj. Ngaa nj gura' da'aj sij. Nj ga'ui' sij xa ni sí'. Nj gataj sij gunun ni sí':

—Chrachrúnj nan huin nnee cü aj. Nj gahuij xi'í si-gaquin' a ni é re'. Nj xa ni é re' chrachrúnj nan sisi nanun ruhua á re' nj'yaj á re' man'anj. —Daj gataj Jesús.

²⁰ Nj ngaa ganahuij gahuin sti'nj ni sij, nj guida'a Jesús tasa daj rún' guida'a sij chrachrúnj. Ngaa nj gataj sij gunun ni sí':

—Hué nnee uva nan huin nuguan' nagui'yaj naca yya Yan'anj nga á re'. Nj gayanj si-tun man'anj xi'í si-gaquin' a ni é re'.

²¹ 'Sanj nj'yaj á re' sisi taj ra'a tsínj naga'ui' man'anj rian ni tsínj nicaaj sun rian mesa ngáj. ²² Nj daj rún' ani ruhua Yan'anj, nj da'nga' daj gujran'anj sayun huinj da'nj ni ngüi. Sanj niqui niman njn' ruhua tsínj naga'ui' man'anj rian ni tsínj nicaaj sun. Daj si gahuin nico castigo gujran' sij. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

²³ Ngaa nj gaxi'i ni sij nachínj snan'anj ni sij go'ngo ni dugüi' ni sij sisi un tsínj guj'yaj daj, ruhua ni sij.

La grandeza en el servicio

²⁴ Nj gani guitsi ruhua ni dugüi' ni man'an ni sij sisi daj hua tsínj gahuin achij scanij ni sij, ruhua ni sij. ²⁵ Ngaa nj gataj Jesús gunun ni sij:

—Ni rey nicaaj sun rian ni tsínj 'na' anéj chrej, nj ducu a'nin' ni sij sun rian ni tsínj daj. Nj ataj ni rey daj sisi dugu'naj 'yaj ni sij rian ni ngüi.

²⁶ Sanj sj guj'yaj á re' da mánj. Sisi hua 'ngo tsínj huin achij scanij ni é re', nj da'ui sij guj'yaj sij si hua lij sij. Nj sisi hua 'ngo tsínj a'nin' sun scanij a ni é re', nj da'ui sij guj'yaj sun sij rian ni dugüi' sij. ²⁷ Nj un tsínj huin achij ruhua á re' únj. Tsínj nne rian mesa ní'. Asj tsínj 'yaj sun rian tsínj nne rian mesa sa'. Sé tsínj nne rian mesa daj huin ruhua re' a'. Sanj yünj huin si niquin' 'yaj sun rian án re' aj.

²⁸ 'Sanj hué man'an án re' huin ni tsínj gujnicaaj dugüi' ngáj ngaa gujran'anj sayun. ²⁹ Ngaa nj daj rún' riqui chré nicaaj sünj, nj da'nga' daj riquij gujnicaaj sun a ni é re' ngáj nej aj. ³⁰ Ngaa nj xá á re' go'o a ni é re' rian si-mesaj ngaa gujnicaaj sünj xungüi ga'na'. Nj gane a ni é re' rian

chrun xila sa' guñicaj sun a ni é re'. Ni nagui'yaj yya á re' rian xuhuij ni xi'nin' ni tsínj israelita. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

Jesús anuncia la negación de Pedro

³¹ Ngaa ni gataj Señor Jesús gunun Simón Pedro:

—Simón, Simón, gunún re' nuguan' ga'mī rián re'. Daj si gachínj sichre Satanás permiso sisi chran' yun'unj sij a ni é re' daj rún' 'yaj 'ngo tsínj nagunan' strigo sisi gahui yaco riqui strigo daj. Da'nga' daj huin ruhua sichre Satanás. ³² Sanj gachínj jni'yá rian Yan'anj xi'í re' sisi sj ga'nin' ruhuá re' si guxuman ruhuá re' ni'yaj re' man'anj mánj. Ni ngaa nánico' re' man'anj, ni chraçuij re' ni jnánj re' sisi gahuin nica ruhua ni sij aj. —Daj gataj Jesús gunun Simón Pedro.

³³ Ngaa ni gataj Pedro gunun Jesús:

—Señor, hua ruhuāj gan'an nga re' ducuaga'. Ni da'nga' daj hua ruhuāj gahuīj nga re' nej. —Daj gataj Pedro gunun Jesús.

³⁴ Ngaa ni gataj Jesús:

—Pedro, atā gunún re' sisi asij nun gaguaj do'loj du'ua xú' yan' nan, ni gataj re' hua'nij sisi nun ni'í re' man'anj. —Daj gataj Jesús.

Bolsa, alforja y espada

³⁵ Ngaa ni nachínj snan'anj Jesús ni tsínj nico' sij. Ni gataj sij:

—Ni ngaa ga'ni gan'anj án re', ni nitaj si nicaj á re' nnánj nga nnij nun san'anj nej, canj nej, gan'anj án re' mánj. Ni ngaa gan'anj án re', ni hua á 'ngo rasun gachin rian án re' ní'. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

—Nitaj á 'ngo rasun gachin rian únj mánj. —Daj gataj ni sij.

³⁶ Ngaa ni gataj Jesús:

—Sanj yyaj ni sisi nicaj á re' 'ngo nnánj, ni nica' á re' gan'anj án re' nga nnij nun san'anj nej. Ni tsínj nitaj si nicaj espada, ni gudu'ue sij reto nun sij, ni guiran sij 'ngo' aj. ³⁷ Atā gunun a ni é re' sisi daj rún' hua nica rian si-nuguan' Yan'anj, ni da'nga' daj hua nian dagahuñj ni nuguan' daj. Ni ataj 'ngo nuguan' daj: "Guta' ni sij si-xugüi sí' nga si-xugüi ni tsínj 'yaj gaquin'." Daj ataj si-nuguan' Yan'anj xi'í man'anj. Daran'anj hua nica rian xi'tj. Ni hua nian gahuin yya nánj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

³⁸ Ngaa ni:

—Nan niquin' hujj espada. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

—Hué daj sij gaj. —Gataj Jesús gunun ni sij.

Jesús ora en Getsemani

³⁹ Ngaa ni gahui Jesús gan'anj sij 'ngo dacan gu'naj Olivos daj rún' gu'yun sij huan'anj sij. Ni guinico' ni tsínj nico' sij gan'anj ni sí' nga sij nej. ⁴⁰ Ni nga guisij sij yu'uj daj, ni gataj sij gunun ni sí':

—Gachínj jni'yaj á re' rian Yan'anj, ngaa ni sj guinij a ni é re' rian gaquin' ngaa gatsij sichre a ni é re' mánj. —Daj gataj Jesús.

⁴¹ Ngaa ni gahuin anéj sij. Ni gan'anj gan' sij doj rún' 'yó' ngaa ga'ui' 'ngo yej daj, gui'yaj sij guxun anéj sij man'an sij. Ni guiniquin' ráj dacoj sij gachínj jni'yaj sij rian Yan'anj. ⁴² Ni gataj sij:

—Tata chré'. Sisi ga'uej man'an re', ni ga'ne re' sayun ran'anj nan. Sanj sj gui'yáj re' rún' huin ruhua man'anj mánj. Maan si gui'yáj re' rún' huin ruhua man'an re' aj. —Daj gataj Jesús gunun Yan'anj.

⁴³ Ngaa ni gurugüi' 'ngo ángel 'na' xata' rian Jesús. Ni nari' fuerza Jesús, gui'yaj ángel daj. ⁴⁴ Ni ducu nani ruhua Jesús. Ni nucuaj gachínj jni'yaj

sij rian Yan'anj nej. Nĭ da' sĭj nico niã sij achĭnj jni'yaj sij rian Yan'anj. Nĭ niã nico' rian sij daj nij rian yo'ój. Nĭ rún' hua tun hua niã daj. ⁴⁵ Nĭ ngaa guisĭj gachĭnj jni'yaj sij rian Yan'anj, nĭ naxuman sij gan'anj sij rian man ni tsĭnj nico' sij. Nĭ man ni sĭ' atoj ni sĭ' nari' sij. ⁴⁶ Nĭ gataj Jesús:

—Nĭ un sin huin nĭ atoj ni é re' únj. Nāchica á re' gachĭnj jni'yaj á re' rian Yan'anj sisĭ sĭ guinij ni é re' rian gaquin' ngaa gatsij sichre niman án re' mánj. —Daj gataj Jesús gunun ni sĭ'.

Arresto de Jesús

⁴⁷ Daj a'mi guē Jesús ngaa guisĭj nico ni tsĭnj daj. Nĭ digyán 'ngō tsĭnj gu'naj Judas chrej rian ni tsĭnj huaj ngā sĭ'. Nĭ hué sĭ' huin 'ngō dugüi' ni xuhuij ran' ni tsĭnj nico' Jesús. Nĭ gahuin nĭchrun' Judas rian nne Jesús sisĭ garun du'ua sij sĭ'. ⁴⁸ Sanĭ gataj Jesús gunun sij:

—Judas, huin ruhuá re' garun du'ua re' man'anj huĭnj da'nĭj ni ngüi ní'. Nĭ da'nga' daj naga'ui' re' man'anj rian ni tsĭnj 'na' guĭda'a yŭnj, ruhuá re' ní'. —Daj gataj Jesús gunun Judas.

⁴⁹ Nĭ ngaa guini'i ni tsĭnj niquin' ngā Jesús un sin gahuin, nĭ nachĭnj snan'anj ni sij Jesús. Nĭ gataj ni sij:

—Señor, ga'ui' únj ngā espada, ruhuá re' ní'. —Daj gataj ni sij.

⁵⁰ Ngaa nĭ ga'ui' 'ngō tsĭnj daj tsĭnj 'yaj sun rian chrej a'nin'. Nĭ güéj nĭn' chraquij sĭ' ne' chrej ra'a sa' sĭ', gui'yaj sij. ⁵¹ Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Ga'nin' ruhua á re' yyaj aj. —Daj gataj sij.

Ngaa nĭ ganun ra'a sij chraquij sĭ'. Nĭ ganahuin chraquij sĭ', gui'yaj sij.

⁵² Hué dan nĭ gataj Jesús gunun ni chrej a'nin' ngā ni snado huin achij dugumi rian nuhui ngā ni tsĭnj huin achij huin ni sij ni tsĭnj 'na' guĭda'a Jesús. Nĭ gataj Jesús:

—Nĭ un sin huin nĭ ata á re' espada ngā chrun 'na' á re' guĭda'a á re' yŭnj únj. Huēj huin 'ngō tsĭnj tŭ ruhua á re' ní'. ⁵³ Ya'yoj niquĭnj chruhua nuhui ngā á re'. Sanĭ nun guĭda'a á re' man'anj mánj. Sanĭ yyaj guisĭj hora ga'ue guĭ'yaj á re' daj rún' huin ruhua á re'. Daj si hora nan nicaj sun sichre huin si nne rian hua rŭmi'. —Daj gataj Jesús gunun ni tsĭnj daj.

Pedro niega a Jesús

⁵⁴ Ngaa nĭ guĭda'a ni sij Jesús. Nĭ nicaj ni sij sĭ' gan'anj ni sij ducua' chrej huin achij nĭn'. Nĭ nico' gan' huaj Pedro nico' sĭ' rŭcu Jesús. ⁵⁵ Nĭ naran' ni sij yan'an rian hue' daj. Nĭ man ni sij ganicaj ni sij xi'nĭj yan'an daj. Nĭ gan'anj gane Pedro scanij ni sij. ⁵⁶ Ngaa nĭ guini'i 'ngō yun'unj xana 'yaj sun daj nne Pedro xi'nĭj yan'an. Nĭ guini'yaj sa' ún' rian sij. Nĭ gataj ún':

—Hué tsĭnj nan nicaj dugüi' ngā Jesús. —Daj gataj ún'.

⁵⁷ Sanĭ nun ga'uej Pedro. Nĭ gataj sij gunun ún':

—Xica'ui, nun ni'ĭnj sij mánj. —Daj gataj Pedro.

⁵⁸ Nĭ ngaa gachĭn dōj, nĭ guini'i ango tsĭnj Pedro. Nĭ gataj sĭ':

—Hué re' huin 'ngō ni tsĭnj nicaj dugüi' ngā Jesús aj. —Daj gataj sĭ'.

—Jnān, sēj huin mánj. —Gataj Pedro.

⁵⁹ Ngaa nĭ ango hora, nĭ gataj ango tsĭnj daj:

—Xanga' sisĭ hué sij huin 'ngō tsĭnj nicaj dugüi' ngā sĭ'. Daj si 'na' sij estado Galilea. —Daj gataj sĭ'.

⁶⁰ Sanĭ:

—Nun ni'ĭnj un sin xĭ'i a'mí re' nan jnanj. —Gataj Pedro.

Ni ngaa hua guę a'mi Pedro, ni gaguáj do'loj 'ngo du'ua xú'. ⁶¹ Ngaa ni nanicaj Señor ni'yaj sij rian Pedro. Ngaa ni nanun ruhua Pedro si gataj Señor gunun sij: "Asij nun güin gahuin gaguaj do'loj yan', ni gataj re' si huą'nij si nun ni'í re' man'anj." Hué daj gataj Jesús gunun Pedro asij sini yan. ⁶² Ni ducu gaco Pedro gahui sij xe'.

Jesús escarnecido y azotado

⁶³ Ni ni tsínj man dugumi Jesús, ni ga'mi ducu ni sij rian sí'. Ni ga'ui' ni sij sí'. ⁶⁴ Ni guiránj ni sij rundij rian Jesús. Ngaa ni ga'ui' ni sij sí'. Ni gataj ni sij:

—Yyaj ni gataj so' un tsínj ga'ui' so' aj. —Daj gataj ni sij ga'mi ducu ni sij.

⁶⁵ Ni da'nga' daj ga'mi quij ni sij ga'j ango nuguan' rian Jesús nej.

Jesús ante el concilio

⁶⁶ Ni ngaa guixiguin ni nahuin yu' ni tsínj huin achij rian ni tsínj israelita nga ni tsínj a'nin' rian ni chrej nej, ni tsínj digyán ley nej. Ni nicaj ni sij Jesús gan'anj ni sij rian junta daj. Hué dan ni nachínj snan'anj ni sij Jesús. Ni gataj ni sij:

⁶⁷ —Sisj hué re' huin Cristo, ni gataj yyá re' gunun únj. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

Ngaa ni:

—Sisj gatá si huěj huin, sanj sj guxuman ruhua á re' si-nuguan'anj mánj.

⁶⁸ Ni sisj nąchin' snan'an 'ngo nuguan' ni é re', sanj nitaj nunj gataj á re' gunúnj mánj. Ni na'uej ruhua á re' nąchi ni é re' man'anj mánj. ⁶⁹ Sanj asij acuan' ni ganěj ra'a sa' Yan'anj nucua' nne xata' huínj da'nij ni ngüi. —Daj gataj Jesús.

⁷⁰ Ngaa ni nachínj snan'anj daran' ni sij Jesús. Ni gataj ni sij:

—Hué yyá re' huin da'nij Yan'anj, ruhuá re' ní'. —Daj gataj ni sij.

Ngaa ni:

—Hué ni man'an án re' ataj sisj huěj huin. —Daj gataj Jesús.

⁷¹ Ngaa ni gataj ni sij gunun ni dugüi' ni sij:

—Nitaj si gui'yó' testigo ga mánj. Ni hua gunun chraquij ni man'an né' si gataj sij xi'í gaquin' da'ui sij. —Daj gataj ni sij.

23

Jesús ante Pilato

¹ Ngaa ni naxuman daran' ni sij. Ni nicaj ni sij Jesús gan'anj ni sij rian Pilato. ² Ngaa ni gaxi'i ni sij ga'mi gaquin' ni sij xi'í Jesús. Ni gataj ni sij:

—Hué tsínj nan huin 'ngo tsínj quij hua. Daj si ataj sij gunun ni ngüi sisj sj ga'ui' né' pesto rian rey César. Ni ataj sij sisj hué sij huin Cristo 'ngo rey, ataj sij. —Daj gataj ni sij xi'í Jesús.

³ Ngaa ni nachínj snan'anj Pilato Jesús. Ni gataj sij:

—Hué re' huin rey rian ni tsínj israelita ní'. —Daj gataj Pilato.

—Hué re' ataj nánj. —Daj gataj Jesús.

⁴ Ngaa ni gataj Pilato rian ni tsínj a'nin' rian ni chrej nga rian ni ngüi nej:

—Güendáj ni a 'ngo gaquin' nitaj da'ui tsínj nan mánj. —Daj gataj Pilato.

⁵ Sanj ducu gui'yaj ni sij fuerza, ni gataj ni sij:

—Nгаа digyán tsínj nan rian ni ngüi, n̄ gahuin xa'ue du'ua daran' ni ngüi. N̄ huaj sij digyán sij si-nuguan' sij n̄in' gachra' estado Judea. N̄ gax̄i' sij digyán sij estado Galilea. N̄ 'na' sij yu'uj nan digyán sij rian ni ngüi nej. —Daj gataj ni sij gunun Pilato.

Jesús ante Herodes

⁶ N̄i nгаа gunun Pilato si gataj ni sij, n̄i nachínj snan'anj sí' sis̄i Jesús huin tsínj 'na' estado Galilea. ⁷ N̄i nгаа guini'i Pilato sis̄i 'na' Jesús estado Galilea, n̄i ga'n̄ij sij gan'anj sí' rian rey gu'naj Herodes huin sí' gobernado nicaj sun ne' estado Galilea. Daj si nne sí' xuman' Jerusalén ni güi daj.

⁸ N̄i nгаа guini'i Herodes Jesús, n̄i gahuin niá' ruhua sij si guis̄ij ga'j güi huin ruhua sij guini'i sij Jesús. Daj si gunun sij ga'mi ni ngüi daj gui'yaj Jesús. N̄i gahuin ruhua sij sis̄i gui'yaj Jesús 'ngo si sa' nico guini'i sij. ⁹ N̄i ducu nachínj snan'anj sij Jesús. San̄i n̄i a 'ngo nuguan' nun danicaj Jesús rian sij mánj. ¹⁰ N̄i mañ ni tsínj a'nin' rian ni chrej nga ni tsínj digyán ley nej. N̄i ducu garun gaquin' ni sí' Jesús. ¹¹ Nгаа n̄i ga'mi quij Herodes rian Jesús. N̄i hué daj ga'mi ni snado niquin' nga sij nej. N̄i ga'n̄ij ni sij atsij niá' xá Jesús gunun sí' güenda gahuin ducu ruhua ni sij ni'yaj ni sij sí'. N̄i rún' si-gan' rey hua-á'. Nгаа n̄i ga'n̄ij Herodes ruhua' yún Jesús rian Pilato. ¹² Xi'í daj n̄i na'mi Pilato nga Herodes güi daj si as̄ij sini, n̄i gunun' nungüej sij.

Jesús sentenciado a muerte

¹³ Nгаа n̄i nahuin yu' ni tsínj a'nin' rian ni chrej nga ni tsínj nicaj sun nga ni ngüi nej, gui'yaj Pilato. ¹⁴ N̄i gataj sí' gunun ni sij:

—Nicaj á re' tsínj nan ga'na' á re' nánj. N̄i ataj á re' sis̄i digyán sij 'ngo chrej xi'í rian ni ngüi. N̄i natáj rian án re' sis̄i hua nachínj snan'an sij. San̄i nitaj 'ngo gaquin' gui'yaj sij nari'tj xi'í si a'ui' a ni é re' gaquin' sij mánj. ¹⁵ N̄i ga'n̄i Jesús gan'anj sij rian nne rey Herodes. N̄i nun nari' Herodes gaquin' da'ui sij mánj. Nitaj nunj gui'yaj sij si gahui' sij mánj. ¹⁶ Nгаа n̄i gui'yá castigo sij, as̄ij n̄i na'nij ra'áj sij gan'anj sij aj. —Daj gataj Pilato.

¹⁷ N̄i hua niñ si guiri Pilato 'ngo tsínj nun ducuaga' go'ngo gui'yanj pascua si daj hua si-costumbre ni sij.

¹⁸ San̄i gax̄i' i ni sij gaguáj nucauj nuguan'an daran' ni sij. N̄i gataj ni sij: —Dagahui' re' tsínj nan. N̄i na'nij ra'á re' tsínj gu'naj Barrabás aj. —Daj gataj ni sij gaguáj ni sij.

¹⁹ N̄i hué Barrabás huin 'ngo tsínj nun ducuaga' si gunun' ni dugüi' sí' nga ni tsínj nicaj sun chruhua xuman' daj. N̄i dagahui' sí' 'ngo níman nej.

²⁰ N̄i huin ruhua Pilato guiri sij Jesús gan'anj sí'. Xi'í daj n̄i ga'mi ruhua' yún sij rian ni sí'.

²¹ San̄i gaguáj nucauj ni sij. N̄i gataj ni sij:

—Gari re' gaquj Jesús guinico' sij rian rugutsi. Gari re' gaquj Jesús guinico' sij rian rugutsi. —Daj gataj ni sij.

²² Nгаа n̄i gataj Pilato guis̄ij huá'nij:

—Daj hua gaquin' gui'yaj sij únj. Nitaj gaquin' gui'yaj sij nari'tj sis̄i gahui' sij mánj. Gui'yá castigo sij, as̄ij n̄i na'nij ra'áj sij gan'anj sij aj. —Daj gataj Pilato.

²³ San̄i ni tsínj daj nga ni chrej a'nin' gui'yaj fuerza ni sij gaguáj ni sij sis̄i gari Pilato gaquj Jesús guinico' sí' rian rugutsi. N̄i rian gaguáj nucauj ni sij, n̄i guiri' ni sij si huin ruhua ni sij. ²⁴ N̄i gataj Pilato sis̄i gui'yaj ni

sij si huin ruhua ni sij. ²⁵ Ngaa n̄ guiri Pilato tsínj nun ducuaga' daj huin sí' tsínj gunun' nga ni tsínj nicaj sun. N̄ huin sí' tsínj dagahui' niman nej. Ngaa n̄ naga'ui' Pilato man'an Jesús rian ni sij sisi gu'yaj ni sij si huin ruhua ni sij.

Crucifixión y muerte de Jesús

²⁶ N̄ ngaa nicaj ni sij Jesús gan'anj ni sij, n̄ guida'a ni sij 'ngo tsínj 'na' xuman' Cirene gu'naj sí' Simón. N̄ 'na' ni qui sí' gan'anj sí' rian sun. N̄ gu'yaj ni sij gata sí' rugutsj guinico' sí' rucú Jesús. ²⁷ N̄ nico' nico ni ngüi huaj ni sij rucú Jesús. N̄ ducu aco ni yun'unj xana nico' huaj rucú sij. N̄ nani ruhua ne ni'yaj ne xi'í sij. ²⁸ San̄ nanicaj Jesús n̄ gataj sij gunun ni yun'unj xana daj:

—Gunun ni é re' huin a ni é re' ni ngüi 'na' xuman' Jerusalén. S̄ gaco ni é re' xi'ij mánj. San̄ gaco ni é re' xi'í man'an ni é re' nga xi'í ni da'nij ni é re' nej. ²⁹ Daj si ga'na' ni güi guiran' ni é re' sayun. N̄ gataj ni ngüi: “Hua 'ueé rian ni ngüi yatin nga ni ngüi nun ri' lij nej, ni ngüi nun guinico' lij xi'yanj nej.” Daj gataj ni ngüi. ³⁰ Daj si güi daj n̄ gaxi'i ni ngüi gataj sisi gane ni quij, n̄ naxij ni sij riqui quij gane daj, gataj ni sij. ³¹ N̄ sisi ran' man'anj nico sayun 'yaj ni sij acuan', san̄ ni güi ga'na', n̄ ducu ga'na' doj sayun rian ni sij aj. —Daj gataj Jesús rian ni yun'unj daj.

³² N̄ hué daj nicaj ni sij huij tsínj da'ui gaquin' gan'anj ni sij sisi gahui' nuguan'an nungüej sí' nga Jesús. ³³ N̄ ngaa guisj̄ ni sij 'ngo yu'uj gu'naj cúj chra niman, n̄ gari ni sij gaquj̄ Jesús doco' ni sij rian rugutsj sí' yu'uj daj. N̄ hué daj doco' ni sij huij tsínj da'ui gaquin' daj rian yahuij rugutsj. N̄ nico' 'ngoj ra'a sa' Jesús, n̄ angoj ra'a rōtsi sij. ³⁴ Hué dan n̄ gataj Jesús gunun Yan'anj:

—Tata chré', n̄icaj re' 'ngo niman nico nga ni sij. Daj si nun ni'i ni sij si 'yaj ni sij. —Daj gataj Jesús gunun Yan'anj.

N̄ ducu ni snado sisi un tsínj gahui sa' n̄icaj ni sij si-gan' Jesús gan'anj sij.

³⁵ N̄ niquin' ni ngüi ni'yaj ni sij. San̄ gui'yaj ducu ni tsínj nicaj sun. N̄ gataj ni sij:

—Nacaj sij ango ni ngüi. Ngaa n̄ sisi hué sij huin Cristo tsínj nacui Yan'anj, ngaa n̄ ganacaj sij man'an sij nánj. —Daj gataj ni sij.

³⁶ N̄ hué daj ga'mi ducu ni snado nej. N̄ gahuin n̄ichrun' ni sij. N̄ reque ni sij nnee yu go'o sí'. ³⁷ N̄ gataj ni sij:

—Sisi hué re' huin si-rey ni tsínj israelita, n̄ ganacaj re' man'an re' aj. —Gataj ni sij.

³⁸ N̄ garun ni sij letra chra rugutsj. N̄ letra daj huin griego nga latin nej, hebreo nej. N̄ letra daj gataj: “tsínj nan huin si-rey ni tsínj judíos.” Daj garun ni sij. ³⁹ Ngaa n̄ ga'mi quij 'ngo tsínj da'ui gaquin' daj gunun Jesús. N̄ gataj sí':

—Sisi hué re' huin Cristo, n̄ ganacaj re' man'an re' nga nungüej únj nej. —Daj gataj sí' gunun Jesús.

⁴⁰ San̄ chran' yun'unj ango tsínj nico' yu'uj daj dugüi' sij huin sij 'ngo tsínj da'ui gaquin' nej. N̄ gataj sij:

—Uyan huin si-castigo man'an re' nga si-castigo tsínj nan nej. N̄ un sin huin n̄ nitaj si xu'uí' re' ni'yaj re' Yan'anj únj. ⁴¹ N̄ hua nian xanga' ran' nungüej únj sayun xi'í si da'ui nungüej únj gaquin'. San̄ nitaj si da'ui tsínj nan gaquin' mánj. —Daj gataj ango tsínj da'ui gaquin' gunun dugüi' sij.

⁴² Ngaa n̄i gataj sij rian Jesús:

—Gananun ruhuá re' n̄i'yaj re' yūnj ngaa gaxi'i guñicaj sún re'. —Daj gataj sij.

⁴³ Ngaa n̄i:

—Xanga' ataj yyāj gunun re' sisi asij yyaj, n̄i hua nné re' ngāj xánj Yan'anj. —Gataj Jesús gunun tsínj da'ui gaquin' daj.

⁴⁴ N̄i ngaa guis̄ij gaxuj, n̄i gahuin r̄umi' rian daran' xungüi. N̄i gahuin r̄umi' da' ga hua'nij di'n̄i. ⁴⁵ N̄i gahuin r̄umi' rian güi. N̄i tsitsi' da'aj atsij nico' chruhua nuhui nico. ⁴⁶ Ngaa n̄i gaguáj nucaj Jesús. N̄i gataj sij:

—Tata chré', nariquij̄ nimānj nahuin ra'á re'. —Gataj Jesús.

N̄i ngaa da'nga' daj gataj sij, n̄i gahui' sij.

⁴⁷ N̄i ngaa guini'i snado centurión si gahuin, n̄i ga'mi sa' sij rian Yan'anj. N̄i gataj sij:

—Xanga' hua n̄ica niman tsínj nan anj. —Daj gataj sij.

⁴⁸ N̄i ngaa guini'i daran' ni ngüi mán yu'uj daj daj gahuin, n̄i nanicaj ni sij nan' ni sij ducua' ni sij. N̄i guita ra'a ni sij niman ni sij si nun nari' ruhua ni sij si gui'yaj ni sij. ⁴⁹ N̄i daran' ni tsínj nicaj dugüi' ngā Jesús ngā ni yun'unj xana nico' Jesús asij estado Galilea, n̄i guna gan' ni sij ni'yaj ni sij daran' si gahuin.

Jesús es sepultado

⁵⁰ N̄i hua 'ngō tsínj nne rian junta nico daj. N̄i gu'naj sí' José. N̄i 'na' sij xuman' Arimatea xuman' ngaj estado Judea. N̄i hua sa' niman sij. N̄i 'yaj n̄ica sij nej. ⁵¹ N̄i ana'uij sij si ga'na' guñicaj sun Yan'anj rian né'. N̄i nun garan' ruhua sij si ga'mi ni tsínj man junta daj xi'í Jesús. N̄i hué daj nun garan' ruhua sij si gui'yaj ni sij ngā sí' nej.

⁵² N̄i gan'anj sij rian Pilato. N̄i gachínj sij niman Jesús. ⁵³ Ngaa n̄i nanij sij niman Jesús rian rugutsj. N̄i chri'yanj sij atsij xiráj niman daj. N̄i gurúj sij niman chruhua 'ngō huej. San̄i n̄i a 'ngō ni niman nun gachin' ni sij riqui yu'uj da mánj.

⁵⁴ N̄i güi daj huin güi 'yaj xugüi ni sij güi naránj ruhua ni sij. N̄i achin doj si guis̄ij güi naránj ruhua ni sij daj. ⁵⁵ N̄i nico' ni yun'unj xana gahui estado Galilea ngā Jesús rucú tsínj gu'naj José. N̄i guini'i ne rian gachin' ni sij niman Jesús. N̄i guini'i ne daj gurúj ni sij niman daj chruhua yu'uj nej.

⁵⁶ N̄i ngaa nanicaj ne nan' ne ducua' ne, n̄i nachej ne gasiti guin' daj ngā gono'ó guin' daj. N̄i naránj ruhua ne güi naránj ruhua ni ngüi israelita daj rún' a'nin' ley rian ni sij.

24

La resurrección

¹ N̄i ngaa ruhua guerenga' n̄igan' acuan' güi gudungu, ngaa n̄i gan'anj ni yun'unj xana daj rian yu'uj gachin' ni sij niman. N̄i nicaj ne gasiti guin' daj hua nagu'yaj ne gan'anj ne. N̄i gan'anj ango ni yun'unj xana ngā ne nej. ² N̄i nari' ne sisi nitaj si ngaj yej xachij hua ránj rian huej daj. ³ N̄i gatúj ne chruhua huej. San̄i nun nari' ne niman Señor Jesús mánj. ⁴ N̄i nun nari' ruhua ne un sin gahuin. Ngaa n̄i niquin' nuguan'an huij tsínj rian ne. N̄i ran atsij nun nungüej sí'. ⁵ N̄i guxu'ui' ne. N̄i ga' n̄itu rian ne rian yo'ój. Xi'í daj n̄i gataj nungüej tsínj daj gunun ne:

—N̄i un sin huin n̄i nana'ui' a ni é re' tsínj hua n̄i'na' scanij ni niman unj. ⁶ Nitaj si ngaj sij yu'uj nan ga mánj. Daj si hua ganá'nij sij. Nanun

ruhua á re' si gataj sij rian án re' ngaa gane sij estado Galilea. ⁷ Nj gataj sij gunun a ni é re': "Hua njan sisi naga'ui' ni sij man'anj ra'a ni tsinj 'yaj gaquin'. Nj gari ni sij gaquij man'anj rian rugutsj. Ngaa nj gana'ní ngaa guisij huaj'nij güi huinj da'nij ni ngüi." Hué daj gataj Jesús gunun a ni é re'. —Daj gataj nungüej tsinj daj gunun ni yun'unj xana.

⁸ Ngaa nj nanun ruhua ne ni'yaj ne nuguan' ga'mi Jesús. ⁹ Ngaa nj nanicaj ne rian huej daj. Nj nata' ne ni nuguan' daj rian ni xan ni tsinj a'mi si-nuguan' Yan'anj nga rian ango ni ngüi nej. ¹⁰ Nj ni yun'unj xana daj huin María Magdalena nga Juana nej, María nni Jacobo nej, ango ni yun'unj xana nej. Nj nata' ne nuguan' daj rian ni tsinj ga'mi si-nuguan' Jesús rian ni ngüi. ¹¹ Sanj ngaa gunun ni sij nuguan' daj, nj gani ruhua ni sij sisi a'mi sinúnj ni yun'unj daj. Nj nun guxuman ruhua ni sij si gataj ne. ¹² Sanj naxuman Pedro gunánj sij gan'anj sij rian huej. Nj ga' nitu sij ni'yaj sij chruhua yu'uj daj. Nj ngaj urin atsij chruhua huej daj guini'i sij. Ngaa nj nanicaj sij nan' sij ducua' sij. Sanj nun ri' ruhua sij un sin gui'yaj sij nga si guini'i sij.

En el camino a Emaús

¹³ Nj hué güi daj nj huaj hujj tsinj nico' Jesús gan'anj nungüej sij 'ngo xuman' gu'naj Emaús. Nj huin ngaj-á' xuman' Jerusalén 'ngo si xan kilómetro. ¹⁴ Nj nari snan'anj nungüej sij huaj sij xi'í si gahuin guiran' Jesús. ¹⁵ Nj diaj hua gué a'mi nungüej sij, nj gahuin njchrun' Jesús rian nungüej sij. Nj chéj Jesús nga nungüej sij. ¹⁶ Sanj nunj si ni'yaj nungüej sij man'an' sí', sanj nun ga'ui' Yan'anj sisi nani'i nungüej sij sisi Jesús huin huaj nga nungüej sij. ¹⁷ Ngaa nj nachinj snan'anj Jesús nungüej sij. Nj gataj sij:

—Nj un sin huin si a'mi nungüej é re' huaj á re' chrej únj. Nj un sin huin nj nani ruhua á re' únj. —Daj gataj Jesús.

¹⁸ Ngaa nj gataj 'ngo tsinj daj 'ngo tsinj gu'naj Cleofas:

—Hua ga'j tsinj 'na' anéj chrej nne xuman' Jerusalén ni güi nan. Nj un sin huin nj urin man'an' re' nun ni'i daj gahuin ni güi gachin nan únj. —Daj gataj Cleofas.

¹⁹ Ngaa nj:

—Nj un sin gahuin únj. —Gataj Jesús.

Ngaa nj gataj nungüej sij:

—Hué Jesús nazareno gahuin 'ngo tsinj ga'mi si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi. Nj gui'yaj sa' sij. Nj ducu nucuj si-nuguan' sij rian Yan'anj nga rian daran' ni ngüi nej. ²⁰ Nj ga'nin' sun ni chrej a'nin' nga ni tsinj nicaj sun sisi gahui' Jesús guinico' sij rian rugutsj. ²¹ Nj gana'uuj ni únj sisi hué sij huin tsinj 'na' ncaj ni ngüi israelita. Sanj guiran' sij sayun daj. Nj yyaj guisij huaj'nij güi si gahui' sij. ²² Nj guixiguin gan'anj go'ngo yun'unj xana nicaj dugüi' nga ni únj rian gachin' Jesús. Nj gara yan'anj ruhua ni únj xi'í si gataj ne gunun únj. ²³ Nj rian nun nari' ne Jesús, nj nanicaj ne rian ni únj. Nj nata' ne gunun ni únj sisi gurugüi' hujj ángel rian ne. Nj gataj nungüej ángel daj gunun ne sisi hua ni'na' Jesús. ²⁴ Hué dan nj gan'anj go'ngo ni dugüi' ni únj rian gachin' Jesús. Nj nari' anin' sij daj rún' gataj ni yun'unj daj. Sanj nun guini'i anin' sij man'an Jesús mánj. —Daj gataj nungüej sij.

²⁵ Ngaa nj gataj Jesús gunun nungüej sij:

—Tsínj nun acaj cuenta huin nungüej é re'. Nj na'ue guxuman yoo ruhua nungüej é re' nga si garun ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. ²⁶ Sé si xanga' si hua niñan gujran' Cristo sayun ngaa achin natu sij rian hua 'ueé xata' gane sij únj. —Daj gataj Jesús.

²⁷ Ngaa nj gaxi'i sij ga'mi sij xi'i si-nuguan' Moisés nga si-nuguan' ango ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. Nj gataj sij gunun nungüej sí daran' si ataj si-nuguan' Yan'anj xi'i man'an sij.

²⁸ Nj ngaa guisij nungüej sij xuman' huaj nungüej sij, nj gui'yaj Jesús sisi gata' dian sí gan'anj sí rian nungüej sij. ²⁹ Sanj guereque nungüej sij sisi gunaj sí'. Nj gataj nungüej sij:

—Guná re' nga únj si hua gahuin di'ni, nj hua guini nej. —Gataj nungüej sij gunun Jesús.

Ngaa nj gatúj Jesús guna sí' nga nungüej sij.

³⁰ Nj ngaa nne Jesús rian mesa nga nungüej sij, nj guida'a sí' chrachrúnj. Nj ga'ui' sí' si guruhua Yan'anj. Nj gura' da'aj sí' ga'ui' sí' ra'a nungüej sij.

³¹ Ngaa nj hué gue hora daj xacaj cuenta nungüej sij guini'i nungüej sij sisi Jesús huin. Sanj hué hora daj nj gan'anj ni'ya yan'anj sí' rian nungüej sij. ³² Ngaa nj nachínj snan'anj nungüej man'an sij dugüi' sij. Nj gataj nungüej sij:

—Xanga' nj gahuin niá' ró' ngaa ga'mi sij nga né' ngaa huaj né' chruhua chrej. Nj gahuin niá' ruhua né' ngaa digyán sij si-nuguan' Yan'anj riún' nej. —Daj gataj nungüej sij.

³³ Ngaa nj hué hora daj, nj naxuman nungüej sij gan'anj nungüej sij xuman' Jerusalén. Nj nari' nungüej sij xan ni tsínj mán nahuin yu' nga ni dugüi' ni sí' nej. ³⁴ Nj gataj ni sí':

—Xanga' nj ganá'nij Señor. Nj gurugüi' sij rian Simón. —Daj gataj ni sij.

³⁵ Ngaa nj nata' nungüej sij daj gahuin guini'i nungüej sij Jesús chruhua chrej. Nj nata' nungüej sij daj nani'i nungüej sij Jesús ngaa gura' da'aj sí' chrachrúnj ga'ui' sí' xa nungüej sij.

Jesús se aparece a los discípulos

³⁶ Nj ngaa hua gue a'mi ni sij nuguan' daj, nj gurugüi' Jesús ganiquin' sij scanij ni sij. Nj gataj sí' gunun ni sij:

—Gahuin din'inj ruhua á re' aj. —Daj gataj Jesús.

³⁷ Ngaa nj ducu guxu'ui' ni sij. Nj gani ruhua ni sij sisi guini'i ni sij 'ngo sta'naj. ³⁸ Sanj gataj Jesús:

—Nj un sin huin nj nani ruhua á re' únj. Nj un sin huin nj nitaj si mán yya ruhua niman án re' únj. ³⁹ Nj'yaj á re' ra'aj nga dacō. Nj xacaj á re' cuenta sisi hué man'anj huin. Guida'a á re', nj nj'yaj á re'. Daj si 'ngo sta'naj nitaj nne cúj daj rún' hua man'anj nan mánj. —Daj gataj Jesús.

⁴⁰ Nj ngaa guisij ga'mi Jesús nuguan' daj, nj digyán sij ra'a sij nga dacój sij rian ni sí'.

⁴¹ Sanj nun guxuman ruhua ni sij xi'i si ducu huin niá' ruhua ni sij. Nj garáj yan'anj ruhua ni sij nej. Ngaa nj nachínj snan'anj Jesús ni sij. Nj gataj sí':

—Nicaaj á re' si xq' ní'. —Daj gataj Jesús.

⁴² Ngaa nj ga'ui' ni sij doj nnee xucuj nitin nga doj gatsi' xutan xa sí'.

⁴³ Nj guida'a sij, nj xa sij rian ni sí'. ⁴⁴ Ngaa nj gataj sij:

—Hué nan huin nuguan' ga'mī ngā ni é re' ngaa ganēj ngā á re'. Nj gata gunun a ni é re' sisi hua niān gahuin yya ni nuguan' xi'ij daj rún' garun Moisés ngā ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná ngā ni tsínj garun libro Salmo nej. —Daj gataj Jesús.

⁴⁵ Hué dan nj gara da'nga' ruhua ni sij si ataj si-nuguan' Yan'anj, gui'yaj Jesús. ⁴⁶ Nj gataj Jesús:

—Gataj si-nuguan' Yan'anj sisi guiran'anj sayun, huñj Cristo. Nj gahuñj. Sanj gana'nī chrā huā'nij güi. ⁴⁷ Ngaa nj ga'mi ni sij ni nuguan' sa' xi'ij rian daran' ni ngüj man chruhua xungüi. Ngaa nj ganani ruhua ni sij xi'í si-gaquin' ni sij nānico' ni sij Yan'anj. Hué dan nj guñicaj Yan'anj 'ngo niman nico xi'í si-gaquin' ni sij. Nj gaxi'i ni sij xuman' Jerusalén nata' ni sij nuguan' da aj. ⁴⁸ Nj huin a ni é re' ni tsínj guini'i daran' si gui'yā. Ngaa nj ga'ue guñiquin' a ni é re' nata' a ni é re' xi'í ni nuguan' sa' nan. ⁴⁹ Ngaa nj riquñj Espíritu Santo rian ni é re' daj rún' gataj yya chrē rian án re'. Sanj gūna á re' xuman' Jerusalén nan da nahuin ra'a nari' nucuj niman án re', gui'yaj Yan'anj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

La ascensión

⁵⁰ Ngaa nj nicaj Jesús ni sij gan'anj sí' xuman' Betania. Ngaa nj nachi nicaj sí' ra'a sí'. Nj gachínj jni'yaj sí' rian Yan'anj sisi gui'yaj sa' Yan'anj ngā ni sij. ⁵¹ Nj diaj hua guē a'mi sa' sí' daj, nj gahuin njni sí' rian ni sij. Nj nān' sí' xata', gui'yaj Yan'anj. ⁵² Ngaa guisij ga'mi sa' 'ueé ni sij xi'í Jesús, nj nanicaj ni sij gan'anj ni sij xuman' Jerusalén. Nj ducu gahuin niā' ruhua ni sij. ⁵³ Nj njganj mán ni sij nuhui nico ga'mi sa' ni sij rian Yan'anj. Nj gataj ni sij sisi sa' 'yaj Yan'anj anj. Amén.

EL SANTO EVANGELIO SEGÚN SAN JUAN

El Verbo hecho carne

¹ Asij sini yan ni nne tsínj gu'naj nuguan' daj. Ni nne sí' nga Yan'anj xanga'. Ni huin sí' Yan'anj. ² Ni nuguan' daj nne asij sini yan nga Yan'anj. ³ Ni ga'nin' Yan'anj xanga' sun sisi gu'yaj nuguan' daj daran' ni rasun man. Ni sisi nitaj nuguan' daj, ni a 'ngo rasun si ga'ue gujman manj. ⁴ Ni nuguan' daj gu'yaj sisi gahuin ni'na' ni rasun. Ni xi'í si hua ni'na' né', gu'yaj nuguan' daj, ni xiguin man né'. ⁵ Ni yan'an daj huin si xiguin rian rumi' man né'. Ni rian rumi' daj nun ga'ue guina'aj yan'an da manj.

⁶ Ni ga'nij Yan'anj ga'na' 'ngo tsínj gu'naj Juan. ⁷ Ni ga'na' sí' gahuin sí' 'ngo tsínj nata' xi'í yan'an daj. Ngaa ni guxuman ruhua daran' ni ngüi ni'yaj ni sij yan'an daj xi'í nuguan' nata' sí' huin ruhua sí' nata' sí' gunun ni ngüi. ⁸ Sé Juan huin yan'an xiguin da manj. Sanj maan si ga'na' sij gahuin sij tsínj nata' xi'í yan'an daj.

⁹ Ni yan'an daj huin yan'an xanga'. Ni ga'na' yan'an daj xiguin rian daran' ni ngüi man chruhua xungüi nan anj. ¹⁰ Ni tsínj huin yan'an daj gane chruhua xungüi. Ni nunj si gu'yaj sij xungüi nan, sanj nun nani'i ni ngüi sij manj.

¹¹ Ni ga'na' sij rian man ni dugüi' sij, sanj nun nahuin ra'a ni sí' sij manj. ¹² Sanj daran' ni ngüi nahuin ra'a sij, ni guxuman ruhua ni sí' ni'yaj ni sí' si-xugui sij, ni riqui sij sisi gahuin ni sí' da'nij man'an Yan'anj xanga'. ¹³ Ni sé tun man'an nni ni sí' nga chrej ni sí' ga'nga ni sí' manj. Ni sé xi'í si huin ruhua 'ngo tsínj, ni ga'nga ni sí' manj. Sanj Yan'anj gu'yaj sisi gahuin ni sí' da'nij man'an Yan'anj anj.

¹⁴ Ni nuguan' daj gahuin 'ngo tsínj gane scanij né'. (Ni guini'i ni únj sisi hua 'uee njan' ruhua sij nej. Daj si urin sij huin da'nij chrej sij.) Ni ducu gu'yaj sij sinduj rian xi'í né'. Ni njanj nuguan' xanga' ga'mi sij nej.

¹⁵ Ni ga'mi sa' Juan rian ni ngüi xi'í sij. Ni nucuj ga'mi sí'. Ni gataj sí': —Hua gataj snan'an gunun a ni é re' sisi tsínj 'na' da rucuj, ni gahuin achij sij rian man'anj. Daj si asij achin ga'nga man'anj, ni hua gane sij aj. —Daj gataj Juan gunun ni ngüi.

¹⁶ Njanj nuguan' sa' nicaj sij ga'na' sij. Ni nicaj huaj 'yaj sij sinduj rian daran' né'. ¹⁷ Ni ga'ui' Moisés si-ley Yan'anj rian ni ngüi. Sanj ga'na' Jesucristo digyan sí' rian né' daj huin sinduj 'yaj Yan'anj nga né'. Ni digyan sí' rian né' daj hua nuguan' xanga' nej. ¹⁸ Ni a 'ngo ni ngüi nun guini'i Yan'anj manj. Ni nne nuguan'an nungüej chrej Jesús huin Yan'anj. Ni Jesús huin urin da'nij Yan'anj. Ni hué Jesús huin si digyan rian né' daj hua Yan'anj guini'i né'.

Testimonio de Juan el Bautista

¹⁹ Ni ga'nij ni tsínj israelita nne xuman' Jerusalén go'ngo chrej nga go'ngo ni tsínj levita gan'anj ni sí' rian Juan. Ni gachinj snan'anj ni sí' sij. Ni gataj ni sí':

—Ni un tsinj huin re'. —Daj gataj ni sí'.

Ni ga'mi Juan ni nuguan' nan rian ni sí'. ²⁰ Ni nun gataj sij sisi Cristo huin sij. Sanj gataj yya sij:

—Sěj huin Cristo mánj. —Daj gataj Juan gunun ni tsínj daj.

²¹ Ngaa n̄ nachínj snan'anj ni tsínj daj sij. N̄i gataj ni sij:

—Ngaa n̄ hué re' huin tsínj ḡ'naj Elías ní'. —Daj gataj ni sij.

—Sěj huin mánj. —Gataj Juan.

—Hué re' huin tsínj ga'na' ga'mi si-nuguan' Yan'anj ní'. —Gataj ni sij.

—Sěj huin mánj. —Gataj Juan.

²² Ngaa n̄i:

—N̄i ʉn tsínj huin yyá re' únj. Daj si hua n̄ian n̄ata' ni únj gunun ni tsínj ga'n̄ij ga'na' ni únj rián re' aj. N̄i ʉn sin huin atáj re' xi'í man'án re' únj. —Daj gataj ni sij gunun Juan.

²³ Ngaa n̄i gataj Juan gunun ni sij:

—Huej huin tsínj a'mi nucuaq quij qui'yanj n̄aco. N̄i ataj man'anj gunun ni ngüi: “Nagu' yaj n̄ica á re' niman án re' xi'í si ga'na' Señor rian án re'.” Daj si da'nga' daj gataj Isaías, tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. —Daj gataj Juan gunun ni tsínj daj.

²⁴ N̄i da'aj ni tsínj gan'anj ga'mi nḡa Juan huin tsínj fariseo. ²⁵ N̄i nachínj snan'anj ni sí' Juan. N̄i gataj ni sí':

—Sé re' huin Cristo. N̄i sé re' huin Elías. N̄i sé re' huin tsínj ga'na' ga'mi si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi. Ngaa n̄i ʉn sin huin n̄i duguata' nnee re' ni ngüi únj. —Daj gataj ni tsínj daj gunun Juan.

²⁶ Ngaa n̄i gataj Juan gunun ni sij:

—Duguata' nnee man'anj ni ngüi nḡa nnee. San̄i scanij ni é re' niquin' 'ngo tsínj nun ni'í ni é re' mánj. ²⁷ N̄i hué sij huin tsínj 'na' da rucūj. San̄i huin achij sij daj nḡa man'anj. N̄i xi'í si huin achij sij, n̄i na'aj yānj gūr̄ij dacánj sij ngaa n̄inaj sij. —Daj gataj Juan gunun ni sij.

²⁸ N̄i hué nan gahuin anéj chrej xinéj nnee ḡ'naj Jordán rian ḡ'naj Betábara. Daj si hué yu'uj daj duguata' nnee Juan ni ngüi.

El Cordero de Dios

²⁹ Hué dan n̄i ango güi guini'í Juan sis̄i ga'na' Jesús rian sij. N̄i gataj Juan:

—N̄i'yaj á re'. Hué tsínj nan huin xachij 'n̄ij' 'na' rian Yan'anj sis̄i ga'ne sij gaquin' da'ui ni ngüi man chruhua xungüi. ³⁰ N̄i ga'mi xi'í tsínj nan. N̄i gatá gunun ni é re': “Da rucūj, n̄i ga'na' 'ngo tsínj huin achij daj nḡa man'anj. Daj si hua nne sij asij ngaa achin ga'nḡa. ³¹ N̄i nun gūni'ínj ʉn tsínj huin sij. San̄i ga'n̄aj duguata' nnēj ni ngüi sis̄i gūni'í ni ngüi israelita daj hua sij.” —Daj gataj Juan gunun ni sij.

³² N̄i gataj ruhua' yún Juan xi'í si guini'í sij:

—N̄i guini'ínj sis̄i 'na' guinij Espiritu Santo xata'. N̄i daj rún' hua 'ngo xu'man hua-á' guinij-í' rian Jesús. N̄i gunáj-á' nḡa sij. ³³ N̄i nun gūni'ínj ʉn tsínj huin sij. San̄i si ga'n̄ij yúnj duguata' nnēj ni ngüi, n̄i gataj sij gunūnj: “Ngaa gūni'í re' 'na' gūnij Espiritu Santo ḡuna nḡa 'ngo tsínj daj, n̄i hué sij gū'yaj si ga'na' Espiritu Santo rian ni ngüi aj.” Daj gataj Yan'anj gunūnj. ³⁴ N̄i hua gūni'í yyāj sis̄i guinij Espiritu Santo ch̄ra sij. N̄i hué huin testigo sis̄i hué x̄anga' sij huin da'n̄ij Yan'anj anj.

Los primeros discípulos

³⁵ N̄i ango güi n̄i niquin' ruhua' yún Juan yu'uj daj nḡa hujj tsínj nico' sij. ³⁶ N̄i ngaa guini'í Juan gachin Jesús, n̄i gataj sij:

—Nì'yaj nungüej é re'. Hué tsínj daj huin xachij 'nij 'na' rian Yan'anj anj. —Daj gataj Juan.

³⁷ Nì ngaa gunun nungüej tsínj nico' Juan si gataj sí', nì guinico' nungüej sij Jesús. ³⁸ Ngaa nì nanicaj Jesús. Nì ngaa guini'i sij sisí nico' nungüej sí' man'an sij, nì gataj sij:

—Nì un sin nano' nungüej é re' únj. —Gataj Jesús.

Ngaa nì gataj nungüej sij:

—Rabí, nì a nné re' únj. —Gataj nungüej sij.

(Nì nuguan' Rabí huin ruhuaj gata, Maestro.)

³⁹ Ngaa nì gataj Jesús:

—Gün' guini'yaj nungüej é re' aj. —Gataj Jesús.

Ngaa nì gan'anj nì'yaj nungüej sij rian nne Jesús. Nì gunáj nungüej sij nga sí' güi daj. Daj si guisij ga' gan'anj di'nì.

⁴⁰ Nì tsínj gu'naj Andrés huin 'ngö tsínj gunun si gataj Juan. Nì hué sij huin si guinico' Jesús. Nì Andrés huin jnánj Simón Pedro. ⁴¹ Ngaa nì hua sini nari' Andrés jnánj sij Simón. Nì gataj sij:

—Hua nari' únj Mesías. —Daj gataj Andrés.

(Nì nuguan' Mesías huin ruhuaj gata, Cristo.)

⁴² Ngaa nì nicaj Andrés jnánj sij gan'anj sij rian nne Jesús. Nì ngaa guini'i Jesús, nì gataj sí':

—Tsínj gu'naj Simón huin re'. Nì da'níj Jonás huin re' nej. Sanj gu'naj re' Cefas. —Daj gataj Jesús.

(Nì nuguan' Cefas huin ruhuaj gata, Pedro.)

Jesús llama a Felipe y a Natanael

⁴³ Ango güi nì huin ruhua Jesús gan'anj sij estado Galilea. Nì nari' sij Felipe. Nì gataj sij gunun sí':

—Guinicó' re' man'anj gün'. —Daj gataj Jesús gunun Felipe.

⁴⁴ Nì 'na' Felipe xuman' Betsaida rian huin xánj Andrés nga Pedro nej.

⁴⁵ Ngaa nì nari' Felipe tsínj gu'naj Natanael. Nì gataj Felipe gunun sí':

—Hua nari' únj tsínj xi'í garun Moisés rian si-ley Yan'anj asij ná. Nì hué daj garun nì tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná xi'í tsínj daj nej. Nì hué tsínj daj huin Jesús da'níj José huin tsínj 'na' xuman' Nazaret. —Daj gataj Felipe gunun Natanael.

⁴⁶ Ngaa nì gataj Natanael:

—Nitaj tsínj sa' 'na' xuman' Nazaret mánj. —Gataj Natanael.

Ngaa nì:

—Gün' guini'í re' aj. —Gataj Felipe.

⁴⁷ Nì ngaa guini'i Jesús gahuin nichrun' Natanael, nì gataj sí':

—Nan 'na' 'ngö tsínj xanga' yya huin tsínj israelita. Nì nitaj tsínj digya' yun'unj huin sij mánj. —Daj gataj Jesús.

⁴⁸ Ngaa nì gataj Natanael gunun Jesús:

—Daj huin guini'í re' man'anj únj. —Gataj Natanael gunun Jesús.

Nì gataj Jesús:

—Asij achin gaquinj Felipe ga'na' re' riánj, nì guini'inj ngaa nné re' riqui chrun ayu higo aj. —Daj gataj Jesús.

⁴⁹ Ngaa nì gataj Natanael:

—Rabí, hué re' huin da'níj Yan'anj. Nì hué re' huin si-rey ni ngüi israelita nej. —Daj gataj Natanael.

⁵⁰ Ngaa nì gataj Jesús gunun Natanael:

—Xuman ruhuá re' ni'yáj re' yūnj urin si gatā gunún re' sisi guini'Inj nné re' riqui chrun ayu higo ní'. Sanj guini'í re' si sa' nico daj ngā si sa' nan anj. —Daj gataj Jesús.

⁵¹ Nj gataj ruhua' yún Jesús gunun sij:

—Xanga' atā gunun re' sisi guini'i a ni é re' sisi naxi'ni man'an xata'. Nj gahui si-ángel Yan'anj. Nj nanij-í' riānj huInj da'nj ni ngüi. —Daj gataj Jesús.

2

Las bodas de Caná

¹ Nj ngaa guisij gachin huá'nij güi, nj huin 'ngo gui'yanj nara'a ni ngüi xuman' Caná huin xuman' ngaj estado Galilea. Nj gan'anj nni Jesús gui'yanj daj. ² Nj gaquínj ni sij gan'anj Jesús ngā ni tsínj nico' sí' gui'yanj da nej. ³ Nj ngaa ganahuij vino, nj gataj nni Jesús gunun sí':

—Nitaj nnee vino rian ni sij ga mánj. —Daj gataj unj.

⁴ Ngaa nj gataj Jesús rian nni sij:

—Nj un sin huin nj ga'mí re' daj riānj únj. Achin guisij güi gaxi'i si-sūnj anj. —Daj gataj Jesús.

⁵ Ngaa nj gataj ún' rian ni tsínj man 'yaj sun daj:

—Guí'yaj á re' daran' si gataj sij rian án re' aj. —Daj gataj nni Jesús gunun ni sij.

⁶ Nj nne huatan' gucuaj yej arasun ni tsínj israelita sisi guiman nnee chruhua-á' naniá' ni sij daj rún' ataj si-ducuanj Moisés. Nj da' go'ngo gucuaj nicaj gan'anj xia lichru nnee aj. ⁷ Ngaa nj gataj Jesús gunun ni tsínj man 'yaj sun daj:

—Gara á re' nnee chruhua ni gucuaj nan anj. —Daj gataj Jesús.

Ngaa nj 'ngo gara nin' rian ni gucuaj, gui'yaj ni sij. ⁸ Ngaa nj gataj Jesús:

—Yyaj nj guiri a ni é re' doj nnee ga'ui' a ni é re' rian tsínj a'nin' xi'í gui'yanj. —Daj gataj Jesús.

Ngaa nj da'nga' daj gui'yaj ni sij.

⁹ Nj tsínj daj go'o doj. Nj xacaj cuenta du'ua sij sisi hua sa' nnee ganahuin vino daj. Sanj nun ni'í sij nj a 'na' aj. Urin ni tsínj man 'yaj sun ni'í. Daj si hué ni sij huin ni tsínj ri nnee daj. Asij nj gaquínj tsínj a'nin' rian gui'yanj daj ga'na' tsínj xacaj yun'unj xana. ¹⁰ Nj gataj sij gunun sí':

—Daran' ni ngüi a'ui' sini vino sa'. Nj ngaa go'o nico ni tsínj 'na' gui'yanj, nj a'ui' ni sij vino nitaj si hua sa'. Sanj sq' nara sa' vino sa' da yyaj aj. —Daj gataj tsínj daj.

¹¹ Nj hué daj gaxi'í Jesús gui'yaj sij si sa' nico xuman' Caná xuman' ngaj estado Galilea. Xi'í daj nj xacaj ni ngüi cuenta sisi tsínj sa' nin' ruhua huin Jesús. Nj guxuman ruhua ni tsínj nico' sij guini'í ni sí' sij.

¹² Asij nj gan'anj Jesús xuman' Capernaum. Nj gan'anj nni sij nej, ni jnánj sij nej, ni tsínj nico' sij nej. Nj doj güi guimán ni sij yu'uj daj.

Jesús purifica el templo

¹³ Nj ngaa gahuin njchrun' gahuin gui'yanj pascua, gui'yaj ni tsínj israelita, ngaa nj gahui Jesús gan'anj sij xuman' Jerusalén. ¹⁴ Nj chruhua nuhui nico, nj nari' Jesús ni tsínj mán du'uej sicuj ngā xachij nej, xu'man nej. Nj nari' sij ni tsínj naduna san'anj nne ni sí' 'yaj sun ni sí'. ¹⁵ Ngaa nj gui'yaj Jesús 'ngo xuguati. Nj guiri sij daran' ni sí' ne' chrej xe' nuhui daj

ngá ni xachij nej, ni sicuj nej. Nj gayu si-san'anj ni tsínj naduna san'anj, gui'yaj sij. Nj guru n̄tu sij ni mesa si'yaj ni sí'. ¹⁶ Nj gataj sij gunun ni tsínj du'uej xu'man:

—Guxun a ni é re' si man nan. S̄j gui'yaj á re' yu'ue ducúa chrē mánj. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj daj.

¹⁷ Ngaa n̄ nanun ruhua ni tsínj nico' Jesús si garun ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. Nj gataj ni sí': "Ducu huin ruhuāj si gá s̄a' ducúa re'." Daj garun 'ngó tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná.

¹⁸ Nj ngaa guini'i ni tsínj israelita si gui'yaj Jesús, n̄ nachínj snan'anj ni sí' sij. Nj gataj ni sí':

—Daj hua da'nga' digyán re' rian ni únj guini'i únj sisi hua si-chréj re' gui'yáj re' da únj. —Daj gataj ni sij.

¹⁹ Ngaa n̄ gataj Jesús:

—Duguane ni é re' nuhui nan, n̄ chr̄a huá'nij güi, n̄ nagui'yaj nača ruhua' ȳunj. —Gataj Jesús gunun ni sij.

²⁰ Ngaa n̄ gataj ni tsínj israelita:

—Sij huj xia huatan' yya yo' gui'yaj sun ni sij nuhui nan. Nj asa' gá'ue nagui'yáj re' nuhui nan chr̄a huá'nij güi, ruhuá re' únj. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

²¹ Sanj ga'mi Jesús xi'í nnee cúj man'an sij sisi hué-é' huin ducúa Yan'anj, ataj sij. ²² Xi'í daj n̄ ngaa ganá'nij Jesús scanij ni niman, n̄ gananun ruhua ni tsínj nico' sij sisi da'nga' daj ga'mi sij. Ngaa n̄ guxuman ruhua ni sij nuguan' ataj si-nuguan' Yan'anj. Nj guxuman ruhua ni sij nuguan' ga'mi Jesús nej.

Jesús conoce a todos los hombres

²³ Nj ngaa gane Jesús xuman' Jerusalén gahuin gui'yanj pascua, n̄ nico ni ngüi guxuman ruhua ni'yaj man'an sij ngaa guini'i ni sí' si s̄a' gui'yaj sij. ²⁴ Sanj nun gá'uej ruhua Jesús guinicaj dugüi' sij ngá ni sí' xi'í si hua ni'í sij daj hua niman ni sí'. ²⁵ Nj nitaj si nana'ui' sij gō'ngo ni tsínj gataj rian sij daj hua niman ni ngüi mánj. Daj si hua ni'í sij daj hua niman ni ngüi aj.

3

Jesús y Nicodemo

¹ Nj hua 'ngó tsínj fariseo gu'naj Nicodemo huin sí' 'ngó tsínj huin achij rian ni tsínj israelita. ² Hué dan n̄ ne' n̄, n̄ ga'na' Nicodemo rian Jesús. Nj gataj sij:

—Maestro, ni'í ni únj sisi ga'nj Yan'anj ga'na' re' digyán re' rian ni ngüi. Daj si n̄ a 'ngó tsínj s̄j ga'ue gahuin nucua'j gui'yaj s̄a' daj rún' 'yáj re' sisi nitaj Yan'anj chracuij sij mánj. —Daj gataj Nicodemo gunun Jesús.

³ Ngaa n̄ gataj Jesús gunun sí':

—Xanga' yya atā gunun re' sisi tsínj s̄j ga'nga nača ruhua' yún, n̄ s̄j ga'ue gahuin nucua'j sij guini'i sij rian nicaj sun Yan'anj mánj. —Daj gataj Jesús.

⁴ Ngaa n̄ nachínj snan'anj Nicodemo Jesús. Nj gataj sij:

—Sanj daj ga'ue gui'yaj 'ngó tsínj achij n̄anicaj ruhua' yún sij ga'nga nača sij únj. As̄a' gá'ue naču ruhua' yún sij riqui nni sij, n̄ gá'nga ruhua' yún sij únj. —Gataj Nicodemo.

⁵ Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Xanga' atā gunun re' sisi sĭ ga'nga 'ngo tsĭnj daj, gui'yaj nnee nga Espĭritu Santo, nĭ sĭ ga'ue gatu sij rian nicaj sun Yan'anĭ mánj. ⁶ Ga'nga né' nga nnee cĭj né', gui'yaj nni né' nga chrej né'. Sanĭ sisi ga'nga né', gui'yaj Espĭritu Santo, nĭ hua nĭ'na' niman né'. ⁷ Sĭ garáj yan'anĭ ruhua re' si gatā gunún re': "Hua niān ga'nga naça ruhua' yún a ni é re'." Daj gatā gunún re'. ⁸ Nĭ a'ui' nane niāj diaj. Nĭ nuj si unún re' a'ui' nane, sanĭ nun ni'í re' nĭ a 'naj nĭ a huan'an mánj. Nĭ hué daj huin nga daran' ni ngüĭ ga'nga naça ruhua' yún, gui'yaj Espĭritu Santo aj. —Daj gataj Jesús.

⁹ Ngaa nĭ:

—Asa' ga'ue gahuin nan únj. —Gataj Nicodemo.

¹⁰ Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Hué re' huin tsĭnj digyán rian ni tsĭnj israelita, nĭ un sin huin nĭ nunún re' nuguan' nan únj. ¹¹ Xanga' atā gunun re' sisi a'mi ni únj nuguan' ni'í ni únj. Nĭ hué ni únj nata' rian ni ngüĭ xi'í si guini'í únj nej. Sanĭ nun xuman ruhua ni é re' nuguan' a'mi ni únj mánj. ¹² Nĭ sisi nun xuman ruhua á re' ngaa a'mi xi'í ni nuguan' hua chruhua xungüĭ nan, nĭ daj ga'ue guxuman ruhua ni é re' ngaa ga'mi xi'í ni nuguan' 'na' xata' únj. ¹³ Nĭ a 'ngo ni tsĭnj nun gahui gan'anĭ xata'. Urĭnj huin tsĭnj gane xata'. Nĭ naniĭ man'anj xata' ga'nāj chruhua xungüĭ nan huĭnj da'nĭj ni ngüĭ. Nĭ xānj huin xata' nej. ¹⁴ Nĭ daj rún' gui'yaj tsĭnj gu'naj Moisés doco' si' xucuáj chra' chrun quĭj qui'yanĭ naço, nĭ hué daj hua niān gui'yaj ni sij doço' ni sij man'anj chra' 'ngo chrun huĭnj da'nĭj ni ngüĭ. ¹⁵ Ngaa nĭ daran' ni ngüĭ xuman ruhua ni'yaj man'anj, nĭ gane niĭganĭ ni sij nga Yan'anĭ. Nĭ sĭ gan'anĭ ni'ya ni sij mánj. —Daj gataj Jesús gunun tsĭnj gu'naj Nicodemo.

De tal manera amó Dios al mundo

¹⁶ Nĭ gataj ruhua' yún Jesús gunun Nicodemo:

—Hué dan nĭ ducu gahuin 'ĭ ruhua Yan'anĭ ni'ya ni ngüĭ man chruhua xungüĭ. Ngaa nĭ riquĭ Yan'anĭ urin da'ni ga'na' si' chruhua xungüĭ nan. Ngaa nĭ daran' ni ngüĭ guxuman ruhua ni'yaj da'nĭj Yan'anĭ, nĭ sĭ ga ni'ya ni sij mánj. Sanĭ gane niĭganĭ ni sij nga Yan'anĭ. ¹⁷ Daj si nun ga'nĭj Yan'anĭ da'ni ga'na' chruhua xungüĭ sisi guta' sij gaquin' xiráj ni ngüĭ mánj. Sanĭ ga'na' si' si naçaj si' ni ngüĭ aj. ¹⁸ Nĭ ngüĭ guxuman ruhua ni'yaj da'nĭj Yan'anĭ, nĭ nitaj castigo gahuin ni sij mánj. Sanĭ ni ngüĭ nun xuman ruhua ni'yaj si', nĭ hua gahuin ni sij castigo, gui'yaj Yan'anĭ xi'í si nun xuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij tsĭnj huin urin da'nĭj Yan'anĭ.

¹⁹ Nĭ ni ngüĭ nun xuman ruhua daj, nĭ gahuin ni sij castigo xi'í nuguan' nan: Ngaa ga'na' yan'an huin man'anj guixiguĭn chruhua xungüĭ, nĭ garan' ruhua ni sij gache ni sij rian rumi'. Nĭ nun garan' ruhua ni sij gahuin ni chrun' ni sij rian yan'an xiguĭn daj. Daj si quĭj 'yaj ni sij. ²⁰ Hué dan nĭ daran' ni ngüĭ 'yaj quĭj, nĭ nun huin xan' ruhua ni sij ni'yaj ni sij yan'an xiguĭn daj. Nĭ nun gahuin ni chrun' ni sij rian yan'an si na'uej ruhua ni sij gurugüĭ' si quĭj 'yaj ni sij mánj. ²¹ Sanĭ ni ngüĭ 'yaj xanga', nĭ huin ni chrun' ni sij rian yan'an xiguĭn daj. Ngaa nĭ rugüĭ' si 'yaj sa' ni sij. Ngaa nĭ xacaj ango ni ngüĭ cuenta sisi 'yaj sa' ni sij, 'yaj Yan'anĭ anĭ. —Daj gataj Jesús.

El amigo del esposo

²² Da' sĭj nĭ gan'anĭ Jesús nga ni tsĭnj nico' sij estado Judea. Nĭ gane ni sij nga ni tsĭnj mán yu'uj daj. Nĭ duguata' nnee ni sij ni ngüĭ daj. ²³ Nĭ hué

daj duguata' nnee Juan ni ngüi xuman' Enón. Nî nîchrun' ngaj xuman' Esrón ngá xuman' Salim. Nî hua nico nnee yu'uj daj. Nî huaj ni ngüi gata' nnee ni sij. ²⁴ Nî hué nan gahuin ngaa nun huin gahuin garij ni sij Juan ducuaga'. ²⁵ Hué dan nî gaxi'i ga'mi guitsi go'ngo ni tsínj nico' Juan ngá ni tsínj israelita xi'í daj gahuin sa' ni ngüi rian Yan'anj. ²⁶ Ngaa nî ga'na' ni sij rian man'an Juan. Nî gataj ni sij:

—Rabí, nî'yaj re' sisi tsínj gachéj ngá re' anéj chrej xinéj gu'naj Jordán, huin tsínj xi'í ga'mi re' cuanj. Nî yyaj nî ata' nnee sij ni ngüi. Nî huaj daran' ni ngüi rian sij. —Daj gataj ni sij gunun Juan.

²⁷ Ngaa nî gataj Juan:

—Nî a 'ngo tsínj sj ga'ue nahuin ra'a 'ngo rasun sisi nitaj riqui Yan'anj mánj. ²⁸ Hua gunun a ni é re' nuguan' gatá gunun a ni é re': Sêj huin Cristo mánj. Sanj ga'nij Yan'anj ga'na' sinij rian sí'. ²⁹ Nî ngaa huin 'ngo gui'yanj xacaj 'ngo tsínj daj 'ngo yun'unj xana, nî hué sí' gahuin nica ún'. Nî niquin' 'ngo tsínj nicaj dugüi' ngá tsínj xacaj yun'unj xana daj. Nî ducu huin niá' ruhua sí' ngaa gunun sí' ga'mi tsínj xacaj yun'unj xana daj. Nî daj rún' 'yaj tsínj niquin' ngá dugüi' sí', nî da'nga' daj 'yaj man'anj nej. Nî huin niá' ruhuaj xi'í Cristo. ³⁰ Nî hua niñ si gahuin achij Cristo. Sanj man'anj guna guinico' ne' rucu nánj. —Daj gataj Juan gunun ni sij.

El que viene de arriba

³¹ Nî gataj ruhua' yún Juan gunun ni sij:

—Tsínj 'na' xata', nî huin rian sij rian daran' rasun. Nî tsínj 'na' chruhua xungüi, nî nînanj a'mi sij nuguan' man chruhua xungüi xi'í si ga'nga sij xungüi nan. Sanj tsínj 'na' xata', nî huin achij sij rian daran' anj. ³² Nî a'mi sij xi'í nuguan' guini'í sij ngá nuguan' gunun sij xata'. Sanj na'ue guxuman ruhua ni ngüi si ataj sij mánj. ³³ Sanj tsínj guxuman ruhua si-nuguan' sij, nî ataj sí' sisi xanga' si-nuguan' Yan'anj. ³⁴ Tsínj ga'nij Yan'anj ga'na', nî a'mi sij si-nuguan' Yan'anj. Daj si a'ui' 'ueé Yan'anj Espiritu Santo rian sij. ³⁵ Nî 'i ruhua Yan'anj ni'ya da'ni. Nî naga'ui' Yan'anj daran' rasun rian da'ni nej. ³⁶ Nî ngüi guxuman ruhua ni'yaj da'nij Yan'anj, nî gane niñganj ni sij ngá Yan'anj. Sanj ni ngüi na'uej ruhua gunun si ataj da'nij Yan'anj, nî sj gane ni sij ngá Yan'anj mánj. Sanj 'ngo ga'man ruhua Yan'anj ni'ya ni sij. —Daj gataj Juan.

4

Jesús y la mujer samaritana

¹ Hué dan nî xacaj Jesús cuenta sisi gunun ni tsínj fariseo sisi hua gahuin nico ni ngüi nico' Jesús daj nga Juan. Nî nico doj ni ngüi gata' nnee, gui'yaj Jesús daj nga Juan nej. ² (Sanj sé Jesús huin si duguata' nnee ni ngüi mánj. Maan ni tsínj nico' sij duguata' nnee ni ngüi aj.) ³ Nî ngaa xacaj Jesús cuenta sisi gunun ni tsínj fariseo nuguan' daj, nî gahuí sij estado Judea. Nî gachin sij gan'anj sij estado Galilea. ⁴ Sanj hua niñ si gachin sij estado Samaria gan'anj sij. ⁵ Nî guisij sij 'ngo xuman' ngaj estado Samaria huin 'ngo xuman' gu'naj Sicar. Nî nîchrun' ngaj xuman' daj du'ua yo'ój ga'ui' tsínj gu'naj Jacob rian da'nij sí' José ngaa ná. ⁶ Yu'uj daj nun 'ngo pozo nnee ganj Jacob ngaa ná. Nî guininaj Jesús huaj sij chrej. Nî gan'anj gane sij naránj ruhua sij du'ua pozo daj. Nî sij gaxuj.

⁷ Ngaa n̄i ga'n̄a' 'ngō yun'unj x̄ana samaritana pozo daj gūiri ún' nnee. N̄i gataj Jesús rian ún':

—R̄iqui re' doj nnee go'ōj. —Daj gataj Jesús.

⁸ N̄i hua gan'anj ni ts̄inj nico' Jesús gan'anj gūiran ni sí' si x̄a ni sij xuman' daj.

⁹ Ngaa n̄i gataj yun'unj x̄ana samaritana daj gunun Jesús:

—Ts̄inj israelita huín re'. N̄i un sin huin n̄i ach̄inj re' nnee go'o re' riānj hūinj 'ngō yun'unj x̄ana samaritana únj. —Daj gataj ún' si nitaj si nicaj duḡui' ni ts̄inj israelita nḡa ni ts̄inj samaritana.

¹⁰ Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Sis̄j x̄acaj re' cuenta xi'í sinduj gūi'yaj Yan'anj xi'í re', n̄i sis̄j gūini'í re' un ts̄inj ach̄inj nnee rian re', ngaa n̄i ḡachinj re' nnee rian sij, n̄i r̄iqui sij nnee 'yaj si ḡa n̄i'na' n̄iganj re' nḡa Yan'anj anj. —Gataj Jesús gunun ún'.

¹¹ Ngaa n̄i gataj yun'unj x̄ana daj:

—N̄i a 'ngō rasun nitaj nic̄aj re' gūiri re' nnee mánj. N̄i ducu gunun pozo nan. N̄i n̄i a gūiri' re' r̄iqui re' nnee 'yaj si ḡa n̄i'n̄aj n̄iganj nej únj. ¹² N̄i xi né' Jacob duna pozo nan rian ni únj. N̄i go'o ni d̄a'nij man'an sí' nnee nun chruhua pozo nan nḡa dán sí' xucu nej. Huin ach̄ij re' doj daj nḡa sí' ruhua re' ní'. —Daj gataj yun'unj x̄ana daj gunun Jesús.

¹³ Ngaa n̄i gataj Jesús gunun ún':

—Daran' ni nḡui go'o nnee nun chruhua pozo nan, san̄j nago'o ruhua' yún ni sij nnee aj. ¹⁴ San̄j ts̄inj go'o nnee ga'ui' man'anj, n̄i nitaj aman nago'o sij nnee ga mánj. N̄i daj rún' huin 'ngō pozo rian nachi nita 'ueé nnee, n̄i da'nga' daj ḡahuin chruhua niman 'ngō ts̄inj go'o nnee ga'ui' man'anj. N̄i ḡa n̄i'na' n̄iganj ts̄inj daj nḡa Yan'anj, gūi'yaj nnee daj. —Daj gataj Jesús.

¹⁵ Ngaa n̄i gataj yun'unj x̄ana daj:

—Señor, r̄iqui re' nnee daj go'ōj. Ngaa n̄i si nago'o ruhua' yūnj ga mánj. N̄i si ga'n̄a' gūiri ruhua' yūnj nnee pozo nan ga mánj. —Gataj ún' gunun Jesús.

¹⁶ Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Ḡuij gaquinj nic̄a re', n̄i ḡa'na' n̄unḡej é re' nan. —Gataj Jesús gunun ún'.

¹⁷ Ngaa n̄i:

—Nitaj nic̄aj mánj. —Gataj ún'.

Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Dugu'naj ga'mí re' gat̄aj re' sis̄j nitaj nic̄a re'. ¹⁸ Daj si s̄ij un'un' nic̄a re'. N̄i ts̄inj nne nḡa re' acuan', n̄i sé nic̄a re' huin mánj. X̄anga' yya a'mí re' aj. —Daj gataj Jesús.

¹⁹ Ngaa n̄i gataj ún':

—Señor, xacaj cuent̄aj sis̄j huín re' 'ngō ts̄inj a'mi si-nuguan' Yan'anj anj.

²⁰ N̄i xi ni únj ni nico' ni sí' Yan'anj xir̄aj quij nan. San̄j ataj á re' huin ni é re' ni ts̄inj israelita sis̄j urin xuman' Jerusalén huin yu'uj ḡa'ue gūnico' né' Yan'anj, ataj á re'. —Gataj yun'unj x̄ana gunun Jesús.

²¹ Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Xica'uij, ḡuxuman ruhua' re' nuguan' at̄a nan gunun re'. Daj si hua 'ngō ḡui, n̄i s̄i ḡahui a ni é re' ch̄ra quij nan gūnico' a ni é re' chrej né'. N̄i si gan'anj án re' xuman' Jerusalén gūnico' a ni é re' chrej né' mánj.

²² Nun ni'í ni é re' daj hua Yan'anj nico' a ni é re' mánj. San̄j ni'í ni únj daj

hua Yan'anj nico' ni únj. Daj si xi'í ni tsínj israelita 'na' naçaj Yan'anj ni ngüi. ²³ Sanj hua 'ngo güi sisj ni ngüi nico' xanga' Yan'anj, nj guinico' ni sij Yan'anj 'ngo ducuánj naça. Nj yyaj nj gaxi'í ni ngüi guinico' xanga' ni sij Yan'anj nga niman ni sij. Daj si nana'ui' chrej né' Yan'anj sisj da'nga' daj gui'yaj né' guinico' né' Yan'anj. ²⁴ Nj un yu'uj huaj né', nj nne Yan'anj xanga' yu'uj daj. Daj si daj rún' huin 'ngo nane sa' huin Yan'anj. Nj ni ngüi nico' Yan'anj, nj hua nian guinico' xanga' ni sij Yan'anj nga niman ni sij. —Daj gataj Jesús gunun yun'unj xana daj.

²⁵ Ngaa nj gataj yun'unj xana daj:

—Ni'Inj sisj ga'na' tsínj ganacaj ni ngüi huin tsínj gu'naj Cristo. Nj ngaa ga'na' sí', nj naça' yya sí' daran' nuguan' rian né'. —Gataj ún'.

²⁶ Ngaa nj:

—Hué man'anj huin Cristo tsínj a'mi nga re' nánj. —Gataj Jesús.

²⁷ Ngaa nj hora daj nj guisij ni tsínj nico' Jesús. Nj gara yan'anj ruhua ni sij xi'í si a'mi Jesús nga 'ngo yun'unj xana. Sanj nj a 'ngo ni sij nun nachínj snan'anj un sin xi'í ga'mi sí' nga ún'. ²⁸ Ngaa nj duna yun'unj xana daj si-siuj unj. Nj gan'anj gataj unj rian ni tsínj man xuman' daj:

²⁹ —Gan'anj né' nj guini'í né' 'ngo tsínj gataj gunünj daran' si gui'yā. Cristo huin sij, ruhua á re' ní'. —Daj gataj yun'unj xana daj.

³⁰ Ngaa nj gahui ni tsínj daj gan'anj nj'yaj ni sij rian nne Jesús.

³¹ Nj ngaa achin guisij ni sij, nj gui'yaj fuerza ni tsínj nico' Jesús sisj xa sí'. Nj gataj ni sij gunun Jesús:

—Rabí, xa re' aj. —Daj gataj ni sij.

³² Sanj gataj Jesús gunun ni sij:

—Hua si xa riánj anj. Sanj nun ni'í ni é re' daj hua-á'. —Gataj Jesús.

³³ Ngaa nj gaxi'í ni tsínj nico' Jesús nachínj snan'anj ni sij dugüi' ni sij. Nj gataj ni sij:

—Hua 'ngo ngüi ga'na' nicaj xa sij, ruhua á re' ní'. —Daj gataj ni sij.

³⁴ Sanj gataj Jesús:

—Daj rún' chra xāj huin si gui'yā si huin ruhua si ga'nij ga'nāj. Nj da'nga' daj huin ruhuāj ganahuij si-sünj, gui'yā aj. ³⁵ Ataj ni é re': "Achín yacuan'anj yahui, ngaa ni ga'nin' né' strigo." Daj ataj ni é re'. Sanj atā gunun a ni é re' sisj nāchi nicaj á re' rian án re' guini'yaj á re' ni ngüi sisj daj rún' hua nnaa strigo hua ni ngüi. Daj si guisij gamij nnaa strigo ga'nin' né'. ³⁶ Tsínj ri nnaa strigo daj, nj nahuin ra'a sij du'ue sij. Nj nagui'yaj chre' sij ni ngüi gane niganj nga Yan'anj. Ngaa nj uyan gahuin nia' ruhua tsínj unun nga tsínj a'nin' nej. ³⁷ Xanga' si ataj ni ngüi: "Nini tsínj unun, nj nini tsínj a'nin' nej." Daj ataj ni ngüi. ³⁸ Nj ga'ní gan'anj án re' sisj ga'mi a ni é re' nuguan' sa' rian ni ngüi. Sanj ango ni tsínj hua gan'anj gui'yaj sun. Nj rian gui'yaj sun nucuaaj ni sij, nj ráj xina ni ngüi 'yaj si-nuguan' ni é re'. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

³⁹ Nj guxuman ruhua nico' ni ngüi man xuman' Samaria ni'yaj ni sij Jesús xi'í nuguan' nata' yun'unj xana daj rian ni sij. Daj si nata' unj rian ni sij: "Gataj Jesús daran' si gui'yā." Daj nata' unj rian ni sij. ⁴⁰ Hué dan nj guisij ni tsínj samaritano rian nne Jesús. Nj gachínj jni'yaj ni sij rian sí' sisj gūna sí' nga ni sij. Ngaa nj gunáj sí' huji güi xuman' daj. ⁴¹ Nj gahuin nico' ni ngüi guxuman ruhua gunun si-nuguan' man'an Jesús. ⁴² Nj gataj ni sij gunun yun'unj xana daj:

—Sé urin si nata' man'án re' rian ni únj 'yaj si guxuman ruhua ni únj ni'yaj únj man'an sij mánj. Sanj yyaj nj gunun ni únj si ga'mi sij. Nj ni'i ni únj sisi hué sij huin Cristo tsínj gui'yaj ganani ni ngüi man chruhua xungüi. —Daj gataj ni sij.

Jesús sana al hijo de un noble

⁴³ Nj ngaa guisij huuj güi, nj gahui Jesús xuman' daj gan'anj sij estado Galilea. ⁴⁴ Daj si hua gataj Jesús sisi nitaj si a'mi sa' ni tsínj rian 'ngo tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj sisi huin ni sij ni tsínj xanj mánj.

⁴⁵ Nj ngaa ga'na' Jesús estado Galilea, nj nahuin ra'a sa' ni tsínj man estado daj man'an si' xi'i si guini'i ni sij si sa' nico gui'yaj si' xuman' Jerusalén. Daj si gan'anj ni sij gui'yanj da nej.

⁴⁶ Ngaa nj ga'na' ruhua' yún Jesús xuman' Caná huin xuman' ngaj estado Galilea nej. Nj xuman' daj huin rian ganahuin nnee vino, gui'yaj sij aj. Nj yu'uj daj nne 'ngo tsínj nicaj sun rian rey. Nj a'nan' da'nj sno'o sij. ⁴⁷ Nj ngaa gunun tsínj nicaj sun daj sisi gahui Jesús estado Judea ga'na' sij estado Galilea, nj gan'anj sij rian nne Jesús. Nj ga'mi yaco sij rian si' sisi gan'anj si' ducúa sij. Ngaa nj jnahuin da'nj sij, gui'yaj si' si doj nj gahui' da'nj si', ataj si'. ⁴⁸ Ngaa nj gataj Jesús:

—Ngaa nun guini'i a ni é re' si sa' nico 'yā, nj nun guxuman ruhua á re' ni'yaj á re' yūnj mánj. —Daj gataj Jesús.

⁴⁹ Sanj gataj tsínj nicaj sun daj:

—Señor, gan'anj né' si ruhua gahui' da'ni aj. —Daj gataj sij.

⁵⁰ Ngaa nj gataj Jesús:

—Güij nan' ducúa re' si nne ni'na' da'nj re' nánj. —Daj gataj Jesús.

Nj guxuman ruhua tsínj daj nuguan' gataj Jesús rian sij. Nj nan' sij ducúa sij.

⁵¹ Nj ngaa huaj sij nasij sij ducúa sij, nj gahui ni tsínj 'yaj sun rian sij. Nj gataj ni sij:

—Nne ni'na' da'nj re' nánj. —Daj gataj ni sij.

⁵² Ngaa nj nachínj snan'anj tsínj daj un hora gaxi'i nahuin da'nj sij.

Ngaa nj gataj ni sij:

—Ga' 'ngo di'ni guqui ganiquin' gachi'. —Daj gataj ni sij.

⁵³ Ngaa nj xacaj cuenta tsínj daj sisi hué gue hora daj huin si gataj Jesús gunun sij sisi nne ni'na' da'nj sij. Ngaa nj guxuman ruhua ni ducua sij ni'yaj ni sij Jesús. ⁵⁴ Nj hué nan guisij huuj si sa' nico gui'yaj Jesús ngaa gahui sij estado Judea gan'anj sij estado Galilea.

5

El paralítico de Betesda

¹ Hué dan nj gahuin 'ngo gui'yanj gui'yaj ni tsínj israelita. Ngaa nj gahui Jesús gan'anj sij xuman' Jerusalén. ² Nj Jerusalén nun 'ngo laguna le' gu'naj Betesda snan'anj a'mi ni tsínj israelita. Nj ngaj njchrun' laguna daj rian atúj ni xachij xuman' Jerusalén. Nj hua un'un' corredo ganicaj laguna daj. ³ Nj yu'uj daj guimán nico ni ngüi duri nga ni ngüi yacuan nej, ni ngüi nare' dacoj nej. Nj ana'uij ni sij sisi guisiqui' nnee. ⁴ Daj si nanij 'ngo ángel ga'nj Señor rian laguna daj. Nj disiqui' ángel daj nnee. Sanj nun guini'i ni sij un hora guxuman ángel. Nj ngaa guisiqui' nnee daj, nj un tsínj gatú sini yan chruhua nnee, nj xi'nej xi'i a'nan' si'. ⁵ Nj ngaj 'ngo tsínj du'ua

nnee daj. Nĩ sįj ico xįnun' hua'nij yya yo' a'nan' sij. ⁶ Nĩ ngaa guini'i Jesús sisi sįj nico yo' ngaj sij a'nan' sij, ngaa nĩ nachįnj snan'anj sį' sij. Nĩ gataj sį':

—Ruhuá re' nahuin sa' re' ní'. —Daj gataj Jesús.

⁷ Ngaa nĩ gataj tsįnj a'nan' daj:

—Señor, nitaj ganicaj yũnj chruhua nnee ngaa siqui' nnee. Ngaa huin ruhuāj gatũ chruhua nnee, nĩ hua sįni ango ni sij huin yoo atuj. —Daj gataj tsįnj daj.

⁸ Nĩ gataj Jesús gunun sij:

—Náchica nĩ nacaj re' duhuéj re'. Nĩ gache re' aj. —Daj gataj Jesús.

⁹ Ngaa nĩ 'ngo hora ganahuin tsįnj daj. Nĩ nacaj sij duhuéj sij. Nĩ gan'anj sij. Nĩ güi naránj ruhua ni ngüi huin. ¹⁰ Ngaa nĩ gataj ni tsįnj israelita rian tsįnj nahuin sa' daj:

—Yyaj huin güi naránj ruhua né'. Nitaj chrej hua si nicáj re' duhuéj re' gan'anj re' mánj. —Daj gataj ni sij.

¹¹ Ngaa nĩ gataj tsįnj daj:

—Tsįnj gui'yaj ganahuinj gataj gununj: “Nacaj re' duhuéj re', nĩ gache re'.” Gataj sij gununj. —Daj gataj tsįnj daj gunun ni sį'.

¹² Ngaa nĩ nachįnj snan'anj ni sį' sij. Nĩ gataj ni sij:

—Nĩ ¼n tsįnj gataj sisi nacaj re' duhuéj re', nĩ gache re' ¼nj. —Gataj ni sij.

¹³ Sanj nun ni'i tsįnj daj ¼n tsįnj gui'yaj nahuin sa' sij. Daj si guxun Jesús man'an sį' scanj ni ngüi mán yu'uj daj. ¹⁴ Da' sįj da nari' Jesús tsįnj daj nuhui nico. Nĩ gataj Jesús:

—Nĩ'yaj re'. Hua ganahuin sa' yyá re' aj. Nĩ sį nanicaj re' gui'yaj re' gaquin', sa' nun ga'na' 'ngo sayun nico doj rián re' aj. —Daj gataj Jesús.

¹⁵ Ngaa nĩ gan'anj tsįnj daj. Nĩ nata' sij rian ni tsįnj israelita sisi Jesús gui'yaj ganahuin sa' sį'. ¹⁶ Xi'į daj nĩ chran' yun'unj ni tsįnj israelita Jesús. Nĩ dagahui' ni sij sį', ruhua ni sij. Daj si güi naránj ruhua ni ngüi huin güi nahuin sa' tsįnj daj, gui'yaj Jesús.

¹⁷ Sanj gataj Jesús gunun ni sij:

—Nĩ hua guę 'yaj sun chrē. Nĩ xi'į daj 'ngo 'yaj sun man'anj nej. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

¹⁸ Nĩ xi'į 'ngo daj, nĩ nanj huin ruhua ni tsįnj israelita dagahui' ni sij Jesús. Daj si nun dagahuin sį' si gataj ni sij xi'į güi naránj ruhua ni ngüi. Nĩ gataj Jesús sisi Yan'anj huin chrej man'an sij nej. Nĩ huin ruhuaj gata sisi uyan huin man'an sij nga Yan'anj anj.

La autoridad del Hijo

¹⁹ Ngaa nĩ gataj Jesús gunun ni sij:

—Xanga' yya ataj snan'an gunun a ni é re': Na'ue gui'yá ni sun daj rún' huin ruhua man'anj. Maan si ni'įnj si 'yaj chrē. Nĩ hué daj 'yá nej. Daj si huinj da'nįj Yan'anj. Nĩ 'ngo 'yaj nungüej chrē ¼nj daran' anj. ²⁰ Nĩ 'j ruhua chrē ni'ya-á' man'anj xi'į si da'nįj Yan'anj huinj. Nĩ digyán-án' daran' si 'yaj-á' riánj. Nĩ gara yan'anj ruhua á re' gui'yaj ni ango si sa' nico doj achin digyán Yan'anj riánj. ²¹ Nĩ na'nįj ni nıman 'yaj chrē. Nĩ daj rún' hua ni'na' ni sij 'yaj chrē, nĩ hué daj 'yá nga ni tsįnj sisi huin ruhuāj gahuin ni'na' ni sij. ²² Nitaj si nagui'yaj yya Yan'anj si-gaquin' ni ngüi mánj. Sanj ga'nin' Yan'anj sun riánj sisi huéj huin si nagui'yaj yya nga si-gaquin' ni ngüi. Daj si man'anj huin da'nįj Yan'anj. ²³ Ngaa nĩ xi'į

si huñj da'nij Yan'anj, nĭ gujnun yan'anj daran' ni ngüi riñanj daj rún' nun yan'anj ni sij rian man'an Yan'anj. Nĭ daran' ni ngüi na'uej ruhua gujnun yan'anj riñanj, nĭ nitaj si nun yan'anj ni sij rian man'an Yan'anj nej. Nĭ Yan'anj huin si ga'nij ga'nāj.

²⁴ 'Xanga' ataj snan'an gunun a ni é re': Tsínj unun si-nuguan'anj, nĭ guxuman ruhua sij nĭ'yaj sij tsínj ga'núj ga'nāj, ngaa nĭ gane nĭganj sij nga Yan'anj. Nĭ nitaj castigo gahuin sij, guĭ'yaj Yan'anj mánj. Daj si rún' huin nĭman huin sij si hua nĭ'na' nĭman sij, guĭ'yaj Yan'anj. ²⁵ Xanga' ataj snan'an gunun a ni é re': 'Na' guĭsij güi ngaa gunun ni nĭman si-nuguan'anj huñj da'nij Yan'anj. Nĭ yyaj guĭsĭj güi daj. Nĭ ni ngüi gunun si-nuguan'anj, nĭ ga nĭ'na' nĭman ni sij. ²⁶ Daj si daj rún' hua nĭ'na' chrē, nĭ da'nga' daj riqui chrē sisĭ hua nĭ'na' man'anj huñj da'nĭj-i'. ²⁷ Nĭ riqui Yan'anj si naĭgui'yaj yyāj nga si-gaquin' ni ngüi xi'í si huñj da'nĭj ni ngüi.

²⁸ 'Nĭ sĭ gara yan'anj ruhua á re' xi'í nuguan' nan mánj. Daj si 'na' guĭsĭj güi ngaa gunun daran' ni nĭman ngaj riqui yu'uj si ga'mi. ²⁹ Ngaa nĭ gana'nĭj daran' ni ngüi guĭ'yaj sa'. Nĭ gane nĭganj ni sij nga Yan'anj. Nĭ gana'nĭj ni ngüi guĭ'yaj quĭj. Sanĭ gahuin ni sí' castigo, guĭ'yaj Yan'anj.

Testigos de Cristo

³⁰ 'Nĭ na'ue gahuin nucuj guĭ'yā si aran' ruhuāj. Sanĭ daj rún' a'nin' chrē sun riñanj, nĭ da'nga' daj 'yaj yyāj rian ni ngüi. Nĭ hua nĭca yya 'yaj yyāj. Nĭ sé güenda man'anj 'yaj yyāj rian ni ngüi. Sanĭ 'yaj yyāj daj rún' aran' ruhua chrē huin si ga'nij ga'nāj chruhua xungüi aj.

³¹ 'Sisĭ huēj huin testigo xi'í man'anj, sanĭ nitaj si nĭ'yanj si-nuguan'anj mánj. ³² Sanĭ hua ango si huin testigo xi'í man'anj anj. Nĭ ni'ñj sisĭ a'mi xanga' Yan'anj xi'tj.

³³ 'Ga'núj a ni é re' ni tsínj ga'n'anj naçhìn' snan'anj Juan. Nĭ xanga' huin si gataj sí'. ³⁴ Nitaj si hua nĭan si ga'mi sa' ni ngüi xi'tj. Maan si atā nan rian án re' xi'í si huin ruhuāj sisĭ ganacaj Yan'anj a ni é re'. ³⁵ Nĭ daj rún' hua 'ngo yan'an xiguĭn sa' rian ni ngüi, nĭ da'nga' daj rugüi' sa' rian ni é re', guĭ'yaj si-duçuanj Juan. Nĭ doj ni güi gahuin niā' ruhua ni é re' nga yan'an daj.

³⁶ 'Sanĭ hua ango nuguan' nico a'mi xi'tj daj nga nuguan' ga'mi Juan. Daj si ga'nin' chrē sun riñanj si guĭ'yā. Nĭ xi'í sun 'yā daj ga'ue xaçaj á re' cuenta sisĭ ga'nĭj chrē ga'nāj chruhua xungüi nan anj. ³⁷ Nĭ man'an chrē huin testigo a'mi xi'tj. Sanĭ nitaj aman gunun a ni é re' si ga'mi chrē. Nĭ nitaj aman guini'i a ni é re' daj hua chrē nej. ³⁸ Nĭ nun gatu si-nuguan' chrē chruhua nĭman a ni é re'. Daj si nun guxuman ruhua á re' nĭ'yaj á re' man'anj huin tsínj ga'nĭj chrē ga'na'. ³⁹ Digui'yun 'ueé a ni é re' si-nuguan' Yan'anj sisĭ ga'ue ganari' a ni é re' gane nĭganj ni é re' nga Yan'anj anj. Sanĭ hué si-nuguan' Yan'anj daj huin si a'mi xi'tj. ⁴⁰ Sanĭ na'uej ruhua á re' ga'na' á re' riñanj sisĭ gane nĭganj án re' nga Yan'anj, guĭ'yā mánj.

⁴¹ 'Nitaj si nano'oj si ga'mi sa' ni ngüi xi'tj. ⁴² Sanĭ ni'ñj daj hua ruhua ni é re' sisĭ nitaj si 'j ruhua á re' ni'yaj á re' Yan'anj mánj. ⁴³ Ga'nāj rian án re' nga si-xugüi chrē. Sanĭ nun xuman ruhua á re' nĭ'yaj á re' man'anj. Sanĭ sisĭ hua ango tsínj ga'na' nga si-xugüi man'an sij, ngaa nĭ guxuman ruhua á re' si gataj tsínj daj. ⁴⁴ Xi'í si huin ruhua á re' ga'mi 'ueé ni dugüi' a ni é re' xi'í a ni é re', nĭ sĭ ga'ue guxuman ruhua á re' nĭ'yaj á re' man'anj. Sanĭ nun nahuij ruhua á re' si ga'mi 'ueé Yan'anj xi'í a ni é re' mánj. Nĭ nitaj ango Yan'anj mánj. ⁴⁵ Sĭ gahuin ruhua á re' sisĭ man'anj huin si ga'mi

gaquin' rian chrē xi'í a ni é re' mánj. Sanj tsínj gu'naj Moisés huin si ga'mi gaquin' xi'í a ni é re'. Nj ana'uuj a ni é re' sisi gahui sa' á re' rian Yan'anj, gu'yaj sí'. ⁴⁶ Sisi guxuman ruhua á re' ni'yaj á re' Moisés, nj guxuman ruhua á re' ni'yaj á re' man'anj nej. Daj si garun Moisés nuguan' rian yanj xi'íj. ⁴⁷ Sanj sisi nun xuman ruhua á re' si garun Moisés, nj asa' ga'ue guxuman ruhua á re' si ataj si-nuguan'anj únj. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj huin achij rian ni tsínj israelita.

6

Alimentación de los cinco mil

¹ Da' síj da nj gan'anj Jesús anéj chrej du'ua laguna xachij gu'naj Galilea. Nj gu'naj laguna daj Tiberias nej. ² Nj nico ni ngüi guinico' gan'anj sij. Daj si guini'i ni sí' si sa' nico gu'yaj sij xi'í si ganahuin ni ngüi a'nan', gu'yaj sij. ³ Ngaa nj gahui Jesús chra' ngō quij gan'anj sij. Nj gan'anj gane sij nga ni tsínj nico' sij. ⁴ Nj hua gahuin njchrun' gui'yanj pascua, gu'yaj ni tsínj israelita. ⁵ Ngaa nj guini'yaj Jesús sisi 'na' nico ni ngüi rian sij. Hué dan nj gataj sij gunun tsínj gu'naj Felipe:

—Nj a gujrun' chrachrúnj sisi xa daran' ni ngüi nan, ruhua re' únj. —Daj gataj Jesús.

⁶ Sanj maan si huin ruhua Jesús xacaj sij cuenta daj gataj Felipe. Daj si ni'i sa' man'an Jesús si gu'yaj sij.

⁷ Ngaa nj gataj Felipe:

—Sisi gujrun' hujj ciento denario chrachrúnj, sanj sj guisíj xa daran' ni ngüi nan doj mánj. —Daj gataj Felipe gunun Jesús.

⁸ Nj niquin' 'ngō tsínj nico' Jesús huin sí' jnánj Simón Pedro. Nj Andrés gu'naj sí'. Nj gataj sí' gunun Jesús:

⁹ —Nan niquin' 'ngō tsin' sno'o nicaj un'un' gue chrachrúnj cebada nga hujj xucuj le. Sanj asa' guisíj doj nan xa nico ni ngüi nan únj. —Daj gataj sij gunun Jesús.

¹⁰ Ngaa nj gataj Jesús:

—Gui'yaj á re' sisi gane ni sij. —Daj gataj Jesús.

Nj man njn' ruhua chin' yu'uj daj. Nj guisíj 'ngō si un'un' mil ni tsínj gan'anj gujman yu'uj daj.

¹¹ Ngaa nj guida'a Jesús chrachrúnj daj. Nj naga'ui' sij si guruhua Yan'anj. Ngaa nj da'nga' sij chrachrúnj daj rian ni tsínj nico' sij sisi naga'ui' ni sí' ra'a ni ngüi mán yu'uj daj. Nj hué daj gu'yaj sij nga xucuj nej. Nj xa ni sij daj rún' garan' ruhua ni sij. ¹² Nj ngaa guisíj gara ran riqui ni sij, nj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij:

—Naran' ni é re' ni chrachrúnj xitin' gunáj da sisi sj guere'ej aj. —Daj gataj Jesús.

¹³ Ngaa nj naran' ni sij si gunáj daj. Ngaa nj gara xuhujj xuguti chrachrúnj xitin' guna daj ngaa guisíj xa ni ngüi un'un' chrachrúnj daj.

¹⁴ Nj ngaa guini'i ni tsínj daj si sa' gu'yaj sun Jesús, nj gataj ni sij:

—Xanga' nj hué tsínj nan huin tsínj ga'na' chruhua xungüi huin sí' tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj anj. —Daj gataj ni sij xi'í Jesús.

¹⁵ Ngaa nj rjan xacaj Jesús cuenta sisi huin ruhua ni sij gujda'a ni sij sí' gahui sí' rey rian ni sij, nj guxun anéj sí' man'an sí' gan'anj ruhua' yún sí' chra' quij sisi gane urin sí' yu'uj daj.

Jesús anda sobre el mar

¹⁶ Nî ngaa ruhua guini, nî nanij ni tsínj nico' Jesús ga'na' ni sij du'ua laguna xachij daj. ¹⁷ Nî gahui ni sij chruhua 'ngó rió achéj rian nnee. Nî huaj ni sij guisij ni sij anéj chrej du'ua laguna ne' xuman' gu'naj Capernaum. Nî huaj gahuin rumi'. Nî achin si nasij Jesús rian man ni sij. ¹⁸ Nî ahui nané nucuaj rian nnee daj. Nî naxuman nnee, gui'yaj nané nucuaj daj. ¹⁹ Nî ngaa huaj ni sij guisij ni sij 'ngó si un'un' huatan' kilómetro rian laguna daj, nî guini'i ni sij sisj huaj 'na' Jesús achéj sí' rian nnee. Nî gahuin nichrun' sí' rian rió nun ni sij. Nî guxu'ui' ni sij. ²⁰ Sanj gataj Jesús gunun ni sij:

—Sj guxu'ui' ni é re' si man'anj huin. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

²¹ Ngaa nî gahuin niá' ruhua ni sij sisj gahui sí' chruhua rió daj. Nî hora guisij rió daj du'ua yo'ój rian huaj ni sij.

La gente busca a Jesús

²² Hué dan nî ango güi nî xacaj ni ngüi man anéj du'ua laguna daj cuenta sisj gan'anj ni tsínj nico' Jesús chruhua urin rió niquin' yu'uj daj. Sanj guini'i ni sij sisj nun gan'anj Jesús nga ni sij. ²³ Sanj ga'na' doj rió gahui xuman' Tiberias du'ua laguna nichrun' rian xa ni ngüi chrachrúnj ngaa naga'ui' señor Jesús si guruhua Yan'anj. ²⁴ Nî ngaa guini'i ni ngüi sisj nitaj Jesús niquin' yu'uj daj, nga ni tsínj nico' sij, nî gahui ni sij chruhua rió gan'anj nãno' ni sij Jesús xuman' Capernaum.

Jesús, el pan de vida

²⁵ Nî ngaa guisij ni sij anéj chrej du'ua laguna daj, nî nari' ni sij Jesús. Ngaa nî nachínj snan'anj ni sij sí'. Nî gataj ni sij:

—Rabí, aman guisij re' nan únj. —Daj gataj ni sij.

²⁶ Ngaa nî gataj Jesús:

—Xanga' atã gunun a ni é re' sisj sé xi'í si guini'i a ni é re' si sa' digyãnj rian ni ngüi huin si nano' ni é re' yünj mánj. Sanj nano' ni é re' yünj xi'í si xa ni é re' chrachrúnj da' gara riqui ni é re' aj.

²⁷ 'Sj gui'yaj sun ni é re' xi'í nînanj si guiri' a ni é re' ni rasun xa á re' mánj. Daj si nahuij rá'yanj ni rasun daj. Sanj gui'yaj sun a ni re' sisj ga sa' niman án re'. Ngaa nî ga nî'na' nîganj yya niman ni é re' aj. Hué si sa' nan huin si riquij rian án re' huinj da'nij ni ngüi. Daj si gataj Yan'anj huin chrê sisj ga'ue gui'yã daj xi'í a ni é re' aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

²⁸ Ngaa nî gataj ni sij:

—Nî un sun gui'yaj sun ni únj, ruhua Yan'anj únj. —Daj gataj ni sij.

²⁹ Ngaa nî gataj Jesús:

—Nan huin sun huin ruhua Yan'anj gui'yaj sun a ni é re' sisj guxuman ruhua á re' nî'yaj á re' man'anj huinj tsínj ga'núj Yan'anj ga'na' rian án re' aj. —Gataj Jesús gunun ni sij.

³⁰ Ngaa nî gataj ni sij:

—Nî un si sa' nico gui'yáj re' guini'i ni únj, ngaa nî guxuman ruhua ni únj nî'yaj ni únj man'án re' únj. Daj hua si gui'yáj re' únj. ³¹ Xa xi ni únj si gu'naj manã ngaa gachéj ni sij riqui quij qui'yanj nãco, gui'yaj Yan'anj asjj ná. Daj si ataj si-nuguan' Yan'anj: "Ga'ui' Yan'anj chrachrúnj 'na' xata' xa ni sij." Daj ataj si-nuguan' Yan'anj. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

³² Ngaa nî gataj Jesús:

—Xanga' atā gūnun a ni é re' sīsī sé Moisés huin si rīqui chrachrúnj 'nā' xata' xa ni é re' mánj. Sanj chrē huin si rīqui chrachrúnj xanga' 'nā' xata' xā á re' aj. ³³ Daj si chrachrúnj rīqui Yan'anj rian án re' huin man'anj, tsínj 'nā' xata'. Nj hua nj'na' niganj niman ni ngüi, 'yaj man'anj. —Daj gataj Jesús.

³⁴ Ngaa nj:

—Niganj rīqui re' chrachrúnj daj xā ni únj, Señor. —Daj gataj ni sij.

³⁵ Ngaa nj gataj Jesús:

—Huēj huin chrachrúnj 'yaj si hua nj'na' ni ngüi. Nj tsínj 'nā' riánj, nj nitaj aman gachin xi'nā rīqui sij mánj. Nj tsínj xuman ruhua ni'yaj man'anj, nj nitaj aman nago'o sij nnee mánj. ³⁶ Nj hua gata gūnun a ni é re' sīsī nūnj si guini' a ni é re' man'anj, sanj nun guxuman ruhua á re' ni'yaj á re' man'anj mánj. ³⁷ Daran' ni ngüi rīqui chrē riánj, nj ga'na' ni sij riánj. Nj nitaj aman guirij xe' ni sij ga mánj. ³⁸ Sé si 'nāj xata' sīsī gui'yā si aran' ruhua man'anj. Sanj gui'yā si aran' ruhua chrē si ga'núj ga'nāj. ³⁹ Nj na'uej ruhua chrē sīsī ga ni'ya nj á 'ngo ni ngüi rīquij riánj mánj. Sanj gāna'nij daran' ni ngüi daj, gui'yā güi gānahuij xungüi nan. ⁴⁰ Nj nuguan' nan huin si huin ruhua chrē: Sīsī gāne niganj daran' ni ngüi xuman ruhua ni'yaj man'anj huñj da'núj Yan'anj. Nj huēj gui'yaj si gāna'nij ni sij güi gānahuij xungüi aj. —Daj gataj Jesús gūnun ni ngüi.

⁴¹ Hué xi'í daj nj gaxi'í ga'mi gaquin' ni tsínj israelita xi'í Jesús. Daj si gataj sij: “Man'an huin chrachrúnj 'nā' xata'.” Daj gataj sij. ⁴² Ngaa nj gataj ni sij:

—Nitaj da'núj José huin Jesús mí'. Nj ni'í né' chrej sij ngā nni sij nej. Nj un sin huin ataj sij sīsī 'nā' sij xata' únj. —Daj gataj ni sij.

⁴³ Ngaa nj gataj Jesús:

—Sj ga'mi gaquin' ni é re' scanij a ni é re' xi'ij mánj. ⁴⁴ Nj á 'ngo ni ngüi sj ga'ue ga'na' riánj sīsī nitaj si nīcaj chrē ga'na' sij riánj mánj. Nj hué chrē huin si ga'núj ga'nāj. Nj huēj gui'yaj sīsī gāna'nij tsínj 'nā' riánj güi gānahuij xungüi nan. ⁴⁵ Nj ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná, nj garun ni sij nuguan' nan rian yanj: “Yan'anj huin si dígyán rian daran' ni ngüi.” Daj garun ni sij. Nj huin ruhuaj gata sīsī daran' ni ngüi unun si ataj chrē, nj nari' si-nuguan' chrē, nj 'nā' ni sij riánj. ⁴⁶ Nj á 'ngo ni ngüi nun gujni'í chrē. Urin man'anj tsínj 'nā' rian chrē huēj huin si guini'í chrē aj.

⁴⁷ 'Xanga' atā gūnun a ni é re': Ni ngüi xuman ruhua ni'yaj man'anj, nj gāne niganj ni sij ngā Yan'anj. ⁴⁸ Huēj huin chrachrúnj 'yaj si ga nj'na' niganj niman án re' aj. ⁴⁹ Nj xi ni é re', sanj xa ni si' maná ngaa gachéj ni si' rīqui quij qui'yanj nāco asij ná. Ngaa nj gahui' ni sij nánj. ⁵⁰ Sanj a'mi xi'í chrachrúnj 'nā' xata' huin man'anj. ⁵¹ Huēj huin chrachrúnj hua nj'na' 'nā' xata'. Nj ni tsínj xā chrachrúnj da, nj gāne niganj ni sij. Nj chrachrúnj rīquij daj xā á re' huin nnee cū. Nj ga'ue ga nj'na' ni ngüi man chruhua xungüi, gui'yaj nnee cū aj. —Daj gataj Jesús gūnun ni tsínj israelita.

⁵² Ngaa nj ga'man ruhua ni dugüi' ni tsínj israelita. Nj gataj ni sij gūnun ni dugüi' ni sij:

—Asa' ga'ue gui'yaj tsínj nan rīqui sij nnee cúj sij xā né' únj. —Daj gataj ni sij.

⁵³ Ngaa nj gataj Jesús:

—Xanga' ataj snan'an gūnun a ni é re' sīsī sj xa á re' nnee cū, nj sīsī sj go'o a ni é re' si-tun man'anj huñj da'núj ni ngüi, nj sj ga'ue ga nj'na'

niman ni é re' mánj. ⁵⁴ Tsínj xa nnee cū, nī go'o sij si-tun man'anj, nī gane nīganj niman sij, gui'yā. Nī huēj gui'yā sisi gāna'nij sij güi ganahuij xungüi nan. ⁵⁵ Daj si nnee cū huin chrachrúnj xānga' xā á re'. Nī si-tun man'anj huin nnee xānga' go'o a ni é re' nej. ⁵⁶ Nī tsínj xa nnee cū, nī go'o si-tun man'anj, nī nne nuguan'an sij ngāj. Nī nnēj nuguan'an ngā sij nej. ⁵⁷ Hua nī'na' chrē si ga'nij ga'nāj. Nī hua nī'na' man'anj, gui'yaj chrē. Nī hué ducuánj da huin sisi gā nī'na' niman tsínj xa man'anj, gui'yā. ⁵⁸ Nī a'mī xi'í chrachrúnj 'na' xata' huin man'anj: Nīni huin maná xa ni xi a ni é re' ngaa ná. Nī gahui' ni sí'. Sé daj huin chrachrúnj nan mánj. Nī tsínj xa chrachrúnj huin man'anj, nī gane nīganj niman sij ngā Yan'anj anj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

⁵⁹ Nī digyán Jesús ni nuguan' nan rian ni ngüi ngaa nahuin yu' ni sij chruhua nuhui nico nne xuman' Capernaum.

Palabras de vida eterna

⁶⁰ Nī ngaa gunun ni tsínj nico' Jesús nuguan' daj, nī gataj da'aj ni sij:

—Cu hua nuguan' a'mi sij. Daj hua 'ngō né' gā'ue gunun nuguan' nan, ruhua á re' únj. —Daj gataj ni sij.

⁶¹ Ngaa nī xacaj Jesús cuenta sisi a'mi huij ni sij xi'í si ga'mi sí'. Ngaa nī gataj sí':

—Chran' yun'unj nuguan' nan gatā gunun a ni é re' ní'. ⁶² Daj gahuin ruhua á re' sisi guini'í a ni é re' si gahui man'anj guinan' man'anj rian gane sinij huinj da'nij ni ngüi únj. ⁶³ Hua nī'na' niman né' 'yaj Espiritu Santo. Sé nnee cúj né' 'yaj si hua nī'na' niman né' mánj. Nuguan' gā'mī rian án re' huin nuguan' 'na' rian Espiritu Santo. Nī gā'ue gā nī'na' niman án re', gui'yaj nuguan' daj. ⁶⁴ Sanj hua da'aj ni é re' achin guxuman ruhua nī'yaj yünj. —Daj gataj Jesús.

Daj si asij sini yan, nī hua ni'í Jesús ni tsínj nun guxuman ruhua nī'yaj man'an sij. Nī hua ni'í sij tsínj naga'ui' sij ra'a ni tsínj nicaj sun. ⁶⁵ Ngaa nī gataj Jesús:

—Hué xi'í si nun guxuman ruhua da'aj á re', nī hua gatā gunun a ni é re' sisi nī a 'ngō ni ngüi sī ga'ue gā'na' riānj sisi nitaj si nīcāj chrē gā'na' ni sij riānj anj. —Daj gataj Jesús.

⁶⁶ Nī asij güi daj, nī duna da'aj ni tsínj nico' Jesús si gachéj ni sí' ngā sij.

⁶⁷ Ngaa nī nachínj snan'anj Jesús ni xuhuij ni tsínj nico' sij. Nī gataj sij:

—Nī hué daj huin ruhua á re' duna á re' man'anj ní'. —Gataj Jesús gunun ni sij.

⁶⁸ Ngaa nī gataj Simón Pedro:

—Nī un tsínj rian gan'anj ni únj únj. Si-nuguan' man'án re' 'yaj si hua nī'na' nīganj ni únj rian Yan'anj. ⁶⁹ Nī hua guxuman ruhua ni únj nī'yaj ni únj man'án re'. Nī ni'í ni únj sisi man'án re' huin Cristo huin re' da'nij Yan'anj xānga'. —Daj gataj Pedro gunun Jesús.

⁷⁰ Ngaa nī gataj Jesús:

—Sé si nacüj ni xuhuij ran' ni é re' a'. Sanj 'ngō a ni é re' huin sichre aj. —Daj gataj Jesús.

⁷¹ Nī ngaa gataj Jesús nuguan' daj, nī ga'mi sij xi'í Judas da'nij tsínj gū'naj Simón Iscariote. Daj si Judas huin tsínj naga'ui' Jesús ra'a ni tsínj nicaj sun. Nī huin Judas 'ngō ni xuhuij ni tsínj nico' Jesús.

7

Incredulidad de los hermanos de Jesús

¹ Da' sĭj da nĭ gachéj Jesús estado Galilea. Nĭ nun ga'uej ruhua sij gache sij estado Judea si nano' ni tsínj israelita man'an sij. Nĭ dagahui' ni sí' sij, ruhua ni sí'.

² Nĭ gahuin nĭchrun' güi guĭ'yaj ni tsínj israelita guĭ'yanj ngaa guĭ'yaj ni sij hue' recoj. ³ Ngaa nĭ gataj ni jnánj Jesús gunun sij:

—Güĭj sq' estado Judea. Ngaa nĭ guĭni'i ni tsínj nico' sq' si sa' nico 'yaj sq' jnánj. ⁴ Sisĭ huin ruhua 'ngö tsínj daj guĭni'i ni ngüĭ daj hua man'an sij, ngaa nĭ nitaj si arij huĭ sij si 'yaj sij mánj. Sisĭ yya 'yáj rē' si sa' nico, ngaa nĭ guĭ'yáj sq' sun daj rian guĭni'i daran' ni ngüĭ aj. —Daj gataj ni jnánj Jesús gunun sij.

⁵ Daj si da ni jnánj Jesús nun guxuman ruhua nĭ'yaj Jesús. ⁶ Ngaa nĭ gataj Jesús gunun ni sij:

—Achin si guĭsĭj güi guĭ'yaj sünj si-sun man'ánj. Daj nanj gahuin güi nĭ ga'ue guĭ'yaj sun anin' é rē' si-sun anin' é rē' aj. ⁷ Nitaj xi'í ga'mi quĭj ni tsínj man chruhua xungüĭ gaquin' nan xi'í a ni é rē' mánj. Sanĭ nitaj si huin xan' ruhua ni sij ni'yaj ni sij man'ánj. Daj si ataj snan'án rian ni ngüĭ sisĭ nitaj si hua sa' si 'yaj ni sij. ⁸ Güĭj anin' é rē' guĭ'yanj daj. Achin si gan'anj man'ánj. Daj si achin guĭsĭj güi guĭ'yaj sünj si-sun man'ánj. ⁹ —Hué daj gataj Jesús gunun ni jnánj sij, nĭ guna sij estado Galilea.

Jesús en la fiesta de los tabernáculos

¹⁰ Sanĭ ngaa guĭsĭj gahui ni jnánj sij gan'anj ni sí' guĭ'yanj daj, nĭ hué daj gan'anj man'an Jesús nej. Sanĭ nun digyán renga' sij man'an sij rian ni ngüĭ mánj. ¹¹ Sanĭ nano' ni tsínj israelita Jesús. Nĭ gataj ni sí' gunun ni dugüi' ni sí':

—Nĭ a huaj tsínj da únj. —Daj gataj ni sí'.

¹² Nĭ ducu ga'mi guĭtsĭ dugüi' ni ngüĭ xi'í Jesús. Nĭ gataj da'aj ni sij:

—Tsínj sa' huin sí'. —Gataj da'aj ni sij.

Sanĭ gataj ango da'aj ni sij:

—Sé daj huin mánj. Tsínj digya' yun'unj ni ngüĭ huin sí'. —Gataj ango da'aj ni sij.

¹³ Sanĭ nĭ a 'ngö ni ngüĭ nun ga'mi renga' xi'í Jesús. Daj si xu'ui' ni sij ni'yaj ni sij ni tsínj israelita.

¹⁴ Huaj ganahuij da'aj guĭ'yanj, nĭ gatúj Jesús chruhua nuhui nico. Nĭ gaxĭ'i sij digyán sij rian ni ngüĭ. ¹⁵ Nĭ gara yan'anj ruhua ni tsínj israelita ngä si-nuguan' Jesús. Nĭ gataj ni sij gunun ni dugüi' ni sij:

—Daj guĭ'yaj tsínj nan gahuin chrün sij, nĭ nun digui'yun sij mánj. —Daj gataj ni sij.

¹⁶ Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Sé si-nuguan'ánj huin nuguan' a'mĭ mánj. Sanĭ si-nuguan' si ga'nĭj ga'nāj huin aj. ¹⁷ Sisĭ hua 'ngö tsínj huin ruhua dagahuin si aran' ruhua Yan'anj, nĭ xācaj sij cuenta sisĭ nuguan' a'mĭ nan huin nuguan' 'nā' rian Yan'anj. Nĭ xācaj sij cuenta sisĭ nitaj si a'mĭ güenda man'ánj mánj. ¹⁸ Nĭ tsínj a'mĭ güenda man'an sij, nĭ huin ruhua sij sisĭ ga'mi sa' ni ngüĭ xi'í man'an sij. Sanĭ tsínj huin ruhua sisĭ ga'mi sa' ni ngüĭ xi'í si ga'nĭj ga'na' sí', nĭ xānga' si ataj sí'. Nĭ nitaj si 'yaj xi'í si' mánj. ¹⁹ Xānga' riqui Moisés si-ley Yan'anj rian án rē'. Sanĭ nĭ a 'ngö ni é rē' nun dagahuin ley da mánj.

Nj un sin huin nj dagahui' ni é re' man'anj, ruhua á re' únj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

²⁰ Ngaa nj gataj ni sij:

—Nun nanə xi'i nimán re'. Nj un tsínj huin ruhua dagahui' re', ruhua re' únj. —Daj gataj ni sij.

²¹ Nj gataj Jesús:

—Daran' ni é re' gara yan'anj ruhua nga urin si sa' nico, gui'yā. ²² Nj ga'nin' Moisés sun rian án re' sisi guta' ni é re' da'nga' ni lij sno'o. Sanj sé rian Moisés gaxi'i gui'yaj ni sij daj. Daj si da'nga' daj gui'yaj ni xi né' asj ná sno'o. Nj da' güi naránj ruhua né', nj uta' á re' da'nga' ni lij sno'o. ²³ Nj sisi a'uej ruhua á re' sisi guta' á re' da'nga' ni lij sno'o güi naránj ruhua né' xi'í si huin ruhua á re' dagahuin a ni é re' si-ley Moisés, ngaa nj un sin huin nj a'man ruhua á re' ni'yaj á re' man'anj xi'í si ganahuin sa' 'ngo tsínj, gui'yā güi naránj ruhua né' únj. ²⁴ Sj ga'mi gaquin' ni é re' xi'í dugüi' ni é re' ngaa nun ni'i yya ni é re' daj hua si 'yaj sij. Sanj ga'mi njca yya ni é re' nga xi'í si 'yaj sij aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

¿Es éste el Cristo?

²⁵ Xi'í daj nj gataj go'ngo ni tsínj nne xuman' Jerusalén:

—Sé tsínj nan nano' ni sij dagahui' ni sij a'. ²⁶ Niquin' sí' a'mi renga' sí' rian ni ngüi. Nj nitaj si chran' yun'unj ni sij man'an sí' mánj. Aní ruhua ni tsínj nicaj sun sisi hué tsínj nan huin Cristo ní'. ²⁷ Sanj ni'i né' nj a 'nā' tsínj nan anj. Nj ngaa ga'na' Cristo, nj a 'ngo ni ngüi nun guini'i nj a ga'na' sí' mánj. —Daj gataj ni tsínj nne Jerusalén.

²⁸ Nj ngaa guiniquin' Jesús chruhua nuhui, nj ga'mi nucua j sij digyán sij rian ni ngüi. Nj gataj sij:

—Ni'i a ni é re' man'anj. Nj ni'i a ni é re' nj a 'nāj nej. Sanj sé si 'nāj güenda man'anj. Yan'anj si xanga' huin ga'nij ga'nāj. Sanj nun ni'i a ni é re' Yan'anj mánj. ²⁹ Sanj ni'Inj Yan'anj. Daj si hué rian Yan'anj 'nāj. Nj Yan'anj huin si ga'nij ga'nāj nej. —Daj gataj Jesús.

³⁰ Ngaa nj huin ruhua ni sij guida'a ni sij Jesús. Sanj nj a 'ngo ni sij nun guida'a sí' si achin guisij güi ga'ue guida'a ni sij sí'.

³¹ Nj nico ni ngüi guxuman ruhua ni'yaj Jesús. Nj gataj ni sij:

—Nj ngaa ga'na' Cristo nj sj ga'ue gui'yaj sí' si sa' nico daj nga si 'yaj tsínj nan mánj. —Gataj ni sij.

Los fariseos envían alguaciles para prender a Jesús

³² Ngaa nj gunun ni tsínj fariseo si ga'mi hu j ni ngüi xi'í Jesús. Ngaa nj ga'nij ni tsínj a'nin' rian ni chrej nga ni tsínj fariseo ni tsínj policia gan'anj guida'a ni sí' Jesús. ³³ Ngaa nj gataj Jesús:

—Doj ni güi ganə j nga á re'. Ngaa nj nānicaj nan'anj rian si ga'nij ga'nāj.

³⁴ Nāno' ni é re' man'anj. Sanj sj nari' a ni é re' mánj. Daj si sj ga'ue gahuin nucua j á re' gan'anj án re' rian gan'anj ganə j mánj. —Daj gataj Jesús.

³⁵ Ngaa nj gaxi'i ni tsínj israelita nachinj snan'anj ni sij ni dugüi' man'an ni sij. Nj gataj ni sij:

—Nj a gan'anj tsínj nan, nj sj nari' né' sij únj. Gan'anj sij rian ni dugüi' né' ni tsínj gaxa'ni scanij ni ngüi griego ní'. Nj digyán sij si-nuguan' sij rian ni ngüi griego ní'. ³⁶ Nj gataj sij gunun né': “Nāno' a ni é re' man'anj. Sanj sj nari' a ni é re' mánj. Daj si sj ga'ue gan'anj án re' rian gan'anj ganə j

mánj.” Nî ʔn sin huin ruhuaj gata nuguan' daj, ruhua á re' ʔnj. —Daj gataj ni sij gunun ni dugüi' ni sij.

Ríos de agua viva

³⁷ Nî ngaa huaj ganahuij gui'yanj nico, gui'yaj ni sij huin güi gara nico ni ngüi, nî ganiquin' Jesús. Nî gataj sij:

—Sisj hua gō'ngo a ni é re' nago'o nnee, nî ga'na' á re' riānj. Nî riqüj nnee gō'o a ni é re' aj. ³⁸ Tsínj xuman ruhua ni'yaj man'anj, nî gara nico nuguan' sa' niman sij daj rún' 'yaj xinéj nnee chéj, nî da'nga' daj gahuin niman sij ngā nuguan' sa'. Nî ga'ue ga nî'na' niman sij, gui'yā. —Daj gataj Jesús.

³⁹ Nî hué daj ga'mi sij xi'í Espíritu Santo ga'na' rian ni ngüi guxuman ruhua ni'yaj sij. Daj si achin si ga'na' Espíritu Santo rian ni ngüi si achin si ganahuin ñaca nnee cúj sij.

División entre la gente

⁴⁰ Nî ngaa gunun gō'ngo ni ngüi daj si-nuguan' Jesús, ngaa nî gataj ni sij:

—Xanga' hué tsínj nan huin tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. —Daj gataj ni sij.

⁴¹ Nî gataj angó ni sij:

—Hué sij huin Cristo. —Gataj ni sij.

Sanj gataj ángo ni sij:

—Sj ga'na' Cristo estado Galilea mánj. ⁴² Rian si-nuguan' Yan'anj ataj sisj Cristo gahuin da'nî si'nî rey David. Nî xánj sij huin xuman' Belén rian gane David asij ná nej. —Daj gataj angó ni ngüi daj.

⁴³ Hué dan nî ga'mi guitsi ni sij xi'í Jesús. ⁴⁴ Nî gahuin ruhua gō'ngo ni sij guida'a ni sij Jesús. Sanj nî a 'ngo ni sij nun guida'a ni sij mánj.

Nunca ha hablado hombre así

⁴⁵ Ngaa nî nanicaj ni tsínj policía ga'na' yun ni sij rian chrej a'nin' rian ni chrej ngā rian ni tsínj fariseo. Nî nachínj snan'anj ni sí' ni policía.

⁴⁶ Ngaa nî:

—Nitaj aman ga'mi 'ngo tsínj daj rún' a'mi sij mánj. —Gataj ni policía.

⁴⁷ Ngaa nî gataj ni tsínj fariseo:

—Nî ga'uej ruhua á re' si digya' yun'unj sij man'an ni é re' ní'. ⁴⁸ Daj si nun guxuman ruhua nî a 'ngo ni tsínj a'nin' ngā ni tsínj fariseo nî'yaj ni sij sí' mánj. ⁴⁹ Sanj ni ngüi nan nî nun ni'i ni sij si-ley Moisés mánj. Nî guiran' ni sij sayun, gui'yaj Yan'anj. —Daj gataj ni sij gunun ni policía.

⁵⁰ Hué dan nî ga'mi Nicodemo. Nî 'ngo dugüi' ni sij huin sí'. Nî tsínj gan'anj ni'yaj rian nne Jesús ne' nî huin sí'.

⁵¹ Nî gataj sí':

—Ataj si-ley né' sisj sj ga'ue gahuin 'ngo tsínj castigo, gui'yaj né' ngaa achin gunun sini né' si ga'mi sí'. Nî sj gahuin sí' castigo sisj achin xacaj né' cuenta ʔn sin gui'yaj sí'. —Daj gataj Nicodemo.

⁵² Ngaa nî gataj ni sij:

—Tsínj 'na' estado Galilea huin re' ngā sij ní'. Digu'yún re' si-nuguan' Yan'anj, nî xacaj re' cuenta sisj nî a 'ngo tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj nitaj 'na' estado Galilea mánj. —Daj gataj ni sij.

⁵³ Ngaa nî ñan' da gō'ngo ni sij ducúa ni sij.

8

La mujer adúltera

1 Ngaa n̄i gahui Jesús gan'anj sij quij gu'naj Olivos.

2 N̄i ngaa guerenga' ango güi, n̄i gan'anj gatu ruhua' yún sij chruhua nuhui nico. N̄i ga'n̄a' daran' ni ngüi rian sij. Ngaa n̄i gan'anj gane sij. N̄i digyán sij rian ni ngüi ga'n̄a' daj. 3 Ngaa n̄i nicaj ni tsínj digyán si-ley Moisés nga ni tsínj fariseo 'ngo yun'unj xana ga'n̄a' ni sij. N̄i gani ni sij unj dani ni sij nga Jesús. N̄i nari' ni sij yun'unj xana daj hué guę hora ngaa ga'mi unj nga 'ngo tsínj. N̄i sé nica unj huin tsínj daj. 4 Ngaa n̄i gataj ni sij gunun Jesús:

—Maestro, yun'unj nan 'yaj squira' nga ango sij. N̄i da'nga' daj 'yaj nungüej sij nari' ni únj. 5 N̄i a'nin' si-ley Moisés sun sisi ga'ui' né' yej yun'unj xana 'yaj daj. Ngaa n̄i daj gui'yaj né', ruhua man'án re' únj. 6 —Daj gataj ni sij xi'í si huin ruhua ni sij si ga'mi Jesús 'ngo nuguan' nun hua sa' xi'í si-ley Moisés. Ngaa n̄i ga'ue ga'mi gaquin' ni sij xi'í Jesús, ruhua ni sij.

Sanj nitu Jesús, n̄i gaxi'í sij garun sij rian yo'ój nga ra'a sij. 7 N̄i rian nico' huaj nachínj snan'anj ni sí' sij, n̄i naxuman Jesús. N̄i gataj sij:

—Tsínj nitaj si da'ui gaquin', n̄i hué sí' ga'ui' sini yej unj. —Daj gataj Jesús gunun ni sí'.

8 Ngaa n̄i ga' nitu ruhua' yún Jesús. N̄i garun sij rian yo'ój.

9 N̄i ngaa gunun ni tsínj daj si gataj Jesús, n̄i gahuin na'aj ni sij, gui'yaj si-nuguan' sí'. Ngaa n̄i gaxi'í ni sij gahui ni sij gan'anj go'ngo ni sij. Asij sini gan'anj ni tsínj achij. N̄i da rucu gan'anj ni tsínj hua lij daj. 10 Ngaa n̄i naxuman Jesús, n̄i gataj sij gunun yun'unj daj:

—Xica'uij, n̄i a gan'anj ni tsínj ga'mi gaquin' xi'í re' sisi gahuin re' castigo, ataj ni sij únj. —Gataj Jesús rian yun'unj xana daj.

11 Ngaa n̄i gataj yun'unj xana daj:

—N̄i a 'ngo tsínj nitaj si a'mi da Señor. —Daj gataj unj.

Ngaa n̄i gataj Jesús:

—N̄i si gui'yaj man'ánj castigo man'án re' mánj. Güij n̄i si nanicaj ruhua' yún re' gui'yaj re' gaquin' ga mánj.

Jesús, la luz del mundo

12 Ngaa n̄i gataj ruhua' yún Jesús gunun ni sij:

—Huěj huin 'ngo yan'an xiguin chruhua xungüi nan. Tsínj nico' man'ánj, n̄i si gachej sij rian hua rumi' mánj. Sanj xiguin sa' chruhua niman sij, gui'yaj. N̄i gane niganj sij nga Yan'anj. —Daj gataj Jesús.

13 Ngaa n̄i gataj ni tsínj fariseo gunun Jesús:

—A'mi re' güenda xi'í man'án re'. Xi'í daj n̄i nitaj si ní'yanj si a'mi re' mánj. —Daj gataj ni sij.

14 Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Nunj si a'mi güenda xi'í man'ánj, sanj xanga' ní'yanj nuguan' a'mi xi'tj. Daj si ni'inj n̄i a 'nāj, n̄i ni'inj n̄i a gan'án. Sanj nun ni'í a ni é re' n̄i a 'nāj, n̄i nun ni'í a ni é re' n̄i a gan'án nej. 15 Sanj axa' ni é re', n̄i a'mi gaquin' ni é re' rian ni ngüi daj rún' ani ruhua ni ngüi man chruhua xungüi gaquin' nan. Sanj nitaj si a'mi gaquin' man'ánj rian ni ngüi mánj.

16 N̄i sisi a'mi gaquin' rian ni ngüi, n̄i dugu'naj hua si gui'yā. Daj si sé urinj huin si gui'yā daj. Sanj chrē si ga'nij ga'nāj 'ngo ani ruhuaj ngāj.

17 Nĭ ataj nĭca si-ley ni é re' sisĭ uyan a'mi hujj testigo daj, nĭ xanga' si-nuguan' nungüej sí'. 18 Hué man'ānj huin testigo xi'í man'ānj. Nĭ chrē si ga'nĭj ga'nāj huin ango testigo daj. —Daj gataj Jesús.

19 Ngaa nĭ nachĭnj snan'anj ni sij Jesús. Nĭ gataj ni sij:

—Nĭ a nne chréj re' únj. —Gataj ni sij.

Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Nun ni'í a ni é re' man'ānj. Nĭ nun ni'í a ni é re' chrē nej. Nĭ sisĭ guini'í a ni é re' man'ānj, nĭ hué daj guini'í ni é re' chrē nej aj. —Daj gataj Jesús.

20 Hué ni nuguan' nan ga'mi Jesús ngaa digyán sij rian ni ngüĭ man chruhua nuhui nico rian a'ui' ni sij san'anj rian Yan'anj. Sanĭ nĭ a 'ngo ni tsĭnj nun guĭda'a sí'. Daj si achin guĭsĭj guĭ guĭda'a ni sij sí'.

A donde yo voy, vosotros no podéis ir

21 Ngaa nĭ gataj ruhua' yún Jesús rian ni tsĭnj israelita:

—Gan'ān nánj. Nĭ nāno' a ni é re' man'ānj. Nĭ gahui' a ni é re' xi'í si da'ui ni é re' gaquin'. Rian gan'ān, sanĭ sĭ ga'ue gan'anj án re' mánj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

22 Ngaa nĭ gataj ni tsĭnj israelita gunun ni dugüi' ni sij:

—Asĭ ani ruhua sij dagahui' sij man'an sij sisĭ ataj sij sisĭ sĭ ga'ue gan'anj ne' rian gan'anj sij, ataj sij ní'. —Daj gataj ni sí'.

23 Ngaa nĭ gataj Jesús gunun ni sij:

—Ni tsĭnj man nĭca' nan huin a ni é re'. Sanĭ man'ānj 'na' xata'. Nĭ tsĭnj man chruhua xungüĭ huin a ni é re'. Sanĭ nitaj si huĭnj chruhua xungüĭ nan mánj. 24 Hué xi'í daj gatā gunun a ni é re' sisĭ gahui' ni é re' xi'í si da'ui a ni re' gaquin'. Daj si sisĭ nun guxuman ruhua ni é re' sisĭ huĕj huin Cristo, nĭ hua niān gahui' ni é re' ngaa ga gue da'ui a ni é re' gaquin'. —Daj gataj Jesús gunun ni tsĭnj israelita.

25 Ngaa nĭ nachĭnj snan'anj ni sij Jesús. Nĭ gataj ni sij:

—Nĭ un tsĭnj huĭn re' únj. —Daj gataj ni sij.

Nĭ gataj Jesús:

—Asĭj sinĭ yan nĭ hua gatā gunun ni é re' un tsĭnj huĭnj. 26 Hua nico nuguan' gatā gunun ni é re'. Nĭ hua nico nuguan' natāj xi'í si-gaquin' ni é re' nej. A'mi xanga' si ga'nĭj ga'nāj. Nĭ si natāj gunun ni ngüĭ man chruhua xungüĭ, nĭ hué nuguan' nan huin si unĭnj rian si ga'nĭj ga'nāj. —Daj gataj Jesús.

27 Sanĭ nun gara da'nga' ruhua ni sij sisĭ ga'mi Jesús xi'í chrej sij. 28 Xi'í daj nĭ gataj Jesús gunun ni sij:

—Ngaa doĕo' a ni é re' xata' man'ānj huĭnj da'nĭj ni ngüĭ, nĭ guĭni'í ni é re' sisĭ huĕj huin Cristo aj. Nĭ guĭni'í a ni é re' sisĭ nitaj si 'yā güenda man'ānj. Sanĭ maan si a'mĭ urin si digyán chrē riānj. 29 Nne si ga'nĭj ga'nāj ngāj. Nitaj si duna chrē urĭnj mánj. Daj si ya'yoy 'yā si aran' ruhua chrē. —Gataj Jesús.

30 Ngaa ga'mi Jesús nuguan' daj, nĭ guxuman ruhua nico ni tsĭnj daj ni'yaj ni sij sí'.

La verdad os hará libres

31 Ngaa nĭ gataj Jesús gunun ni tsĭnj israelita guxuman ruhua ni'í sij:

—Sisj 'ngō dāgahuin ni é re' si-nuguan'ānj, ngaa nī gahuin xānga' a ni é re' ni tsínj nico' man'ānj. ³² Nī guñi'i ni é re' nuguan' xānga'. Ngaa nī gahuin ní'nij rian án re', guí'yaj nuguan' xānga' daj. —Daj gataj Jesús.

³³ Ngaa nī gataj ni sij:

—Hué ni únj huin da'nī si'nī tsínj gu'naj Abraham. Nī nitaj aman guí'yaj sun yun ni únj mánj. Daj huin si atáj re' sisj sī guí'yaj sun yun únj únj. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

³⁴ Nī gataj Jesús:

—Xānga' atā gunun a ni é re' sisj daran' ni ngüi 'yaj gaquin', nī na'ue ga'nin' ruhua ni sij si 'yaj ni sij gaquin'. Nī 'yaj sun yun ni sij rian gaquin' daj. ³⁵ Nī 'ngō tsínj 'yaj sun yun rian xuru'ue, nī na'ue gāne nīganj sij ducúa xuru'ue mánj. Sanj tsínj huin da'nīj xuru'ue daj, nī nne nīganj sí' ducúa chrej sí'. ³⁶ Hué dan nī sisj riqui da'nīj Yan'anj sisj gahuin ní'nij ni é re' rian gaquin', ngaa nī hua yya xānga' sisj sé tsínj 'yaj sun yun rian gaquin' huin a ni é re' gā mánj.

³⁷ 'Nī ni'ínj sisj ni é re' huin da'nī si'nī xí' Abraham. Sanj huin ruhua ni é re' dāgahui' ni é re' man'ānj xí' si na'uej ruhua á re' sisj gatu si-nuguan'ānj chruhua niman án re' aj. ³⁸ A'mi man'ānj sisj guini'ínj rian nne chrē. Sanj 'yaj ni é re' daj rún' gataj chrej a ni é re' rian án re' aj. —Daj gataj Jesús.

Sois de vuestro padre el diablo

³⁹ Ngaa nī:

—Xi ni únj huin tsínj gu'naj Abraham. —Gataj ni sij.

Sanj gataj Jesús:

—Sisj huin xānga' á re' da'nīj xí' Abraham, ngaa nī guí'yaj á re' daj rún' guí'yaj sí'. ⁴⁰ Sanj núnj si gatā gunun ni é re' nuguan' xānga' huin nuguan' dīgýan Yan'anj riānj, sanj huin ruhua ni é re' dāgahui' ni é re' yūnj. Sanj sé daj guí'yaj quij Abraham mánj. ⁴¹ Uyan 'yaj ni é re' daj rún' 'yaj chrej a ni é re'. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

Xi'í daj nī gataj ni sij:

—Sé ni únj huin da'nīj gaquin' mánj. Sanj hua urin chrej ni únj huin Yan'anj. —Gataj ni sij.

⁴² Ngaa nī gataj Jesús:

—Sisj xānga' Yan'anj huin chrej a ni é re', nī gahuin 'i ruhua á re' nī'yaj á re' yūnj. Daj si gahui man'ānj rian nne Yan'anj. Nī ga'nāj chruhua xungüi nan. Sé si ga'nāj güenda man'ānj. Sanj ga'nāj xí' si Yan'anj ga'nīj ga'nāj.

⁴³ 'Na'ue gara da'nga' ruhua á re' nuguan' a'mi xí' si na'uej ruhua á re' gunun a ni é re' nuguan' a'mi rian án re'. ⁴⁴ Chrej ni é re' huin sichre. Nī huin ruhua á re' guí'yaj á re' daj rún' huin ruhua guí'yaj chrej a ni é re'. Nī asj sini yan 'ngō huin sichre 'ngō si dagahui' niman. Nitaj aman ga nīca si-nuguan' sichre mánj. Nī nitaj aman ga'mi xānga' sichre mánj. Nī ngaa a'mi yya sichre, nī si-nuguan' man'an sichre a'mi. Daj si snan'anj sichre daj. Nī chrej ni ngüi a'mi snan'anj huin sichre aj.

⁴⁵ 'Sanj rjan a'mi xānga' man'ānj, nī nun xuman ruhua á re' si a'mi mánj. ⁴⁶ Nī a 'ngō ni é re' sī ga'ue gataj sisj da'uij gaquin' mánj. Nī sisj a'mi xangāj, nī un sin huin nī na'ue guxuman ruhua á re' guñi'i a ni é re' si-nuguan'ānj únj. ⁴⁷ Nī tsínj nico' Yan'anj, nī unun yya sij si-nuguan' Yan'anj. Sanj nitaj si nico' a ni é re' Yan'anj mánj. Xi'í daj na'uej ruhua á

re' gunun a ni é re' si-nuguan' Yan'anj mánj. —Daj gataj Jesús gunun ni tsinj israelita.

La preexistencia de Cristo

⁴⁸ Ngaa n̄i gataj ni sij:

—Xanga' nuguan' ga'mi ni únj sisi huín re' 'ngo tsínj samaritano. N̄i nun nané xi'i nimán re' nej. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

⁴⁹ Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Nitaj nané xi'i nun nimánj mánj. Nun yan'an chrē aj. Sanj nitaj si nun yan'anj án re' yūnj mánj. ⁵⁰ Nitaj si 'yaj sūnj sisi ga'mi sa' ni ngūi xi'ij. Sanj Yan'anj huin ruhua sisi ga'mi sa' ni ngūi xi'ij aj. N̄i nagui'yaj yya Yan'anj xi'í ni ngūi. ⁵¹ Xanga' atā gunun a ni é re' sisi tsínj gunun sa' si-nuguan'anj, n̄i nitaj aman gahui' sij mánj. —Daj gataj Jesús.

⁵² Yu'uj daj gataj ni tsínj israelita gunun Jesús:

—Yyaj n̄i hua ni'i yya ni únj sisi nun nané xi'i chruhua nimán re'. Daj si gahui' tsínj gu'naj Abraham nga daran' ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asj ná. N̄i atáj re': "Sisi gunun sa' 'ngo tsínj daj si-nuguan' re', n̄i s̄i gahui' sij mánj." Daj atáj re'. ⁵³ Asj huin achij re' daj nga xi ni únj Abraham, ruhuá re' ní'. Gahui' sí' n̄i hué daj gahui' ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj. N̄i un tsinj huín re', ruhuá re' únj. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

⁵⁴ Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Sisi gataj man'anj sisi tsínj sa' huínj, n̄i nitaj si ni'yanj si-nuguan'anj mánj. Sanj a'mi sa' chrē xi'ij. N̄i hué man'an án re' ataj sisi Dan'anj ni é re' huin chrē aj. ⁵⁵ Sanj nun ni'i a ni é re' chrē mánj. Sanj man'anj n̄i ni'inj chrē aj. N̄i sisi gatā sisi nun ni'inj chrē, n̄i huínj 'ngo tsínj nne, daj rún' huin ni é re'. Sanj xanga' ni'inj chrē. N̄i 'yā daj rún' ataj si-nuguan' chrē aj.

⁵⁶ 'Gahuin niā' ruhua xi ni é re' tsínj gu'naj Abraham xi'í si gana'uij sí' gūi ga'na' man'anj chruhua xungūi nan. N̄i guini'i sí' si ga'nāj. Ngaa n̄i gahuin niā' yya ruhua sij aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

⁵⁷ Ngaa n̄i gataj ni sij:

—Achin guisij re' huij xia chi' yo'. N̄i asa' ga'ue gataj re' sisi hua guini'í re' Abraham únj. —Gataj ni sij.

⁵⁸ N̄i gataj Jesús:

—Xanga' atā gunun a ni é re' sisi ngaa achin ga'nga Abraham, n̄i hua nnēj aj. —Daj gataj Jesús.

⁵⁹ Yu'uj daj n̄i guida'a ni sij yej ga'ui' ni sij Jesús, ruhua ni sij. Sanj guixij huí Jesús man'an sij. N̄i gahui sí' nuhui nico daj. N̄i gachin sí' scanj ni sij gan'anj sí'.

9

Jesús sana a un ciego de nacimiento

¹ N̄i ngaa gachin Jesús gan'anj sij, n̄i guini'i sij 'ngo tsínj duri. N̄i duri sí' asj ga'nga sí'. ² Ngaa n̄i nachínj snan'anj ni tsínj nico' Jesús gataj ni sí':

—Maestro, un sin huin n̄i ga'nga duri tsínj nan únj. Asj si-gaquin' chrej sij gui'yaj ní'. Asj si-gaquin' man'an sij gui'yaj sa'. —Daj gataj ni sij.

³ Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Sé xi'í si-gaquin' sij huin mánj. N̄i sé xi'í si-gaquin' chrej sij nga nni sij huin mánj. Maan si huin ruhua Yan'anj sisi guini'i ni ngūi daj ga'ue

gui'yaj sa' Yan'anj nga sij. ⁴ Ne' guni'yanjan ni hua nian gui'yaj né' si-sun si ga'nij ga'naj chruhua xungüi nan. Daj si ngaa 'na' guini, ni na'ue gui'yaj sun ni a 'ngo né' ga manj. ⁵ Ni ngaa nnej chruhua xungüi nan, ni daj run' huin 'ngo yan'an xiguin huinj chruhua xungüi aj. —Daj gataj Jesús rian ni tsinj nico' sij.

⁶ Ngaa guisij ga'mi Jesús nuguan' daj, ni garaj sta'nunj sij rian yo'ój. Ni gui'yaj sij doj sige' nga dane sta'nunj sij. Ni garun sij rian tsinj duri daj. ⁷ Ngaa ni gataj Jesús gunun sí':

—Güij na'nin' re' rian re' pozo nnee gu'naj Siloé. —Daj gataj Jesús. (Ni nuguan' Siloé huin ruhuaj gata: Nnee 'na' anej chrej, gui'yaj ni sij.) Ngaa ni gan'anj na'nin' tsinj duri daj rian sij chruhua nnee daj. Ni ngaa nanicaj sij, ni hua ga'ue ni'yaj sij.

⁸ Ni hua guini'i ni ngüi huin dugüi' tsinj daj gane tsinj daj gachinj sij caridad. Ngaa ni nachinj snan'anj ni sij ni dugüi' ni sij. Ni gataj ni sij:

—Ni sé tsinj nan huin tsinj nne achinj caridad, ruhua á re' a'. —Daj gataj ni sij.

⁹ Ngaa ni:

—Hué sij huin. —Gataj go'ngo ni sij.

Ni gataj ango ni sij:

—Sé sij huin nunj si hué daj hua sij. —Gataj ango ni sij.

Sani gataj man'an tsinj daj:

—Huéj huin aj. —Gataj sí'.

¹⁰ Ngaa ni nachinj snan'anj ni sij sí'. Ni gataj ni sij:

—Daj gui'yaj re' ni ga'ue naxi'nij rian re' únj. —Gataj ni sij.

¹¹ Ngaa ni gataj tsinj daj:

—Tsinj gu'naj Jesús ni gui'yaj sí' sige'. Ni garun sí' rianj. Ni gataj sij gunün: “Gan'anj na'nij re' pozo nnee gu'naj Siloé.” Daj gataj sij gunün. Ngaa ni ngaa guisij gan'anj na'nij rianj chruhua nnee daj, ngaa ni naxi'nij rianj aj. —Gataj tsinj daj gunun ni sij.

¹² Ngaa ni nachinj snan'anj ni sij sí'. Ni gataj ni sij:

—Ni a nne tsinj daj únj. —Gataj ni sij.

—Nun ni'inj ni a nne sí'. —Gataj tsinj daj.

Los fariseos interrogan al ciego sanado

¹³ Hué dan ni nicaj ni sij tsinj ga duri daj gan'anj ni sij rian ni tsinj fariseo. ¹⁴ Ni güi naránj ruhua ni ngüi israelita huin ngaa gui'yaj Jesús sige', ni ganahuin tsinj duri daj. ¹⁵ Ni nachinj snan'anj ni sí' daj gui'yaj sij nahuin rian sij. Ngaa ni gataj sij:

—Garun 'ngo tsinj daj sige' rianj. Ni gan'anj na'nij rianj. Ni yyaj ni xiguin ni'yá nánj. —Daj gataj sij.

¹⁶ Ngaa ni gataj go'ngo ni tsinj fariseo:

—Tsinj gui'yaj nan ni sé rian Yan'anj 'na' sij manj. Daj si nitaj si ní'yanj sij nga güi naránj ruhua né' manj. —Daj gataj go'ngo ni sij.

Sani gataj ango ni sij:

—Si ga'ue gui'yaj sij si sa' nico da sisi huin sij tsinj da'ui gaquin' manj. —Daj gataj ango ni sij.

Ngaa ni ga'mi guitsi man'an ni sij xi'í Jesús. ¹⁷ Yu'uj daj gataj ruhua' yün ni sij rian tsinj daj:

—Daj gataj man'an re' xi'í tsinj gui'yaj naxi'nij rian re' únj. —Daj gataj ni sij.

Ngaa n̄j:

—Güendāj n̄j hué sij huin 'ngo tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj, ruhuāj aj.
—Gataj tsínj daj xi'í Jesús.

¹⁸ Sanj nun guxuman ruhua ni tsínj israelita sisi hua yya ga duri tsínj daj, n̄j naxi'n̄j rian sij. Yu'uj daj n̄j gaquínj ni sí' chrej sij nej, nni sij nej, ga'na' nungüej nica sij rian ni sí'. ¹⁹ N̄j nachínj snan'anj ni sí'. N̄j gataj ni sí':

—Xanga' da'n̄j nungüej é re' huin tsínj nan ní'. N̄j xanga' ga'nga duri sij ní'. Asa' ga'ue n̄j'yaj sa' sij, ruhua nungüej é re' únj. —Daj gataj ni sí'.

²⁰ Ngaa n̄j gataj nungüej nica sij:

—Ni'i yya únj sisi da'n̄j únj huin sí'. N̄j ni'i yya únj sisi ga'nga duri sí' nej. ²¹ Sanj nun ni'i únj un sin gui'yaj, n̄j ni'yaj sa' sij yyaj. N̄j nun ni'i únj un tsínj gui'yaj, n̄j naxi'n̄j rian sij. Nachínj snan'anj ni é re' sij si achij sij. N̄j ga'mi sij xi'í man'an sij. —Daj gataj nungüej nica sij.

²² Hué daj ga'mi nungüej sij si xu'ui' sij ni'yaj sij ni tsínj israelita. Daj si uyan hua ga'mi ni tsínj israelita sisi guñri ni sí' ne' chrej xe' go'ngo tsínj mañ chruhua nuhui gataj sisi Jesús huin Cristo. ²³ Xi'í daj gataj chrej sij nga nni sij:

—Nachin' snan'anj ni é re' sij si hua achij sij. —Daj gataj nungüej sij.

²⁴ Ngaa n̄j naquínj ruhua' yún ni tsínj israelita tsínj gahuin duri daj. N̄j gataj ni sij:

—Gataj nica yyá re' rian Yan'anj daj guirán' re'. Daj si ni'i ni únj sisi tsínj daj huin 'ngo tsínj da'ui gaquin'. —Daj gataj ni sij.

²⁵ Ngaa n̄j gataj tsínj gahuin duri daj:

—Nun ni'ínj sisi da'ui sij gaquin'. Urin si ni'ínj sisi dur̄j, n̄j hua a'ue ni'yā ruhuāj nánj. —Daj gataj sij.

²⁶ Ngaa n̄j nachínj snan'anj ruhua' yún ni sij. N̄j gataj ni sij:

—Daj gui'yaj sij, n̄j naxi'n̄j rian re', gui'yaj sij únj. —Daj gataj ni sij.

²⁷ N̄j gataj sij:

—Hua gatā gunun ni é re', sanj na'ue gunun ni é re' mánj. N̄j un sin huin ruhua ni é re', n̄j naṭa' ruhua' yünj gunun a ni é re', ruhua á re' únj. N̄j guñico' ni é re' man'an sij, ruhua á re' ní'. —Daj gataj tsínj daj.

²⁸ Ngaa n̄j ga'mi quij ni sij gataj ni sij gunun tsínj daj:

—Man'án re' nico' tsínj daj, sanj nico' ni únj Moisés. ²⁹ Ni'i ni únj sisi ga'mi Yan'anj nga Moisés. Sanj nun ni'i ni únj n̄j a 'na' tsínj da mánj. —Daj gataj ni sij.

³⁰ Ngaa n̄j gataj tsínj gahuin duri daj:

—Gahuin yan'anj ruhuāj ni'yā si-nuguan' ni é re'. Daj si nun ni'i ni é re' n̄j a 'na' sij. N̄j hué sij gui'yaj naxi'n̄j rianj. ³¹ Ni'i sa' né' sisi nitaj si unun Yan'anj nuguan' achínj jni'yaj ni ngüü da'ui gaquin' rian Yan'anj mánj. Sanj sisi nun yan'anj né' rian Yan'anj, n̄j sisi 'yaj né' si huin ruhua Yan'anj, n̄j unun Yan'anj si achínj jni'yaj né' rian Yan'anj anj. ³² Nitaj aman gunun né' nuguan' sisi naxi'n̄j rian 'ngo tsínj ga'nga duri, gui'yaj 'ngo tsínj da mánj. ³³ N̄j a 'ngo rasun sa' si ga'ue gui'yaj tsínj daj sisi sé rian Yan'anj 'na' sij mánj. —Daj gataj tsínj ga duri daj.

³⁴ Ngaa n̄j gataj ni sij:

—Asj ga'ngá re', n̄j da'uí re' gaquin' anj. Ngaa n̄j huin ruhua' re' dígyán re' rian ni únj ní'. —Daj gataj ni sij.

Ngaa n̄j guiri ni sij sí' chruhua nuhui.

Ceguera espiritual

³⁵ Ngaa n̄i gunun Jesús nuguan' s̄is̄i guiri ni sij ts̄ínj daj chruhua nuhui. N̄i ngaa nacaj dugüi' sij nḡa sí', n̄i nachínj snan'anj sij sí'. N̄i gataj sij:

—Xuman ruhuá re' ni'yáŋ re' da'n̄ij Yan'anj ni'. —Daj gataj Jesús.

³⁶ Ngaa n̄i gataj sí':

—Señor, gataj re' un ts̄ínj huin da'n̄ij Yan'anj, ngaa n̄i guxuman ruhuāŋ ni'yā man'an sí'. —Daj gataj ts̄ínj daj.

³⁷ Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Hua guini'í re' sí' si huēj huin sí' a'm̄i nḡa re' aj. —Daj gataj Jesús.

³⁸ Ngaa n̄i gataj ts̄ínj daj:

—Xuman ruhuāŋ ni'in̄j so', Señor. —Daj gataj sij n̄i ganiquin' ráj d̄açoj sij rian Jesús.

³⁹ Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Ga'na' man'an̄j chruhua xungüi nan s̄is̄i nagui'yaj yyāŋ si-gaquin' ni ngüi. N̄i xi'í ni ts̄ínj nun ni'i, n̄i gui'yā s̄is̄i guini'í ni sij. Daj si xacaj ni sij cuenta s̄is̄i nun ni'i ni sij. N̄i xi'í ni ts̄ínj ataj s̄is̄i ni'i ni sij, san̄i gui'yā s̄is̄i garánj rian ni sij. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

⁴⁰ N̄i ngaa gunun go'ngo ni ts̄ínj fariseo niquin' yu'uj daj si gataj Jesús, n̄i nachínj snan'anj ni sij sí'. N̄i gataj ni sij:

—Daj rún' hua ts̄ínj aránj rian hua ni únj, ruhuá re' ní'. —Gataj ni sij.

⁴¹ Ngaa n̄i gataj Jesús:

—S̄is̄i nun ni'i a ni é re', n̄i nitaj gaquin' da'ui a ni é re' mánj. San̄i rian ataj ni é re' yyaj s̄is̄i ni'i ni é re', xi'í daj 'ngo da'ui ni é re' gaquin'. —Daj gataj Jesús gunun ni ts̄ínj fariseo.

10*Parábola del redil*

¹ Ngaa s̄ij ni gataj Jesús:

—Xanga' atā gunun a ni é re': S̄is̄i un ts̄ínj ahui ne' chrej ruc̄u xingá man̄ xachij atúj sij chruhua xingá, n̄i hué sij huin ts̄ínj t̄u. Daj si na'uej ruhua sij gat̄u sij ne' rian xingá rian atúj né'. ² San̄i ts̄ínj atúj rian xingá, n̄i hué sij huin ts̄ínj dan̄ xachij. N̄i dugumi sij. ³ N̄i na'n̄ij ts̄ínj dugumi rian xingá gat̄u ts̄ínj d̄an̄ daj. N̄i a'm̄i sij si-xugüi go'ngo xuj. N̄i nani'í ni xuj si-n̄ane sij. N̄i guiri sij xú' chruhua xingá. ⁴ N̄i ngaa gahui ni xachij daj, n̄i táj dian ts̄ínj dugumi daj. N̄i nico' ni xuj rucú sij. Daj si hua ni'i ni xuj si-n̄ane sij aj. ⁵ San̄i s̄i guinico' ni xucu ango ts̄ínj daj. Maan si gunánj xuj rian sí'. Daj si nun ni'i xuj si-n̄ane ango ts̄ínj da mánj. —Daj gataj Jesús.

⁶ N̄i daj rún' hua 'ngo cuento hua nuguan' ga'mi Jesús rian ni sij. San̄i nun gara da'nga' ruhua ni sij si gataj sí'.

Jesús, el buen pastor

⁷ Ngaa n̄i gataj ruhua' yún Jesús:

—Xanga' atā gunun a ni é re' s̄is̄i daj rún' huin rian xingá rian atúj ni xachij, n̄i hué daj huin man'an̄j. ⁸ Daran' ni ts̄ínj ga'na' ngaa achin ga'na' man'an̄j, n̄i huin ni sij ts̄ínj t̄u. San̄i nun gunun ni xuj si ga'mi ni sí'. ⁹ Daj rún' huin rian xingá huin man'an̄j. Ts̄ínj 'na' riánj, n̄i gat̄u sij chruhua xingá, n̄i ganani sij, gui'yā. N̄i gahuin sij daj rún' huin xachij ngaa ahui natu xuj chruhua xingá n̄ari' xuj x̄a xuj.

10 'Sanj maan si huin ruhua tsínj tų daj guj'yaj tų sí', nį dagahui' sí' nej, nį dęre' sí' ni xachij daj, huin ruhua sí'. Sanj ga'nāj xi'í si huin ruhuāj ga nį'na' ni xachij. Nį ga nį'na' xąga' ni xuj, ruhuāj aj.

11 'Huēj huin tsínj dugumi są' ni xachij. Nį gahuīj xi'í ni dānj. 12 Tsínj huin moso, sanj sé tsínj dān xachij huin sij mánj. Tsínj 'yaj gana san'anj huin sij aj. Nį ngaa gujini'í sij 'ngo xá'yanj huee, nį dúnāj sij ni xachij. Nį gúnánj sij gan'anj sij. Ngaa nį guida'a xá'yanj xachij daj. Nį gaxa'nį daran' ni xachij, guj'yaj xá'yanj da aj. 13 Nį unánj tsínj moso daj si nitaj si nahuij ruhua sij ni'yaj sij ni xachij mánj. Maan si tsínj 'yaj gana san'anj huin sij aj.

14 'Huēj huin tsínj dugumi są' xachij. Nį ni'Inj ni dānj. Nį ni'í ni dānj man'ānj nej. 15 Nį ni'í chrē man'ānj. Nį ni'Inj chrē nej. Nį daj rún' hua man'yaj ngā chrē, nį da'nga' daj hua ni dānj ngāj. Nį gahuīj xi'í ni dānj xachij nej. 16 Nį nįcā ango ni dānj xachij. Nį sé si nųn xuj chruhua xingá nan mánj. Nį hua nįn gujnicā ango ni xú' daj ga'nāj. Ngaa nį gųnun ni xú' si-nųguan'ānj. Nį gujiman gahuin chre' ni xú' ngā ni xucu mán sąj sini. Ngaa nį man'ānj dugumi daran' ni xachij daj.

17 'Nį ga'uej ruhuāj gahuīj. Nį gāna'nī ruhua' yūnj. Nį xi'í si ga'uej ruhuāj gahuīj xi'í ni dānj, nį xi'í daj 'i ruhua chrē ni'ya man'ānj. 18 Nitaj si guj'yaj ango ni sij sisi gahuīj. Sanj gahuīj güenda man'ānj. Hua sun riānj gatā sisi gahuīj. Nį hua sun riānj gatā sisi gāna'nij ruhua' yūnj nej aj. Nan huin sun ga'nin' chrē riānj anj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

19 Nį ngaa gunun ni tsínj israelita ni nųguan' daj, nį ga'mi guitsi ruhua' yún ni sij. 20 Nį gataj da'aj ni sij:

—Nųn nanę xi'í niman sij. Nį sinúnj sij nej. Ngaa nį ųn sin nį unun a ni é re' si ataj sij únj. —Daj gataj ni sij.

21 Sanj gataj ango da'aj ni sij:

—Nitaj si a'mi 'ngo tsínj nųn nanę xi'í niman nųguan' hua nan mánj. Nį sj ga'ue naxi'ni rian tsínj duri, guj'yaj 'ngo nanę xi'í mánj. —Daj gataj ni sij.

Los judíos rechazan a Jesús

22 Nį xuman' Jerusalén, nį guj'yaj ni sij guj'yanj xi'í si nasj yo' ngaa naga'ui' ni sij nuhui nico rian Yan'anj. Nį ni yahuj nuhui huin. 23 Nį achéj Jesús chruhua nuhui chruhua 'ngo corredo gu'naj Salomón. 24 Ngaa nį ganicaј ni tsínj israelita xi'nj Jesús. Nį nachínj snan'anj ni sij sí'. Nį gataj ni sij:

—Nį aman gujsij güi gahuin yya ruhua únj nį'yaj únj man'án re' únj. Sij hué re' huin Cristo, nį 'ngo ųn gataj yyá re' gųnun únj. —Daj gataj ni sij.

25 Ngaa nį gataj Jesús:

—Hua gatā gunun a ni é re', sanj nun gųxuman ruhua á re' mánj. Nį si są' nico 'yā xi'í chrē digyán yya rian án re' daj tsínj huinj anj. 26 Sanj nun gųxuman ruhua á re' nį'yaj á re' man'ānj. Daj si sé dānj xachij huin ni é re' mánj. Nį hua gatā gunun a ni é re' nųguan' nan. 27 Nį unun ni dānj xachij si-nanęj. Nį ni'Inj ni xuj. Nį nico' ni xuj rucųj. 28 Nį a'uij si gujman nįganj ni xuj ngā Yan'anj. Nį nitaj aman gahu' ni xuj. Nį nitaj a 'ngo ni tsínj ga'ue ga'ne ni xuj ra'āj mánj. 29 Riqui chrē ni xuj riānj. Nį huin achij chrē daj ngā daran' anj. Yu'uj daj nį a 'ngo ni tsínj sj gahuin nucuaj ga'ne

ni xuj ra'a chrē mánj. ³⁰ Rún' hua urin tsínj hua man'anj nga chrē nánj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

³¹ Ngaa n̄i guida'a ruhua' yún ni tsínj israelita yej ga'ui' ni sij Jesús, ruhua ni sij.

³² San̄i gataj Jesús:

—Guisíj gui'yā nico si sa' guini'i a ni é re'. N̄i gahuin nucaj gui'yā daj, gui'yaj chrē. N̄i xi'í un si sa' daj huin ruhua á re' ga'ui' a ni é re' yej man'anj únj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

³³ N̄i gataj ni sij:

—Sé xi'í 'ngo si sa' nico gui'yáj re' ga'ui' ni únj yéj re' mánj. San̄i ga'ui' únj yej man'an re' xi'í si a'mí re' 'ngo nuguan' quij xi'í Yan'anj. N̄i maan si 'ngo tsínj huin re'. N̄i 'yáj re' sisi huin man'an re' Yan'anj. —Daj gataj ni sij.

³⁴ Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Hua n̄ica si-ducuanj nicaj á re'. N̄i nuguan' ga'mi man'an Yan'anj huin nuguan' daj. N̄i gataj Yan'anj: “Gataj man'anj sisi huin ni é re' yan'anj.” Hué daj gataj Yan'anj gunun ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná.

³⁵ Hué dan n̄i sisi man'an Yan'anj gataj sisi ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj huin yan'anj, (n̄i ni'i yya né' sisi nuguan' xanga' huin si-nuguan' Yan'anj),

³⁶ ngaa n̄i sisi gahuin ninij, gui'yaj Yan'anj, n̄i sisi ga'n̄j Yan'anj ga'n̄j chruhua xungüi, ngaa n̄i asa' ga'ue gataj á re' sisi a'mi quí xi'í Yan'anj ngaa gatá gunun a ni é re' sisi da'n̄j Yan'anj huin únj. ³⁷ N̄i sisi nitaj si 'yaj s̄unj si-sun chrē, ngaa n̄i s̄i guxuman ruhua á re' n̄i'yaj á re' man'anj mánj. ³⁸ San̄i sisi yya 'yaj s̄unj si-sun chrē, ngaa n̄i nunj si nun xuman ruhua á re' n̄i'yaj ni é re' man'anj, san̄i hua xi'í guxuman ruhua á re' si sa' nico gui'yā aj. Da' s̄ij, ngaa n̄i x̄ajá á re' cuenta, n̄i guini'i a ni é re' sisi nne chrē ngāj, n̄i nnēj nga chrē nej. —Daj gataj Jesús.

³⁹ Ngaa n̄i gahuin ruhua ruhua' yún ni sij guida'a ni sij Jesús. San̄i guinani sí' rian ni sij.

⁴⁰ Ngaa n̄i gahui Jesús gan'anj ruhua' yún sij anéj chrej xinéj nnee gu'naj Jordán. N̄i gunáj sij yu'uj daj rian duguata' nnee sini Juan ni ngüi. ⁴¹ N̄i ga'na' nico ni ngüi rian Jesús. N̄i gataj ni sij:

—Xanga' ni nun gui'yaj Juan si sa' nico. San̄i gahuin yya daran' si gataj sij xi'í Jesús. —Gataj ni sij.

⁴² N̄i nico ni ngüi guxuman ruhua ni'yaj Jesús yu'uj daj.

11

Muerte de Lázaro

¹ Hué dan n̄i hua 'ngo tsínj a'nan' gu'naj sí' Lázaro. N̄i nne sí' xuman' Betania huin xánj yun'unj gu'naj María nga xugüij ún' Marta. ² (N̄i xica'uij Lázaro huin María. Hué ún' huin si gayanj nnee quin' daj dacój Jesús. N̄i naco dacój sí', gui'yaj ún' nga hueé ch̄ra ún'.) ³ Ngaa n̄i ga'n̄j n̄ungüej xica'uij Lázaro 'ngo nuguan' rian Jesús, gataj n̄ungüej unj:

—Ax̄a' tsínj 'i ruhuá re', san̄i a'nan' sij, Señor. —Daj gataj nuguan' ga'n̄j n̄ungüej unj rian Jesús.

⁴ N̄i ngaa gunun Jesús nuguan' daj, n̄i gataj sí':

—Sé si gahui' sij, gui'yaj xi'í da mánj. San̄i guiran' sij sisi ga'mi sa' ni ngüi xi't̄j huin da'n̄j Yan'anj nej. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nata' nuguan' daj rian sij.

⁵ Nj 'i ruhua Jesús ni'yaj sí' Marta nga María nga xica'uij nungüej ún' Lázaro. ⁶ Sanj gunáj sí' yahuij güi rian nne sí' ngaa gunun sí' sisi a'nan' Lázaro. ⁷ Ngaa síj nj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij:

—Gan'anj ruhua' yún né' estado Judea aj. —Daj gataj Jesús.

⁸ Nj gataj ni tsínj nico' Jesús:

—Rabí, cuanj nj gahuin ruhua ni tsínj israelita man yu'uj daj ga'ui' ni sij yej man'án re'. Nj un sin huin nj huin ruhua' re' gan'anj ruhua' yún re' yu'uj daj únj. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

⁹ Ngaa nj gataj Jesús:

—Sé si xanga' sisi xuhuij hora nicaj güi a'. Nj sisi chéj né' ne' guni'yanj, nj sj natuj né' mánj. Daj si xiguin yan'an xata' aj. ¹⁰ Sanj sisi chéj né' ne' nj, nj natuj né' xi'í si nitaj yan'an xiguin mánj. —Daj gataj Jesús.

¹¹ Ngaa guisíj ga'mi Jesús daj, nj gataj ruhua' yún sij:

—Atoj Lázaro tsínj nicaj dugüi' nga né'. Gan'an gan'anj jnanun ruhuaj sij. —Daj gataj Jesús.

¹² Yu'uj daj gataj ni tsínj nico' Jesús:

—Señor, sisi atoj sij, nj ganahuin sa' sij aj. —Daj gataj ni sij.

¹³ Nj da'nga' daj gataj Jesús si hua ni'í sí' si Lázaro hua gahui'. Sanj gani ruhua ni tsínj nico' Jesús sisi yya atoj Lázaro, gataj Jesús, ruhua ni sij.

¹⁴ Ngaa nj ga'mi nica Jesús rian ni sij. Nj gataj sí':

—Hua gahui' Lázaro aj. ¹⁵ Nj huin nia' ruhuaj sisi nun ganēj yu'uj daj ngaa gahui' sí'. Xi'í si gahui' sí', nj guxuman doj ruhua á re' ni'yaj á re' man'anj. Sanj gan'anj né' rian ngaj sij aj. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

¹⁶ Ngaa nj gataj tsínj gu'naj Tomás, huin tsínj gu'naj Dídimó nej gunun ango ni tsínj nico' Jesús:

—Gan'anj né' nj gahui' nuguan'an né' nga sij. —Daj gataj Tomás.

Jesús, la resurrección y la vida

¹⁷ Nj ngaa guisíj Jesús yu'uj daj, nj gataj ni ngüi gunun sij sisi guisíj gan'anj güi gachin' ni sij niman daj. ¹⁸ Nj nichrun' ngo si hua'nij kilómetro du'ua xuman' Betania ngaj xuman' Jerusalén. ¹⁹ Nj gan'anj ni'yaj nico ni ngüi israelita rian nne Marta nga María sisi nahuin nia' ruhua nungüej xugüi'ij unj. Daj si nani ruhua nungüej unj xi'í xica'uij unj gahui'.

²⁰ Nj ngaa gunun Marta sisi 'na' guisíj Jesús, nj gahui unj nahuin ra'a unj Jesús. Sanj gunáj María chruhua hue'. ²¹ Ngaa nj gataj Marta gunun Jesús:

—Señor, sisi nun gané re' cuanj, nj sj gahui' xica'ui' sa mánj. ²² Sanj ni'inj yyaj sisi daran' si achinj jni'yaj re' rian Yan'anj, nj riqui Yan'anj anj. —Daj gataj Marta.

²³ Ngaa nj:

—Gana'nij xica'uij re' aj. —Gataj Jesús.

²⁴ Nj:

—Ni'inj sisi gana'nij sij ngaa gana'nij ni niman güi ganahuíj xungüi' aj. —Gataj Marta gunun Jesús.

²⁵ Ngaa nj gataj Jesús:

—Huēj gu'i'yaj si gana'nij ni niman. Nj ga ni'na' niganj ni sij nga Yan'anj, gu'i'yá. Nj nunj si hua gahui' 'ngo tsínj xuman ruhua ni'yaj man'anj, sanj gana'nij sij, gu'i'yá aj. ²⁶ Nj daran' ni ngüi hua ni'na' mán, nj nitaj aman

gahui' niman ni sij sisi xuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij man'ānj. Xuman ruhuá re' nuguan' nan ní'. —Daj gataj Jesús gunun Marta.

²⁷ Ngaa n̄i gataj Marta:

—Xuman ruhuáj sisi hué re' huin Cristo da'n̄ij Yan'an̄j. N̄i ga'ná' re' chruhua xungüi nan, Señor. —Daj gataj Marta.

Jesús llora ante la tumba de Lázaro

²⁸ Ngaa guisij ga'mi unj nuguan' nan, n̄i gan'an̄j gaquinj unj xugüi'ij unj, María. N̄i gataj hūi unj gunun María:

—Niquin' Maestro aquínj sij man'án re' aj. —Daj gataj Marta gunun María.

²⁹ N̄i ngaa gunun María nuguan' daj, n̄i naxuman yoṓ unj gan'an̄j n̄i'yaj unj rian niquin' Jesús. ³⁰ San̄i nun güin gahuin gatúj Jesús xuman' daj. Hua guē niquin' sij rian nari' Marta sij.

³¹ Ngaa n̄i ni ngüi israelita man chruhua hue', n̄i ngüi a'mi ngā María xi'í niman gahui', n̄i guini'i ni sij sisi naxuman yoṓ ún' gan'an̄j ún'. N̄i gani ruhua ni sij sisi gan'an̄j ún' gāco ún', ruhua ni sij. N̄i guinico' ni sij r̄yco ún' gan'an̄j ni sij.

³² N̄i ngaa guisij María rian niquin' Jesús, n̄i guini'i ún' man'an sí'. Ngaa ni ganiquin' ráj dācoj ún' rian sí'. N̄i gataj ún':

—Señor, sisi nun gané re' nan cuanj, n̄i s̄i gahui' xica'uī sa mánj. —Gataj María gunun Jesús.

³³ N̄i ngaa guini'i Jesús sisi aco María ngā ni ngüi israelita ga'nā' ngā ún', n̄i ducu ganani ruhua sí'. ³⁴ Ngaa n̄i gataj sí':

—N̄i a gachin' ni é re' únj. —Daj gataj Jesús.

Ngaa n̄i:

—Ḡun' n̄i'yáj re', Señor. —Gataj ni sij.

³⁵ Ngaa n̄i gaco Jesús aj. ³⁶ Yu'uj daj gataj ni ngüi israelita:

—N̄i'yaj á re' si ducu 'i ruhua sij ni'yaj sij tsínj gahui' daj. —Daj gataj ni sij.

³⁷ San̄i gataj gō'ngo ni sij:

—Hué tsínj nan gui'yaj naxí'nij rian 'ngō tsínj duri. N̄i sisi hué daj nucuaaj sij, n̄i un sin huin n̄i ga'nin' ruhua sij sisi gahui' Lázaro únj. —Daj gataj ni sij.

Resurrección de Lázaro

³⁸ Ngaa n̄i ducu ganani ruhua Jesús. N̄i gahuin nichrun' sij rian gachin' ni sij Lázaro huin 'ngō huej. N̄i hua ránj 'ngō yej xāchij rian yu'uj. ³⁹ Ngaa n̄i:

—Ḡuxun a ni é re' yej aj. —Gataj Jesús.

Ngaa n̄i gataj Marta xica'uij tsínj gahui' daj gunun Jesús:

—Señor, san̄i ga guin' ri'yuj sij si guisij gan'an̄j güi ngaj sij aj. —Daj gataj Marta.

⁴⁰ Ngaa n̄i gataj Jesús gunun unj:

—Hua gatā gunún re' sisi ḡuxuman ruhuá re' n̄i'yaj re' man'ānj, ngaa n̄i guini'í re' sisi nucuaaj guj'yaj Yan'an̄j an̄j. —Daj gataj Jesús.

⁴¹ Ngaa n̄i guxun ni sij yej rian gachin' ni sij n̄iman. N̄i guini'yaj Jesús xata', n̄i gataj sí':

—Tata chré', guruhúa re' si gunún re' si-nuguan'ānj. ⁴² Ni'n̄inj sisi n̄iganj unún re' nuguan' a'mī. San̄i a'mī nuguan' nan sisi gunun ni ngüi mán

yu'uj nan ngāj sisj guxuman ruhua ni sij si hué re' huin si ga'núj ga'nāj chruhua xungüi nan. —Daj gataj Jesús gunun Yan'anj.

⁴³ Ngaa guisj gataj Jesús nuguan' daj, n̄ nucuj agujáj sij. N̄ gataj sij: —Lázaro, gahui so' ga'na' so' aj. —Daj gataj Jesús agujáj sij.

⁴⁴ Ngaa n̄ gahui tsínj gahui' daj. N̄ anumi ra'a sij nga dacój sij atsij da gahui sij. N̄ hua ránj rian sij 'ngō paño. Ngaa n̄ gataj Jesús:

—Nachi a ni é re' atsij, n̄ ga'ue gan'anj sij aj. —Daj gataj Jesús.

El complot para matar a Jesús

⁴⁵ N̄ guini'i ni ngüi israelita ni ngüi ga'na' nga María si gui'yaj Jesús. Xi'í daj guxuman ruhua nico ni sij guini'i ni sij Jesús. ⁴⁶ Sanj gan'anj ñata' ango da'aj ni sij rian ni tsínj fariseo si gui'yaj Jesús. ⁴⁷ Ngaa n̄ nahuin yu' ni tsínj fariseo nga ni chrej a'nin' rian ni chrej, gui'yaj ni sij 'ngō junta. N̄ gataj ni sij:

—N̄ un sin gui'yaj né' ruhua á re' únj. Daj si tsínj daj 'yaj nico si sa' digyán sij rian ni ngüi aj. ⁴⁸ Sisj ga'nin' ruhua né', n̄ guxuman ruhua daran' ni ngüi guini'yaj ni sij sí'. Hué dan n̄ ga'na' ni tsínj nicaj sun ni tsínj romano, n̄ duguane ni sij si-nuhui né'. N̄ jñahui ni sij xánj né' nej. —Daj gataj ni sij gunun ni dugüi' ni sij.

⁴⁹ Sanj ga'mi 'ngō dugüi' ni sij huin tsínj gu'naj Caifás, huin sí' chrej huin rian n̄n' yo' daj. N̄ gataj sí':

—Nun ni'i a ni é re' mánj. ⁵⁰ N̄ nitaj si acaj ni é re' cuenta sisj sa' gahui' urin tsínj daj xi'í ni ngüi. Ngaa n̄ sé daran' né' ni tsínj israelita ganahuij mánj. —Daj gataj Caifás gunun ni sij.

⁵¹ Sanj nun gataj Caifás nuguan' daj güenda man'an sij. Sanj rian huin sí' chrej huin rian n̄n' yo' daj, n̄ ga'mi sí' si-nuguan' Yan'anj sisj gahui' Jesús xi'í ni ngüi israelita. ⁵² N̄ sé xi'í urin ni ngüi israelita huin gahui' Jesús mánj. Sanj gahui' sij sisj nahuin chre' daran' ni ngüi huin da'núj Yan'anj huin ni ngüi gaxa'ni chruhua xungüi, gui'yaj sij.

⁵³ Ngaa n̄ asj güi daj, n̄ daga'mi dugüi' ni sij sisj dagahui' ni sij Jesús.

⁵⁴ Hué dan n̄ nun gache renga' Jesús scanij ni ngüi israelita ga' mánj. Sanj gahui sij estado Judea gan'anj sij 'ngō yu'uj ngaj ñichrun' quij gui'yanj ñaco 'ngō xuman' gu'naj Efraín. N̄ yu'uj daj gunáj sij nga ni tsínj nico' sij.

⁵⁵ Ngaa n̄ gahuin ñichrun' gui'yanj pascua gui'yaj ni tsínj israelita. N̄ gahui ni ngüi mán gō'ngo ni xuman' gan'anj ni sij xuman' Jerusalén. Daj si huin ruhua ni sij nagui'yaj sa' ni sij man'an ni sij rian Yan'anj daj rún' ataj si-lej Moisés ngaa achin gahuin gui'yanj pascua. ⁵⁶ N̄ achéj ni sij nano' ni sij Jesús. N̄ nachínj snan'anj ni sij ni dugüi' ni sij mán ni sij chruhua nuhi. N̄ gataj ni sij:

—Daj ani ruhua ni é re' únj. Ga'na' sij gui'yanj nan ní', asj sj ga'na' sij sa'. —Daj gataj ni sij.

⁵⁷ N̄ hua ga'nin' ni tsínj fariseo nga ni chrej a'nin' sun rian ni ngüi. N̄ gataj snan'anj ni sij rian ni sí' sisj guini'i ni sí' n̄ a nne Jesús, n̄ gan'anj ñata' ni sí' rian ni sij. Ngaa ni ga'ue güida'a ni sij Jesús, ruhua ni sij.

12

Jesús es ungido en Betania

¹ N̄ ngaa achin yatan' güi gahuin gui'yanj pascua, n̄ gan'anj Jesús xuman' Betania rian nne Lázaro tsínj ganánj scanij ni niman, gui'yaj

Jesús. ² Nĭ gahuin sti'nĭ Jesús, gui'yaj ni sij. Nĭ anicaj Marta si xa ni sij. Nĭ nne Lázaro rian mesa xa sij nga Jesús. ³ Ngaa nĭ nicaj María 'ngo gaga' nun gasiti guin' daj gu'naj-á' nardo ga'na' ún' rian nne Jesús. Nĭ du'ue nĭn' ruhua-á'. Nĭ garij ún' dacóJ Jesús. Ngaa nĭ naru'ui ún' nga hueé chra ún'. Nĭ ga guin' daj chruhua hue', gui'yaj gasiti daj.

⁴ Ngaa nĭ nne Judas da'nĭj Simón huin si' 'ngo tsínj nico' Jesús. Nĭ tsínj naga'ui' Jesús rian ni tsínj nicaj sun huin si'. ⁵ Nĭ gataj sí':

—Nĭ un sin huin nĭ nun gane' gasiti nan sisi guiri' né' hua'nĭj ciento denario san'anĭ chraçuij né' ni ngüi niqúi únĭj. —Daj gataj Judas.

⁶ Sanĭ nitaj si nahuij ruhua Judas ni'yaj sij ni ngüi niqúi mánĭj. Maan si dugumi sij bolsa nun si-san'anĭ daran' ni sij. Nĭ guida'a sij si-san'anĭ ni si' gutin' sij. Daj si huin sij 'ngo tsínĭj tu'. ⁷ Ngaa nĭ gataj Jesús gunun Judas:

—Ga'nin' ruhua ré' si hué daj 'yaj ún' nga gasiti nan xi'í güi gachin' ni sij yünĭj. ⁸ Nĭ ya'yoj nne ni ngüi niqúi scanĭj ni é ré'. Sanĭ sé si gane nĭganĭ man'anĭj nga á ré' mánĭj. —Daj gataj Jesús.

El complot contra Lázaro

⁹ Ngaa nĭ gunun nico ni ngüi israelita sisi nne Jesús xuman' Betania. Ngaa nĭ gan'anĭ ni sij xuman' daj. Nĭ sé urin Jesús gan'anĭ ni'yaj ni sij. Sanĭ gan'anĭ ni'yaj ni sij Lázaro huin tsínĭj ganá'nĭj scanĭj ni níman, gui'yaj Jesús. ¹⁰ Sanĭ uyan daga'mi dugüi' ni chrej a'nin' sisi dagahui' ni sij Lázaro nej. ¹¹ Daj si xi'í Lázaro huin sisi gahuin nĭni nico ni ngüi israelita sisi guxuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij Jesús.

La entrada triunfal en Jerusalén

¹² Ngaa nĭ ango güi nĭ gunun daran' ni ngüi ga'na' rian gahuin gui'yanĭ pascua sisi 'na' Jesús chrej gatu sí' xuman' Jerusalén. ¹³ Ngaa nĭ ga'nin' ni sij ra'a yun. Nĭ ghui ni sij du'ua xuman' gan'anĭ naçaj ni sij Jesús. Nĭ gaguáj ni sij. Nĭ gataj ni sij:

—Ga sa' hueé rian tsínĭj 'na' rian si-xugüi Señor. Sa' hueé huin si-rey ni tsínĭj israelita. —Daj gataj ni sij gaguáj ni sij.

¹⁴ Ngaa nĭ nari' Jesús 'ngo urruj. Nĭ guitáj sij xú'. Daj si hué daj gataj rian si-nuguan' Yan'anĭj:

¹⁵ Sĭ guxu'ui' ni é ré' huin ín ré' ni ngüi man xuman' Sión. Daj sij 'na' si-rey ni é ré' táj sij 'ngo urruj da'nĭj urruj xa'na. Hué daj gataj si-nuguan' Yan'anĭj.

¹⁶ Asĭj sini nĭ nun gara da'nga' ruhua ni tsínĭj nico' Jesús xi'í si guiran' sí'. Sanĭ ngaa guisĭj ganahuin 'ueé Jesús, gui'yaj Yan'anĭj, nĭ nanun ruhua ni sij sisi hua garun ni sí' nuguan' nan xi'í Jesús. Nĭ nanun ruhua ni sij sisi da'nga' daj gui'yaj ni ngüi nga Jesús.

¹⁷ Nĭ ni ngüi guini'i ngaa gaquínĭj Jesús Lázaro sisi ghui sí' chruhua yu'uj, nĭ nata' ni sij rian dugüi' ni sij si guini'i ni sij ngaa ganá'nĭj Lázaro scanĭj ni níman, gui'yaj Jesús. ¹⁸ Xi'í si gunun ni ngüi sisi gui'yaj Jesús si sa' nico daj, nĭ gan'anĭj naçaj ni sij Jesús. ¹⁹ Sanĭ gataj ni tsínĭj fariseo gunun ni dugüi' ni sij:

—Nĭ'yaj á ré'. Nĭ sĭ guiri' né' yyaj ga mánĭj si daran' ni ngüi huaj nga sij. —Daj gataj ni sij.

²⁰ Nĭ gan'anĭj go'ngo ni tsínĭj griego xuman' Jerusalén rian gunun gui'yanĭ daj. Nĭ ga'mi sa' ni sij rian Yan'anĭj, ruhua ni sij. ²¹ Nĭ gahuin nĭchrun' ni sij

rian tsínj gu'naj Felipe huin sí' 'ngo tsínj 'na' xuman' Betania 'ngo xuman' ngaj estado Galilea. Nj gachínj jni'yaj ni sij rian sí'. Nj gataj ni sij:

—Señor, ruhua ni únj guñi'i únj Jesús. —Daj gataj ni sij.

²² Ngaa nj gan'anj Felipe gataj sí' nuguan' daj rian tsínj gu'naj Andrés. Ngaa nj gan'anj nungüej sí' gan'anj ñata' sí' rian Jesús. ²³ Ngaa nj gataj Jesús:

—Yyaj guisij güi sisi ganahuin 'ueé da'nj ni ngüi huin man'anj. ²⁴ Xanga' atā rian án re' sisi daj rún' hua çan trigo huin né'. Nj sisi sj guinij 'ngo çan trigo riqui yo'ój gahui'-í', nj rún' hua çan daj hué daj hua-á' guna-á'. Sanj sisi gahui'-í', nj xira'-á', nj ayu nico çan chra-á'. ²⁵ Hué dan nj tsínj ña'uej ruhua gahui' ngāj, nj ga ni'ya sij. Sanj tsínj ga'uej ruhua gahui' xi'tj chruhua xungüi nan, nj gane niganj niman sij aj. ²⁶ Nj tsínj huin ruhua gu'yaj sun riánj, nj hua ñan guñico' sij man'anj. Nj rian ganēj, nj hué yu'uj daj gane tsínj 'yaj sun riánj nej. Nj guñun yan'anj chrē tsínj 'yaj sun riánj.

²⁷ 'Yyaj nj ducu nani ruhuāj. Nj un sin huin gatā gunun Yan'anj únj. Gatā gunun Yan'anj sisi ñaçaj Yan'anj man'anj rian sayun, ruhua á re' ní'. Sé daj gatā gunun Yan'anj mánj. Daj si xi'í si guñran'anj sayun ga'nāj chruhua xungüi. —Daj gataj Jesús gunun nungüej tsínj daj.

²⁸ Ngaa nj gataj Jesús gunun Yan'anj:

—Gu'yáj re' sisi ga'mi sa' 'ueé ni ngüi xi'í si-xugüi re' huín re' chrē. —Daj gataj Jesús.

Ngaa nj gunun ni ngüi mán nga Jesús si ga'mi Yan'anj xata'. Nj gataj Yan'anj:

—Hua nahuin 'ueé si-xugüi. —Daj gataj Yan'anj gunun Jesús.

²⁹ Nj gataj ni ngüi mán nga Jesús sisi gaguáj du'ui gunun ni sij. Sanj gataj ango da'aj ni sij sisi ga'mi 'ngo ángel rian Jesús. ³⁰ Ngaa nj gataj Jesús gunun ni sij:

—Sé xi'tj huin si ga'mi Yan'anj nuguan' nan mánj. Sanj ga'mi Yan'anj sisi gara da'nga' ruhua á re' aj. ³¹ Yyaj nj ñagui'yaj yya Yan'anj nga si-gaquin' ni ngüi man chruhua xungüi. Nj yyaj nj guñri anéj Yan'anj sichre huin achij chruhua xungüi nan. ³² Sanj ngaa godoco' ni sij man'anj xata' rian rugutsj, ngaa nj ga'na' daran' ni ngüi riánj, gu'yā. —Daj gataj Jesús gunun ni ngüi.

³³ Nj xi'í nuguan' daj digyán Jesús rian ni ngüi daj gahui' sí' guñico' sí' rian rugutsj.

³⁴ Ngaa nj gataj ni ngüi gunun Jesús:

—Gataj rian si-ley Yan'anj sisi gane niganj Cristo. Ngaa nj un sin huin nj ataj man'án re' sisi doco' ni sij da'nj ni ngüi xata' únj. Nj un tsínj huin da'nj ni ngüi, ruhua á re' únj. —Daj gataj ni sij.

³⁵ Xi'í daj gataj Jesús:

—Doj güi ga si guñiguin yan'an scanij ni é re'. Ngaa nj gache ni é re' rian xiguin hua. Ngaa nj sj gachej ni é re' rian rumi' mánj. Daj si tsínj achéj rian rumi', nj nun ni'í sij nj a achéj sij mánj. ³⁶ Nj ngaa xiguin yan'an rian án re', nj guxuman ruhua á re' ni'yaj á re' yan'an daj. Ngaa nj guñiguin rian gachej a ni é re', gu'yaj yan'an daj. —Daj gataj Jesús.

Incredulidad de los judíos

Nj ngaa guisij gataj Jesús ni nuguan' daj, nj gan'anj guñixij huñ sij rian ni ngüi. ³⁷ Nj nunj si gu'yaj Jesús nico si sa' guñi'i ni ngüi daj, sanj nun

guxuman ruhua ni sij guini'yaj ni sij sí'. ³⁸ Daj si hua niñan gahuin yya si-nuguan' Isaiás tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. Nj gataj sí': Señor, un sin huin nj doj ni ngüi guxuman ruhua nuguan' nata' ni únj gunun ni sij únj.

Nj un sin huin nj na'ue gara da'nga' ruhua ni sij daj nucuj Señor únj. Daj gataj Isaiás. ³⁹ Nj xi'í ango nuguan' gataj Isaiás, nj na'ue guxuman ruhua ni tsínj israelita ni'yaj ni sij Jesús. Nj gataj Isaiás:

⁴⁰ Nj garánj rian ni ngüi xi'í si na'uej ruhua ni sij gunun ni sij.

Ngaa nj sj ga'ue guini'i ni sij mánj.

Nj nun ga'ue gatu si-nuguan'anj niman ni sij mánj.

Nj na'ue nancicaj ruhua ni sij.

Ngaa nj sj ga'ue nahuin sa' niman ni sij, gui'yā mánj.

Daj gataj Yan'anj garun tsínj gu'naj Isaiás asij ná.

⁴¹ Hué daj ga'mi Isaiás xi'í si guini'i sij si hua sa' 'ueé Jesús. Yu'uj daj ga'mi sij xi'í sí'.

⁴² Sanj guxuman ruhua nico ni tsínj israelita ni tsínj huin achij guini'i ni sij Jesús. Sanj nun ga'mi renga' ni sij sísj guxuman ruhua ni sij rian ni ngüi xi'í si xu'ui' ni sij ni'yaj ni sij ni tsínj fariseo. Daj si sísj gunun ni sí', nj guiri ni sí' ni sij chruhua nuhui, ruhua ni sij. ⁴³ Daj si garan' ruhua ni sij si ga'mi sa' ni ngüi xi'í ni sij daj nga si ga'mi sa' Yan'anj xi'í ni sij aj.

Las palabras de Jesús juzgarán a los hombres

⁴⁴ Ngaa nj ga'mi nucuj Jesús. Nj gataj sij:

—Tsínj guxuman ruhua ni'yaj man'anj, nj sé urñj guxuman ruhua sij. Sanj hué daj guxuman ruhua sij ni'yaj sij chrē huin si ga'nij ga'nāj chruhua xungüi nan. ⁴⁵ Tsínj ni'i man'anj, nj hué daj ni'i sij si ga'nij ga'nāj chruhua xungüi nan nej. ⁴⁶ Huéj huin yan'an ga'na' xiguin chruhua xungüi. Ngaa nj daran' ni ngüi guxuman ruhua ni'yaj man'anj, nj sj gachej ni sij rian rñmi' mánj.

⁴⁷ Nj hua 'ngo tsínj unun si-nuguan'anj. Sanj na'uej ruhua sij dagahuin sij si atā gunun sij. Ngaa nj séj huin tsínj guta' gaquin' rian tsínj da mánj. Daj si sé si ga'nāj guta' gaquin' rian ni ngüi man chruhua xungüi mánj. Sanj ga'nāj sísj ganacā ni sij aj. ⁴⁸ Tsínj dancicaj man'anj, nj na'uej ruhua sij gunun sij si-nuguan'anj, nj a hua si gui'yaj castigo sij. Daj si xi'í si nun gunun sij nuguan' ga'mi gunun sij, nj gahuin castigo sij güi nagui'yaj yya Yan'anj si-gaquin' ni ngüi. ⁴⁹ Nj sé si a'mi güenda man'anj. Hué chrē si ga'nij ga'nāj chruhua xungüi nan huin si ga'nin' sun riñj daj ga'mi. ⁵⁰ Nj ni'ñj sísj si-nuguan' chrē 'yaj sísj gane niganj ni ngüi. Ngaa nj daj rún' ga'nin' chrē sun riñj, nj hué daj a'mi nej. —Daj gataj Jesús.

13

Jesús lava los pies a sus discípulos

¹ Hué dan nj ngaa achin guisij güi gahuin gui'yanj pascua, nj hué ni'i Jesús sísj hua guisij hora gahui sij chruhua xungüi nan nan' sij rian nne chrej sij. Nj niganj 'i ruhua sij ni'yaj sij ni tsínj guinicaj dugüi' nga sij chruhua xungüi nan. Nj hué daj gui'yaj sij da güi nan' sij xata'. ² Nj xa sti'nj Jesús nga ni tsínj nicaj dugüi' nga sij. Nj hua diga'mi sichre niman Judas da'nij Simón Iscariote sísj naga'ui' sí' Jesús ra'a ni tsínj nicaj sun dagahui' ni sí'. ³ Nj ni'i Jesús sísj ga'ui' chrej sij daran' sun rian sij. Nj

ni'i sij sisi ga'na' man'an sij rian Yan'anj. Ni ni'i Jesús sisi guinan' sij rian Yan'anj nej. ⁴ Hué dan ni ngaa guisij xa sti'ni ni sij, ni naxuman Jesús rian mesa. Ni guiri sij si-gató sij. Ni numij sij 'ngo atsiy toalla gatin sij. ⁵ Ngaa ni gara sij nnee chruhua guruj yo'ój. Ni gaxi'i sij na'nin' sij dacój ni tsinj nico' sij. Ni naru'ui sij nga toalla anumi gatin sij daj. ⁶ Sanj ngaa huaj sij na'nin' sij dacój Simón Pedro, ni gataj sí':

—Señor, ni gana'nin' man'an re' dacō, ruhuá re' ní'. —Daj gataj Pedro.

⁷ Ngaa ni:

—Yyaj ni nun ni'í re' si 'yā. Sanj ne' rucu ni gara da'nga' ruhuá re' aj. —Daj gataj Jesús.

⁸ Ngaa ni:

—Nitaj aman na'nin' re' dacō mánj. —Gataj Pedro.

Ngaa ni gataj Jesús:

—Sisi si na'nij dacój re', ni si ga'ue gahuin re' tsinj guinicaj dugüi' ngāj mánj. —Daj gataj Jesús.

⁹ Ngaa ni:

—Sé urin dacō na'nin' re', sanj na'nin' re' ra'āj nga chrāj nej. —Daj gataj Pedro.

¹⁰ Ngaa ni gataj Jesús:

—Ni sisi da guisij gane né', ni urin dacój né' huin si na'nin' né' mánj. Daj si hua sa' né'. Ni hua sa' niman an re'. Sanj sé si hua sa' niman daran' ni é re' mánj. —Daj gataj Jesús.

¹¹ Ni hua ni'i Jesús un tsinj huin si naga'ui' sij ra'a ni tsinj nicaj sun. Xi'í daj gataj Jesús: “Nun hua sa' niman daran' ni é re'.” Daj gataj Jesús.

¹² Ngaa guisij na'nin' Jesús dacój ni tsinj nico' sij, ni nanun sij si-gató sij. Ni gan'anj gane ruhua' yün sij rian mesa. Ni gataj sij gunun ni sí':

—Ni'í a ni é re' un xi'í gui'yā daj nga ni é re' ní'. ¹³ Dugu'naj ni é re' Maestro man'anj. Ni ataj ni é re' sisi Señor huinj. Ni dugu'naj a'mi a ni é re' xanga' aj. ¹⁴ Ngaa ni huinj Maestro nga Señor rian an re'. Sanj na'nij dacój ni é re'. Ni xi'í daj hua nian si na'nin' a ni é re' dacój dugüi' ni é re' aj. ¹⁵ Ni hué daj huin 'ngo da'nga' digyānj rian an re' sisi guiy'yaj ni é re' daj rún' gui'yā. ¹⁶ Xanga' atā gunun a ni é re' sisi nitaj si huin achij 'ngo moso rian si-xuru'ue sij. Ni nitaj si huin achij tsinj gan'anj sun rian tsinj gan'anj sij. ¹⁷ Ni hua gunun a ni é re' ni nuguan' nan. Ngaa ni sisi guiy'yaj á re' ni nuguan' nan, ni gahuin 'uee rian an re' aj. ¹⁸ Nitaj si a'mi xi'í daran' ni é re' mánj. Daj si ni'inj un si huin ganacüj. Sanj hua nian gahuin yya daj rún' gataj rian si-nuguan' Yan'anj: “Tsinj xa chrachrúnj ngāj, ni nanicaj sij gunun' sij ngāj.” Hué daj gataj rian si-nuguan' Yan'anj.

¹⁹ 'Asij yyaj atā gunun a ni é re' ngaa achin gahuin nuguan' daj. Ngaa ni guxuman ruhua á re' sisi huéj huin Cristo ngaa guini'í a ni é re' si gujan'anj. ²⁰ Xanga' atā rian an re' sisi tsinj nahuin ra'a 'ngo tsinj ga'nij gan'anj, ni nahuin ra'a sij man'anj nej. Ni tsinj nahuin ra'a man'anj, ni nahuin ra'a sij si ga'nij ga'nāj aj. —Daj gataj Jesús.

Jesús anuncia la traición de Judas

²¹ Ngaa guisij gataj Jesús nuguan' daj, ni nin' ruhua ganani ruhua sij. Ni gataj sij gunun ni sí':

—Xanga' atā gunun a ni é re' sisi 'ngo ni é re' huin si naga'ui' man'anj ra'a ni tsinj ga'na' guida'a yünj. —Daj gataj Jesús.

²² Ngaa n̄i gax̄i' i ni tsínj nico' sij ni'yaj ni sí' rian go'ngo dugüi' ni sí'. Daj si nun ri' ruhua ni sij ʷn tsínj xi' i ga'mi Jesús. ²³ N̄i 'i ruhua Jesús ni'yaj sij 'ngo tsínj nico' sij. N̄i nne tsínj daj xi'n̄ij Jesús. ²⁴ Ngaa n̄i digyán ra'a Simón Pedro tsínj daj sis̄j n̄achin' snan'an̄j sí' ʷn tsínj rian a'mi Jesús. ²⁵ Ngaa n̄i ngaj sí' rian xi'yanj Jesús nachin' snan'an̄j sí' Jesús. N̄i gataj sí': —Señor, ʷn tsínj huin únj. —Daj gataj sí'.

²⁶ Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Jni'yā doj chrachrúnj ga'uij. N̄i hué tsínj rian ga'uij daj, hué sij huin nánj. —Daj gataj Jesús.

Hué dan n̄i jni'yaj Jesús doj chrachrúnj. N̄i ga'ui' sij rian tsínj gu'naj Judas da'núj Simón Iscariote. ²⁷ N̄i ngaa guis̄j guida'a Judas chrachrúnj daj, n̄i gatúj sichre Satanás chruhua niman sij. Ngaa n̄i:

—Rá'yanj guiy'áj re' si huin ruhua re' guiy'áj re' nánj. —Gataj Jesús gunun Judas.

²⁸ San̄i ni a 'ngo ni tsínj nne rian mesa daj nun guini' i ʷn sin gataj Jesús nuguan' daj rian Judas. ²⁹ N̄i Judas huin tsínj nicaj si-s̄an'an̄j ni sij. Ngaa n̄i gani ruhua go'ngo ni sij sis̄j huin ruhua Jesús sis̄j gujran Judas ni ras̄un gujri' ni sij rian gahuin guiy'an̄j, as̄i ga'ui' sí' doj rian ni ngüi' niq̄ui.

³⁰ Ngaa guis̄j guida'a Judas chrachrúnj daj, n̄i gahui sij xe' hua ni gan'an̄j sij. ³¹ Ngaa guis̄j gan'an̄j Judas, n̄i gataj Jesús gunun ango ni sí':

—Yyaj n̄i gujini' i ni ngüi' sis̄j sa' n̄in' ruhua ganahuin̄j huin̄j da'n̄ij ni ngüi. N̄i xi' i daj gujini' i ni ngüi' sis̄j sa' n̄in' ruhua huin Yan'an̄j. ³² N̄i sis̄j gujini' i ni ngüi' sis̄j sa' n̄in' ruhua huin man'an̄j, guiy'aj rá'yanj Yan'an̄j nej. ³³ Rún' huin da'n̄i huin a ni é re' riánj. N̄i yyaj n̄i doj gan̄ej ngā á re'. N̄i n̄ano' a ni é re' yünj. N̄i daj rún' gatā gunun ni tsínj israelita, n̄i da'nga' daj atā rian án re' yyaj sis̄j s̄i ga'ue gan'an̄j án re' rian gan'an̄j mánj. ³⁴ N̄i a'n̄ij sun rian án re' huin 'ngo nuguan' n̄aca sis̄j gahuin 'i ruhua á re' ni'yaj á re' dugüi' a ni é re'. N̄i daj rún' 'i ruhuāj ni'yā ni é re', n̄i da'nga' daj guiy'aj a ni é re' ngā dugüi' a ni é re' aj. ³⁵ Sis̄j 'i ruhua ni dugüi' ni man'an̄j án re', ngaa n̄i gujini' i daran' ni ngüi' sis̄j hué ni é re' huin ni tsínj nico' man'an̄j. —Daj gataj Jesús.

Jesús anuncia la negación de Pedro

³⁶ Ngaa n̄i nachínj snan'an̄j Simón Pedro Jesús. N̄i gataj sij:

—Señor, n̄i a gan'an̄j re' únj. —Gataj Pedro.

Ngaa n̄i:

—Rian gan'an̄j n̄i s̄i gahuin nucuáj re' gan'an̄j re' ngāj mánj. San̄i da rucu n̄i ga'ue gujnicō' re' man'an̄j. —Daj gataj Jesús.

³⁷ Ngaa n̄i gataj Pedro:

—Señor, ʷn sin huin n̄i s̄i gahuin nucuā gujnicōj acuan' so' únj. Hua n̄ica ruhuāj gahuij xi' i re' aj. —Gataj Pedro gunun Jesús.

³⁸ Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Hua n̄ica x̄anga' ruhua re' gahui' re' xi'ij ní'. X̄anga' atā gunun re': As̄ij nun gaguaj do'loj du'ua xú', n̄i gataj re' huā'nij sis̄j nun ni' i re' man'an̄j. —Daj gataj Jesús gunun Pedro.

¹ Ngaa n̄i gataj Jesús gunun ni sij:

—S̄i guiriun ruhua á re' mánj. Guxuman ruhua á re' n̄i'yaj á re' Yan'anj, n̄i hué daj guxuman ruhua á re' n̄i'yaj á re' man'anj nej. ² Ducuā chrē n̄i hua n̄in' ruhua rian gane a ni é re'. Sis̄i sé daj huin, n̄i s̄i gataj snan'an gunun a ni é re' sis̄i gan'an gūi'yaj xugū̄i rian gūiman án re' mánj. ³ Ngaa gūis̄ij gan'an gūi'yaj xugū̄i rian gūiman án re', n̄i ga'na' yūnj. N̄i nicā gan'an ni é re' sis̄i gane nuguan'an né'. ⁴ N̄i ni' ni é re' ni a gan'an. N̄i ni' ni é re' chrej nej. —Daj gataj Jesús gunun ni ts̄ínj nico' sij.

⁵ Ngaa n̄i gataj ts̄ínj gu'naj Tomás.

—Señor, nun ni' ni únj n̄i a gan'anj re'. Ngaa n̄i asa' ga'ue gūini'i ni únj chrej gan'anj re' únj. —Gataj Tomás gunun Jesús.

⁶ Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Huē huin chrej daj. N̄i huē huin nuguan' xanga' nej. N̄i huē 'yaj si hua n̄i'na' n̄iganj ni ngū̄i. Sis̄i s̄i ga'uej ruhua 'ngo ts̄ínj daj gūnico' sij man'anj, n̄i nitaj aman gūis̄ij sij rian nne chrē mánj. ⁷ Sis̄i ni' ni é re' man'anj, n̄i hué daj ni' ni é re' chrē nej. Asij yyaj n̄i ni' ni é re' chrē. —Daj gataj Jesús.

⁸ Ngaa n̄i gataj ts̄ínj gu'naj Felipe:

—Señor, dígyán re' chrej né' gūini'i únj. Ngaa n̄i ga'huin yya ruhua únj. —Gataj Felipe.

⁹ Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Felipe, ʔn sin huin n̄i nun ni' re' yūnj, n̄i hua ná nicaj dugū̄i' nuguan'an né' únj. Ts̄ínj ni' man'anj, n̄i ni' sij chrē nej. Asa' ga'ue gataj re' si dígyánj chrē, n̄i nne chrē nimānj ní'. ¹⁰ Nun ni' re' sis̄i nnēj niman chrē, n̄i nne chrē nimānj ní'. N̄i huin ruhuaj gata sis̄i urin únj huin anj. N̄i ni nuguan' a'm̄i gunun ni é re' sé si a'm̄i guenda man'anj. San̄i chrē nne ngā huin si 'yaj sun daran' sun 'yaj sūnj. ¹¹ Guxuman ruhua á re' sis̄i nnēj niman chrē, n̄i nne chrē nimānj nej. N̄i sis̄i nitaj, n̄i guxuman ruhua ni é re' n̄i'yaj á re' man'anj xi'í sun 'yaj sūnj anj. ¹² Atā xanga' rian án re': Ts̄ínj xuman ruhua ni'yaj man'anj, n̄i ga'ue gūi'yaj sun sij daj rún' 'yaj sun man'anj. N̄i ga'ue gūi'yaj sij si sa' doj daj nga man'anj xi'í si nan'anj rian chrē. ¹³ N̄i gūi'yā daran' si achínj jni'yaj ni é re' rian chrē xi'í si nico' ni é re' man'anj. Hué dan n̄i ga'mi sa' ni ngū̄i xi'í Yan'anj, gūi'yā hūnj da'n̄ij Yan'anj. ¹⁴ N̄i gūi'yā daran' si achínj jni'yaj ni é re' riánj xi'í si nico' ni é re' man'anj.

¹⁵ 'Sis̄i xanga' 'i ruhua á re' ni'yaj á re' yūnj, ngaa n̄i dagahuin a ni é re' ni nuguan' a'n̄ij sun rian án re' aj. ¹⁶ N̄i gach̄inj jni'yā sis̄i ga'nij chrē ango si chracuij a ni é re'. N̄i huej huin Espiritu Santo. N̄i n̄iganj gane Espiritu Santo nga á re' aj. ¹⁷ N̄i n̄inanj nuguan' xanga' dígyán Espiritu Santo rian ni ngū̄i man chruhua xungū̄i gaquin' nan. N̄i s̄i gahuin nucauj ni sij nahuin ra'a ni sij Espiritu Santo si na'ue gūini'i ni sij sí'. San̄i ni' ni é re' sí' xi'í si nne Espiritu Santo nga ni é re'. N̄i gane sí' niman ni é re' nej. ¹⁸ Nitaj si dunā urin ni é re' mánj. Nanicaj ruhua' yūnj ga'nāj rian án re'. ¹⁹ Doj achin n̄i s̄i gūini'i ni ngū̄i man chruhua xungū̄i gaquin' nan man'anj mánj. San̄i gūini'i a ni é re' yūnj anj. N̄i ga n̄i'na' n̄iganj án re' xi'í si hua n̄i'na' n̄iganj man'anj. ²⁰ N̄i gūini'i a ni é re' man'anj. N̄i xacaj a ni é re' cuenta sis̄i nnēj niman chrē. N̄i nne a ni é re' niman man'anj. N̄i nnēj niman ni é re' nej. ²¹ Ts̄ínj nahuin ra'a si-nuguan'anj, n̄i dagahuin sij nej, n̄i hué ts̄ínj daj huin si dígyán yya riánj sis̄i 'i ruhua sij ni'yaj sij

man'anj. Nĭ gahuin 'i ruhua chrē ni'ya tsínj 'i ruhua ni'yaj man'anj. Nĭ huē daj gā 'i ruhuāj ni'yā tsínj daj. Nĭ dĭgyānj man'anj guñi'i sij. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

²² Ngaa nĭ nachínj snan'anj Judas man'an Jesús. (Nĭ sé Judas Iscariote huin sí'.) Nĭ gataj sí':

—Señor, un sin huin dĭgyán re' man'án re' rian ni únj, nĭ na'ue dĭgyán re' man'án re' rian ni ngüi man chruhua xungüi únj. —Daj gataj Judas.

²³ Ngaa nĭ gataj Jesús gunun sí':

—Tsínj 'i ruhua ni'yaj man'anj, nĭ dagahuin sij si-nuguan'anj. Ngaa nĭ gahuin 'i ruhua chrē ni'ya tsínj daj. Nĭ gā'na' nungüej chrej únj gane únj ngā sij. ²⁴ Nĭ tsínj nitaj si 'i ruhua ni'yaj man'anj, nĭ nun dagahuin sij si-nuguan'anj. Nĭ nuguan' a'mĭ unun ni é re', nĭ sé si-nuguan'anj huin mánj. Sanĭ si-nuguan' chrē si ga'nĭj ga'nāj huin nuguan' a'mĭ aj.

²⁵ 'Nĭ gā'nĭj chrē ga'na' Espiritu Santo rian án re'. Nĭ gā'mi sí' daj rún' a'mĭ man'anj. Nĭ chrācuij sí' ni é re' nej. Nĭ dĭgyán sí' daran' ni nuguan' rian án re'. Nĭ guĭ'yaj sí' si ganunun ruhua á re' daran' ni nuguan' ga'mĭ gunun a ni é re' nej. ²⁶ Nĭ gā'nĭj chrē ga'na' Espiritu Santo rian án re'. Nĭ gā'mi sí' daj rún' a'mĭ man'anj. Nĭ chrācuij sí' ni é re' nej. Nĭ dĭgyán sí' daran' ni nuguan' rian án re'. Nĭ guĭ'yaj sí' si ganunun ruhua á re' daran' ni nuguan' ga'mĭ gunun a ni é re' nej.

²⁷ 'Huē dan nĭ gā din'inj ruhua á re', guĭ'yā. Nĭ riquĭj sisi daj rún' hua din'inj ruhua man'anj, nĭ da'nga' daj gā din'inj chruhua ni é re' nej. Sanĭ sé si riquĭj daj rún' 'yaj ni ngüi man chruhua xungüi gaquin' nan mánj. Sĭ guiriun ruhua á re', nĭ sĭ guxu'ui' ni é re' mánj. ²⁸ Hua gunun a ni é re' nuguan' ga'mĭ sisi gan'án, nĭ nānicaj ruhua' yünj gā'nāj rian án re'. Nĭ sisi 'i ruhua á re' ni'yaj á re' man'anj, ngaa nĭ gahuin nĭa' ruhua ni é re' gunun a ni é re' nuguan' gatā sisi nan'anj rian nne chrē. Daj si huin achĭj chrē doj daj ngā man'anj.

²⁹ 'Nĭ gatā nuguan' nan rian án re' daj guĭran'anj ngaa achin gahuin. Ngaa nĭ ngaa guisĭj guĭran'anj daj, nĭ gā'ue guxuman ruhua á re' ni'yaj á re' man'anj. ³⁰ Sĭ ga'mĭ nicōj ngā nĭ é re' gā mánj. Daj si 'na' sichre, tsínj huin achĭj chruhua xungüi nan. Sanĭ nitaj si nicaj-á' fuerza riānj mánj.

³¹ Sanĭ hua nĭan si guĭ'yā daj rún' ga'nin' chrē sun riānj. Ngaa nĭ guñi'i ni ngüi man chruhua xungüi sisi 'i ruhuāj ni'yā chrē. Naxuman án re', nĭ gan'anj né' angō yu'uj. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

15

Jesús, la vid verdadera

¹ Ngaa nĭ gataj ruhua' yún Jesús:

—Daj rún' hua 'ngō ya'a mmanj siŭ coj uva xāngā', nĭ da'nga' daj huin man'anj. Nĭ huē chrē huin si dugumi coj uva daj. ² Nĭ sisi nitaj si ayu uva chrā 'ngō ya'a ra'a coj daj, nĭ ga'nin' chrē ya'a daj sisi gayu nico uva chrā-á'. ³ Yyaj nĭ hua sa' ni é re', guĭ'yaj nuguan' ga'mĭ rian án re'. ⁴ Nĭganj guñicaj dugüi' ni é re' ngāj. Ngaa nĭ guñicaj dugüi'ĭj ngā ni é re'. Nĭ sisi nitaj si nĭcāj dugüi' 'ngō ya'a ra'a coj uva daj ngā ya'a mmanj siŭ, nĭ sĭ ga'ue gayu uva chrāj mánj. Nĭ huē ducúanĭj daj, nĭ na'ue guĭ'yaj á re' si-sun man'anj sisi nitaj si nicaj dugüi' ni é re' ngāj.

⁵ 'Huēj huin ya'a mmanj siŭ coj uva daj. Nĭ huin ni é re' ya'a gatin ahui xiráj ya'a mmanj daj. Tsínj 'ngō nicaj dugüi' ngāj, nĭ gā'uej ruhua sij sisi

nıcaj dugüi'tj nga sij, nı guı'yaj sun sa' sij disünj. Daj si sısı nitaj si chıacıui man'anj, nı sı gahuin nucuaı á re' guı'yaj sun sa' á re' mánj. ⁶ Tsınj na'uej ruhua guınıcaj dugüi' ngáj, nı guıran' sıj daj rún' ran' nı ra'a coı ngaa nacoı aj. Nı nachránj nı sıj nı ra'a coı daj guere'ej nı sıj ne' chrej xe'. Nı gari yan'an nı sıj. Hué daj guıran' tsınj na'uej ruhua guınıcaj dugüi' ngáj.

⁷ Nı sısı guınıcaj dugüi' nı é re' ngáj, nı ga gue dagahuin nı é re' si-nuguan'anj, ngaa nı ga'ue gachınj jni'yaj á re' sı aran' ruhua á re' riánj. Ngaa nı rıquııj rian án re'. ⁸ Nı sısı 'yaj sun sa' á re' si-sünj, nı a'mi sa' nı ngüı xi'ı chré. Ngaa nı gahuin nı é re' nı tsınj nıco' xanga' man'anj. ⁹ Nı daj rún' 'ı ruhua chré nı'ya man'anj, nı da'nga' daj 'ı ruhuáj nı'yá nı é re'. ¹⁰ Nı sısı dagahuin nı é re' nı nuguan' a'nıj sun rian án re', ngaa nı nıganj nıguı'ıj nı é re' sıj 'ı ruhuáj nı'yá nı é re'. Daj si hué daj dagahuınj nı nuguan' a'nın' chré sun riánj. Nı nıganj nıguı'ıj sıj 'ı ruhua chré nı'ya man'anj.

¹¹ 'Nuguan' nan a'mı ngá nı é re' sıj daj rún' huın nıa' ruhuáj, nı da'nga' daj gahuın nıa' ruhua nı é re'. Nı huın ruhuáj sıj hua yya gahuın nıa' ruhua nı é re' aj. ¹² A'nıj sun nan rian án re': Ga 'ı ruhua á re' guıni'yaj á re' nı dugüi' a nı é re' daj rún' 'ı ruhuáj nı'yá á re'. ¹³ Nı sısı gunucuaı 'ngo tsınj daj gahuı' sıj xi'ı 'ngo tsınj nıcaj dugüi' nga sıj, nı 'ı yya ruhua sıj nı'yaj sıj aj. Nı 'ı ruhua sıj nı'yaj sıj nı dugüi' sıj daj nga sı 'ı ruhua angó nı ngüı. ¹⁴ Nı huın nı é re' nı tsınj nıcaj dugüi' ngáj sıj dagahuın nı é re' sı a'nıj sun rian nı é re'. ¹⁵ Ngaa nı sı gatá sıj huın nı é re' nı tsınj 'yaj sun riánj ga mánj. Daj si nun nı'i 'ngo tsınj 'yaj sun un sin 'yaj tsınj huın achıj rian sıj. Sanı gatá sıj huın nı é re' nı tsınj nıcaj dugüi' ngáj. Daj si hua dıgyánj rian nı é re' nı nuguan' gataj chré riánj. ¹⁶ Sé nı é re' nacui man'anj. Sanı nıganj man'anj huın sı nacui nı é re'. Nı garasünj sıj gan'anj nı é re', guı'yaj sa' nı é re' si-sünj. Nı sı guere' si-sun nı é re' mánj. Ngaa nı rıquı chré rian án re' daran' sı achınj jni'yaj á re' xi'ı sı huın a nı é re' tsınj nıco' man'anj. ¹⁷ Hué nuguan' nan huın sı a'nıj sun rian án re': Ga 'ı ruhua á re' nga nı dugüi' nı é re' aj. —Daj gataj Jesús gunun nı sıj.

El mundo os aborrecerá

¹⁸ Ngaa nı gataj ruhua' yún Jesús:

—Nı sıj nun huın xan' ruhua nı ngüı maı chruhua xungüı gaquın' nan nı'yaj nı sıj nı é re', ngaa nı xacıj á re' cuenta sıj hué daj guı'yaj sıni nı sıj nga man'anj nej. ¹⁹ Sısı xacıj nı é re' ducúanj nı ngüı maı chruhua xungüı gaquın' nan, nı gahuın nıa' ruhua nı sıj nı'yaj nı sıj nı é re'. Sanı huéj huın sı nacui nı é re' scanıj nı sıj sıj dına á re' ducúanj daj. Xi'ı daj nı nun huın xan' ruhua nı sıj nı'yaj nı sıj a nı é re'.

²⁰ 'Gananun ruhua nı é re' nuguan' gatá gunun nı é re': "Tsınj 'yaj sun rian xuru'ue, nı nitaj huın achıj sıj daj rún' achıj si-xuru'ue sıj mánj." Daj gatá gunun nı é re'. Nı sıj chıan' yun'unj nı ngüı man'anj, nı hué daj guı'yaj nı sıj chıan' yun'unj nı sıj nı é re' nej. Nı xi'ı sı nun gunun nı sıj si-nuguan'anj, nı hué daj sı gunun nı sıj si-nuguan' nı é re' mánj. ²¹ Nı daran' nan guı'yaj nı sıj nga nı é re' xi'ı sı nıco' nı é re' man'anj. Daj si nun nı'i nı sıj sı ga'nıj ga'náj. ²² Nı sıj nitaj sı ga'náj ga'mı nuguan' sa' gunun nı sıj, nı nitaj gaquın' da'ui nı sıj mánj. Sanı yyaj nı sı ga'ue gataj nı sıj sıj nitaj gaquın' da'ui nı sıj mánj. ²³ Daj si tsınj nun huın xan' ruhua sıj nı'yaj sıj man'anj, nı da'nga' daj nun huın xan' ruhua sıj nı'yaj sıj chré nej. ²⁴ Nı huéj guı'yá sı sa' nıco scanıj nı sıj. Nı nitaj aman guıni'ı nı sıj

daj rún' gui'yā scanij ni sij. Nj sísj nun guini'i ni sij si sá' nico gui'yā, ngaa nj nitaj gaquin' da'ui ni sij mánj. Nj nunj si guini'i ni sij si gui'yā, sanj nun huin xan' ruhua ni sij ni'yaj ni sij nungüej chrej únj. ²⁵ Nj da'nga' daj gui'yaj ni sij sísj gahuin yya daj rún' gataj rian si-ley Moisés, huin nuguan' aya ni sij: "Nitaj nunj gui'yā, sanj nun huin xan' ruhua ni sij ni'yaj ni sij man'anj." Daj gataj si-ley Moisés.

²⁶ 'Nj ga'nī ga'na' si chraçuij ni é re' huin Espíritu Santo tsínj a'mi nuguan' xanga'. Nj Espíritu Santo daj 'na' rian chrē. Nj huej huin si ga'mi sá' ngá á re' xi'tj. ²⁷ Nj ga'mi sá' ni é re' xi'tj nej. Daj si asjj sini nicaj dugüi' ni é re' ngáj.

16

¹ 'Nj hué nuguan' nan a'mī ngá ni é re' sísj sj ga'nin' ruhua ni é re' gujnico' a ni é re' man'anj mánj. ² Nj guiri ni sij ni é re' chruhua nuhui nico. Nj ga'na' 'ngó güi ngaa gani ruhua ni sij sísj 'yaj ni sij si-sun Yan'anj ngaa dagahui' ni sij ni é re'. ³ Nj da'nga' daj gu'yaj ni sij si nun ni'i ni sij nungüej chrej únj. ⁴ Nj hué daj atā nuguan' nan rian án re' sísj ngaa guisij güi daj, nj gananun ruhua á re' ngá nuguan' hua gataj yyāj gunun a ni é re'. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

La obra del Espíritu Santo

Ngaa nj gataj ruhua' yún Jesús:

—Asjj sini nj nun gatā nuguan' nan gunun ni é re' xi'í si gachē ngá ni é re' aj. ⁵ Sanj yyaj nj nan'anj rian si ga'nj ga'nāj. Nj nj á 'ngó ni é re' nitaj si nachínj snan'anj nj á gan'an mánj. ⁶ Sanj nani ruhua á re' xi'í nuguan' gatā gunun a ni é re' aj. ⁷ Sanj ataj xangāj rian án re': Sá' huin rian ni é re' xi'í si gan'an. Nj sísj sj gan'an nj sj ga'na' Espíritu Santo rian án re' mánj. Sanj sísj gan'an nj ga'nī ga'na' sí' rian án re' aj. ⁸ Nj ngaa ga'na' sí', nj xaçaj ni ngüi man' chruhua xungüi cuenta sísj da'ui ni sij gaquin', gu'yaj sí'. Nj xaçaj ni sij cuenta sísj achin xaçaj ni sij chrej nica gache ni sij. Nj xaçaj ni sij cuenta sísj gu'yaj Yan'anj castigo ni sij. Daj gu'yaj Espíritu Santo ngaa ga'na' sí'. ⁹ Nj xaçaj cuenta ni ngüi daj hua si-gaquin' ni sij xi'í si nun xuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij man'anj, gu'yaj Espíritu Santo. ¹⁰ Nj xaçaj cuenta ni ngüi daj hua 'ngó chrej nica xi'í si gan'an rian nne chrē, gu'yaj Espíritu Santo nej. Nj sj guini'i ni é re' man'anj ga mánj. ¹¹ Nj xi'í si hua gahuin castigo sichre, gu'yaj Yan'anj, nj xaçaj cuenta ni ngüi daj gahuin castigo ni sij, gu'yaj Espíritu Santo. Daj si hué sichre huin si a'nin' chruhua xungüi nan.

¹² 'Hua nico doj nuguan' huin ruhuāj gatā gunun a ni é re', sanj sj gunucua'j á re' gunun a ni é re' nuguan' daj acuan' mánj. ¹³ Sanj ngaa ga'na' Espíritu Santo, nj dijyan-án' daran' nuguan' xanga' rian ni é re'. Daj si urin nuguan' xanga' a'mi-í'. Nj sj ga'mi Espíritu Santo güenda man'an sí'. Sanj ga'mi sí' daran' nuguan' gataj Yan'anj gunun sí'. Nj dijyán sí' daj gahuin ni güi ga'na' guini'i ni é re'. ¹⁴ Nj ga'mi sá' Espíritu Santo xi'tj. Nj xi'í si nicaj sí' si-nuguan'anj, nj dijyán sí' nuguan' daj rian án re'. ¹⁵ Nicaj man'anj daran' si-yaj chrē. Nj xi'í daj gatā gunun a ni é re' sísj gujnica'j Espíritu Santo si'yā dijyán sí' rian a ni é re'. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sij.

La tristeza se convertirá en gozo

¹⁶ Ngaa n̄i gataj ruhua' yún Jesús:

—Gachin doj n̄i s̄i guini'i a ni é re' man'anj mánj. Sanj ngaa gachin doj ruhua' yún, n̄i guini'i ruhua' yún ni é re' man'anj. Daj si nan'anj rian chrē. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

¹⁷ Yu'uj daj n̄i nachinj snan'anj go'ngo ni tsinj nico' Jesús ni dugüi' ni sij. N̄i gataj ni sij:

—N̄i un sin huin ruhuaj gata nuguan' a'mi sij rian né' únj. Ataj sij: “Gachin doj, n̄i s̄i guini'i né' sij. N̄i ngaa gachin doj ruhua' yún, n̄i guini'i ruhua' yún né' sij xi'í si nan' sij rian chrej sij”, ataj sij. —Daj gataj ni sij.

¹⁸ Ngaa ni nachinj snan'anj ruhua' yún ni sij ni dugüi' ni sij:

—N̄i un sin huin ruhuaj gata nuguan': “Gachin doj”, únj. Na'ue gunun né' si ataj sij mánj. —Daj gataj ni tsinj nico' Jesús.

¹⁹ N̄i guini'i Jesús sisi huin ruhua ni sij nachinj snan'anj ni sij si'. Yu'uj daj gataj Jesús:

—Hua gatā gunun a ni é re' sisi gachin doj, n̄i s̄i guini'i ni é re' man'anj. Sanj ngaa gachin doj ruhua' yún, n̄i guini'i ruhua' yún ni é re' man'anj ni'. ²⁰ Xanga' atā gunun a ni é re' sisi gaco ni é re'. N̄i ducu ganani ruhua ni é re' nej. Sanj gahuin niā' ruhua ni ngüi man chruhua xungüi gaquin' nan. N̄i nunj si ducu ganani ruhua á re', sanj nahuin niā' ruhua' yún ni é re' aj. ²¹ Ngaa achin doj ga'nga da'n̄ij 'ngo yun'unj xana, n̄i ducu a'nin' riqui unj. Sanj ngaa guisij ga'nga da'n̄ij unj, n̄i guini'yun ruhua unj sayun guiran' unj. Daj si huin niā' ruhua unj sisi ga'nga 'ngo tsin' chruhua xungüi, gui'yaj unj. ²² N̄i hué ducuanj daj nani ruhua ni é re' acuan'. Sanj ga'na' yünj guini'inj ni é re'. Ngaa n̄i gahuin niā' ruhua niman ni é re'. N̄i nitaj 'ngo tsinj ga'ne si huin niā' ruhua ni é re' mánj. ²³ N̄i güi daj n̄i nitaj si huaj si nachinj snan'anj ni é re' man'anj ga mánj. Xanga' atā gunun a ni é re' sisi riqui chrē rian án re' daran' si gachinj jni'yaj ni é re' nuguan' rian Yan'anj nga si-xugüij. Gachinj jni'yaj á re', n̄i guiri' ni é re'. Ngaa n̄i gahuin niā' xanga' ruhua á re' aj. ²⁴ Da acuan' n̄i nitaj si gachinj jni'yaj ni é re' nuguan' rian Yan'anj nga si-xugüij. Gachinj jni'yaj ni é re', n̄i guiri' ni é re'. Ngaa n̄i gahuin niā' xanga' ruhua á re' aj. —Gataj Jesús gunun ni tsinj nico' sij.

Yo he vencido al mundo

²⁵ Ngaa n̄i gataj ruhua' yún Jesús:

—Acuan' n̄i a'mi rucuj gunun a ni é re' xi'í ni nuguan' nan. Sanj ga'na' 'ngo güi ngaa s̄i ga'mi rucuj gunun a ni é re' mánj. Sanj ga'mi n̄ica yyāj xi'í chrē gunun a ni é re' aj. ²⁶ N̄i güi daj n̄i gachinj jni'yaj á re' nuguan' rian Yan'anj nga si-xugüij. N̄i nitaj si huaj sisi gachinj jni'yā rian chrē xi'í ni é re' mánj. ²⁷ Daj si 'i ruhua man'an chrē ni'ya ni é re' xi'í si 'i ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' man'anj. N̄i xuman ruhua ni é re' sisi 'nāj rian Yan'anj anj. ²⁸ Gahuí rian chrē sisi ga'nāj chruhua xungüi nan. Ngaa n̄i gahuí ruhua' yünj chruhua xungüi nan nan'anj rian chrē. —Daj gataj Jesús gunun ni sij.

²⁹ Ngaa n̄i gataj ni tsinj nico' Jesús:

—Yyaj n̄i a'mi n̄ica man'an re' rian únj. N̄i nitaj si a'mi rucu re' rian únj mánj. ³⁰ Yyaj n̄i ni'í ni únj sisi ni'í re' daran' nuguan'. N̄i nitaj si ruhuaj sisi nachin' snan'anj ni ngüi man'an re'. Daj si hua ni'í re' daj ani ruhua ni sij. Xi'í daj n̄i xuman ruhua ni únj sisi 'nā' re' rian Yan'anj anj. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

³¹ Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Xuman ruhua ni é re' yyaj ní'. ³² Hua 'nə' guisij güi. Nĭ hué hua guisĭj güi daj. Nĭ gaxa'ni daran' ni é re'. Nĭ nĭni yu'uj gunánj gō'ngo ni é re' gan'anĭ án re'. Nĭ dĭnaj á re' urinj. Sanĭ sé si gunaj urinj mánj. Daj si niĭquin' chré ngāĭ aj. ³³ Nĭ nuguan' nan ga'mĭ rian án re' sisĭ gahuin din'inĭ ruhua á re' xi'í si nicaj dugüi' ni é re' ngāĭ. Nĭ guĭran' ni é re' sayun chruhua xungüĭ gaquin' nan. Sanĭ gahuin yya ruhua á re' si hua guĭ'yaj ganāĭ rian xungüĭ gaquin' nan anĭ. —Daj gataj Jesús gunun ni tsĭnj nico' sij.

17

Jesús ora por sus discípulos

¹ Ngaa guisĭj ga'mi Jesús nuguan' daj, nĭ ni'yaj sij xata'. Nĭ gataj sij:

—Tata chré', yyaj guisĭj hora daj. Ngaa nĭ nahuin 'ueĭ, guĭ'yáj re' huĭnj da'nĭj re'. Hué dan nĭ ga'mi sa' ni ngüĭ xi'í re', guĭ'yā. ² Hué re' riqui sisĭ guĭnicaj sĭnj rian daran' ni ngüĭ xi'í si huin ruhua re' si ga nĭ'na' nĭganĭj daran' ni ngüĭ riqui re' riánj. ³ Tsĭnj ga nĭ'na' nĭganĭj huin tsĭnj ni'í man'án re' nga man'ánj. Nĭ urín re' huin Yan'anĭ xanga'. Nĭ yĭnj huin Jesucristo tsĭnj ga'nĭj re' ga'nāĭ chruhua xungüĭ nan. ⁴ Nĭ ga'mi sa' ni ngüĭ man chruhua xungüĭ nan xi'í re' xi'í si ganahuij guĭ'yaj sĭnj si riqui re' riánj. ⁵ Tata chré', yyaj nĭ riqui re' si nahuin 'ueĭ rián re' daj rún' gahuinj nga re' asĭj ngaa achĭn gahuin xungüĭ nan.

⁶ Nĭ hua digyānj rian ni tsĭnj ganacuĭ re' scanĭj ni ngüĭ sisĭ daj hua man'án re'. Nĭ gahuin ni sij nga man'án re'. Nĭ riqui re' ni sij riánj. Nĭ dagahuin sa' ni sij si-nuguan' re'. ⁷ Yyaj nĭ ni'í ni sij sisĭ daran' si riqui re' riánj 'nə' rian man'án re' aj. ⁸ Daj si ni nuguan' riqui re' riánj, nĭ digyānj rian ni sij. Nĭ garáj xina ni sij. Nĭ xacaj cuenta ni sij sisĭ 'nə' yyaj rián re'. Nĭ guxuman ruhua ni sij sisĭ ga'nĭj re' ga'nāĭ chruhua xungüĭ.

⁹ Nĭ achĭnj jni'yā rián re' xi'í ni sij. Nitaj si achĭnj jni'yā rián re' xi'í ni ngüĭ man chruhua xungüĭ gaquin' nan mánj. Sanĭ achĭnj jni'yā rián re' xi'í ni tsĭnj riqui re' riánj. Daj si huin ni sij nga re'. ¹⁰ Daran' ni tsĭnj huin ngāĭ huin nga re' nej. Nĭ daran' ni tsĭnj huin nga re', nĭ hué ni sij huin ngāĭ nej. Nĭ a'mi sa' ni ngüĭ xi'tĭj, 'yaj ni sij. ¹¹ Yyaj nĭ si ganēĭ chruhua xungüĭ nan ga mánj. Sanĭ guna ni sij chruhua xungüĭ. Nĭ nuĭcuĭj rian nné re' ganēĭ. Tata chré' sa' nĭn' huin re'. Ngaa nĭ dugumi sa' re' ni tsĭnj riqui re' riánj nga si-fuerza man'án re'. Nĭ hué daj dugumi re' ni sij sisĭ uyan gahuin ni sij daj rún' huin re' nga man'ánj. ¹² Ngaa ganēĭ nga ni sij chruhua xungüĭ nan, nĭ dugumi ni sij nga si-fuerza man'án re'. Nĭ dugumi ni tsĭnj riqui re' riánj. Nĭ a 'ngo ni sij nun ga ni'ya mánj. Maan si ga ni'ya urin tsĭnj xi'í daj sisĭ gahuin yya daj rún' atáj re' rian si-nuguan' re'.

¹³ Yyaj nĭ naĭcuĭj rian nné re'. Sanĭ a'mĭ ni nuguan' nan ngaa nnēĭ chruhua xungüĭ sisĭ nĭn' ruhua gahuin niā' ruhua ni sij daj rún' huin niā' ruhuāĭ. ¹⁴ Nĭ hua digyānj si-nuguan' re' rian ni sij. Sanĭ nun huin xan' ruhua ni tsĭnj man chruhua xungüĭ ni'yaj ni sĭ' ni sij. Daj si sé ni tsĭnj man chruhua xungüĭ nan huin ni sij. Nĭ sé daj huin man'ánj nej.

¹⁵ Sé si achĭnj jni'yā rián re' sisĭ guĭri re' ni sij chruhua xungüĭ nan mánj. Maan si huin ruhuāĭ si dugumi re' ni sij rian ni nuguan' xi'í. ¹⁶ Nitaj si huin ni sij nga ni tsĭnj man chruhua xungüĭ gaquin' nan. Nĭ da'nga' daj

nitaj si huinj nga ni tsinj man chruhua xungüi nan manj. ¹⁷ Gui'yaj nini re' ni sij sisi gahuin sa' ni sij nga si-nuguan' re' huin nuguan' xanga'. ¹⁸ Ni daj rún' ga'núj re' ga'nāj scanij ni ngüi man chruhua xungüi, ni da'nga' daj a'ní ni sij gan'anj ni sij scanij ni ngüi da nej. ¹⁹ Ni gahuin nini man'anj gui'yaj sünj si-sün re' xi'í ni sij sisi gahuin nini ni sij rian gaquin', gui'yaj nuguan' xanga'.

²⁰ 'Ni sé si achínj jni'yā rián re' xi'í urin ni sij. Sanj achínj jni'yā rián re' xi'í ni ngüi guxuman ruhua ni'yaj man'anj xi'í nuguan' naṭa' ni sij gunun ni sí'. ²¹ Tata chré', achínj jni'yā rián re' sisi uyan guñicaj dugüi' nin' daran' ni sij. Ni huin ruhuāj sisi gahuin ni sij nga nungüe' daj rún' huin urinj nga re', ni daj rún' huin urin re' ngāj. Ni 'ngo guñicaj dugüi' ni sij sisi guxuman ruhua ni tsinj man chruhua xungüi sisi ga'núj re' ga'nāj. ²² Ni daj rún' gahuin sa' 'uej, gui'yáj re', ni hué daj gahuin sa' 'uee ni sij gui'yā xi'í si uyan gahuin ni sij daj rún' hua nungüe'. ²³ Ni daj rún' nné re' nimanj, ni da'nga' daj ganěj niman ni sij, ruhuāj aj. Ngaa ni guisij ni sij gahuin urin ni sij. Ngaa ni xacaj cuenta ni tsinj man chruhua xungüi sisi ga'núj re' ga'nāj. Ni xacaj cuenta ni sí' sisi 'i ruhua re' ni'yáj re' ni tsinj riquí re' riánj, daj rún' 'i ruhua re' ni'yáj re' man'anj.

²⁴ 'Tata chré', huin ruhuāj sisi gane ni tsinj riquí re' riánj ngāj rian ganěj. Ngaa ni guñi'i ni sij daj hua sa' man'anj, gui'yáj re'. Daj si hua 'i ruhua re' ni'yáj re' man'anj asij achín gui'yáj re' xungüi nan. ²⁵ Nica yya 'yáj re' huin re' chré. Ni nun ni'i ni ngüi man chruhua xungüi gaquin' nan man'an re'. Sanj ni'ínj man'an re'. Ni ni'i ni tsinj nan sisi hué re' ga'núj ga'nāj. ²⁶ Ni digyānj rian ni sij daj hua man'an re'. Ni da'nga' daj digyānj doj rian ni sij. Ngaa ni daj rún' 'i ruhua re' ni'yáj re' man'anj, ni hué daj ga 'i ruhua ni sij guñi'i ni sij ni dugüi' ni sij, gui'yáj re'. Ni gane man'anj niman ni sij, ruhuāj aj. —Daj gataj Jesús gunun Yan'anj.

18

Arresto de Jesús

¹ Ngaa ni guisij ga'mi Jesús ni nuguan' daj, ni gahui sij nga ni tsinj nico' sij gan'anj ni sij anéj chrej xinéj gu'naj Cedrón rian man 'ngo nnaaj chrun. Ni gatúj sij nga ni sí'. ² Ni tsinj gu'naj Judas, huin tsinj naga'ui' Jesús rian ni tsinj nicaj sun, ni guini'i sí' yu'uj daj. Daj si sáj ga'j huan'anj Jesús yu'uj daj nahuin chre' sij nga ni tsinj nico' sij. ³ Ngaa ni nicaj Judas 'ngo xi'nin' snado nga go'ngo policía dugumi nuhui ga'na' ni sí' rian nne Jesús. Ni ga'núj ni chrej a'nin' nga ni tsinj fariseo ga'na' ni sí'. Ni nicaj ni sí' espada nga candil nej, ca' nej, ga'na' ni sí'. ⁴ Sanj rian hua ni'í Jesús daran' si gujran' sij, ni gahui sij nachínj snan'anj sij ni sí'. Ni gataj sij:

—Ni un tsinj nano' a ni é re' únj. —Daj gataj Jesús.

⁵ Ngaa ni:

—Jesús nazareno nano' ni únj. —Gataj ni sí'.

Ngaa ni gataj Jesús:

—Huéj huin Jesús. —Gataj Jesús.

Ni niquin' Judas nga ni sí' yu'uj daj. Ni huin sij tsinj naga'ui' Jesús rian ni tsinj nicaj sun. ⁶ Ni ngaa gataj Jesús sisi hué sij huin tsinj nano' ni sí', ni guxin rücu ni sí' ni man'an ni sí'. Ni ganatúj ni sí' rian yo'ój. ⁷ Ngaa ni nachínj snan'anj ruhua' yún Jesús ni sí'. Ni gataj sij:

—Ni un tsinj nano' a ni é re' únj. —Gataj Jesús.

Ngaa ni:

—Jesús nazareno nano' ni únj. —Gataj ni sí'.

⁸ Ngaa nĭ gataj Jesús:

—Hua gatā gunun a ni é re' sisi huēj huin tsínj daj. Nĭ sisi nano' ni é re' man'anĭ, ngaa nĭ duna á re' sisi gan'anĭ ni tsínj nan. —Daj gataj Jesús.

⁹ Nĭ da'nga' daj ga'mi Jesús sisi gahuin yya daj rún' hua ga'mi sij rian Yan'anĭ: “Nun ga ni'ya nĭ a 'ngo ni tsínj riqui re' riānj.” Daj ga'mi Jesús gunun Yan'anĭ.

¹⁰ Nĭ nicaj Simón Pedro 'ngo espada. Nĭ ga'nin' sij tsínj 'yaj sun rian chrej a'nin'. Nĭ güēj nĭn' chraquij sí', gui'yaj sij huin sí' 'ngo tsínj gu'naj Malco. ¹¹ Ngaa nĭ gataj Jesús gunun Pedro:

—Na'nij re' si-espada re' chruhua pena. Sisi riqui chrē si guĭran'anĭ sayun nan, nĭ hua niān sisi hué daj guĭran'anĭ. —Daj gataj Jesús gunun Pedro.

Jesús ante el sumo sacerdote

¹² Ngaa nĭ guida'a ni snado nej, tsínj a'nin' rian ni snado nej, ni policia niquin' rian ni tsínj israelita man'an Jesús. Nĭ numĭj ni sij sí'. ¹³ Nĭ asĭj sinĭ nicaj ni sij Jesús gan'anĭ ni sij ducua tsínj gu'naj Anás. Daj si huin sí' chre chej Caifás. Nĭ Caifás huin chrej a'nin' yo' daj. ¹⁴ Nĭ hué Caifás daj huin tsínj gataj snan'anĭ rian ni tsínj israelita sisi sa' huin si gahui' urin tsínj daj xi'í daran' ni ngüi israelita.

Pedro en el patio de Anás

¹⁵ Ngaa nĭ nico' Simón Pedro nga ango tsínj nico' Jesús huaj nungüej sij nga Jesús. Nĭ hua ni'i chrej a'nin' ango tsínj nico' Jesús daj. Xi'í daj nĭ gatúj sí' rian hua ta rian hue' daj nga Jesús. ¹⁶ Sanĭ gunáj Pedro ne' chrej xe' niquin' sij rian hue'. Ngaa nĭ gahui ango tsínj nico' Jesús daj tsínj ni'i chrej a'nin' gan'anĭ ga'mi sij nga yun'unĭ dugumi rian hue'. Nĭ gatúj Pedro, gui'yaj sí'. ¹⁷ Ngaa nĭ nachĭnj snan'anĭ yun'unĭ dugumi rian hue' daj Pedro. Nĭ gataj ún':

—Sé re' huin 'ngo tsínj nico' tsínj da a'. —Daj gataj ún' gunun Pedro.

Ngaa nĭ:

—Sěj huin mánj. —Gataj Pedro.

¹⁸ Nĭ niquin' ni tsínj 'yaj sun nga ni policia dugumi nuhui ne' naran' ni sij yan'an. Daj si nuhuij. Nĭ man ni sij nahuin guĭn ni sij xi'nĭj yan'an daj. Nĭ niquin' Pedro nga ni sij nahuin guĭn sí' nga ni sij nej.

Anás interroga a Jesús

¹⁹ Ngaa nĭ gaxĭ'i chrej a'nin' daj nachĭnj snan'anĭ sí' Jesús xi'í ni tsínj nico' sij nga xi'í nuguan' digyān sij rian ni ngüi nej. ²⁰ Ngaa nĭ gataj Jesús: —Ga'mi rengāj rian daran' ni ngüi. Nĭ nĭganĭ digyānj rian ni ngüi chruhua si-nuhui ni é re' nga chruhua nuhui nico rian naran' ni tsínj israelita nej. Nĭ nitaj si garij huĭj nuguan' ga'mi mánj. ²¹ Nĭ un sin huin nĭ nachĭnj snan'anĭ re' yūnj únj. Naĭchin' snan'anĭ re' ni ngüi gunun si-nuguan'anĭ. Hué ni sij ni'i yya un nuguan' ga'mi rian ni sij. —Daj gataj Jesús.

²² Nĭ ngaa gataj Jesús daj, nĭ ra'ui ra'a 'ngo policia dugumi nuhui rian Jesús. Nĭ gataj sí':

—Nĭ hué daj ga'mi re' rian chrej a'nin' ní'. —Gataj sí' ga'mi huee sí' rian Jesús.

²³ Ngaa n̄i:

—Sis̄i ga'mi 'ngō nuguan' quij, n̄i gataj re' ʉn nuguan' quij huin ga'mi aj. San̄i sis̄i ga'mi nuguan' sa', n̄i ʉn sin huin n̄i ra'ui ra'a re' riānj ʉnj.
—Daj gataj Jesús gunun ts̄inj daj.

²⁴ N̄i anumi Jesús ga'n̄ij Anás gan'an̄j sí' rian Caifás huin sí' chrej a'nin'.

Pedro niega a Jesús

²⁵ N̄i niquin' Pedro nahuin gūjn sí' scanij ni sij xi'n̄ij yan'añ. Ngaa n̄i gataj ni sij gunun Pedro:

—Sé re' huin 'ngō ts̄inj nico' ts̄inj da a'. —Gataj ni sij.

Ngaa n̄i:

—Sěj huin mánj. —Gataj Pedro.

²⁶ Ngaa n̄i nach̄inj snan'an̄j 'ngō ts̄inj 'yaj sun rian chrej huin achij n̄in' Pedro. N̄i huin sí' dugüi' ts̄inj ga'nin' Pedro chraquij. N̄i gataj sí':

—Sé re' huin si guini'ñj nga Jesús riqui ni chrun da nej a'. —Daj gataj sí'.

²⁷ Ni:

—Sěj huin mánj. —Gataj ruhua' yún Pedro.

N̄i 'ngō hora gaguáj do'loj du'ua xú'.

Jesús ante Pilato

²⁸ Ngaa n̄i nicaj ni sij Jesús gahui ni sij ducua' Caifás. N̄i gan'an̄j ni sij ducuasun. N̄i n̄igan' acuan' huin n̄i nun ga'ue gatu ni ts̄inj israelita chruhua ducuasun. Daj si nitaj chrej riqui si-ley ni sij sis̄i gatu ni sij güi huin gui'yanj. N̄i sis̄i hué daj gui'yaj ni sij, n̄i s̄i ga'ue xa sti'n̄i ni sij gui'yanj pascua xi'í si gahuin xi'i ni sij rian Yan'an̄j, gui'yaj ducuasun daj, ataj si-ley ni sij. ²⁹ Yu'uj daj n̄i gahui Pilato ga'mi sí' nga ni ts̄inj daj. N̄i gataj sí':

—N̄i ʉn gaquin' da'ui ts̄inj nan, n̄i a'mi gaquin' ni é re' xi'í sij ʉnj. —Daj gataj Pilato.

³⁰ Ngaa n̄i:

—Sis̄i nitaj gaquin' da'ui sij, n̄i s̄i nariqui ni ʉnj rián re' mánj. —Daj gataj ni ts̄inj israelita.

³¹ Ngaa n̄i gataj Pilato:

—N̄icaj ni é re' sij gan'an̄j ni é re'. N̄i nagui'yaj yya ni é re' nga sij daj rún' ataj si-ley ni é re' aj. —Gataj Pilato.

Ngaa n̄i gataj ni sij:

—San̄i ni ʉnj ni ts̄inj israelita, n̄i nitaj chrej hua sis̄i dagahui' ni ʉnj a 'ngō ni ngüi mánj. —Daj gataj ni sij.

³² N̄i hué daj gataj ni sij sis̄i gahuin yya daj rún' gataj Jesús sis̄i daj gahui' sij.

³³ Ngaa n̄i natúj ruhua' yún Pilato chruhua ducuasun. Ngaa n̄i gaquin̄j sij ga'na' Jesús. N̄i nach̄inj snan'an̄j sij sí'. N̄i:

—Hué re' huin rey rian ni ngüi israelita ní'. —Daj gataj Pilato.

³⁴ Ngaa n̄i gataj Jesús:

—N̄i hué daj atáj re' güenda man'án re' ní'. As̄i hua ango ts̄inj nata' rián re' xi'íj sa'. —Daj gataj Jesús.

³⁵ Ngaa n̄i gataj Pilato:

—As̄i huěj huin 'ngō ts̄inj israelita, ruhua' re' ní'. N̄i dugüi' man'án re' nga ni chrej a'nin' hué ni sij nariqui man'án re' riānj. N̄i ʉn gaquin' da'ui re' ʉnj. —Daj gataj Pilato.

³⁶ Ngaa n̄i gataj Jesús:

—Sé rian xungüi gaquin' nan huin rian nicaj sünj mánj. Sisí hué daj huin nî gunun' ni tsínj nico' man'ánj xi'tj. Ngaa nî sj naga'ui' ni sij man'ánj rian ni tsínj israelita mánj. Sanî sé rian xungüi gaquin' nan huin rian nicaj sünj mánj. —Daj gataj Jesús.

³⁷ Ngaa nî:

—Hué re' huin 'ngo rey ní'. —Gataj Pilato.

Nî:

—Hué man'án re' ataj sisí huinj 'ngo rey aj. Xi'í nan ga'ngā chruhua xungüi. Nî xi'í nan ga'nāj sisí ga'mī nuguan' xānga' gunun ni ngüi. Nî daran' ni ngüi ruhua gunun nuguan' xānga', nî unun ni sij nuguan' xānga' a'mī. —Daj gataj Jesús gunun Pilato.

³⁸ Ngaa nî:

—Nî un sin huin nuguan' xānga' ruhuá re' únj. —Gataj Pilato.

Ngaa nî gahui ruhua' yún sij ga'mi sij nga ni tsínj israelita. Nî gataj sij:

—Nî a 'ngo gaquin' na'ue naritj xi'í tsínj da mánj. ³⁹ Sanî hué 'ngo ducuánj ni é re' huin sisí go'ngo gui'yanj pascua, nî guirij 'ngo tsínj nun ducuaga'. Ngaa nî huin ruhua ni é re' sisí guirij tsínj nan tsínj huin si-rey ni tsínj israelita ní'. —Daj gataj Pilato.

⁴⁰ Ngaa nî gaguáj ruhua' yún ni sij. Nî gataj ni sij:

—Sî guirí re' tsínj nan mánj. Sanî sa' huin sisí na'nij naj ra'á re' Barrabás gan'anj sí'. —Daj gataj ni sij gaguáj ni sij rian Pilato.

Nî Barrabás huin 'ngo tsínj tû.

19

¹ Hué dan nî ga'nin' Pilato sun sisí ga'ui' ni sij nne' xiráj Jesús. ² Ngaa nî run'un ni snado 'ngo ya'á tanj, gui'yaj ni sij 'ngo corona ga'nij ni sij chra Jesús. Nî ga'nij ni sij 'ngo atsiy rian rumi' mare xá Jesús gunun sí'. ³ Ngaa nî gataj ni sij gunun Jesús:

—Hua 'ueé nin' si-rey ni tsínj israelita. —Daj gaguáj ni sij ga'mi ducu ni sij ni'yaj ni sij Jesús.

Nî gara'ui ra'a ni sij rian Jesús nej.

⁴ Ngaa nî gahui ruhua' yún Pilato ne' chrej xe'. Nî gataj sij gunun ni tsínj israelita:

—Nî'yaj á re'. Yyaj nî nicā sij 'nāj rian án re'. Ngaa nî ga'ue xācaj á re' cuenta sisí nitaj gaquin' da'ui sij nari'tj mánj. —Daj gataj Pilato.

⁵ Ngaa nî gahui Jesús xe'. Nî nun chra sí' corona tanj. Nî nun sí' atsiy rian rumi' mare daj. Nî gataj Pilato:

—Hué tsínj nan niquin' rian án re' aj. —Gataj Pilato.

⁶ Nî ngaa guini'i ni chrej a'nin' nga ni policía dugumi nuhui, nî gaguáj ni sij. Nî:

—Doco' re' sij rian rugutsj. Doco' re' sij rian rugutsj aj. —Daj gaguáj ni sij.

Ngaa nî gataj Pilato:

—Nīcaj á re' gan'anj án re', nî doco' a ni é re' rian rugutsj sij. Güendāj, sanî na'ue naritj un gaquin' da'ui sij mánj. —Daj gataj Pilato.

⁷ Ngaa nî gataj ni tsínj israelita:

—Nīcaj ni únj 'ngo ley. Nî ataj si-ley ni únj sisí hua niān gahui' sij. Daj si ataj sij sisí huin sij da'nij Yan'anj.

⁸ Nî ngaa gunun Pilato nuguan' daj, nî nğanj guxu'ui' nî'n' ruhua sij.
⁹ Ngaa nî gatúj ruhua' yún sij chruhua ducuasun. Nî nachínj snan'anj sij Jesús. Nî:

—Nî a 'nə' rə' únj. —Gataj Pilato.

Sanî a 'ngə nuguan' nun danicaj Jesús mánj. ¹⁰ Ngaa nî gataj Pilato:

—Nî sî ga'mí rə' ngāj gə a'. Nun ni'í rə' sisî nicaj súnj sisî ga'ue docōj rian rugutsî sò' gə a'. Nî ga'ue gə ni'nij rián sò', guí'yā nej gə a'. —Daj gataj Pilato.

¹¹ Ngaa nî gataj Jesús:

—Sisî nun riqúi Yan'anj sun guñicaj rə', nî sî gunucuáj rə' guñicaj rə' sun riánj mánj. Xi'í daj nî tsínj nariqui man'ánj rián rə', nî da'ui sij nico gaquin' daj ngə man'án rə' aj. —Daj gataj Jesús.

¹² Ngaa nî asij hora daj, nî nano' Pilato daj guí'yaj sij, nî nə'ni ra'a sij Jesús. Sanî gaguáj ni tsínj israelita. Nî gataj ni sij:

—Sisî nə'nij ra'á rə' tsínj nan, nî nitaj si nicaj dugü' rə' ngə rey gu'naj César mánj. Daran' ni tsínj 'yaj rey man'an, nî unun' ni sij ngə César. —Daj gaguáj ni sij.

¹³ Nî ngaa gunun Pilato nuguan' daj, nî guiri sij Jesús xə'. Nî gan'anj gane sij rian mesa rian nagui'yaj yya sij ni gaquin'. Nî yu'uj daj gu'naj Gabata snan'anj hebreo. Nî nuguan' daj huin ruhuj gata 'ngə yu'uj ngaj yej niə'. ¹⁴ Nî ruhua guisij ga xuhuij güi ngaa guí'yaj xugüi ni ngüi israelita xi'í guí'yanj pascua. Ngaa nî gataj Pilato gunun ni tsínj israelita:

—Hué si-rey ni é rə' niquin' rian án rə' nan. —Daj gataj Pilato.

¹⁵ Sanî gaguáj ni sij. Nî:

—Nîcəj rə' sîj gən'anj rə' doco' rə' rian rugutsj aj. —Daj gataj ni sij.

Ngaa nî nachínj snan'anj Pilato ni sij, nî gataj sí':

—Asî huin ruhua á rə' sisî docōj si-rey ni é rə' rian rugutsj, ruhua á rə' ní'. —Daj gataj Pilato.

Ngaa nî:

—Urin rey gu'naj César huin rian ni únj. Nitaj ango mánj. —Daj gataj ni chrej a'nin' gunun Pilato.

¹⁶ Ngaa nî naga'ui' Pilato Jesús ra'a ni sij sisî nîcəj ni sij Jesús gən'anj doco' ni sij sí' rian rugutsj. Hué dan nî nicaj ni sij Jesús gan'anj ni sij.

Crucifixión y muerte de Jesús

¹⁷ Ngaa nî gata man'an Jesús si-rugutsj sij gan'anj sij chra dacan gu'naj chra cúj niman. Nî snan'anj hebreo gu'naj Gólgota. ¹⁸ Nî hué yu'uj daj gari ni sij gaquj Jesús doco' ni sij rian rugutsj sí'. Nî doco' ni sij yahuij tsínj daj rian yahuij rugutsj. Nî nico' Jesús dani nungüej sí'. ¹⁹ Ngaa nî ga'nin' Pilato sun sisî garun ni sij 'ngə ruguechra' chra rugutsj guñun letra. Nî gataj letra daj: "Jesús Nazareno huin sí' Rey rian ni ngüi israelita." Daj gataj letra daj. ²⁰ Nî nico ni tsínj israelita gaya letra daj si nîchrun' du'ua xuman' Jerusalén huin doco' ni sij Jesús rian rugutsj. Nî hua nîca garun Pilato letra daj snan'anj hebreo ngə snan'anj latín nej, snan'anj griego nej.

²¹ Xi'í daj nî gataj ni chrej a'nin' rian Pilato:

—Sî garún rə' sisî si-rey ni ngüi israelita huin sij mánj. Maan si garun rə' sisî ataj man'an sij sisî hué sij huin si-rey ni ngüi israelita aj. —Daj gataj ni sij.

²² Nî:

—Sî hua garúnj nî hué daj gaj. —Gataj Pilato gunun ni sí'.

²³ Ngaa guisij doco' ni snado Jesús rian rugutsj, n̄i nacaj ni sij si-gan' Jesús. N̄i gura' da'aj ni sij gan'anj mando si-gan' sí'. N̄i nacaj go'ngo ni snado daj da'aj atsij go'ngo sij. N̄i nacaj ni sij atsij manta gunun Jesús. N̄i sé atsij nanuhua ni sij huin-in'. Sanj atsij anánj ni sij huin. ²⁴ Xi'í daj ni gataj ni dugüi' ni snado:

—Sanj si gutsi' né' mánj. Sanj ducu né' sisi daj hua né' gui'yaj gana n̄acaj atsij nan. —Daj gataj ni sij.

N̄i hué daj gataj ni sij sisi gahuin yya daj rún' gataj si-nuguan' Yan'anj: Nura' da'aj ni sij si-gan'ánj.

N̄i ducu ni sij sisi n̄acaj ni sij mantāj.

Hué daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

N̄i da'nga' daj gui'yaj ni snado daj.

²⁵ N̄i niquin' n̄ichrun' nni Jesús rian rugutsj nga xugüij unj nej, María nica Cleofas nej, María Magdalena nej. ²⁶ N̄i ngaa guini'i Jesús sisi niquin' nuguan'an nni sij nga tsínj nico' sij huin sí' tsínj 'i ruhua sij, ngaa n̄i gataj sij gunun nni sij:

—Nnánj, tsínj niquin' daj gahuin da'nij re' aj. —Daj gataj Jesús.

²⁷ Ngaa n̄i gataj Jesús gunun tsínj nico' sij daj:

—Yun'unj xana nan gahuin nní re' aj. —Daj gataj Jesús.

N̄i asij hora daj n̄i nahuin ra'a tsínj daj nni Jesús sisi gane ún' ducua sí' dugumi sí'.

²⁸ N̄i ngaa guisij gataj Jesús nuguan' daj, n̄i guini'i sij sisi gahuin yya daran' si gataj si-nuguan' Yan'anj xi'í sij. Ngaa n̄i gataj sij:

—Nago'oj nnee aj. —Daj gataj Jesús.

²⁹ N̄i nne 'ngö siu n̄un nnee vino yu yu'uj daj. N̄i jniyaj ni sij vino daj ch̄ra si rún' hua gachij daj. N̄i guta' ni sij gachij daj ch̄ra 'ngö riu. Ngaa n̄i dugüin' ni sij du'ua Jesús. ³⁰ N̄i ngaa guisij go'o Jesús vino yu daj, n̄i gataj sí':

—Ganahuij sun gui'yā. —Daj gataj Jesús.

Hué dan n̄i guinico' nj̄ Jesús ch̄ra sij, n̄i gahui' sij.

El costado de Jesús traspasado

³¹ N̄i huin di'n̄i güi ngaa gahuin gui'yanj pascua. N̄i na'uej ni tsínj israelita sisi guinico' anin' huá'nij niman rian rugutsj güi naránj ruhua ni sij. (Daj si güi gué huin ngaa naránj ruhua ni sij daj.) Hué daj n̄i gachínj jni'yaj ni sij rian Pilato sisi ga'nij sí' ni snado gan'anj duguaran' ni sí' da'man anin' huá'nij tsínj nico' rian ni rugutsj daj. N̄i n̄icaj ni sí' ni niman daj gan'anj ni sí' ango yu'uj, ruhua ni sij. ³² Ngaa n̄i gan'anj ni snado duguaran' ni sij da'man 'ngö tsínj daj. N̄i hué daj gui'yaj ni sij nga ango tsínj nico' nuguan'an nga Jesús. ³³ Sanj ngaa ga'na' ni sij rian nico' Jesús, n̄i guini'i ni sij sisi hua gahui' sí'. Yu'uj daj n̄i nun duguaran' ni sij da'man sí' ga' mánj. ³⁴ Sanj xa'uij 'ngö snado lanza gat̄in Jesús. N̄i 'ngö hora gahui tun hua nnee gat̄in sí'.

³⁵ N̄i tsínj nata' nuguan' nan, n̄i hué sij guini'i daran' si gahuin. N̄i xanga' si-nuguan' sij. N̄i nata' sij nuguan' nan sisi guxuman ruhua ni é re' guini'i ni é re' Jesús.

³⁶ N̄i hué daj gahuin sisi gahuin yya daj rún' gataj si-nuguan' Yan'anj: “N̄i a 'ngö cúj Jesús nun garan' mánj.” Daj gataj si-nuguan' Yan'anj. ³⁷ N̄i gataj ango si-nuguan' Yan'anj: “Guini'yaj ni sij tsínj xa'uij ni sij lanza.” Daj gataj ango si-nuguan' Yan'anj xi'í Jesús.

Jesús es sepultado

³⁸ Hué dan n̄i da' s̄ij n̄i ga'na' 'ngō tsínj gū'naj José. N̄i nne s̄ij 'ngō yu'uj gū'naj Arimatea. N̄i guinico' hūj s̄ij Jesús. Daj si xu'ui' s̄ij ni'yaj s̄ij ni tsínj israelita. Ngaa n̄i gachínj jni'yaj s̄ij rian Pilato s̄is̄i ga'uej si' gūnicaj s̄ij n̄iman gan'anj s̄ij. Ngaa n̄i garáj xina Pilato. Hué dan n̄i ga'na' s̄ij n̄i nicaj s̄ij n̄iman Jesús gan'anj s̄ij. ³⁹ N̄i hué daj ga'na' tsínj gū'naj Nicodemo tsínj ga'mi nga Jesús ne' n̄i as̄j ná. N̄i nicaj s̄i' ga'na' s̄i' 'ngō si hūj xia kilo si nahej duḡui' mirra nga aloé huin si quin' daj. ⁴⁰ Hué dan n̄i guida'a n̄unḡuej s̄ij n̄iman Jesús. N̄i dutáj n̄unḡuej s̄ij atsij manta sa' s̄i'. N̄i garij n̄unḡuej s̄ij gono'o guin' daj riqui manta Jesús. Daj si hué daj huin ducúanj nicaj ni tsínj israelita ngaa achin' ni s̄ij n̄iman. ⁴¹ N̄i rian doco' ni s̄ij Jesús rian rugutsi, n̄i ngaj 'ngō nnaa chrun. N̄i dani nnaa chrun daj táj 'ngō yu'uj huej. N̄i hua gaya' ni s̄ij yu'uj huej daj s̄is̄i gachin' ni s̄ij n̄iman. San̄i a 'ngō n̄iman nun gachin' ni s̄ij yu'uj da mánj. ⁴² Hué dan n̄i xi'í si 'yaj xuḡui ni tsínj israelita s̄is̄i gahuin gui'yanj pascua, n̄i xi'í si n̄ichrun' táj yu'uj daj, n̄i gan'anj gachin' n̄unḡuej s̄ij Jesús.

20

La resurrección

¹ N̄i ngaa ruhua guerenga' n̄igan' acuan' ḡui gudungu ngaa hua r̄umi', n̄i gan'anj ni'yaj María Magdalena rian gachin' Jesús. N̄i guini'i unj s̄is̄i nitaj yej hua ránj rian yu'uj daj. ² Yu'uj daj gunánj unj gan'anj unj rian nne Simón Pedro nga angō tsínj nico' Jesús huin s̄i' tsínj 'i ruhua Jesús. Ngaa n̄i gataj unj:

—Guiri ni s̄ij Señor riqui yu'uj huej gan'anj ni s̄ij. San̄i nun ni'i únj n̄i a gan'anj nicaj ni s̄ij mánj. —Daj gataj María.

³ Ngaa n̄i gahui Pedro nga angō tsínj nico' Jesús gan'anj ni'yaj n̄unḡuej s̄ij rian yu'uj daj. ⁴ N̄i gunánj n̄unḡuej s̄ij. San̄i gunánj yoo doj angō tsínj daj daj nga Pedro. N̄i guis̄ij sini s̄ij rian yu'uj da guis̄ij Pedro. ⁵ N̄i ga' n̄itu s̄ij ni'yaj s̄ij chruhua yu'uj daj. N̄i guini'i s̄ij rian ngaj atsij. San̄i nun gatu s̄ij mánj. ⁶ N̄i nico' Simón Pedro guis̄ij s̄i' r̄ucu s̄ij. N̄i gatúj s̄i' guini'yaj s̄i'. N̄i guini'i s̄i' ni atsij ngaj nej. ⁷ N̄i hué daj guini'i Pedro atsij gani'yanj ch̄ra Jesús. San̄i nitaj si ngaj nuguan'an-án' nga angō atsij guini'i s̄ij daj. San̄i ngaj n̄ini atsij daj narumi-i' ngaj-á' aj. ⁸ Ngaa n̄i gatúj angō tsínj nico' Jesús tsínj guis̄ij sini daj. N̄i guini'yaj s̄i', n̄i guxuman ruhua s̄i' s̄is̄i ganá'nij Jesús. ⁹ Daj si achin gara da'nga' ruhua n̄unḡuej s̄ij si ataj si-nuguan' Yan'anj s̄is̄i hua n̄ian ḡana'nij Jesús scanij ni n̄iman. ¹⁰ Ngaa n̄i nanicaj n̄unḡuej s̄ij nan' s̄ij rian ni duḡui' s̄ij.

Jesús se aparece a María Magdalena

¹¹ N̄i niquin' María aco unj du'ua yu'uj daj. N̄i aco María ga' n̄itu unj ni'yaj unj chruhua yu'uj rian gachin' Jesús. ¹² N̄i guini'i unj hūj ángel nun atsij gatsi nne rian gachin' Jesús. N̄i 'ngō ángel nne rian guingaj ch̄ra Jesús. N̄i angō-ó' nne rian guingaj dacó j s̄i'. ¹³ Ngaa n̄i nachínj snan'anj n̄unḡuej ángel María. N̄i gataj n̄unḡuej s̄ij:

—Xica'uf', un sin huin n̄i acó re' únj. —Daj gataj n̄unḡuej s̄ij.

Ngaa n̄i gataj María:

—Nicaj ni s̄ij Señor nico' man'anj gan'anj ni s̄ij. San̄i nun ni'Inj n̄i a gan'anj nicaj ni s̄ij mánj. —Daj gataj María gunun n̄unḡuej ángel daj.

14 Nj̄ ngaa gataj unj nuguan' daj, nj̄ nanicaj unj ni'yaj unj. Nj̄ guini'i unj Jesús niquin' sí' rian unj. Sanj̄ nun nan'i unj sij.

15 Ngaa nj̄ gataj Jesús:

—Xica'uij, un sin huin nj̄ acó re' únj. Nj̄ un tsínj nanó' re' únj. —Daj gataj Jesús.

Nj̄ gani ruhua unj sisi tsínj dugumi nnaq chrun huin sij. Yu'uj daj gataj unj:

—Señor, sisi hué re' nicaj gan'anj sij, ngaa nj̄ gataj re' sisi nj̄ a gan'anj nicaj re' sij. Ngaa nj̄ gan'anj nacā sij. —Daj gataj María.

16 Ngaa nj̄:

—María. —Gataj Jesús.

Ngaa nj̄ nanicaj unj gataj unj snan'anj hebreo:

—Raboni. —Gataj María.

(Nj̄ Raboni huin ruhuaj gata Maestro).

17 Ngaa nj̄ gataj Jesús:

—Sj̄ guida'á re' man'anj si achin gahui nan'anj rian chrē. Sanj̄ güij nata' re' gunun ni jnān sisi nan'anj rian nne chrē huin chrē ni é re' nej. Dan'an huin nj̄ Dan'anj ni é re' huin nej. —Daj gataj Jesús gunun María.

18 Ngaa nj̄ nan' María Magdalena nata' unj rian ni tsínj nico' Jesús sisi guini'i unj Señor. Nj̄ hué daj nata' unj si gataj sí' gunun unj nej.

Jesús se aparece a los discípulos

19 Nj̄ ngaa guinj̄ güi gudungu daj, nj̄ naránj ni tsínj nico' Jesús rian hue' mán ni sij. Daj si xu'ui' ni sij ni'yaj ni sij ni tsínj israelita. Ngaa nj̄ gurugüi' Jesús ganiquin' sí' scanij ni sij. Nj̄ gataj sí':

—Gahuiñ din'inj ruhua á re'. —Daj gataj Jesús.

20 Ngaa guisj̄ ga'mi Jesús nuguan' daj, nj̄ digyan sij ra'a sij nga gat̄in sij rian ni sí'. Nj̄ gahuiñ niq' ruhua ni sí' ni'yaj sí' Señor.

21 Ngaa nj̄ gataj ruhua' yún Jesús:

—Gahuiñ din'inj ruhua ni é re'. Daj rún' ga'nj̄ chrē ga'nāj, nj̄ da'nga' daj a'nj gan'anj ni é re' chruhua xungüi nej. —Daj gataj Jesús.

22 Guisj̄ ga'mi Jesús daj, nj̄ ga'yanj sij rian ni sí'. Nj̄ gataj sij:

—Nahuiñ ra'a á re' Espíritu Santo nánj. 23 Sisi guñicaj á re' niman nico xi'í gaquin' 'yaj ni ngüi, ngaa nj̄ guñicaj Yan'anj niman nico xi'í gaquin' 'yaj ni ngüi, ngaa nj̄ si guñicaj Yan'anj niman nico nej mánj. —Daj gataj Jesús.

Incredulidad de Tomás

24 Nj̄ 'ngo ni xuhuij dugüi' ni tsínj nico' Jesús huin tsínj gu'naj Tomás gu'naj sí' Dídimó nej. Nj̄ nitaj Tomás nne ngaa gurugüi' Jesús rian ango ni tsínj daj. 25 Ngaa nj̄ gataj ango ni tsínj nico' Jesús gunun Tomás:

—Guini'i ni únj, Señor. —Daj gataj ni sij.

Sanj̄:

—Nj̄ sisi sj̄ guini'Inj rian guiran' xi'i ra'a sij gui'yaj gaquj̄, nj̄ sisi sj̄ diguñ chra' ra'aj rian guiran' xi'i daj nga gat̄in sij, nj̄ sj̄ guxuman ruhuaj sisi ganá'nj sij mánj. —Daj gataj Tomás gunun ni sij.

26 Nj̄ ngaa gachin ango tunj güi, nj̄ naran' ruhua' yún ni tsínj nico' Jesús chruhua hue'. Nj̄ nne Tomás nga ni sij. Nj̄ nunj si hua ránj rian hue', sanj̄ narugüi' Jesús ganiquin' sí' scanij ni sij. Nj̄:

—Gahuiñ din'inj ruhua á re'. —Gataj Jesús.

27 Ngaa nj̄ gataj Jesús gunun Tomás:

—Diguíj re' chra ra'á re' chruhua ra'āj nan. Ní nì'yaj re' daj hua ra'āj nánj. Ní njuca' re' ra'á re', nì diguíj re' ra'á re' gatíj. Ngaa nì gahuin yya ruhua re' sisí ganá'nij man'ánj. Ní guxuman ruhua re' nì'yaj re' man'ánj. —Daj gataj Jesús gunun Tomás.

²⁸ Ngaa nì:

—Huín re' Señor nicōj aj. Ní Dan'án huín re' nej. —Gataj Tomás gunun Jesús.

²⁹ Ngaa nì gataj Jesús:

—Xuman ruhua re' ni'yáj re' man'ánj xi'í si guini'í re' yūnj ní'. Hua 'ueé rian ni ngūi guxuman ruhua ni'í man'ánj ngaa achin guini'í ni sij yūnj. —Daj gataj Jesús gunun Tomás.

El propósito del libro

³⁰ Ní guí'yaj Jesús ga'í ango si sa' nico guini'í ni tsínj nico' sij. Saní nitaj si hua nica ni nuguan' daj rian libro nan mánj. ³¹ Saní ni nuguan' nan hua nica rian libro nan sisí guxuman ruhua ni é re' sisí Jesús huín Cristo da'núj Yan'anj. Ní xi'í si xuman ruhua á re' ni'yaj á re' sij, nì ga nì'na nìganj niman án re', guí'yaj sij.

21

Jesús se aparece a siete de sus discípulos

¹ Ngaa nì gachin doj nì gurugüi' ruhua yún Jesús rian ni tsínj nico' sij ngaa nne ni sij du'ua laguna xachij gu'naj Tiberias. Ní nan huín si guí'yaj Jesús ngaa gurugüi' sij rian ni sí': ² Ní nne nuguan'an Simón Pedro nga Tomás tsínj gu'naj Gemelo nej, Natanael tsínj 'na' xuman' Caná huín xuman' ngaj estado Galilea nej, nungüej da'níj Zebedeo nej, yahuij tsínj nico' Jesús nej. ³ Ngaa nì:

—Gan'anj guída'a xucua. —Daj gataj Pedro.

Nì:

—Hué daj gan'anj ni únj nga re' nej. —Daj gataj ni tsínj nne nga sij.

Hué dan nì gan'anj ni tsínj daj. Ní gahui ni sij 'ngō riō achéj rian nnee. Saní nì a 'ngō xucua nun guída'a ni sij yan' daj.

⁴ Ní ngaa ruhua guixiguin, nì niquin' Jesús du'ua laguna daj. Saní nun nani'í ni tsínj nico' Jesús man'an sí'. ⁵ Ngaa nì nachínj snan'anj Jesús ni sij. Ní gataj sí':

—Hua si xa á re' ní'. —Gataj Jesús.

—Nitaj mánj. —Gataj ni sij.

⁶ Ngaa nì gataj Jesús:

—Dunij a ni é re' nnánj ne' chrej ra'a sa' riō, nì guída'a á re' xuj aj. —Daj gataj Jesús.

Ngaa nì guí'yaj ni sij daj rún' gataj Jesús. Hué dan nì nun gahuin nucua. Ní sij guiri ni sij nnánj chruhua nnee xi'í si ducu gara xuj chruhua nnánj.

⁷ Ngaa nì hua 'ngō tsínj nico' Jesús huín sí' tsínj 'í ruhua ni'í Jesús. Ní gataj sí' gunun Pedro:

—Hué sij huín Señor. —Daj gataj sí'.

Ní ngaa gunun Pedro sisí Señor huín, nì 'ngō hora ganun sij si-gan' sij. (Daj si hua guiri sij si-gan' sij.) Ní güéj sij man'an sij chruhua nnee.

⁸ Ní guisíj ango ni tsínj nico' Jesús du'ua laguna daj nga riō. Ní anucua. Ní sij nnánj gara xucua. Daj si achin ango ciento metro guisij ni sij du'ua nnee daj. ⁹ Ní ngaa nanij ni sij chruhua riō, nì guini'í ni sij anun

yan'an. Nî taj 'ngõ xucuaj rian yan'an. Nî man chrachrúnj nej. ¹⁰ Ngaa nî gataj Jesús gunun ni sij:

—Nîcaj á re' doj xucuaj guída'a ni é re' ga'na' á re'. —Daj gataj Jesús.

¹¹ Ngaa nî gahui Simón Pedro. Nî ganucuaj sij nnánj gara xucuaj xxi guisíj sij rian yo'ój. Nî nun 'ngõ ciento táj huíj xia xa'nij xucuaj chruhua nnánj daj. Nî nunj si nico xuj nun, saní nun xi'nij mánj.

¹² Ngaa nî:

—Gahua' anin' é re' raruhua anin' é re'. —Daj gataj Jesús.

Nî a 'ngõ ni tsínj nico' Jesús nun guísíj ruhua nāchinj snan'anj sí' un tsínj huin sí'. Daj si hua ni'i ni sij sisí Señor huin sí'. ¹³ Ngaa nî gahuin nīchrun' Jesús guida'a sij chrachrúnj daj ga'ui' sij rian ni sí'. Nî hué daj gui'yaj sij nga xucuaj nej.

¹⁴ Nî hué nan guisíj huá'nij gurugüi' Jesús rian ni tsínj nico' sij ngaa guisíj ganá'nij sij scaníj ni níman.

Apacienta mis ovejas

¹⁵ Ngaa guisíj ganahuij raruhua ni sij, nî nachínj snan'anj Jesús Simón Pedro. Nî gataj sij:

—Simón, da'níj Jonás. Nî 'i ruhuá re' ni'yáj re' doj man'anj daj nga ni tsínj nan ga ní'. —Daj gataj Jesús.

Ngaa nî:

—Xanga' ni'í re' sisí 'i ruhuáj ni'yā man'án re' Señor. —Daj gataj Pedro.

Ngaa nî:

—Ga'ui' re' si xa ni dānj xachij 'nīj. —Gataj Jesús.

¹⁶ Ngaa nî nachínj snan'anj ruhua' yún Jesús Pedro. Nî gataj sij:

—Simón, da'níj Jonás. Nî 'i ruhuá re' ni'yáj re' man'anj ní'. —Daj gataj Jesús.

—Xanga' ni'í re' sisí 'i ruhuáj ni'yā man'án re' Señor. —Gataj Pedro.

Ngaa nî:

—Dugumi re' ni dānj xachij. —Gataj Jesús.

¹⁷ Ngaa nî síj huá'nij nachínj snan'anj Jesús Pedro. Nî gataj sij:

—Simón, da'níj Jonás. Nî 'i ruhuá re' ni'yáj re' man'anj ní'. —Daj gataj Jesús.

Ngaa nî ganani ruhua Pedro. Daj si síj huá'nij nachínj snan'anj Jesús sij daj. Ngaa nî gataj Pedro:

—Ni'í re' daran'anj Señor. Nî ni'í re' sisí 'i ruhuáj ni'yā man'án re'. —Daj gataj Pedro.

Ngaa nî:

—Ga'ui' re' si xa ni dānj xachij. ¹⁸ Xanga' atā gunun re' sisí ngaa hua lí re', nî ninún re' si-gán' re' gan'anj re' nî a garan' ruhuá re' gan'anj re'. Saní ngaa gachij re' nî jnucuáj re' nungüej ra'á re'. Nî na'nij ango sij si-gán' re' xa re'. Nî nîcaj sij man'án re' gan'anj sij rian na'uej ruhuá re' gan'anj re'. —Daj gataj Jesús gunun Pedro.

¹⁹ Nî nga ni nuguan' daj nî digyán Jesús rian Pedro daj guiran' sí' gahui' sí'. Nî digyán sij daj ga'mi sa' ni ngüi xi'í Yan'anj ngaa guini'í ni sij daj gahui' Pedro. Ngaa nî gataj Jesús gunun Pedro:

—Guinicó' re' yūnj anj. —Daj gataj Jesús.

El discípulo amado

²⁰ Ngaa nî nanicaj Pedro. Nî guini'í sij nico' ango tsínj nico' Jesús huin sí' tsínj 'i ruhua ni'yaj Jesús. Nî hué tsínj daj huin tsínj nne xi'nij Jesús ngaa

xa sti'ni ni sij ngaa riqui. Ni tsínj daj huin tsínj nachínj snan'anj Jesús un tsínj huin si naga'ui' Jesús rian ni tsínj nicaj sun. ²¹ Ni ngaa guini'i Pedro tsínj nico' daj, ni nachínj snan'anj sij Jesús. Ni gataj sij:

—Señor, daj guiran' tsínj nan únj. —Daj gataj Pedro.

²² Ngaa ni gataj Jesús:

—Sisj huin ruhaáj sisj guna sij da nānicaj ruhua' yūnj ga'nāj, ni un sin gui'yáj re' únj. Guinico' man'án re' man'ānj. —Daj gataj Jesús gunun Pedro.

²³ Ngaa ni gaxa'ni nuguan' nan scanij ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Jesús. Ni gani ruhua ni sij sisj sj gahui' tsínj nico' Jesús daj. Sani nun gataj Jesús sisj sj gahui' tsínj da mánj. Maan si gataj sij nuguan' nan: “Sisj huin ruhaáj sisj guna sij da nānicaj ruhua' yūnj, ni un sin gui'yáj re' únj.” Hué daj ga'mi Jesús.

²⁴ Ni huēj huin tsínj nico' Jesús daj. Ni huēj huin tsínj natāj ni nuguan' nan rian ni ngüi. Ni arünj nuguan' nan rian yanj nej. Ni ni'i né' sisj xanga' si-nuguan'ānj. ²⁵ Ni hua ga'i ango ni rasun gui'yaj Jesús nej. Ni sisj garun ni sij gō'ngo ni rasun gui'yaj Jesús rian yanj, ngaa ni sj ga'ue gunucuj ni ngüi nara sa' ni sij ni libro sisj nun garun ni sij mánj.

LOS HECHOS DE LOS APÓSTOLES

La promesa del Espíritu Santo

¹ Hué dan n̄ rian yanj carta garūnj asij sini gayá re' huín re' tsínj gu'naj Teófilo, n̄ gatā gunún re' daran' si gui'yaj Jesús nga daran' si digyán sij rian ni ngüi asij sini yan ² da' güi guinan' sij xata', gui'yaj Yan'anj. N̄ asij achin nan' sij xata', n̄ ganacui sij ni tsínj gu'naj apóstol huin ni sij ni tsínj ga'mi si-nuguan' sij rian ni ngüi. N̄ ga'nin' Jesús sun rian ni sí' daj rún' gataj Espíritu Santo rian sij. ³ N̄ ngaa guisíj gahui' Jesús rian rugutsi, n̄ narugüi' sij rian ni tsínj daj. N̄ da'nga' daj digyán yya sij rian ni sí' sisi hua n̄'na' yya sij. Hué dan n̄ hujj xia güi guini'i ni apóstol man'an Jesús. N̄ ga'mi sij nga ni sí' xi'í daj nicaj Yan'anj sun rian né'. ⁴ N̄ 'ngö güi ngaa nne nuguan'an Jesús nga ni tsínj daj, n̄ ga'nin' sij sun rian ni sí' sisi si gahui ni sí' xuman' Jerusalén gan'anj ni sí'. N̄ gataj sij gunun ni sí':

—Ga no'oj acuan' án re' nan da güi ga'na' Espíritu Santo rian án re' daj rún' gataj yya chrē rian án re'. N̄ hué daj gataj snan'anj man'anj gunun a ni é re' nej. ⁵ Daj si xanga' duguata' nnee tsínj gu'naj Juan ni ngüi nga nnee. Sanj gachin chra doj güi, n̄ ga'na' Espíritu Santo gatu ruhua niman án re'. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj apóstol.

La ascensión

⁶ Hué dan n̄ ngaa nahuin yu' ni sij, n̄ nachínj snan'anj ni sij Jesús. N̄ gataj ni sij:

—Señor, hué hora nan huin si gahuin achij ni únj ni tsínj israelita rian ango ni ngüi, gui'yáj re' ní'. —Daj gataj ni sij gunun Jesús.

⁷ N̄ nanicaj Jesús gataj sij:

—Sé si-sun a ni é re' huin si guini'i a ni é re' daj da'nga' ga aj. Urin chré' ni'i un güi gui'yaj sij si huin ruhua sij. ⁸ Sanj ngaa ga'na' Espíritu Santo gatu chruhua niman án re', n̄ gahuin nucuj niman án re' xi'í si-sun man'an Yan'anj. N̄ gahuin a ni é re' ni tsínj ga'mi xi'tj riqui xuman' Jerusalén nga daran' ni xuman' ngaj estado Judea nga estado Samaria nej, n̄ da' ganun nin' xungüi nej. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj daj.

⁹ Ngaa n̄ hua guē guimán ni sij guini'yaj ni sij, n̄ nan' Jesús xata', gui'yaj Yan'anj. N̄ ga'na' 'ngö nga xata' narán n̄ a gan'anj Jesús. N̄ nun ga'ue guini'i ni sij rian Jesús ga mánj. ¹⁰ N̄ ngaa guimán ni sij ni'yaj ni sij né' xata' n̄ a huaj Jesús, ngaa n̄ gurugüi' hujj tsínj nun atsij gatsi guiniquin' nungüej sí' xi'nj ni sij. ¹¹ N̄ gataj nungüej sí' gunun ni sij:

—N̄ un sin gahuin n̄ niquin' a ni é re' ni'yaj á re' xata' huin ín re' tsínj 'na' estado Galilea únj. Hué guē Jesús gahui nan' sij xata', gui'yaj Yan'anj. N̄ rún' gahuin ngaa nan' sij xata', n̄ da'nga' daj gahuin ga'na' ruhua' yún sij aj. —Daj gataj nungüej tsínj daj gunun ni sij.

Elección del sucesor de Judas

¹² Ngaa n̄ nanij ni sij dacan gu'naj Olivos. N̄ gan'anj ni sij gatúj ni sij xuman' Jerusalén. N̄ ngaj nichrun' xuman' daj nga dacan gu'naj Olivos. N̄ hué guē ducuanj daj huin si ga'ui' ley permiso si gache ni sij 'ngö güi naránj ruhua ni sij. ¹³ N̄ ngaa nasíj ni sij xuman' daj, n̄ gahui ni sij ango chra hue' nata' xata' rian man ni sij. N̄ nne Pedro nga Juan nej, Jacobo

nej, Andrés nej, Felipe nej, Tomás nej, Bartolomé nej, Mateo nej, Jacobo da'níj Alfeo nej, Simón Zelote nej, Judas jnánj Jacobo nej. ¹⁴ Ní 'ngo hua ruhua niman ni sij nahuin chre' ni sij gachínj jni'yaj ni sij rian Yan'anj. Ní da'nga' daj gui'yaj ni yun'unj xana nga María huin unj nni Jesús nga ni jnánj Jesús nej.

¹⁵ Ní ni güi daj ni naxuman Pedro guiniquin' sij dani ni tsínj nicaj dugüi' nga Jesús. (Ní guimán 'ngo si ciento tá cö ni tsínj nahuin chre' yu'uj daj.)

¹⁶ Ní gataj Pedro gunun ni sij:

—Asij hua ná ni ga'mi Espíritu Santo rian xí' David huin ín re' jnán. Ní ga'mi David nuguan' daj huin nuguan' xi'í tsínj gu'naj Judas. Ní hua niñan sisi gahuin yya daj rún' ga'mi sij xi'í nuguan' daj. Ní hué Judas digyán 'ngo chrej ga'na' ni tsínj guida'a Jesús nej aj. ¹⁷ Ní asij sini ni guinicaj dugüi' Judas nga né'. Ní hué sij huin tsínj gui'yaj sun nga né' nej aj.

¹⁸ 'Ní san'anj guiri' sij gudu'uej sij Jesús daj, ni guiránj sij 'ngo yo'ój. Hué dan ni ganatúj Judas gan'anj sij rian yo'ój nga chra' sij. Ní gahui xiri' sij. ¹⁹ Ní gunun daran' ni tsínj mán xuman' Jerusalén daj guiran' Judas. Ní dugu'naj ni sij si-nuguan' ni sij yo'ój daj Acéldama. Ní nuguan' daj huin ruhuaj gata Yo'ój Tun. ²⁰ Daj si gataj libro gu'naj Salmos huin si-nuguan' Yan'anj:

Guísij nahuin quij qui'yanj naco rian gane ducua' sij.

Ní a 'ngo tsínj si gane ruhuaj mánj.

Gataj libro daj. Ní gataj ruhua' yún libro daj:

Nacaj ango sí' si-sun sij, ruhuaj aj.

Daj gataj libro gu'naj Salmo aj.

²¹⁻²² 'Ní man ni tsínj nicaj dugüi' nuguan'an nga né' daran' ni güi gane Jesús scanij né' asij güi duguata' nnee Juan Jesús, ni da jnahuij sij nan' sij xata', gui'yaj Yan'anj. Hué dan ni da'ui né' nano' né' 'ngo tsínj guini'i daran' si gui'yaj Jesús, gahuin sí' 'ngo tsínj nata' nga né' rian ni ngüi xi'í si ganá'nij yya Jesús. —Daj gataj Pedro gunun ni sij.

²³ Ngaa ni ga'mi ni sij si-xugüi huij tsínj daj. Ní gu'naj 'ngo sij José Barsabás. Ní hué daj gu'naj sij Justo nej. Ní ango sij gu'naj Matías. ²⁴ Ngaa ni gachínj jni'yaj daran' ni sij rian Yan'anj. Ní gataj ni sij:

—Señor, hué re' ni'i daj hua niman daran' ni ngüi. Xi'í daj digyán re' un go'ngo nungüej sij nacuí re'. ²⁵ Ngaa ni ganacaj sij sun nan gahuin sij 'ngo apóstol ga'mi sij si-nuguan' Jesucristo rian ni ngüi. Daj si guinij Judas rian si-gaquin' man'an sij. Ní gan'anj sij rian gan'anj ni'ya niñan nín' sij. —Hué daj ga'mi ni sij gunun Yan'anj.

²⁶ Ní garun ni sij si-xugüi huij tsínj daj. Ní guiri' ni sij si-xugüi tsínj gu'naj Matías. Ní hué asij hora daj guinicaj dugüi' sí' nga ango xan tsínj apóstol huin ni tsínj ga'mi si-nuguan' Jesucristo rian ni ngüi.

2

La venida del Espíritu Santo

¹ Ní ngaa guisíj güi gahuin gui'yanj gu'naj Pentecostés, ni nahuin chre' daran' ni sij 'ngo yu'uj. ² Ní nasinunj gunun ni sij ga'na' xata' huin garin. Daj rún' 'yaj 'ngo nané nucuaj da'nga' daj gahuin aj. Ní gahuin garin nín' gachra' chruhua hue' rian man ni sij. ³ Ní gurugüi' yan'an. Ní daj rún' hua yyó' huaj aj. Ní gura' da'aj yan'an chra' go'ngo ni sij. ⁴ Ní gara chruhua cúj

niman daran' ni sij, gui'yaj Espiritu Santo. Nj gaxi'i ni sij ga'mi ni sij ango ni snan'anj daj digyán Espiritu Santo si ga'mi ni sij.

⁵ Nj ni güi daj, nj man ni tsínj israelita xuman' Jerusalén. Nj huin ni sij tsínj huin ruhua guñico' Yan'anj. Nj 'na' ni sij chruhua daran' ni xuman' man chruhua xungüi. ⁶ Nj ngaa gunun ni ngüi si garin daj, nj nahuin chre' ni sij. Nj nun ni'i ni sij ni' un xi'i gahuin garin ga manj. Daj si gunun go'ngo ni sij si-nuguan' ni sij si ga'mi ni si'. ⁷ Nj nun ri' ruhua ni sij si ga'mi ni sij. Ngaa nj ga'mi ni man'an ni sij:

—Sé ni tsínj 'na' estado Galilea huin daran' ni tsínj a'mi nan mí'. ⁸ Nj un sin huin nj unun ni man'an né' a'mi ni sij si-nuguan' ni man'an né' únj. ⁹ Daj si hué né' huin ni tsínj 'na' Partia nga Media nej, Elam nej, Mesopotamia nej, nga Judea nej, Capadocia nej, Ponto nej, Asia nej, ¹⁰ Frigia nej, Panfilia nej, Egipto nej, ni xuman' ngaj chruhua Libia njchrun' Cirene nej. Nj 'na' go'ngo né' xuman' Roma nej. Nj da'aj né' huin xanga' tsínj israelita. Nj ango da'aj né' huin ni tsínj xacaj si-dycuanj ni tsínj israelita. ¹¹ Nj hua tsínj 'na' Creta nej, nga Arabia nej. Nj unun daran' né' a'mi ni sij si-nuguan' da go'ngo né'. Nj ataj ni sij sisi sa' nin' ruhua 'yaj man'an Yan'anj. —Daj gataj ni tsínj daj.

¹² Nj gara yan'anj ruhua daran' ni sij. Nj nun ri' ruhua ni sij si ga'mi ni sij. Nj nachínj snan'anj ni man'an ni sij dugüi' sij. Nj gataj ni sij:

—Nj un sin huin ruhuaj gata daran' nan únj. —Daj gataj ni sij.

¹³ Sanj ga'mi ducu ango ni sij ni'yaj sij ni si'. Nj gataj ni sij:

—Hua xini ni si' daj da' 'yaj ni si' daj, ataj ni sij aj.

Primer discurso de Pedro

¹⁴ Ngaa nj naxuman Pedro nga xan tsínj nicaj dugüi' nga sij. Nj nucuaij ga'mi sij. Nj gataj sij:

—Tsínj israelita nga tsínj nne xuman' Jerusalén huin in re' aj. Sa' ruhua gunun a ni é re' nga nuguan' ga'mi aj. Nj xacaj á re' cuenta xi'i si gahuin da aj. ¹⁵ Sé si hua xini ni tsínj man nan sisi gani ruhua re' da manj. Daj si ga un nigan' nanj. ¹⁶ Sanj yu'uj nan ni'yaj ni únj daj rún' gataj tsínj gu'naj Joel huin si' 'ngo tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná:

¹⁷ Güi huaj ganahuj xungüi, nj ga'ní Espiritu Santo ga'na' rian daran' ni ngüi man chruhua xungüi.

Nj da'ni sno'o a ni é re' nga ni da'ni xana á re' ga'mi ni sij nuguan' sa' si-nuguan' man'anj gunun ni ngüi.

Nj guñi'i ni tsínj hua lij 'ngo da'nga' digyán man'anj rian ni sij.

Nj ni tsínj achij, nj ga'nin' nnej ni sij.

¹⁸ Nj ni güi daj ga'nin' xangaj Espiritu Santo ga'naj rian ni tsínj nga ni yun'unj xana 'yaj sun riánj.

Nj ga'mi ni sij si-nuguan'anj rian ni ngüi.

¹⁹ Nj gahuin yan'anj ruhua ni ngüi xi'i nuguan' digyánj ne' xata' rian ni sij.

Nj ne' nica' chruhua xungüi, nj digyánj si hua tun nej, si hua yan'an nej, si hua gatse' guñi'i ni ngüi.

²⁰ Nj gahuin rumi' rian güi.

Nj yahuj gahuin si hua tun.

Nj hué daj gahuin asij achin guisij güi ga'naj huñj Señor.

Nj ga nico gahuin güi daj.

Nj 'uee gahuin güi daj nej.

²¹ Sanj daran' ni ngüi achínj jni'yaj riánj, nj ganacā ni sij.

Hué nan huin si-nuguan' Yan'anj huin nuguan' ga'mi tsínj gu'naj Joel asj ná.

²² 'Nga n̄ gunun sa' á re' nuguan' ga'mi huin ín re' ni tsínj israelita: Hua ni'i sa' á re' xi'í Jesús tsínj 'n̄ xuman' Nazaret. N̄ garan' ruhua Yan'anj guini'i sij Jesús. N̄ gui'yaj Jesús nico sun sa' guini'i ni é re', gui'yaj Yan'anj. N̄ gui'yaj Yan'anj s̄i digyán sí' ango rasun sa' scanij a ni é re' nej. ²³ San̄ digyán 'ngo tsínj daj chrej s̄i ga'na' guida'a ni sij Jesús. N̄ garij ni tsínj da'ui gaquin' gaquj Jesús rian ruguts̄i. N̄ dagahui' ni sij sí', gui'yaj a ni é re'. San̄ asj riqui doj, n̄ gani ruhua Yan'anj s̄i hué daj guiran' yya sí'. N̄ guini'i sini Yan'anj s̄i hué daj guiran' sij. ²⁴ San̄ ganá'nij Jesús, gui'yaj Yan'anj. N̄ si ga'ue 'ngo gahui' sij ga mánj. Daj si nun ga'ue guna sij scanij ni niman ga mánj.

²⁵ 'N̄ asj ná doj ga'mi xi' David xi'í Jesús. N̄ gataj sij: Guini'inj s̄i n̄ganj guiniquin' Señor riánj anj.

N̄ xi'í si niquin' sij xi'n̄i, n̄ nitaj si 'ya guxu'ui ga mánj.

²⁶ Xi'í daj ni gahuin niá' nimánj.

N̄ ga'mi nimánj 'ngo nuguan' niá' ruhua nej.

Daj si gahuin yya ruhuaj s̄i gu'yaj sa' Yan'anj ngāj.

²⁷ N̄ nun duna man'án re' nimánj rian achin' niman.

N̄ nun duna man'án re' s̄i guchru nneē cū mánj.

Daj si huēj huin tsínj sa' niman rian Yan'anj.

²⁸ N̄ digyán re' 'ngo chrej rian gachē gane n̄gān.

N̄ hua niá' ruhuaj xi'í si nné re' ngāj.

Daj gataj xi' David asj ná.

²⁹ 'N̄ ga'ue gataj yyaj gunun a ni é re' huin ín re' jnánj né' s̄i gahui' yya xi' David. N̄ gachin' yya sij, ruhuaj. N̄ hua guē si-cúj sij mán chruhua yu'uj da güi acuan' ngā né'. ³⁰ N̄ gahuin xi' David tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj. N̄ guini'i David s̄i hua gataj yya Yan'anj s̄i gahuin achij 'ngo da'n̄j da'n̄i si'n̄i sij. N̄ hué sí' gahuin 'ngo rey nej. ³¹ Hué dan n̄ hua guini'i xi' David si gahuin nga Cristo. Daj si ga'mi sij s̄i gana'nij Cristo. N̄ gataj sij s̄i nun duna Yan'anj niman Cristo chruhua yu'uj mánj. N̄ nun guchru nneē cúj sí' guingaj sí' chruhua yu'uj mánj, gataj xi' David.

³² 'N̄ hua yya ganá'nij Jesús, gui'yaj Yan'anj. N̄ daran' únj huin tsínj guini'i s̄i xanga' yya ganá'nij sij. ³³ N̄ nachi nicaj Yan'anj Jesús nan' sij xata' gane 'ueé sij ra'a sa' man'an Yan'anj xanga'. N̄ hua gataj yya Yan'anj s̄i ga'ui' sij Espiritu Santo rian Jesús. Hué dan n̄ ga'n̄j Jesús Espiritu Santo ga'naj rian anin' únj daj rún' guini'i a ni é re', n̄ da' rún' gunun a ni é re' nej.

³⁴ 'N̄ sé xi' David huin si gahui nan' xata' mánj. San̄ gataj sí':

Ni gataj Yan'anj gunun Cristo huin tsínj nicaj sun riánj s̄i gane 'ueé Cristo ne' chrej ra'a sa' Yan'anj

³⁵ da gahuin ni tsínj unun' nga Cristo daj 'ngo riguiya' guta' Cristo dacój sí'.

Daj gataj David asj ná.

³⁶ Hué dan n̄ tsínj israelita huin a ni é re'. Nga n̄ guini'i a ni é re' s̄i Jesús gahuin Señor, gui'yaj Yan'anj. N̄ gahuin sij Cristo, gui'yaj Yan'anj nej. N̄ hué sij huin tsínj godóco' a ni é re' rian ruguts̄i aj. —Hué daj gataj Pedro gunun ni sij.

³⁷ Hué dan n̄i ngaa gunun ni sij nuguan' daj, ngaa n̄i ganani nico ruhua niman ni sij. N̄i nachínj snan'anj ni sij Pedro nga ango ni tsínj huin apóstol huin ni tsínj nicaj dugüi' nga Pedro. N̄i gataj ni sij:

—Jnánj né', un sin gui'yaj únj, ruhua á re' únj. —Daj gataj ni sij gunun ni sí'.

³⁸ Ngaa n̄i nanicaj Pedro gataj sí':

—Ganani ruhua a ni é re' xi'í si-gaquin' a ni é re'. N̄i gata' nnee daran' a ni é re' nga si-xugüi man'an Jesucristo. Ngaa n̄i guinicaj Yan'anj 'ngo niman nico xi'í si-gaquin' a ni é re'. Hué dan n̄i r̄iqui Yan'anj Espiritu Santo ga'naj rian án re' aj. ³⁹ Daj si hué daj gataj yya Yan'anj sisi r̄iqui sij Espiritu Santo rian án re', n̄i rian da'n̄j a ni é re' nej, n̄i nga rian daran' ni ngüi nne gan' nej, huin ni sij daran' ni tsínj gaquinj Yan'anj ga'na' ni sij. —Daj gataj Pedro gunun ni ngüi daj.

⁴⁰ N̄i gui'yaj fuerza Pedro nga ga'j ango ni nuguan' nej. N̄i ga'nin' sij 'ngo ducuanj rian ni sí', n̄i gataj sij:

—N̄acaj á re' ni man'an án re' scanij ni tsínj man yyaj. Daj si 'yaj quii ni sij. —Gataj Pedro.

⁴¹ Hué dan n̄i gata' nnee ni tsínj nahuin ra'a si-nuguan' Pedro. N̄i güi daj nahuin chre' 'ngo si hua'nij mí ni ngüi guxuman ruhua ni'i si-nuguan' Pedro. N̄i guinicaj dugüi' ni sij nga ni tsínj hua guxuman ruhua ni'i man'an Jesucristo.

⁴² N̄i daran' ni sij hua n̄ica ruhua nga nuguan' digyán ni tsínj huin apóstol rian ni sij. N̄i nahuin dugüi' daran' ni sij nej. N̄i gura' da'aj ni sij chrachrúnj xa nuguan'an ni sij nej. N̄i gachínj jni'yaj ni sij rian Yan'anj nej.

La vida de los primeros cristianos

⁴³ N̄i guxu'ui' daran' ni ngüi ni'yaj ni sij ni rasun sa' nico gui'yaj ni tsínj huin apóstol.

⁴⁴ N̄i mán nuguan'an daran' ni ngüi guxuman ruhua ni'yaj Jesucristo. N̄i si'yaj go'ngo ni sij gahuin si'yaj daran' ni sij. ⁴⁵ N̄i gudu'ue ni sij do'ój ni sij nga si'yaj ni sij. Ngaa n̄i gura' da'aj ni sij san'anj daj rún' achin rian go'ngo ni sij. ⁴⁶ N̄i uyan hua ruhua ni sij nahuin yu' ni sij daran' güi chruhua nuhui nico. N̄i hua niá' ruhua ni sij xa nuguan'an ni sij chrachrúnj ducua go'ngo dugüi' sij. N̄i hua sa' niman ni sij. ⁴⁷ N̄i ga'mi sa' 'ueé ni sij rian Yan'anj. N̄i ga'mi sa' ni ango ni ngüi xi'í ni sij nej. N̄i go'ngo güi, n̄i gahuin nico doj ni tsínj guinicaj dugüi' nga ni sij, gui'yaj man'an Señor. Daj si nacaj yya Yan'anj ango ni sij rún' huaj.

3

Curación de un cojo

¹ N̄i 'ngo güi n̄i gan'anj Pedro nga Juan nuhui nico. N̄i guis̄j ga hua'nij di'n̄i. N̄i hué hora daj huin hora achínj jni'yaj ni ngüi rian Yan'anj. ² N̄i yu'uj daj nicaj ni sij 'ngo tsínj yacuan gan'anj ni sij nuhui daj. Hué daj hua sij as̄j ga'nga sij. N̄i ya'yoj nicaj ni sij sí' huan'anj sij rian nuhui daj. N̄i une' ni sij tsínj daj rian nuhui rian atúj ni sij chruhua nuhui. N̄i rian atúj ni sij daj gu'naj Rian Hue' Niá'. N̄i 'yaj tsínj daj caridad rian ni tsínj atúj chruhua nuhui. ³ N̄i ngaa guini'i tsínj yacuan daj sisi huaj gatu Pedro nga

Juan chruhua nuhui, ñi gachínj sij caridad rian nungüej sí'. ⁴ Ñi guini'yaj sa' Pedro nga Juan rian tsínj daj. Ngaa ni gataj Pedro:

—Guini'yaj re' rian nungüej únj. —Gataj Pedro gunun tsínj yacuan daj.

⁵ Hué dan ñi ni'yaj sa' tsínj daj rian nungüej sí' xi'í si gani ruhua sij sisi ga'ui' nungüej sí' doj rian sij, ruhua sij. ⁶ Sanj gataj Pedro gunun sij:

—Nitaj si nicā san'anj plata nga oro riqũj mánj. Sanj ga'ue riqũj si nicā rián re'. Atā rián re' nga si-xugüi Jesucristo tsínj 'na' xuman' Nazaret sisi nañuman re' gache re' nánj. —Daj gataj Pedro.

⁷ Ngaa ñi guida'a Pedro ra'a sa' sij nachi nicaj sí' sij. Ñi 'ngo hora gahuin nucaj da'mañ sij nga xá dacój sij. ⁸ Ñi güéj sij ganiquin' sij. Ñi gaxi'í sij gachéj sij. Hué daj ñi gatúj sij chruhua nuhui nga nungüej sí'. Ñi gachéj sij, ñi güéj sij. Ñi ga'mi sa' 'ueé sij rian Yan'anj. ⁹ Ngaa ñi guini'i daran' ni ngüi sisi gachéj sij ga'mi sa' 'ueé sij rian Yan'anj. ¹⁰ Ñi guini'i daran' ni ngüi sisi hué tsínj daj huin tsínj nne achínj caridad rian atúj ni ngüi chruhua nuhui daj huin yu'uj gu'naj Rian Hue' Niã'. Ñi gan'anj ruhua ni sij xi'í si ganahuin tsínj yacuan daj.

Discurso de Pedro en el pórtico de Salomón

¹¹ Ñi tsínj ganahuin daj, ñi nitaj si na'nij ra'a sij si guida'a sij Pedro nga Juan nico' ran sij nungüej sí'. Ñi xi'í si gan'anj ruhua ni ngüi, ñi gan'anj daran' ni sij gahuin chre' ni sij rian nungüej sí' 'ngo yu'uj hua ni'nij chruhua nuhui rian gu'naj Salomón. ¹² Ñi ngaa guini'i Pedro ni ngüi, ñi gataj sij gunun ni sí':

—Ñi un sin huin ñi gan'anj ruhua ni é re' xi'í si gahuin nan huin ni é re' ni tsínj israelita únj. Ñi un sin huin ñi ni'yaj á re' únj únj. Sé si-nuguan' nungüej únj gui'yaj si gachéj tsínj nan mánj. Si gunucuj nungüej únj gui'yaj únj nahuin tsínj yacuan nan ga mánj. Sé xi'í si hua sa' nungüej únj gachéj tsínj nan mánj. ¹³ Ñi nico' xi' Abraham nga xi' Isaac nga xi' Jacob man'an Yan'anj xanga'. Ñi hué Dan'anj anin' xi' daj gui'yaj sisi hua 'ueé ñin' da'nij sij Jesús. Ñi naga'ui' a ni é re' Jesús rian ni tsínj nicaj sun güenda dagahui' ni sij. Ñi nun gara xina ni é re' sisi tsínj gu'naj Pilato nachi Jesús mánj.

¹⁴ 'Ñi nun ga'uej a ni é re' si nachi Pilato tsínj hua sa' ñin' huin sij Jesús. Ñi hua ñica niman sij nej. Sanj gachínj a ni é re' si nachi Pilato 'ngo tsínj dagahui' niman. ¹⁵ Ñi hué daj ñi dagahui' a ni é re' tsínj 'yaj hua ñi'na' né'. Sanj Yan'anj gui'yaj sisi ganá'nij Jesús scanij ni niman. Ñi hué únj huin ni tsínj guini'i si ganá'nij sí'. ¹⁶ Hué tsínj nan ganahuin sa', gui'yaj man'an si-xugüi Jesús xi'í si xuman ruhua ni únj ni'í ni únj man'an Jesús. Ñi ni'í a ni é re' sij. Ñi 'ngo ganahuin sa' ñin' sij. Ñi guini'i sa' daran' ni é re' si gahuin da aj.

¹⁷ 'Jnánj né', yyaj ni'inj sisi nun guini'i a ni é re' nga ni tsínj nicaj sun rian án re' si gui'yaj á re' ngaa dagahui' a ni é re' man'an Jesús mánj. ¹⁸ Sanj hué daj gui'yaj Yan'anj si gahuin yya daj rún' gataj daran' ni tsínj ga'mi si-nuguan' sij asij hua ná. Daj si gataj ni sí' si hué daj guiran' Cristo.

¹⁹ 'Ganai ruhua á re'. Ñi nanicaj ruhua a ni é re' xi'í si-gaquin' a ni é re'. Ngaa ñi ñaruhui Yan'anj si-gaquin' a ni é re'. Hué dan ñi ñaran ruhua ni é re', gui'yaj Señor. ²⁰ Ngaa ñi ga'na' ruhua' yún Jesús rian án re', gui'yaj Yan'anj. Ñi hua digyán Yan'anj rian án re' si gahuin sí' Cristo.

²¹ Ñi hua ñan sisi gane Jesucristo xata' da guisij güi ñagui'yaj ñaca Yan'anj

darán' rasun mán. Ní hué daj gui'yaj Yan'anj si ga'mi ni tsínj huin sa' huin ni tsínj ga'mi si-nuguan' man'an sij gane ni sij asij ná. ²² Ní gataj Moisés gunun ni xí': "Señor huin Yan'anj nico' a ni é re' gui'yaj sisi gahui 'ngo tsínj scanij a ni é re'. Ní ga'mi sij si-nuguan' Yan'anj daj rún' a mi man'anj. Ní gunun a ni é re' daran' si gataj sij rian án re'. ²³ Ní daran' ni tsínj na'uej ruhua gunun si gataj sí', ní guere' ni sij. Ní gahuin nini ni sij rian ni tsínj israelita." Hué daj gataj Moisés gunun ni xí' asij hua ná. ²⁴ Ní daran' ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ngaa ga'mi tsínj gu'naj Samuel da ne' chrej rian nej, ní ga'mi ni sij xí'í ni güi nan.

²⁵ Ní hué a ni é re' huin da'nij ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj. Ní xí'í a ni é re', ní gui'yaj yya Yan'anj 'ngo nuguan' nga xi a ni é re'. Daj si gataj Yan'anj gunun xí' Abraham: "Gahuin niá' ruhua daran' xi'nin' ni ngüi man chruhua xungüi, gui'yaj da'nij re' aj." Daj gataj Yan'anj gunun Abraham. ²⁶ Ní ganá'nij Jesús, gui'yaj Yan'anj. Ní ga'nij Yan'anj ga'na' sini yan sí' rian án re' sisi nānicaj ruhua á re' xí'í si-gaquin' a ni é re'. Ngaa ní ga'ue gui'yaj Yan'anj sinduj rian án re'. —Daj gataj Pedro gunun ni tsínj 'na' ni'yaj daj ganahuin tsínj yacuan daj.

4

Pedro y Juan ante el concilio

¹ Ní diaj hua gue' a mi Pedro nga Juan rian ni ngüi, ní ga'na' ni chrej nga ni tsínj a'nin' rian ni snado man dugumi rian nuhui nga ni tsínj saduceo 'na' ni sij rian niquin' nungüej sí'. ² Ní nun gahuin niá' ruhua ni sij ngaa gunun ni sij nuguan' digyán Pedro nga Juan rian ni ngüi sisi gana'nij ni niman xí'í si ganá'nij Jesucristo. ³ Ní guida'a ni sij nungüej sí'. Ní garij ni sij ducuaga' nungüej sí' 'ngo yan'. Daj si guisj gahuin di'nj. ⁴ Ní guxuman ruhua nico ni ngüi gunun si-nuguan' Pedro. Ní hué daj guisj 'ngo si un'un' mí tsínj guxuman ruhua ni'í Jesucristo.

⁵ Ango güi ní nahuin chre' ni tsínj a'nin' nga ni tsínj huin achij nej, nga ni tsínj digyán ley nej, xuman' Jerusalén. ⁶ Ní nne tsínj gu'naj Anás huin sí' tsínj a'nin' rian ni chrej nga tsínj gu'naj Caifás nej, Juan nej, nga Alejandro nej, nga daran' ni tsínj huin dugüi' ni chrej a'nin' nej. ⁷ Ní gani ni sij Pedro nga Juan dani ni sij. Ngaa ní nachínj snan'anj ni sij nungüej sí'. Ní gataj ni sij:

—Daj hua tsínj riqui sun, ní gui'yaj nungüej é re' da únj. Ní un tsínj si-xugüi ga'mi nungüej é re', ní gui'yaj nungüej é re' da únj. —Gataj ni sij.

⁸ Hué dan ní gara niman Pedro, gui'yaj Espíritu Santo. Ní gataj sij:

—Ni tsínj a'nin' rian ni ngüi nga ni tsínj huin achij huin ín re'. ⁹ Nachínj snan'anj án re' nungüej únj xí'í 'ngo sinduj gui'yaj nungüej únj nahuin 'ngo tsínj yacuan. Ngaa ní guini'í a ni é re' daj hua si gui'yaj nahuin sij, ruhua á re'. ¹⁰ Ngaa ní gunun sa' á re' nga daran' ni tsínj israelita sisi si-xugüi Jesucristo Nazareno gui'yaj sisi ganahuin sa' tsínj yacuan nan huin tsínj niquin' rian án re'. Ní hué man'an Jesús godóco' a ni é re' rian rugutsj garij a ni é re' gaquj ra'a sij. Sanj ganá'nij sij scanij ni niman, gui'yaj Yan'anj. ¹¹ Hué Jesús huin yej sa' guere'ej tsínj 'yaj hue' huin man'an án re'. Sanj yyaj ní gahuin Jesús yej sa' doj rian daran' ni yej 'nij si-cúj hue'. ¹² Ní nitaj ní a 'ngo tsínj ga'ue gahuin nucuaj ganacaj né'. Nun riqui Yan'anj ango si-xugüi tsínj ga'na' chruhua xungüi ga'ue ganacaj né' ga mánj. —Daj gataj Pedro gunun ni sij.

¹³ Ngaa n̄i guini'i ni tsínj daj ga'mi sa' Pedro nga Juan. N̄i hua guini'i ni sij si nun digui'yun nungüej sí' yanj. N̄i tsínj nasinunj chre huin nungüej sí' nej. Xi'í daj n̄i gan'anj ruhua ni sij. Ngaa n̄i xacaj sa' ni sij cuenta si hua gachéj nungüej sí' nga Jesús. ¹⁴ N̄i guini'i ni sij sisi niquin' tsínj ganahuin daj nga nungüej sij. Ngaa n̄i nun ri' ruhua ni sij daj gataj ni sij.

¹⁵ Ngaa n̄i ga'nin' ni sij sun sisi gahui hua'nij ran' tsínj daj rian ni tsínj 'yaj junta daj sisi ga'ue ga'mi ni dugüi' man'an ni sij daj gui'yaj ni sij nga anin' ni sí'. ¹⁶ N̄i gataj ni sij:

—Daj gui'yaj né' nga nungüej tsínj da únj. Daj si ni'i sa' daran' ni tsínj man xuman' Jerusalén sisi gui'yaj nungüej sij 'ngó si sa' nico. N̄i sí ga'ue gato' sisi sé si xanga' huin mánj. ¹⁷ Nitaj si hua sa'aj si gaxa'ni nuguan' ran scanij ni ngüi. Hué dan n̄i duxu'ui' né' nungüej sij. Ngaa n̄i ni güi ne' rian, n̄i sí ga'mi nungüej sij si-xugüi Jesús rian 'ngó ni ango ni ngüi mánj. ¹⁸ Ngaa n̄i gaquínj ni sij ga'na' Pedro nga Juan. N̄i nin' ruhua ga'nin' ni sij sun rian nungüej sí' sisi n̄i a 'ngó nuguan' sí ga'mi nungüej sí' xi'í Jesús mánj. N̄i sí digyán nungüej sí' nga si-xugüi Jesús ga mánj.

¹⁹ San̄i nanicaj Pedro nga Juan gataj nungüej sí' rian ni sij:

—Sa' dagahuin únj rian án re', así sa' dagahuin únj rian Yan'anj ga ní'. Daj ani ruhua á re' ga únj. ²⁰ S̄i ga'ue ga'nin' ruhua nungüej únj si ga'mi únj xi'í si guini'i únj nga xi'í si gunun únj mánj. —Daj gataj Pedro nga Juan rian ni sij.

²¹ Ngaa n̄i duxu'ui' ni tsínj a'nin' daj nungüej sij. N̄i na'n̄ij ni sí' chrej nungüej sij. Daj si nun nari' ni sí' un sin xi'í gui'yaj ni sij castigo nungüej sí'. Daj si ga'mi sa' 'ueé daran' ni ngüi rian Yan'anj güenda xi'í si gahuin nga tsínj yacuan daj. ²² N̄i tsínj ganahuin sa' daj, gui'yaj Yan'anj, n̄i huaj sij 'ngó si yo' hujj xia.

Los creyentes piden confianza y valor

²³ Ngaa n̄i gan'anj sa' Pedro nga Juan. N̄i guisij nungüej sij rian man ni dugüi' sij. N̄i nata' nungüej sij daran' nuguan' gataj ni chrej a'nin' nga ni tsínj huin achij gunun nungüej sij. ²⁴ N̄i ngaa gunun daran' ni sij nuguan' daj, ngaa n̄i 'ngó hua ruhua ni sij gachinj jni'yaj ni sij rian Yan'anj. N̄i gataj ni sij:

—Hué re' huin Señor huin achij yya nin'. N̄i gui'yáj re' xata' nga rian yo'ój nej, nnee yan'anj nga daran' rasun man nin' gachra' nej. ²⁵ N̄i gui'yáj re' sisi ga'mi David si-nuguan' re' huin sí' 'ngó tsínj gui'yaj sun rián re' asij ná. N̄i gataj sí':

N̄i un sin huin n̄i a'man ruhua ni ngüi man chruhua xungüi nan únj.

N̄i un sin ani yun ruhua ni sij ga'i nuguan' únj.

²⁶ N̄i naran' dugüi' ni rey nga ni tsínj nicaj sun chruhua xungüi nan güenda si gunun' ni sij nga Señor, n̄i nga tsínj ganacaj ni ngüi huin Cristo. Daj gataj sí'.

²⁷ 'Xanga' nahuin yu' rey Herodes nga Poncio Pilato nej, n̄i tsínj nico' ango Yan'anj nej, nga ni tsínj israelita xuman' nan gataj ruhua ni sij nga da'n̄ij re' huin sí' Jesús tsínj hua sa' chruhua níman. N̄i huin sí' 'ngó tsínj gune' man'án re'. ²⁸ San̄i ngaa achin gahuin sayun daj, gui'yaj ni sij, n̄i hua gui'yaj siní re' sisi hué daj gahuin. N̄i hua gataj siní re' sisi hué daj gui'yaj ni sij.

²⁹ 'Señor, yyaj n̄i guini'i man'án re' daj a'mi huue ni sij rian únj. Ngaa n̄i gui'yáj re' sisi gahuin nucuaaj ni únj ga'mi ni únj si-nuguan' man'án re'

rian ni ngüi huin ni únj tsínj 'yaj sun rián re'. ³⁰ Nj chracuij re' sisi xi'í si-fuerza man'an re', nj ganahuin ni tsínj a'nan' gui'yaj ni únj. Nj hué daj chracuij re' sisi gui'yaj ni únj si sa' hua nga si-xugüi da'níj re' Jesús huin sí' tsínj sa' chruhua niman. —Nj hué daj gachínj jni'yaj ni dugüi' Pedro nga Juan rian Yan'anj.

³¹ Nj ngaa guisíj ganahuij gachínj jni'yaj ni sij, ngaa nj guisiqui' hue' rian nahuin chre' ni sij. Nj gara niman daran' ni sij nga nuguan' sa', gui'yaj Espíritu Santo. Nj nahuin nucuaaj ni sij ga'mi ni sij si-nuguan' Yan'anj gunun ni ngüi.

Todas las cosas en común

³² Ngaa nj guyan hua ruhua daran' ni tsínj guxuman ruhua ni'i Jesús. Nj a 'ngo ni sij nun gataj sisi si'yaj urin sij huin si'yaj sij mánj. Sanj ni rasun mán rian ni sij huin si'yaj daran' ni sij, gataj ni sij. ³³ Nj nucuaaj ga'mi ni apóstol huin ni tsínj ga'mi si-nuguan' Jesús rian ni ngüi sisi ganá'nij Señor Jesús. Nj gui'yaj Yan'anj nico sinduj xi'í daran' ni sij nej.

³⁴ Nj a 'ngo ni tsínj nitaj si ran' yaco scanij ni sij mánj. Daj si daran' ni tsínj hua do'ój ni sij nga ducua ni sij, nj gudu'uej ni sij do'ój sij nga ducua sij. Nj nicaj ni sij san'anj daj ga'na' ni sij. ³⁵ Nj ga'ui' ni sij san'anj daj rian ni apóstol huin ni tsínj ga'mi si-nuguan' Jesús. Nj gura' da'aj ni sí' rún' achin rian go'ngo ni sij.

³⁶ Nj hua 'ngo tsínj gu'naj José huin sí' 'ngo tsínj levita. Nj ga'nga sí' 'ngo yu'uj gu'naj Chipre. Nj ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj dugu'naj ni sij man'an sí' Bernabé. ³⁷ Nj hua yo'ój rian Bernabé daj. Nj gudu'uej sij. Nj nicaj sij san'anj daj ga'na' sij. Nj naga'ui' sij ra'a ni tsínj ga'mi si-nuguan' Jesucristo rian ni ngüi.

5

Ananías y Safira

¹ Nj hua 'ngo tsínj gu'naj Ananías. Nj nicaj sij gu'naj Safira. Nj gudu'uej nungüej nicaj sij 'ngo yo'ój. ² Nj daga'mi dugüi' nungüej nicaj sij sisi garij huí nungüej sij da'aj san'anj guiri' nungüej sij. Hué dan ni gan'anj Ananías ga'ui' sij san'anj guna daj ra'a ni apóstol huin ni tsínj ga'mi si-nuguan' Jesucristo rian ni ngüi. ³ Ngaa nj gataj Pedro gunun sij:

—Ananías, nj un sin huin nj gatúj sichre Satanás chruhua nimán re', nj ga'mi nne re' rian Espíritu Santo únj. Nj garij huí re' da'aj san'anj si gudu'ué re' yo'ój daj. ⁴ Nj asij achin gudu'ué re', nj sé do'ój re' huin ga mí'. Nj ngaa guisíj guru'ué re', nj sé si-san'anj re' huin ga mí'. Nj un sin huin nj gani ruhua re', nj garij huí re' san'anj da únj. Sé rian ni ngüi ga'mi nne re' mánj. Sanj ga'mi nne re' rian man'an Yan'anj anj. —Daj gataj Pedro.

⁵ Nj ngaa gunun Ananías nuguan' daj, nj ganatúj sij gahui' sij. Ngaa nj guxu'ui' nin' ruhua daran' ni ngüi ngaa gunun ni sij daj guiran' Ananías.

⁶ Ngaa nj ganiquin' ni tsínj hua lij. Nj nari'yanj ni sij atsij niman daj. Nj nicaj ni sij gan'anj sij. Nj gachin' ni sij.

⁷ Hué dan nj chra hua'nij hora, nj gatúj nicaj tsínj gahui' daj chruhua hue'. Nj nun guñi'i unj daj gahuin guiran' nicaj unj gahui' sí' mánj. ⁸ Ngaa nj nachínj snan'anj Pedro unj. Nj gataj sij:

—Gataj yyá re' sisi hué ñanj huin nin' san'anj guida'a nungüej nicaj re' ngaa gudu'uej nungüej é re' yo'ój aj. —Hué daj huin si nachínj snan'anj Pedro.

—Hué daj huin du'ue gudu'uej únj nánj. —Gataj unj gunun Pedro.

⁹ Ngaa n̄jataj Pedro:

—N̄j un sin huin n̄j daga'mi dugüi' nungüej é re' sisi digya' yun'unj nungüej é re' Espiritu Santo únj. N̄j tsínj niquin' rian hue' hua nicaj ni sij gan'anj gachin' ni sij stanga nica re'. N̄j yyaj n̄j guinicaj ni sij man'an re' gan'anj re' ne' chrej xe'. —Daj gataj Pedro.

¹⁰ N̄j hora daj ganatúj unj rian niquin' Pedro gahui' unj. N̄j ngaa gatúj ni tsínj hua lij daj, n̄j guini'i ni sij sisi hua gahui' unj. Ngaa n̄j guiri ni sij niman daj gan'anj gachin' sij hué gue xi'núj stanga nica unj. ¹¹ N̄j guxu'ui' n̄n' ruhua daran' ni tsínj guxuman ruhua ni'yaj Jesús nga daran' ni ngüi gunun nuguan' da nej.

Muchas señales y maravillas

¹² N̄j nico si sa' gui'yaj ni tsínj apóstol huin ni tsínj ga'mi si-nuguan' Jesucristo rian ni ngüi. N̄j ganahuin ni ngüi, gui'yaj ni sij. N̄j 'ngö hua ruhua daran' ni sij nahuin yu' ni sij chruhua nuhui nico chruhua corredo gu'naj Salomón. ¹³ N̄j nun guisij ruhua ango ni tsínj guinicaj dugüi' ni sij nga ni tsínj nico Yan'anj xi'í si xu'ui' ni sij. Sanj ga'mi sa' daran' ni ngüi xi'í ni tsínj nico' Jesús daj. ¹⁴ N̄j guxuman ruhua nico ni tsínj nga ni ngüi xana nej ni'i ni sij Señor. N̄j gahuin nico ni ngüi nico' Jesús. ¹⁵ Hué dan n̄j guiri ni ngüi daran' ni tsínj a'nán' du'ua chrej. N̄j gurúj ni sij rian nna nga huéj. Hué daj gui'yaj ni sij güenda ngaa guisij Pedro gachin' sí, n̄j ga'ui' si-gaxun' sí xiráj go'ngo tsínj a'nán' daj. N̄j ganahuin ni sí, ruhua ni sij. ¹⁶ N̄j ga'na' ga'j ni ngüi mán rian ni xuman' ngaj nichrun' xuman' Jerusalén. N̄j nicaj ni sij ni ngüi a'nán' nga ni ngüi chran' yun'unj ni nane xi'i chruhua niman ga'na' ni sij. N̄j ganahuin daran' ni sij.

Pedro y Juan son perseguidos

¹⁷ Hué daj n̄j gahuin xicoj ruhua ni dugüi' chrej a'nin' ni'yaj ni sij ni tsínj apóstol. N̄j ni dugüi' chrej daj huin ni tsínj gu'naj Saduceo. ¹⁸ Ngaa n̄j gan'anj guida'a ni sij ni apóstol. N̄j garij ni sij ducuağa'. ¹⁹ Sanj yan' sa' ga'na' 'ngö ángel, gui'yaj Señor. N̄j na'núj sij rian ducuağa' daj. N̄j guiri sij ni sí' xe'. N̄j gataj sij:

²⁰ —Gan'anj a ni é re' chruhua nuhui nico guiniquin' re'. Ngaa n̄j nağa' á re' rian ni ngüi daj ga'ue ga ni'na' niman ni sij rian Yan'anj anj. —Daj gataj ángel gunun ni apóstol.

²¹ N̄j ngaa guisij gunun ni sij nuguan' daj, n̄j gatúj ni sij nigan' chruhua nuhui. N̄j gaxi'i ni sij digyan' ni sij rian ni ngüi. N̄j hué hora daj n̄j guxuman ni dugüi' chrej a'nin'. N̄j gaquinj ni sij daran' ni tsínj huin achij rian ni tsínj israelita ga'na' ni sí' sisi gui'yaj ni sí' junta nico. Ngaa n̄j ga'núj ni sij ni tsínj gan'anj naca ni apóstol nun chruhua ducuağa'. ²² Sanj ngaa guisij ni tsínj ga'núj ni chrej a'nin' ducuağa', n̄j nun nari' ni sí' ni sij. N̄j nanicaj ni sí'. N̄j nata' ni sí' si gahuin ducuağa'. ²³ N̄j gataj ni sí':

—Hua ránj xanga' rian ducuağa' nari' únj. N̄j niquin' ni snado dugumi ni sij rian ducuağa' nej. Sanj ngaa na'núj ni únj rianj, n̄j nun nari' ni únj ni sij ga' mánj. —Daj gataj ni tsínj gan'anj daj.

²⁴ N̄j ngaa gunun chrej a'nin' nga snado huin achij rian ni snado dugumi nuhui nuguan' daj, ngaa n̄j nun xugüi ruhua nungüej sij daj gui'yaj nungüej sij nga ni tsínj nico' Jesús. Daj si nun ni'i ni sij aman guisij

guiniquin' nuguan' daj. ²⁵ Ngaa n̄ guis̄j 'ngō ts̄nj nata' rian ni sij. N̄i gataj sí':

—Ni ts̄nj ga'n̄j a ni é re' chruhua ducuaga', hué ni sij niquin' chruhua nuhui. N̄i digyán ni sij rian ni ngüi, nata' sí'. —Daj gataj ts̄nj daj.

²⁶ Ngaa n̄i gan'anj snado huin achij ngā angō ni snado 'na' r̄ucu sij, gan'anj naçaj ni sij ni ts̄nj apóstol. San̄i nun gui'yaj ni sij fuerza rian ni sí'. Daj si xu'ui' ni sij sis̄j ga'ui' ni ngüi yej ni sij.

²⁷ N̄i nicaj ni sij ga'na' ni sij rian junta nico daj. Ngaa n̄i nachínj snan'anj chrej a'nin' ni sí'. ²⁸ N̄i gataj sij:

—Hua gataj ni únj sis̄j s̄j digyán án re' ngā si-xugüi ts̄nj daj gā mánj. N̄i un sin huin 'yaj á re' únj. Digyán n̄in' ni é re' si-nuguan' ni é re' n̄in' gachra' chruhua xuman' Jerusalén. N̄i huin ruhua á re' guta' á re' si-tun man'an ts̄nj gahui' daj xiráj ni únj. —Daj gataj ni sí'.

²⁹ Ngaa n̄i gataj Pedro ngā angō ni ts̄nj apóstol:

—Hua n̄ian si dagahuin né' rian Yan'anj daj ngā rian ni ts̄nj aj. ³⁰ Yan'anj nico' ni xí' huin si gui'yaj ganá'nij Jesús. Hué sí' huin ts̄nj dagahui' a ni é re' godóco' a ni é re' rian ruguts̄j. ³¹ N̄i Yan'anj gui'yaj sis̄j nan' Jesús xata'. N̄i nne sij ra'a sa' Yan'anj. N̄i gahuin achij n̄in' sij, gui'yaj Yan'anj. N̄i huin sij ts̄nj nacaj né'. N̄i nicaj sun sij rian né', gui'yaj Yan'anj. N̄i hué daj gui'yaj Yan'anj sis̄j ga'ue n̄anicaj ruhua ni ts̄nj israelita ngā xi'í si-gaquin' ni sij. Ngaa n̄i gūnicaj Yan'anj 'ngō niman nico xi'í ni sij nej. ³² N̄i huin ni únj ts̄nj niquin' nata' rian ni ngüi xi'í nuguan' daj. N̄i hué daj 'yaj Esp̄ritu Santo. N̄i hua ga'n̄j Yan'anj gā'na' Esp̄ritu Santo rian daran' ni ts̄nj dagahuin si-nuguan' sij. —Daj gataj Pedro gunun ni sij.

³³ N̄i ngaa gunun ni ts̄nj nicaj sun nuguan' daj, n̄i ducu ga'man ruhua ni sij. N̄i huin ruhua ni sij dagahui' ni sij ni sí'. ³⁴ San̄i scanij ni ts̄nj nicaj sun daj, n̄i naxuman 'ngō ts̄nj fariseo gu'naj sí' Gamaliel huin sí' 'ngō maestro digyán si-lej Yan'anj rian ni ngüi. N̄i ga ní'yanj n̄in' ruhua ni ngüi ngā ts̄nj daj. N̄i ga'nin' sij sun sis̄j 'ngō hora le'ej daj gahui ni apóstol ne' chrej xe'.

³⁵ Hué dan n̄i gataj sij gunun angō ni ts̄nj nicaj sun daj:

—Ts̄nj israelita huin né'. N̄i gā cuidado né' ngā si gui'yaj né' ngā ni ts̄nj daj. ³⁶ Daj si asij ganij n̄i naxuman 'ngō ts̄nj gu'naj Teudas. N̄i gataj sij sis̄j huin achij man'an sij. Hué daj gataj sij. N̄i guinico' ngō si gan'anj ciento ts̄nj r̄ucu sij. San̄i dagahui' angō ni sí' sij. N̄i gaxa'n̄i daran' ni ts̄nj gunun si-nuguan' sij. N̄i ganahuij si-nuguan' ts̄nj daj. ³⁷ Ne' r̄ucu doj scanij ni güi gui'yaj ni sij 'ngō yanj censo, n̄i naxuman angō ts̄nj gu'naj Judas huin ts̄nj 'na' estado Galilea. N̄i guinico' ga'j n̄in' ruhua ni ts̄nj man'an sí'. San̄i hué daj dagahui' ni sij sí' nej. N̄i gaxa'n̄i daran' ni ts̄nj gunun si-nuguan' sí'.

³⁸ Ngaa n̄i yyaj n̄i ataj snan'an gunun a ni é re' sis̄j s̄j gahuin né' ngā ni ts̄nj nan mánj. N̄i ga'nin' ruhua né' sis̄j gan'anj ni sij. Daj si sis̄j si-nuguan' ni ts̄nj huin nuguan' nico' ni sij, n̄i sis̄j 'yaj ni sij daj rún' ahui chra man'an ni sij, ngaa n̄i guere' si 'yaj ni sij aj. ³⁹ San̄i sis̄j huéj huin si 'na' rian Yan'anj, ngaa n̄i s̄j ga'ue gunucua' né' gui'yaj gana né' rian ni ts̄nj daj. Gā cuidado né' sis̄j s̄j gunun' né' ngā man'an Yan'anj anj. —Daj gataj Gamaliel gunun ni sij.

⁴⁰ N̄i garáj xina daran' ni sij ngā si-nuguan' sí'. Hué dan n̄i gaquinj ni sij ga'na' daran' ni apóstol. N̄i garij ni sij nne' xiráj ni sí'. N̄i ga'nin' ni sij sun sis̄j hua yya guej gā'mi ni sij si-xugüi man'an Jesús. Hué da' s̄j n̄i na'n̄j ra'a ni sij gan'anj ni sí'. ⁴¹ Ngaa n̄i gahui ni apóstol rian ni ts̄nj nicaj

sun. Nj njan' ruhua gahuin niq' ruhua ni sij xi'í si ga'uej ruhua Yan'anj sisi guiran' ni sij sayun xi'í si-xugüi man'an Jesucristo. ⁴² Nj daran' güi man' ni sij chruhua nuhui nico, nj chruhua go'ngo ni hue'. Nj nun dunáj ni sij si digyán ni sij nuguan' sa' huin si-nuguan' Jesús ga'mi ni sij rian ni ngüi.

6

Elección de siete diáconos

¹ Hué dan nj güi daj, nj huaj gahuin nico ni tsínj guxuman ruhua guini'i si-nuguan' Jesucristo. Nj scanij ni tsínj xuman ruhua ni'i Jesucristo daj, nj gaxi'i ni tsínj a'mi snan'anj griego ga'mi gaquin' ni sij xi'í ni tsínj a'mi snan'anj hebreo. Nj gataj ni sij sisi nun ga'ui' nico ni tsínj hebreo xa ni ngüi mmij man scanij ni tsínj griego daj. ² Ngaa nj nahuin yu' daran' ni ngüi xuman ruhua ni'i Yan'anj, gui'yaj ni xuhuij ni tsínj apóstol. Nj gataj ni sij:

—Nitaj si hua sa'aj sisi dunaj ni únj si ga'mi ni únj si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi güenda si ga'ui' ni únj si xa ni ngüi manj. ³ Hué dan nj nacui a ni é re' ichij ni tsínj scanij a ni é re' huin in re' jnánj né'. Nj gahuin ni sij ni tsínj xi'i a'mi sa' ni ngüi xi'í ni sij. Nj gahuin ni sij ni tsínj nun sa' Espiritu Santo niman ni sij. Nj nacui a ni é re' ni tsínj ni'i sa'. Ngaa nj duguata ni únj sun nan ni sij. ⁴ Nj ga gachinj jni'yaj ni únj rian Yan'anj. Nj digyán ni únj si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi nej. —Daj gataj ni sij gunun ni ngüi.

⁵ Nj garan' ruhua daran' ni sij nga nuguan' daj. Nj nacui ni sij 'ngo tsínj daj gu'naj sí' Esteban. Nj huin sí' 'ngo tsínj xuman sa' ruhua ni'i Yan'anj. Nj nun sa' niman sij Espiritu Santo. Nj nacui ni sij tsínj gu'naj Felipe nga tsínj gu'naj Prócoro nej, tsínj gu'naj Nicanor nej, tsínj gu'naj Timón nej, tsínj gu'naj Parmenas nej, tsínj gu'naj Nicolás nej, huin sí' 'ngo tsínj 'na' xuman' Antioquía. Nj hua guida'a sí' si-ducuanj ni tsínj israelita. ⁶ Ngaa nj ganiquin' ichij ran' tsínj daj rian ni tsínj apóstol. Nj guta' ni apóstol ra'a ni sij rian ni sí'. Nj gachinj jni'yaj ni sij rian Yan'anj si chracuij Yan'anj ni sí' nga sun nacaj ni sí'.

⁷ Nj gaxa'ni si-nuguan' Señor. Nj huaj gahuin nico ni tsínj digui'yun si-nuguan' Jesucristo chruhua xuman' Jerusalén. Nj nico ni chrej guxuman ruhua ni'i Jesucristo nej. Nj dagahuin ni sij si-nuguan' sí'.

Arresto de Esteban

⁸ Nj sa' gui'yaj Esteban nga si-fuerza Yan'anj. Nj chracuij Yan'anj man'anj sij sisi gui'yaj sij si sa' scanij ni ngüi. ⁹ Nj hua 'ngo xi'nin' ni tsínj man chruhua nuhui nico. Nj gu'naj ni sij ni tsínj Libertados. Nj guinicaj dugüi' ni sí' nga ni tsínj 'na' xuman' Cirene nga ni tsínj 'na' xuman' Alejandría nej, ni tsínj 'na' estado Cilicia nej, ni tsínj 'na' estado Asia nej. Nj gaxi'i ga'mi 'ngo ango ni sij gunun' ni sij nga Esteban. ¹⁰ Sanj nun ga'ue gui'yaj gana ni sij nga si-nuguan' sí' xi'í si gahuin chrun sa' sí', gui'yaj Espiritu Santo. ¹¹ Hué dan nj gui'yaj huí ni sij sisi ga'mi yya huíj hua'ni' tsínj daj sisi hua gunun ni sí' ga'mi quij Esteban xi'í Moisés nga xi'í Yan'anj nej.

¹² Hué ducuanj daj huin nj ga'mi quij ni ngüi xi'í Esteban, gui'yaj ni tsínj daj. Nj hué daj ga'mi ni tsínj huin achij nej nga ni tsínj digyán si-ley Yan'anj rian ni ngüi. Hué dan nj guida'a ni sij Esteban guxun ni sij. Nj nicaj ni sij

ga'na' ni sij rian junta nico. ¹³ Nĭ gana'no' ni sij ni tsĭnj guĭniquin' nata' nuguan' yya. Nĭ gataj ni tsĭnj ga'mi nuguan' yya daj:

—Ya'yoj a'mi quij tsĭnj nan xi'í nuhui sa' nĭn' nan nga xi'í si-ley Yan'anĭ nej. ¹⁴ Nĭ hua gunun anin' únĭj si ga'mi sij sisĭ duguane Jesús Nazareno nuhui nan. Nĭ gataj sij sisĭ nađuna Jesús si-ducuanĭ né' huin ducuanĭ hua ga'nin' Moisés sun rian né' si guĭ'yaj né'. —Daj gataj ni tsĭnj niquin' nata' nuguan' yya daj.

¹⁵ Nĭ guini'yaj sa' daran' ni tsĭnj mañ junta daj rian Esteban. Nĭ nĭn rian sij daj rún' nĭn rian 'ngo ángel.

7

Defensa y muerte de Esteban

¹ Hué dan nĭ nachĭnj snan'anĭ chrej a'nin' Esteban. Nĭ gataj sij:

—Xanga' huin daran' ni nuguan' nan ní'. —Daj gataj sij gunun Esteban.

² Ngaa nĭ nanicaj Esteban gataj sí':

—Jnánĭ né', da'nuj né', gunun sa' á re' si ga'mi. Ngaa gane xi' gu'naj Abraham yo'ój Mesopotamia asĭj nun gan'anĭ sij gane sij xuman' Harán, ngaa nĭ gurugüi' Yan'anĭ rian sij. Nĭ hua sa' nĭn' 'ueé Yan'anĭ. ³ Nĭ gataj Yan'anĭ gunun Abraham: “Gahui re' xánĭj re' rian nne ni dugüi' re'. Nĭ gan'anĭ re' 'ngo yo'ój digyanĭ rián re'.” Gataj Yan'anĭ gunun Abraham. ⁴ Hué dan nĭ gahui Abraham xánĭj ni tsĭnj Caldeo gan'anĭ sij xuman' Harán gane sij. Nĭ ngaa gahui' chrej sij, nĭ nicaj Yan'anĭ Abraham ga'na' sij yo'ój nan rian mañ ni é re' yyaj. ⁵ Sanĭ nun ga'ui' Yan'anĭ urin xico' yo'ój rian gurun sij. Sanĭ gataj yya Yan'anĭ sisĭ da rucu, ngaa nĭ rĭqui Yan'anĭ yo'ój nan rian ni da'nĭj da'nĭ si'nĭ sij gane nĭganĭ nĭn' ni sij. Nĭ hué daj gataj Yan'anĭ ngaa nitaj da'nĭj Abraham mánj.

⁶ 'Nĭ hué daj gataj Yan'anĭ gunun sij: “Guĭman ni da'nĭ si'nĭ re' do'ój ango ni ngüi. Nĭ guĭ'yaj sun yun ni sij rian ni sí'. Nĭ guĭran' yaco ni sij, guĭ'yaj ni tsĭnj mañ yo'ój daj da guĭsĭj gan'anĭ ciento yo'. ⁷ Sanĭ ni tsĭnj rian guĭ'yaj sun yun ni da'nĭ si'nĭ re', nĭ gahuin castigo ni sij, guĭ'yā. Nĭ ne' rucu, nĭ gahui ni da'nĭ si'nĭ re' yo'ój daj, guĭ'yā. Ngaa nĭ guĭnico' ni sij man'anĭj yu'uj nan.” Daj gataj Yan'anĭ gunun xi' Abraham asĭj ná.

⁸ 'Nĭ guĭ'yaj yya Yan'anĭ 'ngo nuguan' sa' nga Abraham. Nĭ ga'nin' Yan'anĭ sun sisĭ guta' ni da'nĭj Abraham da'nga' nneĕ cúj ni sij. Nĭ ngaa huaj da'nĭj sij Isaac itunĭj güi, nĭ guta' sij da'nga' nneĕ cúj sí'. Nĭ hué daj guĭ'yaj Isaac xi'í da'nĭj sij tsĭnj gu'naj Jacob nej. Nĭ uyan guĭ'yaj Jacob nga ni xuhuij da'nĭj sij ni tsĭnj gane asĭj ná.

⁹ 'Nĭ gahuin xicoj ruhua ni xi' guini'i ni sij jnánĭj ni sij huin tsĭnj gu'naj José. Nĭ gudu'uej ni sij sí' gan'anĭ sí' yu'uj gu'naj Egipto. Sanĭ huaj Yan'anĭ nga José. ¹⁰ Nĭ nacaj Yan'anĭ José scanĭj daran' ni sayun guĭran' sij. Nĭ guĭ'yaj Yan'anĭ sisĭ garan' ruhua rey gu'naj Faraón ni'í sij xi' José huin sí' rey nicaj sun yo'ój Egipto. Nĭ gahuin chrun sa' xi' José rian rey daj, guĭ'yaj Yan'anĭ. Nĭ guĭ'yaj rey Faraón sisĭ gahuin xi' José gobernado rian yu'uj gu'naj Egipto. Nĭ gahuin sij tsĭnj nicaj yun'unĭj chruhua nĭn' ducua' rey Faraón nej.

¹¹ 'Nĭ ngaa daj ga'na' 'ngo xi'na nico 'ngo gue yu'uj gu'naj Egipto nga yu'uj gu'naj Canaán nej. Nĭ ga'na' nĭn' ruhua sayun rian ni ngüi daj. Nĭ nun guĭri' ni xi' si xa ni sij. ¹² Sanĭ gunun xi' Jacob sisĭ mañ strigo Egipto. Ngaa nĭ ga'nĭj sini sij gan'anĭ ni da'nĭj sij yu'uj daj huin ni tsĭnj daj ni xi'.

13 Nĭ ngaa guisĭj hujj gan'anĭj ni sij yu'uj daj, nĭ gataj yya José gunun ni sij sisĭ jnánĭj ni sij huin sí'. Ngaa nĭ guini'i rey Faraón daj hua ni dugüi' xí' José.

14 'Hué dan nĭ ga'nin' xí' José nuguan' sisĭ ga'na' daran' ni dugüi' chrej sij Jacob gane ni sí' yu'uj gu'naj Egipto. Nĭ guisĭj hua'nij xia xĭnun' ni ngüi' huin ni dugüi' Jacob. 15 Hué daj gahuin guiran' xí' Jacob gan'anĭj sij yo'ój Egipto. Nĭ hué yu'uj daj gane sij gahui' sij. Nĭ gahui' ni xí' nej. 16 Nĭ nicaj ni sij níman ni sí' gan'anĭj ni sij xuman' gu'naj Siquem. Nĭ gachin' ni sij chruhua huej hua guiránĭj xí' Abraham nga san'anĭj naru'ue sí' rian ni da'nĭj tsinj gu'naj Hamor xuman' Siquem.

17 'Nĭ ngaa 'na' gahuin niçhrun' ni güi' rún' hua gataj yya Yan'anĭj gunun Abraham, ngaa nĭ gahuin nico ni tsinj huin ni xí' ni tsinj israelita. Nĭ guixi'naj ni sij mán' ni sij Egipto. 18 Nĭ hué daj gui'yaj ni sij da gatúj ango rey Egipto. Nĭ nun ni'i sí' José mánĭj. 19 Nĭ hué rey daj huin tsinj digya' yun'unĭj ni dugüi' ne' ni tsinj israelita. Nĭ chran' yun'unĭj sij ni xí'. Nĭ ga'nin' sij sun sisĭ duna ni xí' ni da'nĭj ni sij lij ne' chrej xe' si gahui'-í'. 20 Nĭ ngaa daj ga'nga 'ngo tsin' sno'o gu'naj Moisés. Nĭ garan' ruhua Yan'anĭj ni'i-in' tsin' daj. Nĭ hua'nij yahuj duguachij chrej sij nga nni sij ducu'a nungüej sí'. 21 Nĭ ngaa dunáj nungüej sí' tsin' daj ne' chrej xe', ngaa ni ganacaj da'nĭ xana rey Faraón tsin' daj. Nĭ duguachij ún' tsin' daj. Nĭ gahuin-in' da' rún' huin da'nĭj man'an ún'. 22 Nĭ gahuin chrun Moisés daran' nuguan' ni'i ni tsinj egipcio. Nĭ nicaj sun si-nuguan' sij. Nĭ gui'yaj sa' sij nej.

23 'Nĭ ngaa guisĭj Moisés hujj xia yo', nĭ gani ruhua sij gan'anĭj ni'yaj sij daj ran' ni dugüi' sij ni tsinj israelita. 24 Nĭ ngaa guini'i sij sisĭ chran' 'ngo tsinj egipcio 'ngo dugüi' sij, ngaa nĭ nacaj sij tsinj huin dugüi' sij. Nĭ ga'ui' sij tsinj egipcio daj xí'í si gui'yaj sí'. 25 Daj si gani ruhua Moisés sisĭ xacaj ni dugüi' sij cuenta sisĭ nacaj Yan'anĭj ni sí' xí'í man'an sij. Sanĭ nun xacaj ni sí' cuenta xí'í si gui'yaj sij mánĭj.

26 'Ango güi' nĭ guini'i Moisés sisĭ unun' hujj tsinj israelita. Nĭ huin ruhua sij sisĭ na'mi sa' nungüej sí'. Ngaa nĭ gataj sij: "Dugüi' nungüej é re'. Nĭ un sin huin nĭ ó' nungüej é re' únĭj." Gataj Moisés gunun nungüej sij. 27 Sanĭ tsinj ó' dugüi' daj, nĭ ráj ra'a sij Moisés, nĭ gataj sij: "Nĭ un tsinj ganí so', nĭ gahuín so' 'ngo tsinj ga'nin' rian únĭj únĭj, asi 'ngo guesĭ huín so' nej ga ní'. 28 Ruhúa re' dagahui' re' man'anĭj da' rún' dagahui' re' 'ngo tsinj egipcio guqui nan ní'." Daj gataj sij gunun Moisés. 29 Nĭ ngaa gunun Moisés nuguan' daj, nĭ gunánĭj sij gan'anĭj sij 'ngo yu'uj gu'naj Madián. Sanĭ sé xánĭj sij huin mánĭj. Nĭ ga'nga hujj da'nĭj sno'o sij yu'uj daj.

30 'Nĭ ngaa gachin hujj xia yo', nĭ gan'anĭj Moisés 'ngo yu'uj huin quij gui'yanĭj naço niçhrun' quij gu'naj Sinaí. Nĭ guini'i sij 'ngo coj tanĭ rian anun yan'an. Nĭ gurugüi' 'ngo ángel scanĭj yan'an daj guini'í sij. 31 Nĭ gan'anĭj ruhua Moisés nga si guini'í sij daj. Nĭ ngaa gan'anĭj nichĭ sij guĭni'yaj sa' sij, nĭ gunun sij ga'mi si-nane man'an Señor. 32 Nĭ gataj Señor: "Huĕj huin Dan'anĭj ni xí' re' gane ni sij asĭj hua ná. Huej huin Dan'anĭj Abraham nga Isaac nej, Jacob nej." Daj gataj Yan'anĭj gunun Moisés. Ngaa nĭ gaxĭ'í nagunánĭj Moisés xí'í si guxu'ui' sij. Nĭ nun guĭsĭj ruhua sij guĭni'yaj sij coj da mánĭj. 33 Ngaa nĭ gataj Señor gunun sij: "Gui'ri so' dacánĭj so'. Daj si rian niquin' so' huin yo'ój sa' rian nne man'anĭj. 34 Xanga' hua guini'inĭj daj ran' ni tsinj nico' man'anĭj sayun man ni sij Egipto. Nĭ gunünĭj si uchej ni sij xí'í sayun daj. Nĭ 'na' man'anĭj sisĭ ga ní'nĭj rian ni sij rian

sayun ran' ni sij. Xi'í daj gahua' sq' si ga'nī gan'anj sq' Egipto aj." Gataj Señor gunun Moisés.

³⁵ 'Hué dan nī nun garan' ruhua ni dugüi' Moisés guini'i ni sij sí'. Nī gataj ni sij gunun sí': "Nī un tsínj ganí sq', nī gahuin sq' 'ngo tsínj ga'nin' rian ni únj únj, asī 'ngo güesī huin sq' ga ní'." Hué daj gataj ni sij. Sanj ga'nij Yan'anj sisi gahuin Moisés 'ngo tsínj a'nin' nico scanij ni tsínj israelita nācaj sij ni sí'. Nī hué daj gui'yaj Yan'anj nga Moisés ngaa guini'i sij ángel niquin' scanij coj tanj daj. ³⁶ Nī hué Moisés huin si guiri ni tsínj israelita Egipto. Nī hué man'an sij gui'yaj si sa' Egipto. Nī hué daj gui'yaj sij rian gu'naj Mar Rojo nga quij qui'yanj nāco ngaa achéj ni tsínj israelita huji xia yo' yu'uj daj. ³⁷ Nī hué Moisés huin si gataj gunun ni tsínj israelita: "Yan'anj gui'yaj sisi gahuí 'ngo tsínj scanij a ni é re'. Nī ga'mi sí' si-nuguan' Yan'anj. Nī da'nga' rún' 'yaj man'anj, nī hué daj gui'yaj sí' nej. Gunun a ni é re' si-nuguan' sí'." Daj gataj Moisés.

³⁸ 'Nī hué Moisés gahuin tsínj huaj nga daran' ni tsínj israelita ne' quij qui'yanj nāco ngaa gachéj ni sij nga ángel. Nī ángel daj huin si ga'mi nga Moisés ne' quij gu'naj Sinaí nej. Nī gachéj ángel nga ni xí' nej. Nī ga'ui' Yan'anj ni nuguan' hua nī'na' rian Moisés sisi digyán sí' ni nuguan' daj rian né', nī ga' nī'na' né'. ³⁹ Sanj nun ga'uej ruhua ni xí' dagahuin ni sij si-nuguan' Moisés. Nī danicaj ni sij ne' rucu sí'. Nī huin ruhua ni sij nanicaj ni sij Egipto. ⁴⁰ Nī gataj ni sij gunun tsínj gu'naj Aarón: "Gui'yaj re' 'ngo yan'anj sisi guita diaj rian né' gache né'. Daj si nun ni'i né' si ran' Moisés tsínj guiri né' Egipto." Daj gataj ni sij gunun Aarón. ⁴¹ Hué dan nī gui'yaj ni sij 'ngo yan'anj nari ra'a ni sij. Nī hua-á' daj rún' hua 'ngo cero le hua-á'. Nī dagahui' ni sij ni xucu gui'yaj ni sij 'ngo qui'yanj rian yan'anj nari ni sij daj. Nī gahuin niā' ruhua ni sij nga yan'anj gui'yaj ra'a ni sij daj.

⁴² 'Hué dan nī gahuin nīni man'an Yan'anj xanga' rian ni sij. Nī duna Yan'anj ni sij si guinico' ni sij ni yati' mán xata' nga yahuj nej, güi nej. Nī hué daj garun ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij hua ná. Nī garun ni sij rian yanj huin si-libro Yan'anj. Nī gataj ni sij:

Ni tsínj israelita huin in re'.
Sé rian man'anj dagahui' a ni é re' xucu ngaa gane ni é re' huji xia yo' qui
gui'yanj nāco mánj.

⁴³ Sanj nicaj a ni é re' nuhui atsij gane yan'anj gu'naj Moloc gachéj a ni é re'.

Nī nicaj á re' yan'anj huin yati' gui'yaj ra'a á re' gu'naj Renfán.

Nī gui'yaj á re' nungüej yan'anj daj sisi guinun yan'anj a ni é re'.

Hué xi'í daj nī ga'nī a ni é re' gan'anj an re' 'ngo yu'uj ne' rian xuman'
Babilonia gane a ni é re', gui'yā aj.

Daj gataj Yan'anj. Nī hué daj garun ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij hua ná.

⁴⁴ 'Nī nicaj ni xí' hue' atsij ducúa Yan'anj xanga' ngaa huaj ni sij quij qui'yanj nāco daj. Nī hue' daj gane Yan'anj ga'mi sij rian ni xi né'. Nī hua ga'nin' Yan'anj sun rian Moisés sisi gui'yaj sij nuhui atsij daj. Nī digyán Yan'anj 'ngo ducúanj daj ga' gui'yaj Moisés nuhui daj. Nī uyan hua nuhui daj nga nuhui digyán Yan'anj rian Moisés. ⁴⁵ Nī nahuin ra'a ni xí' nuhui atsij daj. Nī nicaj ni sij nga tsínj gu'naj Josué ga'nā' ni sij nuhui daj da do'ój ni tsínj 'nā' anéj chrej. Nī guiri Yan'anj ni sí' do'ój ni sí'. Nī gatúj ni xí'

rian do'ój ni sí', gui'yaj Yan'anj. Nì nicaj ni sij nuhui atsij daj da guinicaj rey David sun rian ni sij.

⁴⁶ Nì garan' ruhua Yan'anj ni'i rey David. Nì gachínj jni'yaj David rian Yan'anj sisj ga'ue gui'yaj man'an sij 'ngò nuhui gahuin ducua Yan'anj huin Yan'anj guinico' xí' Jacob. ⁴⁷ Sanj gui'yaj tsínj gu'naj Salomón nuhui daj. ⁴⁸ Sanj nitaj si nne Yan'anj xanga' chruhua hue' 'yaj ra'a ni tsínj mánj. Daj si gataj 'ngò tsínj ngaa ga'mi sij si-nuguan' Yan'anj asij hua ná:

⁴⁹ Xata' huin 'ngò chrun xila sa' nněj.

Nì yo'ój huin 'ngò rún' huin rian utáj dacō.

Xi'í daj nitaj si huaj si gui'yaj á re' 'ngò hue' rian ganěj.

Nì nitaj nunj 'yaj sisj gui'yaj á re' rian naran ruhuáj mánj.

⁵⁰ Daj si man'anj gui'yaj daran' ni rasun.

Daj gataj Yan'anj rian tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj daj.

⁵¹ Nì tsínj so'o huin ín re'. Nì quij niman án re' nej. Nì nunun a ni é re' nej. Nìganj unun' a ni é re' nga Espíritu Santo. Nì uyan 'yaj á re' nga ni xi a ni é re' guimán asij ná. ⁵² Nì guinico' ni xi a ni é re' daran' ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj. Nì dagahui' ni sij ni tsínj ga'mi sini sisj ga'na' tsínj hua nica niman huin sí' Jesús. Nì naga'ui' a ni é re' man'an sí' ra'a ni tsínj quij hua. Nì dagahui' a ni é re' man'an sí'. ⁵³ Nì nahuin ra'a á re' si-ley Yan'anj riqui ni ángel rian án re'. Sanj nun dagahui a ni é re' nuguan' da mánj. —Daj gataj tsínj gu'naj Esteban rian ni tsínj huin achij gan'anj junta nico daj.

⁵⁴ Nì ngaa gunun ni sij si-nuguan' Esteban, nì ducu ga'man ruhua ni sij da' xa ruj yan' ni sij xi'í Esteban. ⁵⁵ Nì gatúj 'ueé Espíritu Santo niman Esteban. Nì guini'yaj sij xata'. Nì gurugúi' Yan'anj guini'i sij. Nì hua sa' nín' 'ueé hua Yan'anj. Nì guini'i sij sisj ganiquin' Jesús ne' chrej ra'a sa' man'an Yan'anj nej. ⁵⁶ Hué dan nì gataj Esteban:

—Nì'yaj á re'. Hua ní'nij xata' ni'yā. Nì niquin' da'núj ni ngüi ne' chrej ra'a sa' man'an Yan'anj huin sij Jesús. —Daj gataj Esteban gunun ni sij.

⁵⁷ Ngaa nì gaguáj nucaj nín' ruhua ni sij. Nì garanj daran' ni sij rian niquin' Esteban. ⁵⁸ Nì guiri ni sij sí' du'ua xuman' daj. Nì ga'ui' ni sij yej man'an sí'. Nì ni tsínj ga'mi gaquin' xi'í Esteban, nì guiri ni sij si-gan' ni sij gurúj acuan' ni sij rian niquin' 'ngò tsínj hua lij gu'naj sí' Saulo. ⁵⁹ Diaj hua gué a'ui' ni sij yej, nì gachínj jni'yaj Esteban rian Jesucristo. Nì gataj sij:

—Señor Jesús, nahuin ra'a re' nimánj anj. —Daj gataj Esteban gunun Jesucristo.

⁶⁰ Hué dan nì guiniquin' ráj dacoj sij, nì gaguáj nucaj sij. Nì gataj sij:

—Señor, s̄j xacaj re' cuenta nga gaquin' 'yaj ni sij yūnj mánj. —Daj gataj sij, nì gahui' sij.

8

Saulo persigue a la iglesia

¹ Nì ga'uej ruhua Saulo sisj dagahui' ni sij Esteban. Nì hué gué güi daj, nì gaxí'i ni sij chran' yun'unj ni sij ni tsínj nahuin yu' guinico' Yan'anj huin ni tsínj mán xuman' Jerusalén. Hué dan nì gaxa'nj daran' ni sí' riqui estado Judea nga estado Samaria nej. Sanj nun gaxa'nj man'an ni tsínj apóstol ni tsínj ga'mi si-nuguan' Jesús rian ni ngüi. ² Nì gan'anj go'ngo ni tsínj hua sa' niman gan'anj gachin' ni sij Esteban. Nì gaco nín' ruhua ni sij xi'í

sí'. ³ Nj ni güi daj gahuin huue Saulo chran' yun'unj sij ni tsínj guinico' Yan'anj. Nj atúj sij chruhua ni hue' xun sij ni tsínj nga ni ngüi xana garij sij ducuaga'.

Predicación del evangelio en Samaria

⁴ Sanj ni tsínj gaxa'nj, nj gachéj ni sij njn' gachra'. Nj nata' ni sij si-nuguan' Yan'anj gunun ni ngüi rian huaj ni sij. ⁵ Nj hua 'ngo tsínj gu'naj Felipe. Nj gan'anj sij 'ngo xuman' gu'naj Samaria. Nj ga'mi sij si-nuguan' Cristo xuman' daj. ⁶ Nj uyan ruhua ni sij gunun sa' ni sij si-nuguan' Felipe xi'í si guini'i ni sij si sa' gui'yaj Felipe. ⁷ Nj ganahuin ga'i ni ngüi njn nane xi'i niman. Nj gaguáj nucuaaj ni nane xi'i daj gahuí niman ni ngüi. Nj ganahuin ga'i ni ngüi nare' nnee cúj nga ni ngüi yacuan nej. ⁸ Ngaa nj njn' ruhua gahuin nia' ruhua ni ngüi man xuman' daj.

⁹ Nj hua 'ngo tsínj gu'naj Simón. Nj asij sini nj gui'yaj chre sij. Nj digya' yun'unj sij ni ngüi man xuman' daj. Nj gui'yaj sij sisi achij sij doj rian ni ngüi. ¹⁰ Nj gunun sa' daran' ni tsínj hua lij nga ni tsínj hua achij si-nuguan' Simón. Nj gataj ni sij:

—Nucuaaj si-nuguan' tsínj daj, gui'yaj man'an Yan'anj. —Daj gataj ni sij xi'í Simón.

¹¹ Nj gunun 'ueé ni ngüi nga si ga'mi tsínj daj xi'í si digya' yun'unj sij ni ngüi daj. Nj asij hua ná gui'yaj chre sij. ¹² Sanj ngaa nata' Felipe nuguan' sa' xi'í si nicaj sun Yan'anj rian né' nga nuguan' xi'í Jesucristo, nj guxuman ruhua ni tsínj man xuman' daj si-nuguan' Felipe. Ngaa nj gata' nnee ni tsínj sno'o nga ni ngüi xana nej. ¹³ Nj guxuman ruhua man'an Simón nej. Nj gata' nnee sij. Nj gaxi'i sij guinicaj dugüi' njganj sij nga Felipe. Nj gahuin yan'anj ruhua sij nga si sa' nico gui'yaj Felipe.

¹⁴ Nj ngaa gunun ni tsínj huin apóstol man xuman' Jerusalén sisi guxuman ruhua ni ngüi man xuman' Samaria si-nuguan' Yan'anj, ngaa nj ga'nj ni sij Pedro nga Juan gan'anj nj'yaj nungüej sí' rian man ni ngüi daj. ¹⁵ Nj ngaa guisij nungüej sij, ngaa nj gachinj jni'yaj nungüej sij rian Yan'anj sisi gatu Espíritu Santo niman ni ngüi guxuman ruhua ni'yaj Jesucristo. ¹⁶ Daj si achin si ga'na' Espíritu Santo rian ni sij. Maan si gata' nnee ni sij nga si-xugüi Jesucristo. ¹⁷ Ngaa nj gata' Pedro nga Juan ra'a nungüej sí' chra ni sij. Hué dan nj ga'na' Espíritu Santo rian ni sij aj.

¹⁸ Nj guini'i Simón sisi gatúj Espíritu Santo niman ni ngüi ngaa gata' nungüej sí' ra'a sí' chra ni ngüi. Hué dan nj reque sij ga'ui' sij san'anj rian nungüej sí'. ¹⁹ Nj gataj sij gunun Pedro nga Juan:

—Riqui nungüej é re' fuerza daj rian man'anj. Ngaa nj un tsínj gutaj ra'aj chra, nj gatu Espíritu Santo niman sí'. —Daj gataj Simón.

²⁰ Ngaa nj gataj Pedro gunun Simón:

—Nj 'ngo ga ni'ya njganj njn' si-san'anj re' nga man'an re'. Daj si ani ruhua re' sisi ga'ue gujrún' nga si-sún' si riqui yun Yan'anj rian né'. ²¹ Sé güendá re' huin sisi gu'yaj re' da manj. Daj si nitaj si hua njca nimán re' rian Yan'anj manj. ²² Nanicaj ruhua re' xi'í si-gaquin' re'. Nj gachinj jni'yaj re' rian Yan'anj. Nj si ruhuaaj nj guinicaj Yan'anj niman nico xi'í nuguan' gani ruhua nimán re' aj. ²³ Daj si ni'inj sisi ani xicoj ruhua re' nga nimán re'. Nj anumí re', 'yaj nuguan' xi'i njn chruhua nimán re'. —Daj gataj Pedro gunun Simón.

²⁴ Ngaa nj gataj Simón:

—Gachinj jni'yaj nungüej é re' rian Yan'anj rian xi'tj sisi nitaj si gahuin ngāj rún' gataj nungüej é re' gunūnj. —Daj gataj Simón gunun Pedro nga Juan.

²⁵ Nī ngaa guisij nata' nungüej sij nuguan' sa' xi'í si-nuguan' Señor, ngaa nī guinan' nungüej sij xuman' Jerusalén. Nī nata' nungüej sij si-nuguan' Yan'anj nuguan' sa' rian ga'j xuman' rian nne ni tsínj Samaritano aj.

Felipe y el etíope

²⁶ Ngaa nī ga'mi 'ngo si-ángel Señor rian 'ngo tsínj gu'naj Felipe. Nī gataj-á':

—Naxuman re' gan'anj re' ne' sur chrej huaj xuman' Jerusalén da xuman' gu'naj Gaza. —Daj gataj ángel gunun Felipe.

Nī chrej daj gachin 'ngo yo'ój quij qui'yanj naco.

²⁷ Ngaa nī naxuman Felipe, nī huaj sij chrej. Nī nacaj dugüi' sij nga 'ngo tsínj 'na' yu'uj gu'naj Etiopía. Nī huin sí' 'ngo tsínj nicaj sun rian yun'unj xana huin reina. Nī gu'naj unj Candace. Nī 'na' unj Etiopía. Nī tsínj daj dugumi si-san'anj reina daj. Nī 'ngo tsínj eunuco huin sij. Nī hua gan'anj sij xuman' Jerusalén ga'mi sa' sij rian Yan'anj xanga'. ²⁸ Nī huaj nan' sij xánj sij nne sij chruhua carreta sij, aya sij si-libro tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná gu'naj sí' Isaías. ²⁹ Ngaa nī gataj Espíritu Santo gunun Felipe:

—Güij nichi re' xi'nj carreta daj. —Daj gataj Espíritu Santo.

³⁰ Nī ngaa gan'anj nichi Felipe, nī gunun sij si aya tsínj etíope daj si-libro Isaías. Ngaa nī nachínj snan'anj Felipe sí'. Nī gataj sij:

—Unún re' si ayá re' ní'. —Daj gataj Felipe.

³¹ Ngaa nī gataj tsínj etíope daj:

—Daj gu'yá ga'ue gunūnj sisi nitaj 'ngo tsínj nata' gunūnj únj. —Daj gataj sij.

Ngaa nī gachínj jni'yaj sij sisi gahui Felipe gane nuguan'an sí' nga sij chruhua carreta.

³² Nī nan huin si aya sij rian libro huin si-nuguan' Yan'anj:

Nī daj rún' dínj du'ua 'ngo xachij ngaa guisij xuj rian tsínj dagahui' xuj, nī hué daj gu'yaj sí'.

Nī daj rún' 'yaj 'ngo xachij le'ej nitaj si aguáj xuj ngaa aca ni sij xuj, ngaa nī hué daj dínj gahuin du'ua sí' nej.

³³ Nī guiri' sí' si na'aj xi'í si gui'yaj ni sij nga sí'.

Nī nun gui'yaj nica ni sij nga sí'.

Nī a 'ngo né' sī gahuin nucuaaj gataj daj gui'yaj ni tsínj guimán nga sí' ngaa dagahui' ni sij man'an sí'.

Nī yyaj nī nitaj nnee cúj sij rian xungüi mánj.

Hué daj hua nuguan' aya tsínj 'na' etiopía daj.

³⁴ Hué dan nī nachínj snan'anj sij man'an Felipe. Nī gataj sij:

—Güi'yáj re' sinduj gataj re' un tsínj xi'í a'mi tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj da únj. A'mi sij xi'í man'an sij ní'. Asij a'mi sij xi'í ango tsínj sa'. —Daj gataj sij.

³⁵ Hué dan nī gaxi'í Felipe ga'mi sij. Nī digyán sini sij un sin huin ruhuaj gata nuguan' gaya tsínj etíope daj. Ngaa nī nata' sij nuguan' sa' xi'í Jesús gunun tsínj daj. ³⁶ Nī ngaa huaj nungüej sij chruhua chrej, nī guisij nungüej sij rian nun nnee. Nī gataj tsínj daj:

—Hué nan nun nnee. Nī ga'ue gata' nnēj ní'. —Daj gataj sij.

³⁷ Nĩ gataj Felipe gunun sij:

—Sisi hua yya xuman ruhuá re' ni'yáj re' Jesús, nĩ ga'ue nánj. —Daj gataj Felipe.

Ngaa nĩ gataj sij:

—Xuman ruhuáj sisi Jesucristo huin da'nij Yan'anj anj. —Daj gataj sij gunun Felipe.

³⁸ Hué dan nĩ ga'nin' sij sun sisi ganiquin' carreta. Nĩ nanij nungüej sij chruhua carreta. Nĩ gatúj nungüej sij chruhua nnee. Nĩ duguata' nnee Felipe tsínj eunuco daj. ³⁹ Nĩ ngaa gahui nungüej sij chruhua nnee, ngaa nĩ nicaj Espíritu Santo gan'anj-án' Felipe. Nĩ nun guñi'i tsínj eunuco daj Felipe ga' mánj. Sanĩ gahuin niá' ruhua sij huaj sij chruhua chrej. ⁴⁰ Nĩ nanun rian Felipe xuman' gu'naj Azoto. Ngaa nĩ daran' ni xuman' gachin sij, nĩ nata' sij si-nuguan' Yan'anj nuguan' sa' gunun ni ngüi. Nĩ hué daj gui'yaj sij da guisij sij xuman' Cesarea.

9

Conversión de Saulo

¹ Nĩ güi daj nĩ nun dunaj tsínj gu'naj Saulo si gataj sij sisi dagahui' sij ni tsínj nico' man'an Señor Jesús. Xi'í daj nĩ guisij sij rian nne chrej a'nin'.

² Nĩ gachínj sij yanj ata gataj-á' ruhua-á' sisi hua permiso gatu sij chruhua si-nuhui ni tsínj israelita nana'ui' sij daran' ni tsínj nga ni ngüi xana xacaj si-chrej Jesús. ³ Hué dan nĩ gahui sij gan'anj sij. Nĩ ngaa huaj nĩchrun' sij guisij sij xuman' Damasco, nĩ nasinunj chre guini'i sij guixiguin' ngo yan'an xxi 'na' xata' xi'nij sij rian huaj sij. ⁴ Nĩ 'ngo ganatúj sij rian yo'ój. Nĩ gunun sij 'ngo nane gataj-á':

—Saulo, Saulo, un sin huin nĩ chran' yun'únj re' yünj únj. —Daj ga'mi nane daj gunun Saulo.

⁵ Ngaa nĩ nachínj snan'anj Saulo. Nĩ gataj sij:

—Nĩ un sin huin re', Señor, —Gataj sij.

Ngaa nĩ ga'mi nane daj. Nĩ gataj-á':

—Yünj huin Jesús. Hué man'ánj huin nicó' re'. Nĩ chran' yun'únj re' man'án re' ngaa da'nga' daj 'yáj re' aj. —Daj gataj sij.

⁶ Ngaa nĩ nagunánj Saulo xi'í si xu'ui' sij. Nĩ gataj sij:

—Señor, un sin huin ruhuá re' si gui'yá únj. —Daj gataj Saulo.

Ngaa nĩ gataj Señor:

—Nachica re' gatu re' chruhua xuman' nan. Nĩ gataj ni sij un sin huin gui'yáj re' aj. —Daj gataj Jesús gunun Saulo.

⁷ Nĩ guxu'ui' nin' ruhua ni tsínj huaj nga Saulo. Nĩ a 'ngo nuguan' nun ga'mi ni sij. Daj si gunun ni sij ga'mi 'ngo nane. Sanĩ nun guñi'i ni sij daj hua-á' si nitaj go'ngo tsínj niquin' ga'mi. ⁸ Ngaa nĩ ganachica Saulo rian yo'ój daj. Sanĩ ngaa nagura' sij rian sij ni'yaj sij, nĩ nun ga'ue guini'yaj sij mánj. Hué dan nĩ guida'a ni sí' ra'a sij nicaj ni sí' man'an sij gan'anj ni sí' xuman' Damasco. ⁹ Nĩ guisij huaj'niñ güi nun ga'ue guixiguin' ni'yaj sij. Nĩ nun xa sij nun go'o sij mánj.

¹⁰ Nĩ xuman' Damasco nne 'ngo tsínj digui'yun si-nuguan' Jesucristo. Nĩ gu'naj sí' Ananías. Nĩ gurugüi' Señor rian Ananías. Nĩ gataj sij:

—Ananías. —Gataj Señor gunun sí'.

—Nan nněj, Señor. —Gataj Ananías gunun Señor.

¹¹ Ngaa nĩ gataj Señor gunun Ananías:

—Nächica re' gan'anj re' cayu gu'naj Derecha. Nj ducua tsínj gu'naj Judas nano' re' 'ngo tsínj 'na' xuman' Tarso gu'naj sí' Saulo. Nj nne sij achínj jni'yaj sij riánj. ¹² Nj ngaa achínj jni'yaj sij, nj gurugüi' 'ngo tsínj gu'naj Ananías rian nne sij, gui'yā. Nj guta' sí' ra'a sí' chra sij sisi naxiguin ni'yaj sij, gui'yaj sí'. —Daj gataj Señor gunun Ananías.

¹³ Ngaa nj gataj Ananías:

—Señor, hua gunünj si a'mi ga'i tsínj daj gui'yaj Saulo 'ngo xi'i nga ni tsínj sa' nico' man'an re' ni tsínj man xuman' Jerusalén. ¹⁴ Nj ne' nan ga'na' sij nicaj sij 'ngo orde ga'ui' ni chrej a'nin' rian sij sisi ga'ue guida'a sij gunumi sij daran' ni tsínj achínj jni'yaj rián re' man ni sij xuman' nan. —Daj gataj Ananías gunun Señor.

¹⁵ Sanj gataj Señor gunun Ananías:

—Güj re'. Daj si hua nacuj Saulo sisi gan'anj sij nata' sij nuguan' sa' xi'ij rian ni tsínj 'na' anéj chrej nga ni rey nej, ni tsínj israelita nej. ¹⁶ Nj gata rian sij sisi hua njan gujran' sij nico sayun rian xi'ij. —Daj gataj Señor gunun Ananías.

¹⁷ Hué dan nj gan'anj Ananías. Nj gatúj sij chruhua hue'. Nj guta' sij ra'a sij chra Saulo. Nj gataj sij:

—Saulo, gurugüi' Señor Jesús rián re' ngaa huáj re' chrej ga'na' re' nan, jnan. Nj ga'nij sij yünj ga'naj rián re' sisi naxiguin rundij rián re'. Nj gatu Espiritu Santo chruhua nimán re', guj'yaj sij. —Daj gataj Ananías gunun Saulo.

¹⁸ Nj hué gue hora daj guinij 'ngo si hua nnee gatsi rundij chraj rian Saulo. Nj 'ngo naxiguin rian sij. Ngaa nj naxuman sij gan'anj sij gata' nnee sij. ¹⁹ Hué dan nj xa sij chra, nj ganari' fuerza sij. Nj guna sij 'ngo ni güi nga ni tsínj nico' Jesús man xuman' Damasco.

Saulo predica en Damasco

²⁰ Hué dan nj 'ngo gaxi'i Saulo ga'mi sij chruhua si-nuhui ni tsínj israelita sisi Jesús huin yya da'nij Yan'anj.

²¹ Nj gara yan'anj ruhua daran' ni tsínj gunun si-nuguan' Saulo. Nj gataj ni sij:

—Sé tsínj nan huin tsínj chran' yun'unj ni tsínj achínj jni'yaj rian Jesucristo xuman' Jerusalén mí'. Nj sé si huin tsínj 'na' guida'a gumi ni tsínj man nan naga'ui' sij rian ni chrej a'nin' a'. —Daj gataj ni tsínj daj.

²² Nj gahuin nucua si-nuguan' Saulo go'ngo güi. Nj nun ri' ruhua ni tsínj israelita man xuman' Damasco si gataj ni sij gunun Saulo xi'i daj gui'yaj fuerza Saulo rian ni sí' sisi Jesús huin Cristo.

Saulo escapa de los judíos

²³ Nj ngaa gachin ga'i güi, nj daga'mi dugüi' ni tsínj israelita sisi dagahui' ni sij Saulo. ²⁴ Sanj gunun Saulo nuguan' daga'mi dugüi' ni sij. Nj nugüi njgan' dugumi ni sij rian gahui' ni ngüi xuman' Damasco. Daj si dagahui' ni sij, ruhua ni sij. ²⁵ Sanj ne' nj, nj ga'nij ni tsínj nico' Jesucristo Saulo chruhua 'ngo xuguti xxi. Nj dinij ni sij si' chra chran niquin' ganicaj du'ua xuman' Damasco. Daj nj ganani sí'.

Saulo en Jerusalén

²⁶ Nj ngaa guisij Saulo xuman' Jerusalén, nj ruhua sij nahuin yu' sij nga ni tsínj nico' Jesucristo. Sanj guxu'ui' daran' ni sí' ni'yaj ni sí' Saulo daj. Daj si nun xuman ruhua ni sí' sisi xanga' nico' Saulo Jesucristo. ²⁷ Sanj

nicaj tsínj gu'naj Bernabé Saulo guisj sij rian nne ni apóstol ni tsínj ga'mi si-nuguan' Jesucristo rian ni ngüi. Nj nata' Bernabé rian ni sí' daj gahuin ngaa huaj Saulo chruhua chrej guini'i sij Señor. Nj nata' sí' daj ga'mi Señor chruhua chrej gunun Saulo. Nj hué daj nata' Bernabé daj ga'mi nucuj Saulo si-xugüi Jesús chruhua xuman' Damasco nej.

²⁸ Hué dan nj guna Saulo xuman' Jerusalén guinicaj dugüi' sij nga ni tsínj nico' Jesucristo. Nj hua ni'nij rian sij gatúj sij gahui sij xuman' daj. ²⁹ Nj ga'mi nucuj sij nga si-xugüi Señor. Nj ga'mi Saulo rian ni tsínj israelita a'mi snan'anj griego. Sanj ga'mi nachej ni sí' gunun sij xi'í si huin ruhua ni sí' dagahui' ni sí' Saulo. ³⁰ Nj ngaa xacaj ni tsínj nico' Jesucristo cuenta, ngaa ni nicaj ni sij Saulo gan'anj ni sij xuman' Cesarea. Hué dan nj na'nj ni sij Saulo da xuman' Tarso.

³¹ Hué dan nj daran' ni tsínj guxuman ruhua ni'yaj Jesucristo mán estado Judea nga estado Galilea nej, estado Samaria nej, nj gahuin din'inj rian ni sij mán ni sij. Nj gahuin nucuj niman ni sij nga si-nuguan' Yan'anj. Nj achéj cuidado ni sij nga si-nuguan' Señor. Nj gahuin nico ni sij xi'í si chracuj Espiritu Santo ni sij.

Curación de Eneas

³² Nj achéj Pedro njn' gachra' huaj guini'i sij sisj daj hua nne ni tsínj nico' Yan'anj. Nj gan'anj sij guini'i sij ni tsínj sa' nico' Yan'anj man xuman' Lida nej. ³³ Nj yu'uj daj nacaj dugüi' sij nga 'ngö tsínj gu'naj Eneas. Nj guisj itunj yo' ngaj sí' rian nna si nare' nnee' cúj sí'. ³⁴ Ngaa nj gataj Pedro gunun sí':

—Eneas, hua ganahuin sa' re', gui'yaj Jesucristo. Náchica re'. Nj nagui'yaj sa' re' si-nná re' aj. —Daj gataj Pedro.

Hué dan nj 'ngö hora nj nachica Eneas.

³⁵ Nj guini'i daran' ni ngüi man xuman' Lida nga xuman' Sarón daj nahuin sa' sí'. Nj nanicaj ruhua ni sij guinico' ni sij Señor.

Dorcas es resucitada

³⁶ Nj ngaa daj nj nne 'ngö yun'unj xana digui'yun si-nuguan' Jesucristo 'ngö xuman' gu'naj Jope. Nj gu'naj ún' Tabita. Nj snan'anj griego gata ruhuaj Dorcas. Nj ya'yoj nne ún' 'yaj sa' ún'. Nj chracuj ún' ni ngüi niqú. ³⁷ Nj güi daj ga'nán' Dorcas, nj gahui' ún'. Nj duguane ni ngüi ún'. Nj guruj ni sij man'an ún' chruhua cuarto hue' nata' xata'. ³⁸ Nj njchrun' ngaj xuman' Jope nga xuman' Lida. Nj ngaa gunun ni tsínj nico' Jesucristo sisj nne Pedro xuman' Lida, ngaa nj ga'nj ni sij hujj tsínj gan'anj gataj nungüej sí' gunun Pedro:

—Sj gahuin rán re' ga'na' re' xuman' Jope mánj. —Gataj nungüej sij gunun Pedro.

³⁹ Hué dan nj naxuman Pedro gan'anj sí' nga nungüej sij. Nj ngaa guisj sí', nj nicaj ni sij gan'anj ni sij cuarto rian ngaj yun'unj xana gahui' daj. Nj ganicaj daran' ni ngüi xana mmij xi'nj Pedro. Nj aco daran' ne digyán ne ni snecu nga ni reto si gui'yaj Dorcas ngaa gane ún'. ⁴⁰ Ngaa nj gahui daran' ni ngüi ne' chej xe', gui'yaj Pedro. Nj ganiquin' ráj dacoj sij gachínj ni'yaj sij rian Yan'anj. Hué dan nj ni'yaj sij niman daj. Nj gataj sij:

—Tabita, náchica re'. —Gataj sij gunun ún'.

Ngaa nj nagura' ún' rian ún'. Nj ngaa guini'i ún' Pedro, nj nagane ún'. ⁴¹ Ngaa nj guida'a Pedro ra'a ún'. Nj naxuman ún', gui'yaj Pedro. Ngaa nj

gaquínj sij ga'na' ni tsínj sa' nico' Jesucristo nga ni ngüi xana mmij nej. Nj digyán Pedro sisi hua nì'na' Dorcas rian ni ngüi daj. ⁴² Hué dan nì nani ni ngüi cuento xi'í yun'unj xana ganá'nij daj nìn' gachra' chruhua xuman' Jope. Nj guxuman ruhua nico ni ngüi ni'í ni sij Señor. ⁴³ Nj gahuin ran Pedro ga'í güi xuman' Jope daj ducúa 'ngo tsínj nagui'yaj nínaj nni xucu gu'naj sí' Simón.

10

Pedro y Cornelio

¹ Nj xuman' Cesarea nne 'ngo tsínj gu'naj Cornelio. Nj huin sí' snado capitán a'nin' rian 'ngo xi'nin' snado gu'naj Italiano. ² Nj nico' 'ueé sij Yan'anj. Nj hua cuidado ni ducua tsínj daj rian Yan'anj. Nj a'ui' nico sij san'anj rian ni ngüi niqúi. Nj niganj gachínj jni'yaj sij rian Yan'anj nej. ³ Nj 'ngo güi daj ngaa guisíj ga' huá'nij di'nj, nì guini'i Cornelio sisi gurugüi' 'ngo ángel ga'nj Yan'anj rian sij. Nj gatúj-ú' rian nne sij. Nj gataj-á' gunun sij:

—Cornelio. —Gataj ángel daj.

⁴ Nj guxu'ui' nìn' ruhua Cornelio ni'yaj sij ángel daj. Nj gataj sij:

—Nj un sin huin ruhua rē', Señor. —Daj gataj Cornelio.

Nj gataj ángel:

—Hua gunun sa' Yan'anj si achínj jni'yáj rē'. Nj ni'í Yan'anj si 'yaj sa' rē' si a'ui' rē' rian ni ngüi niqúi nej. ⁵ Yyaj nì ga'nij rē' ni tsínj gan'anj xuman' Jope sisi naquínj ni sí' ga'na' 'ngo tsínj gu'naj Simón Pedro nan. ⁶ Nj nne tsínj daj ducúa tsínj gu'naj Simón huin sí' 'ngo tsínj nagui'yaj nínaj nni xucu. Nj nìchrun' du'ua nnee yan'anj nne ducúa sí'. Nj ngaa ga'na' Pedro, nì nàta' sí' gunun rē' un sin huin gu'yáj rē'. —Daj gataj ángel gunun Cornelio.

⁷ Hué dan nì ngaa gan'anj ángel daj, nì gaquínj Cornelio ga'na' hujj tsínj 'yaj sun rian sij nga 'ngo snado nico' Yan'anj nej. Nj snado daj huin tsínj 'yaj sun rian sij nej. ⁸ Nj ngaa guisíj nata' Cornelio gunun anin' sij si guini'i sij, ngaa nì ga'nj sij gan'anj anin' sí' xuman' Jope.

⁹ Nj 'ngo gaxuj ango güi ngaa huaj ni sij chrej gahuin nìchrun' anin' sij xuman' Jope, nì gahui Pedro chra' hue' gachínj jni'yaj sij rian Yan'anj. ¹⁰ Nj ducu achín xi'nà riqui sij, nì ruhua sij xa sij chra. Sanj diaj 'yaj xugüi ne' nia xa sij, nì gurugüi' 'ngo rasun rian sij, gui'yaj Yan'anj. ¹¹ Nj guini'i Pedro sisi naxi'nj xata'. Nj 'nà' guinij 'ngo si hua atsij xxi manta. Nj anumi-í' chra gan'anj squina 'nà' guinij-í' rian Pedro. ¹² Nj chruhua manta daj mán daran' rian ni xucu nun gan'anj ra'a nga ni xucu duguaca riqui achéj rian yo'ój nej, nga ni xataj achéj xata' nej. ¹³ Nj gunun Pedro ga'mi 'ngo nanē. Nj gataj nanē daj:

—Naxuman so', nì dagahui' so' xa so'. —Daj gataj nanē daj gunun Pedro.

¹⁴ Sanj gataj Pedro:

—Sj ga'ue man, Señor. Nitaj aman xāj go'ngo ni rasun xi'í da mánj, Señor. —Daj gataj Pedro.

¹⁵ Nj gataj ruhua' yún Señor gunun Pedro:

—Sisj gahuin sa' 'ngo rasun, gui'yaj Yan'anj, ngaa nì sj gataj rē' sisi hua xi'í huaj mánj. —Daj gataj Yan'anj gunun Pedro.

¹⁶ Hué nan gahuin guisíj huá'nij. Ngaa nì nahui manta daj nan'-án' xata'.

17 Nj'ngaa nun ri' ruhua Pedro xi'í si guini'i sij, ngaa ni guxuman anin' ni tsínj ga'nj Cornelio guisj anin' sij rian hue'. Daj si 'na' anin' sij nachínj snan'anj sij un hue' huin ducua' Simón. 18 Ngaa nj' gaquínj anin' sij nachínj snan'anj sij sisi nne ango Simón gu'naj Pedro hue' daj. 19 Nj'ngaa hua gue ani ruhua Pedro xi'í ni rasun gurugüi' rian sij daj, ngaa nj' gataj Espiritu Santo gunun sij:

—Nj'yaj so'. Niqun' hua'nij tsínj nanó' so'. 20 Naxuman so' nanij so'. Nj' gan'anj so' nga ni sij. Nj' sj' gahuin ruhua so' gan'anj so' nga ni sij manj. Daj si man'anj a'nij ni sij huaj ni sij rian nne so'. —Daj gataj Espiritu Santo rian Pedro.

21 Ngaa nj' nanij Pedro, nj' gataj sij rian ni tsínj ga'nj Cornelio ga'na':

—Huej huin tsínj nano' a ni é re'. Ngaa nj' un sin huin nj' 'na' anin' re' únj. —Daj gataj Pedro.

22 Nj' gataj anin' sij:

—Hua 'ngo snado capitán gu'naj sij Cornelio. Nj' hua nj'ca niman sij. Nj' hua cuidado sij rian Yan'anj nej. Nj' a'mi sa' daran' ni tsínj israelita xi'í sij nej. Nj' gataj 'ngo ángel sa' sisi gaquinj sij gan'anj man'an re' ducua' sij gunun sij si gataj man'an re' gunun sij. —Daj gataj anin' sij gunun Pedro.

23 Ngaa nj' gui'yaj Pedro sisi gatu anin' sij chruhua hue'. Nj' gunáj ni sij nga si' yan' daj. Nj' ango güi nachica Pedro gan'anj si' nga anin' sij. Nj' guinicaj dugüi' go'ngo ni tsínj nico' Jesucristo man xuman' Jope gan'anj ni si' nga anin' sij. 24 Nj' ango güi guisj ni sij xuman' Cesarea. Nj' ana'uij Cornelio si ga'na' ni sij. Nj' hua gaquínj sij ga'na' ni dugüi' sij nga ni tsínj guinicaj dugüi' nga sij sisi nahuin yu' ni si' nga sij.

25 Nj'ngaa guisj Pedro ducua' Cornelio, nj' gahuí Cornelio nahuin ra'a si'. Nj' ganiquin' ráj dacoj si' ne' rian Pedro sisi ga'mi sa' si' rian Pedro. 26 Sanj naxuman Cornelio, gui'yaj Pedro. Nj' gataj Pedro:

—Naxuman re' si huéj huin 'ngo tsínj nga re'. —Gataj Pedro gunun Cornelio.

27 Hué dan nj' ga'mi Pedro nga Cornelio. Nj' gatúj sij chruhua hue'. Nj' nari' sij nico ni ngüi man nahuin yu'. 28 Nj' gataj Pedro gunun ni ngüi daj:

—Ni'i a ni é re' sisi hua yaj si da'a dugüi' ni únj nga ni tsínj 'na' anéj chrej, si hué ni únj huin tsínj israelita. Nj' na'ue gatu ni únj ducua' ni sij nej. Sanj digyán Yan'anj riánj sisi sj' ga'ue gatá sisi quij hua ango ni ngüi 'na' anéj chrej manj. 29 Xi'í daj ngaa gaquínj ni é re', nj' ga'uej ruhua' ga'naj. Yyaj nj' ruhua' guini'tnj un sin huin, nj' gaquínj a ni é re' ga'na' yünj. —Daj gataj Pedro.

30 Ngaa nj' nanicaj Cornelio gataj sij:

—Hué hora acuan' nan guisj gan'anj güi, nj' nne man'anj ducua'. Nj' gui'yá ayuno nej. Nj' ga' hua'nij di'nj gachínj jni'yá rian Yan'anj. Nj' gurugüi' 'ngo tsínj ganiquin' riánj nun atsij hua guiran rian. 31 Nj' gataj sij gunúnj: "Cornelio, hua gunun sa' Yan'anj si gachínj jni'yá re'. Nj' ni'i Yan'anj si 'yaj sa' re' si a'uí re' rian ni ngüi niqú. 32 Ngaa nj' ga'nij re' tsínj gan'anj xuman' Jope sisi naquinj sij ga'na' 'ngo tsínj gu'naj Simón Pedro. Nj' nne tsínj daj ducua' ango Simón huin si' 'ngo tsínj nagui'yaj ninaj nnij xucu. Nj' nichrun' du'ua nnee yan'anj nne ducua' si'. Nj' ngaa ga'na' Pedro, nj' ga'mi si' rián re'." Daj gataj tsínj daj gunúnj. 33 Hué dan nj' rá'yanj ga'ni ni tsínj guchi' nano' re'. Nj' sa' gui'yá re' garáj xiná re' ga'na' re' aj. Yyaj nj' man daran' ni únj rian Yan'anj huin ruhua ni únj gunun ni únj daran'

nuguan' ga'nij Yan'anj nata' re' gunun ni únj. —Daj gataj Cornelio gunun Pedro.

³⁴ Ngaa n̄i gaxi'i Pedro gataj sij:

—Yyaj n̄i guiri' ruhuāj. Xanga' n̄i uyan hua daran' né' rian Yan'anj anj.

³⁵ N̄i nada'a Yan'anj daran' ni tsínj mán n̄in' gachra' chruhua xungüi huin ni tsínj ga cuidado rian Yan'anj nga ni tsínj 'yaj n̄ica nej. ³⁶ N̄i gataj Yan'anj 'ngo nuguan' sa' gunun ni tsínj israelita sisi gahuin din'inj ruhua ni sij, gui'yaj Jesucristo. Hué sí' huin tsínj nicaj sun rian daran' ni ngüi. ³⁷ N̄i ni'i a ni é re' sisi guchi' nuguan' daj n̄in' gachra' estado Judea rian mán ni tsínj israelita. Gaxi'ij asij estado Galilea ngaa guisij nata' Juan sisi hua nian gata' nnee ni ngüi. ³⁸ N̄i ga'na' Espiritu Santo rian Jesús huin tsínj 'na' xuman' Nazaret, gui'yaj Yan'anj. N̄i nicaj si-nuguan' Jesús fuerza, gui'yaj Yan'anj nej. N̄i gachéj Jesús gui'yaj sa' sij. N̄i ganahuin ni ngüi chran' yun'unj sichre, gui'yaj Jesús xi'í si nne Yan'anj nga sij.

³⁹ 'Hué ni únj huin tsínj guini'i daran' si gui'yaj Jesús estado Judea nga xuman' Jerusalén nej. Da' síj godóco' ni sij sí' rian rugutsi dagahui' ni sij man'an Jesús. ⁴⁰ Sanj chra hua'nij güi ganá'nij Jesús, gui'yaj Yan'anj. N̄i narugüi' Jesús rian ni únj, gui'yaj Yan'anj nej. ⁴¹ N̄i nun narugüi' sij rian daran' ni ngüi mánj. Sanj narugüi' sij rian ni únj huin ni únj ni tsínj hua ganacui Yan'anj ganiquin' únj nata' únj xi'í Jesús rian ni ngüi. N̄i ngaa guisij ganá'nij Jesús, n̄i xa ni únj go'o ni únj nga sij. ⁴² N̄i ga'nij Jesús gan'anj ni únj ganata' únj rian ni ngüi sisi Yan'anj gui'yaj sisi hué Jesús huin güesi rian ni ngüi hua ni'na' nga rian ni ngüi gahui' nej. N̄i ga'nin' Jesús sun rian ni únj sisi hué daj ga'mi ni únj rian ni ngüi. ⁴³ N̄i daran' ni tsínj ga'mi sa' si-nuguan' Yan'anj asij ná, n̄i huin ni sij ni tsínj niquin' nata' xi'í Jesús nej. N̄i gataj ni sij sisi guinicaj Yan'anj niman nico xi'í si-gaquin' daran' ni tsínj xuman ruhua ni'i si-xugüi Jesús. —Daj gataj Pedro gunun ni dugüi' Cornelio.

⁴⁴ Diaj a'mi Pedro, n̄i ga'na' Espiritu Santo rian daran' ni ngüi gunun nuguan' daj. ⁴⁵ N̄i ni tsínj israelita guxuman ruhua ni'yaj Jesucristo ga'na' nga Pedro, n̄i gahuin yan'anj ruhua ni sí' sisi ga'na' Espiritu Santo rian ni ngüi 'na' anéj chrej daj. ⁴⁶ Daj si gunun ni sí' sisi ga'mi ni dugüi' Cornelio snan'anj naça, gataj ni sij sisi sa' n̄in' ruhua hua Yan'anj anj.

⁴⁷ Ngaa n̄i gataj Pedro rian ni tsínj ga'na' nga sij:

—N̄i daj rún' ga'na' Espiritu Santo rian ni únj hué daj ga'na' Espiritu Santo rian ni ngüi nan nej. —Daj gataj Pedro gunun ni sij.

⁴⁸ Ngaa n̄i ga'nin' sí' sun sisi gata' nnee ni dugüi' Cornelio nga si-xugüi Jesucristo. Ngaa síj n̄i gachínj jni'yaj ni sij rian Pedro sisi guna sí' 'ngo ni güi nga ni sí'.

11

Informe de Pedro a la iglesia de Jerusalén

¹ N̄i gunun ni tsínj apóstol ni tsínj ga'mi si-nuguan' Jesucristo nga ango ni tsínj nico' Jesucristo mán estado Judea sisi guinico' ni ngüi 'na' anéj chrej si-nuguan' Yan'anj nej. ² N̄i ngaa guisij Pedro xuman' Jerusalén, n̄i ga'na' go'ngo ni tsínj israelita hua guxuman ruhua ni'i Jesucristo gunun' ni sij nga sí'. ³ N̄i nachínj snan'anj ni sij Pedro. N̄i gataj ni sij:

—N̄i un sin huin n̄i gatúj re' ducua' 'ngo tsínj 'na' anéj chrej xá re' chra nga ni sí' únj. —Daj gataj ni sij.

⁴ Hué dan n̄i gax̄i'i Pedro nata' sij daran' ni nuguan' gachin asj̄j sini ɣan. N̄i gataj sij:

⁵ —Cuanj n̄i nn̄ej xuman' Jope ach̄inj jni'yā rian Yan'anj. N̄i digyán Yan'anj 'ngo rasun riānj. N̄i guini'inj 'ngo si hua atsij xxi manta 'n̄a' xata'. N̄i anumi-í' ch̄ra ɣan'anj squina 'n̄a' guinj rian nn̄ej. ⁶ N̄i guini'yaj s̄a'āj si m̄an chruhuaj. N̄i chruhua manta daj mán daran' rian ni xucu n̄un ɣan'anj ra'a n̄a ni xucu huee mán riqui quij nej, n̄a ni xucu duguaca riqui ach̄ej rian yo'ój nej, n̄a ni xataj ach̄ej xata' nej. ⁷ N̄i gun̄nj si ɣa'mi 'ngo nan̄e. N̄i gataj nan̄e daj: "Naxuman s̄o'. N̄i dagahui' s̄o' x̄a s̄o' aj." Daj gataj nan̄e daj gun̄nj. ⁸ Sanj gataj man'anj: "S̄i ɣa'ue man, Señor. Nitaj aman x̄aj ni rasun xi'i da man, Señor." Daj gat̄a gunun Señor. ⁹ Hué dan n̄i gataj ruhua yún Señor gun̄nj: "Sis̄j gahuin sa' 'ngo rasun gui'yaj Yan'anj, n̄i s̄i gat̄aj r̄e' sis̄j hua xi'i huaj mánj." Daj gataj Señor gun̄nj. ¹⁰ Hué nan gahuin guis̄j huaj'nij. Da' s̄ij n̄i nahui manta daj nan'-án' xata'.

¹¹ "Hué hora daj guis̄j huaj'nij ts̄inj 'n̄a' xuman' Cesarea ɣa'n̄a' nan̄o' ni sij man'anj. N̄i ɣa'n̄ij 'ngo ts̄inj nne Cesarea ɣa'na' ni sij riānj. N̄i guis̄j ni sij rian hue'. ¹² N̄i gataj Esp̄ritu Santo gun̄nj sis̄j s̄i gahuin ruhuāj ɣan'an n̄a anin' sij. N̄i hué daj ɣan'anj ango huatan' n̄i ts̄inj xuman ruhua ni'i Yan'anj huin ni ts̄inj niquin' nan. N̄i gat̄uj ni únj chruhua ducua' 'ngo ts̄inj daj. ¹³ Ngaa n̄i nata' ts̄inj daj daj rún' guini'i sij 'ngo ángel niquin-in' guini'i sij ducua' sij. N̄i gataj ángel daj gunun sij: "ɣa'n̄ij r̄e' ni ts̄inj ɣan'anj xuman' Jope sis̄j ɣaquin' sij ɣa'na' Simón Pedro. ¹⁴ N̄i n̄ata' sí' nuguan' rián r̄e' daj ɣa'ue n̄acaj Yan'anj ni ducua á r̄e'." Daj gataj ángel gunun ts̄inj daj, gataj sí' gun̄nj.

¹⁵ "N̄i ngaa gax̄i'tj ɣa'mi rian ni sij, ngaa n̄i ɣa'n̄a' Esp̄ritu Santo rian ni sij daj rún' ɣa'n̄aj asj̄j sini rian ni man'an né'. ¹⁶ Ngaa n̄i ganunun ruhuāj daj gataj Señor Jesús: "Daj x̄anga' duguata' nnee Juan ni nḡui n̄a nnee. Sanj ɣa'na' man'an Esp̄ritu Santo rian án r̄e'." Gataj Señor gunun né'. ¹⁷ Hué dan n̄i sis̄j ɣa'ui' Yan'anj Esp̄ritu Santo rian ni nḡui daj daj rún' riqui sij rian né' huin né' ni ts̄inj xuman ruhua ni'i Jesucristo, ngaa n̄i un sin huin man'anj sis̄j gun̄nj n̄a Yan'anj únj. —Daj gataj Pedro gunun ni ts̄inj israelita daj.

¹⁸ N̄i ngaa gunun ni sij si-nuguan' Pedro, ngaa n̄i d̄inj gahuin du'ua ni sij. N̄i ɣa'mi s̄a' 'ueé ni sij rian Yan'anj. N̄i gataj ni sij:

—Xanga' 'yaj Yan'anj sis̄j hua ní'nij rian ni ts̄inj 'n̄a' an̄ej chrej sis̄j n̄anicaj ruhua ni sij xi'í si-ɣaquin' ni sij. N̄i ɣa'ue gane n̄iganj ni sij n̄a Yan'anj nej aj. —Daj gataj ni sij.

La iglesia en Antioquía

¹⁹ N̄i ngaa guis̄j dagahui' ni sij Esteban, ngaa n̄i gax̄i'i ni sij chran' yun'unj ni sij ni ts̄inj xuman ruhua ni'i Jesucristo. Xi'í daj n̄i gax̄a'n̄i ni sí' gunánj ni sí' da' estado Fenicia n̄a estado Chipre nej, xuman' Antioquía nej. N̄i ɣa'mi ni sij si-nuguan' Jesucristo rian urin ni ts̄inj israelita. ²⁰ Sanj scanij ni sij m̄an ɣo'ngo ni ts̄inj 'n̄a' estado Chipre n̄a estado Cirene. N̄i ngaa gat̄uj ni ts̄inj daj xuman' Antioquía, n̄i ɣa'mi ni sij nuguan' sa' xi'í Jesucristo rian ni ts̄inj 'n̄a' an̄ej chrej huin ni ts̄inj a'mi snan'anj griego. ²¹ N̄i chracuij Señor ni ts̄inj ɣa'mi si-nuguan' Yan'anj daj. Xi'í daj n̄i guxuman ruhua nico ni nḡui nuguan' daj. N̄i guinico' ni sij Señor.

²² N̄i ngaa gunun ni ts̄inj xuman ruhua ni'i Jesucristo mán Jerusalén nuguan' daj, ngaa n̄i ɣa'n̄ij ni sij ts̄inj ɣu'naj Bernabé ɣan'anj sí' xuman'

Antioquía. ²³ Nj ngaa guisij Bernabé, nj guini'i sij daj gui'yaj Yan'anj sinduj rian ni sí'. Nj nin' ruhua gahuin niá' ruhua sij. Nj ga'ui' sij 'ngo ducuánj sisi 'ngo ga nica ruhua daran' ni sij gujnico' ni sij Señor. ²⁴ Nj Bernabé huin 'ngó tsínj sa'. Nj nun sa' Espiritu Santo niman sij. Nj guxuman sa' ruhua sij ni'i sij Yan'anj nej. Nj gahuin nico doj ni ngüi gujnico' Señor. ²⁵ Hué daj sij nj gan'anj Bernabé xuman' Tarso, gan'anj nãno' sij Saulo. Nj ngaa nari' sij sí', nj nicaj sij sí' ga'na' sij xuman' Antioquía. ²⁶ Hué dan nj 'ngo guę yo' guimán nungüej sij nga ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Jesús man xuman' daj. Nj hué ni tsínj man xuman' Antioquía huin ni tsínj gaxi'i asij sini dugu'naj Cristiano ni tsínj xuman ruhua ni'i Jesucristo aj.

²⁷ Nj ngaa daj nj gahui gō'ngo ni tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj xuman' Jerusalén gan'anj ni sij xuman' Antioquía. ²⁸ Nj naxuman 'ngo ni tsínj daj gu'naj sij Agabo. Nj nata' sij nuguan' ga'ui' Espiritu Santo rian sij sisi ga'na' 'ngo xi'nã nico daran' xuman' ngaj rian xungüi. Nj ngaa gane rey Claudio, nj gachin yya xi'nã daj rún' gataj tsínj gu'naj Agabo. ²⁹ Nj gani ruhua ni tsínj nico' Yan'anj mán xuman' Antioquía chracuij ni sij ni tsínj nico' Yan'anj mán estado Judea. Nj chracuij ni sij daj ga'ue ga'ui' da' gō'ngo ni sij. ³⁰ Nj hué daj gui'yaj ni sij. Nj ga'núj ni sij ofrenda daj gan'anj nga Bernabé nga Saulo ga'ui' nungüej sí' ra'a ni tsínj huin achij man xuman' Jerusalén.

12

Jacobo, muerto; Pedro, encarcelado

¹ Nj ni güi daj gaxi'i rey Herodes chran' yun'unj sij ni tsínj nico' Jesús. Nj ga'nin' sij sun sisi gujda'a ni tsínj nico' sij gō'ngo ni sí'. ² Nj gui'yaj sij sisi dagahui' ni sij tsínj gu'naj Jacobo jnánj Juan nga espada. ³ Nj ngaa guini'i sij sisi garan' ruhua ni tsínj israelita sisi dagahui' sij Jacobo, ngaa nj ga'nin' sij sun sisi gujda'a ni sij Pedro nej. Hué daj gahuin ni güi mán ni sij gui'yanj xa ni sij chrachúnj nitaj si 'nj levadura. ⁴ Nj ngaa guisij guida'a ni sij Pedro, ngaa nj garij Herodes ducuaga' sí' rian man gan'anj xi'nin' snado dugumi sí'. Da gan'anj snado 'yaj 'ngo xi'nin' ni man'an ni sí'. Nj gani ruhua Herodes sisi guiri sij Pedro digyan sij sí' rian ni ngüi da gachin gui'yanj pascua, ruhua sij. ⁵ Hué dan nj dugumi ni sij Pedro nun sí' ducuaga'. Sanj nugüi njgan' gachínj jni'yaj ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Jesús rian Yan'anj xi'i Pedro.

Pedro es liberado de la cárcel

⁶ Nj ne' nj güi huin ruhua Herodes guiri sí' Pedro ne' guni'yanj rian ni ngüi, nj ngaj Pedro atoj sij. Nj atoj Pedro scanij huij snado. Nj anumi sí' huij aga' cadena ngaj sí'. Nj niquin' ango ni snado rian ducuaga' dugumi ni sí'. ⁷ Hué dan nj gurugüi' 'ngo ángel ga'núj Señor ga'na' rian ngaj Pedro. Nj xiguñ jnahun ducuaga', gui'yaj 'ngo yan'an. Nj disiqui' ángel xiráj Pedro. Nj jnanun ruhua sij sí'. Nj gataj ángel:

—Nachica yoę re'. —Daj gataj ángel.

Hué dan nj guinij cadena anumi ra'a Pedro rian yo'ój. ⁸ Nj gataj ángel: —Nümi rán re' riquí re', nj nari re' dacánj re' dacój re' aj. —Hué daj gataj ángel.

Nj gui'yaj Pedro daj rún' gataj ángel daj. Ngaa nj gataj ruhua' yún ángel:

—Ri'yanj re' reto man'án re', ni guinico' re' man'ānj. —Daj gataj ángel gunun Pedro.

⁹ Ngaa ni gahui Pedro guinico' sij ángel daj. Ni nun guini'i sij sisi hué daj xanga' huin si 'yaj ángel. Daj si gani ruhua sij si digyán Yan'anj 'ngo rasun guini'i man'an sij, ruhua sij. ¹⁰ Hué dan ni gachin nungüej sij ángel huij yu'uj rian niquin' ni snado dugumi rian hue'. Ngaa ni ngaa guisij nungüej sij rian sajuan huin-ín' aga' hierro, ngaa ni naxi'nij man'an-án'. Ni ne' rücu rian sajuan daj ngaj man'an xuman' daj. Hué dan ni gahui nungüej sij gachéj sij 'ngo cayu. Ngaa ni ga ni'ya yan'anj ángel. Ni gunáj urin Pedro aj. ¹¹ Hué dan ni garáj da'nga' ruhua Pedro. Ni gataj sij gunun man'an sij:

—Yyaj ni ni'i xangāj sisi ga'nij Señor 'ngo ángel ga'nej sij man'ānj ra'a rey Herodes nga ra'a ni tsínj israelita. Daj si huin ruhua ni si' gui'yaj ni si' xi'í ngāj. —Daj gataj Pedro.

¹² Ni ngaa xacaj Pedro cuenta, ni gan'anj sij ducua María nni Juan, gu'naj sí Marcos nej. Ni nahuin yu' nico ni ngüi hue' daj achínj jni'yaj ni sij rian Yan'anj. ¹³ Ngaa ni guita ra'a Pedro rian hue'. Ni gahui 'ngo tsin' xana gu'naj Rode guini'i ún' ún sin 'na' ita ra'a rian hue' únj. ¹⁴ Ni ngaa ganani'i yun'unj daj si-nañe Pedro, ngaa ni nun na'ni ún' rian sajuan xi'í si gahuin niq' ruhua yun'unj daj si 'na' Pedro. Ni gunánj ún' ne' chrej chruhua gan'anj nata' ún' sisi niquin' Pedro rian sajuan. ¹⁵ Sanj gataj ni sij gunun ún':

—Si sinúnj sa aj. —Gataj ni sij.

Sanj 'ngo gataj yya ún' sisi niquin' yya Pedro rian hue' gunun ni sij. Ngaa ni gataj ni sij:

—Sé Pedro huin mánj. Angel dugumi sij huin-ín'. —Daj gataj ni sij.

¹⁶ Sanj hua ita ra'a gué Pedro rian sajuan. Ni ngaa ganánj ni sij, ni guini'i ni sij sí'. Ngaa ni ducu gahuin yan'anj ruhua ni sij. ¹⁷ Sanj dugunun Pedro ra'a sij sisi dínj gane du'ua ni sij. Ngaa ni nata' sij sisi daj gui'yaj Señor guiri si' ducuga' sij. Ni gataj sij:

—Nata' ni é re' nuguan' nan gunun jnú'n' Jacobo nga ango ni tsínj xuman ruhua ni'i Yan'anj anj. —Daj gataj Pedro.

Hué dan ni gahui sij gan'anj sij ango yu'uj.

¹⁸ Ni ngaa guixiguin, ni ducu ganani ruhua ni snado si nun guini'i ni sij daj gahuin nga Pedro. ¹⁹ Hué dan ni ga'nin' Herodes sun sisi ga' nano' ni sij Pedro. Sanj nun nari' ni sij. Ngaa ni gachínj snan'anj Herodes ni snado mán dugumi Pedro ni a gan'anj sí'. Sanj nun guini'i ni sí'. Hué dan ni ga'nin' sij sun sisi dagahui' ni sij ni snado mán dugumi daj. Hué daj sij ni gahui rey Herodes estado Judea gan'anj gane sij xuman' Cesarea.

Muerte de Herodes

²⁰ Ni ga'man ruhua Herodes ni'yaj sij ni tsínj nne xuman' Tiro nga xuman' Sidón. Ni uyan hua ruhua ni tsínj man nungüej xuman' daj guisij ni sí' rian sij. Ni ganari' ni tsínj daj 'ngo chrej gana'mi ni sij nga tsínj gu'naj Blasto huin sí' 'ngo tsínj nicaj yun'unj rian rey Herodes xi'í si ga'ui' hui' ni sij san'anj nahuin ra'a sí'. Ni gachínj jni'yaj ni sij sí' sisi na'mi man'an rey nga ni sij. Daj si nahuin ra'a ni sij si xa ni sij rian do'ój rey daj. ²¹ Hué dan ni gui'yaj yya Herodes 'ngo güi ga'mi sij rian ni tsínj daj. Ngaa ni hué güi daj guinun Herodes atsij sa' gan'anj sij gane sij chrun sa' chruhua

ducuasun huin palacio. Nj ga'mi sij si-nuguan' sij rian ni tsínj daj. ²² Hué dan nj gaxi'i ni sij gaguáj ni sij. Nj gataj ni sij:

—Sé si-nuguan' 'ngö tsínj huin nuguan' a'mi tsínj nan mánj. Hué si-nuguan' sij huin nuguan' a'mi 'ngö yan'anj anj. —Daj gataj ni sij gaguáj ni sij xi'i rey daj.

²³ Hué gue hora daj nj ga'nan' Herodes, gui'yaj 'ngö ángel ga'nij Yan'anj ga'na'. Daj si nun guinun yan'anj sij rian Yan'anj xi'i nuguan' ga'mi ni tsínj da mánj. Hué dan nj xa xilúj sij, nj gahui' sij, gui'yaj xilúj aj.

²⁴ Hué dan nj güi daj, nj gaxa'ni si-nuguan' Yan'anj gan'anj-án' nin' gachra'. Nj gahuin nico doj ni ngüi guinico' nuguan' daj. ²⁵ Nj ngaa ganahuij si-sun tsínj gu'naj Bernabé nga Saulo, ngaa nj gahui nungüej sij Jerusalén nanicaj nungüej sij xuman' Antioquía. Nj nicaj nungüej sij Juan gan'anj sij. Nj gu'naj sí' Marcos nej.

13

Bernabé y Saulo comienzan su primer viaje misionero

¹ Nj scanij ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Jesús xuman' Antioquía, nj man ni tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj. Nj man ni tsínj digyán si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi nej. Hué ni sij huin Bernabé nga Simón gu'naj sí' Negro nej, Lucio 'na' Cirene nej, Manaén huin jnánj gan'an rey Herodes huin tsínj nicaj sun estado Galilea nej, nga Saulo nej. ² Nj 'ngö güi daj, nj ga'mi sa' ni sij rian Señor ngaa 'yaj ayuno ni sij. Hué dan nj gataj Espíritu Santo gunun ni sij:

—Gui'yaj nini a ni é re' Bernabé nga Saulo. Daj si aquin sisi gui'yaj sun nungüej sí' riánj anj. —Gataj Espíritu Santo.

³ Hué dan nj ngaa guisij gui'yaj ayuno ni sij gachinj jni'yaj ni sij rian Yan'anj, ngaa nj guta' ni sij ra'a ni sij rian nungüej sí'. Ngaa nj ga'nij ni sij gan'anj nungüej sí'.

Los apóstoles predicán en Chipre

⁴ Nj ga'nij Espíritu Santo gan'anj nungüej sij. Ngaa nj guisij nungüej sij xuman' Seleucia. Nj xuman' daj gahui nungüej sij 'ngö rio achéj rian nnee. Nj guisij nungüej sij 'ngö yu'uj gu'naj Chipre. ⁵ Nj ngaa guisij nungüej sij xuman' Salamina, nj gaxi'i nungüej sij ga'mi sij si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi nahuin yu' chruhua si-nuhui ni tsínj israelita. Nj huaj tsínj gu'naj Juan nga nungüej sij huin sí' 'ngö tsínj chracuij nungüej sij. ⁶ Nj gachin nin' ni sij da hua nun gue isla daj huin-ín' 'ngö yo'ój nun dani nnee yan'anj. Nj guisij ni sij da' xuman' Pafos rian nari' ni sij 'ngö tsínj chrun huin sí' 'ngö tsínj israelita gu'naj sí' Barjesús. Nj a'mi yya' sí' sisi a'mi sí' si-nuguan' Yan'anj. ⁷ Nj nicaj dugüi' tsínj chrun daj nga gobernado gu'naj sí' Sergio Paulo huin sí' 'ngö tsínj sica' a'mi. Nj gaquinj gobernado daj ga'na' Bernabé nga Saulo si huin ruhua sij gunun sij si-nuguan' Yan'anj xanga'. ⁸ Sanj na'uej ruhua tsínj chrun daj si guxuman ruhua gobernado guini'i sí' si-nuguan' Yan'anj mánj. Nj nuguan' Elimas huin ruhuaj gata 'ngö tsínj chrun.

⁹ Hué dan nj ga'na' nucuj Espíritu Santo rian Saulo gu'naj sí' Pablo nej. Nj guini'yaj sa' Pablo rian Elimas. ¹⁰ Nj gataj sij:

—Tsínj digya' yun'unj nin' ruhua huin so'. Tsínj quij huin so' nej. Da'nij sichre huin so' nej. Tsínj unun' nga daran' ni si sa' huin so' nej. Nj na'uej

ruhuá sq' si gache nıca ni ngüi chruhua si chrej Señor mánj. ¹¹ Yyaj ni guı'yaj Señor 'ngo castıgı sq'. Nı gahuin duri sq'. Nı hua gı'ngo güi, ni sı ga'ue guıni'i sq' güi mánj. —Daj gataj Pablo gunun sı'.

Nı 'ngo hora gahuin rumi' rian Elimas. Nı ga'na' nano' sıj 'ngo tsınj guıda'a ra'a sıj gan'anj sıj si gahuin duri sıj.

¹² Nı ngaa guini'i gobernado si gahuin, ni guxuman ruhua sıj ni'i sıj Señor. Nı gahuin yan'anj ruhua sıj guini'i sıj nuguan' digyan' Señor rian sıj.

Pablo y Bernabé en Antioquía de Pisidia

¹³ Nı gahui ni dugüi' Pablo gatúj anin' sıj chruhua 'ngo rıo chėj rian nnee gan'anj anin' sıj 'ngo xuman' gu'naj Perge. Nı ngaj xuman' daj estado Panfilia. Sanı dunáj Juan nungüej sıj, ni nanicaj sı' xuman' Jerusalén.

¹⁴ Hué dan ni gahui nungüej sıj xuman' Perge guisıj sıj xuman' Antioquía ngaj-á' estado Pisidia. Nı gatúj nungüej sıj chruhua si-nuhui ni tsınj israelita güi naránj ruhua ni sı'. Nı gan'anj gane nungüej sıj. ¹⁵ Nı ngaa guisıj gaya ni sıj si-ley Moisés nga si-libro garun ni tsınj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asıj hua ná, hué dan ni gataj snan'anj ni tsınj a'nin' mán chruhua nuhui daj gunun nungüej sıj:

—Jnánj né', sısi hua 'ngo nuguan' nicaj nungüej é re' guı'yaj sısi nari' ruhua ni ngüi nahuin yu' nan, ngaa ni ga'mi nungüej é re' gunun ni sıj. —Daj gataj ni tsınj daj gunun nungüej sıj.

¹⁶ Hué dan ni naxıman Pablo, ni dugunun sı' ra'a sı' sısi dınj gahuin du'ua ni sıj. Nı gataj sı':

—Gunun sa' daran' a ni é re' si ga'mi huin a ni é re' ni tsınj israelita nga ni tsınj hua cuidado rian Yan'anj. ¹⁷ Huin né' ni tsınj israelita nico' né' Yan'anj xanga'. Nı ganacui Yan'anj ni xı' asıj ná. Nı guixi'nanj nico ni sıj, guı'yaj Yan'anj ngaa guimán ni sıj ne' Egipto. Hué daj sıj, ni guiri Yan'anj nga si-fuerza sıj ni tsınj daj Egipto. Daj sı sé yo'ój Egipto huin do'ój ni sıj mánj. ¹⁸ Sanı nun dagahuin sa' ni sıj rian Yan'anj ngaa gachėj ni sıj quıj quı'yanj naco. Sanı 'ngo si huıj xia yo' ga'nin' ruhua Yan'anj nga si guı'yaj ni sıj quıj quı'yanj daj. ¹⁹ Nı dagahui' Yan'anj ichıj xı'nin' ni tsınj guimán yu'uj gu'naj Canaán sısi rıqui sıj yo'ój daj nahuin ra'a ni xı'. ²⁰ Da' sıj ni 'ngo si gan'anj ciento táj yahuij xia chi' yo' guinicaj sun ni güesi rian ni tsınj israelita, guı'yaj Yan'anj. Nı hué daj gahuin da' güi gane tsınj gu'naj Samuel huin sı' tsınj ga'mi si-nuguan' Yan'anj.

²¹ Hué dan ni gachınj ni xı' 'ngo rey guınicaj sun rian ni sıj. Nı garun sun Yan'anj tsınj gu'naj Saúl. Nı huıj xia yo' gahuin sı' 'ngo rey. Nı huin sı' da'nı tsınj gu'naj Cis. Nı nico' sı' xı'nin' Benjamín. ²² Hué daj sıj ni ga'nej Yan'anj sun nicaj Saúl. Nı garun sun sıj David gahuin sı' rey. Nı gataj sa' Yan'anj xı'ı sı': "Nari'ıj David da'nıj Isai. Nı hua nıa' ruhuáj nga sıj. Nı guı'yaj sıj daran' si garan' ruhuáj." Daj gataj Yan'anj xı'ı David.

²³ Nı hua gataj yya Yan'anj sısi ga'nga 'ngo da'ni si'ni David. Nı hua yya ga'nga sıj, guı'yaj Yan'anj. Nı ga'núj Yan'anj si ga'na' nacaj sı' ni ngüi israelita. Nı gu'naj sı' Jesús. ²⁴ Nı ngaa achin ga'na' Jesús, ni ga'mi tsınj gu'naj Juan si-nuguan' Yan'anj rian daran' ni ngüi israelita. Nı gataj sı' sısi ganani ruhua ni ngüi daj xı'ı si-gaquin' ni sıj. Nı gata' nnee ni sıj, gataj sı'. ²⁵ Nı ngaa huaj gahuin nıchrun' ganahuij Juan nga si-sun sıj, ni gataj sıj: "Sé man'anj huin si ani ruhua ni é re' mánj. Ne' rıcúj, ni ga'na' angı

tsínj. Nì nà'aj riánj guiríj nnij correa 'nij dacánj sij xi'í si nìj' ruhua huin achij sij. Daj si huin achij nìj' ruhua sij." Daj gataj Juan gunun ni ngüi.

²⁶ 'Jnánj né', huin a ni é re' da'nì si'nì xi' Abraham. Nì man ni tsínj ga cuidado rian Yan'anj scanij ni é re' nej. Nì ga'nij Yan'anj nuguan' sa' nan 'nà' rian né'. Nì nuguan' nan ataj daj nacaj Yan'anj né'. ²⁷ Daj si ni tsínj mán xuman' Jerusalén nga ni tsínj a'nin' rian ni sij, nì nun nani'í ni sij Jesús mánj. Nì nunun ni sij si-nuguan' ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. Nì daran' güi naránj ruhua né', nì aya ni sij nuguan' daj chruhua si-nuhui ni sij. Ngaa nì ngaa gataj ni sij sisi hua nián gahui' Jesús, ngaa nì guisij gahuin yya daj rún' hua gataj ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj, gui'yaj ni sij. ²⁸ Nì ngaa nitaj si xi'í huin si gahui' Jesús, nì gachínj jni'yaj ni sij rian Pilato sisi gahui' sí', gui'yaj Pilato. ²⁹ Nì ngaa guisij gui'yaj ni sij daran' si gataj ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj xi'í Jesús, ngaa nì dinij ni sij sí' rian rugutsj. Nì gan'anj gachin' ni sij si' riqui 'ngo huej. ³⁰ Sanj ganá'nij Jesús scanij ni niman, gui'yaj Yan'anj. ³¹ Nì ga'j güi narugüi' Jesús rian ni tsínj guinicaj dugüi' nga sij ngaa gan'anj sij estado Galilea guisij sij xuman' Jerusalén. Yyaj nì hué ni tsinj daj huin ni tsínj a'mi xi'í Jesús rian ni ngüi.

³² 'Nì nata' ni únj nuguan' sa' gunun a ni é re' sisi hua gahuin yya daj rún' gataj yya Yan'anj rian ni xi'í huin ni tsínj guimán asij ná. ³³ Nì hué daj hua gui'yaj Yan'anj rian da'nij ni sí' huin mun'ún'. Nì guisij gahuin yya nuguan' daj ngaa ganá'nij Jesús, gui'yaj Yan'anj. Nì hué daj hua nica rian libro Salmo huj nej. Nì ataj-á: "Hué re' huin da'nì. Yyaj nì gahuin chréj re' man'anj." Daj ataj Salmo daj. ³⁴ Nì hua gui'yaj Yan'anj sisi gana'nij Jesús. Nì sï guchru nneé cúj sij ga mánj. Nì xi'í daj hua ga'mi Yan'anj nuguan' nan: "Riquij rián re' nuguan' sa' gataj yyaj rian David xi'í re'. Nì hua xanga' nuguan' daj nej." Gataj ruhua' yún Yan'anj rian Jesús. ³⁵ Nì hué daj gataj rian ango Salmo nej: "Sï dunáj re' sisi guchru nneé cúj tsínj hua sa' nìj' rián re'." Daj gataj David xi'í Jesús rian Salmo daj gunun Yan'anj. ³⁶ Nì gui'yaj David si garan' ruhua Yan'anj xi'í ni dugüi' sij ngaa hua nì'na' sij chruhua xungüi. Ngaa nì gahui' sij. Nì gachin' ni sij sí' rian ngaj ni xi'í. Nì guchru nneé cúj sí'. ³⁷ Sanj tsínj ganá'nij, gui'yaj Yan'anj, nì nun guchru nneé cúj sí' mánj.

³⁸ 'Jnánj ne', xacaj á re' cuenta sisi yyaj, nì nata' ni únj nuguan' rian án re' sisi xi'í si gui'yaj Jesús, nì ga'ue guinicaj Yan'anj 'ngo niman nico rian si-gaquin' né'. ³⁹ Nì nun ga'ue gui'yaj yya si-ley Moisés xi'í si-gaquin' né'. Sanj xi'í Jesús, nì ga'ue gui'yaj yya Yan'anj nga daran' si-gaquin' go'ngo tsínj xuman ruhua ni'í man'an sí'. ⁴⁰ Hué dan nì ga' cuidado ni é re' sisi sï gahuin nga á re' daj rún' gataj ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. Nì gataj ni sij:

⁴¹ Nì'yaj á re' huin ín re' ni tsínj a'mi quij xi'í Yan'anj.

Gan'anj ruhua ni é re'.

Nì 'ngo ga' ni'ya niganj ni é re' nej.

Daj si ni güi nne a ni é re', nì gui'yā 'ngo rasun nico.

Nì sisi hua 'ngo tsínj nata' daj gui'yā, sanj sï guxuman ruhua ni é re' si-nuguan' sí'.

Daj gataj Yan'anj rian ni tsínj gane asij ná. —Daj gataj Pablo gunun ni tsínj nahuin yu' nuhui daj.

⁴² Nj' ngaa gahui nungüej sij si-nuhui ni tsínj israelita, ngaa nj' gachínj ni tsínj 'na' anéj chrej sisi hué daj ga'mi ruhua' yún ni sij xi'í nuguan' daj ango tñj güi ngaa naránj ruhua ni sij. ⁴³ Nj' ngaa ganahuij nahuin yu' ni sij chruhua nuhui, ngaa ni guinico' nico ni tsínj israelita Pablo nga Bernabé. Nj' hué daj guinico' ango ni tsínj huaj guxuman ruhua ni'í si-chrej ni tsínj israelita nej. Nj' ga'ui' nungüej sij chrej rian ni sí' sisi 'ngo gahuin nica ruhua ni sí' nga si-chrej Yan'anj xi'í sinduj gui'yaj Yan'anj rian ni sij.

⁴⁴ Ngaa nj' ango tñj güi huin güi naránj ruhua ni sij, nj' nahuin yu' ruhua' yún ni sij. Nj' huaj guisij daran' ni ngüi mán xuman' daj ga'na' gunun si-nuguan' Yan'anj. ⁴⁵ Sanj' ngaa guini'í ni tsínj israelita sisi nahuin yu' nico ni ngüi, ngaa nj' gahuin xicoj ruhua ni sij. Hué dan nj' gaxj'i gunun' ni sij nga si-nuguan' Pablo. Nj' ga'mi quij ni sij nej. ⁴⁶ Sanj' nun guxu'ui' Pablo nga Bernabé ni'yaj nungüej sij ni tsínj israelita. Nj' gataj nungüej sij:

—Hua si-chrej únj ga'mi sini únj si-nuguan' Yan'anj rian ni é re' huin in re' ni tsínj israelita. Sanj' na'ue nada'a ni é re' nuguan' daj. Nj' na'uej ruhua ni é re' gane niganj ni é re' nga Yan'anj nej. Ngaa nj' gan'anj únj rian ni ngüi 'na' anéj chrej. ⁴⁷ Nj' hué daj ga'nin' Señor sun rian ni únj. Nj' gataj sij:

Gui'yá sisi gahuin re' 'ngo yan'an guixiguin rian ni ngüi 'na' anéj chrej. Ngaa nj' ganacaj Yan'anj ni ngüi mán da' xi'í xungüi, gui'yáj re'. Daj gataj Señor gunun únj. —Gataj Pablo nga Bernabé.

⁴⁸ Nj' ngaa gunun ni ngüi 'na' anéj chrej nuguan' gataj Pablo, ngaa nj' gahuin niá' ruhua ni sij. Nj' ga'mi sa' ni sij xi'í si-nuguan' Señor nej. Nj' daran' ni ngüi hua nacui Yan'anj sisi gane niganj ni sij nga Yan'anj, nj' guxuman ruhua ni sij ngaa gunun ni sij si-nuguan' Yan'anj anj. ⁴⁹ Ngaa nj' gaxa'nj si-nuguan' Señor nñn' gachra' rian ngaj ni xuman' daj. ⁵⁰ Sanj' garij ni tsínj israelita 'ngo nuguan' yya riqui ni ngüi xana huin achij hua cuidado rian Yan'anj, nj' riqui ni tsínj huin achij mán chruhua xuman' daj. Nj' gaxj'i ni sí' chran' yun'unj ni sí' Pablo nga Bernabé. Nj' guiri ni sí' xánj ni sí' nungüej sij. ⁵¹ Hué dan nj' nagunan' nungüej sij yo'ój yaj dacój nungüej sij. Hué-é' huin 'ngo da'nga' digyán nungüej sij rian ni sí' sisi da'ui ni sí' gaquin' xi'í si nun gunun ni sí' si-nuguan' Yan'anj. Ngaa nj' gan'anj nungüej sij xuman' Iconio. ⁵² Sanj' nñn' ruhua gahuin niá' ruhua ni tsínj xuman ruhua ni'í Jesús mán xuman' Antioquía. Nj' ga'na' nucua Espíritu Santo rian ni sij nej.

14

Pablo y Bernabé en Iconio

¹ Hué dan nj' gatúj nuguan'an Pablo nga Bernabé chruhua si-nuhui ni tsínj israelita xuman' Iconio. Nj' ga'mi sa' nungüej sij si-nuguan' Yan'anj rian ni tsínj daj. Xi'í daj nj' guxuman ruhua nico ni tsínj israelita nga ni tsínj griego ni'yaj ni sij Jesús. ² Sanj' ni tsínj israelita na'uej ruhua gunun si-nuguan' Jesús, nj' garij ni sí' nuguan' nne riqui ni tsínj 'na' anéj chrej sisi gani quij ruhua ni tsínj 'na' anéj chrej daj nj'yaj ni sí' ni tsínj xuman ruhua ni'í Jesús. ³ Xi'í daj nj' gunáj Pablo nga Bernabé nico güi xuman' daj. Nj' nun guxu'ui' nungüej sij ga'mi sij si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi. Nj' gui'yaj nungüej sij si sa' nñn' ruhua ni'yaj ni ngüi. Nj' hué ducuanj daj huin digyán Yan'anj si chracuij Yan'anj nungüej sij ga'mi nungüej sij xi'í sinduj 'yaj Yan'anj rian ni ngüi.

⁴ Sanj ni ngüi mán xuman' daj, ni man' nachej ni sij. Ni da'aj ni sij nico' ni tsínj israelita. Ni ango da'aj ni sij nico' ni tsínj apóstol, ni tsínj ga'mi si-nuguan' Jesucristo. ⁵ Hué dan ni 'ngo daga'mi dugüi' ni tsínj israelita nga ni tsínj 'na' anéj chrej nga ni tsínj huin achij rian ni sij sisi gui'yaj quij ni sij rian Pablo nga Bernabé. Ni ga'ui' ni sij yej nungüej sí', ruhua ni sij. ⁶ Sanj ngaa gunun Pablo nga Bernabé nuguan' daj, ni gunánj nungüej sij gan'anj sij xuman' Litra nga xuman' Derbe. Ni nungüej xuman' daj ngaj estado Licaonia. Ni ganicaj nungüej sij ni xuman' ngaj nichrun' nga nungüej xuman' daj. ⁷ Ni ga'mi nungüej sij si-nuguan' Yan'anj huin nuguan' sa' rian ni ngüi.

Pablo es apedreado en Litra

⁸ Ni xuman' Litra nne 'ngo tsínj yacuan si na'ue gache sij si asij ga'nga sij hua sij daj. Ni nitaj aman gachéj sij. ⁹ Ni gunun tsínj daj si ga'mi Pablo. Hué dan ni guini'yaj sa' Pablo rian sij. Ni guini'i sí' sisi ga'ue guxuman ruhua sij ganahuin sa' sij, ruhua sí'. ¹⁰ Ngaa ni ga'mi nucuj Pablo gataj sij gunun tsínj yacuan daj:

—Naxuman re', ni guiniquin' nica re' aj. —Daj gataj Pablo gunun tsínj daj.

Hué dan ni naxuman sij güej sij. Ni gachéj sij. ¹¹ Ni ngaa guini'i ni ngüi si gui'yaj Pablo, ngaa ni gaguáj ni sij si-snan'anj man'an ni sij huin-in' nuguan' Licaonia. Ni gataj ni sij:

—Gurugüi' ni yan'anj 'na' xata' rian né'. Ni nahuin ni sij daj rún' hua mun'ún'. —Daj gataj ni sij rian xi'í Pablo nga Bernabé.

¹² Ni dugu'naj ni sij Bernabé yan'anj Júpiter. Ni dugu'naj ni sij Pablo yan'anj Mercurio xi'í si hué sí' huin tsínj ga'mi doj aj. ¹³ Ni nne si-nuhui dan'anj ni sij Júpiter du'ua xuman' xánj ni sij. Ni nne 'ngo chrej rian yan'anj daj. Ni nicaj sí' ni sicuj nga yaj gui'yaj ninin' sí'. Ni ga'na' sí' rian atúj ni ngüi xuman' daj. Ni huin ruhua chrej daj nga ni ngüi dagahui' ni sij sicuj rian Pablo nga Bernabé. Daj si gani ruhua ni sij sisi yan'anj huin nungüej sí'.

¹⁴ Sanj ngaa xacaj cuenta Bernabé nga Pablo si gui'yaj ni sij, ngaa ni gutsi' nungüej sij si-gan' sij. Ni gunánj nungüej sij gatúj sij scanij ni ngüi gaguáj sij. ¹⁵ Ni gataj nungüej sij:

—Jnánj né', un sin huin ni 'yaj á re' nan únj. Hué tsínj huin nungüej únj nga á re'. Ni 'na' únj nata' únj si-nuguan' Yan'anj rian án re' sisi duna á re' ni rasun nitaj si ní'yanj nan. Ni guinico' a ni é re' Yan'anj hua ni'na' si hué sij gui'yaj xata' nga yo'ój nej, nnee yan'anj nej, daran' ni rasun mán nej. ¹⁶ Ni daran' ni yo' gachin, ni ga'nin' ruhua Yan'anj sisi gache daran' ni ngüi si-chrej man'an sij. ¹⁷ Sanj rian xi'í si sa' gui'yaj Yan'anj, ni digyan sij un sin huin man'an sij. Daj si hué Yan'anj huin si a'núj man' 'na' aman' daj da xira' daran' rasun sa' ri' né' xa né'. Ni huin niá' ruhua né', 'yaj Yan'anj nej. —Daj gataj nungüej sij gunun ni sí'.

¹⁸ Sanj hua gué huin ruhua ni sí' dagahui' ni sí' sicuj rian nungüej sij. Sanj ga'nin' ruhua ni sí', gui'yaj ni nuguan' ga'mi nungüej sij.

¹⁹ Ngaa ni guisij go'ngo ni tsínj israelita 'na' xuman' Antioquia nga xuman' Iconio nej. Ni garij ni sí' nuguan' yya riqui ni ngüi mán nahuin yu' daj. Xi'í daj ni ga'ui' ni sij yej Pablo. Hué dan ni ganucuj ni sij sí' guiri' ni sij xánj ni sij. Ni gani ruhua ni sij sisi hua gahui' sí'. ²⁰ Sanj ngaa ganicaj ni ngüi xuman ruhua ni'í Jesús xi'núj Pablo, ni nachica sij gatúj ruhua' yún

sij chruhua xánj ni sij. Nj ango güi nj gahui nungüej sij Bernabé guisj nungüej sij xuman' Derbe.

²¹ Nj ga'mi nungüej sij si-nuguan' Yan'anj xuman' Derbe. Nj gahuin nico ni ngüi guxuman ruhua ni'i Jesús xuman' daj. Hué dan nj nanicaj nungüej sij xuman' Listra nga xuman' Iconio nej, xuman' Antioquia nej. ²² Nj hué ni xuman' daj, nj gahuin nucuj niman ni ngüi nico' Jesús, gui'yaj Pablo nga Bernabé. Nj gui'yaj fuerza nungüej sij sisi ga gue guxuman ruhua ni sij ni'i ni sij man'an Jesús. Nj gataj nungüej sij sisi hua nian guiran' nico sayun, da nj ga'ue gatu né' rian nicaj sun Yan'anj. Gataj nungüej sij gunun ni ngüi nico' Yan'anj da aj. ²³ Nj narij sun nungüej sij ni tsinj gahuin achij go'ngo yu'uj rian nahuin yu' ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Jesús. Nj gui'yaj nungüej sij ayuno gachinj jni'yaj ni sij rian Señor sisi dugumi Señor ni sí'. Daj si hua guxuman ruhua ni sí' ni'yaj ni sí' sij.

El regreso a Antioquia de Siria

²⁴ Ngaa nj gachin nungüej sij estado Pisidia. Nj guisj nungüej sij da' estado Panfilia. ²⁵ Nj ga'mi nungüej sij si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi man xuman' Perge. Ngaa nj gan'anj nungüej sij xuman' Atalia. ²⁶ Nj hué xuman' daj, nj gahui nungüej sij chruhua riq achéj rian nnee guinan' nungüej sij xuman' Antioquia. Nj hué xuman' daj huin rian gachinj jni'yaj asj sini ni tsinj xuman ruhua ni'i Jesucristo sisi gui'yaj Yan'anj sinduj nga sun gui'yaj Pablo nga Bernabé. Nj yyaj guisj gui'yaj nungüej sij sun daj. ²⁷ Nj ngaa guisj nungüej sij xuman' Antioquia, nj nahuin yu' ni ngüi xuman ruhua ni'i Jesucristo, gui'yaj nungüej sij. Nj nata' nungüej sij daran' si gui'yaj sa' Yan'anj nga nungüej sij. Nj nata' nungüej sij daj riqui Yan'anj sisi guxuman ruhua ni ngüi 'na' anéj chrej guini'i ni sij man'an Jesucristo. ²⁸ Nj gunáj Pablo nga Bernabé nico ni güi nga ni tsinj guxuman ruhua ni'i Jesucristo xuman' daj.

15

El concilio en Jerusalén

¹ Nj ngaa daj nj ga'na' go'ngo ni tsinj 'na' estado Judea guisj ni sij xuman' Antioquia. Nj gaxi'i ni sij digyan ni sij ni tsinj nico' Jesucristo sisi hua nian guta da'nga' nnee cúj ni sí' daj rún' a'nin' si-ley Moisés sun. Nj sisi nun gui'yaj ni sí' daj, nj sj ga'ue nacaj Yan'anj ni sí', gataj ni sij. ² Hué dan nj gunun' Pablo nga Bernabé nga ni tsinj digyan nuguan' daj. Ngaa nj narij sun ni tsinj xuman ruhua ni'yaj Jesucristo man xuman' Antioquia Pablo nga Bernabé nga ango ni jnánj ni sí' sisi gan'anj anin' sij xuman' Jerusalén gui'yaj yya daran' ni sij nuguan' daj rian ni tsinj apóstol nga rian ni tsinj huin achij man da nej.

³ Ngaa nj ga'núj ni tsinj nico' Jesucristo man xuman' Antioquia gan'anj Pablo nga Bernabé xuman' Jerusalén. Nj gachin nungüej sij dani estado Fenicia nga estado Samaria nej. Nj nata' nungüej sij sisi hua dunáj ni ngüi 'na' anéj chrej si-chrej ni sij. Nj nanico' ni sij man'an Yan'anj xanga'. Nj ngaa gunun ni tsinj nico' Jesucristo nuguan' daj, ngaa nj gahuin nia' ruhua daran' ni sij. ⁴ Nj ngaa guisj Pablo nga Bernabé xuman' Jerusalén, nj guinicaj dugüi' nungüej sij nga ni tsinj xuman ruhua ni'yaj Jesús nga ni tsinj apóstol nej, ni tsinj huin achij nej. Nj ga'mi sa' ni tsinj daj nga nungüej sij. Nj nata' nungüej sij daran' si gui'yaj Yan'anj nga nungüej sij.

⁵ Nĭ m̄an ḡo'ngo ni tsĭnj fariseo xuman ruhua ni'i Jesús. Nĭ naxuman ni sí', nĭ gataj ni sí':

—Hua nĭan si guta' da'nga' nnee cúj ni tsĭnj 'na' anéj chrej daj. Nĭ hua nĭan si ga'nin' né' sun sisĭ dagahuin ni sí' si-ley Moisés nej. —Daj gataj ni sij.

⁶ Ngaa nĭ nahuin yu' ni tsĭnj apóstol nga' ni tsĭnj huin achij nej, sisĭ guĭni'i ni sij daj hua nuguan' daj. ⁷ Nĭ ngaa guisĭj ga'mi ga'mi ni sij, nĭ naxuman Pedro gataj sí':

—Jnánj né', hua ni'i a ni é re' sisĭ asĭj ná doj ganacui Yan'anĭ yĭnj scanĭj né' sisĭ gan'anĭ ga'mĭ nuguan' sa' rian ni ngüi 'na' anéj chrej. Ngaa nĭ guxuman ruhua ni sij guĭni'i ni sij Jesucristo. ⁸ Nĭ ni'i Yan'anĭ niman daran' né'. Nĭ daj rún' ga'ui' Yan'anĭ Espĭritu Santo ga'na' rian né', nĭ hué daj ga'ui' sij Espĭritu Santo ga'na' rian ni ngüi 'na' anéj chrej. Hué ducuanĭj daj digyán Yan'anĭ sisĭ ganada'a sij ni ngüi da nej. ⁹ Rian Yan'anĭ nitaj si hua nĭni ni ngüi daj nga né'. Uyan huin daran' né' rian Yan'anĭ. Nĭ gahuin sa' niman ni ngüi daj, guĭ'yaj Yan'anĭ xi'í si guxuman ruhua ni sij ni'i ni sij Jesucristo daj rún' guĭ'yaj sij nga né'.

¹⁰ 'Yyaj nĭ un sin huin nĭ huin ruhua ni é re' xacaj á re' da'nga' rian Yan'anĭ únĭ. Daj si huin ruhua á re' sisĭ dagahuin ni tsĭnj 'na' anéj chrej rian si-dŭcuanĭj Moisés huin 'nḡo nuguan' hua ya'ĭ. Nĭ na'ue dagahuin sa' né' ni xi né' nuguan' hua ya'ĭ daj. ¹¹ Nĭ sé si-dŭcuanĭj Moisés guĭ'yaj sisĭ nacaj Yan'anĭ né' mánĭj. Sanĭ nacaj Yan'anĭ né' xi'í sinduj guĭ'yaj Jesucristo nga né' nga ni ngüi 'na' anéj chrej. —Daj gataj Pedro gunun ni tsĭnj israelita daj.

¹² Hué dan nĭ dĭnj gahuin du'ua daran' ni sij. Nĭ gunun ni sij si ga'mi nungüej tsĭnj gu'naj Bernabé nga Pablo daj rún' digyán Yan'anĭ da'nga' xi'í nungüej sij rian ni ngüi 'na' anéj chrej. Nĭ ga'mi ni sij xi'í si sa' guĭ'yaj Yan'anĭ nej. ¹³ Nĭ ngaa guisĭj ga'mi Bernabé nga Pablo, ngaa nĭ gataj tsĭnj gu'naj Jacobo:

—Jnánj né', gunun sa' á re' si-nuguan'anĭ. ¹⁴ Hua nata' jnún' Simón daj guĭ'yaj simi Yan'anĭ sinduj rian ni ngüi 'na' anéj chrej. Nĭ ganacui Yan'anĭ 'ngo ni ngüi 'na' anéj chrej sisĭ guĭnicaj dugüi' ni sí' nga man'an sij. ¹⁵ Hué nuguan' nan 'nḡo uyan hua nga si garun ni tsĭnj ga'mi si-nuguan' Yan'anĭ asĭj ná. Nĭ gataj ni sí' rian si-nuguan' Yan'anĭ:

¹⁶ Ni ngaa guisĭj nĭ nanĭcaj ruhua' yĭnj.

Nĭ naĭguĭ'yaj sa' ruhua' yĭnj hue' ganĕ rian gane xi' David.

Nĭ ganahuin sa' hue' re'e daj, guĭ'yā.

¹⁷ Nĭ hué daj guĭ'yā sisĭ n̄ano' anĝo ni ngüi man'anĭ huĭnj Señor.

Nĭ hué daj guĭ'yaj daran' ni ngüi 'na' anéj chrej nico' man'anĭj.

¹⁸ Nĭ asĭj ná hua gatā sisĭ guĭ'yā ni nuguan' nan.

Daj gataj si-nuguan' Yan'anĭ garun ni sij asĭj ná.

¹⁹ 'Hué dan nĭ güendāj nĭ sĭ chran' yun'unĭj né' ni tsĭnj 'na' anéj chrej huin ni tsĭnj nanĭcaj ruhua guĭnico' man'an Yan'anĭ xanga', ruhuāj aj. ²⁰ Maan si guĭ'yaj né' 'nḡo yanĭj ga'nĭj né' huaj rian ni tsĭnj daj gataj né' sisĭ xi' xa ni sij niā a'ui' ni ngüi rian ni yan'anĭ guĭ'yaj ra'a ni ngüi. Nĭ sĭ guĭ'yaj ni sij gaquin' nga anĝo yun'unĭj xana mánĭj. Nĭ sĭ xa ni sij nnee xucu duguáj ni sij xá xú' mánĭj. Nĭ sĭ xa ni sij tun mánĭj. Hué daj gataj né' rian ni tsĭnj da aj. ²¹ Daj si asĭj ná nĭ m̄an ni tsĭnj nata' si-ley Moisés chruhua

si-nuhui ni tsínj israelita. Ní aya ni sij nuguan' daj go'ngo ni xuman' ni güi naránj ruhua ni sij. —Daj gataj Jacobo gunun ni tsínj nahuin yu' daj.

²² Hué dan ní uyan gani ruhua ni tsínj apóstol nga ni tsínj huin achij nga daran' ni tsínj nico' Yan'anj sisiḡ ganacu'i ni sij doj ni tsínj scanij ni sij gan'anj ni sí' xuman' Antioquía. Ní guñicaj dugüi' ni sí' nga Pablo nga Bernabé gan'anj ni sí'. Ngaa ní garij sun ni sij Judas gu'naj sí' Barsabás nej, nga Silas huin nungüej sí' tsínj huin achij scanij ni sij. ²³ Ní ga'níj ni sij 'ngo yanj carta nga ni tsínj gan'anj daj. Ní gataj yanj daj:

“Nan huin 'ngo yanj 'yaj ni únj huin ni únj ni tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj nga ni tsínj huin achij nej, ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Jesucristo. Ní a'níj ni únj 'ngo nuguan' sa' huaj rian ni é re' huin ín re' ni jnánj ni únj. Ní huin ín re' ni tsínj 'na' anéj chrej nne ni é re' xuman' Antioquía nga estado Siria nej, estado Cilicia nej. Guruhua Yan'anj ataj ni únj rian án re'. ²⁴ Ní gunun ni únj sisiḡ guisíj go'ngo ni tsínj scanij ni únj rian man án re'. Sanj nun ga'níj ni únj gan'anj ni sij mánj. Ní gunun ni únj sisiḡ chran' yun'unj ni sij ni é re' nga si-nuguan' ni sij. Ní nun ri' ruhua á re' si guí'yaj á re' nga nuguan' daj. Daj si ataj ni sij sisiḡ guta' á re' da'nga' nnee cúj a ni é re'. Ní dagahuin a ni é re' si-ley Moisés nej. ²⁵ Hué xí'í daj ní uyan hua ruhua daran' ni únj nacui ni únj go'ngo ni tsínj scanij ni únj guchi' nuguan'an ni sij nga Bernabé nga Pablo huin nungüej sí' tsínj 'i ruhua né'. ²⁶ Ní nun guxu'ui' nungüej tsínj daj gahui' nungüej sij xí'í Jesucristo rian hua yaj. ²⁷ Hué dan ní a'níj ni únj tsínj gu'naj Judas nga tsínj gu'naj Silas guchi' nungüej sí' rian man án re'. Ní naṭa' snan'anj nungüej sí' un sin huin ruhua nuguan' 'na' rian yanj carta nan gataj-á'.

²⁸ 'Hua sa' huaj rian Espíritu Santo nga ni únj sisiḡ si guta' ni únj nico sun xiráj a ni é re' mánj. Maan si dagahuin a ni é re' doj ni nuguan' nan anj. ²⁹ Ngaa ní sí xa á re' nnee xucu ga'ui' ni sij rian ni yan'anj guí'yaj ra'a ni sij mánj. Ní sí xa ni é re' tun nej mánj. Ní sí xa ni é re' nnee xucu duguáj ni sij xá xú' mánj. Ní sí guí'yaj á re' gaquin' nga ango yun'unj xana mánj. Ní sisiḡ dagahuin a ni é re' ni nuguan' nan, ní dugu'naj 'yaj a ni é re'. Hué dan ní ga sa' rian ni é re', ruhua ni únj.” Daj garun ni sij rian yanj daj.

³⁰ Hué dan ní ga'níj ni sij gan'anj anin' sí' xuman' Antioquía. Ní ngaa guisíj nahuin yu' ni tsínj xuman ruhua ni'i Jesucristo, guí'yaj anin' sí', ní ga'ui' anin' sí' yanj carta daj ra'a ni tsínj man xuman' daj. ³¹ Ní ngaa gaya ni sij yanj daj, ní nahuin niq' ruhua ni sij, guí'yaj yanj daj. ³² Ní nungüej tsínj gu'naj Judas nga Silas huin nungüej sí' tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj. Ní xí'í si nún' ruhua ga'mi nungüej sij si-nuguan' Yan'anj gunun ni sí', ngaa ní nari' ruhua daran' ni sí', guí'yaj nungüej sij. Ní gahuin niça ruhua niman ni sí' nga si-nuguan' Yan'anj, guí'yaj nungüej sij nej. ³³ Ní ngaa gachin ga'j güi, ngaa ní gataj ni jnánj tsínj man xuman' Antioquía gunun anin' sí' sisiḡ dínj nancicaj anin' sí' nan' sí' rian man ni tsínj apóstol huin ni tsínj ga'níj ga'na' anin' sí'. ³⁴ Sanj garan' ruhua Silas guna sí' gane sí' xuman' Antioquía. ³⁵ Ní gunáj Pablo nga Bernabé xuman' Antioquía. Ní digyán nungüej sij si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi man yu'uj daj. Ní nata' nico ango ni tsínj nuguan' sa' nga nungüej sij nej.

Pablo se separa de Bernabé y comienza su segundo viaje misionero

³⁶ Ní hua 'ngo ni güi gachin, ní gataj Pablo gunun Bernabé:

—Gun' gan'anj ni'yó' sisy hua sa' mán ni tsínj xuman ruhua ni'i Jesucristo huin ni tsínj man daran' ni xuman' rian nata' né' si-nuguan' Señor. —Daj gataj Pablo.

³⁷ Ni huin ruhua Bernabé guñicaj sí' Juan gan'anj sí' nga nungüej sij. Ni gu'naj sí' Marcos nej. ³⁸ Sanj nun ga'uej Pablo sisy gan'anj Juan Marcos nga nungüej sij xi'í si hua dunáj sí' nungüej sij estado Panfilia. Ni nun gan'anj gui'yaj sun sí' nga si-sun Yan'anj. ³⁹ Ngaa ni gunun' Pablo nga Bernabé. Hué dan ni guere'ej dugüi' nungüej sij. Ni nicaj Bernabé Marcos gatúj nungüej sij chruhua riq chéj rian nnee gan'anj nungüej sij estado Chipre. ⁴⁰ Ni ganacui Pablo man'an Silas gan'anj sí' nga sij. Ni gachínj jni'yaj ni tsínj nahuin yu' daj rian Yan'anj sisy gui'yaj Yan'anj sinduj rian Pablo nga Silas chruhua chrej gan'anj nungüej sij. ⁴¹ Hué dan ni gan'anj nungüej sij gachin sij estado Siria nga estado Cilicia. Ni nari' ruhua ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Jesucristo mán nungüej estado daj, gui'yaj nungüej sij.

16

Timoteo acompaña a Pablo y a Silas

¹ Ngaa ni guisíj Pablo nga Silas xuman' Derbe nga xuman' Listra. Ni xuman' Listra nne 'ngó tsínj xuman ruhua ni'i Yan'anj gu'naj sí' Timoteo. Ni huin sí' da'núj 'ngó yun'unj xana israelita xuman ruhua ni'i Jesucristo. Ni chrej sí' huin 'ngó tsínj griego. ² Ni a'mi sa' ni tsínj xuman ruhua ni'i Jesucristo mán xuman' Listra nga xuman' Iconio xi'í Timoteo. ³ Ni huin ruhua Pablo sisy guñicaj dugüi' Timoteo nga sij gan'anj sij. Ngaa ni guta' Pablo da'nga' nnee cúj Timoteo daj rún' gui'yaj ni tsínj israelita. Daj si nitaj si ruhua sij sisy ga'mi ni tsínj israelita mán rian gan'anj sij si hua ni'i daran' ni sij sisy chrej Timoteo huin tsínj griego. ⁴ Ni daran' rian ni xuman' gachin nungüej sij, ni nata' nungüej sij nuguan' ga'nij ni tsínj apóstol nga ni tsínj huin achij mán xuman' Jerusalén rian ni tsínj xuman ruhua ni'i Jesucristo huin ni sij ni tsínj 'na' anéj chrej. Ni gataj snan'anj nungüej sij sisy dagahuin ni sí' nuguan' daj. ⁵ Ngaa ni gahuin njca ruhua ni ngüi xuman ruhua ni'i Jesucristo, gui'yaj nungüej sij. Ni da' go'ngo güi, ni huaj gahuin nico ni ngüi daj.

La visión del varón macedonio

⁶ Ni nun ga'uej ruhua Espíritu Santo sisy ga'mi nungüej sij si-nuguan' Yan'anj estado Asia. Hué dan ni gachin nungüej sij estado Frigia nga estado Galacia. ⁷ Ngaa ni guisíj nungüej sij estado Misia. Ni gani ruhua nungüej sij gan'anj sij estado Bitinia. Sanj nun ga'uej Espíritu Santo gatú nungüej sij estado da mánj. ⁸ Ngaa ni gachin nungüej sij estado Misia. Ni nanij nungüej sij xuman' Troas. ⁹ Hué dan ni ne' ni, ni guini'i Pablo 'ngo rasun gui'yaj Yan'anj. Ni guini'i sij 'ngo tsínj 'na' estado Macedonia niquin' sí' achínj jni'yaj sí' rian Pablo. Ni gataj sí': "Gachin ga'na' re' estado Macedonia, ni chraçuij re' ni únj." Daj gataj tsínj daj.

¹⁰ Ni ngaa guisíj guini'i Pablo si digyán Yan'anj rian sij, ni gui'yaj xugüi anin' únj gan'anj únj estado Macedonia. Ni gahuin yya ruhua únj sisy gaquínj Yan'anj gan'anj únj ga'mi únj si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi mán estado daj.

Encarcelados en Filipos

11 Hué dan n̄i xuman' Troas gatúj anin' únj chruhua riḡ gan'anj n̄ica únj guis̄j únj 'ngō yu'uj gu'naj Samotracia. N̄i ango güi n̄i guis̄j únj xuman' Neápolis. 12 Hué dan n̄i gan'anj anin' únj guis̄j únj xuman' Filipos huin-ín' 'ngō xuman' nico' Roma. N̄i huin achij-í' daj nga ango ni xuman' man̄ nichrun' chruhua estado Macedonia. N̄i guimán ni únj gō'ngō güi xuman' daj. 13 Ngaa n̄i güi naránj ruhua ni ngüi israelita, n̄i gahui anin' únj rian atúj ni ngüi xuman' daj. N̄i gan'anj únj du'ua 'ngō xinéj nnee. Daj si hué yu'uj daj nahuin yu' ni ngüi israelita gachinj jni'yaj ni sij rian Yan'anj. N̄i gan'anj guimán únj gā'mi únj nga ni ngüi xana mán nahuin yu' daj. 14 N̄i gunun 'ngō yun'unj xana gu'naj Lidia. N̄i hué ún' 'nā' xuman' Tiatira. N̄i huin ún' 'ngō yun'unj du'uej atsij s̄a' rian rumi' mare. N̄i nico' ún' Yan'anj xanga'. N̄i chracuij Señor sis̄j gunun s̄a' ún' si-nuguan' Pablo. 15 N̄i gataj nnee ni d̄ucua ún'. Ngaa guis̄j n̄i gachínj jni'yaj ún' rian anin' únj gataj ún':

—Sis̄j ani ruhua anin' é r̄e' sis̄j xuman yya ruhuāj ni'n̄j Señor, ngaa n̄i gā'na' á r̄e' guimán án r̄e' d̄ucuaāj. —Hué daj gataj ún' gunun únj.

N̄i gui'yaj fuerza ún' sis̄j ḡuna únj.

16 N̄i 'ngō yun ngaa huaj ni únj rian achínj jni'yaj ni ngüi, ngaa n̄i nari' dugüi' ni únj nga 'ngō yun'unj xana hua lij. N̄i ni'í ún' daj guiran' ni ngüi ni güi gā'na' n̄e' chrej rian. Daj si nun nan̄e x̄i'í niman ún'. N̄i gui'yaj sun ún' rian ni xuru'ue. N̄i gui'yaj gana nico ni xuru'ue-é' san'anj 'yaj ún' nga si-sun ún'. 17 Ngaa n̄i ganico' yun'unj xana hua lij daj anin' únj nga Pablo nej. N̄i gaguáj ún'. N̄i gataj ún':

—Anin' tsínj nan huin 'yaj sun rian Yan'anj achij nne xata'. N̄i nata' anin' sij xi'í si-nuguan' Yan'anj sis̄j daj gā'ue ganacaj Yan'anj ni é r̄e'. —Gataj ún' gunun ni ngüi.

18 Hué daj gui'yaj ún' ga'í güi. N̄i nun ga'uej ruhua Pablo sis̄j hué daj gui'yaj yun'unj xana hua lij daj ya'yoj. Ngaa n̄i nanicaj sij gataj sij gunun nan̄e x̄i'í n̄un niman ún' daj:

—A'n̄i sun rián r̄e' nga si-xugüi Jesús sis̄j gahui r̄e' niman ún' daj. —Daj gataj Pablo gunun nan̄e x̄i'í daj.

N̄i 'ngō hora gahui nan̄e x̄i'í niman ún' daj.

19 San̄j ngaa guini'í ni xuru'ue sis̄j nitaj si huaj gui'yaj gana ni sij san'anj nga yun'unj xana daj, ngaa n̄i guida'a ni sij Pablo nga Silas nicaj ni sij gan'anj ni sij rian ni tsínj nicaj sun mán ni sí' yu'ue nico. 20 N̄i digyán ni sí' n̄ungüej sij rian ni güesi. N̄i gataj ni sí':

—Hué n̄ungüej tsínj nan huin tsínj israelita. N̄i chran' yun'unj n̄ungüej sij xánj né'. 21 N̄i s̄i ga'ue guida'a né' gui'yaj né' daj rún' digyán n̄ungüej sij rian né'. Daj si huin né' tsínj Romano. —Hué daj gataj ni sij.

22 Hué dan n̄i chran' ni ngüi man̄ xuman' daj Pablo nga Silas. Ngaa n̄i ga'nin' ni güesi sun sis̄j guiri ni sij si-gan' n̄ungüej sí'. N̄i gari ni sij ruts̄j xiráj n̄ungüej sí'. 23 N̄i ngaa guis̄j garij n̄in' ruhua ni sij ruts̄j n̄ungüej sí', ngaa n̄i garij ni sij d̄ucuga'. N̄i ga'nin' ni sij sun rian tsínj dugumi rian d̄ucuga' sis̄j dugumi s̄a' sí'. 24 N̄i ngaa gunun sun sí', n̄i garij sí' da' daqui d̄ucuga' n̄ungüej sij. N̄i garij sí' dacó j n̄ungüej sij ruguecha' táj yu'uj.

25 N̄i yan' s̄a' n̄i achínj jni'yaj Pablo nga Silas rian Yan'anj. N̄i aráj n̄ungüej sij chra' rian Yan'anj nej. N̄i nanun chraquij ango ni tsínj man̄ d̄ucuga' chra' daj. 26 Hué dan n̄i 'ngō hora ga'nā' 'ngō yun̄ nucuaaj. N̄i naganánj xi'í d̄ucuga'. N̄i hué 'ngō hora daj naxi'n̄j daran' ni rian hue'.

Ni ganachi cadena anumi daran' ni tsinj man chruhua ducuaga' daj. ²⁷ Hué dan ni ganun ruhua tsinj dugumi rian ducuaga'. Ni ngaa guini'ij sij sisi hua ni'ni'ij ni rian ducuaga', ngaa ni guiri sij si-espada sij. Ni dagahui' sij man'an sij, ruhua sij. Daj si gani ruhua sij sisi hua gunánj ni tsinj man ducuaga', ruhua sij. ²⁸ Sanj gajuáj Pablo. Ni gataj sí' gunun sij:

—Sj gui'yaj xi'i so' man'án so' si man che' ni únj nan anj. —Daj gataj Pablo gunun sij.

²⁹ Ngaa ni gachinj tsinj dugumi ducuaga' 'ngo yan'an. Ni gunánj sij gatúj sij chruhua ducuaga'. Ni dri'i sij ganiquin' ráj dacoj sij rian Pablo nga Silas. ³⁰ Hué dan ni guiri sij ne' chrej xe' nungüej sí'. Ni nachinj snan'anj sij nungüej sí'. Ni gataj sij:

—Daj gui'yá, ni ganacaj Yan'anj yünj únj. —Daj gataj tsinj daj.

³¹ Ngaa ni gataj nungüej sij:

—Guxuman ruhua re' ni'ij re' Señor Jesucristo, ni ga'ue ganacaj Yan'anj so' nga ni ducua so' nej. —Daj gataj nungüej sij.

³² Hué dan ni ga'mi nungüej sij si-nuguan' Señor rian ni ducua tsinj daj.

³³ Ni hué gué hora huin yan' daj, ni gui'yaj gono'o tsinj dugumi ducuaga' daj rian guiran' xi'i xiráj nungüej sí'. Ngaa sij ni gata' nnee ni ducua sij.

³⁴ Hué dan ni nicaj sij nungüej sí' gan'anj sij ducua sij. Ni gani sij mesa rian nungüej sí'. Ni ga'ui' sij xa nungüej sí'. Ni nin' ruhua gahuin niá' ruhua ni ducua sij xi'i si guxuman ruhua ni sij ni'ij ni sij Yan'anj.

³⁵ Ni ngaa guixiguin ango güi, ni ga'nij ni güesij ni policia rian tsinj dugumi ducuaga' gunun sun si' nachi sí' Pablo nga Silas.

³⁶ Hué dan ni nata' sí' si-nuguan' ni policia rian Pablo. Ni gataj sí':

—Ga'nin' ni güesij sun riánj sisi ganachij nungüej é re'. Yyaj ni ga'ue gan'anj din'inj nungüej é re' aj. —Daj gataj sí'.

³⁷ Sanj gataj Pablo gunun ni policia daj:

—Achin gataj ni güesij sisi da'ui nungüej únj gaquin'. Sanj hua sini garij ni sij rutsij xiráj únj rian daran' ni ngüi. Ni hué daj gui'yaj ni sij nunj si tsinj romano huin únj. Ni garij ni sij ducuaga' únj. Ni yyaj ni huin ruhua ni sij nachi hui' ni sij únj ni'. Sj ga'ue mánj. Gataj á re' si ga'na' ni man'an ni sij guiri sij nungüej únj. —Daj gataj Pablo gunun ni policia.

³⁸ Hué dan ni gan'anj ganata' ni policia si-nuguan' Pablo rian ni güesij. Ni guxu'ui' ni sij ngaa gunun ni sij sisi tsinj romano huin nungüej sí'.

³⁹ Hué dan ni ga'na' ni güesij daj rian Pablo nga Silas. Ni gataj snan'anj ni sij sisi guinicaj nungüej sí' 'ngo niman nico xi'i ni sij. Ngaa ni guiri ni sij nungüej sí' chruhua ducuaga'. Ni gachinj jni'yaj ni sij sisi gahui nungüej sí' xuman' daj. ⁴⁰ Ngaa ni ngaa gahui nungüej sij ducuaga', ni gan'anj nungüej sij ducua yun'unj gu'naj Lidia. Ni ganacaj dugüi' nungüej sij nga ni ngüi nico' Jesucristo. Ni nahuin niá' ruhua ni sí', gui'yaj nungüej sij. Hué dan ni gahui nungüej sij xuman' daj gan'anj sij.

17

El alboroto en Tesalónica

¹ Ni gan'anj nungüej sij xuman' Anfípolis nga xuman' Apolonia nej. Ngaa ni guisij nungüej sij xuman' Tesalónica rian nne 'ngo si-nuhui ni tsinj israelita. ² Ni gatúj Pablo chruhua nuhui daj si hué daj gu'yun sij gui'yaj sij da go'ngo güi naránj ruhua ni sí'. Ni chra huá'nij semana, ni gachéj ga'mi ni tsinj man nuhui daj nga Pablo. ³ Ni digyán Pablo si-nuguan'

Yan'anj rian ni sij sisj hua njan guiran' Cristo sayun gahui' sí'. Ngaa síj ni gana'nij sí' scanij ni niman. Ni gataj Pablo:

—Hué gue Jesús daj tsínj xj'i a'mi man'anj rian án re' hué sí' huin Cristo. —Daj gataj Pablo gunun ni sij.

⁴ Ni guxuman ruhua doj ni tsínj israelita ni'i ni sij Jesucristo. Ni guinicañ dugüi' ni sij nga Pablo nga Silas. Ni hué daj guxuman ruhua nico ni tsínj griego huin ni tsínj nico' Yan'anj xanga' nga ni ngüi xana huin rian nej.

⁵ Sanj gahuin xicoj ruhua ango ni tsínj israelita huin ni sí' tsínj nun guxuman ruhua ni'i Jesucristo. Ni nahuin yu' ni sí' go'ngo ni tsínj quij hua achéj yun yu'ue daj. Ni nahuin yu' ni tsínj quij hua daj 'ngo xi'nin' xxi ni ngüi. Hué dan ni ducu ga'mi ni ngüi daj. Ni gan'anj nano' ni sij ducuá tsínj gu'naj Jasón Pablo nga Silas sisj guiri ni sij ga'ui' ni sij ra'a ni ngüi nahuin yu' mán daj. ⁶ Sanj rjan nun nari' ni sij nungüej sí', ngaa ni ganucuañ ni sij tsínj gu'naj Jasón nga ango ni tsínj nico' Jesucristo gan'anj ni sij rian ni tsínj nicaj sun xuman' daj. Ni gaguáj ni sij. Ni gataj ni sij:

—Hué ni tsínj nan huin si chran' yun'unj ni ngüi mán da' hua gue chruhua xungüi nan. Ni yyaj ni 'na' ni sij xánj né' nej. ⁷ Ni ga'ui' Jasón ducuá sí' gane nungüej sij. Ni nun dagahuin ni tsínj daj si-ley rey César. Daj si ataj ni sij sisj hua ango rey huin sí' Jesús. —Daj gataj ni tsínj israelita gunun ni tsínj nicaj sun.

⁸ Ni ngaa gunun ni ngüi nga ni tsínj nicaj sun nuguan' daj, ni ducu gan'anj ruhua ni sij. ⁹ Sanj ga'ui' Jasón nga ango ni tsínj nico' Jesucristo san'anj huin fianza rian ni tsínj nicaj sun. Hué dan ni na'nij ra'a ni sí' ni sij, ni gan'anj ni sij.

Pablo y Silas en Berea

¹⁰ Hué dan ni guisij ne' ni, ni 'ngo ga'nij ni tsínj nico' Jesucristo gan'anj yoo Pablo nga Silas xuman' Berea. Ni ngaa guisij nungüej sij, ni gatüj sij chruhua si-nuhui ni tsínj israelita. ¹¹ Ni sa' doj ni tsínj israelita man xuman' Berea daj nga ni tsínj mán xuman' Tesalónica. Daj si gahuin niq' ruhua ni sij nada'a ni sij si-nuguan' Yan'anj. Ni ya'yoj digui'yun ni sij nuguan' garun ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. Daj si ruhua ni sij guini'i ni sij sisj hué gue rún' a'mi Pablo a'mi nuguan' daj. ¹² Hué daj ni guxuman ruhua nico ni tsínj ni'i ni sij Jesucristo. Ni guxuman ruhua nico ni tsínj griego nej, nga ni ngüi xana griega huin rian nej.

¹³ Sanj ngaa gunun ni tsínj israelita man xuman' Tesalónica sisj nata' Pablo si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi man xuman' Berea, ngaa ni gan'anj ni sij xuman' daj. Ni daga'mi ni sij ni ngüi sisj nitaj si hua sa' si 'yaj Pablo. Ngaa ni nahuin yu' nico ni ngüi, gui'yaj ni sij. Ni ga'mi nün' ruhua ni sí' xi'í Pablo. ¹⁴ Sanj 'ngo ga'nij ni tsínj nico' Jesucristo gan'anj Pablo da' du'ua nnee yan'anj. Ni gunáj nungüej tsínj gu'naj Silas nga Timoteo xuman' Berea. ¹⁵ Ni ni tsínj nicaj dugüi' nga Pablo, ni nicaj ni sij sí' gan'anj ni sij da' xuman' Atenas. Ni ga'nij Pablo nuguan' ga'na' nga ni tsínj daj sisj ga'na' yoo Silas nga Timoteo rian nne sij. Ngaa ni nan' ni tsínj daj xánj ni sij huin xuman' Berea.

Pablo en Atenas

¹⁶ Hué dan ni ngaa ano'oj Pablo ga'na' Silas nga Timoteo xuman' Atenas, ni ganani ruhua sij guini'i sij sisj man nün' ruhua yan'anj gui'yaj ra'a ni sij. ¹⁷ Xi'í daj ni gachej ga'mi Pablo nga ni tsínj israelita man chruhua si-nuhui ni sí', ni nga ango ni ngüi hua xacaj si-ducuanj ni sí'. Ni hué gue daj ga'mi

sij nga ni tsínj mán yu'ue nej. ¹⁸ Nì mán ni tsínj chrún ga'í rian ni rasún xuman' Atenas daj. Nì da'aj ni sij digui'yun nuguan' tsínj gu'naj Epicuro. Nì ango da'aj ni sij gu'naj estoico. Nì mán ni sij unun' ni sij nga Pablo. Nì gataj go'ngo ni sij:

—Nì un sin huin a'mi tsínj nan, nì a'mi nìn' ruhua sij únj. —Daj gataj ni sij gunun ni dugüi' ni sij.

Nì gataj ango ni sij:

—Rún' hua sisi a'mi sij xi'í ni yan'anj gurugüi' naca nánj. —Hué daj gataj ni sij si a'mi sa' Pablo xi'í Jesús rian ni sij.

Nì a'mi sij sisi ganá'nij Jesús, gui'yaj Yan'anj.

¹⁹ Hué dan nì nicaj ni sij Pablo gan'anj ni sij 'ngo dacan gu'naj Aereópago. Nì nachínj snan'anj ni sij Pablo. Nì gataj ni sij:

—Ga'ue gunun ni únj nuguan' naca nicáj re' digyán re' rian ni ngüi' ní'.

²⁰ Daj si a'mí re' ango nuguan' 'na' anéj chrej. Xi'í daj, nì huin ruhua ni únj gu'ni'i ni únj un sin huin ruhuaj gata nuguan' daj. —Daj gataj ni sij gunun Pablo.

²¹ (Nì hué daran' ni tsínj nne xuman' Atenas nga ni tsínj 'na' anéj chrej mán yu'uj daj nej. Nì nìnanj ni nuguan' huin ruhua ni sij na'ata' naca ni sij. Nì nìnanj ni nuguan' naca huin ruhua ni sij gunun ni sij nej.)

²² Hué dan nì ganiquin' Pablo scanij ni tsínj mán dacan gu'naj Aereópago daj. Nì gataj sij:

—Gunun ni soj tsínj mán xuman' Atenas nan si ga'mi. Hua ni'ínj sisi mán nìn' ruhua yan'anj nun yan'anj ni é re' aj. ²³ Daj si ngaa gachínj xánj a ni é re', nì gu'ni'ínj ni yu'uj rian mán ni yan'anj nico' a ni é re'. Nì gu'ni'ínj niquin' 'ngo nna yej. Nì garun ni é re' letra rian nna daj. Nì letra daj ataj: “yan'anj nun ni'i ne’”, ataj letra nun rian nna daj. Hué dan nì yan'anj nun yan'anj ni é re' daj, yan'anj nun ni'i ni é re', sanj huej huin si a'mi rian ni é re'.

²⁴ Nì hué Yan'anj xanga' gui'yaj xungüi' nga daran' ni rasún mán nej. Nì huej huin Señor a'nin' xata' nga rian xungüi' mán nica' nan nej. Nì nitaj si nne Yan'anj chruhua nuhui 'yaj ni ngüi' mánj. ²⁵ Nì nitaj si ni'yanj sij go'ngo si gui'yaj ni ngüi' rian sij mánj. Daj si hué man'an sij 'yaj si hua nì'na' daran' né'. Nì 'yaj Yan'anj sisi naránj si-nane né' nej. Nì riqui sij daran' rasún sa' rian né' nej. ²⁶ Nì xi'í urin tsínj gui'yaj Yan'anj daran' ni ngüi'. Nì hué tun daj gui'yaj sij da go'ngo xi'nin' ni ngüi' sisi gu'iman ni sij nìn' gachra' chruhua xungüi'. Nì digyán sini Yan'anj sisi undaj yo' ga'ue gu'iman go'ngo xi'nin' ni ngüi'. Nì digyán Yan'anj nì a huin 'ngo yu'uj ga'ue gane go'ngo xi'nin' nej. ²⁷ Nì hué daj gui'yaj Yan'anj sisi nãno' né' man'an sij. Nì si ruhua nì nãri' niman né' man'an Yan'anj. Sanj sé si gan' nne man'an Yan'anj nga go'ngo né' mánj. ²⁸ Daj si 'yaj Yan'anj si hua nì'no'. Nì hué sij 'yaj daj ga'ue guisiqui' né' nej. Nì 'yaj Yan'anj daj ga'ue gu'iman né' nej. Nì hué daj gataj 'ngo tsínj huin poeta nne sí' scanij ni é re'. Nì gataj sí': “Huin né' da'nij Yan'anj.” Hué daj gataj 'ngo dugüi' ni é re' aj. ²⁹ Ngaa nì sisi huin né' da'nij Yan'anj xanga', nì sî gani ruhua né' sisi daj rún' hua oro nga plata nej, yej nej, nì hué daj hua man'an Yan'anj xanga' mánj. Daj si 'yaj ni sij daran'anj ni sij daj rún' aran' ruhua ni sij.

³⁰ Nì asj sini ngaa nun gu'ni'i ni ngüi' man'an Yan'anj xanga', nì ga'nin' ruhua Yan'anj ni'i sí' si gui'yaj ni sij. Sanj yyaj nì a'nin' Yan'anj sun rian daran' ni ngüi' mán nìn' gachra' chruhua xungüi' sisi ganani ruhua ni sij xi'í si-gaquin' ni sij. Nì gu'nico' ni sij man'an Yan'anj xanga'. ³¹ Daj si hua

gani Yan'anj 'ngö güi ngaa nagui'yaj nica yya sij chruhua xungüi nan. Nj hua nacui Yan'anj 'ngö tsínj nagui'yaj nica yya daj. Nj xi'í si ganá'nij sí' scanij ni níman, gui'yaj Yan'anj, nj ga'ue guxuman ruhua daran' né' nj'yaj né' man'an sij. —Daj gataj Pablo gunun ni tsínj mán xuman' Atenas.

³² Nj ngaa gunun ni sij xi'í si gana'nij ni níman, ngaa nj ga'mi ducu da'aj ni sij. Sanj gataj ango ni sij:

—Gunun ruhua' yún ni únj xi'í si atáj re' nan. —Hué daj gataj ni sij gunun Pablo.

³³ Ngaa nj gahui Pablo dani ni sij. ³⁴ Sanj hua go'ngo ni sij guinicaj dugüi' ni sij nga Pablo. Daj si guxuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij Jesucristo. Nj hua 'ngö tsínj daj gu'naj sí' Dionisio. Nj huin sí' 'ngö tsínj nicaj dugüi' nga ni tsínj nahuin yu' yu'uj gu'naj Areópago. Nj guxuman ruhua 'ngö yun'unj xana gu'naj Dámaris nej, nga ango ni sij nej.

18

Pablo en Corinto

¹ Hué daj sij nj gahui Pablo xuman' Atenas gan'anj sij xuman' Corinto. ² Nj hué xuman' daj nj nari' dugüi' sij nga 'ngö tsínj israelita gu'naj sí' Aquila. Nj 'na' sí' estado Ponto. Tá doj güi gahui nungüej nica sí' Priscila estado Italia guisij nungüej sí' xuman' Corinto. Daj si hua ga'nin' rey Claudio sun sisi gahui ni ngüi israelita xuman' Roma. Nj gan'anj ni'yaj Pablo rian nne nungüej nica tsínj daj. ³ Nj xi'í si uyan hua sun gui'yaj Pablo nga si-sun nungüej nica sí', ngaa nj gunáj Pablo nga nungüej sí' gui'yaj sun nuguan'an ni sij. Daj si 'yaj ni sij hue' atsi. ⁴ Nj daran' güi naránj ruhua ni ngüi israelita, nj huan'anj Pablo si-nuhui ni sí'. Nj gachej ga'mi sij nga ni sí' nga ni tsínj griego nej. Nj 'ueé ga'mi sij sisi guxuman ruhua ni sí' ni'yaj ni sí' Jesucristo.

⁵ Nj ngaa guxuman nungüej tsínj gu'naj Silas nga Timoteo gahui nungüej sí' estado Macedonia, ngaa nj ya'yoy 'ngö ga'mi 'ueé Pablo nata' sij si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi israelita. Nj gataj sij sisi Jesús huin Cristo.

⁶ Sanj nun ga'uej ni tsínj daj nga si-nuguan' Pablo. Nj ga'mi quij ni sij rian sí'. Hué dan nj nagunan' Pablo yo'ój nun rian si-gan' sij. Nj hué daj digyán sij 'ngö da'nga' sisi gan'anj sij xi'í si na'uej ni sí' nga si-nuguan' sij. Nj gataj sij:

—Gan'anj ni'ya ni é re' gahuin ni é re' castigo. Man'an án re' da'ui gaquin'. Sé rian man'anj huin ga mánj. Asij ne' rian nan gan'an rian ni ngüi 'na' anéj chrej. —Daj gataj Pablo gunun ni sij.

⁷ Hué dan nj gahui Pablo chruhua nhui daj gan'anj sij ducua' 'ngö tsínj gu'naj Justo huin sí' 'ngö tsínj nico' Yan'anj xanga'. Nj nne njchrun' sí' xi'núj si-nuhui ni tsínj israelita.

⁸ Nj guxuman ruhua daran' ni ducua 'ngö tsínj gu'naj Crispo ni'i ni sij Señor. Nj huin sí' tsínj huin achij chruhua si-nuhui ni tsínj israelita. Nj guxuman ruhua nico ango ni ngüi man xuman' Corinto ngaa gunun ni sij si-nuguan' Yan'anj. Nj gata' nnee ni sij nej.

⁹ Nj 'ngö nj, nj digyán Señor 'ngö rasun guini'i Pablo. Nj xi'í rasun daj gataj Señor gunun Pablo:

—Sj guxu'ui' so' mánj. Nj 'ngö ga'mi so' si-nuguan' man'anj rian ni ngüi. Nj sj ganiquin' du'ua so' ga'mi so' mánj. ¹⁰ Daj si huaj man'anj nga so'.

Ni nitaj 'ngo ni tsinj gu'yaj quij nga so' manj. Daj si man nico ni ngüi gujnico' man'anj xuman' nan. —Daj gataj Señor gunun Pablo.

¹¹ Ngaa ni gunáj Pablo 'ngo yo' danej digyán sij si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi man xuman' Corinto daj.

¹² Sanj ni güi gahuin tsinj gu'naj Galión gobernado estado Acaya, ni nahuin yu' ni tsinj israelita. Ni uyan huin ruhua ni sij gu'yaj ni sij letu nga Pablo. Ni guida'a ni sij si' nicaj ni sij gan'anj si' ducuasun rian nne gobernado. ¹³ Ni gataj ni sij gunun gobernado:

—Hué tsinj nan huin tsinj achéj digyán rian ni ngüi daj gu'yaj né' gujnico' né' Yan'anj. Sanj si digyán sij, ni ununj nga ley. —Hué daj gataj ni tsinj unun' nga Pablo gunun gobernado.

¹⁴ Ni ngaa ruhua gaxi'i Pablo ga'mi sij, ngaa ni gataj Galión rian ni tsinj israelita daj:

—Sisj hua 'ngo gaquin' xxi gu'yaj quij tsinj nan ga'mi gaquin' a ni é re' xi'i sij, ngaa ni ga'ue nagui'yaj yyaj si-gaquin' a ni é re'. ¹⁵ Sanj sisj unun' ni dugüi' a ni é re' xi'i ni nuguan' nga xi'i si-xugüi 'ngo tsinj daj nej, xi'i si-ley a ni é re' nej, ngaa ni nagui'yaj yya ni man'an án re' si-gaquin' a ni é re' si nun aran' ruhuaj digu' du'uañ nga ni nuguan' da manj. —Daj gataj gobernado gunun ni sij.

¹⁶ Ni rani gobernado ne' chrej xé' ni sij. ¹⁷ Ngaa ni guida'a ni tsinj griego tsinj gu'naj Sóstenes huin si' tsinj a'nin' chruhua si-nuhui ni tsinj israelita. Ngaa ni ga'ui' ni sij man'an Sóstenes rian nne ni tsinj nicaj sun. Sanj nitaj si nani ruhua Galión nga si gu'yaj ni sij.

¹⁸ Ni gunáj Pablo ga'i güi xuman' Corinto. Hué daj sijn, ni gataj Pablo sisj gan'anj sij. Ngaa ni gatúj nuguan'an sij nga yun'unj gu'naj Priscila nga tsinj gu'naj Aquila 'ngo riq achéj rian nnee huaj ni sij estado Siria. Ni xuman' Cencrea, ni gaca can chra sij xi'i si hua gu'yaj yya sij 'ngo nuguan' rian Yan'anj. ¹⁹ Ni ngaa guisj ni sij xuman' Efeso, ni dunáj Pablo Priscila nga Aquila xuman' daj. Ni gatúj man'an sij si-nuhui ni tsinj israelita. Ni ga'mi gachej sij nga ni tsinj israelita nahuin yu' nuhui daj. ²⁰ Ni gachinj jni'yaj ni si' rian sij sisj guna sij ga'i güi. Sanj nun ga'uej Pablo manj. ²¹ Sanj gataj sij gunun ni si':

—Hua nian si gan'an 'ngo gui'yanj gu'yaj ni sij xuman' Jerusalén. Sanj sisj Yan'anj riqüi, ni nanicaj yünj ga'na' ni'yā rian man ni é re'. —Gataj Pablo gunun ni si'.

Pablo regresa a Antioquía y comienza su tercer viaje misionero

²² Ni ngaa guisj sij xuman' Cesarea, ni gan'anj ni'yaj sij sisj hua sa' nne ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Jesucristo man xuman' daj. Ngaa ni gan'anj sij xuman' Antioquía. ²³ Ni ngaa gachin 'ngo ni güi, ni gahui ruhua' yün sij gan'anj sij da go'ngo xuman' ngaj estado Galacia nga estado Frigia nej. Ni gahuin nica niman ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Jesucristo, gu'yaj sij.

Apolos predica en Éfeso

²⁴ Ni ngaa daj ni guisj 'ngo tsinj israelita gu'naj si' Apolos xuman' Efeso. Ni huin si' 'ngo tsinj 'na' xuman' Alejandría. Ni chrun sa' sij nata' sij si-nuguan' Yan'anj. Ni ni'i sa' sij si garun ni tsinj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asj hua ná. ²⁵ Ni hua chrun sa' sij si-chrej Señor nej. Ni ga'mi sa' sij digyán 'ueé sij xi'i Señor rian ni ngüi. Sanj gata' nnee sij urin si-chrej Juan. ²⁶ Ni gaxi'i Apolos ga'mi ran sij chruhua si-nuhui ni tsinj israelita.

Sañi ngaa gunun Priscila nga Aquila si ga'mi sij, ni nicaj nini nungüej nica sí gan'anj sí man'an Apolos. Ni digyán nica yya nungüej nica sí si-chrej Yan'anj rian Apolos.

²⁷ Ni gahuin ruhua Apolos gachin sij gan'anj sij estado Acaya. Ni xi'í daj chracuij ni tsínj nico' Yan'anj man'an sij garun ni sí 'ngo yanj carta gan'anj-án' rian ni tsínj nico' Yan'anj man da' mánj sisi nãcaj sa' ni sí man'an Apolos. Ni ngaa guisíj sij estado Acaya, ni chracuij sa' sij ni tsínj xuman ruhua ni'í Jesucristo. Daj si hua gui'yaj Yan'anj sinduj rian ni sij guxuman ruhua ni sij. ²⁸ Ni gui'yaj gana yya si-nuguan' Apolos rian si-nuguan' ni tsínj israelita ngaa gunun' ni sí nga sij xi'í Jesús. Daj si digyán 'ueé sij si garun ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná xi'í Jesús. Ni digyán Apolos rian ni ngüi sisi hué Jesús huin Cristo.

19

Pablo en Éfeso

¹ Hué dan ni ngaa nne gué tsínj gu'naj Apolos xuman' Corinto, ni gachin Pablo riqui ni quij xacan. Ni guisíj sij xuman' Efeso rian nari' sij go'ngo ni tsínj nico' Yan'anj xanga'. ² Ni nachínj snan'anj sij ni tsínj daj. Ni gataj sij:

—Nгаа guxuman ruhua á re', ni ga'na' Espíritu Santo rian án re' ní'. —Daj gataj Pablo.

Ngaa ni gataj ni sij:

—Ni nga urin xico' nun gunun únj si hua Espíritu Santo mánj. —Daj gataj ni sij gunun Pablo.

³ Ngaa ni nachínj snan'anj Pablo ni sij. Ni gataj sij:

—Ni un tsínj xi'í gata' nnee a ni é re' únj. —Daj gataj Pablo.

Ngaa ni:

—Hué gata' nnee únj daj rún' gataj tsínj gu'naj Juan. —Gataj ni sij.

⁴ Ngaa ni gataj Pablo:

—Duguata' nnee Juan ni tsínj hua ganani ruhua xi'í si-gaquin' ni sij. Sañi gataj man'an Juan gunun ni sij sisi guxuman ruhua ni sij ni'í ni sij 'ngo tsínj ga'na' ne' rucu man'an sij huin sí Jesucristo. —Daj gataj Pablo gunun ni sij.

⁵ Ni ngaa gunun ni sij nuguan' daj ngaa ni gata' nnee ni sij nga si-xugüi Señor Jesús. ⁶ Ni guta' Pablo ra'a sí chra' ni sij. Ni gatúj Espíritu Santo chruhua niman ni sij. Ni ga'mi ni sij 'ngo snan'anj nãca. Ni nata' ni sij nuguan' 'na' rian Yan'anj gunun ni ngüi. ⁷ Ni guisíj 'ngo si xuhuij ran' ni sij huin.

⁸ Ngaa ni gan'anj Pablo hua'nij yahuj si-nuhui ni tsínj israelita nne xuman' daj. Ni nitaj si xu'ui' sij ga'mi sij. Ni ga'mi 'ueé sij nga ni tsínj daj gataj sij sisi nicaj Yan'anj sun rian né'. ⁹ Sañi hua so'o da'aj ni sij nun guxuman ruhua ni sij ni'í ni sij Jesús. Ni ga'mi quij ni sij rian ni ngüi xi'í si-chrej Yan'anj. Ngaa ni guxun Pablo man'an sí scanij ni sij. Ni nicaj sí' ni tsínj xuman ruhua ni'í Yan'anj gan'anj sí' 'ngo si-escuela 'ngo tsínj gu'naj Tiranno. Ni ya'yoj ga'mi Pablo si-nuguan' Yan'anj rian ni tsínj nahuin chre' chruhua escuela daj. ¹⁰ Ni hué daj gui'yaj sij guisíj hujj yo'. Xi'í daj ni gunun daran' ni tsínj man estado Asia nuguan' xi'í Señor Jesús huin ni sí' ni tsínj israelita nga ni tsínj griego nej.

¹¹ Ni gui'yaj Yan'anj si sa' nico ngaa Pablo. ¹² Ni nicaj ni sij pañuelo nun chra' Pablo nga ango si-gan' sij gan'anj guta' ni sij rian ni ngüi a'nan'. Ni hué-é' ga'nej xi'í a'nan' ni ngüi daj. Ni gahui ni nané xi'í niman ni ngüi

daj nej. ¹³ Nĭ achéj go'ngo ni tsínj israelita cayu ri ni sij nané xĭ'i niman ni ngüi. Nĭ gaxĭ'i ni sij ga'mi ni sij si-xugüi Jesús rian ni ngüi nun nané xĭ'i niman. Nĭ gataj ni sij rian ni nané xĭ'i daj:

—A'nĭj sun rián re' sisĭ gahui re' niman tsínj nan nga si-xugüi Jesús tsínj xĭ'i a'mĭ Pablo. —Daj gataj ni sij.

¹⁴ Nĭ hué daj gui'yaj ichij da'nĭj 'ngo tsínj israelita gu'naj sí' Esceva. Nĭ huin sí' ngo chrej a'nin'. ¹⁵ Nĭ ngaa hué daj ga'mi ni sij rian 'ngo tsínj nun nané xĭ'i niman, ngaa nĭ gataj nané xĭ'i daj gunun ni sij:

—Ni'tnj Jesús. Nĭ ni'tnj un tsínj huin Pablo nej. Sanĭ un sin huin ín re' únj. —Daj gataj nané xĭ'i daj.

¹⁶ Ngaa nĭ tsínj nun nané xĭ'i niman, nĭ güéj sí' guida'a nucuaĭ sí' ichij ni tsínj daj. Nĭ gui'yaj gana sí' rian ni sij. Ngaa nĭ hua nne ni sij gunánj ni sij gahui ni sij hue' daj.

¹⁷ Nĭ gunun daran' ni ngüi israelita nga ni ngüi griego man xuman' Efeso si guiran' ichij tsínj daj. Nĭ guxu'ui' nĭn' ruhua ni sij, gui'yaj nuguan' daj. Nĭ ga'mi sa' ni sij xi'í si-xugüi Jesús. ¹⁸ Nĭ ga'na' ga'ĭ ni ngüi xuman ruhua ni'í Jesús. Nĭ ganata' yya ni sij ni gaquin' gui'yaj ni sij. ¹⁹ Nĭ ga'ĭ tsínj gui'yaj stu'uaj nicaj ni sij libro gui'yaj stu'uaj ni sij ga'na' ni sij gari yan'an ni sij rian daran' ni ngüi. Nĭ ngaa guiri ni sij cuenta daj du'ue ni libro gaca daj, nĭ guisĭj huĭj xia chí' mí san'anĭ plata. ²⁰ Hué daj huaj gahuin nico ni ngüi xuman ruhua ni'í si-nuguan' Señor. Nĭ xacaj ni ngüi cuenta sisĭ hua fuerza nicaj si-nuguan' Yan'anĭ.

²¹ Hué daj sĭj nĭ gani ruhua Pablo gan'anĭ sij xuman' Jerusalén gachin sij estado Macedonia nga estado Acaya nej. Nĭ gataj sij sisĭ ngaa guisĭj sij Jerusalén, ngaa nĭ hua nĭan si gan'anĭ sij xuman' Roma. ²² Ngaa nĭ ga'nĭj sij huĭj tsínj chracuĭj sij gan'anĭ nunġuej sí' estado Macedonia huin nunġuej sij Timoteo nga Erasto. Nĭ gahuin ran man'an sij doj güi estado Asia.

El alboroto en Éfeso

²³ Ngaa daj nĭ ducu chran' ni tsínj man xuman' Efeso ni ngüi nico' Yan'anĭ xanga'. ²⁴ Nĭ hué daj gui'yaj ni sij si hua 'ngo tsínj gui'yaj sun gaga' plata gu'naj sí' Demetrio. Nĭ nari sí' nuhui le'ej daj rún' hua nuhui nne yan'anĭ gu'naj Diana. Nĭ 'yaj gana nico ni tsínj 'yaj sun nga sí' nga sun daj. ²⁵ Nĭ gaquinĭj Demetrio daran' ni tsínj 'yaj sun daj sisĭ nahuin chre' ni sij. Nĭ gataj Demetrio gunun ni sij:

—Hua ni'í re' sisĭ 'yaj gana nico né' nga sun nan. ²⁶ Sanĭ guini'í né' daj 'yaj tsínj gu'naj Pablo. Daj si gunun né' sisĭ achéj ataj sij sisĭ sé yan'anĭ yya huin yan'anĭ 'yaj ra'a ni ngüi, ataj sij. Nĭ sé urin xuman' Efeso nan huin ataj sij nuguan' daj. Sanĭ achéj sij nĭn' gachra' chruhua estado Asia nata' sij rian ni ngüi xi'í si-nuguan' daj. Nĭ guisĭj gahuin nico ni ngüi guxuman ruhua si gataj sij. ²⁷ Nĭ ni'í né' sisĭ sĭ ga cuidado né', nĭ guere' si-sun né'. Nĭ hué daj guere' nuhui nne yan'anĭ Diana nej. Daj si sisĭ nitaj si gunun yan'anĭ ni ngüi rian nuhui nne yan'anĭ daj, hué dan nĭ guere' man'an yan'anĭ xana daj xi'í si gani ruhua ni sij sisĭ nun ní'yanĭ yan'anĭ da ga mánj. Nĭ nico' ni ngüi mán nĭn' gachra' estado Asia yan'anĭ nari ra'a né' daj nga ni ngüi nne nĭn' gachra' chruhua xungüi nej. —Daj gataj Demetrio gunun ni tsínj 'yaj ra'a yan'anĭ daj.

²⁸ Nĭ ngaa gunun ni sij nuguan' daj, nĭ ducu ga'man ruhua ni sij. Nĭ gaguáj ni sij gataj ni sij:

—Huin achij yan'anj Diana nico' né' huin né' tsínj man xuman' Efeso.
—Daj gataj ni sij gaguáj ni sij.

²⁹ Hué xi'í daj n̄ nachej ga'mi ni ngüi man xuman' daj gaguáj ni sij. N̄ güej ni sij guida'a ni sij nungüej tsínj gu'naj Gayo nga Aristarco ganucuaaj ni sij gan'anj ni sij 'ngo hue' xxi rian nahuin yu' ni ngüi. N̄ dugüi' Pablo huin nungüej sí'. N̄ 'na' nungüej sí' estado Macedonia. ³⁰ N̄ ruhua Pablo gatu sij rian man ni ngüi daj. San̄ nun ga'uej ni tsínj nico' Yan'anj gatu sij mánj. ³¹ N̄ man doj ni tsínj nicaj dugüi' nga Pablo scanij ni tsínj nicaj sun 'na' ni sí' estado Asia. N̄ ga'núj ni tsínj daj nuguan' rian Pablo sisi sij gatúj sij hue' xxi da mánj.

³² Diaj nahuin yu' ni ngüi, n̄ gaguáj go'ngo ni ngüi 'ngo nuguan'. N̄ gaguáj angó ni sij angó nuguan'. San̄ nun acaj cuenta da'aj ni sij un sin huin 'yaj ni sij nahuin yu' ni sij. ³³ N̄ ráj ra'a ni tsínj israelita 'ngo tsínj gu'naj Alejandro sisi ga'mi sí' rian ni ngüi. N̄ dugunun ra'a sí' sisi dínj ganiquin' du'ua ni ngüi. Daj si ruhua sí' nata' sí' sisi nitaj gaquin' da'ui ni tsínj nico' Yan'anj mánj. ³⁴ San̄ ngaa xacaj ni sij cuenta sisi tsínj israelita huin Alejandro, ngaa n̄ da gaguáj ni sij huíj hora. N̄ gataj ni sij:

—Huin achij yan'anj Diana nico' né' huin né' ni tsínj man xuman' Efeso.
—Daj gataj ni sij gaguáj ni sij.

³⁵ Hué dan n̄ gunucuaaj sranun gui'yaj sí' sisi dínj ganiquin' du'ua ni sij. N̄ gataj sí':

—Gunun a ni é re' huin ín re' tsínj man xuman' Efeso si ga'mi. Ni'í daran' ni ngüi man chruhua xungüi sisi dugumi xuman' Efeso nuhui nne yan'anj Diana huin-ín' yan'anj guinij xata'. ³⁶ N̄ rian na'ue gataj 'ngo tsínj daj sisi sé si xanga', ngaa n̄ hua nian si dínj gane du'ua á re'. N̄ ga cuidado a ni é re' nga si gui'yaj á re'. ³⁷ N̄ tsínj nicaj á re' 'na' á re' nan, n̄ nitaj si gui'yaj quij ni sij rian nuhui mánj. N̄ nitaj si ga'mi quij ni sij xi'í dan'anj né' mánj. ³⁸ Sisi huin ruhua ni dugüi' Demetrio ga'mi gaquin' xi'í go'ngo ni tsínj daj, n̄ sun dan nne güesi nga angó ni tsínj nicaj sun. Ngaa n̄ ga'mi gaquin' ni sij rian ni tsínj nicaj sun. N̄ gui'yaj yya ni sí' si-gaquin' go'ngo ni sij. ³⁹ N̄ sisi hua angó nuguan' achin ga'mi ni é re', ngaa n̄ ga'ue gui'yaj né' 'ngo junta daj rún' a'nin' si-ley né' sun. ⁴⁰ Ga cuidado né' nun sa' nun gataj ni tsínj nicaj sun sisi mán né' unun' né' nga ni sij. N̄ si gunucuaaj né' guiri' né' nuguan' danicaj né' rian ni sí' sisi n̄chinj snan'anj ni sí' nga xi'í si 'yaj né' nánj. —Daj gataj sranun daj.

⁴¹ N̄ ngaa guisíj ga'mi sij daj, n̄ na'núj sij nan' ni sij ducua ni sij.

20

Viaje de Pablo a Macedonia y Grecia

¹ Hué dan n̄ ngaa na'man ruhua ni ngüi daj, n̄ gaquinj Pablo ga'na' ni tsínj digui'yun si-nuguan' Jesucristo ga'ui' sij 'ngo chrej rian ni sí'. Ngaa n̄ nanan sij ni tsínj daj. N̄ gataj sij sisi gan'anj sij. ² N̄ gachin sij ni xuman' ngaj estado daj. N̄ n̄n' ruhua ga'ui' sij chrej rian ni ngüi nico' Jesucristo mán ni xuman' daj. Da' s̄j da quisíj sij 'ngo estado gu'naj Grecia. ³ N̄ ngaa guisíj hua'nij yahui gane sij estado daj, n̄ gani ruhua sij gahui sij rió achéj rian nnee gan'anj sij estado Siria. San̄ gunun sij sisi ruhua ni tsínj israelita dagahui' ni sí' man'an sij. Xi'í daj n̄ gani ruhua sij n̄nicaj sij estado Siria gachin sij estado Macedonia. ⁴ N̄ guinicaj dugüi' angó ni

sij nga Pablo gan'anj daran' ni sij. Nj ni tsinj daj huin tsinj gu'naj Sópater 'na' sí' xuman' Berea. Nj nungüej tsinj gu'naj Aristarco nga Segundo 'na' xuman' Tesalónica. Nj tsinj gu'naj Gayo 'na' xuman' Derbe. Nj guinicaj dugüi' Timoteo nej. Nj hué daj guinicaj dugüi' Tíquico nga Trófimo 'na' nungüej sí' estado Asia. ⁵ Nj ni tsinj daj gata' dian gan'anj. Nj man ni sij ana'uuj ni sij xuman' Troas. ⁶ Nj ngaa gachin gui'yanj xa ni ngüi israelita chrachrúnj nitaj si 'nij levadura, nj gatúj anin' únj chruhua 'ngo rio chéj rian nnee gahui únj gan'anj únj xuman' Filipos. Nj un'un' güi guisij únj xuman' Troas rian nacaj dugüi' únj nga ango ni sij. Nj ichij güi gunáj únj xuman' daj.

Visita de despedida de Pablo en Troas

⁷ Güi dacój semana daj, nj nahuin yu' ni únj xa nuguan'an ni únj chrachrúnj. Nj digyán Pablo nuguan' rian ni ngüi nico' Jesucristo man yu'uj daj. Nj rian gahui sij ango güi gan'anj sij, nj gahuin sij ga'mi sij da da'aj yan'. ⁸ Nj man únj nahuin yu' únj 'ngo chruhua cuarto nata' xata'. Nj man njin' ruhua candil xiguinj. ⁹ Nj nne 'ngo tsinj hua lij gu'naj Eutico rian ventana. Nj rian a'mi xacan Pablo, nj ganun njin' ruhua nnej rian tsinj hua lij daj. Hué dan nj guinij sij chra hua'nij piso hue' nata' xata'. Nj gahui' sij nachi nicaj ni sí'. ¹⁰ Ngaa nj nanij Pablo gan'anj guítaj sí' níman tsinj hua lij daj. Nj nanan sí' níman daj. Nj gataj Pablo gunun ni tsinj daj: —Sj guxu'ui' a ni é re' mánj. Hua nj'na' sij nanj. —Daj gataj Pablo gunun ni sij.

¹¹ Hué daj sij nj nanica j Pablo gahui sij gan'anj sij chruhua hue' nata' xata'. Nj gura' da'aj sij chrachrúnj xa ni sij. Nj gahuin sij ga'mi sij da' guerenga'. Ngaa nj gahui sij gan'anj sij. ¹² Nj gahuin nia' nico ruhua ni sij xi'í si hua nj'na' tsinj hua lij guinij daj nicaj ni sij gan'anj sij.

Viaje de Troas a Mileto

¹³ Nj gata' dian anin' únj gan'anj únj nga rio guisij únj xuman' Asón. Daj si hua ga'mi né' si nacaj anin' únj Pablo yu'uj daj xi'í si gahuin ruhua sij gache sij guisij sij xuman' Asón daj. ¹⁴ Nj ngaa ganacaj dugüi' ni únj nga Pablo xuman' Asón, nj gahui sij chruhua rio nga anin' únj xuman' Mitilene. Nj gan'anj daran' únj. ¹⁵ Ngaa nj gahui únj chruhua rio. Nj ango güi guisij únj njchrun' 'ngo yu'uj gu'naj Quío. Nj ango güi guisij únj 'ngo yu'uj gu'naj Samos. Nj gunáj únj xuman' Trogilio 'ngo yan'. Nj ango güi guisij únj xuman' Mileto. ¹⁶ Nj hué daj gui'yaj únj si nun ga'uej Pablo gan'anj sij xuman' Efeso. Daj si na'uej sij gahuin ran sij gane sij estado Asia rian ngaj xuman' daj si huin ruhua sij guisij yooj sij xuman' Jerusalén güi huin gui'yanj Pentecostés.

Discurso de despedida de Pablo en Mileto

¹⁷ Ngaa man ni únj xuman' Mileto, nj ga'nij Pablo 'ngo nuguan' gan'anj xuman' Efeso. Nj gaquínj sij ga'na' ni tsinj huin achij man scanij ni ngüi nahuin chre' nico' Jesucristo xuman' daj. ¹⁸ Nj ngaa guxuman ni sij, nj gataj Pablo gunun ni sij:

—Ni'í sa' ni é re' daj gui'yā scanij a ni é re' asij güi ga'na' sinij estado Asia. ¹⁹ Nj daran' ni güi ganēj scanij ni é re', nj gui'yaj sūnj rian Señor. Nj nagui'yaj le man'anj. Nj gaco njn' ruhuāj nej. Nj guiran' njn' ruhuāj sayun, gui'yaj ni tsinj israelita nej. ²⁰ Sanj nun dunā si natāj rian án re' daran' si ní'yanj án re'. Nj digyánj rian ni é re' chruhua cayu nga chruhua

ducuá ni é re'. ²¹ Nj natāj rian ni tsínj israelita nga rian ni tsínj 'na' anéj chrej sisi ganani ruhua ni sij xi'í si-gaquin' ni sij. Nj guxuman ruhua ni sij ni'í ni sij Jesucristo huin Señor nico' né'.

²² 'Yyaj nj a'nj Espíritu Santo gan'an xuman' Jerusalén. Nj nun ni'inj ni' daj guiran'anj gan'an xuman' daj. ²³ Urin si ni'inj huin sisi ngaa aché daran' ni xuman', nj ataj Espíritu Santo riānj sisi ana'uuj ducuaga' yūnj. Nj guiran' nin' ruhuāj sayun nej. ²⁴ Güendāj nj nitaj si gahuin si gahuj. Njananj huin ruhuāj gaché gui'yaj sūnj da ganahuij sun duguta sun Jesús yūnj natāj ni nuguan' sa' daj 'yaj Yan'anj sinduj rian né'. ²⁵ Nj yyaj nj ni'inj sisi scanij a ni é re', nj 'ngo ni ango ni é re' sj guini'i yūnj ga mánj. Nj huin in re' ni tsínj gunun nuguan' ga'mi xi'í sun nicaj Yan'anj rian né'. ²⁶ Xi'í daj nj huin ruhuāj gataj yyāj gunun a ni é re' yyaj sisi nitaj gaquin' da'uuj sisi gan'anj 'ngo dugüi' ni é re' rian yan'an. ²⁷ Daj si hua natāj rian án re' daran' si huin ruhua Yan'anj si gui'yaj a ni é re'. Nj nitaj si huaj si garij huij nj a 'ngo nuguan' mánj.

²⁸ 'Xi'í daj nj daj rún' dugumi 'ngo tsínj daj dánj sij xachij, nj hué daj dugumi ni é re' man'an án re' nga daran' ni ngüi nico' Yan'anj nej. Nj huin in re' tsínj huin achij niquin' scanij ni sij, gui'yaj Espíritu Santo. Xi'í daj dugumi a ni é re' niman ni sij. Nj naru'ue man'an Señor si-tun man'an sij guiránj sij ni ngüi nico' Yan'anj xanga' daj. ²⁹ Nj ni'inj sisi ngaa gan'an, nj ga'na' ango ni tsínj digya' yun'unj. Nj rún' 'yaj 'ngo xá'yanj da'a xachij, hué daj gui'yaj ni sí' ngaa ga'na' ni sij rian ni é re'. ³⁰ Nj hué scanij ni man'an ni é re', nj gahui ni tsínj ga'mi nuguan' yya xi'í si gahuin ruhua ni sij sisi guinico' ni ngüi nico' Yan'anj ni sí'. ³¹ Xi'í daj nj ni'yaj sa' á re'. Nj nānun ruhua ni é re' sisi huā'nij yya yo' nun dunā si riqui' ngo ducuanj rian daran' ni é re' nugüi njgan'. Nj da gacōj xi'í ni é re' nej aj.

³² 'Yyaj nj naga'uuj ni é re' rian Yan'anj. Nj dunā nuguan' rian ni é re' sisi ga'ue gui'yaj Yan'anj sinduj rian án re'. Nj nicaj nuguan' daj fuerza sisi sa' doj guinico' a ni é re' Yan'anj. Nj nuguan' daj nicaj fuerza si ga'ue guiman sa' nuguan'an án re' nga daran' ni ngüi gahuin sa' rian Yan'anj.

³³ 'Nitaj si gahuin ruhuāj nicā san'anj plata nga san'anj oro nej, si-gan' go'ngo ni ngüi mánj. ³⁴ Sanj hua ni'i sa' ni é re' sisi gui'yaj sūnj nga ra'āj daj da guiri'lj si achin riānj nga si achin rian ni tsínj nicaj dugüi' ngāj nej. ³⁵ Nj digyānj rian ni é re' nga daran' si gui'yā sisi hué daj gui'yaj sun daran' né'. Ngaa nj ga'ue chraçuij né' ni ngüi yaco ran'. Nj gananan ruhua ni é re' si-nuguan' Señor Jesús. Nj gataj sij: "Huin nia' ruhua doj tsínj a'ui' ra'a dugüi' sij daj nga tsínj nahuin ra'a ni rasun 'yaj ni dugüi' sij." Daj gataj Señor Jesús gunun né'. —Gataj Pablo gunun ni tsínj 'na' xuman' Efeso.

³⁶ Nj ngaa guisij ga'mi Pablo nuguan' daj rian ni sí', nj ganiquin' ráj dācoj sij nga ni sí'. Nj gachínj jni'yaj daran' ni sij rian Yan'anj. ³⁷ Nj gaco nin' ruhua daran' ni sij. Nj nanan ni sij Pablo. Nj garun du'ua ni sij sí'. ³⁸ Nj ganani nico ruhua ni sij xi'í si hua gataj Pablo sisi sj guini'i ni sij sí' ga mánj. Ngaa nj gata dugüi' ni sij gan'anj njcaj ni sij gatu sí' chruhua riō achéj rian nnee gan'anj sij'.

¹ Hué dan n̄i ngaa dunáj ni únj ni sij, n̄i gahui anin' únj chruhua riq gan'anj n̄ica ni únj da' yu'uj gu'naj Cos. N̄i ango güi guis̄j únj 'ngo yu'uj gu'naj Rodas. Ngaa n̄i guis̄j únj xuman' Pátara. ² N̄i hué xuman' daj, n̄i nari' anin' únj riq huaq xuman' Fenicia. Ngaa n̄i gahui ni únj gan'anj únj. ³ Hué dan n̄i guini'i anin' únj yu'uj gu'naj Chipre. N̄i gachin únj chrej ra'a sa' yu'uj daj guis̄j únj estado Siria rian ngaj 'ngo xuman' gu'naj Tiro. N̄i yu'uj daj gahui únj chruhua riq xi'í si huin ruhua ni tsínj dugumi riq daj gujri ni sij carga man chruhua riq.

⁴ N̄i nano' anin' únj ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Jesucristo. N̄i nari' únj ni sij. N̄i guna únj ichij güi nga ni sij. N̄i hua ga'mi chr̄un Espíritu Santo rian ni sij sis̄j s̄j gan'anj Pablo xuman' Jerusalén, gataj ni sij gunun sí'. ⁵ San̄j ngaa guis̄j ichij güi daj, n̄i gahui anin' únj gan'anj únj. N̄i gan'anj n̄icaj ni d̄yca ni tsínj nico' Jesucristo daj anin' únj da' du'ua xuman' daj. N̄i ganiquin' ráj d̄açoj daran' ni únj rian yo'ój chru ngaj du'ua nnee yan'anj gachin̄j jni'yaj ni únj rian Yan'anj. ⁶ Hué dan n̄i nanan daran' ni únj ni dugüi' ni únj. N̄i natúj anin' únj chruhua riq achéj rian nnee. N̄i nanicaj ni sij guin̄an' ni sij ducúa ni sij.

⁷ N̄i gahui anin' únj xuman' Tiro guis̄j únj xuman' Tolemaida. N̄i nacaj dugüi' únj nga ni tsínj nico' Jesucristo xuman' daj. N̄i guna únj urin güi nga ni sij. ⁸ Ango güi gahui únj nga Pablo gan'anj únj guis̄j únj xuman' Cesarea. N̄i gan'anj únj ducúa Felipe huin sí' 'ngo tsínj chéj a'mi si-nuguan' Yan'anj. N̄i huin sí' 'ngo ni ichij ni tsínj chracuij ni xuhuij ni tsínj apóstol huin ni tsínj a'mi si-nuguan' Jesucristo rian ni ngüi. N̄i guna anin' únj nga sí'. ⁹ N̄i nne yan gan'anj da'n̄i xana Felipe. N̄i huin ne ngüi a'mi nuguan' riqui Yan'anj rian ne. ¹⁰ Ngaa guis̄j ga'í güi gane únj yu'uj daj, n̄i guis̄j 'ngo tsínj 'na' estado Judea gu'naj sí' Agabo. N̄i huin sí' 'ngo tsínj a'mi nuguan' riqui Yan'anj rian sí'. ¹¹ N̄i ngaa guis̄j tsínj daj rian nne únj, n̄i guida'a sij danij sincho Pablo. N̄i numij sij ra'a sij nga dacój sij. N̄i gataj sij:

—Ataj Espíritu Santo sis̄j xuman' Jerusalén, n̄i hué daj ḡunumi ni tsínj israelita tsínj danij sincho nan naga'ui' ni sí' ra'a ni tsínj 'na' anéj chrej. —Daj gataj tsínj daj.

¹² N̄i ngaa gunun únj nga ni tsínj man xuman' Cesarea nuguan' daj, n̄i ga'mi yaco únj rian Pablo sis̄j s̄j gan'anj sij xuman' Jerusalén manj. ¹³ San̄j gataj Pablo:

—N̄i un sin huin n̄i aco a ni é re', n̄i nani ruhuāj, 'yaj á re' únj. Hua n̄ica ruhuāj sis̄j gumi ni sij yúnj xuman' Jerusalén. San̄j sé urin si gumi ni sij, san̄j hua n̄ica ruhuāj gahuij xuman' daj xi'í Señor Jesús. —Daj gataj Pablo gunun ni sij.

¹⁴ N̄i rian nun ga'ue ḡunun Pablo si-nuguan' únj, n̄i ga'nin' ruhua únj, gataj únj:

—Si gui'yaj Señor si aran' ruhua sij nánj. —Daj gataj ni únj.

¹⁵ N̄i ngaa guis̄j ni güi daj, n̄i gui'yaj xugüi anin' únj. N̄i gan'anj únj xuman' Jerusalén. ¹⁶ N̄i guinicaj dugüi' go'ngo ni tsínj nico' Jesucristo 'na' xuman' Cesarea nga ni únj gan'anj únj. N̄i nicaj ni sí' ni únj gan'anj ni sí' ducúa 'ngo tsínj gu'naj Mnasón 'na' sí' yo'ój gu'naj Chipre huin sí' 'ngo tsínj nico' Jesucristo asij ná. N̄i guna únj ducúa sí'.

17 Nĭ ngaa guisĭj ni únj xuman' Jerusalén, nĭ gahuin niĝ' ruhua ni tsínj xuman ruhua ni'ĭ Jesucristo guisĭj únj rian ni sij. 18 Nĭ ango güi, nĭ gan'anĭ nĭ'yaj Pablo rian nne Jacobo nga ni únj. Nĭ nahuin chre' daran' ni tsínj huin achij yu'uj daj. 19 Nĭ gachínj snan'anĭ Pablo sisĭ hua sa' nne ni sij. Hué dan nĭ nata' sí' da' go'ngo nuguan' gui'yaj sa' Yan'anĭ nga ni tsínj 'na' anéj chrej ngaa nata' sí' si-nuguan' Yan'anĭ rian ni sij. 20 Nĭ ngaa gunun ni sij si gataj Pablo, nĭ ga'mi sa' 'ueé ni sij rian Yan'anĭ. Nĭ gataj ni sij rian Pablo:

—Nĭ'yaj sa' re' jnanĭ. Scanĭj ni tsínj israelita, nĭ man ga'ĭ mí ni tsínj xuman ruhua ni'ĭ Jesús. Sanĭ huin ruhua daran' ni sij dagahuin ni sij si-ducuanĭ Moisés. 21 Nĭ hua gunun ni sij nuguan' sisĭ digyán man'an re' rian ni tsínj israelita man scanĭj ni tsínj 'na' anéj chrej sisĭ sĭ xacaj ni sí' cuenta nga si ga'nin' Moisés sun rian né'. Nĭ gunun ni sij si gataj re' sisĭ sĭ guta' ni sij da'nga' nneĕ cúj da'nĭj ni sij. Nĭ sĭ guinico' ni sij si-chrej ni xĭ' guimán asĭj ná. 22 Nĭ un sin gui'yaj únj, ruhua re' únj. Xanga' sisĭ xacaj cuenta ni sij sisĭ guisĭj re' yu'uj nan, ngaa nĭ nahuin yu' ni sij.

23 'Xi'ĭ daj nĭ gui'yaj re' rún' gataj únj nan. Niquin' gan'anĭ tsínj scanĭj ni únj nan. Nĭ hua niĝan dagahuin ni sij nuguan' gataj yya ni sij rian Yan'anĭ. 24 Ngaa nĭ guinicaj dugüi' re' gan'anĭ re' nga ni sij. Nĭ naga'ui' anin' é re' man'an an re' rian Yan'anĭ. Nĭ naru'ue re' si gahuin si-gasto ni sij dagahui' ni sij xucu rian Yan'anĭ. Ngaa nĭ ga'ue gaca çan chra' ni sij. Nĭ hué chrej daj guini'i ni tsínj daj sisĭ sé si xanga' huin ni nuguan' gunun ni sij xi'ĭ man'an re'. Nĭ guini'i ni sij sisĭ dagahuin man'an re' rian si-ley Moisés nej.

25 'Sanĭ güenda ni tsínj 'na' anéj chrej nico' Jesucristo huin ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Jesucristo, nĭ guisĭj garun ni únj 'ngo yanĭ rian ni sí'. Nĭ hua gataj ni únj sisĭ nitaj nunĭ huin sisĭ dagahuin ni sij si-ducuanĭ Moisés manĭj. Maan si sĭ xa ni sij nneĕ xucu ga'ui' ni ngüi rian yan'anĭ nari ra'a ni ngüi. Nĭ sĭ xa ni sij tun nga nneĕ xucu duguáj ni sij xá xú'. Nĭ sĭ gui'yaj ni sij gaquin' nga ango yun'unĭ xana manĭj. Hué daj garun únj rian ni sij. —Gataj ni tsínj huin achij daj gunun Pablo.

26 Ngaa nĭ nicaj dugüi' Pablo nga gan'anĭ ran' tsínj daj. Nĭ ango güi gan'anĭ nuguan'an ni sij naga'ui' ni sij man'an ni sij rian Yan'anĭ. Asĭj nĭ gatúj sij chruhua nuhui nata' sij rian chrej un güi huin ganahuij naga'ui' ni sij man'an ni sij rian Yan'anĭ. Nĭ hué güi daj huin ngaa ga'ui' go'ngo ni sij xucu rian Yan'anĭ xi'ĭ ni sij.

27 Nĭ ngaa ruhua guisĭj ichij güi daj, nĭ guini'i doĭ ni tsínj israelita 'na' estado Asia si niquin' Pablo chruhua nuhui. Hué dan nĭ ga'man ruhua daran' ni ngüi nahuin chre' yu'uj daj, gui'yaj ni sij. Hué dan nĭ guida'a ni sij Pablo. 28 Nĭ gaguáj ni sij. Nĭ gataj ni sij:

—Ni tsínj israelita, chraçuij ni é re' ni únj si hué tsínj nan chéj sij daran' yu'uj digyán sij rian ni ngüi ni nuguan' unun' nga ni únj huin ni únj ni tsínj israelita. Nĭ unun' si-nuguan' sij nga si-ducuanĭ Moisés nga nuhui nan nej. Nĭ gatúj go'ngo ni tsínj griego chruhua nuhui nan, gui'yaj sij nej. Nĭ xi'ĭ daj nĭ gahuin quij ruhua nuhui nan. —Hué daj gataj ni sij.

29 Nĭ hué daj gataj ni sij si hua guini'i ni sij guinicaj dugüi' Pablo nga tsínj gu'naj Trófilmo riqui xuman' daj huin sí' 'ngo tsínj 'na' xuman' Efeso. Nĭ gani ruhua ni sij sisĭ gatu sí' chruhua nuhui, gui'yaj Pablo.

³⁰ Nĭ ga'man ruhua daran' ni tsínj man xuman' daj. Nĭ gunánj ni sij ga'na' guída'a ni sij man'an Pablo ganucuaĵ ni sij guĭri ni sij sí' ne' chrej xe' nuhui daj. Nĭ hué 'ngo hora daj naránj ni sij rian nuhui. ³¹ Nĭ hua huin ruhua dagahui' ni sij Pablo ngaa gunun snado huin achij rian xi'nin' snado daj sisi agúaj daran' ni ngüi mán xuman' Jerusalén. ³² Ngaa nĭ nicaj snado huin achij daj ni snado nico' sij ngā ni snado centurión nej. Nĭ gunánj ni sij gan'anj nĭ'yaj ni sij rian man ni ngüi daj. Nĭ ngaa guini'i ni ngüi snado huin achij daj ngā ni snado nico' sí', ngaa nĭ duna ni sij si ga'ui' ni sij Pablo. ³³ Ngaa nĭ gahuin nĭchrun' snado huin achij daj rian nne Pablo. Nĭ guida'a sij sí'. Nĭ ga'nin' sij sun sisi gumi ni sij huj cadena sí'. Asĭj nĭ nachĭn snan'anj sij ni ngüi un sin huin sí', nĭ nunj huin gui'yaj sí'.

³⁴ Nĭ nini huin nuguan' gaguáj go'ngo ni ngüi daj. Nĭ gaguáj ango ni sij ango nuguan' gacheĵ ga'mi ni sij. Nĭ nun ri' ruhua snado huin achij daj si guĭ'yaj yya sij xi'í si guixij ruhua sij si gaguáj ni sij. Hué dan nĭ ga'nin' sij sun sisi nĭcaĵ ni snado gan'anj ni sí' ducúa ni sí' Pablo. ³⁵ Nĭ ngaa hua guĭsĭj ni snado gahui ni sij rian scalera guĭsĭj ni sij rian man ni sij, nĭ gata xata' ni sij Pablo guĭsĭj ni sij. Daj si nĭn' ruhua huin ruhua ni ngüi dagahui' ni sij Pablo.

³⁶ Nĭ nico' ran ni ngüi huaj ne' rucu ni sij. Nĭ gaguáj ni sij. Nĭ gataĵ ni sij:

—Dagahui' a ni é re' sí'. —Gataĵ ni sij ni'yaj ni sij Pablo.

Defensa de Pablo ante el pueblo

³⁷ Nĭ ngaa huaj gatu ni sij ngā Pablo rian man ni sij, nĭ nachĭnj snan'anj Pablo snado huin achij daj. Nĭ gataĵ sij:

—Ga'ue ga'mi doĵ ngā re' ní'. —Daj gataĵ Pablo gunun snado huin achij daj.

Ngaa nĭ gataĵ snado huin achij daj:

—Chrun re' ga'mi re' snánj griego ní'. ³⁸ Nĭ sé re' huin tsínj 'na' ne' Egipto gunún' re' ngā gobierno, nĭ gahui gan'anj mí snado ngā re' gan'anj quĭj qui'yanĵ naço asĭj ganĭj mí'. —Daj gataĵ snado huin achij daj nachĭnj snan'anj sij Pablo.

³⁹ Ngaa nĭ gataĵ Pablo:

—Huĕĵ huin 'ngo tsínj israelita 'nāĵ xuman' Tarso huin-ín' 'ngo xuman' huin achij ngaj estado Cilicia. Sanĭ guĭ'yáj re' sinduj rĭqui re' si ga'mi rian ni ngüi aj. —Daj gataĵ Pablo.

⁴⁰ Hué dan nĭ ga'ui' snado huin achij permiso. Ngaa nĭ gan'anj nĭquin' Pablo rian scalera daj. Nĭ dugunun ra'a sij rian ni ngüi sisi dĭnj gahuin du'ua ni sí'.

Nĭ ngaa ganiquin' du'ua ni sí', nĭ ga'mi Pablo snánj hebreo rian ni sij. Nĭ gataĵ sij:

22

¹ —Gunun sa' á re' si gatā gunun a ni é re' xi'í man'ānj huin ín re' jnánj né' ngā da'nun' né'. —Daj gataĵ Pablo.

² Nĭ ngaa gunun ni sij ga'mi Pablo snanj hebreo, ngaa nĭ nani sa' chraqui ni sij. Nĭ gataĵ Pablo:

³ —Huĕĵ huin tsínj israelita. Nĭ ga'ngā xuman' Tarso, estado Cilicia. Sanĭ gachi xuman' Jerusalén nan. Nĭ digui'yünĵ ngā maestro gu'naj Gamaliel. Nĭ gahuin chrun sa'āj si-ley ni xi'í nej. Nĭ xanga' yya guĭ'yaj sünĵ si-sun Yan'anj. Nĭ daj rún' 'yaj ni é re' acuan', hué daj guĭ'yā nej. ⁴ Asĭj sini nĭ

chran' yun'ün ni ngüi nicaj dugüi' nga Jesús. Nı gahuin ruhuaj dagahuij ni sij. Nı gumı ni sij. Nı garı ducuaga' ni tsınj nga ni ngüi xana nej. ⁵ Nı chrej a'nin' nga ni tsınj huin achij huin ni sij testigo sisi hué daj gui'yá. Nı riqui ni sí' yanj carta nicá gan'an rian ni dugüi' né' ni tsınj israelita nne xuman' Damasco. Nı huaj nanōj ni ngüi nico' Jesús. Ngaa nı nicá ga'naj xuman' Jerusalén gahuin ni sij castigo, ruhuaj aj.

⁶ 'Sanı ngaa huaj gahuin nıchrünj xuman' Damasco gaxuj, nı nasınunj chre ga'na' 'ngo yan'an xata' guixiguın ganıcaj rian huaj man'anj. ⁷ Nı 'ngo ganatü rian yo'ój. Nı gunünj 'ngo tsınj ga'mi ngāj. Nı gataj sij: "Saulo, Saulo, un sin huin nı chran' yun'unj re' man'anj unj." Daj gataj tsınj daj gunünj. ⁸ Ngaa nı: "Nı un sin huin re', Señor." Gataj man'anj. Ngaa nı gataj sij: "Huéj huin Jesús 'na' Nazaret. Hué man'anj huin chran' yun'unj re' aj." Daj gataj Jesús gunünj. ⁹ Nı guini'i yya ni tsınj huan'anj ngāj yan'an daj. Nı guxu'ui' ni sij. Sanı nun gunun ni sij nuguan' ga'mi Jesús riānj mánj. ¹⁰ Ngaa nı gataj man'anj: "Daj gui'yá, ruhuá re', Señor." Gataj man'anj. Ngaa nı gataj Señor gunünj: "Nāchica re' gan'anj re' xuman' Damasco. Yu'uj daj gataj ni sij gunun re' daran' si huin gui'yáj re' aj." Daj gataj sij gunünj. ¹¹ Nı rian gahuin durıj gui'yaj yan'an xiguın nucuaaj daj, ngaa nı guida'a ni tsınj nicaj dugüi' ngāj ra'aj gan'anj ni unj guisıj unj xuman' Damasco.

¹² Nı xuman' daj nne 'ngo tsınj gu'naj Ananías. Nı hua cuidado sij dagahuin sij si-lej Moisés. Nı a'mi sa' daran' ni tsınj israelita man xuman' Damasco xi'ı sij. ¹³ Nı ga'na' nı'yaj Ananias man'anj. Nı ngaa guisıj sij, nı gataj sij gunünj: "Jnanj Saulo, yyaj nı naxıguın riān re'." Gataj sij. Nı 'ngo hora naxıguın riānj guini'yá sij. ¹⁴ Nı gataj sij: "Nacui Yan'anj nico' ni xi' man'an re' sisi guini'i sa' re' si huin ruhua man'an Yan'anj. Nı huin ruhua Yan'anj sisi guini'i re' tsınj hua nıca nın' ruhua huin sí' Jesús. Nı gunun re' si-nuguan' man'an Jesús, ruhua Yan'anj nej. ¹⁵ Daj si gahuin man'an re' tsınj nāta' xi'ı Jesús rian daran' ni xungüi. Nı gan'anj nāta' re' si guini'i re' nga si gunun re' rian ni ngüi. ¹⁶ Yyaj nı sı gano'ó re' nāchica re'. Nı gan'anj gata' nnee re' nga si-xugüi Señor. Nı nıaruhui sij si-gaquin' re' aj." Gataj Ananias riānj.

¹⁷ 'Hué dan nı ngaa nanicá xuman' Jerusalén, nı gan'an nuhui gachınj jni'yá. Nı digyán Yan'anj 'ngo rasun riānj. ¹⁸ Nı guini'inj man'an Señor. Nı gataj Señor gunünj: "Yoq gahui re' xuman' Jerusalén. Daj si sı garáj xina ni sij nuguan' nāta' re' xi'ıj mánj." Daj gataj Señor gunünj. ¹⁹ Hué dan nı gataj man'anj: "Señor, ni'i ni sij sisi gatüj man'anj daran' ni nuhui, nı garıj man'anj ducuaga' daran' ni ngüi xuman ruhua ni'ı re'. Nı garı nne' xiráj ni sij nej. ²⁰ Nı ni'i ni sij sisi ngaa gayanj si-tun man'an Esteban huin sí' tsınj gui'yaj sun riān re' ga'mi sí' si-nuguan' man'an re', ngaa nı niquin' man'anj yu'uj daj. Nı ga'ue sisi dagahui' ni sij sí'. Nı da' dugumıj si-gan' ni tsınj dagahui' daj." Hué daj gatā gunun Señor. ²¹ Sanı gataj Señor: "Güij si a'nı gan'anj gan' re' rian ni ngüi man anéj chrej." Daj gataj Señor gunünj. —Gataj Pablo gunun ni tsınj nahuin yu' daj.

Pablo en manos del tribuno

²² Nı gunun ni ngüi si-nuguan' Pablo da' nuguan' daj. Sanı ngaa ga'mi sij xi'ı ni tsınj 'na' anéj chrej, nı gaxı'i ni sij gaguáj ni sij. Nı gataj ni sij: —Si gahui' naj tsınj nan. Sı ga'ue ga nı'na' sij rian xungüi mánj. —Hué daj gataj ni sij xi'ı Pablo.

²³ Nĩ rian aguáj ni sij nagunan' ni sij si-gan' ni sij dagaman' ni sij yo'ój yaj xata', ²⁴ hué dan nĩ ga'nin' snado huin achij sun sisiŋ nã'nij ni snado Pablo rian man ni sij. Nĩ gataj sí' sisiŋ gari ni sij nne' xiráj Pablo sisiŋ gataj Pablo un sin xĩ'i huin aguáj ni ngũĩ ni'i ni sij Pablo. ²⁵ Sanĩ ngaa guisĩj gumĩj ni sij ngã nniij, nĩ hua ruhua ni sij ga'ui' sij nne', ngaa nĩ nachĩnj snan'anj Pablo capitán niquin' daj. Nĩ gataj sí':

—Nĩcaj sun ni é re' ga'ui' re' nne' 'ngõ tsĩnj romano ní'. Nĩ achin si ga'ui' ni sij gaquin' xi'ĩ man'anj. —Daj gataj Pablo gunun capitán daj.

²⁶ Nĩ ngaa gunun capitán nuguan' daj, nĩ gan'anj ñata' snan'anj sij gunun snado huin achij daj. Nĩ gataj sij:

—Ga cuidado si gui'yáj re' si tsĩnj nan huin 'ngõ tsĩnj romano. —Daj gataj sij gunun snado huin achij daj.

²⁷ Ngaa nĩ gan'anj snado huin achij daj rian niquin' Pablo. Nĩ nachĩnj snan'anj sij. Nĩ gataj sij:

—Xanga' hué re' huin 'ngõ tsĩnj romano ní'. —Daj gataj sij.

—Huěj huin nánj. —Gataj Pablo.

²⁸ Ngaa nĩ gataj snado daj:

—Gutin' nĩn' ruhuáj san'anj da gahuĩnj tsĩnj romano. —Daj gataj sij.

Ngaa nĩ gataj Pablo:

—Huěj huin 'ngõ tsĩnj romano ga'ngã ni nánj an. —Daj gataj Pablo.

²⁹ Asĩj nĩ ni tsĩnj ruhua gari nne' xiráj Pablo, nĩ guxun ni sí' man'an sí'. Nĩ guxu'ui' snado huin achij daj si hua numĩj sij Pablo huin sí' 'ngõ tsĩnj romano.

Pablo ante el concilio

³⁰ Nĩ huin ruhua snado huin achij daj guini'i sij un sin xĩ'i huin a'mi gaquin' ni tsĩnj israelita rian xi'ĩ Pablo. Hué dan nĩ ango gui nĩ ga'nin' sij sun sisiŋ ñachi ni snado Pablo. Nĩ ga'nin' sij sun si ñahuin yu' ni chrej huin achij ngã daran' ni tsĩnj man junta nico. Ngaa nĩ guiri sij Pablo gani sij rian ni tsĩnj man junta nico daj.

23

¹ Ngaa nĩ ni'yaj sa' Pablo rian ni tsĩnj man junta daj. Nĩ gataj sij:

—Jnánj né', da acuan' nĩ nĩnanj sa' gui'yã rian Yan'anj. Nĩ nitaj gaquin' nun nimánj mánj. —Daj gataj Pablo.

² Hué dan nĩ ga'nin' Ananías sun rian ni tsĩnj niquin' nĩchrun' ngã Pablo sisiŋ ra'ui ra'a ni sí' du'ua Pablo. Nĩ Ananías huin chrej a'nin' rian ni chrej.

³ Ngaa nĩ gataj Pablo gunun sij:

—Ga'ui' Yan'anj man'án re' huin re' tsĩnj digya' yun'unj. Hué nné re' ñagui'yaj yyá re' si-nuguan'anj rún' a'nin' ley sun. Nĩ sisiŋ hué daj 'yáj re', ngaa nĩ un sin huin, nĩ a'nin' re' sun sisiŋ ga'ui' ni sij man'anj únj. Daj si sé daj a'nin' ley sun mánj. —Daj gataj Pablo.

⁴ Ngaa nĩ gataj ni tsĩnj niquin' xi'nĩj Pablo gunun sij:

—Hué tsĩnj nan huin chrej huin rian nĩn' rian Yan'anj. Ngaa nĩ un sin huin nĩ a'mi re' daj rian sí' únj. —Daj gataj ni sij gunun Pablo.

⁵ Ngaa nĩ gataj Pablo:

—Nun guini'inj sisiŋ chrej huin rian nĩn' huin sí' man jnánj. Daj si hua garun ni sij rian yanj asij hua ná: "Sĩ ga'mi quij né' ni'yaj né' tsĩnj nicaj sun rian ni dugui' né'." —Daj gataj Pablo gunun ni sij.

⁶ Ngaa n̄i xacaj sa' Pablo cuenta sisi da'aj ni sij huin tsínj saduceo. N̄i ango da'aj ni sij huin tsínj fariseo. Ngaa n̄i ga'mi nucua' Pablo rian ni tsínj man junta daj. N̄i gataj sij:

—Jnánj né', huēj huin tsínj fariseo. N̄i tsínj fariseo huin chrē nej. A'mi gaquin' ni sij riánj xi'í si xuman ruhuāj sisi ga'ue gāna'nij ni tsínj gahui'. —Daj gataj Pablo gunun ni sij.

⁷ Ngaa n̄i ngaa gataj Pablo nuguan' daj, n̄i gaxi'i gunun' ni tsínj fariseo nga ni tsínj saduceo. N̄i gura' da'aj hujj xi'nin' man'an ni sij. ⁸ Daj si ataj ni tsínj saduceo sisi nitaj si gāna'nij ni tsínj gahui'. N̄i ataj ni sij sisi nitaj ángel mánj. N̄i nitaj niman ni ngüi, ataj ni sij nej. San̄i ni tsínj fariseo xuman ruhua daran' ni nuguan' nan.

⁹ Ngaa n̄i gagúaj daran' ni sij. N̄i naxuman go'ngo ni tsínj digyán si-ley Yan'anj rian ni ngüi huin ni sí' tsínj fariseo. N̄i gataj ni sí':

—Nitaj si da'ui tsínj nan gaquin' ruhua únj mánj. Si ruhua, n̄i ga'mi 'ngo niman nga sij, asj ga'mi 'ngo ángel nga sij, si ruhua. S̄i gunún' nga Yan'anj mánj. —Daj gataj ni sij.

¹⁰ N̄i ducu gunun' ni tsínj man junta daj. Xi'í daj n̄i guxu'ui' snado huin achij daj sisi gutin' ni sij Pablo. Hué daj n̄i gaquínj sij ga'na' go'ngo ni snado guiri ni sí' Pablo scanij ni sij n̄icaj ni sí' gan'anj sí' chruhua hue' rian man ni sí'.

¹¹ N̄i ngaa guin̄i ango güi, n̄i narugüi' Señor rian Pablo. N̄i gataj Señor: —Ga nucua' niman re'. Daj si daj rún' ga'mi re' rian xi'ij rian ni tsínj man xuman' Jerusalén nan, n̄i hué daj ga'mi re' rian ni tsínj man xuman' Roma nej. —Daj gataj Señor gunun Pablo.

Complot contra Pablo

¹² Ango güi n̄i daga'mi dugüi' go'ngo ni tsínj israelita si dagahui' ni sij Pablo. N̄i gataj ni sij sisi s̄i guiri' ni sij dagahui' ni sij Pablo, ngaa n̄i ga'ue gui'yaj Yan'anj castigo ni sij. N̄i gataj ni sij sisi s̄i xa ni sij s̄i go'o ni sij da guiri' ni sij dagahui' ni sij sí'. N̄i guta' n̄ica yya ni sij sisi hua yya si a'mi ni sij.

¹³ N̄i gachin chra hujj xia ni tsínj daga'mi dugüi' daj.

¹⁴ Hué daj sij n̄i gan'anj ni tsínj daj rian ni chrej a'nin' nga ni tsínj huin achij nej. N̄i gataj ni sij:

—Hua guta' n̄ica yya ni únj sisi xa ni únj ngaa nun gunucua' ni únj dagahui' ni únj Pablo, n̄i ga'ue gui'yaj Yan'anj castigo ni únj. ¹⁵ Yyaj n̄i gachinj jni'yaj á re' nga ni tsínj man junta nico nan rian snado huin achij daj sisi guinicaj sij a'voj Pablo ga'na' sij rian án re'. N̄i gataj á re' sisi hua nian guini'i a ni é re' doj xi'í Pablo. N̄i ngaa achin guisij sij nan, n̄i a hua chrun ruhua únj dagahui' únj sij chruhua chrej. —Daj gataj ni tsínj daj.

¹⁶ San̄i gunun da'n̄ij xiga'uij Pablo xi'í gaquin' daj. Hué dan n̄i gan'anj sij gatúj sij rian man ni snado. N̄i nata' sij nuguan' daj gunun Pablo. ¹⁷ Ngaa n̄i gaquínj Pablo ga'na' 'ngo snado centurión, n̄i gataj sij:

—Guinicaj re' tsínj le nan gan'anj sij rian snado huin achij si hua 'ngo nuguan' nata' sij gunun sí'. —Daj gataj Pablo.

¹⁸ Ngaa n̄i nicaj centurión stucun' Pablo gan'anj sij rian snado huin achij daj. N̄i gataj sij:

—Gaquínj Pablo guisij man'anj rian sí' huin sí' tsínj nun ducuaga'. N̄i gachinj jni'yaj sí' sisi guinicā tsínj hua le nan ga'naj rián re' si hua 'ngo nuguan' nicaj sij nata' sij gunun re'. —Daj gataj centurión daj gunun snado huin achij.

19 Ngaa n̄i guida'a snado huin achij daj stucun' Pablo. N̄i gan'anj n̄ini nungüej sij nachínj snan'anj sí' man'an sij. N̄i gataj sí':

—N̄i un sin huin ruhuá re' gataj re' gunünj únj. —Daj gataj sí'.

20 Hué dan n̄i gataj stucun' Pablo:

—Hua daga'mi dugüi' ni tsínj israelita sisi gachinj jni'yaj ni sij rián re' n̄icaj re' Pablo gan'anj re' a'yoj rian junta nico. N̄i gataj ni sij sisi ruhua ni sij guini'i ni sij doj xi'í Pablo. 21 Sanj s̄i guxuman ruhuá re' si gataj ni sij si gachin chra huñj xia tsínj mán ana'uij huñ du'ua chrej. N̄i sisi xa ni sij go'o ni sij ngaa nun dagahui' ni sij Pablo, ngaa n̄i ga'ue guñ'yaj Yan'anj castigo ni sij, ataj ni sij. N̄i hua guta' n̄ica yya ni sij sisi hué daj guñ'yaj ni sij. N̄i yyaj man chrun ni sij ana'uij ni sij sisi ga'uej ruhuá re' nga si huin ruhua ni sij. —Daj gataj stucun' Pablo gunun snado huin achij.

22 Hué dan n̄i na'n̄ij snado daj sisi nan' stucun' Pablo ducua sij. N̄i ga'nin' sí' sun sisi s̄i nata' sij rian n̄i a 'ngö ni ngüi si ga'mi nungüej sij.

Pablo es enviado a Félix, el gobernador

23 Ngaa n̄i gaquñj snado huin achij daj sisi ga'na' huñj snado centurión. N̄i ga'nin' sij sun sisi ga chrun guñ'yaj nungüej sí' nga huñj ciento snado ga un n̄i nga hua'nij xia chi' snado guñtaj guayo nga ango huñj ciento snado guñicaj lanza gan'anj daran' ni sij xuman' Cesarea. 24 N̄i ga'nin' sij sun sisi guñ'yaj xugüi sij guayo guñtaj Pablo gan'anj sa' sí' rian gobernado guñaj Félix.

25 N̄i ga'n̄ij snado huin achij daj 'ngö yanj carta gan'anj-án' nga nungüej sij. N̄i gataj carta daj:

26 “Huéj huin Claudio Lisias. N̄i a'n̄i 'ngö carta nan huaj rián re' huín re' gobernado Félix 'ngö tsínj huin achij sa' n̄in' ruhua. Hua sa' nné re' n̄i'. 27 Cuan guida'a ni tsínj israelita tsínj nan. N̄i huaj dagahui' ni sij sí'. Sanj ngaa gunünj, n̄i gan'án nga ni snado. N̄i guxünj Pablo ra'a ni sij. N̄i hué daj guñyā si hué sí' huin tsínj romano. 28 N̄i gahuin ruhuaj guñi'ñj un sin xi'i huin a'ui' ni sij gaquin' sí'. Ngaa n̄i nicā gan'án rian junta rian man ni sij. 29 Hué dan n̄i guñi'ñj sisi xi'í si-ley man'an ni sij a'ui' ni sij gaquin' xi'í sí'. Sanj nitaj xi'í gahui' sí', ruhuaj aj. N̄i nitaj xi'í gunun sí' ducua'gaj nej. 30 Sanj ngaa gunünj sisi daga'mi dugüi' ni tsínj israelita si dagahui' ni sij sí', hué dan n̄i ga'n̄i guchi' sí' rián re'. N̄i ga'n̄i sun rian ni tsínj a'ui' gaquin' sisi guchi' ni sij ga'ui' ni sij gaquin' xi'í sí' rián re'.” Hué daj gataj yanj ga'n̄ij snado huin achij daj rian gobernado.

31 N̄i daj rún' ga'nin' snado huin achij sun, n̄i nicaj ni snado Pablo gan'anj ni sij ne' n̄i da' xuman' Antipatris. 32 Ango güi n̄i dunáj ni sij ni snado taj guayo gan'anj ni sí' nga Pablo. N̄i nanicaj ni sij hue' rian man ni sij.

33 Ngaa guis̄ij ni snado taj guayo xuman' Cesarea, n̄i ga'ui' ni sij carta ra'a gobernado. N̄i naga'ui' ni sij Pablo ra'a sí' nej. 34 N̄i ngaa guis̄ij gaya gobernado yanj carta daj, n̄i nachínj snan'anj sij n̄i a 'na' Pablo. N̄i ngaa gunun sij sisi estado Cilicia 'na' Pablo 35 ni gataj sij:

—Ngaa guxuman ni tsínj a'ui' gaquin' xi'í re', ngaa n̄i gunünj si-nuguan' re'. —Daj gataj gobernado gunun Pablo.

Hué dan n̄i ga'nin' sij sun sisi dugumi ni snado man'an Pablo rian si-palacio rey guñaj Herodes.

¹ Nĭ ngaa gachin un'un' gŭi, nĭ guxuman chrej a'nin' xuman' Cesarea huin sĭ' Ananĭas ngā DOJ ni tsĭnj huin achij nej, ngā 'ngō tsĭnj a'mi nataj gu'naj sĭ' Tértulo. Nĭ hué ni tsĭnj daj gan'anj rian gobernado sĭsĭ ga'ui' ni sĭj gaquin' xi'ĭ Pablo. ² Ngaa nĭ nicaj ni sĭj ga'na' sĭj Pablo. Nĭ gaxĭ'i ga'ui' Tértulo gaquin' xi'ĭ sĭ'. Nĭ gataj sĭj gunun gobernado Félix:

—Hué man'án re' huin gobernado. Nĭ guruhua man'án re' sĭsĭ hua dĭn'inj ruhua xánj únj. Nĭ nahuin 'ueé mán sa' únj xánj únj 'yaj si ni'ĭ sa' man'án re'. ³ Daran' ni yu'uj, nĭ nĭnanj huin niā' ruhua únj ngā sinduj gui'yaj man'án re' rian únj huín re' Félix tsĭnj sa' nĭn' ruhua. ⁴ Nĭ rĭan hua chruj rián re', nĭ nitaj si huin ruhuāj ga'mi xacánj gunun re'. Ngaa nĭ guĭ'yáj re' sinduj gunun sa' re' ga'mi chre' ni únj.

⁵ 'Hué dan nĭ xacaj ni únj cuenta sĭsĭ tsĭnj nan huin 'ngō tsĭnj letu nĭn' ruhua. Nĭ unun' ni dugŭi' ni tsĭnj israelita nne nĭn' gachra' chruhua xungŭi, 'yaj sĭj nej. Nĭ hué sĭj huin tsĭnj chra' rian ni tsĭnj nazareno nej. ⁶ Nĭ guĭ'yaj xi'ĭ sĭj chruhua nuhui nico, ruhua sĭj. Xi'ĭ daj nĭ guida'a ni únj man'an sĭj. Daj si ruhua ni únj nagui'yaj yya únj xi'ĭ sĭj rŭn' ataj si-ley únj. ⁷ Sanĭ ga'na' snado huin achij gu'naj Lisias. Nĭ ga'na' sĭ', nĭ guxun nĭn' ruhua sĭ' tsĭnj nan ra'a únj. ⁸ Nĭ ga'nin' sĭ' sun rian ni tsĭnj huin ruhua ga'ui' gaquin' xi'ĭ tsĭnj nan sĭsĭ ga'na' ni sĭ' rian man'án re'. Nĭ ngaa nagui'yaj yyá re' xi'ĭ sĭj, nĭ ga'ue gara da'nga' ruhuá re' un sin xi'ĭ huin a'ui' únj gaquin' xi'ĭ sĭj rian man'án re'. —Daj gataj tsĭnj gu'naj Tértulo gunun gobernado.

⁹ Nĭ uyan ga'mi ango ni tsĭnj gataj ni sĭj sĭsĭ hua yya si-nuguan' Tértulo.

¹⁰ Ngaa nĭ digyán ra'a gobernado sĭsĭ ga'ue ga'mi Pablo. Ngaa nĭ gataj sĭ':

—Ni'inj sĭsĭ sĭj ga'ĭ yo' nagui'yaj yyá re' rian ni tsĭnj man xánj únj. Xi'ĭ daj huin niā' ruhuāj ga'mi xi'ĭ man'ánj rián re'. ¹¹ Ga'ue gara da'nga' ruhuá re' si da sĭj xuhuij gŭi asĭj guisi xuman' Jerusalén ga'mi sa'áj rian Yan'anj xānga'.

¹² 'Nĭ nun nari' ni tsĭnj israelita gunŭnj ngā nĭ a' 'ngō ngŭi mánj. Nĭ nun guĭ'yā si ga'man ruhua ni ngŭi chruhua nuhui nico ngā chruhua ango hue' digui'yun únj si-nuguan' Moisés mánj. Nĭ nitaj si dugunŭnj ni ngŭi chruhua cayu mánj. ¹³ Nĭ na'ue guĭri' ruhua ni sĭj sĭsĭ da'uĭj gaquin' daj rŭn' a'ui' ni sĭj gaquin' xi'ĭj.

¹⁴ 'Sanĭ gataj yyáj rián re' sĭsĭ hua yya nicōj Yan'anj xānga' huin Yan'anj guinico' ni xi' únj. Nĭ ataj ni sĭj sĭsĭ chrej xi'ĭ huin chrej achéj ni únj. Sanĭ xuman ruhuāj daran' si hua nĭca 'na' rian si-ley Moisés ngā si garun ni tsĭnj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asĭj hua ná. ¹⁵ Nĭ uyan ana'uĭj man'ánj ngā ni tsĭnj israelita sĭsĭ gāna'nĭj ni níman, guĭ'yaj Yan'anj huin ni tsĭnj sa' ngā ni tsĭnj sé si sa' aj. ¹⁶ Xi'ĭ daj ya'yoj nĭ hua cuidadōj si ga sa' nimánj rian Yan'anj ngā rian ni ngŭi nej.

¹⁷ 'Ngaa gachin ga'ĭ yo', nĭ gahuin ruhuāj nanicā xān guĭ'yā caridad rian ni ngŭi niqŭi, nĭ ga'uĭj ofrenda rian Yan'anj nej. ¹⁸ Nĭ hué daj guĭ'yā ngaa nari' ni sĭj man'ánj chruhua nuhui nico. Nĭ hua gahuin sa'áj rian Yan'anj daj rŭn' a'nin' ley sun rian únj. Nĭ nitaj nico ni tsĭnj guimán ngāj mánj. Nĭ nun gunun' ni tsĭnj mán, guĭ'yā mánj. Nĭ ni tsĭnj nari' yŭnj, nĭ 'na' ni sĭ' estado Asia. ¹⁹ Hué ni tsĭnj daj hua niān ga'na' rián re' ga'mi gaquin' ni sĭj sĭsĭ hua si da'uĭj rian ni sĭj. ²⁰ Nĭ sĭsĭ nitaj, ngaa nĭ gataj ni tsĭnj mán nan sĭsĭ nari' ni sĭj 'ngō gaquin' guĭ'yā, ngaa niqŭinj rian junta nico rian ni

tsínj israelita. ²¹ Ní' xanga' sísí guí'yá gaquin' nгаа gaguā scanij ni sij sísí xuman ruhuāj, sísí gāna'nij ni niman gahui'. Xi'í daj ga'ui' ni sij gaquin' riānj, si ruhuaj. —Daj gataj Pablo gunun gobernado.

²² Ní nгаа gunun tsínj gu'naj Félix nuguan' daj, ní duna acuan' sí' nuguan' daj. Daj si ni'í sa' sij xi'í si-dücyanj Jesucristo. Ní gataj sij:

—Asa' ga'na' snado huin achij gu'naj Lisias, ní gānahuij guini'inj si-gaquin' ni é re' aj. —Daj gataj Félix.

²³ Ní ga'nin' sij sun rian snado centurión sísí dugumi ni snado Pablo. Sanj si dugumi ran ni sí'. Ní gataj sij sísí gā'ue ga'na' ni dugüi' Pablo chřacıj ni sí' man'an sij.

²⁴ Ní nгаа gachin doj güi, ní guisj tsínj gu'naj Félix nгаа niçā sij gu'naj Drusila huin ún' yun'unj israelita. Ní ga'nin' Félix sun sísí gaquinj ni sij ga'na' Pablo rian sij. Ní gunun sij si gataj Pablo xi'í si xuman ruhua sí' ni'í sí' Jesucristo. ²⁵ Ní ga'mi Pablo xi'í si hua niān gu'yaj niçā né' si-dücyanj né'. Ní hua niān dugumi né' man'an né' gu'yaj sa' né'. Ní ga'mi sij xi'í si gu'yaj yya Yan'anj daran' ni gaquin' nгаа gānahuij xungüi. Hué dan ní guxu'ui' Félix, ní gataj sij:

—Güij nan' re'. Nгаа hua ní'nij riānj, ní gaquinj yünj ga'na' re' aj. —Daj gataj Félix gunun Pablo.

²⁶ Ní gahuin ruhua Félix sísí gā'ui' Pablo san'anj ra'a sij sísí nā'nij ra'a sij sí'. Xi'í daj ní niçō' huaj gaquinj sij ga'na' sí' ga'mi sí' nгаа sij.

²⁷ Ní nгаа gachin hujj yo', ní nun guę Pablo ducuağā'. Nгаа ní gahui Félix gobernado. Ní ganatúj tsínj gu'naj Porcio Festo rian sij. Ní nun ga'nij ra'a Félix Pablo si huin ruhua sij gu'yaj sij sinduj rian ni tsínj israelita.

25

Pablo apela a César

¹ Ní guisj hua'nij güi gatúj Festo gobernado, ní gahui sij xuman' Cesarea gan'anj sij xuman' Jerusalén. ² Yu'uj daj, ní ga'mi gaquin' ni chrej a'nin' nгаа ni tsínj huin achij scanij ni tsínj israelita xi'í Pablo rian Festo. ³ Ní nin' ruhua gachínj jni'yaj ni sij sísí gu'yaj sí' sinduj gā'nin' sí' sun ga'na' Pablo xuman' Jerusalén. Ní hua daga'mi dugüi' ni sij sísí dagahui' ni sij chrej Pablo. ⁴ Sanj gataj Festo sísí hua guę dugumi ni snado Pablo xuman' Cesarea. Ní gani ruhua sij nanicaj rá'yanj sij xuman' daj, gataj sij. ⁵ Nгаа ní gataj Festo:

—Gā'ue gān'anj ni tsínj nicaj sun mán scanij ni é re' ngāj xuman' Cesarea. Ní sísí hua yya da'ui tsínj daj gaquin', nгаа ní gā'ue gā'mi gaquin' ni é re' xi'í sij yu'uj daj. —Hué daj gataj Festo.

⁶ Ní gahuin ran Festo 'ngō si itünj chi' güi xuman' Jerusalén. Nгаа ní nanicaj sij gan'anj sij xuman' Cesarea. Ango güi natúj sij gane sij ducuasun. Ní ga'nin' sij sun sísí gā'na' Pablo rian sij. ⁷ Ní nгаа gatúj Pablo chruhua ducuasun, ní ganicaj ni tsínj israelita 'nā' Jerusalén xi'nij sij. Ní ducu ga'ui' ni sí' gaquin' Pablo. Sanj nun gā'ue digyān yya ni sí' sísí xanga' gu'yaj sij ni gaquin' daj. ⁸ Nгаа ní gataj Pablo xi'í man'an sij:

—Nitaj gaquin' guí'yā nгаа si-ley ni tsínj israelita, ní nгаа nuhui nico nej, ní nгаа rey gu'naj César mánj. —Daj gataj Pablo gunun Festo.

⁹ Ní rian huin ruhua Festo gu'yaj sij sinduj rian ni tsínj israelita, nгаа ní nachínj snan'anj sij Pablo. Ní gataj sij:

—Huin ruhuá re' gan'anj re' Jerusalén sisi da' mánj gui'yaj yyāj xi'í re' ní'. —Daj gataj Festo.

¹⁰ Sanj gataj Pablo:

—Huēj niquin' nan rián re' huín re' tsínj nicaj sun, gui'yaj rey gu'naj César. Nj hué nan hua niān gahuin yya xi'íj. Ni'í sa' man'án re' sisi nitaj si gui'yā gaquin' rian ni tsínj israelita mánj. ¹¹ Sisi hua yya gui'yā 'ngō gaquin' xxi, nj hua niān gahuíj xi'í gaquin' daj. Nj ga'ue gahuíj nánj. Sanj sisi nitaj si hua yya gui'yā gaquin' daj rún' a'mi gaquin' ni sij xi'íj, ngaa nj nitaj chrej huaj si naga'ui' yun man'án re' yūnj ra'a ni tsínj israelita mánj. Hué dan ni achínj jni'yā rián re' sisi man'an rey César gui'yaj yya xi'íj. —Daj gataj Pablo gunun Festo.

¹² Hué dan nj ngaa guisíj ga'mi Festo nga ni tsínj a'ui' chrej rian sij, nj gataj sij:

—Xi'í si achínj jni'yáj re' sisi gui'yaj yya rey César xi'í re', ngaa nj gan'anj re' rian sí'. —Daj gataj Festo.

Pablo ante Agripa y Berenice

¹³ Ngaa gachin doj güi, nj gan'anj rey gu'naj Agripa nga yun'unj gu'naj Berenice xuman' Cesarea gan'anj ni'yaj nungüej xiga'uij sij rian nne Festo.

¹⁴ Nj rian gane nungüej xiga'uij sij ga'í güi nga Festo, nj nata' Festo rian rey daj xi'í Pablo. Nj gataj sij:

—Duna tsínj gu'naj Félix tsínj nan dugumi ni snado. ¹⁵ Nj ngaa gan'án xuman' Jerusalén, nj gui'yaj fuerza ni chrej a'nin' nga ni tsínj huin achij rian ni tsínj israelita xi'í Pablo, gachínj ni sí' sisi dagahui' ni snado Pablo, gui'yā. ¹⁶ Nj gatā gunun ni sij sisi nitaj si hua si-chrej ni únj ni tsínj romano si naga'ui' únj 'ngō tsínj da'ui gaquin' gahui' sí' ngaa achin ga'mi sí' xi'í man'an sí' rian ni tsínj ga'mi gaquin' xi'í sí'.

¹⁷ Xi'í daj ngaa ga'na' ni sij nan, nj nun gahuin ránj mánj. Sanj ango güi ganatúj ganēj ducuasun. Nj gaquín ga'na' tsínj daj. ¹⁸ Nj ngaa niquin' ni tsínj ga'na' ga'ui' gaquin' daj, sanj nini hua gaquin' ga'ui' ni sij xi'í sí' daj gani ruhuāj. ¹⁹ Urin si xi'i unun' ni sij huin xi'í daj nico' ni sij ducúanj ni sij nga 'ngō tsínj gahui' gu'naj Jesús. Nj ataj Pablo sisi hua ni'na' sí'.

²⁰ Nj rian nun ri' ruhuāj si gui'yā nga nuguan' daj, nj nachínj snan'án Pablo sisi huin ruhua sij gan'anj sij xuman' Jerusalén, nj da' mánj gui'yaj yyāj xi'í sij. ²¹ Sanj gachínj jni'yaj Pablo riānj sisi gui'yaj yya rey gu'naj Augusto César xi'í sij. Hué dan nj ga'nij sun sisi ga'ue dugumi ni snado sí' da ga'nij man'ánj gan'anj sí' rian rey daj. —Daj gataj Festo gunun rey Agripa.

²² Ngaa nj gataj rey Agripa gunun Festo:

—Huin ruhua man'ánj guntúnj nuguan' gataj tsínj da aj. —Daj gataj sij. Ngaa nj:

—A'yoj gunun re' ga'mi sij nánj. —Daj gataj Festo.

²³ Ngaa nj ango güi nj guxuman rey Agripa nga yun'unj gu'naj Berenice ducuasun. Nj sa' nin' ruhua nungüej xiga'uij sij gatúj sij nga ni snado huin achij nga ni tsínj huin achij man xuman' daj. Ngaa nj ga'nin' Festo sun sisi ga'na' Pablo rian ni sij, gui'yaj ni snado. ²⁴ Nj ngaa gatúj Pablo, nj gataj Festo gunun Agripa:

—Gunun re' rey Agripa nga ni tsínj huin achij mán nahuin yu' nan nga ni únj. Hué tsínj nan huin Pablo 'na' rian ni é re'. Nj daran' ni tsínj israelita man xuman' Jerusalén nga xuman' Cesarea nan, nj ga'na' ni sij riānj. Nj

nun duna ni sij si gaguáj ni sij gataj ni sij sísí sî ga'ue gâ nî'na' doj Pablo mánj. ²⁵ Sanî xacaj man'anj cuenta sísí nitaj 'ngo si gui'yaj sij sísí gahui' sij mánj. Sanî gachínj jni'yaj sij riánj sísí gui'yaj yya rey Augusto xi'í sij. Ngaa nî gani ruhuāj ga'nî gan'anj sij rian sí'. ²⁶ Sanî rjan nun ri' ruhuāj un nuguan' garünj huaj rian rey xi'í tsínj nan, ngaa nî ga'na' sí' rian ni é re' nga rian man'an re' huín re' rey Agripa, gui'yâ. Hué dan nî ngaa guísij xacaj sa' né' cuenta xi'í sí', ngaa nî nari'tj 'ngo nuguan' ga'ue garünj rian yanj xi'í sí'. ²⁷ Daj si ani ruhuāj sísí nitaj si ní'yanj ga'nî gan'anj 'ngo tsínj dugumi ni snado rian rey César, nî nun gatâ gunun sij un sin xî'i huin a'ui' ni sij gaquin' xi'í sí'. —Daj gataj Festo gunun ni sij.

26

Defensa de Pablo ante Agripa

¹ Hué dan nî gataj rey Agripa gunun Pablo:

—Ga'ue ga'mi re' xi'í man'an re'. —Daj gataj sij.

Ngaa nî nachica Pablo ra'a sij, nî gaxî'i sij ga'mi sij xi'í man'an sij. Nî gataj sij:

² —Huín nîa' ruhuāj ga'ue ga'mi rián re' huín re' rey Agripa xi'í daran' ni nuguan' a'ui' ni tsínj israelita gaquin' xi'tj. ³ Nî ni'i man'an re' daran' si-ducuanj ni tsínj israelita ngâ daran' nuguan' unun' ni dugüi' ni únj. Ngaa nî achínj jni'yâ rián re' sísí gahuín nînaj nimán re' gunun re' nuguan' a'mi aj.

Vida anterior de Pablo

⁴ Ni'i daran' ni tsínj israelita daj gui'yâ ngaa ganěj scanij ni sij xuman' Jerusalén asij ngaa hua lē. ⁵ Nî sísí ga'uej ruhua ni sij, nî ga'ue na'ta' ni sij sísí tsínj fariseo huínj. Nî nîca nico' ni únj si-ducuanj ni únj daj nga ango ni sij. ⁶ Yyaj nî ga'ui' ni tsínj israelita gaquin' riánj. Nî niquínj rian ducuasun nan xi'í si gahuín yya ruhuāj sísí gui'yaj sa' Yan'anj nga ni únj nî gataj yya Yan'anj gunun ni xi únj. ⁷ Nî xuhuij xi'nin' huín ni únj ni tsínj israelita. Nî gahuín yya ruhua ni únj sísí gui'yaj sa' Yan'anj nga únj daj rún' gataj yya sij gunun ni xi ni únj. Xi'í daj nugüi nîgan' unánj guitsi únj rian Yan'anj. Nî xi'í si hué daj gahuín yya ruhua únj, nî a'ui' ni tsínj israelita gaquin' xi'tj, atâ gunun re' huín re' rey Agripa. ⁸ Nî un sin huín nî nun xuman ruhua â re' sísí ga'ue gâna'nij ni níman, gui'yaj Yan'anj únj.

Pablo, el perseguidor

⁹ Asij sini yan, nî gani ruhuāj gunünj nga ni tsínj nico' Jesús huín tsínj 'na' xuman' Nazaret. ¹⁰ Nî hué daj gui'yâ riqui xuman' Jerusalén. Nî riqui ni chrej a'nin' permiso sísí garij man'anj ducuağa' nico ni ngüi sa' xuman ruhua ni'i Jesús. Nî hua nîca ruhuāj sísí dagahui' ni sij nej. ¹¹ Nî guisîj ga'î gui'yâ castigo ni ngüi xuman ruhua daj. Nî hué daj gui'yâ daran' si-nuhui ni sij. Nî gui'yaj fuerzâj sísí ga'mi quij ni sij xi'í Jesús. Nî ducu ga'man ruhuāj guini'yâ ni sij xi'í daj. Nî guinicōj guisî da' xánj ni tsínj 'na' anéj chrej.

Pablo relata su conversión

¹² Ngaa nî hué daj gui'yâ. Nî 'ngo güi gachē gan'an xuman' Damasco. Nî hua riqui ni chrej a'nin' sun riánj gataj ni sij sísí da'nga' daj gui'yâ. ¹³ Ngaa nî gunun sa' re' nuguan' ga'mi huín re' rey. Ngaa huâ gaxuj chrej xuman' Damasco, nî guini'inj 'ngo yan'an guixiguin xata'. Nî xiguin sa' nî'n'

ruhuaj si xiguñ güi. Nì guixiguñ ganicaj yūnj xi'nī rian huaj ni dugüi' ni únj. ¹⁴ Nì guinij daran' únj rian yo'ój. Nì gunünj ga'mi 'ngo tsínj ga'mi snánj hebreo. Nì gataj sí: "Saulo, Saulo, ùn sin huin nì chran' yun'únj re' yūnj únj. Nì 'yaj man'án re' sayun man'án re'. Rún' 'yaj sicuj ngaa a'ui' xuj canj rian chrun chra sia da' 'yáj re' nánj." Daj gataj sí' gunünj. ¹⁵ Ngaa nì gatá gunun sij: "Nì ùn tsínj huín re', Señor." Daj gatá gunun sij.

'Nì gataj Señor: "Huéj huin Jesús huin si chran' yun'únj so'. ¹⁶ Sanj načica so', nì gani so' dacój so'. Daj si gurugüi' man'anj rian man'án so' sisi gui'yaj sun so' riánj. Nì gui'yā sisi gahuin so' 'ngo tsínj ñata' rian ni ngüi' si guini'i so' yyaj nga si digyānj rián so' ni güi gā'na' nej. ¹⁷ Nì načā so' rian ni tsínj israelita nga rian ni tsínj 'na' anéj chrej nej. Nì a'nī gan'anj man'án so' rian ni sí'. ¹⁸ Ngaa nì ñaxiguin rian ni sij, gui'yáj so' sisi sī gachéj ni sij rian rumi' hua. Sanj gache ni sij rian xiguñ yan'an. Nì sī guinicaj sichre Satanás fuerza rian ni sij ga mánj. Sanj gujnico' ni sij Yan'anj xānga' aj. Nì guxuman ruhua ni sij nì'yaj ni sij man'anj, gui'yáj so'. Ngaa nì guinicaj Yan'anj 'ngo niman nico rian si-gaquin' ni sij. Nì gane ni sij scanj ni ngüi' hua sa' chruhua niman rian Yan'anj xi'í si xuman ruhua ni sij ni'i ni sij yūnj." Daj gataj Jesús gunünj.

¹⁹ Hué daj nì natāj gunun re' huín re' rey gu'naj Agripa sisi dagahuñj nuguan' ga'na' xata' daj. ²⁰ Asij sini nì natāj si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi' man xuman' Damasco. Ngaa nì gachin xuman' Jerusalén nga daran' ni xuman' ngaj estado Judea nej. Nì hué daj gan'án rian ni ngüi' 'na' anéj chrej nej. Nì ga'mi si-nuguan' Yan'anj rian ni sij sisi ñani ruhua ni sij xi'í si-gaquin' ni sij. Nì ñanico' ni sij Yan'anj xānga'. Nì gui'yaj sa' ni sij digyán ni sij sisi hua yya nanicaj ruhua ni sij xi'í si-gaquin' ni sij. ²¹ Xi'í nuguan' da huin, nì guida'a ni tsínj israelita yūnj chruhua nuhui nico. Nì ruhua ni sij dagahui' sij man'anj.

²² 'Sanj chracuij Yan'anj man'anj. Nì da yyaj hua ñica ruhuāj achē a'mī si-nuguan' Yan'anj rian ni tsínj nasinunj nga ni tsínj huin rian nej. Nì daran' nuguan' digyānj rian ni ngüi' huin 'ngo gué nga nuguan' ga'mi ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná nga si ga'mi Moisés nej. Nì gataj sini ni sij daj gahuin ni güi gā'na'. ²³ Nì gataj ni sí' sisi hua ñan guiran' Cristo sayun. Sanj guisij gahui' sij, nì hué sij gahuin tsínj gāna'nij sini yan. Nì ga'mi sij nuguan' sa' xi'í yan'an xiguñ rian ni ngüi' israelita nga rian ni ngüi' 'na' anéj chrej nej. —Daj gataj Pablo gunun rey Agripa.

Pablo insta a Agripa a que crea

²⁴ Nì ngaa ga'mi Pablo ni nuguan' daj xi'í man'an sij, ngaa nì gaguáj Festo, gataj sí' gunun sij:

—Si sinúnj so' nan, Pablo. Gachin digui'yún so' yanj, nì nanica disinún so' aj. —Daj gataj Festo.

²⁵ Sanj gataj Pablo:

—Sé si sinún mánj a'mī gunun re' huín re' 'ngo tsínj huin achij. Sanj nuguan' a'mī nan huin nuguan' sīca' yya nga nuguan' xānga' nej. ²⁶ Nì ni'í sa' rey daran' ni nuguan' nan. Xi'í daj nitaj si xu'uñj a'mī rian sí' si xānga' yyāj sisi ni'í sí' daran' ni nuguan' nan. Daj si nitaj si hua huñ ni nuguan' nan mánj. —Daj gataj Pablo.

²⁷ Ngaa nì gataj Pablo rian rey Agripa:

—Hué re' huin rey Agripa. Nî xuman ruhuá re' si-nuguan' ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná ní'. Ni'inj sisi xuman ruhuá re' aj. —Daj gataj Pablo gunun rey Agripa.

²⁸ Hué dan nî gataj Agripa:

—Doj achin nî gahuin 'ngo tsínj guñico' Cristo, ruhuá re' aj. —Daj gataj rey Agripa.

²⁹ Ngaa nî gataj Pablo:

—Ga'ue si doj si nico nej, nî sé urín re', sanî ruhua Yan'anj si daran' ni tsínj man nahuin yu' unun nan gahuin a ni é re' daj rún' huin man'anj. Urin si nun huin ruhuá si ganumi cadena ni é re' mánj. —Daj gataj Pablo gunun ni sij.

³⁰ Nî ngaa guisij ga'mi Pablo, nî naxuman rey nga gobernado nej, nga Berenice nej, daran' ni tsínj nahuin yu' da nej. ³¹ Nî gan'anj nîni ni sij ga'mi dugüi' ni sij xi'í nuguan' daj. Nî gataj ni man'an ni sij:

—Nitaj si gui'yaj tsínj daj gaquin' si gahui' sí' mánj. Nî nitaj gaquin' gui'yaj sí' si gunun sí' ducuaga' nej. —Daj gataj ni sij rian dugüi' ni sij.

³² Nî gataj rey Agripa gunun Festo:

—Sisî nun gachin jni'yaj tsínj daj gan'anj sij rian rey romano, nî ga'ue na'nij ro'ó' sij gan'anj sij.

27

Pablo es enviado a Roma

¹ Hué dan nî gani ruhua ni sij ga'nij ni sij Pablo gan'anj sí' estado Italia. Nî naga'ui' ni sij Pablo nga ango ni tsínj nun ducuaga' ra'a 'ngo capitán gu'naj Julio. Nî nne capitán daj batallón gu'naj Augusta. ² Nî guida'a ni únj 'ngo riq achéj rian nnee 'na' xuman' Adramitio si hua chrun gahui-í' gan'anj-án' ni xuman' ngaj du'ua estado Asia nîchrun' du'ua nnee yan'anj. Ngaa ni gahui únj gan'anj únj nga tsínj gu'naj Aristarco 'na' sí' xuman' Tesalónica huin-in' estado Macedonia. ³ Ango güi guisij ni únj xuman' Sidón. Nî gui'yaj 'ueé capitán gu'naj Julio rian Pablo si ga'ui' sí' permiso sisi gan'anj nî'yaj Pablo rian man ni dugüi' sí'. Ngaa nî ga'ui' ni sí' si achin rian Pablo aj.

⁴ Nî gahui ni únj xuman' Sidón. Nî huaj riq daj ne' ra'a sa' ni únj 'ngo yu'uj gu'naj Chipre. Nî hué daj gui'yaj ni únj si a'ui' nane rian ni únj.

⁵ Ngaa nî gachin ni únj dani nnee yan'anj rian hua nîchrun' estado Cilicia nga estado Panfila nej. Nî guisij ni únj xuman' Mira huin-in' estado Licia.

⁶ Nî yu'uj daj nari' capitán 'ngo riq 'na' xuman' Alejandría hua-á' estado Italia. Nî gatúj ni únj chruhua riq daj, gui'yaj capitán. ⁷ Hué dan nî ga'j güi gan'anj ni únj nanaj. Nî ga'ui' sun únj guisij únj nîchrun' rian ngaj xuman' Gnido. Nî rian hua a'ui' gué nane rian ni únj, nî gachin únj rian ngaj xuman' gu'naj Salmón. Nî ngaa guisij ni únj yo'ój gu'naj Creta, nî nanicaj ni únj gachin únj ne' rucu Creta. ⁸ Nî ga'ui' sun únj gan'anj únj nîchrun' du'ua yo'ój daj. Ngaa nî guisij únj 'ngo xuman' ngaj du'ua nnee yan'anj gu'naj-á' Buenos Puertos. Nî nîchrun' ngaj xuman' Lasea.

⁹ Nî guere' ga'j güi huaj ni únj. Nî hua yaij gachin únj rian nnee yan'anj si hua gahuin nîchrun' gahuin nuhuij. Nî hua gachin gui'yanj ngaa gui'yaj ni tsínj israelita ayuno. Xi'í daj nî ga'ui' Pablo chrej rian ni sij. ¹⁰ Nî gataj sí':

—Jnánj né', ani ruhuāj sisi hua yaij gān'anj né' nga riō nan. Nj gā ni'ya rasun nga riō, si ruhuaj. Nj hua yaij sisi gahui' doj né' nej. —Daj gataj Pablo.

¹¹ Sanj guxuman ruhua centurión si gataj tsínj duguáj nga tsínj si'yaj daj nga si gataj Pablo. ¹² Nj rian nitaj si hua sa' guitaj riō yu'uj daj güenda yahuñ nuhuj huin, nj gani ruhua nico ni sij sisi ga'ue gān'anj ni sij xuman' Fenice guisij ni sij, si ruhuaj. Nj Fenice huin 'ngo xuman' ngaj chruhua yo'ój Creta. Nj aránj quij ne' rian atúj güi. Nj gani ruhua ni sij sisi gane ni sij yu'uj daj ni yahuñ nuhuj.

La tempestad en el mar

¹³ Ngaa nj gaxi'i ga'ui' nanaj 'ngo nane 'na' ne' sur. Hué dan nj gani ruhua ni sij sisi ga'ue gān'anj ni sij. Ngaa nj gān'anj ni sij huaj nīchrun' ni sij du'ua yo'ój Creta. ¹⁴ Sanj ngaa gachin doj, nj ga'ui' 'ngo nane nucuaaj xxi. Nj 'na' nane daj ne' sīj güi nga ne' xichraj nej. Nj gū'naj nane daj Euroclidón. Nj ducu ga'ui' nane daj rian riō. ¹⁵ Táj yaco yun riō daj rian nnee, gui'yaj nane nucuaaj daj. Nj rian nun ga'ue gunucuaaj únj gān'anj riō daj ne' rian a'ui' nane, hué dan nj ga'nin' ruhua ni únj gān'anj riō nga nane. ¹⁶ Nj gachin ni únj ne' rucu 'ngo yu'uj ngaj dani nnee yan'anj gū'naj-á' Claua rian nitaj si a'ui' nucuaaj nane. Nj ga'ui' sun nin' ruhua ni únj nagui'yaj ran ni únj angō riō le'ej huaj nga ni únj. Nj riō daj ni'yanj güenda ganani ni ngüi. ¹⁷ Nj ngaa guisij dagahui ni sij riō le'ej daj ga'nij ni sij chruhua riō xxi, ngaa nj gudutáj ni sij reta mmánj xiráj riō xxi daj nagui'yaj ran ni sij. Nj rian xu'ui' ni sij sisi gagan' riō rian ngaj yo'ój chru riqi nnee 'ngo yu'uj gū'naj Sirte, nj dinij ni sij atsiñ manta nico 'xata' chra riō. Nj ga'nin' ruhua ni sij sisi nicaj nane gān'anj riō daj.

¹⁸ Angō güi nj hua gue nucuaaj niquin' nane. Xi'í daj nj gaxi'i ni sij guere'ej ni sij ni rasun ata riō daj chruhua nnee yan'anj. ¹⁹ Nj güi huaj'nij, nj guere'ej ra'a man'an ni únj ni rasun chruhua nnee yan'anj huin ni rasun garasun ni sij chruhua riō daj. ²⁰ Nj guisij ga'j güi nun rugüi' güi nga yati' guini' ni únj. Nj hua gue nucuaaj niquin' nane. Xi'í daj nj gani ruhua ni únj sisi gā ni'ya ni únj. ²¹ Nj ngaa guisij ga'j güi huin nitaj si xa ni únj chra, ngaa nj naxuman Pablo scanij ni sí'. Nj gataj sij:

—Jnánj né', sa' huin si nun gunun ni é re' si-nuguan' man'anj. Nj sj gahui ni é re' yo'ój Creta. Ngaa nj sj guiran' né' sayun nan mánj. Nj sj ga ni'ya ni rasun nej mánj. ²² Yyaj nj gunun a ni é re' chrej naga'ui' man'anj rian án re'. Nj atā gunun a ni é re' sisi nagui'yaj niā' á re' niman án re'. Daj si sj gahui' nj á 'ngo a ni é re' mánj. Urin riō gā ni'ya nánj. ²³ Nj ne' nj gurugüi' 'ngo ángel ga'nij Yan'anj gā'na' riánj. Nj nicōj Yan'anj xanga'. Nj unánj guitsij rian Yan'anj nej. ²⁴ Nj gataj ángel gunünj: "Pablo, sj guxu'ui' re' mánj. Daj si hua nian si guñiquín' re' rian rey gu'naj César. Nj gu'yaj Yan'anj si nani daran' ni tsínj man chruhua riō nga re'." Hué daj gataj ángel gunünj. ²⁵ Xi'í daj nagui'yaj niā' á re' niman án re' huin in re' jnánj né'. Daj si xuman ruhuāj ni'Inj Yan'anj xanga'. Nj gahuin yya ruhuāj sisi daj rún' gataj ángel, nj da'nga' daj gahuin. ²⁶ Sanj hua nian si guere' riō du'ua 'ngo yu'uj ngaj dani nnee yan'anj. —Daj gataj Pablo gunun ni sij.

²⁷ Hué dan nj guisij xinun' güi huaj ni únj rian nnee yan'anj gū'naj Adriático. Nj da'aj yan', nj gani ruhua ni tsínj 'yaj sun chruhua riō sisi huaj guisij riō daj du'ua 'ngo yo'ój. ²⁸ Ngaa nj dinij ni sij 'ngo nne' chruhua nnee daj guiriun ni sij undaj metro nicaj-á'. Nj xacaj cuenta ni sij sisi ico

x̄inun' yān metro nicaj-á' huin rian gunun. N̄i ngaa gachin ni sij doj ne' rian, n̄i dinij ruhua' yún ni sij nne' nicaj-á' icō ichij guē metro. ²⁹ N̄i r̄ian xu'ui' ni sij sis̄i gagan' r̄iō rian huej, n̄i dinij ni sij gan'anj gaga' xxi anumi reta ne' r̄ucu r̄iō guinij-í' gu'nun'-ún' da' rian yo'ój daqui nnee. N̄i n̄in' ruhua gana'uij ni sij sis̄i gūixiguin gūini'yaj ni sij. ³⁰ San̄i gani ruhua ni ts̄ínj 'yaj sun chruhua r̄iō sis̄i gūis̄ij hūi ni sij yo'ój. Hué dan n̄i gax̄i' i ni sij dinij ni sij r̄iō le'ej daj ne' rian r̄iō. N̄i maan si 'yaj ni sij sis̄i dinij ni sij gaga' xxi anumi reta chruhua nnee digya' yun'unj ni sij. ³¹ San̄i gataj Pablo gunun centurión ngā ango ni snado:

—Sis̄i s̄j gunáj ni ts̄ínj daj chruhua r̄iō, ngaa n̄i s̄i ga'ue ganani a ni é re' mánj. —Daj gataj Pablo rian ni snado daj.

³² Hué dan n̄i ga'nin' ni snado reta anumi r̄iō le'ej daj. N̄i 'ngō guini gan'an.

³³ N̄i ngaa ruhua gūixiguin, n̄i gui'yaj fuerza Pablo sis̄i x̄a daran' ni sij. N̄i gataj si' gunun ni sij:

—Yyaj guis̄ij x̄inun' ḡüi nitaj si xa ni é re' xi'í si ana'uij ni é re' daj gūiran' ni é re' aj. ³⁴ Ach̄ínj jni'yā rian án re' sis̄i x̄a á re' doj nar̄i' fuerza á re'. Daj si n̄i á 'ngō né' s̄i ga ni'ya 'ngō hueé chr̄a mánj. —Hué daj gataj Pablo gunun ni sij.

³⁵ N̄i ngaa guis̄ij ga'mi sij, n̄i guida'a sij chrachrúnj. N̄i naga'ui' sij guruhua Yan'anj rian daran' ni sí'. N̄i gura' da'aj sij chrachrúnj. N̄i gax̄i' i sij xa sij. ³⁶ Hué dan n̄i gahuin niā' ruhua daran' ni sij, n̄i xa ni sij nej. ³⁷ N̄i guis̄ij hūj ciento táj hua'nij xia x̄inun' yān ran' ni únj mán chruhua r̄iō. ³⁸ N̄i ngaa guis̄ij xa ni sij si garan' ruhua ni sij, n̄i guiri ni sij strigo gayu ni sij chruhua nnee sis̄i n̄ahuin yoō r̄iō doj.

El naufragio

³⁹ N̄i ngaa guixiguin ango ḡüi, n̄i nun n̄ani'i ni sij yo'ój daj. San̄i guini'i ni sij 'ngō yu'uj hua niun doj du'ua nnee. N̄i hua yo'ój chru yu'uj daj. Ngaa n̄i gani ruhua ni sij d̄uguachin ni sij r̄iō rian yo'ój chru daj. San̄i nun ni'i ni sij sis̄i ga'ue gachin-in'. ⁴⁰ Hué dan n̄i ga'ne' ni sij ni reta anumi ni gaga' xxi gu'nun' yo'ój da' daqui nnee. N̄i gunáj ni gaga' daj chruhua nnee. N̄i nachi ni sij reta anumi n̄unḡēj ruguecha' si 'yaj achéj n̄ica r̄iō. Hué dan n̄i nachi nicaj ni sij atsij ne' rian r̄iō sis̄i ga'ui' nan̄e r̄iqui atsij manta, n̄i gache r̄iō, gūi'yaj-á'. N̄i huaj guisi r̄iō rian hua niun rian yo'ój daj. ⁴¹ San̄i gagan' r̄iō rian yo'ój m̄an r̄iqui nnee. N̄i gu'nun' r̄iō daj. N̄i gu'nun' da'aj rian r̄iō daj du'ua yo'ój. San̄i da'aj ne' r̄ucu, n̄i gax̄i' i xitin' da'aj, gui'yaj si-fuerza nnee yan'anj. ⁴² Ngaa n̄i huin ruhua ni snado dagahui' ni sij ni ts̄ínj n̄un ducuaga'. Daj si xu'ui' ni sij sis̄i ga'ui' ni sí' xitaj chruhua nnee gan'anj ni sí'. ⁴³ San̄i nun ga'uej centurión daj xi'í si huin ruhua sij si ganani Pablo. Xi'í daj ga'nin' sij sun sis̄i ḡüéj sini ni ts̄ínj chr̄un a'ui' xitaj chruhua nnee gan'anj ni sij gūis̄ij ni sij du'ua yo'ój. ⁴⁴ N̄i gataj sij sis̄i gūida'a ango da'aj ni sij ruguecha' ngā chr̄un ḡüéj garan' r̄iō daj, gūida'a ni sij gan'anj ni sij, gataj sij. Hué daj n̄i guis̄ij daran' ni únj du'ua yo'ój daj.

28

Pablo en la isla de Malta

¹ N̄i ngaa guis̄ij s̄a' daran' ni únj m̄an ni únj rian yo'ój daj, n̄i xacaj únj cuenta sis̄i yo'ój gu'naj Malta huin yu'uj ngaj rian nnee yan'anj daj.

² N̄i ga'mi s̄a' ni ts̄ínj m̄an yo'ój daj ngā daran' ni únj. N̄i r̄ian aman' ni

nuhuij nej, n̄i naran' ni sij 'ngo yan'an. N̄i gaquínj ni sij gan'anj n̄ichi ni únj. ³ Ngaa n̄i naran' Pablo chrun n̄aco gara sij rian yan'an. N̄i r̄ian ga'ui' gachi', n̄i gahui 'ngo xucuáj scanij chrun daj. N̄i gani xuj ra'a Pablo. ⁴ N̄i ngaa guini'i ni tsínj man yu'uj daj nico' xucuáj ra'a Pablo, n̄i gataj ni sij rian ni dugüi' ni sij:

—Xanga' tsínj nan huin tsínj dagahui' n̄iman. —Daj gataj ni sij gunun ni dugüi' ni sij.

⁵ Sanj nagunan' Pablo ra'a sij. N̄i guinij xucuáj daj rian yan'an. N̄i nitaj si guiran' sij mánj. ⁶ N̄i ana'uij daran' ni sij sisi gu'man ra'a sí' si ganatu sí' gahui' sí' nej. Sanj ngaa guisij ana'uij n̄in' ruhua ni sij, n̄i guini'i ni sij sisi nitaj 'ngo si guiran' sí'. Hué dan n̄i naduna ni sij ango chra ni sij gataj ni sij sisi 'ngo yan'anj huin Pablo.

⁷ N̄i n̄ichrun' rian man ni únj ngaj do'ój 'ngo tsínj huin achij rian yo'ój daj. N̄i gu'naj sí' Público. N̄i nicaj dugüi' sí' nga ni únj guimán sa' únj nga sí' huaj'nij güi. ⁸ N̄i ngaj chrej Público rian nna a'nán' sí' 'ngo xi'j gan nga xi'j tun. N̄i gan'anj n̄i'yaj Pablo tsínj a'nán' daj. N̄i ngaa guisij gachinj jni'yaj sij rian Yan'anj xi'í sí', n̄i guta' sij ra'a sij rian tsínj a'nán' daj. N̄i nahuin sí', gui'yaj sij. ⁹ N̄i ngaa gunun ango ni tsínj a'nán' man yu'uj daj, n̄i ga'na' ni sij rian Pablo. N̄i ganahuin ni sij nej. ¹⁰ Ngaa n̄i gui'yaj 'ueé sa' ni sij rian ni únj. N̄i ngaa gan'anj únj chruhua rio, n̄i riqui yun ni sij daran' si ní'yanj ni únj rian únj gan'anj únj.

Pablo llega a Roma

¹¹ N̄i ngaa gachin huaj'nij yahui guimán ni únj yu'uj daj, n̄i gahui ni únj chruhua 'ngo rio 'na' xuman' Alejandría huin 'ngo rio gunáj yu'uj daj ni yahui nuhuij. ¹² N̄i ngaa guisij ni únj xuman' Siracusa, n̄i gunáj únj huaj'nij güi yu'uj daj. ¹³ Hué dan n̄i huaj ni únj gachin únj n̄ichrun' du'ua yo'ój guisij únj xuman' Regio. N̄i ango güi n̄i gahui nané 'na' ne' sur. N̄i guisij únj güi huij xuman' Puteoli. ¹⁴ N̄i xuman' daj nari' ni únj ni tsínj nico' Yan'anj xanga'. N̄i gaquínj ni sij gan'anj únj guiman únj 'ngo semana nga ni sij. Hué daj síj n̄i guisij ni únj xuman' Roma. ¹⁵ N̄i hua gunun ni tsínj nico' Yan'anj man Roma sisi huaj ni únj chruhua chrej. Hué dan n̄i gahui ni sij gan'anj ni sij da' rian gu'naj Foro de Apio, n̄i da' rian gu'naj Tres Tabernas nej, naca' dugüi' ni sij nga únj. N̄i ngaa guini'i Pablo 'na' ni sij, n̄i naga'ui' sí' si guruhua Yan'anj. N̄i nari' nucuj niman sí' nej.

¹⁶ N̄i ngaa guisij únj xuman' Roma, n̄i naga'ui' centurión ni tsínj man ducuga' ra'a tsínj huin achij dugumi ducuasun. N̄i ga'uej ruhua sí' sisi gane n̄ini Pablo dugumi 'ngo snado.

Pablo predica en Roma

¹⁷ N̄i ngaa gachin huaj'nij güi guisij únj, n̄i gaquínj Pablo ga'na' ni tsínj huin achij scanij ni tsínj israelita man xuman' Roma. N̄i ngaa naran' ni sij, n̄i gataj Pablo:

—Jnánj ne', nitaj gaquin' gui'yā rian ni ngüi israelita nga rian ni si-ducuanj ni xi' guimán asij ná. Sanj guida'a ni dugüi' né' man'anj xuman' Jerusalén naga'ui' ni sij ra'a ni tsínj romano. ¹⁸ N̄i ngaa gunun ni sí' si-nuguan'anj, ngaa n̄i ruhua ni sí' ga'nij ra'a ni sí' man'anj si nitaj gaquin' gui'yā sisi gahuij mánj. ¹⁹ Sanj ngaa na'uej ni tsínj israelita, ngaa n̄i hua n̄ian gachinj jni'yā rian rey César sisi nagui'yaj yya sí' xi'tj. Sanj nun ga'naj ga'mi gaquínj xi'í ni dugüi'tj mánj. ²⁰ Xi'í daj aquin ga'na' a ni é re'

sisi gā'mi né'. Nī rún' ana'uij né' huin né' ni tsínj israelita sisi gu'yaj sa' Yan'anj nga ni man'an né', nī hué xi'í daj anumi cadena yūnj. —Daj gataj Pablo gunun ni tsínj israelita daj.

²¹ Ngaa nī gataj ni sij:

—Nun gā'nij ni tsínj nne estado Judea 'ngō yanj carta xi'í re' mánj. Nī nun gā'na' nī a 'ngō jnún' gā'mi quij sij xi'í re' rian únj mánj. ²² Sanj huin ruhua únj gunun únj si ani ruhuá re'. Daj si nīn' gachra', nī a'mi quij ni sij xi'í ducuánj digyán re' rian ni ngūi. —Daj gataj ni sij gunun Pablo.

²³ Nī gani ni sij 'ngō güi gan'anj ni sij rian nne Pablo. Nī güi daj nahuin yu' nico ni sij. Nī asij nīgan', nī da' di'nī gā'mi Pablo nuguan' sa' xi'í si nicaj Yan'anj sun rian né'. Nī rian xi'í si ataj si-ley Moisés nga si garun ni tsínj gā'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná, nī hué daj gu'yaj fuerza Pablo sisi gūxuman ruhua ni sij xi'í Jesús. ²⁴ Nī garáj xina da'aj ni sij si gataj Pablo. Sanj ango da'aj ni sij nun gara xina mánj. ²⁵ Nī nitaj si uyan huin ruhua daran' ni sij. Nī gaxi'i ni sij gan'anj sij. Hué dan nī gataj Pablo gunun ni sij:

—Sa' gā'mi tsínj gu'naj Isaías rian ni xi né', gu'yaj Espíritu Santo. Nī gataj sí':

²⁶ Gan'anj re' rian ni ngūi daj nī gataj re' gunun ni sij:

“Gunun chraquij ni é re', sanj sī ga'ue xacaj á re' cuenta mánj.

Nī ducu nī'yaj ni é re', sanj sī guini'i ni é re' mánj.

²⁷ Daj si so'o ni ngūi nan na'ue gunun ni sij nga niman ni sij si hua ránj chraquij ni sij si atin ni sij.

Nī hué daj huin sisi sī ga'ue guini'yaj ni sij.

Nī sī gunun ni sij nej.

Nī sī xacaj ni sij cuenta xi'í si na'uej ruhua ni sij nānicaj ni sij riánj.

Xi'í daj nī sī nahuin sa' ni sij, guiyā mánj.”

Daj gataj Yan'anj garun Isaías.

²⁸ Hué dan nī gunun sa' á re' sisi gā'nīj Yan'anj nuguan' sa' xi'í si nicaj Yan'anj mun'ún' rian ni ngūi 'nā' anéj chrej. Nī gunun ni sí'. —Daj gataj Pablo.

²⁹ Nī ngaa gataj Pablo nuguan' daj, nī gahui ni tsínj israelita chruhua hue' daj. Nī huaj ni sí' a'mi guitsi ni dugūi' man'an ni sí'.

³⁰ Nī guru'ue Pablo 'ngō hue' gane sij huij yo'. Nī gā'mi sa' sij nga daran' ni ngūi sīj rian sij. ³¹ Nī gā'mi Pablo xi'í si nicaj Yan'anj sun rian né'. Nī digyán sij xi'í Señor Jesucristo rian ni ngūi nej. Nī nun guiránj ni sí' si gā'mi sij mánj.

LA EPÍSTOLA DEL APÓSTOL SAN PABLO A LOS ROMANOS

Salutación

¹ Huéj gu'naj Pablo, tsínj huin apóstol garun nuguan' nan. Ní 'yaj súnj rian Jesucristo. Ní gaquínj Jesucristo man'anj sísí gahuin niníj ga'mí si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi aj. ² Ní hua gataj yya Yan'anj nuguan' daj rian ni tsínj ga'mí si-nuguan' Yan'anj asíj ná. Ní garun ni sí' nuguan' daj rian yanj.

³ Ní nuguan' daj a'mi xi'í da'níj Yan'anj huin Jesucristo, tsínj nicaj sun rian né'. Ní hué sij huin da'níj da'ní si'ní xi' David ga'nga sij xungüi nan.

⁴ Saní güenda niman sij, ní huin sij da'níj Yan'anj, gataj Espíritu Santo huin Espíritu sa'. Ní hua nucuaaj sij, gataj Espíritu Santo nej. Ní ní'í né' sísí nucuaaj sij xi'í si ganá'nij sij scanij ni níman, gui'yaj Yan'anj anj.

⁵ Ní xi'í Jesucristo gui'yaj Yan'anj 'ngö sinduj rian ni únj sísí ga'mi únj nuguan' sa' daj rian ni ngüi. Hué dan ní ngá daran' ni xungüi man chruhua xungüi gujman ni ngüi xuman ruhua ní'yaj Jesucristo. Ní xi'í si 'í ruhua ni sij ní'yaj ni sij sí', ní dagahuin ni sij si-nuguan' sí' nej. ⁶ Ní gaquínj Yan'anj man'an ni é re' nej sísí gujnicaj dugüi' a ni é re' nga Jesucristo.

⁷ Ní a'ní nuguan' nan rian daran' ni é re' man xuman' Roma. Ní 'í ruhua Yan'anj ní'ya a ni é re'. Ní gaquínj Yan'anj ni é re' sísí gahuin sa' niman án re'. Ní huin ruhuáj sísí Yan'anj huin chré' nga Señor Jesucristo gui'yaj sinduj rian án re'. Ní gahuin din'inj ruhua ni é re', ruhuáj aj.

Deseo de Pablo de visitar a Roma

⁸ Hua sini ní a'uíj si guruhua Yan'anj rian xi'í a ni é re'. Ní hué daj a'mi xi'í Jesucristo. Daj si nún' gachra' a'mi ni ngüi daj xuman ruhua ni é re' ní'yaj ni é re' Jesucristo aj. ⁹ Ní 'yaj súnj rian Yan'anj a'mi si-nuguan' da'ni Jesucristo rian ni ngüi. Ní xi'í daj ní'í Yan'anj sísí ya'yoj nun ruhuáj ní'inj ni é re' ngaa achínj jni'yá rian Yan'anj. ¹⁰ Ní achínj jni'yá rian Yan'anj sísí ga'uej ruhua Yan'anj, ní ga'ue gujísí rian man a ni é re' aj. ¹¹ Daj si huin ruhuáj gujní'inj ni é re', ní chracuj yun'un 'ngö nuguan' sa' güenda niman ni é re'. Ngaa ní gahuin nica niman ni é re' nga si-chrej Yan'anj, ruhuáj aj. ¹² Ngaa ní ngaa nari' dugüi' né', ní nari' nucuaaj niman né' xi'í si xuman ruhua né' ní'í né' Jesucristo. ¹³ Ní huin ruhuáj si gujní'í a ni é re' sísí ga'í gahuin ruhuáj yan'anj ní'yá rian man ni é re' huin ni é re' jnán nga xica'uí. Saní asíj acuan' na'ue si gujísí rian man án re' si hua 'ngö rasun 'yaj. Daj si huin ruhuáj si gahuin nucuaaj chruhua niman ni é re', gui'yaj si-nuguan'anj. ¹⁴ Ní hua nian si ga'mí nuguan' sa' rian ni ngüi a'mi snan'anj griego nga ni ngüi a'mi ango snan'anj nej. Ní hua nian si ga'mí nuguan' sa' rian ni ngüi chrun sa' nga ni ngüi nitaj si chrun nej aj. ¹⁵ Xi'í daj ní huin ruhuáj sísí rá'yanj gujman né' ga'mí si-nuguan' Yan'anj rian a ni é re' man xuman' Roma aj.

El poder del evangelio

¹⁶ Nitaj si huin na'á nga nuguan' sa' xi'í Cristo mánj. Daj si nuguan' daj huin si nucuaaj nún' ruhua xi'í si nacaj Yan'anj ni ngüi xuman ruhua ní'yaj Jesucristo. Ní huin ruhua man'an Yan'anj nãcãj sinij ni ngüi israelita.

Sanj huin ruhua Yan'anj ñaca ni ngüi 'na' anéj chrej nej. ¹⁷ Nj xi'í si xuman ruhua né' ni'yaj né' Yan'anj, nj digyán nuguan' sa' daj sisi 'yaj ñica Yan'anj nga né'. Nj 'yaj Yan'anj daj sisi guxuman ruhua né' nj'yaj né' Jesucristo. Nj hué daj garun ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. Nj gataj ni sij: "Hua ñica ruhua ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Jesucristo. Nj gane ñiganj ni sí' nga Yan'anj anj." Daj gataj ni sij.

La culpabilidad del hombre

¹⁸ Nj hua digyán Yan'anj rian né' sisi a'man ruhua Yan'anj ni'ya daran' si xi'í 'yaj ni ngüi. Nj hué daj a'man ruhua Yan'anj ni'ya ni tsínj nitaj si 'yaj ñica nej. Daj si arij huí ni sij nuguan' xanga' güenda si acaj ni sij ango chrej quij hua achéj ni sij. ¹⁹ Daj si hua ni'í yya ni sij daran' nuguan' ga'ue guini'í né' xi'í Yan'anj si hua digyán yya Yan'anj ni nuguan' daj chruhua niman ni sij. ²⁰ Nj na'ue guini'í rian né' Yan'anj mánj. Sanj asij gui'yaj Yan'anj xungüi, nj guini'í yya ni ngüi daj nucuj man'an Yan'anj. Nj guini'í ni sij xi'í ni rasun nico gui'yaj Yan'anj. Nj xi'í daj sisi gataj ni sij sisi nun ni'í ni sij Yan'anj, ngaa nj tsínj nne huin ni sij. Daj si hua guini'í ni sij daran' rasun gui'yaj Yan'anj anj.

²¹ Nj nunj si guini'í ni sij daj hua Yan'anj, sanj nun gataj ni sij sisi hua sa' Yan'anj mánj. Nj na'uej ruhua ni sij ga'ui' ni sij si guruhua Yan'anj nej. Sanj si ani ruhua ni sij nitaj si ní'yanj mánj. Nj hua rümi' niman ni sij 'yaj si nunun ni sij. ²² Ataj ni sij si chrun sa' ni sij. Sanj huin ni sij tsínj nj'yun. ²³ Sanj nun yan'anj ni sij ni yan'anj gui'yaj ra'a ni sij. Nj daj rún' hua 'ngo tsínj nga xataj nej, xucu nun gan'anj ra'a nej, xucu aca riqui rian yo'ój huin yan'anj gui'yaj ra'a ni sij. Nj xi'í si hué daj 'yaj ni sij, nj gani ruhua ango ni ngüi sisi hué daj hua man'an Yan'anj xanga' nej.

²⁴ Xi'í daj nj ga'nin' ruhua Yan'anj sisi gui'yaj quij ni sij daj rún' garan' ruhua ni sij, gui'yaj ni sij. Ngaa nj gui'yaj ni sij ni rasun hua na'aj nga ni man'an ni dugüi' ni sij. ²⁵ Nj nuguan' xanga' 'na' rian Yan'anj, nj nun xuman ruhua ni sij. Sanj nano' ni sij nuguan' yya. Nj nun yan'anj ni sij nico' ni sij ni rasun gui'yaj Yan'anj. Sanj nitaj si guinico' ni sij man'an Yan'anj mánj. Nj hua ñian si ga'mi sa' né' ñiganj nün' xi'í Yan'anj. Amén.

²⁶ Xi'í daj nj ga'nin' ruhua Yan'anj sisi gui'yaj quij ni sij nga ni rasun hua na'aj daj rún' garan' ruhua ni sij. Daj si duna ni yun'unj xana si ga'mi unj nga ñica unj. Nj daj rún' 'yaj 'ngo yun'unj ngaa a'mi unj nga 'ngo tsínj, hué daj gui'yaj unj ga'mi unj nga dugüi' unj. ²⁷ Nj hué daj gaxi'í gui'yaj ni tsínj nej. Daj si duna ni sij si ga'mi ni sij nga ñica ni sij. Nj nün' ruhua huin ruhua ni sij ga'mi ni sij nga ni dugüi' ni sij nej. Ni gui'yaj ni sij 'ngo rasun na'aj nga ango ni tsínj huin dugüi' ni sij. Nj rjan xi'í gaquin' daj huin guiran' ni sij castigo güenda si duna ni sij si-chrej Yan'anj.

²⁸ Nj rjan na'uej ruhua ni sij xacaj ni sij cuenta xi'í Yan'anj, nj ga'nin' ruhua Yan'anj si gani quij ruhua ni sij. Xi'í daj nj gui'yaj ni sij ni rasun sj ga'ue gui'yaj né'. ²⁹ Nj nun ni nuguan' quij chruhua niman ni sij xi'í si nitaj si 'yaj ñica ni sij nga dugüi' ni sij. Nj huin ruhua ni sij gui'yaj squira' ni sij nga dugüi' ni sij. Nj nun nuguan' xi'í chruhua niman ni sij nej. Nj huin ruhua ni sij si-'yaj dugüi' ni sij. Nj nun nuguan' hua quij chruhua niman ni sij. Nj xicoj ruhua ni sij nej. Nj dagahui' ni sij niman nej. Nj unun' ni sij nga ni dugüi' ni sij. Nj digya' yun'unj ni sij ni dugüi' ni sij. Nj 'yaj ni sij ango ni rasun quij hua nej. ³⁰ Nj a'mi quij ni sij xi'í ango ni dugüi' ni sij. Nj nun huin xan' ni sij ni'yaj ni sij Yan'anj. Nj nunun ni sij si a'mi dugüi' ni sij. Nj nne nün' ruhua ni sij. Nj huin yan'anj ruhua ni

sij nga dugüi' ni sij. Nî nano' ni sij 'ngo chrej quij hua. Nî nun ráj xina ni sij rian chrej ni sij nga nni ni sij. ³¹ Tsínj nî'yun huin ni sij. Nî nun síj ni sij nga si-nuguan' ni sij. Nî nitaj si 'j ruhua ni sij ni'yaj ni sij go'ngo ni dugüi' ni sij. Nî nun ni'i ni sij guñicaj ni sij 'ngo niman nico. Nî na'ue gani yaco ruhua ni sij ni'yaj ni sij ni dugüi' ni sij. ³² Nî nunj si ni'i sa' ni sij sisi gahuin castigo ni ngüi 'yaj ni gaquin' daj, gui'yaj Yan'anj, sanj hua gue 'yaj ni sij gaquin' daj. Nî huin nîa' ruhua ni sij ni'i ni sij si 'yaj ango dugüi' ni sij gaquin' daj.

2

El justo juicio de Dios

¹ Nitaj si gui'ya sisi un tsínj huin re'. Sisi utá' re' gaquin' dugüi' re', nî da'ui man'an re' gaquin' nej aj. Sisi atáj re' si da'ui dugüi' re' gaquin', sanj utá' re' gaquin' man'an re' nej. Daj si uyan 'yaj man'an re' gaquin' nga dugüi' re'. ² Nî ni'i né' sisi dugu'naj huaj sisi gui'yaj Yan'anj castigo ni tsínj 'yaj ni rasun quij. Daj si xanga' man'an Yan'anj. ³ Nî sisi utá' re' gaquin' ni dugüi' re' ngaa hué daj 'yaj man'an re' nej, ngaa nî sî gani ruhua re' si guñani re' rian si-castigo Yan'anj mánj. ⁴ Nî nunj si huin sa' ruhua Yan'anj ni'yáj re', nî 'ueé nîn' ruhua huin ruhua Yan'anj ni'yáj re' nej, nî a'nin' ruhua Yan'anj ni'ya re' nej, sanj nitaj ducuanj nicáj re' ga'mi re' rian Yan'anj mánj. Nî nun ni'i re' sisi daran' ni nuguan' sa' daj 'yaj Yan'anj nga re' huin güenda si ganani ruhua re' xi'í si-gaquin' re'.

⁵ Nî rjan nunún re', nî na'uej ruhua re' ganani ruhua re' xi'í si-gaquin' re', nî nanj sa' utá' re' doj gaquin' xiráj re' güi ga'na' Yan'anj gui'ya castigo ni ngüi aj. Nî hua nîca daran' si gui'yaj Yan'anj guñi' ni ngüi. ⁶ Nî daj nîca gui'yaj go'ngo né' chruhua xungüi nan, nî hué daj gui'yaj Yan'anj nga né'.

⁷ Nî gui'yaj Yan'anj sisi gane nîganj ni tsínj dugu'nun' gui'yaj sa' ni sij nga dugüi' ni sij. Daj si nano' ni sij gane 'ueé ni sij nga Yan'anj. Nî huin ruhua ni sij gahuin sa' ni sij rian Yan'anj. Nî gane nîganj ni sij nga Yan'anj, ruhua ni sij. ⁸ Sanj ga'man ruhua Yan'anj gui'ya castigo ni tsínj nunun si na'uej ruhua ni sij gunun ni sij nuguan' xanga'. Daj si unun' ni sij nga ni dugüi' ni sij. Nî huin ruhua ni sij gache ni sij chrej quij hua. ⁹ Nî daran' ni tsínj 'yaj gaquin', sanj guñan' ni sij 'ngo sayun nico. Nî ganani nico ruhua ni sij. Nî hué daj guñan' sini ni tsínj israelita. Sanj guñan' sayun ni tsínj 'na' anéj chrej nej.

¹⁰ Sanj ni ngüi 'yaj sa', nî guñan sa' ni sij rian Yan'anj. Nî gahuin din'inj ruhua ni sij nej. Nî ga'mi sa' ni ngüi xi'í ni sij nej. Nî hué daj gahuin sini nga ni tsínj israelita. Nî uyan gahuin nga ni tsínj 'na' anéj chrej nej. ¹¹ Daj si uyan hua daran' né' rian Yan'anj.

¹² Nî hua go'ngo ni ngüi 'yaj gaquin' ngaa nitaj si ni'i ni sij si-ley Moisés. Nî gahui' ni sij ngaa achin guñi' ni sij ley daj. Nî hua ango ni ngüi 'yaj gaquin' ngaa ni'i ni sij si-ley Moisés. Ngaa nî gahuin ni sij castigo run' ataj ley daj. ¹³ Nitaj si gataj Yan'anj si hua nîca niman né' xi'í si unun né' si-ley Moisés. Maan si gataj Yan'anj si hua nîca niman né' xi'í si 'yaj né' si ataj ley daj. ¹⁴ Nî man ni tsínj 'na' anéj chrej nitaj si-ley Moisés nicaj ni sij. Sanj ngaa 'yaj ni sij daj rún' ataj ley daj, nî nunj si nitaj ley nicaj ni sij, sanj a'mi niman ni sij si gui'yaj sa' ni sij rian Yan'anj. ¹⁵ Nî hué daj digyán ni sij sisi nun ley daj chruhua niman ni sij, gui'yaj Yan'anj xanga'. Nî hua

'ngo yun, nĭ a'mi niman ni sij si da'ui ni sij gaquin' xi'í si gui'yaj ni sij. Nĭ ango yún, nĭ a'mi niman ni sij sisi nitaj gaquin' da'ui ni sij. ¹⁶ Nĭ hué daj gahuin gui gui'yaj Yan'anĭ nga Jesucristo castigo xi'í ni nuguan' garij huĭ ni ngüĭ. Nĭ gui'yaj Yan'anĭ daj rún' hua nĭca nuguan' a'mĭ rian ni ngüĭ.

Los judíos y la ley

¹⁷ Nĭ atáj re' si hué re' huin 'ngo tsínĭ israelita. Nĭ ani ruhuá re' sisi gahuin sa' re', gui'yaj si-ley Moisés. Nĭ xi'í daj nicaj dugüĭ' re' nga Yan'anĭ, ruhuá re' aj. ¹⁸ Nĭ ni'í re' si aran' ruhua Yan'anĭ. Nĭ digyán si-ley Yan'anĭ 'ngo chrej sa' rián re'. Nĭ ga'ue naçui re' 'ngo chrej sa' gan'anĭ re', ruhuá re'. ¹⁹ Nĭ ani ruhuá re' sisi hué re' huin 'ngo tsínĭ ga'ue digyán chrej rian ni ngüĭ na'ue guĭni'í si-nuguan' Yan'anĭ. Nĭ ani ruhuá re' sisi ga'ue guixiguin rian ni ngüĭ achéj rian hua rumi' hua, gui'yáj re' nej. ²⁰ Nĭ ga'ue digyán re' rian ni ngüĭ nĭ'yun, ruhuá re'. Nĭ ga'ue digyán re' rian ni tsin', ruhuá re' nej. Daj si ani ruhuá re' sisi xi'í si digui'yún re' si-ley Moisés, nĭ ga'ue gahuin chrún re' daran' nuguan' xanga'. ²¹ Nĭ sisi so' huin 'ngo si digyán rian ni ngüĭ, nĭ un sin huin, nĭ na'ue digyán re' rian man'an re' únĭ. Sisi hué re' nata' rian ni ngüĭ sisi sĭ gui'yaj tĭ né', nĭ un sin huin nĭ 'yaj tĭ man'an re' únĭ. ²² Nĭ atáj re' sisi sĭ ga'ue ga'mi huĭ né' nga nĭca dugüĭ' né'. Sanĭ un sin huin nĭ a'mi huĭ man'an re' nga nĭca dugüĭ' re' únĭ. Nĭ atáj re' si nun huin xan' ruhuá re' ni'yáj re' ni yan'anĭ 'yaj ra'a ni ngüĭ. Sanĭ un sin huin nĭ 'yaj tĭ re' ni rasun man chruhua ni nuhi man ni yan'anĭ da únĭ. ²³ A'mi nneç re' xi'í si nicáj re' si-ley Moisés. Sanĭ rĭan nun dagahuin re' si ataj ley daj, nĭ nitaj si nun yan'anĭ re' Yan'anĭ mánj. ²⁴ Hué daj xanga' nĭ hua nĭca rian yanj daj garun ni tsínĭ ga'mi si-nuguan' Yan'anĭ asĭj ná. Nĭ gataj ni sij: "Xi'í si nitaj si 'yaj sa' ni é re', nĭ a'mi quĭj ni ngüĭ 'na' anéj chrej xi'í Yan'anĭ anĭ." Daj gataj ni sij.

²⁵ Xanga' yya sisi dagahuin re' si ataj si-ley Moisés, nĭ hua yya ní'yanĭ sisi guta' ni sij da'nga' nneç cúj re'. Sanĭ sisi nitaj si dagahuin re' si ataj ley daj, nĭ rún' huaj sisi nun guta' ni sij da'nga' daj. ²⁶ Hué dan nĭ sisi hua 'ngo tsínĭ nitaj si taj da'nga' nneç cúj sij, sanĭ 'yaj si daj rún' ataj si-ley Yan'anĭ, ngaa nĭ gahuin sij rún' huin 'ngo tsínĭ taj da'nga' daj, ruhuáj aj. ²⁷ Nĭ hua 'ngo tsínĭ dagahuin si ataj si-ley Yan'anĭ. Nĭ nunĭ si nun guta' ni sij da'nga' nneç cúj sí', sanĭ digyán sí' sisi da'ui man'an re' gaquin' xi'í si 'yaj sa' sí'. Nĭ nun dagahuin re' si ataj si-ley Yan'anĭ nunĭ si nicáj re' si-ley Yan'anĭ. Nĭ guta' ni sij da'ngá' re' nej.

²⁸ Sé tsínĭ israelita huin né' nga xi'í si gui'yaj né' nga nneç cúj né' mánj. Nĭ sé urin né' chrej xe' né' taj da'nga' da mánj. ²⁹ Sanĭ ngaa taj da'nga' daj, nĭ huin ruhuáj gata sisi niman né' hua nĭni rian Yan'anĭ. Nĭ tsínĭ hua nĭni rian Yan'anĭ, nĭ hué sí' huin xanga' 'ngo tsínĭ israelita. Nĭ sé si-ley Moisés 'yaj da mánj. Sanĭ Espĭritu Santo 'yaj sisi hua nĭni sij rian Yan'anĭ. Nĭ si ruhuáj nĭ nitaj si ga'mi sa' ni ngüĭ xi'í tsínĭ hua nĭni daj. Sanĭ a'mi sa' Yan'anĭ xi'í sij aj.

3

¹ Hua sa' si huin né' tsínĭ israelita ní'. Nĭ hua sa' si taj da'nga' nneç cúj né' ní'. ² Hua sa' xangaj. Hua sini gatā rián re' sisi asĭj ná, nĭ ga'ui' Yan'anĭ si-nuguan'anĭ rian ni tsínĭ israelita aj. ³ Nĭ hua da'aj ni tsínĭ israelita nun dagahuin rian Yan'anĭ. Ngaa nĭ huin ruhuáj gata sisi nitaj sĭca' Yan'anĭ únĭ.

4 Sé daj huin mánj. Daj si nıganj 'yaj Yan'anj daran' si hua nıca xanga' nınj si a'mi yya daran' ni ngüi. Daj si gataj yya si-nuguan' Yan'anj: Hua nıan si guıni'i ni ngüi sısi hua yya si a'mi si-nuguan' re' huin re' Yan'anj.

Nı hua nıan si guı'yaj ganá re' ngaa a'mi ni ngüi sısi nitaj si 'yaj sa' re' mánj.

Hué daj garun ni tsınj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asıj ná.

5 Nı sısi digyan' si-gaquin' 'yaj né' sısi hua nıca 'yaj Yan'anj, ngaa nı daj gataj né' únj. Gataj né' sısi nitaj si 'yaj nıca Yan'anj si guı'ya castigo né' ní'. (A'mi daj rún' a'mi ni ngüi aj.) 6 Sé daj huin mánj. Sısi hué daj huin, nı daj ga'ue nagui'yaj yya Yan'anj nga si-gaquin' ni ngüi man chruhua xungüi, ruhua re' únj. 7 Nı ango nuguan' huin sısi si-nuguan'anj digya' yun'unj 'yaj sısi ga'mi sa' ni ngüi xi'i si 'yaj sa' Yan'anj, ngaa nı un sin huin, nı guı'yaj Yan'anj castigo yünj únj. 8 Nı ga'ue gataj né' (sısi guı'yaj né' doj gaquin', ngaa nı ga'na' si sa' rian né'. Sanı nuguan' nan huin nuguan' yya si a'mi go'ngo ni ngüi. Ataj ni sıj sısi hué daj digyan' ni únj rian ni ngüi.) Sanı sé daj huin mánj. Nı sa' huin si guı'yaj Yan'anj castigo ni ngüi a'mi nuguan' yya da aj.

No hay justo

9 Hué dan nı hua sa' ni únj huin ni únj ni tsınj israelita daj nga ango ni ngüi, ruhua re' ní'. Sé daj huin mánj. Daj si hua gatá sısi da'ui daran' né' gaquin'. Uyan da'ui ni tsınj israelita gaquin' nga ni tsınj 'na' anéj chrej nej. 10 Nı hué daj gataj si-nuguan' Yan'anj nej:

Nıtaj a 'ngö ni ngüi 'yaj nıca mánj.

11 Nıtaj a 'ngö ngüi ráj da'nga' ruhua mánj.

Nı nitaj a 'ngö ngüi nano' Yan'anj mánj.

12 Nı duna daran' ni sıj si-chrej Yan'anj.

Nı 'ngö hua nuguan'an daran' ni sıj nitaj si ní'yanj rian Yan'anj.

Nı nitaj a 'ngö ngüi 'yaj sa' mánj.

13 Nı daj rún' guin' rian achin' nıman, nı da'nga' daj hua nuguan' ahui du'ua ni sıj a'mi ni sıj.

A'mi snan'anj ni sıj nga yya ni sıj.

Nı daj rún' hua nnee xunaj nınj du'ua xucúáj, hué daj hua nuguan' ahui du'ua ni sıj.

14 Nı maan nınanj nuguan' chre a'mi ni sıj.

Daj si nun huin xan' ruhua ni sıj ni'yaj ni sıj dugüi' ni sıj.

15 Nı yöo ni sıj gan'anj dagahui' ni sıj nıman.

16 Nı nın' ruhua ran' ni ngüi sayun, 'yaj ni sıj.

17 Nı nun guıni'i ni sıj chrej 'yaj si gahuin din'inj ruhua ni sıj mánj.

18 Nı nitaj si xu'ui' ni sıj rian Yan'anj mánj.

Hué daj gataj si-nuguan' Yan'anj xi'i ni sıj.

19 Nı ni'i né' sısi a'nin' si-ley Yan'anj sun rian ni tsınj nıco' ley daj. Nı si-ley Yan'anj 'yaj sısi dınj gahuin du'ua daran' ni ngüi xi'i si ni'i ni sıj sısi da'ui ni sıj gaquin'. Nı ni'i daran' né' sısi hua nıan guı'yaj Yan'anj castigo ni ngüi 'yaj gaquin', 'yaj ley da nej. 20 Nı a 'ngö né' nun guıııj dagahuin daran' si a'nin' ley da mánj. Nı na'ue gahuin so' rian Yan'anj, guı'yaj ley da mánj. Nı'yanj si-ley Yan'anj urin si xacaj né' cuenta sısi da'ui né' gaquin' rian Yan'anj anj.

La justicia es por medio de la fe

²¹ Sanj yyaj n̄ digyán n̄ni Yan'anj ango chrej sa' rian ni ngüi s̄is̄i daj ga'ue gahuin n̄ca ruhua niman né'. N̄i hua yya s̄is̄i digyán si-ley Yan'anj nga si garun ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná daj hua chrej da nej. ²² N̄i chrej daj gataj s̄is̄i hua n̄ca niman né' xi'í si xuman ruhua né' ni'yaj né' Jesucristo. N̄i hué daj gahuin nga daran' ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Jesús. Daj si uyan huin daran' ni ngüi rian Yan'anj anj. ²³ Daj si daran' ni ngüi gui'yaj gaquin'. N̄i achin si gahuin sa' ni sij rian Yan'anj. ²⁴ N̄i gui'yaj Yan'anj 'ngö sinduj xxi rian né'. Daj si naru'ue Jesucristo man'an si' xi'í si-gaquin' né'. Xi'í daj, n̄i gahuin sa' né' rian Yan'anj anj. ²⁵ N̄i gui'yaj Yan'anj si naránj si-tun man'an Jesucristo rian si-gaquin' né'. N̄i xi'í si gayanj si-tun man'an Jesús, n̄i ga'ue guinicaj Yan'anj 'ngö niman nico rian si-gaquin' né' huin né' ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Jesús. N̄i nuguan' nan digyán s̄is̄i hua n̄ca ruhua Yan'anj. Daj si ga'nin' ruhua Yan'anj nun gui'yaj-á' castigo ni ngüi guimán asij ná. ²⁶ N̄i xi'í si gahui' Jesucristo, n̄i digyán Yan'anj yyaj rian né' s̄is̄i hua n̄ca ruhua Yan'anj. N̄i xi'í si gui'yaj Jesucristo, n̄i gataj Yan'anj s̄is̄i hua sa' niman ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Jesús.

²⁷ Ngaa n̄i s̄i ga'ue gataj né' s̄is̄i 'yaj sa' né' rian Yan'anj mánj. Daj si sé xi'í si dagahuin sa' né' rian si-ley Moisés 'yaj si hua sa' chruhua niman né' mánj. Sanj hua guxuman ruhua né' ni'í né' Cristo. N̄i xi'í daj hua sa' chruhua niman né' rian Yan'anj anj. ²⁸ Hué dan n̄i ga'ue gataj né' s̄is̄i hua sa' niman né' rian Yan'anj xi'í si xuman ruhua né' ni'yaj né' Jesús. N̄i gui'yaj Jesús s̄is̄i hua sa' niman né' rian Yan'anj ngaa hua gué achin dagahuin sa' né' si-ley Yan'anj. ²⁹ N̄i sé urin Dan'anj ni ngüi israelita huin Yan'anj mánj. Sanj hué gué Yan'anj huin Dan'anj ango ni ngüi 'na' anéj chrej. N̄i ni'í sa' né' s̄is̄i ga'ue n̄caj Yan'anj ni ngüi 'na' anéj chrej nej. ³⁰ Daj si urin Yan'anj hua rian né': N̄i s̄is̄i guxuman ruhua ni ngüi israelita ni'yaj ni sij Jesús, n̄i gataj Yan'anj s̄is̄i hua sa' niman ni sij. N̄i s̄is̄i guxuman ruhua ni ngüi 'na' anéj chrej ni'yaj ni sij Jesús, n̄i gataj Yan'anj s̄is̄i hua sa' niman ni si' nej.

³¹ Hué dan n̄i ataj ni únj s̄is̄i nitaj si ni'yanj si-ley Yan'anj, ruhua á re' ni'. Sé daj huin mánj. Maan si ataj únj s̄is̄i ngaa guxuman sa' ruhua né' ni'yaj né' Jesús, ngaa n̄i ga'ue dagahuin sa' né' si-ley Yan'anj nej aj.

4

El ejemplo de Abraham

¹ Ngaa n̄i un sin huin gataj né' si guiri' xi' Abraham tsínj gane asij ná únj. ² N̄i s̄is̄i hua n̄ca niman Abraham xi'í si gui'yaj sa' sí', ngaa n̄i ga'ue ga'mi xacan si' xi'í man'an sí'. Sanj sé daj huin rian Yan'anj mánj. ³ N̄i gataj rian si-nuguan' Yan'anj: "Guxuman ruhua Abraham ni'í sij Yan'anj. N̄i xi'í daj gataj Yan'anj s̄is̄i hua sa' niman sij." Daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

⁴ N̄i ngaa 'yaj sun 'ngö tsínj daj rian 'ngö xuru'ue, n̄i da'tui sí' rian tsínj 'yaj sun daj. N̄i sé 'ngö sinduj huin naru'ue sí' güenda 'yaj sun sij mánj. ⁵ Sanj ga'ue gataj Yan'anj s̄is̄i hua sa' niman né' xi'í si xuman ruhua né' ni'yaj né' Jesús nunj si achin gui'yaj sa' né' rian Yan'anj anj.

⁶ N̄i hué daj ga'mi xi' David xi'í 'ngö tsínj achin gui'yaj sa'. Sanj hua gataj Yan'anj s̄is̄i hua sa' niman tsínj daj. N̄i ga'mi David s̄is̄i hua 'ueé rian tsínj daj. ⁷ N̄i gataj David:

Hua 'ueé rian tsínj rian xi'í si-gaquin' s̄i guinicaj Yan'anj 'ngö niman nico.

Ni nun xacaj Yan'anj cuenta xi'í si-gaquin' sij mánj.

⁸ Ni hua 'ueé rian tsínj rian nun acaj cuenta Yan'anj xi'í si-gaquin' sij. Hué daj gataj David.

⁹ Ngaa ni sé urin ni tsínj israelita ga'ue gahuin niá' ruhua nga nuguan' nan. Sanj ga'ue gahuin niá' ruhua ni tsínj 'na' anéj chrej nej. Daj si hua gatá rian án re' sisi hua sa' niman Abraham gataj Yan'anj xi'í si xuman ruhua sij ni'yaj sij Yan'anj.

¹⁰ Ni nachínj snan'ān ni é re'. Ni aman gataj Yan'anj si hua nica niman Abraham, ruhua ni é re' únj. Asij ne' rucu guta' ni sij da'nga' nnee cúj Abraham ní'. Asj asij sini sa'. Hué asij sini huin anj. ¹¹ Ni ne' rucu huin guta' sij da'nga' nnee cúj man'an sij. Ni é' huin 'ngo da'nga' digyán Yan'anj sisi hua sa' niman Abraham xi'í si guxuman ruhua sij ni'yaj sij Yan'anj. Ngaa ni ga'ue gahuin Abraham chrej daran' ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Yan'anj nunj si nun guta' da'nga' nnee cúj ni tsínj daj. Ni hué daj ga'ue gataj Yan'anj si hua sa' niman ni tsínj daj huin ni tsínj 'na' anéj chrej. ¹² Ni ga'ue gahuin Abraham chrej ni tsínj hua guta' da'nga' man'an ni sij. Ni hué daj huin sisi guxuman ruhua ni sij daj rún' guxuman ruhua Abraham ngaa achin guta' da'nga' sí' nej.

La promesa realizada mediante la fe

¹³ Ni ga'núj du'ua Yan'anj rian ni da'nij Abraham sisi ga'ui'-í' xungüi nan nahuin ra'a ni sij. Sanj sé güenda si dagahuin Abraham si-ley Moisés huin sisi hué daj gataj Yan'anj nuguan' nan gunun ni sij mánj. Sanj gataj Yan'anj sisi hua sa' niman Abraham xi'í si guxuman ruhua sí' ni'yaj sí' man'an Yan'anj anj. ¹⁴ Ni sé xi'í si dagahuin ni tsínj si-ley Moisés 'yaj si nahuin ra'a ni sij xungüi nan mánj. Daj si sisi hué daj huin, ni nitaj si ni'yanj si xuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij Yan'anj mánj. Ni nitaj si ni'yanj nuguan' hua gataj yya Yan'anj gunun ni sij mánj. ¹⁵ Daj si si-ley Moisés 'yaj sisi gahuin ni ngüi castigo. Sanj sisi nitaj ley daj, ni nitaj sí' da'ui ni ngüi gaquin' mánj.

¹⁶ Hué dan ni xi'í si xuman ruhua né' ni'yaj né' man'an Yan'anj, ni nahuin ra'a né' nuguan' xanga' gui'yaj yya Yan'anj nga ni da'núj Abraham. Hué dan ni xacaj né' cuenta nga xi'í sinduj gui'yaj Yan'anj nga né'. Ni sé urin rian ni ngüi dagahuin ley daj gui'yaj yya Yan'anj. Sanj gui'yaj yya Yan'anj rian daran' ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Yan'anj daj rún' guxuman ruhua xi' Abraham. Ni hué sí' huin chrej daran' né'. ¹⁷ Daj si gataj si-nuguan' Yan'anj: "Gui'yā sisi gahuin re' chrej nico rian ni ngüi." Daj gataj Yan'anj gunun Abraham. Ngaa ni gahuin sí' chrej daran' né' rian Yan'anj. Ni guxuman ruhua sí' ni'yaj sí' Yan'anj. Ni Yan'anj 'yaj sisi gana'nij ni niman. Ni 'yaj Yan'anj ni rasun achin si gurugüi' aj.

¹⁸ Ni ngaa gachin güi ruhua Abraham si gui'yaj sa' Yan'anj nga sij, ni hua gue guxuman ruhua sij ni'yaj sij Yan'anj. Ni xi'í si hué daj gui'yaj sij, ni gahuin sij "chrej nico ni ngüi". Daj si hua gataj Yan'anj gunun sij: "Hué daj guixi'nanj nico da'núj re'." ¹⁹ Ni nun ga'nin' ruhua Abraham si guxuman ruhua sij ni'yaj sij Yan'anj (nunj si achin doj guisij sij 'ngo ciento yo'). Ni acaj sij cuenta sisi achin doj gahui' nungüej nica sij Sara. Ni gachin yo' ga'nga da'núj nica sij Sara nej. ²⁰ Ni nun gani hujj ruhua sij nga nuguan' gataj yya Yan'anj gunun sij. Sanj guxuman doj ruhua sij ni'yaj sij Yan'anj. Ni ga'mi sa' 'ueé sij rian Yan'anj. ²¹ Ni gani sa' ruhua sij sisi nica Yan'anj fuerza gui'yaj-á' daran' ni nuguan' hua gataj yya-á' gunun sij.

²² Nî xi'í si guxuman ruhua sij ni'yaj sij Yan'anj, nî gataj Yan'anj sisi hua sa' niman sij. ²³ Nî garun ni sij sisi hua sa' niman Abraham gataj Yan'anj. Sanî sé rian urin Abraham huin garun ni sij da mánj. ²⁴ Sanî garun ni sij nuguan' daj xi'í né' xi'í si xuman ruhua né' ni'yaj né' Yan'anj. Ngaa nî gataj Yan'anj sisi gahuin sa' niman né' nej. Nî Yan'anj gui'yaj sisi ganá'nij Jesús huin sí' Señor nicaj sun rian né'. ²⁵ Nî naga'ui' Yan'anj man'an sí' sisi gahui' sí' xi'í si-gaquin' né'. Nî ganá'nij sí', gui'yaj Yan'anj güenda si ga'ue gataj Yan'anj sisi hua sa' niman né'.

5

Resultados de la justificación

¹ Hué dan nî xi'í si guxuman ruhua né' ni'yaj né' Jesucristo, nî gahuin sa' niman né' rian Yan'anj. Nî hua din'inj ruhua né' rian Yan'anj, 'yaj Jesucristo huin sí' Señor nicaj sun rian né'. ² Nî xi'í si xuman ruhua né' ni'yaj né' Jesucristo, nî ñahuin ra'a né' sinduj 'yaj Yan'anj nga né'. Nî hua ñica ruhua né', 'yaj sinduj daj. Nî hua ñia' ruhua né' ana'uij né' sisi gahuin sa' 'ueé né' nga Yan'anj. ³ Nî ango nuguan' huin sisi huin ñia' ruhua né' ngaa ran' né' sayun. Daj si ni'i né' sisi ñari' nucujaj doj niman né', 'yaj sayun daj. ⁴ Nî ngaa gahuin nucujaj niman né', nî guisij né' gahuin ñica ruhua né' nej. Nî ngaa guisij né' gahuin ñica ruhua né', nî ana'uij né' sisi gui'yaj sa' Yan'anj nga né'. ⁵ Nî sé 'ngo nuguan' yun huin si ana'uij né' nan mánj. Daj si gahuin nucujaj niman né' xi'í si ñin' ruhua 'i ruhua Yan'anj ni'ya né'. Nî Espiritu Santo 'yaj sisi ni'i né' daj. Nî Yan'anj riqui si ga'na' Espiritu Santo rian né'.

⁶ Nî ngaa nun gahuin nucujaj né' gui'yaj sa' né', nî xi'í né' gahui' Cristo. Nî gahuin né' tsínj nun guxuman ruhua nî'yaj Yan'anj. Nî gahui' Cristo güi ngaa gani sini ruhua Yan'anj. ⁷ Nî hua yya na'uej ruhua né' gahui' né' xi'í 'ngo dugüi' né' tsínj hua sa' niman. Sanî si ruhuaj, nî gahui' 'ngo né' xi'í 'ngo tsínj hua sa' ue ñin'. ⁸ Sanî sé daj huin Yan'anj mánj. Daj si ngaa hua gue da'ui né' gaquin', nî gahui' Cristo xi'í', gui'yaj Yan'anj. Nî hué daj digyán yya Yan'anj sisi 'i ruhua Yan'anj ni'ya né'.

⁹ Ngaa nî xi'í si gahuin sa' niman né', gui'yaj si-tun man'an Cristo, hué dan nî ni'i né' sisi sî gahuin né' castigo xi'í gaquin' da'ui né' güi ga'na' Yan'anj gui'ya castigo ni ngüi mánj. ¹⁰ Nî ngaa gahuin né' tsínj unun' nga Yan'anj, nî gahui' da'ni xi'í né'. Nî hué daj nagui'yaj yya Yan'anj nga né'. Hué daj nî ñaanj ga'ue ñacaj xanga' Yan'anj né' xi'í si hua ñi'na' Cristo nne sij chruhua niman né'. ¹¹ Nî sé urin nan, sanî huin ñia' ruhua né' nga Yan'anj xi'í Jesús huin sí' Señor nicaj sun rian né'. Daj si hué xi'í Cristo, nî hua din'inj ruhua né' rian Yan'anj anj.

Adán y Cristo

¹² Hué dan nî urin tsínj daj gui'yaj si gatúj gaquin' chruhua xungüi gu'naj sí' Adán. Nî gaxi'i gahui' ni ngüi ngaa gatúj gaquin' chruhua xungüi. Nî daran' ni ngüi gahuin si gahui' xi'í si da'ui daran' ni sij gaquin'. ¹³ Nî asjñ nun ga'ui' Yan'anj ley rian ni ngüi, nî hua gui'yaj ni sij gaquin'. Sanî nun xacaj Yan'anj cuenta xi'í gaquin' ngaa nitaj ley hua mánj. ¹⁴ Nî asjñ gane Adán, nî da' yo' gane Moisés, nî gahui' ni ngüi. Nî nun dagahuin Adán 'ngo nuguan' gataj Yan'anj gunun sij. Sanî sé daj huin si-gaquin' ni ngüi gahui' daj. Nî nun gui'yaj sa' Adán.

Hué dan n̄i daj rún' ga'n̄a' Adán, n̄i hué daj hua n̄ian ga'na' ango tsínj guí'yaj s̄a' chruhua xungüi nan anj. ¹⁵ San̄i sé rún' hua si-gaquin' Adán sé daj hua sinduj si r̄iqui Yan'an̄j rian né' mánj. Daj si gahui' ni ngüi mán n̄in' gachra' xi'í gaquin' guí'yaj Adán. San̄i r̄iqui Yan'an̄j 'ngo sinduj rian né' huin né' ni ngüi mán n̄in' gachra'. Daj si ga'ui' Yan'an̄j si ga s̄a' né'. N̄i hué daj guí'yaj Yan'an̄j xi'í sinduj guí'yaj urin tsínj daj xi'í né' huin si' Jesucristo. ¹⁶ N̄i daj rún' gahuin guí'yaj urin tsínj daj gaquin', n̄i sé daj hua sinduj r̄iqui Yan'an̄j rian né' mánj. Daj si xi'í urin gaquin' guí'yaj si gahuin ni ngüi castigo. San̄i xi'í sinduj r̄iqui Yan'an̄j rian né', n̄i gataj Yan'an̄j sisi hua n̄ica niman né' rian daran' ni gaquin' guí'yaj né' aj. ¹⁷ Ngaa n̄i xi'í si-gaquin' urin tsínj daj, n̄i ahui' daran' ni ngüi, 'ya. San̄i xi'í si r̄iqui Yan'an̄j sinduj rian né', n̄i gataj Yan'an̄j si hua n̄ica niman né'. Ngaa n̄i ga'ue ga n̄i'na' né' guinicaj sun n̄iganj né', guí'yaj urin tsínj huin Jesucristo aj.

¹⁸ Hué dan n̄i si-gaquin' urin Adán guí'yaj sisi gahuin daran' ni ngüi castigo. San̄i xi'í si guí'yaj s̄a' 'ueé urin Jesucristo, n̄i guí'yaj-á' sisi ga'ue ga n̄ica niman daran' ni ngüi. N̄i ga'ue 'ngō ga n̄i'na' ni sij nej. ¹⁹ N̄i xi'í si nun dagahuin urin tsínj daj rian Yan'an̄j, n̄i gahuin daran' ni ngüi ni tsínj da'ui gaquin'. San̄i xi'í si dagahuin urin ango tsínj daj rian Yan'an̄j, n̄i gahuin s̄a' nico ni ngüi rian Yan'an̄j anj.

²⁰ N̄i ga'ui' Yan'an̄j ley rian ni ngüi sisi guñi'ni ni sij sisi hua nico gaquin' da'ui ni sij rian Yan'an̄j. San̄i ngaa guí'yaj ni ngüi nico gaquin', n̄i n̄an̄j nico guí'yaj Yan'an̄j sinduj rian ni sij aj. ²¹ Hué dan n̄i guiran' ni ngüi sayun xi'í gaquin' guí'yaj ni sij. San̄i xi'í sinduj r̄iqui Yan'an̄j rian né', n̄i hua n̄ica niman né'. N̄i ga'ue gane n̄iganj n̄in' né' xi'í si gahui' Jesucristo huin si' Señor nicaj sun rian né'.

6

Muertos al pecado

¹ Hué dan n̄i un sin huin guí'yaj né', ruhua á re' únj. Ga guē guí'yaj né' gaquin' güenda si r̄iqui Yan'an̄j doj sinduj rian né', ruhua á re' ní'. ² Sé daj huin guí'yaj né' mánj. Daj si rún' huin 'ngo niman gahui' na'ue guí'yaj gaquin' daj huin né'. Ngaa n̄i s̄i ga'ue ga guí'yaj né' gaquin' ga mánj. ³ Hua n̄ian si guñi'ni a ni é re' sisi ngaa gata' nnee né', n̄i guinicaj dugüi' né' nga Cristo Jesús. N̄i rún' huin niman gahui' nuguan'an nga Cristo daj huin né' nga sij. ⁴ N̄i r̄ian gata' nnee né', n̄i huin ruhuaj gata sisi gahui' nuguan'an né' nga Cristo. N̄i gachin' nuguan'an né' nga sij nej. Hué dan n̄i daj rún' ganá'nij Cristo, guí'yaj si-fuerza Yan'an̄j, hué daj n̄i ga'ue nahuin n̄aca gane né' nej. ⁵ N̄i sisi guinicaj dugüi' né' nga Cristo gahui' né' daj rún' gahui' sij, n̄i hué ducuánj daj ḡana'nij né' daj rún' ganá'nij sij.

⁶ N̄i ni'ni né' sisi daj guí'yaj né' gaquin' asij sini. N̄i gahui' nuguan'an si guí'yaj né' daj nga Cristo. Xi'í daj guere' fuerza nicaj gaquin' guí'yaj sini né'. Hué dan ni nitaj si huaj guí'yaj sun né' rian gaquin' da ga mánj. ⁷ Daj si daj rún' na'ue guí'yaj 'ngō niman gaquin' hué daj s̄i ga'ue guí'yaj né' gaquin' ga mánj. ⁸ N̄i sisi gahui' nuguan'an né' nga Cristo, ngaa n̄i xuman ruhua né' sisi gane nuguan'an né' nga sij nej. ⁹ Hua ganá'nij Cristo scanij ni niman. Hué dan n̄i ni'ni né' sisi s̄i ga'ue gahui' ruhua' yún sij mánj. Hua guí'yaj gana Cristo rian nuguan' da aj. ¹⁰ N̄i urin yun xi'í gahui' Cristo xi'í gaquin'. San̄i ganá'nij sij. N̄i nne sij 'yaj sij si aran' ruhua Yan'an̄j anj. ¹¹ N̄i

hué ducuánj daj huin si gani ruhua a ni é re' sisj gahui' si xi'i man niman án re'. Nj daj rún' huin niman huin a ni é re' na'ue gui'yaj ni é re' gaquin' ga mánj. Sanj gani ruhua ni é re' sisj hua nj'na' ni é re' rian Yan'anj xi'i si nicaj dugüi' ni é re' nga Cristo Jesús, tsínj nicaj sun rian né'.

¹² Hué dan nj sj ga'nij ni é re' chrej sisj gahuin achij gaquin' rian nnee cúj ni é re' mánj. Daj si ni' ni né' sisj gahui' nnee cúj né'. Nj sj dagahuin ni é re' si huin ruhua gui'yaj nnee cúj ni é re' ga mánj. ¹³ Ngaa nj si naga'ui' a ni é re' nnee cúj ni é re' rian gaquin' güenda gui'yaj-á' nga ni rasun quij hua. Sanj naga'ui' ni é re' niman ni é re' rian Yan'anj. Nj gani ruhua á re' sisj huin ni é re' ni ngüj gahui', nj ganá'nij ruhua' yún nej. Nj naga'ui' a ni é re' nnee cúj ni é re' rian Yan'anj sisj ga'ue gui'yaj sa' á re' daj rún' aran' ruhua Yan'anj anj. ¹⁴ Hué dan nj sj ga'ue guinicaj gaquin' fuerza rian ni é re' ga mánj. Daj si nitaj si nicaj sun si-ley Moisés rian ni é re' mánj. Sanj 'nij ni é re' riqui sinduj 'yaj Yan'anj rian án re' aj.

Siervos de la justicia

¹⁵ Hué dan nj sisj nitaj si nicaj sun ley rian né' xi'í si 'nij né' riqui sinduj 'yaj Yan'anj, nj ga'ue gui'yaj né' gaquin', ruhua á re' ni'. Sé daj huin mánj. ¹⁶ Nj ni' i sa' né' sisj ngaa aráj xina né' gui'yaj sun né' rian 'ngo xuru'ue, nj hué né' gahuin si gunánj guitsi rian si'. Nj hué ducuánj daj huin sisj gunánj guitsi né' rian gaquin', ngaa nj gahui' né'. Sanj sisj unánj guitsi né' rian Yan'anj, nj gahuin sa' niman né' rian Yan'anj anj. ¹⁷ Nj hué ni é re' gahuin sini ni ngüj unánj guitsi rian gaquin'. Sanj a'ui' únj si guruhua Yan'anj sisj yyaj, nj dagahuin xanga' ni é re' si-nuguan' Yan'anj digyán únj rian ni é re'. ¹⁸ Asj sini gunánj guitsi a ni é re' rian gaquin'. Sanj yyaj nj gahuin njini ni é re' rian gaquin' güenda si gunánj guitsi ni é re' rian nuguan' njca, gui'yaj Yan'anj. ¹⁹ (Nj hué daj a'mi xi'í si na'ue gunun sa' ni é re' nuguan' nan.) Nj asj sini nj garáj xina ni é re' sisj gui'yaj nnee cúj ni é re' gaquin'. Nj maan njnanj gaquin' gui'yaj á re' rian Yan'anj. Sanj yyaj nj naga'ui' ni é re' nnee cúj ni é re' rian Yan'anj. Nj hué daj ga'ue gui'yaj njca ni é re'. Ngaa nj gahuin ni é re' ni ngüj 'yaj sa' rian Yan'anj nej aj.

²⁰ Nj ngaa huin ni é re' ni ngüj unánj guitsi rian gaquin', nj nun ga'uej ruhua á re' gui'yaj njca ni é re' rian Yan'anj. ²¹ Nj un sin huin gui'yaj gana a ni é re' nga ni gaquin' gui'yaj ni é re', ruhua á re' únj. Yyaj nj ri' ni é re' si-na'aj nga ni gaquin' gui'yaj á re' daj. Daj si ni gaquin' daj 'yaj si gahui' né', gui'yaj Yan'anj. ²² Yyaj nj gahuin njini ni é re' rian ni gaquin' daj. Nj unánj guitsi ni é re' rian Yan'anj. Xi'í daj gahuin sa' ruhua ni é re' rian Yan'anj. Nj gane njganj njn' ni é re' nga Yan'anj nej. ²³ Hué dan nj xi'í gaquin' 'yaj ni ngüj, nj 'ngo gahuin anéj niman ni ngüj rian Yan'anj. Sanj sinduj riqui Yan'anj rian né' 'yaj si gane njganj nuguan'an né' nga Cristo Jesús huin Señor nicaj sun rian né'.

7

Analogía tomada del matrimonio

¹ Hué dan nj ni' i ni é re' daj hua si-ley Yan'anj huin ín re' jnān nga xica'uī. Nj ni' i sa' ni é re' sisj a'nin' ley daj sun rian né' urin ngaa hua nj'na' né' mán né' chruhua xungüj nan. ² Gui'yó' cuenta sisj hua 'ngo yun'unj xana xacaj tsínj sno'o. Nj ley daj ataj sisj hua njān si gane unj nga nicaj unj ngaa njn' hua nj'na' si'. Sanj sisj gahui' nicaj unj, nj nitaj si a'nin' ley sun

rian unj gá mánj. Gá'ue xacaj unj ango tsínj sno'o. ³ Hué dan n̄i sis̄i xacaj unj ango tsínj sno'o ngaa n̄in' nne nica unj, n̄i da'ui unj gaquin'. San̄i sis̄i gahui' nica unj, n̄i hua n̄ini rian unj nga si a'mi ley daj. N̄i gá'ue xacaj unj ango tsínj sno'o. N̄i sé 'ngo gaquin' huin mánj.

⁴ N̄i hué daj huin nga ni é re' huin ín re' n̄n̄n nga xica'ui. Daj si ngaa gahui' nuguan'an ni é re' nga Cristo, ngaa n̄i gahuin n̄ini ni é re' rian si-ley Moisés. N̄i guinicaj dugüi' ni é re' nga Cristo. Yyaj n̄i huin ni é re' Cristo, tsínj ganá'nij scanij ni níman. Xi'í daj n̄i gá'ue guí'yaj sa' né' rian Yan'anj. ⁵ Daj si asij sini mán né', n̄i gahuin ruhua né' guí'yaj né' gaquin', guí'yaj ley daj xi'í si hua yaj rian ley si guí'yaj né' ni gaquin' daj. Hué dan n̄i ruhua gahui' né' xi'í gaquin' guí'yaj né' nga nneç cúj né'. ⁶ San̄i yyaj n̄i nitaj si 'nj̄ né' riqui si-fuerza ley da gá mánj. N̄i hua ní'nij rian né' dagahuin né' rian Yan'anj gache né' 'ngo chrej naca si riqui Espiritu Santo rian né'. N̄i nitaj si 'nj̄ né' riqui ley garun ni sij asij ná.

El pecado que mora en mí

⁷ Hué dan n̄i gataj né' sis̄i si-ley Yan'anj huin gaquin' ní'. Sé daj huin mánj. San̄i guí'yaj ley sis̄i guí'ni'ínj daj hua gaquin'. N̄i ataj ley: "S̄i gahuin ruhua né' ní'yaj né' si'yaj dugüi' né'." Hué dan n̄i sis̄i nitaj ley daj, n̄i nitaj aman guí'ni'ínj daj hua gahuin ruhuáj ni'yá si'yaj dugüi'íj. ⁸ San̄i rjan hua yaj rian ley si guí'yaj né' gaquin', n̄i gax̄i' gani ruhuáj guí'yá ni rasun nitaj si hua sa'. N̄i sis̄i nitaj ley, n̄i nun xacaj ni ngüi cuenta daj hua gaquin'. ⁹ N̄i asij sini ngaa nun guí'ni'í sa'áj si-ley Yan'anj, n̄i gani ruhuáj sis̄i 'ngo tsínj sa' gahuínj. San̄i ngaa gunun sa'áj nuguan' a'nin' Yan'anj sun riánj, daj guí'ni'ínj sis̄i da'uíj gaquin'. N̄i n̄in' ruhua guí'yá gaquin'. ¹⁰ N̄i guí'ni'ínj sis̄i nitaj si hua sa' nimánj. N̄i ley daj huin güenda si guíman sa' ni ngüi chruhua xungüi. San̄i xacaj cuentáj sis̄i huínj 'ngo tsínj 'yaj gaquin'. N̄i guere' nimánj, guí'yaj ley daj. ¹¹ N̄i ngaa xacaj cuentáj daj hua si-ley Yan'anj, n̄i gahuin ruhuáj guí'yá daj rún' gataj ley daj. San̄i digya' yun'unj gaquin' man'ánj. N̄i gahuínj 'ngo tsínj guere' nimánj.

¹² Hué dan n̄i hua sa' n̄in' si-ley Yan'anj nga nuguan' a'nin' Yan'anj sun rian né'. N̄i hua n̄ica nuguan' nan nej. N̄i dugu'naj hua nuguan' nan nej. ¹³ Xi'í nuguan' sa' nan, n̄i guere' nimánj, ruhua á re' ní'. Sé daj huin mánj. San̄i guere' nimánj xi'í si da'uíj gaquin'. N̄i garasun gaquin' rian nuguan' sa' daj. N̄i xi'í daj xacaj cuentáj sis̄i quij n̄in' ruhua hua gaquin' daj.

¹⁴ N̄i ni'í né' sis̄i uyan a'mi si-ley Yan'anj nga Espiritu Santo. San̄i yünj huin 'ngo tsínj 'yaj sun rian gaquin'. ¹⁵ Daj si nga si 'yá, n̄i nitaj si 'yá nga si huin ruhuáj guí'yá. Maan si 'yá si nun huin xan' ruhuáj 'yá, n̄i 'yá nánj. ¹⁶ Hué dan n̄i sis̄i 'yá si nun huin xan' ruhuáj 'yá, n̄i acaj cuentáj sis̄i hua sa' si-ley Yan'anj. ¹⁷ Hué dan n̄i huin ruhuaj gata sis̄i sé man'ánj huin si 'yaj daj. San̄i gaquin' nun chruhua nimánj huin si 'yaj aj.

¹⁸ N̄i xi'í si a'nin' gaquin' sun riánj, n̄i nitaj 'ngo nuguan' sa' nun chruhua nimánj. Daj si nunj si huin ruhuáj guí'yá si sa' hua, san̄i na'ue gunucuá guí'yá mánj. ¹⁹ Nitaj si 'yaj sa'áj si huin ruhuáj guí'yá mánj. San̄i hua gué 'yá si nun huin xan' ruhuáj guí'yá nánj. ²⁰ Hué dan n̄i sis̄i 'yá si nun huin xan' ruhuáj 'yá, n̄i sé man'ánj huin si 'yaj. San̄i gaquin' nun chruhua nimánj huin si 'yaj nánj. ²¹ Ngaa n̄i acaj cuentáj sis̄i ngaa huin ruhuáj guí'yá si sa' hua, san̄i hua gué nari'íj gaquin' 'yá.

²² Ruhua nimānj n̄i aran' ruhuāj ni'yā si-ley Yan'anj. ²³ Sanj ni'inj s̄isj unun' ango ley ngā nimānj. N̄i hué ley daj huin si nicaj sun chruhua nimānj. N̄i ango ley daj huin gaquin' 'yaj nneē c̄uj man'anj.

²⁴ Ducu niq̄ui nimānj xi'í si guere' nimānj, 'yaj gaquin'. N̄i un tsínj ga'ue gui'yaj si gānan̄i rian gaquin' a'nin' chruhua nimānj nan únj. ²⁵ A'ūi si guruhua Yan'anj s̄isj xi'í Jesucristo, n̄i ga'ue guinani né' rian gaquin'. N̄i Jesucristo huin Señor nicaj sun rian né'.

Hué dan n̄i yyaj ni'inj s̄isj dagahuin sta'ngāj rian si-ley Yan'anj. Sanj dagahuin nneē c̄u si ataj gaquin' nun chruhua nimānj anj.

8

Viviendo en el Espíritu

¹ Hué dan n̄i s̄j guta' Yan'anj gaquin' xiráj ni nḡüi nicaj duḡüi' ngā Cristo Jesús. Daj si achéj ni sij si-chrej Esp̄ritu Santo. N̄i nitaj si achéj ni sij daj rún' ataj nneē c̄uj ni sij. ² Daj si asj̄j sini, n̄i n̄inanj gaquin' gui'yaj né'. N̄i ruhua guere' niman né', gui'yaj gaquin' daj. Sanj gahuin ni'nij né' rian gaquin' daj, gui'yaj Esp̄ritu Santo. N̄i Esp̄ritu Santo 'yaj ngā Cristo Jesús s̄isj gā n̄i'na' n̄iganj né' gane né'. ³ N̄i xi'í si hua nucuj gaquin' 'yaj nneē c̄uj né', n̄i na'ue ḡunucuj si-ley Yan'anj n̄aca né'. Sanj man'an Yan'anj huin si nucuj ga'ue n̄acaj né'. Daj si ga'n̄j man'an Yan'anj da'ni gā'na' chruhua xunḡüi. N̄i daj rún' hua nneē c̄uj né' gahuin si'. N̄i gahui' si' xi'í si-gaquin' né'. N̄i hué ducuanj daj gui'yaj gana si' rian gaquin' gui'yaj nneē c̄uj né'. ⁴ N̄i hué daj gui'yaj Yan'anj güenda s̄isj ga'ue dagahuin né' si a'nin' si-ley Yan'anj sun rian né'. Daj si nitaj si dagahuin né' si a'nin' gaquin' rian né' gā mánj. Sanj dagahuin né' si a'mi Esp̄ritu Santo chruhua niman né' aj.

⁵ N̄i ni nḡüi dagahuin si huin ruhua nneē c̄uj ni sij, n̄i maan si nahuij ruhua ni sij ngā nuguan' quij a'nin' rian ni sij. Sanj ni nḡüi dagahuin si a'nin' Esp̄ritu Santo chruhua niman ni sij, n̄i nahuij ruhua ni sij ngā nuguan' a'nin' Esp̄ritu Santo rian ni sij. ⁶ N̄i s̄isj nahuij ruhua né' urin ngā si huin ruhua nneē c̄uj né', n̄i gahui' niman né', gui'yaj. Sanj s̄isj nahuij ruhua né' ngā nuguan' 'n̄a' rian Esp̄ritu Santo, n̄i gui'yaj-á' s̄isj hua din'inj rian né'. N̄i gane n̄iganj né' ngā Yan'anj nej. ⁷ N̄i s̄isj n̄inanj nahuij ruhua né' ngā si huin ruhua nneē c̄uj né', n̄i unun' né' ngā Yan'anj. N̄i na'uej ruhua né' dagahuin né' si-ley Yan'anj. N̄i s̄j gunucuj né' dagahuin né' ley da mánj. ⁸ N̄i ni nḡüi nahuij ruhua ngā si huin ruhua nneē c̄uj ni sij, n̄i na'ue gui'yaj ni sij daj rún' aran' ruhua Yan'anj.

⁹ N̄i s̄isj hua yya nne Esp̄ritu Santo chruhua niman ni é re', n̄i nitaj si nahuij ruhua ni é re' ngā si huin ruhua nneē c̄uj ni é re' gā mánj. Sanj nahuij ruhua á re' ngā si huin ruhua Esp̄ritu Santo gui'yaj á re'. N̄i s̄isj nitaj si nne Si-Esp̄ritu Cristo chruhua niman 'ngo tsínj daj, ngaa n̄i nitaj si huin si' Cristo mánj. ¹⁰ Sanj s̄isj nne yya Cristo chruhua niman né', n̄i gahui' yya nneē c̄uj né' xi'í gaquin' gui'yaj né'. Sanj hua n̄i'na' niman né' xi'í si gataj Yan'anj si hua n̄ica niman né'. ¹¹ N̄i ganá'nij Jesús scanij ni niman, gui'yaj Yan'anj. Xi'í daj s̄isj nne Esp̄ritu Santo chruhua niman né', n̄i gā n̄i'na' nneē c̄uj né', gui'yaj Yan'anj. Daj si nne Esp̄ritu Santo chruhua niman né'.

¹² Hué dan n̄i nitaj si huaj si gui'yaj né' si huin ruhua nneē c̄uj né'. S̄j chracuj né' si huin ruhua nneē c̄uj né' man huin in re' jn̄an ngā xica'ūi.

¹³ Daj si sísj guí'yaj né' daj rún' huin ruhua nnee cúj né', nì gahui' né'. Sanj sísj dagahuin né' nuguan' a'mi Espíritu Santo chruhua niman né', nì ðuna né' gaquin' 'yaj nnee cúj né'. Nì ga nì'na' niman né' gane niganj né' nga Yan'anj. ¹⁴ Daran' ni ngüi garaj xina sísj ðigyán Espíritu Santo chrej rian ni sij, nì hué ni sij huin da'nij Yan'anj anj. ¹⁵ Nitaj si huin ruhua Yan'anj sísj guxu'ui' né' rian Yan'anj daj rún' 'yaj 'ngo tsínj ngaa 'yaj sun yun sij rian 'ngo xuru'ue huee. Sé daj huin mánj. Sanj huin ruhua Yan'anj guini'i né' sísj huin né' da'ni. Nì hua niá' ruhua Yan'anj sísj gataj né': "Tata chré'", rian Yan'anj. ¹⁶ Nì hué Espíritu Santo nicaj dugüi' nga niman né'. Nì ataj-á' unun né' sísj huin né' da'nij Yan'anj. ¹⁷ Hué dan nì xi'í si huin né' da'nij Yan'anj, ngaa nì nahuin ra'a né' daran' si riqui Yan'anj rian né'. Nì daj rún' ganahuin ra'a Cristo rian Yan'anj, nì hué daj ganahuin ra'a né' nej. Nì sísj gujran' nuguan'an né' sayun nga Cristo, ngaa nì gahuin 'ueé sa' né' nga sij nej.

¹⁸ Nì hua yya ran' né' sayun xungüi nan. Sanj rian gahuin 'ueé sa' né' ango xungüi ga'na', ngaa nì xi'í daj ani ruhuáj sísj sé si nico huin sayun ran' né' acuan' mánj. ¹⁹ Nì ana'uuj nín' ruhua daran' ni rasun man chruhua xungüi daj gahuin 'ueé sa' né' huin né' da'nij Yan'anj. ²⁰ Nì daran' ni rasun man chruhua xungüi gahuin xi'ij. Sanj sé daj huin ruhua ni rasun guí'yaj Yan'anj mánj. Sanj man'an Yan'anj guí'yaj sísj hué daj huaj gahuin xi'í daran'anj. Nì ana'uuj daran'anj sísj nagui'yaj naca Yan'anj daran'anj. ²¹ Nì 'na' güi ngaa gahui sa' daran'anj. Nì nitaj si guchru ni rasun ga mánj. Nì ana'uuj sa' daran'anj sísj ganahuin 'ueé sa' daran'anj daj rún' ganahuin 'ueé sa' né' huin né' da'nij Yan'anj.

²² Nì ni'i né' sísj daj rún' ran' 'ngo yun'unj xana sayun ngaa achin ga'nga da'nij unj, nì hué daj ran' daran' ni rasun man chruhua xungüi. ²³ Nì sé urin ni rasun daj ran' sayun, sanj ran' né' sayun nej. Nì ana'uuj né' si gahuin naca daran'anj. Nì riqui sini Yan'anj Espíritu Santo gane nga né'. Nì xi'í daj ana'uuj né' sísj riqui Yan'anj ango ni rasun sa' rian né' nej. Nì ni güi man né' xungüi nan, nì nani ruhua né' da gahuin yya né' da'nij Yan'anj. Daj si ngaa ganahuij xungüi nan, nì nagui'yaj 'ueé Yan'anj nnee cúj né'. ²⁴ Hua ganacaj Yan'anj né'. Sanj ana'uuj né' sísj guí'yaj sa' Yan'anj nga né'. Nì sísj hua guini'i né' ga'na' 'ngo rasun ana'uuj né', hué dan nì nitaj si ana'uuj né' si ga'na' ruhua' yún rasun daj rian né' ga mánj. Nitaj si huaj si gana'uuj né' rasun hua nicaj né' mánj. ²⁵ Nì nun ni'i né' si guí'yaj Yan'anj nga né'. Nì sísj achin guini'i né' si ana'uuj né', sanj nanaj gana'uuj né' si guí'yaj sa' Yan'anj nga né' aj.

²⁶ Nì rjan nínaj niman né', nì chracuij Espíritu Santo né'. Daj si nun ni'i né' daj gachinj jni'yaj né' rian Yan'anj. Sanj achinj jni'yaj nín' ruhua Espíritu Santo xi'í né' rian Yan'anj. Nì ataj Espíritu Santo rian Yan'anj nga nuguan' huin ruhua né' ga'mi né'. ²⁷ Nì ni'í sa' Yan'anj daj huin ruhua niman né'. Nì ni'í sa' Yan'anj daj huin ruhua Espíritu Santo nej. Nì daj rún' aran' ruhua Yan'anj, nì hué daj achinj jni'yaj Espíritu Santo xi'í né' huin né' ni ngüi sa' rian Yan'anj anj.

Más que vencedores

²⁸ Nì ni'í né' sísj xi'í ni ngüi 'i ruhua ni'yaj Yan'anj, nì chracuij Yan'anj sísj ga sa' ni sij nga daran' si ran' ni sij. Nì hua gani ruhua Yan'anj sísj gaquinj-in' ga'na' ni ngüi daj guinicaj dugüi' ni sij nga Yan'anj. ²⁹ Nì asij

ná hua ni'i Yan'anj né'. Ní gani ruhua Yan'anj sisi gahuin né' daj rún' huin man'an da'níj Yan'anj huin sí' Jesús. Ngaa ní gahuin sí' tsínj xahua' scanij nico ni jnánj sí' huin né'. ³⁰ Ní asij sini ní gani ruhua Yan'anj sisi gaquinj-ín' guinicaj dugüi' né' nga-á'. Ní gataj Yan'anj sisi hua nica niman né' rian Yan'anj nej. Ní rjan gataj Yan'anj sisi hua nica niman né', ní gui'yaj-á' sisi gahuin 'ueé sa' né' nga-á' nej.

³¹ Sisi daj huin, ní ga'ue gataj né' sisi nicaj dugüi' Yan'anj nga né'. Ní nitaj si gahuin sisi gataj ruhua ni ngüi guini'i ni sij né' mánj. ³² Ní ga'nin' ruhua Yan'anj sisi guiran' da'ni sayun gahui' sí' xi'í né'. Ní sisi riqui Yan'anj da'ni rian né', ní ga'ue gahuin yya ruhua né' sisi riqui Yan'anj daran' ni nuguan' sa' rian né' nej. ³³ Ní rjan hua nacui Yan'anj né', ní nitaj si gahuin si ga'mi gaquin' ni ngüi xi'í né' ga mánj. Daj si hua gataj Yan'anj sisi hua nica niman né'. ³⁴ Ní rjan hua gahui' Cristo Jesús xi'í si-gaquin' né', ní nitaj si gahuin si gataj ni ngüi sisi da'ui né' gaquin' mánj. Ní ganá'nij Jesús nej. Ní nne sí' ra'a sa' Yan'anj. Ní achínj jni'yaj sí' rian Yan'anj xi'í né' aj.

³⁵ Ní ducu 'i ruhua Cristo ni'ya né'. Ngaa ní daj hua nuguan' ga'ue gui'yaj sisi gahuin nini né' rian Cristo, ruhua á re' únj. Ngaa ran' né' sayun ní', asj ngaa nun ri' ruhua né' si gui'yaj né' ní', asj ngaa a'mi quij ni ngüi rian né' ní', asj ngaa achin xi'na riqui né' ní', asj ngaa achin atsij gunun né' ní', asj ngaa achéj né' chrej sayun ní', asj ngaa ataj ni ngüi sisi dagahui' ni sij né' sa'. Sanj nga daran' ni nuguan' nan, ní si duna Cristo si 'i ruhua sij ni'yaj sij né'. ³⁶ Ní hué daj ga'mi si-nuguan' Yan'anj nej. Ní gataj nuguan' daj:

Ya'yoj huin ruhua ni sij dagahui' ni sij ni únj xi'í man'án re' huín re' Yan'anj.

Ní daj rún' huin xachij gahui' daj huin ni únj, ruhua ni sij.

Hué daj gataj si-nuguan' Yan'anj. ³⁷ Ní nunj si ran' né' daran' sayun nan, sanj gui'yaj gana né' xi'í si 'i ruhua Cristo ni'yaj sij né'.

³⁸ Ní 'i ruhua Yan'anj ni'ya né'. Ní gahuin yya ruhuáj sisi güi yyaj, asj ni güi ga'na', ní si ga'ue gahuin nini né' rian Yan'anj mánj. Nitaj si gahuin si gahui' né'. Ní nitaj si gahuin si hua ni'na' né' nej. Ní si ga'ue gui'yaj ni ángel nga ni nane xi'í sisi ga'nij ra'a Cristo né' mánj. Ní si ga'ue gui'yaj gana ni yan'anj 'yaj ra'a ni ngüi rian né' nej. ³⁹ Ní si ga'ue gui'yaj ni si man xata' nga ni si man rian yo'ój sisi ga'nij ra'a Cristo né' mánj. Ní a 'ngo ni rasun gui'yaj Yan'anj si ga'ue gui'yaj sisi ga'nij ra'a Yan'anj né'. Daj si 'i ruhua Yan'anj ni'ya né'. Ní hué daj 'i ruhua Cristo Jesús ni'ya né' huin sí' Señor nicaj sun rian né'.

9

La elección de Israel

¹ Ní nico' man'anj Cristo. Ní nitaj si utaj chrā nuguan' ga'mi rian án re'. Ní nne Espíritu Santo chruhua nimánj. Ní a'mi Espíritu Santo chruhua nimánj sisi nuguan' a'mi nan huin nuguan' xanga'. ²⁻³ Ní ni'i xanga' nimánj sisi niganj nín' ruhua nani ruhuáj xi'í ni dugüi'íj huin ni ngüi israelita. Ní huin 'i ruhuáj ni'yā ni ngüi daj. Ní nín' ruhua huin ruhuáj sisi naçaj Yan'anj ni dugüi'íj. Ní ga'uej ruhuáj gahuin niganj nín'ínj castigo, gui'yaj Yan'anj xi'í ni sij. Ní ga'uej ruhuáj sisi nuguan' ané rian Cristo sisi hué chrej daj ga'ue naçaj Yan'anj ni dugüi'íj. ⁴ Ní huin ni sij ni tsínj israelita. Ní gui'yaj Yan'anj sisi gahuin ni sij da'níj Yan'anj. Ní gane 'ueé

Yan'anj scanij ni sij. Nj gui'yaj yya Yan'anj 'ngo nuguan' sa' nga ni sij. Nj ga'ui' Yan'anj si-ley-é' rian ni sij. Nj digyán Yan'anj daj gui'yaj ni sij ngaa nahuin yu' ni sij. Nj gataj Yan'anj sisi sa' gui'yaj-á' nga ni sij. ⁵ Nj huin ni sij ni da'nj ni xí' guimán asij ná. Nj yan sa' ni ngüi israelita huin Cristo huin si' Yan'anj nicaj sun rian daran'anj. Nj niganj ga'mi sa' né' xi'í Cristo. Amén.

⁶ Nj sé si xanga' nun guisij nuguan' gataj yya Yan'anj rian ni ngüi israelita. Daj si xi'í si nun dagahuin da'aj ni sij rian Yan'anj, nj sé si xanga' daran' ni da'nj Israel huin yya tsinj israelita. ⁷ Nj sé si xanga' daran' ni da'nj si'nj Abraham huin yya da'nj si'. Daj si gataj Yan'anj gunun si': "Nj da'nj si'nj re' ga'na' rian tsinj gu'naj Isaac." Daj gataj Yan'anj gunun xi' Abraham. ⁸ Nj nuguan' nan huin ruhuaj gata sisi sé daran' ni ngüi ga'nga rian xi' Abraham huin da'nj Yan'anj. Sanj urin ni ngüi xuman ruhua sinuguan' Yan'anj hué ni sij huin yya ni da'nj Abraham. ⁹ Daj si nuguan' nan huin nuguan' gataj yya Yan'anj gunun Abraham: "Ango yo' nanicaj yünj, nj guinicaj nica re' Sara 'ngo lij." Daj gataj Yan'anj gunun Abraham.

¹⁰ Nj ango nuguan' huin sisi xi' Isaac huin urin chrej nungüej lij da'nj Rebeca huin unj nica si'. ¹¹⁻¹² Nj ngaa achin ga'nga nungüej li, nj ngaa achin gui'yaj nungüe si sa', asj sé si sa', sanj hua gataj Yan'anj rian Rebeca sisi lij ga'nga sini hué-é' dagahuin sun rian ango lij ga'nga ne' rucu. Nj maan si nacui Yan'anj 'ngo si' gahuin si' tsinj gahuin achij rian jnánj si' xi'í si hua gani sini ruhua Yan'anj daj ga sun nicaj go'ngo nungüe rian Yan'anj. ¹³ Nj nuguan' nan gataj Yan'anj: "Huin 'i ruhuaj ni'yā tsinj gu'naj Jacob. Sanj nun huin xan' ruhuaj ni'yā tsinj gu'naj Esaú manj." Daj gataj Yan'anj.

¹⁴ Hué dan nj gataj né' sisi nitaj si hua nica niman Yan'anj, ruhua á re' ní'. ¹⁵ Daj si gataj Yan'anj rian Moisés: "Nj daj rún' aran' ruhuaj, nj hué daj gui'yā nacuij ni ngüi sisi nani yaco ruhuaj guini'yā. Nj hué daj gui'yā nahuin 'i ruhuaj guini'yā nej." Daj gataj Yan'anj.

¹⁶ Nj na'ue gui'yaj ni ngüi sisi nacui Yan'anj ni sij xi'í si hué daj huin ruhua ni sij, asj sisi gui'yaj fuerza ni sij. Sanj urin si nahuin 'i ruhua Yan'anj ni'yaj-á', nj nacui Yan'anj ni sij.

¹⁷ Daj si hua gataj Yan'anj gunun rey gu'naj Faraón: "Hué man'anj gui'yaj sisi huin re' rey. Nj xi'í man'an re' digyanj daj nucua rian daran' ni ngüi man chruhua xungüi. Nj guini'i ni sij daj hua man'anj nej." Daj gataj Yan'anj gunun Faraón asij ná.

¹⁸ Hué dan nj ni' né' sisi nani yaco ruhua Yan'anj ni'yaj-á' un tsinj huin ruhua-á'. Nj 'yaj Yan'anj sisi na'uej ruhua ango tsinj daj dagahuin sij.

¹⁹ Sanj si ruhuaj gataj da'aj ni é re': "Daj ga'ue ga'mi gaquin' Yan'anj xi'í ni ngüi sisi njanj 'yaj né' si huin ruhua Yan'anj únj." Daj gataj da'aj ni é re', si ruhuaj. ²⁰ Sanj un sin huin so', nj unún' so' nga Yan'anj únj. Gataj 'ngo chruj yo'ój gunun tsinj gui'yaj chruj: "Nj un sin huin nj gui'yaj re' daj man'anj únj." Hué daj ga'mi 'ngo chruj, ruhua re' ní'. Sé daj huin manj. ²¹ Nj daj rún' aran' ruhua tsinj 'yaj chruj, nj hué daj 'yaj sij. Nj hué gué luti sigé' daj 'yaj sij 'ngo chruj sa' njan' ruhua nga ango chruj niqiu nej. ²² Nj a'man ruhua Yan'anj ni'ya ni ngüi 'yaj quij. Nj gui'yaj Yan'anj castigo ni sij. Nj nuj si niganj njan' gahuin ni ngüi daj castigo, sanj a'nin' acuan' ruhua Yan'anj ni'yaj-á' ni sij. Daj si huin ruhua Yan'anj sisi guini'i daran' ni ngüi daj nucua man'an Yan'anj. ²³ Nj huin ruhua Yan'anj digyanj rian ni ngüi

daj gahuin 'ueé sa' né', guj'yaj Yan'anj. Nj asij sini nj nagui'yaj sa' Yan'anj né' sisi gane njganj né' rian hua sa' nne man'an Yan'anj. ²⁴ Nj gaquínj Yan'anj ga'na' gane né' nga Yan'anj. Nj da'aj né' huin ni ngüi israelita. Nj angó da'aj né' huin ni ngüi 'na' anéj chrej.

²⁵ Nj hué daj gataj Yan'anj garun xi' Oseas asij ná:

Nj hua ni ngüi nun gujnicó' sini man'anj.

Sanj gahuin ni sij ni ngüi nico' man'anj.

Nj asij sini nj nun gahuin 'i ruhuáj ni'yá ni ngüi daj.

Sanj gahuin 'i ruhuáj ni'yá ni sij aj.

²⁶ Nj rian gatá gunun ni sij sisi sé ni ngüi nico' man'anj huin ni sij, nj hué yu'uj daj gahuin da'ni ni sij huin man'anj Yan'anj hua nj'na'.

Daj gataj Yan'anj rian tsínj gu'naj Oseas.

²⁷ Nj ga'mi nucuaaj Isaías xi'f ni ngüi israelita. Nj gataj sí' asij ná:

Nj nunj si gahuin nico ni ngüi israelita daj rún' mán nico yo'ój chru mán du'ua nnee yan'anj, sanj doj ni sij ganacaj Yan'anj anj.

²⁸ Daj si 'ngo hora ga'na' castigo njn' gachra' xungüi, guj'yaj Yan'anj.

Daj gataj tsínj gu'naj Isaías.

²⁹ Nj hué daj gataj Isaías nej:

Nj nucuaaj njn' ruhua man'an Yan'anj.

Nj sisi gahui' daran' né' xi'f gaquin' da'ui né', nj hua gahuin xánj né' daj rún' hua xuman' Sodoma nga xuman' Gomorra.

Sanj nacaj Yan'anj doj né'.

Daj gataj Isaías asij ná.

La justicia que es por fe

³⁰ Ngaa nj nunj huin si ruhuaj gata nuguan' nan, ruhua á re' únj. Huin ruhuaj gata sisi hua njca niman ni ngüi 'na' anéj chrej rian Yan'anj xi'f si xuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij Yan'anj. Nj nun nãno' ni sij sisi hué daj guj'yaj Yan'anj nga ni sij. ³¹ Sanj guj'yaj fuerza ni ngüi israelita sisi dagahuin ni sij daj rún' ataj si-ley Yan'anj güenda sisi nahuin sa' niman ni sij rian Yan'anj. Sanj nun ga'ue dagahuin ni sij si ataj ley da mánj. ³² Ngaa nj ún sin huin nj nun gahuin sa' niman ni sij, ruhua á re' únj. Daj si nun ga'uej ruhua ni sij guxuman ruhua ni sij nj'yaj ni sij Jesucristo. Maan si gani ruhua ni sij nga xi'f si guj'yaj sa' man'an ni sij, nj a hua njca niman ni sij, ruhua ni sij. Hué dan nj natúj ni sij guj'yaj yej garij ni sij dacój ni sij daj. Nj yej daj huin Jesucristo.

³³ Nj hué daj ga'mi njca si-nuguan' Yan'anj asij ná:

Hué xuman' Sión, nj gurü yej guj'yaj natu ni ngüi.

Nj ni ngüi guxuman ruhua nj'yaj Jesucristo, nj sj gahuin na'aj ni sij mánj.

Sanj gahui sa' ni sij, guj'yaj Yan'anj.

Nj yej daj huin Jesucristo.

Hué daj gataj Yan'anj.

10

¹ Ducu huin ruhuáj sisi nacaj Yan'anj ni ngüi israelita huin ín re' jnãn nga xica'uí. Nj hué daj achínj jni'yá rian Yan'anj nej. ² Ga'ue gatá sisi 'yaj fuerza ni sij sisi dagahuin ni sij rian Yan'anj. Sanj nunun ni sij daj guj'yaj ni sij, nj ga'ue gahuin sa' ni sij rian Yan'anj. ³ Nj nun ni'f ni sij sisi urin Yan'anj 'yaj sisi hua njca niman ni ngüi rian Yan'anj. Nj nano' ni sij sisi ga njca niman ni sij rian Yan'anj xi'f si guj'yaj man'an ni sij. Nj nun ga'uej ruhua ni sij daj rún' gataj Yan'anj si guj'yaj ni sij. ⁴ Daj si man'an Cristo

gui'yaj sisi guisíj dagahuin né' si ataj si-ley Yan'anj. Daj si Cristo gui'yaj sisi hua nica niman né' xi'í si xuman ruhua né' ni'yaj né' man'an sij.

⁵ Ní garun Moisés sisi daj ga nica niman ni ngüi xi'í si dagahuin ni sij ley daj. Ní gataj sí': "Sisi dagahuin ni ngüi ni nuguan' daj, nî ga nî'na xanga' ni sij, guí'yaj ni nuguan' daj." Daj garun Moisés. ⁶ Saní Cristo 'yaj sisi hua nica niman né' rian Yan'anj xi'í si xuman ruhua né' ni'yaj né' man'an sij. Hué dan nî sí gani ruhua né': "Un tsínj ga'ue gahui xata'" —daj si nitaj si huaj si gan'anj xacaj né' Cristo ga'na' ruhua' yún sí' ne' nica'. ⁷ Ní sí gani ruhua né': "Un tsínj ga'ue guinij gan'anj riqui yo'ój'" —daj si nitaj si huaj si gan'anj xacaj né' Cristo gana'nij ruhua' yún sí' scanij ni niman.

⁸ Ní a'mi né' nuguan' sa' rian ni dugüi' né'. Daj si: "Gahuin nîchrun' nuguan' sa' nan nun du'ua né' nga niman né'." Ní hué nuguan' sa' nan huin si nata' ni únj sisi guxuman ruhua né' ni'yaj né' Jesucristo. ⁹ Ní sisi nãta' re' rian ni dugüi' re' sisi Jesús huin Señor nicaj sun rian né', nî sisi guxuman xanga' ruhua' re' sisi ganá'nij Jesús scanij ni niman, gui'yaj Yan'anj, hué dan nî nacaj Yan'anj man'an re'. ¹⁰ Daj si sisi guxuman ruhua né' ni'yaj né' Jesucristo, nî gahuin sa' né' rian Yan'anj. Ní sisi nãta' du'ua né' sisi nico' né' Jesús, nî nacaj Yan'anj né' nej aj.

¹¹ Ní gataj Yan'anj: "Daran' ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Yan'anj, nî sí gahuin nã'aj ni sij. Saní gahui sa' ni sij." Hué daj gataj si-nuguan' Yan'anj. ¹² Ní uyan huin ni ngüi israelita nga ni ngüi griego rian Jesucristo. Daj si urin Señor Jesucristo nicaj sun rian daran' né'. Ní nî'n' ruhua riqui Jesucristo nuguan' sa' rian daran' ni ngüi achínj jni'yaj rian sij. ¹³ Daj si hué daj gataj si-nuguan' Yan'anj: "Daran' ni ngüi achínj jni'yaj rian Yan'anj nga si-xugüi Señor, nî nacaj Yan'anj ni sij." Daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

¹⁴ Saní ngaa hua nî'n' achin guxuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij Señor, nî na'ue gachinj jni'yaj ni sij rian Señor mánj. Ní sí ga'ue guxuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij sí' ngaa nî'n' achin gunun ni sij xi'í sí'. Ní sí ga'ue gunun ni sij ngaa nitaj tsínj nãta' nuguan' sa' rian ni sij mánj. ¹⁵ Ní sí ga'ue nãta' 'ngo ni tsínj daj nuguan' sa' rian ni ngüi sisi nitaj 'ngo tsínj ga'nij gan'anj nãta' ni sij rian ni ngüi. Ní gataj si-nuguan' Yan'anj: "Ní 'ueé nî'n' ruhua 'yaj ni tsínj gan'anj ga'mi nuguan' sa' rian ni ngüi." Hué daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

¹⁶ Saní sé daran' ni ngüi ráj xina nga nuguan' sa' 'na' rian Yan'anj da mánj. Ní hué daj ga'mi tsínj gu'naj Isaías ngaa nachínj snan'anj sij rian Yan'anj. Ní gataj sij: "Señor, un sin huin nî doj ni ngüi guxuman ruhua nuguan' nata' ni únj únj." Daj gataj Isaías gunun Yan'anj.

¹⁷ Hué dan nî ngaa guisíj gunun ni ngüi nuguan' sa', nî ga'ue guxuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij Cristo. Ní ga'ue gara da'nga' ruhua ni sij ngaa a'mi 'ngo tsínj daj si-nuguan' Yan'anj rian ni sij.

¹⁸ Saní sé si xanga' si nun gunun ni sij nuguan' sa' daj. Daj si gataj si-nuguan' Yan'anj: Hua gaxa'nî nuguan' sa' nî'n' gachra' chruhua xungüi. Ní da' ganun nî'n' xi'í xungüi guisíj nuguan' sa' daj. Daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

¹⁹ Saní sé si xanga' si nun acaj ni ngüi israelita cuenta xi'í sa' daj. Daj si gataj Moisés asij hua ná: Ní guí'yã sisi gahuin xicoj ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' ni ngüi 'na' anéj chrej.

Ni gui'yā sisi ga'man ruhua ni é re' guini'yaj ni é re' ni ngüi nitaj ducuanj nicaj ga'mi.

Daj gataj Yan'anj garun Moisés rian ni ngüi israelita.

²⁰ Ni hué daj guisij ruhua Isaías gataj sí' nej:

Ni ngüi nun nāno' yūnj, ni hua nari' ni sij man'anj.

Ni digyān man'anj rian ni ngüi nun nāchin' snan'anj si-xugüj.

Daj gataj Yan'anj garun Isaías.

²¹ Sanj ngaa ga'mi Isaías xi'í ni ngüi israelita, ni gataj sí': "Nugüi nigan', ni dugüi'inj ra'āj sisi ga'na' ni sij riānj huin ni sij ni tsinj nun dagahuin riānj. Ni unun' ni sij nga man'anj nej." Daj gataj Yan'anj garun Isaías.

11

El remanente de Israel

¹ Hué dan ni xānga' si danicaj Yan'anj ni ngüi israelita ní'. Sé daj huin mánj. Daj si hué man'anj huin 'ngo tsinj israelita nej. Ni yūnj huin da'nü si'nü Abraham. Ni nicōj xi'nin' huin Benjamín. ² Sé si danicaj Yan'anj ni ngüi israelita mánj. Ni asij sini yan ngaa achin ga'nga ni ngüi israelita, ni hua guini'i Yan'anj ni sij.

Ni hua ni'i ni é re' daj ataj si-nuguan' Yan'anj xi'í tsinj gu'naj Elías asij ná. Ni ngaa gachinj jni'yaj sí' rian Yan'anj, ni ga'mi gaquin' sij xi'í ni ngüi israelita. Ni gataj sí':

³ Señor, dagahui' ni sij ni tsinj ga'mi si-nuguan' man'án re'.

Ni duguane ni sij ni altar huin si-nná re' nej.

Ni ango rin man'anj gunā hua ni'na' nánj.

Ni hué daj huin ruhua ni sij dagahui' ni sij man'anj nej.

Daj gataj Elías gunun Yan'anj.

⁴ Sanj gataj Yan'anj gunun Elías: "Ni hua ri ninij ichij mí ni ngüi israelita na'uej gāne ráj dācoj rian yan'anj gu'naj Baal." Daj gataj Yan'anj gunun Elías.

⁵ Ni hué ducuanj daj huin nga ni ngüi israelita güi yyaj. Daj si gui'yaj Yan'anj sinduj rian ni sij. Ni nacui Yan'anj doj ni sij. ⁶ Nacui Yan'anj ni sij xi'í si 'ya sinduj nga ni sij. Ni sé xi'í si 'yaj sa' ni sij, ni nacui Yan'anj ni sij mánj. Ni sisi hué daj huin, ni sinduj 'yaj Yan'anj nga ni sij, ni sé 'ngo sinduj huin ga mánj.

⁷ Hué dan ni huin ruhua ni ngüi israelita gahui sa' niman ni sij rian Yan'anj. Sanj nun guiri' ni sij si gahuin ruhua ni sij. Sanj ni ngüi ganacui Yan'anj, ni hué né' guiri' aj. Ni na'uej ruhua ango ni sij gunun ni sij, gui'yaj Yan'anj. ⁸ Ni hué daj gataj si-nuguan' Yan'anj nej: Ni gui'yaj Yan'anj sisi na'ue gara da'nga' ruhua ni sij nuguan' sa'.

Ni hué daj huin da güi acuan' nej.

Daj si nun rian ni sij, sanj na'ue xiguin ni'yaj ni sij.

Ni nun chraquij ni sij, sanj na'ue gunun ni sij mánj.

Daj gataj Yan'anj xi'í ni ngüi israelita. ⁹ Ni hué daj gataj David asij ná nej: Huin ruhuāj sisi gui'yanj 'yaj ni ngüi daj ganahuin-in' xi' nga nnánj.

Ni gujran' ni sij sayun daj rún' ran' xucu ata' ra'nga'.

Ni ganatuj ni sij gahuin ni sij castigo xi'í gaquin' gui'yaj ni sij.

¹⁰ Ni huin ruhuāj sisi gahuin duri rian ni sij.

Ni sj guixiguin gujni'yaj ni sij mánj.

Ni gache nitu ni sij niganj nin', ruhuāj aj.

Daj gataj David.

La salvación de los gentiles

¹¹ Hué dan nĭ atā ġunun ni é re' sisj sé si ġuere' nĭganj ni ngüi israelita rian Yan'anĭ mánj. Daj si ngaa nun dagahuin ni sij, nĭ nacaj Yan'anĭ ni ngüi 'na' anéj chrej. Xi'í daj nĭ ġahuin xicoj ruhua ni sij nĭ'yaj ni sij ni ngüi 'na' anéj chrej daj. ¹² Nĭ rĭjan ġuere' ni ngüi israelita rian Yan'anĭ, nĭ hua sa' rian ni ngüi man chruhua xungüi. Nĭ ganacaj Yan'anĭ ni ngüi 'na' anéj chrej xi'í si ġuere' ni sij nej. Nĭ sisj hué daj huin, nĭ sa' nĭn' ġahuin ngaa ġuñico' ruhua' yún ni ngüi israelita Yan'anĭ.

¹³ Yyaj nĭ ġa'mĭ rian ni é re' huin ni é re' ni ngüi 'na' anéj chrej. Nĭ ġa'nĭġ Jesucristo ġan'an rian án re' huĭnj apóstol a'mĭ si-nuguan' sí'. Nĭ xi'í daj nĭ 'yaj fuerzāġ ngā si-sünj. ¹⁴ Daj si huin ruhuāġ sisj ġahuin xicoj ruhua ni ngüi israelita ġuñi'i ni sij ni é re'. Ngaa nĭ ġa'ue naġaj Yan'anĭ da'aj ni sij. ¹⁵ Ngaa danicaj Yan'anĭ ni ngüi israelita, nĭ ġahuin nuguan'an ni ngüi mán nĭn' ġachra' chruhua xungüi ngā Yan'anĭ. Ngaa nĭ ġahuin sa' nĭn' ni ngüi israelita ngaa ġuñicaj dugüi' ruhua' yún Yan'anĭ ngā ni sij. Daj si daj rún' huin ni tsĭnj ġahui' huin ni sij yyaj. Sanĭ ġana'nĭj ni sij, ġui'yaj Yan'anĭ. ¹⁶ Sisj hua sa' doġ quinj, nĭ daran' quinj daj hua sa'. Nĭ sisj hua sa' ya'a siu chrun daj, nĭ hua sa' 'ngō ġue chrun ngā ra'a nej.

¹⁷ Nĭ daj rún' 'yaj né' ngaa a'nin' né' ra'a chrun, nĭ hué daj ġui'yaj Yan'anĭ ngā ni ngüi israelita. Nĭ hué ni é re' huin rún' huin 'ngō ra'a chrun 'na' rĭqui quij. Nĭ na'nĭj Yan'anĭ scanĭj chrun sa' olivo ni é re' yu'uj ġuimán ni ngüi israelita. Ngaa nĭ ġa nĭ'na' ni é re' ġui'yaj ya'a siu chrun olivo daj. Nĭ rún' huin ra'a chrun olivo sa' huin ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Yan'anĭ. ¹⁸ Xi'í daj nĭ sĭ ġani ruhua ni é re' sisj sa' huin ni é re' daj ngā ni ngüi israelita. Nĭ sisj hué daj ani ruhua ni é re', ngaa nĭ nañun sa' ruhua ni é re' sisj hua nĭ'na' ni é re', ġui'yaj ya'a siu chrun. Nĭ sé ni é re' ġui'yaj sisj hua nĭ'na' ya'a siu chrun mánj. ¹⁹ Nĭ si ruhuaj, nĭ gataġ ni é re': "ġa'nin' Yan'anĭ ni ra'a chrun daj xi'í si na'nĭj-i' ni é re' scanĭj chrun sa' olivo daj." ²⁰ Hué daj huin xāġa'. Sanĭ rĭjan nun ġuxuman ruhua ni ngüi israelita, nĭ ġuere' ni sij rian Yan'anĭ. Nĭ 'nĭj ni é re' scanĭj chrun daj urin si xuman ruhua á re' ni'yaj á re' Yan'anĭ. Ngaa nĭ sĭ ġa nne é re' si 'nĭj ni é re' scanĭj chrun daj. Maan si ġa cuidado ni é re' ngā chrej huaj á re' nánj.

²¹ Nĭ sisj nun ġuñicaj Yan'anĭ 'ngō niman nico xi'í si-ġaquin' ni ngüi israelita huin ni sij ra'a chrun daj, ngaa nĭ sĭ ġuñicoj Yan'anĭ 'ngō niman nico xi'í ni é re' nej. ²² Nĭ'yaj ni é re' yyaj. Huin sa' ruhua Yan'anĭ ni'ya ni ngüi. Sanĭ sun du'ua Yan'anĭ rian ni ngüi nej. Nĭ ġahuin castigo ni ngüi israelita, ġui'yaj Yan'anĭ. Sanĭ ġui'yaj sa' Yan'anĭ ngā man'an ni é re'. Nĭ hué daj ġui'yaj Yan'anĭ sinduj rian án re' sisj sĭ ġan'anĭ anéj ni é re' rian Yan'anĭ. Daj si sisj sĭ dagahuin ín re' rian Yan'anĭ, nĭ hué daj ġa'nin' Yan'anĭ ni é re' nej nánj. ²³ Nĭ sisj ġa'ueġ ruhua ni ngüi israelita ġuxuman ruhua ni sij nĭ'yaj ni sij Yan'anĭ, ngaa nĭ na'nĭnj ruhua' yún Yan'anĭ ni sij scanĭj chrun daj. Daj si si-fuerza man'an Yan'anĭ ġa'ue ġui'yaj sisj na'nĭnj ruhua' yún-ún' ni sij. ²⁴ Nĭ sé ni é re' huin ni ngüi israelita mánj. Hué ni é re' huin 'ngō ra'a chrun 'na' rĭqui quij ġa'nin' Yan'anĭ. Nĭ na'nĭnj Yan'anĭ ni é re' scanĭj chrun olivo sa' hua. Nĭ sisj ni ngüi israelita huin ra'a chrun olivo sa' hua daj, ngaa nĭ huaj doġ ġa'ue ġana'nĭj ruhua' yún Yan'anĭ ni sij scanĭj chrun olivo da aj.

La restauración de Israel

25 Nj huin ruhuāj sisj gujni'i ni é re' huin ni jnān nga ni xica'ui 'ngo nuguan' sa' garij huį Yan'anj. Ngaa nj guisįj gunun ni é re' nuguan' nan, nj sį güin ga'mi xacan án re' mánj. Daj si da'aj ni ngüį israelita na'uej ruhua gunun si gataj Yan'anj rian ni sij. Nj hué daj ga ni ngüį israelita da guisįj güi guxuman ruhua daran' ni ngüį nacui Yan'anj huin ni sij ni ngüį 'na' anéj chrej. 26 Nj ngaa hué daj ga'huin, nj ganacaj Yan'anj daran' ni ngüį israelita. Nj hué daj gataj si-nuguan' Yan'anj nej:

Ne' xuman' Sión ga'na' 'ngo tsínj ganacaj ni ngüį.

Nj ga'ne sij si-gaquin' ni dugüi' Jacob huin ni sij ni ngüį israelita.

27 Nj nan huin nuguan' gui'yaj yyāj nga ni sij güi ga'nē si-gaquin' ni sij. Daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

28 Nj unun' ni ngüį israelita nga Yan'anj xi'í si na'ue guxuman ruhua ni sij nga nuguan' sa' 'na' rian Yan'anj. Nj xi'í si hué daj 'yaj ni sij, nj hua ní'nij ga'u ni é re' si-chrej Yan'anj. Sanj hua guę 'į ruhua Yan'anj ni'yaj-á' ni sij xi'í si hua ganacui Yan'anj ni xi ni sij asj hua ná. 29 Nj nitaj aman nađuna Yan'anj si-nuguan'anj. Nj sį ga'ue ga'ne ruhua' yún Yan'anj nuguan' riquij riún'. Nj sisj gaquinj Yan'anj né', nj sį nanicaj ruhua-á' nga nuguan' da ga mánj.

30 Nj güi gachin, nj nun dagahuin ni é re' rian Yan'anj huin ni é re' tsínj 'na' anéj chrej. Nj xi'í si nun dagahuin ni ngüį israelita, nj nani yaco ruhua Yan'anj ni'ya ni é re' yyaj.

31 Nj nun dagahuin ni ngüį israelita rian Yan'anj. Hué dan nj xi'í si nani yaco ruhua Yan'anj ni'ya ni é re', nj ga'ue nani yaco ruhua Yan'anj ni'ya ni ngüį israelita nej. 32 Nj xi'í si uyan gui'yaj ni ngüį israelita nga ni ngüį 'na' anéj chrej gaquin', nj gataj Yan'anj sisj uyan da'ui daran' ni sij gaquin'. Xi'í daj nj ga'ue nani yaco ruhua Yan'anj ni'ya daran' ni sij.

33 Yan'anj nın' ruhua huin si sa' xi'í né'. Chrun nın' ruhua Yan'anj, nj ni'i-ín' daran' nuguan' nej. Na'ue gara da'nga' ruhua né' daj ani ruhua Yan'anj. Nj sį guisįj né' gujni'i né' daj hua si-chrej Yan'anj nej. 34 Nj sį guisįj né' gujni'i né' nuguan' sa' ahui chra Señor. Nj sį guisįj né' ga'ui' né' 'ngo chrej rian Yan'anj anj. 35 Nj nitaj a 'ngo tsínj ga'ue ga'ui' xiquínj 'ngo rasun rian Yan'anj, ngaa nj naru'ue Yan'anj rian sij mánj. 36 Daj si Yan'anj gui'yaj daran' ni rasun mán. Nj daran' ni rasun huin güenda man'an Yan'anj. Nj nanicaj daran' ni rasun rian Yan'anj nej. Xi'í daj nj ga'mi sa' 'ueé nįganj nın' né' rian Yan'anj. Amén.

12

Deberes cristianos

1 Nj xi'í si nani yaco ruhua Yan'anj ni'ya né', nj gataj snan'an rian án re' sisj naga'ui' ni é re' man'an ni é re' rian Yan'anj. Nj daj rún' hua ni'na' ni xucu ga'ui' ni ngüį rian Yan'anj asj ná, nj hué daj naga'ui' ni é re' man'an án re' sisj dagahuin ni é re' rian Yan'anj nej. Nj ga'huin nini ni é re' rian ni gaquin'. Nj hué daj ga'ue gui'yaj ni é re' daj rún' aran' ruhua Yan'anj. Nj ni'í' sisj hué daj hua nıan gui'yó'. 2 Nj sį gui'yaj á re' daj rún' 'yaj ni ngüį man chruhua xungüį gaquin' nan mánj. Sanj ga'uej ruhua á re' ga'huin sa' niman án re', gui'yaj Yan'anj anj. Ngaa nj ga'ue ga'huin chrun sa' ni é re' gujni'i ni é re' nuguan' sa' huin ruhua Yan'anj gui'yaj á re'. Nj aran' ruhua Yan'anj ni'ya nuguan' daj. Nj hua nıca nuguan' daj nej.

³ Nî rjan riqui Yan'anj sinduj riānj, nî 'yaj fuerzāj rian daran' ni é re' sisî sî gani ruhua ni é re' si huin achij ni é re' mánj. Sanî gani ruhua ni é re' xi'í man'an ni é re' daj rún' huin yya ni é re' sisî daj riqui Yan'anj si xuman ruhua gō'ngo ni é re'.

⁴ Nî ni'i né' sisî urin nnee cúj né' hua. Sanî naduna hua gō'ngo yu'uj nî'n' gachra' nnee cú'. Nî nîni sun 'yaj sun gō'ngo yu'uj daj. ⁵ Nî hué daj huin né' huin né' ni ngüi nicaj dugüi' nga Cristo. Nî núnj si ga'î nî'n' ruhua né' huin, sanî urin nnee cúj Cristo huin né'. Nî uyan nicaj dugüi' né' nga ni dugüi' né' daj rún' hua nnee cúj né' aj. Nî chracuij né' gō'ngo ni dugüi' né'. ⁶ Nî nîni riqui Yan'anj sun rian gō'ngo né'. Ngaa nî guî'yaj sun gō'ngo né' sun riqui Yan'anj rian gō'ngo né'. Nî sisî ga'nin' Yan'anj sun ga'mi 'ngō né' si-nuguan'-án' rian ni dugüi' né', hué dan nî ga'mi né' nuguan' daj daj rún' xuman ruhua né' aj. ⁷ Nî sisî hué daj ga'nin' Yan'anj sun rian angō né' güenda chracui' ni dugüi', nî hué daj guî'yó' rian ni dugüi'. Nî sisî ga'nin' Yan'anj sun rian angō né' güenda dîgyún' rian ni dugüi' né', nî da'ui' si dîgyún' rian ni dugüi'. ⁸ Nî sisî hua sun rian angō ni dugüi' güenda ga'ui' sij chrej rian dugüi' sij, nî da'ui' sij ga'ui' sij chrej rian dugüi' sij. Nî sisî hua sun rian angō ni dugüi' né' güenda ga'ui' sij rasun rian ni ngüi' niqûi, ngaa nî gahuin niā' ruhua sij, guî'yaj sij daj. Nî sisî hua angō né' nicaj sun rian ni dugüi' né', nî guî'yaj sa' sij nga si-sun sij. Nî sisî hua sun rian angō né' chracuij sij ni dugüi' né', nî gahuin niā' ruhua sij nga si 'yaj sij daj.

⁹ Sî gataj á re' sisî 'î ruhua á re' ni'yaj á re' ni dugüi' a ni é re' sisî sé daj huin xanga'. Nî sî ga'uej ruhua á re' si guî'yaj á re' si xi'í. Sanî guî'yaj sa' ni é re' aj. ¹⁰ Nî gahuin 'î ruhua á re' ni'yaj á re' ni dugüi' ni é re' huin ni sij ni tsínj nico' Jesús. Nî gara xina ni é re' sisî gahuin rian ni dugüi' ni é re' daj nga man'an án re'. ¹¹ Nî guî'yaj fuerza ni é re' nga niman ni é re'. Nî sî guinichre ni é re' nga si-sun Señor mánj. ¹² Nî gahuin niā' ruhua ni é re' xi'í si ana'uij ni é re' si guî'yaj sa' Yan'anj nga ni é re'. Nî ga'nin' ruhua ni é re' ngaa ran' ni é re' sayun. Nî sî duna ni é re' gachinj jni'yaj ni é re' rian Yan'anj mánj. ¹³ Chracuij ni é re' ngaa achin 'ngō rasun rian ni ngüi' xuman ruhua ni'yaj Yan'anj. Nî gana'ni ni é re' rian ducua' ni é re' gatû ni ngüi' nā' chrej.

¹⁴ Gachinj jni'yaj ni é re' rian Yan'anj sisî guî'yaj sa' Yan'anj nga ni ngüi' chran' yun'unj ni é re'. Nî sî ga'mi quij ni é re' rian ni sij mánj. ¹⁵ Gahuin niā' ruhua ni é re' nga ni ngüi' hua niā' ruhua. Nî gaco ni é re' nga ni ngüi' aco nej. ¹⁶ Nî uyan ga ruhua daran' ni é re'. Nî sî guî'yaj á re' si gahuin achij ni é re' rian ni dugüi' ni é re' mánj. Maan si guñnicaj dugüi' ni é re' nga ni ngüi' niqûi. Nî sî gahuin ruhua ni é re' sisî chrun ni é re' mánj.

¹⁷ Sî guî'yaj quij ni é re' nga ni ngüi' 'yaj quij nga ni é re' mánj. Sanî dugu'nun' ni é re' guî'yaj sa' ni é re' rian daran' ni ngüi'. ¹⁸ Nî sisî ga'uej ruhua ni ngüi', nî guiman din'inj ni é re' nga daran' ni sij. ¹⁹ Huin 'î ruhuāj ni'yā ni é re'. Nî sî guî'yaj á re' daj rún' 'yaj ni ngüi' chran' yun'unj ni é re' mánj. Sanî ga'nin' ruhua ni é re' sisî Yan'anj guî'yaj castigo ni sij. Daj si gataj si-nuguan' Yan'anj: "Man'anj huin si guî'yaj castigo ni sij. Man'anj naru'ue xi'í si quij guî'yaj ni sij." Daj gataj Señor. ²⁰ Hué dan nî sisî achin xi'na riqui ni ngüi' unun' nga ni é re', ngaa nî ga'ui' ni é re' xa ni sij. Nî sisî nago'oj ni sij nnee, nî ga'ui' ni é re' gō'o ni sij. Nî sisî hué daj guî'yaj sa' ni é re' nga ni sij, nî gahuin nā'aj ni sij nga xi'í quij guî'yaj ni sij. ²¹ Sî

duna ni é re' sisi guí'yaj gana nuguan' quij hua rian ni é re' mánj. Sanj guí'yaj gana ni é re' nga nuguan' sa' rian ni nuguan' quij hua.

13

¹ Dagahuin daran' ni é re' rian ni tsínj nicaj sun huin gobierno chruhua xungüi nan. Daj si daran' ni sun 'na' rian Yan'anj. Nj Yan'anj guí'yaj sisi guínicaj ni sij sun chruhua xungüi nan. ² Ngaa nj ni ngüi unun' nga tsínj nicaj sun, nj unun' ni sij nga nuguan' a'nin' Yan'anj sun rian né'. Nj ni ngüi unun' daj, nj gahuin castigo ni sij, guí'yaj Yan'anj. ³ Daj si nitaj si xí'i huin sisi guxu'ui' ni ngüi 'yaj sa' rian ni tsínj nicaj sun. Sanj ni ngüi 'yaj quij, nj hua 'ngo si xí'i guxu'ui' ni sij ni'i ni sij ni tsínj nicaj sun. Guí'yaj sa' re', ngaa nj sj guxu'ui' re' rian ni tsínj nicaj sun mánj. Hué dan nj xacaj cuenta ni tsínj nicaj sun si 'yaj sa' re'. Nj ga'mi sa' ni sij xí'i re'. ⁴ Hué ni sij nicaj sun xí'i Yan'anj. Nj nne ni sij güenda sisi chraçuij ni sij man'an re'. Sanj sisi guí'yaj re' gaquin', nj guxu'ui' re' rian ni sij. Daj si nitaj si ata chre ni sij chrun ni'i mánj. Nj 'nij nicaj sun ni sij sisi ga'ue guí'yaj ni sij castigo ni ngüi 'yaj quij hua. ⁵ Xí'i daj nj hua njan dagahuin né' rian ni tsínj nicaj sun. Nj sé xí'i urin si guí'yaj ni sij castigo né', sanj dagahuin né' xí'i si hué daj a'nin' nimún' rian man'an né'. ⁶ Nj hué xí'i daj a'ui' ni é re' san'anj rian ni tsínj nicaj sun. Daj si nicaj sun ni sij xí'i Yan'anj. Nj ya'yoj dagahuin ni sij nga si-sun ni sij. ⁷ Hué dan nj daran' si da'ui né', nj ga'ui' né'. Sisi da'ui né' rian ni tsínj nicaj sun, nj naga'ui' né' si da'ui né'. Nj gur'u'ue né' rian ni tsínj a'nej san'anj. Nj ga ní'yanj né' nga ni tsínj huin achij. Nj guinun yan'anj né' ni tsínj huin rian nej.

⁸ Sj da'ui ni é re' xiquínj rian ni ngüi mánj. Maan si da'ui ni é re' si gahuin 'i ruhua á re' nj'yaj ni é re' ni dugüi' ni é re'. Daj si né' 'i ruhua ni'yaj dugüi', nj hua dagahuin né' si a'nin' si-ley Yan'anj rian né'. ⁹ Nj hua a'nin' si-ley Yan'anj sun rian né'. Nj gataj ley daj: "Sj ga'mi né' nga nicaj dugüi' né'. Nj sj dagahui' né' ni ngüi mánj. Nj sj guí'yaj tu né' nga si'yaj ni dugüi' né' mánj. Nj sj ga'mi snan'anj né' xí'i ni dugüi' né' mánj. Nj sj gahuin ruhua né' nga si'yaj ni dugüi' né' mánj." Daj hua si-ley Yan'anj. Nj gataj angó si-ley Yan'anj: "Ga'i ruhua né' ni'yaj né' ni dugüi' né' daj rún' 'i ruhua né' ni'yaj né' ni man'an né'." Daj hua ley daj. Nj sisi dagahuin né' ley nan nj dagahuin né' daran' angó ley a'nin' Yan'anj sun rian né'. ¹⁰ Nj sisi 'i ruhua né' ni'yaj né' ni dugüi' né', nj nitaj si guí'yaj quij né' nga ni dugüi' né' ga mánj. Hué dan nj sisi 'i ruhua né' ni'yaj né' ni dugüi' né', ngaa nj dagahuin xanga' né' si gataj si-ley Yan'anj rian né'.

¹¹ Nj hué nan huin si guí'yaj né' xí'i si ni'i né' daj hua chruhua xungüi mán né'. Nj síj hora si nari né' nnej rian né'. Daj si ngaa guxuman sini ruhua né' ni'yaj né' Jesucristo, nj gahuin njchrun' ga'na' Yan'anj naca né', ruhua né'. Sanj yyaj nj gahuin njchrun' doj si ga'na' Yan'anj naca né'.

¹² Nj daj rún' hua rumi' xungüi ngaa hua rumi', nj da'nga' daj hua ni ngüi man chruhua xungüi. Sanj gahuin njchrun' güi ga'na' Jesucristo, ngaa nj gujxigun rian né'. Ngaa nj sj guí'yaj né' daj rún' 'yaj ni ngüi man rian rumi' ga mánj. Nj guí'yaj né' daj rún' 'yaj ni ngüi man rian xigun hua. ¹³ Gache sa' né' daj rún' hua ngaa achéj né' ngaa xigun ne' guni'yanj. Nj sj xa nasa' né' mánj. Nj sj guixini né' gache né' mánj. Nj sj guí'yaj né' guí'yanj ngaa aguáj ni ngüi mánj. Nj sj guí'yaj squira' né' mánj. Nj sj gunun' né' nga ni dugüi' né' mánj. Nj sj gahuin xicoj ruhua né' nga

ni dugüi' né' mánj. ¹⁴ Sanj guí'yaj né' daj rún' huin ruhua Jesucristo si guí'yaj né'. Nj si ga'nij né' chrej guí'yaj né' daj rún' huin ruhua nneé cúj né' mánj.

14

Los débiles en la fe

¹ Guñicaj dugüi' né' nga ni ngüi achin guxuman sa' ruhua ni'i Jesucristo. Nj si gunun' né' nga ni sij mánj. ² Guí'yo' cuenta sisi ani ruhua 'ngo tsínj daj sisi ga'ue xa sij daran'anj. Sanj hua ango tsínj achin guxuman sa' ruhua, sanj urin cuej xa sí'. ³ Ngaa nj si gataj tsínj xa daran'anj sisi tsínj nun ni'i huin ango tsínj da mánj. Nj tsínj na'ue xa daran'anj, nj si ga'ue gataj sij sisi gaquin' huin ngaa xa ango tsínj daran'anj. Daj si hua nahuin ra'a Yan'anj tsínj daj. ⁴ Nj un sin nj diguíj re' nga 'ngo tsínj unánj guitsi rian Señor únj. Man'an Señor gataj sisi 'yaj sa' sij sisi nun 'yaj sa' sij. Nj guñucuaq sij guí'yaj gana sij si Señor huin si nicaj fuerza daj guí'yaj gana sij.

⁵ Nj hua 'ngo tsínj ataj: Hua 'ngo güi gue rian sij. Nj hua ango tsínj ataj: Uyan huin daran' ni güi rian sij. Hua niñan si ga xitínj ruhua go'ngo né' nga si ani ruhua né'. ⁶ Tsínj ataj sisi gue 'ngo güi daj, nj hué daj ataj sij xi'í Señor. Nj tsínj ataj sisi uyan huin daran' ni güi, nj hué daj ataj sij xi'í Señor nej. Nj tsínj xa daran'anj daj, nj hué daj 'yaj sij xi'í Señor. Nj a'ui' sij si guruhua Yan'anj. Nj tsínj na'ue xa daran'anj, nj hué daj 'yaj sij xi'í Señor. Nj a'ui' sij si guruhua Yan'anj nej. ⁷ Sé si man né' güenda man'an né' mánj. Nj sé si gahui' né' nga güenda man'an né' mánj. ⁸ Sisi man né', sanj man né' güenda Señor. Nj sisi gahui' né', sanj gahui' né' güenda Señor. Ngaa nj, asj man né', asj gahui' né', sanj nicaj dugüi' né' nga Señor. ⁹ Nj gahui' Cristo. Nj ganá'nij sij. Nj hué daj guí'yaj sij sisi gahuin sij Señor guñicaj sun sij rian ni ngüi gahui' nga ni ngüi hua nj'na' nej.

¹⁰ Ngaa nj un sin huin nj atáj re' si 'yaj jnánj re' gaquin' únj. Nj un sin huin nj a'mi re' sisi tsínj nun ni'i huin dugüi' re' únj. Hua niñan si gan'anj daran' né' ganiquin' né' rian Cristo sisi nagui'yaj yya sij si-gaquin' daran' né'. ¹¹ Daj si gataj si-nuguan' Yan'anj:

Daj rún' hua yya hua nj'na' man'anj, nj hué daj hua yya sisi ganiquin' ráj dajoj daran' ni ngüi rianj.

Nj ga'mi sa' 'ueé daran' ni sij rian Yan'anj.

Daj gataj Señor. ¹² Daj si 'na' güi ngaa naga'ui' da' go'ngo né' cuenta rian Yan'anj xi'í si guí'yaj né'.

¹³ Xi'í daj nj si ga'mi né' gaquin' rian ni dugüi' né' mánj. Sanj ga cuidado né' sisi si guere' 'ngo ni dugüi' né' nga si-chrej Yan'anj mánj. Daj si nitaj si hua sa' si duna sij si xuman ruhua sij ni'yaj sij Yan'anj. ¹⁴ Nj xuman ruhuáj ni'yá Señor Jesús. Xi'í daj nj hua xitínj ruhuáj sisi nitaj a 'ngo rasun quij hua. Sanj sisi 'ngo né' ani ruhua sisi quij hua 'ngo rasun, sanj quij hua rasun daj güenda xa tsínj daj. ¹⁵ Nj sisi rasun xa re' 'yaj sisi nani ruhua dugüi' re', ngaa nj nun hua sa' si xa re' rasun daj. Daj si sisi 'i ruhuá re' ni'yá re' dugüi' re', nj sé daj guí'yáj re' mánj. Nj si guí'yáj re' sisi duna dugüi' re' si-chrej Yan'anj xi'í rasun xa re' mánj. Daj si gahui' Cristo xi'í dugüi' re' daj. ¹⁶ Nj sisi ani ruhuá re' si sa' 'yáj re', nj si duná re' si ga'mi quij ni ngüi xi'í si 'yáj re' mánj.

17 Daj si ngaa nne né' rian nicaɟ Yan'anɟ sun, nɟ hua nɟca 'yaj né'. Nɟ hua din'inɟ ruhua né' nej. Nɟ hua nɟa' ruhua né', 'yaj Espírítu Santo nej. Ngaa nɟ sɟ nani ruhua né' xi'í si xá né' ngá xi'í si go'o né' mánɟ. 18 Nɟ sɟ hué chrej nan ɟagahuin sa' né' rian Cristo, ngaa nɟ garan' ruhua Yan'anɟ nɟ'yaj né'. Nɟ ga'mi sa' ni ngüi xi'í né' nej.

19 Hué dan nɟ guɟ'yaj fuerza né' sɟ sɟ hua din'inɟ scanɟ ni dugüi' né'. Nɟ chraɟuij né' sɟ sɟ guxuman sa' ruhua go'ngo ni dugüi' né'. 20 Nɟ sɟ guɟ'yáj re' sɟ sɟ ɟuna 'ngo dugüi' re' si-chrej Yan'anɟ xi'í 'ngo rasun xá re' mánɟ. Xanga' nɟ daran' ni rasun hua sa' xá né'. Sanɟ sɟ sɟ ɟuna 'ngo dugüi' né' si-chrej Yan'anɟ xi'í si xá né', nɟ nitaj si hua sa' mánɟ. 21 Nɟ sɟ sɟ ɟuna 'ngo ni dugüi' né' si-chrej Yan'anɟ xi'í si xá né' nneɟ ngá xi'í si go'o né' vino ngá xi'í angó ni rasun 'yaj né', hué dan nɟ nitaj si hua sa'aj si 'yaj né' ni nuguan' ɟaj.

22 Nɟ guɟ'yáj re' sɟ sɟ urin man'an re' ngá Yan'anɟ guɟni' ɟaj ani ruhua re' xi'í ni nuguan' ɟaj. Hua 'ueé rian né' sɟ sɟ ni'í' si hua sa' chruhua né'. Nɟ nitaj si uta' gaquin' mun'un' ngá si 'yaj né' mánɟ. 23 Nɟ sɟ sɟ nun ni'í 'ngo né' sɟ sɟ ga'uej Yan'anɟ xó' 'ngo rasun ɟaj, ngaa nɟ da'ui né' gaquin' rian Yan'anɟ xi'í si xó' rasun ɟaj. Nɟ nun hua sa' sɟ sɟ xá né' 'ngo rasun ngaa nun ni'í né' sɟ sɟ ga'uej Yan'anɟ xá né'. ɟaj si gaquin' huin daran' si 'yaj né' ngaa nun ni'í né' sɟ sɟ ga'uej Yan'anɟ guɟ'yaj né'.

15

1 Sɟ sɟ hua nɟca ruhua né' ngá si-nuguan' Yan'anɟ, nɟ chraɟuij né' ni ngüi achin gaɟuin nɟca ruhua ngá si-nuguan' Yan'anɟ. Nɟ sɟ guɟ'yaj né' ɟaj rún' nɟnanɟ aran' ruhua né', guɟ'yaj né' mánɟ. 2 Nɟ daran' né' guɟ'yaj ɟaj rún' aran' ruhua dugüi' né'. Nɟ guɟ'yaj sa' né' ni rasun güenda man'an ni sɟ. Hué ɟucuánɟ ɟaj ga'ue gaɟuin nɟca ruhua ni sɟ ngá si-chrej Yan'anɟ, guɟ'yaj né'. 3 ɟaj si nun guɟ'yaj Cristo si garan' ruhua sɟ guɟ'yaj sɟ. ɟaj si gataɟ Cristo rian si-nuguan' Yan'anɟ: "Nɟ ga'mi ni ngüi nuguan' quɟ hua rián re' huin re' Yan'anɟ. Sanɟ hué riánɟ huin si ga'mi quɟ ni sɟ nuguan' ɟaj rún' huaj." ɟaj gataɟ Cristo gunun Yan'anɟ. 4 Nɟ daran' ni nuguan' garun ni sɟ asɟ ná huin güenda si gaɟuin chrun né', garun ni sɟ. Nɟ xi'í ni nuguan' ɟaj, nɟ gaɟuin nucuaɟ né' guɟ'yaj gana né' rian sayun. Nɟ ganari' nucuaɟ niman né', guɟ'yaj si-nuguan' Yan'anɟ. Hué ɟaj nɟ gaɟuin yya ruhua né' si guɟ'yaj sa' Yan'anɟ ngá né'. 5 Nɟ Yan'anɟ 'yaj sɟ sɟ huin nucuaɟ niman né'. Nɟ Yan'anɟ 'yaj si nari' nucuaɟ niman né' nej. Hué dan nɟ huin ruhua sɟ sɟ uyan ga ruhua ni é re' guɟ'yaj Yan'anɟ si hué ɟaj ɟigyán Jesucristo rian né'. 6 Ngaa nɟ 'ngo chre' ga ruhua daran' né' si ga'mi sa' né' rian Yan'anɟ huin chrej Jesucristo huin sí' Señor nicaɟ sun rian né'.

El evangelio a los gentiles

7 Hué dan nɟ nahuin ra'a ni é re' ni dugüi' ni é re' ɟaj rún' nahuin ra'a Cristo ni é re' aj. Ngaa nɟ guɟni' ni ngüi si 'yaj sa' Yan'anɟ. 8 Nɟ ataj snan'an gunun ni é re' si ga'na' Cristo guɟ'yaj sun sí' rian ni ngüi israelita. Nɟ hué ɟaj guɟ'yaj sí' güenda ɟagahuin sí' nuguan' guɟ'yaj yya Yan'anɟ ngá ni xi né' ni tsɟnɟ guimán asɟ ná. Ngaa nɟ gahuin yya ɟaj rún' gataɟ Yan'anɟ rian ni sí', guɟ'yaj Cristo. 9 Nɟ ga'na' Cristo sɟ sɟ ga'mi sa' ni ngüi 'na' anéɟ chrej rian Yan'anɟ xi'í si nahuin yaco ruhua Yan'anɟ ni'yaj-á' ni sɟ. Nɟ hué ɟaj gataɟ si-nuguan' Yan'anɟ xi'í Cristo:

Xi'í daj n̄i ḡa'mi s̄a' man'ānj scanij ni ngüi 'n̄a' anéj chrej xi'í re'.

N̄i si-xugüi re' ḡarā chra'.

Daj gataj si-nuguan' Yan'anj xi'í Cristo. ¹⁰ N̄i gataj ango nuguan' daj nej:

Ḡahuin n̄iā' ruhua ni é re' nḡa ni ngüi nico' Yan'anj huin ni é re' ni ngüi 'n̄a' anéj chrej.

Daj gataj nuguan' daj.

¹¹ N̄i gataj ango nuguan' daj nej:

Ḡa'mi s̄a' ni é re' rian Señor huin ni é re' ni ngüi 'n̄a' anéj chrej nḡa ni ngüi m̄an n̄in' gachra' chruhua xungüi.

Daj gataj nuguan' daj.

¹² N̄i gataj ruhua' yún Isaías:

Ḡa'nḡa 'nḡo lij ḡahuin da'n̄ij ts̄inj ḡu'naj Isaí.

N̄i ḡachij lij daj.

N̄i gūnicaj sun sij rian ni ngüi 'n̄a' anéj chrej.

N̄i ḡana'uij ni sí' sisi nagui'yaj s̄a' sij si-chrej ni sí'.

Daj gataj Isaías.

¹³ N̄i Yan'anj riq̄ui si ana'uij né'. N̄i huin ruhuāj sisi n̄in' ruhua ḡahuin n̄iā' ruhua ni é re', gūi'yaj Yan'anj anj. N̄i ḡahuin din'inj ruhua ni é re' nej xi'í si xuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Yan'anj. Nḡaa n̄i ḡahuin yya ruhua á re' doj sisi ḡahui s̄a' á re', gūi'yaj Esp̄iritu Santo, ruhuāj aj.

¹⁴ N̄i hua yya ruhuāj sisi n̄un ruhua ni é re' ni nuguan' s̄a' ḡahuin chr̄un ni é re' huin ni é re' jn̄an nḡa xica'uī. N̄i ni'Inj sisi ḡa'ue ḡa'ui' ḡo'ngo ni é re' chrej s̄a' rian dugüi' ni é re' nej. ¹⁵ N̄i yan' nan guis̄ij ruhuāj gar̄unj ḡo'ngo nuguan' rian án re'. N̄i huin ruhuāj sisi ḡa nigui'ij ni é re' nḡa ni nuguan' nan. Daj si riq̄ui Yan'anj sinduj riānj sisi gūnicaj s̄unj. ¹⁶ N̄i 'yaj s̄unj rian Jesucristo xi'í ni ngüi 'n̄a' anéj chrej. N̄i daj r̄un' 'yaj sun 'nḡo chrej rian Yan'anj, n̄i hué daj 'yaj s̄unj a'mi man'ānj nuguan' s̄a' huin si-nuguan' Yan'anj rian án re'. N̄i nat̄aj nuguan' si daj ḡa'ue ḡanacaj Yan'anj ni ngüi 'n̄a' anéj chrej. N̄i hué daj 'yā xi'í si ḡa'ue n̄aga'uij ni ngüi 'n̄a' anéj chrej rian Yan'anj. N̄i huin ruhuāj sisi ḡaran' ruhua Yan'anj nḡa ni ngüi n̄aga'uij daj. N̄i ḡahuin s̄a' niman ni sij, gūi'yaj Esp̄iritu Santo. ¹⁷ N̄i xi'í si chracuij Cristo man'ānj, n̄i ḡa'ue ḡa'mi s̄a' man'ānj xi'í si-s̄unj huin si-sun Yan'anj.

¹⁸ Daj si guis̄ij ruhuāj ḡa'mi xi'í urin nuguan' gūi'yaj Cristo nḡaj. N̄i hué nan huin sisi daḡahuin ni é re' huin ni é re' ni ngüi 'n̄a' anéj chrej si-nuguan' Yan'anj. N̄i daḡahuin ni é re' xi'í si nat̄aj nuguan' s̄a' rian án re'. N̄i daḡahuin ni é re' xi'í sun gūi'yaj s̄unj scanij ni é re' nej. ¹⁹ N̄i ḡahuin nuc̄uaj si-nuguan'ānj, gūi'yaj Yan'anj. N̄i gūi'yā si s̄a', gūi'yaj Esp̄iritu Santo nej. N̄i hué daj hua nat̄aj nuguan' s̄a' xi'í Cristo rian ni ngüi sisi ḡanacaj Yan'anj ni sij. N̄i gax̄'i nat̄aj nuguan' daj xuman' Jerusalén da n̄in' gachra' ni xuman' nḡaj da' estado lírico nej. ²⁰ N̄i n̄inanj ḡahuin ruhuāj nat̄aj nuguan' s̄a' daj rian ni ngüi achin gunun si-nuguan' Cristo. Daj si na'uej ruhuāj nat̄aj nuguan' daj rian hua gunun ni ngüi, gūi'yaj ango ts̄inj. ²¹ N̄i hué daj gataj si-nuguan' Yan'anj nej:

Gūni'i ni ngüi nun ḡahuin gunun xi'í si-nuguan' Cristo.

Ni ngüi nitaj aman gunun, san̄i ḡara da'nḡa' ruhua ni sij xi'í si-nuguan' sij.

Daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

Pablo se propone ir a Roma

²² Xi'í daj n̄i guisíj ga'í na'ue guchi' n̄i'yā rian man ni é re' mánj. ²³ N̄i yyaj guisíj gui'yaj s̄un̄j ni xuman' nan. N̄i guisíj ga'í yo' huin ruhuāj guch̄ij gujman né'. ²⁴ Hué dan n̄i ngaa gan'ān estado España, n̄i guchi' n̄i'yā ni é re', ruhuāj aj. N̄i ngaa gahuin niā' ruhuāj nga ni é re', n̄i huin ruhuāj si chracuij ni é re' si guis̄i estado España.

²⁵ San̄j yyaj n̄i gan'ān xuman' Jerusalén. N̄i gan'an̄j chracui' ni ngüi nico' Yan'an̄j man xuman' daj. ²⁶ Daj si gahuin sa' ruhua ni ngüi man estado Macedonia nga estado Acaya chracuij ni sij san'an̄j ni ngüi yaco ran' nico' Yan'an̄j mán xuman' Jerusalén. ²⁷ N̄i gahuin niā' ruhua ni sij sis̄i daj guiri' ni sij ga'ui' ni sij rian ni sí'. N̄i dugu'naj gui'yaj ni sij. Daj si ga'ui' ni tsínj israelita man xuman' Jerusalén si-nuguan' Yan'an̄j rian ni sij huin ni sij ni tsínj 'nā' anéj chrej. Xi'í daj hua niān chracuij ni tsínj 'nā' anéj chrej ni ngüi yaco ran' nico' Yan'an̄j mán xuman' Jerusalén. ²⁸ N̄i ngaa guis̄ij ganahuij si-s̄un̄j nan naga'uij san'an̄j daj rian ni ngüi man xuman' Jerusalén, ngaa n̄i gachinj n̄i'yā rian man ni é re'. Ngaa n̄i gan'ān estado España. ²⁹ N̄i ni'ínj sis̄i ngaa guis̄i rian man án re', n̄i gui'yaj Cristo 'ngo sinduj nico ngāj. N̄i gahuin niāca ruhua á re', gui'yaj si-nuguan' sij.

³⁰ N̄i dugüi' daran' né' nga Señor Jesucristo. N̄i 'i ruhua né' ni'yaj né' ni dugüi' né', 'yaj Espiritu Santo huin ni é re' jnān nga xica'ui. N̄i achínj jni'yā rian ni é re' sis̄i chracuij ni é re' man'ānj gachinj jni'yaj né' rian Yan'an̄j xi'íj. ³¹ Gachinj jni'yaj ni é re' rian Yan'an̄j sis̄i ganani man'ānj rian ni tsínj nun xuman ruhua n̄i'yaj Jesús man estado Judea. N̄i gachinj jni'yaj ni é re' sis̄i nahuin ra'a sa' ni ngüi nico' Yan'an̄j man Jerusalén san'an̄j ga'uij rian ni sij. ³² Hué dan n̄i sis̄i ga'uej ruhua Yan'an̄j, n̄i gahuin niā' ruhuāj ngaa guis̄ij n̄i'yā rian man ni é re'. Ngaa n̄i ga'ue nari' nucuj daran' né' nga si-nuguan' Yan'an̄j. ³³ Yan'an̄j 'yaj sis̄i hua din'inj ruhua niman daran' né'. N̄i huin ruhuāj sis̄i gane Yan'an̄j nga daran' ni é re' aj. Amén.

16

Saludos personales

¹ Guis̄ij 'ngo xica'uij né' rian man ni é re' gu'naj ún' Febe. N̄i nico' ún' Jesucristo. N̄i 'yaj sun ún' rian ni ngüi nico' Yan'an̄j man xuman' Cencrea.

² N̄i daj rún' gu'yun né' nicaj dugüi' né' nga ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Señor, n̄i hué daj nahuin ra'a á re' ún'. N̄i chracuij ni é re' daran' rasun achin garasun ún'. Daj si n̄in' ruhua chracuij ún' ga'í ni ngüi. N̄i chracuij ún' man'ānj nej.

³ N̄i a'n̄i 'ngo nuguan' rian yun'unj gu'naj Priscila nga tsínj gu'naj Aquila huin nungüej niāca sij si 'yaj sun nuguan'an ngāj xi'í si-sun Cristo Jesús. ⁴ N̄i ngaa guiran' man'ānj 'ngo sayun, n̄i ga'uej ruhua nungüej niāca sij gahui' sij xi'íj. N̄i sé ur̄inj naga'ui' si guruhua nungüej sij, san̄j hué daj 'yaj daran' ni ngüi nico' Yan'an̄j 'nā' anéj chrej nej. ⁵ N̄i hué daj a'n̄i 'ngo nuguan' rian ni ngüi nico' Jesús nahuin yu' ducua nungüej niāca sij. N̄i a'n̄i 'ngo nuguan' rian tsínj gu'naj Epeneto huin sí' 'ngo tsínj 'i ruhuāj ni'yā. N̄i huin si' tsínj guxuman sini yan ruhua ni'yaj Jesús rian daran' ni ngüi man estado Acaya.

⁶ N̄i a'n̄i 'ngo nuguan' rian María. Daj si gui'yaj sun n̄in' ruhua unj scanij ni é re'. ⁷ N̄i a'n̄i 'ngo nuguan' rian tsínj gu'naj Andrónico nga Junias huin nungüej sij dugüi'íj. N̄i gunun nungüej sij ducua' ngaa gunun nej. N̄i 'yaj sa' Adrónico nga Junias scanij ni apóstol ni tsínj a'mi si-nuguan' Jesús

rian ni ngüi. Nî ngaa achin guxuman ruhuāj ni'yā Cristo, nî hua guxuman ruhua nungüej sij. ⁸ Nî a'nî 'ngo nuguan' rian tsínj gu'naj Amplias si 'i ruhuāj ni'yā sí' xi'í Señor. ⁹ Nî a'nî 'ngo nuguan' rian Urbano, tsínj 'yaj sun ngāj xi'í Cristo. Nî a'nî 'ngo nuguan' rian tsínj 'i ruhuāj huin Estaquis nej.

¹⁰ Nî a'nî 'ngo nuguan' rian tsínj gu'naj Apeles. Ni'i né' sisi digyán sa' sí' si xuman ruhua sí' ni'yaj sí' Cristo. Nî hué daj a'nî 'ngo nuguan' rian ni dugüi' Aristóbulo nej. ¹¹ Nî a'nî 'ngo nuguan' rian Herodión huin sí' dugüi'ij. Nî a'nî 'ngo nuguan' rian ni dugüi' Narciso huin ni sij ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Señor. ¹² Nî a'nî 'ngo nuguan' rian yun'unj gu'naj Trifena ngā Trifosa huin nungüej ún' yun'unj 'yaj sun rian Señor. Nî hué daj a'nî 'ngo nuguan' rian Pérsida si 'i ruhua né' ni'i né' unj. Nî ducu gu'i'yaj sun unj si-sun Señor. ¹³ Nî a'nî 'ngo nuguan' rian Rufo, tsínj ganacui Señor. Nî hué daj a'nî 'ngo nuguan' rian nni sí' nej. Daj si rún' 'yaj 'ngo nni né' daj gu'i'yaj ún' ngā man'ānj.

¹⁴ Nî a'nî 'ngo nuguan' rian tsínj gu'naj Asíncrito ngā Flegonte nej, Hermas nej, Patrobas nej, Hermes nej, ngā daran' ni ngüi nico' Yan'anj mán ngā ni sij nej. ¹⁵ Nî hué daj a'nî 'ngo nuguan' rian tsínj gu'naj Filólogo ngā Julia nej, ngā nungüej xica'uij Nereo nej, Olimpas nej, ngā daran' ni ngüi nico' Yan'anj mán ngā ni sij. ¹⁶ Gā'nij a ni é re' 'ngo nuguan' rian ni dugüi' ni é re'. Nî garun du'ua ni é re' ni dugüi' ni é re' xi'í si nicaj dugüi' ni é re' rian Cristo. Daran' ni ngüi mán nî'n' gachra' nico' Cristo a'nú' 'ngo nuguan' rian ni é re' aj.

¹⁷ Nî achínj jni'yā rian ni é re' huin ni jnú'n' ngā ni xica'uí' sisi gu'ni'yaj sa' ni é re' ngā ni ngüi 'yaj si unun' ni dugüi' ni é re'. Nî chran' yun'unj ni sij ni é re' xi'í nuguan' sa' gahuin chrún ni é re'. Guxun anéj ni é re' man'an án re' rian ni ngüi daj. ¹⁸ Daj si sé si 'yaj sun ni sij rian Señor Jesucristo. Sanj maan si 'yaj sun ni sij si aran' ruhua riqui ni sij. Sa' nagui'yaj ni sij si-nuguan' man'an ni sij. Sanj digya' yun'unj ni sij niman ni ngüi nun ni'i sa' ngā nuguan' daj. ¹⁹ Ni'i daran' ni ngüi sisi dagahuin sa' ni é re' si-nuguan' Yan'anj. Xi'í daj nî gahuin niā' ruhuāj xi'í ni é re'. Nî huin ruhuāj sisigahuin chrún ni é re' gu'i'yaj ni é re' ni nuguan' sa'. Sanj na'uej ruhuāj sisi gahuin chrún ni é re' gu'i'yaj ni é re' si xi'i. ²⁰ Nî 'yaj Yan'anj si hua din'inj ruhua né'. Nî rá'yanj gu'i'yaj gana ni é re' rian sichre, gu'i'yaj Yan'anj. Nî huin ruhuāj si gu'i'yaj Señor Jesucristo sinduj rian ni é re' aj.

²¹ Nî a'nij tsínj gu'naj Timoteo 'ngo nuguan' rian ni é re' huin sí' tsínj 'yaj sun nuguan'an ngāj. Nî a'nij tsínj gu'naj Lucio ngā Jasón nej, Sosípater nej, 'ngo nuguan' rian án re' huin ni sí' ni dugüi'ij. ²² Nî man'ānj huin tsínj gu'naj Tercio, arún si-nuguan' Pablo nan. Nî hué daj a'nî 'ngo nuguan' rian ni é re' xi'í Señor. ²³ Nî a'nij tsínj gu'naj Gayo 'ngo nuguan' rian ni é re' nej. Nî nnéj ducua sij. Nî chracuij sij ducua sij sisi ga'na' daran' ni ngüi nico' Yan'anj. Nî hué daj a'nij tsínj gu'naj Erasto 'ngo nuguan' rian ni é re' nej. Hué sí' huin tesorero xuman' nan. Nî a'nú' Cuarto 'ngo nuguan' rian ni é re' nej. ²⁴ Nî huin ruhuāj sisi gu'i'yaj Jesucristo sinduj rian ni é re' huin sí' Señor nicaj sun rian né'. Amén.

Doxología final

²⁵ Nî gā'ue gu'i'yaj Yan'anj si gahuin nica niman ni é re' xi'í nuguan' natāj rian ni é re' huin nuguan' sa' xi'í Jesucristo. Asij ngā ná, nî nun gā'ue

xacaj ni ngüi cuenta xi'í si-nuguan' Yan'anj. Sanj yyaj ni digyán Yan'anj rian ni ngüi daj hua nuguan' daj. ²⁶ Ni hua yya digyán Yan'anj nuguan' daj rian ni ngüi. Daj si ga'nij Yan'anj sun rian ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná sisi garun ni sij si-nuguan' Yan'anj rian yanj. Yyaj ni ni'i daran' ni ngüi man nin' gachra' chruhua xungüi daj hua nuguan' guixij huj daj. Ni huin ruhua Yan'anj sisi guxuman ruhua ni sij si-nuguan' Yan'anj. Ni dagahuin ni sij nuguan' daj nej. Ni nne niganj Yan'anj.

²⁷ Urin Yan'anj huin. Ni ni'i sa' Yan'anj daran'anj. Ni ga'mi sa' 'ueé niganj né' rian Yan'anj nga xi'í Jesucristo nej. Amén.

PRIMERA EPÍSTOLA DEL APÓSTOL PABLO A LOS CORINTIOS

Salutación

¹ Huěj huin Pablo. Nj gaquínj Yan'anj ga'nāj gahuñj 'ngo apóstol, tsínj nata' si-nuguan' Jesucristo rian ni ngüi. Daj si hué daj gahuin ruhua Yan'anj. Nj a'nj nuguan'an nungüej jnánj únj Sóstenes 'ngo yanj rian án re'. ² Nj a'nj nungüej únj yanj nan huaj rian án re' huin ín re' 'ngo xi'nin' nico' Yan'anj mán xuman' Corinto. Nj naga'ui' ni é re' niman án re' rian Yan'anj xi'i Jesucristo. Nj gaquínj Yan'anj a ni é re' gahuin a ni é re' tsínj sa' niman rian Yan'anj. Nj hué daj a'nj nungüej únj yanj nan rian daran' ni ngüi achínj jni'yaj rian Yan'anj nga si-xugüi Jesucristo. Nj hué Jesucristo huin Señor nicaj sun rian ni sij. Nj huin sij Señor rian daran' né'. ³ Nj huin ruhua nungüej únj sisi chrej né' nga Jesucristo guj'yaj sinduj rian án re'. Nj gahuin din'inj ruhua á re', guj'yaj nungüej sí, ruhua nungüej únj.

Acción de gracias por dones espirituales

⁴ Nj njganj a'uñj si guruhua Yan'anj xi'i a ni é re'. Daj si Yan'anj guj'yaj sinduj rian án re' xi'i si nico' a ni é re' Jesucristo. ⁵ Nj xi'i Jesucristo, nj gahui sa' á re', guj'yaj Yan'anj. Nj guj'yaj Yan'anj sisi a'mi sa' a ni é re'. Nj guj'yaj Yan'anj sisi huin chrún ni é re' ga'i nuguan' sa' nej. ⁶ Nj xi'i si guj'yaj sa' si-nuguan' Cristo niman án re', nj huej digyán sisi nuguan' xanga' huin. ⁷ Ngaa nj nj a 'ngo nuguan' sa' nitaj si achin riqui Yan'anj rian án re' ga mánj. Nj ana'uij a ni é re' güi nānicaj ruhua' yún Jesucristo huin Señor nicaj sun rian né'. ⁸ Nj guj'yaj sí' sisi gahuin ran niman án re' da ganahuj xungüi nan. Ngaa nj nitaj a 'ngo tsínj ga'ue ga'mi gaquin' rian án re' güi nānicaj Señor Jesucristo ga'na' sij. ⁹ Njganj dagahuin Yan'anj si-nuguan'anj rian né'. Nj hué Yan'anj gaquínj sisi gujnicaj dugüi' ni é re' nga da'ni Jesucristo huin Señor nicaj sun rian né'.

¿Está divido Cristo?

¹⁰ Nj achínj jni'yā rian án re' huin ín re' jnánj né' nga si-xugüi Señor Jesucristo sisi uyan ga nica ruhua daran' ni é re'. Nj si guj'yaj nini go'ngo ni é re' man'an án re' mánj. Nj uyan ga'mi ni é re' gujman án re'. Nj urin gani ruhua á re' aj. ¹¹ Nj gataj ni dugüi' Cloé gunünj sisi unun' ni dugüi' ni é re' huin ín re' jnánj né'. ¹² Nj huin ruhuāj gatā sisi ataj go'ngo ni é re': "Huěj nico' si-nuguan' Pablo." Nj ataj angó ni é re': "Huěj nico' si-nuguan' Apolos." Nj ángó ni é re' ataj: "Huěj nico' si-nuguan' Cefas." Nj ángó re' ataj: "Huěj nico' si-nuguan' Cristo." Daj ataj go'ngo a ni é re'. ¹³ Asj ga'i Cristo hua ruhua á re' ní'. Asj gahui' man'anj rian rugutsj xi'i a ni é re' ga'. Asj si-xugüi man'anj gata' nnee ni é re' ga'. Sé daj huin mánj.

¹⁴ Nj a'uñj si guruhua Yan'anj sisi nun duguata' nněj ni é re'. Sanj urin nungüej tsínj Crispo nga Gayo duguata' nněj nanj. ¹⁵ Hué dan nj, nj a 'ngo ni é re' sj ga'ue gataj sisi gata' nnee ni é re' xi'i si-xugüi mánj. ¹⁶ Nj hué daj duguata' nněj ni dugüi' Estéfanos. Sanj nitaj si nanun ruhuāj sisi duguata' nněj angó ni sij mánj. ¹⁷ Daj si nun ga'nij Cristo sisi gan'anj duguata' nněj ni ngüi mánj. Sanj huin ruhua Cristo sisi ga'mi si-nuguan'

Yan'anj nuguan' sa' rian ni sij. Nj sé si-nuguan' tsínj ni'i sa' huin nuguan' a'mi mánj. Sanj a'mi si-nuguan' Jesucristo sisi xacaj ni ngüi cuenta daj gahui' si' rian rugutsj xi'í ni sij. Ngaa nj ga'ue guxuman ruhua ni ngüi nuguan' sa' a'mi rian ni sij aj.

Cristo, poder y sabiduría de Dios

¹⁸ Nj ani ruhua ni ngüi gan'anj rian yan'an sisi nuguan' nj'yun huin nuguan' nata' né' xi'í si gahui' Cristo rian rugutsj. Sanj nuguan' nan huin 'ngo nuguan' nucuaaj, gui'yaj Yan'anj rian ni ngüi ganacaj Yan'anj huin né' aj. ¹⁹ Nj gataj si-nuguan' Yan'anj:

Ga'né si-nuguan' ni tsínj ani ruhua sisi chrún sa' ni sij.

Nj sj gahuin nucuaaj ni sij xacaj ni sij cuenta xi'í nuguan' sa', gui'ya. Daj gataj Yan'anj.

²⁰ Nj hua tsínj ni'i ga'j nuguan'. Nj hua tsínj arun yanj libro nej. Nj hua tsínj a'mi nico nuguan' rian ni dugüi' sij nej. Sanj nitaj si ní'yanj si-nuguan' ni tsínj daj, gui'yaj Yan'anj si nun xuman ruhua ni sij nj'yaj ni sij Yan'anj. ²¹ Nj gui'yaj Yan'anj sisi na'ue gara da'nga' ruhua ni ngüi daj hua man'an Yan'anj xi'í si-nuguan' ni tsínj ani ruhua sisi ni'i sa' ni sij. Sanj gani ruhua Yan'anj ganacaj si' ni ngüi xi'í si-nuguan' man'an si' huin nuguan' a'mi ni únj rian ni ngüi. Nj da'nga' daj 'yaj Yan'anj nunj si ani ruhua da'aj ni ngüi sisi nuguan' nj'yun huin aj.

²² Achínj ni tsínj israelita 'ngo rasun sa' 'na' xata' guñi'ni ni sij. Nj tsínj griego, sanj nano' ni sij si gahuin chrún ni sij. Sanj nata' ni únj sisi gahui' Cristo rian rugutsj xi'í ni ngüi. ²³ Ni tsínj israelita huin na'aj, 'yaj nuguan' nan. Nj ani ruhua ango ni ngüi 'na' anéj chrej sisi 'ngo nuguan' nj'yun huin nuguan' nan. ²⁴ Sanj ni ngüi gaquínj Yan'anj ga'na' guñicaj dugüi' nga Cristo, nj nunj si ni ngüi israelita huin ni sij, asj ni ngüi griego huin ni sij, sanj ngaa unun ni sij nuguan' a'mi ni únj, ni huin yya ruhua ni sij sisi nucuaaj Cristo xi'í si 'na' sij rian Yan'anj anj. Nj huin yya ruhua ni sij sisi ni'i sa' Cristo xi'í si 'na' sij rian Yan'anj nej. ²⁵ Nj ani ruhua da'aj ni ngüi sisi nuguan' nj'yun huin 'ngo si-nuguan' Yan'anj. Sanj nuguan' daj ní'yanj doj daj nga daran' si-nuguan' ni ngüi aj. Nj ani ruhua da'aj ni ngüi sisi nitaj si nucuaaj 'ngo si-nuguan' Yan'anj. Sanj nucuaaj nuguan' daj doj daj nga daran' si-nuguan' ni tsínj aj.

²⁶ Nj xacaj á re' cuenta huin in re' jnánj né' nga xica'uij né' sisi gaquínj Yan'anj ga'na' á re' guñicaj dugüi' a ni é re' nga Cristo. Nj sé nico a ni é re' huin tsínj ni'i sa' scanij a ni é re' daj ani ruhua ni ngüi. Nj sé nico a ni é re' huin tsínj nucuaaj scanij a ni é re'. Nj sé nico a ni é re' huin tsínj huin achij scanij a ni é re' nej. ²⁷ Sanj nacui Yan'anj a ni é re'. Nj nunj si ani ruhua ni tsínj ni'i sa' sisi nitaj si ní'yanj a ni é re', sanj gahuin na'aj ni sij xi'í ni é re', gui'yaj Yan'anj. Nj nacui Yan'anj a ni é re' huin in re' ni ngüi nitaj si huin achij. Sanj hué daj gahuin na'aj ni tsínj huin achij xi'í a ni é re', gui'yaj Yan'anj anj. ²⁸ Nj nacui Yan'anj ni ngüi niqúi nga ni ngüi nitaj si ní'yanj, ataj ni ngüi man chruhua xungüi gaquin' nan. Sanj gui'yaj gana ni ngüi daj rian ni ngüi huin achij doj man chruhua xungüi nan, gui'yaj Yan'anj. ²⁹ Ngaa nj ngaa guisij, ni a 'ngo ni ngüi sj guisij ruhua ga'mi sa' xi'í man'an ni sij rian Yan'anj mánj. ³⁰ Sanj gui'yaj Yan'anj sisi uyan guñicaj dugüi' ni é re' nga Cristo Jesús. Nj gui'yaj Yan'anj sisi Cristo huin tsínj ni'i daran' nuguan' ní'yanj né'. Nj xi'í Cristo, nj nitaj si da'ui né' gaquin', gui'yaj Yan'anj. Nj xi'í Cristo, nj hua sa' niman né' rian Yan'anj,

gui'yaj Yan'anj. Nĭ naránj Cristo rian si-gaquin' né', gui'yaj Yan'anj. ³¹ Xi'í daj hua nĭan si gui'yaj sa' né' daj rún' gataj si-nuguan' Yan'anj: "Si ga'mi sa' né' xi'í man'an né' mánj. Sanĭ nĭnanj ga'mi sa' né' xi'í Señor aj." Daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

2

Proclamando a Cristo crucificado

¹ Nĭ ni' i a ni é re' sisiŋŋaa guisi rian maŋ án re' natáj nuguan' xanga' 'na' rian Yan'anj gunun a ni é re', nĭ nun ga'mĭ nuguan' chrĭnŋŋa nuguan' 'ueé gunun a ni é re' huin ín re' jnánj né' ŋga xica'uij né'. ² Sanĭ gani ruhuáj si ga'mĭ urin nuguan' rian án re' huin si-nuguan' Jesucristo tsínj guinico' rian rugutsj. ³ Nĭ ŋгаа guisi rian maŋ án re', nĭ gahuin na'á ga'mĭ. Nĭ guxu'uij. Nĭ nagananj yŭnj anj. ⁴ Nĭ ŋгаа ga'mĭ, nĭ natáj si-nuguan' Yan'anj gunun a ni é re'. Nĭ nun ga'mĭ nuguan' chrĭn huin nuguan' a'mi ni tsínj ni' i sa' mánj. Sanĭ riqui Espĭritu Santo sisiŋŋa nucuaŋ nuguan' ga'mĭ rian án re'. ⁵ Nitaj si huin ruhuáj sisiŋŋa guxuman ruhua á re' nĭ'yaj á re' Yan'anj xi'í si a'mi man'ánj nuguan' a'mi ni tsínj ni' i sa'. Sanĭ huin ruhuáj sisiŋŋa guxuman ruhua á re' nĭ'yaj á re' Yan'anj xi'í si nucuaŋ si-nuguan' ni únj, gui'yaj Yan'anj anj.

La revelación por el Espĭritu Santo

⁶ Sanĭ hua nuguan' chrĭn ni' i né' 'na' rian Yan'anj. Nĭ a'mi ni únj nuguan' daj rian ni ŋgüi unun sa' si-nuguan' Yan'anj. Sanĭ nitaj si 'na' ni nuguan' a'mi né' rian ni tsínj huin achij rian xungüi gaquin' nan mánj. Daj si ni' i né' sisiŋŋaŋahuij ni tsínj huin achij daj. ⁷ Sanĭ a'mi ni únj si-nuguan' Yan'anj huin nuguan' chrĭn. Nĭ nuguan' nan huin 'ngö nuguan' gari huĭ Yan'anj asij sini yaŋ ŋгаа achin gui'yaj Yan'anj xungüi. Nĭ huin ruhua Yan'anj sisiŋŋaŋahuin 'ueé né', gui'yaj nuguan' nan. ⁸ Nun gara da'nga' ruhua ni tsínj huin achij máŋ chruhua xungüi nuguan' nan. Sisiŋŋaŋaŋa da'nga' ruhua ni sij, nĭ si doco' ni sij rian rugutsj Señor huin tsínj gahuin achij ne' xata' mánj.

⁹ Sanĭ hua nĭca rian si-nuguan' Yan'anj: Ni ŋgüi 'j ruhua ni'yaj Yan'anj, nĭ hua gui'yaj xugüi Yan'anj ni rasun hua 'ueé.

Nĭ a 'ngö ni sij nun guĭni' i ni rasun daj.

Nĭ nun gunun ni sij xi'í ni rasun daj nej.

Nĭ nun gani ruhua ni sij daj hua ni rasun daj.

Daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

¹⁰ Sanĭ digyán Yan'anj ni rasun daj rian ni únj, gui'yaj Espĭritu Santo. Daj si ni'yaj sa' Espĭritu Santo daran' ni nuguan'. Nĭ ni' i sa' Espĭritu Santo si ani ruhua niman Yan'anj nej.

¹¹ Nitaj a 'ngö tsínj ga'ue xacaŋ cuenta daj ani ruhua niman 'ngö tsínj da mánj. Sanĭ urin niman tsínj daj ni' i daj ani ruhua man'an sij. Nĭ hué ducuánj daj, nĭ nitaj a 'ngö ni ŋgüi ni' i daj ani ruhua Yan'anj mánj. Urin Espĭritu Santo ni' i daj ani ruhua Yan'anj anj. ¹² Nitaj si ani ruhua ni únj daj rún' ani ruhua ni ŋgüi maŋ chruhua xungüi gaquin' nan. Sanĭ ani ruhua ni únj daj rún' digyán Espĭritu Santo chruhua niman ni únj. ŋгаа nĭ ga'ue xacaŋ ni únj cuenta daj hua ni nuguan' sa' riqui Yan'anj rian né'.

¹³ Nĭ a'mi ni únj ni nuguan' sa' nan rian ni ŋgüi. Nĭ sé ni nuguan' huin chrĭn ni únj güenda man'an ni únj huin mánj. Sanĭ a'mi ni únj nuguan'

digyán Espíritu Santo rian ni únj. Nĭ a'mi ni únj nuguan' daj rian ni ngüi nun Espíritu Santo niman.

¹⁴ Tsínj acaj chrej chruhua xungüi gaquin' nan, nĭ na'ue xacaj sij cuenta daj hua nuguan' ataj Espíritu Santo gunun ni ngüi mánj. Daj si nuguan' nĭ'yun huin ani ruhua sij. Nĭ na'ue gara da'nga' ruhua sij. Daj si Espíritu Santo 'yaj si gara da'nga' ruhua né' daj hua ni nuguan' da aj. ¹⁵ Tsínj unun si ataj Espíritu Santo, nĭ nagui'yaj cu sij daran' ni nuguan'. Sanĭ na'ue gara da'nga' ruhua ni ngüi ni nuguan' ani ruhua tsínj daj huin tsínj unun si ataj Espíritu Santo. ¹⁶ Daj si gataj si-nuguan' Yan'anĭ: "Ni a 'ngö tsínj nun ni'i daj ani ruhua Señor. Nĭ a 'ngö tsínj sĭ ga'ue digyan rian Señor mánj. Sanĭ ni'i ni únj daj ani ruhua Cristo." Daj gataj si-nuguan' Yan'anĭ anĭ.

3

Colaboradores de Dios

¹ Ngaa guisi rian án re', nĭ sĭ ga'ue ga'mĭ rian án re' daj rún' a'mĭ rian ango ni ngüi nico' sa' Yan'anĭ huin ín re' jnánj né' ngā xica'uuj né'. Daj si nitaj si gani ruhua á re' daj rún' digyán Espíritu Santo rian án re'. Ngaa nĭ ga'mĭ rian án re' daj rún' a'mĭ rian ni ngüi chéj si-chrej xungüi gaquin' nan. Daj si daj rún' 'yaj ni lij, nĭ hué daj gui'yaj á re'. ² Nĭ nun gunucuaĭ á re' gunun a ni é re' nuguan' 'nā' rian Espíritu Santo. Nĭ daj rún' hua 'ngö lij ngaa utsi xi'yanĭ nni, nĭ na'ue xaj chra, nĭ da'nga' daj hua á re', si na'ue gunun a ni é re' ni nuguan' cu digyanĭ rian án re' mánj. Nĭ hua guē na'ue gunun a ni é re' mánj. ³ Daj si hua guē ani ruhua á re' daj rún' ani ruhua ni ngüi man chruhua xungüi gaquin' nan. Nĭ huin xicoj ruhua á re' ni'yaj á re' ni dugüi' a ni é re'. Nĭ unun' a ni é re' ngā ni dugüi' a ni é re' nej. Nĭ huin ruhuaj gata sĭsĭ hua guē 'yaj ni é re' daj rún' 'yaj ni ngüi man chruhua xungüi gaquin' nan.

⁴ Daj si ataj 'ngö ni é re': "Huēj nico' Pablo." Ni ango ni é re' ataj: "Huēj nico' tsínj gu'naj Apolos." Daj a'mĭ gō'ngo a ni é re'. Nĭ huin ruhuaj gata sĭsĭ hua guē ani ruhua á re' daj rún' ani ruhua ni ngüi man chruhua xungüi gaquin' nan. ⁵ Nĭ un tsínj huin Pablo, nĭ un tsínj huin Apolos, ruhua á re' únj. Maan si 'yaj sun nungüej únj rian Señor. Xi'y nungüej únj, nĭ guxuman ruhua ni é re' ni'yaj á re' Señor. Nĭ 'yaj sun gō'ngo nungüej únj daj rún' digyán Señor rian únj. ⁶ Nĭ huēj gunun çan huin si-nuguan' Yan'anĭ scanĭj a ni é re'. Nĭ tsínj gu'naj Apolos utaj nnee rian çan daj. Sanĭ Yan'anĭ gui'yaj si gachi çan daj. ⁷ Sanĭ tsínj gunun ngā tsínj utaj nnee, nĭ sé nungüej tsínj daj gui'yaj achĭj coĭ daj huin ín re'. Urin Yan'anĭ gui'yaj sĭsĭ achĭj coĭ da aj. ⁸ Nĭ uyan huin tsínj gunun çan ngā tsínj utaj nnee. Sanĭ ñaru'ue Yan'anĭ rian gō'ngo nungüej únj daj rún' gui'yaj sun gō'ngo nungüej únj. ⁹ Nĭ 'yaj sun nuguan'an nungüej únj ngā Yan'anĭ. Nĭ rún' huin yo'ój huin ni é re'. Nĭ 'yaj sun Yan'anĭ yo'ój daj. Nĭ daj rún' huin 'ngö hue' 'yaj sun Yan'anĭ huin ín re' nej.

¹⁰ Nĭ gui'yaj Yan'anĭ sinduj riqui sij si huēj huin 'ngö maestro gui'yaj sun sa'áj xi'í hue' daj. Nĭ aráj ango tsínj hue' daj huin ni tsínj digyán si-nuguan' Yan'anĭ. Sanĭ ga cuidado ni tsínj gara hue' daj sĭsĭ gui'yaj sa' ni sij ngā nuguan' daj. ¹¹ Daj si sĭ ga'ue gūne' ni sij ango xi'í hue' rian hua guisĭj garā daj huin Jesucristo mánj. ¹² Ga'ue gara 'ngö tsínj daj gaga' oro, asĭ plata nej, yej niā' nej, chrun nej, chrin' naco nej, gui'yo nej. ¹³ Sanĭ güi nagui'yaj yya Cristo daran' ni nuguan', nĭ guini'i yya né' daj hua sun

gui'yaj gō'ngo né'. Daj si gā'na' Cristo nga yan'an. Ngaa nī guḡni'i né' daj gui'yaj sun gō'ngo né'.

¹⁴ Sisi garáj 'ngo tsínj daj hue', nī nun gāca hue' gui'yaj yan'an daj, ngaa nī naru'ue Yan'anj rian sij. ¹⁵ Sanj sisi gāca hue' garáj tsínj daj, nī 'ngo gā ni'ya sun gui'yaj sun sí'. Sanj tsínj daj gānani scanij yan'an, gui'yaj Yan'anj. ¹⁶ Nī ni'i a ni é re' sisi daj rún' huin 'ngo nuhui yne Yan'anj huin ín re'. Nī nne Espíritu Santo chruhua niman án re' aj. ¹⁷ Nī sisi dere' 'ngo tsínj daj ducúa Yan'anj, nī hué daj guḡ'yaj Yan'anj nga sij nej. Daj si hua sa' nīn' ducúa Yan'anj huin ín re'.

¹⁸ Hué dan nī sī digya' yun'unj a ni é re' man'an án re' mánj. Sisi ani ruhua 'ngo a ni é re' sisi chrḡn sij xi'í nuguan' 'nā' chruhua xungüi nan, ngaa nī ruhuāj sisi nagui'yaj sij man'an sij daj rún' 'yaj 'ngo tsínj nun ni'i. Nī hué ducúanj daj, nī gā'ue guḡsij sij gāhuin chrḡn xānga' sij aj.

¹⁹ Daj si nuguan' chrḡn ni tsínj man' chruhua xungüi nan huin nuguan' nī'yun rian Yan'anj nánj. Nī gataj si-nuguan' Yan'anj: "Nī xi'í si ani ruhua nī sij sisi chrḡn ni sij, nī guere' si-nuguan' ni sij, guḡ'yaj Yan'anj." Daj gataj si-nuguan' Yan'anj. ²⁰ Nī gataj si-nuguan' Yan'anj nej: "Ni'i Señor sisi nuguan' nī'yun huin si ani ruhua ni tsínj daj huin ni tsínj ani ruhua sisi chrḡn man'an ni sij." Daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

²¹ Xi'í daj nī sī gā'ue gā'mi xācan ni é re' daj hua tsínj nico' a ni é re' mánj. Daj si daran' ni rasun huin si'yaj a ni é re'. ²² Nī nicaj dugüi' a ni é re' nga man'anj huin Pablo nej, tsínj gu'naj Apolos nej, tsínj gu'naj Cefas nej. Nī si'yaj a ni é re' huin xungüi nan. Nī hua nī'na' a ni é re', gui'yaj Yan'anj. Nī gāhui' ni é re', sanj gāne nīganj a ni é re', guḡ'yaj Yan'anj. Nī hua sa' mán án re' acuan'. Nī gā sa' guḡman a ni é re' ni güi gā'na' nej. Daran'anj huin si'yaj a ni é re' ²³ huin ín re' tsínj nico' Cristo. Nī Cristo huin da'nij Yan'anj nej.

4

El ministerio de los apóstoles

¹ Ngaa nī huin ruhua únj sisi xācaj ni ngüi cuenta sisi tsínj 'yaj sun rian Cristo huin únj. Nī narij sun Yan'anj ni únj sisi ḡata' únj si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi huin nuguan' digyán ḡaca Yan'anj rian né'. ² Nī xi'í si narij sun Yan'anj ni únj, nī hua nīan sisi guḡ'yaj 'ueé únj nga sun da aj. ³ Güendāj nī nitaj si riun ruhuāj si a'mi a ni é re' xi'í si-sūnj. Nī nitaj si riun ruhuāj si a'mi ni tsínj nicaj sun xi'tj mánj. Nī nitaj si riun ruhua man'anj xi'tj nej. ⁴ Nī nunj si nitaj si a'mi gaquin' nīmānj xi'tj, sanj sé daj huin ruhuaj gata sisi nitaj gaquin' da'uḡj. Daj si ni'inj sisi Señor huin si nagui'yaj yya xi'tj aj. ⁵ Hué daj nī sī gā'mi gaquin' a ni é re' xi'í si 'yaj dugüi' a ni é re' mánj. Gāno' naj a ni é re' da gā'na' Señor. Ngaa nī guḡri Señor rian xigun daran' si gari huḡ ni ngüi rian hua rumi'. Nī guḡni'i né' daj ani ruhua ni ngüi, guḡ'yaj Señor. Ngaa nī gā'mi sa' Yan'anj xi'í ni ngüi dagahuin sa' si-nuguan' Yan'anj.

⁶ Nī hua gatā ni nuguan' nan rian án re' sisi gā sa' rian án re' huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né'. Nī huin ruhuāj sisi guḡni'i a ni é re' nungüej únj Apolos. Nī gāhuin chrḡn a ni é re' guḡ'yaj ni é re' urin si ataj si-nuguan' Yan'anj. Nī sī gunun a ni é re' ango ni nuguan' mánj. Hué dan nī sī gataj a ni é re' sisi sa' doj si digyán 'ngo tsínj daj daj nga si digyán ango tsínj da mánj. ⁷ Nī un tsínj gataj sisi sa' doj huin re' rian ango ni ngüi únj. Nī un

rasun nicáj re' ruhuá re' sisi nitaj Yan'anj riqui rián re' únj. Nj sisi riqui Yan'anj daran' si nicáj re', ngaa nj un sin huin, nj 'yaj nne re' sisi nun riqui Yan'anj rian án re', ruhua á re' únj. ⁸ Nj nun hua sa' si ani ruhua á re'. Daj si nj a 'ngo rasun nun achin rian án re', ruhua á re'. Nj xuru'ue a ni é re', ruhua á re'. Nj ngaa nitaj si chracuij únj a ni é re', nj gunucuj a ni é re' guinicaj sun a ni é re', ruhua á re' nej. Ngaa nj guinicaj nuguan'an ni únj sun nga á re', ruhuáj aj. Nitaj si hua sa' si ani ruhua á re' mánj.

⁹ Nj ani ruhuáj sisi nico' únj da rucu, gui'yaj Yan'anj. Nj daj rún' ran' 'ngo tsínj daj ngaa chruhua gahui' sij, gui'yaj ni tsínj dagahui' niman, nj da'nga' daj ran' ni únj huin únj ni tsínj apóstol huin ni tsínj a'mi si-nuguan' Jesucristo rian ni ngüi. Daj si daj doj gahui' únj, ruhuáj aj. Nj rún' huaj sisi ni'yaj daran' ni ngüi man chruhua xungüi nga ni ángel rian ni únj, ruhuáj aj. ¹⁰ Nj xi'í si nicaj dugüi' ni únj nga Cristo, nj ani ruhua ni ngüi sisi tsínj ni'yun huin únj. Sanj tsínj ni'í sa' huin a ni é re', ruhua á re'. Nitaj si nucuj ni únj, ataj ni ngüi. Sanj tsínj nucuj huin in re', ruhua á re'. A'mi sa' ni ngüi xi'í a ni é re', ruhua á re'. Sanj nun huin xan' ruhua ni ngüi ni'yaj ni sij ni únj mánj.

¹¹ Da' acuan' nj ran' únj sayun. Nj achin xi'ná riqui únj. Nj nago'o únj nnee nej. Nj achin si-gan' únj nej. Nj chran' yun'unj ni ngüi ni únj. Nj nitaj rjan gane yya ni únj mánj. ¹² Nj ninaj únj 'yaj sun únj nga ra'a únj. Nj ngaa a'mi quij ni ngüi rian únj, nj a'mi únj nuguan' sa' rian ni sij. Nj ngaa chran' yun'unj ni ngüi únj, nj a'nin' ruhua únj xi'í sayun daj. ¹³ Nj ngaa a'mi snan'anj ni ngüi xi'í únj, nj a'mi sa' únj nga ni sij. Nj 'yaj ni ngüi sisi huin únj daj rún' huin yaco man chruhua xungüi nan. Nj rún' huin si quij re'ej ni ngüi hué daj huin ni únj 'yaj ni sij nej. Nj hué daj 'yaj ni sij da' guí acuan'.

¹⁴ Nj nitaj si ruhuáj sisi gahuin na'aj á re' nga nuguan' arúnj nan. Maan si nariquij 'ngo chrej sa' rian án re', ruhuáj aj. Daj si rún' huin da'ní huin in re' xi'í si 'í ruhuáj ni'yá a ni é re'. ¹⁵ Nj nunj si hua ichi' mí maestro digyán rian án re' xi'í Cristo, sanj nitaj nico chrej a ni é re' mánj. Daj si chrej a ni é re' huin man'anj xi'í si ga'mí si-nuguan' Yan'anj nuguan' sa' rian án re'. ¹⁶ Yu'uj daj nj achínj jni'yá rian án re' sisi daj rún' 'yaj man'anj, nj da'nga' daj gui'yaj gué a ni é re'. ¹⁷ Xi'í daj nj ga'ní tsínj gu'naj Timoteo guchi' sij rian án re'. Nj rún' huin da'ní huin sij rian Señor. Nj 'í ruhuáj ni'yá sij. Nj hua nica' ruhua sij rian Señor. Nj gataj Timoteo gunun ni é re' daj hua ducuánj nico' man'anj xi'í Cristo. Nj gataj sij gunun a ni é re' nuguan' digyánj rian ni ngüi man nín' gachra' huin ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Jesús.

¹⁸ Nj ani ruhua da'aj ni é re' sisi huin achij ni é re'. Nj sj guchij ni'yá rian man án re', ruhua ni sij. ¹⁹ Sanj sisi ruhua Señor, nj rá'yanj guchij ni'yá rian man án re' aj. Ngaa nj sé urin nuguan' a'mi ni sij gujini'Inj. Sanj gujini'Inj sisi hua yya 'yaj ni sij daj rún' ataj ni sij. ²⁰ Daj si rjan nicaj sun Yan'anj, nj nitaj si ni'yanj ni nuguan' a'mi ne' sisi nitaj si-fuerza Yan'anj nicaj ni nuguan' da mánj. ²¹ Nj un sin huin ruhua á re' si gui'yá nga á re' ngaa gujsi rian man án re' únj. Asj ruhua á re' gui'yá castigo a ni é re' ni'. Asj ruhua á re' gahuin 'í ruhuáj gujini'yá á re', nj ga'mi sa'áj rian án re', ruhua á re' sa'.

5

Un caso de inmoralidad juzgado

¹ Nj nata' ni ngüi riānj sisj hua 'ngo tsínj 'yaj squira' scanij a ni é re'. Nj gaquin' daj huin si atoj sij nga nica chrej sij. Nj gue gaquin' daj rian ni ngüi 'na' anéj chrej huin ni ngüi nun ni'i Yan'anj. ² Nj hua gue 'yaj nne a ni é re' aj. Dugu'naj huin sisj ganani ruhua á re' xi'í si gui'yaj tsínj daj. Nj un sin huin, nj nun guiri a ni é re' tsínj gui'yaj gaquin' daj scanij ni é re' únj. ³ Nj nunj si nitaj si niquin rian án re', sanj niquin' nimānj scanij a ni é re'. Nj hua gani ruhuāj sisj daj gui'yā nga tsínj gui'yaj gaquin' daj. ⁴ Nj ngaa nahuin yu' a ni é re', nj xacaj á re' cuenta sisj niquin' nimānj scanij a ni é re', gui'yaj Jesucristo. Nj xi'í Señor Jesucristo ataj man'anj sisj da'ui yya tsínj daj gaquin'. ⁵ Xi'í daj nj naga'ui' a ni é re' tsínj daj rian sichre Satanás sisj guiran' nnee cúj sij sayun. Nj guere' nuguan' quij 'yaj nnee cúj sij. Nj hué ducúanj daj nacaj Yan'anj niman sij güi ga'na' ruhua' yún Señor Jesús.

⁶ Nitaj si hua sa' si a'mi nne ni é re' mánj. Ni'i ni é re' sisj: "Doj levadura, nj ayu quinj 'yaj." Nj daj rún' 'yaj levadura ngaa ayu quinj 'yaj, nj hué daj 'yaj urin tsínj 'yaj gaquin' scanij a ni é re'. ⁷ Xi'í daj guiri anéj a ni é re' daran' si quij 'nj scanij a ni é re'. Ngaa nj daj rún' hua quinj naca sa', nj hué daj ga á re'. Sanj gahuin sa' á re' xi'í si gui'yaj Cristo. Daj si daj rún' dagahui' ni sij xachij 'nj xi'í si-gaquin' ni sij, nj da'nga' daj gahui' Cristo xi'í si-gaquin' né'. Nj huin si' xachij 'nj gahui' sij pascua. ⁸ Xi'í daj nj gui'yaj né' gui'yanj gu'naj pascua. Sanj sj garasun né' levadura mánj. Daj si daj rún' hua quinj gayu 'nj levadura daj hua daran' si quij man niman né' nga si quij 'yaj né' nej. Sanj sj garasun né' quinj mánj. Hué dan nj ga'ue ga'mi achij né' nga nuguan' xanga'.

⁹ Nj hua ga'ni angoyanj rian án re'. Nj gataj snan'an gunun a ni é re' sisj sj guinicaj dugüi' a ni é re' nga ni tsínj 'yaj squira'. ¹⁰ Sanj nun garünj rian yanj daj sisj gahuin njni njn' ni é re' rian daran' ni tsínj man chruhua xungüi huin ni tsínj nitaj si nico' Jesucristo. Daj si ni tsínj man chruhua xungüi gaquin' nan, nj 'yaj ni sij gaquin' nga yun'unj xana. Nj huin xicoj ruhua ni sij ni'yaj ni sij dugüi' ni sij. Nj 'yaj tu ni sij si'yaj dugüi' ni sij. Nj nico' ni sij yan'anj 'yaj ra'a ni sij. Ngaa nj sisj huin ruhua ni é re' gahuin njni ni é re' rian daran' ni ngüi 'yaj ni gaquin' daj, nj hua nian gahui a ni é re' xungüi nan gan'anj ni é re' aj. ¹¹ Maan si huin ruhuāj gatā sisj sj guinicaj dugüi' a ni é re' nga ni tsínj ataj sisj nico' ni sij Cristo, sanj a'mi ni sij nga squira' ni sij. Nj xicoj ruhua ni sij nga si'yaj dugüi' ni sij. Nj nico' ni sij yan'anj 'yaj ra'a ni sij nej. Nj a'mi yya ni sij xi'í ni ngüi nej. Nj huin ni sij tsínj hua xini nej. Nj huin ni sij tsínj 'yaj tu. Ngaa nj sj xa á re' nga ni tsínj 'yaj ni gaquin' da mánj.

¹²⁻¹³ Sé si-sünj huin si gui'yā castigo ni ngüi nitaj si nico' Cristo mánj. Yan'anj huin si gui'yaj castigo ni ngüi daj. Sanj hua nian si nagui'yaj yya á re' si-gaquin' ni ngüi nico' Cristo man scanij a ni é re'. Yu'uj daj guiri ni é re' tsínj xi'í daj scanij a ni é re' nánj.

6

Litigios delante de los incrédulos

¹ Sisj hua 'ngo jnánj né' unun' nga angoyanj né', nj un sin huin, nj huaj á re' ga'mi gaquin' a ni é re' rian güesj tsínj nun ni'i Yan'anj, nj nun huaj á

re' rian ni tsínj sa' nico' Yan'anj únj. ² Asj nun ni'i a ni é re' sisi né' ni ngüi sa' nico' Yan'anj nagui'yaj yya si-gaquin' ni ngüi man chruhua xungüi nan a'. Nj sisi hué ni é re' nagui'yaj yya si-gaquin' ni ngüi man chruhua xungüi nan, nj un sin huin, nj na'ue nagui'yaj yya á re' 'ngo gaquin' le'ej hua scanij ni é re' únj. ³ Nj nun ni'i a ni é re' sisi né' nagui'yaj yya xi'í ni ángel nej únj. Ngaa nj hua yya ga'ue nagui'yaj yya né' ni gaquin' man chruhua xungüi aj. ⁴ Nj sisi unun' ni é re' xi'í 'ngo nuguan' man chruhua xungüi nan, nj un sin huin, nj huaj nata' ni é re' rian ni tsínj nun ni'i Yan'anj únj. Daj si nitaj si ni'yanj nico si-nuguan' ni tsínj daj. ⁵ A'mi nuguan' nan sisi gujri' a ni é re' si-na'aj aj. Asj nj a 'ngo tsínj ni'i sa' nitaj huaj scanij ni é re' sisi nagui'yaj yya sij 'ngo gaquin' hua scanij a ni é re' a'. ⁶ Sanj sé urin unun' 'ngo jnánj né' nga dugüi' sij. Sanj huaj nata' ni é re' rian ni tsínj nun ni'i Yan'anj. Nj nun hua sa'aj si 'yaj á re' mánj.

⁷ Xi'í si unun' ni dugüi' ni é re', nj huin ruhuaj gata sisi hua gui'yaj gana nuguan' quij chruhua niman án re'. Sa' huin sisi ga'nin' ruhua á re' nga tsínj gui'yaj gaquin' rian án re'. Sa' huin sisi ga'nin' ruhua ni é re' sisi gui'yaj tu 'ngo tsínj daj si'yaj á re'. ⁸ Sanj 'yaj xi'í man'an án re'. Daj si 'yaj tu ni é re' scanij ni dugüi' ni é re'. ⁹ Nun ni'i a ni é re' sisi si gan'anj gane ni tsínj xi'í rian nicaj sun Yan'anj mánj. Sj digya' yun'unj a ni é re' man'an án re' mánj. Daj si rian nicaj sun Yan'anj, nj sj gan'anj gane ni tsínj a'mi nga squira' nej, nj tsínj nico' yan'anj 'yaj ra'a ni sij nej, ni tsínj a'mi hué nga nicaj dugüi' ni sij nej, ni tsínj a'mi nga ango tsínj nej, ¹⁰ ni tsínj 'yaj tu nej, ni tsínj huin ruhua nga si'yaj dugüi' nej, ni tsínj hua xini nej, ni tsínj a'mi yya xi'í ni dugüi' nej, ni tsínj digya' yun'unj ni dugüi' nej. Nj sj ga'ue gatu ni tsínj 'yaj ni nuguan' quij nan rian nicaj sun Yan'anj mánj. ¹¹ Nj hué daj gui'yaj da'aj ni é re' asj sini. Sanj yyaj nj naruhui si-gaquin' a ni é re', gui'yaj Yan'anj. Nj gahuin sa' niman án re'. Nj gahuin sa' ni é re' rian Yan'anj, gui'yaj Señor Jesucristo nga Espíritu Santo huin Espíritu 'na' rian Dan'anj né'.

Glorificad a Dios en vuestro cuerpo

¹² A'mi go'ngo ni tsínj daj nj ataj ni sij: "Ga'ue guj'yaj né' daran' si aran' ruhua né'." Xanga' si ataj ni sij, sanj nun hua sa' daran'anj si guj'ya mánj. Xanga' nj ga'ue guj'ya daran' si aran' ruhuaj. Sanj sj ga'ue duná si guj'yaj gana 'ngo nuguan' riánj mánj. ¹³ Nj hué daj ataj go'ngo ni ngüi sisi si xó' huin güenda riqui'. Nj riqui' huin güenda si xó'. Xanga' si ataj ni sij, sanj Yan'anj guj'yaj sisi ganahuij nungüej rasun daj. Nj nitaj si gui'yaj Yan'anj nneç cúj né' sisi ga'mi né' nga squira' né'. Sanj gui'yaj Yan'anj nneç cúj né' sisi gane né' nga Señor. Nj gane Señor nga né' nej. ¹⁴ Nj daj rún' ganá'nij Señor, gui'yaj si-fuerza Yan'anj, nj hué daj gana'nij né', gui'yaj si-fuerza Yan'anj nej.

¹⁵ Nj nun ni'i a ni é re' sisi nneç cúj né', nj daj rún' huin nneç cúj Cristo huin a'. Ngaa nj ga'ue guj'nicaj dugüi' nuguan'an nneç cúj Cristo nga 'ngo yun'unj xana achéj man'an, guj'yaj né', ruhua á re' ní'. Sj ga'ue guj'yaj né' da ga mánj. ¹⁶ Nj nun ni'i a ni é re' sisi ngaa a'mi 'ngo tsínj daj nga 'ngo yun'unj xana achéj man'an, nj nahuin nungüej sij urin nneç cúj a'. Nj hué daj gataj si-nuguan' Yan'anj: "Urin nneç cúj gahuin nungüej sij nánj." Daj gataj si-nuguan' Yan'anj. ¹⁷ Sanj sisi nicaj dugüi' né' nga Señor, nj urin niman né' nga Señor.

18 Dugumi a ni é re' man'an án re'. Nj naxun man'an án re' rian ni yun'unj xana achéj man'an. Daran' ango gaquin' 'yaj 'ngo tsínj daj, nj sé 'ngo gaquin' 'yaj nneé cúj sij huin mánj. Sanj ngaa a'mi sij nga yun'unj xana achéj man'an, nj chran' yun'unj sij nneé cúj man'an sij.

19 Nj nun ni'i a ni é re' sisi daj rún' hua nuhui sa' hua nneé cúj a ni é re' rian nne Espiritu Santo a'. Nj Yan'anj huin si riqui nneé cúj a ni é re' rian án re'. Sé si'yaj ni é re' huin mánj. 20 Daj si naránj Yan'anj a ni é re' nga si-tun man'an Jesucristo. Xi'í daj nj guí'yaj sa' á re' nga nneé cúj a ni é re', niman án re'. Ngaa nj ga'mi sa' ni ngüi xi'í Yan'anj, guí'yaj á re'. Daj si nico' a ni é re' Yan'anj.

7

Problemas del matrimonio

1 Yyaj nj nanicā gatā nuguan' nachínj snan'anj ni é re' nga yanj guí'yaj a ni é re'. Dugu'naj huaj sisi sj xacaj 'ngo tsínj 'ngo yun'unj xana mánj.

2 Sanj rjan hua nico gaquin' 'yaj ni tsínj nga ni yun'unj xana, nj hua nian guinicaj 'ngo tsínj daj urin nica sij. Nj hué daj nga 'ngo yun'unj xana, nj urin nica unj guinicaj unj. 3 Nj hua nian si ga'mi 'ngo tsínj sno'o nga nica sij ngaa hué daj huin ruhua unj. Nj hua nian si ga'mi unj nga nica unj ngaa hué daj huin ruhua sij. 4 Nj sé nneé cúj urin man'an yun'unj xana daj huin si nica unj. Daj si nneé cúj nica unj huin unj. Nj sé nneé cúj urin man'an tsínj sno'o huin si nica sij. Daj si nneé cúj nica sij huin sij.

5 Nj guí'yaj nungüej nica 'ngo tsínj daj si huin ruhua nungüej nica sij. Sanj ga'ue gahuin njni nungüej nica sij doj sisi huin ruhua nungüej nica sij gachinj jni'yaj nungüej sij rian Yan'anj. Asj nj ga'mi ruhua' yún nungüej nica sij nun sa' nun, nj guí'yaj gana gaquin' rian nungüej sij, guí'yaj sichre xi'í si sj gahuin nucua j nungüej sij gatoj njni nungüej sij.

6 Daran' ni nuguan' nan a'mi sa'aj rún' huin permiso huin. Sé sun a'nij rian án re' nga ni nuguan' nan mánj. 7 Güendaj nj huin ruhuaj sisi daran' ni tsínj sno'o gahuin daj rún' huin man'anj. Sanj njni huin chrej riqui Yan'anj rian da go'ngo né'. Hua 'ngo chrej rian ango jnánj né'. Nj hua ango chrej rian ango jnánj né', guí'yaj Yan'anj.

8 Ngaa nj gatā gūnun ni tsínj nne urin sisi dugu'naj huaj sisi ga gue gane urin ni sij daj rún' nneé. Nj hué daj gatā gūnun ni yun'unj xana nne urin nga ni yun'unj xana mmij nej. 9 Sanj sisi na'ue gūnucua j 'ngo tsínj daj gane urin sij, nj xacaj naj sij nica sij. Daj si sa' huin si xacaj sij nica sij. Ngaa nj sj gahuin ruhua sij nj'yaj sij ni yun'unj xana mánj.

10 Sanj a'nij sun rian án re' ni tsínj hua xacaj nica. Nj sé si a'nij man'anj sun daj rian án re'. Sanj si-nuguan' Señor huin aj. Nj nuguan' nan huin sisi sj duna ni yun'unj xana nica unj. 11 Nj sisi duna 'ngo yun'unj xana nica unj, ngaa nj hua nian gane urin unj, asj ga'ue na'mi unj nga nica unj. Nj sj ga'ue duna 'ngo tsínj daj nica sij mánj.

12 Nj atā 'ngo nuguan' rian ango ni é re'. Nj si-nuguan' man'anj huin nuguan' nan. Sé rian Señor 'naj mánj. Sisi 'ngo tsínj nico' Jesús, ni nica sij nun xuman ruhua nj'yaj Yan'anj, nj sisi a'ue j ruhua unj gane unj nga sij, nj sj rani sij nan' unj ducua nj mánj. 13 Nj sisi 'ngo yun'unj xana nico' Jesús, nj nica unj nun xuman ruhua sij ni'yaj sij Yan'anj, nj sisi a'ue j ruhua sij gane sij nga unj, nj sj rani unj nan' sij ducua sij mánj. 14 Nj xi'í si xuman ruhua nica 'ngo tsínj nun xuman ruhua daj, nj chracuj Yan'anj sí' gahuin

sa' sí'. Daj si xuman ruhua nica sí' ni'yaj ún' Yan'anj. Nj xi'í si xuman ruhua nica 'ngō yun'unj xana nun xuman ruhua daj, nj chracuij Yan'anj yun'unj xana daj gahuin sa' unj. Daj si xuman ruhua nica unj ni'yaj sí' Yan'anj. Nj sisi sé daj huin, nj da'ui da'nij a ni é re' gaquin' rian Yan'anj. Sanj gahuin sa' da'nij a ni é re' rian Yan'anj.

¹⁵ Sanj sisi huin ruhua tsínj nun xuman ruhua daj gahuin njini sij rian nica sij, ngaa nj ga'nin' din'inj ruhua né' si gan'anj sij. Nj hué ducuánj daj huin sisi yun'unj xana nun xuman ruhua daj, nj huin ruhua unj gahuin njini unj rian nica unj, ngaa nj ga'nin' din'inj ruhua sij sisi nan' unj ducuá unj. Daj si nitaj xi'í si da fuerza gane nungüej nica tsínj daj. Daj si huin ruhua Yan'anj sisi ga din'inj rian né' guiman né'. ¹⁶ Nj nun ni'í re' huin re' yun'unj xana sisi ga'ue guxuman ruhua nica re' ni'yaj sij Yan'anj, gui'yaj re' ní'. Nj man'án re' tsínj sno'o, nj nun ni'í re' sisi ga'ue guxuman ruhua nica re' ni'yaj ún' Yan'anj, gui'yaj re' ní'.

¹⁷ Nj daj rún' hua go'ngo né' ngaa gaquinj Señor ga'na' né', nj da'nga' daj ga né' aj. Nj hué daj a'nij sun rian daran' ni ngüi nico' Cristo man ni sij go'ngo xuman'. ¹⁸ Nj sisi gaquinj Yan'anj ga'na' 'ngō tsínj hua taj da'nga' nnee cúj sij, nj hué daj ga sij. Nj sisi gaquinj Yan'anj ga'na' 'ngō tsínj nitaj da'nga' táj nnee cúj sij, nj si ga'ue guta' ni sij da'nga' nnee cúj sij mánj. ¹⁹ Hué dan nj ga'ue si taj da'nga' nnee cúj né'. Ga'ue si nitaj da'nga' táj né'. Nitaj si 'yaj mánj. Sanj nuguan' huin rian huin sisi dagahuin né' nuguan' a'nin' Yan'anj sun rian né'. ²⁰ Nj daj rún' hua gane da go'ngo né' ngaa gaquinj Yan'anj ga'na' né', nj da'nga' daj ga gane né' aj.

²¹ Sisi tsínj gui'yaj sun yun rian xuru'ue gahuin re' ngaa gaquinj Yan'anj ga'na' re', nj si gahuin ruhua re' mánj. Sanj sisi ani ruhua re' sisi ga'ue gahuin njini re' rian xuru'ue daj, nj hué daj gui'yaj re' aj. ²² Nj 'ngō tsínj gui'yaj sun yun rian 'ngō xuru'ue ngaa gaquinj Señor ga'na' sij, nj gahuin ni'nij niman sij, gui'yaj Señor. Nj hué ducuánj daj huin, nj 'ngō tsínj nitaj si 'yaj sun yun rian 'ngō xuru'ue ngaa gaquinj Señor ga'na' sij, nj huin sij 'ngō tsínj 'yaj sun yun rian Cristo. ²³ Naru'ue nico Yan'anj guiran a ni é re'. Ngaa nj si duna á re' sisi gui'yaj sun yun a ni é re' rian ni tsínj mánj. ²⁴ Ngaa nj daj rún' gane go'ngo né' ngaa gaquinj Yan'anj ga'na' né', nj hué daj gane né' rian Yan'anj huin in re' jnánj né' nga xica'uij né'.

²⁵ Nitaj si ga'nin' Señor sun riánj sisi gatā gunun a ni é re' daj gui'yaj ni ngüi nne urin. Maan si gatā rian án re' daj rún' ani ruhuāj. Nj ga'ue guxuman ruhua á re' nga si-nuguan'anj xi'í si gahuin 'i ruhua Yan'anj ni'ya man'anj. Xi'í daj nj nuguan' xanga' huin si-nuguan'anj. ²⁶ Hué dan nj xi'í ni sayun guimán né', nj sa' doj sisi guna 'ngō tsínj daj rún' nne sij, ruhuāj aj.

²⁷ Sisi hua nica re', nj si duná re' nica re' mánj. Sisi nitaj nica re', nj si nano' re' xacaj re' yun'unj xana mánj. ²⁸ Nj sisi xacaj re' yun'unj xana, nj sé 'ngō gaquin' huin mánj. Nj sisi xacaj 'ngō yun'unj xana hua lij 'ngō tsínj sno'o, nj sé 'ngō gaquin' huin mánj. Sanj ni ngüi hua nica, nj guiran' ni sij sayun xungüi nan. Nj huin ruhuāj sisi ganani a ni é re' rian sayun da aj.

²⁹ Huin ruhuāj ga'mi 'ngō nuguan' rian án re' huin in re' jnánj né' nga xica'uij né': Doj gui hua rian né'. Ngaa nj daj rún' hua 'ngō tsínj nitaj nica, nj hué daj ga 'ngō tsínj hua nica gane sij. ³⁰ Nj tsínj aco, nj si gaco sij mánj. Nj tsínj huin niā' ruhua, nj si ga'nga' sij mánj. Nj tsínj ránj ni rasun daj,

nĭ gani ruhua sij sĭsĭ sé si'yaj sij huin si ránj sij mánj. ³¹ Nĭ tsínj nià' ruhua ngà ni rasun man chruhua xungüi nan, nĭ sĭ gahuin 'ĭ ruhua sij nĭ'yaj sij ni rasun da mánj. Daj si xungüi ni'i né', nĭ huaj ganahuij.

³² Huin ruhuāj sĭsĭ sĭ guiriun ruhua á re' mánj. Tsínj nne urin, nĭ nahuij ruhua sij ngà si-nuguan' Señor. Daj si huin ruhua sij guĭ'yaj sij si aran' ruhua Señor. ³³ Sanĭ tsínj hua niça, nĭ nahuij ruhua sij ngà ni rasun man chruhua xungüi. Nĭ huin ruhua sij guĭ'yaj sij daj rún' aran' ruhua niça sij. ³⁴ Nĭ daj rún' 'yaj tsínj, nĭ da'nga' daj 'yaj yun'unj xana nej. Nĭ yun'unj xana nne urin, nĭ nahuij ruhua unj xi'í si-nuguan' Señor. Nĭ huin ruhua unj sĭsĭ gahuin sa' nneĕ cúj unj, niman unj nej. Sanĭ yun'unj xana hua niça, nĭ nahuij ruhua unj ngà ni rasun man chruhua xungüi nan. Nĭ huin ruhua unj guĭ'yaj unj si aran' ruhua niça unj. ³⁵ A'mĭ ni nuguan' nan rian án re' sĭsĭ gahuin 'ueé rian án re'. Nĭ sé si huin ruhuāj ga'nĭj rian án re' mánj. Maan si huin ruhuāj sĭsĭ 'ueé guĭ'yaj á re' guñico' sa' á re' man'an Señor.

³⁶ Nĭ sĭsĭ hua da'nĭ xana 'ngò tsínj daj, nĭ hua guisĭj yo' xacaj unj tsínj sno'o, nĭ ani ruhua tsínj daj sĭsĭ sa' huin xacaj da'nĭj sij tsínj sno'o, ngaa nĭ ga'ue xacaj unj tsínj sno'o si sé 'ngò gaquin' huin mánj. ³⁷ Sanĭ sĭsĭ hua 'ngò tsínj hua niça niman sĭsĭ sĭ ga'ue xacaj da'nĭ xana tsínj sno'o, nĭ hua sa' huin guĭ'yaj sij sĭsĭ sĭ xacaj unj tsínj sno'o ngaa nitaj xi'í xacaj unj tsínj sno'o aj. ³⁸ Hué dan nĭ tsínj a'ui' da'nĭj rian tsínj sno'o, nĭ sa' 'yaj sij. Nĭ tsínj na'uej ruhua ga'ui' sij da'nĭj rian tsínj sno'o, nĭ sa' doj 'yaj sij nánj.

³⁹ Nĭ yun'unj xana hua niça, nĭ hua niàn si gane unj ngà sij da gahui' sij, ataj si-ley Yan'anj. Sanĭ sĭsĭ gahui' niça unj, nĭ ga'ue xacaj unj un tsínj sno'o garan' ruhua unj xacaj unj. Sanĭ hua niàn si xacaj unj 'ngò tsínj xuman ruhua ni'yaj Yan'anj anj. ⁴⁰ Sanĭ gahuin nià' ruhua unj doj sĭsĭ sĭ xacaj unj 'ngò tsínj sno'o, ruhuāj aj. Nĭ ani ruhuāj sĭsĭ uyan gataj Espiritu Santo nej.

8

Lo sacrificado a los ídolos

¹ Yyaj nĭ ga'mĭ xi'í nneĕ xucu a'ui' ni ngüi rian yan'anj 'yaj ra'a ni sij. Ni'i né' sĭsĭ ga'ue xacaj daran' né' cuenta xi'í ni rasun. Nĭ xi'í si ni'í', nĭ ani ruhua né' sĭsĭ huin achij né'. Sanĭ sĭsĭ 'ĭ ró' ni'yó' ni dugüi', nĭ gahui sa' ni sij, guĭ'yaj né'. ² Sĭsĭ ani ruhua 'ngò tsínj daj sĭsĭ ni'í sa' sij, sanĭ hua yya nun ni'í sij ni nuguan' achin guñi'í sij. ³ Sanĭ sĭsĭ 'ĭ ruhua 'ngò tsínj daj ni'í sij Yan'anj, nĭ ni'í Yan'anj sij aj.

⁴ Hué dan nĭ a'ui' ni ngüi nneĕ rian ni yan'anj 'yaj ra'a ni sij. Sanĭ ni'í né' sĭsĭ ni yan'anj daj nitaj si ni'yanj chruhua xungüi nan. Daj si hua urin Yan'anj xanga'. ⁵ Nĭ xata' ngà niça' rian yo'ój man yan'anj nico' ni ngüi. Nĭ xanga' nĭ man nico yan'anj nico' ni sij. Nĭ man ni tsínj huin yan'anj ruhua ni sij. ⁶ Sanĭ güendó' nĭ hua urin Yan'anj riún' huin chrej né'. Nĭ hué urin Yan'anj huin si guĭ'yaj daran' rasun man chruhua xungüi nan. Nĭ xi'í man'an Yan'anj hua nĭ'na' né'. Nĭ hua urin Señor tsínj gu'naj Jesucristo. Nĭ xi'í Jesucristo, nĭ hua daran' ni rasun man chruhua xungüi nan. Nĭ xi'í sĭ' nĭ hua nĭ'na' daran' né' nej.

⁷ Sanĭ sé daran' né' ni'í nuguan' nan. Nĭ hua gu'yun go'ngo ni jnánj né' guñico' ni sij ni yan'anj 'yaj ra'a ni ngüi. Nĭ xi'í si guñico' go'ngo ni sij ni yan'anj daj, nĭ ani ruhua ni sij sĭsĭ yan'anj xanga' huin ni yan'anj daj.

Ngaa ni ngaa xa ni sij si a'ui' ni ngüi rian ni yan'anj daj, ni da'ui ni sij gaquin', ruhua ni sij. Daj si nun nucuaj niman ni sij. ⁸ Sé xi'í si xa né', ni ga'ue gahuí so' doj rian Yan'anj. Si gahuin sa' né' xi'í si xa né'. Ni si gahuin sa' né' xi'í si nun xa né' mánj.

⁹ Sanj ga cuidado a ni é re' xi'í si ga'ue xa á re' un rasun gahuin nun sa' nun guiran' jnánj án re' gaquin', guiyaj á re'. ¹⁰ Guí'yó' cuenta sisi man'an re' huin 'ngo tsinj ni' ni nuguan' nan. Ni nné re' xa re' 'ngo nuhui rian man ni yan'anj daj. Ni sisi guini'i 'ngo jnánj re' huin tsinj nun nucuaj niman si xa re' yu'uj daj, ni si ruhuaj, ni gahuin ruhua sij xa sij si a'ui' ni ngüi rian ni yan'anj daj. ¹¹ Hué dan ni xi'í si ni'í re' ni nuguan' nan, ni duna 'ngo jnánj né' tsinj nun nucuaj niman si-chrej Yan'anj, guiyaj man'an re'. Ni gahuí' Cristo xi'í tsinj daj. ¹² Xi'í daj ni guiyaj re' gaquin' rian tsinj nun nucuaj niman. Ni guere' ruhua sij, guiyaj re'. Ni hué daj guiyaj re' gaquin' rian man'an Cristo nej. ¹³ Yu'uj daj ni sisi guiyá si duna jnán si-chrej Yan'anj xi'í si xāj nnee, ngaa ni nitaj aman xāj nnee mánj. Daj si na'uej ruhuaj digyanj chrej nun hua sa' rian jnán mánj.

9

Los derechos de un apóstol

¹ Ni'í a ni é re' sisi ga'ue guiyá si aran' ruhuaj. Sé moso 'yaj sun yun huinj mánj. Huéj huin apóstol, guiyaj Jesucristo sisi ga'mi si-nuguan' sij rian ni ngüi. Ni hua guini'anj Jesús, tsinj nicaj sun rian né'. Ni xi'í si guiyaj sūnj si-sun Señor, ni guxuman ruhua ni é re' ni'yaj á re' Jesús. ² Ga'ue sisi nun gara xina ango ni tsinj sisi huinj apóstol. Sanj hua yya ni'í a ni é re' sisi hué daj huinj. Daj si xi'í si xuman ruhua á re' ni'yaj á re' Jesús, guiyaj nuguan' ga'mi rian án re', ni hué nan huin 'ngo da'nga' digyan sisi xanga' huinj 'ngo tsinj a'mi si-nuguan' Jesús. ³ Ni xi'í si xuman ruhua á re' ni'yaj á re' Jesucristo, guiyá, ni ataj snan'an nuguan' daj rian ni tsinj nitaj si a'mi sa' xi'ij.

⁴ Xi'í daj ni hua si-chrē si xāj. Ni hua si-chrē si go'ōj. ⁵ Ni hua si-chrē nicā gan'an 'ngo yun'unj xana xuman ruhua ni'yaj Yan'anj gahuin nicāj daj rún' 'yaj ango ni tsinj a'mi si-nuguan' Jesús. Ni da'nga' daj 'yaj ni jnánj Señor nga tsinj gu'naj Cefas nej. ⁶ Asj nitaj si hua si-chrej nungüej únj Bernabé sisi dugumi ni ngüi nungüej únj daj rún' 'yaj ni sij nga ango ni tsinj a'mi si-nuguan' Jesús a'. Sé daj huin mánj. ⁷ Ni xa 'ngo snado san'anj man'an sij ni'. Nitaj mánj. A'ui' gobierno si xa sij. Ni hua 'ngo tsinj gunun coj uva, ni nun ga'ue xa sij uva daj ni'. Nitaj mánj. Ni hua 'ngo tsinj dugumi dán sij xachij, ni nun ga'ue go'o sij to gani sij da ni'. Nitaj mánj.

⁸ Ni si gani ruhua ni é re' sisi a'mi daj rún' a'mi ni tsinj man chruhua xungüi mánj. Daj si hué daj gataj si-ducuanj Moisés nej. ⁹ Ni hua nica rian libro daj: "Si ga'nij né' nnánj du'ua sicúj gununj du'ua xuj ngaa duguáj xi'í xuj strigo gahuin sa' strigo mánj." Daj gataj rian si-ducuanj Moisés. Ni nahuij ruhua Yan'anj nga urin ni sicúj, ruhua á re' ni'. ¹⁰ Asj xi'í man'an né' a'mi nuguan' nan sa'. Hué xi'í né' a'mi nuguan' nan. Ni tsinj nachéj yo'ój, ni ana'uj sij sisi guiri' sij si xa sij rian yo'ój daj. Ni tsinj agan' chrun, ni hué daj ana'uj sij si guiri' sij si xa sij nej.

¹¹ Ni daj rún' hua tsinj 'yaj sun yo'ój, ni hué daj hua ni únj xi'í a ni é re'. Daj si ga'mi únj si-nuguan' Yan'anj gunun a ni é re'. Xi'í daj ni ga'ue riqui

ni é re' doj rasun gu'ri' únj, ruhuāj aj. ¹² Nj sisj a'ui' a ni é re' rian ango ni tsínj, nj ñañj huaj rjqui a ni é re' si xa ni únj. Nj hua si-chrē ñahuin ra'aj rian án re'. Sanj nun guj'yā da mánj. Maan si ga'nin' ruhuāj nga si ran'anj. Daj si nitaj si huin ruhuāj sisj chran' yun'unj ango ni nuguan' nga xi'í si-nuguan' Cristo manj.

¹³ Nj ni tsínj 'yaj sun chrhuh nuhui, nj xa ni sij da'aj ni rasun huaj nicañ ni ngüi' chruhua nuhui daj. Nj ni tsínj chracuij xucu naga'ui' ni ngüi' rian Yan'anj, nj xa ni sij da'aj nnee xucu naga'ui' ni ngüi' daj. ¹⁴ Nj hué ducuánj daj huin sisj ga'nin' Señor sun sisj gu'ri' ni tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi' sisj xa ni sij, guj'yaj ni ngüi' unun nuguan' daj.

¹⁵ Nj hua si-chrē si hué daj guj'yā. Sanj nitaj aman guj'yā da mánj. Nj nun garúnj nuguan' nan sisj rjqui a ni é re' rasun riánj. Gahuñj ruhuāj sisj na'ue guj'yaj súnj gu'ri'ij si xāj. ¹⁶ Nj na'ue ga'mi xacánj xi'í si a'mi si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi'. Daj si hua ñañ dagahuñj rian si-sun Señor. Nj niqiu nimánj sisj sj ga'mi si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi' aj. ¹⁷ Nj sisj huin ña' ruhuāj ga'mi si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi', nj ñaru'ue Yan'anj riánj. Nj sisj nitaj si huin ña' ruhuāj ga'mi si-nuguan' Yan'anj, sanj hua ñañ sisj hué daj guj'yā xi'í si garun sun Yan'anj riánj. ¹⁸ Nj un sin ñaru'ue Yan'anj riánj, ruhua á re' únj. Du'ue man'anj huin si ga'ue ga'mi yúnj si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi'. Nj huin ruhuāj gatā sisj hua si-chrē rjqui ni sij rasun riánj xi'í si ga'mi si-nuguan' Yan'anj rian ni sij. Sanj sé si achin si rjqui ni sij riánj mánj.

¹⁹ Sé si a'nin' ni ngüi' sun riánj. Nj hua ní'nij riánj sisj guj'yā daran' si garan' ruhuāj. Sanj gahuñj 'ngo tsínj 'yaj sun rian daran' ni ngüi' xi'í si huin ruhuāj guxuman ruhua nico ni sij nj'yaj sij Cristo. ²⁰ Nj ngaa huaj man'anj scanij ni tsínj israelita, nj 'yā daj rún' 'yaj ni sij xi'í si huin ruhuāj si guxuman ruhua ni sij nj'yaj ni sij Cristo. Nj nunj si nitaj si a'nin' si-ley Moisés sun riánj, sanj ngaa huaj man'anj scanij ni tsínj rian a'nin' si-ley Moisés sun, nj 'yā daj rún' 'yaj ni sij xi'í si huin ruhuāj si guxuman ruhua ni sij nj'yaj ni sij Cristo. ²¹ Nj ngaa huaj man'anj scanij ni tsínj nun nico' ley daj, nj 'yā daj rún' 'yaj ni sij xi'í si huin ruhuāj sisj guxuman ruhua ni sij nj'yaj sij Cristo. Nj sé si 'yā si aran' ruhuāj guj'yā. Daj si unúnj si a'nin' Yan'anj sun riánj. Nj unúnj si a'nin' Cristo sun riánj nej. ²² Nj ngaa huaj man'anj scanij ni tsínj achin guñi'i sa' daj hua si-chrej Yan'anj, nj 'yā daj rún' 'yaj ni sij xi'í si huin ruhuāj si guñi'i sa' ni sij si-chrej Yan'anj. Nj huin ruhuāj gatā sisj uyan 'yā nga daj rún' 'yaj go'ngo ni ngüi' daj xi'í si huin ruhuāj si guxuman ruhua ni sij nj'yaj ni sij Cristo.

²³ Nj 'yā daran' ni nuguan' nan xi'í si-nuguan' Yan'anj huin nuguan' sa'. Ngaa nj guj'yaj sa' Yan'anj nga man'anj xi'í nuguan' daj, ruhuāj aj. ²⁴ Ni'í a ni é re' daj 'yaj ni tsínj ngaa unánj ni sij nga dugüi' ni sij. Nj huin ruhua ni sij guj'yaj gana ni sij rian dugüi' ni sij. Sanj urin dugüi' ni sij 'yaj gana, nj ñaçaj sí' premio. Hué ducuánj da huin, nj gunánj sa' a ni é re' chruhua si-chrej Yan'anj sisj ñahuin ra'a á re' premio ñariqui Yan'anj rian án re'. ²⁵ Daran' ni tsínj 'yaj chrún sisj guducu ni sij, nj guj'yaj gana ni sij, nj hua cuidado ni sij nga nnee cúj ni sij sisj guj'yaj gana ni sij, ruhua ni sij. Nj hué daj 'yaj ni sij sisj ga'ue guj'yaj gana ni sij 'ngo corona coj huaj ganaco, ruhua ni sij. Sanj unun' si-chrej Yan'anj sisj ñahuin ro'ó 'ngo corona nitaj aman guchruj.

²⁶ Nitaj si unán daj rún' 'yaj 'ngo tsínj nun ni'í nj a guisij sij. Nj nitaj si unúnj nga sichre daj rún' 'yaj 'ngo tsínj a'ui' rian nane mánj. ²⁷ Sanj

'yaj fuerzāj sisj dagahuin nnee cū si huin ruhua man'anj. Nj hua ga'mi si-nuguan' Yan'anj rian ni ngūi. Nj hué daj 'yā ngā nnee cū xi'í si na'uej ruhuāj sisj gahuin man'anj 'ngo tsínj na'ue gui'yaj gana chruhua si-chrej Yan'anj mánj.

10

Amonestaciones contra la idolatría

¹ Nj xacaj a ni é re' cuenta daj guiran' ni xi né', ni tsínj guimán asij ná huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né'. Daj si gane ni xi né' riqui nga daj. Nj gachin daran' ni sij anéj chrej du'ua nnee yan'anj, gui'yaj Yan'anj. ² Nj daj rún' ata' nnee né' gahuin nuguan'an né' nga Jesús, nj hué daj gata' nnee ni sij gahuin nuguan'an ni sij nga Moisés ngaa guimán ni sij riqui nga daj ngaa gachin ni sij anéj chrej du'ua nnee yan'anj daj. ³ Nj uyan xa daran' ni sij si ga'ui' Yan'anj rian ni sij xa ni sij. ⁴ Nj go'o ni sij nnee ga'ui' Yan'anj si go'o ni sij nej. Nj nnee daj huin nnee gahui rian huej, gui'yaj Yan'anj. Nj huej daj huin Cristo huin tsínj guinicaj dugūi' nga ni sij ngaa gachéj ni sij yu'uj daj. ⁵ Sanj nun garan' ruhua Yan'anj nga si gui'yaj nico ni tsínj daj. Xi'í daj nj gahui' nico ni sij. Nj guna niman ni sij quij qui'yanj naco daj, gui'yaj Yan'anj.

⁶ Nj xi'í si guiran' ni sij, nj digyán Yan'anj rian né' sisj sj gahuin ruhua né' gui'yaj né' nga si quij hua daj rún' gui'yaj ni sij asij ná. ⁷ Ngaa nj sj guinico' a ni é re' yan'anj gui'yaj ra'a ni tsínj daj rún' gui'yaj go'ngo ni sij. Nj hué daj gataj si-nuguan' Yan'anj: "Ni gan'anj gane ni sij xa ni sij go'o ni sij. Nj naxuman ni sij, nj quij ducu ni sij." Daj gataj si-nuguan' Yan'anj. ⁸ Ngaa nj sj gui'yaj squira' né' nga ni yun'unj xana daj rún' gui'yaj go'ngo ni tsínj israelita. Nj xi'í daj, nj gahui' icō huā'nij ni ngūi urin gūi, gui'yaj Yan'anj. ⁹ Nj nun guxu'ui' ni sij gui'yaj ni sij gaquin'. Maan si huin ruhua ni sij guini'i ni sij sisj xanga' gui'yaj Yan'anj castigo ni sij xi'í gaquin' gui'yaj ni sij. Nj gui'yaj ni sij gaquin'. Sanj gahui' ni sij, gui'yaj xucuáj. Xi'í daj nj sj gui'yaj né' da mánj. ¹⁰ Nj sj ga'mi gaquin' né' xi'í Yan'anj daj rún' gui'yaj go'ngo ni sij. Ngaa nj dagahui' 'ngo ángel ni sij, gui'yaj Yan'anj.

¹¹ Nj xi'í si guiran' ni xi né' ni sayun daj, nj digyán Yan'anj 'ngo nuguan' rian né' sisj sj gui'yaj né' ni gaquin' daj. Nj hua njca rian si-nuguan' Yan'anj asij ná sisj gahuin chrūn né' mán né' gūi huaj ganahuij xungūi nan. ¹² Hué dan nj sisj ani ruhua né' sisj hua njca niman né' nga si-nuguan' Yan'anj, nj gā cuidado né' nga man'an né' sisj sj guinij né' rian gaquin'. ¹³ Daj rún' huin sayun chran' ni é re', nj hué daj huin sayun ran' daran' ni ngūi. Nj ga'ue ga yya ruhua á re' sisj sj duna Yan'anj si guiran' ni é re' 'ngo sayun na'ue gunucuj ni é re' guiran' a ni é re' mánj. Sanj ngaa guiran' án re' sayun daj, nj digyán Yan'anj daj gachin a ni é re' rian sayun daj. Asij nj ga'ue gunucuj a ni é re' rian sayun daj, gui'yaj Yan'anj.

¹⁴ Ngaa nj gahuin njni a ni é re' rian ni yan'anj gui'yaj ra'a ni sij huin ín re' ni jnān 'i ruhuāj. ¹⁵ Tsínj acaj cuenta huin ín re', ruhuāj aj. Xi'í daj nj ga'ue xacaj sa' á re' da'nga' sisj nuguan' sa' huin nuguan' a'mi rian án re'. ¹⁶ Nj ngaa nahuin yu' né', nj achinj jni'yaj né' rian Yan'anj xi'í si go'o né' vaso nnee vino sa' daj. Daj si daj rún' hua si-tun man'an Cristo, nj hué daj hua nnee vino daj rian né'. Nj ura' da'aj né' chrachrúnj. Nj hué 'ngo sinduj nico huin gui'yaj Cristo xi'í né'. Nj xa nuguan'an né' doj chrachrúnj daj. Nj daj rún' hua nnee cūj Cristo, nj hué daj hua chrachrúnj daj rian

né'. ¹⁷ Nĩ nũnj si nico né', sanĩ daran' né' xa urin chrachrúnj. Nĩ xi'í daj, nĩ huin né' urin nnee cúj. ¹⁸ Nĩ xacaj á re' cuenta daj gui'yaj ni tsínj israelita asij ná. Xa ni sij nnee xucu dagahui' ni sij rian Yan'anj. Xi'í daj nĩ daj rún' hua urin ngüi hué daj hua daran' ni sij rian Yan'anj.

¹⁹ Ngaa nĩ un sin huin ruhuāj gatā ngā nuguan' nan únj. Huin ruhuāj gatā sisi yya Yan'anj huin yan'anj gui'yaj ra'a ni ngüi ní'. Sé daj huin mánj. Nĩ huin ruhuāj gatā sisi nĩni huin nnee a'ui' ni sij rian yan'anj gui'yaj ra'a ni sij ní'. Sé daj huin mánj. ²⁰ Maan si huin ruhuāj gatā sisi ngaa a'ui' ni tsínj 'na' anéj chrej xucu rian yan'anj 'yaj ra'a ni sij, nĩ sé rian Yan'anj xāngā a'ui' ni sij mánj. Sanĩ a'ui' ni sij rian ni nanē xĩ'í. Nĩ na'uej ruhuāj sisi guñicaj dugüi' ni é re' ngā ni nanē xĩ'í mánj. ²¹ Nĩ na'ue go'o a ni é re' vaso nnee riqui Señor, ngaa nĩ ñanicaj á re' go'o a ni é re' vaso nnee riqui ni nanē xĩ'í aj. Nĩ na'ue gāne a ni é re' rian si-mesa Señor xa á re' si riqui sí', ngaa nĩ ñanicaj á re' gāne a ni é re' rian si-mesa ni nanē xĩ'í xa á re' mánj. ²² Asĩ huin ruhua né' sisi gā'man ruhua Señor nĩ'yaj sij né' ní'. Asĩ nucuj né' doj daj ngā sij ruhua á re' a'. Sé daj huin mánj.

Haced todo para la gloria de Dios

²³ Ga'ue gui'yaj né' si aran' ruhua né', ataj ni ngüi. Xāngā', sanĩ sé si sa' huin sisi gui'yaj né' daran' si aran' ruhua né'. Xāngā' sisi ga'ue gui'yaj né' si aran' ruhua né'. Sanĩ ña'ue gahuin sa' né' sisi gui'yaj né' daran' si aran' ruhua né'. ²⁴ Sĩ nano' né' si gā sa' rian ni man'an né'. Sanĩ ñano' né' sisi gā sa' rian ango ni dugüi' né' aj.

²⁵ Ga'ue xa á re' daran' ni nnee ane' rian yu'ue. Nĩ sj nachínj snan'anj a ni é re' sisi nnee daj huin nnee xucu naga'ui' ni sij rian ango yan'anj mánj. ²⁶ Daj si si'yaj Señor huin xungüi nan ngā daran' si man' chruhua xungüi nej.

²⁷ Nĩ sisi aquínj 'ngō tsínj nun xuman ruhua ni'í Yan'anj sisi gan'anj xa re' ducua sij, nĩ sisi huin ruhua re' gan'anj re' xa re' ngā sij, nĩ xa re' daran' si riqui sij xa re'. Nĩ sj nachínj snan'anj re' sij un nnee huin mánj. ²⁸ Sanĩ sisi gataj snan'anj 'ngō tsínj daj: "Nnee daj huin nnee xucu naga'ui' ni sij rian yan'anj 'yaj ra'a ni ngüi'", ngaa nĩ sj xa re' nun sa' nun gui'yaj xi'ij ngā tsínj gataj daj. Daj si si ruhuaj, nĩ nun gahuin yya ruhua sij sisi ga'ue xa sij nnee daj. ²⁹ Nĩ ni'í man'an re' sisi sé 'ngō gaquin' huin sisi xa re' nnee daj. Sanĩ ango tsínj daj, nĩ 'ngō gaquin' huin sisi xa sij, ruhua sij. Nĩ ga'ue ñachin' snan'anj 'ngō a ni é re' man'anj: "Un sin huin, nĩ gui'yā daj rún' huin ruhua ango tsínj únj. ³⁰ Nĩ sisi naga'uñj si guruhua Yan'anj ngā si xāj, nĩ un sin huin, nĩ guta' 'ngō tsínj daj gaquin' xirāj. Hua ni'nij riānj sisi xāj nnee daj." Hué daj ñachin' snan'anj 'ngō nĩ é re', ruhuāj aj.

³¹ Sanĩ, asĩ si xa né', asĩ si go'o né', asĩ si 'yaj né', nĩ da'ui né' gui'yaj né' daran'anj xi'í si gā'mi sa' ni ngüi rian Yan'anj anj. ³² Hué dan nĩ sj digyán án re' 'ngō chrej a'nan' rian ni ngüi israelita ngā ni ngüi 'na' anéj chrej nej, daran' ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Yan'anj mánj. ³³ Güendaj nĩ nahuij ruhuāj gui'yā daran'anj daj rún' aran' ruhua ni ngüi. Nĩ nitaj si nahuij ruhuāj ngā si aran' ruhua man'anj. Sanĩ da'nga' daj 'yā sisi ga'ue ganani ni sij, gui'yaj Yan'anj anj.

11

¹ Hué dan nĩ guñico' a ni é re' si-chrej man'anj daj rún' nicōj si-chrej Cristo aj.

Atavío de las mujeres

² Nî gui'yaj sa' á re' xi'í si nanun ruhua á re' ni'yaj á re' man'anj. Nî dagahuin a ni é re' ni nuguan' digyānj rian ni é re' nej. ³ Sanj huin ruhuāj sisi xacaj á re' cuenta sisi huin achij Cristo rian daran' ni tsínj. Nî huin achij 'ngo tsínj daj rian nica sij. Nî huin achij Yan'anj rian Cristo.

⁴ Nî sisi nun jnahui chra' ngo tsínj daj ngaa achínj jni'yaj sij rian Yan'anj, asi ngaa a'mi sij si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi, ngaa nî nitaj si hua ní'yanj sij rian Cristo mánj. ⁵ Sanj sisi nitaj si sica' chra' ngo yun'unj xana ngaa achínj jni'yaj unj rian Yan'anj, asi ngaa a'mi unj si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi, ngaa nî nitaj si hua ní'yanj unj rian nica unj. Nî hué uyan huin sisi ga canj chra unj. ⁶ Nî sisi na'uej ruhua unj gujranj chra unj, ngaa nî dugu'naj huin sisi ga'nin' unj hueé chra unj. Nî sisi na'aj unj ga'nin' unj hueé chra unj, asi ga canj chra unj, ngaa nî gujranj unj chra unj nánj.

⁷ Sî guiránj 'ngo tsínj daj chra sij mánj. Daj si hué sij digyān daj hua Yan'anj xacaj ni ngüi cuenta sisi sa' man'an Yan'anj ngaa gujini' i ni sij 'ngo tsínj sno'o. Nî xacaj ni ngüi cuenta sisi sa' 'ngo tsínj sno'o ngaa gujini' i ni sij 'ngo yun'unj xana. ⁸ Daj si nun gujri Yan'anj tsínj sno'o rian yun'unj xana. Sanj Yan'anj guiri yun'unj xana rian tsínj sno'o. ⁹ Nî nun gui'yaj Yan'anj tsínj sno'o xi'í yun'unj xana. Sanj gui'yaj Yan'anj yun'unj xana xi'í tsínj sno'o. ¹⁰ Ngaa nî hua nian sisi gujta chra' ngo yun'unj xana daj 'ngo atsij huin-in' 'ngo da'nga' digyān sisi huin achij nica unj rian unj. Ngaa nî gujini' i ni ángel sisi 'yaj sa' unj.

¹¹ Sanj rian Señor, nî sî ga'ue ga nî'na' 'ngo tsínj daj sisi nitaj si nne 'ngo yun'unj xana. Nî sî ga'ue ga nî'na' 'ngo yun'unj xana sisi nitaj 'ngo tsínj. ¹² Daj si xi'í tsínj, nî gahuin yun'unj xana rian xungüi nan. Sanj xi'í yun'unj xana, nî a'nga tsínj. Nî Yan'anj gui'yaj daran'anj. ¹³ Gataj né' sisi hua sa' ngaa achínj jni'yaj 'ngo yun'unj xana rian Yan'anj ngaa nitaj si sica' chra unj ní'. Sé daj huin mánj. ¹⁴ Ni'í daran' né' sisi nitaj si hua sa'aj nata' nasa' chra' ngo tsínj daj. ¹⁵ Sanj si sa' rian 'ngo yun'unj xana huin sisi duna unj si ga xacan duhue chra unj, ruhua ni ngüi. Nî riqui Yan'anj sisi gujranj hueé xacan daj chra unj. Daj si daj rún' huin 'ngo si ránj chra unj, nî hué daj huin duhue unj. ¹⁶ Nî sisi hua 'ngo a ni é re' na'uej ruhua gunun ni nuguan' nan, nî huin ruhuāj gujini' i a ni é re' sisi nitaj ango ducuánj 'yaj ni únj. Nî hué nan huin ducuánj 'yaj ango ni ngüi nico' Yan'anj nej.

Abusos en la Cena del Señor

¹⁷ Nî na'ue ga'mi sa'aj xi'í ni é re' nga nuguan' ga'mi nan gunun a ni é re'. Daj si ngaa nahuin yu' ni é re', nî 'yaj xi'í a ni é re' nga si-chrej Yan'anj. Nî sî gahui sa' á re' xi'í si 'yaj á re' rún' huaj. ¹⁸ Hua sini yan gataj snan'ān gunun a ni é re' xi'í si nun hua uyan ruhua daran' an re'. Daj si gununj nuguan' sisi 'yaj nini da'aj á re' rian dugüi' a ni é re' ngaa nahuin yu' a ni é re'. Nî hua da'aj xuman ruhuāj sisi hué daj huin xanga'. ¹⁹ Nî dugu'naj hua sisi ganun guitsi ruhua dugüi' a ni é re'. Xi'í daj nî gujini' i né' daj hua yya go'ngo a ni é re' nico' xanga' Yan'anj. ²⁰ Hué dan nî ngaa nahuin yu' a ni é re', nî ani ruhua á re' sisi xi'í si gui'yaj á re' cena si-cena Señor nahuin yu' a ni é re', ruhua á re'. Sanj sé si xanga' gui'yaj a ni é re' si-cena Señor mánj. ²¹ Daj si ngaa síj hora xa á re', nî huin yoq sini a ni é re' da'a á re' si xa á re'. Nî achin xi'na riqui ango ni é re' gunáj da rucu. Nî hua xini ango a ni é re' nej. ²² Nitaj nunj huaj ducua á re' sisi xa sini re', nî go'o re'

ní'. Ní yun sin huin ní 'yaj quij a ni é re' rian ni tsínj nico' Jesús únj. Ní ri' ni ngüi niqúi si-na'aj 'yaj á re' nej. Daj gatā gunun a ni é re', ruhua á re' únj. Ga'mi sa'aj xi'í a ni é re' ní'. Xi'í nuguan' nan sĭ ga'ue mánj.

Institución de la Cena del Señor

²³ Daj si digyán Señor Jesús 'ngo nuguan' riānj. Ní hué nuguan' daj digyānj rian án re' nej. Ní nuguan' daj huin: Hué gue, ní ngaa naga'ui' tsínj daj Señor Jesús rian ni tsínj nicaj sun, ní guida'a Jesús chrachrúnj. ²⁴ Ní ngaa guisĭj naga'ui' sĭj si guruhua Yan'anj, ní gura' da'aj sĭj chrachrúnj daj, ní gataj sĭj:

—Guida'a á re' chrachrúnj nan xa á re'. Nan huin nnee cū nariquĭj xi'í a ni é re'. Ní hué daj gui'yaj á re' sisĭj nanun ruhua á re' ní'yaj á re' man'anj. —Daj gataj Jesús gunun ni tsínj nico' sĭj.

²⁵ Ní ngaa guisĭj xa sti'nĭj ni sĭj, ní guida'a Jesús vaso nun nnee vino, ní gataj sĭj:

—Hué nnee nan huin nuguan' naça gui'yaj yya Yan'anj nga si-tun man'anj rian án re'. Ní da yun yun go'o a ni é re' nnee nan, ní gānanun ruhua á re' ní'yaj á re' man'anj. —Daj gataj Jesús gunun ni sĭj.

²⁶ Ní huin ruhuāj gatā sisĭj da güi ga'na' Señor ní da yun yun xa á re' chrachrúnj daj, ní go'o a ni é re' rian vaso daj, ní digyán án re' rian ni ngüi sisĭj daj gahui' Señor xi'í a ni é re'.

Tomando la Cena indignamente

²⁷ Hué dan ní sisĭj hua 'ngo dugüi' né' xa chrachrúnj daj, asĭ go'o sĭj rian vaso daj, ngaa nitaj si hua ní'yanj sĭj rian Señor, ní da'ui sĭj gaquin' xi'í nnee cúj Señor nga si-tun man'an Señor nej. ²⁸ Xi'í daj ní hua niān xāçaj go'ngo né' cuenta daj gui'yaj go'ngo né'. Ngaa ní ga'ue xa né' chrachrúnj daj. Ní ga'ue go'o né' rian vaso da nej. ²⁹ Daj si tsínj xa chrachrúnj daj, ní go'o sĭj rian vaso daj ngaa nun xacaj sĭj cuenta sisĭj nnee cúj Señor huin, ní gahuin sĭj castigo xi'í si xa sĭj go'o sĭj aj. ³⁰ Xi'í daj ní a'nān' nico ni é re'. Ní hua nichre nnee cúj ni é re' nej. Ní hua gahui' go'ngo ni é re' nej.

³¹ Ní sisĭj guĭni'yaj sa' né' xi'í si-gaquin' mun'ún' sisĭj da'ui yya né' gaquin', ní sĭj gahuin né' castigo, gui'yaj Señor, ruhua né'. ³² Sanĭ xi'í si ní'í Señor sisĭj da'ui né' gaquin', ní gahuin castigo né', gui'yaj Señor. Ní hué daj 'yaj sĭj sisĭj sĭj gahuin né' castigo güi ga'na' ruhua' yún sĭj nagui'yaj yya sĭj nga si-gaquin' ni ngüi man chruhua xungüi gaquin' nan.

³³ Xi'í daj ní ngaa nahuin yu' a ni é re' huin ín re' jnān nga xica'ui xa nuguan'an a ni é re', ní gāna'uij go'ngo ni é re' ní dugüi' a ni é re'. Ngaa ní uyan xa daran' ni é re'. ³⁴ Sisĭj achin xi'nā riqui' 'ngo a ni é re', ní xa sĭj ducúa sĭj. Ngaa ní nitaj si gui'yaj Yan'anj castigo sĭj xi'í si 'yaj sĭj ngaa nahuin yu' a ni é re'. Ní ango ní nuguan' gachĭnj snan'anj án re' man'anj, ní nagui'yaj yyāj ngaa guchĭj ni'yā rian man án re'.

12

Dones espirituales

¹ Huin ruhuāj sisĭj xāçaj á re' cuenta xi'í sun sa' nicaj né', 'yaj Espĭritu Santo huin ín re' jnān nga xica'ui. ² Ni'í a ni é re' sisĭj ngaa achin guxuman ruhua á re' ní'yaj á re' Yan'anj, ní chéj a ni é re' rian yan'anj na'ue ga'mi, gui'yaj ni dugüi' a ni é re'. ³ Xi'í daj ní ataj snan'anj gunun a ni é re' sisĭj ní a 'ngo tsínj sĭj ga'ue gataj: “Quij hua Jesús”, ngaa a'mi sĭj si gui'yaj Espĭritu

Santo mánj. Nì sî ga'ue gataj 'ngò tsínj daj: “Jesús huin Señor”, ngaa nitaj Espíritu Santo nne niman sij mánj.

4 Nì hua nîni gò'ngo sun riqui Espíritu Santo nicaj gò'ngo né'. Sanì urin Espíritu Santo riqui gò'ngo sun daj rian né'. 5 Nì hua nîni gò'ngo sun 'yaj sun gò'ngo né' rian ni dugüi' né'. Sanì urin Señor riqui gò'ngo sun rian né'. 6 Nì hua nîni gò'ngo sun 'yaj sun Yan'anj chruhua niman da gò'ngo né'. Sanì hué guë Yan'anj 'yaj sisi ga'ue gui'yaj né' daran' ni rasun daj.

7 Nì riqui Espíritu Santo 'ngò sun nicaj da gò'ngo né'. Nì sun daj huin 'ngò da'nga' digyán sisi nne Espíritu Santo niman né'. Nì guïman sa' né', 'yaj sun riqui Espíritu Santo rian né'. 8 Hué dan nì a'mi 'ngò jnánj né' nuguan' chrún sa', 'yaj Espíritu Santo. Nì hué guë Espíritu Santo 'yaj sisi ni'í sa' angò jnánj né' daj ani ruhua man'an Yan'anj. 9 Nì 'yaj sa' Espíritu Santo sisi guxuman sa' ruhua angò jnánj né'. Nì ganahuin ni ngüi a'nán', gui'yaj angò jnánj né', 'yaj Espíritu Santo nej. 10 Nì riqui Espíritu Santo sisi ga'ue gui'yaj sa' angò jnánj né' 'ngò si sa', gui'yaj Yan'anj. Nì ga'mi ángo jnánj né' nuguan' ga'ui' Yan'anj rian sí'. Nì guïni'í ángo jnánj né' daj hua nanë a'mi gò'ngo né'. Nì ni'í sij sisi si-nãne Espíritu Santo a'mi né' ní', asj si-nãne sichre huin si a'mi né' sa'. Nì ga'ue ga'mi ángo jnánj né' ga'í rian snan'anj nãca huin snan'anj nun ni'í man'an sí'. Nì ga'ue nãta' angò jnánj né' un sin huin ruhua nuguan' nãca daj gata, 'yaj Espíritu Santo nej.

11 Nì man'an Espíritu Santo 'yaj sisi gunucuj gò'ngo ni jnánj né' gui'yaj sun né' sun nicaj né'. Sanì hua nîni si riqui Espíritu Santo rian da gò'ngo né'. Daj si riqui sij rian né' daj rún' huin ruhua man'an sij.

12 Nì nunj si ga'í nneë cúj 'ngò tsínj nicaj dugüi', sanì urin nneë cúj sij huin. Nì daj rún' nneë cúj 'ngò tsínj daj, nì hué daj huin daran' né' huin né' ni ngüi nico' Cristo. Nì huin né' urin ngüi. 13 Nì ngaa gata' nneë né', nì gui'yaj Espíritu Santo sisi gahuin daran' né' urin nneë cúj Cristo. Nì da'aj né' huin ni ngüi israelita. Nì angò da'aj né' huin ni ngüi 'na' anéj chrej. Nì ángo da'aj né' huin ni ngüi 'yaj sun yun rian xuru'ue. Nì ángo da'aj né' huin ni ngüi nitaj si 'yaj sun yun nej. Nì nne Espíritu Santo chruhua niman daran' né', gui'yaj Yan'anj.

14 Nì sé urin rasun huin nneë cúj 'ngò tsínj daj. Sanì ga'í nneë cúj sij huin. 15 Guï'yó' cuenta sisi ga'ue ga'mi dacó'. Nì gataj-á' gunun nneë cú': “Xi'í si sé ra'á re' huïn, nì nitaj si nicaj dugüi'ij nga re' mánj.” Daj gataj dacó' si ruhuaj. Nì nunj si hué daj gataj dacó', sanì hué guë nicaj dugüi' dacó' nga nneë cú'. 16 Nì hué ducuanj daj huin sisi gataj chraquí' gunun nneë cú': “Xi'í si sé rundij rián re' huïn, nì nitaj si nicaj dugüi'ij nga re' mánj.” Sisi hué daj gataj chraquí', sanì hua guë nicaj dugüi' chraquí' nga nneë cú'. 17 Nì sisi daran' nneë cú' huin rundij riún', nì sî ga'ue gunun' nuguan' mánj. Nì sisi daran' nneë cú' huin chraquí', nì sî ga'ue guchrún' mánj.

18 Nì daj rún' garan' ruhua Yan'anj, nì hué daj gui'yaj gò'ngo nneë cú'. Nì riqui Yan'anj daj gui'yaj gò'ngo nneë cú'. 19 Nì sisi uyan ga'í daran' nneë cúj né', nì sé ngüi huin né' mánj. 20 Xanga' nì ga'í nneë cúj né' nicaj dugüi', sanì urin nneë cúj né' hua nánj. 21 Nitaj si ataj rundij riún' gunun ra'a né': “Nitaj si huín re' riánj mánj.” Sé daj a'mi rundij riún' mánj. Nì nitaj si ataj chra né' gunun dacó': “Nitaj si huín re' riánj mánj.” Sé daj a'mi chra né' mánj.

²² Nî ani ruhua né' sisi nînaj 'ngo nnee cúj né' si ruhuaj. Sanî hua yya sisi ní'yanj nîj' ruhua nnee cúj né' daj. ²³ Nî ani ruhua né' sisi nitaj si ní'yanj nico 'ngo nnee cúj né'. Xi'í daj nî nique sa' né' 'yaj né'. Nî naránj sa' né' atsij rian hua na'aj nnee cúj né'. ²⁴ Nî sé daj 'yaj né' nga ango nnee cúj né'. Daj si nitaj si na'aj né' 'yaj ango nnee cúj né' daj. Sanî garúnj Yan'anj sisi hué daj ga nnee cúj né'. Nî ani ruhua né' sisi nitaj si ní'yanj nico 'ngo nnee cúj né'. Sanî Yan'anj huin ruhua sisi dugumi sa' né' nnee cúj né' daj. ²⁵ Nî na'uej ruhua Yan'anj si gúnun' ni dugüi' nnee cúj né'. Sanî huin ruhua Yan'anj si nahuij ruhua 'ngo nnee cúj né' nga nnee cúj ango né'. ²⁶ Nî sisi guïran' xi'í 'ngo nnee cúj né', nî nani ruhua nîj' nnee cúj né'. Nî sisi a'mi sa' ni ngüi xi'í 'ngo nnee cúj né', nî huin niq' ruhua nîj' nnee cúj né'.

²⁷ Hué nnee cúj Cristo huin ín re'. Nî da go'ngo ni é re' huin nnee cúj sij nej. ²⁸ Nî gune' Yan'anj go'ngo né' gui'yaj sun né' rian daran' ni ngüi nico' Yan'anj. Nî gui'yaj Yan'anj sisi guiniquin' sini ni apóstol ni tsínj nata' si-nuguan' Yan'anj rian daran' ni ngüi. Ngaa nî ango né' huin ni tsínj a'ui' nuguan' riqui Yan'anj rian ni sij. Nî ángo né' huin ni tsínj digyán si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi. Nî ángo né' huin ni tsínj 'yaj si sa' 'na' xata'. Nî ángo né' huin ni tsínj 'yaj si nahuin ni ngüi a'nan'. Nî ángo né' huin ni tsínj chracuij dugüi' ni sij. Nî ángo né' huin ni tsínj nicaj sun scanij né'. Nî ángo né' huin ni tsínj a'mi snan'anj naça huin snan'anj nun ni'i ni sij.

²⁹ Nî sé daran' né' huin apóstol tsínj nata' si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi. Nî sé daran' né' huin tsínj nata' nuguan' a'ui' Yan'anj rian ni sí'. Nî sé daran' né' huin tsínj digyán si-nuguan' Yan'anj. Nî sé daran' né' huin tsínj 'yaj si sa' 'na' xata' mánj. ³⁰ Nî sé daran' né' huin nucuj gui'yaj ganahuin ni ngüi a'nan'. Nî si ga'ue ga'mi daran' né' ango snan'anj naça huin snan'anj nun ni'i né'. Nî sé daran' né' ga'ue naça' un sin huin ruhua snan'anj daj gata. ³¹ Ngaa nî dugu'nu' a ni é re' sisi guinica' a ni é re' ni sun sa' doj riqui Espíritu Santo rian án re'. Sanî huin ruhuaj digyānj 'ngo chrej sa' doj rian án re'.

13

La preeminencia del amor

¹ Nî sisi ga'ue ga'mi snan'anj a'mi ni ngüi nga snan'anj a'mi ni ángel, sanî sisi nitaj si 'i ruhuaj ni'yā ni dugüi'tj, nî maan si huinj daj rún' huin 'ngo yán'anj ngaa duguasïn sij, asî 'ngo gaga' gasïn agan' ni sij huinj nej. ² Nî ga'ue si ga'mi nuguan' riqui Yan'anj riānj gúnun ni ngüi. Nî ga'ue sisi ní'ínj daran' ni nuguan' digyán Yan'anj rian ni ngüi. Nî ga'ue sisi ní'í sa'āj daran' nuguan'. Nî ga'ue sisi guxuman sa' ruhuaj ni'yā Yan'anj. Nî gahuin nucuj nadunāj rian niqün' 'ngo quij xacan xi'í si xuman sa' ruhuaj ni'ínj Yan'anj. Sanî sisi nitaj si 'i ruhuaj ni'yā ni dugüi'tj, nî nitaj núnj huinj mánj. ³ Nî ga'ue sisi gura' da'āj daran' si nicā ga'uïj rian ni ngüi niqúi. Nî ga'ue sisi naga'uïj nnee cū sisi gari yan'an ni sij gaça. Sanî sisi nitaj si 'i ruhuaj ni'yā ni dugüi'tj, nî nitaj si gahui sa' man'anj mánj.

⁴ Nitaj si rá'yanj ruhua tsínj 'i ruhua ni'yaj sij dugüi' sij. Nî 'yaj sa' sij nga ni dugüi' sij nej. Nî nitaj si huin xicoj ruhua sij ni'yaj sij ni dugüi' sij. Nî nitaj si a'mi xacan sij. Nî nitaj si nne sij nej. ⁵ Nî nitaj si a'mi quij sij rian dugüi' sij. Nî nitaj si huin yan'anj ruhua sij rian dugüi' sij. Nî nitaj si

chran' sij dugüi' sij. Nî nitaj si 'yaj sij gunun sij nuguan' quij a'mi ni dugüi' sij. ⁶ Nî nitaj si numan ruhua sij ngaa 'yaj ni dugüi' sij gaquin'. Sanî huin niã' ruhua sij ni'i sij sisi unun ni ngüi nuguan' xanga'. ⁷ Nî huin nucuj sij ran' sij daran' sayun. Nî xuman ruhua sij sisi gu' yaj sa' ni dugüi' sij. Nî ana' uij sij sisi gahuin sa' daran'anj. Nî daran' ni nuguan' a'nin' ruhua tsínj 'i ruhua ni'yaj sij dugüi' sij.

⁸ Nitaj aman ganahuij si gahuin 'i ruhua né' ni'yaj né' ni dugüi' né'. Hua 'ngo güi, nî sj ga'mi ni tsínj nuguan' a'ui' Yan'anj rian ni sij. Nî ni tsínj a'mi ni snan'anj naca huin snan'anj nun ni'i ni ngüi, nî hua 'ngo güi, nî sj ga'mi ni sij ga mánj. Nî ni tsínj ni'i sa' daran' nuguan', nî hua 'ngo güi, nî sj ga'mi ni sij nuguan' da mánj. ⁹ Yyaj nî nun ni'i sa' né' daj hua ni nuguan'. Nî achin si ga'mi sa' né' nuguan' a'ui' Yan'anj rian né'. ¹⁰ Sanî ngaa ganahuin sa' daran' nuguan' ango xungüi ga'na', nî 'ngo guini' né' daran' nuguan' achin gunun né' xungüi nan.

¹¹ Nî ngaa hua li, nî ga'mi daj rún' a'mi 'ngo tsin'. Nî gani ruhuaj daj rún' ani ruhua 'ngo tsin' nej. Nî gunünj daj rún' unun 'ngo tsin'. Sanî ngaa gachi, nî duna rucüj daran' si gu'yā ngaa ga li. ¹² Yyaj nî na'ue gunun sa' né' ni nuguan'. Nî ni'yaj né' ni nuguan' sisi daj rún' 'yaj né' ngaa ni'yaj né' rian 'ngo nnee gu'ndi' ngaa na'ue guixiguin sa'aj guini'yaj né' rian né'. Da'nga' daj huin ni nuguan' yyaj. Sanî hua 'ngo güi, nî guini'i sa' né' Yan'anj. Yyaj nî nun ni'i sa' man'anj. Sanî hua 'ngo güi, nî guini'anj daran'anj daj rún' ni'i Yan'anj man'anj. ¹³ Nî hua hua'nij nuguan' sisi nitaj aman ganahuij mánj. Nî 'ngoj huin si guxuman ruhua né' ni'yaj né' Yan'anj. Nî ango nuguan' huin sisi gana'uij né' si gu'yaj sa' Yan'anj nga né'. Nî ango nuguan' huin sisi ga 'i ruhua né' ni'yaj né' ni dugüi' né'. Sanî nuguan' nico doj huin sisi ga 'i ruhua né' ni'yaj né' ni dugüi' né'.

14

El hablar en lenguas

¹ Hué dan nî 'ngo ga 'i ruhua á re' ni'yaj á re' ni dugüi' a ni é re'. Nî nãno' a ni é re' sisi riqui Espiritu Santo sun sa' rian án re'. Sanî sa' doj huin si gahuin ruhua á re' ga'mi a ni é re' nuguan' djgyán Yan'anj rian án re'. ² Tsinj a'mi snan'anj naca daj, nî a'mi sij rian Yan'anj. Nî sé rian ni ngüi a'mi sij mánj. Daj si na'ue gara da'nga' ruhua ni ngüi nga nuguan' a'mi sij. Nî nuguan' sa' a'mi sij daj 'na' rian Espiritu Santo. Sanî na'ue gunun ni ngüi nuguan' hui daj. ³ Sanî tsínj a'mi nuguan' a'ui' Yan'anj rian sij, nî a'mi sij rian ni ngüi. Nî 'yaj sij sisi guinico' sa' ni ngüi si-nuguan' Yan'anj. Nî 'yaj sij sisi guxuman sa' ruhua ni sij ni'yaj ni sij Yan'anj. Nî gahuin niã' doj ruhua ni sij, 'yaj sij nej. ⁴ Tsínj a'mi snan'anj naca daj, nî urin man'an sij nico' sa' doj Yan'anj, 'yaj sij. Sanî tsínj a'mi nuguan' a'ui' Yan'anj rian sí', nî sa' doj nico' daran' ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Yan'anj, 'yaj sí'. ⁵ Nî huin ruhuaj sisi ga'mi daran' ni é re' snan'anj naca. Sanî sa' doj huin sisi ga'mi ni é re' nuguan' a'ui' Yan'anj rian án re'. Daj si huin achij 'ngo tsínj a'mi nuguan' ga'ui' Yan'anj rian sij daj nga ango tsínj a'mi 'ngo snan'anj naca. Sanî huin achij tsínj a'mi snan'anj naca daj sisi na'ata' ango tsínj un sin huin ruhua snan'anj daj gata. Ngaa nî sa' doj nico' ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Yan'anj, 'yaj sij.

⁶ Hué dan nî sisi guisi rian man án re' huin ín re' jnãn nga xica'uï, nî gunun a ni é re' sisi ninanj snan'anj naca ga'mi rian án re', ruhua á re' ni'.

Nitaj mánj. Sanj sísj digyānj 'ngō nuguan' ga'mi Yan'anj riānj rian án re', nĭ ġunun a ni é re' nuguan' daj. Nĭ ġunun a ni é re' sísj ga'mĭ 'ngō nuguan' chrġn, asĭ 'ngō nuguan' a'ui' Yan'anj riānj, asĭ 'ngō nuguan' digyānj rian án re'. ⁷ Ni'i né' sísj nitaj si hua nĭ'na' yán'anj ngā riā. Ngaa nĭ ġuĭ'yó' cuenta sísj nitaj si nađuna nanē ngaa arāj sij yán'anj ngā riā nej, nĭ na'ue gara da'nga' ruhua né' daj hua chra' arāj sij mánj. ⁸ Nĭ sísj na'ue ga'yanj sa' 'ngō snado corneta, ngaa nĭ asa' ga'ue ġahuĭn yoō ni snado ġan'anj ġunun' ni sij rian huĭn sayun únj. ⁹ Nĭ hué daj 'ya ngā ni é re'. Nĭ sísj nun ga'mi ni é re' nuguan' ga'ue ġunun ni ngüĭ, nĭ asa' ga'ue gara da'nga' ruhua ni sij ngā si a'mĭ re' únj. Maan si a'mĭ re' rian nanē, 'yáġ re', ruhuāġ aj.

¹⁰ Xānga' nĭ ġa'ĭ nico rian snan'anj a'mi ni ngüĭ mañ chruhua xungüĭ nan. Nĭ xānga', nĭ hua ngüĭ unun si huĭn ruhua daran' ni snan'anj daj ġata. ¹¹ Sanj sísj nunġnj snan'anj a'mi 'ngō ni sij, ngaa nĭ ġani ruhua sij sísj huĭnj 'ngō tsĭnj 'na' ango xuman'. Nĭ ġani ruhua man'anj sísj tsĭnj daj huĭn 'ngō tsĭnj 'na' ango xuman' nej.

¹² Nĭ hué daj 'ya ngā á re'. Huĭn ruhua á re' sísj rĭqui Espĭritu Santo sun rian án re'. Ngaa nĭ naña'ui' a ni é re' sísj naġuĭn ra'a á re' ni sun ġuĭ'yaj sísj chrācuĭj ni ngüĭ nico' Yan'anj. ¹³ Hué dan nĭ tsĭnj a'mĭ snan'anj naça, 'yaj Espĭritu Santo, nĭ hua niān si ġachĭnj jni'yaj sij rian Yan'anj sísj ga'ue naťa' sij ũn sin huĭn ruhua nuguan' daj ġata rian ni ngüĭ unun si a'mĭ sij. ¹⁴ Nĭ sísj ġachĭnj jni'yā 'ngō snan'anj naça rian Yan'anj, nĭ maan nĭnanj nimānj huĭn si achĭnj jni'yaj rian Yan'anj. Sanj na'ue gara da'nga' ruhuāġ ngā snan'anj a'mĭ nánj. ¹⁵ Ngaa nĭ ũn sin huĭn ġuĭ'yā únj. ġachĭnj jni'yā rian Yan'anj ngā nimānj. Nĭ ġachĭnj jni'yā rian Yan'anj ngā cúj chraj nej. Nĭ ġarā chra' rian Yan'anj ngā nimānj. Nĭ ġarā chra' rian Yan'anj ngā cúj chraj nej. ¹⁶ Daj si ngaa a'mĭ sa' re' rian Yan'anj ngā urĭn nimán re', nĭ asa' ga'ue ġunun ango tsĭnj 'na' naça si a'mĭ re' únj. Nĭ ngaa a'ui' re' si ġuruhua Yan'anj, nĭ asa' ga'ue ġataj sij sísj hua yya nuguan' ga'mĭ re' únj. Daj si na'ue ġunun sij si a'mĭ re' mánj. ¹⁷ ġa'ue si hua 'ueé nuguan' ga'mĭ re' ngaa hué daj ga'ui' re' si ġuruhua Yan'anj. Sanj nun ġahuĭn nucuaġ nĭman ango tsĭnj daj, ġuĭ'yáj re' mánj.

¹⁸ A'uij si ġuruhua Yan'anj xi'í si a'ue a'mĭ snan'anj naça 'na' rian Espĭritu Santo daj ngā si a'mĭ daran' ni é re'. ¹⁹ Sanj ngaa naġuĭn yu' né', nĭ huĭn ruhuāġ ga'mĭ ũn'un' ġue nuguan' ga'ue ġunun né' daj ngā ichi' mĭ nuguan' na'ue ġunun né'. Daj si huĭn ruhuāġ digyānj nuguan' ga'ue ġunun a ni é re' aj.

²⁰ ġa sĭca' chra' á re', nĭ sĭ ġani ruhua á re' daj rún' ani ruhua ni tsĭn'. Nĭ daj rún' 'yaj 'ngō tsĭn' ngaa nun ġahuĭn chrġnj ġuĭ'ya ni nuguan' quĭj hua, nĭ hué daj ġuĭ'yaj á re' nej. Sanj ġani ruhua á re' daj rún' ani ruhua ni tsĭnj achĭj. ²¹ Nĭ ġataj si-ley Yan'anj: "ġa'na' ni tsĭnj mañ ġan' ġuĭsĭj ni sij rian mañ ni ngüĭ israelita, ġuĭ'yā. Nĭ ġanata' ni sij ango snan'anj rian ni sí'. Sanj hua ġue sĭ ġunun ni sij si-nuguan'ānj." Daj ġataj Yan'anj rian ni tsĭnj israelita asĭj ná. ²² Hué dan nĭ ngaa a'mĭ né' snan'anj naça 'na' rian Espĭritu Santo huĭn snan'anj nunun né', nĭ hué ni nuguan' daj huĭn 'ngō da'nga' rian ni tsĭnj nun xuman ruhua nĭ'yaj Yan'anj. Nĭ sé ġüenda ni ngüĭ xuman ruhua ni'yaj Yan'anj huĭn mánj. Sanj ngaa a'mĭ né' nuguan' a'ui' Yan'anj rian né', nĭ hué nuguan' daj huĭn 'ngō da'nga' rian né' huĭn

né' tsínj xuman ruhua ni'yaj Yan'anj. Ní sé rian ni ngüi nun xuman ruhua huin mánj.

²³ Guí'yó' cuenta sisi nahuin yu' daran' a ni é re' a'mi daran' a ni é re' snan'anj ñaca, nî atuj ni tsínj nun ni'i si 'yaj a ni é re', asj ni tsínj nun xuman ruhua ni'yaj Yan'anj. Ngaa nî gataj sí' sisi sinúnj ni é re' aj. ²⁴ Sanj sisi a'mi daran' a ni é re' nuguan' a'ui' Yan'anj rian án re', nî atuj 'ngo tsínj nun xuman ruhua ni'yaj Yan'anj, asj 'ngo tsínj nun ni'i si 'yaj á re', ni xacaj sí' cuenta sisi da'ui sí' gaquin', guí'yaj a ni é re'. Ngaa nî ganani ruhua sí', guí'yaj nuguan' a'mi a ni é re', ruhuáj aj. ²⁵ Hué dan nî guí'yaj Yan'anj sisi guini'i tsínj daj ni nuguan' gari huí sij chruhua niman sij. Nî ganiquin' ráj dacoj sij. Nî ga'mi sa' sij rian Yan'anj. Nî gataj sij sisi hua yya nne Yan'anj scanj a ni é re'.

²⁶ Hué dan nî ngaa nahuin yu' a ni é re' huin ín re' jnān nga xica'ui, nî ga'ue gara go'ngo ni é re' chra' rian Yan'anj, asj ga'ue digyán ango ni é re' nuguan' a'ui' Yan'anj rian sí', asj ñata' ángo ni é re' un sin huin ruhuaj snan'anj ñaca daj gata. Sanj guí'yaj ni é re' daran'anj sisi ga'ue gahuin nucuaj ni é re' nga si-chrej Yan'anj, ruhuáj aj.

²⁷ Nî ngaa ga'mi a ni é re' snan'anj ñaca, nî maan si ga'mi huíj hua'nij ran' ni é re'. Nî gana'uij 'ngo tsínj daj da guisij ga'mi dugui' sij. Nî hua nian sisi ñata' 'ngo ni é re' un sin huin ruhua nuguan' daj gata. ²⁸ Nî sisi nitaj tsínj gahuin nucuaj ñata' un sin huin ruhua nuguan' daj gata, nî dínj guiniquin' du'ua tsínj a'mi snan'anj ñaca daj. Maan si ga'mi sij snan'anj ñaca daj chruhua niman sij gunun Yan'anj anj.

²⁹ Nî hué ducúanj daj huin sisi ngaa ga'mi a ni é re' nuguan' a'ui' Yan'anj rian án re', nî maan si ga'mi huíj hua'nij ran' án re'. Ngaa nî gunun sa' ango ni dugüi' a ni é re' sisi xanga' si-nuguan' Yan'anj huin si a'mi ni sij aj. ³⁰ Sanj sisi a'ui' Yan'anj 'ngo nuguan' sa' rian ango tsínj nne unun nuguan' a'ui' Yan'anj daj, nî maan si duna tsínj a'mi daj si ga'mi sí'. ³¹ Hué dan nî ga'ue ñaduna dugüi' a ni é re' ga'mi a ni é re' nuguan' a'ui' Yan'anj rian án re'. Xi'í daj, nî gahuin chrun daran' a ni é re'. Nî gahuin ñica ruhua ni é re', guí'yaj nuguan' da aj. ³² Nî ni tsínj a'mi nuguan' a'ui' Yan'anj rian ni sij, nî nicaj ni man'an ni sij sun rian nuguan' a'mi ni sij.

³³⁻³⁴ Daj si nitaj si 'yaj Yan'anj sisi ñachej ni nuguan' a'mi né'. Sanj 'yaj Yan'anj sisi hua ñica daran'anj.

Nî daj rún' digyānj rian daran' ni ngüi nico' Yan'anj, nî dínj gahuin du'ua ni yun'unj xana ngaa nahuin yu' a ni é re'. Daj si nitaj permiso hua sisi ga'mi ne mánj. Hua nian si dagahuin ne. Nî hué daj ataj si-ley Yan'anj nej. ³⁵ Nî sisi hua nuguan' huin ruhua ne daj ñachin' snan'anj ne, nî asj ducua ne ñachin' snan'anj ne nicá ne. Daj si nun hua sa' sisi ga'mi 'ngo yun'unj xana ngaa nahuin yu' a ni é re' mánj.

³⁶ Ani ruhua á re' sisi gaxi'i sini si-nuguan' Yan'anj nga á re' ní'. Sé daj huin mánj. Daj si sé urin ni é re' huin si nahuin ra'a si-nuguan' Yan'anj mánj. ³⁷ Nî sisi ani ruhua 'ngo tsínj daj sisi a'mi sij nuguan' a'ui' Yan'anj rian sij, asj ani ruhua sij sisi si-nuguan' sij 'ña' rian Espíritu Santo, sanj hua nian si xacaj sij cuenta sisi nuguan' arúnj nan huin nuguan' a'nin' Señor sun riānj anj. ³⁸ Nî sisi na'ue ganani'i tsínj daj sisi nuguan' arúnj nan 'ña' rian Señor, nî sj nani'i né' si-nuguan' sij mánj. ³⁹ Xi'í daj nî ataj snan'ān gunun a ni é re', huin ín re' jnān nga xica'ui, sisi guí'yaj fuerza a ni é re' ga'mi a ni é re' nuguan' a'ui' Yan'anj rian án re' aj. Nî sj gataj á

re' sisi sị ga'mi ni dugüi' a ni é re' snan'anj ñaca 'ña' rian Espíritu Santo mánj. ⁴⁰ Sanj 'ueé gui'yaj á re' daran' si 'yaj á re'. Nj gui'yaj ñica á re' daran'anj nej.

15

La resurrección de los muertos

¹ Yyaj nj huin ruhuaǵ sisi ñanun ruhua á re' si-nuguan' Yan'anj, huin nuguan' sa' natǵ gunun a ni é re', huin ín re' jnǵn ngǵ xica'ui. Nj hua ñica ruhua á re', gui'yaj nuguan' daj. ² Nj hué xi'í nuguan' daj, nj ñacaj Yan'anj a ni é re', sisi ga' ñica ruhua á re' ngǵ nuguan' natǵ rian án re' nan. Nj hué daj gui'yaj Yan'anj sisi guxuman xǵnga' ruhua á re' nj'yaj á re' nuguan' daj.

³ Nj hua sini digyǵnj rian án re' nuguan' riqui Yan'anj riǵnj, sisi gahui' Cristo xi'í si-gaquin' né' daj rún' ataj si-nuguan' Yan'anj. ⁴ Nj gachin' ni sij riqui yo'ój. Ngaa nj chra' hua'nij güi, nj ganá'nij sij daj rún' ataj si-nuguan' Yan'anj nej. ⁵ Hué dan nj gurugüi' sij rian Pedro. Asj nj gurugüi' sij rian ni xuhuj ni tsínj nico' sij nej.

⁶ Ngaa nj gurugüi' ruhua' yún sij rian un'un' ciento táj doj ran' ni tsínj huin jnǵnj né' ngaa nahuin yu' ni sí' mǵn sí'. Nj hua nj'na' da'aj ni sij mǵn ni sij ngǵ né'. Nj hua go'ngo ni sij gahui'. ⁷ Nj ngaa gachin' doj, nj gurugüi' ruhua' yún sij rian tsínj gu'naj Jacobo. Nj hué daj gurugüi' sij rian daran' ni apóstol, huin ni tsínj a'mi si-nuguan' sij rian ni ngüi. ⁸ Nj da rucu gurugüi' sij riǵnj. Nj rún' huin 'ngǵ tsínj nun ga'nga sa' huǵnj. Daj si nun guxuman sini ruhua' nj'yǵ Jesús.

⁹ Nj huǵnj tsínj hua lij scanj ni apóstol huin ni tsínj a'mi si-nuguan' Jesús. Nj na'ǵ si gataj ni sij riǵnj si huǵnj 'ngǵ apóstol. Daj si asj sini, nj chran' yun'un' ni tsínj nico' Yan'anj. ¹⁰ Sanj gui'yaj Yan'anj 'ngǵ sinduj riǵnj. Xi'í daj nj huǵnj tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj. Nj sé si gui'yaj yun' Yan'anj sinduj riǵnj. Daj si huaǵ gui'yaj súnj daj ngǵ daran' ni sij. Sanj sé man'ǵnj gui'yaj mǵnj. Maan si chracuij Yan'anj riǵnj, nj hué daj gui'yǵ. ¹¹ Hué dan nj, asj ga'mi man'ǵnj, asj ga'mi angó ni sij, sanj nitaj si gui'ya mǵnj. Uyan huin si-nuguan' ni únj. Nj nuguan' daj gui'yaj sisi guxuman ruhua ni é re' nj'yaj á re' Jesús.

¹² Nj ni'ǵ a ni é re' sisi a'mi ni únj sisi ganá'nij Cristo scanj ni niman. Ngaa nj un' sin huin, nj ataj go'ngo a ni é re' sisi sị ganá'nij ni niman únj.

¹³ Sanj sisi sị na'nij ni niman, nj huin ruhuaǵ gata sisi nun ganá'nij Cristo nej. ¹⁴ Nj sisi nun ganá'nij Cristo, ni nitaj si ni'yanj nuguan' ga'mi ni únj rian án re' mǵnj. Nj nitaj si ni'yanj si xuman ruhua á re' ni'yaj á re' Cristo mǵnj. ¹⁵ Nj sisi hué daj huin, nj huin ni únj tsínj digya' yun'unj a'mi si-nuguan' Yan'anj. Daj si a'mi ni únj sisi ganá'nij Cristo scanj ni niman, gui'yaj Yan'anj. Nj sisi sé si xǵnga' gana'nij ni niman, ngaa nj sé si xǵnga' si ganá'nij Cristo, gui'yaj Yan'anj nej. ¹⁶ Nj sisi sị na'nij ni niman, nj huin ruhuaǵ gata sisi nun ganá'nij Cristo nej. ¹⁷ Nj sisi nun ganá'nij Cristo, nj nitaj si ni'yanj si xuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Cristo. Nj hua gue' da'ui a ni é re' gaquin' nej. ¹⁸ Nj sisi hué daj huin, nj hué daj ga ni'ya ni ngüi' gahui', huin ni ngüi' guxuman ruhua ni'yaj Cristo. ¹⁹ Nj sisi urin si ana'ui' sisi gui'yaj sa' Cristo ngo' ngaa mún' xungüi' nan, sanj niqui nimún' daj ngǵ daran' angó ni ngüi.

20 Sanj xanga' yya sisi ganá'nij Cristo. Nj gahuin sij tsínj ganá'nij sini yan scanij ni níman. 21 Nj xi'í urin tsínj gui'yaj, nj gahui' daran' ni ngüi. Sanj xi'í urin ango tsínj gui'yaj, nj gana'nij ni ngüi aj. 22 Xi'í tsínj gu'naj Adán, nj gahui' daran' ni ngüi. Sanj nga xi'í Cristo, nj ga nì'na' daran' ni ngüi aj.

23 Sanj nini huin ngaa ná'nij go'ngo ni níman: Asij sini ganá'nij Cristo. Ngaa nì ngaa ga'na' ruhua' yún sij, nì gana'nij ni ngüi guñicaj dugüi' nga sij. 24 Ngaa nì ganahuij daran'anj. Hué dan nì ga'ne Cristo daran' sun nicaj ni ngüi. Nj ga'ne sij daran' sun nicaj ni yan'anj huin achij xata' nga chruhua xungüi' nej. Ngaa nì naga'ui' Cristo daran' si-sun sij rian Yan'anj xanga', huin chrej né'. 25 Nj hua nian si guñicaj sun Cristo da guta' sij dacój sij xiráj daran' si unun' nga sij. 26 Hué dan nì gui'yaj gana Cristo rian ango xi'í. Nj xi'í daj 'yaj sisi ahui' ni ngüi. Ngaa nì guisij ganahuij daran' si unun' nga Cristo.

27 Daj si Yan'anj gui'yaj sisi guta' Cristo dacój sij rian daran'anj. Hué daj ataj si-nuguan' Yan'anj. Nj ngaa ataj Yan'anj sisi nicaj sun Cristo rian daran'anj, nì hua yya nitaj si nicaj sun Cristo rian man'an Yan'anj mánj. Daj si hué man'an Yan'anj gui'yaj sisi guñicaj Cristo sun rian daran'anj. 28 Nj ngaa guñicaj sun Cristo rian daran'anj, nì naga'ui' sij daran' si-sun sij rian Yan'anj. Nj hué sij huin da'nij Yan'anj. Nj hué Yan'anj gui'yaj sisi guñicaj Cristo sun rian daran'anj. Hué dan nì guñicaj nìn' man'an Yan'anj sun rian daran'anj, gui'yaj Cristo.

29 Nj sisi sî na'nij ni níman, nì un sin huin nì ata' nnee go'ngo ni ngüi nga si-xugüi ni níman, ruhua á re' únj. 30 Nj un sin huin nì nico' huaj, huaj ni únj rian huin ruhua ni tsínj dagahui' ni sij ni únj, ruhua á re' únj. 31 Xanga' nì huin niã' ruhuãj sisi xuman ruhua á re' ni'yaj á re' Señor Jesucristo, huin ín re' jnún' nga xica'uí'. Nj hué daj ani yya ruhuãj sisi go'ngo güi gahuij xi'í si-nuguan' Yan'anj. 32 Nj guiran'anj sayun, gui'yaj ni tsínj huee man xuman' Efeso. Nj sisi sî na'nij ni níman, nì un sin huin gui'yaj ganãj xi'í ni sayun ran'anj, ruhua á re' únj. Nj sisi xanga' sisi sî na'nij ni níman, nì maan si gui'yaj né' daj rún' ataj go'ngo ni ngüi: "Maan si xo'. Nj maan si go'o' si a'yoj gahui'", ataj ni ngüi daj.

33 Sî duna á re' sisi digya' yun'unj go'ngo ni tsínj a ni é re' mánj. Daj si hua yya: "Sisi guñicaj dugüi' né' nga ni tsínj xi'i, nì guere' chrej sa' huaj né'", gui'yaj ni sij. 34 Nanicaj ruhua á re' 'ngo chrej nica. Nj sî gui'yaj á re' gaquin'. Daj si hua go'ngo ni é re' nun ni'i Yan'anj. Nj ataj snan'an nuguan' nan rian án re' sisi guiri' a ni é re' si-na'aj.

35 Nj sisi ruhuaj, nì nãchin' snan'anj 'ngo a ni é re': "Daj gana'nij ni níman, nì daj ga' nnee cúj ni tsínj gana'nij daj", gataj á re' únj. 36 Sanj tsínj nì'yun huin re' sisi hué daj a'mí re'. Ngaa unun né' 'ngo çan, nì hua nian sisi gahui' çan daj. Ngaa nì xira' coj, gui'yaj. Sanj sisi nitaj si guere' çan daj riqui yo'ój, nì na'ue xira' coj aj.

37 Nj sé coj daj unun re' sisi ganij. Sanj unun re' man'an çan riqui yo'ój, huin çan strigo, asj ango ni çan unun re'. 38 Da' sij nì gui'yaj Yan'anj sisi da nini ga go'ngo ni coj, daj rún' garan' ruhua Yan'anj. Nj da nini ga go'ngo ni çan xira', 'yaj Yan'anj nej. 39 Nj sé uyan hua daran' ni nnee. Nini hua nnee ni ngüi. Nj nini hua nnee ni xucu. Nj nini hua nnee ni xataj nga nnee ni xucua nej. 40 Nj hua 'ueé ni si mán xata' nga ni si mán rian yo'ój nej. Sanj nini huin ni si mán xata'. Nj nini huin ni si mán rian yo'ój nej.

41 Nj njini xiguın güi. Nj njini xiguın yahui. Nj njini xiguın yati'. Nj njini xiguın go'ngo ni yati' nej.

42 Nj hué daj gahuin ngaa gana'nij ni niman. Ngaa gachin' ni sij né', nj huin né' niman guchru. Sanj ngaa gana'nij né', nj gahuin né' ni tsínj sj ga'ue guchru mánj. 43 Nj gachin' ni sij 'ngo né', huin né' 'ngo ni niman nitaj si ní'yanj. Sanj gana'nij ruhua' yún né', ganahuin sa' 'uee né'. Nj gachin' ni sij 'ngo niman na'ue guisiqui', huin né'. Sanj gana'nij né', gahuin né' 'ngo ni tsínj nucaj. 44 Nj gachin' ni sij né', huin né' nnee. Sanj ngaa gana'nij né', nj nahuin naça nnee cú'. Nj gane niganj né', gui'yaj Espiritu Santo. Nj hua nnee cúj né'. Nj njini gahuin né' ngaa gana'nij né', gui'yaj Espiritu Santo.

45 Nj hué daj gataj rian si-nuguan' Yan'anj: "Hua sini yan Adán gahuin 'ngo tsínj hua ni'na', gui'yaj Yan'anj." Hué daj gataj si-nuguan' Yan'anj. Sanj ga'na' ango Adán. Nj riqui sí' sisi ga ni'na' niganj né'. Nj ango Adán daj huin Cristo. Nj njini huin nnee cúj Cristo. 46 Sanj hua sini nj ga ni'no' nga nnee cúj né' chruhua xungüi nan. Da' sj da ganahuin naça nnee cúj né', gui'yaj Espiritu Santo. 47 Tsínj gahuin sini daj gui'yaj Yan'anj yo'ój sij, gu'naj sij Adán. Nj gahuin sij yo'ój. Sanj ango tsínj daj huin Cristo ga'na' sí' xata'. 48 Nj daj rún' gahuin sini Adán yo'ój, nj hué daj huin daran' né' yo'ój nej. Nj daj rún' huin Cristo 'ngo tsínj ga'na' xata', nj hué daj gahuin ni ngüi gane xata' nga sij nej. 49 Nj daj rún' gahuin tsínj huin yo'ój daj, nj hué daj huin né'. Sanj daj rún' huin tsínj ga'na' xata', nj hué daj gahuin né'.

50 Nj ataj snan'an gunun a ni é re' huin jnún' nga xica'ui' sisi na'ue gan'anj gane né' rian nicaj sun Yan'anj ngaa hua guç nnee cúj né', tun né'. Nj sj ga'ue gane 'ngo ni si gahui' rian nicaj sun Yan'anj. Daj si nitaj si ahui' ni ngüi mán yu'uj da mánj.

51 Sanj gataj snan'an gunun a ni é re' 'ngo nuguan' sa' huin 'ngo nuguan' garij hui Yan'anj. Nj nuguan' daj huin: Sé daran' né' gahui'. Sanj naduna daran' né', gui'yaj Yan'anj. 52 Nj hora le'ej gadin', nj naduna né', gui'yaj Yan'anj. Nj güi ganahuij xungüi, nj urin yun gujxinga' ga'yanj ángel trompeta. Nj gana'nij daran' ni niman, sisi gahuin ni sij tsínj sj ga'ue gahui'. Nj naduna né', gui'yaj Yan'anj.

53 Yyaj nj huin né' tsínj guchru. Sanj hua nian sisi gahuin né' tsínj na'ue guchru. Yyaj nj huin né' tsínj gahui'. Sanj hua nian sisi gahuin né' tsínj na'ue gahui'. 54 Hué dan nj huin né' 'ngo tsínj gahui'. Nj huin né' 'ngo tsínj guchru nej. Sanj hua nian si gahuin né' tsínj sj ga'ue gahui' nga tsínj sj ga'ue guchru nej. Ngaa nj gahuin yya daj rún' gataj rian si-nuguan' Yan'anj: "Sj gahui' né' ga mánj. Daj si gui'yaj gana né' rian xi'j 'yaj si ahui' né'. 55 Nj nani ruhua né', 'yaj si ahui' né'. Sanj ango xungüi ga'na', nj sj gahui' né' ga mánj. Daj si gui'yaj gana né' rian xi'j 'yaj si ahui' né'." Daj gataj rian si-nuguan' Yan'anj. 56 Da'ui ni ngüi gaquin'. Xi'í daj nj nani ruhua ni sij ngaa ahui' ni sij. Nj si-ley Yan'anj 'yaj sisi ataj né' gaquin'. 57 Sanj ga'ui' né' si guruhua Yan'anj. Daj si xi'í Señor Jesucristo, nj ga'ue gui'yaj gana né' rian gaquin' da'ui né'.

58 Nj 'j ruhuaj ni'yā ni é re' huin ín re' jnánj né'. Nj xi'í si gatā gunun a ni é re', nj ga nica ruhua á re' nga si-chrej Yan'anj. Nj gahuin ran niman án re' nga si-nuguan' Yan'anj nej. Nj gui'yaj fuerza ni é re' sisi niganj gui'yaj

sun a ni é re' si-sun Señor. Daj si ni'i ni é re' sisi sé si-sun Señor huin 'ngo sun yun ngaa 'yaj sun ni é re' rian Señor.

16

La ofrenda para los santos

¹ Yyaj ni ga'mi doj rian án re' xi'i ofrenda a'ui' ni é re' rian ni tsínj sa' xuman ruhua ni'yaj Yan'anj. Ni gui'yaj á re' daj rún' gataj snan'an rian ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Jesús mán estado Galacia. ² Ni go'ngo güi gudungu, ni ga'nij nini a ni é re' doj san'anj ducua á re'. Ni ga'nij sa' ni é re' daj rún' gui'yaj gana go'ngo a ni é re'. Ngaa ni ngaa guisi rian man án re', ni nitaj si hua nian si ga'nij nini ni é re' san'anj da mánj. ³ Ni ngaa guisi rian man án re', ni ga'nij ni tsínj gan'anj xuman' Jerusalén, huin ni sij ni tsínj nacui a ni é re'. Ni ga'uij yanj ra'a ni sij sisi nica' ni sij ofrenda 'yaj ni é re' gan'anj ni sij ga'ui' ni sij ra'a ni tsínj mán yu'uj daj. ⁴ Ni sisi hua 'ngo si xi'i gan'anj man'anj nej, ni gan'anj ni sij ngäj.

Planes de Pablo

⁵ Ni ngaa gahui gan'an, ni hua nian gachinj estado Macedonia. Ngaa síj gachinj estado daj, ni guisi xánj án re'. ⁶ Si ruhuaj ni gunā go'ngo ni güi gujman né'. Asi si ruhuaj, ni gunā gujman né' ni yahui nuhuij. Ngaa ni ga'ue chracuij ni é re' man'anj ngaa gahui gan'an angó yu'uj. ⁷ Nitaj si huin ruhuaj sisi doj gue güi gunā gujman né' mánj. Sanj huin ruhuaj sisi ngaa guisi, ni gahuin ránj gujman né' sisi hué daj aran' ruhua Señor. ⁸ Sanj gunā xuman' Efeso da' güi gahuin gui'yanj Pentecostés, ruhuaj aj. ⁹ Ni ducu huin ruhuaj gui'yaj súnj si-sun Señor yu'uj nan. Daj si huin ruhua ni ngüi gunun ni sij si-nuguan' Yan'anj. Sanj hua nico ni tsinj chran' yun'unj man'anj.

¹⁰ Ni sisi guisij tsínj gu'naj Timoteo rian man án re', ni gui'yaj ni é re' sisi gahuin nia' ruhua sij guna sij gujman án re'. Daj si 'yaj sun sij si-sun Señor daj rún' 'yaj man'anj nej. ¹¹ Ni si gani ruhua ni a 'ngo a ni é re' sisi nitaj si ni'yanj sij mánj. Ni gan'anj na'nij ni é re' sisi gan'anj din'inj sij ga'na' ni'yaj sij rian nněj. Daj si ana'ui sisi ga'na' sij nga angó ni jnánj né'.

¹² Ni gachinj jni'yā rian jnánj né' Apolos sisi guchi' ni'yaj sij nga angó ni jnánj né' rian man án re'. Sanj nun ga'uej ruhua sij guchi' sij yyaj. Sanj da güi guixi'nij rian sij, ni guchi' sij rian án re' aj.

Salutaciones finales

¹³ Dugumi a ni é re' man'an án re' sisi ga nica ruhua á re' nga nuguan' xuman ruhua á re'. Ni gahuin ran sa' ruhua á re' nga si-nuguan' Yan'anj nej. Ni gui'yaj nucua'j á re' niman án re' nej. ¹⁴ Ni nga daran' si 'yaj á re', ni ga 'i ruhua á re' ni'yaj á re' ni dugui' a ni é re'.

¹⁵ Ni'i a ni é re' huin jnān nga xica'ui sisi guxuman sini ruhua ni dugui' Estéfanos ni'yaj ni sij Jesús rian daran' ni tsínj mán estado Acaya. Ni chracuij 'ueé ni sij nga ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Yan'anj. ¹⁶ Ni huin ruhuaj si gunun sa' ni é re' si-nuguan' ni tsínj 'yaj sun daj rún' 'yaj sun ni dugui' Estéfanos. Ni gunun sa' á re' si-nuguan' ni tsínj chracuij nga si-sun Yan'anj nej. ¹⁷ Ni gahuin nia' ruhuaj sisi ga'na' hua'nij ran' tsínj gu'naj Estéfanos nga Fortunato nga Acaico riānj. Daj si daj rún' mán án re' ngāj, ni hué daj 'yaj ni sij. ¹⁸ Ni nahuin nia' ruhuaj nga ni é re', gui'yaj ni sij. Ni hua nian si guini'i a ni é re' daj rún' 'yaj sa' ni sij.

¹⁹ A'níj ni ngüi nico' Yan'anj man estado Asia nuguan' huaj rian án re'. Ní hué daj a'níj nungüej nicá tsínj gū'naj Aquila nga Priscila nga daran' ni ngüi nahuin yu' ducua nungüej nicá sij nuguan' huaj rian án re' nga si-xugüi Señor. ²⁰ Ní daran' ni jnánj né' a'níj nuguan' huaj rian án re'. Ní xi'í Señor, ní garun du'ua go'ngo a ni é re' ni dugüi' ni é re'.

²¹ Huéj huin Pablo. Ní arünj letra nan huin 'ngo nuguan' a'ní huaj rian án re'.

²² Ní sisi hua 'ngo dugüi' a ni é re' nitaj si 'i ruhua sij ni'yaj sij Señor Jesucristo, ní niganj guiran' sij sayun xanga'. Ga'na' Señor.

²³ Ní huin ruhuāj sisi gui'yaj Señor Jesucristo sinduj rian án re' aj. ²⁴ Ní 'i ruhuāj ni'yā a ni é re', gui'yaj Cristo Jesús. Amén.

SEGUNDA EPÍSTOLA DEL APÓSTOL SAN PABLO A LOS CORINTIOS

Salutación

¹ Huej huin Pablo. Nj huin ruhua Yan'anj sisi gahuinj 'ngo tsinj apóstol huin tsinj a'mi nuguan' sa' xi'í Jesucristo rian ni ngüi. Nj a'nij nungüej únj jnánj né' Timoteo yanj nan huaj rian án re' huin ín re' ni ngüi nico' Yan'anj mán xuman' Corinto nga nñ' gachra' estado Acaya nej. ² Huin ruhua nungüej únj sisi guj'yaj Yan'anj huin chrej né' nga Señor Jesucristo sinduj rian án re'. Nj hué daj ga din'inj ruhua á re', ruhua nungüej únj.

Aflicciones de Pablo

³ Hua 'ueé rian Yan'anj huin chrej Señor Jesucristo. Nj Yan'anj huin chrej né'. Nj huin 'i ruhua chrej né' ni'yaj né'. Nj njganj 'yaj Yan'anj sisi nahuin niá' ruhua né' nga si-chrej Yan'anj. ⁴ Nj ngaa nani ruhua únj, 'yaj sayun, nj 'yaj Yan'anj sisi nahuin niá' ruhua únj. Nj hué ducuanj daj gahuin nucuj únj guj'yaj únj si nahuin niá' ruhua ni ngüi ran' sayun daj rún' guj'yaj Yan'anj nga únj. ⁵ Nj nñ' ruhua ran' únj sayun xi'í si nico' únj Cristo. Sanj hué ducuanj daj nñ' ruhua nahuin niá' ruhua únj, 'yaj Cristo nej. ⁶ Nj ngaa ran' únj sayun, nj ga'ue riqui únj 'ngo chrej sisi nari' nucuj niman án re'. Nj ga'ue ganacaj Yan'anj a ni é re' nej. Nj sisi riqui Yan'anj si nari' nucuj niman únj, ngaa nj ga'ue gunucuj a ni é re' guiran' án re' sayun daj rún' ran' ni únj. ⁷ Nj hua gahuin yya ruhua ni únj xi'í a ni é re'. Daj si daj rún' uyan ran' ni é re' sayun xi'í Cristo nga únj, nj hué daj uyan nari' nucuj ruhua á re' nga únj, guj'yaj Yan'anj.

⁸ Nj huin ruhua únj sisi xacaj á re' cuenta daj guiran' únj sayun estado Asia huin ín re' jnán nga xica'uí. Nj guiran' únj nico sayun da' nun ga'ue gunucuj únj, ruhua únj. Nj gani ruhua únj sisi gahui' únj. ⁹ Nj daj rún' ani ruhua 'ngo tsinj ngaa ruhua gahui' sij, nj hué daj gani ruhua únj si gahui' únj. Nj gahuin chrun únj sisi sj ga'ue guxuman ruhua únj gujni'yaj únj ni man'an únj. Sanj urin Yan'anj huin si guxuman ruhua únj nj'yaj únj si Yan'anj 'yaj si gana'nij ni niman. ¹⁰ Nj Yan'anj guj'yaj si nun gahui' únj. Nj hué daj guj'yaj Yan'anj ni güi yyaj nej. Nj hua yya ruhua únj sisi hué daj guj'yaj Yan'anj daran' ni güi nga únj ¹¹ sisi gachinj jni'yaj ni é re' rian Yan'anj xi'í ni únj. Nj sisi nico a ni é re' gachinj jni'yaj rian Yan'anj xi'í ni únj, nj hué daj nico ni ngüi naga'ui' si guruhua Yan'anj xi'í si sa' nahuin ra'a ni únj, guj'yaj Yan'anj.

Por qué Pablo pospuso su visita a Corinto

¹² Nj hua 'ngo nuguan' sa' 'yaj sisi huin niá' ruhua únj. Daj si sé si digya' yun'unj únj ni ngüi mánj. Nj ni'i únj sisi xacaj únj 'ngo chrej sa' chruhua xungüi nan. Nj hué daj guj'yaj únj rian án re' nej. Nj sé daj 'yaj únj xi'í si ni'í sa' únj. Sanj chracuj Yan'anj únj. Nj xi'í daj guj'yaj sa' únj. ¹³⁻¹⁴ Nj ni yanj a'nij únj huaj rian án re', nj nun garun únj ni nuguan' cu sisi sj ga'ue gaja á re', asj sj ga'ue gunun a ni é re' nej. Nj huin ruhuaj sisi gunun sa' ni é re' daran'anj daj rún' gunun sa' ni é re' da'aj ni nuguan' garun únj

rian án re'. Hué dan ni güi ngaa nancij Señor Jesús, ni gahuin niá' ruhua ni é re' xi'í únj. Ni hué daj gahuin niá' ruhua únj xi'í a ni é re' nej.

¹⁵ Ni xi'í si gahuin yya ruhuáj sisi hué daj gui'yaj ni é re', ngaa ni gani ruhuáj sisi guchi' ni'yā sini rian man án re'. Ngaa ni guisij hujj guchi' ni'yā rian man án re' xi'í si huin ruhuáj gahuin niá' ruhua ni é re'. ¹⁶ Hué dan ni gani ruhuáj sisi guchi' ni'yaj sinij rian man án re'. Asij ni gachinj chrej Macedonia gan'án. Ngaa ni nancij ruhua' yünj guchi' ni'yā rian man án re'. Ngaa ni ga'ue chracuij ni é re' man'anj ngaa gan'án estado Judea.

¹⁷ Ni ngaa gatā gunun a ni é re' sisi guchi' ni'yā rian man án re', ni gani ruhua á re' sisi sé si xanga' si-nuguan'anj ní'. Ni ani ruhua á re' sisi ngaa huin ruhuáj gahui gan'án 'ngo yu'uj, ni ani hujj ruhuáj daj rún' 'yaj ni ngüi man chruhua xungüi gaquin' nan ní'. Sé daj huin mánj. ¹⁸ Ni'i Yan'anj sisi niganj a'mi yya únj rian án re'. Ni nitaj si ani hujj ruhua ni únj mánj. ¹⁹ Ni Jesucristo huin da'nij Yan'anj. Ni ga'mi si-nuguan' Jesucristo scanij ni é re'. Ni hué daj gui'yaj nungüej tsínj gu'naj Silvano nga Timoteo nej. Ni nitaj si ani hujj ruhua Cristo mánj. Maan ninanj nuguan' xanga' huin si-nuguan' Jesucristo aj. ²⁰ Ni hua ga'i nuguan' gui'yaj yya Yan'anj nga né'. Ni digyán Cristo sisi hua yya ni nuguan' daj. Ni a'mi sa' né' rian Yan'anj, ni ataj né' "Amén" xi'í Cristo Jesús. ²¹ Ni hué Yan'anj 'yaj sisi ga nica ruhua únj nga á re' xi'í si-nuguan' Cristo. Ni garasun Yan'anj únj si gui'yaj sun únj si-sunj. ²² Ni riqui Yan'anj sisi gahuin yya ruhua né' sisi huin né' da'nij Yan'anj. Ni riqui Yan'anj Espiritu Santo gane niman né'. Xi'í daj ni gahuin yya ruhua né' sisi da rucu, ni nahuin ra'a né' nico nuguan' sa', gui'yaj Yan'anj.

²³ Ni sisi nun gahuin gan'án xuman' Corinto daj rún' gani ruhuáj, ni ni'i Yan'anj sisi hué daj gui'yā xi'í si nun ga'uej ruhuáj guchij chran'anj a ni é re'. ²⁴ Ni sé si huin ruhua únj guchi' únj gataj únj gunun a ni é re' daj guxuman ruhua á re' ni'yaj á re' Yan'anj mánj. Daj si hua nica ruhua á re' xi'í si xuman ruhua á re' si-nuguan' Yan'anj. Maan si huin ruhua únj sisi gui'yaj sun nuguan'an né'. Ngaa ni gahuin niá' ruhua á re', gui'yaj únj, ruhua únj.

2

¹ Xi'í daj ni nitaj si gahuin ruhuáj guchi' ruhua' yünj rian man án re' sisi ganani ruhua á re', gui'yā. ² Ni sisi nani ruhua á re', gui'yā, ngaa ni un tsínj ga'ue gui'yaj sisi nahuin niá' ruhuáj únj. Urin ni é re' ga'ue gui'yaj si nahuin niá' ruhuáj. ³ Ni hué daj garünj nuguan' daj ga'nī huaj rian án re'. Daj si nun gahuin ruhuáj gan'án rian man án re' sisi ganani ruhuáj, gui'yaj á re'. Daj si hua nian si gahuin niá' ruhua á re' daj rún' huin niá' ruhuáj. ⁴ Ni ngaa gui'yā yanj daj, ni gahuin guitsi ruhuáj xi'í ni é re'. Ni ducu nani ruhuáj nej. Ni da gacōj xi'í a ni é re'. Sanj sé si gui'yā yanj daj sisi ganani ruhua á re'. Sanj huin ruhuáj guini'i a ni é re' sisi nin' ruhua 'i ruhuáj ni'yā á re'.

Pablo perdona al ofensor

⁵ Ni sisi nani ruhua man'anj xi'í si gui'yaj 'ngo tsínj daj, ni sé urin man'anj nani ruhuáj mánj. Sanj nani ruhua daran' ni é re', gui'yaj sij nej. Ni sé daran' ni é re' nani ruhua si ruhuaj. (Nitaj si huin ruhuáj sisi gutāj chra' nuguan' ga'mī rian ni é re' mánj.) ⁶ Ni hua gahuin nico castigo guiran' tsínj gui'yaj gaquin' daj, gui'yaj ga'i ni é re'. Ni nitaj si gui'yā si

gujran' sij doj. ⁷ Yyaj ni sa' huin sisi gujnicaj ni é re' 'ngo niman nico nga sij. Ni chracuij a ni é re' sij, sisi nahuin niã' ruhua sij. Daj si si ruhuaj, ni gujnichre sij xi'í si ducu nani ruhua sij. ⁸ Hué dan ni achinj jni'yã rian án re' sisi 'ueé guj'yaj ruhua' yún a ni é re' nga sij, sisi hua yya 'i ruhua á re' ni'yaj á re' sij. ⁹ Ni asij sini, ni gui'yã 'ngo yanj ga'nĩ huaj rian án re' xi'í nuguan' nan. Ni gahuin ruhuaj gujni'ínj daj guj'yaj á re', sisi dagahuin ni é re' si-nuguan'anj. ¹⁰ Ngaa ni sisi ga'ue gujnicaj á re' 'ngo niman nico xi'í 'ngo tsínj daj, ni hué daj gujnicaj man'anj 'ngo niman nico xi'í sij nej. Ni sisi hua niã gujnicã 'ngo niman nico xi'í 'ngo gaquin' daj, ni hué daj 'yã xi'í ni é re'. Ni ni'yaj Cristo daj gui'yã nej. ¹¹ Ngaa ni si guj'yaj gana sichre rian né'. Daj si ni'í sa' né' daj huin ruhua sichre digya' yun'un né'.

Ansiedad de Pablo en Troas

¹² Ngaa gan'an xuman' gu'naj Troas ga'mĩ si-nuguan' Cristo rian ni ngüi, ni gunun sa' ni ngüi si-nuguan'anj, gui'yaj Señor. ¹³ Sanj nitaj si hua niã' ruhuaj si na'ue nari'ij jnanj né' Tito. Hué dan ni gatã gunun ni sij sisi gan'an. Ni gan'an estado Macedonia.

Triunfantes en Cristo

¹⁴ Sanj ga'ui' né' si guruhua Yan'anj sisi nico' huaj gui'yaj gana né' rian sichre xi'í Cristo Jesús. Xi'í né' ni 'yaj Yan'anj sisi gujni'i ni ngüi daj hua Yan'anj. Ni nin' gachra' gaxa'ni nuguan' sa' daj gunun ni ngüi, 'yaj né'. Ni daj rún' guin' daj ni yaj, ni hué daj 'yaj né' nga si-nuguan' Yan'anj. ¹⁵ Hué dan ni daj rún' guin' daj 'ngo ni rasun, ni hué daj guin' sa' né' rian Yan'anj xi'í Cristo. Ni uchrunj ni ngüi nacaj Yan'anj nuguan' unun ni sij. Ni uchrunj ni ngüi gan'anj ni'ya nej. ¹⁶ Ni ngaa gunun ni ngüi gan'anj ni'ya daj, ni xacaj ni sij cuenta sisi gan'anj ni'ya niganj ni sij, guj'yaj nuguan' sa' daj. Sanj ngaa gunun ni ngüi nacaj Yan'anj, ni xacaj ni sij cuenta sisi ga'ni'na' niganj ni sij, guj'yaj nuguan' daj. Sanj un tsínj ga'ue guj'yaj nan, ruhua á re' únj. ¹⁷ Sé si chrej únj 'yaj gana únj san'anj xi'í si-nuguan' Yan'anj daj rún' 'yaj ango ni tsínj mánj. Sanj rian Yan'anj, ni nitaj si digya' yun'unj únj ngaa a'mi únj si-nuguan' Yan'anj mánj. Daj si ga'nij Yan'anj sisi gan'anj ga'mi únj nuguan' sa' rian ni ngüi. Ni nicaj dugüi' únj nga Cristo.

3

Ministros del nuevo pacto

¹ Ni ngaa hué daj a'mi únj, ni axi'i ruhua' yún únj ga'mi sa' únj xi'í man'an únj, ruhua á re' ní'. Ni hua niã si riqúi únj 'ngo yanj carta a'mi sa' xi'í únj rian án re' ní'. Asj gachinj únj 'ngo yanj carta a'mi sa' xi'í únj rian án re' daj rún' 'yaj go'ngo ni sij, ruhua á re' sa'. Sé daj huin mánj. ² Urin yanj carta a'mi sa' xi'í únj huin a ni é re'. Hué dan ni ni'i daran' ni ngüi sisi 'i ruhua únj ni'yaj únj a ni é re'. Ni xi'í daj ga'ue xacaj ni sij cuenta daj hua niman únj. ³ Ni ni'í né' sisi hué ni é re' huin 'ngo yanj carta hua nica garun únj, gui'yaj Cristo. Ni naga'ui' ni únj rian ni ngüi. Sanj nun garun únj yanj daj nga tinta mánj. Sanj Espíritu Santo nne chruhua niman ni é re' gui'ya. Ni nun garun únj rian yej hua gara' rian. Sanj garun únj nuguan' daj rian niman ni ngüi, gui'yaj Yan'anj.

⁴ Ni gahuin yya ruhua únj nga nuguan' daj xi'í si xuman ruhua únj ni'yaj únj Cristo, gui'yaj Yan'anj. ⁵ Nitaj si ruhuaj gatã sisi gahuin nucuj

únj guí'yaj sun únj si-sun Yan'anj nga si-fuerza man'an únj mánj. Sanj man'an Yan'anj 'yaj sisj nucuaaj únj guí'yaj sun únj. ⁶ Nj hua 'ngo nuguan' naca nagui'yaj Yan'anj nga ni ngüi. Nj guí'yaj Yan'anj sisj huin nucuaaj únj ga'mi únj nuguan' naca daj rian ni ngüi. Nj sé si hua nica nuguan' daj rian yanj. Sanj nuguan' daj unun né', 'yaj Espíritu Santo. Daj si nuguan' nun rian yanj 'yaj sisj gahui' niman né'. Sanj nuguan' naca riqui Espíritu Santo rian né' 'yaj sisj ga nì'na' niganj niman né' gane né' nga Yan'anj.

⁷ Nj garun Moisés ley daj rian yej gara' rian, guí'yaj Yan'anj. Sanj ngaa nicaj Moisés yej garun sij ley daj gan'anj sij, nì nìn' ruhua guixiguin rian sij. Nj da' nun gunucuaaj ni ngüi guini'yaj ni sí' rian sij. Nj ley daj 'yaj sisj gahui' niman ni ngüi. ⁸ Nj sisj hua sa' doj ley daj, sanj nìn' ruhua hua sa' nuguan' naca 'na' rian Espíritu Santo a'mi ni únj. ⁹ Nj huin ruhuaj gata sisj hua sa' ley 'yaj sisj gahui castigo ni ngüi. Sanj nìn' ruhua hua sa' nuguan' a'mi ni únj huin nuguan' ataj sisj nitaj si da'ui né' gaquin' rian Yan'anj mánj. ¹⁰ Hua sa' ley riqui Yan'anj rian Moisés. Sanj nitaj si hua sa' daj rún' hua sa' nuguan' naca riqui Yan'anj rian né'. ¹¹ Hua sa' si-ley Moisés, sanj sî guisi ga nigan daj rún' hua sa' niganj nìn' nuguan' naca riqui Yan'anj rian né'.

¹² Nj xi'í si ana'uuj únj sisj niganj guí'yaj sa' Yan'anj nga únj, nì huin nucuaaj niman únj ga'mi únj si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi. ¹³ Nitaj si 'yaj únj daj rún' guí'yaj Moisés ngaa guirán sij 'ngo atsj rian sij sisj sî guini'i ni ngüi israelita ngaa huaj guina'aj si xiguin rian sij daj. ¹⁴ Sanj nun gara da'nga' ruhua ni ngüi sisj ganiquin' si xiguin rian Moisés. Nj da yyaj ngaa aya ni sij si-ley Moisés, nì na'ue gara da'nga' ruhua ni sij. Daj si nun gahuin xi'ne atsj daj. Urin Cristo guí'yaj si xi'ne atsj daj gara da'nga' ruhua ni sij. ¹⁵ Da yyaj ngaa aya ni sij ni libro garun Moisés, nì daj rún' ránj 'ngo atsj niman ni sij. Nj na'ue gara da'nga' ruhua ni sij mánj. ¹⁶ Sanj ngaa nãnicaj ruhua 'ngo tsínj daj nãnico' sij rian Señor, ngaa nì xi'ne atsj daj. Nj ga'ue gara da'nga' ruhua sij aj. ¹⁷ Nj Señor huin Espíritu Santo. Nj rjan nne Espíritu Santo, nì hua ní'nij rian ni ngüi xacaj ni sij daran' chrej sa'. ¹⁸ Yyaj nì guixi'nej atsj hua ránj rian né'. Nj huin daran' né' daj rún' huin 'ngo nnee gu'ndi' ran sa' xi'í si ni'yaj né' daj hua 'ueé rian Señor. Nj riún' guini'i ni ngüi daj hua 'ueé Señor. Ngaa nì hua guisij né' gahuin sa' né' daj rún' hua Cristo. Nj da yun'yun huin 'ueé né' daj rún' huin Señor. Nj hué daj gahuin né' 'yaj Señor huin Espíritu Santo.

4

¹ Hué dan nì nun guinij ruhua únj nga sun garasun Yan'anj únj ga'mi únj nuguan' sa' rian ni ngüi. Daj si nahuin 'i ruhua Yan'anj ni'ya únj. ² Nitaj si diguij únj nga ni nuguan' hua na'aj 'yaj huí ni ngüi mánj. Nj sé si chéj únj digya' yun'unj únj ni ngüi. Nj nitaj si naduna únj si-nuguan' Yan'anj a'mi únj. Sanj urin si a'mi únj huin nuguan' xanga'. Hué dan nì ni'i daran' ni ngüi sisj hua yya nuguan' a'mi ni únj. Nj ni'i Yan'anj daran' si a'mi únj. ³ Nj sisj na'ue gara da'nga' ruhua ni ngüi nga nuguan' sa' a'mi únj, nì huin ruhuaj gata sisj ni ngüi ga ni'ya huin ni sij. ⁴ Nj xi'í si na'uej guxuman ruhua ni sij, nì guiránj chraquij ni sij. Nj na'ue gara da'nga' ruhua ni sij, guí'yaj sichre nicaj sun rian ni sij. Ngaa nì na'ue guixiguin yan'an chruhua niman ni sij. Nj yan'an xiguin daj huin nuguan' sa' xi'í si hua 'ueé Cristo. Nj hué Cristo digyán daj hua Yan'anj guini'i né'.

⁵ Sé si a'mi únj xi'í man'an únj. Sanj a'mi únj sisi Jesús huin Señor. Nj huin únj ni tsínj unánj guitsi rian ni é re' xi'í si 'i ruhua Jesús ni'yaj sij únj. ⁶ Nj asij sini yān, nj ga'nin' Yan'anj sun sisi guixiguin yan'an rian hua rumi'. Ngaa nj guixiguin rian xungüi nan. Nj yyaj nj guixiguin yan'an chruhua niman né', gui'yaj Yan'anj nej. Nj yan'an daj 'yaj, nj guini'i né' daj hua sa' 'ueé nne Yan'anj. Nj xiguin sa' Yan'anj rian Jesucristo guini'i né'.

Viviendo por la fe

⁷ Nj xiguin sa' yan'an daj chruhua niman únj. Nj hua 'ueé njn' yan'an daj. Sanj daj rún' huin 'ngō chruj yo'ój niqúi huin únj. Ngaa nj guini'i ni ngüi sisi nucuaaj nuguan' a'mi únj. Sanj nucuaaj nuguan' daj xi'í si 'nā' rian Yan'anj. Nj sé si-nuguan' únj huin mánj. ⁸ Nj núnj si nico sayun ran' únj, sanj xāngā' sisi ga'ue gachin únj rian ni sayun daj. Nj nun xugüi ruhua únj si gui'yaj únj, sanj ana'uuj únj sisi gui'yaj sa' Yan'anj ngā únj. ⁹ Nico' njn' ruhua ni ngüi únj xi'í si huin ruhua ni sij ga'ui' ni sij únj, sanj nitaj si duna Yan'anj únj mánj. Nj núnj sij chráj ra'a ni ngüi únj rian yo'ój, sanj nun gahui' únj mánj. ¹⁰ Nj a gahuin gan'anj únj, nj ni' i únj sisi ga'ue gahui' únj daj rún' gahui' Jesús. Sanj ga'ue guini'i ni ngüi sisi hua nj'na' Jesús nne sij chruhua niman únj. ¹¹ Hué dan nj ngaa mán únj, nj njganj ni' i únj sisi ga'ue gahui' únj xi'í si nico' únj Cristo. Nj ran' únj sayun daj sisi guini'i ni ngüi sisi hua nj'na' Jesús nne sij ngā ni únj. ¹² Nj ni' i únj sisi ga'ue gahui' únj. Nj xi'í si hué daj huin, nj hua nj'na' niman ni é re'. ¹³ Ga'mi 'ngō tsínj gane asij ná rian si-nuguan' Yan'anj. Nj gataj sij: Guxuman ruhuāj ni'yā Yan'anj. Nj xi'í daj ga'mi xi'í Yan'anj. Hué daj gataj 'ngō tsínj gane asij ná.

Nj hué ducuanj daj huin sisi xuman ruhua únj ni'yaj únj Yan'anj. Nj xi'í daj a'mi únj xi'í Yan'anj nej. ¹⁴ Daj si ni' i né' sisi ganá'nij Señor Jesús scanij ni niman, gui'yaj Yan'anj. Nj xi'í daj gāna'nij man'an únj ngā Jesús, gui'yaj Yan'anj. Ngaa nj guinicaJ Jesús gan'anj nuguan'an ni únj ngā á re' rian Yan'anj. ¹⁵ Nj ran' únj ni sayun nan xi'í si ga'ue guiman sa' á re', ruhua únj. Nj ngaa gahuin nico doj ni ngüi nicaj sinduj, gui'yaj Yan'anj, nj gahuin nico doj né' si a'ui' si guruhua Yan'anj nej. Nj gahuin nico doj né' gataj sisi hua sa' 'yaj Yan'anj.

¹⁶ Xi'í daj nun ga'nin' ruhua únj mánj. Nj núnj si huaj gachij nneé cúj únj, sanj ya'yoj huaj gahuin ran niman únj. ¹⁷ Doj huin sayun ran' né' chruhua xungüi nan. Nj yoo nahuij ni sayun daj. Sanj ni sayun daj 'yaj sisi gahuin sa' 'ueé rian né' ngaa gane njganj né' ngā Yan'anj ango xungüi ga'na'. ¹⁸ Nj nitaj si huin ruhua únj ngā ni rasun rugüi' ni'yaj únj. Sanj huin ruhua únj ngā ni rasun nun rugüi' ni'yaj únj. Daj si ni rasun rugüi' daj, nj s̄i guisi ga' njgan. Sanj ni rasun nun rugüi' huin ni rasun guiman njganj njn'.

5

¹ Hué dan nj ni' i únj sisi daj rún' huin 'ngō hue' atsij nun síj gane, nj hué daj huin nneé cúj únj chruhua xungüi nan. Nj ni' i únj sisi gahui' nneé cúj únj huin hue' daj. Sanj hua gui'yaj xugüi Yan'anj ango hue' rian gane njganj únj xata' huin 'ngō nneé cúj nača. Nj sé hue' 'yaj ra'a ni tsínj huin mánj. ² Xi'í daj nj uchej únj 'yaj hue' guere' daj huin nneé cúj únj. Daj si

huin ruhua únj ñaduna únj ango hue' ñaca gane únj xata'. ³ Nj hue' ñaca daj gahuin daj rún' huin 'ngo atsiy sa' gūnun nnee cúj únj, sisi sj ga nne únj mánj.

⁴ Nj ngaa nne únj hue' guere' nan, nj ducu uchej únj nga nnee cúj únj. Daj si na'uej ruhua únj sisi ga nne únj. Sanj huin ruhua únj gūnun únj 'ngo atsiy ñaca sa' huin 'ngo nnee cúj ñaca. Ngaa nj nnee cúj únj guere' nan ñahuin ñaca gane ñiganj nga Yan'anj. ⁵ Nj Yan'anj gui'yaj xugüi únj sisi ga'ue gahuin ñaca nnee cúj únj. Nj riqui Yan'anj Espíritu Santo gane nga únj. Nj xi'í daj gahuin yya ruhua únj sisi gahuin ñaca únj. ⁶ Hué daj nj ñiganj hua nucuaj niman únj. Nj ngaa nne únj nga nnee cúj únj, nj huin ruhuaj gata sisi achin gan'anj gane únj nga Señor. ⁷ (Yyaj nj na'ue guñi'i únj Señor. Sanj xi'í si xuman ruhua únj ni'yaj únj Señor, nj ni'i únj sisi hua yya nuguan' gataj sij rian únj.) ⁸ Sanj hua nucuaj niman únj nga si-chrej Yan'anj. Nj huin ruhua únj sisi ñuna únj nnee cúj únj nan, nj gan'anj gane únj nga Señor.

⁹ Xi'í daj nj ñiganj 'yaj únj si aran' ruhua Señor. Hué si gahui' únj si gane únj, sanj 'yaj únj si aran' ruhua Señor. ¹⁰ Daj si hua ñian si guñiquin' darún' rian Cristo ngaa ñagui'yaj yya sij si-gaquin' ni ngüi. Nj ñaru'ue Cristo rian né' xi'í si gui'yaj né' ngaa hua ñi'na' né' chruhua xungüi nan. Nj sisi sa' gui'yaj né', nj sa' ñaru'ue Cristo rian né'. Nj sisi quij gui'yaj né', nj quij ñaru'ue Cristo rian né'.

El ministerio de la reconciliación

¹¹ Xi'í si ñagui'yaj yya Señor si-gaquin' ni ngüi, nj 'yaj fuerza únj sisi ñanicañ ruhua ni ngüi nga si-gaquin' ni sij. Nj ni'i sa' Yan'anj daj hua niman únj. Nj huin ruhuaj sisi guñi'i ni é re' daj hua niman únj nej. ¹² Nitaj si huin ruhua únj ga'mi sa' ruhua' yún únj xi'í ni man'an únj. Maan si huin ruhua únj sisi gahuin ña' ruhua ni é re' nga únj. Ngaa nj ga'ue ñanicañ ni é re' 'ngo nuguan' rian ni tsínj nahuij ruhua sisi gahuin achij ni sij, ruhua ni sij. Nj nitaj si nahuij ruhua ni sij daj hua niman ni sij. ¹³ Nj sisi sinúnj únj, ruhua ni sij, nj hué daj huin únj xi'í si nico' únj Yan'anj. Nj sisi nitaj sinúnj únj, nj hué daj huin únj xi'í si huin ruhua únj sisi gahui sa' ni é re'.

¹⁴ Nj xi'í si 'i ruhua Cristo ni'yaj sij né', nj huin ruhua únj ñagahuin únj nuguan' a'nin' Cristo sun rian únj. Nj gahuin yya ruhua únj sisi gahui' urin sij xi'í daran' ni ngüi. Nj xi'í si gahui' Cristo, nj gahui' nuguan'an daran' né' nga sij. ¹⁵ Nj gahui' Cristo xi'í daran' ni ngüi sisi ngaa mán ni sij, nj si gachej ni sij si-chrej man'an ni sij. Sanj gache ni sij si-chrej Cristo. Daj si gahui' Cristo, nj ganá'nij sij xi'í ni sij.

¹⁶ Xi'í daj asij yyaj, nj sj gani ruhua únj xi'í ni ngüi daj rún' rugüi' nnee cúj ni sij. Nj ñunj si hué daj gani ruhua únj xi'í Cristo asij sini, sanj yyaj nj sé daj gani ruhua únj xi'í sij mánj. ¹⁷ Hué dan nj sisi ñicaj ñugüi' 'ngo tsínj daj nga Cristo, nj hua ganahuin ñaca niman sij. Nitaj si 'yaj sij daj rún' gui'yaj sini sij. Daj si ganahuin ñaca daran'anj, gui'yaj Cristo.

¹⁸ Nj daran' nan 'ña' rian Yan'anj. Nj xi'í Cristo, nj gui'yaj Yan'anj sisi gahuin nuguan'an né' nga Yan'anj. Nj riqui Yan'anj sun rian únj sisi ga'mi únj nuguan' sa' rian ni ngüi sisi ga'ue gahuin nuguan'an ni ngüi nga Yan'anj anj. ¹⁹ Hué dan nj xi'í si gane nuguan'an Yan'anj nga Cristo, nj gui'yaj Yan'anj sisi gahuin nuguan'an né' nga Yan'anj. Nj nitaj si xacaj

Yan'anj cuenta nga si-gaquin' ni ngüi. Nj riqui Yan'anj sisi ga'mi únj nuguan' sa' daj rian ni ngüi.

²⁰ Ngaa nj hué únj huin tsínj 'na' a'mi si-nuguan' Cristo rian ni ngüi. Nj huin ruhuaj gata sisi riqui Yan'anj nuguan' ga'mi únj xi'í man'an Yan'anj. Ngaa nj achínj jni'yaj únj rian án re' nga si-xugüi Cristo sisi gahuin nuguan'an ni é re' nga Yan'anj. ²¹ Nj a 'ngo gaquin' nun gui'yaj Cristo. Sanj gui'yaj Yan'anj sisi gahuin Cristo 'ngo tsínj da'ui gaquin' gahui' sij xi'í né'. Ngaa nj xi'í Cristo, nj gahuin sa' niman né' rian Yan'anj xi'í si nicaj dugüi' né' nga sij.

6

¹ Ngaa nj nicaj dugüi' únj 'yaj sun nuguan'an únj nga Yan'anj. Nj achínj jni'yaj únj rian án re' sisi sj nahuin ra'a yun a ni é re' sinduj gui'yaj Yan'anj rian án re' mánj. ² Daj si nuguan' nan huin nuguan' ga'mi Yan'anj: Gunúnj nuguan' gachínj jni'yáj re' riánj ngaa huin ruhuaj gui'yá sinduj rián re'.

Nj chracuī man'án re' güi ngaa huin ruhuaj nacā ni ngüi. Daj gataj Yan'anj asj ná.

Hué dan nj yyaj huin güi huin ruhua Yan'anj gui'ya sinduj rian ni ngüi. Nj yyaj huin güi huin ruhua Yan'anj ganaca ni ngüi nej.

³ Nj hua cuidado únj nga si-chrej man'an únj. Daj si na'uej ruhua únj sisi ga'mi quij ni ngüi nga xi'í sun riqui Yan'anj rian únj. ⁴ Nj xi'í daran' si 'yaj únj, nj ga'ue xacaj á re' cuenta sisi 'yaj sun únj si-sun Yan'anj. Nj a'nin' ruhua únj nga ni sayun ran' únj. Nj ngaa 'yaj sun únj, nj achin rasun rian únj. Nj xu'ui' niman únj. ⁵ Nj duguayun ni sij nne' únj. Nj arij ni sij ducuaga' únj. Nj nahuin yu' ni ngüi a'mi huee ni sij rian únj. Nj 'yaj sun nucuj únj. Nj hua güi nitaj si atoj únj nnej. Nj hua güi nitaj si hua ní'nij xa únj nej. ⁶ Sanj hua sa' si-chrej únj. Nj ni'í únj nuguan' xanga' nej. Nj a'mi sa' únj rian ni ngüi. Nj a'mi naj únj nej. Nj nne Espíritu Santo chruhua niman únj nej. Nj 'i xanga' ruhua unj ni'yaj unj ni ngüi. ⁷ Nj a'mi únj nuguan' xanga' rian ni ngüi. Nj Yan'anj 'yaj si nucuj si-nuguan' únj. Nj 'yaj gana únj rian sichre xi'í si hua njca si-nuguan' Yan'anj a'mi ni únj. ⁸ Nj 'ngo güi, nj a'mi sa' ni sij xi'í únj. Nj ango güi ni a'mi quij ni sij. Nj ataj ni sij sisi nuguan' nne a'mi únj. Sanj a'mi únj nuguan' xanga'. ⁹ Nj nunj si ni'í sa' ni ngüi únj, sanj 'yaj ni sij sisi nun ni'í ni sij únj. Nj ani ruhua únj sisi gahui' únj. Sanj hua guē mán únj. Nj ni únj huin castigo 'yaj ni sij. Sanj sé si dagahui' ni sij únj mánj. ¹⁰ Nj nunj si nani ruhua únj xi'í sayun ran' únj, sanj njganj hua njá' ruhua únj rian Yan'anj. Nj rún' huaj sisi aco ran' únj. Sanj nahuin ra'a nico ni ngüi sinduj, 'yaj únj. Rún' huaj sisi nj á 'ngo ni rasun nicaj únj. Sanj daran'anj nicaj únj.

¹¹ Tsínj mán xuman' Corinto huin a ni é re'. Nj ga'mi renga' únj rian án re'. Nun garí huí únj a 'ngo ni nuguan' huí chruhua niman únj ngaa ga'mi únj rian án re' mánj. ¹² Nitaj ni nuguan' huí nicaj únj xi'í ni é re'. Sanj nicaj ni é re' nuguan' huí xi'í únj. ¹³ (Nj daj rún' 'yaj 'ngo chrej né' nga da'nij sij, nj hué daj huin ruhuaj ni'yá á re'.) Xi'í daj nj achínj jni'yá rian án re' sisi ga'mi renga' ni é re' nga únj daj rún' a'mi renga' únj nga á re' aj.

14 Nĭ ngaa nĭcaj dugüi' ni é re' ngā ni ngüi nun xuman ruhua nĭ'yaj Yan'anĭ, nĭ sĭ gui'yaj á re' daj rún' 'yaj ni sij. Daj si nitaj si nicaj dugüi' nuguan' hua nĭca ngā nuguan' nitaj si hua nĭca mánĭ. Nitaj si nicaj dugüi' yan'an ngā si rúmi' mánĭ. 15 Nĭ sĭ ga'ue gani uyan ruhua Cristo ngā sichre. Nĭ sĭ ga'ue gani uyan ruhua 'ngo tsínĭ xuman ruhua ni'yaj Yan'anĭ ngā 'ngo tsínĭ nun xuman ruhua mánĭ. 16 Nĭ huin né' ni ngüi nico' Yan'anĭ. Nĭ nitaj si nicaj dugüi' né' ngā ni yan'anĭ 'yaj ra'a ni ngüi. Daj si hué niman né' huin si-nuhui Yan'anĭ xanga'. Nĭ hué daj gataj Yan'anĭ asĭj ná:

Gañej scanĭj ni sij.

Nĭ gachē ngā ni sij.

Nĭ huēj gahuin Dan'anĭ ni sij.

Nĭ gahuin ni sij ni ngüi nico' man'anĭ.

Daj gataj Yan'anĭ xi'í né' ni tsínĭ nico' Yan'anĭ.

17 Nĭ hué daj gataj Señor nej:

Gahui ni é re' scanĭj ni tsínĭ xi'í.

Nĭ gahuin nĭni ni é re' nej.

Nĭ sĭ gatsi ni é re' nĭ a 'ngo si quĭj mánĭ.

Ngaa nĭ nahuin ra'āj ni é re' aj.

18 Nĭ gahuin chrej ni é re' man'anĭ.

Nĭ gahuin da'nĭ sno'ōĭ ngā da'nĭ xanāĭ ni é re'.

Hué daj gataj Señor nicaj daran' fuerza.

7

1 Hué dan nĭ huin ín re' ni tsínĭ ngā dugüi' ngā únĭ. Nĭ hué ni nuguan' nan huin nuguan' gui'yaj yya Yan'anĭ ngā né'. Xi'í daj nĭ ga cuidado né' sisĭ sĭ gui'yaj né' gaquin' ngā nneeĭ cúĭ né' ngā niman né' nej. Nĭ xi'í si nun yan'anĭ né' Yan'anĭ, nĭ naĭgui'yaj sa' nĭganĭ né' niman né'.

Regocijo de Pablo al arrepentirse los corintios

2 Huin ruhua únĭ sisĭ guĭnicaj dugüi' ni é re' ngā únĭ. Nĭ a 'ngo ni é re' nun guĭran' sayun gui'yaj únĭ mánĭ. Nĭ nun guĭ'yaj xi'í únĭ nĭ a 'ngo ni é re' mánĭ. Nĭ nun digya' yun'unĭ únĭ nĭ a 'ngo ni é re' nej. 3 Sé nuguan' nan a'mĭ rian án re' sisĭ ga'mĭ gaquinĭ rian án re' mánĭ. Daj si hua gatā gunun a ni é re' asĭj sini sisĭ 'ĭ ruhuāĭ ni'yā ni é re'. Nĭ ga'ueĭ ruhuāĭ sisĭ guĭman nuĭguan'an né'. Nĭ ga'ueĭ ruhuāĭ gahui' nuguan'an né'. Sanĭ 'ngo 'ĭ ruhuāĭ ni'yā a ni é re'. 4 Nĭ ani guĕ ruhuāĭ sisĭ guĭ'yaj sa' ni é re'. Nĭ xi'í ni é re' huin niā' ruhuāĭ. Nĭ huin dĭn'inĭ ruhuāĭ xi'í a ni é re'. Nĭ nunĭ si ran' únĭ nico sayun, sanĭ huin niā' ruhua únĭ.

5 Nĭ asĭj ngaa guisĭj únĭ estado Macedonia, nĭ nitaj rian naránĭ ruhua únĭ mánĭ. Nĭ nĭn' gachra', nĭ ran' únĭ sayun achéĭ únĭ anĭ. Daj si chran' yun'unĭ ni ngüi únĭ. Nĭ guxu'ui' niman únĭ nej. 6 Sanĭ Yan'anĭ 'yaj si nari' nucuj né' ngaa nani ruhua né'. Xi'í daj nĭ gui'yaj Yan'anĭ sisĭ ga'na' tsínĭ gu'naj Tito rian únĭ. Nĭ ganari' ruhua únĭ, gui'yaj sij. 7 Nĭ sé urin si ga'nā' Tito gui'yaj si nahuin niā' ruhua únĭ. Sanĭ nahuin niā' ruhua únĭ xi'í si huin niā' ruhua sij ni'yaj sij ni é re' nej. Nĭ nata' sij rian únĭ sisĭ nĭn' ruhua huin ruhua ni é re' guĭni'i ruhua' yún ni é re' únĭ. Nĭ nata' sij sisĭ nani ruhua á re' xi'í gaquin' daj. Nĭ huin ruhua á re' xi'í únĭ. Nĭ daran' ni nuguan' daj gui'yaj sisĭ ducu gahuin niā' ruhuāĭ.

8 Nĭ nunĭ si ganani ruhua ni é re', gui'yaj yanĭ carta ga'nĭ huaj rian án re', sanĭ nitaj si nanicaj ruhuāĭ ngā si gatā gunun a ni é re' mánĭ. Daj

xanga' nı asjı sını nanicaj ruhuaj dođ ngaa guini'ınj sısj dođ guę güi ganani ruhua á re', gui'yaj yanđ daj. ⁹ Sanı yyaj nı huin niã' ruhuaj. Sé si huin niã' ruhuaj xi'ı si ganani ruhua á re'. Sanı huin niã' ruhuaj xi'ı si nanico' a ni é re' Yan'anđ, gui'yaj si ganani ruhua á re'. Daj si garan' ruhua Yan'anđ ngaa gani ruhua á re' xi'ı si-gaquin' ni é re'. Hué dan nı nitaj 'ngo xi'ı gui'yaj yanđ daj, gui'yaj únđ ngã ni é re' mánđ. ¹⁰ Nı ngaa nani ruhua né' xi'ı si-gaquin' né' daj rún' huin ruhua Yan'anđ gui'yaj né', nı naçaj Yan'anđ né' xi'ı si nanicaj ruhua né'. Nı nitaj si huaj si gani ruhua né' si nun gui'yaj sa' né'. Sanı sısj ganani ruhua né' daj rún' nani ruhua ni ngüi man chruhua xungüi, nı gahui' né', gui'ya. ¹¹ Nı ganani ruhua á re' xi'ı gaquin' daj daj rún' huin ruhua Yan'anđ. Nı ni'ı ni é re' yyaj sısj dugu'naj gui'yaj Yan'anđ ngã ni é re'. Daj si huin ruhua á re' gui'yaj sa' ni é re'. Nı ga'man ruhua á re' ngã gaquin' daj. Nı hué daj guxu'ui' ni é re' ni'yaj á re' xi'ı gaquin' daj. Ngaa sıj nı huin ruhua á re' guini'yaj á re' man'anđ. Nı ga'uej a ni é re' sısj gahuin castigo tsınđ gui'yaj gaquin' daj. Hué dan nı xi'ı daran' nan, nı hua digyán yya ni é re' sısj nitaj si da'ui a ni é re' gaquin' ga mánđ.

¹² Hué dan nı ngaa ga'nı yanđ daj huaj rian án re', nı nun gani ruhuaj xi'ı tsınđ gui'yaj gaquin' daj ngã tsınđ guiran' sayun xi'ı gaquin' gui'yaj tsınđ daj. Sanı gui'yã yanđ daj sısj xaçaj ni é re' cuenta rian Yan'anđ sısj hua yya nahuij ruhua únđ xi'ı ni é re' aj. ¹³ Daran' nan 'yaj sısj nahuin niã' ruhua únđ.

Hué dan nı gahuin niã' ruhua únđ dođ xi'ı si hua niã' ruhua tsınđ gu'naj Tito. Daj si ganari' ruhua sıj, gui'yaj daran' ni é re'. ¹⁴ Nı hua gatã gunun Tito sısj huin niã' ruhuaj ni'yã á re'. Nı nun gahuin na'ã ngã nuguan' ga'mı xi'ı ni é re'. Nı daj rún' huin xanga' daran' si gataj únđ gunun á ni é re', nı hué daj huin xanga' si gataj únđ rian Tito sısj huin niã' ruhua únđ ngã ni é re'. ¹⁵ Nı gahuin 'ı ruhua Tito ni'yaj sıj dođ ni é re' ngaa nanun ruhua sıj daj dagahuin ni é re' si-nuguan' sıj, nı da guxu'ui' a ni é re', gui'yaj nuguan' daj. Nı nın' ruhua guinicađ ni é re' 'ngo ducuánđ sa' ngã sıj ngaa guisıj sıj rian man án re'. ¹⁶ Nı gahuin niã' ruhuaj xi'ı si ni'ınj sısj dagahuin a ni é re' daran' nuguan' digyánđ rian án re'.

8

La ofrenda para los santos

¹ Yyaj nı huin ruhua únđ naťa' únđ rian án re' daj gui'yaj Yan'anđ sinduj rian ni ngüi nico' Yan'anđ man estado Macedonia huin in re' jnánđ né' ngã xica'uij né'. ² Nı nınj si nico sayun guiran' ni sıj, sanı gahuin niã' ruhua ni sıj. Nı nınj si yaco ran' nın' ruhua ni sıj, sanı ofrenda gui'yaj ni sıj huin daj rún' huin si-ofrenda ni xuru'ue.

³ Huęj huin testigo sısj ga'ui' ni sıj daran' si ga'ue ga'ui' ni sıj. Nı ngaa guisıj ga'ui' ni sıj daran' daj, nı huaj ga'ui' ni sıj dođ. ⁴ Nı ducu gachınđ jni'yaj ni sıj rian únđ sısj ga'ue chraçuij ni sıj anđo ni ngüi sa' nico' Yan'anđ. ⁵ Nı gui'yaj sa' ni sıj daj ngã si gana'uij únđ si gui'yaj ni sıj. Daj si hua sını naga'ui' ni sıj man'an ni sıj rian Señor. Ngaa nı naga'ui' ni sıj man'an ni sıj rian ni únđ nej daj rún' aran' ruhua Yan'anđ.

⁶ Xi'ı daj gataj snan'anđ únđ rian Tito sısj naçaj sıj san'anđ gui'yaj ni é re' ofrenda daj rún' gaxı'i sıj gui'yaj sıj asjı sını ngã á re' huin 'ngo sinduj 'yaj á re' rian ni ngüi yaco ran' daj. ⁷ Nı gahuin chrun sa' á re' ga'ı nuguan'. Daj si xuman sa' ruhua á re' ni'yaj á re' Yan'anđ. Nı a'mı sa' á re'. Nı ni'ı

sa' á re' nej. Ní hua niá' ruhua á re' gui'yaj sun a ni é re' si-sun Yan'anj. Ní 'i ruhua á re' ni'yaj á re' únj nej. Ngaa ní daj rún' gahuin chrún sa' á re' nga ní nuguan' nan, ní hué daj gui'yaj sa' á re' nga ofrenda ga'ui' ni é re' rian ní ngüi yaco ran' daj.

⁸ Nitaj si a'nij sun rian án re' nga nuguan' nan. Maan si huin ruhuáj sisi guini'i a ni é re' daj 'yaj sa' ango ní ngüi. Ngaa ní ga'ue digyán ni é re' sisi hua yya 'i ruhua man'an ni é re' ni'yaj á re' ni ngüi yaco ran' da aj. ⁹ Daj si hua ni'i a ni é re' sinduj gui'yaj Señor Jesucristo nga né'. Asij sini ní gahuin sij xuru'ue. Sanj nagui'yaj niqui sij man'an sij xi'í né'. Ngaa ní xi'í si gahuin niqui sij, ní gahuin xuru'ue né' güenda niman né', gui'yaj sij.

¹⁰ Hué dan ní riqui 'ngo ducúanj rian án re' daj huin ruhuáj si gui'yaj á re'. Asij goj ní gaxi'i a ni é re' gui'yaj á re' ni ofrenda. Ní huin ruhua á re' gui'yaj á re' daj. ¹¹ Ngaa ní yyaj ní ñisij a ni é re' nga si gaxi'i ni é re' gui'yaj á re' daj. Ní daj rún' gahuin niá' ruhua á re' chracuij a ni é re' asij sini, da'nga' daj ñisij a ni é re' nga sun daj. Ní chracuij a ni é re' san'anj daj rún' nicaj á re'. ¹² Daj si sisi huin xanga' ruhua 'ngo tsínj daj gui'yaj sij ofrenda, ní nahuin ra'a Yan'anj ofrenda daj ngaa a'ui' sij daj rún' ga'ue ga'ui' sij. Nitaj si ana'uj Yan'anj ga'ui' né' sisi nitaj nicaj né' mánj. ¹³ Na'uej ruhuáj sisi guiman sa' ango ní ngüi, gui'yaj a ni é re' sisi gahuin niqui ni é re' mánj. ¹⁴ Maan si huin ruhua únj sisi uyan guinicaj á re' nga ní ngüi daj. Yyaj ni nicaj ni é re' si achin rian ní ngüi daj. Ní ango yún ní guinicaj ni sij si achin rian án re'. Hué ducúanj da huin ní uyan ga' á re' nga ango ní ngüi nico' Yan'anj anj. ¹⁵ Ní hué daj gataj si-nuguan' Yan'anj nej: "Nun gūna rian tsínj naran' nico. Ní nun gachin rian tsínj naran' doj." Daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

¹⁶ Ní a'uj si guruhua Yan'anj sisi uyan huin ruhua nungüej únj Tito sisi nahuij ruhua nungüej únj xi'í a ni é re', gui'yaj Yan'anj. ¹⁷ Ní garáj xina sij nga si gachínj jni'yā rian sij. Ní hua niá' ruhua sij guisij ni'yaj sij ni é re', si hué daj huin ruhua man'an sij.

¹⁸ Ní a'nij únj jnánj né' huaj nuguan'an nga Tito rian án re'. Ní a'mi sa' daran' ni ngüi nico' Yan'anj man nín' gachra' xi'í sij. Daj si a'mi sa' sij si-nuguan' Yan'anj huin nuguan' sa'. ¹⁹ Ní nacui daran' ni ngüi nico' Yan'anj sij sisi guinicaj dugüi' sij nga únj gan'anj nicaj únj ofrenda daj rian ni ngüi niqui. Ní hué daj 'yaj únj sisi ga'mi sa' ni ngüi rian Señor. Ní digyán únj sisi huin ruhua únj chracuij únj ni ngüi niqui, ruhua únj nej. ²⁰ Ní na'uej ruhua únj si ga'mi gaquin' ni ngüi rian únj xi'í ofrenda ga'ui' únj rian ni ngüi niqui. ²¹ Xi'í daj ní 'yaj fuerza únj sisi gui'yaj sa' únj rian Señor nga rian ni ngüi nej.

²² Ní a'nij únj ango jnánj né' huaj nga nungüej sij rian án re'. Ní hua ga'i digyán sij rian únj sisi hua yya huin ruhua sij gui'yaj sun sij si-sun Yan'anj. Ní huin ruhua sij gui'yaj sa' sij rian án re'. Daj si ani sa' ruhua sij xi'í a ni é re'. ²³ Tsínj gu'naj Tito, ní tsínj nicaj dugüi' 'yaj sun ngáj huin sij. Ní 'yaj sun sij rián re'. Ní xi'í nungüej tsínj daj, ní tsínj ga'nij ni ngüi nico' Yan'anj huin nungüej sij. Ní a'mi sa' ni ngüi xi'í Cristo, 'yaj nungüej sij. ²⁴ Ngaa ní digyán án re' sisi yya 'i ruhua á re' ni'yaj á re' anin' sij. Ngaa ní guini'i ni ngüi nico' Yan'anj sisi hua yya 'i ruhua á re' ni'yaj á re' anin' sij. Ní guini'i anin' sij un sin huin, ní ga'mi sa'áj xi'í a ni é re'.

9

¹ Nitaj si huaj si ga'nī 'ngo yanj huaj rian án re' xi'í ofrenda 'yaj á re' güenda ni ngüi sa' nico' Yan'anj. ² Daj si hua ni'inj sisi huin nia' ruhua á re' ga'ui' a ni é re' san'anj rian ni sí'. Nj ga'mi sa'aj xi'í ni é re' rian ni jnánj né' huin ni tsinj man estado Macedonia. Nj gatā gunun ni sij sisi asij goj, nj hua ruhua ni tsinj man estado Acaya chracuij ni sij ni ngüi niqúi. Nj xi'í si hua ruhua á re' chracuij a ni é re', nj huin ruhua nico ni ngüi man estado Macedonia chracuij ni sij ni ngüi da nej.

³ Sanj a'nī ni jnánj né' huaj rian án re' sisi naran' án re' san'anj güenda ofrenda daj. Daj si hua gatā gunun ni sij sisi hué daj gui'yaj á re'. Nj nitaj si huin ruhuaj sisi nuguan' sa' ga'mi xi'í ni é re' gahuin 'ngo nuguan' yun mánj. ⁴ Nj sisi guchij nga gō'ngo ni tsinj man estado Macedonia rian man ni é re' ngaa achin naran' ni é re' san'anj daj, nj guiri' únj si-na'aj. Nj gahuin na'aj doj man'an án re' xi'í nuguan' ga'mi únj sisi gahuin yya ruhua únj sisi ga'ui' a ni é re' san'anj rian ni ngüi yaco ran'.

⁵ Xi'í daj nj gani ruhuaj sisi hua sini ni jnánj né' guisij ni'yaj sini rian man án re'. Nj chracuij ni sij sisi naran' ni é re' san'anj hua gataj yya á re' sisi chracuij a ni é re' guini'ni ni ngüi. Ngaa nj guini'ni ni ngüi sisi hua yya huin ruhua á re' ga'ui' a ni é re' ofrenda daj. Nj sé si ga'ui' a ni é re' xi'í si gui'yaj fuerza únj mánj.

⁶ Gunun ruhua á re' sisi tsinj unun doj 'nīj, nj doj tan' nacaј sij. Nj tsinj unun nico 'nīj, nj nico tan' nacaј sij. ⁷ Nj daj ani ruhua gō'ngo né', nj hué daj ga'ui' gō'ngo né' san'anj. Nj sé si nani ruhua né' ga'ui' né' san'anj. Nj sé si da fuerza ga'ui' né'. Daj si 'i ruhua Yan'anj ni'ya ni ngüi hua nia' ruhua a'ui' san'anj daj. ⁸ Nj Yan'anj nucuj si riquij daran' ni rasun sa' rian án re'. Ngaa nj niganj ga ni rasun achin rian án re'. Nj xi'í si riqui Yan'anj nico rasun sa' rian án re', nj ga'ue gui'yaj á re' daran' sun sa' rian angó ni ngüi nej. ⁹ Nj gataj si-nuguan' Yan'anj:

Tsinj u'yun chracuij ni ngüi yaco ran', nj nitaj aman guini'yun ruhua Yan'anj si sa' 'yaj sij nga ni ngüi.
Daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

¹⁰ Nj a'ui' Yan'anj 'nīj rian tsinj unun nnaa. Nj a'ui' Yan'anj chra xa ni ngüi nej. Nj hué ducuanj daj huin sisi ga'ui' Yan'anj nico rasun sa' rian ni é re'. Hué daj nj ga'ue gui'yaj ni é re' sisi gahui sa' ni jnánj né' xi'í nuguan' sa' 'na' rian án re', gui'yaj Yan'anj. ¹¹ Ngaa nj gahuin nico nuguan' sa' rian án re'. Hué daj nj ga'ue ga'ui' ni é re' nico rian ni jnánj né'. Nj san'anj riqui ni é re' nıcaј únj gan'anj únj ga'ui' únj rian ni jnánj né'.

¹² Daj si san'anj ga'ui' ni é re' daj, nj sé urin si achin rian ni ngüi nico' Yan'anj ga'ui' únj, sanj hué daj gui'yaj únj sisi ga'ui' ni sij si guruhua Yan'anj nej. ¹³ Nj xi'í sinduj 'yaj á re' daj, nj guini'ni ni ngüi sisi dagahuin a ni é re' nuguan' sa' xi'í Cristo. Nj ga'mi sa' ni sij rian Yan'anj nej. Nj hué daj ga'mi sa' ni sij rian Yan'anj xi'í si hua nia' ruhua á re' ga'ui' a ni é re' si'yaj á re' rian ni sij nga rian angó ni ngüi nej. ¹⁴ Nj gachinj jni'yaj ni sij rian Yan'anj xi'í a ni é re'. Nj gahuin 'j ruhua ni sij guini'ni ni sij a ni é re' xi'í si chracuij a ni é re' ni sij, gui'yaj Yan'anj. ¹⁵ Nj ga'ui' né' si guruhua Yan'anj xi'í si 'ueé nin' ruhua gui'yaj Yan'anj nga né'. Nj nitaj aman guiri' né' nata' né' daj hua sa' sinduj daj.

10

Pablo defiende su ministerio

¹ Huēj huin Pablo. Nī huin ruhuāj gahuīnj daj rún' huin Cristo. Nī ataj ni ngūi sisiŋŋaa nneŋ scanij a ni é re', nī naj a'mī, ataj ni sij. Nīŋŋaa nitaj si nneŋŋaa á re', nī a'mi huēj rian yanj a'nī huaj rian án re', ataj ni sij. Ngaa nī xi'í si a'mi sa' Cristo, nī 'i ruhua sij ni'yaj sij né', ² nī achínj jni'yā rian án re' sisiŋŋui'yaj sa' ni é re'. Ngaa nīŋŋaa gujsi rian man ni é re', nī sī ga'mi huēj rian án re'. Daj si huin ruhuāj ga'mi huēj rian ni tsínj a'mi gaquin' xi'í únj sisiŋŋui'yaj únj daj rún' huin ruhua nneŋŋaa cúj únj.

³ Nī nūnj si hua nī'na' nneŋŋaa cúj únj, sanj nitaj si unun' nneŋŋaa cúj únjŋŋaa sichre mánj. ⁴ Ngaa unun' únj, nī nitaj si da'a únj xiti daj rún' 'yaj ni tsínj man chruhua xungūi nan. Sanj da'a únj si-fuerza Yan'anj. Nī si-fuerza Yan'anj 'yaj sisiŋŋaa ga'ue guj'yaj gana né' rian daran' ni tsínj unun'ŋŋaa Yan'anj. ⁵ Nī dere' únj daran' si-nuguan' ni tsínj unun'ŋŋaa Yan'anj. Nī dere' únj daran' nuguan' aránj chrej rian ni ngūiŋŋaa gunun si-nuguan' Yan'anj. Ngaa nī gahuin ruhua ni sij dagahuin ni sij rian Cristo, guj'yaj únj. ⁶ Nīŋŋaa dagahuin sa' á re' rian Yan'anj, nī hua ruhua únj guj'yaj únj castigo daran' ni ngūi na'uej ruhua dagahuin rian Yan'anj.

⁷ Maan si ga' cuidado ni é re' daj ani ruhua ni é re' xi'í únj. Nī sisiŋŋaa hua yya ruhua 'ngo ni é re' sisiŋŋaa nicaj dugūi' sí'ŋŋaa Cristo, nī hua nian sisiŋŋaa xacaj sí' cuenta sisiŋŋaa daj rún' nicaj dugūi' sí'ŋŋaa Cristo, nī da'nga' daj nicaj dugūi' únjŋŋaa Cristo nej. ⁸ Nī nūnj si gachin ga'mi dojŋŋaa sun riqui Señor riánj, sanj sī gahuin na'á mánj. Daj si Señor riqui sun daj sisiŋŋaa gahuin nīca niman án re', guj'yaj únj. Nī sī gan'anj ni'ya á re' mánj.

⁹ Na'uej ruhuāj sisiŋŋaa gani ruhua á re' sisiŋŋaa a'nī yanj carta huaj rian án re', ngaa nī guxu'ui' ni é re', guj'yā mánj. ¹⁰ Nī ataj go'ngo a ni é re' sisiŋŋaa nuguan' nucuaŋ arúnj rian yanj carta guchij rian án re'. Nī nicaj sun ni carta daj nej. Sanjŋŋaa gujsi rian man án re', nī nitaj si nucuaŋ si-nuguan'anj. Nī nitaj si nicaj sun si a'mī, ataj ni sij nej. ¹¹ Nī hua nian sisiŋŋaa xacaj tsínj a'mi daj cuenta sisiŋŋaa daj rún' hua nuguan' arun únj rian yanj carta ngaa nitaj si nne únjŋŋaa ni é re', nī hué daj ga' nuguan' ga'mi únj rian án re'ŋŋaa gujsij únj rian man ni é re' aj.

¹² Xanga' nī nun gujsij ruhua únj gataŋŋaa únj sisiŋŋaa hua sa' únj daj rún' ataj ni tsínj a'mi sisiŋŋaa hua sa' ni sij. Daj si hua sa' ni sij ani ruhua ni man'an ni sij. Nī huin ruhua ni sij gujini' ni sij un tsínj gahuin rian scanij ni sij. Nī ataj ni sij sisiŋŋaa man'an ni sij huin ni tsínj sa' doj rian ango dugūi' ni sij. Tsínj nī'yun huin ni sij. ¹³ Sanj hua cuidado únjŋŋaa a'mi únj sisiŋŋaa hua sa' si-sun únj. Daj si urin Yan'anj digyán daj hua si-sun únj. Nī a'mi únj daj rún' hua sun daj. Nī hué Yan'anj ga'nj sun rian únj sisiŋŋaa ga'mi únj nuguan' sa' rian án re'.

¹⁴ Hué dan nī nun gan'anj únj rian na'uej ruhua Yan'anj gan'anj únj. Daj si huin ruhua Yan'anj sisiŋŋaa gujsij únj rian man án re'. Nī hua yya gujsij sini únj ga'mi únj nuguan' sa' xi'í Cristo rian án re'. ¹⁵ Nī hua cuidado únjŋŋaa a'mi únj xi'í si-sun ango ni sij. Sanj ana'uij únj sisiŋŋaa guxuman doj ruhua á re' gujini' a ni é re' Yan'anj. Ngaa nī ga'ue guj'yaj sun únj doj scanij ni é re' daj rún' huin ruhua Yan'anj sisiŋŋaa guj'yaj únj. ¹⁶ Ngaa nī ga'ue gan'anj ga'mi únj si-nuguan' Yan'anj ango ni xuman' ne' rian xánj ni é re'. Daj si na'uej ruhua únj diguij únj si-sun ango ni tsínj daj. Nī nitaj si hua sa'aj sisiŋŋaa gataŋŋaa únj sisiŋŋaa man'an únj guj'yaj sisiŋŋaa guj'yaj sun ango sí'.

¹⁷ Nĩ sɨsɨ huin ruhua 'ngɔ tsɨnj daj gɑ'mi sɑ' sɨj xɨ'í man'an sɨj, ngaa nɨ gɑtaj sɨj sɨsɨ sɑ' guɨ'yaj Señor ngɑ sɨj. ¹⁸ Nitaj si nɨ'yanj si-nuguan' 'ngɔ tsɨnj ataj sɨsɨ sɑ' guɨ'yaj sɨj. Sanɨ nɨ'yanj sɨsɨ gɑtaj Señor sɨsɨ hua sɑ' si guɨ'yaj 'ngɔ tsɨnj daj.

11

¹ Guɨnicaj a ni é re' 'ngɔ niman nico sɨsɨ gɑ'mi ni'yũnj doj gũnun a ni é re'. Hué daj guɨ'yaj á re', ruhuāj aj. ² Daj si daj rún' huin ruhua Yan'anj dugumij a ni é re', nɨ hué daj huin ruhuāj dugumɨj a ni é re' nej. Nɨ hua guɨ'yaj yyāj sɨsɨ guɨnicaj dugũi' ni é re' ngɑ Cristo. Nɨ daj rún' guɨ'yaj 'ngɔ yun'unj xɑna hua sɑ' ngaa xacaj unj urin nɨca unj, nɨ hué daj huin ruhuāj sɨsɨ guɨnicaj dugũi' ni é re' ngɑ Cristo aj. ³ Sanɨ ani xu'ui' ruhuāj ngɑ ni é re' sɨsɨ digya' yun'unj sichre ni é re' daj rún' digya' yun'unj xucuáj yun'unj gũ'naj Eva asɨj ná. Daj si nitaj si huin ruhuāj sɨsɨ dũna ni é re' si guɨnicaj dugũi' ni é re' ngɑ Cristo mánj. ⁴ Ga'uej ruhua a ni é re' sɨsɨ gɑ'na' ango tsɨnj gɑ'mi sɨj ango nuguan' xɨ'í Jesús rian án re'. Nɨ nɨni huin nuguan' daj ngɑ nuguan' gɑ'mi únj rian án re'. Nɨ hua niɑ' ruhua ni é re' nɑhuin ra'a ni é re' ango nane, sanɨ sé Espiritu Santo huin mánj. Nɨ nɨni hua ango nuguan' nahuin ra'a ni é re'. Sanɨ sé daj rún' hua si-nuguan' Yan'anj nahuin ra'a sini ni é re' daj hua mánj. Nɨ a'nin' ruhua á re' sɨsɨ guɨnico' a ni é re' ango nuguan' daj. ⁵ Nɨ ani ruhuāj sɨsɨ nɨ'yanj si-nuguan'anj daj rún' nɨ'yanj si-nuguan' ni tsɨnj huin achij nico' ni é re' daj. Nɨ apóstol achij huin ni sɨj, ruhua ni sɨj. Sanɨ huin achij nne ni sɨj. ⁶ Nɨ nunj si achin ango nuguan' nachran' gɑ'mi sɑ'āj rian ni ngũi, sanɨ gahuin chrũn sɑ'āj xɨ'í nuguan' sɑ'aj. Nɨ hua xacaj á re' cuenta sɨsɨ hué daj huin, guɨ'yaj únj.

⁷ Nɨ'í ni é re' sɨsɨ nun gɑ'nē san'anj rian án re' ngaa gɑ'mi si-nuguan' Yan'anj huin nuguan' sɑ' rian án re'. Nɨ gahuin rian án re', guɨ'yā. Nɨ gunā da ruc̣u. Ngaa nɨ gaquin' guɨ'yā rian án re', ruhua á re' nɨ'. Sé daj huin mánj. ⁸ Nɨ gɑ'nē si-san'anj ango ni ngũi nico' Yan'anj huin ni ngũi mañ ango xuman'. Nɨ riqui ni sɨj san'anj daj sɨsɨ gɑ'ue guɨ'yaj sũnj rian án re'. ⁹ Ngaa guimán né', nɨ gachin 'ngɔ rasũn riānj, sanɨ nun garasũnj rian gɔ'ngo ni é re' mánj. Daj si ni jnánj né' 'na' estado Macedonia, nɨ riqui ni sɨj si gachin riānj. Nɨ nun garasũnj rian ni é re' mánj. Nɨ hué daj gɑ guɨ'yā, ruhuāj aj.

¹⁰ Nɨ xɨ'í si nne Cristo ngāj, xɨ'í daj ni'í a ni é re' sɨsɨ xɑnga' nuguan' a'mi rian án re'. Nɨ gɑtaj snan'ān rian án re' sɨsɨ nitaj aman gɑtaj ni ngũi mán estado Acaya sɨsɨ gɑ'nē san'anj rian án re' mánj. ¹¹ Nɨ un sin huin, nɨ a'mi nuguan' nan, ruhua á re' únj. Sɨsɨ ruhuaj, nɨ nitaj si 'i ruhuāj ni'yā ni é re'. Sé daj huin mánj. Daj si Yan'anj ni'í sɨsɨ hua yya 'i ruhuāj ni'yā ni é re' aj.

¹² Nɨ gɑ guɨ'yā daj rún' 'yā. Ngaa nɨ sɨ gɑ'ui' únj chrej rian ni tsɨnj chéj nana'ui' sɨsɨ uyan gɑ ni sɨj ngɑ únj. A'mi xacan ni sɨj. Sanɨ sé uyan huin ni sɨj ngɑ únj. ¹³ Nɨ a'mi yyā ni sɨj sɨsɨ huin ni sɨj apóstol huin tsɨnj a'mi si-nuguan' Jesucristo. Tsɨnj digya' yun'unj huin ni sɨj. Daj si 'yaj ni sɨj sɨsɨ a'mi ni sɨj si-nuguan' Cristo. Sanɨ sé daj huin mánj. ¹⁴ Nɨ sé urin ni sɨj 'yaj daj. Daj si man'an sichre 'yaj si ángel xiguɨn sɑ' huin sɨj. ¹⁵ Nɨ daj rún' 'yaj sichre, nɨ hué daj 'yaj ni tsɨnj daj nej. Nɨ huin ruhua ni sɨj sɨsɨ gɑni ruhua ni ngũi sɨsɨ 'yaj nɨca ni sɨj. Nɨ daj rún' hua quɨj si-chrej ni sɨj, nɨ hué daj guɨran' ni sɨj castigo nej.

Sufrimientos de Pablo como apóstol

¹⁶ Gaṭaj ruhua' yünj sīsī sī gani ruhua á re' sīsī sinün. Nī sīsī hué daj ani ruhua á re', nī ga'nin' ruhua ni é re' sīsī ga'mī daj rún' a'mi 'ngo tsínj sinúnj. Ngaa nī hué daj ga'ue ga'mi sa'áj xi'í si-sünj. ¹⁷ Nī sé Señor riqui sīsī hué daj ga'mī mánj. Sanī maan si a'mī daj rún' a'mi 'ngo tsínj sinúnj. Nī hué ducuanj daj ga'ue ga'mi xacānj doj xi'tj. ¹⁸ Nī hua ga'ī ni tsínj a'mi sa' xi'í ni man'an ni sij. Ngaa nī hué daj ga'mi sa'áj rian án re' xi'tj nej. ¹⁹ Daj si ani ruhua á re' sīsī ni'í sa' á re'. Sanī a'nin' ruhua á re' sīsī ga'mi ni tsínj sinúnj rian án re'. ²⁰ Nī a'nin' ruhua á re' sīsī gui'yaj sun ni é re' rian ni tsínj daj ngaa xa ni sij si-san'anj ni é re'. Nī digya' yun'unj ni sij ni é re' nej. Nī nitaj si ní'yanj ni é re', ataj ni sij nej. Nī ra'ui ni sij rian án re' nej. ²¹ Nī nunj si huin na'á ga'mī nuguan' nan, sanī nun gahuin nucua'únj gui'yaj únj daj rún' gui'yaj ni tsínj daj.

Nī sīsī guisij ruhua ni sij ga'mi sa' ni sij xi'í ni man'an ni sij, nī hué daj ga'mi sa'áj xi'tj, (nünj si ga'mī daj rún' a'mi 'ngo tsínj sinúnj). ²² Hué ni sij huin ni tsínj hebreo, ataj ni sij ní'. Nī huēj huin tsínj hebreo nej. Nī hué ni sij huin ni tsínj israelita, ataj ni sij ní'. Nī huēj huin tsínj israelita nej. Nī hué ni sij huin da'nī si'nī Abraham, ataj ni sij ní'. Nī huēj huin nej. ²³ Nī 'yaj sun ni sij si-sun Cristo, ataj ni sij ní'. Huaj 'yaj sünj si-sun Cristo nga si 'yaj ni sij (nünj si a'mī nuguan' nan daj rún' a'mi 'ngo tsínj sinúnj). Nī huaj gui'yaj sünj si gui'yaj ni sij. Nī ducu duguayun ni tsínj nicaj sun man'anj. Nī huaj gunünj ducua'ga' si gunun ni sij. Nī nico' huaj ruhua gahu'j, sanī nun gahu'j mánj. ²⁴ Guisij un'un' yya huin si duguayun ni tsínj israelita icō xinun' gan'anj nne' man'anj. ²⁵ Nī hua'nij duguayun ni sij rutsj xirāj. Nī ango yún ga'ui' ni sij yej man'anj. Nī guisij hua'nij naga' rio daqui nnee nünj huā. ²⁶ Nī gachēj nin' ruhua. Nī hua sayun ngaa gachē chrej ngaa gara quin nnee. Nī man ni tsínj 'na' anéj chrej nej. Nī hua sayun guini'nj riqui ni xuman' nga riqui quij nej, nga rian nnee yan'anj nej. Nī hua sayun gui'yaj ni tsínj digya' yun'unj gataj ni sij sīsī hué sij huin jnánj né'.

²⁷ Nī ducu gui'yaj sünj. Nī guiran'anj sayun nej. Nī guisij ga'ī nun ga'ue gatō. Nī da'aj güi gachin xi'nā riqu'j. Nī nago'ōj nnee. Nī guisij ga'ī nun xāj. Nī guiran'anj sayun, gui'yaj nuhuij xi'í si nitaj si-gan'anj. ²⁸ Nī sayun nan ran'anj nga ango ni sayun. Daj si da go'ngo güi, nī nahuij ruhua'j ni'yā daran' ni ngüi nico' Yan'anj man go'ngo xuman'. ²⁹ Nī sīsī hua 'ngo tsínj a'nán', nī daj rún' ran' sij, nī hué daj ran' man'anj nej. Nī sīsī gui'yaj 'ngo tsínj daj gaquin', gui'yaj dugüi' sij, nī a'man ruhua'j ni'yā tsínj gui'yaj daj.

³⁰ Nī sīsī ga'mi sa'áj xi'tj, nī maan si ga'mi sa'áj xi'í si nitaj fuerza riānj. Yan'anj 'yaj sīsī ga'ue gui'yaj sünj. ³¹ Nī ni'í Yan'anj si a'mī nuguan' xanga'. Nī Yan'anj huin chrej Señor Jesucristo. Nī hua niān sīsī njagan' ga'mi sa' né' xi'í Yan'anj. ³² Ngaa gan'an xuman' Damasco, nī gobernado 'yaj sun rian rey Aretas, nī ga'nin' si' sun rian ni policía sīsī dugumi ni sij, nī guida'a ni sij man'anj. ³³ Sanī chracuij go'ngo ni tsínj man xuman' daj man'anj. Nī dinij ni sij xuguti nünj daj rian 'ngo yu'uj taj rian xingá yej ganica'j du'ua xuman' daj. Ngaa nī gananj rian gobernado daj.

¹ Nitaj si hua sa'aj sisj ga'mi sa' né' xi'í man'an né'. Sanj ga'mi xi'í ni rasun gurugüi' riänj. Nj ga'mi xi'í si digyan Señor riänj. ² Hué dan nj ni'Inj 'ngo tsinj xuman ruhua ni'yaj Cristo. Nj guisij xigan'anj yo', nj gahui tsinj daj gan'anj gan' sij xata', gui'yaj Yan'anj. Nj da hua'nij xata' gahui sij gan'anj sij. (Nj nun ni'Inj sisj gan'anj nneç cúj sij nga sij, asj maan nane nun niman sij gan'anj. Urin Yan'anj ni'i nánj.) Nj huéj huin tsinj daj. ³⁻⁴ (Nj xanga' urin Yan'anj ni'i sisj gan'anj nneç cü nga man'anj, asj maan nane nun nimanj gan'anj.) Sanj ni'Inj sisj gan'an rian hua sa' xata' rian gunünj ni nuguan' hua sa'. Nj na'uej ruhua Yan'anj sisj nata' a 'ngo ni ngüj daj hua ni nuguan' sa' daj.

⁵ Nj ga'ue ga'mi sa'aj xi'í si guiran'anj. Sanj sé xi'tj ga'mi sa'aj. Maan si ga'mi sa'aj xi'tj si nitaj fuerza riänj. Yan'anj 'yaj sisj ga'ue gui'yaj sünj. ⁶ Nj sisj huin ruhuaj ga'mi sa'aj xi'tj, nj sé 'ngo nuguan' ni'yun huin ga'mi manj. Daj si si-nuguan'anj huin nuguan' xanga'. Sanj sé daj gui'yā manj. Daj si hua guini'i ni ngüj daj hua si-sünj nga si-nuguan'anj. Nj nitaj si huin ruhuaj sisj gani ruhua ni ngüj sisj huaj huinj xi'í si-sünj nga ni nuguan' ga'mi rian ni sij manj. ⁷ Nj hua sa' nin' ruhua nuguan' digyan Yan'anj riänj.

Nгаа nj guida'a 'ngo xi'j man'anj sisj si gui'yaj nnej, gui'yaj Yan'anj. Nj daj rún' 'yaj 'ngo tanj ngaa atuj yun', nj hué daj ran'anj, gui'yaj xi'j daj. Nj xi'j daj ga'na' rian sichre sisj si ga'mi xacanj xi'tj manj. ⁸ Nj guisij hua'nij yya gachinj jni'yā rian Señor sisj xi'ne xi'j a'nanj daj. ⁹ Sanj gataj Señor gunünj:

Gui'yā sinduj rián re'.

Nгаа nj ga'ue gunucua' re' si achin rián re'.

Nj ngüj nitaj fuerza rian, nj gahuin nucua'j ni sij, gui'yaj si-fuerza man'anj. Daj gataj Señor gunünj.

Xi'í daj nj huin niā' ruhuaj ngaa nitaj fuerza riänj. Ngaa nj guini'i ni ngüj sisj si-fuerza Cristo 'yaj sisj hua fuerza riänj. ¹⁰ Xi'í si 'j ruhuaj ni'yā Cristo, nj huin niā' ruhuaj ngaa nitaj fuerza riänj. Daj si a'mi quij ni ngüj riänj nej. Nj achin ni rasun riänj. Nj chran' yun'unj ni ngüj yünj nej. Nj ran'anj sayun xi'í Cristo nej. Nj ngaa ani ruhuaj sisj nitaj fuerza riänj, nj hué hora daj gahuin nucua', 'yaj Yan'anj.

¹¹ A'mi da' rún' a'mi 'ngo tsinj sinünj. Sanj gui'yaj á re' sisj hué daj ga'mi. Daj si hua niān si ga'mi sa' ni é re' xi'í si 'yā. Nj nunj si nitaj si ni'yān, sanj uyan ni'yān nga tsinj huin achij a'mi si-nuguan' Yan'anj nico' ni é re'. Nj tsinj apóstol huin ni sij, ruhua á re'. Sanj maan si achij nneç ni sij. ¹² Nj gui'yā nuguan' nico rian ni é re'. Nj ganahuin ni ngüj a'nan', gui'yā nej. Nj gui'yā ango si sa' scanij ni é re'. Nj daran' ni nuguan' nan digyan sisj huinj 'ngo apóstol huin tsinj a'mi si-nuguan' Jesucristo rian ni ngüj. Nj nun ga'nin' ruhuaj nga sun gui'yaj sünj scanij a ni é re'. ¹³ Nj nun gatā gunun a ni é re' si hua nij ruhua á re' daj nga ango ni tsinj nico' Yan'anj. Nj nun garasünj rian án re'. Nj xi'í daj nj sisj ruhuaj, nj hua nij ruhua á re' daj nga ango ni tsinj nico' Yan'anj, ruhua á re'. Hué dan nj guinicaj á re' 'ngo niman nico nga si-nuguan'anj.

Pablo anuncia su tercera visita

¹⁴ Yyaj nj a hua chrünj guchi' ni'yā ruhua' yünj rian man án re'. Nj hué nan guisij hua'nij guchij rian man án re'. Nj nitaj si ruhuaj garasünj rian án re' manj. Nitaj si nano'oj rasun nicaj ni é re' manj. Sanj nano'oj ni

man'an án re'. Nj daj rún' da'nī huin a ni é re' riānj. Nj sé da'nij né' nano' san'anj guiri' né' mánj. Sanj hua niān si ñano' né' san'anj guiri' ni da'nij né'. ¹⁵ Nj hua niā' ruhuāj gutinj daran' si nicā xi'í niman án re'. Nj njganj hua ruhuāj guiyaj sūnj si-sun Yan'anj scanij a ni é re'. Nj nūnj si nūn' ruhua 'i ruhuāj ni'yā a ni é re', sanj doj 'i ruhua á re' ni'yaj á re' man'ānj. ¹⁶ Nj nun garasūnj rian án re' mánj. Sanj ataj go'ngo ni é re' sisj digya' yun'un ni é re' guida'a sun rian án re', ataj á re'. ¹⁷ Nj digya' yun'un ni é re' ngaa ga'nī ni tsínj guisj rian án re' ní'. Sé daj huin mánj. ¹⁸ Gachínj jni'yā rian tsínj gu'naj Tito sisj guisj ni'yaj sij rian man án re'. Nj ga'nī ango jnánj né' guisj nga sij. Nj digya' yun'unj Tito ni é re' nej nánj ní'. Sé daj huin mánj. Daj si uyan gani ruhua nūngūej únj Tito. Nj uyan guiyaj nūngūej únj sí'.

¹⁹ Nj ani ruhua á re' sisj xu'ui' únj rian án re' xi'í si ga'mi a ni é re' gaquin' rian únj ní'. Sé daj huin mánj. Daj si ni'i Yan'anj daj a'mi únj. Nj xi'í si nico' únj Cristo, nj ga'mi únj nuguan' nan rian án re' xi'í si 'i ruhua únj ni'yaj únj a ni é re'. Daj si huin ruhua únj sisj gūxuman sa' ruhua á re' guini'yaj á re' Yan'anj huin a ni é re' jnān nga xica'ui. ²⁰ Daj si nahuij ruhuāj sisj ngaa guisj rian man án re', nj sj nari'tj ni é re' daj rún' huin ruhuāj. Nj hué daj nga ni é re', nj sj nari' ni é re' man'ānj daj rún' huin ruhua á re' nej mánj. Daj si nahuij ruhuāj sisj unun' dugüi' ni é re'. Nj huin xicoj ruhua ni dugüi' a ni é re' nej. Nj a'man ruhua ni dugüi' ni é re'. Nj huin yan'anj ruhua á re' nej. Nj a'mi snan'anj ni é re' xi'í ni dugüi' ni é re'. Nj nuna ni é re' xi'í ni dugüi' ni é re'. Nj a'mi nne ni é re' nej. Nj hua sayun rian án re' xi'í si unun' ni dugüi' ni é re'. ²¹ Nj nahuij ruhuāj sisj ngaa guchi' ruhua' yūnj rian man ni é re', nj guiri'tj si-na'aj, guiyaj Yan'anj xi'í a ni é re'. Nj sisj ruhuaj, nj gacój xi'í ni é re' nga gaquin' guiyaj ga'j ni é re' asij ná. Daj si achin si ganani ruhua ni é re' xi'í si-gaquin' a ni é re'. Nj guiyaj quij go'ngo a ni é re'. Nj ga'mi go'ngo ni é re' nga squira' ni é re'. Nj hua ango ni gaquin' quij guiyaj go'ngo ni é re' nej.

13

¹ Hué nan guisj hua'nij huā rian man án re'. Da guisj ñata' huij huā'nij testigo, nj ga'ue guiyaj yya né' 'ngo gaquin'. ² Nj daj rún' gataj sinij ngaa guisj huij guchi' ni'yā rian man án re', nj hué daj gataj ruhua' yúnj rian án re' huin ín re' ni tsínj guiyaj ni gaquin' daj. Nj nitaj si nnēj nga á re', sanj ataj snan'an gunun daran' a ni é re' sisj ngaa guisj rian man ni é re', nj sj ga'mi xanj nga ni é re' mánj. ³ Daj si huin ruhua á re' xacaj á re' cuenta sisj riqui Cristo nuguan' a'mi rian án re'. Sj gani ruhua á re' sisj nitaj si nucuj Cristo scanij ni é re' mánj. Daj si nicaj Cristo fuerza scanij a ni é re'. ⁴ Xanga' nj yaco guiran' sij ngaa guinico' sij rian rugutsj. Sanj ganá'nij sij, nj nne nucuj sij yyaj, guiyaj si-fuerza Yan'anj. Nj daj rún' guiran' Cristo sayun, nj hué daj ran' únj xi'í si nicaj dugüi' únj nga sij. Sanj gahuin nucuj únj, guiyaj si-fuerza Yan'anj. Ngaa nj ga'ue guiyaj sun únj rian án re'.

⁵ Guini'yaj sa' ni é re' man'an án re' sisj hua yya xuman ruhua á re' ni'yaj á re' Cristo. Nj xacaj á re' cuenta sisj hué daj huin. Nun ni'i a ni é re' sisj nne Cristo niman án re' ní'. Asj huin ni é re' tsínj digya' yun'unj sisj xuman ruhua ni é re' a'. ⁶ Nj huin ruhuāj sisj xacaj á re' cuenta sisj nitaj si digya' yun'unj únj mánj. ⁷ Nj achínj jni'yaj únj rian Yan'anj sisj

sį gui'yaj á re' nį a 'ngo si xį'i mánj. Nį sé si achínj jni'yaj únj daj rian Yan'anj sįsį gą'mi są' ni ngüi xi'í únj. Sanį hué daj 'yaj únj sįsį gui'yaj są' nįganj ni é re'. Nį nitaj si gąhuin sįsį gani ruhua ni ngüi sįsį nitaj si ní'yanj si-nuguan' únj mánj. ⁸ Daj si sį ga'ue guįranj únj rian nuguan' xąnga'. Sanį huin ruhua únj sįsį gúnun ni ngüi urin nuguan' xąnga'. ⁹ Xi'í daj nį huin nią' ruhua únj ngaa nitaj nico fuerza nicaj únj sįsį hua ran ruhua man'an án re' nga si-chrej Yan'anj. Nį achínj jni'yaj únj rian Yan'anj sįsį gąhuin są' niman án re'. ¹⁰ Nį arúnj nuguan' nan rian yanj a'nī huaj rian án re' ngaa achin guisį rian man án re'. Ngaa nį ngaa guisį, nį sį gani ruhua á re' sįsį 'ngo tsinj huee huinj xi'í si nicaj súnj mánj. Nį riqui Señor sun daj riánj sįsį gąhuin ran ruhua á re' nga si-chrej Yan'anj. Nį sé güenda si gąn'anj ni'ya ni é re' huin mánj.

Saludos y doxología final

¹¹ Yyaj nį ruhua nahuij nuguan' a'mī rian án re' huin ín re' jnān nga xica'uī. Gąhuin nią' ruhua niman án re'. Nį dugu'nun' a ni é re' man'an án re' sįsį gachej ni é re' 'ngo chrej są'. Nį chračuij a ni é re' 'ngo nuguan' są' rian jnánj a ni é re' sįsį gąhuin nucuj sij guįnico' sij Yan'anj. Nį uyan gą niman daran' ni é re' nga dugüi' a ni é re'. Nį gą din'inj ruhua á re' nej. Ngaa nį gane Yan'anj nga á re'. Daj si Yan'anj 'yaj sįsį 'į ruhua né' ni'yaj né' ni dugüi' né'. Nį gąhuin din'inj ruhua né', gui'yaj Yan'anj nej. ¹² Nį garun du'ua go'ngo a ni é re' ni dugüi' ni é re' ngaa gui'yaj saludando a ni é re' ni dugüi' ni é re'. ¹³ Daran' ni jnánj né' xuman ruhua ni'yaj Yan'anj a'nįj 'ngo nuguan' rian án re'. ¹⁴ Nį huin ruhuāj sįsį gui'yaj Señor Jesucristo sinduj rian án re'. Nį hué daj gą 'į ruhua Yan'anj ni'ya á re' nej. Nį guįnicaj dugüi' nįganj Espiritu Santo nga ni é re', ruhuāj aj. Amén.

LA EPÍSTOLA DEL APÓSTOL SAN PABLO A LOS GÁLATAS

Salutación

¹ Huěj huin Pablo. Nj huñj 'ngo apóstol tsínj a'mi si-nuguan' Jesucristo rian ni ngüj. (Nj sé si ga'núj ni tsínj gan'anj ga'mi nuguan' daj rian ni ngüj mánj. Nj sé si garij sun ni sij man'anj mánj. Sanj man'an Jesucristo nga Yan'anj garij sun man'anj sísj gan'anj ga'mi nuguan' daj rian ni ngüj. Nj ganá'nij Jesucristo scanij ni níman, gui'yaj Yan'anj huin chrej né'.) ² Hué dan nj a'núj nuguan'an ni jnanj únj yanj carta nan rian án re' huin ín re' ni tsínj nico' Yan'anj mán estado Galacia. ³ Nj huin ruhua únj sísj gui'yaj Yan'anj huin chrej né' nga Señor Jesucristo sinduj rian án re'. Nj ga din'inj ruhua únj nej. ⁴ Nj naga'ui' Jesucristo man'an sij gahui' sij xi'í si-gaquin' né' sísj gahuin njni né' rian ni gaquin' quij man chruhua xungüj gaquin' nan. Daj si hué daj huin ruhua Yan'anj huin chrej né' sísj gahuin njni né'. ⁵ Njganj ga'mi sa' né' rian Yan'anj. Amén.

No hay otro evangelio

⁶ Garáj yan'anj ruhuáj sísj gahuin yoo ni é re' nga ango nuguan', sísj sé huin nuguan' xanga'. Ni'i ni é re' sísj gui'yaj Cristo sinduj xi'í ni é re'. Nj gaquinj Yan'anj sísj guínico' ni é re' man'an Yan'anj. ⁷ Sanj xanga' nj nitaj ango nuguan' gui'yaj sísj ganini ni ngüj mánj. Maan si huin ruhua go'ngo ni tsínj sísj naduna ni é re' xi'í si-nuguan' Cristo. Nj chran' yun'unj ni sij ni é re'. ⁸ Nj sísj ga'mi 'ngo tsínj ango nuguan' huin njni nga nuguan' sa' ga'mi sinj rian ni é re', nj ga ni'ya sij, gui'yaj Yan'anj. Nitaj si gahuin sísj huéj ga'mi ango nuguan' daj, asj 'ngo ángel 'na' xata'. Nj un tsínj naduna si-nuguan' Yan'anj, nj ga ni'ya sí'. ⁹ Nj hua gatā, nj hué daj gataj ruhua' yünj rian án re', sísj ga'mi 'ngo tsínj ango nuguan' huin njni nga nuguan' sa' nahuin ra'a ni é re', nj gan'anj sij rian yan'an gunun sij.

¹⁰ Huin ruhuáj sísj ga'mi sa' ni ngüj xi'íj, ruhua á re' ní'. Sé daj huin mánj. Maan si huin ruhuáj sísj ga'mi sa' Yan'anj xi'íj. Nj sísj huin ruhuáj sísj ga'mi sa' ni ngüj xi'íj, nj huin ruhuaj gata sísj nitaj si 'yaj sünj rian Cristo mánj.

El ministerio de Pablo

¹¹ Nj huin ruhuáj sísj xacaj á re' cuenta sísj si-nuguan' Yan'anj ga'mi rian ni ngüj, nj sé 'ngo si-nuguan' 'ngo ni tsínj huin, huin ni é re' jnān nga xica'uí. ¹² Nun digyán ni ngüj nuguan' daj riānj mánj. Nj nun gahuin chrünj rian nj a 'ngo ni ngüj mánj. Sanj urin Jesucristo gui'yaj sísj guini'inj si-nuguan' sij.

¹³ Nj hua gunun ni é re' daj gui'yā asij sini ngaa guinicōj si-nuguan' ni tsínj israelita. Nj njn' ruhua chran' yun'un ni tsínj nico' Jesús. Nj gahuin ruhuáj sísj guere' daran' ni sij. ¹⁴ Nj gui'yaj fuerzāj nga si-dycuanj ni tsínj israelita daj nga ango ni tsínj israelita uyan hua sij ngāj. Nj ducu dagahuñj si-nuguan' ni xi únj.

¹⁵ Sanj hua nacui Yan'anj man'anj ngaa achin ga'ngā. Nj gui'yaj Yan'anj sinduj riānj xi'í si gaquinj Yan'anj man'anj gui'yaj sünj si-sun Yan'anj.

¹⁶ Nj garan' ruhua Yan'anj sísj guini'inj da'ni, nj gan'anj ga'mi si-nuguan'

Yan'anj scanij ni ngüi 'na' anéj chrej. Sanj nun gan'anj ga'mi nga a 'ngo ni tsinj mánj. ¹⁷ Nj nun gan'an xuman' Jerusalén rian man ni apóstol ni tsinj gan'anj ga'mi sini si-nuguan' Yan'anj daj nga nuguan' ga'mi man'anj. Sanj 'ngo yun gan'an estado Arabia. Ngaa nj nanicaj ruhua' yünj xuman' Damasco.

¹⁸ Nj ngaa gachin hua'nij yo', nj gan'an xuman' Jerusalén sisi gujini'Inj Pedro. Nj ganēj xinun' güi nga sij. ¹⁹ Sanj nun gujini'Inj nj a 'ngo ni tsinj a'mi si-nuguan' Jesús. Urin Jacobo guini'Inj huin si' jnánj man'an Señor. ²⁰ Nj ni'i Yan'anj sisi nuguan' arünj huaj rian ni é re' huin nuguan' xanga'. Sé nuguan' nne huin mánj.

²¹ Hué dan nj gan'an ni xuman' ngaj estado Siria nga estado Cilicia nej. ²² Sanj nun gujini'i ni tsinj nico' Cristo mán estado Judea man'anj mánj. ²³ Maan si gunun ni sij cuento rian xi'ij. Nj gataj cuento daj: "Tsinj chran' yun'unj asij sini né', yyaj ni chéj sij a'mi sij si-nuguan' Yan'anj sisi guxuman ruhua né' gujini'yaj né' Yan'anj. Nj asij sini nj huin ruhua sij sisi guere' nuguan' daj." Daj gataj ni ngüi daj. ²⁴ Nj ga'mi sa' ni sij rian Yan'anj xi'ij.

2

¹ Nj ngaa gachin xigan'anj yo', nj gan'anj ruhua' yünj xuman' Jerusalén nga tsinj gu'naj Bernabé. Nj gan'anj tsinj gu'naj Tito nga únj nej. ² Nj gan'an si hué daj digyan' Yan'anj sisi gan'an xuman' Jerusalén. Nj nahuin yu' ni tsinj huin rian ngāj. Nj natāj rian ni sij daj hua si-nuguan' Yan'anj huin nuguan' a'mi rian án re' huin ni é re' ni ngüi 'na' anéj chrej. Nj hué daj gui'ya si na'uej ruhuaj si guere' nuguan' ga'mi rian ni ngüi nga nuguan' a'mi acuan' nej.

³ Nj guinicaj dugüi' Tito ngāj huin sij tsinj griego. Sanj nun gu'yaj fuerza ni sij sisi guta' da'nga' nnee cúj Tito. ⁴ Nj hua go'ngo ni tsinj digya' yun'unj, nitaj si huin xanga' ni sij jnánj né'. Nj guixi'ij huí ni sij scanij né' sisi gujini'i ni sij daj gahuin ní'nij né' rian si-ducuanj ni sij, gui'yaj Cristo. Daj si huin ruhua ni sij sisi dagahuin ruhua' yün né' si-ducuanj Moisés. ⁵ Sanj nj a 'ngo xico' nun duna únj si dagahuin únj si-nuguan' ni sij. Daj si huin ruhua únj sisi 'ueé gunaj nün' si-nuguan' Yan'anj nuguan' xanga' rian án re'. ⁶ Nj man go'ngo ni tsinj huin achij, ataj ni ngüi. (Sanj güendāj nj nitaj si ní'yanj un tsinj gahuin ni sij ni güi gachin. Daj si uyan hua daran' ni ngüi rian Yan'anj.) Nj güendāj nj nun ga'mi ni tsinj huin achij daj nj a 'ngo nuguan' naça riánj mánj.

⁷ Sanj nani'i ni tsinj huin achij daj sisi garun sun Yan'anj gan'anj ga'mi si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi 'na' anéj chrej. Nj hué daj garij sun Yan'anj Pedro gan'anj sij ga'mi sij nuguan' sa' rian ni ngüi israelita. ⁸ (Nj hué Yan'anj ga'nj Pedro gan'anj sij ga'mi sij nuguan' sa' scanij ni ngüi israelita. Nj daj rún' ga'nj Yan'anj Pedro rian ni tsinj daj, nj da'nga' daj ga'nj Yan'anj gan'anj ga'mi nuguan' sa' rian ni ngüi 'na' anéj chrej.) ⁹ Ngaa nj nani'i tsinj gu'naj Jacobo nga Pedro nej, Juan nej, sisi gui'yaj Yan'anj sinduj riánj nga sun nan. Nj huā'nij tsinj daj huin achij scanij ni tsinj nico' Yan'anj xuman' Jerusalén. Sanj gahuin yya ruhua ni sij sisi huin nungüej únj Bernabé dugüi' ni sij. Nj ga'uej ruhua ni sij sisi gan'anj ga'mi nungüej únj nuguan' sa' rian ni ngüi 'na' anéj chrej. Nj hué daj gan'anj ga'mi ni sij nuguan' sa' rian ni ngüi israelita. ¹⁰ Maan si gachinj ni sij sisi

gananun ruhua nungüej únj guñi'yaj únj ni ngüi niqui. Sanj hua cuidado únj güenda chracuij únj ni ngüi daj.

Pablo reprende a Pedro en Antioquía

¹¹ Sanj ngaa guisij Pedro xuman' Antioquía, nj ga'mi huēj rian sij. Daj si nun hua sa' si gui'yaj sij. ¹² Daj si hua sini xa sij nga ni tsínj 'na' anéj chrej. Sanj ngaa guisij go'ngo ni tsínj 'na' rian Jacobo, nj guxun anéj sij man'an sij. Nj dunáj sij si xa sij nga ni tsínj daj. Daj si guxu'ui' sij ni'yaj sij ni tsínj 'yaj fuerza si guta' ni sí' da'nga' nnee cú'. ¹³ Nj hué daj guxun anéj angó ni tsínj israelita nej. Nj uyan gui'yaj Bernabé, si na'uej ruhua sí' guñicaj dugüi' si' nga ni tsínj 'na' anéj chrej daj.

¹⁴ Nj ngaa xacaj cuentāj sisj nitaj si 'yaj sa' ni sij daj rún' digyán si-nuguan' Yan'anj rian né', nj gatā gunun Pedro rian daran' ni tsínj man nahuin yu' yu'uj daj: "Hué re' huin tsínj israelita. Sanj acáj re' si-duçuanj ni tsínj 'na' anéj chrej. Nj nitaj si 'yáj re' daj rún' 'yaj ni tsínj israelita ga mánj. Hué dan nj un sin nj 'yáj re' fuerza sisj xacaj ni tsínj 'na' anéj chrej si-duçuanj ni tsínj israelita únj." Daj gatā gunun Pedro. ¹⁵ Nj asij ga'nga né', nj huin né' tsínj israelita. Nj sé tsínj 'yaj gaquin' 'na' anéj chrej huin né' mánj. ¹⁶ Nj ni'i né' sisj nitaj si gahuin sa' né' rian Yan'anj xi'í si dagahuin né' si a'nin' si-ley Moisés sun rian né'. Sanj gahuin sa' né' rian Yan'anj urin si xuman ruhua né' ni'yaj né' Jesucristo. Nj hué daj guxuman ruhua né' ni'yaj né' Jesucristo sisj gahuin sa' né' rian Yan'anj. Nj gahuin sa' né' xi'í si xuman ruhua né'. Sanj sj gahuin sa' né' xi'í si dagahuin né' si a'nin' si-ley Moisés sun rian né' mánj. Daj si a 'ngo né' sj gahuin sa' né' rian Yan'anj, gui'yaj si-ley Moisés mánj. ¹⁷ Ngaa nj sisj huin ruhua né' gahuin sa' né' rian Yan'anj, gui'yaj Cristo, nj xacaj né' cuenta sisj da'ui né' gaquin', ngaa nj huin ruhuaj gata sisj Cristo gui'yaj sisj da'ui né' gaquin' ní'. Sé daj huin mánj.

¹⁸ Nj sisj guere' 'ngo nuguan' gui'yā, nj nanicaj ruhua' yún nagui'yā, nj huin ruhuaj gata sisj man'anj nicaj gaquin' xi'í nuguan' daj. ¹⁹ Asij ná nj guinicōj si-ley Moisés. Sanj guere' ruhuaj, gui'yaj ley daj. Nj yyaj nj ga'ue guñicaj dugüi'tj nga Yan'anj. ²⁰ Nj guinico' nuguan'anj nga Cristo rian rugutsj. Xi'í daj nj sēj huin tsínj nne acuan'. Sanj Cristo huin si nne nimánj. Nj chrej achē acuan', nj hué daj 'yā xi'í si xuman ruhuaj ni'yā Jesucristo. Nj xi'í si ga 'j ruhua Cristo ni'yaj sij man'anj, nj gahui' sij rian rugutsj xi'tj. ²¹ Na'uej ruhuaj danicā sinduj gui'yaj Yan'anj riānj mánj. Daj si sisj ga'ue gahuin sa' né' rian Yan'anj, gui'yaj si-ley Moisés, nj huin ruhuaj gata sisj gahui' yun Cristo rian xi'í né'.

3

El Espíritu se recibe por la fe

¹ Tsínj ni'yun huin ni é re' tsínj man estado Galacia. Nj un tsínj digya' yun'unj, nj na'ue dagahuin ni é re' nuguan' xanga' únj. Ngaa ga'mi únj si-nuguan' Yan'anj, nj digyán yya únj rian ni é re' daj guinico' Jesucristo rian rugutsj gahui' sij xi'í ni é re'. ² Huin ruhuaj sisj danicaj ni é re' nuguan' nachínj snan'an. Ga'na' Espíritu Santo rian án re' gui'yaj sisj dagahuin ni é re' si-ley Moisés ní'. Asj ga'na' Espíritu Santo rian án re' xi'í si guxuman ruhua ni é re' ni'yaj á re' nuguan' gunun ni é re' sa'. ³ Gaxi'i ni é re' gachéj ni é re' si-chej Yan'anj, gui'yaj Espíritu Santo. Sanj yyaj nj ani ruhua ni

é re' sisi gache ni é re' nga si-fuerza man'an ni é re'. ⁴ Guiran' yun ni é re' ni sayun da ni'. Sé si guiran' yun a ni é re' mánj. ⁵ Nj riqui Yan'anj Espiritu Santo gane nga ni é re'. Nj gui'yaj Yan'anj si sa' scanij ni é re' nej. Sanj sé daj gui'yaj Yan'anj xi'í si dagahuin ni é re' rian si-ley Moisés mánj. Maan si hué daj gui'yaj Yan'anj xi'í si xuman ruhua ni é re' nga nuguan' sa' gunun ni é re'.

El pacto de Dios con Abraham

⁶ Nj asij ná guxuman ruhua tsínj gu'naj Abraham ni'yaj sij Yan'anj. Xi'í daj gataj Yan'anj sisi gahuin sa' sij rian Yan'anj. ⁷ Xi'í daj nj gu'ni'i ni é re' sisi daran' ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Yan'anj, nj huin ni sij da'ni si'ni Abraham.

⁸ Nj asij ná nj gataj si-nuguan' Yan'anj sisi gahuin sa' ni ngüi 'na' anéj chrej rian Yan'anj xi'í si guxuman ruhua ni sij gu'ni'yaj ni sij Yan'anj. Nj xi'í daj gataj Yan'anj 'ngö nuguan' sa' gunun Abraham: "Xi'í man'án re', nj gui'yá sinduj rian daran' ni ngüi man chruhua xungüi." Daj gataj Yan'anj gunun Abraham.

⁹ Hué dan nj ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Yan'anj, nj gui'yaj nuguan'an Yan'anj sinduj rian ni sij nga Abraham, si hué daj guxuman ruhua Abraham ni'yaj sij Yan'anj nej.

¹⁰ Nj daran' ni tsínj ani ruhua sisi tsínj sa' huin ni sij xi'í si dagahuin ni sij si-ley Moisés, nj ga ni'ya ni sij. Daj si gataj si-nuguan' Yan'anj: "Ga ni'ya daran' ni tsínj nun dagahuin sa' daran' si hua nica rian libro huin si-ley Yan'anj." Daj gataj si-nuguan' Yan'anj. ¹¹ Hué dan nj hua nica yya sisi nj a 'ngö né si gahuin sa' né rian Yan'anj xi'í si dagahuin né' si ataj ley daj mánj. Daj si gataj si-nuguan' Yan'anj: "Tsínj gahuin sa' rian Yan'anj, nj gane niganj sij xi'í si xuman ruhua sij ni'yaj sij Yan'anj." Daj gataj Yan'anj. ¹² Sé si-ley Moisés 'yaj sisi guxuman ruhua né' ni'yaj né' Yan'anj mánj. Maan si gataj ley daj: "Tsínj dagahuin ley daj, nj gane niganj sij." Daj gataj ley daj.

¹³ Rún' huaj sisi ga ni'ya né' xi'í si na'ue dagahuin sa' né' si ataj ley daj. Sanj naru'ue Cristo rian si-gaquin' né'. Nj rún' huaj sisi hué Cristo ga ni'ya xi'í né'. (Daj si gataj si-nuguan' Yan'anj: "Ga ni'ya daran' ni tsínj gahui' gu'nico' rian chrun." Daj gataj si-nuguan' Yan'anj.) ¹⁴ Nj hué daj guiran' Jesús sisi gahuin daj rún' gataj yya Yan'anj gunun Abraham asij ná. Ngaa nj xi'í Cristo Jesús, nj ga'ue gane Espiritu Santo niman ni ngüi 'na' anéj chrej. Nj xi'í si xuman ruhua né' ni'yaj né' Yan'anj, nj ga'ue gane Espiritu Santo niman daran' né'.

¹⁵ Gui'yó' cuenta daj 'yaj né' mán né' rian xungüi nan huin in re' jnān nga xica'ui. Sisi nagui'yaj 'ngö tsínj daj yanj, nj ga'ui' sij si-firma sij, nj, nj a 'ngö ni ngüi si ga'ue ñire' si garun sij mánj. ¹⁶ Nj hué ducúanj daj huin sisi gui'yaj yya Yan'anj nga Abraham nga da'ni si'ni sij. Nj sé si a'mi si-nuguan' Yan'anj xi'í daran' ni da'ni si'ni Abraham mánj. Sanj a'mi si-nuguan' Yan'anj xi'í urin da'nj sij huin Cristo.

¹⁷ Nuguan' a'mi huin nan: Gui'yaj yya Yan'anj 'ngö nuguan' nga Abraham xi'í Cristo. Nj ngaa gachin gan'anj ciento táj icö chi' yo', nj ga'ui' Yan'anj ley rian Moisés. Sanj si ga'ue ñire' ley daj si gui'yaj yya Yan'anj nga Abraham mánj. ¹⁸ Nj sisi ana'uij né' sisi gui'yaj sa' Yan'anj nga né' xi'í si-ley Moisés, nj huin ruhuaj gata sisi nitaj si ana'uij né' nga nuguan' sa'

gui'yaj yya Yan'anj nga Abraham. Sanj hua yya ana'uij né' sisi guj'yaj sa' Yan'anj nga né' xi'í si gui'yaj yya Yan'anj nga Abraham asij ná.

El propósito de la ley

¹⁹ Ngaa n̄j un sin ní'yanj si-ley Moisés, ruhua á re' únj. Hué si ga'na' ley daj sisi xacaj ni ngüi cuenta daj hua si-gaquin' ni sij. N̄j gui'yaj Yan'anj sisi guñicaj sun ley daj da ga'na' da'n̄j si'n̄j Abraham huin Cristo. N̄j hué sij huin tsínj xi'í gui'yaj yya Yan'anj nga Abraham. N̄j ga'ui' Yan'anj ley daj xi'í ni ángel. N̄j digyán ni ángel ley daj rian Moisés. Ngaa n̄j digyán Moisés daj hua ley daj rian ni ngüi. ²⁰ Sanj güenda nuguan' sa' gui'yaj yya Yan'anj nga Abraham, n̄j nitaj si achin 'ngö tsínj ga'mi xi'í Yan'anj mánj. Daj si urin Yan'anj huin. N̄j ga'mi urin Yan'anj rian Abraham.

²¹ N̄j nuguan' nan huin ruhuaj gata sisj unun' si-ley Moisés nga nuguan' gui'yaj yya Yan'anj nga Abraham ní'. Sé daj huin mánj. N̄j sisi ley daj ga'ue guj'yaj sisi gane niganj né', ngaa n̄j ga'ue gahuin sa' né' rian Yan'anj xi'í si dagahuin né' si ataj ley daj. ²² Sanj ataj si-nuguan' Yan'anj sisi da'ui daran' ni ngüi gaquin'. Ngaa n̄j ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Jesucristo, n̄j ga'ue ganahuin ra'a ni sij nuguan' sa' gui'yaj yya Yan'anj nga Abraham.

²³ N̄j ngaa achin guxuman ruhua né' ni'yaj né' Jesucristo, n̄j daj rún' anumi 'ngö nne' yun', n̄j hué daj gui'yaj si-ley Moisés. N̄j hué daj gui'yaj ley daj da güi digyán Yan'anj sisi guxuman ruhua né' ni'yaj né' Cristo. ²⁴ N̄j dugumi ley daj rian né' da güi ga'na' Cristo. Ngaa n̄j ngaa guxuman ruhua né' ni'yaj né' Jesucristo, n̄j gahuin sa' né' rian Yan'anj. ²⁵ N̄j xi'í si guxuman ruhua né' ni'yaj né' Jesucristo, n̄j nitaj si dugumi ley daj né' ga mánj.

²⁶ N̄j xi'í si xuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Cristo Jesús, n̄j daran' ni é re' huin da'n̄j Yan'anj. ²⁷ N̄j xi'í si gata' nnee ni é re' nga si-xugüi Cristo, n̄j nne Cristo chruhua niman án re'. N̄j daj rún' 'yaj 'ngö tsínj ngaa gananan sij 'ngö atsij naca, n̄j hué daj ganahuin naca ni é re', gui'yaj Cristo. ²⁸ Ngaa n̄j uyan huin ni tsínj israelita nga ni tsínj griego nej. N̄j uyan huin tsínj 'yaj sun yun rian xuru'ue nga tsínj hua ní'nij rian nej. N̄j uyan huin tsínj nga yun'unj xana nej. Daj si ngaa n̄cay dugüi' ni é re' nga Cristo, n̄j urin ni é re' huin. ²⁹ N̄j sisi nicaj dugüi' ni é re' nga Cristo, ngaa n̄j huin ni é re' da'n̄j si'n̄j Abraham. N̄j nahuin ra'a ni é re' nuguan' sa' daj rún' gataj yya Yan'anj rian Abraham.

4

¹ N̄j huin ruhuaj gata sisj ngaa hua lij da'n̄j 'ngö tsínj daj, n̄j si'yaj chrej sij huin si'yaj sij. Sanj xi'í si hua lij sij, n̄j uyan huin sij nga ni tsínj 'yaj sun yun rian chrej sij. N̄j si ga'ue n̄cay sij si'yaj chrej sij mánj. ² Hua ni ngüi dugumi tsin' daj. N̄j dugumi ni sí' si'yaj sij. N̄j hué daj 'yaj ni sí' nga sij da guisij güi gataj chrej sij sisi nahuin ra'a sij si'yaj chrej sij. ³ N̄j hué daj ran' né' nej. Ngaa ga lij né', n̄j dagahuin né' si-nuguan' ni yan'anj huin achij chruhua xungüi nan.

⁴ Sanj ngaa guisij güi huin ruhua Yan'anj xanga' riqui si sa' rian né', n̄j ga'n̄j Yan'anj xanga' da'n̄j ga'na' chruhua xungüi nan. N̄j ga'nga sí', gui'yaj 'ngö yun'unj xana. N̄j dagahuin ni dugüi' sí' si-ley Moisés ngaa gane sí' chruhua xungüi nan. ⁵ N̄j ga'na' sí' sisi gahuin ní'nij né' rian ley daj, gui'yaj sí'. N̄j huin ruhua Yan'anj sisi gahuin né' da'n̄j Yan'anj, gui'yaj sí'. ⁶ N̄j xi'í si huin a ni é re' da'n̄j Yan'anj, n̄j ga'n̄j Yan'anj Si-Espíritu

da'ni ga'na' gane chruhua niman né'. Nj ga'ue gataj né' gunun Yan'anj: "Chrej ni únj huín so', ataj né', aguáj né'", 'yaj Si-Espíritu da'nj Yan'anj. 7 Hué dan nj sé tsínj 'yaj sun yun rian 'ngo xuru'ue huin a ni é re' ga mánj. Sanj nahuin a ni é re' da'nj Yan'anj. Nj xi'í si huin a ni é re' da'nj Yan'anj, nj huin ruhua Yan'anj sisi nahuin ra'a á re' daran' nuguan' sa', guj'yaj Cristo.

Exhortación contra el volver a la esclavitud

8 Asij sini nj nun guñi'ni ni é re' Yan'anj xanga' mánj. Nj dagahuin ni é re' rian ango ni yan'anj sisi sé yan'anj xanga' huin mánj. 9 Sanj yyaj nj ni'ni ni é re' Yan'anj xanga'. Asj sa' huin gatā sisi ni'ni Yan'anj ni é re'. Hué dan nj daj ga'ue nanicaj ruhua' yún ni é re' nanico' ni é re' ni yan'anj niqui nitaj fuerza nicaj sisi guj'yaj sun yun ni é re' rian ni yan'anj da únj. 10 Gue ni é re' ga'j güi. Nj hua yahuj gue ni é re', ataj á re' nej. Nj hua yo' gue é re', ataj á re' nej. 11 Nani ruhuāj sisi guj'yaj sun yünj si-sun Yan'anj scanij ni é re'.

12 Achínj jni'yā rian án re' sisi gahuin ni é re' daj rún' huñj huin ni é re' jnān nga xica'uī. Daj si gahuñj daj rún' huin ni é re'. Nitaj nunj guiran'anj, guj'yaj ni é re' mánj. 13 Hua ni'ni ni é re' sisi asij sini ga'mī si-nuguan' Yan'anj rian ni é re' xi'í 'ngo xi'j guida'a yünj. 14 Hué xi'j guj'yaj ga'nānj daj gahuin 'ngo sayun guiran'anj. Sanj nun gahuin ruhua ni é re', nj nun danicaj ni é re' man'anj xi'í xi'j guiran'anj da mánj. Nj nahuin ra'a sa' ni é re' man'anj daj rún' gahuñj 'ngo si-ángel Yan'anj, asj gahuñj daj rún' gahuin man'an Jesucristo, ruhua á re'. 15 Nj un sin huin nj nitaj si niā' ruhua ni é re' ngāj, daj rún' gahuin niā' ruhua ni é re' asij sini únj. Daj si atā gunun ni é re' sisi ga'uej ruhua á re' guñi ni é re' rundij rian án re' riqui ni é re' riānj. 16 Yyaj nj gahuñj 'ngo tsínj unun' nga ni é re' urin si ga'mī nuguan' xanga' rian án re', ruhua á re' ní'.

17 Nj ni tsínj digyán rian án re' daj, nj xicoj ruhua ni sij ni'yaj ni sij ni é re'. Sanj sé si huin sa' ruhua ni sij mánj. Daj si huin ruhua ni sij sisi gahuin njni ni é re' rian únj. Ngaa nj guñico' ni é re' ni sij, ruhua ni sij. 18 Sisi huin sa' ruhua ni sij xi'í ni é re', ngaa nj dugu'naj huin sisi xicoj ruhua ni sij ni'yaj ni sij ni é re'. Nj hua niān sisi niānj guj'yaj ni sij daj. Nj sé urin ngaa nněj scanij ni é re' mánj. 19 Rún' huin da'nī lij huin ni é re' riānj. Nj daj rún' chran' 'ngo yun'unj xana sayun ngaa achin ga'nga da'nj unj, nj hué daj ran'anj xi'í ni é re'. Nj ga guiran'anj sayun xi'í ni é re' da guñicaj dugüi' sa' ni é re' nga Cristo. 20 Nj huin ruhuāj sisi guñman né' acuan' sisi ga'ue nadunāj nuguan' a'mī nga ni é re'. Daj si nun xugüi ruhuāj si guj'yā nga ni é re' mánj.

Alegoría de Sara y Agar

21 Huin ruhuāj sisi gataj yya á re' 'ngo nuguan' gunñj: Nj huin ruhua á re' dagahuin a ni é re' si gataj si-ley Moisés, sanj gunun ni é re' si ataj ley da ní'. 22 Nj gataj ley daj sisi hua huj da'nj sno'o tsínj gu'naj Abraham. Nj ga'nga 'ngo da'nj sij nga 'ngo yun'unj xana 'yaj sun yun ducúá sij. Nj ga'nga ango da'nj sij nga man'an nicā sij. 23 Nj daj rún' a'nga ango ni lij, nj hué daj ga'nga da'nj yun'unj xana 'yaj sun yun daj. Sanj ango da'nj sij ga'nga nga man'an nicā sij huin tsínj xi'í guj'yaj yya Yan'anj nga Abraham ngaa achin ga'nga lij daj.

²⁴ Guj'yó' cuenta sisiɗ daj rún' huin nungüej yun'unj xana daj, ni hué daj huin hujj nuguan' gui'yaj yya Yan'anj nga ni ngüi. Ni 'ngo nuguan' daj huin 'ngo nuguan' gui'yaj yya Yan'anj nga Moisés chra quij gu'naj Sinaí. Ni daj rún' gui'yaj sun yun yun'unj gu'naj Agar ducuá Abraham, ni hué daj huin nuguan' daj. Ni ni tsinj dagahuin rian si-ley Moisés, ni nun gahuin ní'nij ni sij rian ley daj. Daj si a'nin' ley daj sun rian ni sij. Ni yun'unj xana daj gu'naj Agar. ²⁵ Ni daj rún' huin Agar, ni hué daj huin quij gu'naj Sinaí niquin' estado Arabia. Ni hua guɛ acaj ni tsinj mán xuman' Jerusalén cuenta nuguan' gui'yaj yya Yan'anj chra quij gu'naj Sinaí huin si-ley Moisés. Ni nun gahuin ní'nij ni sij rian ley da mánj. ²⁶ Sanj hua ní'nij né' nne né' angó xuman' Jerusalén huin 'ngo xuman' ngaj da xata'. Ni daj rún' nico' né' nni né' chruhua xungüi nan, ni da'nga' daj nico' né' xuman' daj.

²⁷ Daj si gataj si-nuguan' Yan'anj:

Gahuin niá' ruhua re' huín re' 'ngo yun'unj xana yatin nitaj da'nj re' ga'nga.

Njn' ruhua gahuin niá' ruhua re' sisi huín re' 'ngo yun'unj xana nun ni'i sayun ran' ni ngüi xana a'nga da'nj.

Daj si gahuin nico da'nj yun'unj xana nne urin daj nga da'nj yun'unj xana hua niça.

Daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

²⁸ Ni daj rún' huin tsinj gu'naj Isaac huin né' huin ni é re' jnán nga xica'uí. Hué né' huin ni tsinj xi'i gui'yaj yya Yan'anj 'ngo nuguan' nga chrej Isaac. ²⁹ Sanj chran' yun'unj da'nj yun'unj xana gui'yaj sun yun daj man'an Isaac. Ni hué daj chran' yun'unj ni tsinj nico' si-ley Moisés né' huin né' ni tsinj gahuin sa', gui'yaj Espiritu Santo man acuan'.

³⁰ Sanj gataj si-nuguan' Yan'anj: "Gujri re' xe' nungüej da'ni xana 'yaj sun yun daj. Daj si sɗ ga'ue nahuin ra'a da'nj yun'unj xana daj ni rasun nga da'nj nungüej niça Abraham." Daj gataj si-nuguan' Yan'anj. ³¹ Xi'i daj ni sé da'nj yun'unj xana gui'yaj sun yun daj huin né' huin ni é re' jnán nga xica'uí. Daj si nitaj si a'nin' si-ley Moisés sun rian né'. Sanj huin né' daj rún' huin da'nj nungüej niça Abraham.

5

Estad firmes en la libertad

¹ Ni gui'yaj Cristo sisiɗ gahuin ní'nij rian né'. Ngaa ni ga niça ruhua ni é re' xi'i si gahuin ní'nij ni é re'. Ni sɗ nanicaj ruhua' yún ni é re' sisi dagahuin ni é re' rian angó nuguan' a'nin' sun rian ni é re' mánj.

² Ni ganani chraquij ni é re' si ataj snan'an gunun ni é re', huinj Pablo. Ni sisi guta' ni sij da'nga' nnee cúj ni é re', ni huin ruhuaj gata sisi nitaj si ní'yanj si gui'yaj Cristo xi'i ni é re' mánj. ³ Ni ataj snan'an ruhua' yünj rian án re' sisi daran' ni tsinj a'uej ruhua sisi guta' ni sij da'nga' nnee cúj ni sij, ni hua nián sisi dagahuin ni sij daran' si a'nin' si-ley Moisés rian ni sij. ⁴ Ni sisi ani ruhua ni é re' sisi gahuin sa' á re' rian Yan'anj xi'i si dagahuin ni é re' ley daj, ngaa ni gahuin ni ni é re' rian Cristo. Ni gahuin ni ni é re' rian sinduj gui'yaj Yan'anj nga né'. ⁵ Sanj Espiritu Santo 'yaj sisi ana'uij né' sisi gahuin sa' né' rian Yan'anj xi'i si xuman ruhua né' ni'yaj né' Jesucristo. ⁶ Ni sisi nicaj dugüi' né' nga Cristo Jesús, ni nitaj si

'ya sisi guítaj, así sɨ guítaj da'nga' nneɛ cúj né' mánj. Sanɨ ní'yanj yya sisi guxuman ró' ni'í' Cristo Jesús. Xi'í daj nɨ gahuin 'i ró' guini'í' ni dugüü'.

⁷ Hua sa' gachéj sini ni é re' si-chrej Yan'anj. Ngaa nɨ un tsínj gui'yaj, nɨ duna ni é re' sisi nun dagahuin ni é re' nuguan' xanga' únj. ⁸ Nɨ Yan'anj gaquínj ni é re' sisi guñicaj dugüü' ni é re' nga Yan'anj. Nɨ sé Yan'anj gui'yaj sisi duna á re' nuguan' xanga' daj. ⁹ Ataj né' sisi doj xínj levadura 'yaj, nɨ ayu daran' ni quínj. Nɨ daj ró' 'yaj levadura daj, nɨ hué daj 'yaj nuguan' yya unun ni é re'. Sisi gunun né' doj nuguan' yya, nɨ ga'ue guere' daran' ni nuguan' sa' nun chruhua niman né'.

¹⁰ Nɨ hua xitínj ruhuáj rian Señor sisi uyan ga ruhua á re' ngáj. Sanɨ Yan'anj gui'yaj castigo tsínj chran' yun'unj ni é re'. Nitaj si gui'ya un tsínj gahuin mánj.

¹¹ Nɨ sisi hua gue a'mi sisi guta' ni sij da'nga' ni ngüi, nɨ sɨ chran' yun'unj ni tsínj israelita man'anj huin ni é re' jnân nga xica'uí. Sanɨ a'mi rian ni ngüi sisi gahui' Jesús xi'í si-gaquin' né'. Xi'í daj nɨ unun' ni sij nga man'anj.

¹² Sanɨ xi'í ni tsínj chran' yun'unj ni é re' daj, nɨ huin ruhuáj sisi uyun ga'nin' ni sij man'an ni sij.

¹³ Nɨ ngaa gaquínj Yan'anj ni é re', nɨ gahuin ní'nij rian ni é re' huin ín re' jnân nga xica'uí. Sanɨ nitaj si huin ruhuaj gata sisi ga'ue xacaj ni é re' daran' chrej huin chrej huin ruhua nneɛ cúj ni é re' xacaj a'. Sa' huin sisi gahuin 'i ruhua á re' nɨ'yaj á re' dugüü' ni é re'. Nɨ gui'yaj sun ni é re' xi'í dugüü' ni é re'. ¹⁴ Daj si daran' si-lej Yan'anj huin urin nuguan'. Nɨ nuguan' nan huin: "Gahuin 'i ruhua né' guini'yaj né' ni dugüü' né' daj rún' 'i ruhua né' ni'yaj né' ni man'an né'". Nɨ sisi hué daj gui'yaj né', nɨ dagahuin né' daran' nuguan' a'nin' Yan'anj sun rian né'. Daj gataj si-lej Yan'anj. ¹⁵ Ga cuidado ni é re' sisi sɨ gunun' ni dugüü' ni é re' mánj. Nɨ si ga'mi ni é re' ni nuguan' quij xi'í ni dugüü' ni é re' mánj. Nɨ sisi hué daj gui'yaj ni é re', nɨ guere' ni dugüü' ni é re'.

Las obras de la carne y el fruto del Espíritu

¹⁶ Hué dan nɨ ataj snan'an gunun ni é re' sisi xacaj ni é re' si-chrej Espíritu Santo. Ngaa nɨ sɨ gui'yaj ni é re' daj rún' huin ruhua nneɛ cúj ni é re' mánj. ¹⁷ Daj si unun' si huin ruhua nneɛ cúj né' nga si huin ruhua Espíritu Santo. Nɨ unun' Espíritu Santo nga si huin ruhua nneɛ cúj né'. Nɨ nɨni huin ruhua go'ngo nungüe. Xi'í daj nɨ na'ue gui'yaj ni é re' daj rún' huin ruhua ni é re' gui'yaj á re' mánj. ¹⁸ Sanɨ sisi ga'uej ruhua á re' dígyán Espíritu Santo chrej gan'anj ni é re', nɨ nitaj si a'nin' si-lej Moisés sun rian ni é re' mánj.

¹⁹ Sé si 'i guini'í ni é re' daj 'yaj ni tsínj 'yaj si huin ruhua nneɛ cúj ni sij. Nɨ a'mi ni sij nga squira' ni sij. Nɨ 'yaj ni sij ni rasun quij hua nej. Nɨ 'yaj ni sij si na'aj nej. ²⁰ Nɨ nico' ni sij ango yan'anj 'yaj ra'a ni sij. Nɨ 'yaj stu'uj ni sij nej. Nɨ nun huin xan' ruhua ni sij nga ni dugüü' ni sij. Nɨ unun' ni sij nga dugüü' ni sij. Nɨ xicoj ruhua ni sij nga dugüü' ni sij. Nɨ yoq nan'an ruhua ni sij. Nɨ huin ruhua ni sij sisi gahuin achij man'an ni sij. Nɨ 'yaj ni sij sisi huin nɨni go'ngo ni sij. Nɨ 'yaj nɨni ni sij 'ngo xi'nin' man'an ni sij. ²¹ Nɨ huin ruhua ni sij nɨ'yaj ni sij si'yaj dugüü' ni sij. Nɨ dagahui' ni sij niman nej. Nɨ hua xini ni sij. Nɨ xa nasa' ni sij. Nɨ 'yaj ni sij ango rasun quij daj rún' huin ruhua nneɛ cúj ni sij. Nɨ asij sini, nɨ hua gataj chrúnj rian án re', nɨ hué daj gataj ruhua' yúnj sisi daran' ni tsínj 'yaj ni gaquin' nan, nɨ sɨ gane ni sij rian nicaj sun Yan'anj mánj.

²² Sanj 'yaj Espíritu Santo sísj gahuin 'i ró' guñi'í' ni dugüí'. Nj gahuin niá' ró'. Nj gahuin din'inj ruhua né'. Nj ga'nin' ruhua né' nga ni dugüí' né'. Nj ga'mi sa' né' nej. Nj guj'yaj né' sinduj nga ni dugüí' né'. Nj guxuman ruhua né' nej. ²³ Nj gahuin nj né' nej. Nj guñicaj sun né' rian man'an né'. Nj sísj dagahuin né' ni nuguan' nan, guj'yaj Espíritu Santo, nj nitaj a 'ngo ley nicaj sun rian né' mánj. ²⁴ Nj né', ni tsínj nicaj dugüí' nga Cristo, nj na'ue dagahuin né' si huin ruhua nneé' cúj né' mánj. Nj rún' huin sísj gahui' nuguan'an né' rian rugutsj nga Cristo. Hué dan nj guisj si guj'yaj né' si xj'i daj rún' huin ruhua nneé' cúj né', guj'yaj né'. ²⁵ Sísj gahuin sa' né', guj'yaj Espíritu Santo, ngaa nj xacaj né' chrej djgyan Espíritu Santo rian né' nej. ²⁶ Sj guj'yaj nneé' né' mánj. Nj sj chran' né' ni dugüí' né' mánj. Nj sj gahuin xicoj ruhua né' guñi'í' né' ni dugüí' né' mánj.

6

¹ Nj sísj guj'yaj 'ngo tsínj daj gaquin' guñi'í' ni é re', nj sísj ni é re' huin tsínj xuman ruhua sa' ruhua, ngaa nj gan'anj chracuij ni é re' sij sísj nánicaj ruhua sij, nj guñicaj dugüí' ruhua' yún sij nga ni é re'. Sanj ga'mi naj ni é re' nga sij. Nj ga cuidado ni é re' nun sa' nun djgya' yun'unj sichre ni é re' nej. ² Nj chracuij gō'ngo' ni dugüí'. Nj sísj hué daj guj'yaj né', nj dagahuin né' nuguan' a'nin' Cristo sun rian né'. ³ Nj sísj ani ruhua 'ngo tsínj nasjunj sísj huin achij sij, sanj digya' yun'unj sij man'an sij. ⁴ Xacaj gō'ngo né' cuenta daj 'yaj gō'ngo né'. Nj sísj 'yaj sa' né', nj ga'ue gahuin niá' ruhua né' nga si 'yaj né'. Sanj sj gataj né' sísj 'yaj sa' né' daj nga si 'yaj ni dugüí' né'. ⁵ Daj si xiráj gō'ngo né' huin si ga cuidado né' nga si 'yaj man'an né'.

⁶ Tsínj gahuin chrun si-nuguan' Yan'anj, nj ga'ui' sij si achin rian tsínj djgyán nuguan' daj rian sij.

⁷ Sj duna ni é re' sísj djgya' yun'unj 'ngo nuguan' snan'anj man'an án re' mánj. Sj ga'ue djgya' yun'unj ni é re' Yan'anj mánj. Sísj 'yaj sa' 'ngo tsínj daj chruhua xungüi nan, nj gahuin sa' rian sij. Nj sísj 'yaj quij 'ngo tsínj daj, ni ga sayun rian sij. ⁸ Daj si sísj guj'yaj 'ngo tsínj daj si huin ruhua nneé' cúj sij guj'yaj sij, nj guere' sij, guj'yaj nuguan' daj. Sanj sísj guj'yaj 'ngo tsínj daj si huin ruhua Espíritu Santo guj'yaj sij, nj gane njganj sij, guj'yaj Espíritu Santo. ⁹ Ngaa nj sj ga'nin' ruhua né' si guj'yaj sa' né'. Daj si sísj guj'yaj fuerza né' nga nuguan' sa', nj hua 'ngo güi guj'yaj sa' Yan'anj rian né'. ¹⁰ Hué dan nj yyaj hua ní'nij rian né', nj guj'yaj sa' né' nga daran' ni ngüi. Nj guj'yaj sa' doj né' nga ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Yan'anj.

Pablo se gloria en la cruz de Cristo

¹¹ Nj'yaj ni é re' sísj daj arünj letra xxi nan nga ra'áj. ¹² Ni tsínj a'nin' sun rian án re' sísj gujtaj da'nga' nneé' cúj ni é re', nj maan si huin ruhua ni sij sísj ga'mi sa' ni ngüi xi'í ni sij. Nj na'uej ruhua ni sij sísj chran' yun'unj ni ngüi ni sij xi'í si gahui' Cristo rian rugutsj. ¹³ Nj ni tsínj gujtaj da'nga' nneé' cúj ni sij, nj nun dagahuin ni sij si ataj si-ley Moisés mánj. Sanj maan si huin ruhua ni sij sísj gujtaj da'nga' nneé' cúj ni é re'. Ngaa nj gahuin nneé' ni sísj sísj gujtaj da'nga' nneé' cúj ni é re', guj'yaj ni sij. ¹⁴ Sanj güendaj, nj na'uej ruhuáj sísj gahuin nneé'. Maan si huin ruhuáj ga'mi sa'áj xi'í Señor Jesucristo huin tsínj gahui' rian rugutsj xi'í né'. Daj si xi'í si gahui' Cristo rian rugutsj, nj nitaj si ní'yanj si-chrej ni ngüi man chruhua

xungüi gaquin' nan riānj gā mánj. Nī hua duna man'ānj si 'yaj ni ngüi daj. ¹⁵ Nī ngaa nīcaj dugüi' né' ngā Cristo Jesús, nī nitaj si 'ya sisi guītaj da'nga' nneē cūj né', asī sī guitaj da'nga' nneē cūj né' a'. Sanī hua niān si gāhuin nāca né', guī'yaj Cristo. ¹⁶ Nī huin ruhuāj sisi gāhuin dīn'inj rian daran' ni ngüi dagahuin nuguan' nan. Nī nāhuin 'i ruhua Yan'anj nī'ya ni ngüi daj ruhuāj. Daj si huin yya ni sij tsínj israelita rian Yan'anj.

¹⁷ Nī güi gān'anj ne' rian, nī nitaj si huin ruhuāj sisi chrān' yun'unj ni é re' man'ānj. Daj si guiran' nneē cū sayun xi'í si huīnj 'ngō tsínj 'yaj sun rian Jesús.

Bendición final

¹⁸ Huin ruhuāj sisi guī'yaj Señor Jesucristo sinduj niman daran' ni é re' huin ni é re' jnān ngā xica'ui. Amén.

LA EPÍSTOLA DEL APÓSTOL SAN PABLO A LOS EFESIOS

Salutación

¹ Huěj huin Pablo. Nj huinj 'ngo tsínj apóstol tsínj a'mi si-nuguan' Jesucristo rian ni ngüi. Nj hué daj huin ruhua Yan'anj si guj'ya. Nj arünj yanj carta nan a'ni rian a ni é re' huin ni é re' ni tsínj sa' rian Yan'anj man xuman' Efeso. Nj xuman ruhua á re' ni'yaj á re' Cristo Jesús. ² Nj huin ruhuaj sísj guj'yaj Yan'anj huin chrej né' nga Señor Jesucristo sinduj rian ni é re'. Nj gahuin din'inj ruhua ni é re', guj'yaj nungüej sij, ruhuaj aj.

Bendiciones espirituales en Cristo

³ Ga'mi sa' né' rian Yan'anj huin chrej Señor Jesucristo. Nj da xata' riqüi nün' ruhua Yan'anj daran' nuguan' sa' rian xi'í si nicaj dugüi' né' nga Cristo. ⁴ Hué dan nj asij guj'yaj Yan'anj xungüi, nj hua naciui Yan'anj né' sísj guñicaj dugüi' né' nga Cristo. Nj gahuin né' tsínj sa' rian Yan'anj tsínj nitaj sí da'ui gaquin' manj. Hué daj gani sa' ruhua Yan'anj xi'í né' asij ná sno'o. ⁵ Nj xi'í si 'i ruhua Yan'anj ni'ya né', nj gani ruhuaj gahuin né' da'ni xi'í Jesucristo. Daj si da'nga' daj garan' ruhua Yan'anj si guj'ya nga né'. ⁶ Nj xi'í daj ga'mi sa' né' rian Yan'anj xi'í si nico sinduj riqüi Yan'anj rian né'. Nj hué daj guj'yaj Yan'anj sinduj rian né' xi'í si nico' né' Cristo. Nj 'i ruhua Yan'anj ni'ya sí'.

⁷ Nj naránj si-tun man'an sí' rian si-gaquin' né'. Nj guñicaj Yan'anj niman nico xi'í si-gaquin' né'. Daj si ducu gani sa' ruhua Yan'anj xi'í né'. ⁸ Nj sinduj riqüij rian né' 'yaj sísj gahuin chrün né' daj guj'yaj sa' né', nj daj gunun sa' né'. ⁹ Nj huin ruhua Yan'anj sísj xaçaj né' cuenta daj hua nuguan' nača huin nuguan' a'mi xi'í daj huin ruhua man'an Yan'anj guj'ya xi'í né' huin né' ni tsínj nico' Jesús. ¹⁰ Daj si güi ganahuij xungüi, nj huin ruhua Yan'anj sísj ganahuin nuguan'an daran' si man xata' nga daran' si man rian xungüi nan. Ngaa nj guñicaj sun Cristo rian daran'anj.

¹¹ Nj xi'í Cristo, nj ganacui Yan'anj ni únj. Nj nahuin ra'a únj ni rasun riqüi Yan'anj rian únj. Nj hué daj hua gani ruhua Yan'anj xi'í únj. Nj Yan'anj 'yaj daran'anj daj rún' aran' ruhuaj. ¹² Nj hué ni únj huin tsínj gana'uij sini sísj guj'yaj sa' Cristo nga ni únj. Nj xi'í daj nj nata' ni únj sísj dugu'naj 'yaj man'an Yan'anj.

¹³ Nj xi'í Cristo hué daj gahuin nga ni é re' nej. Daj si ngaa gunun ni é re' nuguan' xanga' huin nuguan' ataj sísj nacaj Yan'anj ni é re', nj guxuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Cristo. Nj daj rún' 'yaj ni tsínj nicaj sun ngaa ru'man ni sij sello rian ni yanj, nj hué daj guj'yaj yya Yan'anj nga á re' ngaa riqüi Yan'anj Espíritu Santo rian án re'. Xi'í daj, nj ni'i yya ni é re' sísj huin ni é re' da'nij Yan'anj. ¹⁴ Nj xi'í si riqüi Yan'anj Espíritu Santo rian né', nj ni'i yya né' sísj nahuin ra'a né' daran' nuguan' sa' hua gataj yya Yan'anj si riqüij rian né'. Ngaa nj ga'mi sa' daran' né' xi'í si hua 'ueé Yan'anj.

El espíritu de sabiduría y de revelación

¹⁵ Hué dan nj gunun man'anj nuguan' sísj guxuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Señor Jesús. Nj gunun man'anj nuguan' sísj 'i ruhua ni é re' ni'yaj

ni é re' daran' ni tsínj sa' nico' Yan'anj nej. ¹⁶ Xi'í daj n̄i nitaj si a'nin' ruhuāj naga'uuj si guruhua Yan'anj xi'í ni é re' mánj. N̄i nanun ruhuāj ngaa achínj jni'yā rian Yan'anj xi'í ni é re'. ¹⁷ N̄i hua 'ueé Yan'anj huin chrej Jesucristo. N̄i achínj jni'yā rian Yan'anj sisi r̄iqui Yan'anj nuguan' chrun sa' gunun niman án re'. N̄i achínj jni'yā sisi gunun sa' ni é re' nuguan' digyán Yan'anj chruhua niman ni é re'. Ngaa n̄i gūini'i sa' ni é re' man'an Yan'anj nej.

¹⁸ N̄i achínj jni'yā rian man'an Yan'anj sisi gara da'nga' ruhua ni é re' daj hua si sa' ana'uuj ni é re' si r̄iqui Yan'anj rian án re'. Daj si gaquínj Yan'anj ni é re' sisi gūnicaj dugüi' ni é re' nga man'an Yan'anj. N̄i n̄in' ruhua hua sa' si r̄iqui Yan'anj rian né', tsínj sa' nico' Yan'anj anj. ¹⁹⁻²⁰ N̄i achínj jni'yā rian Yan'anj sisi gūini'i ni é re' daj nicaj Yan'anj n̄in' ruhua fuerza xi'í né' huin né' ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Yan'anj. N̄i hué fuerza daj digyán Yan'anj rian ni ngüi ngaa ganá'nij Cristo scanij ni niman. N̄i gui'yaj Yan'anj sisi gane si' ne' chrej ra'a sa' Yan'anj xata'. ²¹ N̄i gui'yaj Yan'anj sisi gūnicaj Cristo sun rian daran' gobierno nga rian daran' yan'anj man chruhua xungüi nej, rian daran' tsínj huin achij nej, daran' fuerza man chruhua xungüi nan nej. N̄i hué daj gūnicaj Cristo sun angó xungüi ga'na' nej. ²² N̄i gui'yaj Yan'anj sisi gahuin achij Jesús rian daran' ni rasun. N̄i ga'ui' Yan'anj sisi gūnicaj Cristo sun rian daran' ni rasun xi'í né' ni tsínj nico' Yan'anj. ²³ N̄i daj rún' huin nnee cúj Cristo, n̄i hué daj huin né'. N̄i nnee cúj Cristo huin daran' ni ngüi nico' Yan'anj. N̄i n̄in' gachra' r̄iqui Cristo si-nuguan' sij rian daran' ni ngüi.

2

Salvos por gracia

¹ Asj̄j sini n̄i daj rún' huin ni niman huin ni é re', gui'yaj ni nuguan' quij nga ni gaquin' da'ui ni é re'. San̄i ga n̄i'na' niman án re', gui'yaj Cristo aj. ² N̄i asj̄j sini gachéj ni é re' daj rún' chéj ni ngüi man chruhua xungüi gaquin' nan nej. N̄i gui'yaj ni é re' si garan' ruhua sichre huin si nne rian hua r̄umi'. N̄i sichre nicaj sun rian ni ngüi na'uej ruhua dagahuin rian Yan'anj anj. ³ N̄i daj rún' 'yaj ni ngüi daj, n̄i hué daj gachéj daran' né' asj̄j sini. N̄i gui'yaj né' si garan' ruhua nnee cúj né'. N̄i dagahuin né' nuguan' quij si gani ruhua niman né'. Xi'í daj n̄i hua niān gahuin daran' né' castigo daj rún' gahuin castigo ni ngüi na'ue dagahuin rian Yan'anj daj.

⁴ San̄i n̄in' ruhua nani yaco ruhua Yan'anj ni'ya né'. Daj si n̄in' ruhua 'i ruhua Yan'anj ni'ya né'. ⁵ N̄i n̄un̄j si rún' huin niman huin né' xi'í gaquin' gui'yaj né', san̄i r̄iqui Yan'anj sisi ga n̄i'na' nuguan'an né' nga Cristo. (Ni nacaj Yan'anj ni é re' xi'í sinduj r̄iqui Yan'anj rian ni é re'.) ⁶ N̄i ganá'nij nuguan'an né' nga Cristo Jesús, gui'yaj Yan'anj. N̄i gui'yaj Yan'anj sisi gane né' nga Cristo xata' aj. ⁷ Ngaa n̄i ni güi gane né' xata', n̄i ga'ue digyán Yan'anj rian né' daj nico huin sinduj gui'yaj Yan'anj xi'í né'. N̄i ga'ue gūini'i né' sisi n̄in' ruhua gahuin 'i ruhua Yan'anj ni'ya né' xi'í si nico' né' Cristo Jesús.

⁸ N̄i nacaj Yan'anj ni é re' xi'í si xuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Yan'anj. N̄i hué nan huin 'ngo sinduj r̄iqui Yan'anj rian ni é re'. Sé xi'í si gui'yaj sa' ni é re' huin si ganacaj Yan'anj ni é re' mánj. San̄i huin 'ngo sinduj 'yaj Yan'anj rian ni é re' aj. ⁹ N̄i sé xi'í si 'yaj sa' né', n̄i nacaj Yan'anj né' mánj. Daj si na'uej ruhua Yan'anj ga'mi xacan né' sisi tsínj sa' huin

né'. ¹⁰ Nĭ Yan'anĭ guĭ'yaj né' xi'í si guĭnico' né' Cristo Jesús. Xi'í daj nĭ ga'ue guĭ'yaj sa' né'. Daj si asĭj sini yan, nĭ hué daj gani ruhua Yan'anĭ sisĭ guĭ'yaj sa' né' xi'í Cristo Jesús aj.

Reconciliación por medio de la cruz

¹¹ Hué dan nĭ gānanun ruhua a ni é re' sisĭ sé tsĭnj israelita huin ni é re' mánj. Nĭ asĭj sini nĭ dugu'naj ni tsĭnj israelita ni é re' sisĭ huin ni é re' ni tsĭnj nun guta' ni sij da'nga' nneĕ cúj ni é re' mánj. Nĭ hué man'an ni sij huin ni tsĭnj guta' da'nga' nneĕ cúj ni sij. ¹² Nĭ gānanun ruhua ni é re' sisĭ asĭj sini, nĭ gahuin anéj ni é re' rian Cristo. Nĭ gahuin anéj ni é re' rian ni únj ni tsĭnj israelita nej. Nĭ nun guĭni'i ni é re' daj hua nuguan' guĭ'yaj yya Yan'anĭ nga ni tsĭnj israelita asĭj ná nga nuguan' gataj yya Yan'anĭ rian ni sij nej. Nĭ asĭj sini ngaa mán ni é re' xungüi nan, ni nun guĭni'i ni é re' Yan'anĭ mánj. Nĭ nun gana'uĭj ni é re' sisĭ guĭ'yaj Yan'anĭ nuguan' sa' rian án re' nej mánj. ¹³ Sanĭ yyaj nĭ nicaj dugüi' ni é re' nga Cristo Jesús. Asĭj sini gahuin anéj ni é re' rian Cristo. Sanĭ yyaj nĭ gahuin nĭchrun' ni é re' rian sij xi'í si gayanj si-tun man'an sij.

¹⁴ Cristo guĭ'yaj sisĭ gahuin din'inĭ ruhua né'. Nĭ hué sij guĭ'yaj sisĭ urin xuman' huin ni ngüi israelita nga ni ngüi 'na' anéj chrej. Nĭ duguane Cristo xingá huin si xi'í unun' nungüej xuman' daj. Nĭ xingá daj guĭ'yaj sisĭ gahuin anéj nungüej xuman' da aj. ¹⁵ Nĭ ngaa gahui' Cristo, nĭ guĭ'yaj sij sisĭ sĭ ga'nin' si-ley Moisés sun rian né' ga mánj. Nĭ guĭ'yaj Cristo sisĭ gahuin nungüej xuman' daj urin xuman' naĕa sisĭ guĭnicaj dugüi' ni ngüi daj nga sij. Nĭ hué daj guĭ'yaj sij sisĭ gahuin din'inĭ rian daran' né'. ¹⁶ Nĭ ngaa gahui' Cristo rian rugutsĭ, nĭ guĭ'yaj sij sisĭ na'mi nungüej xuman' daj. Nĭ guĭ'yaj sij sisĭ gahuin din'inĭ ruhua nungüej xuman' daj nga Yan'anĭ. Ngaa nĭ gahuin nungüej rian xuman' daj urin nneĕ cúj Cristo aj.

¹⁷ Hué dan nĭ ga'na' Cristo, nĭ ga'mi sij nuguan' sa' rian án re' ni tsĭnj 'na' anéj chrej nga rian ni únj ni tsĭnj israelita sisĭ gahuin din'inĭ ruhua né' guĭman daran' né' nga Yan'anĭ anĭ. ¹⁸ Nĭ xi'í Cristo nĭ ga'ue gahuin nĭchrun' daran' né' rian chrej né', guĭ'yaj man'an Espĭritu Santo.

¹⁹ Xi'í daj nĭ sé tsĭnj 'na' anéj chrej huin ni é re' ga mánj. Nĭ nitaj si man ni é re' ne' xe' xánj ni é re' mánj. Sanĭ yyaj nĭ hua si-chrej ni é re' nga ango ni tsĭnj sa' nico' Yan'anĭ sisĭ guĭnicaj dugüi' daran' né' nga Yan'anĭ anĭ. ²⁰ Nĭ daj rún huin 'ngö hue' sa' huin ni é re'. Nĭ ni tsĭnj apóstol, ni tsĭnj a'mi si-nuguan' Jesucristo yyaj nga ni tsĭnj gahĭ si-nuguan' Yan'anĭ asĭj ná, nĭ hué ni sij huin ni yej ngaj xi'í hue' daj. Nĭ yej sa' nan huin achĭj rian daran' ni yej ngaj xi'í hue' daj. Nĭ hué Jesucristo huin yej ran nan nne si-cúj hue' aj. ²¹ Hué dan nĭ 'ngö chré' ga daran' né' huin né' ni ngüi nico' Jesucristo. Ngaa nĭ 'ngö naĕxuman nuhui sa'. Nĭ nuhui daj huin daran' né' ni ngüi nico' man'an Señor. ²² Nĭ xi'í si nicaj dugüi' ni é re' nga Jesucristo, nĭ gahuin nuguan'an ni é re' nga ango ni ngüi gahuin nuhui daj. Nĭ huaj naĕxuman 'ngö hue' sa' huin ducúa Yan'anĭ rian nne Espĭritu Santo aj.

3

Ministerio de Pablo a los gentiles

¹ Huĕj huin Pablo. Nĭ nūnj ducuaga' xi'í si nico' man'anĭ Cristo Jesús. Nĭ ran'anĭ sayun nan xi'í si ga'mi nuguan' sa' rian ni é re' huin ni é re' ni tsĭnj 'na' anéj chrej. ² Nĭ ani ruhuaj sisĭ hua gunun ni é re' daj guĭ'yaj

Yan'anj sinduj, ni garasun Yan'anj sun nan gui'yaj sünj xi'í ni é re' aj. ³ Nj digyán Yan'anj 'ngö nuguán' riánj huin 'ngö nuguán' nun guñi'i ni ngüi guimán asij ná. Nj hua garünj doj nuguán' nan rian yanj ga'ní rian ni é re'. ⁴ Nj ngaa gaya ni é re' yanj daj, nj ga'ue xacaj ni é re' cuenta sisi ni 'inj nuguán' nun guñi'i ni ngüi xi'í Cristo aj. ⁵ Nj asij ná nj nun digyán Yan'anj ni nuguán' daj rian ni ngüi mánj. Sanj yyaj nj digyán Espiritu Santo ni nuguán' daj rian ni apóstol ni tsínj a'mi si-nuguán' Jesucristo rian ni ngüi ngá ango ni tsínj a'mi si-nuguán' Yan'anj huin ni sij ni tsínj hua sa' chruhua niman. ⁶ Nj nuguán' nun guñi'i ni ngüi huin sisi nahuin ra'a nuguán'an ni ngüi 'na' anéj chrej nga ni ngüi israelita nuguán' sa' gui'yaj yya Yan'anj nga ni tsínj israelita asij ná. Nj daj rún' huin urin nnee cú', hué daj huin daran' né'. Nj guñicaj dugüi' daran' né' nahuin ra'a né' nuguán' sa' gataj yya Yan'anj rian ni tsínj israelita. Nj hua nahuin ra'a á re' nuguán' sa' da aj.

⁷ Nj Yan'anj gui'yaj sisi gahuinj 'ngö tsínj nata' nuguán' sa' daj rian ni ngüi. Nj sun daj huin 'ngö sinduj riqui Yan'anj riánj. Nj gahuin nucuaj gui'yaj sünj, gui'yaj Yan'anj anj. ⁸ Huéj huin tsínj hua lij doj daj nga daran' ni tsínj sa' nico' Yan'anj. Sanj riqui Yan'anj sinduj riánj sisi gan'anj ga'mi nuguán' sa' scanij ni ngüi 'na' anéj chrej. Nj na'ue nari'tj daj hua nico nuguán' sa' 'na' xi'í Cristo aj. ⁹ Nj garasun Yan'anj man'anj sisi gataj yyaj rian daran' ni ngüi daj hua nuguán' gari huí Yan'anj asij ná rian ni ngüi. Nj Yan'anj gui'yaj daran'anj. ¹⁰ Nj hué daj gahuin yyaj sisi guñi'i ni si huin achij mán xata' daj chrun man'an Yan'anj. Nj guñi'i ni si huin achij daj xi'í si digyán né' ni tsínj nico' Yan'anj daj ni'í sa' Yan'anj daran'anj. ¹¹ Nj hué daj gui'yaj Yan'anj daj rún' gani ruhua man'an asij ná sno'o. Nj gahuin yya si gani ruhua Yan'anj xi'í si ga'na' Señor Jesucristo chruhua xungüi nan. ¹² Nj xi'í si guxuman ruhua né' ni'yaj né' Jesucristo, nj ga'ue gahuin nichrun' né' gachinj jni'yaj né' rian Yan'anj anj. Nj si guxu'ui' né' mánj.

¹³ Hué daj nj achinj jni'yā rian án re' sisi si gahuin ruhua á re' xi'í si ran'anj sayun xi'í ni é re' mánj. Daj si gahui sa' ni é re' xi'í sayun ran'anj nan anj.

El amor que excede a todo conocimiento

¹⁴ Hué dan nj xi'í nuguán' nan, nj guñiquin' ráj dacō rian chrej Señor Jesucristo. ¹⁵ Nj Yan'anj huin chrej daran' ni xi'nin' ni tsínj man rian xungüi nga ni si man xata' nej. ¹⁶ Nj achinj jni'yā rian Yan'anj sisi nari' nucuaj niman án re', gui'yaj Espiritu Santo. Nj ga'ue chraçuij Yan'anj man'an ni é re' xi'í si hua nico rasun sa' rian Yan'anj anj. ¹⁷ Nj achinj jni'yā sisi gane xanga' Cristo chruhua niman ni é re' xi'í si xuman ruhua á re' ni'yaj á re' sij. Ngaa nj ga'ñca ruhua ni é re' xi'í si 'i ruhua Yan'anj ni'ya ni é re' aj. ¹⁸ Hué dan nj ga'ue gara da'nga' ruhua ni é re' nga daran' ni ngüi sa' nico' Yan'anj sisi 'i nico ruhua Cristo ni'yaj sij né'. Nj daj rún' hua 'ngö si gara' nico, nj hué daj 'i ruhua Cristo ni'yaj sij né'. Nj daj rún' hua 'ngö si xe'e nico hué daj huaj nej. Nj daj rún' hua 'ngö si gunun nico, nj hué daj huaj nej. Nj daj rún' hua 'ngö si xacan nico hué daj huaj nej. ¹⁹ Nj achinj jni'yā rian Yan'anj sisi guñi'i ni é re' daj 'i nico ruhua Cristo ni'yaj sij ni é re'. Nj na'ue gunucuaj né' guñi'i né' daj hua nico nuguán' nan. Hué dan nj xi'í si 'i nico ruhua Cristo ni'yaj sij né', nj ga'ue gahuin sa' né' daj rún' hua man'an Yan'anj.

²⁰ *Yaj ni gataj daran' né' sisi hua sa' nin' ruhua Yan'anj. Ni nicaj Yan'anj fuerza gui'ya nico daj nga si achinj né' nga si ani ruhua né' nej. Ni ga'ue gui'yaj sa' né' xi'i si nne Yan'anj nga né'. ²¹ Yan'anj huin si sa' gataj daran' né' huin né' ni tsinj nico' Jesucristo. Ni Jesucristo digyan sisi hua sa' nin' ruhua Yan'anj nej. Ngaa ni niganj ga'mi sa' daran' né' rian Yan'anj anj. Amén.*

4

La unidad del Espíritu

¹ *Nunj ducuaqa' xi'i si nico' man'anj Señor. Ni achinj jni'ya rian án re' sisi gachre sa' ni é re' rian Yan'anj anj. Daj si hua yya gaquinj Yan'anj ni é re' sisi gache sa' ni é re' chruhua xungui nan. ² Ni gui'yaj ni é re' sisi gahuin ni é re' 'ngo lij rian ni dugui' ni é re'. Ni ga'mi sa' ni é re' rian ni sij nej. Ni ga'nin' ruhua ni é re' nga ni dugui' ni é re'. Ni gahuin 'i ruhua á re' ngaa nun aran' ruhua á re' si 'yaj ni dugui' ni é re' nej. ³ Ni niganj ganahuij ruhua ni é re' sisi guinicaj dugui' uyan daran' ni é re'. Daj si chracuij Espíritu Santo sisi hué daj gui'yaj ni é re' xi'i si hua din'inj guiman án re' nga ni dugui' ni é re'. Ni hué daj gui'yaj ni é re' xi'i si gahuin din'inj ruhua ni é re', gui'yaj Cristo aj. ⁴ Ni urin nnee cúj Cristo huin daran' né'. Ni hua urin Espíritu Santo nne chruhua niman daran' né'. Ni gahuin yya ruhua né' sisi gaquinj Yan'anj né'. Ni uyan ana'uiz daran' né' sisi gui'yaj sa' Yan'anj nga né'. ⁵ Ni hua urin Señor nicaj sun rian né'. Ni urin nuguan' sa' xuman ruhua né'. Ni gata' nnee daran' né' xi'i urin Jesucristo. ⁶ Ni hua urin Yan'anj huin chrej daran' né'. Ni Yan'anj nicaj sun rian daran'anj. Ni 'yaj sun Yan'anj niman daran' né'. Ni nne Yan'anj nga daran' né' aj.*

⁷ *Sani hua ganahuin ra'a da go'ngo né' sinduj daj rún' huin ruhua Cristo riqui sí' rian né'. ⁸ Ni xi'i daj gataj si-nuguan' Yan'anj: Ngaa gahui Cristo xata', ni nicaj sij ni tsinj hua anumi gan'anj sij. Ni ga'ui' sij sun sa' rian ni ngui' aj. Daj gataj si-nuguan' Yan'anj.*

⁹ *Ni nuguan' nan ataj sisi hua gahui sij xata'. Ngaa ni huin ruhuaj gata sisi hua sini ga'na' sij ne' nica' ruhua xungui nan. ¹⁰ Ni tsinj ga'na' nan hué gue' sij nahui nan' xata' rian hua xacan nin' ruhua. Ni xi'i daj nicaj sun sij rian daran'anj.*

¹¹ *Ni riqui Cristo sisi gahuin da'aj né' apóstol tsinj gan'anj ga'mi si-nuguan' sij rian ni ngui. Ni gahuin ango né' tsinj ga'mi nuguan' digyan Yan'anj rian sí'. Ni gahuin ango né' tsinj ganata' nuguan' sa' sisi ganacaj Yan'anj ni ngui. Ni gahuin ango né' tsinj dugumi ngaa nahuin yu' ni ngui nico' Yan'anj. Ni gahuin ango né' tsinj digyan si-nuguan' Yan'anj rian ni ngui' aj. ¹² Ni hué daj huin ruhua Cristo gui'yaj sij nga go'ngo né' sisi gahuin nica ruhua né' huin né' ni tsinj hua sa' rian Yan'anj. Ngaa ni gui'yaj sun né' chracuij né' ni dugui' né' ni tsinj nico' Cristo. Ngaa ni gahuin sa' niman né' huin né' nnee cúj Cristo. ¹³ Ngaa ni daran' né' guinicaj dugui' xi'i si xuman ruhua né' ni'yaj né' Cristo. Ni gara da'nga' ruhua né' daj hua da'nij Yan'anj. Ni guisij né' gahuin ran niman né'. Ngaa ni ga'ue guini'i ni ngui sisi hua yya nne Cristo niman né'.*

¹⁴ *Ngaa ni sj gahuin né' daj rún' huin ni tsin' manj. Daj si nico' huaj naduna si ani ruhua anin'inj. Ni sé si 'i xuman ruhua anin'inj daran' ni*

nuguan' unun mánj. Nj sj gui'yaj né' daj rún' 'yaj ni tsin' mánj. Nj sj guxuman ruhua né' si-nuguan' ni tsínj chrún achéj digya' yun'unj ni ngüi mánj. ¹⁵ Nj ga'mi xanga' né' rian ni dugüi' né' xi'í si 'i ruhua né' ni'yaj né' ni dugüi' né'. Ngaa nj ga'ue gahuin ran ruhua né', nj guñicaj dugüi' uyan né' nga Cristo. Nj nicaj sun Cristo rian nnee cúj sij huin daran' né' aj. ¹⁶ Nj xi'í Cristo nj 'yaj sun sa' nnee cúj sij huin né'. Nj daj rún' nicaj dugüi' njn' nnee cúj né', nj hué daj nicaj dugüi' né' nga ni dugüi' né' ni tsínj nico' Yan'anj. Daj si 'yaj fuerza daran' né' sisi uyan guñicaj dugüi' daran' né'. Nj huaj gahuin ran ruhua né', 'yaj si-nuguan' Yan'anj xi'í si 'i ró' ni'í' ni dugüi' aj.

La nueva vida en Cristo

¹⁷ Nj hué nuguan' nan ataj snan'an gunun ni é re' xi'í si nico' né' Señor. Yyaj nj sj gui'yaj ni é re' daj rún' 'yaj ni tsínj nun ni'i Yan'anj ni tsínj 'nà' anéj chrej mánj. Daj si nitaj si ní'yanj si ani ruhua ni sij mánj. ¹⁸ Nj hua rümi' chruhua niman ni sij. Nj gahuin anéj ni sij rian chrej sa' riqui Yan'anj rian ni ngüi. Daj si nunun ni sij si so'o ni sij aj. ¹⁹ Nj nitaj si nahuij ruhua ni sij xi'í gaquin' 'yaj ni sij. Nj aran' ruhua ni sij gui'yaj ni sij si aran' ruhua nnee cúj ni sij, gui'yaj ni sij.

²⁰ Sanj nun guñi'ni ni é re' Cristo sisi hué daj gui'yaj ni é re' mánj. ²¹ Nj xanga' gunun ni é re' xi'í Cristo. Nj gahuin chrún ni é re' si-nuguan' sij. Daj si si-nuguan' sij huin nuguan' xanga' aj. ²² Nj duna ni é re' si xi'í gui'yaj ni é re' asj sini. Daj si si gui'yaj ni é re' daj huin 'ngo si xi'í digya' yun'unj man'an ni é re'. ²³ Sanj nahuin naça niman ni é re' xi'í si ani ruhua ni é re' aj. ²⁴ Nj gahuin ni é re' ni ngüi naça, gui'yaj Yan'anj. Nj daj rún' huin man'an Yan'anj huin ni ngüi naça daj. Ngaa nj gui'yaj naça xanga' ni é re', nj gahuin sa' ni é re', gui'yaj Yan'anj anj.

²⁵ Hué dan nj sj ga'man ruhua á re' rian ni dugüi' ni é re' mánj. Daj si nicaj dugüi' né' huin daran' né' nnee cúj Cristo. ²⁶ Nj sisi ga'man ruhua ni é re', nj sj gui'yaj ni é re' gaquin' mánj. Nj sj ga'man ngüi ruhua á re' mánj. ²⁷ Nj sj ga'ui' ni é re' chrej rian sichre sisi gatsij sichre niman an re' mánj. ²⁸ Tsínj gui'yaj tu, nj duna sij si gui'yaj tu sij aj. Nj gaxi'í sij gui'yaj sun sij sun sa'. Ngaa nj ga'ue guñi' sij si ga'ui' sij rian ni ngüi niqui aj. ²⁹ Sj ga'uej ruhua á re' ga'mi ni é re' nuguan' quij. Sanj ganahuij ruhua á re' ga'mi ni é re' nuguan' sa' huin nuguan' achin rian ni dugüi' ni é re'. Ngaa nj gahuin sa' doj ni tsínj gunun nuguan' ga'mi ni é re' sisi sa' ga'mi ni é re' aj.

³⁰ Sj gui'yaj ni é re' si ganani ruhua Espíritu Santo mánj. Nj daj rún' 'yaj ni tsínj a'ui' sello rian yanj, nj hué daj 'yaj Yan'anj nga né'. Daj si riqui Yan'anj Espíritu Santo rian né' sisi gahuin njni né' da güi ga'na' naçaj Yan'anj né'. ³¹ Duna ni é re' si nan'an ruhua ni é re' aj. Nj duna á re' si a'man ruhua á re' nej. Nj sj gunun' ni é re' nga ni dugüi' i re' mánj. Nj sj gaguaj ni é re' nga ni dugüi' ni é re' mánj. Nj sj ga'mi ni é re' nuguan' quij xi'í 'ngo dugüi' ni é re' mánj. Nj duna ni é re' daran' nuguan' quij hua da aj. ³² Nj ga sa' ni é re' nga ni dugüi' ni é re'. Nj nahuin 'i ruhua go'ngo ni é re' guñi'yaj a ni é re' nga ni dugüi' ni é re' nej. Nj guñicaj ni é re' niman nico rian ni dugüi' ni é re' daj rún' guñicaj Yan'anj niman nico rian ni é re' xi'í Cristo aj.

5

Andad como hijos de luz

¹ Hué ni é re' huin da'núj Yan'anj. Nj 'i ruhua Yan'anj ni'ya ni é re'. Ngaa nj guj'yaj fuerza ni é re' sisj gahuin ni é re' daj rún' huin Yan'anj anj. ² Daran' si guj'yaj ni é re', nj gahuin 'i ruhua ni é re' nga ni dugüi' ni é re' daj rún' gahuin 'i ruhua Cristo ni'yaj sij né'. Nj naga'ui' sij man'an sij rian Yan'anj xi'í né'. Nj gahuin sij 'ngo ofrenda gahui' sij. Nj garan' ruhua Yan'anj si guj'yaj sij.

³ Yyaj nj huin ni é re' tsínj sa' nico' Yan'anj. Ngaa nj a 'ngo ni nuguan' sj ga'ue ga'mi ni é re' daj rún' 'yaj ni tsínj nuna xi'í squira' ni sij mánj. Nj sj ga'mi ni é re' xi'í ango nuguan' quij mánj. Nj sj gahuin ruhua ni é re' nga si'yaj dugüi' ni é re' nej mánj. ⁴ Nj sj ga'mi ni é re' nuguan' snan'anj rian dugüi' ni é re' nga nuguan' nj'yun nej, nuguan' huin ducu ruhua ni é re' nej mánj. Daj si nitaj si hua sa' nuguan' daj si ga'mi ni é re' mánj. Maan si ga'ui' ni é re' si guruhua Yan'anj anj. ⁵ Nj hua tsínj a'mi nga squira' sij. Nj hua tsínj 'yaj ango nuguan' quij hua nej. Nj hua tsínj huin ruhua nga si'yaj dugüi' sij. Nj uyan 'yaj tsínj daj nga ni tsínj nico' ango yan'anj 'yaj ra'a ni sij. Nj ni'í ni é re' sisj sj ga'ue gatü ni tsínj 'yaj quij daj rian nicaj sun Cristo nga Yan'anj mánj.

⁶ Sj duna ni é re' si ga'mi ni tsínj nuguan' digya' yun'unj huin nuguan' nitaj si ní'yanj rian ni é re' mánj. Daj si xi'í ni nuguan' digya' yun'unj daj, nj gahuin castigo ni tsínj na'ue dagahuin si ataj Yan'anj. ⁷ Ngaa nj sj guinicaj dugüi' ni é re' nga ni tsínj digya' yun'unj da mánj. ⁸ Asij sini nj daj rún' rian rümi' gahuin ni é re'. Sanj xi'í si nicaj dugüi' ni é re' nga Señor yyaj, nj daj rún' huin rian xiguñ sa' huin ni é re'. Xi'í daj gache ni é re' daj rún' chéj ni tsínj chéj rian xiguñ sa' aj. ⁹ (Tsínj chéj rian xiguñ sa' daj, nj a'mi sa' sij. Nj 'yaj nica sij nej. Ni a'mi sij nuguan' xanga' nej.) ¹⁰ Nj guj'yaj fuerza ni é re' sisj guj'yaj sun ni é re' daj rún' aran' ruhua Señor aj.

¹¹ Nj sj guinicaj dugüi' ni é re' nga ni tsínj xi'í huin ni tsínj a'mi nuguan' nitaj si ní'yanj mánj. Daj si man ni sij rian hua rümi'. Sanj sa' huin sisj digyán án re' rian ni tsínj daj sisj nun hua sa' si 'yaj ni sij. ¹² Daj si ri'ij si-na'aj ga'mi xi'í nuguan' quij 'yaj hüj ni sij. ¹³ Sanj ngaa xiguñ 'yaj yan'an, nj rugüi' ni'f' daran' si 'yaj hüj ni sij. Daj si yan'an 'yaj si rugüi' daran'anj. ¹⁴ Xi'í daj nj ataj ni ngüj: Nānun ruhuá re' sisj atój re'. Nāchica re' scanj ni niman. Nj guixiguñ gache re', guj'yaj Cristo aj. Hué daj ataj ni ngüj.

¹⁵ Ngaa nj ga cuidado ni é re' nga si-chrej ni é re'. Sj guj'yaj ni é re' daj rún' 'yaj ni tsínj nj'yun mánj. Sanj guj'yaj ni é re' daj rún' 'yaj ni tsínj chrun nuguan' sa' aj. ¹⁶ Guj'yaj fuerza ni é re' sisj guj'yaj sa' ni é re' ni güi man né' aj. Daj si ni güi nan, nj 'yaj quij ni ngüj man chruhua xungüj nan. Sanj hua ni'nij rian né' guj'yaj sa' né'. ¹⁷ Xi'í daj nj sj guj'yaj ni é re' daj rún' 'yaj ni tsínj nj'yun mánj. Sanj guj'yaj fuerza ni é re' sisj gara da'nga' ruhua ni é re' daj huin ruhua Señor guj'yaj á re'. ¹⁸ Sj ga xini ni é re' mánj. Ni tsínj go'o, ni 'yaj ni sij gaquin' xi'í. Sanj gunun sa' Espíritu Santo chruhua niman án re'. ¹⁹ Nj ga'mi ni é re' Salmo rian go'ngo dugüi' ni é re' nga chra' huin himno nej, chra' hua sa' güenda niman né' nej. Gara niman ni é re' chra' rian Señor aj. ²⁰ Nj ngüj man chruhua ga'ui' ni é re' si guruhua Yan'anj huin chrej né' xi'í daran' nuguan'. Nj hué daj guj'yaj ni é re' xi'í Señor Jesucristo aj.

Someteos los unos a los otros

²¹ Nĩ guĩ'yaj 'ueé a ni é re' daj rún' huin ruhua ni dugüi' ni é re', guĩ'yaj ni é re'. Nĩ hué daj guĩ'yaj á re' xi'í si nũn yan'anj ni é re' Yan'anj.

²² Yun'unj xana hua nica, nĩ guĩ'yaj 'ueé unj si ataj nica unj daj rún' 'yaj 'ueé unj rian Señor. ²³ Daj si nica unj a'nin' rian unj daj rún' a'nin' Cristo rian né' huin né' ni ngüi nico' Yan'anj. Nĩ hué né' huin nnee cúj Cristo. Nĩ Cristo guĩ'yaj sisi ganacaj Yan'anj né'. ²⁴ Nĩ daj rún' dagahuin ni ngüi nico' Yan'anj si-nuguan' Cristo, nĩ da'nga' daj dagahuin yun'unj xana nuguan' a'mi nica unj.

²⁵ Nĩ gahuin 'i ruhua tsínj sno'o guĩni'yaj sij nica sij daj rún' 'i ruhua Cristo ni'yaj sí' né' huin né' ni ngüi nico' Yan'anj. Nĩ naga'ui' sí' man'an sí' gahui' sí' xi'í né'. ²⁶ Nĩ hué daj guĩ'yaj Cristo gahui' sij sisi gahuin sa' né' rian Yan'anj. Nĩ nagui'yaj sa' Cristo né' xi'í nuguan' sa' nga xi'í nnee gata' nnee né' aj. ²⁷ Ngaa nĩ ga'ue nahuin ra'a Cristo né' huin né' ni ngüi gahuin 'ueé, guĩ'yaj Cristo. Nĩ daj rún' hua 'ngo atsiy ngaa nitaj yanj anun, nĩ nitaj si aran' rianj, nĩ hué daj ga' né' ngaa nahuin ra'a Cristo né'. Nĩ ga nica sa' 'ueé né' rian Cristo aj.

²⁸ Hué dan nĩ daj rún' 'i ruhua 'ngo tsínj sno'o ni'yaj sij nnee cúj man'an sij, nĩ hué daj gahuin 'i ruhua sij guĩni'yaj sij nica sij. Tsínj 'i ruhua ni'yaj nica, nĩ 'i ruhua sij ni'yaj sij man'an sij nej. ²⁹ Daj si nĩ a' ngo ni tsínj nitaj si huin xan' ruhua ni'yaj nnee cúj man'an sij. Sanj xa sij sisi ga' fuerza nnee cúj sij. Nĩ dugumi sij nnee cúj sij daj rún' 'yaj Cristo nga ni ngüi nico' Yan'anj anj. ³⁰ Daj si huin né' nnee cúj Cristo xi'í si huin né' ni ngüi nico' Yan'anj anj. ³¹ Xi'í daj: "Nĩ duna 'ngo tsínj daj chrej sij nga nni sij. Ngaa nĩ nahuin nuguan'an nungüej nica sij. Nĩ nungüej nica sij gahuin urin nnee cúj."

³² Hué nuguan' nan huin 'ngo nuguan' nico. Nĩ na'ue gara da'nga' sa' ruhua né' un sin huin nuguan' nan ruhuaj gata mánj. Sanj a'mi xi'í si nica dugüi' Cristo nga ni ngüi nico' Yan'anj anj. ³³ Hué dan nĩ hua nian si gahuin 'i ruhua go'ngo ni é re' ni tsínj sno'o guĩni'yaj ni é re' nica ni é re' daj rún' 'i ruhua á re' ni'yaj á re' man'an án re'. Nĩ hua nian si ga' n'yanj yun'unj xana rian nica unj.

6

¹ Nĩ hua nian si dagahuin ni tsin' si ataj chre nga nni xi'í si hué daj huin ruhua Señor si guĩ'yaj anin'inj. Daj si nuguan' nan huin 'ngo nuguan' nica yya. ²⁻³ Nĩ ga'nin' Yan'anj sun rian re': "Guĩnun yan'ánj re' chrej ré' nga nni ré', ngaa nĩ guĩman sa' re' nico yo' chruhua xungüi nan." Nĩ gataj yya Yan'anj sisi hué daj dagahuin né' nuguan' nan, nĩ ga' sa' rian né'. Nĩ hué nuguan' nan huin nuguan' sini sisi hué daj ga'mi Yan'anj rian né'. ⁴ Nĩ ni tsínj hua da'nij, nĩ si guĩ'yaj ni é re' sisi ga'man ruhua da'nij ni é re' mánj. Sanj guĩ'yaj ni é re' sisi dagahuin da'nij ni é re' si-nuguan' Señor. Nĩ guĩ'yaj ni é re' sisi gahuin chrũn da'nij ni é re' si-chrej Señor nej.

⁵ Nĩ ni tsínj 'yaj sun rian 'ngo xuru'ue, nĩ dagahuin ni é re' si ataj tsínj daj. Nĩ ga' n'yanj ni é re' nga sij. Nĩ ga' cuidado ni é re' guĩ'yaj ni é re' si aran' ruhua sij. Nĩ guĩ'yaj sun ni é re' si-sun sij daj rún' 'yaj á re' si-sun Cristo. ⁶ Nĩ sé urin ngaa n' yaj xuru'ue daj, nĩ guĩ'yaj sun sa' ni é re' huin ruhua ni é re' mánj. Ngaa nĩ gani ruhua sij sisi sa' 'yaj sun ni é re', ruhua ni é re'. Sanj 'ngo guĩ'yaj sun ni é re' rian xuru'ue daj rún' 'yaj sun ni é

re' rian Cristo. Nĭ guĭ'yaj ni é re' si aran' ruhua Yan'anĭ, guĭ'yaj á re' aj. ⁷ Gahuin niá' ruhua á re' guĭ'yaj sun sa' á re' si-sun xuru'ue da aj. Nĭ gani ruhua ni é re' sisĭ rĭan Señor 'yaj sun ni é re'. Nĭ sé rĭan 'ngo tsĭnj 'yaj sun ni é re' mánĭ. ⁸ Daj si hua ni'i né' sisĭ ngaa 'yaj sa' né', nĭ naru'ue man'an Señor rian né'. Nĭ nitaj si gahuin sisĭ tsĭnj 'yaj sun rian xuru'ue huin né', asĭ tsĭnj 'yaj sun si-sun man'han huin né'.

⁹ Ni tsĭnj xuru'ue, nĭ guĭ'yaj sa' ni é re' nga ni tsĭnj 'yaj sun rian ni é re' aj. Nĭ duna ni é re' si ga'mi huee ni é re' rian ni sij. Nĭ ni'i ni é re' sisĭ daj rún' a'nin' Señor nne xata' sun rian ni tsĭnj 'yaj sun rian ni é re', nĭ hué daj a'nin' Señor sun rian ni é re' nej. Nĭ uyan hua daran' né' rian Señor.

La armadura de Dios

¹⁰ Ango rin nuguan' huin si gataj snan'an ġunun ni é re' huin ni é re' ġnan nga xica'ui. Gahuin nucaj ruhua ni é re' xi'í si nicaj dugüi' ni é re' nga Señor. Nĭ hué daj guĭ'yaj ni é re' nga si-fuerza sij. ¹¹ Nĭ daj rún' 'yaj 'ngo snado nun sij atsĭj gaga' dugumi sij nnee cúj sij ngaa unun' sij, nĭ hué daj guĭ'yaj á re' ga sa' niman án re' nga nuguan' sa' riqui Yan'anĭ rian án re' aj. Ngaa nĭ ga'ue guĭ'yaj gana á re' rian nuguan' digya' yun'unĭ 'na' rian sichre aj. ¹² Daj si nitaj si unun' né' nga ni tsĭnj hua nnee cúj mánĭ. Sanĭ unun' né' nga ni nane xi'í nga ni yan'anĭ 'yaj quiĭ chruhua xungüĭ nan nej. Nĭ a'nin' ni nane xi'í nga ni yan'anĭ daj rian ni ngüĭ 'yaj quiĭ man chruhua xungüĭ hua rumi' nan. Nĭ unun' né' nga ni si 'yaj quiĭ mán xata' nej. ¹³ Xi'í daj nĭ dugumi ni é re' niman án re' nga nuguan' sa' riqui Yan'anĭ rian án re'. Ngaa nĭ ga'ue guĭ'yaj gana ni é re' güi gatsĭj sichre niman ni é re'. Nĭ ngaa hué daj guĭ'yaj ni é re', nĭ ga nĭca ruhua ni é re' nga si-nuguan' Yan'anĭ anĭ.

¹⁴ Hué daj nĭ ga nĭca ruhua ni é re' nga si-nuguan' Yan'anĭ. Nĭ daj rún' nun 'ngo snado xiroj gaga' nga nnĭj gaga' nun gatĭn sij, nĭ hué daj ġunun nuguan' xanga' niman ni é re' sisĭ guĭ'yaj gana nuguan' daj rian ni nuguan' digya' yun'unĭ 'na' rian sichre. Nĭ daj rún' dugumi 'ngo snado man'an sij nga gató gaga', nĭ hué daj dugumi ni é re' xi'í chrej nĭca chéj ni é re' aj. ¹⁵ Nĭ daj rún' niquin' chrĭn 'ngo snado 'nĭj sij si-zapato sij, nĭ hué daj guĭ'yaj xugüĭ ni é re' sisĭ ġan'anĭ ga'mi ni é re' si-nuguan' Yan'anĭ rian ni ngüĭ. Nĭ nuguan' daj 'yaj si huin din'inĭ ruhua né'. ¹⁶ Nĭ ġuxuman sa' ruhua ni é re' ġuni'yaj ni é re' Yan'anĭ. Ngaa nĭ daj rún' nicaj 'ngo snado 'ngo gaga' aránĭ sij man'an sij, nĭ da'nga' daj ga'ue guĭ'yaj gana ni é re' rian nuguan' digya' yun'unĭ 'na' rian sichre. Daj si daj rún' huin 'ngo ra'ueĭ aca huin nuguan' digya' yun'unĭ daj. ¹⁷ Nĭ ġahuin yya ruhua ni é re' sisĭ naĭaj Yan'anĭ ni é re'. Ngaa nĭ ga'ue dugumi ni é re' man'an án re' daj rún' 'yaj 'ngo snado nun chrĭ 'ngo ġnahui gaga'. Nĭ daj rún' hua espada 'ngo ata sij, nĭ hué daj hua si-nuguan' Yan'anĭ riqui Espĭritu Santo rian án re'. Daj si ga'ue guĭ'yaj gana á re' rian sichre guĭ'yaj nuguan' da aj.

¹⁸ Nĭ nĭganĭ ġachĭnj ġni'yaj ni é re' rian Yan'anĭ. Nĭ chrĭcuiĭ Espĭritu Santo si ġachĭnj ġni'yaj ni é re' rian Yan'anĭ. Nĭ ga ġunun nĭganĭ ruhua ni é re'. Nĭ sĭ ga'nin' ruhua ni é re' sisĭ ġachĭnj ġni'yaj ni é re' xi'í daran' né' ni tsĭnj nico' Yan'anĭ mánĭ. ¹⁹ Nĭ ġachĭnj ġni'yaj á re' xi'í man'anĭ sisĭ riqui Yan'anĭ 'ngo nuguan' riánĭ. Ngaa nĭ ga'ue ga'mi nucaĭ nuguan' sa' rian ni ngüĭ aj. Nĭ nuguan' naĭca huin nuguan' 'na' rian Yan'anĭ daj. ²⁰ Nĭ ġarasun Yan'anĭ si ġan'anĭ ga'mi nuguan' sa' rian ni ngüĭ. Xi'í daj nĭ anumĭj cadena.

Ngaa n̄i gachinj jni'yaj ni é r̄e' rian Yan'anj xi'tj sisi s̄i guxu'uīj ga'mī xi'í Yan'anj. Daj si hua niān si hué daj ga'mī rian ni ngūi aj.

Salutaciones finales

²¹ N̄i Tíquico huin 'ngo jnánj né' tsínj 'i ruhua né'. N̄i huin sij 'ngo tsínj sa' chracuij sij si-sun Señor. N̄i ga'ue n̄ata' sij daran' si guiran'anj gunun ni é r̄e' nga daran' nuguan' 'yā nej. ²² Xi'í daj n̄i a'nī si huaj sij rian man án r̄e' sisi gataj sij gunun ni é r̄e' daj hua mán únj. N̄i hué ducuánj daj huin ruhuāj si n̄ari' nucuj ni é r̄e' nga si-chrej Yan'anj, guī'yaj sij aj. ²³ N̄i ruhuāj si gahuin din'inj ruhua ni jnánj án r̄e' guī'yaj Yan'anj huin chrej né' nga Señor Jesucristo. N̄i hué daj gahuin 'i ruhua go'ngo n̄i dugūi' ni é r̄e' nej. N̄i guxuman ruhua á r̄e' n̄i'yaj á r̄e' Yan'anj, ruhuāj aj. ²⁴ N̄i huin ruhuāj sisi guī'yaj Yan'anj sinduj rian daran' ni é r̄e' huin ni é r̄e' ni ngūi 'ngo 'i xanga' ruhua ni'yaj Señor Jesucristo. Amén.

LA EPÍSTOLA DEL APÓSTOL SAN PABLO A LOS FILIPENSES

Salutación

¹ Pablo nga Timoteo huin nungüej únj. Ní 'yaj sun nungüej únj rian Jesucristo. Ní a'níj nungüej únj yanj carta nan huaj rian a ni é re' ni tsínj hua sa' rian Yan'anj mán xuman' Filipos nga ni tsínj obispo nej, ni tsínj diácono nej.

² Ní huin ruhua nungüej únj sísí guí'yaj Yan'anj huin chrej né' nga Señor Jesucristo sinduj rian ni é re'. Ngaa ní gahuin din'inj ruhua ni é re' ruhua únj nej aj.

Oración de Pablo por los creyentes

³ Ní da yun yun nanun ruhuāj xi'í a ni é re', ní a'uíj si guruhua Dan'an xi'í ni é re'. ⁴ Ní níganj huin niā' ruhuāj ngaa achínj jni'yā rian Yan'anj xi'í ni é re'. ⁵ Daj si asíj ngaa guxuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Yan'anj, ní 'yaj sun nuguan'an ni é re' ngāj xi'í si-nuguan' Cristo. ⁶ Ní hua gaxí'i guí'yaj Yan'anj nuguan' sa' chruhua niman án re'. Ní hua xitinj ruhuāj sísí ga guē guí'yaj sa' Yan'anj chruhua niman án re' da' guí nānicaj Jesucristo ga'na' sij. ⁷ Ní dugu'naj huin sísí hué daj ani ruhuāj ni'yā xi'í daran' ni é re'. Daj si nún' ruhua 'i ruhuāj ni'yā ni é re'. Ní así núnj ducuaga', así gan'anj guñiquínj rian ni tsínj nicaj sun, sanj a'mi gunun ni sij sísí nuguan' xānga' huin nuguan' sa' 'nā' rian Yan'anj. Daj si uyan 'yaj Yan'anj sinduj rian daran' né'. ⁸ Ní ni'í Yan'anj sísí daj rún' 'i ruhua Jesucristo, ní hué daj 'i ruhuāj ni'yā daran' ni é re'.

⁹ Ní achínj jni'yā rian Yan'anj xi'í ni é re' sísí gahuin 'i ruhua á re' guñi'yaj ni é re' doj ni dugüi' ni é re'. Ní guñi'i ni é re' daran' nuguan' sa' xi'í si ga'ue xācaj á re' cuenta un ducuánj huin ducuánj sa'. ¹⁰ Ngaa ní ga'ue načui ni é re' daj hua ni nuguan' sa'. Ní sj gani hujj ruhua ni é re' ni'í ni é re' xi'í si-chrej Yan'anj mánj. Ní sj ga gaquin' rian ni é re' ngaa nānicaj ruhua' yún Cristo ga'na' sij mánj. ¹¹ Ní guí'yaj Cristo sísí ga nico nuguan' sa' guí'yaj á re' rian ni ngüi. Ngaa ní guñun yan'anj ni ngüi rian Yan'anj. Ní ga'mi sa' ni sij rian Yan'anj xi'í nuguan' sa' guí'yaj ni é re', ruhuāj aj.

Para mí el vivir es Cristo

¹² Ní huin ruhuāj guñi'i a ni é re' nga xi'í sayun ran'anj, ní gaxa'ni nuguan' sa' gunun ni ngüi huin ni é re' jnān nga xica'ui. ¹³ Ní daran' ni snado mán palacio nan nga angó ni tsínj, ní ni'í daran' ni sij sísí núnj ducuaga' xi'í si nicōj Cristo. ¹⁴ Ní ngaa guñi'i ga'i ni tsínj nico' Yan'anj sísí ga'ue guñucua' gunúnj ducuaga', ní gahuin nucuj ruhua ni sij. Ní gan'anj ga'mi ni sij nuguan' sa' rian ni ngüi. Ní nun guxu'ui' ni sij ga'mi ni sij si-nuguan' Señor.

¹⁵ Ní xānga' huin sísí a'mi go'ngo ni sij si-nuguan' Cristo rian ni ngüi xi'í si huin xicoj ruhua ni sij ni'yaj ni sij man'anj. Ní huin ruhua ni sij gahuin rian ni sij. Sanj ani sa' ruhua angó ni sij a'mi ni sij xi'í si-nuguan' Cristo. ¹⁶ Ní ni tsínj xicoj ruhua daj, ní a'mi ni sij si-nuguan' Cristo xi'í si huin ruhua ni sij gahuin rian ni sij. Ní nitaj si ani sa' ruhua ni sij. Ní huin

ruhua ni sij sísí guíran'anj doj sayun xi'í si núnj ducuaga'. ¹⁷ Ní ni tsínj 'yaj sa' daj, ní hué daj 'yaj ni sij xi'í si 'i ruhua ni sij ni'yaj ni sij Cristo. Ní ni'í ni sij sísí nněj nan xi'í si ga'ue ga'mi sa'aj xi'í nuguan' sa' 'na' rian Yan'anj anj. ¹⁸ Saní nitaj si 'yaj mánj. Así ani sa' ruhua ni sij, así nitaj si ani sa' ruhua ni sij, saní nata' ni sij si-nuguan' Cristo rian ni ngüi. Ní huin ni'í ruhua'j sísí hué daj guí'yaj ni sij. Ní ga'ue gahuin ni'a' ruhuaj nej. ¹⁹ Daj si ni'inj sísí gahuí sa' man'anj rian sayun ran'anj acuan' xi'í si achínj jni'yaj ni é re' rian Yan'anj xi'íj. Ní hué daj gahuin xi'í si chracu'ij Si-Espíritu Jesucristo man'anj nej.

²⁰ Ní huin ruhuaj si a 'ngo xico' sí guiri'tj si-na'aj. Saní ana'uí sísí ga'ue gahuin nucuá nga nneé cü. Ngaa ní núnj si hua ni'nāj, núnj si gahuíj, saní ana'uí sísí niganj guini'i ni ngüi sísí hua 'ueé Cristo nne sij chruhua nimánj anj. ²¹ Güendāj, ní ngaa hua ni'nāj, ní nicaj dugüi'tj nga Cristo. Saní sísí gahuíj, ní gahuí sa'aj doj, guí'yaj sí'. ²² Saní sísí ga'ue guí'yaj súnj si-sun Señor ngaa nněj hua ni'nāj, ngaa ní nun xugüi ruhuaj daj hua chrej nacüj gan'an mánj. ²³ Ní 'i huaj nacüj daj hua chrej sa' gan'an. Ní huin ruhuaj gahuíj, ní gan'anj ganěj nga Cristo. Daj si sa' huin güenda man'anj. ²⁴ Saní achin doj si ganěj xi'í ni é re'. ²⁵ Ní hua xitinj ruhuaj nga nuguan' nan. Ní ni'inj sísí ga'ue ganěj nga daran' án re'. Ngaa ní chracu'í sísí dísiqui' ni é re' gan'anj ni é re' ne' chrej rian nánj. Ní gahuin ni'a' ruhua ni é re' nga si-chrej Yan'anj. ²⁶ Hué daj ní nancicaj ruhua' yünj ga'nāj scanij ni é re' sísí gahuin ni'a' ruhua ni é re' xi'í Cristo Jesús.

²⁷ Maan si huin ruhuaj sísí guí'yaj fuerza á re' gache ni é re' daj rún' digyán si-nuguan' Cristo rian án re'. Ngaa ní sísí guchíj guini'yā ni é re', así sí guchíj nej, ní huin ruhuaj gúnünj si-nuguan' ni é re' sísí ga'nica ruhua ni é re' nga si-chrej Yan'anj. Ní guinicaj dugüi' nuguan'an daran' ni é re' nej. Ní huin ruhuaj gúnünj sísí 'ngo 'yaj fuerza daran' ni é re' nga si-chrej Yan'anj huin nuguan' sa'. ²⁸ Ní a 'ngo xico' sí guxu'ui' ni é re' rian ni tsínj unun' nga ni é re' mánj. Ní xi'í si unun' ni sij nga ni é re', ní digyán yya nuguan' daj sísí ga'ni'ya niganj ni sij. Saní digyán nuguan' daj sísí nacaj Yan'anj ni é re'. Ní nuguan' nan 'na' rian Yan'anj. ²⁹ Daj si sé urin ga'uej ruhua Yan'anj sísí guxuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Cristo, saní hué daj ga'uej ruhua Yan'anj, sísí guíran' ni é re' sayun rian xi'í sij nej. ³⁰ Ní uyan ran' ni é re' sayun daj rún' guíran'anj. Ní guini'i ni é re' daj gahuin sayun daj. Yyaj ní unun' ni é re' sísí hua ga'ue ran'anj sayun nej.

2

Humillación y exaltación de Cristo

¹ Hué dan ní sísí nari' nucuaj á re' xi'í si nicaj dugüi' ni é re' nga Cristo, sísí hua yya huin ni'a' ruhua ni é re' xi'í si 'i ruhua Cristo ni'yaj sij ni é re', sísí hua yya nicaj dugüi' Espíritu Santo nga ni é re', sísí hua yya 'i ruhua ni é re' ni'yaj á re' dugüi' ni é re', ní nani yaco ruhua ni é re' ni'yaj á re' dugüi' ni é re', ² ngaa ní sísí hué daj huin, ní guí'yaj ni é re' sísí gahuin ni'a' ruhuaj xi'í si guinicaj dugüi' nuguan'an ni dugüi' ni é re'. Ní uyan gahuin 'i ruhua ni dugüi' ni é re'. Ní uyan gani ruhua ni é re' urin nuguan'. ³ Ní sí guí'yaj ni é re' si gahuin achij ni é re' rian ni dugüi' ni é re' mánj. Ní sí guí'yaj nne ni é re' mánj. Saní guí'yaj ni é re' sísí daj rún' huin 'ngo lij huin ni é re' aj. Ní gani ruhua ni é re' sísí hua sa' ni dugüi' ni é re' daj nga daj rún' hua sa' man'an ni é re'. ⁴ Ní sí nano' ni é re' chrej sa' gache urin

man'an ni é re' mánj. Sanj nano' ni é re' chrej sa' gache daran' ni dugüi' ni é re' nej.

⁵ Nj daj rún' gani ruhua Cristo Jesús, nj hué daj gani ruhua ni é re' nej. ⁶ Daj si nunj si uyan huin Cristo nga Yan'anj, sanj nun gui'yaj sij sisi 'ngo huin achij sij nga Yan'anj mánj. ⁷ Sanj duna anéj sij si huin achij sij. Nj gahuin sij 'ngo tsínj ga'nga gui'yaj sun rian ni ngüi. Nj gahuin sij daj rún' hua man'an né'. ⁸ Nj ngaa guisij gahuin sij 'ngo tsínj, nj gahuin sij daj rún' huin 'ngo lij. Nj garáj xina sij si gahui' sij rian rugutsj huin 'ngo nuguan' na'aj xi'í si guiran' sij gahui' sij. ⁹ Xi'í daj nj ga'ui' Yan'anj 'ngo rian hua xacan njn' ruhua gane Cristo. Nj hué si-xugüi sij huin rian, rian si-xugüi daran' ni ngüi. ¹⁰ Ngaa nj ngaa gunun daran' ni si mán xata' nga ni ngüi mán nica' rian yo'ój si-xugüi Jesús, nj ganiquin' ráj dacoj daran' ni sij nga ni si mán nica' daqui yo'ój nej. ¹¹ Nj ganata' yya daran' ni sij sisi Jesucristo huin Señor. Nj gataj daran' ni sij sisi dugu'naj 'yaj man'an Yan'anj huin chrej né'.

Luminares en el mundo

¹² Hué dan nj huin ni é re' jnān 'i ruhuāj. Nj daj rún' dagahuin ni é re' rian Yan'anj ngaa ganéj scanij ni é re', nj da'nga' daj dagahuin sa' doj ni é re' rian Yan'anj ngaa nun ganéj scanij ni é re' nej. Nj gui'yaj fuerza ni é re' sisi nano' ni é re' 'ngo ducúanj sa' daj ga'ue guiman sa' ni é re' rian Yan'anj. Nj ga' cuidado ni é re' sisi hué daj gui'yaj ni é re' aj. ¹³ Daj si 'yaj sun Yan'anj chruhua niman ni é re' sisi gahuin ruhua á re' gunun ni é re' si-nuguan'anj huin ruhua á re'. Nj chracuij Yan'anj sisi gui'yaj ni é re' nuguan' sa' daj rún' huin ruhua man'an Yan'anj gui'yaj man'an ni é re'.

¹⁴ Nga' daran' si 'yaj ni é re', nj sj ga'mi huí ni é re' xi'í ni dugüi' ni é re' mánj. Nj sj gunun' ni dugüi' ni é re' nej mánj. ¹⁵ Ngaa nj gahuin ni é re' tsínj nitaj si da'ui gaquin' mánj. Nj gahuin ni é re' tsínj sa' ga'mi urin nuguan'. Ngaa nj gahuin ni é re' da'nij Yan'anj anj. Nj daj rún' hua 'ngo atsj ngaa nitaj yan anun, nj da'nga' daj gahuin ni é re' scanij ni ngüi quij. Daj si achéj ni sij chrej quij hua. Nj daj rún' xiguin 'ngo yan'an rian hua rumi', nj hué daj xiguin ni é re' scanij ni ngüi quij daj. ¹⁶ Nj ga' nica ruhua á re' nga nuguan' 'yaj si gane njgun' nga Yan'anj. Ngaa nj ngaa ga'na' Cristo, nj ga'ue gahuin niá' ruhuāj xi'í ni é re'. Daj si guini'nj sisi nun gachej yünj ngaa gui'yaj sünj scanij ni é re'.

¹⁷ Nj gui'yaj sünj si-sun Yan'anj sisi guxuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Yan'anj. Nj sisi hua njan gayanj si-tun man'anj xi'í sun daj, sanj nitaj si gahuin mánj. Daj si hua niá' ruhuāj gahuíj. Nj ga'ue gahuin niá' ruhuāj nga á re' nej. ¹⁸ Nj hué daj hua njan gahuin niá' ruhua ni é re' daj rún' huin niá' ruhuāj aj.

Timoteo y Epafrodito

¹⁹ Nj sisi ga'uej ruhua Señor Jesús, nj rá'yanj ga'nī tsínj gu'naj Timoteo guchi' sij rian man' ni é re'. Ngaa nj gahuin niá' ruhuāj ngaa gunünj nuguan' xi'í ni é re' aj. ²⁰ Daj si nitaj ango tsínj ani uyan ruhua daj rún' ani ruhuāj. Nj hua yya nahuij ruhua sa' sij ni'yaj sij xi'í ni é re'. ²¹ Daran' ango ni tsínj nano' si huin ruhua man'an ni sij. Nj nitaj si nano' ni sij si huin ruhua Jesucristo mánj. ²² Sanj hua ni'i ni é re' daj 'yaj sa' Timoteo. Nj nicaj dugüi' nungüej únj a'mi nungüej únj si-nuguan' Yan'anj. Nj huin sij daj rún' huin da'nī chracuij sij man'anj. ²³ Nj huin ruhuāj ga'nī guchi' sij

rian man ni é re'. Ní hué daj guí'yā ngaa guini'Inj sinīj sīsī daj hua si-sūnj. ²⁴ Ní hua xitīnj ruhuāj rian Señor sīsī rá'yanj gūchi' ni'yā rian man ni é re'.

²⁵ Ní gani ruhuāj sīsī hua nian gā'nī gūchi' jnānj né' Epafrodito rian man án re'. Ní huin sīj tsínj nicaj dugūi' guí'yaj sun ngāj. Ní guiran' sīj sayun ngāj nej. Ní hué man'an ni é re' gā'nīj gā'na' sīj sīsī chracuij sīj ni rasun achin riānj. ²⁶ Ní nīn' ruhua huin ruhua sīj gūchi' sīj guini'yaj sīj rian man ni é re'. Ní nīn' ruhua nani ruhua sīj xi'í si gunun ni é re' sīsī a'nan' sīj. ²⁷ Ní xānga' gā'nān' sīj. Ní doj nun gāhui' sīj. Sanj nahuin 'i ruhua Yan'anj ni'ya sīj. Ní hué daj nahuin 'i ruhua Yan'anj ni'i man'ānj nej. Daj si hua nico sayun ran'ānj. Ní na'uej ruhua Yan'anj sīsī guiran'ānj ango sayun xi'í Epafrodito nej. ²⁸ Hué dan ní rá'yanj gā'ni si gūchi' sīj rian man ni é re'. Ní ngaa guini'í ruhua' yún ni é re' sīj, ní gā'ue gāhuin niā' ruhua ni é re' aj. Ngaa ní sī nani ruhuāj xi'í ni é re' gā mánj. ²⁹ Hué dan ní gāhuin niā' ruhua ni é re' ngaa guisij sīj rian man ni é re'. Ní gā'mi ni é re' ngā sīj daj rún' huin sīj 'ngō jnānj né', guí'yaj Señor. Ní gā ní'yanj ni é re' rian daran' ni tsínj 'yaj sá' daj rún' 'yaj sīj. ³⁰ Daj si doj nun gāhui' sīj xi'í sun guí'yaj sun sīj xi'í Cristo. Ní ruhua gāhui' sīj xi'í si chracuij sīj yūnj, si nitaj ango ni é re' nne chracuij ni é re' yūnj mánj.

3

Prosigo al blanco

¹ Hué dan ní gāhuin niā' ruhua ni é re' ngā Señor huin ni é re' jnān ngā xica'uí. Sé si 'i huaj garun ruhua' yūnj nuguan' nan rian ni é re'. Ní güenda ni é re', ní ní'yanj nuguan' nan nej. ² Gā cuidado ni é re' ngā ni tsínj 'yaj daj rún' 'yaj ni xuhue. Ní gā cuidado ni é re' ngā ni tsínj nun 'yaj sá' si-sun Yan'anj. Ní gā cuidado ni é re' ngā ni tsínj a'nin' nneē cūj ni sīj aj. ³ Ní nūnj si nun xī'nin' né' nneē cūj né', sanj hua yya sīsī huin né' tsínj nico' xānga' Yan'anj, 'yaj Espíritu Santo. Ní huin niā' ruhua né' xi'í si nicaj dugūi' né' ngā Cristo Jesús. Ní nun xūman ruhua né' sīsī gāhui sá' né' xi'í si 'yaj né' ngā nneē cūj né' aj.

⁴ Ní asij sini, ní guxuman ruhuāj ni'yā ni nuguan' xi'í nneē cūj né'. Ní sīsī hua 'ngō tsínj ani ruhua sīsī hua sá' nneē cūj sīj, ruhua sīj, sanj huaj huin si gani ruhuāj ngā xi'tj daj ngā si ani ruhua tsínj daj. ⁵ Daj si chrā tūnj güi gā'ngā, ní guta' ni sīj da'nga' nneē cū. Ní huinj tsínj israelita. Ní nicōj xi'nin' gū'naj Benjamín. Ní huēj huin hebreo si chrē gā'mi snānj hebreo. Ní dagahuinj si-ley Moisés daj rún' 'yaj ni tsínj fariseo aj. ⁶ Ní nīn' ruhua guí'yaj fuerzāj ngā si-chrej ley daj. Xi'í daj ní chran' yun'un ni tsínj nico' Jesucristo. Ní sá' nīn' ruhua dagahuinj si ataj ley da aj.

⁷ Asij sini ní daran' ni nuguan' nan huin si ní'yanj nīn' ruhua riānj anj. Sanj yyaj ní nitaj si ní'yanj ni nuguan' nan riānj xi'í si nicaj dugūi'tj ngā Cristo. ⁸ Ní hua yya sīsī ní ā 'ngō ni nuguan' nan nitaj si ní'yanj riānj. Daj si rian guini'Inj Cristo, ní hué si-nuguan' sīj huin si ní'yanj nico riānj anj. Ní hué sīj huin Señor nicaj sun riānj. Ní xi'í si 'i ruhuāj ni'yā sīj, ní dunā daran' ni nuguan' guini'í sinīj. Ní rún' huin yacō huin ni nuguan' nan riānj xi'í si huin ruhuāj guinicaj dugūi'tj ngā Cristo. ⁹ Ní xānga' huin ruhuāj guinicaj dugūi'tj ngā Cristo. Ní sé si-ley Moisés 'yaj sīsī gāhuin sá' man'ānj rian Yan'anj. Sanj gāhuin sá' man'ānj xi'í si xūman ruhuāj ni'yā Cristo. Ní huin ruhuaj gata sīsī Yan'anj guí'yaj sīsī gāhuin sá' man'ānj

xi'í si xuman ruhuāj ni'yā Cristo aj. ¹⁰ Nī huin ruhuāj gahuñj 'ngō tsínj guñi'i yya Cristo. Nī daj rún' ganá'ni Jesús gui'yaj si-fuerza Yan'anj, nī hué daj huin ruhuāj sisi gā fuerza chruhua nimānj, gu'yaj Yan'anj. Nī huin ruhuāj guñran'anj nuguan'an sayun nga sij nej. Nī daj rún' ga'uej ruhua Jesús gahui' sij xi'í né', nī hué daj guisī gahuñj ruhuāj aj. ¹¹ Ngaa síj nī gana'nī scanij ni nīman, gu'yaj Yan'anj, ruhuāj aj.

¹² Nitaj si huin ruhuāj gatā sisi hua guisīj guiri'tj daran' ni nuguan' sa' nan. Nī sé si ani ruhuāj sisi hua sa' nīn' ruhuāj. Sanj 'yaj fuerzāj huā sisi guiri'tj ni nuguan' sa' ana'uī daj. Nī hué daj 'yā xi'í si hua sini ganacui Cristo Jesús man'anj. ¹³ Nī ni'inj sisi achin guisīj guiri'tj daran' ni nuguan' sa' daj huin ni é re' jnān nga xica'uī. Xi'í daj hua 'ngō nuguan' 'yā. Nī nuguan' daj huin sisi guini'yun ruhuāj daran' ni nuguan' guna ne' rucu. Nī 'yaj fuerzāj sisi guiri'tj ni nuguan' gu'yaj Yan'anj ni güi ga'na' ne' rian. ¹⁴ Nī hué daj 'yā sisi guisī da xata', nī gu'yaj ganāj nuguan' sa' rīqui Yan'anj riānj. Daj si aquinj Yan'anj sisi ñahuin ra'āj nuguan' sa' daj xi'í Cristo Jesús aj. ¹⁵ Nī hua niñ sisi hué daj gāni ruhua daran' né' huin né' ni tsínj xuman sa' ruhua ni'i Cristo Jesús. Nī sisi ani ruhua ni é re' angō nuguan', nī ga'ue digyán Yan'anj nuguan' gāni ruhua ni é re' aj. ¹⁶ Nī hua yya sisi hua niñ dagahuin né' daran' nuguan' gahuin chrūn né'.

¹⁷ Gu'yaj ni é re' daj rún' 'yaj man'anj huin ni é re' jnān nga xica'uī. Nī hué daj guñi'yaj ni é re' daj rún' 'yaj ni tsínj hua xacaj chrej digyán ni únj rian ni é re'. ¹⁸ Daj si hua guisīj ga'ī gatā rian ni é re'. Nī da acōj atā ruhua' yūnj rian ni é re' sisi hua ga'ī ni tsínj huin ruhua ðere' si gu'yaj Jesús ngaa gahui' sí' rian rugutsj xi'í né'. ¹⁹ Nī gaca ni sij rian yan'an. Nī niñanj nahuij ruhua ni sij nga si xā ñasa' ni sij, si go'o ñasa' ni sij. Nī 'yaj ni sij nuguan' huin ña'aj. Sanj 'yaj nne ni sij nga nuguan' daj. Nī urin nuguan' ani ruhua ni sij huin nuguan' man chruhua xungüi nan. Xi'í daj nī gaca ni sij rian yan'an. ²⁰ Sanj xánj né' huin xata'. Nī ana'uuj né' sisi xata' ga'na' tsínj ñacaj né' huin sí' Señor Jesucristo. ²¹ Nī ñaduna sí' nnee cúj né' hua niñi nan. Ngaa nī ñahuin sa' né' daj rún' hua sa' nnee cúj Cristo. Nī hué daj gu'yaj sij nga xi'í si-fuerza sij. Daj si ga'ue ga'nin' sun sij rian daran' ni rasun'anj.

4

Regocijaos en el Señor siempre

¹ Hué dan nī 'ī ruhuāj ni'yā ni é re' huin ni é re' jnān nga xica'uī. Nī nīn' ruhua huin ruhuāj guñi'yā ni é re' nej. Daj si 'yaj á re' si huin niñ' ruhuāj. Nī 'yaj á re' si hua premio riānj. Ngaa nī xi'í daj ga'ñica ruhua ni é re' nga si-nuguan' Señor huin ni é re' ni ngüi 'ī ruhuāj. ² Nī achínj jni'yā rian nungüej yun'unj gu'ñaj Evodia nga Síntique sisi uyan ga' ruhua nungüej xugüij unj rian Señor. ³ Nī man'án re' huin 'ngō tsínj 'yaj sun sa' ngāj rian Yan'anj. Nī achínj jni'yā riān re' sisi chraçuij yun'unj re' nungüej yun'unj xana daj. Daj si guiran' nuguan'an nungüej unj sayun ngāj ngaa gan'anj ga'mī nuguan' sa' rian ni ngüi. Nī hué daj guiran' jnānj né' Clemente nga angō ni tsínj gu'yaj sun ngāj. Nī hua taj niñca si-xugüi ni sij rian si-libro Yan'anj xata'. Nī libro daj digyán si-xugüi ni ngüi gane niñanj nga Yan'anj anj.

⁴ Nī niñanj gahuin niñ' ruhua á re' nga Señor. Nī gataj ruhua' yūnj sisi gahuin niñ' ruhua ni é re' aj.

⁵ Nj guñi'i daran' ni ngüi sisi a'mi naj á re' rian daran' ni ngüi, ruhuāj aj. Daj si hua gahuin nıchrun' güi ga'na' Señor. ⁶ Nj sı gahuin ruhua ni é re' xi'ı si guıran' ni é re' mánj. Sanı ya'voj naıa' ni é re' si ran' ni é re' rian Yan'anj anj. Nj sısi achin 'ngo rasun rian án re', nj gachinj ni é re' rian Yan'anj. Nj hué daj ga'ui' ni é re' si guruhua Yan'anj nej. ⁷ Ngaa nj sısi da'nga' daj guı'yaj ni é re', nj gahuin din'inj ruhua ni é re', guı'yaj Yan'anj. Nj ducu gahuin din'inj ruhua ni é re' xi'ı si nico' ni é re' Jesucristo. Nj xi'ı si gahuin din'inj ruhua ni é re', nj gahuin nıca niman ni é re' xi'ı si nicaj dugüi' ni é re' nga Cristo aj.

En esto pensad

⁸ Hué dan nj hua ango rin nuguan' gatā gunun ni é re' huin ni é re' jnān nga xica'ui. Nj gani ruhua ni é re' xi'ı daran' ni nuguan' huin xanga' nga daran' nuguan' sıca' nej, daran' nuguan' hua nıca nga daran' nuguan' hua sa' nej, daran' nuguan' 'yaj si huin niā' ruhua né' nga daran' nuguan' xi'ı a'mi sa' ni ngüi nej. Sisi hua 'ueé 'ngo nuguan' daj, nj sısi ga'ue ga'mi sa' né' xi'ı 'ngo nuguan' daj, ngaa nj ga'ue gani ruhua á re' nga nuguan' da aj. ⁹ Nj guı'yaj ni é re' daj rún' gahuin chrın ni é re' riānj nga ni nuguan' digyānj rian ni é re' nej. Nj guı'yaj ni é re' daj rún' gunun ni é re' si gatā nga si guini'i ni é re' si guı'yā nej. Ngaa nj gane Yan'anj nga ni é re'. Nj gahuin din'inj ruhua ni é re', guı'yaj Yan'anj, ruhuāj aj.

Dádivas de los filipenses

¹⁰ Nj nın' ruhua huin niā' ruhuāj rian Señor xi'ı si nahuij ruhua yún ni é re' ni'yaj ni é re' rian xi'ıj. Nj nun aran' ruhuāj gatā sısi guini'yun ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' rian xi'ıj. Maan si nitaj si hua ni'nıj rian ni é re' sısi chracuij ni é re' man'anj mánj. ¹¹ Nj sé si atā gunun ni é re' sısi achin 'ngo rasun riānj mánj. Daj si hua xacaj cuentāj sısi ga'ue gahuin niā' ruhuāj nga daran' si guıran' man'anj anj. ¹² Nj ni'inj daj ran' niqııj. Nj ni'inj daj guınicaj nicōj nej. Nj ni'inj daj guı'yā nga daran' si guıran' man'anj. Nj ga'ue gahuin niā' ruhuāj ngaa hua gara riqııj, ası ngaa achin xi'nā riqııj nej. Nj ga'ue gahuin niā' ruhuāj ngaa hua nico riānj, ası ngaa nitaj nico riānj nej. ¹³ Nj xi'ı si rıqui Cristo fuerza riānj, nj ga'ue guı'yā daran'anj.

¹⁴ Sanı dugu'naj guı'yaj ni é re'. Daj si ngaa guıran'anj sayun, nj guınicaj dugüi' ni é re' ngāj. ¹⁵ Nj ni'i ni é re' huin ni é re' ni tsinj nne xuman' Filipos sısi urin ni é re' ga'nıj ofrenda riānj ngaa gaxı'i ga'mı si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi huin güi gahuı estado Macedonia gahuı gan'an ango yu'uj. ¹⁶ Nj ngaa ganēj xuman' Tesalónica, nj guisıj huij, hua'nıj ga'nıj ni é re' ofrenda guchij rian xi'ı si achin riānj. ¹⁷ Nj sé si ani urin ruhuāj nahuin ra'āj. Huin ruhuāj sısi guınicaj nico ni é re' nuguan' sa' ngaa naga'ui' ni é re' cuenta rian Yan'anj. ¹⁸ Nj hua nahuin ra'āj daran' si ni'yān. Nj da' náj ni rasun riānj. Nj nga ga'nıj ni é re' xi'ı Epafrodito, nj nicaj nın' ruhuāj. Nj daj rún' huin sıqııj guin' daj huin si ga'nıj ni é re' riānj. Nj aran' ruhua Yan'anj si guı'yaj ni é re' ngāj. ¹⁹ Nj rıqui Dan'an daran' si achin rian ni é re', ruhuāj aj. Nj daj rún' xuru'ue Yan'anj, ni hué daj rıqui nın' ruhua Yan'anj rian ni é re' xi'ı Cristo Jesús. ²⁰ Ngaa nj nıganj ga'mı 'ueé né' rian Yan'anj huin chrej né'. Amén.

Saluciones finales

²¹ A'nı 'ngo nuguan' rian daran' ni ngüi nico' Yan'anj nga si-xugüi Jesucristo. Nj a'nıj ni jnānj né' mán ngāj 'ngo nuguan' rian ni é re' nej.

²² Nĭ a'nĭj daran' ni ngüĭ nico' Yan'anĭ 'ngö nüguan' rian ni é re' nej. Nĭ hué daj 'yaj ni tsĭnj 'yaj sun rian rey César nej. ²³ Nĭ huin ruhuāj sisĭ Señor Jesucristo guĭ'yaj sinduj rian daran' ni é re'. Amén.

LA EPÍSTOLA DEL APÓSTOL SAN PABLO A LOS COLOSENSES

Salutación

¹ Huēj huin Pablo tsínj gan'anj ga'mī si-nuguan' Jesucristo rian ni ngüi daj rún' huin ruhua Yan'anj si gui'yā. Nī arun nungüej únj jnánj né' Timoteo yanj carta nan a'nij nungüej únj huaj rian ni é re'.

² Nī a'nij únj yanj nan rian ni é re' huin ni é re' ni jnánj né' sa' nico' Cristo ni tsínj mán xuman' Colosas. Nī hua nica ruhua á re' nga si-nuguan' Yan'anj.

Nī huin ruhua únj sisj Yan'anj huin chrej né' gui'yaj sinduj rian án re', nī gahuin din'inj ruhua ni é re' aj.

Pablo pide que Dios les conceda sabiduría espiritual

³ Nī ngaa achínj jni'yaj nungüej únj rian Yan'anj xi'í ni é re', nī niganj a'ui' nungüej únj si guruhua Yan'anj huin chrej Señor Jesucristo. ⁴ Daj si hua gunun nungüej únj sisj xuman sa' ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Cristo Jesús. Nī hué daj 'i ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' daran' ni ngüi hua sa' rian Yan'anj. ⁵ Nī hué daj 'yaj ni é re' xi'í si ana'uij ni é re' sisj ga 'ueé rian ni é re' xata'. Nī xi'í si gunun ni é re' nuguan' xanga' daj, nī hué daj ana'uij ni é re'. Nī nuguan' xanga' daj huin si ganacaj Yan'anj né'. ⁶ Nī gaxa'nj nuguan' sa' daj gunun ni é re' nga daran' ni ngüi man chruhua xungüi. Nī nuguan' daj 'yaj sisj 'yaj sa' á re', nī guxuman ruhua á re' ni'yaj á re' Yan'anj. Nī hué daj gahuin scanij ni é re' asij ngaa gunun sini ni é re' nuguan' daj. Daj si guini' i xanga' ni é re' daj hua sinduj gui'yaj Yan'anj nga né'. ⁷ Nī gahuin chrún ni é re' nuguan' daj digyán tsínj gu'naj Epafras rian án re'. Nī huin sí 'ngo tsínj 'i ruhua né'. Nī hué sij huin 'ngo tsínj 'yaj sun nuguan' an nga únj. Nī huin sij 'ngo tsínj 'yaj sun sa' rian án re' xi'í Cristo. ⁸ Nī hué sij ganata' gunun únj daj 'i ruhua ni dugüi' ni é re', 'yaj Espíritu Santo.

⁹ Hué dan nī asij gunun únj nuguan' ganata' sij, nī nun duna únj si achínj jni'yaj únj rian Yan'anj xi'í ni é re'. Nī achínj jni'yaj únj rian Yan'anj sisj gujini' i sa' ni é re' si garan' ruhua Yan'anj. Nī rjqui Yan'anj si gahuin chrún ni é re' daj hua nuguan' xanga'. Nī gara da'nga' ruhua ni é re' daj da'nga' hua si-nuguan' Yan'anj. ¹⁰ Ngaa nī ga'ue gui'yaj á re' daj rún' 'yaj ni tsínj nico' sa' Señor. Nī niganj ga'ue dagahuin ni é re' nuguan' sa' daj rún' aran' ruhua Señor si gui'yaj á re'. Nī gui'yaj sa' ni é re' sun si-sun Señor. Nī gujini' i sa' ni é re' daj hua Yan'anj nej. ¹¹ Achínj jni'yaj únj rian Yan'anj sisj ga' nucua' ni é re', gui'yaj si-fuerza Yan'anj. Nī hua 'ueé si-fuerza Yan'anj. Ngaa nī ga'ue ga'nin' ruhua ni é re' xi'í ni sayun ran' ni é re'. Nī ga'ue gunucua' á re' ni sayun daj. ¹² Nī gahuin ni'a' ruhua ni é re' ga'ui' ni é re' si guruhua Yan'anj huin chrej né'. Daj si gui'yaj xugüi chrej né' man'an né' sisj gane né' nga Yan'anj rian xiguin sa'. Nī guinicaj dugüi' né' gane né' nga ni ngüi hua sa' rian Yan'anj yu'uj daj. ¹³ Nī asij sini, sanj gane né' rian hua rümi'. Nī guinicaj sichre sun rian né'. Sanj gahui né' rian rümi' daj, gui'yaj Yan'anj. Nī nicaj Yan'anj gan'anj né' rian nicaj sun da'ni 'i ruhua'.

¹⁴ Nĭ xi'í si-tun man'an si' huin si nacaj Yan'anĭ né'. Nĭ guinicaj Yan'anĭ 'ngo niman nico xi'í si-gaquin' né'.

Reconciliación por medio de la muerte de Cristo

¹⁵ Nĭ na'ue guĭni'i rian né' Yan'anĭ mánĭ. Sanĭ daj rún' huin Cristo, nĭ hué daj huin Yan'anĭ. Nĭ daj rún' hua 'ngo tsínĭ xahua', hué daj hua sij scanĭj daran' si guĭ'yaj Yan'anĭ. ¹⁶ Xi'í sij nĭ guĭ'yaj Yan'anĭ daran' si man xata' nga daran' si mán rian xungüĭ nej. Nĭ guĭ'yaj sij daran' si rugüĭ' guĭni'i né' nga daran' si ga'ue guĭni'i né' mánĭ. Nĭ guĭ'yaj Cristo daran' si nicaj sun mán xata' nga daran' yan'anĭ nicaj fuerza rian xungüĭ nej. Nĭ Cristo guĭ'yaj daran'anĭ. Nĭ hua niñan dagahuin daran'anĭ si-nuguan' Cristo. ¹⁷ Nĭ asĭj nun gahuin daran'anĭ, nĭ hua nne Cristo. Nĭ 'yaj sun sa' daran' ni rasun, si hué sij 'niĭj ra'a daran'anĭ.

¹⁸ Nĭ nicaj Cristo sun rian ni ngüĭ nico' Yan'anĭ huin ni sij nneĕ cúj sij. Nĭ hua sini nĭ gahuin sij. Nĭ ganá'niĭj sini sij scanĭj ni níman. Xi'í daj nĭ huin rian Cristo rian daran'anĭ. ¹⁹ Nĭ garan' ruhua Yan'anĭ sisĭ gahuin Cristo daj rún' hua nĭn' man'an Yan'anĭ. ²⁰ Nĭ gahuin ruhua Yan'anĭ sisĭ gahuin sa' daran' si man chruhua xungüĭ nga daran' si mán xata' nej. Ngaa nĭ ga'ue na'mi ni sij nga Yan'anĭ, guĭ'yaj Cristo. Nĭ hué daj gahuin ruhua Yan'anĭ sisĭ gahuin din'inĭj ruhua daran'anĭ xi'í si gayanj si-tun man'an Cristo rian rugutsĭj.

²¹ Nĭ asĭj sini nĭ gahuin ni é re' ni tsínĭj guinico' ango chrej sé huin si-chrej Yan'anĭ huin mánĭ. Nĭ chruhua niman án re', nĭ gunun' ni é re' nga Yan'anĭ xi'í si guĭ'yaj quĭj ni é re'. Sanĭ yyaj nĭ gahuin nuguan'an án re' nga Yan'anĭ ²² xi'í si gahui' nneĕ cúj Cristo rian rugutsĭj, nĭ hué daj guĭ'yaj Yan'anĭ sisĭ ga'ue guĭman ni é re' rian nne man'an Yan'anĭ. Nĭ ga'ue gahuin sa' ni é re' rian Yan'anĭ. Nĭ nitaj gaquin' da'ui ni é re' mánĭ. ²³ Nĭ hué daj gahuin nga ni é re' sisĭ 'ngo guxuman sa' ruhua ni é re' nĭ'yaj ni é re' Yan'anĭ. Nĭ ga gue gana'uĭj ni é re' nga nuguan' gunun ni é re' huin nuguan' sa'. Nĭ hué nuguan' nan huin nuguan' gunun daran' ni ngüĭ man chruhua xungüĭ. Nĭ huéj huin Pablo tsínĭj nata' nuguan' nan rian ni ngüĭ.

Ministerio de Pablo a los gentiles

²⁴ Yyaj nĭ huin nia' ruhuāĭ xi'í si ran'anĭ sayun rian xi'í ni é re'. Nĭ daj rún' guiran' Cristo sayun xi'í ni ngüĭ nico' Yan'anĭ, nĭ hué daj hua niñan si guiran'anĭ sayun nga nneĕ cū rian xi'í ni é re'. ²⁵ Nĭ guĭ'yaj Yan'anĭ sisĭ gahuĭnĭ 'ngo tsínĭj ganata' nuguan' rian ni ngüĭ nico' Yan'anĭ. Nĭ riquĭ Yan'anĭ sun riānĭj sisĭ ga'mi nĭca yyāĭ si-nuguan' Yan'anĭ rian ni é re'. ²⁶ Nĭ nuguan' nan huin 'ngo nuguan' huĭ nun guĭni'i ni ngüĭ asĭj ná. Sanĭ da yyaj, nĭ digyán renga' Yan'anĭ nuguan' daj rian ni ngüĭ hua sa' rian Yan'anĭ huin ni ngüĭ nico' Yan'anĭ güĭ yyaj. ²⁷ Nĭ huin ruhua Yan'anĭ sisĭ guĭni'i né' daj hua 'ueé nuguan' daj. Nĭ huin ruhua Yan'anĭ sisĭ guĭni'i ni ngüĭ 'na' anéĭ chrej daj hua 'ueé nuguan' da nej. Nĭ hué nuguan' daj huin sisĭ nne Cristo chruhua niman án re'. Nĭ Cristo 'yaj sisĭ ana'uĭj né' gahuin sa' né' xata', guĭ'yaj Yan'anĭ. ²⁸ Nĭ a'mi únĭj si-nuguan' Cristo rian daran' ni ngüĭ. Nĭ a'ui' únĭj 'ngo ducuánĭ rian ni sij. Nĭ digyán únĭj daran' nuguan' sa' ni'í únĭj rian ni sij sisĭ gahuĭn nĭca yya ruhua ni sij guĭnicaj dugüĭ' ni sij nga Cristo. ²⁹ Xi'í daj nĭ 'yaj sun nucuā nga daran' fuerza riquĭ Cristo riānĭj. Daj si nucuaj Cristo nne sij niman man'anĭj.

2

¹ Nj huin ruhuāj sīsī guṇi'ni ni é re' daj 'yaj sun nucuā xi'í ni é re' nga xi'í ni tsínj man xuman' Laodicea nej, xi'í daran' ni tsínj achin guṇi'ni man'anj.

² Nj huin ruhuāj sīsī ga nucuaj ruhua á re'. Nj gahuin 'i uyan ruhua á re' nga ni dugüi' ni é re'. Nj gara da'nga' sa' ruhua á re' daran' ni nuguan' ueé. Ngaa nj ga'ue guṇi'ni ni é re' nuguan' nun guṇi'ni ni ngüi asij ná huin nuguan' gari huí Yan'anj. Nj hué Cristo huin nuguan' nan. ³ Nj gara sa' Yan'anj daran' ni nuguan' sa' nga daran' nuguan' chrṽn chruhua niman Cristo. Nj gahuin chrṽn né', nj gunun sa' né', 'yaj ni nuguan' daj.

⁴ Hué nuguan' daj atá gunun ni é re' si na'uej ruhuāj sīsī a 'ngo ni tsínj sj digya' yun'unj ni é re' nga nuguan' 'yaj fuerza ni sí'. ⁵ Nj nunj si nitaj si niquṽnj scanij ni é re', sanj nicaj dugüi' nimānj nga ni é re'. Nj huin niā' ruhuāj guini'ṽnj sīsī nicaj dugüi' sa' ni é re'. Nj hua nica ruhua á re' si xuman sa' ruhua á re' ni'yaj á re' Cristo. ⁶ Hué dan nj daj rún' gani ruhua á re' ngaa gaxi'ni ni é re' guxuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Señor Jesucristo, nj hué daj ga gue gache uyan ni é re' nga sij. ⁷ Nj guṇicaj dugüi' sa' ni é re' nga sij. Nj sj guere'ej anéj dugüi' ni é re' nga sij mánj. Nj guxuman sa' ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' sij daj rún' digyán únj rian ni é re'. Nj niganj ga'ui' ni é re' si guruhua Yan'anj.

Plenitud de vida en Cristo

⁸ Nj ga cuidado ni é re'. Nj sj duna ni é re' sīsī digya' yun'unj ni ngüi ni é re' mánj. Daj si huin ruhua ni sij digya' yun'unj ni sij nga nuguan' digui'yun man'an ni sij huin nuguan' yya. Nj daj rún' nani ni tsínj 'ngo nuguan' rian ni sij, nj hué daj xuman ruhua ni sij. Nj xuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij ni nuguan' ani ruhua ni tsínj man chruhua xungüi gaquin' nan. Sanj sé si-nuguan' Cristo huin mánj. ⁹ Daj si daran' si huin Yan'anj, nj hué daj huin chruhua nnee cúj Cristo nej. ¹⁰ Nj hua ni'na' xanga' niman ni é re' xi'í si nicaj dugüi' ni é re' nga Cristo. Nj hué sij nicaj sun rian daran' si nicaj sun mán xata' nga daran' ni yan'anj mán chruhua xungüi nej. ¹¹ Nj daj rún' gahuin ṽni ni tsínj ngaa guta' ni sij da'nga' nnee cúj ni sij, nj hué daj gahuin ṽni ni é re' rian si quij hua, gui'yaj Cristo. Sé daj rún' xi'nin' ni tsínj daj, sé daj gui'yaj ni sij nga ni é re' mánj. Sanj gahuin ṽni ni é re' rian gaquin', gui'yaj Cristo. Nj duna á re' si gui'yaj á re' si huin ruhua nnee cúj ni é re'. ¹² Nj ngaa gata' nnee ni é re', nj gahuin ni é re' daj rún' huin 'ngo niman gahui' nuguan'an nga Cristo. Nj ganá'nij nuguan'an ni é re' nga sij nej. Daj si guxuman ruhua ni é re' nga si-fuerza Yan'anj. Nj si-fuerza Yan'anj gui'yaj sīsī ganá'nij Cristo scanij ni niman.

¹³ Nj asij sini nj rún' huin 'ngo niman gahui' gahuin ni é re' xi'í si-gaquin' ni é re'. Nj nun guṇicaj dugüi' ni é re' nga Yan'anj güenda si nun ga'nin' ruhua ni é re' nga si-gaquin' ni é re'. Sanj yyaj nj riqui Yan'anj sīsī hua ni'na' nuguan'an ni é re' nga Cristo. Nj xi'í Cristo, nj guṇicaj Yan'anj 'ngo niman nico xi'í si-gaquin' ni é re'. ¹⁴ Nj 'ngo yun jnaruhui Yan'anj güenda si da'ui né' gaquin'. Nj si-ley Moisés 'yaj si da'ui né' gaquin'. Sanj ga'nej Yan'anj si da'ui né' ngaa gahui' Cristo rian rugutsj xi'í si-gaquin' né'. Nj ngaa gari ni sij gaquij Cristo guinico' sí' rian rugutsj, nj gui'yaj Yan'anj sīsī nitaj si chrán' yun'unj ley daj man'an né' ga mánj. ¹⁵ Nj ngaa gahui' Cristo, nj gui'yaj gana Yan'anj rian daran' ni si nicaj sun mán xata' nga daran' ni yan'anj mán nica' rian xungüi nej. Nj digyán renga' Yan'anj rian daran'

ni ngüi sisi gui'yaj ganaj rian ni si nicaj sun daj ngaa gahui' Cristo rian rugutsi.

¹⁶ Hué dan ni sj guxuman ruhua ni é re' nga si-nuguan' ni tsínj na'uej ruhua nga si xa ni é re' nga si go'o ni é re' mánj. Ni sj guxuman ruhua ni é re' si gataj ni sij sisi ní'yanj ni sij ni güi gui'yaj ni sij gui'yanj, asi ní'yanj ni sij ngaa niquin' yahui ñaca, asi güi naránj ruhua ni sij nej. ¹⁷ Ni ngaa achin ga'na' Cristo, ni dagahuin ni ngüi ni nuguan' daj sisi guini'ni ni sij daj gahuin ngaa gane niganj né' nga Yan'anj. Sanj ngaa ga'na' Cristo, ni xacaj né' cuenta sisi ganahuij ni nuguan' daj. Yyaj ni dunáj né' ni nuguan' daj, ni nico' né' urin man'an Cristo.

¹⁸ Ni sj ga'uej ruhua á re' si guere' si-premio ni é re' gui'yaj ni tsínj digya' yun'unj daj. Daj si 'yaj ni sij sisi nitaj si huin achij ni sij. Ni nico' ni sij ni ángel. Ni a'mi ni sij daj rún' güenda si guini'ni ni sij nuguan' digyán Yan'anj rian ni sij. Sanj sé si xanga' si-nuguan' ni sij mánj. Ni 'yaj nne ni sij xi'í si ani ruhua ni sij. Sanj ani ruhua ni sij daj rún' ani ruhua ni tsínj man chruhua xungüi gaquin' nan. ¹⁹ Ni hua duna ni sij si nicaj dugüi' ni sij nga Cristo. Ni hué Cristo 'yaj sisi hua ran nne ni sij huin né'. Ni daj rún' 'yaj 'ngo yun'unj xana ngaa a'ui' unj xa da'nj unj, ni achij tsin' daj, ni hué daj 'yaj Yan'anj nga né' huin né' nne ni sij Cristo. Ni Cristo 'yaj sisi guinicaj dugüi' nuguan'an go'ngo né'. Ni hué daj guinicaj dugüi' né' nga sij, 'yaj Yan'anj.

²⁰ Ni sisi hua yya gahui' nuguan'an ni é re' nga Cristo, ni un sin huin, ni dagahuin ni é re' nuguan' digyán ni tsínj man chruhua xungüi gaquin' nan unj. Ni un sin huin ni hua 'yaj gue ni é re' daj rún' 'yaj ni tsínj da unj.

²¹ Daj si ataj ni é re': "Sj guida'a né' da mánj. Ni sj xa né' da mánj. Ni sj gatsij né' da mánj." Hué daj ataj ni é re'. ²² (Ni daran' ni nuguan' a'nin' ni sij nga si digyán ni sij daj huin urin si-nuguan' ni tsínj man chruhua xungüi.) Ni ganahuij daran'anj daj rún' ganahuij ni rasun arasun ni ngüi.

²³ Xanga' ni ga'ue gani ruhua né' sisi hua sa' ni nuguan' a'nin' ni sij daj. Daj si 'yaj ni sij sisi ni'í sa' ni sij. Ni 'yaj ni sij sisi nitaj si huin achij ni sij. Ni dugua'í ni sij nne ni sij. Sanj ni a 'ngo nitaj si nico' ni sij Yan'anj mánj. Daj si xi'í nuguan' nico' ni sij, ni hua gue 'yaj ni sij si huin ruhua nne ni sij.

3

¹ Ngaa ni xi'í si hua ganá'nij nuguan'an ni é re' nga Cristo, ngaa ni ñano' ni é re' ni nuguan' 'na' xata' rian nne Cristo ne' chrej ra'a sa' Yan'anj.

² Xacaj á re' cuenta daj hua ni nuguan' 'na' xata'. Ni sj nahuij ruhua ni é re' nga ni nuguan' ani ruhua ni ngüi man xungüi mánj. ³ Daj si gahui' nuguan'an ni é re' nga Cristo. Sanj yyaj, ni hua ni'na' niman ni é re' nicaj dugüi' ni é re' nga Cristo nne sij xata' nga Yan'anj. ⁴ Ni hué Cristo 'yaj si hua ni'na' niganj ni é re'. Ni ngaa gurugüi' sij ga'na' sij, ni hué daj gurugüi' ni é re' nga sij. Ni gahuin 'uee ni é re' nga sij nej.

La vida antigua y la nueva

⁵ Hué dan ni 'ngo yun dunaj ni é re' daran' chrej huin si-chrej xungüi nan: Sj gui'yaj sqüira' 'ngo ni ango ni é re' ni ngüi mánj. Ni sj gui'yaj ni é re' si quij hua mánj. Ni sj gani ruhua ni é re' nga ni si quij hua mánj. Ni sj gui'yaj ni é re' si huin quij ruhua ni é re' mánj. Ni sj gahuin yoo ni é re' guida'a ni é re' 'ngo ni rasun da'nga' 'ngo ni tsínj rian ni é re' mánj.

Daj si uyan huin ngaa nun yan'anj 'ngo tsínj ni yan'anj 'yaj ra'a ni sij. ⁶ Nj gui'yaj Yan'anj castigo ni tsínj 'yaj ni gaquin' daj. Daj si na'uej ruhua ni sij dagahuin ni sij rian Yan'anj. ⁷ Nj asj sini ni hué daj gui'yaj ni é re' ngaa gachéj ni é re' si-chrej xungüi nan.

⁸ Sanj yyaj ni duna ni é re' daran' gaquin' nan. Nj si ga'man ruhua ni é re' mánj. Nj si guinan'an ruhua ni é re' mánj. Nj si gui'yaj quij ni é re' nga ni dugüi' ni é re' mánj. Nj si nuna ni é re' xi'í dugüi' ni é re' mánj. Nj si ga'mi ni é re' nuguan' quij mánj. ⁹ Nj si ga'mi snan'anj ni é re' rian ni dugüi' ni é re' mánj. Daj si hua naduna ni é re' si gahuin ni é re' asj sini. Nj nitaj si 'yaj ni é re' daj rún' gui'yaj ni é re' asj sini. ¹⁰ Nj nahuin naça niman ni é re', gui'yaj Yan'anj. Nj Yan'anj gui'yaj ni é re'. Nj 'yaj Yan'anj sisi guisj sa' ni é re' guini'ni ni é re' man'an Yan'anj. Nj ya'yoj naduna Yan'anj si ani ruhua ni é re' sisi gahuin ni é re' daj rún' huin man'an Yan'anj. ¹¹ Ngaa ni nitaj si gahuin sisi tsínj griego, asj tsínj israelita huin né'. Nitaj si gahuin sisi guta' ni sij da'nga' nnee cúj né' asj nun guta' ni sij da'nga' nnee cúj né'. Nj nitaj si gahuin sisi huin né' tsínj 'na' anéj chrej, asj tsínj 'na' ango xuman' huin né'. Nj nitaj si gahuin sisi tsínj 'yaj sun yun rian xuru'ue huin né', asj tsínj nitaj si 'yaj sun yun huin né'. Urin Cristo huin si ní'yanj rian daran'anj. Nj nne sij chruhua niman daran' né'.

¹² Nj 'i ruhua Yan'anj ni'ya ni é re'. Nj nacui Yan'anj ni é re' sisi guinicaj dugüi' ni é re' nga ni ngüi nico' man'an Yan'anj. Ngaa ni xi'í daj gahuin ni é re' tsínj nani yaco ruhua guini'yaj ni é re' ni dugüi' ni é re'. Nj ga'mi sa' ni é re' nej. Nj si gani ruhua ni é re' sisi huin rian ni é re' mánj. Nj dagahuin ni é re' rian ni dugüi' ni é re'. Nj ga'nin' ruhua ni é re' nga si ataj ni dugüi' ni é re'. ¹³ Nj sisi nun aran' ruhua ni é re' nga si 'yaj go'ngo ni dugüi' ni é re', sanj guinicaj ni é re' niman nico nga ni sij daj rún' guinicaj Cristo niman nico rian ni é re'. ¹⁴ Nj nuguan' huin rian huin sisi gahuin 'i ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' ni dugüi' ni é re'. Nj sisi hué daj gui'yaj ni é re', ni ga'ue guinicaj dugüi' nuguan'an ni é re' guiman án re'. ¹⁵ Nj duna ni é re' sisi gahuin din'inj ruhua niman ni é re', gui'yaj Cristo. Daj si huin ruhua Yan'anj sisi gahuin din'inj ruhua ni é re'. Nj xi'í daj gaquinj Yan'anj ni é re' sisi guinicaj dugüi' nuguan'an án re' nga ni dugüi' ni é re'. Nj nico' huaj gataj ni é re' si guruhua Yan'anj. ¹⁶ Nj niganj gani ruhua ni é re' sisi nun si-nuguan' man'an Cristo chruhua niman ni é re'. Nj daj rún' 'yaj 'ngo tsínj chrún sa' nga si-nuguan' Yan'anj, ni hué daj gui'yaj ni é re' digyan ni é re' rian ni dugüi' ni é re'. Nj dugu'nun' ni é re' sisi dagahuin ni dugüi' ni é re' si-nuguan' Yan'anj. Nj gara ni é re' chra' huin salmo nga chra' a'mi 'ueé rian Yan'anj nej, nga chra' aráj ni é re' xi'í si huin niq' ruhua ni é re' nga niman ni é re'. Nj ngaa aráj ni é re', ni ga'ui' ni é re' si guruhua Yan'anj. ¹⁷ Nj daran' si ga'mi ni é re' nga daran' si gui'yaj ni é re', ni hué daj gui'yaj ni é re' nga si xugüi Señor Jesús. Nj ga'ui' ni é re' si guruhua chrej né' huin Yan'anj xi'í Cristo.

¹⁸ Nj yun'unj xana hua nica, ni dagahuin unj si ataj nica unj. Hua nian si hué daj dagahuin unj xi'í Señor.

¹⁹ Nj gahuin 'i ruhua tsínj sno'o guini'yaj sij nica sij. Nj si chran' sij nica sij mánj.

²⁰ Nj dagahuin ni tsin' si ataj chre nga nni. Daj si hué daj aran' ruhua Señor si gui'yaj anin'inj.

²¹ Nî sî chran' nico chrej ni tsin' daj da'nîj ni sij mánj. Ngaa nî sî guere' niman ni tsin' daj, guí'yaj chrej ni tsin' da mánj.

²² Nî tsínj 'yaj sun yun rian 'ngo xuru'ue chruhua xungüi nan, nî dagahuin sij si ataj sí'. Nî sé urin si ni'yaj xuru'ue daj, nî guí'yaj sun sa' sij sîsî gani ruhua sí' sîsî sa' 'yaj sij mánj. Sanî dagahuin sa' sij xi'í si hua sa' niman sij. Nî hué daj guí'yaj sij xi'í si hua ní'yanj sij rian Señor. ²³ Daran' si 'yaj ni é re', nî hué daj guí'yaj 'ueé ni é re'. Nî daj rún' huin sîsî 'yaj sun ni é re' rian Señor, nî hué daj guí'yaj ni é re'. Nî sî gani ruhua ni é re' sîsî 'yaj sun ni é re' rian ni tsínj mánj. ²⁴ Daj si ni'í ni é re' sîsî ñahuin ra'a ni é re' nuguan' sa' guí'yaj Señor xi'í si dagahuin sa' ni é re'. Daj si 'yaj sun ni é re' rian Cristo. Nî hué sij huin xanga' Señor rian ni é re'. ²⁵ Sanî tsínj guí'yaj gaquin', nî gahuin sij castigo daj rún' huin gaquin' guí'yaj sij. Nî uyan' 'yaj Yan'anj nga daran' ni ngüi.

4

¹ Nî sîsî huin ni é re' xuru'ue, nî guí'yaj ñica ni é re' 'ngo ducuánj nga ni tsínj 'yaj sun yun rian ni é re'. Daj si ni'í ni é re' sîsî xata' nne Señor nicaj sun rian ni é re'.

² Nî ñiganj gachinj jni'yaj ni é re' rian Yan'anj. Nî ñiganj ga cuidado ni é re' guíman án re'. Nî ñiganj ga'ui' ni é re' si guruhua Yan'anj. ³ Gachinj jni'yaj ni é re' xi'í únj sîsî ga'ue guíri'í únj 'ngo ducuánj ga'mi sa' únj si-nuguan' Cristo huin nuguan' digyán ñaca Yan'anj rian né'. Nî xi'í nuguan' daj núnj ducuaga' nan. ⁴ Nî gachinj jni'yaj ni é re' rian Yan'anj sîsî ga'ue digyán ñica yyāj daj rún' hua ñañ ga'mi rian ni ngüi.

⁵ Gache 'ueé ni é re' nga ni ngüi nun xuman ruhua ni'yaj Yan'anj. Nî guí'yaj fuerza ni é re' sîsî xaxaj ni sij cuenta daj hua nuguan' sa'. ⁶ Nî ñiganj ga'mi ni é re' nuguan' 'ueé nga nuguan' hua ní'yanj rian ni sij. Nî hua ñañ sîsî guíni'í ni é re' daj ga'mi ni é re' rian go'ngo ni tsínj nachínj snan'anj án re' xi'í nuguan' nico' ni é re'.

Saluciones finales

⁷ Nî jnánj né' Tíquico huin tsínj 'i ruhua né'. Nî hué sij huin 'ngo tsínj 'yaj sun sa' nuguan'an ngāj rian Señor. Nî nicaj sij nuguan' huaj sij ñata' sij rian ni é re' daj ran'anj. ⁸ Xi'í daj nî a'nî sij huaj sij rian ni é re' sîsî ñata' sij daj hua mán únj. Ngaa nî ga'ue ñari' nucuaj niman án re', guí'yaj sij. ⁹ Nî hué daj huaj sij nga tsínj gu'ñaj Onésimo huin sí' 'ngo jnánj 'i ruhua né'. Nî huin sij 'ngo ni é re'. Nî ñata' nungüej sij daran' si guiran' únj nan gunun ni é re'.

¹⁰ Nî a'nîj tsínj gu'ñaj Aristarco 'ngo nuguan' rian ni é re' huin sí' 'ngo tsínj nun nuguan'an ducuaga' ngāj. Nî hué daj 'yaj Marcos huin sí' stucun' tsínj gu'ñaj Bernabé. Nî hua ga'nî nuguan' rian ni é re' rian xi'í Marcos sîsî guchi' nî'yaj sij rian man ni é re'. Hué dan nî ga'mi sa' ni é re' nga sij. ¹¹ Nî hué daj a'nîj tsínj gu'ñaj Jesús Justo 'ngo nuguan' rian ni é re'. Nî hué anin' tsínj nan huin urin ni tsínj israelita 'yaj sun ngāj rian nicaj sun Yan'anj. Nî nari' nucuaj nimánj, guí'yaj ni sij.

¹² Nî a'nîj tsínj gu'ñaj Epafras 'ngo nuguan' rian án re' huin sij 'ngo ni é re'. Nî huin sij 'ngo tsínj 'yaj sun rian Cristo Jesús. Nî ñiganj achínj jni'yaj sij rian Yan'anj xi'í ni é re' sîsî ga'ñica ruhua ni é re' nga si-chrej Yan'anj. Nî huin ruhua sij sîsî xanga' guíni'í ni é re' daj hua si-chrej Yan'anj. Nî huin ruhua sij sîsî dagahuin ni é re' si aran' ruhua Yan'anj guí'yaj á re'.

¹³ Nĭ huēj huin 'ngo tsínj ni'i yya sisi nahuij ruhua tsínj gu'naj Epafra xi'í ni é re' nga ni tsínj man xuman' gu'naj Laodicea nga xuman' gu'naj Hierápolis nej. ¹⁴ Nĭ a'nĭj tsínj gu'naj Lucas 'ngo nuguan' rian ni é re' huin sí' 'ngo doctor 'i ruhua né'. Nĭ hué daj 'yaj tsínj gu'naj Demas nej.

¹⁵ Ga'nij ni é re' 'ngo nuguan' rian ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Jesús man xuman' Laodicea. Nĭ hué daj gu'yaj ni é re' nga yun'unj gu'naj Ninfas nga ni ngüj nahuin yu' ducua ún' huin ni sij ni ngüj nico' Yan'anj. ¹⁶ Nĭ ngaa gujsij gaya ni é re' carta nan scanij ni é re', nĭ ga'nij ni é re' gan'anj gaya ni ngüj nico' Yan'anj man xuman' Laodicea. Nĭ hué daj gaya ni é re' carta ga'nĭ rian ni ngüj man xuman' Laodicea nej.

¹⁷ Gataj ni é re' gunun tsínj gu'naj Arquipo: Dagahuin sa' re' nga sun ga'ui' Señor rian re'.

¹⁸ Huēj huin Pablo. Nĭ arünj letra nan huin saludo rian ni é re'. Nĭ sj guini'yun ruhua ni é re' sisi nünj ducuağa'. Nĭ huin ruhaaj sisi gu'yaj Yan'anj sinduj rian ni é re' aj.

PRIMERA EPÍSTOLA DEL APÓSTOL SAN PABLO A LOS TESALONICENSES

Salutación

¹ Huēj huin Pablo. Nj arun anin' únj Silvano nga Timoteo yanj carta nan a'níj únj huaj rian án re' huin ín re' ni tsínj nico' Yan'anj man xuman' Tesalónica. Nj nicaj dugüi' a ni é re' nga Yan'anj huin chrej né' nga Señor Jesucristo. Nj huin ruhua anin' únj sisj gui'yaj Yan'anj nga Señor Jesucristo sinduj rian án re' gahuin din'inj chruhua á re'.

Ejemplo de los tesalonicenses

² Njganj a'ui' anin' únj si guruhua Yan'anj xi'í daran' a ni é re'. Nj nanun ruhua únj xi'í a ni é re' ngaa achínj jni'yaj únj rian Yan'anj. ³ Nj ya'yoj ngaa achínj jni'yaj anin' únj rian Yan'anj huin chrej né', nj nanun ruhua únj daj gui'yaj sun sa' á re' si-sun Yan'anj xi'í si xuman ruhua á re' ni'yaj á re' Jesús. Nj xi'í si 'i ruhua á re' ni'yaj á re' Yan'anj, nj gui'yaj sun sa' á re' si-sun Señor. Nj gunucua' á re' rian ni sayun xi'í si ana'uij ni é re' sisj chraçuij yun'unj Señor Jesucristo a ni é re'. ⁴ Nj 'i ruhua Yan'anj ni'ya a ni é re' huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né'. Nj ni'i anin' únj sisj hué Yan'anj nacui ni é re' sisj guinico' a ni é re' Yan'anj.

⁵ Daj si ngaa ga'mi únj nuguan' sa' rian án re', nj sé urin nuguan' ga'mi únj gan'anj únj. Sanj ga'mi únj nga si-fuerza Espíritu Santo. Nj gahuin yya ruhua únj sisj nuguan' xanga' huin nuguan' ga'mi únj. Nj ni'i sa' ni é re' daj gui'yaj únj ngaa guimán únj scanij a ni é re'. Daj si nano' únj sisj daj ga'ue gahuin sa' ruhua ni é re' aj. ⁶ Nj gaxi'i a ni é re' gui'yaj guē a ni é re' daj rún' gui'yā nga daj rún' 'yaj guē Señor nej. Nj nunj si guiran' a ni é re' nico sayun gui'yaj ni ngüi nun xuman ruhua ni'yaj Jesús, sanj 'ngo guinico' a ni é re' si-nuguan' Yan'anj. Nj gahuin niā' ruhua á re', gui'yaj Espíritu Santo. ⁷ Xi'í daj nj digyán ni é re' 'ngo ducuánj sa' rian ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Yan'anj mán estado Macedonia nga estado Acaya.

⁸ Nj gaxa'nj si-nuguan' Señor scanij ni ngüi mán estado Macedonia nga estado Acaya, gui'yaj á re'. Sanj sé urin nungüej estado daj, sanj gaxa'nj nuguan' daj njn' gachra' chruhua xungüi, gui'yaj á re'. Nj ni'i daran' ni sij daj xuman ruhua á re' ni'yaj á re' Yan'anj. Xi'í daj nj nitaj chrej hua sisj ga'mi anin' únj rian ni ngüi daj xi'í si gui'yaj á re'. ⁹ Nj a'mi man'an ni ngüi daj gahuin ngaa guchi' anin' únj rian man án re'. A'mi ni sij sisj ga'mi sa' á re' nga únj ngaa gane únj nga á re'. Nj a'mi ni sij sisj kuna á re' yan'anj 'yaj ra'a ni sij. Nj gaxi'i ni é re' guinico' a ni é re' Yan'anj hua ni'na' huin Yan'anj xanga' aj. ¹⁰ Nj hué daj a'mi ni sij sisj ana'uij a ni é re' sisj nānicaj Jesús ga'na' sij xata' huin sij da'níj Yan'anj anj. Nj ganá'nij sij scanij ni níman, gui'yaj Yan'anj. Nj Jesús huin si ganacaj né' ngaa gahuin nico castigo ni ngüi da'ui gaquin', gui'yaj Yan'anj.

2

Ministerio de Pablo en Tesalónica

¹ Nj ni'i a ni é re' sisj ngaa guchi' anin' únj rian man a ni é re', nj sé si guchi' yun únj huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né' mánj. ² Nj hua ni'i

a ni é re' daj guiran' únj sayun xuman' Filipos ngaa ga'mi quij ni sij rian únj. Nj núnj si ducu gunun' ni ngüi man xánj án re' nga únj, sanj chracuij Yan'anj sisi ga'mi nucuj únj rian a ni é re' nuguan' sa' sisi ganacaj Yan'anj ni ngüi aj.

³ Nj nun gachej ruhua anin' únj nga nuguan' ga'mi únj rian án re' mánj. Nj nitaj si hua quij niman únj mánj. Nj nitaj si huin ruhua únj digya' yun'unj únj a ni é re' mánj. ⁴ Sanj garan' ruhua Yan'anj nga si gui'yaj únj. Nj garasun Yan'anj únj sisi ga'mi únj si-nuguan' Yan'anj huin nuguan' sa' rian ni ngüi. Nj hué daj a'mi gue únj. Nj sé si a'mi únj sisi garan' ruhua ni ngüi nga nuguan' a'mi únj mánj. Sanj a'mi únj nuguan' huin ruhua Yan'anj ga'mi únj rian ni ngüi. Nj acaj Yan'anj cuenta daj hua niman únj. ⁵ Nj ni'i a ni é re' sisi nitaj aman digya' yun'unj únj man'an án re' daj rún' 'yaj' ngo tsínj daj. A'mi sa' sij xi'i re', sanj nünj huin niman sij. Nj nitaj si nano' únj ango ducuanj sisi riqui a ni é re' san'anj gui'yaj gana únj mánj. Nj Yan'anj ni'i sisi sé daj 'yaj únj mánj. ⁶ Nj nun nano' anin' únj sisi ga'mi sa' ni ngüi xi'i únj mánj. Nj nitaj si nano' únj si ga'mi sa' a ni é re' xi'i únj mánj. Sanj hua si-chrej únj si gachinj únj si chracuij a ni é re' únj xi'i si huin únj tsínj apóstol rian Cristo.

⁷ Sanj ngaa guimán únj scanij a ni é re', nj gui'yaj únj daj rún' 'yaj' ngo yun'unj xana ngaa dugumi 'ueé unj da'nij unj. ⁸ Nj nün' ruhua gahuin 'i ruhua anin' únj ni'yaj únj ni é re'. Xi'i daj nj sé urin si-nuguan' Yan'anj ga'mi únj rian a ni é re', ruhua únj, sanj ga'uej ruhua únj gui'yaj sun únj rian a ni é re' nej. Daj si nün' ruhua gahuin 'i ruhua únj ni'yaj únj a ni é re' aj. ⁹ Nj ni'i a ni é re' daj gui'yaj sun únj ngaa guimán únj scanij ni é re' sisi daj gui'yaj únj guiri' únj si xa únj. Nugüi nigan' gui'yaj sun únj. Daj si nitaj si huin ruhua únj garasun únj rian án re' ngaa ga'mi únj si-nuguan' Yan'anj rian án re' mánj.

¹⁰ Nj ni'i a ni é re', nj hué daj ni'i Yan'anj sisi gui'yaj sa' únj ngaa guimán únj scanij ni é re' huin ni é re' ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Yan'anj. Nj dagahuin nica únj. Nj nitaj 'ngo si gui'yaj únj sisi ga'mi gaquin' ni ngüi xi'i únj mánj. ¹¹ Nj ni'i a ni é re' sisi daj rún' 'yaj' ngo tsínj ngaa a'mi sa' sij sisi gahuin nia' ruhua da'nij sij, nj hué daj gui'yaj únj nga go'ngo a ni é re'. Nj riqui únj chrej rian án re' nej. ¹² Nj ga'nin' anin' únj sun rian a ni é re' sisi gache nica a ni é re' si-chrej Yan'anj daj rún' 'yaj ni tsínj nico' sa' Yan'anj anj. Nj aquinj Yan'anj sisi gane a ni é re' rian hua 'ueé nicaj sun Yan'anj.

¹³ Xi'i daj nj niganj a'ui' únj si guruhua Yan'anj. Daj si ngaa gunun a ni é re' si-nuguan' Yan'anj ga'mi únj rian án re', nj nahuin ra'a yya a ni é re' nuguan' daj sisi hué si-nuguan' Yan'anj huin yya. Nj nun gataj a ni é re' sisi si-nuguan' ni tsínj huin mánj. Nj si-nuguan' Yan'anj huin xanga' yya. Nj 'yaj sa' nuguan' daj chruhua niman ni é re' huin ni é re' ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Yan'anj. ¹⁴ Nj ngaa guiran' ni é re' huin jnánj né' sayun, gui'yaj ni tsínj man xánj ni é re', nj uyan guiran' ni é re' nga ni tsínj nico' Yan'anj man estado Judea huin ni sij ni tsínj nicaj dugüi' nga Cristo Jesús. Daj si guiran' ni sij sayun, gui'yaj ni tsínj israelita huin ni sí' tsínj xánj ni sij. ¹⁵ Nj hué ni tsínj israelita daj dagahui' Señor Jesús. Nj dagahui' ni sij ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná. Nj guiri ni sij ne' chrej xe' ni únj nej. Nj nun aran' ruhua Yan'anj si 'yaj ni sij. Nj unun' ni sij nga daran' ni ngüi. ¹⁶ Nj ngaa huin ruhua únj ga'mi únj rian ni ngüi

'nə' anéj chrej sisj nəcaj Yan'anj ni sí', n̄i na'uej ruhua ni sij sisj hué daj ga'mi únj mánj. Xi'í daj n̄i huaj da'ui ni sij gaquin'. N̄i xi'í daj ducu ga'man ruhua Yan'anj ni'ya ni sij.

Ausencia de Pablo de la iglesia

¹⁷ N̄i nunj si nitaj si nicaj dugüi' né' xi'í si gahuin n̄ini únj doj rian án re', sanj n̄iganj nicaj dugüi' n̄iman né' huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né'. N̄i n̄in' ruhua hua ruhua únj guchi' n̄i'yaj únj rian man án re' aj. ¹⁸ N̄i da ga'í gahuin ruhua anin' únj guchi' n̄i'yaj únj rian man a ni é re'. N̄i nico' huaj hué daj gahuin ruhua man'anj, huinj Pablo. Sanj guiránj sichre Satanás chrej rian únj guchi' n̄i'yaj únj rian man án re'. ¹⁹ N̄i ana'uij únj sisj ngaa ga'na' Señor Jesucristo, n̄i guí'yaj sa' sij nga únj xi'í a ni é re'. N̄i gahuin niá' ruhua únj, guí'yaj á re' nej. N̄i dígyán án re' sisj guí'yaj sa' únj si-sun Yan'anj scanij a ni é re' aj. ²⁰ Xanga' ni guí'yaj á re' sisj hua sa' si-sun únj rian Yan'anj. N̄i huin niá' ruhua únj, guí'yaj á re' nej.

3

¹ Ngaa n̄i ngaa nun gunucuj únj guchi' únj rian man án re', n̄i gani ruhua únj sisj gūna huíj gué únj xuman' Atenas. ² N̄i ga'nij únj jnánj né' Timoteo sisj guchi' sij rian man án re'. Daj si huin sij 'ngō tsínj 'yaj sun nuguan'an nga únj rian Yan'anj. N̄i a'mi únj nuguan' sa' xi'í Cristo rian ni ngüi. N̄i ga'nij únj guchi' sij rian man án re' sisj ga n̄ica ruhua ni é re', guí'yaj sij. N̄i guí'yaj fuerza sij sisj gūxuman sa' ruhua ni é re' n̄i'yaj á re' Yan'anj anj. ³ N̄i guí'yaj sij sisj si gahuin ruhua ni é re' xi'í sayun ran' a ni é re', ruhua únj. N̄i ni'í a ni é re' sisj hua niān guíran' né' sayun daj. ⁴ N̄i ngaa guimán únj scanij ni é re', n̄i gataj chr̄un únj gunun a ni é re' sisj guíran' né' sayun daj. N̄i daj rún' ni'í ni é re', n̄i hué daj gahuin. ⁵ Ngaa n̄i nun gunucua gā mánj. Xi'í daj n̄i ga'n̄i 'ngō tsínj daj rian man án re' sisj n̄achin' snan'anj sij daj xuman ruhua ni é re' n̄i'yaj ni é re' Yan'anj. Daj si guxu'uj sisj duna ni é re' si-chrej Yan'anj xi'í si dígya' yun'unj sichre ni é re'. Ngaa n̄i guere'ej si-sun únj guí'yaj sun únj scanij ni é re', guí'yaj sichre.

⁶ Sanj ngaa nanicaj Timoteo gan'anj sij xánj án re', n̄i nicaj sij nuguan' sa' nasj sij sisj xuman sa' ruhua ni é re' n̄i'yaj á re' Yan'anj, ataj sij. N̄i 'i ruhua ni é re' n̄i'yaj ni é re' ni dugüi' ni é re', ataj sij nej. N̄i nata' sij sisj n̄iganj nanun sa' ruhua ni é re' n̄i'yaj ni é re' únj. N̄i 'i ruhua ni é re' n̄i'yaj ni é re' únj, ataj sij nej. N̄i daj rún' huin ruhua únj guchi' n̄i'yaj únj rian man ni é re', n̄i hué daj huin ruhua ni é re' ga'na' n̄i'yaj ni é re' rian man únj, ataj sij gunun únj. ⁷ Hué dan n̄i scanij ni sayun ran' únj, n̄i gahuin niá' ruhua únj gunun únj sisj xuman ruhua ni é re' n̄i'yaj ni é re' Yan'anj huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né'. ⁸ Xi'í si hua n̄ica ruhua ni é re' nga si-chrej Señor, n̄i huin niá' ruhua únj gache únj si-chrej Yan'anj, 'yaj ni é re'. ⁹ N̄i n̄in' ruhua huin ruhua anin' únj ga'ui' únj si guruhua Yan'anj, 'yaj á re'. N̄i n̄in' ruhua huin niá' ruhua únj rian Yan'anj xi'í a ni é re' aj. ¹⁰ Nugüi n̄igan' achínj jni'yaj únj rian Yan'anj sisj r̄iqui Yan'anj, n̄i guchi' n̄i'yaj únj rian man án re'. Daj si huin ruhua únj dígyán únj rian án re' nuguan' guí'yaj sisj gūxuman sa' ruhua ni é re' n̄i'yaj ni é re' Yan'anj anj.

¹¹ N̄i huin ruhua únj sisj chr̄acuij Yan'anj huin chrej né' nga Señor Jesús sisj ga'ue guchi' n̄i'yaj únj rian man án re'. ¹² N̄i huin ruhua únj sisj gahuin 'i ruhua á re' guíni'yaj a ni é re' gō'ngo ni dugüi' a ni é re', guí'yaj Señor.

Ni daj rún 'i ruhua únj ni'yaj únj a ni é re', ni hué daj ga 'i ruhua á re' guñi'yaj a ni é re' daran' ni ngüi, ruhua únj. ¹³ Ni huin ruhua únj sisi gahuin nica ruhua á re', gui'yaj Señor. Ni gahuin sa' niman ni é re' rian Yan'anj. Ni si da'ui a ni é re' gaquin' rian Yan'anj huin chrej né' ngaa ga'na' Señor Jesús nga daran' ni ngüi sa' nica dugüi' nga sij, ruhua únj.

4

La vida que agrada a Dios

¹ Hué dan ni xi'í si nica dugüi' a ni é re' nga Señor Jesús, ni achínj jni'yaj únj rian a ni é re' sisi ga gue dagahuin a ni é re' si digyán únj rian a ni é re' huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né'. Daj si gataj únj gunun a ni é re' daj gui'yaj á re' chruhua xungüi nan. Ngaa ni ga'ue gui'yaj a ni é re' si garan' ruhua Yan'anj. ² Daj si hua ni'i ni é re' daj hua nuguan' ga'nin' únj sun rian án re' xi'í Señor Jesús. ³ Ni huin ruhua Yan'anj sisi gahuin sa' niman án re' rian Yan'anj. Ni na'uej ruhua Yan'anj sisi gui'yaj squira' go'ngo a ni é re' ni ngüi mánj. ⁴ Ni huin ruhua Yan'anj sisi gane 'ueé go'ngo ni é re' nga nica a ni é re'. Ni guñun yan'anj án re' nica á re' nej. ⁵ Ni si gani quij ruhua a ni é re' xi'í ni yun'unj xana daj rún' 'yaj ni ngüi nun ni'i Yan'anj mánj. ⁶ Ni ga cuidado rian ni é re' sisi si digya' yun'unj a ni é re' jnánj ni é re' xi'í ni yun'unj xana. Daj si Señor huin si gui'yaj nico castigo daran' ni tsínj 'yaj daj. Ni hué daj hua gataj chrun únj rian ni é re'. ⁷ Daj si nun gaquinj Yan'anj né' sisi gache né' 'ngo chrej quij hua. Sanj huin ruhua Yan'anj sisi gahuin sa' niman né' rian Yan'anj. ⁸ Ngaa ni tsínj na'uej ruhua dagahuin nuguan' digyán únj nan, ni nun dagahuin sij rian man'an Yan'anj. Daj si sé si-nuguan' ni tsínj huin nuguan' digyán únj. Ni Yan'anj huin si riqui Espiritu Santo rian né'.

⁹ Ni sé si ni'yanj sisi garun únj nuguan' guchij rian man án re' sisi gahuin 'i ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' ni dugüi' ni é re'. Daj si hua digyán Yan'anj rian án re' sisi gahuin 'i ruhua go'ngo ni é re' nga ni dugüi' ni é re' aj. ¹⁰ Ni hué daj 'yaj ni é re' nga daran' ni tsínj nico' Yan'anj man estado Macedonia. Sanj achínj jni'yaj únj rian án re' sisi gahuin ruhua á re' doj ni'yaj á re' ni dugüi' né' huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né'. ¹¹ Ni gui'yaj fuerza á re' sisi guñman din'inj ni é re'. Ni si nahuij ruhua á re' nga si-sun dugüi' re' mánj. Ni gui'yaj sun ni é re' nga ra'a ni é re' daj rún' ga'nin' únj sun rian ni é re' aj. ¹² Ngaa ni ga'mi achij 'ueé a ni é re' rian ni tsínj nun xuman ruhua ni'yaj Yan'anj. Ni si gachin 'ngo rasun rian ni é re' mánj.

La venida del Señor

¹³ Ni huin ruhua anin' únj si guñi'i ni é re' daj guñan' ni tsínj gahui' huin ni tsínj nico' Jesús huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né'. Ngaa ni si nani ruhua á re' daj rún' 'yaj ango ni ngüi mánj. Daj si nani ruhua ni sij xi'í si si ganá'nij ni dugüi' ni sij, ruhua ni sij. ¹⁴ Ni xuman ruhua né' sisi gahui' Jesús. Ni ganá'nij sij scanij ni niman, gui'yaj Yan'anj. Ni xi'í daj ni'i né' sisi Yan'anj gui'yaj gana'nij ni ngüi guñicaj dugüi' nga Cristo ngaa gahui' ni sij. Ni ga'na' nuguan'an ni sij nga Jesús, gui'yaj Yan'anj.

¹⁵ Hué dan ni né' tsínj guñman da güi ga'na' Señor chruhua xungüi, ni si gahuin rian né' rian ni ngüi hua gahui' mánj. Ni hué daj ataj únj gunun a ni é re', gui'yaj Señor. ¹⁶ Daj si gaguáj man'an Señor ngaa gahui sij xata' nanij sij rian xungüi nan. Ni nica sun si-nane Señor gunun ni ngüi. Ni

gunun ni ngüi si-nane 'ngo ángel huin achij nün'. Ni gunun ni sij si ga'yanj si-trompeta Yan'anj anj. Ngaa nı ni ngüi guinicaj dugüi' nga Cristo huin ni tsinj gahui', nı hua sini ni sij gana'nij aj. ¹⁷ Nı né' guna guıman, nı nıcaj Yan'anj né' gan'anj nuguan'an né' nga ni ngüi ganá'nij daj rian nga. Nı nari' dugüi' daran' né' nga Señor xata'. Nı gane nıganj né' nga Señor. ¹⁸ Hué dan nı nari' nucuj niman go'ngo a ni é re', guı'yaj ni nuguan' nan, ruhuaj aj.

5

¹ Sé si hua nıan garun anin' únj nuguan' guchij rian án re' xi'ı güi ga'na' ruhua' yún Cristo huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né'. ² Daj si ni'ı sa' ni é re' sısı daj rún' nun ni'ı né' un güi gatu tsınj tı guı'yaj tı sı' ne' yan', nı hué daj nun ni'ı né' un güi ga'na' Señor mánj. ³ Nı 'ngo güi nı gataj ni ngüi: "Hua dın'inj mán daran' né'. Nı hua xitınj mán né'." Daj gataj ni sij. Ngaa nı hué gué hora daj, nı nasınunj ga'na' 'ngo sayun rian ni sij. Nı daj rún' ran' 'ngo yun'unj xana ngaa ruhua ga'nga da'nıj unj, nı hué daj guıran' ni ngüi daj. Nı sı ganani ni sij mánj.

⁴ Sanı axa' á re', nı nitaj chrej huaj si guxu'ui' a ni é re' daj rún' xu'ui' ni tsınj ni'ı si gatu tsınj tı huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né'. Daj si nitaj si man ni é re' rian hua rumı' mánj. ⁵ Daran' ni é re' mán gunı'yanj. Nı mán ni é re' rian xıguın yan'an. Daj si xıguın chruhua niman né', guı'yaj Yan'anj. Nitaj si mán né' rian hua rumı' mánj. ⁶ Hué dan nı sı gatoj né' daj rún' 'yaj angı ni ngüi mánj. Sanı gunun sa' ruhua né' gana'uij né' güi ga'na' Señor. Nı sı guixini né' mánj. ⁷ Ni tsınj atoj, nı atoj ni sij ne' nı. Nı ni tsınj hua xıni, nı hua xıni ni sij ne' nı huin ni sij ni tsınj nun xıman ruhua nı'yaj Yan'anj. ⁸ Sanı né' mán rian xıguın sa', nı hua nıan si nıganj ga cuidado né' nga si guı'yaj né'. Nı daj rún' dugumi 'ngo snado niman sij nun sij 'ngo gatı gaga', nı hué daj dugumi né' man'an né' xi'ı si xuman sa' ruhua né' ni'yaj né' Yan'anj. Nı gahuin 'ı ruhua né' nı'yaj né' ni dugüi' né'. Nı daj rún' dugumi 'ngo snado man'an sij ngaa nun chıa sij 'ngo jnahui go'o, nı hué daj dugumi né' man'an né' xi'ı si gahuin yya ruhua né' sısı naıaj Yan'anj né'.

⁹ Daj si nun gani ruhua Yan'anj sısı gahuin né' castıgo mánj. Sanı gani ruhua Yan'anj naıa né' xi'ı Señor Jesucristo aj. ¹⁰ Nı gahui' Jesucristo xi'ı né'. Nı xi'ı daj, ası mán né', ası gahui' né', nı guıman nuguan'an né' nga sij. ¹¹ Xi'ı daj nı daj rún' 'yaj á re', nı ga gué guı'yaj fuerza á re' sısı nari' nucuj niman ni dugüi' ni é re'. Nı ga nıca ruhua go'ngo ni é re' nga si-nuguan' Yan'anj, guı'yaj á re' nej.

Pablo exhorta a los hermanos

¹² Achınj jni'yaj anin' únj rian ni é re' sısı ga nı'yanj a ni é re' nga ni tsınj 'yaj sun scanıj ni é re' huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né'. Daj si a'nın' ni sij rian ni é re', guı'yaj Señor. Nı riquı ni sij ducuánj sa' rian án re' nej. ¹³ Nı nın' ruhua ga nı'yanj a ni é re' nga ni sij. Nı nın' ruhua ga 'ı ruhua á re' nı'yaj á re' ni sij xi'ı sun 'yaj sun ni sij scanıj ni é re'. Nı gahuin dın'inj ruhua ni dugüi' ni é re' aj. ¹⁴ Nı achınj jni'yaj anin' únj rian án re' sısı ga'ui' a ni é re' chrej sısı guı'yaj sun ni tsınj rumı rıan re' huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né'. Nı ga'mı 'ueé ni é re' rian ni tsınj hua nınanj nga si-chrej Yan'anj sısı nari' nucuj niman ni sij, guı'yaj á re'. Nı chıacııj ni é re' ni tsınj achın si guxuman sa' ruhua nı'yaj Yan'anj. Nı ga'mı naj ni é re'

rian daran' ni ngüi aj. ¹⁵ Ga cuidado ni é re' man'an án re' sisi sị gui'yaj quij gō'ngo ni é re' rian ni tsinj gui'yaj quij nga ni é re'. Sanj niganj gui'yaj sa' á re' nga ni dugüi' a ni é re'. Nj gui'yaj sa' ni é re' rian daran' ni ngüi aj.

¹⁶ Niganj gahuin niá' ruhua ni é re' aj. ¹⁷ Nj sị ga'nin' ruhua á re' gachinj jni'yaj á re' rian Yan'anj mánj. ¹⁸ Nj 'ngo naga'ui' a ni é re' si guruhua Yan'anj nga daran' si ran' án re'. Daj si hué daj huin ruhua Yan'anj sisi gui'yaj a ni é re' xi'í si nico' a ni é re' Cristo Jesús.

¹⁹ Nj sị guiránj ni é re' chrej rian Espiritu Santo sisi sị ga'mi Espiritu Santo nuguan' sa' scanij ni é re' mánj. ²⁰ Nj sị gani ruhua á re' sisi nitaj si ní'yanj nuguan' ga'mi 'ngo tsinj daj, gui'yaj Espiritu Santo mánj. ²¹ Xacaj a ni é re' cuenta daj hua gō'ngo nuguan' gunun a ni é re'. Ngaa nj guna a ni é re' nga nuguan' sa'. ²² Gahuin nini a ni é re' rian daran' si quij hua. ²³ Nj Yan'anj gui'yaj si huin din'inj ruhua né'. Nj huin ruhua anin' únj sisi gahuin sa' nın' ni é re', gui'yaj man'an Yan'anj. Nj huin ruhua únj sisi dugumi sa' Yan'anj niman án re' nga nnee' cúj a ni é re' nej. Ngaa nj sị guida'ui ni é re' a 'ngo gaquin' ngaa ga'na' Señor Jesucristo chruhua xungüi aj. ²⁴ Nj sica' Yan'anj. Nj aquinj Yan'anj án re' sisi guinicaj dugüi' a ni é re' nga Yan'anj. Nj gahuin yya daran' si gataj Yan'anj gunun a ni é re'.

Saluciones y bendición final

²⁵ Gachinj jni'yaj a ni é re' rian Yan'anj xi'í únj huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né'.

²⁶ Nj ngaa nari' dugüi' a ni é re', nj garun du'ua ni é re' ni dugüi' a ni é re' rian Yan'anj. ²⁷ Nj a'nij sun rian án re' nga si-xugüi Señor sisi gaya 'ngo ni é re' yanj carta nan rian daran' a ni é re' huin ín re' tsinj nico' Yan'anj. ²⁸ Nj huin ruhua anin' únj sisi gui'yaj Señor Jesucristo sinduj rian daran' ni é re' aj. Amén.

SEGUNDA EPÍSTOLA DEL APÓSTOL SAN PABLO A LOS TESALONICENSES

Salutación

¹ Huej huin Pablo. Nj arünj anin' únj Silvano nga Timoteo yanj carta nan a'nj únj huaj rian a ni é re' huin ín re' ni tsinj nico' Yan'anj man xuman' Tesalónica. Nj nicaj dugüi' ni é re' nga Yan'anj huin chrej né' nga Señor Jesucristo: ² Nj huin ruhua únj siji guj'yaj Yan'anj nga Señor Jesucristo sinduj rian án re' gahuin din'inj chruhua ni é re' aj.

Dios juzgará a los pecadores cuando Cristo venga

³ Njganj hua njan ga'ui' anin' únj si guruhua Yan'anj xi'í a ni é re' huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né'. Nj dugu'naj huin siji hué daj guj'yaj únj. Daj si huaj gahuin nico si xuman ruhua á re' ni'yaj á re' Yan'anj. Nj hué daj gahuin 'i ruhua á re' doj ni'yaj á re' gō'ngo ni dugüi' a ni é re' aj. ⁴ Xi'í daj nj a'mi sa' anin' únj xi'í ni é re' rian ni tsinj nico' Yan'anj huin ni tsinj nahuin yu' ango yu'uj. Nj nunj si a'mi quij ni ngüi' xi'í ni é re', nj ran' ni é re' sayun, sanj hua njca ruhua ni é re' nga si-chrej Yan'anj. Nj xuman sa' ruhua á re' ni'yaj á re' Yan'anj nej. Hué daj ataj únj gunun ango ni tsinj nico' Yan'anj anj.

⁵ Nj hué nuguan' nan digyán siji 'yaj njca Yan'anj nga á re'. Nj xi'í si gunucuj á re' rian ni sayun daj, nj ga'uej ruhua Yan'anj siji gatu a ni é re' rian nicaj sun Yan'anj. Nj hua yya ran' a ni é re' sayun xi'í nuguan' daj. ⁶ Nj xi'í si hua njca ruhua Yan'anj, nj ni'í né' siji ni tsinj chran' yun'unj a ni é re', nj gujran' ni sij sayun, guj'yaj Yan'anj. ⁷ Nj ran' ni é re' sayun. Sanj uyan riqui Yan'anj siji naran ruhua á re' nga anin' únj. Nj hué daj gahuin güi ngaa gurugüi' Señor Jesús ga'na' sij xata' nga ni ángel nicaj sun. Nj ga'na' Jesús riqui 'ngo yan'an xata'. ⁸ Nj guj'yaj sij castigo ni ngüi' nun ni'í Yan'anj huin ni sij ni ngüi' nun dagahuin si-nuguan' Señor Jesucristo. ⁹ Nj njganj gahuin ni sij castigo siji ga ni'ya ni sij, guj'yaj Yan'anj. Nj gujman anéj ni sij rian Señor. Nj si ga'ue gujini'í ni sij daj hua nucuj nne man'an Señor manj. ¹⁰ Daj si güi ga'na' Señor, nj gahuin 'ueé sij, guj'yaj né' huin né' ni ngüi' nico' sij. Nj gahuin sa' ruhua ni ngüi' gujini'í ni sij si' huin ni tsinj xuman ruhua ni'yaj sí'. (Nj hué daj guj'yaj á re' xi'í si guxuman ruhua ni é re' nuguan' sa' ga'mi únj scanj a ni é re'.)

¹¹ Xi'í daj nj njganj achinj jni'yaj anin' únj rian Yan'anj xi'í a ni é re' siji gahuin sa' á re' daj rún' huin ruhua Dan'anj né' gahuin ín re' ngaa gaquínj Yan'anj án re' siji gujnicaj dugüi' a ni é re' nga Yan'anj. Nj achinj jni'yaj únj siji chracuj Yan'anj ni é re' guj'yaj sun a ni é re' sun sa' huin ruhua Yan'anj guj'yaj sun a ni é re' xi'í si xuman ruhua ni é re' ni'yaj á re' Jesús. ¹² Hué dan nj da' síj, nj gahuin 'ueé Señor Jesucristo nj'yaj ni ngüi' xi'í si guj'yaj á re'. Nj ga'mi sa' ni ngüi' xi'í a ni é re' xi'í si nico' a ni é re' Jesús. Nj hué daj huin ruhua Yan'anj nga Señor Jesucristo guj'yaj sinduj rian án re'.

2

Manifestación del hombre de pecado

¹ Yyaj n̄i ga'mi anin' únj rian án re' xi'í si ga'na' ruhua' yún Señor Jesucristo nga xi'í si nahuin yu' né' nga sij huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né'. N̄i achínj jni'yaj únj rian án re' ² s̄is̄i s̄j naduna ni é re' nico' huaj nga si ani ruhua á re' mánj. N̄i s̄j guxu'ui' ni é re' nga nuguan' ataj s̄is̄i hua guis̄ij güi ga'na' ruhua' yún Señor chruhua xungüi nan. Sé nuguan' xanga' huin nuguan' da mánj. Daj si ataj ni ngüi s̄is̄i nuguan' unun ni é re' huin nuguan' a'mi únj rian yanj carta ga'nüj únj guchij rian án re', as̄j nuguan' a'mi tsínj a'mi si-nuguan' Yan'anj huin nuguan' daj. San̄j sé rian únj 'na' nuguan' da mánj. Daj si achin guis̄ij güi ga'na' Señor. ³ N̄i 'ngo s̄j duna á re' s̄is̄i d̄igya' yun'unj ni ngüi a ni é re' mánj. Daj si ngaa achin guis̄ij güi ga'na' Señor, n̄i ga'na' güi gunun' ni ngüi nga Yan'anj. N̄i gurugüi' 'ngo tsínj quij n̄in' ruhua huin s̄ij 'ngo tsínj ga ni'ya rian yan'an. ⁴ N̄i gata ruhua s̄ij n̄i'yaj s̄ij daran' yan'anj. N̄i á 'ngo ni rasun s̄j ga'uej ruhua s̄ij si n̄ico' ni ngüi mánj. N̄i guis̄ij s̄ij gan'anj gane s̄ij si-nuhui Yan'anj xanga'. N̄i gui'yaj s̄ij si huin s̄ij man'an Yan'anj.

⁵ N̄i nitaj si nun ruhua á re' s̄is̄i hué daj gataj snan'an gunun a ni é re' ngaa guimán né' mi'. ⁶ Hua ni'í a ni é re' un tsínj ránj chrej rian tsínj quij daj yyaj s̄is̄i s̄j ga'ue ga'na' s̄ij. N̄i garanj chrej rian s̄ij da guis̄ij güi garun Yan'anj. Ngaa n̄i ga'ue ga'na' s̄ij. ⁷ N̄i hua achéj nuguan' quij chruhua xungüi. San̄j achin si guini'í sa' né' daj hua nuguan' quij daj. N̄i axa' tsínj ránj chrej daj, san̄j achin si guxun s̄ij man'an s̄ij. ⁸ N̄i ngaa guxun s̄ij man'an s̄ij, n̄i gurugüi' renga' tsínj quij daj. San̄j ga'yanj Señor Jesús rian tsínj quij daj, n̄i guere' s̄ij. N̄i ga ni'ya n̄iganj s̄ij, gui'yaj Jesús ngaa ga'na' 'ueé sí' xata'. ⁹ N̄i man'an sichre Satanás gui'yaj s̄is̄i ga'na' tsínj quij daj. N̄i sichre gui'yaj si gahuin nucuaj tsínj quij daj. Ngaa n̄i gui'yaj sun s̄ij sun nico guini'yaj ni ngüi. Xi'í daj ga'ue d̄igya' yun'unj s̄ij ni ngüi aj. ¹⁰ N̄i gui'yaj s̄ij daran' rian nuguan' quij s̄is̄i d̄igya' yun'unj s̄ij ni ngüi ga ni'ya rian yan'an. Daj si nun ga'uej ruhua ni s̄ij si gahuin 'i ruhua ni s̄ij nga nuguan' xanga' huin nuguan' ataj s̄is̄i n̄acaj Yan'anj ni s̄ij. ¹¹ Xi'í daj n̄i ga'n̄ij Yan'anj s̄is̄i guxuman ruhua ni s̄ij nuguan' yya. Ngaa n̄i guinico' ni s̄ij nuguan' digya' yun'unj. ¹² Ngaa n̄i gui'yaj Yan'anj castigo daran' ni s̄ij. Daj si nun guxuman ruhua ni s̄ij nuguan' xanga'. San̄j garan' ruhua ni s̄ij ni'yaj ni s̄ij rian gaquin'.

Escogidos para salvación

¹³ San̄j hua n̄ian si n̄iganj ga'ui' anin' únj si guruhua Yan'anj xi'í ni é re' tsínj 'i ruhua Señor huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né'. Daj si as̄ij sin̄i, n̄i hua ganacui Yan'anj a ni é re' s̄is̄i ganacaj Yan'anj a ni é re'. N̄i gahuin sa' niman án re' gui'yaj Espiritu Santo xi'í si guxuman ruhua ni é re' nuguan' xanga'. ¹⁴ Daj si gaquinj Yan'anj a ni é re' s̄is̄i guinico' a ni é re' nuguan' xanga' huin nuguan' ga'mi únj rian án re'. Ngaa n̄i ga'ue gahuin 'ueé n̄iganj ni é re' daj rún' hua 'ueé Señor Jesucristo aj. ¹⁵ Xi'í daj ga n̄ica ruhua á re' nga nuguan' sa' ga'mi únj rian án re' huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né'. N̄i s̄j guini'yun ruhua á re' ni nuguan' digyán únj rian án re' ngaa guimán né' nga nuguan' ga'n̄ij únj huaj rian án re' nej. ¹⁶ Hué dan n̄i Jesucristo huin Señor nicaj sun rian né'. N̄i Yan'anj huin chrej né'. N̄i 'i ruhua Yan'anj ni'ya né'. N̄i riqui Yan'anj s̄is̄i n̄iganj gahuin n̄ia' ruhua né'. N̄i gahuin yya ruhua né' s̄is̄i gui'yaj sa' Yan'anj nga né'. N̄i hué nan huin sinduj gui'yaj Yan'anj nga né'. ¹⁷ Ngaa n̄i huin ruhua únj s̄is̄i n̄ari' nucuaj niman ni é re', n̄i ga n̄ica ruhua á re', gui'yaj Yan'anj nga Jesucristo. Ngaa

n̄i ga'ue ga'mi sa' á re' daran' nuguan' sa', n̄i gūi'yaj sun a ni é re' daran' sun sa', gūi'yaj Yan'an̄j nej.

3

Que la palabra de Dios sea glorificada

¹ N̄i ango nuguan' huin sisi gachinj jni'yaj a ni é re' rian Yan'an̄j xi'í únj sisi gaxa'ni si-nuguan' Señor gūi'yaj únj huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né'. N̄i gahuin 'ueé nuguan' daj rian ango ni ngüj daj rún' gahuin 'ueé scanij a ni é re', gūi'yaj Yan'an̄j, ruhua únj. ² N̄i hué daj gachinj jni'yaj a ni é re' xi'í únj sisi naçaj Yan'an̄j únj rian ni tsínj 'yaj gaquin' huin ni tsínj xi'í. Daj si sé daran' ni ngüj xuman ruhua ni'yaj Jesús mánj.

³ San̄j Señor huin 'ngó tsínj sa' n̄in' ruhua. N̄i n̄iganj gūi'yaj sij sisi ga n̄ica ruhua á re'. N̄i dugumi sij a ni é re' rian sichre. ⁴ N̄i xi'í Señor n̄i gahuin yya ruhua únj sisi gūi'yaj a ni é re' daj rún' ga'nin' únj sun rian án re'. N̄i hué daj gūi'yaj sa' á re' ni güi ga'na' nej.

⁵ N̄i huin ruhua únj sisi ch̄raçuij yun'unj Señor man'an án re' sisi ga 'i ruhua á re' ni'yaj á re' Yan'an̄j. N̄i gahuin nucuj ruhua á re' rian ni sayun daj rún' gunucuj Cristo, ruhua únj nej.

El deber de trabajar

⁶ N̄i xi'í si nico' né' Señor Jesús, n̄i a'nin' únj sun rian án re' sisi gahuin n̄ini a ni é re' rian daran' ni tsínj huin jnánj né' huin ni tsínj r̄umi na'uej ruhua gūi'yaj sun huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né'. Daj si nitaj si hua uyan ruhua ni sij nga nuguan' digyán únj rian án re' mánj. ⁷ N̄i hué a ni é re' ni'í sisi hua n̄ian gūi'yaj á re' daj rún' gūi'yaj únj. Daj si nun gahuin r̄umi únj ngaa guimán únj scanij a ni é re' mánj. ⁸ N̄i nun xa yun únj si-ch̄rachrunj a ni é re' mánj. San̄j naru'ue únj. N̄i nugüi n̄igan' gūi'yaj sun nucuj únj sisi sj garasun únj rian án re' mánj. ⁹ N̄i hua si-ch̄rej xanga' yya únj gachinj únj rian án re' sisi ch̄raçuij yun'unj a ni é re' únj. San̄j gūi'yaj sun únj sisi digyán únj 'ngó ch̄rej sa' rian án re'. ¹⁰ N̄i ngaa guimán únj nga á re', n̄i ga'nin' únj sun rian án re'. N̄i gataj únj sisi man'ngó tsínj na'uej ruhua gūi'yaj sun scanij a ni é re', n̄i s̄i xa sí' mánj.

¹¹ N̄i hua gunun únj sisi da'aj á re' huin ni tsínj r̄umi nitaj si 'yaj sun. Nitaj si 'yaj sa' ni sij si achéj ni sij nuná ni sij si-nuguan' dugüi' ni sij. ¹² N̄i xi'í si-xugüi Señor, n̄i a'nin' únj sun rian ni tsínj 'yaj daj sisi sé daj gūi'yaj ni sij mánj. San̄j gahuin din'inj ruhua ni sij gūi'yaj sun ni sij. Hué ducuanj daj huin si ga'ue gūi'yaj gana ni sij, n̄i gūiri' ni sij si xa ni sij aj.

¹³ S̄i ga'nin' ruhua á re' si gūi'yaj sun sa' á re' huin ín re' jnánj né' nga xica'uij né'. ¹⁴ N̄i sisi hua 'ngó tsínj na'uej ruhua dagahuin nga nuguan' garun únj rian yanj carta nan, n̄i xaçaj á re' cuenta un tsínj huin. N̄i s̄i guinicaj dugüi' a ni é re' nga sij. Ngaa n̄i gūiri' sij si-na'aj. ¹⁵ San̄j s̄i gūi'yaj á re' nga sij daj rún' 'yaj á re' nga tsínj unun' nga á re'. San̄j ga'ui' a ni é re' 'ngó ducuanj rian sij daj rún' 'yaj á re' nga jnánj a ni é re'.

Bendiciones finales

¹⁶ N̄i man'an Señor gūi'yaj sisi huin din'inj ruhua né'. N̄i r̄iqui Señor sisi n̄iganj gahuin din'inj ruhua á re' nga daran' si ran' ni é re', ruhua únj. N̄i gane Señor nga daran' án re', ruhua únj nej.

¹⁷ Huéj huin Pablo. N̄i ar̄unj nuguan' nan sisi gūiman sa' ni é re', ruhuāj aj. N̄i si-letra man'an̄j huin nan. N̄i hué daj ar̄unj firma rian daran' carta

a'nī rian ni ngüi. ¹⁸ Nī huin ruhua únj sisi guj'yaj Señor Jesucristo sinduj rian daran' ni é re'. Amén.

PRIMERA EPÍSTOLA DEL APÓSTOL SAN PABLO A TIMOTEO

Salutación

¹ Huēj huin Pablo tsínj huin apóstol. Nj gan'anj ga'mī si-nuguan' Jesucristo rian ni ngüi. Daj si hué daj ga'nin' Yan'anj sun riänj. Nj Yan'anj huin si nacaj né'. Nj hué daj ga'nin' Señor Jesucristo sun riänj nej. Nj xi'í Jesucristo ni'í né' sisj gu'i'yaj sa' Yan'anj nga né'.

² Nj 'yā 'ngō yanj carta huaj riän re' huin re' Timoteo. Nj daj rún' huin da'nī huin yyá re' xi'í si xuman ruhuá re' ni'yáj re' Yan'anj: Nj Yan'anj huin chrej né'. Nj Jesucristo huin Señor nicaj sun rian né'.

Nj huin ruhuāj sisj gu'i'yaj Yan'anj huin chrej né' sinduj riän re'. Nj nahuin 'i ruhua Yan'anj ni'yaj re' nej. Nj gahuin din'inj ruhuá re' nej. Nj hué daj gu'i'yaj Jesucristo nga re', ruhuāj aj.

Advertencia contra falsas doctrinas

³ Nj achínj jni'yā riän re' sisj gūna re' xuman' Efeso daj rún' gataj snan'ān gunún re' ngaa gan'ān estado Macedonia. Ngaa nj ga'ue ga'nin' re' sun rian ni tsínj man xuman' daj sisj sī digyán ni sij ango nuguan' rian ni ngüi mánj. ⁴ Nj ataj snan'ān gunun re' sisj sī xacaj ni sij cuenta xi'í cuento snan'anj nga lista nico táj si-xugüi ni xi ni sij guimán asij ná. Maan si unun' ni dugüi' né', 'yaj ni nuguan' daj. Nitaj si chracuij ni nuguan' daj si guxuman ruhua né' ni'yaj né' si-nuguan' Yan'anj mánj. Hué daj gataj re' gunun ni sij. ⁵ Nj nuguan' a'nin' né' nan 'yaj sisj ga 'i ruhua né' ni'yaj né' go'ngo ni dugüi' né'. Nj hué daj 'yaj ni ngüi dagahuin nuguan' sa' a'mi né'. Nj hua sa' niman ni sij. Nj ani sa' ruhua ni sij nej. Nj xuman sa' ruhua ni sij ni'yaj ni sij Yan'anj nej. ⁶ Nj hua duna go'ngo ni ngüi chrej sa' nan. Nj maan si unun' ni sij xi'í nuguan' nitaj si ni'yanj mánj. ⁷ Nj huin ruhua ni sij gahuin ni sij maestro digyán si-ley Moisés rian ni ngüi. Nj 'yaj ni sij sisj ni'í sa' ni sij nuguan' a'mi ni sij. Sanj na'ue gara da'nga' ruhua ni sij nga nuguan' a'mi ni sij mánj.

⁸ Nj ni'í né' sisj sa' si-ley Moisés sisj garasun né' ley daj daj rún' huin ruhua Yan'anj gu'i'yaj né'. ⁹ Nj ni'í né' sisj sé rian ni tsínj hua njca niman a'ui' Yan'anj ley daj. Sanj a'ui' Yan'anj ley daj rian ni tsínj unun' nga Yan'anj nga ni tsínj nun dagahuin nej, nj tsínj 'yaj quij nej, ni tsínj 'yaj gaquin' nga ni tsínj nitaj si hua ni'yanj rian Yan'anj nej, ni tsínj dagahui' chrej ni sij nga nni ni sij, ni tsínj dagahui' ango niman nej, ¹⁰ ni tsínj a'mi nga squira' nej, ni tsínj a'mi nga dugüi' ni sij huin jnánj ni sij, ni tsínj 'yaj tu ni ngüi nga ni tsínj a'mi snan'anj nej, ni tsínj ataj rian Yan'anj sisj hua yya si-nuguan' man'an ni sij, sanj sé si xanga' si-nuguan' ni sij nej, ni tsínj na'uej ruhua dagahuin nuguan' xanga' nej. ¹¹ Nj hué daj a'mi si-nuguan' Yan'anj xi'í si-ley Moisés. Nj nuguan' sa' nin' huin si-nuguan' Yan'anj. Nj hua 'ueé nin' rian Yan'anj. Nj garasun Yan'anj riänj sisj ga'mī nuguan' sa' daj rian ni ngüi.

El ministerio de Pablo

¹² Nj a'uñj si guruhua Jesucristo huin sij Señor nicaj sun riún'. Daj si riqui sij fuerza riänj. Nj gani ruhua sij sisj huñj 'ngō tsínj ga'ue gu'i'yaj

sun sa' si-sun Yan'anj, ruhua sij. Ni riqui sij sisi ga'mi si-nuguan' sij rian ni ngüi. ¹³ Ni asij sini ni ga'mi qui xi'i Jesús. Ni chran' yun'un sij nej. Ni ga'mi huéj rian sij. Sanj nani yaco ruhua sij ni'yaj sij man'anj. Daj si achin si guxuman ruhuaj ni'yā sij. Ni nun guini'inj un sin gui'yā mánj.

¹⁴ Ni gui'yaj Señor 'ngo sinduj nico ngāj. Ni guxuman ruhuaj ni'yā sij. Ni gahuin 'i ruhuaj ni'yā ni dugüi'tj, gui'yaj sij nej. ¹⁵ Ni nuguan' nan huin 'ngo nuguan' xanga'. Ni hua nian si guxuman ruhua daran' né' nuguan' nan: Nuguan' nan ataj sisi ga'na' Cristo Jesús nacaj sij ni ngüi da'ui gaquin'. Ni huéj huin tsinj da'ui doj gaquin' daj nga ango ni ngüi. ¹⁶ Xi'i daj ni nani yaco ruhua Jesucristo ni'yaj sij man'anj. Ni hué daj gui'yaj Jesús sisi xacaj ango ni ngüi cuenta sisi ga'ue guinico' ni sij Jesús huin ni sij ni tsinj guxuman ruhua ni'yaj Jesús. Ni gane niganj ni sij nga Yan'anj anj. ¹⁷ Hué dan ni niganj guinun yan'anj né' Yan'anj. Ni hué daj ga'mi sa' 'ueé né' rian Yan'anj huin rey nne niganj. Ni nun rugüi' Yan'anj guini'i ni ngüi mánj. Ni urin Yan'anj huin Yan'anj xanga'. Ni ni'i Yan'anj daran'anj.

¹⁸ Ni rún' huin da'nī huin re'. Ni a'nij sun rian re' Timoteo sisi daj rún' 'yaj gana 'ngo snado rian sayun, ni hué daj gui'yaj ganá re' rian sichre, ruhuaj aj. Daj si hué daj ga'mi ni sij si-nuguan' Yan'anj xi'i re' aj. ¹⁹ Hué dan ni huin ruhuaj sisi guxuman sa' ruhuá re' ni'yaj re' Yan'anj. Ni 'ngo ga sa' ruhua nimán re' nej. Daj si guere' ruhua go'ngo ni sij. Ni nun xuman ruhua ni sij mánj. ²⁰ Ni hué daj gahuin nga nungüej tsinj gu'naj Himeneo nga Alejandro. Ni naga'uij nungüej sij rian sichre Satanás sisi gahuin chrün nungüej sij si ga'mi quij nungüej sij rian Yan'anj ga mánj.

2

Instrucciones sobre la oración

¹ Hué dan ni asij sini, ni huin ruhuaj sisi gachinj jni'yaj á re' rian Yan'anj. Ni gachinj jni'yaj á re' xi'i daran' ni ngüi. Ni ga'ui' a ni é re' si guruhua Yan'anj xi'i daran' ni ngüi. ² Ni gachinj jni'yaj á re' xi'i ni tsinj nicaj sun nga daran' ni tsinj huin rian nej. Ngaa ni ga'ue guiman din'inj né' chruhua xungüi nan. Ni 'ueé gui'yaj né' guinico' né' Yan'anj. ³ Ni sa' huin sisi hué daj gui'yaj né'. Daj si aran' ruhua Yan'anj sisi hué daj guiman né'. Ni Yan'anj huin si nacaj né'. ⁴ Daj si huin ruhua Yan'anj sisi ganani daran' ni ngüi. Ni guini'i ni sij nuguan' xanga'.

⁵ Daj si hua urin Yan'anj. Ni hua urin tsinj niquin' a'mi rian Yan'anj xi'i ni ngüi huin sij Jesucristo. ⁶ Ni naga'ui' Jesús man'an sij ngaa gahui' sij rian rugutsi sisi naru'ue sij man'an sij xi'i si-gaquin' daran' ni ngüi. Ni gani Yan'anj 'ngo güi gahui' Jesús. Ni hué gue güi daj gahui' yya sij guini'i ni ngüi. ⁷ Xi'i daj ni gari sun Yan'anj sisi gahuinj apóstol sisi gan'anj ga'mi nuguan' sa' rian ni ngüi. Ni digyanj rian ni ngüi 'na' anéj chrej sisi guxuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij si-nuguan' Yan'anj huin nuguan' xanga'. (Ni nuguan' a'mi nan huin nuguan' xanga'. Ni nitaj si a'mi nnēj mánj.)

⁸ Ni huin ruhuaj sisi daran' yu'uj, ni gachinj jni'yaj ni tsinj rian Yan'anj. Ni nachi nicaj ra'a ni sij ne' xata' gachinj jni'yaj ni sij rian Yan'anj. Ni gui'yaj sa' ni sij, ruhuaj aj. Ni si ga'man ruhua ni sij. Ni si ga'mi ni sij güenda gunun' ni sij mánj.

⁹ Ni huin ruhuaj sisi ga cuidado ni yun'unj xana, ni gunun sa' ne si-gan' ne. Ngaa ni gataj ni ngüi sisi sa' huin ne. Ni si gui'yaj ne daj rún' 'yaj ango ni yun'unj xana ngaa huin ruhua ne sisi ga'mi ni tsinj nga ne. Ni si ga

chra ne daj rún' hua chra ni ngüi xana ngaa da' ganicaj cúj chra ne. Ni sj garasun ne oro nga perla mánj. Ni sj gunun ne atsij du'ue nín' ruhua nej. ¹⁰ Sanj gui'yaj sa' ne, ni chraçuij ne ni dugüi' ne. Ngaa ni guini'i ni ngüi sisi hua yya nico' ne Yan'anj anj. ¹¹ Ni dínj gane du'ua ne, ni gahuin chrun ne. Ni dagahuin ne daran' nuguan' unun ne. ¹² Na'uej ruhuaj sisi digyan ni yun'unj xana ngaa nahuin yu' ni sij. Ni sj ga'nin' ni yun'unj xana rian tsínj mánj. Maan si dínj gane du'ua ne, ruhuaj aj.

¹³ Daj si hua sini tsínj gu'naj Adán, gui'yaj Yan'anj. Asij ni gui'yaj Yan'anj yun'unj gu'naj Eva nej. ¹⁴ Nun digya' yun'unj sichre Adán. Sanj digya' yun'unj sichre yun'unj xana daj. Ni ngaa digya' yun'unj sichre unj, ni gui'yaj unj gaquin'. ¹⁵ Sanj ganacaj Yan'anj ni yun'unj xana xi'í si a'nga da'nij ne. Ni hue daj gui'yaj Yan'anj sisi guxuman ruhua ne ni'yaj ne Yan'anj. Ni gui'yaj sa' ne nej. Ni sj gahuin yan'anj ruhua ne nga ni dugüi' ne mánj.

3

Requisitos para ser obispos

¹ Nan huin 'ngo nuguan' xanga'. Sisi hua 'ngo tsínj huin ruhua guinicaj yun'unj scanij ni ngüi nico' Yan'anj, ni sun daj huin sun sa' huin ruhua sij gui'yaj sij. ² Ni tsínj nicaj sun daj, ni hua nian si ga'mi sa' ni ngüi xi'í sij. Ni gane sa' sij nga urin yun'unj xana. Ni sj guixini sij mánj. Ni hua cuidado sij nga si-chrej sij. Ni hua ni'yaj ni ngüi rian sij. Ni niganj hua ruhua sij sisi gatú ni ngüi 'na' ducua sij. Ni chrun sij digyan sij rian ni ngüi. ³ Ni nun aran' ruhua sij nga rente. Nitaj si nano' sij gunun' sij nga ni dugüi' sij mánj. Sanj huaj a'mi sa' sij. Ni 'yaj sij sisi gahuin din'inj ruhua ni ngüi. Ni nitaj si huin ruhua sij gui'yaj gana sij nico san'anj mánj. ⁴ Ni hua nian si digyan sij 'ngo chrej sa' rian ni dugüi' sij man ducua sij. Ni hua nian si dagahuin sa' ni da'nij sij si ataj sij nej. Ni sj ga'mi snan'anj ni da'nij sij rian sij mánj. ⁵ (Daj si sisi na'ue ga'ui' sij 'ngo chrej sa' rian ni dugüi' sij man ducua sij, ni asa' ga'ue dugumi sij daran' ni ngüi nico' Yan'anj únj.) ⁶ Hue dan ni nun hua sa'aj sisi guinicaj yun'unj 'ngo tsínj guxuman naca ruhua ni'yaj Yan'anj mánj. Daj si ga'ue gahuin nne sij nga si-sun sij. Ngaa ni gahuin castigo sij daj rún' gahuin nga sichre, gui'yaj Yan'anj. ⁷ Ni hua nian si ga'mi sa' ni ngüi nun nico' Jesucristo xi'í sij nej. Ngaa ni sj ga'mi quij ni ngüi daj xi'í sij. Ni a' 'ngo rian ni gaquin' sj guinij sij, gui'yaj sichre mánj.

Requisitos para ser diáconos

⁸ Ni hue daj nga ni tsínj huin diácono ni tsínj 'yaj sun rian ni ngüi nico' Yan'anj. Ni hua nian si ga sa' niman ni sij. Ni sj gahuin ni sij ni tsínj ga'mi huij nuguan'. Ni sj guixini ni sij. Ni sj digya' yun'unj ni sij ngaa gui'yaj gana ni sij san'anj mánj. ⁹ Ni ga nica ruhua ni sij nga nuguan' xanga' huin nuguan' xuman ruhua né'. Ni ga sa' niman ni sij nej. ¹⁰ Sanj hua sini xacaj cuentá re' sisi nitaj 'ngo si gui'yaj ni sij. Ngaa ni sisi nitaj, ni ga'ue gahuin ni sij tsínj diácono aj. ¹¹ Ni hue daj nga ni yun'unj xana nej. Hua nian si ga sa' niman ne. Ni sj ga'mi snan'anj ne mánj. Ni sj guixini ne mánj. Ni 'ueé gui'yaj ne nga daran'anj. ¹² Ni 'ngo tsínj diácono, ni gane sa' sij nga urin yun'unj xana. Ni hua nian si digyan sij 'ngo chrej sa' rian ni da'nij sij nga ni ngüi man ducua sij nej. ¹³ Daj si ngaa 'yaj sa' ni tsínj diácono

si-sun ni sij, n̄i ḡa'mi s̄a' ni nḡüi xi'í ni sij. N̄i gūisij ni sij ḡa'mi s̄a' 'ueé ni sij xi'í si xuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij Cristo Jesús.

El misterio de la piedad

¹⁴ Ana'uī s̄is̄i ḡan'anj n̄i'yaj yōj rian nné re'. San̄i ar̄ūnj nuguan' nan a'n̄i huaj rián re', ¹⁵ ngaa n̄i s̄is̄i ḡahuin r̄anj gūis̄i rián re', n̄i ḡa'ue gūini'í re' daj gūi'yáj re' scan̄ij ni nḡüi nico' Yan'an̄j. N̄i hué ni nḡüi daj huin ni nḡüi nicaj duḡüi' nga Yan'an̄j hua n̄i'na'. N̄i dugumi ni nḡüi nico' Yan'an̄j nuguan' x̄anga'. N̄i ataj ni sij s̄is̄i nuguan' x̄anga' huin nuguan' daj nej.

¹⁶ X̄anga' n̄i huin rian nico nuguan' digyán Yan'an̄j rian né'. N̄i na'ue gara da'nga' s̄a' ruhua né' daj hua s̄a' nuguan' daj. N̄i gataj nuguan' daj:

N̄i gahuin Yan'an̄j daj rún' hua 'ngo ts̄ínj.

N̄i Esp̄iritu Santo gataj s̄is̄i hua n̄ica niman sij.

N̄i gūini'i ni ángel man'an sij.

N̄i ḡa'mi s̄a' ni ts̄ínj xi'í sij rian ni nḡüi man̄ n̄in' ḡachra' chruhua xunḡüi nan.

N̄i guxuman ruhua ni sí' gūini'yaj ni sí' man'an sij.

N̄i nan̄' sij xata' nahuin 'ueé sij, gūi'yaj man'an Yan'an̄j.

Hué daj hua nuguan' nico' né'.

4

Predicción de la apostasía

¹ San̄i ataj r̄enga' Esp̄iritu Santo s̄is̄i ngaa gūisij gahuin nico yo', n̄i d̄una go'ngo ni sij si xuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij Yan'an̄j. N̄i ḡun̄un ni sij nuguan' digya' yun'unj nga nuguan' digyán ni nan̄e xi'í rian ni sij. ² N̄i ḡun̄un ni sij si-nuguan' ni ts̄ínj digya' yun'unj. N̄i 'yaj ni sí' s̄is̄i huin s̄a' ni sí'. N̄i nitaj sna'nga' ni ts̄ínj daj n̄un xi'í si na'uej ruhua ni sij ḡun̄un ni sij nuguan' x̄anga'.

³ N̄i digyán ni sij rian ni nḡüi s̄is̄i s̄i ḡa'ue x̄acaj duḡüi' ni nḡüi. N̄i digyán ni sij s̄is̄i s̄i ḡa'ue x̄a ni nḡüi go'ngo ni rasun s̄a' ḡa'ue x̄a né'. N̄i gūi'yaj Yan'an̄j ni rasun daj s̄is̄i x̄a né' huin né' ni ts̄ínj xuman ruhua ni'yaj Yan'an̄j. N̄i ni'í né' nuguan' x̄anga' nej. N̄i hua n̄ian s̄is̄i ḡa'ui' né' si guruhua Yan'an̄j xi'í ni rasun xa né' daj. ⁴ Daj si hua s̄a' daran' si gūi'yaj Yan'an̄j. N̄i s̄i ḡa'ue gataj né' s̄is̄i nun hua s̄a' si gūi'yaj Yan'an̄j man̄j. Maan si ḡa'ui' né' si guruhua Yan'an̄j xi'í rasun daj x̄a né'.

⁵ Daj si huin s̄a' ni rasun daj 'yaj si-nuguan' Yan'an̄j s̄is̄i ḡachinj jni'yaj sini né' rian Yan'an̄j.

Un buen ministro de Jesucristo

⁶ N̄i s̄is̄i hué daj digyán re' rian ni ts̄ínj xuman ruhua ni'yaj Jesús, ngaa n̄i gahuin re' 'ngo ts̄ínj gūi'yaj sun s̄a' rian Jesucristo. N̄i gahuin re' 'ngo ts̄ínj huin ch̄r̄un s̄a' nuguan' x̄anga'. N̄i guxuman ruhuá re', gūi'yaj nuguan' daj. N̄i nuguan' s̄a' daj huin nuguan' nicó' re'. ⁷ San̄i s̄i x̄acaj re' cuenta nga ni cuento n̄i'yun a'mi ni nḡüi man̄ chruhua xunḡüi nan. San̄i x̄acaj cuenta re' si-chrej ni ts̄ínj nico' Yan'an̄j anj. ⁸ X̄anga' n̄i ní'yanj doj n̄nee cúj né' si gūisiqui' gūi'yaj né'. San̄i ní'yanj nico niman né' s̄is̄i gūinico' né' Yan'an̄j. Daj si s̄is̄i hué daj gūi'yaj né', n̄i ḡa' s̄a' rian né' xunḡüi nan nga xunḡüi ḡa'na' nej. ⁹ N̄i nuguan' a'mi nan huin 'ngo nuguan' x̄anga'. N̄i hua n̄ian si dagahuin daran' ni nḡüi nuguan' nan nej. ¹⁰ N̄i hué xi'í daj 'yaj sun né', n̄i ran' né' sayun 'yaj ni nḡüi. Daj si ana'uij né' s̄is̄i gūi'yaj s̄a' Yan'an̄j hua n̄i'na' nga né'. N̄i urin Yan'an̄j ḡa'ue n̄acaj daran' ni nḡüi.

Ni ñacaj xanga' Yan'anj ni ngüi xuman ruhua ni'yaj man'an Yan'anj anj. ¹¹ Hué nan huin nuguan' ga'nin' re' rian ni ngüi. Ni digyán re' nuguan' nan rian ni ngüi nej.

¹² Si dunáj re' sisi gataj ni sij sisi nitaj si ní'yanj si-nuguan' re' xi'í si hua lij re' mánj. Maan si guinicaj re' 'ngo chrej rian ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Yan'anj. Ni guiyáj re' sisi sa' si-nuguan' re' nga si-chréj re' nej. Ni ga 'i ruhua re' ni'yaj re' Yan'anj nej. Ni ga cuidadó re' sisi si guiyáj re' gaquin' mánj. ¹³ Ni ngaa nun gahuin guisí rián re', ni gaya re' si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi. Ni ga'mi re' nuguan' sa' rian ni sij nej. ¹⁴ Ni dugumi re' sun sa' riqui Yan'anj rián re' ngaa guta' ni tsínj huin achij scanij ni tsínj nico' Yan'anj ra'a ni sij rián re'. Ni ga'ui' Yan'anj sisi hué daj ga'mi ni sij xi'í re'. ¹⁵ Ngaa ni gahuin nucuj ruhua re' nga sun sa' riqui Yan'anj rián re'. Ngaa ni guini'i daran' ni ngüi daj 'yáj re' huáj re' ne' chrej rian nga si-chrej Yan'anj. ¹⁶ Ga cuidadó re' nga man'án re' nga nuguan' digyán re' rian ni ngüi. Ni ga ñica ruhua re' nga nuguan' digyán re' daj. Ni sisi hué daj guiyáj re', ni ñacaj re' man'án re' nga ni ngüi unun si-nuguan' re' aj.

5

Deberes hacia los demás

¹ Si ga'mi hueé re' rian ni tsínj achij mánj. Sanj ga'ui' re' 'ngo chrej rian ni sij sisi daj rún' huin chréj re' huin ni sij. Ni ga'mi re' nga ni tsínj hua lij sisi huin ni sij rún' huin ni jnánj re'. ² Ni ga'mi re' rian ni yun'unj xana achij sisi huin ne daj rún' huin ní re'. Ni ga'mi re' rian ni yun'unj xana hua lij sisi huin unj daj rún' huin ni xica'ujj re'. Ni ga sa' nimán re' nga ni unj.

³ Ni guinun yan'ánj re' ni yun'unj xana mmij. Ni chracuij re' ne sisi xanga' nitaj angó ni ngüi chracuij ne. ⁴ Sanj sisi hua 'ngo yun'unj xana mmij daj, ni hua da'nj unj, asj hua da'ni si'ni unj, sanj gahuin chrun sini ni da'nj yun'unj mmij daj dugumi anin' xica'ujj sij yun'unj mmij daj, daj rún' digyán Yan'anj rian ni sij. Ni hué daj ñaru'ue anin' xica'ujj sij rian yun'unj mmij daj. Daj si hué daj hua sa'aj rian Yan'anj. Ni aran' ruhua Yan'anj ngaa hué daj guiyaj ni sij. ⁵ Sanj sisi hua yya gunáj urin 'ngo yun'unj xana mmij daj, ni ana'ujj unj sisi guiyaj sa' Yan'anj nga unj. Ni nugüi ñigan' achínj jni'yaj unj rian Yan'anj. ⁶ Sanj yun'unj xana mmij achéj si-chrej xungüi nan, ni nünj si hua ni'na' unj, sanj hua gahui' niman unj güenda si-chrej Yan'anj. ⁷ Ga'nin' re' sun rian ni ngüi sisi hué daj dagahuin ni sij ni nuguan' nan. Ngaa ni si ga'mi gaquin' angó ni ngüi xi'í ni sij mánj. ⁸ Sisi hua 'ngo tsínj nitaj si nahuij ruhua nga ni dugüi' sij nga ni dugüi' sij man ducúaj sij, ni hua dunáj sij si xuman ruhua sij ni'yaj sij Yan'anj. Ni quij doj 'yaj tsínj nun nahuij ruhua nga dugüi' sij daj nga tsínj nun xuman ruhua ni'yaj Yan'anj.

⁹ Ni rian lista taj si-xugüi ni yun'unj xana mmij, sanj garun re' urin si-xugüi ni yun'unj xana mmij hua huá'nij xia táj doj yo'. Ni garun re' si-xugüi unj sisi gane unj nga urin ñica unj. ¹⁰ Ni hua ñian sisi guini'i ni ngüi sisi guiyaj sa' unj. Ni 'ueé dugumi sa' unj ni da'nj unj ní'. Ni guiyaj sa' unj nga ni ngüi guisíj ducúaj unj ní'. Ni na'nin' unj dacój ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Yan'anj ní'. Ni chracuij unj ni ngüi ran' sayun ní'. Ni guiyaj unj angó ni rasun sa' ní'. Ni sisi hué daj guiyaj unj, ni garun re' si-xugüi unj rian lista daj.

11 Sanj sɨ garun re' rian lista si-xugüi ni yun'unj xana mmij hua lij. Daj si 'nə' gūi, nɨ gahuin ruhua unj guɲnico' unj ni tsɨnj. Ngaa nɨ gahuin nɨni unj rian Cristo. Nɨ gahuin ruhua unj xacaj ruhua' yún unj 'ngo tsɨnj. 12 Hué dan nɨ da'ui unj gaquin' xi'í si nun dagahuin unj nuguan' gui'yaj yya unj nga Cristo asij sini. 13 Nɨ ango nuguan' huin sɨsɨ achéj ne da go'ngo hue'. Nɨ nanicaj ne huin ne ngüi rumi. Nɨ sé urin ni ngüi rumi huin ne, sanj hue' daj huin ne ngüi a'mi snan'anj nej. Nɨ nanicaj ne nuná ne xi'í ni dugüi' ne. Nɨ nun hua sa' sɨsɨ ga'mi ne nuguan' da mánj. 14 Nɨ xi'í daj huin ruhuaj sɨsɨ xacaj yun'unj xana mmij hua lij daj nica unj. Nɨ ga da'nɨj unj. Nɨ dugumi sa' unj ducua unj. Ngaa nɨ sɨ ga'mi quij ni tsɨnj unun' nga né' xi'í né' mánj. 15 Daj si hua gahuin nɨni go'ngo ni yun'unj xana mmij daj rian Cristo. Nɨ nico' ne sichre. 16 Nɨ sɨsɨ hua 'ngo tsɨnj, asi 'ngo yun'unj xana xuman ruhua ni'yaj Yan'anj, nɨ nne 'ngo yun'unj xana mmij ducua sɨj, sanj hua nɨan sɨsɨ chɾacuj sɨj yun'unj xana mmij daj. Ngaa nɨ sɨ garasun sɨj rian ni ngüi nico' Yan'anj mánj.

17 Nɨ hua nɨan si ga nɨ'yanj ni ngüi rian ni tsɨnj huin achij huin ni tsɨnj nicaj yun'unj ni ngüi nico' Yan'anj. 18 Daj si gataj si-nuguan' Yan'anj: "Sɨ ga'nɨj re' nnánj du'ua sicúj ngaa utin' xuj strigo mánj." Hué daj gataj si-nuguan' Yan'anj. Nɨ ango yu'uj gataj rian si-nuguan' Yan'anj: "Tsɨnj 'yaj sun, nɨ hua si-chrej sɨj si gui'yaj gana sɨj san'anj." Hué daj gataj rian si-nuguan' Yan'anj. 19 Sɨ duná re' sɨsɨ ga'mi gaquin' ni sɨj xi'í 'ngo tsɨnj nicaj yun'unj ni ngüi nico' Yan'anj ngaa nitaj huɨj huə'nɨj testigo ga'mi xi'í sɨj. 20 Nɨ tsɨnj huaj guə 'yaj gaquin', nɨ naɾa' re' si-gaquin' sí' rian sí' ngaa mán daran' ni tsɨnj nahuin yu'. Ngaa nɨ guxu'ui' ango ni sɨj sɨsɨ sɨ gui'yaj ni sɨj gaquin' mánj.

21 Ngaa nɨ a'nɨj sun rián re' sɨsɨ hue' daj gui'yaj re' nuguan' nan. Nɨ sɨ gani ruhua re' sɨsɨ hua sa' 'ngo tsɨnj daj rian ango tsɨnj mánj. Sanj uyan gui'yaj re' nga daran' ni sɨj. Nɨ xacaj re' cuenta sɨsɨ ni'yaj Yan'anj nga Jesucristo nej, ni ángel nacui Yan'anj nej. 22 Sɨ ga yoə ruhua re' guta' re' ra'á re' rian 'ngo tsɨnj gahuin sí' 'ngo tsɨnj huin rian rian ni ngüi nico' Yan'anj mánj. Sanj asij sini nɨ gani sa' ruhua re' si gui'yaj re'. Ngaa nɨ sɨ da'uí re' si-gaquin' ango tsɨnj mánj.

23 Xi'í si nicə' huaj a'nán' re', 'yaj riquí re', nɨ sɨ go'ó re' urin nnee yun mánj. Sanj go'ó re' doj vino gui'yaj gono'ó riquí re' aj.

24 Rugüi' renga' si-gaquin' go'ngo ni tsɨnj ngaa achin nɨgui'yaj yya Yan'anj si-gaquin' ni sɨj. Sanj hua ango ni tsɨnj, nɨ da rucu gurugüi' si-gaquin' ni sí'. 25 Nɨ hue' ducuanj daj rugüi' renga' ni rasun sa', 'yaj ni ngüi. Nɨ sɨsɨ nitaj si rugüi' ni rasun sa', gui'yaj ni ngüi, sanj sɨ ga'ue guɨxɨj huɨ nɨganj ni rasun sa' da mánj.

6

1 Nɨ ni tsɨnj 'yaj sun yun rian 'ngo xuru'ue, nɨ hua nɨan si ga nɨ'yanj ni sɨj rian xuru'ue daj. Ngaa nɨ sɨ ga'mi quij ni ngüi nga si-xugüi Yan'anj nga xi'í nuguan' digyán únj nej. 2 Nɨ sɨsɨ 'yaj sun 'ngo tsɨnj daj rian 'ngo xuru'ue huin tsɨnj xuman ruhua ni'yaj Yan'anj, nɨ sɨ duna sɨj si ga nɨ'yanj sɨj rian xuru'ue daj xi'í si xuman ruhua sí' ni'yaj sí' Yan'anj mánj. Sanj hua nɨan si gui'yaj sun sa' sɨj doj rian sí'. Daj si tsɨnj rian 'yaj sun sɨj, nɨ huin sí' 'ngo tsɨnj xuman ruhua ni'yaj Yan'anj. Nɨ huin sí' 'ngo tsɨnj 'ɨ ruhua ni'yaj sɨj.

Hué nuguan' nan huin si nãta' re', nĩ ñigyan' re' rian ni ngũi, ruhuã aj. ³ Nĩ sisi hua ni tsĩnj digyan' ango nuguan' huin nuguan' nitaj si hua ñica ruhua nga nuguan' sa' nico' né', nĩ sisi sé nuguan' digyan' Señor Jesucristo rian né' huin, ⁴ ngaa nĩ hué ni sij huin tsĩnj nne nitaj si ni'í mánj. Nĩ huin ruhua ni sij gunun' ni sij nga ni dugüi' ni sij. Nĩ naduna nuguan' a'mi ni sij. Nĩ ngaa hué ñicaj 'yaj ni tsĩnj ñicaj, nĩ huin xicoj ruhua ni sij ni'yaj ni sij dugüi' ni sij. Nĩ unun' ni sij nej. Nĩ a'mi quij ni sij xi'í Yan'anj nej. Nĩ nun xuman ruhua ni sij nga ni dugüi' ni sij. ⁵ Nĩ ñiganj unun' ni sij nga dugüi' ni sij xi'í si anĩ quij ruhua ni sij. Nĩ nun ni'í ni sij nuguan' xanga' mánj. Nĩ ani ruhua ni sij sisi gui'yaj gana ni sij san'anj xi'í si huaj ni sij si-chrej Yan'anj. Xi'í ñicaj gahuin ñinĩ re' rian ni tsĩnj ñicaj.

⁶ Nĩ sisi huin ñicaj ruhua né' nga si nicaj né' nico' né' Yan'anj, ngaa nĩ gui'yaj gana nico né' nuguan' sa'. ⁷ ñicaj si nĩ a 'ngo ni rasun nun nicaj né' ngaa ga'nga né' chruhua xungüi nan. Nĩ a 'ngo ni rasun si ga'ue guinicañ né' gan'anj né' ngaa gahui' né' mánj. ⁸ Ngaa nĩ sisi hua si xa né', nĩ hua si-gan' né' guinun' né', hué ñicaj si ga'ue gahuin ñicaj ruhua né'. ⁹ Sanj ni tsĩnj huin ruhua gahuin xuru'ue, nĩ guinij ni sij rian gaquin'. Nĩ rún' huaj sisi numij sichre nne' ni sij. Nĩ ani ni'yun ruhua ni sij. Xi'í ñicaj ni ran' ni sij sayun. Nĩ niqui niman ni sij si guere' ni sij gan'anj ni'ya ni sij. ¹⁰ ñicaj si ga'ue gui'yaj ni ngüi daran' gaquin' xi'í si huin ruhua ni sij ni'yaj ni sij san'anj. Nĩ hua duna go'ngo ni ngüi si-chrej Yan'anj xi'í si huin ruhua ni sij ni'yaj ni sij san'anj. Nĩ ducu guiran' ni sij sayun.

La buena batalla de la fe

¹¹ Tsĩnj nicaj dugüi' nga Yan'anj huin re'. Ngaa nĩ si gahuin ruhua gui'yaj ganá re' nico san'anj mánj. Ga gue gache re' 'ngo chrej ñica. Nĩ guinico' re' Yan'anj. Nĩ guxuman ruhuá re' ni'yaj re' Yan'anj. Nĩ ga 'i ruhuá re' ni'yaj re' Yan'anj. Nĩ ga'nin' ruhuá re' nga ni sayun rián re'. Nĩ ga ni ruhuá re' nej. ¹² Nĩ ñicaj rún' 'yaj 'ngo snado ngaa gui'yaj gana sij rian 'ngo sayun, nĩ hué ñicaj gui'yaj re' rian si quij xi'í si xuman ruhuá re' ni'yaj re' Yan'anj. Dugu'nun' re' si gane ñiganj re' nga Yan'anj. ñicaj si gaquinj Yan'anj sisi gane ñiganj re'. Nĩ hua nata' re' rian nico ni ngüi sisi hué re' huin 'ngo tsĩnj xuman ruhua ni'yaj Yan'anj.

¹³ Yan'anj gui'yaj sisi hua ni'na' daran'anj. Nĩ dugu'ñaj huin nuguan' nata' Jesucristo xi'í nuguan' xanga' rian tsĩnj gu'ñaj Poncio Pilato. Hué dan nĩ rian Yan'anj nga Jesucristo, nĩ a'ñij sun rián re' ¹⁴ sisi ñicaj gahuin re' nuguan' ga'nin' Yan'anj sun rián re'. Nĩ si naduna re' nuguan' da mánj. Ngaa nĩ si ga'mi gaquin' ni ngüi xi'í nuguan' da mánj. Nĩ hué ñicaj gui'yaj re' da ga'na' Señor Jesucristo chruhua xungüi nan. ¹⁵ Nĩ Yan'anj huin si gataj un güi ga'na' Jesucristo. Nĩ urin Yan'anj nucuañ ñin' ruhua. Nĩ hua 'ueé Yan'anj nej. Nĩ Yan'anj huin Rey nicaj sun rian daran' ango rey. Nĩ Yan'anj nicaj sun rian daran' ango tsĩnj nicaj sun. ¹⁶ Urin Yan'anj si ga'ue gahui' mánj. Nĩ Yan'anj huin si nne rian xiguin yan'an. Nĩ a 'ngo ni ngüi si gunucuañ gahuin ñichrun' rian xiguin yan'an da mánj. Nitaj aman guini'í a 'ngo ngüi man'an Yan'anj mánj. Nĩ si ga'ue guini'í ni ngüi Yan'anj mánj. Nĩ ganj guinun yan'anj né' man'an Yan'anj. Nĩ ñiganj guinicañ Yan'anj sun ruhuã aj. Amén.

¹⁷ Ga'nin' re' sun rian ni xuru'ue man chruhua xungüi nan sisi si gahuin nne ni sij mánj. Nĩ si gani ruhua ni sij sisi ga sa' rian ni sij xi'í si hua nico rasun nicaj ni sij mánj. ñicaj si nitaj si hua xitinj mán né' gui'yaj nico rasun

mán rian né' mánj. Maan si gana'uij ni xuru'ue sisi dugumi Yan'anj ni sij. Nj Yan'anj huin si riqui daran'anj rian né'. Nj riqui sa' Yan'anj rian né' sisi gahuin niā' ruhua né', guj'yaj ni rasun daj. ¹⁸ Gataj snan'anj re' rian ni xuru'ue sisi guj'yaj sa' ni sij. Nj guj'yaj nico ni sij sinduj rian ni ngüi. Ngaa nj gahuin ni sij xuru'ue rian Yan'anj. Nj ga sa' ruhua ni sij gura' da'aj ni sij si'yaj ni sij ga'ui' ni sij rian ni ngüi aj. ¹⁹ Nj sisi hué daj guj'yaj ni sij, nj gahuin xuru'ue ni sij rian Yan'anj. Nj nara sa' ni sij ni rasun sa' xata'. Nj gujri' ni sij gane niganj ni sij nga Yan'anj.

Encargo final de Pablo a Timoteo

²⁰ Timoteo, dugumi sa' re' nuguan' sa' riqui Yan'anj rián re'. Nj si nanun chraquj re' nuguan' yya huin nuguan' nun ni'yanj a'mi ni tsinj man chruhua xungüi nan ga mánj. Nj si nanun chraquj re' ngaa ataj ni sij sisi nuguan' chrün sa' huin nuguan' a'mi ni sij mánj. ²¹ Daj si hué go'ngo ni tsinj ataj sisi chrün ni sij nga nuguan' daj. Sanj hua duna ni sij si xuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij Yan'anj.

Hué dan nj huin ruhuaj sisi guj'yaj Señor sinduj rián re'. Amén.

SEGUNDA EPÍSTOLA DEL APÓSTOL SAN PABLO A TIMOTEO

Salutación

¹ Huěj huin Pablo. Nĭ huěj huin apóstol a'mĭ si-nuguan' Jesucristo rian ni ngüi. Nĭ nan huin sun huin ruhua Yan'anĭ guĭ'yaj sünĭ. Nĭ hué daj 'ya xi'í si hua gataj yya Yan'anĭ sisĭ gā nĭ'na' nĭganĭ né', guĭ'yaj Cristo Jesús.

² Nĭ a'nĭ 'ngo yanĭ carta huaj rián re' huín re' Timoteo. Nĭ rún' huin da'nĭ 'ĭ ruhuāj huín re': Nĭ Yan'anĭ huin chrej né'. Nĭ Jesucristo huin Señor nicaj sun rian né'. Nĭ huin ruhuāj sisĭ guĭ'yaj Yan'anĭ sinduj rián re'. Nĭ ŋahuin 'ĭ ruhua Yan'anĭ nĭ'yaj re' nej. Nĭ ġahuin din'inĭ ruhuá re' nej. Nĭ hué daj guĭ'yaj Jesucristo ngā re', ruhuāj aj.

Testificando de Cristo

³ Nĭ a'uiĭ si guruhua Yan'anĭ sisĭ nĭganĭ nanun ruhuāj ni'yā so' ngaa achĭnj jni'yā nugüi nĭgan' rian Yan'anĭ. Nĭ huěj unánĭ guitsi rian Yan'anĭ daj rún' guĭ'yaj ni xiĭ guimán asĭj ná. Nĭ nitaj si da'uĭ gaquin' mánĭ. ⁴ Nĭ nanun ruhuāj daj gacó re' xi'tĭj. Nĭ xi'í daj huin ruhuāj ġuchi' ni'yā rian nné re' sisĭ ġahuin niā' ruhuāj, guĭ'yáj re'. ⁵ Daj si nanun ruhuāj sisĭ nun digya' yun'únĭ re' ngaa xuman ruhuá re' ni'yáj re' Yan'anĭ. Nĭ hué daj guxuman sini ruhua xuguan'ánĭ re' ġu'naj Loida ngā nnĭ re' ġu'naj Eunice nej. Nĭ ġahuin yya ruhuāj sisĭ hué daj xuman ruhuá re' nej. ⁶ Xi'í daj nĭ gataj snan'an ġunun re' sisĭ ġahuin nucuj ruhúa re' ngā sinduj guĭ'yaj Yan'anĭ rián re' ngaa gutaj ra'áj chra re'. Nĭ sinduj daj guĭ'yaj sisĭ gā'ue guĭ'yaj 'ueé re' si-sun Yan'anĭ anĭ. ⁷ Daj si sé si riqui Yan'anĭ sisĭ ġuxu'ui' né' mánĭ. Sanĭ riqui Yan'anĭ sisĭ ŋari' nucuj niman né'. Nĭ gā'ue ġahuin 'ĭ ruhua né' ġuini'yaj né' ni dugüi' né'. Nĭ gā'ue dugumi né' man'an né', guĭ'yaj Yan'anĭ.

⁸ Xi'í daj nĭ sĭ guirí' re' si-na'aj ŋani re' nuguan' sa' xi'í Señor rian ni ngüi mánĭ. Nĭ sĭ guirí' re' si-na'aj xi'í si nünĭ ducuga' xi'í Señor. Sanĭ ġuñicaj dugüi' re' ngāĭ huĭnj tsĭnj ran' sayun xi'í si a'mĭ nuguan' sa' xi'í Jesucristo rian ni ngüi. Nĭ hué daj guĭ'yáj re' ngā si-fuerza Yan'anĭ anĭ.

⁹ Nĭ nacaj Yan'anĭ né'. Nĭ ġaquínĭ Yan'anĭ né' sisĭ gā sa' né' rian Yan'anĭ. Nĭ sé xi'í si guĭ'yaj sa' né', nĭ guĭ'yaj Yan'anĭ daj ngā né' mánĭ. Maan si guĭ'yaj Yan'anĭ daj xi'í si hué daj gani sa' ruhua Yan'anĭ xi'í né'. Nĭ asĭj ná sno'o ngaa achĭn ġahuin xungüi nan, nĭ guĭ'yaj Yan'anĭ sinduj xi'í Cristo Jesús rian né'. ¹⁰ Sanĭ yyaj nĭ digyán yya Yan'anĭ sinduj nan rian né'. Daj si ga'na' xanga' tsĭnj nacaj né' huin si' Jesucristo, guĭ'yaj Yan'anĭ. Nĭ Jesucristo guĭ'yaj sisĭ sĭ ġahuí' né' mánĭ. Nĭ riqui Jesucristo sisĭ hua nĭ'na' né', nĭ ġane nĭganĭ né' ngā Yan'anĭ xi'í nuguan' sa' 'na' rian Yan'anĭ anĭ.

¹¹ Nĭ ġarij Yan'anĭ sun man'ánĭ sisĭ gā'mĭ nuguan' sa' nan rian ni ngüi. Nĭ hué daj ġarij Yan'anĭ sun man'ánĭ sisĭ ġahuĭnj apóstol digyánĭ si-nuguan' Jesús rian ni ngüi 'na' anéĭ chrej. ¹² Nĭ xi'í daj ran'ánĭ sayun acuan'. Sanĭ nitaj si huin na'ā xi'í sayun ran'ánĭ mánĭ. Daj si ni'í man'ánĭ sisĭ ġuxuman ruhuāj ni'yā Yan'anĭ. Nĭ ġahuin yya ruhuāj sisĭ nucuj Yan'anĭ dugumi sij man'ánĭ da' ġüi gā'na' ruhua' yún Jesús. Daj si hua naga'ui' man'ánĭ rian sij.

¹³ Nj gunun sa' ruhuá re' ni nuguan' sa' digyānj rián re'. Nj daj rún' gunún re', nj hué daj gui'yáj re'. Nj gahuin 'i ruhuá re' ni'yaj re' man'an sij. ¹⁴ Nj dugumi sa' re' sun garasun Yan'anj man'án re'. Nj chracuij Espiritu Santo sisi hué daj gui'yáj re', ruhuāj aj. Daj si nne Espiritu Santo chruhua niman né'.

¹⁵ Nj ni'i re' sisi daran' ni tsínj man estado Asia duna man'ānj. Nj hué daj gui'yaj nungüej tsínj gu'naj Figelo nga Hermógenes. ¹⁶ Nj huin ruhuāj sisi nahuin 'i ruhua Señor ni'ya ni ducua tsínj gu'naj Onesiforo. Daj si nico' huaj gahuin nia' ruhuāj, gui'yaj sij. Nun gahuin na'aj sij ga'na' ni'yaj sij rian nūnj ducuaga' mánj. ¹⁷ Nj nun duna sij si nano' sij man'ānj ngaa gane sij xuman' Roma. Nj hué daj gui'yaj sij da' nari' sij man'ānj. ¹⁸ Nj huin ruhuāj sisi nahuin 'i ruhua Señor ni'ya sij ngaa guisij güi ga'na' ruhua' yún Señor. Nj hua ni'i sa' re' daj chracuij Onesiforo yunj xuman' Efeso aj.

2

Un buen soldado de Jesucristo

¹ Nj rún' huin da'ni huin re' riānj. Nj huin ruhuāj sisi gahuin nucauj nimán re' nga sinduj riqui Jesucristo rián re'. ² Nj hua nico ni ngüi gunun nuguan' gatā gunún re'. Ngaa nj dugutā sún re' ni nuguan' daj ango ni tsínj hua njca ruhua sisi digyán ni s' rian ango ni ngüi.

³ Nj daj rún' ran' 'ngo snado sayun huaj sij rian huin sayun, nj hué daj gunucua re' sayun xi'i si nicaj dugüi' re' nga Jesucristo aj. ⁴ Nj na'ue gahui 'ngo snado hue' rian nne ni snado gan'anj gui'yaj sun sij ango sun mánj. Sanj maan si ruhua sij gui'yaj sun sij daj rún' aran' ruhua snado huin achij a'nin' rian sij. ⁵ Nj hué ducuánj daj huin, nj na'ue gui'yaj gana ni tsínj ducu luta trofeo sisi na'uej ruhua ni sij dagahuin ni sij rún' ataj tsínj a'nin' niquin' rian ni sij mánj. ⁶ Nj tsínj anáj xina, nj hua njan si nahuin ra'a sini man'an sij si ga'ui' nna daj. ⁷ Njan ruhuá re' nga nuguan' atā gunun re'. Nj Señor gui'yaj sisi gara da'nga' ruhuá re' daran'anj, ruhuāj aj.

⁸ Sj guini'yun ruhuá re' xi'i Jesucristo. Nj sj guini'yun ruhuá re' sisi ganá'nij sij scanij ni niman. Nj huin sij da'ni si'nj rey David. Nan huin nuguan' sa' natāj gunun ni ngüi. ⁹ Nj xi'i nuguan' nan ran'ānj sayun. Nj daj rún' nun 'ngo tsínj gui'yaj gaquin' ducuaga', nj hué daj nūnj ducuaga' nej. Sanj güenda si-nuguan' Yan'anj, nj sj ga'ue gari ni sij ducuaga' mánj. ¹⁰ Xi'i daj a'nin' ruhuāj nga sayun ran'ānj nan xi'i si 'i ruhuāj ni'ya ni ngüi ganacui Yan'anj. Ngaa nj ga'ue ncaj Yan'anj ni sij ngāj xi'i si gui'yaj Cristo Jesús xi'i né'. Nj gane 'ueé njganj né' nga Yan'anj anj. ¹¹ Nan huin nuguan' xanga':

Nj sisi gahui' né' nga Cristo,
nj hué daj ga ni'na' né' nga sij.

¹² Sisi guiran' né' sayun nga sij,
nj ga'ue guinicaj sun né' nga sij.

Nj sisi gataj né' sisi nitaj si nicaj dugüi' né' nga sij,
ngaa nj hué gué daj gataj sij sisi nitaj
si nicaj dugüi' sij nga né' nej.

¹³ Sisi nitaj si hua njca ruhua né' nga sij,
sanj hua gué hua njca ruhua sij nga né'.

Daj si na'ue nāduna sij nuguan' ga'mi sij rian né'.

Daj huin nuguan' xanga' daj.

Un obrero aprobado

¹⁴ Hué dan n̄i n̄a'nij re' chruhua ango ni sij sisi s̄i guini'yun ruhua ni sij ni nuguan' nan mánj. N̄i rian Señor, n̄i hué daj gataj snan'anj re' rian ni sij sisi s̄i gunun' ni sij xi'í ni nuguan' a'mi ni sij mánj. Daj si nun ni'yanj sisi hué daj 'yaj ni sij. N̄i ni tsínj unun' xi'í ni nuguan' daj, n̄i guere' ni sí' si-chrej ni sí'. ¹⁵ Ra'yanj re' sisi gahuin sa' re' rian Yan'anj. Ngaa n̄i ga'ue gataj Yan'anj sisi gui'yaj sun 'ueé re' rian sí'. N̄i s̄i gahuin na'aj re' xi'í sun 'yaj sún re' mánj. Ngaa n̄i ga'ue nata' n̄ica re' si-nuguan' Yan'anj huin nuguan' xanga'.

¹⁶ N̄i s̄i diguáj re' nga ni nuguan' nitaj si ni'yanj 'na' chruhua xungüi nan mánj. Daj si ni tsínj a'mi ni nuguan' daj, n̄i n̄anj diguáj ni sij nga nuguan' quij hua. ¹⁷ N̄i daj rún' 'yaj 'ngo ya'ui ngaa huin xachi ya'yoj, n̄i hué daj guiran' ni ngüi gunun si-nuguan' ni sij. N̄i hué daj gahuin nga nungüej tsínj gu'naj Himeneo nga Fileto. ¹⁸ N̄i achéj nungüej sij ango chrej digyán nungüej sij 'ngo nuguan' sé huin xanga'. N̄i ataj nungüej sij sisi hua ganá'nij ni niman. N̄i hua duna da'aj ni ngüi si xuman ruhua ni sij nga nuguan' xanga', gui'yaj nungüej sij. ¹⁹ San̄i daj rún' hua ran xi'í hue', n̄i hué daj hua ran si-nuguan' Yan'anj. N̄i ga'ui' Yan'anj 'ngo sello. N̄i gataj sello daj: "Ni'i Señor ni ngüi nico' sij." Ni: "Gahuin n̄ini daran' án re' rian gaquin' huin ni é re' tsínj nata' sisi nico' a ni é re' Señor." Daj gataj nungüej nuguan' daj.

²⁰ N̄i ducúa 'ngo xuru'ue, n̄i man rasun huin oro nga rasun huin plata nej. N̄i man ni rasun huin chrun nga ni rasun huin siu yo'ój nej. N̄i go'ngo ni rasun daj huin si arasan n̄inaj ni sij. N̄i ango ni rasun daj huin ni rasun niqui arasan sij. ²¹ N̄i hué daj huin nga né'. N̄i sisi huin ruhua né' si garasan n̄inaj Yan'anj né', n̄i hua n̄ian si gahuin n̄ini né' rian daran' ni tsínj 'yaj quij daj. Ngaa n̄i ni'yanj né' gui'yaj sa' né' daran' ni nuguan' sa' rian Yan'anj.

²² N̄i s̄i ga'uej ruhua re' nga ni nuguan' quij 'yaj ni tsínj hua lij. San̄i gache re' 'ngo chrej n̄ica. N̄i guxuman ruhua re' ni'yaj re' Yan'anj. N̄i gahuin 'i ruhua re' ni'yaj re' Yan'anj nej. N̄i ga' din'inj ruhua re' nej. N̄i hué daj gui'yaj nuguan'an re' nga daran' ni tsínj hua sa' niman huin ni sij ni tsínj achinj jni'yaj rian Señor. ²³ N̄i s̄i xacáj re' cuenta ngaa a'mi ni sij nuguan' ni'yun mánj. Daj si nitaj si ni'yanj ni nuguan' daj. N̄i hua ni'í re' sisi unun' ni ngüi 'yaj ni nuguan' daj.

²⁴ N̄i 'ngo tsínj 'yaj sun si-sun Señor, n̄i s̄i ga'ue gunun' sij nga ni dugüi' sij mánj. San̄i hua n̄ian si ga ni'yanj sij nga daran' ni ngüi. N̄i guini'i sa' sij nuguan' digyán sij rian ni ngüi. N̄i ga'nin' ruhua sij nga ni tsínj chran' yun'unj sij. ²⁵ N̄i ngaa digyán sij rian ni tsínj unun' nga sij, n̄i hua n̄ian si ga'mi n̄anaj sij nga ni sí'. Daj si ana'uij sij sisi n̄anicaj ruhua ni sí' guini'i ni sí' nuguan' xanga', gui'yaj Yan'anj. ²⁶ N̄i ana'uij sij sisi gananun ruhua ni sí' gunánj ni sí' rian sichre. Daj si yyaj n̄i 'yaj sichre daj rún' huin ruhua sij gui'yaj sij nga ni sí'.

3

1 Ní hua nian si guñi'í re' sisi ngaa ruhua ganahuij xungüi, nî ga'na' nico sayun. 2 Daj si gahuin 'i ruhua ni ngüi nî'yaj ni sij man'an ni sij. Nî gahuin ruhua ni sij guñ'yaj gana ni sij nico san'anj. Nî gahuin nne ni sij nej. Nî ga'mi 'uee ni sij xi'í man'an ni sij. Nî ga'mi quij ni sij xi'í Yan'anj. Nî sî garáj xina ni sij nga si-nuguan' chrej ni sij nga nni ni sij nej. Nî na'uej ruhua ni sij gataj ni sij si guruhua dugüi' ni sij. Nî nitaj si nî'yanj ni sij rian si-chrej Yan'anj mánj. 3 Nî sî gahuin 'i ruhua ni sij nî'yaj ni sij ni dugüi' ni sij. Nî sî ga'nin' ruhua ni sij si unun' ni sij nga dugüi' ni sij. Nî ga'mi snan'anj ni sij xi'í dugüi' ni sij. Nî na'ue dugumi ni sij man'an ni sij. Nî gahuin ni sij tsínj huee nin' ruhua. Nî gataj ruhua ni sij guñi'yaj ni sij daran' nuguan' sa'. 4 Nî digya' yun'unj ni sij ni dugüi' ni sij. Nî dugu'nun' ni sij guñ'yaj ni sij rasun gue. Nî gahuin nne nin' ruhua ni sij. Nî nano' ni sij güenda man'an ni sij sisi gahuin nia' ruhua urin man'an ni sij. Nî sî nano' ni sij man'an Yan'anj mánj. 5 Nî guñ'yaj ni sij sisi nico' sa' ni sij Yan'anj. Sanî ni rasun guñ'yaj ni sij ya'yoj digyan sisi nitaj si nico' ni sij Yan'anj mánj. Xi'í daj nî sî guinicaj dugüi' re' nga ni tsínj 'yaj daj.

6 Nî scanij ni tsínj daj, nî mán ni tsínj huan'anj go'ngo hue' digya' yun'unj ni sij ni yun'unj xana nun ni'í sa' huin ne ni yun'unj da'ui gaquin'. Nî maan si nahuij ruhua ne nga nuguan' quij 'na' chruhua niman ne. 7 Nî niganj digui'yun ne ni nuguan', sanî nitaj aman gara da'nga' ruhua ne nuguan' xanga' mánj. 8 Nî daj rún' gunun' nungüej tsínj gu'naj Janes nga Jambres nga Moisés asij ná, nî hué daj na'uej ruhua ni tsínj daj nga nuguan' xanga'. Nî huin ni sij ni tsínj ani quij ruhua. Nî nun nî'yanj ni sij güenda si-chrej Yan'anj mánj. 9 Sanî sî guñ'yaj gana si-nuguan' ni sij mánj. Daj si xacaj daran' ni ngüi cuenta sisi tsínj nî'yun huin ni sij daj rún' gahuin nga nungüej tsínj gunun' nga Moisés.

10 Sanî hué re' gunun sa' nuguan' digyanj rian ni ngüi nga si-chre nej, nga si huin ruhuaj guñ'yá ne' chrej rian nej. Nî ni'í re' daj xuman ruhuaj ni'yá Yan'anj, nî daj a'nin' ruhuaj nga ni ngüi. Nî ni'í re' daj 'i ruhuaj ni'yá ni ngüi, nî daj gunucuj ruhuaj rian ni sayun nej. 11 Nî ni'í re' daj chran' yun'unj ni sij man'anj, nî daj guiran'anj sayun nej. Nî hua ni'í re' daj guiran'anj sayun xuman' Antioquia nga xuman' Iconio nej, xuman' Listra nej. Sanî gahuin nî'nij rianj rian ni sayun daj, guñ'yaj Señor. 12 Nî hua yya sisi daran' ni ngüi huin ruhua guñicaj dugüi' nga Cristo Jesús, nî guiran' ni sij sayun xi'í Jesús. 13 Sanî ni tsínj xi'í nga ni tsínj digya' yun'unj, sanî nanj gahuin quij ni sij doj. Nî digya' yun'unj ni sij ni ngüi. Nî digya' yun'unj ni ngüi ni sij nej.

14 Nî man'an re', sanî ga gue gahuin nica ruhua re' nga nuguan' gahuin chrun re'. Daj si xuman ruhua re' sisi nuguan' daj huin nuguan' xanga'. Nî hua ni'í re' sisi un ngüi digyan nuguan' daj rian re'. 15 Nî asij ngaa hua líj re', nî hua ni'í re' si-nuguan' Yan'anj. Nî ga'ue gahuin chrun re', guñ'yaj nuguan' sa' daj. Ngaa nî ganacaj Yan'anj man'an re' xi'í si xuman ruhua re' ni'yá re' Cristo Jesús. 16 Nî digyan Yan'anj nin' si garun ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj. Nî nuguan' daj nî'yanj sisi digyan né' rian ni ngüi. Nî nî'yanj nuguan' daj sisi guñi'í né' daj hua gaquin' da'ui né'. Nî sa' hua nuguan' daj sisi ngui'yaj né' si-chrej né'. Nî ga'ue digyan si-nuguan' Yan'anj daj gahuin chrun né' gache né' ngo chrej nica. 17 Xi'í daj nî ga'ue gahuin sa' nin' né' huin né' tsínj nica dugüi' nga Yan'anj. Nî ga'ue guñ'yaj né' daran' sun huin si-sun man'an Yan'anj anj.

4

Predica la palabra

¹ Nĩ rian Yan'anj nga Jesucristo, nĩ a'nij sun rián re'. Nĩ huin achij Jesucristo. Nĩ ga'na' sij ngui'yaj yya sij nga si-gaquin' ni ngüi hua nĩ'na' nga ni ngüi hua gahui' nej. ² Ngaa nĩ a'nij sun rián re' sisi ñata' re' nuguan' sa' rian ni ngüi. Nĩ hué daj guí'yáj re', nunj si hua ní'nij rián re', asĩ nitaj si hua ní'nij rián re'. Gataj re' rian ni ngüi xi'í gaquin' da'ui ni sij. Nĩ gataj re' sisi nun 'yaj sa' ni sij. Nĩ ñigyan' re' 'ngo chrej sa' rian ni sij. Sanĩ ñañaj ga'mi re'. Nĩ ñigyan' 'ueé re' rian ni sij. ³ Daj si ga'na' 'ngo güi ngaa ña'uej ruhua ni ngüi gunun ni sij nuguan' sa'. Sanĩ gahuin ruhua ni sij gunun ni sij ango nuguan' ñaca. Nĩ xi'í daj ñano' ni sij ga'j maestro ñigyan' ni si' nuguan' aran' ruhua ni sij. ⁴ Nĩ ñaranj ni sij chraquij ni sij si ña'uej ruhua ni sij gunun ni sij nuguan' xanga'. Nĩ maan cuento nne hua chruhua xungüi nan garan' ruhua ni sij gunun ni sij. ⁵ Sanĩ ñiganj ga cuidado man'án re' sisi gani sa' ruhua re'. Nĩ gahuin nucuj ruhua re' nga ni sayun rán' re'. Nĩ ganata' re' nuguan' sa' rian ni ngüi. Nĩ guí'yaj sun sa' re' nga daran' si-sun re'.

⁶ Nĩ xi'í si nico' man'anj Yan'anj, nĩ ruhua guisij güi dagahui' ni sij man'anj. Nĩ gahuin ñichrun' güi gahuij. ⁷ Nĩ daj rún' 'yaj 'ngo snado ngaa guí'yaj gana sij rian sayun, nĩ da'nga' daj guí'yá nga si-sünj. Nĩ guisij guí'yá nuguan' ga'nin' Yan'anj sun riánj. Nĩ 'ngo dugumĩ nuguan' xuman ruhua né' nej. ⁸ Yyaj nĩ ana'uĩ 'ngo si sa' guí'yaj Yan'anj ngaj. Nĩ daj rún' nun 'ngo corona chra' tsinj guí'yaj sa', nĩ hué daj guí'yaj sa' Señor ngāj güi ga'na' ruhua' yún sij. Nĩ 'yaj ñica Señor huin güesi. Nĩ sé urin rian man'anj riqui sij corona da mánj. Sanĩ riqui sij rian daran' ni ngüi huin ruhua siji ga'na' ruhua' yún sij.

Instrucciones personales

⁹ Guí'yáj re' sinduj si ga'na' nĩ'yaj yoo re' rian nněj. ¹⁰ Daj si hua duna tsinj gu'ñaj Demas man'anj xi'í si garan' doj ruhua sij ni'yaj sij ni rasun man' chruhua xungüi gaquin' nan. Nĩ hua gahui sij gan'anj sij xuman' Tesalónica. Nĩ gahui tsinj gu'ñaj Crescente gan'anj sij estado Galacia. Nĩ gan'anj tsinj gu'ñaj Tito estado Dalmacia nej. ¹¹ Urin Lucas nne ngāj. Guñicaj re' tsinj gu'ñaj Marcos ga'na' re' riánj. Daj si ni'yán si guisij sij chraquij sij nga si-sünj, ruhuañ aj. ¹² Ga'nĩ tsinj gu'ñaj Tíquico gan'anj sij xuman' Efeso. ¹³ Nĩ ngaa ga'na' re', nĩ ñicaj re' si-chamarrāj dunā xuman' Troas ducua tsinj gu'ñaj Carpo. Nĩ hué daj ñicaj re' ni libro ga'na' re' nej. Nĩ rá'yanj ni'yán ni libro huin nnij.

¹⁴ Nĩ guiran'anj nico sayun, guí'yaj Alejandro huin sij tsinj agan' gaga'. Nĩ daj rún' guiran'anj sayun guí'yaj sij, nĩ hué daj guí'yaj Señor castigo sij, ruhuañ aj. ¹⁵ Ga' cuidado re' rian sij. Daj si unun' ñin' ruhua sij nga nuguan' sa' a'mi unj rian ni ngüi.

¹⁶ Nĩ ngaa gan'anj sinij rian ni tsinj nicaj sun, nĩ duna daran' ni sij urinj gunā. Sanĩ huin ruhuañ siji si xacaj Yan'anj cuenta si guí'yaj ni sij ngāj mánj. ¹⁷ Sanĩ ganiquin' Señor ngāj. Nĩ riqui sij fuerza riánj nej. Nĩ ga'ue ganahuij ga'mi daran' nuguan' sa' rian ni ngüi 'ña' anéj chrej. Nĩ hué daj gananiñ rian rey daj. Daj si daj rún' hua du'ua sigue'e hua du'ua sij. ¹⁸ Nĩ guí'yaj Señor siji gananiñ rian daran' nuguan' quij huin ruhua ni sij guí'yaj ni sij riánj. Nĩ dugumi sa' sij man'anj da gan'án rian nicaj sun sij xata'. Nĩ ñiganj ga'mi 'ueé né' rian Señor. Amén.

Saludos y bendición final

¹⁹ A'nī 'ngō nuguan' huaj rian yun'unj xāna gū'naj Prisca ngā tsínj gū'naj Aquila ngā ni dūcua tsínj gū'naj Onesíforo. ²⁰ Guna tsínj gū'naj Erasto xuman' Corinto. Nī dunā tsínj gū'naj Trófimo a'nan' sí' xuman' Mileto. ²¹ Yoq gā'na' rē' ngaa achin nātu yahuj nuhuij. Nī a'nīj tsínj gū'naj Eubulo 'ngō nuguan' huaj rián rē'. Nī hué daj 'yaj tsínj gū'naj Pudente ngā Lino nej, yun'unj gū'naj Claudia nej, ngā daran' ni jnánj né'. ²² Nī huin ruhuāj sisi gāne Señor Jesucristo ngā nimán rē'. Nī Yan'anj guj'yaj sinduj rian daran' a ni é rē', ruhuāj aj.

LA EPÍSTOLA DEL APÓSTOL SAN PABLO A TITO

Salutación

¹ Huēj huin Pablo tsínj 'yaj sun rian Yan'anj. Nj huinj apóstol a'mī si-nuguan' Jesucristo rian ni ngüi. Nj ga'nij sij gan'anj ga'mī nuguan' sa' rian ni ngüi huin ni ngüi hua ganacui Yan'anj sisi guxuman ruhua ni sij nj'yaj ni sij Yan'anj. Nj guini'i ni sij nuguan' xanga' huin si-chrej Yan'anj. Nj guinico' 'ueé ni sij Yan'anj, gu'yaj nuguan' xanga' daj. ² Ngaa nj gahuin yya ruhua ni sij sisi gane niganj ni sij nga Yan'anj. Nj asij achin gui'yaj Yan'anj xungüi, nj hua gataj yya Yan'anj sisi hué daj gane niganj né'. Nj si ga'ue ga'mi yya Yan'anj mánj. ³ Ngaa nj ngaa guisij güi garun Yan'anj, nj guini'i ni ngüi nuguan' sa', gui'yaj Yan'anj. Nj hué daj gui'yaj Yan'anj xi'í nuguan' sa' riquij ga'mi. Daj si ga'nin' Yan'anj sun riánj sisi hué daj ga'mi rian ni ngüi. Nj Yan'anj huin si nacaj né'.

⁴ Nj a'nī carta nan huaj rián re' huín re' Tito. Nj daj rún' huin xanga' da'nī huín re'. Daj si uyan hua nuguan' xuman ruhua nungüe'. Nj Yan'anj huin chrej né'. Nj Jesucristo huin Señor nicaj sun rian né'. Nj huin ruhuáj sisi gui'yaj Yan'anj sinduj rián re'. Nj gahuin din'inj ruhuá re' nej. Nj hué daj gui'yaj Jesucristo nga re', ruhuáj aj.

Requisitos para ser ancianos y obispos

⁵ Nj dunā re' ne' estado Creta sisi nagui'yaj sa' re' nuguan' achin disí. Nj nari sún re' ni tsinj gahuin achij scanij ni tsinj nico' Yan'anj da go'ngo xuman' rian nahuin yu' ni ngüi nico' Yan'anj. Daj si hué daj ga'nij sun rian re'. ⁶ Ngaa nj nari sún re' tsinj hua sa' niman rian Yan'anj. Nj hua nian si ga' urin nicá ni sij. Nj hua nian si huin da'nij ni sij tsinj xuman ruhua ni'yaj Jesús. Ngaa nj si ga'ue ga'mi gaquin' ni ngüi xi'í ni sij sisi 'yaj quij da'nij ni sij. Nj si ga'ue gataj ni ngüi sisi unun' da'nij ni sij nga chrej ni sij mánj. Sisi daj 'yaj da'nij ni sij, nj si nari sún re' ni sij mánj. ⁷ Ngaa nj 'ngo tsinj huin achij, nj hua nian sisi gache sij 'ngo chrej nica. Daj si nicaj sun sij si-sun Yan'anj. Nj si ga yan'anj ruhua sij mánj. Nj si guinan'an ruhua sij mánj. Nj si guixini sij mánj. Nj si ga'mi huee sij mánj. Nj si digya' yun'unj sij dugüi' sij xi'í si ga'ue ga'ne sij si-san'anj sí'. ⁸ Sanj hua nian si ga'nin' sij ducúa sij gatu ni ngüi 'na' chrej. Nj ga'niá' ruhua sij nga nuguan' 'ueé nej. Nj dugumi sij si 'yaj man'an sij. Nj gui'yaj nica sij nej. Nj gahuin sa' niman sij rian Yan'anj. Nj dugumi sa' sij si-chrej man'an sij. ⁹ Nj hua nian si gahuin nica ruhua sij nga si-nuguan' Yan'anj huin nuguan' sa' digyán unj rian ni ngüi nico' Yan'anj. Ngaa nj ga'ue gui'yaj fuerza sij nga ango ni ngüi xi'í nuguan' sa' gahuin chrun sij. Nj ga'ue gunucuj sij sisi guxuman ruhua ni tsinj unun' nga sij.

¹⁰ Daj si man nün' ruhua ni tsinj unun' nga nuguan' sa' nga ni tsinj a'mi nuguan' nitaj si ní'yanj nej, nj tsinj digya' yun'unj ni ngüi nej. Nj nico ni tsinj daj ataj sisi hua nian guta' da'nga' nneé cúj ni tsinj nico' Yan'anj. ¹¹ Nj hua nian sisi si ga'mi ni sij nuguan' daj, gui'yaj re'. Daj si atuj ni sij ducúa 'ngo ni tsinj daj. Nj duna ni ducua ni sí' si-chrej Yan'anj, 'yaj ni sij. Daj si digyán ni sij 'ngo nuguan' nitaj si hua sa'. Nj da'nga' daj 'yaj ni sij sisi gui'yaj gana yun ni sij san'anj, ruhua ni sij.

¹² Daj si ga'mi 'ngo dugüi' man'an ni tsínj man Creta tsínj a'mi si-nuguan' yan'anj nico' ni sij. Nj gataj sí': "Ni tsínj 'na' Creta, nj niganj a'mi yya ni sij. Nj rún' huin xucu quij huin ni sij. Nj xa nasa' ni sij. Nj tsínj rúmi huin ni sij." Hué daj gataj 'ngo dugüi' ni tsínj 'na' Creta. ¹³ Nj gataj tsínj daj 'ngo nuguan' xanga' xi'í ni dugüi' sij. Xi'í daj nj ga'mi nucuáj re' rian ni sij sisi guxuman sa' ruhua ni sij nj'yaj ni sij Yan'anj. ¹⁴ Ngaa nj si xacaj ni sij cuenta nga cuento yya nani ni tsínj israelita. Nj si gunun ni sij nuguan' a'nin' ni tsínj duna si-nuguan' Yan'anj rian ni sij mánj.

¹⁵ Daran' ni rasun hua sa' rian 'ngo tsínj hua sa' niman. Sanj nj a 'ngo ni rasun hua sa' rian ni tsínj nun xuman ruhua nj'yaj Yan'anj nga ni tsínj nun hua sa' niman. Daj si ani quij ruhua ni sij. Nj nitaj si hua sa' niman ni sij. ¹⁶ Nj ataj ni sij sisi ni'í ni sij Yan'anj. Sanj rugüi' si 'yaj ni sij sisi sé si xanga' ni sij nicaj dugüi' ni sij nga Yan'anj mánj. Nj huin anin' ruhua ni sij. Nj unun' ni sij nga nuguan' sa'. Nj na'ue gujsij ni sij guj'yaj ni sij nj a 'ngo ni rasun sa' mánj.

2

Enseñanza de la sana doctrina

¹ Nj ga'mi man'án re' nuguan' nicaj dugüi' nga nuguan' xanga' rian ni ngüi aj. ² Nj gataj snan'án re' rian ni tsínj achij sisi si guixini ni sij mánj. Nj ga ní'yanj ni sij. Nj dugumi ni sij man'an sij. Nj 'ngo guxuman ruhua ni sij nj'yaj ni sij Yan'anj nej. Nj gahuin 'i ruhua ni sij nj'yaj ni sij Yan'anj. Nj gahuin nucuaj ruhua ni sij gache ni sij si-chrej Yan'anj anj. ³ Ni yun'unj xana achij, nj hué daj guj'yaj ne gache sa' ne rian Yan'anj. Nj si ga'mi yya ne xi'í ni dugüi' ne mánj. Nj si guixini ne nga vino mánj. Nj digyán ne nuguan' sa' rian ni dugüi' ne. ⁴ Ngaa nj ga'ue digyán ne rian ni yun'unj xana hua lij sisi gahuin 'i ruhua ne guini'yaj ne nicaj ne nga ni da'nij ne. ⁵ Nj ga'ue dugumi sa' ne si-chrej man'an ne. Nj ga gacuij ne nga nicaj ne. Nj dugumi sa' ne ducua ne. Nj ga'mi sa' ne nga ni dugüi' ne. Nj dagahuin ne rian nicaj ne. Ngaa nj si ga'mi quij ango ni ngüi xi'í si-chrej Yan'anj, guj'yaj ne.

⁶ Nj guj'yaj fuerzá re' rian ni tsínj hua lij sisi dugumi sa' ni sij nga si-chrej ni sij. ⁷ Nj hué man'án re', nj sa' guj'yaj sun re'. Ngaa nj guini'i ni sij daj 'yaj re'. Nj uyan guj'yaj ni sij nga re'. Nj ngaa digyán re' rian ni ngüi, nj ga'mi re' nuguan' xanga' nga nuguan' achij nej. ⁸ Nj ninanj ga'mi re' nuguan' sa'. Ngaa nj si ga'ue ga'mi gaquin' ni sij xi'í si-nuguan' re' mánj. Nj gahuin na'aj ni tsínj unun' nga re' xi'í si na'ue nari' ni sij ga'mi quij ni sij xi'í né'.

⁹ Nj digyán re' 'ngo chrej rian ni tsínj 'yaj sun rian xuru'ue sisi dagahuin ni sij daran' si ataj xuru'ue. Nj guj'yaj sun ni sij daj rún' aran' ruhua sí'. Nj si ga'mi huee ni sij rian sí'. ¹⁰ Nj si guj'yaj tu ni sij si'yaj sí' mánj. Sanj ga gacuij yya ni sij rian sí'. Ngaa nj guini'i daran' ni ngüi daj 'uee 'yaj ni sij. Nj xacaj daran' ni ngüi cuenta sisi hua sa' nuguan' digyán únj rian xi'í Yan'anj. Nj Yan'anj huin si nacaj né'.

¹¹ Daj si guj'yaj Yan'anj sinduj rian né' guini'i né'. Nj xi'í sinduj daj ga'ue ganacaj Yan'anj daran' ni ngüi man chruhua xungüi. ¹² Nj sinduj guj'yaj Yan'anj daj 'yaj si duna né' ni nuguan' quij. Nj si guj'yaj né' si huin ruhua nnee cúj né' guj'yaj mánj. Sanj sinduj daj 'yaj si ga cuidado né' nga si-chrej né'. Nj gache né' 'ngo chrej nica. Nj gahuin sa' niman né' rian

Yan'anj huin né' ni ngüi mán chruhua xungüi acuan'. ¹³ Ní ana'uij né' sisi ga'na' Jesucristo. Ní gahuin 'ueé sij ngaa ga'na' sij. Ní hué sij huin Yan'anj achij nacaj né'. Ní huin niá' ró', 'yaj nuguan' daj. ¹⁴ Ní naga'ui' sij man'an sij gahui' sij xi'í né' sisi nacaj sij né' rian daran' nuguan' quij. Ngaa ní ga'ue nahuin sa' né'. Ní gahuin né' ni ngüi nico' urin sij. Ní gahuin né' ni ngüi huin niá' ruhua gu'yaj sun sa' si-sun Yan'anj. ¹⁵ Ní hué nuguan' nan huin si digyán re' rian ni ngüi. Ní gu'yaj fuerzá re' nej. Ní ga'mi re' rian ni sij xi'í gaquin' 'yaj ni sij. Daj si nica'j sún re'. Ní si duná re' si ga'mi ni sij sisi nitaj si ní'yanj re' mánj.

3

Justificados por gracia

¹ Gu'yaj re' sisi ganahun ruhua ni ngüi sisi dagahuin ni sij rian ni tsínj nica'j sun ngá rian ni ducuasun. Ní gunun sa' ni sij si-nuguan' ni sí'. Ní niganj ga ruhua ni sij gu'yaj ni sij daran' ni nuguan' sa'. ² Ní si ga'mi quij ni sij xi'í ní a 'ngo ni ngüi ga mánj. Ní si gunun' ni sij nga dugüi' ni sij mánj. Ní ga'mi sa' ni sij. Ní ga'mi naj ni sij rian daran' ni ngüi.

³ Daj si hué daj gahuin né' tsínj ní'yun asij sini. Ní gunun' né' ngá Yan'anj. Ní ga ní'ya né' ngá ducuanj digya' yun'unj. Ní dagahuin né' ngá nuguan' aní quij ruhua né'. Daj si gahuin ruhua né' ngá nuguan' quij hua. Ní ataj ruhua go'ngo né' ní'yaj né' ni dugüi' né'. Ní gahuin xicoj ruhua né' ní'yaj né' ni dugüi' né'. Ní nun gahuin xan' ruhua ni ngüi ní'yaj né'. Ní nun gahuin xan' ruhua né' ní'yaj né' ni dugüi' né'.

⁴ Sanj ngaa xacaj né' cuenta sisi ga'uej ruhua Yan'anj chraçuij yun'un man'an né', ní guini'í né' sisi 'i ruhua Yan'anj ní'ya né'. ⁵ Ní nacaj xanga' Yan'anj ni man'an né'. Ní sé xi'í si gu'yaj sa' né' nacaj Yan'anj né' mánj. Sanj xi'í si nahuin yaco ruhua Yan'anj ní'ya né', ní nacaj Yan'anj né'. Ní na'nin' Yan'anj niman né'. Xi'í daj ní nahuin naca niman né'. Ní man'an Espíritu Santo nagui'yaj niman né'. ⁶ Ní xi'í Jesucristo, ní riqui Yan'anj Espíritu Santo gane 'ueé nga né'. Ní Jesucristo huin si nacaj né'. ⁷ Ní hua gu'yaj Yan'anj 'ngo sinduj rian né' si gahuin ní'nij né' rian si-gaquin' né'. Ní xi'í daj gane niganj né' ngá Yan'anj. Ní hué daj gahuin yya ruhua né' si gu'yaj Yan'anj ngá né'.

⁸ Nan huin nuguan' xanga'. Ní huin ruhuaj sisi gu'yaj fuerzá re' nga nuguan' nan rian ni tsínj xuman ruhua ní'yaj Yan'anj sisi dugu'nun' ni sij gu'yaj sa' ni sij. Ní nuguan' nan huin nuguan' sa' ní'yanj rian daran' ni ngüi. ⁹ Ní si diguij re' ngaa a'mi ni sij nuguan' ní'yun mánj. Daj si aran' ruhua ni sij digui'yun ni sij lista xachij taj si-xugüi ni xi né' guimán asij ná. Ní unun' ni dugüi' ni sij. Daj si nachej a'mi ni sij xi'í si-ley Moisés. Ní si diguij re' xi'í si nitaj si ní'yanj nuguan' ní'yun daj. ¹⁰ Ní sisi hua 'ngo tsínj 'yaj si unun' ni ngüi, ngaa ní gataj re' gunun sij sisi ga'nin' ruhua sij nga si 'yaj sij. Ní da hu'j ga'mi re' nga sij. Ní sisi na'uej ruhua sij gara xina sij, ngaa ní gan'anj anéj re' rian sij. ¹¹ Ní'í re' sisi nitaj si hua nica si-chrej 'ngo tsínj 'yaj daj. Ní da'ui man'an sij gaquin'. Ní hué daj ní'í man'an sij.

Instrucciones personales

¹² Ní ngaa ga'ní tsínj gu'naj Artemas, asj tsínj gu'naj Tíquico guchi' sij rián re', ní gu'yaj fuerzá re' si ga'na' ní'yaj re' rian nnéj xuman' Nicópolis. Daj si gani ruhuaj ganéj ni yahui nuhuij yu'uj daj. ¹³ Daran' si ga'ue, ní

chr̄acuij r̄e' tsínj ḡu'naj Zenas huin sí' abogado nga tsínj ḡu'naj Apolos nej. N̄i ḡa'ui' r̄e' daran' si achin rian n̄unḡuej sij ḡan'anj sij sisi nitaj si ḡachin rian n̄unḡuej sij mánj.

¹⁴ N̄i hua nīan sisi ḡahuin chr̄un ni tsínj nicaj duḡüi' nga né' sisi gūi'yaj sa' ni sij, n̄i chr̄acuij ni sij ni tsínj achin rian. Nгаа n̄i ḡa ní'yanj si-chrej ni sij aj.

Salutaciones y bendición final

¹⁵ Daran' ni tsínj mán nḡāj, n̄i a'n̄ij ni sij 'ngo nuguan' rián r̄e'. N̄i ḡa'nij r̄e' 'ngo nuguan' rian daran' ni nḡüi xuman ruhua ni'yaj Yan'anj huin ni sij ni nḡüi 'i ruhua né'. N̄i huin ruhuāj sisi gūi'yaj Yan'anj sinduj rian daran' ni é r̄e' aj.

LA EPÍSTOLA DEL APÓSTOL SAN PABLO A FILEMÓN

Salutación

¹ Huēj huin Pablo. Nī nūnj ducuaga' xi'í si nicaj dugüi'tj nga Cristo Jesús. Nī a'nīj nuguan'an nungüej únj jnún' Timoteo carta nan huaj rián re' huín re' Filemón. Nī huín re' tsínj 'i ruhua nungüej únj. Nī huín re' tsínj 'yaj sun nuguan'an nga nungüej únj si-sun Señor. ² Nī a'nīj nungüej únj carta nan rian xica'uí' Apia nej, nga jnún' gu'naj Arquipo nej. Nī daj rún' ran' nuguan'an snado rian sayun, nī hué daj 'yaj sun nuguan'an sí' nga nungüej únj. Nī hué daj a'nīj nungüej únj carta nan huaj rian ni ngüi nahuin yu' ducuá re' huín re' Filemón.

³ Nī Yan'anj huin chrej né'. Nī Jesucristo huin Señor nicaj sun rian né'. Nī huin ruhuāj sisj gui'yaj Yan'anj sinduj rián re'. Nī gahuin din'inj ruhuá re' nej. Nī hué daj gui'yaj Jesucristo nga re', ruhuāj aj.

El amor y la fe de Filemón

⁴ Nī ngaa achínj jni'yā rian Yan'anj, nī niganj a'uīj si guruhua Yan'anj ngaa nanun ruhuāj ni'yā re'. ⁵ Daj si gunūnj daj xuman ruhuá re' ni'yáj re' Señor Jesús, nī daj 'i ruhuá re' ni'yáj re' daran' ni ngüi sa' nico' Yan'anj. ⁶ Nī achínj jni'yā rian Yan'anj xi'í re' sisj gui'yáj re' si guini'i ni jnánj né' daj hua daran' nuguan' sa' nicaj né' xi'í Cristo Jesús. ⁷ Nī gahuin niā' ruhuāj, nī nari' nucuj nimānj xi'í si 'i ruhuá re' ni'yáj re' ni ngüi nico' Yan'anj. Nī guruhua man'án re' huín re' jnān. Daj si huín niā' gahua niman ni ngüi nico' Yan'anj, gui'yáj re'.

Pablo intercede por Onesimo

⁸ Hué dan nī nūnj si hua si-chrē si ga'nī sun rián re' daj gui'yáj re', ⁹ sanj naanj sa' huin si gachinj jni'yā rián re' xi'í si 'i ruhuá re' ni'yáj re' man'anj. Daj si huēj huin Pablo. Nī huīnj 'ngo tsínj achij nūn ducuaga' yyaj xi'í si nicaj dugüi'tj nga Cristo Jesús.

¹⁰ Nī achínj jni'yā rián re' xi'í 'ngo tsínj gu'naj Onesimo. Nī rún' huin da'nī huin sij si guxuman ruhua sij ni'yaj sij Jesús ngaa nūnj ducuaga'. ¹¹ Nī asij sini nī nitaj si ni'yanj Onesimo gui'yaj sun sij rián re'. Sanj yyaj nī ni'yanj sij rián re' nga rian man'anj nej.

¹² Yyaj ni a'nīj ruhua' yūnj guchi' sij rián re'. Nī daj rún' huin man'anj, nī hué daj gui'yáj re' nahuin ra'á re' sij. ¹³ Nī gahuin ruhuāj sisj guna sij ngāj. Nī natu sij rian man'án re' gui'yaj sun sij riánj xi'í man'án re'. Daj si nūnj ducuaga' xi'í nuguan' sa'. ¹⁴ Sanj na'uej ruhuāj gui'yā si gahuin ruhuāj ngaa achin guini'tnj sisj hua ruhuá re'. Ngaa nī sinduj gui'yáj re' riánj, nī sé da fuerza gui'yáj re' mánj. Sanj gui'yáj re' sisj hué daj garan' ruhuá re', gui'yáj re', ruhuāj aj. ¹⁵ Nī gahuin nīni Onesimo rián re' 'ngo ni güi. Sanj ani ruhuāj sisj si garuhua, nī hué daj gahuin sisj ga'ue gane niganj sij nga re' yyaj. ¹⁶ Nī sé rún' huin 'ngo tsínj gui'yaj sun yun rián re' huin sij yyaj mánj. Sanj gui'yaj sun sij rián re' daj rún' huin sij 'ngo jnánj né' 'i ruhua né', ruhuāj aj. Nī nūnj' ruhua 'i ruhuāj ni'yā sij. Sanj ani ruhuāj

sisi gahuin 'i ruhuá re' ni'yáj re' doj sij. Asij sini ni gui'yaj sun Onésimo rián re'. Sanj yyaj ni huin sij 'ngo jnánj né' nicaj dugüi' nga Señor.

¹⁷ Hué dan ni sisi ani ruhuá re' sisi nicaj dugüi' nungüe', ngaa ni nahuin ra'á re' sij daj rún' huinj huin sij. ¹⁸ Ni sisi gui'yaj sij 'ngo gaquin' rián re', asj da'ui sij rián re' nej, ngaa ni ga'ue nāchin' re' riānj anj. ¹⁹ Ni arūnj letra nan huinj Pablo. Ni huēj naru'ue rián re' si da'ui sij. Sanj ga'ue gatā rián re' sisi xi'í sinduj gui'yā rián re', ni da'ui re' riānj. ²⁰ Ni huin ruhuāj sisi gui'yáj re' sinduj riānj xi'í si xuman ruhuá re' ni'yáj re' Señor huin re' jnān. Gahuin niā' ruhuāj gui'yáj re' xi'í si nicaj dugüi' re' nga Señor.

²¹ Ni a'nī yanj carta nan huaj rián re'. Daj si gahuin yya ruhuāj sisi dagahuin re' si-nuguan'ānj. Ni ni'inj sisi gui'yáj re' daj rún' gatā gunún re'. Ni ani ruhuāj sisi dagahuin re' doj aj. ²² Gui'yáj re' sinduj, ni gui'yaj xugüi re' rian ganēj ducua re'. Daj si ana'ui si gūchi' ni'yā rian man ni é re' xi'í si hué daj achínj jni'yaj a ni é re' rian Yan'anj xi'ij.

Salutaciones y bendición final

²³ Ni a'nij tsinj gū'naj Epafras 'ngo nuguan' rián re' huin sij tsinj nun nuguan'an ngāj ducua' xi'í Cristo Jesús. ²⁴ Ni hué daj a'nij tsinj gū'naj Marcos 'ngo nuguan' huaj rián re' nga tsinj gū'naj Aristarco nej, tsinj gū'naj Demas nej, Lucas nej. Ni hué ni sij 'yaj sun nuguan'an ngāj. ²⁵ Ni huin ruhuāj sisi gui'yaj Señor Jesucristo sinduj niman daran' ni é re'. Amén.

LA EPÍSTOLA A LOS HEBREOS

Dios ha hablado por medio de su Hijo

¹ Asij ná n̄i ga'j n̄in' ruhua ga'mi Yan'anj rian ni tsinj nata' si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi. Ngaa n̄i nata' ni sí' rian ni xi né'. N̄i ga'j ducuánj ga'mi Yan'anj rian ni xi né' xi'í ni sí'. ² Sanj yyaj ruhua ganahuij xungüi nan, n̄i gui'yaj Yan'anj sisi ga'mi da'ni nga né'. N̄i gui'yaj Yan'anj si gahuin achij sij nahuin ra'a sij daran' si gui'yaj Yan'anj. N̄i xi'í da'nij Yan'anj, n̄i gui'yaj Yan'anj xungüi nga daran' si mán xata' nej. ³ N̄i daj rún' ran 'ngo nnee gu'ndi' 'yaj güi, n̄i hué daj digyán da'nij Yan'anj daj hua 'ueé man'an Yan'anj. N̄i daj rún' hua gué man'an Yan'anj, n̄i hué daj hua man'an da'ni huin sí' Jesucristo. N̄i hué si-nuguan' Jesucristo 'yaj sisi man sa' daran'anj. N̄i nucuaaj n̄in' ruhua si-nuguan' sij. N̄i ngaa guisij na'nin' Jesucristo xi'í si-gaquin' né', n̄i gan'anj gane sij ne' chrej ra'a sa' Yan'anj xata'. ⁴ N̄i n̄in' ruhua gahuin achij da'nij Yan'anj rian ni ángel. Daj si sa' n̄in' ruhua hua si-xugüi sij daj nga si-xugüi ni ángel, gui'yaj Yan'anj.

El Hijo es superior a los ángeles

⁵ Daj si hua ni'í ni é re' nuguan' nan huin nuguan' ga'mi Yan'anj rian da'ni:

Hué re' huin da'n̄i.

Yyaj n̄i gahuinj chrej re'.

Daj gataj Yan'anj xi'í da'ni.

Sanj n̄i a 'ngo yun nun gataj Yan'anj nuguan' nan rian 'ngo ángel mánj.

N̄i nan huin ango nuguan' ga'mi Yan'anj xi'í da'ni:

Huēj gahuin chrej sij.

N̄i hué sij gahuin da'n̄i.

Daj ga'mi Yan'anj xi'í da'ni.

Sanj n̄i a 'ngo yun nun gataj Yan'anj nuguan' nan gunun 'ngo ángel mánj.

⁶ N̄i ngaa nicaj Yan'anj da'ni huin sí' si xahua' ga'na' sí' chruhua xungüi nan, n̄i gataj snan'anj Yan'anj rian ni ángel:

Ga'mi sa' daran' ni ángel rian xi'í sí'.

Daj gataj Yan'anj.

⁷ N̄i gataj Yan'anj xi'í ni ángel nej:

Rún' huin nanē huin ni ángel.

N̄i daj rún' huin yan'an' ngaa naxumanj aca huin ni ángel nej, gui'yaj Yan'anj.

Hué daj gataj Yan'anj xi'í ni ángel.

⁸ Sanj hué nuguan' nan gataj Yan'anj rian da'ni:

Hué re' huin Yan'anj.

N̄i n̄iganj nicáj re' sun nné re' chrun xila sa'.

N̄i 'yaj n̄ica re' nne sún re' rian chrun xila daj.

⁹ N̄i aran' ruhua re' ni'yáj re' chrej n̄ica.

Sanj nitaj si huin xan' ruhua re' ni'yáj re' chrej quij mánj.

Xi'í daj, n̄i nacui Dan'anj re' man'an re' sisi huaj gahuin niā' ruhua re' si gahuin niā' ruhua ni dugüi' re'.

Daj gataj Yan'anj gunun da'ni.

¹⁰ Nî gataj ruhua' yún Yan'anj gunun da'ni:
Hué re' huin Señor.
Nî asij gaxi'i daran'anj, nî hué re' gui'yaj xungüi nan.
Nî hué ra'á re' gui'yaj daran' si man ne' xata' nej.

¹¹ Nî ganahuij daran' nan.

Sanî nîganj gane man'án re'.

Nî daj rún' gahuin re'e 'ngo atsi, nî hué daj gahuin re'e daran' nan.

¹² Nî daj rún' jnachrún' 'ngo atsi, nî hué daj jnachran' re' xata' nga yo'ój.
Nî daj rún' naduna né' si-gan' né', nî hué daj naduna re' xata' nga yo'ój.

Sanî man'án re' nitaj si naduna mánj.

Nî yo' gane re' nitaj aman ganahuij mánj.

Hué daj gataj Yan'anj nej.

¹³ Nî gataj ruhua' yún Yan'anj rian da'ni:

Gané re' ne' chrej ra'a sa'áj da gurünj ni tsínj unun' nga re' da gahuin ni
sij 'ngo riguiya' guta' re' xi'í re'.

Daj gataj Yan'anj gunun da'ni.

Sanî nî a 'ngo yun nun gataj Yan'anj nuguan' nan gunun 'ngo ángel mánj. ¹⁴ Daj si daran' ni ángel huin si unánj guitsi rian Yan'anj. Nî a'núj Yan'anj ni ángel daj rian né' sisi chracuij ni ángel né' huin né' ni ngüi gane nîganj nga Yan'anj xi'í si ganacaj Yan'anj né'.

2

Una salvación tan grande

¹ Xi'í daj nî hua nian si gunun sa' né' nga nuguan' sa' gunun né' sisi sj nananj gahuin nîni né' rian si-chrej Yan'anj mánj. ² Nî asij ná nî nicaj sun ni nuguan' ga'mi ni ángel rian ni ngüi. Nî daran' ni ngüi gui'yaj gaquin' nun dagahuin ni sij rian Yan'anj. Nî gahuin ni sij castigo. Nî daj rún' gui'yaj ni sij gaquin', nî hué daj gui'yaj Yan'anj castigo ni sij. ³ Xi'í daj nî daj ga'ue ganani né' rian castigo sisi sj dugumi 'ueé né' nuguan' sa' xi'í si ganacaj Yan'anj né', ruhua á re' ní'. Nî hua sini nata' Señor Jesucristo nuguan' sa' daj rian ni ngüi. Nî ni tsínj gunun nuguan' sa' ga'mi Señor, nî nata' ni sij nuguan' sa' daj gunun né'. Nî gara xina né' nuguan' xanga' nata' ni sij gunun né'. ⁴ Nî digyán Yan'anj sisi xanga' si-nuguan' ni sij. Daj si gui'yaj Yan'anj sisi ga'ue gui'yaj ni sij si sa' 'na' xata'. Nî ganahuin ni ngüi a'nan', gui'yaj ni sij. Nî gara yan'anj ruhua ni ngüi ngaa guini'i ni sij nuguan' 'ueé gui'yaj ni sij. Nî ga'ui' Yan'anj Espíritu Santo rian go'ngo ni ngüi daj rún' garan' ruhua Yan'anj.

El autor de la salvación

⁵ Nî nun ga'ui' Yan'anj sisi guinicaj sun ni ángel rian xungüi ga'na'. Nî xi'í xungüi ga'na' daj a'mi únj rian án re'. ⁶ Nî ga'mi 'ngo tsínj rian si-nuguan' Yan'anj. Nî gataj si' gunun Yan'anj:

Nî un sin huin ni ngüi sisi nanun ruhua re' ni'yáj re' ni sij únj.

Nî un sin huin, nî 'na' ni'yáj re' ni da'níj ni ngüi únj.

⁷ Nî gui'yáj re' sisi doj gahuin lij ni sij rian ni ángel.

Nî daj rún' 'yaj ni tsínj ngaa guta' ni sij corona chra' ngo rey, nî hué daj gui'yáj re' nga ni sij.

Nî gahuin 'ueé ni sij, gui'yáj re'.

Nî ga'uí' re' sisi guinicaj sun ni sij rian daran' si gui'yaj ra'á re'.

⁸ Nĩ gui'yáj re' sisi guinicaj sun ni ngüi rian daran' rasun. Daj gataj tsínj daj gunun Yan'anj.

Nĩ ngaa hué daj gui'yaj Yan'anj, nĩ huin ruhuaj gata sisi 'ngo dagahuin daran'anj si-nuguan' ni sij. Sanj ni'i né' yyaj sisi achin dagahuin daran'anj rian ni sij. ⁹ Sanj ni'yaj né' Jesús. Nĩ gui'yaj Yan'anj sisi doj gahuin lij Jesús rian ni ángel. Sanj yyaj nĩ gahuin 'ueé nĩn' sij. Nĩ gahuin achij nĩn' sij, gui'yaj Yan'anj nej. Nĩ hué daj gahuin guiran' Jesús sayun xi'í si gahui' sí'. Nĩ gui'yaj Yan'anj sisi guiran' Jesús sayun gahui' sij xi'í daran' né' huin 'ngo sinduj gui'yaj Yan'anj xi'í né'.

¹⁰ Daran' ni rasun nĩ güenda Yan'anj huin. Nĩ huin ruhua Yan'anj sisi daran' ni da'ni gane 'ueé rian hua sa' nne Yan'anj. Nĩ xi'í Jesucristo huin sisi nacaj Yan'anj ni ngüi. Nĩ gani ruhua Yan'anj sisi gahuin sa' nĩn' Jesús xi'í sayun guiran' sij. Nĩ ganacaj Yan'anj né' xi'í Jesús. ¹¹ Nĩ uyan hua chrej Jesús ngá chrej né' huin né' ni ngüi ganahuin sa' rian Yan'anj xi'í Jesús. Xi'í daj nĩ nitaj si na'aj Jesús gataj sij sisi né' huin jnánj sij ngá xica'uij sij.

¹² Nĩ gataj Jesús:

Natáj si-xugüi re' rian ni jnān.

Nĩ ga'mi sa'áj xi'í re' scanij ni ngüi nico' man'án re' huin re' Yan'anj.

Hué daj gataj Jesús rian Yan'anj. ¹³ Nĩ gataj ruhua' yún Jesús:

Niquĩnj yu'uj nan ngá ni da'nĩ riqui Yan'anj riānj.

Daj gataj Jesús xi'í né'.

¹⁴ Nĩ huin né' da'nij Yan'anj. Nĩ hua nneç cúj né' ngá tun man'an né'. Nĩ hué gueç daj gahuin Jesucristo. Nĩ ga nneç cúj sij ngá tun man'an sij nej. Ngaa nĩ ga'uej ruhua sij gahui' sij sisi gui'yaj gana sij rian sichre. Nĩ sichre 'yaj sisi ahuí' né'. Nĩ ganahuij si-fuerza sichre, gui'yaj Jesús. ¹⁵ Hué ducuanj daj, nĩ gahuin ni'nij rian daran' ni ngüi xu'ui' gahui', gui'yaj Jesús. Daj si ya'yoj nani ruhua daran' ni ngüi xi'í si gahui' ni sij. ¹⁶ Nĩ nun ga'na' Jesús chřacuij sij ni ángel mánj. Sanj ga'na' sij chřacuij sij né' huin né' ni da'nij Abraham huin tsínj gane asij ná. ¹⁷ Xi'í daj nĩ hua nian si 'ngo ga gueç Jesús daj rún' hua ni jnánj sij. Ngaa nĩ guisij sij gahuin sij 'ngo chrej huin achij rian Yan'anj xi'í né'. Nĩ ga'ue nahuin yaco ruhua sij nĩ'yaj sij né'. Nĩ njganj 'yaj sa' sij ngá né'. Nĩ naránj sij rian si-gaquin' ni ngüi. ¹⁸ Nĩ hué man'an Jesús guiran' sayun xi'í si gatsij sichre niman sij. Xi'í daj nĩ gahuin nucuaç sij chřacuij sij ni mun'ún' ngaa atsij sichre niman né'.

3

Jesús es superior a Moisés

¹ Hué dan nĩ gahuin sa' niman án re' rian Yan'anj huin ni é re' jnān nga xica'ui. Nĩ gaquĩnj Yan'anj nne xata' man'an án re' sisi guinicaj dugüi' a ni é re' ngá Cristo Jesús. Xi'í daj xaçaj ni é re' cuenta xi'í Cristo Jesús huin sij tsínj ga'nij Yan'anj ga'na' dıgyán chrej sa' gache né'. Nĩ huin sij 'ngo chrej huin achij nun xi'í sij xi'í rian Yan'anj. Nĩ nata' né' rian ni ngüi sisi xuman ruhua né' ni'yaj né' Jesús. ² Nĩ 'ueé gui'yaj sun Jesús ni sun ga'nin' Yan'anj sun rian sij daj rún' gui'yaj sun sa' Moisés si-sun Yan'anj xi'í ni ngüi nico' Yan'anj. ³ Sanj huin achij Jesús rian Moisés. Gui'yó' cuenta sisi daj rún' huin achij tsínj 'yaj hue' rian hue' 'yaj sij, nĩ da'nga' daj huin achij Jesús rian Moisés. ⁴ Daran' ni hue', nĩ hua tsínj gui'yaj ni hue' daj. Sanj Yan'anj huin si gui'yaj daran'anj. ⁵ Xanga' nĩ Moisés huin tsínj gui'yaj sun sa' si-sun Yan'anj xi'í ni ngüi nico' Yan'anj. Sanj maan nĩnanj 'ngo tsínj

gui'yaj sun chruhua ducúa Yan'anj huin sí'. Nj ga'mi sini Moisés si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi huin nuguan' nãta' Yan'anj da' sïj rian ni ngüi. ⁶ Sanj Cristo huin da'nij tsinj ducua. Nj tsinj ducua daj huin Yan'anj. Nj gui'yaj sun sa' Cristo ducúa Yan'anj huin né'. Nj hué daj huin né' sisi niganj nãri' nucua ruhua né'. Nj gahuin nã' ruhua né' xi'í si ana'uij né' si gui'yaj sa' Jesucristo ngã né' huin nuguan' a'mi né' rian ni ngüi.

El reposo del pueblo de Dios

⁷ Xi'í daj nj ga'mi Espiritu Santo nuguan' nan gunun né':

Sisj gunun yya á re' nuguan' a'mi Yan'anj yyaj,

⁸ ngaa nj sj gui'yaj so'o a ni é re' man'an án re' daj rún' gui'yaj ni tsinj guimán asij ná quij qui'yanj nãco ngaa gunun' ni sij ngã Yan'anj.

Nj chran' yun'unj ni sij Yan'anj nej.

⁹ Yu'uj daj nj chran' yun'unj ni xi a ni é re' man'anj.

Nj gahuin ruhua ni sij guini'i ni sij daj gui'yã ngã ni sij.

Nj huj xia yo' guini'i ni sij sisj sa' nico gui'yã ngã ni sij.

¹⁰ Xi'í daj nj ga'man ruhuãj guini'ïnj ni sij.

Nj gataj man'anj sisj niganj gãn'anj anéj ni sij riãnj.

Nj nun guini'i ni sij daj gui'yaj ni sij guinico' ni sij man'anj.

¹¹ Hué dan nj ga'man ruhuãj.

Nj gataj nicãj gunun ni sij sisj nitaj aman gatu ni sij rian nãran ruhua ni sij ngãj mánj.

Daj gataj Espiritu Santo gunun ni sij asij ná.

¹² Hué dan nj ga cuidado ni é re' huin a ni é re' jnãn ngã xica'uï sisi sj ga quij niman nj a 'ngo ni é re' nun sa' nun gahuin njni ni é re' rian Yan'anj hua nj'na' xi'í si nun xuman ruhua á re' nj'yaj ni é re' Yan'anj.

¹³ Sanj go'ngo güi gui'yaj fuerza ni é re' go'ngo ni dugüi' ni é re' sisi ga njca ruhua á re'. Nj da'nga' daj gui'yaj á re' ngaa achin guini' güi yyaj. Ngaa nj sj gui'yaj so'o nj a 'ngo a ni é re' man'an án re' xi'í si digya' yun'unj gaquin' a ni é re' mánj. ¹⁴ Nj nicaj dugüi' né' nga Cristo sisi ga njca ruhua né' daj rún' ga njca ruhua né' asij sini. Nj hué daj gui'yaj né' da güi ga'na' Cristo aj.

¹⁵ Daj si hua gue ataj Yan'anj:

Sisj gunun yya ni é re' nuguan' a'mi Yan'anj yyaj, nj sj gui'yaj so'o a ni é re' man'an re' daj rún' gui'yaj ni tsinj guimán asij ná.

Daj si gunun' ni sij ngã Yan'anj.

Daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

¹⁶ Nj un sin huin ni tsinj nun ga'uej ruhua gunun si-nuguan' Yan'anj, nj gunun' ni sij ngã Yan'anj, ruhua á re' unj. Hué ni sij huin ni tsinj guiri tsinj gu'naj Moisés yu'uj gu'naj Egipto. ¹⁷ Nj un sin huin ni tsinj rjan ga'man ruhua Yan'anj huj xia yo', ruhua á re' unj. Hué ni sij huin ni tsinj gui'yaj gaquin'. Nj gahui' ni sij quij qui'yanj nãco. ¹⁸ Nj un sin huin ni tsinj rjan gataj njca Yan'anj sisj nitaj aman gatu ni sij rian nãran ruhua ni sij ngã Yan'anj, ruhua á re' unj. Hué ni sij huin ni tsinj nun dagahuin si gataj Yan'anj rian ni sij. ¹⁹ Nj ni'í né' sisi na'ue gunucua ni sij gatu ni sij rian nãran ruhua ni sij ngã Yan'anj xi'í si nun guxuman ruhua ni sij nj'yaj ni sij Yan'anj anj.

4

1 Hué dan n̄i hua guē ataj Yan'anj gunun né' sisi ga'ue gatu né' rian naránj ruhua Yan'anj. Ngaa n̄i ga' cuidado go'ngo ni é re' nun sa' nun s̄i guiri' ni é re' gatu a ni é re' yu'uj da mánj. 2 Daj si daj rún' gunun ni xi né' nuguan' sa', n̄i hué daj gunun né' nuguan' daj, gui'yaj Yan'anj. Sanj gunun yun ni xi né' si nun guxuman ruhua ni sij nuguan' daj. 3 Sanj ga'ue gatu né' rian naránj ruhua Yan'anj xi'í si xuman ruhua né' ni'yaj né' Jesús. N̄i hua ga'mi Yan'anj xi'í ni xi né'. N̄i gataj Yan'anj: Hué dan n̄i ga'man ruhuāj. N̄i 'ngo gataj nicāj gunun ni sij sisi s̄i gatuj ni sij rian naránj ruhuāj mánj. Hué daj gataj Yan'anj xi'í ni sij.

Sanj hua guisj ganahuij gui'yaj sun Yan'anj asij ngaa gui'ya xungüi aj. 4 N̄i hua 'ngo yu'uj gataj si-nuguan' Yan'anj xi'í güi chij: "Naránj ruhua Yan'anj güi chij ngaa guisj gui'yaj sun Yan'anj daran' si-sunj." Hué daj gataj nuguan' daj. 5 N̄i gataj ruhua' yún yu'uj daj: "N̄i s̄i gatuj ni sij rian naránj ruhuāj mánj." Daj gataj Yan'anj xi'í ni xi né'.

6 Hué dan n̄i achin si gatu da'aj ni ngüi rian naránj ruhua Yan'anj. Sanj nun gatu ni tsínj gunun sini nuguan' sa' daj xi'í si nun dagahuin ni sij si gataj nuguan' daj. 7 Hué dan n̄i gani ruhua' yún Yan'anj 'ngo güi ga'ue gatu né' yu'uj daj huin güi yyaj. Daj si ngaa hua gachin nico yo', n̄i gui'yaj Yan'anj sisi ga'mi tsínj gu'naj David nuguan' hua garúnj daj. N̄i gataj nuguan' daj:

Sisi gunun yya á re' si a'mi Yan'anj yyaj, ngaa n̄i s̄i gahuin so'o ni é re' xi'í nuguan' da mánj. Hué daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

8 N̄i xi'í si nun gatu ni tsínj israelita rian naránj ruhua Yan'anj, gui'yaj tsínj gu'naj Josué, ngaa n̄i a'mi si-nuguan' Yan'anj xi'í ango güi naranj ruhua né'. 9 Ngaa n̄i ni'i né' sisi ga'ue gatu né' rian naránj ruhua Yan'anj huin né' ni ngüi nico' Yan'anj xanga'. 10 N̄i tsínj gatu rian naránj ruhua Yan'anj, n̄i ga'ue naranj ruhua ni sij nga si-sun ni sij daj rún' naránj ruhua Yan'anj nga si-sunj. 11 Hué dan n̄i nana'ui' né' daj gatu né' rian naránj ruhua Yan'anj. Ngaa n̄i s̄i gui'yaj n̄i a 'ngo né' daj rún' gui'yaj ni xi né' nun dagahuin daj asij ná.

12 Daj si hua n̄i'na' si-nuguan' Yan'anj. N̄i nucuj nuguan' daj. N̄i daj rún' huā rianj 'ngo espada, n̄i hué daj huā rian si-nuguan' Yan'anj. N̄i huā rianj daj nga daran' espada hua huij rian. Daj si ga'ue gatu sa' si-nuguan' Yan'anj chruhua niman né'. N̄i daj rún' 'yaj 'ngo espada ngaa atu rian naran' dugüi' cúj rian nun laquinj, n̄i hué daj 'yaj si-nuguan' Yan'anj ngaa atu chruhua niman né'. N̄i rugüi' si ani ruhua né' nga si huin ruhua né', 'yaj si-nuguan' Yan'anj nej. 13 N̄i a 'ngo ni rasun gui'yaj Yan'anj s̄i ga'ue guixi huī rian man'an Yan'anj mánj. Daj si rugüi' sa' daran'anj rian Yan'anj. N̄i rian Yan'anj huin si naga'ui' né' cuenta.

Jesús el gran sumo sacerdote

14 N̄i Jesús huin da'nj Yan'anj. N̄i huin sij 'ngo chrej huin achij n̄in' ruhua. N̄i nun xi'í sij xi'í né' rian Yan'anj. N̄i hua guisj sij da ni xata' nne sij. Xi'í daj n̄i ga' n̄ica ruhua né' nga si-nuguan' Yan'anj huin nuguan' nata' né' rian ni ngüi. 15 Hué Jesús huin 'ngo chrej a'nin' xi'í né'. Sanj ga'ue nani 'j ruhua sij n̄i'yaj sij né' ngaa na'ue xacaj sa' né' cuenta 'ngo chrej sa'. Daj si daj rún' atsj sichre niman né', n̄i hué daj gatsij sichre niman Jesús.

Sanj nitaj gaquin' gui'yaj sij mánj. ¹⁶ Hué dan nĭ gahuin nĭchrun' né' rian Cristo huin tsínj huin chrej sa' daj. Nĭ sĭ guiriun ruhua né' gan'anj né' rian nne Yan'anj mánj. Ngaa nĭ nahuin yaco ruhua Yan'anj nĭ'ya né'. Nĭ güi guĭran' né' sayun, nĭ guĭ'yaj Yan'anj sinduj rian né'.

5

¹ Nĭ ngaa nacui ni ngüi 'ngo tsínj gahuin 'ngo chrej a'nin', nĭ gani ni sij sí' sisĭ guĭniquin' sí' ga'mi sí' nga Yan'anj xi'í ni sij. Nĭ naga'ui' chrej daj ni rasun nga ni xucu dagahui' ni sij rian Yan'anj xi'í gaquin' da'ui ni sij. ² Nĭ ga'ue ga'mi nanaj chrej daj nga ni ngüi nun ni'í sa' nga ni ngüi ga ni'ya nej. Daj si achin gahuin sa' niman sij huin sij chrej. ³ Nĭ xi'í si achin gahuin sa' niman sij, nĭ hua nĭan si naga'ui' sij xucu rian Yan'anj xi'í si-gaquin' man'an sij nga xi'í si-gaquin' ni ngüi nej.

⁴ Nĭ a 'ngo tsínj sĭ ga'ue gahuin chrej anin', guĭ'yaj man'an sij. Sanj tsínj gaquinj Yan'anj, nĭ hué sij gahuin chrej daj rún' gaquinj Yan'anj tsínj gu'naj Aarón gahuin sí' chrej a'nin' asĭj ná. ⁵ Nĭ sé man'an Cristo gani ruhua sisĭ gahuin sij 'ngo chrej a'nin'. Sanj nacui man'an Yan'anj Cristo gahuin sí' chrej a'nin'. Nĭ gataj Yan'anj gunun sij:

Hué re' huin da'nĭ.

Yyaj nĭ gahuĭnj chréj re' aj.

Hué daj gataj Yan'anj gunun Jesús.

⁶ Nĭ gataj Yan'anj ango nuguan' gunun Jesús:

Nĭganj nĭn' gahuĭn re' chrej.

Nĭ daj rún' gahuin tsínj gu'naj Melquisedec chrej asĭj ná, nĭ hué daj gahuin man'an re' chrej nej.

Daj gataj Yan'anj gunun Cristo.

⁷ Ngaa gane Cristo chruhua xungüi nan, nĭ gachínj jni'yaj sij ga'mi yaco sij rian Yan'anj. Nĭ ga'mi nucuj sij gacój sij rian Yan'anj. Daj si Yan'anj ga'ue guĭ'yaj sisĭ sĭ gahui' sij. Nĭ gunun sa' Yan'anj si-nuguan' Cristo xi'í si dagahuin sa' sij rian Yan'anj. ⁸ Nĭ nĭnj si Cristo huin da'nĭj Yan'anj, sanj gahuin chrun sij dagahuin sij rian Yan'anj xi'í sayun guĭran' sij ngaa gahui' sij. ⁹ Nĭ ngaa guisĭj gahuin sa' nĭn' Cristo, nĭ gahuin sij tsínj ganacaj nĭganj nĭn' daran' ni ngüi dagahuin rian sij. ¹⁰ Nĭ guĭ'yaj Yan'anj sisĭ gahuin sij chrej a'nin' daj rún' gahuin Melquisedec chrej a'nin' asĭj ná.

Advertencia contra la apostasía

¹¹ Xi'í nuguan' nan, nĭ hua nico nuguan' ga'ue ga'mĭ rian an re'. Sanj 'ĭ huaj ga'mĭ si na'ue gunun rá'yanj an re'. ¹² Nĭ rĭan guisĭj ga'ĭ yo' xuman ruhua á re' ni'yaj á re' Cristo, nĭ hua nĭan si gahuin ni é re' tsínj digyán rian ni ngüi. Daj si achin si gara da'nga' sa' ruhua ni é re' nuguan' gahuin chrun sini ni é re' rian si-nuguan' Yan'anj ruhua á re'. Xi'í daj nĭ daj rún' 'yaj ni lij, nĭ da'nga' daj 'yaj á re'. Daj si utsi lij xi'í si na'ue xaj chra. Nĭ na'ue gara da'nga' ruhua á re' nuguan' hua cu aj. ¹³ Nĭ daran' tsínj achin gahuin chrun sa' si-nuguan' Yan'anj, nĭ 'yaj ni sij daj rún' 'yaj ni lij utsi to. Daj si achin gahuin chrun ni sij chrej nĭca digyán Yan'anj rian ni sij. ¹⁴ Sanj ni tsínj huin chrun sa' si-nuguan' Yan'anj, nĭ ya'yoj 'yaj ni sij daj rún' 'yaj ni tsínj a'ue xa chra. Daj si gu'yun ni sij guini'í ni sij daj hua nuguan' sa' nga nuguan' nitaj si hua sa'.

6

¹ Hué dan n̄i s̄i gani ruhua né' digui'yun ruhua' yún né' nuguan' gahuin chr̄un sini né' xi'í Cristo. San̄i digui'yun né' ango nuguan' achij doj xi'í Cristo huin nuguan' guí'yaj s̄is̄i gūnico' s̄a' né' Cristo. N̄i sé si hua nīan ga'mi né' ya'yoj xi'í si ganani ruhua né' xi'í gaquin' guí'yaj né' ngaa nun gahuin guini'í né' Yan'an̄j mánj. N̄i s̄i ga'mi né' ya'yoj xi'í si daj guxuman ruhua né' n̄i'yaj né' Yan'an̄j mánj. ² N̄i s̄i ga'mi né' ya'yoj xi'í si gata' nnee né'. N̄i sé ya'yoj ga'mi né' xi'í si guta' né' ra'a né' rian ni jnánj né'. N̄i s̄i ga'mi né' ya'yoj xi'í si gana'nij ni niman. N̄i s̄i ga'mi né' ya'yoj xi'í si gahuin n̄iganj ni ngüi castigo, guí'yaj Yan'an̄j mánj. Daj si hua gahuin chr̄un né' nuguan' nan. ³ N̄i s̄is̄i r̄iqui Yan'an̄j, n̄i hué daj guí'yaj né' digui'yun né' ango nuguan' nico doj.

⁴ Daj si s̄is̄i hua guixigūjn chruhua niman né', guí'yaj Yan'an̄j, s̄is̄i garan' ruhua né' nuguan' s̄a' digyán Yan'an̄j rian né', s̄is̄i guinicaj dugüi' né' nga Esp̄iritu Santo, ⁵ n̄i s̄is̄i hua xacaj né' cuenta s̄is̄i hua s̄a' si-nuguan' Yan'an̄j, s̄is̄i hua ni'í né' daj nagui'yaj s̄a' Yan'an̄j xungüi ga'na', ⁶ ngaa n̄i s̄is̄i 'ngo duna né' si-chrej Yan'an̄j, n̄i s̄i ga'ue nanicaj ruhua né' nanico' né' Yan'an̄j ga' mánj. Daj rún' huaj s̄is̄i ganico' ruhua' yún da'n̄ij Yan'an̄j rian rugutsi, guí'yaj né'. N̄i guí'yaj ducu ni ngüi rian da'n̄ij Yan'an̄j, guí'yaj né' nej.

⁷ N̄i guí'yó' cuenta daj 'yaj yo'ój. N̄i s̄is̄i nico' huaj aman', n̄i x̄ira' cuej x̄a ni ts̄inj anáj x̄ina. N̄i gahui s̄a' yo'ój daj, guí'yaj Yan'an̄j. N̄i daj rún' 'yaj yo'ój s̄a' daj, n̄i hué daj 'yaj niman ts̄inj xuman s̄a' ruhua ni'yaj Yan'an̄j. N̄i gahui s̄a' sij, guí'yaj Yan'an̄j. ⁸ San̄i s̄is̄i x̄ira' coj tanj nga coj ni'yo, n̄i sé yo'ój s̄a' huin, ataj ni sij. N̄i a'mi quij ni sij xi'í yo'ój daj. N̄i gaca yo'ój daj, si nitaj si 'yaj s̄a', ataj ni sij.

⁹ N̄i 'i ruhuāj ni'yā á re' huin ín re' jnān nga xica'ui. N̄i nunj si a'mī nuguan' nucuj rian án re', san̄i hua gahuin yya ruhuāj s̄is̄i guí'yaj s̄a' á re'. N̄i gahui s̄a' á re', guí'yaj Yan'an̄j anj. ¹⁰ Daj si n̄ica 'yaj Yan'an̄j. N̄i sé si 'yaj quij Yan'an̄j mánj. N̄i nitaj n̄i'yun ruhua Yan'an̄j si guí'yaj sun s̄a' á re'. Daj si guí'yaj s̄a' á re' rian ni ngüi hua s̄a' rian Yan'an̄j. N̄i hua gue 'yaj ni é re' sinduj nga ni sij xi'í si 'i ruhua á re' ni'yaj á re' Yan'an̄j. ¹¹ N̄i huin ruhuāj s̄is̄i daj rún' 'yaj s̄a' ni é re', n̄i hué daj ga gue guí'yaj daran' ni é re' da' güi ganahuij xungüi. N̄i gahuin yya ruhua á re' s̄is̄i guí'yaj s̄a' Yan'an̄j nga á re' aj. ¹² Xi'í daj n̄i s̄i gahuin r̄umi' a ni é re' mánj. San̄i gache a ni é re' si-chrej ni ts̄inj xuman s̄a' ruhua ni'yaj Yan'an̄j. N̄i ga'nin' ruhua ni sij nga sayun guiran' ni sij. N̄i 'ngo nico' ni sij Yan'an̄j. Xi'í daj n̄i nahuin ra'a ni sij ni rasun s̄a' gataj yya Yan'an̄j gunun ni sij huin ni rasun nahuin ra'a ni ngüi nico' Yan'an̄j daj rún' gataj yya Yan'an̄j gunun né'.

¹³ N̄i ngaa guí'yaj yya Yan'an̄j 'ngo nuguan' nga ts̄inj gu'naj Abraham asij ná, n̄i guta' n̄ica yya man'an Yan'an̄j nga si-xugüi rian Abraham. Daj si nitaj si-xugüi ango ts̄inj huin achij daj nga man'an Yan'an̄j mánj. ¹⁴ N̄i gataj Yan'an̄j gunun Abraham: "Xanga' yya n̄i guí'yā sinduj rián re'. N̄i guixi'nanj ni da'n̄ij re'. N̄i gahuin nico ni sij, guí'yā." Daj gataj Yan'an̄j gunun Abraham.

¹⁵ Ngaa ni nun gahuin ruhua Abraham mánj. N̄i gana'uij s̄a' sij s̄is̄i gahuin daj rún' gataj Yan'an̄j gunun sij. N̄i hua yya ga'nga da'n̄ij sij. ¹⁶ N̄i ngaa uta' n̄ica yya ts̄inj daj rian dugüi' ni sij, n̄i a'mi ni sij si-xugüi 'ngo rasun hua achij daj nga man'an ni sij. N̄i ngaa uta' n̄ica yya ni sij rian dugüi' ni sij, ngaa n̄i ganiquin' si unun' ni sij, guí'yaj nuguan' daj. ¹⁷ N̄i huin

ruhua Yan'anj digyanj rian ni dugüi' Abraham sisi sî naduna si-nuguan' man'an Yan'anj. Xi'í daj nî digyán Yan'anj, nî guta' nîca yya ra'a sisi xanga' si-nuguan'anj. ¹⁸ Ngaa nî guisîj hujj nuguan' ga'mi Yan'anj. Nî nitaj aman nâduna Yan'anj nuguan' ga'mi mánj. Nî xi'í si xanga' si-nuguan' Yan'anj, nî hua niá' ruhua né', 'yaj nuguan' daj. Nî gahuin yya ruhua né' sisi yya gahui sa' né' daj rún' gataj Yan'anj gunun né'. ¹⁹ Nî sisi 'ngó gahuin yya ruhua né', nî hua nîca ruhua né', ngaa nî sî guxu'ui' niman né' xi'í si xanga' nuguan' guxuman ruhua né'. Nî xi'í nuguan' sa' daj ga'ue gan'anj gane né' rian nne man'an Yan'anj. ²⁰ Nî hua gatúj sini Jesús yu'uj daj. Ngaa nî ga'nîj sîj chrej ga'ue gan'anj né' rian nne man'an Yan'anj. Nî nîganj gahuin Jesús chrej a'nin' xi'í né' daj rún' gahuin tsínj gu'naj Melquisedec asîj ná.

7

El sacerdocio de Melquisedec

¹ Nî tsínj gu'naj Melquisedec gahuin rey gane sîj xuman' gu'naj Salem asîj ná. Nî gahuin sîj chrej gunánj guitsi rian Yan'anj achîj nne xata'. Nî ngaa nanaçaj Abraham 'na' niçui sîj ngaa gui'yaj gana sîj gunun' sîj nga ni rey, nî nacaç dugüi' Melquisedec nga sîj. Nî gataj Melquisedec sisi gui'yaj Yan'anj sinduj rian Abraham, ruhua sîj. ² Nî gaya Abraham daj nico gui'yaj gana sîj rian ni rey daj. Nî ngaa guisîj ichi' rasun, nî ga'ui' sîj 'ngó rasun daj rian Melquisedec. Nî hué daj gui'yaj Abraham da' ganahuij gaya sîj ni rasun gui'yaj gana sîj. Nî si-xugüi Melquisedec huin ruhuaj gata sisi "Rey 'yaj nîca" huin sîj. Nî gahuin sîj "Rey rian xuman' Salem". Nî huin ruhuaj gata sisi gahuin din'inj ruhua ni ngüi 'yaj rey daj. ³ Nî nitaj chrej Melquisedec nga nni sîj mánj. Nî nitaj dugüi' sîj rian ga'nga sîj. Nî nitaj güi gahui' sîj nej. Nî daj rún' huin da'nîj Yan'anj, nî hué daj huin Melquisedec nej. Nî nîganj nîn' gahuin sîj chrej.

⁴ Hué dan nî xaçaj né' cuenta daj huin rian nico Melquisedec. Daj si man'an xi né' Abraham ga'ui' 'ngó rasun rian ichi' gui'yaj gana sîj rian ni rey daj, ga'ui' sîj rian Melquisedec. ⁵ Nî gui'yaj Yan'anj sisi go'ngo ni da'nî si'nî xi né' tsínj gu'naj Leví gahuin chrej xi'í ni ngüi israelita. Nî a'nin' si-ley Moisés sun sisi hua niñan ga'ne ni sîj 'ngó rasun rian ichi' daj rian daran' ni tsínj israelita. Nî huin ni sîj dugüi' ni tsínj israelita. Daj si daran' ni sîj huin da'nî si'nî Abraham.

⁶ Sanî sé da'nîj Leví huin Melquisedec. Sanî nacaç sîj 'ngó rasun rian ichi' rasun, gui'yaj Abraham. Nî gataj Melquisedec sisi gui'yaj Yan'anj sinduj rian Abraham huin sí' tsínj rian hua gataj yya Yan'anj sisi gahui sa' sí', gui'yaj Yan'anj. ⁷ Nî ni'í daran' né' sisi huin achîj tsínj a'mi nuguan' sa' sisi gui'yaj Yan'anj sinduj rian dugüi' sîj daj nga tsínj unun nuguan' sa' daj. ⁸ Nî xungüi mán né' nan, nî a'ui' ni sîj 'ngó rasun xi'nej rian ichi' rian ni tsínj huin ni sí' ni da'nî si'nî Leví. Nî hua 'ngó güi, nî gahui' ni sí'. Sanî ataj si-nuguan' Yan'anj sisi nîganj hua nî'na' xî' Melquisedec. ⁹ Nî ga'ue gataj né' sisi' ngaa ga'ui' Abraham 'ngó rasun xi'nej rian ichi' rian xi' gu'naj Melquisedec, nî naru'ue nuguan'an Leví nga Abraham rian Melquisedec. Nî a'nej ni da'nî si'nî Leví rasun daj rian ni ngüi. ¹⁰ Nî ga'ue gataj né' daj xi'í si ngaa gahui Melquisedec nacaç dugüi' sîj nga Abraham, nî hua guini'í Yan'anj sisi ga'nga Leví rian Abraham.

11 Nî huin ni sij ni da'nî si'nî Aarón. Nî sisi gá'ue gahuin sa' nî'n' ni tsínj israelita, gui'yaj ni da'nî si'nî Leví, (daj si nahuin ra'a ni tsínj israelita si-ley Yan'anj rian ni da'nî si'nî tsínj gu'naj Leví) nî nitaj si ní'yanj si gá'na' ango chrej daj rún' huin Melquisedec. Sanj nun guisij gahuin sa' ni tsínj israelita, gui'yaj ni tsínj levita mánj. Nî sé dugüi' Aarón huin chrej ñaca daj. 12 Daj si ngaa naduna Yan'anj ni chrej, nî hua niñ si ñaduna ley nej. 13 Nî chrej ñaca daj, nî nico' sij ango xi'nin' ni tsínj israelita. Nî a 'ngö ni tsínj huin xi'nin' daj nun gahuin chrej guiniquin' rian altar mánj.

14 Daj si ni'i daran' né' sisi gá'na' Señor nicaj sun rian né' rian xi si' huin tsínj gu'naj Judá. Nî nun gataj Moisés sisi ni tsínj nico' xi'nin' daj gahuin chrej mánj. 15 Hué dan nî gá'ue guini'i xanga' né' sisi naduna Yan'anj ni chrej daj. Daj si yyaj nî huin Cristo chrej ñaca daj rún' gahuin Melquisedec asij ná. 16 Nî nitaj 'ngö ley gui'yaj, nî gahuin Cristo 'ngö chrej. Daj si gataj ley daj un xi'nin' ga'na' ni chrej. Nî nitaj si ga'na' Cristo xi'nin' da mánj. Sanj Cristo huin chrej xi'í si gahuin nucua sij ga nî'na' nîganj sij aj. 17 Daj si gataj si-nuguan' Yan'anj xi'í Cristo:

Hué re' huin chrej gane nîganj.

Nî daj rún' gahuin Melquisedec chrej asij ná, nî hué daj huin re' nej.

Hué daj gataj si-nuguan' Yan'anj xi'í Cristo.

18 Hué dan nî xi'í ley dagahuin ni sij asij ná, sanj yyaj nî gahuin nîni né' rian ley daj. Daj si ninaj ga'mi ley daj. Nî nitaj si ní'yan ga mánj. 19 (Nî a 'ngö ni tsínj nun guisij gahuin sa', gui'yaj si-ley Moisés mánj). Ngaa nî yyaj nî ana'uij né' sisi gui'yaj Yan'anj ango nuguan' sa' nga né'. Xi'í daj nî huaj né' gahuin nîchrun' né' rian Yan'anj.

20 Nî ngaa gataj Yan'anj sisi Cristo gahuin chrej ñaca daj, nî guta' nîca yya Yan'anj sisi nuguan' xanga' huin. 21 Sanj nun guta' nîca Yan'anj rian ni da'nîj si'nî Leví asij ná ngaa gaxi'í ni sij gahuin ni sij chrej. Sanj gataj Yan'anj nuguan' nan rian Cristo:

Guta' nîca Señor.

Nî si naduna si-nuguan' sij:

"Nîganj gahuin re' chrej daj rún' gahuin Melquisedec asij ná."

Daj gataj Yan'anj gunun Cristo.

22 Hué dan nî xi'í Jesucristo, nî guini'i yya né' sisi hua sa' doj nuguan' nan daj nga nuguan' gui'yaj yya Yan'anj nga ni ngüi guimán asij ná. 23 Nî xi'í si nun gá'ue gane nîganj ni chrej guimán asij ná, gui'yaj si ahui' ni sij, xi'í daj nî gahuin nico tsínj gahuin chrej. 24 Sanj Jesús huin 'ngö chrej gane nîganj. Xi'í daj urin sij huin chrej rian Yan'anj xi'í né'. Nî a 'ngö tsínj si gá'ue ñatu rian sij mánj. 25 Hué dan nî 'ngö hua nî'na' Jesús. Xi'í daj nî gá'ue ganacaj nîganj nî'n' Jesús daran' né' ngaa gahuin nîchrun' né' rian Yan'anj xi'í man'an sij. Daj si nîganj achínj jni'yaj Jesús rian Yan'anj xi'í né'.

26 Hué gue Jesús huin chrej huin achij ní'yanj né'. Daj si hué sij huin tsínj sa' nî'n' ruhua. Nî nitaj gaquin' da'ui sij mánj. Nî nitaj si hua quij niman sij. Nî gahuin nîni sij rian ni tsínj 'yaj gaquin'. Nî nne sa' nî'n' sij xata' rian nne man'an Yan'anj xanga'. 27 Nî sé daj rún' gahuin ni chrej a'nin' guimán asij ná huin Jesús mánj. Daj si ya'yoj dagahui' sini ni sij xucu naga'ui' ni sij rian Yan'anj xi'í si-gaquin' man'an ni sij. Asij nî dagahui' ni sij xucu xi'í si-gaquin' ango ni ngüi. Sanj sé daj huin nga Jesús mánj. Daj si ngaa naga'ui' sij man'an sij xi'í né', nî urin yun naránj sij rian si-gaquin' né'.

28 Nĭ si-ley Moisés 'yaj sisĭ guĭnicaj sun ni tsĭnj achin gahuin sa' gahuin ni sij chrej a'nin'. Sanĭ da' sij ga'ui' Yan'anĭ ley daj, nĭ guta' nĭca yya Yan'anĭ ango nuguan' naĉa. Nĭ da'nĭj Yan'anĭ gahuin nuguan' naĉa daj. Nĭ hua sa' nĭn' Jesŭs. Nĭ gane nĭganĭ sij nej.

8

El mediador de un nuevo pacto

1 Hué dan nĭ nuguan' huin rian scanĭj ni nuguan' a'mĭ rian án re' huin nuguan' xi'í chrej a'nin' niquin' rian Yan'anĭ xi'í né'. Nĭ nne sij ne' chrej ra'a sa' Yan'anĭ nucuaĭ nne xata'. 2 Nĭ hué Jesŭs unánĭ guitsi rian Yan'anĭ chruhua nuhui nne xata'. Nĭ hué nuhui daj huin nuhui xanga', gui'yaj man'an Señor. Nĭ sé ni tsĭnj man chruhua xungŭi nan gui'yaj mánĭ. 3 Nĭ niquin' daran' chrej a'nin' naga'ui' ni sij ni rasun nga ni xucu gaca rian Yan'anĭ. Xi'í daj nĭ hua niĭan si guĭnicaj Jesŭs si naga'ui' sij rian Yan'anĭ nej.

4 Nĭ sisĭ nne Jesŭs chruhua xungŭi nan, nĭ sĭ gahuin sij chrej mánĭ. Daj si man ni chrej naga'ui' ni rasun rian Yan'anĭ daj rún' a'nin' si-ley Moisés sun. 5 Sanĭ unánĭ guitsi ni chrej daj rian Yan'anĭ nga rasun man chruhua xungŭi nan. Nĭ ni rasun daj huin 'ngo da'nga' si man xata'. Asĭ daj rún' huin si-gaxun' ni rasun man xata' huin ni rasun da nej. Daj si ngaa gaxi'i Moisés gui'yaj sij ducuá Yan'anĭ, nĭ gataĭ Yan'anĭ gunun sij: "Ga' cuidadó re' sisĭ gui'yaj re' daran'anĭ daj rún' digyánĭ rián re' ngaa gané re' chra quĭj daj." Daj gataĭ Yan'anĭ gunun Moisés. 6 Sanĭ yyaj nĭ niquin' Jesŭs unánĭ guitsi sij rian Yan'anĭ. Nĭ hua sa' doj si-sun sij daj nga si-sun ni chrej guimán asĭj ná. Nĭ daj rún' hua sa' doj si-sun Jesŭs daj nga si-sun ni chrej daj, nĭ hué daj hua sa' nuguan' naĉa riqui Yan'anĭ rian né' daj nga si-ley Moisés. Nĭ hua sa' doj nuguan' gataĭ yya Yan'anĭ rian né' yyaj rian nuguan' ga'mi sini Yan'anĭ anĭj.

7 Nĭ sisĭ ga sa' nĭn' nuguan' gui'yaj yya sini Yan'anĭ nga ni tsĭnj israelita, nĭ nitaj si huaj sisĭ gui'yaj yya ruhua' yún Yan'anĭ nga né' mánĭ. Sanĭ hua yya gui'yaj yya ruhua' yún Yan'anĭ nga né'. 8 Hué dan nĭ ga'mi Yan'anĭ gaquin' rian ni ngŭi guimán asĭj ná. Nĭ gataĭ Yan'anĭ:

Hua 'ngo güi, nĭ gui'yaj yyā ango nuguan' naĉa nga ni dugŭi' tsĭnj gu'naj Israel nga ni dugŭi' tsĭnj gu'naj Judá, ataj man'an Señor.

9 Nĭ sé daj rún' gui'yaj yyā nga ni xi ni sij huin ni tsĭnj guimán asĭj ná, nĭ sé daj gui'yaj yya ruhua' yŭnj nga ni sij mánĭ.

Nĭ asĭj ná ngaa guimán ni sij yu'uj gu'naj Egipto, nĭ guida'ā ra'a ni sij, nĭ guirĭj gan'anĭ ni sij.

Sanĭ rian nun dagahuin ni sij nuguan' gui'yaj yyā nga ni sij, nĭ gahuin ané rian ni sij, ataj man'an Señor.

10 Hué dan nĭ nan huin nuguan' naĉa gui'yaj yyā nga ni dugŭi' Israel xiráj ga'ĭ yo', ataj man'an Señor.

Gui'yā sisĭ gunun si-nuguan'ānj chruhua niman ni sij.

Nĭ garŭnj nuguan' daj chruhua niman ni sij nej.

Nĭ gahuin Dan'anĭ ni sij man'ānj.

Nĭ gahuin ni sij ni tsĭnj guĭnico' man'ānj.

11 Nĭ güi daj nĭ nitaj si hua niĭan sisĭ gataĭ ni sij rian dugŭi' ni sij nga jnánĭ ni sij:

"Guĭni'í re' Señor."

Sé daj gataĭ ni sij mánĭ.

Daj si guĭni'i daran' ni sij man'ānj.

Ni asij ni tsínj hua lij nga ni tsínj achij, ni guini'i daran' ni sij man'anj.

¹² Ni guinicá 'ngo niman nico rian si quij gui'yaj ni sij.

Ni nitaj aman nanun ruhuaj guini'inj si-gaquin' ni sij manj.

Daj gataj Yan'anj gunun ni ngüi guimán asij ná.

¹³ Ni ngaa a'mi Yan'anj xi'i nuguan' naca gui'yaj yya nga né', ni huin ruhuaj gata sisi nuguan' hua gachin huin nuguan' gui'yaj yya sini Yan'anj nga ni ngüi guimán asij ná. Doj hua ni 'ngo ganahuij nuguan' daj.

9

¹ Ni ngaa gui'yaj yya sini Yan'anj nga ni tsínj israelita, ni gataj snan'anj Yan'anj daj gui'yaj ni sij ngaa nahuin yu' ni sij guinico' ni sij Yan'anj. Ni gataj snan'anj Yan'anj daj ga nuhui gui'yaj ni sij chruhua xungüi nan. ² Ni nuhui daj huin 'ngo nuhui atsij, gui'yaj ni sij. Ni ne' rian chruhua nuhui niquin' 'ngo candelero nga mesa taj si-chrachrunj Yan'anj. Ni yu'uj daj gu'naj rian hua sa'. ³ Ni ne' rucu ango atsij nico' chruhua nuhui daj gu'naj rian hua sa' nin'. ⁴ Ni chruhua hue' daj niquin' 'ngo gaga' oro rian utin' ni sij siquij. Ni ngaj si-chrúnj Yan'anj chrúnj gue daj. Ni da' ganicaj oro xiráj chrúnj daj nga. Ni chruhua chrúnj daj nun 'ngo siu huin gaga' oro. Ni chruhua siu daj nun si gu'naj maná. Ni chruhua chrúnj daj, ni nun chrun ni'i guinicaj tsínj gu'naj Aarón. Ni naxi'nanj da'nij chrun ni'i daj asij ná. Ni nun hujj yej gara' chruhua daj. Ni rian hujj yej daj garun Yan'anj ni nuguan' gui'yaj yya Yan'anj nga ni ngüi. ⁵ Ni niquin' hujj gaga' huin ángel gu'naj-á' querubines xiráj chrúnj daj. Ni nungüej ángel daj huin 'ngo da'nga' digyán sisi nne Yan'anj yu'uj daj. Ni hua ránj si-gachí nungüej ángel daj rian gayanj ni sij si-tun xucu aránj rian si-gaquin' ni ngüi. Sanj yyaj ni sé si hua nian sisi ga'mi xe'ej xi'i go'ngo ni rasun daj manj.

⁶ Ni ngaa hué daj gui'yaj xugüi ni sij ni rasun daj, ni ya'yoj atuj ni chrej chruhua hue' ne' rian daj sisi gui'yaj sun ni sij si-sun Yan'anj. ⁷ Sanj chruhua ango hue', ni atuj urin chrej a'nin'. Ni urin yun atuj sij da nasij yo'. Ni ngaa atuj sij, ni nicaj sij si-tun xucu sisi ga'ui' sij xi'i si-gaquin' man'an sij nga xi'i si-gaquin' ni ngüi huin gaquin' nun ni'i ni ngüi si gui'yaj ni sij. ⁸ Hué ducúanj daj, ni digyán Espíritu Santo sisi ngaa hua gue nne hue' ne' rian daj, ni achin si gahuin ní'nij chrej gatü ni ngüi chruhua ango hue' nne ne' chruhua huin rian hua sa' daj. ⁹ Hué ni nuguan' nan huin 'ngo chrej digyán Yan'anj rian né' man yyaj. Daj si naga'ui' ni chrej ni rasun nga ni xucu gaca rian Yan'anj. Sanj na'ue gahuin sa' niman ni ngüi rian Yan'anj, gui'yaj ni rasun nga ni xucu gaca naga'ui' ni chrej daj manj. ¹⁰ Maan si a'mi ni nuguan' nan xi'i si xa né', si go'o né', ni daj gui'yaj né' nania' né'. Ni urin güenda nnee cúj né' a'nin' ni nuguan' nan sun. Ni ní'yanj ni nuguan' nan da naguei'yaj naca Yan'anj ni nuguan'.

¹¹ Sanj hua ga'na' Cristo. Ni hué sij huin chrej a'nin' rian ni nuguan' naca daj. Ni gatúj sij chruhua nuhui sa'. Ni hua sa' daj, daj nga nuhui nne chruhua xungüi nan. Ni sé ra'a ni tsínj gui'yaj nuhui gatúj Jesús daj manj. Daj si sé 'ngo nuhui nne chruhua xungüi nan huin manj. ¹² Ni sé tun stané nga tun cero nicaj Cristo gatúj sij chruhua nuhui daj. Sanj urin yun gatúj sij rian hua sa' nin' daj nga si-tun man'an sij. Ni hué ducúanj daj gui'yaj sij si ganacaj sij niganj nin' né'. ¹³ Ni dagaman' ni chrej si-tun sicuj nga si-tun stané rian nnee cúj ni ngüi nitaj si hua sa' nnee cúj. Ni

hué daj gari yan'an ni sij cero rian nna daj. Nj dagaman' ni sij yaj cero daj rian nnee cúj ni ngüi daj. Nj gahuin sa' nnee cúj ni sij rian Yan'anj, gui'yaj tun xucu nga yaj cero. ¹⁴ Nj sisi gahuin sa' nnee cúj ni ngüi gui'yaj si-tun xucu, nj sa' doj gui'yaj si-tun man'an Cristo na'nin'-ín' niman né'. Daj si xi'í Espiritu Santo nne niganj, nj naga'ui' Cristo man'an sij rian Yan'anj. Nj nitaj 'ngo gaquin' da'ui sij mánj. Nj na'nin' si-tun man'an Cristo niman né' xi'í si-quij gui'yaj né'. Ngaa nj ga'ue dagahuin né' rian Yan'anj hua ni'na'.

¹⁵ Ngaa nj ga'na' Jesucristo gahui' sij xi'í si-gaquin' né'. Daj si gui'yaj né' gaquin' nun dagahuin né' nuguan' gui'yaj yya Yan'anj nga ni ngüi guimán asij ná. Yyaj nj niquin' Jesús a'mi sij 'ngo nuguan' naca rian né' daj gui'yaj né' gahuin sa' né' rian Yan'anj. Xi'í daj nj ga'ue nahuin ra'a niganj né' ni rasun sa' mán xata', gui'yaj Cristo huin né' ni ngüi gaquinj Yan'anj. Daj si hué daj gataj yya Yan'anj gunun né'. ¹⁶ Nj naxi nicaj 'ngo tsínj daj 'ngo yanj ata sisi daj huin ruhua sij si gura' da'aj ni dugüi' sij si'yaj sij ngaa gahui' sij. Sanj sj ga'ue gura' da'aj ni dugüi' sij si'yaj sij ngaa nun gahuin gahui' sij mánj. ¹⁷ Daj si sj ga'ue gui'yaj ni sij rún' ataj ata daj ngaa hua ni'na' sij nne sij. Sanj ngaa gahui' tsínj daj, nj ga'ue gui'yaj ni sij daj rún' ataj ata daj. ¹⁸ Nj ngaa gui'yaj yya sini Yan'anj 'ngo nuguan' nga ni ngüi guimán asij ná, nj hua nian si gayanj si-tun xucu xi'í gaquin' da'ui ni sij. ¹⁹ Nj ngaa guisij ga'mi Moisés daran' ni nuguan' huin si-ley Yan'anj rian daran' ni ngüi, nj guida'a sij si-tun cero nga si-tun stané nachej sij nnee. Nj guida'a sij to xachij mare nga ra'a coj gu'naj hisopo nej. Nj dagaman' sij tun daj rian libro huin si-ley Yan'anj nga rian daran' ni ngüi nej. ²⁰ Nj gataj snan'anj Moisés rian ni ngüi: "Tun nan huin tun gayanj xi'í nuguan' gui'yaj yya Yan'anj nga né'. Nj a'nin' Yan'anj sun sisi dagahuin né' nuguan' daj." Daj gataj Moisés rian ni ngüi.

²¹ Nj hué daj dagaman' Moisés tun daj nuhui atsij nga rian ni rasun aráj sun ni sij chruhua nuhui ngaa gui'yaj sun ni sij si-sun Yan'anj. ²² Nj nico ni rasun nahuin sa' rian Yan'anj gui'yaj si-tun xucu ataj si-ley Moisés. Nj sisi nitaj tun gayanj, nj sj guinícaj Yan'anj niman nico nga si-gaquin' ni ngüi mánj.

El sacrificio de Cristo quita el pecado

²³ Nj asij ná nj hua nian sisi gahuin sa' ni rasun garasun ni chrej nga si-tun xucu. Nj rasun daj huin 'ngo da'nga' daj rún' huin ni rasun mán xata'. Sanj ni rasun mán xata' sj ga'ue gahuin sa' ni rasun daj, gui'yaj si-tun xucu mánj. Urin si-tun man'an Cristo ga'ue gui'yaj sisi gahuin sa' ni rasun daj. ²⁴ Daj si nun gatü Cristo chruhua nuhui gui'yaj ni tsínj. Daj si nuhui gui'yaj ni sij asij ná huin 'ngo da'nga' daj rún' huin nuhui mán xata'. Sanj gatúj Cristo chruhua nuhui mán xata'. Nj yyaj niquin' sij achinj jni'yaj sij rian Yan'anj xi'í né'. ²⁵ Nj nun gatü Cristo chruhua nuhui nne xata' sisi nico' huaj naga'ui' sij man'an sij rian Yan'anj daj rún' gatúj chrej a'nin' urin nasij yo' asij ná. Nj nicaj chrej daj si-tun xucu huaj sij. Sanj sé si-tun man'an sij nicaj sij gatúj sij rian hua sa' nín' ruhua mánj. ²⁶ Sisi hué daj gui'yaj Jesús, nj hua nian sisi nico' huaj guiran' sij sayun asij ngaa guerenga' xungüi. Sanj yyaj ruhua ganahuij xungüi, nj ga'na' Cristo. Nj urin yun naga'ui' sij man'an sij rian Yan'anj sisi ga'ne sij si-gaquin' né'.

²⁷ Nj ni'í né' sisi urin yun gahui' daran' né' huin né' ni ngüi man chruhua xungüi nan. Hué dan nj da rucu, ni guiniquin' né' rian Yan'anj. Nj

nagui'yaj yya Yan'anj xi'í si-gaquin' né'. ²⁸ Hué ducuánj daj, nì urin yun naga'ui' Cristo man'an sij gahui' sij xi'í si-gaquin' nico ni ngüi. Nì ngaa ga'na' ruhua' yün sij, nì sé si ga'na' gahui' sij xi'í si-gaquin' ni ngüi mánj. Sanj ga'na' Cristo sisj nçaj sij ni ngüi ana'uij sisj ga'na' sij.

10

¹ Nì si-ley Moisés huin 'ngo da'nga' digyán daj hua si sa' guj'yaj Yan'anj da ne' rucu rian né'. Nì sé daj rún' hua si-ley Moisés hua si sa' da mánj. Asjij ná nì yoyo' huaj ni sij rian Yan'anj naga'ui' ni sij xucu xi'í si-gaquin' ni sij. Sanj nitaj aman ga'ue gahuin sa' niman ni sij rian Yan'anj, guj'yaj ley da mánj. ² Nì sisj ga'ue gahuin sa' niman ni sij xi'í si naga'ui' ni sij xucu rian Yan'anj, ngaa nì sî dagahui' ni sij xucu rian Yan'anj ga mánj. Daj si 'ngo gahuin sa' ni sij xi'í si guj'yaj ni sij. Nì nitaj si gahuin ruhua ni sij nga si-gaquin' ni sij mánj. ³ Sanj yoyo' ngaa dagahui' ni sij xucu, nì nanun ruhua ni sij sisj da'ui ni sij gaquin'. ⁴ Daj si sî ga'ue ga'ne si-tun sicuj nga si-tun stanç si-gaquin' ni ngüi mánj. ⁵ Xi'í daj nì ngaa gatúj Cristo chruhua xungüi nan, nì gataj sij gunun Yan'anj: Na'uej ruhuá re' sisj dagahuij xucu rian re'. Nì na'uej ruhuá re' sisj riquij rasun rián re'. Sanj guj'yaj xugüi re' nneç cü xi'tj.

⁶ Nì nun aran' ruhuá re' ni'yáj re' xucu aca nga xucu gahui' xi'í gaquin' mánj.

⁷ Ngaa ni gatā gunún re':

"Huēj 'na' rián re' guj'yā si aran' ruhuá re' huín re' Yan'anj.

Daj si hué daj garun ni sij xi'tj chruhua libro daj asjij ná."

Daj gataj Cristo gunun Yan'anj.

⁸ Nì hua sini gataj Cristo gunun Yan'anj: "Nun aran' ruhuá re' ni'yáj re' ni xucu dagahui' ni ngüi rián re' nga ni rasun a'ui' ni sij rián re' nej, xucu ahui' sisj xi'ne si-gaquin' ni sij nej. Nun huin ruhuá re' sisj hué daj guj'yaj ni ngüi mánj." Daj gataj Cristo. (Nì a'ui' ni sij ni rasun daj daj rún' gataj si-ley Moisés.)

⁹ Ngaa nì gataj ruhua' yün Cristo: "Huēj 'na' rián re' guj'yā si aran' ruhua re' huín re' Yan'anj." Daj gataj sij.

Nì huin ruhuaj gata sisj ga'ne Cristo ducuánj nicaj sini ni sij. Nì nagui'yaj Cristo ango ducuánj nçaj huin si-nuguan' man'an sij. ¹⁰ Ngaa nì gahuin sa' niman né' rian Yan'anj, 'yaj si dagahuin Jesús si garan' ruhua Yan'anj. Daj si urin yun naga'ui' sij man'an sij gahui' sij niganj nün' xi'í si-gaquin' né'.

¹¹ Xanga' nì ya'yoj niquin' daran' ni chrej 'yaj sun ni sij rian Yan'anj. Nì naga'ui' ni sij xucu rian Yan'anj. Sanj nitaj aman ga'ue xi'ne si-gaquin' ni ngüi, guj'yaj ni xucu naga'ui' ni sij da mánj. ¹² Sanj urin yun naga'ui' Cristo man'an sij rian Yan'anj gahui' sij urin niganj nün' xi'í si-gaquin' ni ngüi. Ngaa nì gan'anj gane sij ne' chrej ra'a sa' man'an Yan'anj. ¹³ Nì yyaj nì ana'uij sij sisj guta' sij dacój sij rian ni tsínj unun' nga sij, guj'yaj Yan'anj.

¹⁴ Urin yun naga'ui' Cristo man'an sij rian Yan'anj. Xi'í daj nì niganj nün' gahuin sa' niman ni ngüi hua sa' rian Yan'anj. ¹⁵ Nì hué daj ga'mi xanga' Espiritu Santo asjij ná. Hua sini gataj-á':

¹⁶ Ngaa gachin ni güi daj, nì hué nan huin nuguan' guj'yaj yyāj nga ni sij. Guj'yā sisj gujnun si-ley niman ni sij.

Nì garünj ley daj chruhua niman ni sij nej.

Daj gataj Espiritu Santo.

¹⁷ Ngaa ni gataj ruhua' yún sij:

Ni nitaj aman nanun ruhua' ni 'inj si-gaquin' ni sij nga ni rasun quij, gui'yaj ni sij manj.

Daj gataj Espiritu Santo.

¹⁸ Hué dan ni xi'í si guinicaj Yan'anj 'ngo niman nico rian si-gaquin' né', ni nitaj si ni'yanj sisi naga'ui' né' rasun rian Yan'anj xi'í si-gaquin' né' ga manj.

¹⁹ Hué dan ni xi'í si-tun man'an Jesucristo, ni nitaj si guxu'ui' né' gatu né' rian hua sa' nin' daj huin ducua' Yan'anj huin in re' jnan nga xica'ui.

²⁰ Ni ga'nij Cristo 'ngo chrej naca gache' xi'í si gahui' nnee' cúj sij. Ni xi'í daj ni ga'ue gatu né' rucu atsi' nico' chruhua ducua' Yan'anj. Ni chrej naca daj huin nnee' cúj man'an sij. ²¹ Ni hua 'ngo chrej huin achij nin' niquin' sij rian Yan'anj xi'í né' huin sij Jesucristo. ²² Xi'í daj ni gan'anj nichí né' rian Yan'anj. Ni xi'í si xuman ruhua né' ni'yaj né' Jesús, ni gahuin yya ruhua né' sisi ga'ue guinico' sa' né' Yan'anj. Ni si ganani ruhua né' xi'í gaquin' da'ui né'. Daj si na'nin' Yan'anj si-tun man'an Jesús chruhua niman né'. Ni nahuin sa' nnee' cúj né' xi'í si gata' nnee' né' chruhua nnee' sa'.

²³ Ni 'ngo ga nica ruhua né'. Ni si gahuin huj ruhua né' nga nuguan' sa' gui'yaj Yan'anj nga né' huin nuguan' nata' né' rian ni ngü. Daj si dagahuin Yan'anj nuguan' gui'yaj yya nga né'. ²⁴ Ni nano' né' ducuanj daj ga'ue gahuin 'i ruhua go'ngo' guini'í' ni dugü'. Ni hué daj gui'yaj né' sisi gui'yaj sa' go'ngo' rian ni dugü'. ²⁵ Ni si duna né' si nahuin yu' né' nga ni dugü' né', si hua ngüi nitaj si nico' ducuanj daj. Sanj dugu'nun' né' ga'ui' chrej né' rian ni dugü' né', xi'í si ni'í né' sisi gahuin nichrun' güi ga'na' Señor.

Advertencia al que peca deliberadamente

²⁶ Daj si sisi hua ni'í né' nuguan' xanga', ni ga gue gui'yaj né' gaquin' ngaa ni'í né' sisi gaquin' huin 'yaj né', ni nitaj si naranj rian si-gaquin' né' manj. ²⁷ Hué dan ni niqui nin' ruhua niman né' sisi urin si ana'uij né' huin si gui'yaj Yan'anj castigo né' gunun né' rian aca yan'an nga ni ngüi unun' nga Yan'anj. ²⁸ Tsínj na'ue dagahuin si gataj si-ley Moisés, ni gahui' sí', gui'yaj si-nuguan' huj hua'nij tsínj guini'í sisi gui'yaj sí' gaquin'. Ni si nahuin 'i ruhua ni sij guini'í ni sij sí' manj. ²⁹ Ni sisi hué daj gahuin asij ná, ni nico doj gahuin castigo tsínj 'yaj quij rian da'nij Yan'anj. Ni 'yaj sij sisi nitaj si ni'yanj si-tun man'an Jesús. Ni hué si-tun man'an Jesús gui'yaj sisi gahuin sa' niman né' rian Yan'anj. Ni gui'yaj yya Yan'anj nga né' xi'í tun daj. Ni 'yaj quij sij rian Espiritu Santo. Ni hué Espiritu Santo huin si gui'yaj sinduj rian sij. ³⁰ Ni ni'í né' Señor gataj: "Man'anj huin si gui'yaj castigo. Ni naru'ue daj rún' gui'yaj quij ni sij." Daj gataj Señor.

Ni gataj ruhua' daj Señor: "Nagui'yaj yya Señor nga ni ngüi nico' man'an sij." Daj gataj Señor.

³¹ Hué dan ni nuguan' xu'ui' huin si guiran' tsínj guida'a Yan'anj hua ni'na'.

³² Hué dan ni nanun ruhua á re' daj gui'yaj ni é re' ni güi gachin ngaa guxuman sini chruhua á re' ni'yaj á re' Jesús. Daj si guixiguin chruhua niman án re', gui'yaj Yan'anj. Ni gahuin nucaj á re' guiran' a ni é re' sayun nico. ³³ Ni ga'mi quij ni sij rian ni é re'. Ni chran' yun'unj ni sij a ni é re' rian daran' ni ngüi. Ni guinicaj dugü' a ni é re' nga ango ni dugü' ni

é re' ngaa hué daj chran' yun'unj ni sij ni dugüi' ni é re'. ³⁴ Nj nani yaco ruhua á re' ni'yaj á re' ni dugüi' a ni é re' gunun ducuaga'. Nj gahuin niá' ruhua ni é re' ngaa ga'nej ni sij si'yaj á re'. Nj hué daj gui'yaj á re' si hua ni'i a ni é re' sisi sa' doj hua si'yaj á re' mán xata'. Nj ga niganj si'yaj á re' daj. ³⁵ Hué dan nj si ga'nin' ruhua á re' si guxuman ruhua á re' ni'yaj á re' Yan'anj. Daj si gui'yaj sa' Yan'anj nga á re' xi'í si xuman ruhua á re' ni'yaj á re' Yan'anj. ³⁶ Nj hua nián si gunucuj á re' nga sayun ran' ni é re'. Ngaa ni ga'ue gui'yaj á re' daj rún' huin ruhua Yan'anj si gui'yaj á re'. Ngaa sjj nj nahuin ra'a á re' ni rasun daj rún' gataj yya Yan'anj rian án re'.

³⁷ Daj si gataj si-nuguan' Yan'anj:

Gahuin nichrun' ga'na' Señor.

Nj sj gahuin ran sij ga'na' sij mánj.

³⁸ Tsínj hua njca niman, nj gunucuj sij gane sij xi'í si xuman ruhua sij ni'yaj sij man'anj.

Sanj sisi duna sij si-nuguan'anj, nj sj gahuin niá' ruhuaj nj'yá sij mánj.

Gataj si-nuguan' Yan'anj.

³⁹ Sanj sé rún' huin ni tsínj duna si-nuguan' Yan'anj huin né' sisi gahuin né' castigo rian ran mánj. Daj si huin né' ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Yan'anj. Xi'í daj nj ganacaj Yan'anj né'.

11

La fe

¹ Nj ngaa ataj né' sisi xuman ruhua né' ni'yaj né' Yan'anj, nj huin ruhuaj gata sisi ni'i sa' né' sisi nahuin ra'a né' si ana'uij né'. Nj gahuin yya ruhua né' nga nuguan' nun ni'i rian né'. ² Nj xi'í si guxuman ruhua ni tsínj guimán asjj ná ni'yaj ni sij Yan'anj, nj ga'mi 'ueé Yan'anj xi'í ni sij.

³ Nj ni'i né' sisi gui'yaj Yan'anj ni xungüi nga xata' xi'í si-nuguan'anj. Nj hué daj ni'i né' xi'í si xuman ruhua né' ni'yaj né' Yan'anj. Nj ngaa gui'yaj Yan'anj daran' ni rasun ni'i rian né', nj garáj sun Yan'anj ni rasun sj ga'ue guini'i rian né'.

⁴ Nj xi'í si guxuman ruhua tsínj gu'naj Abel ni'yaj sij Yan'anj, nj hua sa' ofrenda naga'ui' sij daj nga ofrenda naga'ui' jnánj sij Caín. Nj xi'í daj nj gataj Yan'anj sisi hua njca niman tsínj gu'naj Abel. Nj nahuin ra'a Yan'anj si-ofrenda sij. Hué daj nj nunj si hua gahui' Abel asjj ná, sanj hua gue a'mi sij xi'í si guxuman ruhua sij ni'yaj sij Yan'anj.

⁵ Nj xi'í si guxuman ruhua tsínj gu'naj Enoc ni'yaj sij Yan'anj, nj nicaj Yan'anj sij gan'an xata'. Nj nun gahui' sij. Nj nun nari' ni dugüi' sij man'an sij. Daj si Yan'anj nicaj gan'anj sij xata'. Nj ataj si-nuguan' Yan'anj sisi asjj ngaa achin nicaj Yan'anj gan'anj sij xata', nj ga'mi sa' Yan'anj xi'í Enoc.

⁶ Sanj sisi nitaj si xuman ruhua né' ni'yaj né' Yan'anj, nj sj ga'ue gui'yaj né' si aran' ruhua Yan'anj mánj. Daj si sisi huin ruhua né' sisi gahuin nichrun' né' rian Yan'anj, nj hua nián sisi guxuman ruhua né' sisi hua yya hua Yan'anj. Nj hua nián sisi guxuman ruhua né' sisi gui'yaj sa' Yan'anj nga ni ngüi nano' Yan'anj.

⁷ Nj xi'í si guxuman ruhua tsínj gu'naj Noé ni'yaj sij Yan'anj, nj dagahuin 'ueé sij si gataj snan'anj Yan'anj gunun sij. Nj xi'í daj gui'yaj sij 'ngo rio xxi taj rian nnee. Nj hué daj ga'ue ganani ni dugüi' sij rian sayun ga'na'. Daj si hua gataj chrun Yan'anj gunun Noé daj gahuin chruhua xungüi ngaa gane Noé asjj ná. Nj xi'í si xuman ruhua Noé ni'yaj sij Yan'anj, nj digyán

sij sísí da'ui ni ngüi guimán asij ná gaquin'. Ní xi'í si guxuman ruhua sij, ní gahuin sij tsínj hua nica niman gataj Yan'anj.

⁸ Ní xi'í si guxuman ruhua tsínj gu'naj Abraham ni'yaj sij Yan'anj, ní dagahuin sij ngaa gaquinj Yan'anj gan'anj sij. Daj si gataj Yan'anj gunun sij sísí gahui sij gan'anj sij 'ngo yu'uj rian nun ni'i man'an sij. Ní yu'uj daj gahuin do'ój sij, gui'yaj Yan'anj. ⁹ Ní rún' huin 'ngo tsínj 'na' angó xuman', ní da'nga' daj gane sij yo'ój daj xi'í si guxuman ruhua sij ni'yaj sij Yan'anj. Ní hua gataj yya Yan'anj gunun sij sísí ga'ue gane sij yo'ój daj. Ní gane sij 'ngo hue' atsij nga da'núj sij Isaac nga da'ní si'ní sij Jacob. Ní daj rún' gataj yya Yan'anj si yo'ój daj gahuin do'ój Abraham, ní hué daj gataj yya Yan'anj gunun Isaac nga Jacob nej. ¹⁰ Daj si ana'ujj Abraham sísí gane sij angó xuman' ne' xata' rian man hue' sa' nín' ruhua. Ní Yan'anj huin si gani ruhua daj ga xuman' daj. Ní Yan'anj huin si gui'yaj ni hue' sa' daj.

¹¹ Hué dan ní xi'í si guxuman ruhua yun'unj xana gu'naj Sara ni'yaj unj Yan'anj, ní gunucuj unj guiri' unj 'ngo lij. Ní gahuin unj 'ngo yun'unj xana yatin achij nín' ruhua. Ní ga'nga 'ngo lij, gui'yaj unj. Daj si guxuman ruhua unj sísí hua yya nuguan' gui'yaj yya Yan'anj nga unj. ¹² Ní achij nín' ruhua Abraham chruhua gahui' sij. Saní ducu guixi'nanj ni da'ní si'ní sij. Ní gahuin nico ni da'ní si'ní sij daj rún' hua nico ni yati' mán xata' nga ni yo'ój chru mán du'ua nnee yan'anj nej. Ni sí ga'ue gunucó' gayó' ni yo'ój chru da mánj.

¹³ Ní nunj si achin nahuin ra'a ni tsínj guimán asij ná nuguan' gui'yaj yya Yan'anj nga ni sij, saní 'ngo guxuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij Yan'anj ngaa gahui' ni sij. Ní xi'í si guxuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij Yan'anj, ní guini'ni ni sij nuguan' sa' gui'yaj Yan'anj nga ni sij ni güi ga'na'. Ní gahuin nía' ruhua ni sij nga nuguan' sa' gui'yaj Yan'anj ni güi daj. Ní xacaj ni sij cuenta sísí tsínj 'na' anéj chrej huin ni sij. Ní sé xánj ni sij huin xungüi nan, gataj ni sij. ¹⁴ Ní ngaa hué daj a'mi ni ngüi, ní nata' yya ni sij sísí nano' ni sij 'ngo xuman' gahuin xánj ni sij. ¹⁵ Ní sísí gani ruhua ni tsínj daj sísí xuman' rian gahui ni sij huin xánj ni sij, ní ga'ue nanicaj ni sij nan' sij xánj ni sij daj. ¹⁶ Saní huin ruhua ni sij 'ngo xuman' sa' gane ni sij daj nga xánj ni sij. Ní xuman' sa' daj huin xata'. Xi'í daj ní nitaj si na'aj Yan'anj gahuin Dan'anj ni sij. Daj si hua gui'yaj xugüi Yan'anj 'ngo xuman' rian guimán ni sij huin xata'.

¹⁷ Ní xi'í si guxuman ruhua Abraham ni'yaj sij Yan'anj, ní guida'a sij da'núj sij Isaac. Ní ga'uej ruhua sij dagahui' sij urin da'núj sij naga'ui' sij sí' rian Yan'anj. Daj si xacaj Yan'anj da'nga' si gui'yaj Abraham. Ní hua gui'yaj yya Yan'anj 'ngo nuguan' nga Abraham xi'í Isaac. ¹⁸ Ní hua gataj snan'anj Yan'anj gunun Abraham: "Guini'ni ni ngüi ni da'ní si'ní re', gui'yaj da'núj re' Isaac." Daj gataj Yan'anj rian Abraham. ¹⁹ Ní gani ruhua Abraham sísí ga'ue gana'nij ni niman, gui'yaj Yan'anj. Doj ní dagahui' Abraham da'núj sij. Saní na'uej ruhua Yan'anj sísí gahui' Isaac. Ngaa ní güenda Abraham, ní rún' huin sísí hua gahui' da'núj sij. Saní nahuin ra'a ruhua' yún sij da'núj sij.

²⁰ Hué dan ní xi'í si guxuman ruhua tsínj gu'naj Isaac ni'yaj sij Yan'anj, ní ga'mi sij 'ngo nuguan' sa' xi'í si gahuin nga nungüej da'núj sij Jacob nga Esaú ni güi ga'na'.

²¹ Ní xi'í si guxuman ruhua tsínj gu'naj Jacob ni'yaj sij Yan'anj, ní ga'mi sij nuguan' sa' xi'í si gahuin nga nungüej da'núj José. Ní hué daj gui'yaj sij

ngaa ruhua gahui' sij. Nĭ ga'mi sa' sij rian Yan'anĭ ngaa runun sij chrun huaj sij.

²² Hué dan nĭ xi'í si guxuman ruhua José ni'yaj sij Yan'anĭ, nĭ gataj snan'anĭ sij sisi hua güi, nĭ gahui ni ngüi israelita yo'ój Egipto gan'anĭ ni sí'. Nĭ hué daj gui'yaj sij ngaa ruhua gahui' sij. Nĭ ga'nin' sij sun daj gui'yaj ni sí' nga si-cúj sij.

²³ Nĭ xi'í si guxuman ruhua chrej Moisés nga nni sij ni'yaj nungüej nica sí' Yan'anĭ, nĭ garij huĭ nungüej nica sí' chra hua'nij yahui' sij ngaa ga'nga sij. Daj gui'yaj nungüej nica sí', si guini'i nungüej nica sí' sisi niã' hua sij. Nĭ nun guxu'ui' nungüej nica sí' ngaa ga'nin' rey sun rian ni ngüi sisi gahui' daran' ni da'nĭ sno'o ni sij.

²⁴ Nĭ xi'í si guxuman ruhua Moisés ni'yaj sij Yan'anĭ ngaa gachij sij, nĭ na'uej ruhua sij si gataj ni ngüi sisi da'nĭj da'nĭ xana rey nne Egipto huin sij manĭ. ²⁵ Sanĭ garan' ruhua sij guiran' sij sayun nga ni tsínj nico' Yan'anĭ. Daj si na'uej ruhua sij gahuin niã' ruhua sij doj yo' nga ni gaquin' gui'yaj ni tsínj guimán Egipto. ²⁶ Nĭ ga'nin' ruhua sij sisi ga'mi quij ni ngüi rian sij xi'í si nicaj dugüi' sij nga Cristo. Daj si gani ruhua sij sisi sa' si-nuguan' Cristo daj nga daran' rasun sa' man yo'ój Egipto. Nĭ guini'i sa' sij sisi gui'yaj sa' Yan'anĭ nga sij. ²⁷ Nĭ xi'í si guxuman ruhua Moisés ni'yaj sij Yan'anĭ, nĭ gahui' sij Egipto gan'anĭ sij. Nĭ nun guxu'ui' sij si ga'man ruhua rey daj ni'yaj sí' sij. Nĭ nunĭ si nun guini'i rian sij man'an Yan'anĭ, sanĭ gahuin nica ruhua sij nga si-chrej Yan'anĭ. Daj si guini'i sa' niman sij sisi niquin' Yan'anĭ nga sij. ²⁸ Nĭ xi'í si guxuman ruhua Moisés ni'yaj sij Yan'anĭ, nĭ gui'yaj sij gui'yanĭ Pascua. Nĭ ga'nin' sij sun sisi gan'anĭ gari ni sij tun xachij rian ni hue'. Ngaa nĭ sĭ gahui' ni da'nĭj ni tsínj israelita, ni si xahua', gui'yaj ángel huin ángel 'yaj ahui' ni ngüi.

²⁹ Hué dan nĭ xi'í si guxuman ruhua ni tsínj israelita ni'yaj ni sij Yan'anĭ, nĭ gachin ni sij anéj chrej du'ua nnee yan'anĭ gu'naj Nnee Yan'anĭ Mare. Nĭ yo'ój naço huin rian gachin ni sij dani nnee yan'anĭ daj, gui'yaj Yan'anĭ. Sanĭ ngaa gahuin ruhua ni tsínj man Egipto gachin ni sij rian gachin ni tsínj israelita, sanĭ gahui' ni sij chruhua nnee, gui'yaj nnee daj.

³⁰ Nĭ xi'í si guxuman ruhua ni tsínj israelita ni'yaj ni sij Yan'anĭ, nĭ gane xingá yej xxi ganicaj du'ua xuman' Jericó, gui'yaj Yan'anĭ. Nĭ guisĭj ichij güi gachéj ni tsínj israelita ngaa ganicaj ni sij rucú xingá yej xxi daj.

³¹ Nĭ Rahab huin 'ngo yun'unĭj xana achéj man'an. Nĭ xi'í si guxuman ruhua unĭ ni'yaj unĭ Yan'anĭ, nĭ nun gahui' nuguan'an unĭ nga ni ngüi nun dagahuin rian Yan'anĭ daj. Daj si ga'nĭj unĭ ducua unĭ gatu huĭj tsínj israelita huin nungüej sí' tsínj huin ruhua guini'i daj hua xuman' Jericó.

³² Nĭ daj hua ango nuguan' gata ruhua á re' únĭ. Nun riquij tiempo garünĭj xi'í tsínj gu'naj Gedeon nej, Barac nej, Sansón nej, Jefeť nej, David nej, Samuel nej nga ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anĭ asĭj ná. ³³ Nĭ xi'í si guxuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij Yan'anĭ, nĭ gui'yaj gana ni sij rian ni rey guimán asĭj ná. Nĭ sa' gui'yaj yya ni sij si-gaquin' ni ngüi. Nĭ guiri' ni sij nuguan' gui'yaj yya Yan'anĭ nga ni sij. Nĭ naránĭj ni sij du'ua ni sigue'ej xxi nej. ³⁴ Nĭ dina'aj ni sij yan'an huee nun gaca ni sij, gui'yaj yan'an daj. Nĭ ganani ni sij rian ni tsínj ata espada nano' dagahui' ni sij. Nĭ ngaa ninaj ni sij, nĭ nari' fuerza ni sij, gui'yaj Yan'anĭ. Nĭ gahuin nucuaĭ ni sij gui'yaj gana ni sij scanĭj ni sayun ngaa uda' ni sij nga ango xuman'. Nĭ gunucuaĭ ni sij gui'yaj gana ni sij rian ango xi'nin' xxi ni tsínj unun' nga ni sij. ³⁵ Nĭ hua dugüi' ni ngüi xana ganá'nĭj scanĭj ni níman, gui'yaj Yan'anĭ.

Ni guiran' angó ni sij sayun, gui'yaj ni tsínj ga niqui hua. Ni na'uej ruhua ni sij sisi gahuin ní'nij ni sij rian ni tsínj xi'i daj. Daj si huin ruhua ni sij gana'nij sa' ni sij scanij ni niman. ³⁶ Ni guiran' angó ni sij sayun. Daj si ga'mi ducu ni ngüi rian ni sij. Ni duguayun ni sí' nne' ni sij. Ni numij ni sí' cadena ni sij. Ni garij ni sí' ducuağa' ni sij. ³⁷ Ni ga'ui' ni ngüi yej da'aj ni sij. Ni ga'nin' ni sí' cera a'nin' chrun da'aj ni sij. Ni gahui' angó ni sij, gui'yaj espada. Ni nun ni sij nnij xachij nga nnij stanę gachéj ni sij go'ngo yu'uj rian quij. Ni yaco guiran' ni sij. Ni nico' huaj guiran' ni sij sayun. Ni chran' yun'unj ni ngüi ni sij nej. ³⁸ Ni xi'i si sa' niman ni sij, ni nun ní'yanj ni ngüi man chruhua xungüi nan sisi gane ni sí' scanij ni sij. Ni gachéj huí ni sij riqui quij gui'yanj naço nga riqui angó quij nej. Ni guimán huí ni sij chruhua huej nga chruhua yu'uj taj riqui yo'ój nej.

³⁹ Hué dan ni nunj si ga'mi sa' Yan'anj xi'i si guxuman sa' ruhua ni sij ni'yaj ni sij Yan'anj, sanj nun nahuin ra'a ni sij nuguan' gui'yaj yya Yan'anj ga'na' rian ni sij. ⁴⁰ Daj si hua gani sini ruhua Yan'anj daj gui'yaj sa'aj nga né'. Daj si huin ruhua Yan'anj sisi guinicaj dugüi' né' nga ni sij gahuin nica niman daran' né', gui'yaj Yan'anj.

12

Puestos los ojos en Jesús

¹ Hué dan ni xi'i si man nico ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Yan'anj, ni da' ganicaj ni sij xi'nij né' ni'yaj ni sij daj 'yaj né', ngaa ni duna né' 'ngo yu'uj daran' ni rasun chran' yun'unj né'. Ni hué daj duna né' daran' ni gaquin' ya'i ata né'. Ni daj rún' 'yaj ni tsínj unánj ngaa huin ruhua ni sij gui'yaj gana ni sij rian dugüi' ni sij, ni hué daj gui'yaj fuerza né' si-chrej Yan'anj. Sanj gahuin din'inj né' gache né' chrej daj. ² Ni ga'nij né' rian né' rian nne Jesús. Daj si hué sij gui'yaj si guxuman ruhua né' ni'yaj né' Yan'anj. Ni hué sij gui'yaj sisi guxuman niganj ruhua né' ni'yaj né' Yan'anj. Ni guiran' Jesús sayun ngaa guinico' sij rian rugutsj. Sanj nun nahuij ruhua sij guiri' sij si-na'aj, si hué daj gahui' sij rian rugutsj. Daj si hua ni'i sij sisi ngaa guisij guiran' sij sayun daj, ni njan' ruhua gahuin nia' ruhua sij. Ngaa ni gan'anj gane sij ne' chrej ra'a sa' Yan'anj xata'. ³ Ngaa ni gani ruhua á re' daj guiran' Jesús. Daj si guiran' sij nico sayun, gui'yaj ni tsínj xi'i huin ni tsínj 'yaj gaquin'. Xi'i daj ni si guinichre ni é re' si-chrej Yan'anj. Ni si guininaj niman án re' manj.

⁴ Ni unun' yya ni é re' nga sichre xi'i si na'uej ruhua á re' gui'yaj á re' gaquin'. Sanj nun gahuin gayanj si-tun man'an án re' xi'i si-nuguan' Yan'anj manj. ⁵ Ni guini'yun ruhua ni é re' nga ducuanj digyan Yan'anj rian án re' rún' huaj. A'mi Yan'anj rian né' rún' huin da'nij Yan'anj huin né'. Ni gataj si-nuguan' Yan'anj:

Da ni huin re'.

Ni si gani ruhua re' si nitaj si ní'yanj castigo 'yaj Señor nga re'.

Ni si guinichre ruhua re' ngaa digyan Señor si-gaquin' re' rian re' manj.

⁶ Daj si a'nin' Señor chrej rian ni tsínj 'i ruhua sij.

Ni daran' ni tsínj nahuin ra'a Yan'anj huin da'ni, ni huin ni sij castigo, 'yaj Señor.

Daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

⁷ Ga'nin' ruhua á re' nga castigo 'yaj Yan'anj nga ni é re'. Daj si 'yaj Yan'anj sisi ni é re' huin da'ni. Ni daran' ni tsin' ni huin castigo, 'yaj ni

chre. ⁸ Nî 'yaj Yan'anj castigo daran' ni da'ni. Ngaa nî sîsî nitaj si huin ni é re' castigo, 'yaj Yan'anj, ngaa nî sé si hua yya huin ni é re' da'nîj Yan'anj mánj. Sanî huin ín re' ni tsínj nitaj chrej.

⁹ Nî ango nuguan' huin sîsî ngaa ga lij né', nî gahuin né' castigo, gui'yaj chrej né'. Xi'í si gui'yaj ni sij daj, nî a'mi sa' né' xi'í si gui'yaj ni sij. Nî sîsî hué daj dagahuin né' rian chrej né' man chruhua xungüi nan, nî un sin huin, nî nun dagahuin sa' né' doj rian chrej niman né' nne xata' únj. Daj si sîsî hué daj gui'yaj né', nî gane nîganj né' nga Yan'anj anj. ¹⁰ Doj gue güi gui'yaj ni chrej né' castigo né'. Nî gui'yaj ni sij nga né' daj rún' huin ruhua ni sij. Sanî 'yaj Yan'anj castigo né' güenda si gahuin sa' niman né' daj rún' hua sa' niman man'an Yan'anj. ¹¹ Hué hora ngaa ran' né' castigo, nî nitaj si hua nîa' ruhua né'. Maan sí nani ruhua né' 'yaj. Sanî da rucu, nî gahuin chrun né', 'yaj castigo daj. Nî ga'ue gache né' 'ngo chrej nîca. Nî gahuin din'inj ruhua né' nej.

Los que rechacen la gracia de Dios

¹² Ngaa nî gui'yaj ni é re' sîsî nari' ruhua ni é re'. Nî gui'yaj ni é re' sîsî guisiqui' ra'a ni é re'. Nî nagui'yaj ran ni é re' dacój ni é re' sîsî gache sa' ni é re' si-chrej Yan'anj anj. ¹³ Nî nagui'yaj sa' á re' chrej nîca gache ni é re'. Ngaa nî sî guduna dacój tsínj yacuan daj ango chrej gache sij mánj. Sanî nahuin dacój sij gui'yaj chrej nîca daj, gui'yaj á re'.

¹⁴ Dugu'nun' a ni é re' si ga din'inj gane a ni é re' nga daran' ni ngüi. Nî dugu'nun' a ni é re' si gahuin sa' niman án re' rian Yan'anj. Daj si sîsî nitaj ga sa' ruhua né', nî sî guini'i né' Señor mánj. ¹⁵ Nî ga cuidado ni é re' sîsî nî a 'ngo ni é re' sî duna sinduj gui'yaj Yan'anj xi'í né'. Nî ga cuidado ni é re' sîsî sî guixira' 'ngo ya'a yaj' scanij a ni é re'. Nî ya'a yaj' daj huin 'ngo tsínj nan'an ruhua ni'yaj dugüi' sij. Daj si tsínj daj 'yaj sîsî uyan ga quij niman ni dugüi' sij daj rún' hua man'an sij. ¹⁶ Nî a 'ngo ni é re' sî ga'mi nga squira' mánj. Nî sî gani ruhua á re' sîsî sé si sa' si 'na' rian Yan'anj mánj. Daj si hué daj gui'yaj tsínj gu'naj Esaú huin sij si xahua'. Sanî guru'ue sij si-sun sij rian jnánj sij Jacob sîsî natu sí' rian sij gahuin sí' tsínj huin achij. Nî urin nîa' ga'ui' Jacob xa jnánj sij Esaú. Xi'í daj nî ga'uej ruhua Esaú sîsî gahuin Jacob tsínj huin achij. ¹⁷ Nî ni'í a ni é re' daj gahuin nga Esaú da rucu. Nî huin ruhua sij nahuin ra'a sij sinduj ga'ui' chrej sij rian sij. Nî nunj si gaco sij, sanî nun ga'ui' chrej sij si achínj sij. Daj si nun ri' ruhua chrej sij si gui'yaj sí' si hua gui'yaj chrej sij sinduj rian jnánj sij Jacob.

¹⁸ Nî sé si guiran' án re' daj rún' guiran' ni xi né'. Daj si gahuin nîchrun' ni sij 'ngo quij rian naga'ui' Yan'anj si-ley rian ni sij. Nî quij rian gahuin nîchrun' ni sij, nî anun yan'an. Nî hua rumi' nej. Nî garánj nga maru chra quij daj. Nî gahui 'ngo nané xxi. ¹⁹ Nî nucuaq ga'yanj 'ngo trompeta. Nî gunun ni sij si ga'mi Yan'anj. Nî ga'mi yaco ni tsínj gunun nuguan' daj sîsî sî ga'mi Yan'anj nga ni sij ga mánj. ²⁰ Daj si na'ue gunucuaq ni sij nuguan' ga nin' Yan'anj sun rian ni sij, ruhua ni sij. Daj si gataj Yan'anj gunun ni sij: "Sîsî gatu da 'ngo xucu quij daj, nî dagahui' ni é re' nga yej, asî nga lanza." Daj gataj Yan'anj gunun ni sij. ²¹ Nî ducu guxu'ui' ni sij gui'yaj si guini'i ni sij. Xi'í daj nî gataj Moisés: "Nagunanj man'anj 'yaj si xu'uj." Daj gataj Moisés.

²² Nî sé rian quij daj gahuin nîchrun' ni é re' mánj. Sanî gahuin nîchrun' a ni é re' rian quij gu'naj Sión. Nî yu'uj daj huin xánj Yan'anj hua nî'na' huin xuman' Jerusalén naca ngaj xata'. Nî man ga'í mí ni ángel nahuin

yu' yu'uj daj. ²³ Nj nahuin yu' a ni é re' nga daran' ni da'núj Yan'anj. Nj daj rún' tsínj xahua' huin ni sij. Nj taj si-xugüi ni sij chruhua libro táj xata'. Nj gahuin nıchrun' ni é re' rian Yan'anj. Nj hué Yan'anj huin si guı'yaj yya rian si-gaquin' daran' ni ngüi. Nj yu'uj daj nne ni nıman huin ni tsínj hua nıca nıman. Nj Yan'anj guı'yaj sisi gahuin sa' ni sij. ²⁴ Nj gahuin nıchrun' né' rian Jesús huin tsínj guı'yaj yya nuguan' naca nga né'. Nj ganahuin sa' nıman né', guı'yaj si-tun man'an sij. Nj sa' guı'yaj si-tun Jesús daj nga si guı'yaj si-tun tsínj gu'naj Abel.

²⁵ Ngaa nj ga cuidado ni é re' sisi sı danicaj ni é re' nuguan' ga'mi Yan'anj. Daj si sisi nun ganani ni tsínj danicaj nuguan' ga'mi Yan'anj chruhua xungüi asij ná, nj sı ga'ue ganani né' yyaj sisi danicaj né' nuguan' a'mi Yan'anj xata' rian né'. ²⁶ Nj ngaa ga'mi Yan'anj asij ná, nj nagunanj yo'ój, guı'yaj. Sanj yyaj nj gataj yya Yan'anj gunun né': "Ango rin yun nagunanj yo'ój, guı'yā. Nj sé urin yo'ój nagunan', sanj nagunan' xata', guı'yā nej." Daj gataj Yan'anj. ²⁷ Nj ngaa gataj Yan'anj nuguan': "Ango rin yun", nj huin ruhuaj gata sisi ga'ne Yan'anj daran' ni rasun ga'ue guı'siqui' huin ni rasun guı'yaj Yan'anj ni'yaj né'. Ngaa nj gına ni rasun sı ga'ue guı'siqui' huin ni rasun nun rugüi' ni'yaj né'. ²⁸ Nj sı ga'ue guı'siqui' rian nicaj Yan'anj sun. Nj rıquı Yan'anj si gane né' yu'uj daj. Xi'ı daj nj ga'ui' né' si guruhua Yan'anj. Nj guı'yaj sun né' rian Yan'anj. Nj ga' mi sa' né' rian Yan'anj. Nj guınun yan'anj né' rian Yan'anj. Ngaa nj garan' ruhua Yan'anj xi'ı si 'yaj né'. ²⁹ Daj si daj rún' huin 'ngo yan'an nıco anun, hué daj huin Yan'anj nıco' né'. Nj hué yan'an daj guı'yaj sisi gaca daran' rasun quij.

13

Deberes cristianos

¹ Ngaa nj 'ngo gahuin 'ı ruhua ni é re' guıni'i a ni é re' ni dugüi' a ni é re'. ² Nj sı guıni'yun ruhua ni é re' guı'yaj sa' ni é re' nga ni ngüi 'na' anéj chrej. Daj si asij hua ná, nj gan'anj go'ngo ni tsínj 'na' chrej ducua ni tsínj daj. Sanj nun guıni'i ni tsínj daj sisi ángel huin si huaj. ³ Nj ganunun ruhua á re' ni'yaj á re' ni jnánj né' nun ducuağa'. Nj gani ruhua á re' sisi nun nuguan'an án re' nga ni sij. Nj hué daj guı'yaj á re' nga ni tsínj chran' sayun 'yaj ni ngüi. Nj gani ruhua á re' sisi hué daj ga'ue guıran' án re', guı'yaj ni ngüi nej. ⁴ Nj gani ruhua daran' né' sisi hua 'ueé ngaa xacaj dugüi' 'ngo tsínj nga yun'unj xana. Sé si na'aj huin mánj. Nj sé gaquin' huin sisi gatoj nuguan'an nungüej nıca 'ngo tsínj daj. Sanj guı'yaj Yan'anj castigo ni ngüi a'mi nga sqıra'. Nj hué daj guı'yaj Yan'anj castigo nga ni ngüi a'mi nga nıca dugüi'. ⁵ Nj sı gahuin 'ı ruhua á re' ni'yaj á re' san'anj mánj. Sanj gahuin nıa' ruhua á re' nga si nicaj á re'. Daj si hua gataj Yan'anj gunun né': "Nitaj aman dunā á re'. Nj nitaj aman gahuin nıni a ni é re' rıanj mánj." Daj gataj Yan'anj.

⁶ Xi'ı daj nj ga'ue gahuin yya ruhua né' gataj né':
Señor huin si chracuj man'anj.
Nj xi'ı daj sı guxu'uj si nitaj nunj guı'yaj ni sij man'anj.
Gataj né'.

⁷ Nj ganunun ruhua á re' ni'yaj á re' ni tsínj huin achij huin ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj scanj ni é re'. Nj gani ruhua á re' daj gahuin sa' si-chrej ni sij. Nj guı'yaj á re' daj rún' guı'yaj ni sij guxuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij Yan'anj.

⁸ Daj rún' gahuin Cristo asij ná, nì hué daj huin sij yyaj. Nì hué daj gahuin sij nìganj nìn'.

⁹ Nì sî duna á re' si guxuman ruhua á re' ango rian nuguan' dîgyan ni sij rian án re' mánj. Daj si nîni huin nuguan' ñaca a'mi ni sij. Dugu'naj huin sisî gahuin nucuaj niman né' xi'í sinduj 'yaj Yan'anj rian né'. Daj si digyán go'ngo ni sij sisî gahuin nucuaj niman né' xi'í ni rasun xa né'. Sanî sé si sa' si ataj ni sij mánj. Nì nun gahuin sa' niman ni sij 'yaj nuguan' da mánj. ¹⁰ Nì unánj guitsi ni chrej rian dagahui' ni sij xucu rian Yan'anj. Sanî gahui' Cristo xi'í né'. Nì nitaj si guinicaj dugüi' ni chrej daj nga Cristo daj rún' nicaj dugüi' né' nga sij. ¹¹ Nì nicaj chrej a'nin' si-tun ni xucu daj huaj sij rian hua sa' nìn' ruhua. Nì rún' huin ofrenda huin sisî ga'ne tun daj si-gaquin' ni ngüi'. Sanî nicaj ni sij xucu gahui' daj huaj ni sij ne' chrej xe' xuman' daj gari yan'an ni sij. ¹² Nì hué guë daj guiran' Jesús sayun gahui' sij ne' chrej xe' du'ua xuman' Jerusalén. Nì hué daj gui'yaj Jesús sisî gahuin sa' niman ni ngüi' rian Yan'anj, gui'yaj si-tun man'an sij.

¹³ Ngaa nì daj rún' guiran' Jesús sayun ne' chrej xe' du'ua xuman' daj, nì ga'nin' ruhua né' sisî hué daj guiran' né' nej. Nì ga'nin' ruhua né' sisî ga'mi quij ni ngüi' xi'í né' si hué daj ga'mi quij ni sij rian Jesús. ¹⁴ Daj si sî gane nìganj né' xuman' man né' chruhua xungüi' nan mánj. Sanî ñano' né' ango xuman' rian gane nìganj né'. ¹⁵ Hué dan nì xi'í si gui'yaj Jesús, nì 'ngo ga'mi sa' né' rian Yan'anj xi'í si gui'yaj 'ueé Yan'anj nga né'. Nì daj rún' naga'ui' ni sij xucu rian Yan'anj, nì hué daj gui'yaj né' nga nuguan' sa' ga'mi du'ua né' rian Yan'anj. ¹⁶ Sî guini'yun ruhua á re' gui'yaj sa' á re' nga ni dugüi' ni é re'. Nì chracuj a ni é re' ni dugüi' a ni é re'. Nì aran' ruhua Yan'anj sisî hué daj gui'yaj né'. Nì rún' huin sisî a'ui' né' rasun rian man'an Yan'anj ngaa chracuj né' ni dugüi' né'.

¹⁷ Dagahuin sa' á re' rian ni tsínj huin achij rian án re'. Nì gara xina ni é re' si a'mi ni sij. Daj si hué ni sij dugumi niman ni é re'. Nì hua nian si naga'ui' ni sij cuenta daj gui'yaj go'ngo a ni é re' rian Yan'anj. Ngaa nì dagahuin sa' á re' sisî gahuin ña' ruhua ni sij nga si-sun ni sij. Nì sî gui'yaj á re' sisî ñani ruhua ni sij. Daj si sisî na'ue dagahuin sa' á re' rian ni sij, nì sî ga'ue guiman sa' á re' mánj.

¹⁸ Gachinj jni'yaj á ni é re' rian Yan'anj xi'í únj. Gahuin yya ruhua únj sisî nitaj da'ui' únj gaquin'. Nì huin ruhua únj gui'yaj sa' únj nga daran'anj. ¹⁹ Nì huin ruhuaj sisî gachinj jni'yaj á re' rian Yan'anj sisî ruhua Yan'anj, nì guchi' rá'yān rian man ni é re' aj.

Bendición y saluciones finales

²⁰ Yan'anj 'yaj sisî hua din'inj ruhua né'. Nì Yan'anj gui'yaj sisî ganá'nij Señor Jesucristo scanij ni niman. Nì Jesucristo huin 'ngo tsínj huin rian nìn' dugumi né'. Nì daj rún' dugumi 'ngo yucuaj dánj sij xachij, nì hué daj dugumi Jesucristo né'. Nì gayanj si-tun man'an Jesucristo xi'í nuguan' gui'yaj yya Yan'anj nìganj nìn' nga né'. ²¹ Nì huin ruhuaj sisî gui'yaj Yan'anj sinduj rian án re'. Ngaa nì ga'ue gui'yaj á re' daran' sun sa'. Nì ga'ue gui'yaj á re' si huin ruhua Yan'anj gui'yaj á re' nej. Nì huin ruhuaj sisî xi'í Cristo, nì gui'yaj Yan'anj nga né' daj rún' aran' ruhua man'an Yan'anj. Nì ga'mi sa' né' nìganj nìn' xi'í Cristo. Amén.

²² Achínj jni'yā rian án re' sisî sî ga'man ruhua á re' nga chrej digyānj rian án re' huin ín re' jnān nga xica'uī. Daj si sé si nico nuguan' arūnj rian yanj gaya a ni é re' mánj.

²³ X̄acaj á re' cuenta sisi hua gahui jnánj né' Timoteo ducuaga'. Ngaa n̄i sisi gūsij yoo sij riānj, n̄i nicā sij huā, n̄i guchi' n̄i'yaj n̄unḡej únj rian man án re'.

²⁴ A'n̄i 'nḡo nuguan' huaj rian daran' ni tsínj huin achij scanij a ni é re' nga rian daran' ni nḡui hua sa' rian Yan'anj huin ni nḡui nico' Yan'anj. N̄i a'n̄ij ni tsínj 'na' estado Italia 'nḡo nuguan' rian án re' nej.

²⁵ N̄i huin ruhuāj sisi gūi'yaj Yan'anj sinduj rian daran' ni é re'. Amén.

LA EPÍSTOLA UNIVERSAL DE SANTIAGO

Salutación

¹ Huēj huin Santiago tsínj 'yaj sun rian Yan'anj nga rian Señor Jesucristo nej. Nj a'nī yanj carta nan huaj rian án re' huin ni é re' xuhuij ni xi'nin' ni tsínj israelita. Sanj gaxa'nj a ni é re' chruhua xungüj nan: Gá sá' nne nj é re' aj.

La sabiduría que viene de Dios

² Nj hua njan si njan' ruhua gahuin nja' ruhua á re' ngaa daj hua sayun ran' ni é re' huin ni é re' jnān nga xica'ui. ³ Nj hua ni'i ni é re' sisi ngaa ga'na' sayun rian án re' xi'í si xuman ruhua ni é re' ni'yaj á re' Yan'anj, nj gahuin nucuaaj doj niman ni é re', guj'yaj sayun daj. ⁴ Sanj guj'yaj fuerza ni é re' sisi gá din'inj chruhua niman ni é re' rian sayun. Ngaa nj ga'ue gujsij njan' ni é re' dagahuin ni é re' daran' nuguan' sa'. Nj sj gachin nj a 'ngo nuguan' chruhua niman án re' mánj.

⁵ Nj sisi hua 'ngo ni é re' achin gahuin chrún, nj gachinj sí' rian Yan'anj sisi gahuin chrún sí'. Ngaa nj riqui Yan'anj gahuin chrún sí'. Daj si a'ui' 'ueé Yan'anj ni rasun sa' rian daran' ni ngüj. Nj nitaj si chrán' yun'unj Yan'anj né' xi'í si achínj né' mánj. ⁶ Sanj ngaa achínj jni'yaj tsínj daj rian Yan'anj, nj hua njan' si guxuman yya ruhua sij ni'yaj sij Yan'anj. Nj sj gani huj ruhua sij mánj. Daj si daj rún' nicaj nanē che naxuman rian nnee yan'anj, nj da'nga' daj huin tsínj na'ue guxuman sa' ruhua ni'yaj Yan'anj anj. ⁷ Tsínj ani huj ruhua daj, nj sj gani ruhua sij sisi nahuin ra'a sij nuguan' achínj sij rian Señor mánj. ⁸ Daj si tsínj ani huj ruhua, nj nitaj aman ga'ue 'ngo guj'yaj sun sij sun sa' mánj.

⁹ Nj 'ngo tsínj niqúi, sanj gahuin nja' ruhua sij xi'í si gahui sa' sij, guj'yaj Yan'anj anj. ¹⁰ Nj 'ngo tsínj xuru'ue, nj gahuin nja' ruhua sij sisi gahuin niqúi sij, guj'yaj Yan'anj. Daj si daj rún' huin yaj ngaa anij doj gue güi, nj hué daj gahuin gujran' 'ngo tsínj xuru'ue aj. ¹¹ Daj si ngaa sj güi, nj huin yan'an, 'yaj nnán. Ngaa nj nacó coj 'yaj nnán. Nj ayu yaj ra'a coj. Nj na'aj rian yaj daj. Nj daj rún' ran' ni yaj, nj hué daj gahuin gujran' xuru'ue daj scanj ni rasun huin si'yaj sij.

Soportando las pruebas

¹² Hua 'ueé rian tsínj gunucuaaj sa' sayun gujran' sij. Daj si ngaa gunucuaaj sij gachin sij sayun daj, nj ga'ue gane njganj sij nga Yan'anj. Daj si hua gataj yya Yan'anj sisi hué daj guj'ya sinduj rian ni tsínj 'i ruhua ni'yaj man'an Yan'anj anj.

¹³ Nj ngaa huin ruhua né' guj'yaj né' gaquin', nj sj ga'ue gataj né' sisi Yan'anj 'yaj, nj huin ruhua né' guj'yaj né' gaquin' mánj. Daj si nj a 'ngo xico' na'uej ruhua Yan'anj guj'ya gaquin' mánj. Nj sé Yan'anj atsij si guj'yaj xi'í nj a 'ngo ni ngüj mánj. ¹⁴ Sanj ngaa huin ruhua né' guj'yaj xi'í né', nj hué man'an niman né' huin si digya' yun'unj man'an né' si guj'yaj xi'í né' aj. ¹⁵ Nj ngaa dagahuin né' si huin quj ruhua né', nj gaquin' huin si 'yaj né'. Nj ngaa gahuin nico gaquin' 'yaj né', nj guere' niman né' gahui' né' aj.

16 Nĩ sĭ guxuman ruhua a ni é re' 'ngo nuguan' digya' yun'unj huin ni é re' jnān ngā xica'uī 'ĭ ruhuāj. 17 Daj si daran' rasun sa' ngā daran' nuguan' 'ueé 'na' xata' rĭqui chrej né' Yan'anĭ rian né'. Nĩ Yan'anĭ guĭ'yaj daran' si xiguĭn mán xata'. Nĩ nitaj si naduna si ani ruhua Yan'anĭ mánj. Daj si 'ngo hua ruhuaj. 18 Nĩ garan' ruhua Yan'anĭ si nahuin naça niman né' guĭ'yaj nuguan' xanga'. Nĩ gahuin né' da'nĭj Yan'anĭ anĭ. Nĩ daj rún' huin sixahua' scanĭj daran' si guĭ'yaj Yan'anĭ, hué daj gahuin né', guĭ'yaj Yan'anĭ anĭ.

Hacedores de la palabra

19 Nānun ruhua ni é re' nuguan' nan huin ni é re' jnān ngā xica'uī 'ĭ ruhuāj. Guĭ'yaj fuerza ni é re' sisĭ gunun sa' ni é re' si a'mi ni dugüi' ni é re'. Nĩ ga'mi nanaj ni é re' nej. Nĩ sĭ ga'man yoo ruhua ni é re' nej mánj. 20 Daj si ngaa a'man ruhua né', nĩ sĭ ga'ue guĭ'yaj sa' né' daj rún' huin ruhua Yan'anĭ si guĭ'yaj né' mánj. 21 Hué dan nĭ duna ni é re' daran' ni nuguan' nitaj si sa' hua ngā ni nuguan' quĭj hua nej. Nĩ nagui'yaj lij ni é re' man'an ni é re' xi'ĭ si ga'ue gara xina ni é re' ngā nuguan' rĭqui Yan'anĭ nun chruhua niman ni é re'. Daj si ga'ue ganani ni é re', guĭ'yaj nuguan' da aj. 22 Nĩ hua nĭan si dagahuin né' si ataj nuguan' daj. Nĩ sĭ gunun yun né' mánj. Daj si ngaa unun yun né', nĩ digya' yun'unĭ né' man'an né' aj. 23 Nĩ daj rún' huin 'ngo nnee gu'ndi', nĩ hué daj huin si-nuguan' Yan'anĭ. Nĩ tsĭnj unun yun si ataj nuguan' daj, nĩ na'ue dagahuin sij, ngaa nĩ 'yaj si daj rún' 'yaj 'ngo tsĭnj ngaa ni'yaj si' rian si' rian 'ngo nnee gu'ndi'. 24 Nĩ ni'yaj sij rian sij. Sanĭ ngaa nanicaj sij gan'anĭ sij, nĩ 'ngo guĭni'yun ruhua sij daj hua rian sij. 25 Sanĭ tsĭnj dagahuin sisĭ ataj si-nuguan' Yan'anĭ, nĩ hua nĭa' ruhua sij ngā si-chrej sij, guĭ'yaj Yan'anĭ. Daj si ni'yaj sa' sij si ataj nĭca ley sa' da aj. Nĩ gahuin nĭca ruhua sij ngā nuguan' daj. Nĩ sé si gunun yun sij ngā nuguan' da mánj. Nĩ nun guĭni'yun ruhua sij mánj. Sanĭ dagahuin sij si ataj nuguan' daj. Nĩ nuguan' daj huin ley 'yaj si gahuin ni'nĭj rian né'.

26 Ngaa ani ruhua 'ngo tsĭnj daj sisĭ nico' sij Yan'anĭ ngaa nitaj si hua cuidado sij ngā si a'mi sij rian dugüi' sij, nĩ a'mi yun sij sisĭ nico' sij Yan'anĭ anĭ. Nĩ digya' yun'unĭ sij man'an sij aj. 27 Nĩ sisĭ huin ruhua né' guĭnico' yya né' Yan'anĭ huin chrej né', nĩ hua nĭan sisĭ chraçuij né' ni tsin' niqúi ngā ni ngüĭ mmĭj ran' sayun. Nĩ sĭ gani ruhua né' ngā gaquin' man chruhua xungüĭ nan mánj.

2

Amonestación contra la parcialidad

1 Guxuman ruhua ni é re' nĩ'yaj ni é re' Jesucristo huin sij Señor nicaj sun rian né'. Nĩ hua 'ueé rian sij. Nĩ sĭ gani ruhua ni é re' sisĭ hua sa' doj 'ngo tsĭnj daj, daj ngā anĭo tsĭnj huin ni é re' jnān ngā xica'uī. 2 Guĭ'yó' cuenta sisĭ nahuin yu' ni é re', nĩ atuj 'ngo tsĭnj xuru'ue rian man ni é re'. Nĩ nun ra'a sij 'ngo se'ej huin oro. Nĩ nun sij atsĭj sa'. Nĩ hué daj atuj 'ngo tsĭnj niqúi rian man ni é re'. Nĩ nun sij atsĭj re'e. 3 Si ruhuaj nĩ gahuin nĭa' ruhua ni é re' ngā tsĭnj nun atsĭj sa' daj. Nĩ gataj ni é re' gunun sij: "Gane re' yu'uj nan huin 'ngo yu'uj hua sa'." Nĩ gataj ni é re' gunun tsĭnj niqúi daj: "Guĭniquin' gaya re' yu'uj man." Asĭ: "Gane re' xi'ĭ dacóĭ ni únĭj." Gataj ni é re'. 4 Sanĭ sisĭ hué daj 'yaj á re', nĩ 'yaj á re' sisĭ sa' doj

huin tsínj xuru'ue rian tsínj niq̄ui. N̄i 'ngo ḡues̄i ani quij ruhua huin ni é re' nej aj.

⁵ N̄ani chraq̄uij a ni é re' nuguan' ga'm̄i huin ni é re' jn̄an nga xica'ui 'j ruhuāj: Yan'an̄j nacui ni nḡüi niq̄ui man̄ chruhua xunḡüi nan̄ sisi guxuman' ueé ruhua ni sij n̄i'yaj ni sij Yan'an̄j. N̄i riq̄ui Yan'an̄j sisi ḡane ni sij rian nicaj sun̄ Yan'an̄j. Daj si hué daj gataj yya Yan'an̄j rian ni nḡüi 'j ruhua ni'yaj man'an̄ Yan'an̄j an̄j. ⁶ San̄j guiri' ni nḡüi niq̄ui si-na'aj, 'yaj ni é re'. Sé si x̄anga' sisi ducu a'nin' sun̄ ni tsínj xuru'ue rian ni é re' mí'. N̄i sé si x̄anga' sisi hué ni sij anucuāj ni é re' gan'an̄j ni é re' rian ni tsínj nicaj sun̄ mí'. ⁷ N̄i sé ni sij huin ni tsínj a'mi quij xi'í si-xuḡüi Cristo mí'. N̄i hua 'ueé si-xuḡüi Cristo aj. N̄i xi'í si-xuḡüi Cristo gata' nnee ni é re' aj.

⁸ Hué dan̄ n̄i sisi x̄anga' dagahuin né' si-ley Moisés huin nuguan' nun̄ rian si-nuguan' Yan'an̄j, n̄i dugu'naj 'yaj né'. Daj si ley daj ataj: "Gāhuin 'j ruhua né' gūni'i né' ni duḡüi' né' daj rún' 'j ruhua né' ni'yaj né' man'an̄ né'." ⁹ San̄j sisi a'mi sa' ni é re' rian ni tsínj xuru'ue ngaa nun̄ a'mi sa' ni é re' rian ni tsínj niq̄ui, n̄i da'ui ni é re' gaquin' xi'í si nun̄ dagahuin ni é re' rian si-ley Yan'an̄j an̄j. ¹⁰ Sisi dagahuin 'ngo tsínj daj daran' si ataj si-ley Yan'an̄j, n̄i sisi hua urin nuguan' s̄i ga'uej ruhua sij dagahuin sij, ngaa n̄i rún' huin sisi da'ui sij gaquin' xi'í daran' ley da aj. ¹¹ Daj si gataj Yan'an̄j: "Si ga'mi né' nga nic̄a duḡüi' né'." N̄i gataj ruhua' yún Yan'an̄j: "Si dagahui' né' duḡüi' né' mánj." Daj gataj Yan'an̄j. Yyaj n̄i sisi nitaj si a'mi re' nga nic̄a duḡüi' re', san̄j dagahui' re' duḡüi' re', n̄i da'ui re' gaquin'. ¹² Xi'í daj ga cuidado né' si ga'mi sa' né', n̄i gūi'yaj sa' né'. Daj si ngaa ganahuij xunḡüi nan̄, n̄i nagui'yaj yya Yan'an̄j nga né' daj rún' gataj si-nuguan' Cristo aj. ¹³ Daj si sisi nitaj si huin 'j ruhua 'ngo tsínj daj ni'yaj sij duḡüi' sij, n̄i s̄i nahuin 'j ruhua Yan'an̄j ni'ya tsínj daj ḡüi nagui'yaj yya Yan'an̄j nga si-gaquin' ni nḡüi. San̄j tsínj huin 'j ruhua ni'ya duḡüi' sij, n̄i gūi'yaj sa' Yan'an̄j nga sij aj.

La fe sin obras es muerta

¹⁴ Gunun̄ ni é re' si ga'mi huin ni é re' jn̄an nga xica'ui. Sisi ataj né' sisi xuman ruhua né' ni'yaj né' Yan'an̄j ngaa nun̄ gūi'yaj sa' né' nga duḡüi' né', n̄i nitaj si ní'yanj si-nuguan' né' mánj. S̄i ga'ue naçaj Yan'an̄j ni tsínj ataj yun̄ sisi xuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij Yan'an̄j mánj. ¹⁵ Gūi'yó' cuenta sisi hua 'ngo jn̄ánj né', 'ngo xica'uij né' achin si-gan', n̄i achin si xa sij ya'yoy. ¹⁶ N̄i sisi gataj go'ngo né' rian tsínj niq̄ui daj: "Ḡüj nan̄ re'. N̄i gāhuin din'in̄j ruhuá re' aj. N̄i naçaj re' retó re' neque re', n̄i xa re' daj garan' ruhuá re'." Sisi hué daj gataj né' ngaa nun̄ ga'ui' né' si ní'yanj nnee c̄uj tsínj niq̄ui daj, n̄i nitaj si ní'yanj si-nuguan' né' mánj. ¹⁷ N̄i hué ducuánj daj huin sisi ataj né' sisi xuman ruhua né' ni'yaj né' Yan'an̄j, n̄i nitaj si 'yaj sa' né', ngaa n̄i nitaj si ní'yanj si-nuguan' né' mánj.

¹⁸ Si ruhuaj n̄i gataj 'ngo ni é re' gun̄nj: "Xuman ruhua man'an̄ re' ni'yaj re' Yan'an̄j. San̄j man'an̄j, n̄i 'yaj sa'aj." Si ruhuaj n̄i hué daj gataj 'ngo ni é re' gun̄nj. Asa' ga'ue x̄açaj ni nḡüi cuenta sisi xuman ruhuá re' ni'yaj re' Yan'an̄j sisi nitaj si 'yaj sa' re' únj. San̄j gūni'i ni nḡüi sisi xuman ruhuá re' ni'ya Yan'an̄j xi'í si 'yaj sa'aj. ¹⁹ N̄i dugu'naj 'yaj re' si xuman ruhuá re' sisi hua urin Yan'an̄j. San̄j hué gue daj xuman ruhua ni nan̄e xi'í nej. N̄i dri'i ni nan̄e xi'í, 'yaj nuguan' daj xi'í si xu'ui' ni sij. ²⁰ Tsínj n̄i'yun huin re'. Ga'ue digyānj rián re' sisi nitaj si ní'yanj si xuman ruhua né' ni'yaj né' Yan'an̄j ngaa nitaj si 'yaj sa' né'. ²¹ Asj̄j ná n̄i gataj Yan'an̄j rian

xi né' tsínj gu'naj Abraham sísj gahuin sa' niman sij rian Yan'anj xi'í si ga'uej ruhua sij dagahui' sij da'núj sij Isaac rian altar ga'ui' sij da'núj sij rian Yan'anj. ²² Ga'ue guñi'í re' sísj xi'í si guxuman ruhua Abraham ni'yaj sij Yan'anj, ngaa nı gui'yaj sa' sij. Nı xi'í si gui'yaj sa' sij, nı gahuin sij 'ngo tsínj guxuman sa' ruhua ni'yaj Yan'anj nej aj. ²³ Ngaa nı gahuin yya daj rún' gataj si-nuguan' Yan'anj: "Guxuman ruhua Abraham ni'yaj sij Yan'anj anj. Xi'í daj nı gataj Yan'anj sísj hua nıca niman Abraham." Hué daj gataj si-nuguan' Yan'anj anj. Nı gataj ni sij sísj hué Abraham huin tsínj nicaj dugui' nga Yan'anj anj.

²⁴ Yyaj nı ni'ı ni é re' sísj sé urin si xuman ruhua né' ni'yaj né' Yan'anj, 'yaj si gataj Yan'anj si hua nıca niman né' mánj. Sanı hua nıan sísj gui'yaj sa' né' nej. ²⁵ Nı hué daj gahuin nga yun'unj gu'naj Rahab asıj ná huin unj 'ngo yun'unj xana gachéj man'an. Nı gataj Yan'anj sísj hua nıca niman unj xi'í si gui'yaj sa' unj. Daj si gui'yaj unj sinduj rian nungüej tsínj naga'naj daj gatúj nungüej sí' ducua' unj, gui'yaj unj ngaa nano' ni sij nungüej sí'. Nı ga'núj unj nungüej tsínj daj nan' nungüej sij ducua' nungüej sij ango chrej aj. ²⁶ Hué dan nı sísj nitaj si nun nanę niman né', nı rún' huin 'ngo nıman huin nnee' cúj né'. Nı da'nga' daj huin né' sísj ataj né' si xuman ruhua né' ni'yaj né' Yan'anj, sanı nitaj si 'yaj sa' né' mánj.

3

La lengua

¹ Nun hua sa'aj sísj ga'ı ni é re' gahuin ruhua digyán nuguan' scanıj ni é re' huin ni é re' jnān nga xica'ui. Daj si hua ni'ı ni únj sísj nun digyán sa' ni únj, nı gahuin ni únj nıco castigo daj nga ango tsínj. ² Daran' né' achej ruhua. Nı sísj nıganj a'mi sa' 'ngo tsínj daj, nı hué sij huin 'ngo tsínj sa' nın'. Nı ga'ue dugumi sa' sij nın' nnee' cúj sij nej. ³ Nı ngaa a'nıj né' gaga' gunun du'ua guayo sısı sı gahuin yan'anj xuj, nı ga'ue dānicaj né' xuj daj garan' ruhua né' gache xuj. ⁴ Nı guñi'yaj ni é re' daj 'yaj 'ngo rıo xachıj achéj rian nnee. Nı nunj si xachıj nın' ruhua rıo daj, nı nucuaıj nın' ruhua chráj ra'a nanę rianj, sanı ga'ue dānicaj tsınj ducuaıj rıo daj rian ruguechra' le'ej nun chruhua nnee. Nı hué daj ga'nıj sij rıo gan'an ne' garan' ruhua sij.

⁵ Nı hué daj huin nga du'ua né' nej. Urin xico' hua du'ua né' rian nın' gachra' nnee' cúj né'. Sanı nahuin nıco nuguan' a'mi nne' né' xi'ı né', 'yaj du'ua né'. Nı ni'ı né' sısı ga'ue gaca nıco quıj gui'yaj 'ngo yan'an le'ej. ⁶ Nı rún' huin yan'an le'ej daj huin nuguan' a'mi du'ua né'. Nı daj rún' hua nın' xi'ı mān chruhua xungüı nan, nı hué daj hua du'ua né' nej. Nı du'ua né' 'yaj sısı gahuin quıj nın' nnee' cúj né'. Nı chran' yun'unj du'ua né' daran' chrej achéj né' xi'ı si sichre 'yaj sısı a'mi né' nuguan' xi'ı aj. ⁷ Ga'ue gahuin nı daran' rian ni xucu mán rıquı quıj, gui'yaj ni ngüı. Nı ga'ue gahuin nı xataı nej, xucuaı nej, nga ango ni xucu mān chruhua nnee yan'anj nej. Nı daran' ni xucu daj gahuin nı, gui'yaj ni ngüı. ⁸ Sanı nı a 'ngo né' sı ga'ue gui'yaj sısı gahuin nı du'ua né'. Daj si du'ua né' huin 'ngo si quıj. Nı sı ga'ue gahuin nı du'ua né' mánj. Nı daj rún' ahui' ni ngüı, 'yaj veneno, nı hué daj 'yaj du'ua né'. ⁹ Nı a'mi sa' du'ua né' xi'ı Yan'anj huin chrej né'. Sanı a'mi quıj du'ua né' xi'ı ni ngüı. Nı daj rún' hua man'an Yan'anj, nı hué daj gui'yaj Yan'anj ni ngüı aj. ¹⁰ Hué du'ó' ahui nuguan'an nuguan' sa' nga nuguan' quıj. Nı nitaj si hua sa' si hué daj 'yaj né' huin ni

é re' njān ngā xica'uī. ¹¹ Sī ga'ue gāhui nnee sã' ngā nnee quiĵ urin yu'uj mánj. ¹² Ango nuguan' huin sīsī sī ga'ue gayu aceituna chřã 'ngõ chrun higo mánj. Nī sī ga'ue gayu higo chřã 'ngõ coĵ ayu uva mánj. Nī sī ga'ue gāhui nnee sã' ngā nnee 'nĵn' urin yu'uj mánj.

La sabiduría de lo alto

¹³ Nī sīsī hua 'ngõ tsínj ni'í sã' scanij ni é re', nī huin chřun sij, ruhua sij, ngaa nī da'ui sij ðĵĵyan sij rian dugüi' sij sīsī chřun yya sij xi'í chrej sã' chéĵ sij. Hué dan nī xãcaĵ dugüi' sij cuenta sīsī 'yaj sã' sij xi'í si ni'í sã' yya sij, nī sé 'ngõ tsínj huin achij, ruhua sij mánj. ¹⁴ Sanĵ sīsī huin xicoĵ ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' ni dugüi' ni é re', nī huin ruhua ni é re' sīsī gāhuin rian ni é re', ngaa nī sī ga'mi nne ni é re' xi'í ni é re' mánj. Daj si sīsī hué daj 'yaj ni é re', nī sé tsínj ni'í sã' huin ni é re' mánj. ¹⁵ Daj si sé rian Yan'anĵ 'nã' nuguan' 'yaj si huin xicoĵ ruhua né' mánj. Sanĵ nuguan' daj 'nã' rian ni tsínj maĵ chruhua xungüĵ nan anĵ. Nī huin nuguan' ahui niman né' xi'í si unun né' si-nuguan' sichre aj. ¹⁶ Daj si ngaa huin xicoĵ ruhua ni ngüĵ, nī ngaa huin ruhua ni sij sīsī gāhuin rian ni sij, nī ngaa hué daj 'yaj ni sij, nī unun' ni sij ngā dugüi' ni sij, nī na'ue guĵman sã' ni sij xi'í ni gaquin' xi'í 'yaj ni sij. ¹⁷ Sanĵ ni tsínj ni'í sã', 'yaj nuguan' 'nã' rian Yan'anĵ, 'ngõ hua sã' niman ni sij. Nī nitaj si dugunun' ni sij ni ngüĵ mánj. Nī a'mi sã' ni sij. Nī a'nin' ruhua ni sij nej. Nī hué daj nahuin 'ĵ ruhua ni sij ni'yaj ni sij dugüi' ni sij. Nī 'ngõ 'yaj sã' ni sij rian daran' ni ngüĵ. Nī huin yya ruhua ni sij xi'í si-chrej Yan'anĵ anĵ. Nī nitaj si digya' yun'unĵ ni sij mánj. ¹⁸ Nī ni tsínj 'yaj fuerza sīsī gāne din'inĵ ni ngüĵ, nī guĵni'í ni sij nico si sã' guĵ'yaj ni sij aj.

4

La amistad con el mundo

¹ Nī un sin huin nī unun' ni é re', nī uda' ni é re' ngā dugüi' ni é re', ruhua á re' únj. Hué daj 'yaj ni é re' xi'í si huin quiĵ ruhua ni é re' ga'ĵ nuguan'. Nī unun' ni nuguan' daj chruhua niman ni é re'. ² Huin ruhua á re' sīsī gã rasun rian án re'. Sanĵ na'ue guĵiri' ni é re' si huin ruhua ni é re'. Nī dagahui' a ni é re' nej. Nī huin xicoĵ ruhua ni é re' ngā si'yaj dugüi' ni é re'. Sanĵ na'ue guĵiri' a ni é re'. Ngaa nī unun' ni é re', nī uda' ni é re' ngā ni dugüi' ni é re'. ³ Nī sīsī achínj jni'yaj a ni é re' rian Yan'anĵ, sanĵ nun guĵiri' ni é re' xi'í si nun hua sã' nuguan' achínj ni é re' rian Yan'anĵ. Maan si huin ruhua ni é re' si gāhuin sã' man'an án re' chruhua xungüĵ nan, guĵ'yaj Yan'anĵ anĵ.

⁴ Daj rún' 'yaj tsínj atõĵ ngā nica dugüi' sij, nī da'nga' daj 'yaj ni é re'. Nun ni'í ni é re' sīsī ngaa xãcaĵ ni é re' si-chrej ni tsínj maĵ chruhua xungüĵ nan, nī unun' ni é re' ngā Yan'anĵ mi'. Daran' ni tsínj huin ruhua gache si-chrej xungüĵ nan, nī unun' ni sij ngā Yan'anĵ. ⁵ Nī a'mi yun si-nuguan' Yan'anĵ, ruhua á re' únj. Sé daj huin mánj. Nī gataĵ nuguan' daj: "Guĵ'yaj Yan'anĵ sīsī nne Espĵritu Santo niman né'. Nī nĵn' ruhua huin ruhua Espĵritu Santo sīsī guĵnico' né' urin Yan'anĵ anĵ." Hué daj gataĵ si-nuguan' Yan'anĵ. ⁶ Sanĵ doĵ 'yaj Yan'anĵ sinduj xi'í né'. Xi'í daj gataĵ si-nuguan' Yan'anĵ: "Unun' Yan'anĵ ngā ni tsínj ani ruhua sīsī tsínj sã' huin ni sij. Sanĵ 'yaj Yan'anĵ sinduj rian ni tsínj ani ruhua sīsī sé tsínj huin rian huin ni sij mánj." Hué daj gataĵ si-nuguan' Yan'anĵ.

⁷ Xi'í daj dagahuin ni é re' si ataj Yan'anj. Sanj gui'yaj á re' sisi so'o a ni é re' rian sichre. Ngaa n̄i gunanj sichre rian ni é re' aj. ⁸ Gahuin n̄ichrun' ni é re' rian Yan'anj. Ngaa n̄i gahuin n̄ichrun' Yan'anj rian ni é re' nej. Nagui'yaj sa' ni é re' man'an ni é re' huin ni é re' ni tsínj 'yaj gaquin'. N̄i gui'yaj ni é re' si gahuin sa' niman ni é re' huin ni é re' ni tsínj ani huij ruhua ni'yaj Yan'anj anj. ⁹ Nani ruhua ni é re' xi'í si-gaquin' ni é re'. N̄i s̄i ga niá ruhua á re' ga'nga' á re' mánj. Sanj gui'yaj á re' si nani ruhua á re' gaco ni é re' aj. ¹⁰ Gui'yaj ni é re' si gahuin ni é re' daj rún' huin 'ngo lij rian Señor. Ngaa n̄i gahuin rian ni é re', gui'yaj Señor aj.

Juzgando al hermano

¹¹ N̄i s̄i nani ni é re' cuento nne xi'í ni dugüi' ni é re' huin ni é re' jnān nga xica'ui. Daj si tsínj a'mi quij xi'í jnānj sij, n̄i a'mi quij sij xi'í si-ley Yan'anj nej. N̄i 'yaj sij sisi huin achij sij daj nga si-ley Yan'anj. N̄i nitaj si 'yaj sij si ataj ley daj mánj. ¹² Urin Yan'anj huin si riqui ley daj rian né'. N̄i urin Yan'anj huin si gataj un tsínj ganani, n̄i un tsínj ga ni'ya. N̄i un sin huin re' sisi utá' re' gaquin' dugüi' re', ruhuá re' únj.

No os gloriéis del día de mañana

¹³ Yyaj n̄i gunun ni é re' si ga'mi huin ni é re' n̄i tsínj ataj: "Yyaj, asi a'yoj, n̄i gan'anj ni únj 'ngo xuman' daj. N̄i guiman ni únj 'ngo yo'. N̄i guiran únj ni rasun n̄adu'ue únj. N̄i gui'yaj gana únj san'anj yu'uj daj", ataj ni é re'. ¹⁴ N̄i hué daj a'mi ni é re' ngaa nun ni'i ni é re' nunj si guiran' ni é re' a'yoj. Rún' huin 'ngo nga ngaa nasi 'ngo hora le, n̄i ná n̄i utinj da'nga' daj huin ni é re' aj. ¹⁵ Xi'í daj n̄i hua niān si gataj ni é re': "Sisi huin ruhua Señor, n̄i ga'ue ga n̄i'na' ni únj gane ni únj. N̄i gui'yaj sun ni únj un sun gahuin." Hué daj gataj ni é re'. ¹⁶ Sanj a'mi nne ni é re' nga si gui'yaj ni é re'. N̄i sé si hua sa' si hué daj a'mi nne ni é re' mánj. ¹⁷ Sisi ni'i né' gui'yaj sa' né', n̄i da'ui né' gaquin' sisi na'uej ruhua né' gui'yaj sa' né'.

5

Contra los ricos opresores

¹ Gunun ni é re' huin ni é re' tsínj xuru'ue. Gaco ni é re', n̄i gaguaj ni é re' xi'í sayun ga'na' guiran' ni é re' aj. ² Guchru si'yaj ni é re'. N̄i xa xucu le si-gan' ni é re' nej. ³ N̄i xa daquinj yo si-san'anj ni é re' huin oro nga plata. N̄i hué daquinj yo daj gahuin 'ngo da'nga' digyán daj hua si-gaquin' ni é re'. N̄i daj rún' xa daquinj yo si-san'anj ni é re', n̄i hué daj guiran' ni é re' sayun ngaa gaca á re', gui'yaj yan'an. Da' nata' xiráj dugüi' si'yaj ni é re' mánj. N̄i hué daj 'yaj ni é re' yyaj ngaa ruhua guisij güi ganahuij xungüi nan. ⁴ N̄i nan acaj Yan'anj cuenta sisi digya' yun'unj ni é re' nun naru'ue ni é re' rian ni tsínj ri xina ni é re' aj. N̄i hua gunun Yan'anj sisi acó ni sij xi'í si nun naru'ue ni é re' du'ue ni sij. N̄i n̄in' ruhua huin achij Yan'anj xata'. ⁵ Chruhua xungüi nan, n̄i hua niā' ruhua ni é re' nga daran' rasun sa' man rian ni é re'. N̄i namij ni é re' daj rún' namij xucu ngaa síj güi dagahui' ni sij xucu namij daj xa ni sij. ⁶ Xi'í si digya' yun'unj ni é re' ni tsínj niqui daj, n̄i gahui' ni sij ngaa nitaj si da'ui ni sij gaquin', gui'yaj ni é re'. N̄i sé si chran' ni sij ni é re' mánj.

Sed pacientes y orad

⁷ Xi'í daj gána'uuj sa' ni é re' da güi ga'na' Señor huin ni é re' jnān nga xica'uī. Nī'yaj ni é re' daj ana'uuj 'ngo tsínj si guiri sij tan' ngaa gachij xina sij. Daj si ana'uuj sa' sij si ga'ui' guman. Xi'í daj nī gahui sa' xina sij, ruhua sij. ⁸ Nī hué daj guę gána'uuj ni é re' nej. Nī gahuin nica ruhua ni é re' nga si-chrej Señor xi'í si doj hua, nī ga'na' Señor. ⁹ Sī ga'mi huī ni é re' xi'í ni dugüi' ni é re' huin ni é re' jnān nga xica'uī. Ngaa nī sī gahuin castigo ni é re', guī'yaj Señor mánj. Daj si doj hua, nī ga'na' Señor nagui'yaj yya sij nga né'. ¹⁰ Xaçaj ni é re' cuenta daj gunucuaaj ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná ngaa guiran' ni sij sayun xi'í si ga'mi ni sij si-xugüi Señor. Nī daj rún' gui'yaj ni sij, nī hué daj guī'yaj ni é re' nej. ¹¹ Nī ataj né' sisi hua niā' ruhua ni tsínj gunucuaaj sa' ni sayun. Nī hua gunun ni é re' daj gunucuaaj sa' tsínj gu'naj Job sayun guiran' sí'. Nī hua guini'i ni é re' daj guī'yaj sa' Señor nga sí' ngaa ganahuij sayun guiran' sí'. Daj si nahuin 'i ruhua Señor ni'yaj sij né'. Nī nani yaco ruhua sij ni'yaj sij né' nej.

¹² Hué dan nī nuguan' nan huin 'ngo nuguan' nico doj huin ni é re' jnān nga xica'uī. Nī sī guta' nica yya ni é re' rian ni dugüi' ni é re' mánj. Hua 'ngo tsínj ataj sisi ni'i xata'. Nī hua ango tsínj ataj sisi ni'i yo'ój. Nī hua ango tsínj ataj sisi hua 'ngo ni rasun ni'i. Sani sī guī'yaj ni é re' daj mánj. Maan si gataj ni é re' sisi ga'ue sisi sī ga'ue. Ngaa nī sī gahuin castigo ni é re', guī'yaj Yan'anj mánj.

¹³ Hua 'ngo dugüi' ni é re' tsínj ran' sayun scanij ni é re' ní'. Ngaa nī gachinj jni'yaj sij rian Yan'anj anj. Hua 'ngo dugüi' ni é re' tsínj hua niā' ruhua scanij ni é re' ní'. Ngaa nī gara sij chra' rian Yan'anj anj. ¹⁴ Nī hua 'ngo dugüi' ni é re' tsínj a'nan' scanij ni é re' ní'. Ngaa nī gaquinj sij ni tsínj huin achij scanij ni tsínj nico' Yan'anj ga'na' ni sí' gachinj jni'yaj ni sí' rian Yan'anj xi'í sij. Nī guta' ni sí' doj guisiti rian tsínj a'nan' daj nga si-xugüi Señor. ¹⁵ Nī sisi xuman yya ruhua ni sij ni'yaj ni sij Yan'anj, ngaa nī ganahuin tsínj a'nan' daj, guī'yaj Yan'anj. Nī načica tsínj daj, guī'yaj Señor. Nī sisi guī'yaj sij gaquin', nī guinicaj Señor niman nico xi'í gaquin' guī'yaj sij aj. ¹⁶ Xi'í daj nata' go'ngo né' gaquin' guī'yaj né' rian ni dugüi' né'. Nī gachinj jni'yaj go'ngo né' rian Yan'anj xi'í ni dugüi' né' sisi nahuin sa' ni é re'. Nī ngaa achinj jni'yaj 'ngo tsínj hua nica niman rian Yan'anj, nī gunun yya Yan'anj si achinj jni'yaj sij. Nī guī'yaj Yan'anj daj rún' gachinj jni'yaj sij aj. ¹⁷ Nī daj rún' hua man'an né', nī hué daj hua tsínj gu'naj Elías gane sí' asij ná. Nī ngaa nin' ruhua gachinj jni'yaj sij rian Yan'anj sisi sī gaman', ngaa nī guisij huā'nij yo' danéj nun gaman' xánj sij, guī'yaj Yan'anj anj. ¹⁸ Nī ngaa gachinj jni'yaj ruhua' yún sij rian Yan'anj, ngaa nī gaman' ruhua' yún, guī'yaj Yan'anj. Ngaa nī guiri' ni tsínj xánj sij si xa ni sij aj.

¹⁹ Gunun ni é re' si ga'mi huin ni é re' jnān nga xica'uī. Sisi xaçaj 'ngo dugüi' ni é re' chrej sé huin chrej xanga', nī nanicaj ruhua' yún ruhua sij, guī'yaj ango dugüi' ni é re', ²⁰ ngaa nī guini'i ni é re' sisi un tsínj 'yaj sisi nanicaj ruhua sij xi'í si-gaquin' sij, nī načaj sij tsínj gahuin castigo daj. Nī guiránj sij rian nico gaquin'.

PRIMERA EPÍSTOLA UNIVERSAL DE SAN PEDRO APÓSTOL

Salutación

¹ Huēj huin Pedro tsínj huin apóstol. Nj gune' Jesucristo man'anj sisi gan'anj ga'mi rian ni ngüi xi'í sij. Nj a'nī yanj carta nan huaj rian ni é re' huin ni é re' ni tsínj nico' Yan'anj gan'anj gane ango yu'uj. Nj gaxa'nj ni é re' estado Ponto nga estado Galacia nej, estado Capadocia nej, estado Asia nej, estado Bitinia nej. ² Nj Yan'anj huin chré'. Nj asj ná nacui Yan'anj ni é re'. Daj si hua ni'i Yan'anj sisi guñnico' a ni é re' Yan'anj, guj'yaj Espiritu Santo. Nj nagui'yaj sa' Espiritu Santo niman ni é re'. Nj huin ruhua Yan'anj sisi dagahuin ni é re' rian Jesucristo. Nj huin ruhua Yan'anj sisi na'nin' tun Jesucristo niman ni é re' huin tun gayanj si' ngaa gahui' sí' xi'í né'. Nj huin ruhua man'anj sisi guj'yaj Yan'anj nico sinduj rian ni é re'. Nj 'ngo gahuin din'inj ruhua ni é re', guj'yaj Yan'anj, ruhuaj aj.

Una esperanza viva

³ Ga'mi sa' né' rian Yan'anj huin chrej Jesucristo huin Señor nicaj sun rian né'. Xi'í si njan' ruhua nani yaco ruhua Yan'anj ni'ya né', nj guj'yaj Yan'anj si ga'nga naça ruhua' yún né'. Nj hué daj gahuin xi'í si ganá'nij Jesucristo scanij ni niman. Xi'í daj nj ana'uij né' sisi guj'yaj sa' Yan'anj nga né'. ⁴ Ngaa nj nahuin ra'a ni é re' ni rasun nara sa' Yan'anj xata' huin ni rasun sj ga'ue guchru. Nj huin ni rasun sj ga'ue guñtinj. Nj huin ni rasun sj ga'ue guchri. ⁵ Nj xi'í si xuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Yan'anj, nj dugumi Yan'anj ni é re' nga si-fuerza sij. Nj dugumi Yan'anj ni é re' da güi naçaj njan' Yan'anj ni é re'. Daj si ni'i né' si ganacaj Yan'anj né' güi ganahuij xungüi nan anj.

⁶ Xi'í nuguan' daj nj gahuin niq' ruhua á re' nunj si doj gue güi guiran' ni é re' ga'j rian sayun si ruhuaj. ⁷ Nj sayun daj digyan' sisi xanga' xuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Yan'anj. Ngaa nj guj'yó' cuenta daj 'yaj ni sij nga gaga' oro. Nj ga ni'ya oro daj nga xungüi nan. Nj 'nij ni sij oro daj rian yan'an naçaj ni sij cuenta sisi sj nagune. Nj sisi sj nagune, nj hué oro daj huin oro sa'. Nj hué daj 'yaj Yan'anj nga ni é re' ngaa ran' ni é re' sayun. Nj sisi xanga' xuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Yan'anj ngaa guisij guiran' ni é re' sayun, ngaa nj ga'mi sa' ni ngüi xi'í Yan'anj güi nanicaj Jesucristo ga'na' sij. Nj guñnun yan'anj ni ngüi Yan'anj güi daj nej aj.

⁸ Nj nunj si nun guini'i ni é re' rian Jesucristo, sanj 'i ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' sij. Nj nunj si nun ni'i ni é re' rian sij yyaj, sanj xuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' sij. Nj ducu huin niq' ruhua ni é re'. Nj da' na'ue gaco' du'ua ni é re' nata' ni é re' nuguan' huin niq' ruhua ni é re' xi'í Jesucristo, 'yaj Yan'anj anj. ⁹ Nj xi'í si xuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Yan'anj, nj ganacaj Yan'anj niman ni é re' aj.

¹⁰ Asj ná nj njan' ruhua digui'yun ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj xi'í nuguan' gataj sisi ganacaj Yan'anj ni é re'. Daj si huin ruhua ni sij guini'i ni sij daj hua sinduj guj'yaj Yan'anj nga ni ngüi. ¹¹ Nj hua ga'nij Cristo si-Espiritu man'an sij chruhua niman ni sij. Nj digyan' sini Cristo rian ni sij daj guiran' sí' sayun. Nj digyan' Cristo daj gahuin 'ueé sí' ngaa ganahuij

gujiran' sí' sayun daj. Ngaa n̄ nagui'yaj cu ni sij man'an ni sij daj hua tsínj ga'na'. N̄ huin ruhua ni sij gujini'i ni sij aman ga'na' tsínj daj. ¹² Sanj digyán Yan'anj rian ni sij sisj sé xi'í ni sij huin nuguan' ga'mi ni sij mánj. Sanj nuguan' ga'mi ni sij huin güenda man'an né' yyaj. N̄ daj rún' hua nuguan' ga'mi ni sij asjj ná, n̄ hué daj hua gue nuguan' nata' ango ni tsínj gunun ni é re' yyaj. N̄ ga'mi ni sij nuguan' sa' daj rian ni é re', gui'yaj Espíritu Santo. N̄ ga'nj Yan'anj Espíritu Santo rian ni sij. N̄ da' ni ángel huin ruhua gujini'i daj hua nuguan' sa' daj.

Llamamiento a una vida santa

¹³ Hué dan n̄ ga'nij niman ni é re' gui'yaj ni é re' daj rún' huin ruhua Yan'anj. N̄ ga' cuidado ni é re' nga si-chrej man'an ni é re'. N̄ 'ngo gana'uij ni é re' nga sinduj gui'yaj Yan'anj nga ni é re' ngaa nanicaj Jesucristo gujini'i ni é re'. ¹⁴ Hué dan n̄ gahuin ni é re' tsínj dagahuin sa' rian Yan'anj. N̄ si gahuin quij ruhua ni é re' daj rún' gui'yaj ni é re' ngaa achin gujini'i ni é re' chrej sa'. ¹⁵ N̄ hua sa' n̄in' ruhua Yan'anj. N̄ gaquínj Yan'anj sisj gujnicaj dugüi' ni é re' nga Yan'anj. Ngaa n̄ xi'í si hua sa' n̄in' ruhua Yan'anj, n̄ da'ui ni é re' gahuin sa' ni é re' nga daran' si-chrej ni é re' aj. ¹⁶ Daj si gataj si-nuguan' Yan'anj: "Gahuin sa' n̄in' ruhua ni é re' xi'í si n̄in' ruhua hua sa' man'anj." Daj gataj Yan'anj anj.

¹⁷ N̄ si xacaj Yan'anj cuenta daj huin achij go'ngo né' ngaa nagui'yaj yya Yan'anj nga né' mánj. N̄ xi'í si ataj ni é re' sisj Yan'anj huin chrej ni é re', ngaa n̄ gujnun yan'anj ni é re' Yan'anj daran' güi nne ni é re' chruhua xungüi nan. N̄ daj gui'yaj né' chruhua xungüi nan, n̄ hué daj nagui'yaj yya Yan'anj nga né' güi ganahuj xungüi nan. ¹⁸ N̄ ganacaj Yan'anj ni é re' rian chrej gachéj xi ni é re' huin 'ngo chrej nitaj si ní'yanj. N̄ ni'í sa' ni é re' sisj sé san'anj oro nga san'anj plata naru'ue Yan'anj xi'í si-gaquin' né'. Daj si guchru san'anj plata nga oro. ¹⁹ Sanj naru'ue Cristo si-tun man'an sij xi'í si-gaquin' né'. N̄ du'ue n̄in' ruhua si-tun man'an Cristo. N̄ daj rún' gayanj si-tun xachij 'nj hua sa' xi'í si-gaquin' ni ngüi, n̄ hué daj gayanj si-tun man'an Cristo nej. ²⁰ N̄ asjj achin gui'yaj Yan'anj xungüi, n̄ hua ni'í Yan'anj sisj hué daj gujran' Cristo xi'í né'. Sanj xi'í si 'j ruhua Yan'anj ni'ya ni é re', n̄ ga'na' renga' Cristo, gui'yaj Yan'anj yyaj huin ni güi ruhua ganahuj xungüi nan. ²¹ N̄ xi'í si gui'yaj Cristo, n̄ xuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Yan'anj anj. N̄ Yan'anj gui'yaj sisj ganá'nij Cristo scanij ni niman. N̄ gahuin 'ueé Cristo, gui'yaj Yan'anj. Xi'í daj n̄ xuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Yan'anj. N̄ ana'uij ni é re' sisj gui'yaj sa' Yan'anj nga ni é re'. ²² Hué dan n̄ gahuin sa' niman ni é re', gui'yaj Espíritu Santo. Daj si dagahuin ni é re' nuguan' xanga'. N̄ gahuin sa' niman án re' sisj ga'ue gahuin 'j ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' ni dugüi' ni é re'. Ngaa n̄ si gataj ni é re' sisj 'j ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' dugüi' ni é re' ngaa sé si xanga'. Sanj 'ngo gahuin 'j xanga' ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' ni dugüi' ni é re' aj. ²³ Daj si ga'nga ruhua' yún ni é re'. N̄ sé chrej ni é re' nga nni ni é re' gui'yaj si ga'nga ruhua' yún ni é re' mánj. Sanj si-nuguan' Yan'anj gui'yaj si nahuin naca niman ni é re'. N̄ sé nuguan' guchru huin si-nuguan' Yan'anj mánj. Sanj rún' hua 'ngo rasun hua ni'na' hua nuguan' daj. N̄ ga niganj n̄in' nuguan' daj nej. ²⁴ Xi'í daj n̄ gataj si-nuguan' Yan'anj: Rún' huin coj huin daran' né'.

N̄ daj rún' hua yaj, n̄ hué daj hua né'.

N̄ daj rún' ga' naco coj, n̄ gayu yaj chra coj, n̄ da'nga' daj nahuj né' nej.

25 Sanj nitaj aman ganahuij si-nuguan' Señor mánj.
Daj gataj si-nuguan' Yan'anj anj.

Nj nuguan' nan huin nuguan' sa' ga'mi anin' únj rian ni é re'.

2

1 Hué dan nj duna ni é re' si ani quij ruhua ni é re' xi'í ni dugüi' ni é re' aj. Nj sj digya' yun'unj ni é re' ni dugüi' ni é re' mánj. Nj sj nachej ga'mi ni é re' mánj. Nj sj gahui xicoj ruhua ni é re' mánj. Nj sj ga'mi ni é re' nuguan' snan'anj xi'í ni dugüi' ni é re' mánj. 2 Nj daj rún' 'yaj 'ngo lij diyaj ga'nga ngaa na'uij si-to nni gútsi, nj hué daj gahuin ruhua ni é re' dijui'yun ni é re' si-nuguan' Yan'anj huin nuguan' xanga'. Ngaa nj gahuin nucuaj niman ni é re', gui'yaj nuguan' daj. Ngaa nj ducu gahui sa' ni é re', gui'yaj Yan'anj. 3 Daj si ni'í ni é re' sisj 'yaj sa' Señor nga né'.

La piedra viva

4 Ngaa nj gahuin njchrun' ni é re' rian Cristo. Nj daj rún' huin 'ngo yej xi hua nj'na' huin sij. Ani ruhua ni tsínj man chruhua xungüj nan sisj nitaj si ni'yaj yej daj, nj re'ej ni sij. Sanj ganacui Yan'anj yej daj. Daj si güenda Yan'anj, nj ni'yaj njn' ruhua yej daj huin Cristo. 5 Nj daj rún' huin yej nj'na', hué daj huin ni é re' nej. Nj duna ni é re' sisj gahuin ni é re' 'ngo hue' yej huin ducuá Yan'anj. Nj daj rún' dagahuin 'ngo xi'nin' chrej rian Yan'anj, nj hué daj gahuin sa' niman ni é re' dagahuin ni é re' rian Yan'anj nej. Nj daj rún' naga'ui' ni chrej xucu sa' rian Yan'anj, nj hué daj gui'yaj sa' ni é re' rian Yan'anj xi'í si nico' ni é re' Jesucristo. Ngaa nj garan' ruhua Yan'anj sisj 'yaj sa' ni é re'.

6 Xi'í daj nj gataj si-nuguan' Yan'anj:

Nj'yaj ni é re'.

Nj guněj 'ngo yej xxi hua sa' njn'.

Nj dugu'nunj sicúj hue' nne xuman' Sión.

Yej hua sa' daj ganacui man'anj.

Nj njn' ruhua hua sa' yej daj.

Nj yej daj huin Cristo.

Tsínj xuman ruhua ni'yaj Cristo, nj sj gahuin na'aj sij mánj.

Hué daj gataj Yan'anj xi'í Cristo asij ná. 7 Hua sa' njn' ruhua Cristo güenda ni é re' ni tsínj xuman ruhua ni'yaj sij. Sanj güenda ni tsínj nitaj si xuman ruhua ni'yaj Cristo, nj gahuin yya daj rún' gataj si-nuguan' Yan'anj:

Hué yej sa' guere'ej tsínj gui'yaj hue' gahuin yej sa' doj dugu'nunj sicúj hue', gui'yaj Yan'anj.

Gataj si-nuguan' Yan'anj.

8 Nj:

Nj natúj ni ngüj, 'yaj yej daj.

Nj naxiru' ni sij, 'yaj yej.

Gataj ango si-nuguan' Yan'anj.

Nj naxiru' ni sij, 'yaj yej daj xi'í si na'uej ruhua ni sij dagahuin ni sij si-nuguan' Yan'anj. Nj gani ruhua Yan'anj asij ná sisj hué daj gujran' ni ngüj daj aj.

El Pueblo de Dios

9 Sanj hué ni é re' huin ni ngüj nacui Yan'anj anj. Nj daj rún' huin 'ngo xi'nin' chrej huin achij njn' rian Yan'anj huin ni é re' nej aj. Nj gui'yaj Yan'anj sisj huin ni é re' ni ngüj hua sa' niman mán 'ngo xuman'. Nj xi'í

si huin ruhua Yan'anj sisi gan'anj nãta' ni é re' daj 'yaj sa' Yan'anj rian ni ngüi, ngaa ni gaquinj Yan'anj ni é re'. Nj gahuin ni é re' rian rumi'. Nj nne ni é re' rian hua sa' xiguin yan'an, gui'yaj Yan'anj. ¹⁰ Asij sini nj nun nico' ni é re' 'ngo xuman'. Sanj yyaj nj nico' ni é re' xanj Yan'anj. Asij sini nj nun nani yaco ruhua Yan'anj ni'ya ni é re'. Sanj yyaj nj nani yaco ruhua Yan'anj ni'ya ni é re' aj.

Vivid como siervos de Dios

¹¹ Nj 'i ruhuaj ni'ya ni é re'. Nj rún' huin tsinj 'na' ango xuman' huin né'. Daj si man né' xungüi nan. Sanj ango xungüi huin xanj né'. Nj achinj jni'yã rian ni é re' sisi sj ga'nij ni é re' chrej dagahuin ni é re' nuguan' xj'i si huin ruhua nnee cúj ni é re' mánj. Daj si unun' nuguan' xj'i daj nga niman né' aj. ¹² Nj gui'yaj sa' ni é re' scanij ni tsinj nun ni'i Yan'anj anj. Nj nunj si a'mi quij ni sij xi'i ni é re' yyaj, ataj ni sij sisi 'yaj quij ni é re', sanj güi ga'na' Señor, nj ga'mi sa' ni sij xi'i Yan'anj xi'i si guini' ni sij sisi gui'yaj sa' ni é re'.

¹³ Xi'i si nico' ni é re' Señor, nj dagahuin ni é re' rian daran' ni tsinj nicaj sun scanij ni ngüi. Nj dagahuin a ni é re' rian rey xi'i si tsinj huin rian nin' huin sij. ¹⁴ Nj dagahuin a ni é re' rian ni tsinj huin gobernado. Daj si a'nij rey daj sisi gui'yaj ni sij castigo ni tsinj 'yaj quij, nj ga'mi sa' ni sij xi'i ni tsinj 'yaj sa'. ¹⁵ Daj si huin ruhua Yan'anj sisi gui'yaj sa' né'. Ngaa nj ga'ue gui'yaj né' sisi djnj gahuin du'ua ni tsinj ni'yun. Nj sj ga'mi ni sij nuguan' nun ni'i ni sij mánj. ¹⁶ Rún' huin tsinj hua ni'nij rian, nj huee daj gui'yaj né' gache né' daran' chrej sa'. Sanj sj ga'ue gataj né' sisi xi'i daj, nj ga'ue gui'yaj né' un gaquin' gahuin gui'yaj né', gataj né' mánj. Sanj gui'yaj né' daj rún' 'yaj ni tsinj 'yaj sun rian Yan'anj anj. ¹⁷ Nj ga ni'yanj ni é re' rian daran' ni ngüi. Nj gahuin 'i ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' ni ngüi xuman ruhua ni'yaj Yan'anj. Nj dagahuin sa' ni é re' rian Yan'anj. Nj guinun yan'anj ni é re' rian rey nej.

¹⁸ Dagahuin sa' ni é re' huin ni é re' ni tsinj 'yaj sun rian xuru'ue. Nj sé urin rian ni xuru'ue a'mi sa', nj xuru'ue 'yaj sa' dagahuin sa' ni é re' mánj. Sanj dagahuin sa' ni é re' rian ni xuru'ue a'mi huee rian ni é re' nej. ¹⁹ Nj sisi guiran' 'ngo tsinj daj sayun gui'yaj xuru'ue huee daj xi'i si nico' sij Yan'anj, nj sisi a'nin' ruhua sij nga sayun daj, ngaa nj dugu'naj 'yaj sij rian Yan'anj.

²⁰ Sij huin ni é re' castigo xi'i si da'ui ni é re' gaquin', nj nitaj nunj 'yaj sisi ga'nin' ruhua ni é re' mánj. Sanj sisi a'nin' ruhua ni é re' nga sayun 'yaj ni tsinj xi'i xi'i si gui'yaj sa' ni é re', nj acay Yan'anj cuenta daj 'yaj sa' ni é re' aj. ²¹ Nj huin ruhua Yan'anj sisi huee daj gunucuaj sa' né' guiran' né' sayun. Daj si guiran' man'an Cristo sayun xi'i né'. Nj daj rún' gui'yaj sij ngaa guiran' sij sayun, nj huee ducuánj daj digyan sij daj gunucuaj né' nga sayun ran' né' aj. ²² Nj a 'ngo gaquin' nun gui'yaj Cristo mánj. Nj nitaj nuguan' snan'anj ga'mi du'ua sij mánj. ²³ Nj ngaa ga'mi quij ni sij rian Cristo, nj nun ga'mi quij si' rian ni sij mánj. Nj ngaa guiran' Cristo sayun, nj nun ga'mi huee sij rian ni ngüi mánj. Sanj gataj sij daran' si-nuguan' sij rian Yan'anj. Daj si Yan'anj huin si nãgui'yaj yya daran' nuguan', ruhua sij. ²⁴ Huee man'an Cristo gata si-gaquin' né' ngaa gan'anj gahui' sij rian rugutsj. Nj gahui' sij xi'i né' sisi sj gui'yaj né' gaquin' ga mánj. Sanj ga nj'na' né' gache né' 'ngo chrej njca. Daj si nahuin sa' niman ni é re' xi'i si guiran' xj'i Cristo.

²⁵ Nî daj rún' ga ni'ya ni xachij ngaa nitaj tsínj dugumi, nî hué daj ga ni'ya ni é re' asij ná. Sanj yyaj nî nanicaj niman ni é re' ga'na' ni é re' rian tsínj dugumi ni é re' huin Cristo. Nî daj rún' huin 'ngo yucuaq ngaa dugumi sa' sij dán sij, nî hué daj 'yaj Cristo dugumi sij niman ni é re'. Nî hué Cristo huin achij rian niman ni é re' nej.

3

Deberes conyugales

¹ Hué ducuanj daj huin sisi dagahuin ni é re' rian nicá ni é re' huin ni é re' ni yun'unj xana. Ngaa nî sisi nun xuman ruhua nicá ni é re' nî 'yaj ni sij Yan'anj, nî ga'ue nanicaj ruhua ni sij ngaa guñi'i ni sij daj 'yaj sa' ni é re'. Nî hué daj gahuin ngaa nun ga'mi ni é re' nî a 'ngo nuguan' gunun ni sij mánj. ² Daj si guñi'i ni sij sisi 'yaj sa' ni é re'. Nî hua ní'yanj ni é re' rian ni sij nej. ³ Sî gani ruhua ni é re' sisi nagui'yaj niá' nî'n' ni é re' ne' chrej xe' nnee cúj ni é re' mánj. Nî sî gara nico ni é re' cúj niá' chra ni é re' sisi guñi'i ni ngüi daj sa' hua ni é re' mánj. Nî sî nagui'yaj sa' nî'n' ni é re' man'an án re' sisi ga sa' ni é re' nga gaga' oro nga atsij du'ue nî'n' ruhua mánj. ⁴ Sanj nagui'yaj sa' ni é re' chruhua niman ni é re'. Nî sî guere' niman sa' ni é re' da mánj. Nî sisi gahuin sa' niman ni é re', nî ga'ue ga'mi naj ni é re'. Nî ga'ue gahuin din'inj ruhua ni é re' nej. Ní'yanj nî'n' ruhua ni é re' rian Yan'anj ngaa hué daj hua sa' chruhua niman ni é re' aj. ⁵ Asij ná nî hué daj gui'yaj ni ngüi xana hua sa' niman. Nî ana'uuj unj sisi gu'i'yaj sa' Yan'anj nga unj. Nî dagahuin unj rian nicá unj nej. ⁶ Nî hué daj dagahuin yun'unj gu'naj Sara si gataj nicá unj Abraham. Nî gataj unj sisi Señor huin sij. Nî sisi gu'i'yaj sa' ni é re', nî sî guxu'ui' ni é re', ngaa nî huin ni é re' da'nî xana unj.

⁷ Nî hué ducuanj daj hua nián sisi gane sa' tsínj sno'o nga nicá ni é re'. Nî xacaj ni é re' cuenta si achin rian nicá ni é re' nej. Daj si nitaj si nucuaq ni yun'unj xana daj rún' nucuaq ni é re'. Xi'í daj gu'i'yaj 'ueé ni é re' nga ni yun'unj xana. Nî uyan gui'yaj Yan'anj sinduj rian ni yun'unj xana nga ni é re' sisi gane niganj daran' nicá ni é re'. Xi'í daj nî gu'i'yaj sa' ni é re' nga nicá ni é re'. Ngaa nî sî chran' yun'unj 'ngo nuguan' ngaa achínj jni'yaj ni é re' rian Yan'anj mánj.

Una buena conciencia

⁸ Hué dan nî uyan ga ruhua ni é re' nga dugüi' ni é re'. Nî nani yaco ruhua ni é re' nî'yaj ni é re' dugüi' ni é re'. Nî gahuin 'i ruhua ni é re' nga ni dugüi' ni é re' ni tsínj xuman ruhua ni'yaj Yan'anj. Nî chraçuij ni é re' ni ngüi ran' sayun. Nî sî gu'i'yaj ni é re' si huin achij ni é re' mánj. ⁹ Nî sî chran' yun'un' ni ngüi 'yaj xi'i nga mun'un' daj rún' chran' yun'unj ni sij yun'. Nî sî ga'mi quij ni é re' rian ango ni sij daj rún' a'mi quij ni sij rian ni é re' mánj. Sanj ga'mi sa' ni é re' rian ni sij. Daj si gaquínj Yan'anj ni é re' sisi hué daj gu'i'yaj á re'. Ngaa nî ga'ue nahuin ra'a ni é re' sinduj gu'i'yaj Yan'anj rian ni é re' aj. ¹⁰ Daj si gataj si-nuguan' Yan'anj: Yün' huin ruhua gane 'ueé xungüi nan, nî gahuin niá' ró' ni güi ga'na'.

Sanj ga cuidadú' sisi sî ga'mi quí' nuguan' nne. Nî hué daj ga cuidado né' sisi sî ga'mi du'ua né' nuguan' snan'anj mánj.

¹¹ Duna anéj né' nuguan' quij aj.

Nî gu'i'yaj sa' né'.

Nəno' né' si gəne din'inj né' ngə ni dugüi' né'.
Nj dugu'nun' né' sisj hué daj gui'yaj né' ya'yoj.

¹² Daj si ni'yaj Señor daj ran' ni tsínj 'yaj nıca.

Nj unun Yan'anj si achínj jni'yaj ni sij rian sí'.

Sanj unun' Yan'anj ngə ni tsínj 'yaj gaquin'.

Daj gataj si-nuguan' Yan'anj anj.

¹³ Nj un tsínj gə'ue chran' yun'unj ni é re' sisj njganj huin ruhua ni é re' gui'yaj sa' ni é re' únj. ¹⁴ Nj sisj guıran' ni é re' sayun xi'ı si xacaj ni é re' chrej nıca achéj ni é re', sanj hua 'ueé rian ni é re'. Xi'ı daj nj sı guxu'ui' ni é re' rian ni ngüi mánj. Nj sı guiriun ruhua ni é re' ngaa chran' yun'unj ni sij ni é re' mánj. ¹⁵ Guınun yan'anj niman ni é re' Cristo sisj huin sij Señor. Nj njganj gə chrun ruhua ni é re' gə'mi ni é re' rian ni tsínj huin ruhua guıni'ı ni nuguan' sa' ana'uij ni é re'. Sanj gə'mi naj ni é re' rian ni sij. Nj gə nı'yanj ni é re' nej. ¹⁶ Nj gə cuidado ni é re' sisj sı gui'yaj ni é re' gaquin' mánj. Ngaa nj ngaa gə'mi quij ni sij xi'ı chrej sa' chéj ni é re' nga Cristo, nj guıri' ni sij si-nə'aj xi'ı nuguan' quij gə'mi ni sij aj. ¹⁷ Sisj gə'uej ruhua Yan'anj sisj guıran' né' sayun, nj sa' huin si guıran' né' sayun xi'ı si 'yaj sa' né'. Sanj nun hua sa' si guıran' né' sayun xi'ı si gui'yaj quij né' mánj.

¹⁸ Daj si urin yun guıran' Cristo sayun gahui' sij xi'ı si-gaquin' né'. Gahui' Cristo huin sij tsínj hua nıca niman. Gahui' sij xi'ı ni tsínj nitaj si hua nıca niman huin né'. Nj hué daj gui'yaj sij sisj gə'ue guısij né' rian Yan'anj. Gahui' nnee cúj sij. Sanj ganá'nij sij, nj hua nı'na' sij ngə niman sij aj. ¹⁹ Nj gan'anj gə'mi si-nəne sij rian niman ni tsínj hua gahui' nun ducuaga' rumi'. ²⁰ Huin ni sij tsínj nun dagahuin si-nuguan' Yan'anj asj ná ngaa gane tsínj gu'naj Noé. Nj ngaa daj nj gə'nin' ruhua Yan'anj ni'ya ni sij da' güi gui'yaj xugüi Noé riə xachij achéj rian nnee yan'anj. Nj ganani tunj gue ran' ni dugüi' sij chruhua riə daj, gui'yaj nnee. ²¹ Nj hué nnee daj huin 'ngə da'ngə' digyán daj gahuin ngaa ata' nnee né'. Xi'ı si jnaruhui Yan'anj niman né' ngaa ata' nnee né', nj nacaj Yan'anj né'. (Sé güenda si naruhui nnee cúj né' huin ngaa ata' nnee né' mánj. Sanj xi'ı si huin ruhua né' gahuin sa' niman né', nj ata' nnee né'.) Hué dan nj nacaj Yan'anj né' xi'ı si ganá'nij Jesucristo scanij ni nıman. ²² Ngaa nj gahui Jesucristo nən' sij xata' nne sij ne' chrej ra'a sa' Yan'anj. Nj huin achij sij rian ni ángel ngə rian angó ni si nicaj sun nej, rian ni si nucuj mán xata' nej.

4

Buenos administradores de la gracia de Dios

¹ Ngaa nj xi'ı si guıran' Cristo sayun ngə nnee cúj sij, nj hué daj gara xina ni é re' guıran' ni é re' sayun nej. Daj si tsínj guıran' sayun ngə nnee cúj sij, nj gahuin nini sij rian gaquin'. ² Ngaa nj ni güi guna rian né' chruhua xungüi nan, nj sı gui'yaj né' si huin ruhua nnee cúj né', gui'yaj né' mánj. Sanj nəhuij ruhua né' gui'yaj né' si aran' ruhua Yan'anj anj. ³ Guısij ni yo' ngaa gui'yaj ni é re' ni rasun quij daj rún' aran' ruhua ni ngüi 'nə' anéj chrej. Daj si gachéj ni é re' gui'yaj quij ni é re'. Nj gui'yaj ni é re' si gahuin quij ruhua ni é re'. Nj guixini ni é re'. Nj gui'yaj quij ni é re' ngaa gui'yaj ni é re' gui'yanj. Nj go'o nın' ruhua ni é re'. Nj gui'yaj quij ni é re' ngaa guinico' ni é re' yan'anj gui'yaj ra'a ni sij. ⁴ Yyaj nj nun ri' ruhua ni tsínj

'yaj quij daj xi'í si nun 'yaj quij guē ni é re' nga ni sij. Ní a'mi quij ni sij xi'í ni é re'. ⁵ Sanj hua niān si naga'ui' ni sij cuenta rian Yan'anj xi'í si guí'yaj quij ni sij. Daj si hua niqin' chrūn Yan'anj nagui'yaj yya nga ni ngūi hua nī'na' nga ni ngūi gahui'. ⁶ Xi'í daj nī guí'yaj Yan'anj sisj gunun ni ngūi hua gahui' nuguan' sa'. Ngaa nī daj rún' nagui'yaj yya Yan'anj nga ni ngūi hua nneē cúj, nī hué daj nagui'yaj yya Yan'anj nga ni ngūi gahui' nej. Nī gane niganj niman ni sij daj rún' nne niganj man'an Yan'anj anj.

⁷ Nī hua ruhua ganahuij xungūi nan. Xi'í daj nī gā achij ruhua á re' aj. Nī dugumi ni é re' si-chrej ni é re'. Nī gāchinj jni'yaj ni é re' rian Yan'anj nej. ⁸ Nī ango nuguan' nico doj huin sisj nīn' ruhua gahuin 'i ruhua ni é re' guñi'yaj ni é re' ni dugūi' ni é re'. Daj si ngaa 'i ró' ni'í' dugūi', nī naránj né' rian nico gaquin'. ⁹ Nī ngaa huaj ni dugūi' ni é re' chrej, nī gaquinj ni é re' si gatu ni sij ducua' ni é re'. Nī sī ga'mi huī ni é re' xi'í ni dugūi' ni é re' ngaa 'na' ni sij rian án re'. ¹⁰ Hua nīni sun riqui Yan'anj rian go'ngo né' guí'yaj sun né' rian ni dugūi' né'. Ngaa nī daj rún' riqui Yan'anj sun rian né', nī hué daj guí'yaj sun né' rian ni dugūi' né'. Daj si xi'í si guí'yaj Yan'anj sinduj rian né', nī hua niān si guí'yaj sa' né' nga sun riqui Yan'anj rian né'. ¹¹ Nī sisj ga'mi 'ngo dugūi' ni é re' rian ni ngūi, nī gani ruhua sij sisj a'mi sij si-nuguan' man'an Yan'anj. Nī sisj hua 'ngo dugūi' ni é re' 'yaj sun rian ni é re', ngaa nī guí'yaj sun sij nga fuerza ga'ui' Yan'anj rian sij. Ngaa nī gā'ue ga'mi sa' ni ngūi rian Yan'anj xi'í daran' si 'yaj sa' ni é re' huin ni é re' ni ngūi nico' Jesucristo. Nī hua niān si ga'mi sa' niganj nīn' né' rian Yan'anj. Daj si hué Yan'anj nicaj sun rian daran'anj. Amén.

Padeciendo como cristianos

¹² Nī 'i ruhuāj ni'yā ni é re'. Nī sī gan'anj ruhua ni é re' xi'í sayun ga'na' rian ni é re' mánj. Daj si xi'í sayun daj, nī gā'ue xacaj á re' cuenta sisj yya 'i ruhua á re' ni'yaj á re' Yan'anj. Nī sī gani ruhua ni é re' sisj urin ni é re' huin tsínj ran' sayun mánj. ¹³ Sanj gahuin nīa' ruhua ni é re' xi'í si ran' nuguan'an ni é re' sayun nga Cristo. Ngaa nī nīn' ruhua gahuin nīa' ruhua ni é re' ngaa ga'na' renga' Cristo. Nī guñi'i ni ngūi sisj hua 'ueé sij. ¹⁴ Hua 'ueé rian ni é re' sisj a'mi quij ni ngūi xi'í si nicaj dugūi' ni é re' nga Cristo. Daj si nne Espíritu Santo nga ni é re'. Nī hua 'ueé rian Espíritu Santo. Xānga' nī a'mi quij ni ngūi daj xi'í Cristo. Sanj a'mi sa' ni é re' xi'í sij.

¹⁵ Sanj nun hua sa' si guīran' ni é re' sayun xi'í si dagahui' ni é re' niman, asj guí'yaj tū ni é re', asj guí'yaj xī'i ni é re', asj dīguīj ni é re' si-nuguan' ango ni sij mánj. Nun hua sa' si guí'yaj ni é re' ni gaquin' da mánj. ¹⁶ Sanj sisj guīran' ni é re' sayun xi'í si nicaj dugūi' ni é re' nga Cristo, nī sī gahuin nā'aj ni é re' mánj. Sanj ga'mi sa' ni é re' rian Yan'anj xi'í si hué daj ran' ni é re' sayun. ¹⁷ Guisj gūi gaxī'i Yan'anj nagui'yaj yya si-gaquin' ni ngūi nico' Yan'anj. Nī xi'í daj ran' né' sayun. Nī sisj gaxī'i sini Yan'anj nagui'yaj yya nga né', ngaa nī ūn sin guí'yaj Yan'anj nga ni ngūi nun dagahuin si-nuguan' Yan'anj ruhua á re' únj. Xānga' nī guīran' nico doj ni sij sayun, guí'yaj Yan'anj. ¹⁸ Daj si gataj si-nuguan' Yan'anj:

Sisj 'i huaj ganani ni tsínj hua nīca niman, nī huaj guīran' nico doj sayun ni tsínj quij hua nga ni tsínj 'yaj gaquin'.

Daj gataj si-nuguan' Yan'anj.

¹⁹ Hué dan nī ni tsínj ran' sayun daj rún' aran' ruhua Yan'anj, nī hua niān si guí'yaj sa' ni sij. Nī gā'ue guxuman ruhua ni sij sisj Yan'anj dugumi

sa' niman ni sij. Daj si Yan'anj gui'yaj ni sij. Nĭ hua nĭca ruhua Yan'anj nga né'.

5

Apacentad la grey de Dios

¹ Nĭ ango nuguan' huin 'ngo nuguan' 'yaj fuerzāj rian ni é re' huin ni é re' ni tsínj huin achij scanij ni ngüi nico' Jesucristo. Daj si hué daj huin achĭ nga ni é re'. Nĭ huéj huin tsínj guini'i daj guiran' Cristo sayun. Nĭ guinicaj dugüi'tj nga Cristo ngaa ga'na' ruhua' yün sij. Nĭ guini'i xanga' ni ngüi sisi hua 'ueé sij. ² Nĭ daj rún' dugumi sa' yucaaj dán si xucu, nĭ hué daj dugumi sa' ni é re' ni ngüi nico' Yan'anj man scanij ni é re'. Sanĭ sé da' fuerza dugumi ni é re' mánj. Sanĭ dugumi ni é re' xi'í si hué daj aran' ruhua ni é re' dagahuin ni é re' rian Yan'anj. Nĭ sĭ gahuin ruhua ni é re' gui'yaj gana ni é re' xi'í sun 'yaj sun ni é re' mánj. ³ Nĭ sĭ gui'yaj ni é re' sisi huin ni é re' tsínj huin achij ga'nin' ni é re' rian ni ngüi nico' Yan'anj mánj. Sanĭ dugu'nun' ni é re' sisi gui'yaj 'ueé ni é re' scanij ni sij. Ngaa nĭ guini'i ni sij daj gui'yaj ni é re'. Nĭ xacaj ni sij cuenta daj gui'yaj man'an ni sij nej. ⁴ Ngaa nĭ ngaa gurugüi' Cristo tsínj huin achij nĭn' tsínj dugumi né', nĭ nahuin ra'a né' 'ngo gachrin corona sa' gūnun chra' né'. Nĭ ga sa' né' gane nĭganj né', gui'yaj Cristo.

⁵ Nĭ tsínj hua lij, nĭ dagahuin ni é re' si ataj ni tsínj huin achij. Nĭ dagahuin daran' ni é re' si ataj go'ngo ni dugüi' ni é re'. Nĭ sĭ gani ruhua ni é re' sisi huin achij ni é re' rian ni dugüi' ni é re' mánj. Daj si gataj si-nuguan' Yan'anj:

Unun' Yan'anj nga ni tsínj ani ruhua sisi huin achij ni sij.

Sanĭ gui'yaj Yan'anj sinduj rian ni tsínj ga'ue guinico' da rucu.

Daj gataj nuguan' daj.

⁶ Xi'í daj nĭ nagui'yaj lij ni é re' man'an ni é re' rian Yan'anj nucuj. Hué dan nĭ ngaa garan' ruhua Yan'anj, nĭ gahuin achij ni é re', gui'yaj Yan'anj anj. ⁷ Sisi hua 'ngo nuguan' chran' yun'unj ni é re', nĭ ga'ue gachinj jni'yaj ni é re' rian Yan'anj xi'í nuguan' daj. Ngaa nĭ sĭ nani ruhua ni é re' ga mánj. Daj si dugumi sa' Yan'anj ni é re' aj.

⁸ Nĭ dugumi sa' ni é re' man'an ni é re'. Nĭ guini'yaj sa' ni é re'. Daj si daj rún' aguáj sigue'ej ngaa nano' xuj si xa xuj, nĭ hué daj 'yaj sichre unun' sij nga ni é re'. ⁹ Sĭ guxuman ruhua ni é re' nĭ'yaj ni é re' si-nuguan' sichre mánj. Sanĭ guxuman xanga' ruhua ni é re' nĭ'yaj ni é re' si-nuguan' Yan'anj anj. Nĭ xacaj ni é re' cuenta sisi nĭn' gachra' chruhua xungüi nan, nĭ uyan ran' ni dugüi' ni é re' sayun huin ni sij ni tsínj nico' Yan'anj. ¹⁰ Nĭ daran' sinduj 'na' rian Yan'anj. Nĭ hué Yan'anj gaquinj ni é re' sisi guinicaj dugüi' nĭganj ni é re' nga Jesucristo. Nĭ ngaa guisij doj güi guiran' ni é re' sayun, nĭ nagui'yaj sa' Yan'anj niman ni é re'. Nĭ gahuin nĭca ruhua ni é re', gui'yaj Yan'anj. Nĭ gahuin yya ruhua ni é re' nga si-chrej Yan'anj nej. ¹¹ Nĭ ga'mi sa' nĭganj né' rian Yan'anj. Nĭ ga'mi né' sisi nicaj Yan'anj sun rian daran'anj. Amén.

Saluciones finales

¹² Silvano huin tsínj nne nan ngāj. Nĭ arun sij doj du'ua yanj nan a'nĭ huaj rian ni é re'. Nĭ ani ruhuāj sisi huin sij 'ngo tsínj dagahuin sa' rian Yan'anj. Nĭ riquĭj 'ngo chrej rian ni é re' sisi nuguan' nan huin 'ngo

nuguan' xąnga' huin nuguan' gui'yaj Yan'anj sinduj rian né'. Nı́ gahuin nı́ca ruhua ni é re' nga nuguan' daj. ¹³ Nı́ tsínj nico' Yan'anj man xuman' Babilonia, nı́ a'nı́j ni sij 'ngo nuguan' huaj rian ni é re'. Nı́ uyan ganacui Yan'anj ni sij nga ni é re'. Nı́ daj rún' huin 'ngo da'nı́ huin Marco riánj. Nı́ hué daj a'nı́j sij 'ngo nuguan' huaj rian ni é re' nej. ¹⁴ Nı́ ngaa ga'nı́j ni é re' 'ngo nuguan' huaj rian ni dugüi' ni é re', nı́ garun du'ua gó'ngo ni é re' ni dugüi' ni é re' xi'ı́ si 'ı́ ruhua ni dugüi' ni é re'. Nı́ gahuin dın'inj ruhua daran' ni é re' huin ni é re' ni ngüı́ nicaj dugüi' nga Jesucristo, ruhuāj aj. Amén.

SEGUNDA EPÍSTOLA UNIVERSAL DE SAN PEDRO APÓSTOL

Salutación

¹ Huēj huin Simón Pedro tsínj 'yaj sun rian Jesucristo. Nj huñj apóstol, tsínj a'mi si-nuguan' Jesucristo rian ni ngüi. Nj arünj yanj carta nan a'ní hua j rian ni é re'. Nj hua guisij nuguan' sa' rian ni é re'. Nj guxuman ruhua ni é re' nga ni únj ni'yaj ni é re' Yan'anj, gui'yaj Jesucristo. Daj si 'yaj njca Jesucristo huin sí' Yan'anj nico' né'. Nj tsínj nacaj né' huin sij nej.

² Nj huin ruhuāj sīsī guñi'i ni é re' daj hua Yan'anj nga Jesucristo huin sí' Señor nicaj sun rian né'. Ngaa nj ga'ue guñiri' ni é re' nico sinduj, gui'yaj nungüej sij. Nj gahuin din'inj ruhua ni é re' nej.

Participes de la naturaleza divina

³ Ga'ue gui'yaj Yan'anj daran'anj. Nj riqui Yan'anj daran' si ní'yanj né' sīsī gache sa' né' si-chrej Yan'anj. Nj hué daj huin xi'í si ni'í né' Cristo huin tsínj gaquínj né' ga'na' né' rian sij. Nj hué daj 'yaj sij xi'í si hua sa' nün' ruhua sij. Nj hua sa' nün' ruhua si 'yaj sij nej. ⁴ Nj xi'í si hua sa' nün' ruhua sij, nj riqui sij ga'j nuguan' sa' huin nuguan' hua gui'yaj yya sij nga né'. Nj hua sa' nün' ruhua ni nuguan' daj. Nj ní'yanj nico ni nuguan' daj nej. Nj xi'í nuguan' sa' daj, nj ga'ue nügüisij ni é re' gahuin sa' ni é re' daj rún' hua sa' man'an Yan'anj. Nj ga'ue gahuin nüni ni é re' rian ni nuguan' quij man niman ni ngüi man chruhua xungüj nan.

⁵ Xi'í daj nj gui'yaj fuerza ni é re' sīsī gache ni é re' 'ngo chrej sa' xi'í si guxuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' Yan'anj. Nj ngaa chéj ni é re' chrej sa', nj gahuin ni é re' tsínj guñi'i sa' si-nuguan' Yan'anj anj. ⁶ Nj ngaa guñi'i sa' ni é re' si-nuguan' Yan'anj, ngaa nj dugumi sa' ni é re' man'an ni é re'. Nj ngaa guñisij dugumi ni é re' man'an ni é re', nj ga'nin' ruhua ni é re' nga ni sayun ran' ni é re'. Nj ngaa guñisij ga'nin' ruhua ni é re' nga ni sayun ran' ni é re', ngaa nj guñico' xanga' ni é re' Yan'anj anj. ⁷ Nj ngaa guñisij guñico' xanga' ni é re' Yan'anj, ngaa nj gahuin 'j ruhua ni é re' nj'yaj ni é re' daran' ni ngüi nico' Yan'anj. Nj ngaa guñisij gahuin 'j ruhua ni é re' nj'yaj ni é re' ni ngüi nico' Yan'anj, ngaa nj gahuin 'j ruhua ni é re' nj'yaj ni é re' daran' ni ngüi.

⁸ Hué dan nj sīsī nari' ni é re' gui'yaj á re' ni rasun nan ya'yoj, nj sīsī gahuin nico ni nuguan' sa' nan chruhua niman ni é re', ngaa nj sj gahuin ni é re' tsínj nun ni'í gui'yaj sun rian Yan'anj mánj. Sanj guñi'i sa' ni é re' man'an Señor Jesucristo. ⁹ Sanj tsínj achin nari' gui'yaj sa' ni rasun sa' nan, nj daj rún' huin 'ngo tsínj duri huin sij. Nj nun xiguñ sa' ni'yaj sij mánj. Nj guini'yun ruhua sij sīsī jnaruhui Yan'anj gaquín' gui'yaj sij güi gachin.

¹⁰ Nj gaquínj Yan'anj ni é re' huin ni é re' jnān nga xica'uī. Nj nacui Yan'anj ni é re' nej. Xi'í daj nj dugu'nun' ni é re' dagahuin ni é re' rian Yan'anj. Ngaa nj guñi'i yya ni é re' sīsī hué daj huin. Nj sīsī hué daj dagahuin ni é re', nj nitaj aman nānicaj ruhua ni é re' nga si-chrej Yan'anj mánj. ¹¹ Hué ducúanj daj huin sīsī ga'ni Yan'anj gatu ni é re' rian nicaj

sun Señor Jesucristo nĭganj nĭn'. Nĭ Jesucristo huin tsĭnj ganacaj né'. Nĭ gahuin niĭa' ruhua Yan'anĭ gatu ni é re' xata' aj.

¹² Xi'í daj nĭ guĭ'yā sisĭ daran' güi gānanun ruhua ni é re' ni nuguan' nan nĭnj si hua ni'í ni é re', nĭ gahuin niĭca xānga' ruhua ni é re' nga ni nuguan' xānga' gahuin chrun a ni é re' aj. ¹³ Nĭ ani ruhuāĭ sisĭ hua guē nnēĭ chruhua xungüĭ nan, nĭ hua niĭan si digyānj rian án re' daj gānanun ruhua á re' ni nuguan' gahuin chrun ni é re'. ¹⁴ Nĭ ni'inĭj sisĭ gahuin niĭchrun' güi gahuĭj sisĭ hué daj digyān Jesucristo riānj huin sij Señor niĭcaĭ sun rian né'. ¹⁵ Ngaa nĭ 'ngō guĭ'yaj fuerzāĭ sisĭ ngaa gahuĭj, nĭ gānanun ruhua ni é re' ni nuguan' nan anĭ.

Testigos presenciales de la gloria de Cristo

¹⁶ Nĭ ngaa digyān únĭj rian ni é re' daj gahuin ngaa ga'na' ruhua' yún Señor Jesucristo, nĭ daj nuĭcaĭ sij, nĭ sé cuentu yun nani ni ngüĭ huin nuguan' digyān únĭj rian án re' mánĭj. Guini'i rian man'an únĭj sisĭ tsĭnj sa' huin sij aj. ¹⁷ Nĭ guini'i únĭj ngaa nahuin 'ueé Jesús guĭ'yaj chré' huin Yan'anĭ. Daj si ga'ui' Yan'anĭ sisĭ nĭn' ruhua gahuin achĭj Jesús. Nĭ ga'mi Yan'anĭ xata' xi'í Jesús: "Hué nan huin da'nĭ 'ĭ ruhuāĭ. Nĭ huin niĭa' ruhuāĭ ni'yā sij." Daj gataĭ Yan'anĭ nne xata'. Nĭ hua 'ueé nĭn' ruhua xata'. ¹⁸ Nĭ hué man'an únĭj gunun si ga'mi Yan'anĭ xata' ngaa guimán únĭj nga Señor quĭj guē daj. ¹⁹ Nĭ xi'í si guini'i únĭj daj gahuin 'ueé Jesús, guĭ'yaj Yan'anĭ, nĭ gahuin yya ruhua únĭj doj xi'í nuguan' garun ni tsĭnj ga'mi si-nuguan' Yan'anĭ asĭj ná. Nĭ dugu'naĭ guĭ'yaj ni é re' sisĭ xacaj ni é re' cuenta xi'í nuguan' ga'mi ni sij. Nĭ daj rún' huin 'ngō yan'ān xigüĭn rian hua rümi', nĭ hué daj 'yaj ni nuguan' garun ni tsĭnj daj. Nĭ daj rún' huin ngaa renga', nĭ hué daj gahuin ngaa ga'na' ruhua' yún Jesucristo. Nĭ daj rún' huin stanga sĭj ngaa ruhua guĭxigüĭn, ataj né', nĭ hué daj guĭxigüĭn chruhua niman né' ngaa ga'na' ruhua' yún Jesucristo guĭni'i né'. ²⁰ Nĭ hua niĭan sisĭ guĭni'i sini ni é re' sisĭ ngaa garun ni tsĭnj ga'mi si-nuguan' Yan'anĭ guimán asĭj ná, nĭ nun garun ni sij güenda man'an ni sij mánĭj. Sanĭ garun ni sij rian yanĭ daj rún' digyān Yan'anĭ rian ni sij. ²¹ Daj si nĭ a 'ngō tsĭnj nun guĭ'yaj si ga'na' si-nuguan' Yan'anĭ chruhua xungüĭ nan gunun né'. Sanĭ ga'mi ni tsĭnj sa' daj si-nuguan' Yan'anĭ daj rún' digyān Espíritu Santo rian ni sij.

2

Falsos profetas y falsos maestros

¹ Sanĭ asĭj ná nĭ guimán ni tsĭnj ga'mi nuguan' nne scanĭj ni ngüĭ. Nĭ digya' yun'unĭj ni sij sisĭ a'mi ni sij si-nuguan' Yan'anĭ. Nĭ hué daj ga'na' tsĭnj digyān nuguan' nne scanĭj ni é re' nej. Nĭ digyān huĭ ni sij anĭo chrej digya' yun'unĭj. Nĭ guere' niman ni tsĭnj guĭda'a chrej digya' yun'unĭj daj. Nĭ na'ueĭ ruhua ni sij sisĭ Jesús huin Señor niĭcaĭ sun rian né'. Nĭ hué Jesús huin tsĭnj gahuĭ' xi'í si-gaquin' ni sij. Xi'í daj nĭ rá'yanĭ gahuin ni sij castigo, guĭ'yaj Yan'anĭ. ² Sanĭ guĭnico' nico ni ngüĭ chrej xi'í digyān ni sij. Nĭ xi'í si guĭ'yaj ni tsĭnj xacaj chrej xi'í daj, nĭ ga'mi quĭj anĭo ni ngüĭ xi'í chrej xānga' 'na' rian Yan'anĭ anĭ. ³ Nĭ gahuin ruhua ni tsĭnj digya' yun'unĭj daj guĭri' ni sij san'anĭ. Xi'í daj nĭ nano' ni sij nuguan' digya' yun'unĭj ga'mi ni sij rian ni é re'. Sanĭ asĭj ná gataĭ Yan'anĭ sisĭ gahuin ni sij castigo. Nĭ hua gahuin niĭchrun' si gahuin ni sij castigo, guĭ'yaj Yan'anĭ anĭ.

4 Nĩ nitaj si guinicaj Yan'anj 'ngõ niman nico rian ni ángel gui'yaj gaquin' asij ná. Sanĩ ga'nij Yan'anj ni ángel daj rian yan'an sisej gũna ni ángel daj ducuaga' rian hua rĩmĩ'. Nĩ hué yu'uj daj guĩman ni ángel da guĩsij güi nagui'yaj yya Yan'anj ni gaquin'. 5 Nĩ nun guĩnicaj Yan'anj niman nico rian ni tsĩnj guĩmán asij ná. Sanĩ ga'nij Yan'anj 'ngõ gũman xxi ga'na' rian ni tsĩnj gui'yaj quij. Nĩ gahui' ni sij gui'yaj gũman daj. Sanĩ urin Noé nga ango chij dugüi' sij ganacaj Yan'anj. Nĩ hué Noé huin tsĩnj ga'mi rian ni tsĩnj quij daj sisej gui'yaj nĩca ni sij aj. 6 Nĩ hué daj gui'yaj Yan'anj castigo ni tsĩnj guimán nũngüej xuman' gu'naj Sodoma nga Gomorra asij ná. Nĩ garij yan'an Yan'anj nũngüej xuman' daj. Nĩ da yaj gahuin nũngüej xuman' daj, gui'yaj Yan'anj. Nĩ gahuin 'ngõ da'nga' digyán Yan'anj sisej daj rún' guiran' nũngüej xuman' daj, nĩ hué daj guĩran' ni ngüi' nun xuman ruhua ni'yaj Yan'anj anj. 7 Sanĩ guiri nĩni Yan'anj tsĩnj gu'naj Lot scanij ni tsĩnj quij daj. Daj si Lot huin tsĩnj gui'yaj nĩca. Nĩ nun garan' ruhua sij guini'i sij chrej quij gachéj ni tsĩnj quij daj. 8 (Nĩ Lot huin tsĩnj gui'yaj nĩca. Nĩ gane sij scanij ni tsĩnj gui'yaj quij. Nĩ ya'yoj guini'i sij si xi'i gui'yaj ni sí'. Nĩ gunun sij nuguan' quij ga'mi ni sí'. Nĩ guere' ruhua sij nga ni nuguan' quij daj.)

9 Nĩ ni'i sa' Señor naçaj sij ni tsĩnj nico' man'an sij ngaa ran' ni sij sayun. Nĩ gari Señor ducuaga' ni tsĩnj gui'yaj quij gahuin ni sij castigo da güi nagui'yaj yya Yan'anj si-gaquin' ni sí'. 10 Nĩ nĩn' ruhua gahuin castigo ni tsĩnj 'yaj si huin quij ruhua ni sij nga nneej cúj ni sij, gui'yaj Yan'anj. Nĩ 'yaj ducu ni sij nga nuguan' a'nin' Señor sun rian ni sij. Nĩ huin ni sij ni tsĩnj ga niqũ hua. Nĩ 'yaj ni sij si aran' ruhua man'an ni sij. Nĩ nitaj si xu'ui' ni sij ga'mi quij ni sij rian ni si nicaj sun mán xata' mánj. 11 Nĩ nũnj si nucuj ni ángel daj nga ni si daj, sanĩ nun ga'mi gaquin' ni ángel rian Yan'anj xi'i ni si mánj.

12 Nĩ rún' huin xucu nitaj sta'nga' nũn huin ni sij. Nĩ a'mi quij ni sij xi'i' nuguan' nunun ni sij. Nĩ daj rún' ran' ni xucu a'nga mán rĩqui quij ngaa da'a ni sij dagahui' ni sij, nĩ hué daj gahuin nga ni tsĩnj 'yaj quij daj. Nĩ gahui' ni sij xi'i' ni rasun quij gui'yaj ni sij. 13 Nĩ daj rún' gui'yaj quij ni sij rian ni ngüi, nĩ hué daj narũ'ue Yan'anj castigo rian ni sij. Nĩ huin niqũ' ruhua ni dugüi' ni sij ngaa achéj ni sij ya'yoj 'yaj ni sij ni rasun xi'i'. Nĩ huin 'ngõ si-na'aj si 'yaj ni sij. Nĩ huin ni sij ni tsĩnj ga niqũ hua. Nĩ hué daj 'yaj quij ni sij ngaa xa nuguan'an ni sij nga ni é re'. 14 Nĩ 'yaj rian ni sij gaquin' ngaa ni'yaj ni sij rian nicaj dugüi' ni sij. Nĩ na'ue ga'nin' ruhua ni sij ni'yaj ni sij ni yun'unj xana. Nĩ digya' yun'unj ni sij ni tsĩnj achin gahuin nĩca ruhua nga si-chrej Yan'anj. Nĩ nahuij ruhua ni sij guiri' ni sij si-san'anj dugüi' ni sij. Nĩ huin ni sij ni tsĩnj ga niqũ gan'anj rian yan'an.

15 Ga ni'ya ni sij si duna ni sij chrej nĩca. Nĩ xacaj ni sij si-chrej tsĩnj gu'naj Balaam da'nij Beor. Nĩ gui'yaj Balaam gaquin' xi'i' si gahuin ruhua sij ni'yaj sij san'anj. 16 Sanĩ gui'yaj Yan'anj sisej ga'mi 'ngõ urruj daj rún' a'mi 'ngõ tsĩnj. Nĩ chran' urruj daj Balaam. Nĩ nun ga'uej ruhua xuj gan'anj xuj chrej quij huaj Balaam mánj.

17 Nĩ daj rún' huin 'ngõ yu'uj rian nitaj ahui nnee huin ni tsĩnj 'yaj quij daj. Nĩ daj rún' 'yaj nga ngaa nĩcaj nane huan'an, nĩ hué daj huin ni sij. Nĩ nico castigo gahuin nĩganj ni sij guĩman ni sij rian hua rĩmĩ' nĩn' ruhua rian yan'an, gui'yaj Yan'anj.

18 Nĩ a'mi ran ni sij 'yaj fuerza ni sij sisej sa' nĩn' ruhua huin nuguan' a'mi ni sij. Nĩ digya' yun'unj ni sij ni tsĩnj guxuman naça ruhua ni'yaj Yan'anj.

Ni 'yaj fuerza ni sij sisi gui'yaj ni sí' daj rún' aran' ruhua nneç cúj ni sí'. Ni dyaj gahui ni sí' rian chrej huin chrej achéj ni tsínj xí'i nitaj si hua sa' mánj. ¹⁹ Ni ataj ni sij sisi ga'ue gui'yaj ni tsínj guxuman naça ruhua daj si garan' ruhua ni sí'. Ngaa ni gahuin ní'nij rian ni sí' gache ni sí' daran' chrej, ataj ni sij. Ni hué man'an ni sij huin tsínj 'yaj sun yun rian chrej xí'i. Daj si daj hua ni rasun 'yaj gana rian né', ni hué rian ni rasun daj 'yaj sun yun né' rún' huaj. ²⁰ Ni hua guini'i ni tsínj daj Señor Jesucristo huin tsínj nacaj né'. Ni duna ni sij si-chrej xungüi nan. Sanj sisi nānicaj ruhua ni sij gui'yaj ni sij gaquin' gui'yaj sini ni sij, ngaa ni gahuin quij niman ni sij daj nga si gahuin quij ni sij asij sini yan anj. ²¹ Sa' huin ga' sisi nun guini'i sini ni sij chrej nāca. Daj si ngaa guisij guini'i ni sij chrej daj, ni guxun anéj ni sij man'an ni sij rian nuguan' sa' a'nin' sun rian ni sij huin nuguan' naga'ui' Yan'anj rian ni sij. ²² Xanga' ni 'yaj ni sij daj rún' ataj né' ngaa ataj né': "Nānicaj xuhue xa xuj si uránj xuj." Ni: "Ngaa duguane naça né' xacáj, ni nānicaj xuj ane xuj sige'", ataj né'. Ni da'nga' daj 'yaj ni tsínj daj.

3

El día del Señor vendrá

¹ Ni 'i ruhuāj ni'yā ni é re'. Nan sīj huīj carta a'nī huaj rian ni é re'. Ni rian huīj carta nan, ni 'yaj fuerzāj rian ni é re' sisi xacaj ni é re' cuenta xi'í si-chrej Yan'anj huin ni é re' tsínj ani sa' ruhua. ² Ngaa ni gānanun ruhua ni é re' si-nuguan' ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj asij ná huin ni sij ni tsínj hua sa' rian Yan'anj. Ni hué daj gānanun ruhua ni é re' nuguan' ga'nin' Señor sun rian ni é re' huin sij tsínj nacaj né'. Ni nuguan' nan huin nuguan' ga'mi anin' únj ni tsínj apóstol gunun ni é re'.

³ Ni ruhuāj sisi guini'i sini ni é re' sisi ngaa ruhua gānahuij xungüi nan, ni gujman ni tsínj ga'mi ducu xi'í nuguan' sa'. Ni gui'yaj ni sij rún' gahuin quij ruhua ni sij. ⁴ Ni nāchin' snan'anj ni sij ni é re': "Daj gahuin nga nuguan' gataj yya Cristo sisi ga'na' yún sij únj. Daj si asij gahui' ni xi né', ni hua guē xungüi asij ngaa gui'yaj Yan'anj xungüi aj." Daj gataj ni sij gunun ni é re'.

⁵ Ni na'ue gunun ruhua ni sij sisi asij ná ga'mi Yan'anj 'ngo nuguan', ni gurugüi' xungüi nga xata'. Ni gui'yaj Yan'anj sisi gūna yo'ój naço dani nnee yan'anj. ⁶ Ni hué daj gui'yaj Yan'anj sisi ga'ni'ya xungüi, gui'yaj nnee asij ná. ⁷ Ni gataj si-nuguan' Yan'anj sisi gūna xata' nga yo'ój mán né' nan da guisij güi nāgui'yaj yya Yan'anj si-gaquin' ni tsínj xí'i. Ngaa ni gāca xata' nga yo'ój, gui'yaj Yan'anj. Ni hué daj gāhuin castigo ni tsínj xí'i nej.

⁸ Ni 'i ruhuāj ni'yā ni é re' huin ni é re' jnān nga xica'uī. Ni si guini'yun ruhua ni é re' sisi daj rún' huin 'ngo mí yo', ni hué daj huin 'ngo güi rian Yan'anj. Ni daj rún' huin 'ngo güi, ni hué daj huin 'ngo mí yo' rian Yan'anj nej. ⁹ Sé si gāhuin ran ga'na' Señor daj rún' ani ruhua go'ngo ni ngüi mánj. Sanj dagahuin sij daj rún' gataj yya sij gunun né'. Maan si a'nin' ruhua Señor nga ni é re' si na'uej ruhua sij sisi ga'ni'ya ni a' ngo ni ngüi mánj. Sanj huin ruhua sij sisi gānani ruhua daran' ni ngüi xi'í si-gaquin' ni sij aj.

¹⁰ Sanj daj rún' 'yaj tsínj tū ngaa achéj sij nasinunj ne' ni hué daj nasinunj ga'na' Señor. Ni gāhuin garjñ nñn' ruhua ngaa gānahuij xata'. Ngaa ni gānahuij daran'anj gāca. Ni gāca yo'ój nga daran' si mān rian yo'ój nej. ¹¹ Ngaa ni sisi hué daj gānahuij daran'anj, ni hua nñan sisi nñn' ruhua

gui'yaj fuerza ni é re' gache sa' ni é re' si-chrej Yan'anj anj. ¹² Ni ana'uij ni é re' güi ga'na' Yan'anj. Ni xacaj sa' ni é re' si-chrej Yan'anj sisi rá'yanj guisij gui daj. Ni ngaa ga'na' Yan'anj, ni ganahuij xata' gaca. Ni nagune daran'anj scanij yan'an. ¹³ Sanj ana'uij né' sisi gui'yaj Yan'anj ango xata' naca nga ango yo'ój naca daj rún' gataj yya sij gunun né'. Ni gui'yaj nica ni ngüi guiman yu'uj daj.

¹⁴ Ni 'i ruhuaj ni'yā ni é re'. Ni xi'í si ana'uij ni é re' sisi hué daj gahuin, ngaa ni gui'yaj fuerza ni é re' sisi nitaj gaquin' hua rian ni é re' mánj. Ni gui'yaj fuerza ni é re' sisi gahuin sa' niman ni é re' ngaa ga'na' Jesucristo aj. Ni gahuin din'inj ruhua ni é re' nej. ¹⁵ Ni xacaj ni é re' cuenta sisi huin ran Señor ga'na' sij xi'í si huin ruhua sij sisi ganani ni ngüi xi'í si-gaquin' ni sij. Ni hué daj garun Pablo yanj carta guchij rian ni é re' huin sij 'ngo jnánj né' 'i ruhua né' ni'yaj né'. Ni gahuin chrun sij gui'yaj Yan'anj. ¹⁶ Ni daran' carta garun sij, ni a'mi sij xi'í ni nuguan' nan. Ni 'i gunun' doj nuguan' arun sij. Ni hua ni tsinj nun ni'i nga tsinj ani huij ruhua. Ni naduna ni sij si-nuguan' Pablo daj rún' naduna ni sij ango yu'uj rian si-nuguan' Yan'anj. Sanj xi'í daj ni gahuin ni sij castigo, gui'yaj Yan'anj anj.

¹⁷ Ni 'i ruhuaj ni'yā ni é re'. Ni xi'í si hua ni'i ni é re' daj 'yaj ni tsínj daj, ni dugumi ni é re' sisi si nanicaj ruhua ni é re' gui'yaj ni sij xi'í nuguan' yya a'mi ni sij. Ni hué daj dugumi ni é re' sisi si duna ni é re' si-nuguan' Yan'anj, gui'yaj ni sij mánj. Daj si hua gahuin nica ruhua ni é re' nga si-chrej Yan'anj anj. ¹⁸ Ni 'ngo guini'i sa' ni é re' daj hua sinduj gui'yaj Jesucristo rian ni é re' huin sij tsínj nacaj né'. Ni guini'i sa' ni é re' xi'í Jesucristo huin sij Señor nicaj sun rian né' nej. Ga'mi sa' né' xi'í Jesucristo yyaj. Ni hué daj ga'mi sa' né' niganj nin'. Amén.

PRIMERA EPÍSTOLA UNIVERSAL DE SAN JUAN APÓSTOL

La palabra de vida

¹ Hué dan n̄i gataj snan'anj anin' únj nuguan' nan rian ni é re' xi'í tsínj gane asij gaxj'i daran'anj. N̄i hua gunun anin' únj si ga'mi sij. N̄i hua guini'i anin' únj nga rian anin' únj nej. N̄i hua guini'yaj sa' anin' únj daj hua man'an sij nej. N̄i hua ganun ra'a anin' únj sij nej. N̄i tsínj daj ga'mi nuguan' gunún'. N̄i nuguan' daj 'yaj si ga n̄i'na' né' guiman né' n̄iganj n̄in' nga Yan'anj anj. ² N̄i hua gurugüi' tsínj 'yaj si hua n̄i'no' daj. N̄i hua guini'i anin' únj sij. N̄i gahuin anin' únj tsínj nata' rian ni ngüi xi'í man'an sij. N̄i nata' anin' únj rian ni é re' xi'í tsínj 'yaj si hua n̄i'no' n̄iganj n̄in' anj. N̄i asij ná gane sij nga Yan'anj huin chrej né'. Sanj ga'na' sij gane sij nga né'. ³ Hué dan n̄i nata' anin' únj rian ni é re' xi'í si guini'i anin' únj nga si gunun anin' únj. Hué daj 'yaj anin' únj sisi ga'ue guinicaj dugüi' ni é re' nga anin' únj. N̄i xanga' yya nicaj dugüi' né' nga chrej né', n̄i nga da'n̄ij sij huin Jesucristo nej aj. ⁴ N̄i arun anin' únj ni nuguan' nan a'n̄ij anin' únj huar rian ni é re' sisi ga'ue ga n̄ia' n̄in' ruhua ni é re' aj.

Dios es luz

⁵ Hué nan huin nuguan' digyán Jesucristo rian anin' únj. N̄i nata' snan'anj anin' únj nuguan' nan rian ni é re'. Daj rún' hua 'ngö yan'an xiguin, n̄i da'nga' daj hua Yan'anj. N̄i a' 'ngö nitaj si hua rumi' rian nne man'an Yan'anj mánj. ⁶ Ngaa n̄i sisi chéj né' rian rumi' hua 'yaj quij né', n̄i a'mi yya né' ngaa ataj né' sisi nicaj dugüi' né' nga Yan'anj anj. N̄i nitaj si nico' né' nuguan' xanga' mánj. ⁷ Sanj sisi chéj né' rian xiguin hua rún' nne Yan'anj rian xiguin hua, ngaa n̄i man'an ni dugüi' né' nicaj dugüi'. N̄i na'nin' tun da'n̄ij sij Jesucristo daran' si-gaquin' né' aj. ⁸ N̄i sisi gataj né' sisi nitaj gaquin' da'ui né', ngaa n̄i digya' yun'unj né' man'an né'. N̄i nitaj si n̄un nuguan' xanga' niman né' mánj. ⁹ Sanj sisi nato' gaquin' gui'yó' gunun Yan'anj, ngaa n̄i guinicaj sij 'ngö niman nico xi'í si-gaquin'. Daj si hua sa' niman Yan'anj. N̄i hua yya niman sij nej. Ngaa n̄i na'nin' sij daran' si quij hua chruhua niman né' aj. ¹⁰ N̄i sisi gataj né' sisi nitaj gaquin' gui'yaj né', ngaa n̄i 'yaj né' sisi Yan'anj huin tsínj digya' yun'unj, gataj né'. Daj si hua gataj Yan'anj si da'ui né' gaquin'. Ngaa n̄i sisi gataj né' daj, n̄i nitaj si unun né' si-nuguan' Yan'anj mánj.

2

Cristo, nuestro abogado

¹ Daj rún' huin da'n̄ij man'anj huin ni é re' jnān nga xica'uī. N̄i arūnj nuguan' nan huaj rian ni é re' sisi s̄i gui'yaj ni é re' gaquin' mánj.

Hué dan ni sisi gui'yaj né' gaquin', ngaa n̄i hua 'ngö tsínj rian xi'í xi'í né' rian chrej né' huin Yan'anj huin sí' Jesucristo. N̄i ga'mi sí' rian Yan'anj xi'í né'. N̄i hua n̄in' n̄ica niman sí'. ² N̄i naga'ui' Jesucristo man'an sij ganarán sij rian si-gaquin' né'. N̄i sé si narán sij rian urin si-gaquin' né', sanj narán sij rian si-gaquin' daran' ni ngüi man chruhua xungüi aj.

³ Nĩ sɨsɨ dagahuin né' nuguan' a'nin' Jesucristo sun rian né', ngaa nĩ ga'ue guɨni'i né' sɨsɨ hua yya ni'i né' man'an sij aj. ⁴ Sɨsɨ ataj 'ngo tsɨnj daj: "Ni'i nimānj Jesús", nĩ nitaj si dagahuin sij nuguan' a'nin' sí' sun rian né', ngaa nĩ hué sij huin 'ngo tsɨnj a'mi nuguan' yya. Nĩ nitaj si hua yya niman sij mánj. ⁵ Sanɨ tsɨnj dagahuin si-nuguan' Jesús, nĩ hua yya nɨn' gahuin chɨn sij gahuin 'i ruhua sij ni'yaj sij Yan'anj anj. Nĩ sɨsɨ guɨ'yaj né' daj, nĩ ga'ue guɨni'i né' sɨsɨ nicaj dugüi' né' nga Jesús. ⁶ Nĩ sɨsɨ ataj 'ngo tsɨnj daj sɨsɨ nicaj dugüi' sij nga Jesús, ngaa nĩ da'ui sij si gache sij daj rún' gachéj Jesús aj.

El nuevo mandamiento

⁷ Nĩ a'nĩ nuguan' a'nin' nan huaj rian ni é re' huin ni é re' jnān nga xica'uĩ. Nĩ sé 'ngo nuguan' naça huin mánj. Hué 'ngo huin nga nuguan' guida'a ni é re' asjɨ sini yan anj. Nĩ nuguan' a'nin' hua ná daj huéj huin nuguan' hua gunun ni é re' asjɨ sini. ⁸ Sanɨ si arūnj nan rún' huin 'ngo nuguan' naça a'nin' Yan'anj sun rian né'. Nĩ hua digyán Cristo sɨsɨ hua yya nuguan' nan. Nĩ hué daj digyán ni é re' nej. Nĩ huaj ganahuij si hua rumi' rian xungüi nan. Nĩ hua xiguɨn yan'an xanga' huin Jesucristo aj. ⁹ Nĩ sɨsɨ hua 'ngo tsɨnj ataj sɨsɨ chéj sij rian xiguɨn yan'an, sanɨ nun huin xan' ruhua sij ni'yaj sij jnānj sij, ngaa nĩ chéj guɨ sij rian rumi' hua daj. ¹⁰ Nĩ tsɨnj 'i ruhua ni'yaj jnānj sij, nĩ hua chéj sij rian xiguɨn. Nĩ nitaj 'ngo si hua guɨ'yaj si guɨnij sij gaquin'. ¹¹ Sanɨ tsɨnj nun huin xan' ruhua ni'yaj jnānj sij, nĩ nne sij rian rumi'. Nĩ chéj sij rian rumi' nej. Nĩ nun ni'i sij rian chéj sij xi'í si guiránj si rumi' hua daj rian sij.

¹² Arūnj nuguan' nan a'nĩ huaj rian ni é re' huin ni é re' ni tsɨnj hua lij. Daj si hua guisɨj guinicaj Yan'anj 'ngo niman nico xi'í si-gaquin' ni é re'. Nĩ hué daj guɨ'yaj sij xi'í si-xugüi man'an sij.

¹³ Nĩ arūnj nuguan' nan a'nĩ huaj rian ni é re' tsɨnj hua da'nɨj. Daj si hua ni'i ni é re' tsɨnj gane asjɨ sini yan.

Nĩ arūnj nuguan' nan a'nĩ huaj rian ni é re' ni tsɨnj hua lij. Daj si hua guɨ'yaj gana ni é re' rian sichre aj.

Nĩ arūnj nuguan' nan a'nĩ huaj rian ni é re' huin ni é re' si hua lij. Daj si hua ni'i ni é re' chrej né' huin Yan'anj.

¹⁴ Nĩ hua garūnj nuguan' ga'nĩ rian ni é re' tsɨnj hua da'nɨj. Daj si hua ni'i ni é re' tsɨnj gane asjɨ sini yan.

Nĩ hua garūnj nuguan' ga'nĩ rian ni é re' ni tsɨnj hua lij. Daj si hua gahuin nucuaɨ niman ni é re' rian sayun. Nĩ 'ngo gunun ni é re' si-nuguan' Yan'anj. Nĩ guɨ'yaj gana ni é re' rian sichre aj.

¹⁵ Sɨ gahuin ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' si-chrej xungüi nan nga ni rasun man chruhua xungüi nan mánj. Sɨsɨ hua 'ngo tsɨnj huin ruhua ni'yaj si-chrej xungüi nan, ngaa nĩ nitaj si huin ruhua sij ni'yaj sij chrej né' huin Yan'anj. ¹⁶ Daj si daran' nuguan' man chruhua xungüi, nĩ nitaj si 'na' ni nuguan' daj rian chrej né' mánj. Sanɨ maan si-nuguan' xungüi huin nánj. Nĩ ni tsɨnj chéj si-chrej xungüi, nĩ dagahuin ni sij si huin ruhua nneɨ cúj ni sij. Nĩ huin ruhua ni sij guɨnicaj ni sij si ni'yaj ni sij nej. Nĩ nneɨ ni sij nga si 'yaj ni sij nej. ¹⁷ Nĩ huaj nahuij xungüi nan nga daran' si quij hua huin ruhua ni ngüi man chruhua xungüi nej. Sanɨ tsɨnj 'yaj si aran' ruhua Yan'anj, nĩ gane niganj nɨn' sij nánj.

El anticristo

18 Hué dan n̄i daj rún' huin da'n̄i huin ni é re' riānj. N̄i ataj snan'ān gunun ni é re' sis̄i ruhua ganahuij xungüi. N̄i hua gunun ni é re' nuguan' sis̄i ga'na' 'ngö tsinj unun' nga Cristo. N̄i hua narugüi' nico ni tsinj unun' nga Cristo. N̄i xi'í daj ni'i né' sis̄i huā huaj ganahuij xungüi nan anj. 19 N̄i gahui ni tsinj daj scanij né'. San̄i xānga' nitaj si nicaj dugüi' ni sij nga né'. Daj si sis̄i nun ruhua ni sij guinicaj dugüi' ni sij nga né', ngaa n̄i hua gunāj ni sij nga né'. San̄i xi'í si gahui ni sij, n̄i digyán yya ni sij sis̄i hua yya nitaj si nicaj dugüi' daran' ni sij nga né' mánj.

20 San̄i Cristo riqui Espíritu Santo rian ni é re'. Xi'í daj hua ni'i ni é re' daran' nuguan'. 21 N̄i sé si arünj nuguan' nan a'n̄i rian ni é re' xi'í si nun ni'i ni é re' nuguan' xānga' mánj. San̄i hua ni'i ni é re' nuguan' xānga'. N̄i ni'i ni é re' sis̄i n̄i a 'ngö nuguan' yya nitaj si ga'na' scanij nuguan' xānga' mánj.

22 N̄i un tsinj huin tsinj a'mi yya, ruhua ni é re' únj. Hué sij huin tsinj ataj sis̄i sé Jesús huin Cristo mánj. N̄i hué tsinj daj huin tsinj unun' nga Cristo. Daj si na'uej ruhua sij guxuman ruhua sij n̄i'yaj sij chrej né' huin Yan'anj nga da'n̄ij sí' Jesús nej aj. 23 N̄i tsinj na'uej ruhua guxuman ruhua ni'yaj da'n̄ij chrej né', n̄i nitaj si nicaj dugüi' sij nga chrej né' nej. San̄i tsinj xuman ruhua ni'yaj da'n̄ij chrej né', n̄i nicaj dugüi' sij nga chrej né' aj.

24 Hué dan n̄i 'ngö gunun ni é re' nuguan' gunun ni é re' asij sini yan. N̄i sis̄i 'ngö gunaj sa' nuguan' daj chruhua niman ni é re', ngaa n̄i 'ngö guinicaj dugüi' ni é re' nga da'n̄ij Yan'anj nga chrej né' huin Yan'anj nej aj. 25 N̄i nan huin nuguan' ga'n̄ij du'ua Jesucristo rian né' sis̄i ga'ue gane n̄iganj né' nga Yan'anj anj.

26 N̄i garünj ni nuguan' nan a'n̄i huaj rian ni é re' sis̄i xacaj ni é re' cuenta xi'í ni tsinj huin ruhua digya' yun'unj ni é re'. 27 San̄i hua ga'na' Espíritu Santo chruhua niman ni é re', gui'yaj Jesucristo. N̄i nitaj si hua n̄ian sis̄i digyán 'ngö tsinj daj 'ngö nuguan' rian ni é re' mánj. Daj si man'an Espíritu Santo digyán daran' nuguan' rian ni é re'. N̄i si digyán sij huin nuguan' xānga'. Sé nuguan' yya huin mánj. Hué dan n̄i daj rún' digyán sij nuguan' xānga' rian ni é re', n̄i hué daj 'ngö guinicaj dugüi' ni é re' nga Jesús aj.

28 Hué dan n̄i daj rún' huin da'n̄i huin ni é re' riānj. N̄i huin ruhuāj sis̄i 'ngö guinicaj dugüi' ni é re' nga Jesucristo. Hué daj n̄i nitaj si gahuin ruhua né' ngaa ga'na' sij. N̄i s̄i gahuin n̄aj né' rian sij ngaa ga'na' sij aj. 29 N̄i sis̄i ni'i ni é re' sis̄i hua n̄ica yya niman Jesucristo, ngaa n̄i ni'i ni é re' sis̄i daran' ni ngüi' yaj n̄ica, n̄i huin ni sij da'n̄ij Yan'anj anj.

3

Hijos de Dios

1 Hué dan n̄i xacaj ni é re' cuenta sis̄i n̄in' ruhua gahuin 'i ruhua chrej né' huin Yan'anj ni'ya yun'. Xi'í daj n̄i riqui Yan'anj sis̄i gahuin né' da'n̄ij sij. N̄i xānga' huin né' da'n̄ij Yan'anj. Xi'í daj n̄i tsinj guida'a si-chrej xungüi nan, n̄i nun ni'i ni sij né'. Daj si nun ni'i ni sij Yan'anj mánj. 2 Hué dan n̄i 'i ruhuāj ni'yā ni é re'. Yyaj huin né' da'n̄ij Yan'anj. N̄i nunj si nun ni'i né' daj ga' né' ne' chrej rian, san̄i ni'i né' sis̄i ngaa narugüi' Jesucristo, ngaa n̄i ga' né' daj rún' hua man'an sij. Daj si guini' i yya né' daj hua man'an sij. 3 N̄i

daran' ni tsínj ano' sisi hué daj gá ni sij, gui'yaj Jesucristo, n̄i nagui'yaj sa' ni sij niman man'an ni sij daj rún' hua sa' n̄in' niman man'an Jesucristo.

⁴ N̄i daran' ni tsínj 'yaj gaquin', n̄i nun dagahuin ni sij si-ley Yan'anj. Daj si ngaa 'yaj né' gaquin', n̄i nun dagahuin né' si-ley Yan'anj mánj. ⁵ N̄i hua ni'i ni é re' sisi ga'na' Jesucristo xungüi nan sisi ga'ne sij si-gaquin' né'. N̄i nitaj n̄i a 'ngö gaquin' da'ui sij mánj. ⁶ N̄i daran' ni tsínj nicaj dugüi' nga Jesús, n̄i nitaj si 'yaj ni sij gaquin' mánj. San̄i daran' ni tsínj 'yaj gaquin', n̄i nitaj si ni'i ni sij man'an sí' mánj. ⁷ Hué dan n̄i daj rún' huin da'n̄i huin ni é re' riánj. S̄i ga'uej ruhua ni é re' sisi d̄igya' yun'unj n̄i a 'ngö ni ngüi ni é re' mánj. N̄i daj rún' hua n̄ica niman Jesucristo, n̄i hué daj hua n̄ica niman 'ngö tsínj 'yaj n̄ica nej. ⁸ N̄i tsínj 'yaj gaquin', n̄i hué sij nicaj dugüi' nga sichre. Daj si 'yaj sichre gaquin' asij sini yan. N̄i ga'na' da'n̄i Yan'anj chruhua xungüi nan sisi guere'ej sij si-sun sichre aj. ⁹ N̄i daran' tsínj huin da'n̄i Yan'anj, n̄i nitaj si 'yaj ni sij gaquin' mánj. Daj si gahuin sa' niman ni sij, gui'yaj Yan'anj. N̄i s̄i ga'ue 'ngö gui'yaj ni sij gaquin', si da'n̄i Yan'anj huin ni sij aj. ¹⁰ N̄i gá'ue xacaj né' cuenta n̄i'yaj né' un tsínj huin da'n̄i Yan'anj, n̄i un tsínj huin da'n̄i sichre aj. Daj si sisi nitaj si 'yaj n̄ica 'ngö tsínj daj, n̄i sisi nitaj si 'i ruhua sij ni'yaj sij dugüi' sij, ngaa n̄i nitaj si nicaj dugüi' sij nga Yan'anj mánj.

¹¹ N̄i hué nan huin nuguan' gunun ni é re' asij sini yan. N̄i nuguan' nan huin sisi da'ui né' gahuin 'i ró' ni'yó' ni dugüi' aj. ¹² N̄i s̄i gui'yó' daj rún' gui'yaj Cain tsínj guinicaj dugüi' nga sichre asij ná. N̄i dagahui' sij jnánj sij. N̄i un sin huin n̄i dagahui' sij, ruhua á re' unj. Hué dagahui' sij jnánj sij xi'í si gui'yaj quij sij. N̄i gui'yaj sa' jnánj sij aj.

¹³ Hué dan n̄i s̄i gani ruhua ni é re' sisi nun huin xan' ruhua ni tsínj nico' si-chrej xungüi nan ni'yaj ni sij ni é re' huin ni é re' jnán nga xica'ūi. ¹⁴ N̄i asij sini ró' huin niman gahuin né'. San̄i ni'i né' sisi hua n̄i'na' niman né' yyaj aj. Daj si 'i ruhua né' ni'yaj né' ni dugüi' né' aj. Tsínj nitaj si 'i ruhua ni'yaj dugüi', n̄i hua niman sij daj rún' huin niman anj. ¹⁵ N̄i daran' ni tsínj nun huin xan' ruhua ni sij ni'yaj ni sij jnánj ni sij, n̄i huin ni sij rún' huin 'ngö tsínj dagahui' niman. N̄i ni'i ni é re' sisi s̄i ga'ue gane n̄iganj 'ngö tsínj dagahui' niman mánj. ¹⁶ N̄i ni'i né' sisi 'i ruhua Jesús ni'yaj sij mun'un'. Daj si ga'uej ruhua sij gahui' sij xi'í né'. N̄i hué ducuanj daj ga'uej ruhua né' gahui' né' xi'í jnánj né' nej.

¹⁷ N̄i sisi hua 'ngö né' hua rasun rian, n̄i ni'yaj sij sisi achin 'ngö rasun rian jnánj sij, n̄i na'uej sij ga'ui' sij, n̄i nitaj si 'i ruhua sij ni'yaj sij Yan'anj mánj. ¹⁸ Daj rún' huin da'n̄i huin ni é re' riánj. S̄i gataj né' nuguan' yun sisi 'i ruhua né' ni'yaj né' jnánj né' mánj. Maan si gui'yaj sa' né' nga jnánj né'. Ngaa n̄i hué daj gahuin xanga' né' tsínj 'i ruhua ni'yaj jnánj né'.

¹⁹ N̄i sisi hué daj gui'yaj né', ngaa n̄i guini' né' sisi xacaj né' chrej xanga' aj. N̄i ga'ue gahuin yya ruhua né' nga Yan'anj nej. ²⁰ N̄i sisi nimún' a'mi gaquin' rian xi'í mun'un', san̄i ni'i né' sisi ni'i sa' Yan'anj daj nga nimún'. N̄i ni' sij daran'anj. ²¹ N̄i 'i ruhuaj ni'ya ni é re'. Sisi nitaj si a'mi gaquin' niman né' rian xi'í man'an né', ngaa n̄i gahuin yya ruhua né' nga Yan'anj anj. ²² N̄i riqui Yan'anj daran' si achínj né' rian sij xi'í si dagahuin né' ni nuguan' a'nin' sij sun rian né'. N̄i 'yaj né' si aran' ruhua man'an sij nej. ²³ N̄i nan huin nuguan' a'nin' Yan'anj sun rian né'. N̄i ataj Yan'anj sisi guxuman ruhua né' n̄i'yaj né' da'n̄i sij Jesucristo. N̄i ataj sij sisi gahuin 'i ruhua né' n̄i'yaj né' ni dugüi' né' daj rún' ga'nin' sij sun rian né'. ²⁴ N̄i

tsínj dagahuin ni nuguan' a'nin' Yan'anj sun rian né', n̄i 'ngō nicaj dugüi' sij nga Yan'anj. N̄i nicaj dugüi' Yan'anj nga sij nej. N̄i ni'i yya né' sisi 'ngō nne Yan'anj chruhua niman né' xi'í si riqui sij Espiritu Santo rian né'.

4

El Espíritu de Dios y el espíritu del anticristo

¹ N̄i 'i ruhuāj ni'yā ni é re'. Hué dan n̄i sj guxuman ruhua ni é re' n̄i'yaj ni é re' daran' ni nuguan' mánj. San̄i guñi'yaj sa' ni é re' sisi xanga' si a'mi 'ngō tsínj daj. N̄i guñi'yaj sa' ni é re' sisi hué gue Espiritu Santo riqui nuguan' a'mi sij. Daj si xungüi nan man n̄in' ruhua ni tsínj digya' yun'unj sisi a'mi ni sij si-nuguan' Yan'anj anj. ² N̄i sisi ataj 'ngō tsínj daj sisi ga'na' Jesucristo chruhua xungüi nan gahuin xanga' si' 'ngō tsínj hua nnee cúj, ngaa n̄i si-nuguan' tsínj daj huin si-nuguan' Espiritu Santo. N̄i hué ducúanj daj ga'ue guñi'i ni é re' un nuguan' huin nuguan' 'na' rian Yan'anj anj. ³ N̄i daran' ni tsínj nun gara xina sisi ga'na' Jesús gahuin sij 'ngō tsínj hua nnee cúj, n̄i nitaj si 'na' si-nuguan' ni sij rian Yan'anj mánj. San̄i 'na' si-nuguan' ni sij rian tsínj unun' nga Cristo. N̄i hua gunun ni é re' sisi hua 'na' tsínj quij hua daj. N̄i hua nne sij chruhua xungüi aj.

⁴ Daj rún' huin da'n̄i huin ni é re' riánj. N̄i nicaj dugüi' niman ni é re' nga Yan'anj. N̄i hua gui'yaj gana ni é re' rian ni tsínj digya' yun'unj daj. Daj si huin nucuj doj Espiritu Santo nne chruhua niman né' daj nga si nne ruhua niman ni tsínj huaj si-chrej xungüi nan anj. ⁵ Hué ni tsínj daj huaj si-chrej xungüi nan. Daj da a'mi ni sij daj rún' a'mi ni tsínj huaj si-chrej xungüi. N̄i ni tsínj huaj si-chrej xungüi nan, n̄i unun ni sí' si ataj ni sij. ⁶ San̄i nicaj dugüi' né' nga Yan'anj. N̄i sisi ni'i 'ngō tsínj daj Yan'anj, ngaa n̄i unun sa' sij si ataj né'. San̄i tsínj nitaj si nicaj dugüi' nga Yan'anj, n̄i nitaj si unun sij si ataj né' mánj. N̄i hué ducúanj daj ni'i né' un tsínj nicaj dugüi' nga Espiritu Santo. N̄i ni'i né' un tsínj a'mi nuguan' digya' yun'unj nej.

Dios es amor

⁷ N̄i 'i ruhuāj ni'yā ni é re'. N̄i da'ui né' si gahuin 'i ruhua né' n̄i'yaj né' ni dugüi' né'. Daj si Yan'anj riqui sisi ga'ue gahuin 'i ruhua né' n̄i'yaj né' ni dugüi' né'. N̄i sisi 'i ruhua né' ni'yaj né' dugüi' né', ngaa n̄i huin né' da'n̄j Yan'anj. N̄i ni'i né' Yan'anj nej aj. ⁸ N̄i sisi nuhui' si 'i ruhua né' ni'yaj né' dugüi' né', ngaa n̄i nun ni'i né' Yan'anj mánj. Daj si Yan'anj huin si 'i ruhua ni'yaj né'. ⁹ N̄i ga'ue guñi'i né' sisi 'i ruhua Yan'anj ni'ya né' xi'í si ga'n̄j sij urin da'n̄j sij ga'na' chruhua xungüi nan. N̄i ga'ni'na' niman né', gui'yaj sí'. ¹⁰ N̄i ga'ue xacaj né' cuenta sisi sé mun'un' gahuin 'i ró' ni'yó' man'an Yan'anj asij sini yan mánj. San̄i asij sini yan, n̄i gahuin 'i ruhua Yan'anj ni'ya né'. Daj si ga'n̄j sij da'n̄j sij rian né'. N̄i gahui' sí' rian si-gaquin' né'. ¹¹ N̄i 'i ruhuāj ni'yā ni é re'. N̄i sisi hué daj 'i ruhua Yan'anj ni'ya né', n̄i da'ui né' si gahuin 'i ruhua né' n̄i'yaj né' ni dugüi' né'. ¹² N̄i a 'ngō yun nun guñi'i ni ngüi man'an Yan'anj mánj. San̄i sisi 'i ruhua né' n̄i'yaj né' ni dugüi' né', n̄i nne Yan'anj chruhua niman né'. N̄i xi'í daj ga'ue gahuin sa' niman né' gahuin 'i ruhua né' n̄i'yaj né' man'an Yan'anj nga ni dugüi' nej.

¹³ Hué dan n̄i xi'í si riqui Yan'anj Espiritu Santo rian né', n̄i ni'i yya né' sisi nicaj dugüi' Yan'anj nga né'. N̄i ni'i né' sisi nicaj dugüi' né' nga Yan'anj

nej. ¹⁴ Nĭ hua guini'i ni únj sĭsĭ ga'nĭj chrej né' da'nĭj sĭj ga'na' chruhua xungüi nan. Nĭ hué sĭj huin tsínj nacaj ni ngüi man chruhua xungüi aj. Nĭ nata' ni únj nuguan' nan rian ni ngüi aj. ¹⁵ Nĭ sĭsĭ ñata' né' gūnun ni ngüi sĭsĭ Jesús huin da'nĭj Yan'anĭ, hué dan nĭ nicaj dugüi' né' nga Yan'anĭ. Nĭ Yan'anĭ nicaj dugüi' nga né' nej. ¹⁶ Nĭ hua ni'i né' sĭsĭ 'ĭ ruhua Yan'anĭ ni'ya né'. Nĭ guxuman ruhua né' sĭsĭ hué daj huin.

Yan'anĭ huin si 'ĭ ruhua ni'ya né'. Nĭ sĭsĭ 'ngo 'ĭ ruhua né' ni'yaj né' ni dugüi' né', nĭ nicaj dugüi' né' nga Yan'anĭ. Nĭ Yan'anĭ nicaj dugüi' nga né' nej. ¹⁷ Nĭ xi'í si 'ĭ ruhua né' ni'yaj né' ni dugüi' né', nĭ ga'ue gahuin yya ruhua né' xi'í güi nagui'yaj yya Yan'anĭ si-gaquin' ni ngüi. Daj si daj rún' gui'yaj Jesucristo ngaa huaj sĭj xungüi nan, nĭ hué daj gui'yaj né' nej. ¹⁸ Nĭ sĭsĭ 'ĭ ruhua né' ni'yaj né' Yan'anĭ, ngaa nĭ nitaj si xu'ui' né' rian sĭj manĭj. Sanĭ sĭsĭ 'ĭ ruhua né' ni'yaj né' Yan'anĭ, nĭ gahui si xu'ui' né' chruhua niman né'. Daj si ngaa xu'ui', nĭ ani ró' si ga'na' castigo riún', gui'yaj Yan'anĭ. Hué dan nĭ sĭsĭ hua go'ngo né' xu'ui', nĭ achin si gahuin 'ĭ ruhua sĭj ni'yaj sĭj man'an Yan'anĭ. ¹⁹ Nĭ 'ĭ ruhua né' ni'yaj né' Yan'anĭ xi'í si asĭj sinĭ gahuin 'ĭ ruhua sĭj ni'yaj sĭj man'an né'. ²⁰ Nĭ sĭsĭ ataj 'ngo tsínj daj: "ĭ ruhuaĭ ni'ya Yan'anĭ" ngaa nun huin xan' ruhua sĭj ni'yaj sĭj jnánj sĭj, ngaa nĭ tsínj a'mi yya huin sĭj aj. Nĭ sĭsĭ nitaj si 'ĭ ruhua sĭj ni'yaj sĭj jnánj sĭj, nĭ asa' ga'ue gahuin 'ĭ ruhua sĭj ni'yaj sĭj Yan'anĭ únj. Nĭ ga'ue guini'i sĭj jnánj sĭj. Sanĭ nitaj si rugüi' Yan'anĭ guini'i sĭj manĭj. ²¹ Nĭ ga'nin' Jesucristo sun rian né'. Nĭ gataj sĭj sĭsĭ 'ĭ ruhua 'ngo tsínj daj ni'yaj sĭj man'an Yan'anĭ, nĭ da'ui sĭj si gahuin 'ĭ ruhua sĭj ni'yaj sĭj jnánj sĭj nej.

5

La fe que vence al mundo

¹ Daran' ni tsínj xuman ruhua sĭsĭ Jesús huin yya Cristo, nĭ hué ni sĭj huin da'nĭj Yan'anĭ anĭ. Nĭ sĭsĭ 'ĭ ruhua né' ni'yaj né' chrej né' huin Yan'anĭ, nĭ hué daj 'ĭ ruhua né' ni'yaj né' ni da'nĭj sĭj nej. ² Nĭ sĭsĭ 'ĭ ruhua né' ni'yaj né' Yan'anĭ, nĭ sĭsĭ dagahuin né' ni nuguan' a'nin' sĭj sun rian né', hué dan nĭ ni'i né' sĭsĭ 'ĭ ruhua né' ni'yaj né' ni da'nĭj sĭj nej. ³ Nĭ sĭsĭ xanga' 'ĭ ró' ni'yó' Yan'anĭ, ngaa nĭ hua yya dagahuin' sun a'nin' sĭj riun' nej.

Nĭ sé 'ngo sayun huin si a'nin' sĭj riun' manĭj. ⁴ Nĭ daran' ni tsínj huin da'nĭj Yan'anĭ, nĭ hua gui'yaj gana ni sĭj rian ni chrej quĭj hua chruhua xungüi nan anĭ. Nĭ hua ga'ue gunucuaĭ né' gui'yaj gana né' rian chrej quĭj hua chruhua xungüi nan xi'í si xuman ruhua né' ni'yaj né' Jesús. ⁵ Hué dan nĭ sĭsĭ xuman ruhua 'ngo tsínj daj sĭsĭ Jesús huin da'nĭj Yan'anĭ, nĭ ga'ue gui'yaj gana sĭj rian chrej quĭj hua chruhua xungüi nan anĭ.

El testimonio del Espíritu

⁶ Nĭ ga'na' Jesucristo chruhua xungüi nan. Nĭ gata' nnee sĭj. Nĭ gayanj si-tun man'an sĭj xi'í si-gaquin' né' nej. Nĭ sé urin gata' nnee sĭj, sanĭ gayanj si-tun sĭj nej. Nĭ Espiritu Santo ataj snan'anĭ rian né' xi'í Jesús. Nĭ a'mi yya Espiritu Santo nej. ⁷ Nĭ xata' nĭ hua huaĭnĭj si ataj snan'anĭ rian né' xi'í Jesús: Nĭ 'ngoĭ huin chrej né'. Nĭ anĝoĭ huin Nuguan' daj. Nĭ anĝoĭ huin Espiritu Santo. Nĭ anin' huaĭn' ni daj huin urin. ⁸ Nĭ chruhua xungüi nan, nĭ hua huaĭnĭj si ataj snan'anĭ rian né' xi'í Jesús. Ngoĭ huin Espiritu Santo. Nĭ anĝoĭ huin nnee gata' nnee Jesús. Nĭ anĝoĭ huin si-tun man'an Jesús gayanj xi'í né'. Nĭ uyan a'mi huaĭnĭj nuguan' nan. ⁹ Nĭ sĭsĭ niquin' 'ngo

tsínj nata' sij 'ngo nuguan', n̄j gara xina né' si-nuguan' sij. San̄j ní'yanj yya doj si nata' Yan'an̄j rian né'. N̄j Yan'an̄j huin si nata' rian né' xi'í da'n̄j sij Jesús aj. ¹⁰ Hué dan n̄j sis̄j xuman ruhua 'ngo tsínj daj ni'yaj sij da'n̄j Yan'an̄j, n̄j n̄n̄n nuguan' nata' Yan'an̄j daj chruhua niman sij. San̄j tsínj nun xuman ruhua si-nuguan' Yan'an̄j, n̄j huin ruhua sí' sis̄j nuguan' yya huin si-nuguan' Yan'an̄j. Daj si nun xuman ruhua sí' nuguan' nata' Yan'an̄j xi'í da'ni. ¹¹ N̄j nuguan' nata' Yan'an̄j rian né' huin sis̄j riqui Yan'an̄j sis̄j ga'ue gane n̄iganj né' nga man'an Yan'an̄j. N̄j da'n̄j Yan'an̄j 'yaj si gane n̄iganj né'. ¹² Tsínj nicaj dugüi' nga da'n̄j Yan'an̄j, n̄j gane n̄iganj sij nga Yan'an̄j. San̄j tsínj nitaj si nicaj dugüi' nga da'n̄j Yan'an̄j, n̄j s̄j gane n̄iganj sij nga Yan'an̄j mánj.

El conocimiento de la vida eterna

¹³ N̄j garünj nuguan' nan ga'n̄i rian ni é re' huin ni é re' ni ngüi xuman ruhua ni'yaj da'n̄j Yan'an̄j. N̄j huin ruhuáj sis̄j guini'i ni é re' sis̄j gane n̄iganj ni é re' nga Yan'an̄j. N̄j arünj nuguan' nan sis̄j ga'ue guxuman ruhua ni é re' ni'yaj ni é re' da'n̄j Yan'an̄j nej. ¹⁴ N̄j gahuin yya ruhua né' nga Yan'an̄j. Daj si ngaa gachinj jni'yaj né' 'ngo nuguan' rian Yan'an̄j, n̄j ga'uej ruhua Yan'an̄j sis̄j nicaj né' nuguan' daj, ngaa n̄j riqui sij aj. ¹⁵ N̄j sis̄j ni'i né' si gunun sa' Yan'an̄j daran' si achínj jni'yaj né' rian sij, hué dan n̄j ni'i né' sis̄j hua nicaj né' si gachínj né' rian sij aj.

¹⁶ N̄j sis̄j ni'i né' 'yaj 'ngo jnánj né' gaquin', n̄j sé 'ngo gaquin' gui'yaj gahui' sij rian Yan'an̄j huin, ngaa n̄j gachinj jni'yaj né' rian Yan'an̄j xi'í sij. N̄j ga'ui' Yan'an̄j si ga'ni'na' sij. San̄j hua ango gaquin' quij hua. N̄j sis̄j gui'yaj 'ngo jnánj né' gaquin' daj, n̄j gahui' sij rian Yan'an̄j. Ngaa n̄j s̄j gachínj jni'yó' rian Yan'an̄j xi'í tsínj 'yaj gaquin' quij da mánj. ¹⁷ Daran' si quij 'yaj ni ngüi huin gaquin'. San̄j hua gaquin' 'yaj ni ngüi. N̄j sé si gahui' ni ngüi rian Yan'an̄j, gui'yaj daran' gaquin' mánj.

¹⁸ N̄j ni'i né' sis̄j nitaj si chéj ni da'n̄j Yan'an̄j si-chrej xungüi nan mánj. Daj si dugumi da'n̄j Yan'an̄j si-chrej ni sij. N̄j s̄j ga'ue guida'a sichre ni sij mánj. ¹⁹ N̄j ni'i né' sis̄j nicaj dugüi' niman né' nga Yan'an̄j. San̄j n̄n̄n' gachra' chruhua xungüi chéj sichre nicaj sun sij rian ni tsínj nitaj si nicaj dugüi' nga Yan'an̄j. ²⁰ N̄j ni'i né' sis̄j hua ga'na' da'n̄j Yan'an̄j. N̄j riqui sij si gara da'nga' ruhua né' daj hua Yan'an̄j xanga'. N̄j nicaj dugüi' né' nga tsínj huin xanga' da'n̄j Yan'an̄j huin Jesucristo. N̄j hué sij huin Yan'an̄j xanga' yya. N̄j 'yaj sij si gane n̄iganj né' nej.

²¹ Daj rún' huin ni da'n̄i huin ín re' riánj. Hué dan n̄j ga' cuidado ni é re' rian ni yan'an̄j digya' yun'unj huin ni yan'an̄j gui'yaj ra'a ni ngüi. N̄j s̄j guinico' a ni é re' ango nuguan' mánj. Amén.

SEGUNDA EPÍSTOLA DE SAN JUAN APÓSTOL

Salutación

¹ Huēj huin tsínj achij arūn yanj carta nan a'nī huaj rián re' ngā rian ni da'níj re' huín re' 'ngō yun'unj xāna ganacui Yan'anj. Nī 'i xānga' ruhuāj ni'yā ni é re'. Nī sé urīnj 'i ruhuāj ni'yā ni é re' mánj. Sanj 'i ruhua daran' ni tsínj ni'i si-nuguan' Yan'anj ni'yaj ni sij ni é re' aj. ² Nī 'i ruhuāj ni'yā ni é re' xi'i nuguan' xānga' nūn chruhua niman né'. Nī nūganj nūn' gunun nuguan' sa' daj chruhua niman né' aj. ³ Nī Yan'anj huin chrej né'. Nī Jesucristo huin da'níj Yan'anj. Nī huin ruhuāj sisi gu'i'yaj Yan'anj sinduj rian ni é re'. Nī huin ruhuāj sisi nani yaco ruhua Yan'anj ni'yā ni é re'. Nī gāhuin din'inj ruhua á re', gu'i'yaj Yan'anj nej. Nī hué daj gu'i'yaj Jesucristo ngā ni é re', ruhuāj aj. Daj si ni'i né' nuguan' xānga'. Nī 'i ruhua né' ni'yaj né' ni dugüi' né'.

Permaneced en la doctrina de Cristo

⁴ Nī nūn' ruhua gahuin niā' ruhuāj guini'inj sisi dagahuin gō'ngo ni da'níj re' nuguan' xānga' daj rún' ga'nin' Yan'anj huin chrej né' sun rian né'. ⁵ Nī achínj jni'yā rián re' yyaj huín re' 'ngō yun'unj xāna achij sisi gāhuin 'i ruhua ni é re' ngā ni dugüi' ni é re'. Nī nuguan' arūnj nan, nī sé 'ngō nuguan' nača huin mánj. Sanj uyan huin ngā nuguan' gunun né' asij ná. ⁶ Nī sisi dagahuin né' nuguan' a'nin' Yan'anj sun rian né', nī digyán né' sisi hua yya 'i ruhua né' ni'yaj né' Yan'anj. Nī nuguan' ga'nin' Yan'anj sun rian né' huin sisi gāhuin 'i ruhua né' ngā ni dugüi' né'. Nī hué nan huin nuguan' gunun ni é re' asij ná. ⁷ Man nico ni tsínj achéj digya' yun'unj chruhua xungüi' nan. Nī na'ue gataj ni sij sisi Jesucristo gahuin xānga' 'ngō tsínj hua nnee' cúj ga'na' chruhua xungüi' nan mánj. Ni tsínj 'yaj daj nī huin ni sij tsínj digya' yun'unj unun' ni sij ngā Cristo aj. ⁸ Gā cuidado ni é re' sisi sī guere' ni é re' ni rasun sa' gu'i'yaj gana ni é re' mánj. Sanj 'ngō gujnico' ni é re' nuguan' xānga' sisi nahuín ra'a ni é re' 'ngō si sa' naru'ue Yan'anj rian ni é re' aj. ⁹ Nī sisi hua 'ngō tsínj duna si-ducuanj Cristo, ngaa nī nitaj si nicaj dugüi' sij ngā Yan'anj mánj. Sanj tsínj huin nīca ruhua ngā si-ducuanj Cristo, nī nicaj dugüi' sij ngā nūngüej da'nij chrej né'. ¹⁰ Nī sisi hua 'ngō tsínj huaj rian ni é re', nī nitaj nuguan' digyán Jesucristo nicaj sij huaj sij, ngaa nī sī ga'uej ruhua ni é re' gatu sij chruhua ducua' ni é re' mánj. Nī sī ga'mi sa' ni é re' ngā sij mánj. ¹¹ Daj si tsínj a'mi sa' ngā tsínj daj, nī chracuir sij ngā tsínj 'yaj quij daj.

Espero ir a vosotros

¹² Hua nico nuguan' huin ruhuāj gatā gunun ni é re'. Sanj na'uej ruhuāj garūnj ni nuguan' daj rian yanj nan. Daj si huin ruhuāj gūchi' ni'yā nīca yyaj gā'mi ngā ni é re' sisi gāhuin niā' xānga' ruhua né'. ¹³ Nī a'níj ni da'níj xugüi' re' 'ngō nuguan' huaj rián re' huín re' 'ngō yun'unj xāna nacui Yan'anj anj. Amén.

TERCERA EPÍSTOLA DE SAN JUAN APÓSTOL

Salutación

¹ Huēj huin tsínj achij arūn yanj carta nan a'nī huaj rián re' huin re' tsínj gu'naj Gayo. Nī 'i ruhuāj ni'yā man'án re' xi'í si nico' né' nuguan' xānga'. ² Hué re' huin jnān 'i ruhuāj. Nī huin ruhuāj sīsī gā 'ueé rián re' nga daran' ni nuguan'. Nī huin ruhuāj sīsī gahuin nučuáj re' nga nneē cúj re'. Daj si xānga' si hua sá' chruhua nimán re'. ³ Nī nīn' ruhua gahuin niā' ruhuāj ngaa ga'nā' gō'ngo ni jnánj né' nata' ni sij gunūnj sīsī hua nīca ruhua ni é re' nga nuguan' xānga'. Nī rún' huin da'nī huin ni é re' riānj. ⁴ Nī ducu gahuin niā' ruhuāj ngaa gunūnj sīsī hua nīca ruhua ni é re' nga nuguan' xānga'. Nī rún' huin da'nī huin ni é re' riānj.

Elogio a la hospitalidad de Gayo

⁵ Hué re' huin jnān 'i ruhuāj. Nī dugu'naj 'yáj re' ngaa chracuj re' ni jnánj né'. Nī hua sá' nīn' ruhua sīsī chracuj re' ni tsínj 'nā' ango xuman'. ⁶ Nī ngaa nahuin yu' ni tsínj nico' Yan'anj, nī nata' ni sij daj 'i ruhuá re' ni'yáj re' ni sij. Nī dugu'naj gu'i'yáj re' sīsī chracuj re' si achin rian ni sij gan'anj ni sij xi'í si tsínj 'yaj sun rian Yan'anj huin ni sij, ruhuāj aj. ⁷ Daj si gan'anj gā'mi ni sij nuguan' sá' rian ni ngūi xi'í si 'i ruhua ni sij ni'yaj ni sij Jesucristo. Nī nun nahuin ra'a ni sij nī a 'ngō rasun rian ni ngūi 'nā' anéj chrej. ⁸ Xi'í daj da'ui né' si dugumi né' ni sij. Ngaa nī gā'ue chracuj re' ni sij gā'mi ni sij nuguan' xānga' rian ni ngūi.

La oposición de Diótrefes

⁹ Nī hua ga'nī 'ngō yanj carta rian ni tsínj nahuin yu' nico' Yan'anj. Sanj na'uej ruhua tsínj gu'naj Diótrefes nahuin ra'a sij si-nuguan'anj. Daj si huin ruhua sij gahuin rian sij scanij ni jnánj sij. ¹⁰ Ngaa nī sīsī guisī rián re', nī natāj si-gaquin' sij rian ni jnánj né'. Daj si achéj sij a'mi snan'anj sij xi'í anin' únj. Nī sé urin gaquin' daj 'yaj sij mánj. Sanj na'uej ruhua sij gā'mi sij nga ni jnánj né' ngaa sīj ni sí' rian sij. Nī sīsī huin ruhua ni jnánj né' gā'mi sá' ni sí' nga ni tsínj sīj rian ni sí', nī ataj sij sīsī guē sij. Nī ri sij xē' ni sí' rian nahuin yu' ni ngūi nico' Yan'anj anj.

Buen testimonio acerca de Demetrio

¹¹ Hué re' huin jnān 'i ruhuāj. Nī sī gu'i'yáj re' daj rún' 'yaj ni tsínj xi'í mánj. Sanj gu'i'yáj re' daj rún' 'yaj ni tsínj 'yaj sá' aj. Tsínj 'yaj sá', nī nicaj dugūi' sij nga Yan'anj. Sanj tsínj 'yaj xi'í, nī nun ni'í sij Yan'anj mánj.

¹² Daran' ni jnánj né' a'mi sá' xi'í tsínj gu'naj Demetrio. Nī si-nuguan' sí' nicaj dugūi' nga nuguan' xānga'. Nī hué daj a'mi sá' ni únj xi'í sí'. Nī ni'í ni é re' sīsī a'mi xānga' únj.

Saluciones finales

¹³ Hua nico nuguan' gahuin ruhuāj gatā gunún re'. Sanj na'uej ruhuāj garūnj ni nuguan' daj rian yanj ¹⁴ xi'í si huin ruhuāj gūchi' ni'yā gā'mi nīca yyāj nga re' aj. Nī huin ruhuāj sīsī gahuin din'inj ruhuá re'. Nī a'nīj ni tsínj nicaj dugūi' nga né' 'ngō nuguan' huaj rián re'. Nī gā'nij re' 'ngō nuguan' rian ni jnánj né' man xánj re', ruhuāj aj.

LA EPÍSTOLA UNIVERSAL DE SAN JUDAS APÓSTOL

Salutación

¹ Huěj huin tsínj gu'naj Judas tsínj 'yaj sun rian Jesucristo. Nj nñan huin Jacobo. Nj arünj yanj carta nan a'ni huaj rian ni é re' huin ni é re' tsínj gaquínj Yan'anj. Nj gahuin sa' niman ni é re', gui'yaj Yan'anj huin chrej né'. Nj dugumi Jesucristo ni é re' nej. ² Nj huin ruhuāj sisi xacaj sa' ni é re' cuenta daj nahuin yaco ruhua Yan'anj ni'ya ni é re'. Nj huin ruhuāj sisi 'ueé gahuin din'inj ruhua ni é re'. Nj guñi'i sa' ni é re' daj 'i ruhua Yan'anj ni'ya ni é re', ruhuāj aj.

Falsas doctrinas y falsos maestros

³ Nj 'i ruhuāj ni'yā ni é re'. Nj nñn' ruhua gahuin ruhuāj garünj yanj carta ga'nñ rian ni é re' xi'í daj nacaj Yan'anj né'. Sanj yyaj nñ hua nñan si garünj ango nuguan' rian yanj ga'nñ rian án re'. Ngaa nñ achínj jni'yā rian ni é re' sisi guñico' ran ni é re' nuguan' guxuman sini ruhua ni é re' huin nuguan' digyán Jesucristo rian ni tsínj hua sa' niman. ⁴ Daj si hua gatúj huí go'ngo ni tsínj digya' yun'unj scanij ni é re'. Nj gataj si-nuguan' Yan'anj asij ná sisi gahuin castigo ni sí', gui'yaj Yan'anj. Nj huin ni sí' ni tsínj 'yaj quij. Nj naduna ni sí' sinduj gui'yaj Yan'anj nga né'. Nj ataj ni sí' sisi ga'ue gui'yaj quij ni sí' daj rún' aran' ruhua ni sí'. Nj ngaa hué daj 'yaj ni sí', nñ nun dagahuin ni sí' rian Yan'anj nga Jesucristo. Nj urin Yan'anj nga Jesucristo huin si nicaj sun rian né'.

⁵ Nj nñnj si hua ni'i ni é re' nuguan' sa', sanj huin ruhuāj sisi nñnun ruhua ni é re' 'ngo nuguan' xi'í daj gui'yaj Señor ngaa nacaj sij ni tsínj israelita asij ná. Nj guiri Señor ni tsínj daj scanij ni tsínj man Egipto. Sanj gahui' go'ngo ni sij xi'í si nun guxuman ruhua ni sij nñ'yaj ni sij Yan'anj, gui'yaj Señor. ⁶ Nj asij ná nñ duna go'ngo ni ángel sun ga'ui' Yan'anj rian ni sij. Nj duna ni ángel daj rian ga'ui' Yan'anj gane ni sij. Xi'í daj nñ nun ni ángel daj ducuaga' rñmi', gui'yaj Yan'anj. Nj nñganj nñn' gunun ni ángel yu'uj daj da' güi nãgui'yaj yya Yan'anj xi'í daran' gaquin'. ⁷ Nj hué daj guñran' ni tsínj guimán nungüej xuman' gu'naj Sodoma nga Gomorra nga ango ni xuman' ngaj nñchrun' nej. Nj uyan gui'yaj quij ni sij nga ni ángel daj. Daj si gui'yaj squira' ni sij nga ni dugüi' ni sij. Nj nun gui'yaj ni sij daj rún' digyán Yan'anj rian ni sij. Ngaa nñ nñganj nñn' gaca ni xuman' daj. Nj xi'í daj nñ ga'ue xacaj né' cuenta sisi daj rún' guñran' ni sij sayun asij ná, nñ hué daj guñran' ni tsínj 'yaj quij güi yyaj.

⁸ Nj nñnj si hué daj gui'yaj Yan'anj castigo ni tsínj guimán asij ná, sanj hua gué 'yaj quij ni tsínj gatúj scanij ni é re'. Nj 'yaj quij ni sij nga nnee cúj ni sij. Nj nun gara xina ni sij nuguan' a'nin' ni tsínj nicaj sun rian ni sij. Nj a'mi quij ni sij xi'í ni si huin achij mán xata'. ⁹ Nj Miguel huin ángel huin achij rian ango ni ángel. Nj asij ná ngaa gahui' Moisés, nñ gunun' Miguel nga sichre xi'í nnee cúj Moisés. Sanj nun guñsij ruhua Miguel ga'mi quij sij rian sichre mánj. Maan si gataj sij gunun sichre: "Huin ruhuāj sisi ga'mi huee Señor rián re' huín re' sichre." Daj gataj ángel huin rian daj

gunun sichre. ¹⁰ Sanj a'mi quij ni tsinj daj xi'i ni nuguan' nun ni'i ni sij. Nj hua nuguan' ni'i ni sij, sanj daj rún' 'yaj ni xucu nitaj sta'nga' nun, nj da'nga' daj 'yaj ni sij. Nj guere' ni sij, guj'yaj nuguan' daj. ¹¹ Ni qui nín' ruhua niman ni sij xi'i si guiran' ni sij. Daj si 'yaj ni sij daj rún' guj'yaj tsinj gu'naj Caín ngaa dagahui' sí' jnánj sí' asij ná. Nj ducu huin ruhua ni sij guj'yaj gana ni sij san'anj daj rún' guj'yaj tsinj gu'naj Balaam asij ná. Nj xi'i daj digya' yun'unj ni sij man'an dugüi' ni sij. Nj daj rún' nun dagahuin tsinj gu'naj Coré si-nuguan' Moisés, nj hué daj 'yaj ni sij. Ngaa nj daj rún' ga ni'ya Coré, nj hué daj ga ni'ya ni sij, guj'yaj Yan'anj anj.

¹² Nj ngaa xa nuguan'an ni dugüi' ni é re', nj huin 'ngo si-na'aj 'yaj ni sij scanij ni é re'. Xa ni sij go'o ni sij scanij ni é re'. Sanj nitaj si ni'yanj hua rian ni sij mánj. Nj huin ruhua ni sij xi'i urin man'an ni sij. Nj daj rún' nahui nga ngaa na'ue gaman' 'ya, nj hué daj 'yaj ni sij digya' yun'unj ni sij. Daj si daj rún' nare'ej nané nga daj gan'anj-án' niaj di'yaj, nj hué daj huin ni sij. Nj rún' huin ni chrun ngaa na'ue gayu ni chruj chra ni chrun daj ngaa guisj güi ngaa gujman chruj chra, nj hué daj huin ni sij. Nj huin ni sij rún' huin ni chrun ngaa guisj hujj nacoj. Nj racoj ni sij ya'a siú chrun daj. Nj hué daj guiran' ni sij nej. ¹³ Nj rún' huin nnee yan'anj ngaa naxuman yatan' quij, 'yaj nané, nj hué daj huin ni sij. Daj si ni rasun 'yaj ni sij huin 'ngo si-na'aj. Nj daj rún' huin ni yati' ngaa nadunaj rian ni quinj go'ngo yahui, da'nga' daj huin ni sij. Nj niganj nín' gane ni sij rian hua rumi', guj'yaj Yan'anj.

¹⁴ Nj ga'mi tsinj gu'naj Enoc si-nuguan' Yan'anj xi'i ni tsinj daj. Nj xi Enoc gahuin Adán gane asij ná. Nj gataj Enoc gunun ni ngüi: "Gunun ni é re' si ga'mi aj. Guini'j Señor 'na' sij nga ga'j mí ni tsinj hua sa' chruhua niman. ¹⁵ Nj 'na' Señor nagui'yaj yya sij nga si-gaquin' daran' ni ngüi. Nj 'na' digyán sij rian ni tsinj 'yaj quij sisi da'ui ni sí' gaquin'. Daj si xacaj ni sij 'ngo chrej quij hua. Nj ga'mi ni sij daran' nuguan' quij hua xi'i man'an Yan'anj." Hué daj gataj Enoc rian ni tsinj daj. ¹⁶ Nj huin ni sij ni tsinj a'mi gaquin' xi'i daran' nuguan'. Nj nuna ni sij xi'i daran' nuguan'. Nj maan si nano' ni sij si huin ruhua man'an ni sij. Nj ducu a'mi ni sij xi'i man'an ni sij. Nj a'mi sa' ni sij rian ni ngüi xi'i si guiri' ni sij si huin ruhua man'an ni sij.

Amonestaciones y exhortaciones

¹⁷ Nj 'j ruhuaj ni'ya ni é re' huin ni é re' jnán nga xica'uí. Ngaa nj nanun ruhua ni é re' ni nuguan' ga'mi ni tsinj apóstol huin ni sij ni tsinj ga'mi si-nuguan' Señor Jesucristo rian ni ngüi aj. ¹⁸ Nj gataj ni sij gunun ni é re': "Nj ngaa ruhua ganahuij xungüi, nj gujman ni tsinj ga'mi ducu xi'i si-nuguan' Yan'anj. Nj guj'yaj ni sij daj rún' huin quij ruhua ni sij." Daj gataj ni tsinj ga'mi si-nuguan' Yan'anj anj.

¹⁹ Hué ni sij 'yaj sisi gahuin anéj ni ngüi rian dugüi' ni sij. Nj 'yaj ni sij daj rún' aran' ruhua nnee cúj ni sij. Nj nitaj si nun Espiritu Santo chruhua niman ni sij mánj. ²⁰ Nj 'j ruhuaj ni'ya ni é re'. Ngaa nj gahuin nica ruhua ni é re' nga nuguan' guxuman ruhua ni é re' huin nuguan' sa' nín' ruhua. Nj gachinj jni'yaj ni é re' rian Yan'anj daj rún' digyan Espiritu Santo rian ni é re' aj. ²¹ Nj 'ngo guj'yaj ni é re' daj rún' huin ruhua Yan'anj guj'yaj ni é re'. Ngaa nj guini'j yya ni é re' sisi 'j ruhua Yan'anj ni'ya ni é re'. Nj gana'uij ni é re' sisi riqui Señor Jesucristo si gane niganj ni é re' nga Yan'anj. Daj si nani yaco ruhua sij ni'yaj sij ni é re'.

²² Nĭ gataj né' rian ni tsínj nun ri' ruhua daj hua chrej sạ' sisi guxuman yya ruhua ni sij ngạ si-nuguan' Yan'anj anj. ²³ Nĭ daj rún' nacaj né' 'ngo rasun scanij yan'an, nĭ hué daj nạcaj ni é rẹ' ango ni sij. Nĭ ganani yaco ruhua ni é rẹ' gujni'yaj ni é rẹ' ángo ni sij. Sanj gạ cuidado ni é rẹ' sisi sị xacaj ni é rẹ' chrej quij hua daj. Daj si nun huin xạn' ruhua né' ni'yaj né' gaquin' 'yaj ni sij.

Doxología

²⁴ Nĭ Yan'anj huin si nucuj. Nĭ gạ'ue dugumi Yan'anj né' sisi sị guere' ruhua né'. Nĭ gạ'ue guj'yaj Yan'anj sisi gạ sạ' né' gan'anj né' rian nne sạ' man'an Yan'anj. Nĭ nĭn' ruhua gahun niạ' ruhua né'. ²⁵ Urin Yan'anj huin Yan'anj xạnga'. Nĭ ni'i sạ' Yan'anj daran' nuguan'. Nĭ Yan'anj huin si nacaj né'. Nĭ yyaj nĭ hua niạ si gạ'mi sạ' daran' ni ngũi xi'í Yan'anj. Daj si nucuj nĭn' ruhua Yan'anj. Nĭ nĭn' ruhua nicaj Yan'anj fuerza. Nĭ hué daj gạ'mi sạ' nĭganj nĭn' né' rian Yan'anj anj. Amén.

EL APOCALIPSIS DE SAN JUAN

La revelación de Jesucristo

¹ Nan huin ni nuguan' digyán Jesucristo rian ni tsínj 'yaj sun rian sij. Ní Yan'anj huin si digyán ni nuguan' nan rian Jesucristo huin ni nuguan' gahuin rá'yanj. Ní ga'níj Jesucristo si-ángel sij ga'na' guini'ínj ni nuguan' nan huínj Juan tsínj 'yaj sun rian Jesucristo. ² Ní huēj huin 'ngo tsínj nata' si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi daj rún' gataj snan'anj Jesucristo riánj. Ní hué daj 'yā ngā daran' si guini'ínj. ³ Ngaa ní hua 'ueé rian ni ngüi aya ni nuguan' nan ngā ni ngüi unun ni nuguan' nan huin si-nuguan' Yan'anj. Ní hua 'ueé rian ni sij sisj dagahuin ni sij si ataj ni nuguan' nan. Daj si hua gahuin nīchrun' güi ngaa gahuin daj rún' ataj ni nuguan' nan.

Salutaciones a las siete iglesias

⁴ Huēj huin Juan. Ní a'ní yanj carta nan huaj rian án re' huin ín re' ichij xi'nin' ni ngüi nico' Jesucristo man estado Asia. Ní huin ruhuāj sisj gui'yaj Yan'anj sinduj rian ni é re', ní gahuin din'inj ruhua ni é re', gui'yaj Yan'anj nej. Nne Yan'anj acuan'. Ní hué Yan'anj gane asij sini. Ní hué Yan'anj huin si ga'na' ruhua' yún. Ní hué daj huin ruhuāj si gui'yaj ichij Espíritu Santo sinduj rian án re', ní gahuin din'inj ruhua á re'. Ní ichij Espíritu Santo daj níquin' rian nne man'an Yan'anj. ⁵ Ní daj rún' huin ruhuāj si gui'yaj Yan'anj ngā ichij Espíritu Santo daj ngā ni é re', ní hué daj huin ruhuāj si gui'yaj Jesucristo ngā á re' huin sij 'ngo tsínj a'mi nuguan' xanga'. Ní Jesucristo huin si ganá'nij sini scanij ni niman. Ní hué sij nicaj sun rian ni rey man chruhua xungüi nan.

Ní 'i ruhua Cristo ni'yaj sij né'. Ní ganani né' rian si-gaquin' né' xi'í si gayanj si-tun man'an sij xi'í né'. ⁶ Ní gui'yaj sij sisj guinicaj né' sun gahuin né' rey ngā sij. Ní gui'yaj sij sisj gahuin né' chrej rian chrej sij huin Yan'anj. Ní huin ruhuāj sisj ga'mi sa' niganj ni ngüi xi'í sij. Ní niganj guinicaj sij fuerza ruhuāj aj. Amén.

⁷ Ní'yaj né' sisj ga'na' Cristo rian nga. Ní daran' ni ngüi guini'i sij. Ní guini'i ni tsínj ga'ui' gaquij sij nej. Ní ganani ruhua daran' ni ngüi man chruhua xungüi ngaa guini'i ni sij ga'na' sij. Ní ngaa ga'na' sij, ní gaco daran' ni ngüi man chruhua xungüi xi'í gaquin' da'ui ni sij. Hué daj gahuin xanga'. Amén.

⁸ Ní ataj Señor:

—Huēj huin 'ngo tsínj gu'naj Alfa ngā tsínj gu'naj Omega. Daj si Alfa huin letra gaxi'i asij sini yan. Ní Omega huin letra nico' da ne' rucu. Ní huēj huin tsínj nne acuan'. Ní huēj gane asij sini. Ní huēj ga'na' ruhua' yünj. Ní huēj nicaj daran' fuerza. —Daj ataj Señor.

Una visión del Hijo del Hombre

⁹ Huēj huin Juan, ní jnān huin ín re'. Ní ran' nuguan'anj sayun ngā á re'. Ní guinicaj sun nuguan'an né' rian nicaj sun Yan'anj. Ní gahuin nucauj ruhua daran' né' gui'yaj fuerza né' ngā sayun 'na' rian né'. Ní gahuin nucauj ruhua né', gui'yaj Jesucristo. Hué dan ní riqui 'ngo yo'ój gu'naj Patmos huin 'ngo yu'uj ngaj dani nnee yan'anj. Ní yu'uj daj ganēj, gui'yaj ni tsínj unun' ngāj xi'í si ga'mi si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi huin

nuguan' xanga' ga'mi Jesucristo. ¹⁰ Nî 'ngõ güi nico' né' Yan'anj, nî ga'nîj Espíritu Santo nuguan' sa' ga'ná' chruhua nimánj. Nî gunünj 'ngõ nane ga'mi nucuaj ne' rucüj. Nî daj rún' a'yanj 'ngõ trompeta, nî hué daj gunünj 'ngõ nane nucuaj daj. ¹¹ Nî gataj nane daj gunünj:

—Huéj huin tsinj gu'naj Alfa nga tsinj gu'naj Omega. Daj si huéj huin si gaxi'í asij sini yan. Nî huéj huin si ga'na' da rucu nej. Garun re' si guini'í re' rian yanj libro. Nî ga'nij re' libro daj rian ichij xi'nin' ni ngüi nico' man'anj man estado Asia. Man ni sij xuman' Efeso nga xuman' Esmirna nej, xuman' Pérgamo nga xuman' Tiatira nej, xuman' Sardis nga xuman' Filadelfia nej, xuman' Laodicea nej. —Daj gataj nane daj gunünj.

¹² Nî nanicá ni'yá sisi un sin huin nane ga'mi daj. Nî ngaa guini'yá, nî guini'inj ichij candelero huin gaga' oro. ¹³ Nî dani ichij candelero daj guini'inj daj rún' hua 'ngõ da'nîj ni ngüi hua 'ngõ tsínj guini'inj. Nî nun sij 'ngõ atsij xacan. Nî nicoj da xá xi'í sij. Nî anumi 'ngõ nnij sincho huin oro xi'yanj sij. ¹⁴ Nî rún' hua to xachij gatsi hua sa' hua chra sij nga hué chra sij. Asi rún' hua yu'ue' gatsi huaj nej. Nî rún' hua rian açá yan'an hua rundij rian sij. ¹⁵ Nî daj rún' açá gaga' mmij ngaa gaca rian yan'an, nî hué daj ran nungüej dacój sij. Nî daj rún' huin rian garin nin' ruhua nico' quin nee, nî hué daj nucuaj si-nane sij. ¹⁶ Nî nicaj sij ichij yati' ne' chrej ra'a sa' sij. Nî gahui 'ngõ espada huá huj rian du'ua sij. Nî daj rún' 'yaj güi ngaa xiguin sa'aj, nî hué daj ran rian sij.

¹⁷ Nî ngaa guini'inj sij, nî rún' huin niman huinj ganatü xi'í sij. Sanj guta' sij ra'a sa' sij riánj. Nî gataj sij gunünj:

—Sî guxu'uí' re' mánj. Huéj huin si ga'na' asij sini yan. Nî huéj huin si ga'na' da rucu. ¹⁸ Nî huéj huin si hua nî'ria'. Asíj ni gahuíj. Sanj niganj nün' hua ni'nāj yyaj. Amén. Nî nicaj sünj rian ni niman nga rian man ni niman nej.

¹⁹ 'Xi'í daj nî garun re' nuguan' rian yanj xi'í si hua guini'í re'. Nî garun re' si guini'í re' acuan'. Nî garun re' xi'í ni rasun ga'na' da ne' rucu nej. ²⁰ Nî nan huin si ruhuaj gata ichij yati' guini'í re' nicaj ne' chrej ra'a sa'aj nga ichij candelero huin oro daj: Nî ichij yati' daj huin ni ángel nicaj, sun rian ichij xi'nin' ni ngüi nico' man'anj. Nî ichij candelero daj huin ichij xi'nin' ni ngüi nico' man'anj. —Daj gataj sij.

2

Mensaje a las siete iglesias: El mensaje a Efeso

¹ Ngaa nî gataj ruhua' yún sij gunünj:

—Garun re' yanj carta ga'nij re' huaj rian ángel nicaj sun rian xi'nin' ni ngüi nico' man'anj man xuman' Efeso. Nî gataj re' gunun ni sij: "Huéj huin tsinj nicaj ichij yati' ne' chrej ra'a sa'aj. Nî aché scanij ichij candelero huin oro. ² Nî ni'inj daj 'yaj ni é re'. Nî ni'inj sisi nucuaj 'yaj sun ni é re'. Nî ni'inj daj gunucuaj ni é re' rian sayun. Nî ni'inj sisi na'uej ruhua á re' nga si 'yaj ni tsínj quij. Nî hué daj ni'inj sisi xacaj ni é re' cuenta daj hua ni tsínj ataj sisi huin ni sij apóstol. Sanj sé ni sij huin mánj. Nî xacaj ni é re' cuenta sisi tsínj digya' yun'unj huin ni sij. ³ Nî guiran' ni é re' sayun. Sanj ga'nin' ruhua á re' nga sayun daj. Nî gui'yaj sun nucuaj á re' xi'í si 'i ruhua á re' ni'yaj á re' man'anj. Nî nun guere' ruhua á re'. ⁴ Sanj nicá 'ngõ nuguan' xi'í a ni é re': Nî nuguan' nan huin sisi nitaj si 'i ruhua á re' ni'yaj á re' man'anj daj rún' ga 'i ruhua á re' asij sini. ⁵ Xi'í daj nî gananun

ruhua á re' daj gui'yaj á re' asij sini. Nî nãnicaj ruhua á re' nãnico' ni é re' man'ãnj. Nî gui'yaj á re' daj rún' gui'yaj á re' asij sini. Nî sisi nitaj, nî guchí' ra'yãn rian man'ãn re'. Nî sisi sî nanicaj ruhua á re', nî ga'nê si-candelerero ni é re' rian niquinj. ⁶ Sanî dugu'naj 'yaj á re': Nun huin xan' ruhua á re' ni'yaj á re' si 'yaj ni tsínj Nicolaítas. Daj si hué daj nun huin xan' ruhuaj ni'yã si 'yaj ni sij nej. ⁷ Nî sisi nun chraquij a ni é re', nî hua nian si gunun a ni é re' si ataj Espiritu Santo rian ni xi'nin' ni ngüi nico' man'ãnj: Tsínj gunucuj gui'yaj gana rian ni nuguan' quij, nî ga'uñj sisi xã ni sij si ayu chra chrun 'yaj si gane niganj ni ngüi. Nî niquin' chrun daj daní rian hua sã' nne Yan'anj." Daj gataj re' gunun ni sij aj. —Daj gataj Jesús gunünj.

El mensaje a Esmirna

⁸ Ngaa nî gataj ruhua' yún sij gunünj:

—Hué daj garun re' yanj carta ga'nij re' huaj rian ángel nicaj sun rian xi'nin' ni ngüi nico' man'ãnj man' xuman' Esmirna. Nî gataj re' gunun ni sij: "Huéj huin si a'mi nuguan' nan. Nî huéj huin si ga'na' asij sini yan. Nî huéj huin si ga'na' da' rucu. Nî gahuñj. Nî ganá'nij ruhua' yünj nej. ⁹ Nî ni'ñj daj guiran' ni é re' sayun. Nî ni'ñj daj yaco guiran' ni é re'. Sanî xuru'ue huin in re' rian Yan'anj. Nî ni'ñj daj a'mi quij ni tsínj ataj sisi huin ni sij ni tsínj israelita. Sanî sé ni sij huin mánj. Nî a'mi quij ni sij xi'í ni é re'. Maan si huin ni sij 'ngo xi'nin' ni tsínj nico' sichre Satanás. ¹⁰ Nî sî guxu'ui' ni é re' nga sayun guiran' ni é re'. Daj si ga'nij sichre da'aj á re' ducuaga' gunun ni é re'. Ngaa nî xacaj sichre cuenta sisi yya gahuin ran xanga' niman ni é re'. Ngaa nî guiran' ni é re' sayun ichi' güi. Sanî ga' nica ruhua á re' da' güi gahui' ni é re'. Ngaa nî riquñj 'ngo corona huin 'ngo premio gui'yaj si gane niganj ni é re' nga Yan'anj. ¹¹ Nî sisi nun chraquij re', nî hua nian si gunun re' si ataj Espiritu Santo rian ni xi'nin' ni ngüi nico' man'ãnj. Tsínj gunucuj gui'yaj gana rian nuguan' quij, nî nitaj sayun guiran' sij daj rún' guiran' ni tsínj gahui' ruhua' yún." Daj gataj re' gunun ni sij aj. —Daj gataj Jesús gunünj.

El mensaje a Pérgamo

¹² Ngaa nî gataj ruhua' yún Jesús gunünj:

—Hué daj garun re' yanj carta ga'nij re' huaj rian xi'nin' ni ngüi nico' man'ãnj man' xuman' Pérgamo. Nî gataj re' gunun ni sij: "Huéj huin si a'mi nuguan' nan. Nî nicã espada huã huñj rian. ¹³ Nî ni'ñj daj 'yaj á re'. Nî ni'ñj sisi nne ni é re' rian nicaj sun sichre. Sanî hua nica xanga' ruhua ni é re' nga si-xugüñj. Nî nitaj si duna á re' si xuman ruhua á re' ni'yaj ni é re' man'ãnj. Nî nun ga'nin' ruhua á re' nga si-nuguan'ãnj ngaa gahui' tsínj guin'aj Antipás, gui'yaj ni sij xánj án re' huin xuman' nne Satanás. Nî gahuin sí' 'ngo tsínj ga'mi nuguan' xanga' rian ni ngüi. ¹⁴ Sanî nicã doj nuguan' xi'í a ni é re': Daj si scanij a ni é re', nî man' ni tsínj nico' si-nuguan' tsínj gu'naj Balaam. Nî asij ná nî digyán Balaam 'ngo chrej quij rian tsínj gu'naj Balac. Ngaa nî xi'í nuguan' quij daj, nî gui'yaj ni tsínj israelita gaquin'. Nî xa ni sij ni xucu dagahui' ni sij rian yan'anj gui'yaj ra'a ni sij. Nî gui'yaj squira' ni sij nga dugüi' ni sij. ¹⁵ Nî hué daj man' go'ngo ni tsínj scanij ni é re' huin tsínj digyán si-nuguan' ni tsínj nicolaítas. Nî nun huin xan' ruhuaj ni'yã si-nuguan' ni sí'. ¹⁶ Xi'í daj nî nãnicaj ruhua á re'. Sisi nitaj, nî guchí' ra'yãn rian man'ãn re'. Nî gunünj nga ni sij

nga espada nun du'uaĵ. ¹⁷ Nĭ sisiĵ nun chraquij a ni é re', nĭ hua niĵan si ġunun a ni é re' si ataj snan'anĵ Espírĭtu Santo rĭan ni xi'nin' ni ngüi nico' man'anĵ: Tsĭnj ġunucuaĵ ġui'yaj gana rĭan nuguan' quĭj, nĭ ġa'uiĵ xĵ sij chrachrúnĵ sĵ' huĭn maná. Nĭ nun ni'i ni ngüi daj hua sĵ' maná daj. Nĭ hué daj ġa'uiĵ 'ngo yeĵ ġatsi tsĭnj ġui'yaj gana daj. Nĭ hua niĵa letra rĭan yeĵ daj. Nĭ ġunĭn naĵa si-xugüi sij. Nĭ a 'ngo tsĭnj si ġa'ue ġuĭni'i nuguan' naĵa ġunĭn rĭan yeĵ da mánj. Sanĵ urĭn tsĭnj nahuĭn ra'a ġuĭni'i." Daj ġataĵ re' ġunun ni sij. —Daj ġataĵ Señor Jesús ġunĭnj.

El mensaje a Tiatira

¹⁸ Ngaa nĭ ġataĵ ruĥhua' yún sij ġunĭnj:

—Hué daj ġarun re' yanĵ carta ġa'nĭj re' huaj rĭan ángel nicaj sun rĭan xi'nin' ni ngüi nico' man'anĵ man xuman' Tiatira. Nĭ ġataĵ re' ġunun ni sij: "Huéĵ a'mi nuguan' nan huĭnj da'nĭj Yan'anĵ. Nĭ rún' hua rĭan aca yan'an hua rundĭj riĵanj. Nĭ daj rún' nu'ui gaga' mmĭj, nĭ hué daj ran nungüej dacō. ¹⁹ Ni'inĵ daran' si 'yaj á re'. Nĭ ni'inĵ daj 'ĭ ruhua á re' ni'yaj á re' dugüi' a ni é re'. Nĭ xuman ruhua á re' ni'yaj á re' man'anĵ nej. Nĭ 'yaj sun ni é re' rĭan ni dugüi' ni é re' nej. Nĭ ni'inĵ daj ġunucuaĵ á re' sayun. Nĭ 'yaj sun a ni é re' doĵ daj nga si ġui'yaj sun a ni é re' asĭj sini. ²⁰ Sanĵ niĵa 'ngo nuguan' xi'í ni é re'. Daj si a'nĭj ni é re' chrej sisiĵ digya' yun'unĵ yun'unĵ xĵana ġu'naj Jezabel rĭan ni tsĭnj 'yaj sun riĵanj. Nĭ ataj unĵ sisiĵ a'mi unĵ si-nuguan' Yan'anĵ. Sanĵ digyán unĵ 'ngo chrej nitaj si hua sĵ' rĭan ni sij sisiĵ ġui'yaj squĭra' ni sij nga ni dugüi' ni sij. Ni digyán unĵ sisiĵ xĵa ni sij xucu dagahui' ni sij rĭan ni yan'anĵ 'yaj ra'a ni sij. ²¹ Nĭ hua rĭiquĭj doĵ ġui sisiĵ ġanani ruhua unĵ xi'í si-ġaquin' unĵ. Sanĵ na'ueĵ ruhua unĵ duna unĵ si-ġaquin' unĵ. ²² Ngaa nĭ ġui'yá sisiĵ ġa'nan' unĵ ġunġaj unĵ rĭan nna. Nĭ ġui'yá sisiĵ nico sayun ġuĭran' ni tsĭnj 'yaj squĭra' nga unĵ. Nĭ hué daj ġuĭran' ni sij sisiĵ sĵ nani ruhua ni sij xi'í ġaquin' 'yaj ni sij nga unĵ. ²³ Nĭ 'ngo ġahui' ni da'nĭj unĵ, ġui'yá. Ngaa nĭ ġuĭni'i daran' ni xi'nin' huĭn ni ngüi nico' man'anĵ sisiĵ huéĵ ni'í sĵ' daj ani ruhua ni ngüi nga daj hua niman ni sij. Nĭ ġaru'ueĵ rĭan ġo'ngo ni é re' daj rún' 'yaj ġo'ngo a ni é re'. ²⁴ Ngaa nĭ ġatā ġunun anġo ni é re' man xuman' Tiatira huĭn ni é re' ni ngüi nun nico' nuguan' quĭj digyán yun'unĵ xĵana daj. Nĭ nun ġuĭni'i ni é re' nuguan' huĭ digyán ni sij xi'í si-ducuanĵ sichre Satanás. Nĭ ġatā ġunun ni é re' sisiĵ nitaj si ġa'nĭj anġo sun rĭan án re' mánj. ²⁵ Maan si dugumi sĵ' á re' nuguan' nicaj ni é re' da ġuĭsĭj ġui ġa'na' ruĥhua' yünĵ rĭan án re'. ²⁶ Tsĭnj ġunucuaĵ ġui'yaj gana rĭan nuguan' quĭj, ni sisiĵ niġanj dagahuĭn sij nuguan' ġa'nĭj sun rĭan sij, nĭ ġa'uiĵ si ġuĭnicaj sun sij rĭan ni xungüi. ²⁷ Nĭ ġuĭnicaj sij ni'í gaga'. Nĭ daj rún' ura' né' chrun, nĭ hué daj ġui'yaj sij nga ni xuman' daj. Daj si hué daj rĭiqui chrē sun riĵanj. ²⁸ Nĭ ġa'uiĵ yati' stangá rĭan sij nej. ²⁹ Nĭ sisiĵ nun chraquij a ni é re', nĭ hua niĵan si ġunun a ni é re' si ataj snan'anĵ Espírĭtu Santo rĭan ni xi'nin' huĭn ni ngüi nico' man'anĵ." Daj ġataĵ re' ġunun ni sij. —Hué daj ġataĵ Jesús ġunĭnj.

3

El mensaje a Sardis

¹ Ngaa nĭ ġataĵ ruĥhua' yún sij ġunĭnj:

—Hué daj ġarun re' yanĵ carta ġa'nĭj re' rĭan ángel nicaj sun rĭan xi'nin' huĭn ni ngüi nico' Yan'anĵ man xuman' Sardis. Nĭ ġataĵ re' ġunun ni sij:

“Huēj a'mi nuguan' nan. Nj nicā ichij Espíritu Santo 'na' rian Yan'anj nga ichij yati' nej. Nj ni'tinj daj 'yaj ni é re'. Nj nunj si a'mi ni ngüi sisi hua ni'na' niman ni é re', sanj rún' huin niman huin a ni é re' riänj. ² Hué dan nj nanun ruhua á re'. Nj dugu'nun' ni é re' nga ni nuguan' ruhua guere'. Daj si xacaj cuentaj sisi nun guisij ni é re' gui'yaj sa' á re' nga si-sun ni é re' rian Yan'anj. ³ Gananun ruhua á re' nga nuguan' digyán ni sij rian án re' nga nuguan' gunun ni é re'. Nj gui'yaj á re' daj rún' ataj nuguan' daj. Nj ganani ruhua ni é re' xi'y si-gaquin' ni é re'. Nj nanico' ni é re' Yan'anj. Nj sisi sj gunun ruhua á re', ngaa nj rá'yanj guisí rian án re' daj rún' 'yaj 'ngo tsínj tü. Nj sj guini'i a ni é re' un hora guisí rian án re'. ⁴ Sanj man doj ni ngüi scanij a ni é re' nitaj si gui'yaj quij. Nj gunun ni sij atsij gatsi. Nj gache ni sij ngāj. Daj si 'yaj sa' ni sij riänj. ⁵ Tsínj gunucuj gui'yaj gana rian ni nuguan' quij, nj gunun ni sij atsij gatsi. Nj sj jnaruhui si-xugüi ni sij taj rian libro nun si-xugüi ni ngüi gane niganj nga Yan'anj. Nj ga'mi sa'áj si-xugüi ni sij rian chrē nga rian si-ángel chrē nej. ⁶ Nj sisi nun chraquij a ni é re', nj hua nian si gunun a ni é re' si ataj snan'anj Espíritu Santo rian ni xi'nin' huin ni ngüi nico' man'anj.” Daj gataj re' gunun ni sij. —Daj gataj Jesús gunünj.

El mensaje a Filadelfia

⁷ Ngaa nj gataj ruhua' yún Jesús gunünj:

—Nj garun re' yanj carta ga'nij re' huaj rian ángel nicaj sun rian xi'nin' huin ni ngüi nico' man'anj man xuman' Filadelfia. Nj gataj re' gunun ni sij: “Huēj huin si a'mi nuguan' nan huinj tsínj sa' chruhua niman. Nj huēj huin si a'mi nuguan' xanga'. Nj nicā si-rian gaga' rey David. Nj ngaa na'ní rian hue', nj á 'ngo tsínj sj ga'ue naranj. Nj ngaa narān rian hue' nj á 'ngo tsínj sj ga'ue na'ní mánj. ⁸ Ni'tinj daj 'yaj ni é re'. Ni'yaj á re' ne' chrej rian án re'. Daj si hua na'ní rian gatu a ni é re' rian 'ngo hue'. Nj, nj á 'ngo tsínj sj ga'ue naranj rian hue' daj. Nj nunj si doj nucuj niman án re' sanj dugumi sa' á re' si-nuguan'anj. Nj nitaj si duna á re' si ga'mi sa' á re' xi'tj aj. ⁹ Nj hua go'ngo ni sij nicaj dugüi' nga Satanás. Nj ataj ni sij sisi ni tsínj israelita huin ni sij. Sanj sé si xanga' huin ni sij. Tsínj digya' yun'unj huin ni sij. Nj gui'yā sisi guchi' ni sij rian man án re'. Nj guñiquin' ráj dācoj ni sij rian án re', gui'yā. Ngaa nj guñi'i yya ni sij sisi 'i ruhuāj ni'yā á re'. ¹⁰ Nj xi'y si dagahuin a ni é re' nuguan' ga'nij sun rian án re' sisi gunucuj á re' rian sayun, ngaa nj huēj dugumi ni é re' sisi sj guiran' ni é re' rian sayun xxi ga'na' guñan' daran' ni ngüi man chruhua xungüi. Nj ngaa ga'na' sayun xxi daj, nj xacaj Yan'anj cuenta daj gunucuj ni ngüi nga sayun xxi ga'na'. ¹¹ Nj rá'yanj ga'nāj rian man án re'. Ngaa nj dugumi sa' á re' nuguan' nicaj á re'. Ngaa nj sj nacaj ango ni sij si-corona ni é re' huin premio gui'yaj gana á re'. ¹² Tsínj gui'yaj gana rian nuguan' quij, nj gui'yā sisi gahuin sij daj rún' huin 'ngo chran xacan dugu'nun' chruhua si-nuhui Dan'ān. Nj nitaj aman gahui sij chruhua nuhui daj. Nj garünj si-xugüi Dan'ān rian sij nga si-xugüi xánj Dan'ān nej huin xuman' Jerusalen naça 'na' xata' rian Yan'anj. Nj ganahuin naça si-xugüi garünj rian sij nej. ¹³ Nj sisi nun chraquij a ni é re', nj hua nian si gunun a ni é re' si ataj snan'anj Espíritu Santo rian ni xi'nin' ni ngüi nico' man'anj.” Daj gataj re' gunun ni sij. —Daj gataj Señor Jesús gunünj.

El mensaje a Laodicea

¹⁴ Ngaa nj gataj ruhua' yún sij gunünj:

—Hué daj garun re' yanj carta ga'nij re' huaj rian ángel nicaj sun rian xi'nin' huin ni ngüi nico' man'anj man xuman' Laodicea. Ni gataj re' gunun ni sij: "Huéj huin si gui'yaj daran' si gataj snan'an gunun a ni é re'. Ni huinj tsinj nata' yya nuguan' xanga' rian ni ngüi. Ni asij sini ngaa gui'yaj Yan'anj xungüi, ni huéj huin si gui'yaj daran'anj. ¹⁵ Ni ni'Inj daj 'yaj á re'. Ni ni'Inj sisi sé daj rún' hua 'ngo si nuhuij hua a ni é re'. Ni sé daj rún' hua 'ngo si yan'an hua a ni é re'. Ni huin ruhuāj sisi daj rún' hua 'ngo si nuhuij, asi 'ngo si yan'an ga ni é re' aj. ¹⁶ Hué dan ni xi'í si daj rún' hua nnee guin hua ni é re', ni gahui ni é re' du'uağ gurān daj rún' urānj 'ngo tsinj. Daj si sé daj rún' hua nnee nuhuij asi nnee yan'an hua ni é re'. ¹⁷ Daj si ataj ni é re' sisi xuru'ue huin ni é re'. Ni hua nico rasun rian ni é re'. Ni, ni ango ni rasun nitaj si achin rian an re', ataj á re'. Sanj nun acaj ni é re' cuenta sisi ni ngüi guere' ruhua huin ni é re'. Ni ni ngüi ran' yaco huin ni é re'. Ni huin in re' ni ngüi niqui. Ni huin ni é re' ni ngüi duri. Ni huin ni é re' ni ngüi hua nne nej. ¹⁸ Xi'í daj ni riquij 'ngo ducuánj rian an re' sisi guiran ni é re' gaga' oro sa' riānj huin oro gahuin sa', gui'yaj yan'an. Hué dan ni ga'ue gahuin xanga' ni é re' xuru'ue riānj. Ni guiran ni é re' atsij gatsi riānj gunun ni é re'. Ngaa ni si gahuin na'aj ni é re' xi'í si hua nne ni é re'. Ni guiran ni é re' gono'o ga'nij ni é re' rian an re'. Ngaa ni ga'ue guini'i ni é re', ni xacaj á re' cuenta, gui'yaj gono'o daj. ¹⁹ Daran' ni ngüi 'i ruhuāj, ni gunun ga'i ni sij. Ni 'yā castigo ni sij. Xi'í daj ni dugu'nun' ni é re' sisi nani ruhua ni é re' xi'í si-gaquin' ni é re'. Ni nanico' ni é re' Yan'anj. ²⁰ Huéj huin si niquin' rian hue'. Ni aquin ni é re'. Ngaa ni sisi unun 'ngo tsinj daj si a'mi, ni na'ni sij rian ducua sij gatü. Ni gahuin sti'nij nga sij. Ni gahuin sti'ni sij ngāj nej. ²¹ Tsinj gui'yaj gana rian ni nuguan' quij, ni riquij rian gane sij ngāj rian chrun xilāj huin chrun xila sa'. Daj si hué ducuánj daj gui'yaj ganānj rian ni nuguan' quij. Ni nne nuguan'anj nga chre rian chrun xila sij huin chrun xila sa'. ²² Ni sisi nun chraquij a ni é re', ni gunun a ni é re' si ataj snan'anj Espiritu Santo rian ni xi'nin' ni ngüi nico' man'anj." Daj gataj re' rian ni sij. —Daj gataj Señor Jesús gunünj.

4

La adoración celestial

¹ Ngaa guisij ni guini'yā, ni guini'Inj 'ngo rian hue' hua ni'nij xata'. Ni gunun ruhua' yünj nanə ga'mi sini ngāj. Ni daj rún' a'yanj trompeta hué daj ga'mi nanə daj. Ni gataj nanə daj gunünj:

—Gahui re' ga'na' re' xata'. Ni digyānj riān re' ni nuguan' sisi hua nian gahuin da rucu. —Daj gataj nanə daj.

² Ni rá'yanj guini'i nimānj 'ngo nuguan' sa', gui'yaj Espiritu Santo. Ni guini'Inj niquin' 'ngo chrun xila sa' xata'. Ni nne 'ngo si mán xata' rian chrun xila sa' daj. ³ Ni daj rún' hua 'ngo yej ran sa' gu'naj jaspe, asi 'ngo yej gu'naj cornalina, ni hué daj hua si nne rian chrun xila sa' daj. Ni xi'nij chrun xila daj ganicaj xucuáj gu'luj. Ni xiguin xucuáj daj daj rún' ran 'ngo yej gu'naj esmeralda. ⁴ Ni guini'Inj ango icə gan'anj chrun xila sa' ganicaj xi'nij chrun xila sa' daj. Ni nne icə gan'anj ni tsinj huin achij rian ni chrun xila sa' daj. Ni nun ni sij atsij gatsi. Ni nun chra ni sij 'ngo corona huin gaga' oro. ⁵ Ni ran rian chrun xila sa' niquin' dani daj. Ni gahuin garin ngaa gaguáj du'ui. Ni ne' rian chrun xila sa' daj aca ichij yan'an huin ichij

Espíritu Santo 'nə' rian Yan'anj. ⁶ Nĭ nĕ' rian chrun xila sɑ' niquin' dani daj, nĭ daj rún' hua 'ngō nnee yan'anj, nĭ hué daj hua nnee gurugüi' rian chrun xila daj. Nĭ daj rún' hua pidrio sɑ', nĭ hué daj xiguĭn sɑ' rian nnee daj.

Nĭ dani rian niquin' chrun xila sɑ' daj, nĭ ganicaj gan'anj ni si hua nĭ'na' mán xata' xi'nĭj chrun xila daj. Nĭ gan'anj si mán xata' daj, nĭ hua ga'ĭ rundij rianj nĕ' chrej rucū ngā nĕ' chrej rianj nej. ⁷ Nĭ daj rún' hua 'ngō sigue'ej xxi, nĭ hué daj hua 'ngoj. Nĭ daj rún' hua cero, nĭ hué daj hua angoj. Nĭ daj rún' hua rian 'ngō tsĭnj, nĭ hué daj hua ángoĭ. Nĭ daj rún' hua xata achéj xata', nĭ hué daj hua ángoĭ. ⁸ Nĭ anin' gan'anj ni xucu hua nĭ'na' mán xata', nĭ hua huatan' si-gachi da gō'ngoj. Nĭ nĭn' gachra' nnee cúj anin' gan'anj xucu daj, nĭ hua ga'ĭ nĭn' ruhua rundij rian xuj. Nĭ hua rundij rian riqui si-gachi nej. Nĭ nĭn' güi nĭgan', nĭ nun a'nin' ruhua anin' xucu si ga'mi. Nĭ ataj anin' gan'anj xuj:

Hua sɑ' nĭn' ruhua Yan'anj.

Hua sɑ' nĭn' ruhua Yan'anj.

Hua sɑ' nĭn' ruhua Señor huin Yan'anj.

Nĭ nucaj nĭn' ruhua Yan'anj.

Nĭ hué Yan'anj huin si gane asĭj sini.

Nĭ Yan'anj huin si nne acuan'.

Nĭ Yan'anj huin si ga'na' ruhua' yún.

Ataj anin' gan'anj xucu mán xata' daj. ⁹ Nĭ ga'mi sɑ' anin' gan'anj xuj rian si nne rian chrun xila sɑ' daj. Nĭ nĭn' yan'anj anin' gan'an. Nĭ a'ui' anin' gan'an si guruhua si nne rian chrun xila sɑ' huin si nne nĭganj. Nĭ da yun yun hué daj 'yaj anin' gan'anj daj ngaa a'mi sɑ' anin'-inj. ¹⁰ Ngaa nĭ guiniquin' ráj dajoj icō gan'anj ni tsĭnj huin achij rian si nne rian chrun xila sɑ' daj. Nĭ a'mi sɑ' ni sij. Nĭ dugüéj ni sij si-cona ni sij rian si nne rian chrun xila sɑ' daj. Nĭ ataj ni sij:

¹¹ Hué re' huin Señor.

Nĭ dugu'naj huin sisĭ ga'mi sɑ' ni ngüi xi'í re'.

Nĭ dugu'naj huin sisĭ guĭnun yan'anj ni ngüi man'an re' nej.

Nĭ dugu'naj huin sisĭ guĭnicaj re' daran' fuerza.

Daj si hué re' gui'yaj daran' ni rasun.

Nĭ man ni rasun daj xi'í si hué daj garan' ruhuá re'.

Ataj icō gan'anj ni tsĭnj huin achij daj.

5

El rollo y el Cordero

¹ Ngaa nĭ guini'inj sisĭ nicaj si nne rian chrun xila sɑ' daj 'ngō yanj libro nĕ' chrej ra'a sɑ'aj. Nĭ hua nĭca nĭn' letra xiráj yanj daj. Nĭ hua nĭca nĭn' letra riqui yanj daj nej. Nĭ hua ránj sɑ' ichij sello du'ua yanj daj.

² Nĭ guini'inj 'ngō ángel nucaj. Nĭ nachĭnj snan'anj ángel daj. Nĭ ga'mi nucaj-á' gataj-á':

—Nĭ un sin huin si sɑ' sisĭ ga'ne sello hua ránj du'ua yanj libro daj, ngaa nĭ naguraj du'ua rumi yanj daj únj. —Daj gataj ángel daj.

³ Sanĭ nĭ a 'ngō si mán xata' ngā si mán rian yo'ój nej, si mán riqui yo'ój nej, sĭ ga'ue naguraj rian yanj libro daj, nĭ guĭni'í daj hua rian yanj da mánj. ⁴ Ngaa nĭ gaco nĭn' ruhuá xi'í si nun nari' ni sij 'ngō si hua sɑ' nā'ni nĭ'yaj du'ua daj hua yanj daj. ⁵ Ngaa nĭ gataj 'ngō dugüi' ni tsĭnj huin achij gunúnj:

—Sij gacó re' ga' mánj. Daj si tsínj huin xi'nin' gu'naj Judá huin da'nj si'nj rey David, nj' gui'yaj gana sij. Nj' gu'naj sij sigue'ej. Nj' xi'í daj ga'ue ga'ne sij ichij sello nún du'ua yanj libro, nj' nagura' sij libro daj.

⁶ Ngaa nj' guini'inj niquin' 'ngó xachij 'nj' dani rian niquin' chrun xila sa' daj nga anin' gan'anj xucu hua nj'na'. Nj' niquin' xuj dani ni tsínj huin achij. Nj' rún' huin sisi hua dagahui' ni sij xachij 'nj' daj. Nj' hua ichij si-cúj xuj nga ichij rundij rian xuj huin ichij Espíritu Santo 'na' rian Yan'anj. Nj' ga'nij Yan'anj ichij Espíritu Santo gan'anj nún' gachra' chruhua xungüj.

⁷ Ngaa nj' ga'na' xachij 'nj' daj. Nj' guida'a xuj yanj libro ra'a sa' si nne rian chrun xila sa' daj. ⁸ Nj' ngaa guida'a xuj yanj daj, ngaa nj' ganiquin' ráj dacoj anin' gan'anj xucu hua nj'na' daj nga icó gan'anj ni tsínj huin achij rian xachij 'nj' daj. Nj' nicaj daran' ni sij yán'anj nún ga'í ya'a. Nj' nicaj ni sij cü huin oro. Nj' da' gara ni sij siquj chruhua ni cü daj. Nj' siquj daj huin ni nuguan' achínj jni'yaj ni ngüj hua sa' rian Yan'anj. ⁹ Nj' aráj ni sij chra' naca nan rian xachij 'nj' daj:

Hué re' huin tsínj sa' ga'ue guida'a yanj.

Nj' ga'ue na'nij re' du'ua yanj daj rian nún ichij sello.

Daj si hué re' dagahui' ni sij.

Nj' naru'ué re' si-tun man'an re' xi'í si-gaquin' ni ngüj.

¹⁰ Nj' gui'yáj re' sisi guinicaj sun ni sij gahuin ni sij rey.

Nj' gui'yáj re' sisi gahuin ni sij chrej rian Yan'anj.

Nj' guinicaj sun ni sij chruhua xungüj ga'na'.

Hué daj gara ni sij rian xachij 'nj' daj.

¹¹ Ngaa nj' guini'inj. Nj' gunünj si-nane nico ni ángel mán ganicaj xi'nj chrun xila sa' daj nga anin' gan'anj si hua nj'na' nga ni tsínj huin achij nej. Nj' man millón millón ni ángel. ¹² Nj' ga'mi nucuj ni ángel gataj-á': Sa' nún' ruhua huin xachij 'nj' dagahui' ni sij.

Nj' dugu'naj huin sisi guinicaj nún' sij sun.

Nj' guinicaj sij daran' rasun sa'.

Nj' gahuin chrun nún' ruhua sij.

Nj' nahuin ra'a sij daran' fuerza.

Nj' guinun yan'anj ni ngüj sij.

Nj' ga'mi sa' ni sij xi'í sij.

Nj' ga'mi 'ueé ni sij xi'í sij nej.

Hué daj garáj sa' ni ángel daj xi'í xachij 'nj' daj.

¹³ Ngaa nj' gunünj si ga'mi daran' si gui'yaj Yan'anj huin si man ne' xata' nga si man rian yo'ój nej, si man ne' riqui yo'ój, si man chruhua nnee yan'anj nej. Nj' gataj daran'anj:

Nj'ganj ga'mi sa' daran' né' rian si nne rian chrun xila sa' nga rian xachij 'nj'.

Nj' niganj guinun yan'anj né' rian nungüej sij.

Nj' niganj ga' ueé rian nungüej sij, gui'yaj né'.

Nj' hué daj ga' fuerza rian nungüej sij niganj, gui'yaj né' nej.

Daj gataj daran' ni sij.

¹⁴ Ngaa nj':

—Amén. —Gataj anin' gan'anj xucu hua nj'na'.

Ngaa nj' ganiquin' ráj dacoj icó gan'anj ni tsínj huin achij rian Yan'anj. Nj' Yan'anj huin si gane niganj.

6

Los sellos

¹ Ngaa n̄i guini'inj ngaa ga'nej xachij 'n̄ij 'ngō sello n̄un du'ua yanj libro daj. N̄i gun̄nj ga'mi 'ngō dugüi' gan'anj xucu hua n̄i'na' daj. N̄i daj rún' ngaa aguáj du'ui, n̄i hué daj ga'mi nucuj-á'. N̄i:

—Gahua' re' n̄i'yaj re' aj. —Gataj 'ngō si hua n̄i'na' daj.

² Ngaa n̄i guini'inj 'ngō guayo gatsi. N̄i tsinj taj guayo daj, n̄i nicaj sij 'ngō ra'uej ra'a sij. N̄i ga'ui' ni sij 'ngō corona gun̄nj chra sij. Ngaa n̄i gahui sij gan'anj gui'yaj gana sij. Daj si huin sij tsinj 'yaj gana.

³ N̄i ngaa ga'nej xachij 'n̄ij daj ango sello guisij huí, ngaa n̄i gun̄nj ga'mi ango xucu hua n̄i'na'. N̄i gataj-á':

—Gahua' re' n̄i'yaj re' aj. —Daj gataj-á'.

⁴ N̄i gahui ango guayo. N̄i guayo daj huin guayo mare. N̄i hua permiso rian tsinj taj guayo mare daj sisi guisij gane din'inj ni ngüi, gui'yaj sí'. N̄i hué sij gui'yaj sisi dagahui' go'ngo ni sij ni tsinj huin dugüi' ni sij. N̄i ga'ui' ni sij 'ngō espada xxi ra'a sí'. ⁵ N̄i ngaa ga'n̄ij xachij 'n̄ij daj ango sello guisij hua'ni, n̄i gun̄nj ga'mi xucu hua n̄i'na' huin xucu hua'nij. N̄i gataj-á':

—Gahua' re' n̄i'yaj re' aj: —Daj gataj-á'.

Ngaa n̄i guini'inj 'ngō guayo maru. N̄i tsinj taj guayo maru daj, n̄i nicaj sij 'ngō aru' da'nga' ra'a sij. ⁶ N̄i dani anin' gan'anj xucu hua n̄i'na' daj gun̄nj 'ngō nan̄e. N̄i gataj-á':

—Daj rún' 'yaj gana á re' 'ngō güi, n̄i hué daj du'ue 'ngō kilo strigo. N̄i hué daj du'ue hua'nij kilo cebada. Sanj s̄i gui'yaj ni é re' si guere' gasiti nga nnee vino mánj. —Daj gataj nan̄e daj.

⁷ N̄i ngaa ga'nej xachij 'n̄ij daj ango sello guisij gan'anj, n̄i hué daj gun̄nj ga'mi ango xucu huin xucu gan'anj. N̄i gataj xuj gun̄nj:

—Gahua' re' n̄i'yaj re'. —Daj gataj-á'.

⁸ Ngaa n̄i guini'inj 'ngō guayo mayaj. N̄i tsinj taj guayo mayaj daj huin tsinj 'yaj si ahui' ni ngüi. Hué daj gu'naj sij. N̄i nico' 'ngō tsinj rucu sij. N̄i hué sí' nicaj ni ngüi gan'anj rian man ni niman. N̄i ga'ui' Yan'anj sun rian nungüej tsinj daj sisi guinicaj sun nungüej sij rian gan'anj si anej yo'ój xungüj nan. N̄i ga'ue dagahui' nungüej sij ni ngüi. N̄i gahui' ni ngüi, gui'yaj xi'na nga xi'j, gui'yaj nungüej sij. N̄i ga'ue gui'yaj nungüej sij sisi gahui' ni ngüi, gui'yaj xucu huee man riqui quij nej.

⁹ N̄i ngaa ga'nej xachij 'n̄ij daj ango sello guisij un'unj, n̄i guini'inj ngaj ni niman riqui nna huin altar. N̄i hué ni sij huin ni tsinj gahui' xi'í si ga'mi sa' ni sij si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi. ¹⁰ N̄i ga'mi nucuj ni sij gataj ni sij:

—Sa' n̄in' ruhua huín re' Señor. N̄i xanga' yya huín re'. N̄i aman nagui'yaj yyá re' xi'í ni tsinj man chruhua xungüi únj. N̄i aman gui'yaj re' castigo ni sij xi'í gaquin' da'ui ni sij si dagahui' ni sij ni únj únj. —Hué daj gataj ni ngüi gahui' daj.

¹¹ Ngaa n̄i ga'ui' ni sí' atsij gatsi gunun ni sij. N̄i gataj Yan'anj gunun ni tsinj daj sisi naran ruhua ni sij doj da guisij gahuin yya número ni dugüi' ni sij huin ni tsinj 'yaj sun nga ni sij. Daj si hua nian si gahui' ni sí' daj rún' gahui' ni sij.

¹² Ngaa n̄i guini'inj sisi ga'nej xachij 'n̄ij daj ango sello guisij huatanj du'ua yanj daj. Ngaa n̄i ga'na' nucuj 'ngō yún. N̄i gahuin rumi' rian güi daj rún' hua 'ngō atsij mare. N̄i gahuin mare rian yahuj daj rún' hua tun.

¹³ Nĩ guinij ni yati' mán xata' rian yo'ój. Daj rún' ayu higo chra chrun higuera ngaa ahui nucaj nane, nĩ hué daj guinij ni yati' rian yo'ój. ¹⁴ Nĩ jnarumi xata' man'an daj rún' 'yaj né' ngaa jnarumi né' 'ngo yanj xe'e. Nĩ naduna daran' quij ango yu'uj guisiqui'-i' nga ni yo'ój ngaj chruhua nnee yan'anj nej. ¹⁵ Nĩ guixi'ij hui ni rey man chruhua xungüi chruhua huej nga scanij ni huej nej. Nĩ hué daj gui'yaj ni tsínj huin rian nga ni xuru'ue nej, ni tsínj capitán nej, ni tsínj nicaj sun nej, daran' ni tsínj 'yaj sun rian xuru'ue nga daran' ni tsínj nitaj si 'yaj sun rian xuru'ue nej. ¹⁶ Nĩ gataj ni sij rian ni quij nga rian ni huej:

—Gayu a ni é re' xiráj ni únj. Nĩ gari hui a ni é re' ni únj rian si nne rian chrun xila sa' daj nga rian xachij 'nj. Daj si a'man ruhua xachij 'nj daj ni'ya ni únj. ¹⁷ Nĩ hua guisíj güi gahuin nico castigo ni únj, gui'yaj nungüej sij. Nĩ un tsínj ga'ue gunucuaq guiniquin' rian nungüej sij únj. —Hué daj gataj ni sij gunun ni quij nga ni huej.

7

Los 144,000 sellados

¹ Ngaa guisíj nĩ guini'inj niquin' gan'anj ángel go'ngo sicúj xungüi nan. Nĩ ránj ni ángel rian gan'anj nane sisi sj gahui ni nane daj rian yo'ój nga rian nnee yan'anj nga rian nĩ a 'ngo ni chrun nej. ² Nĩ hué daj guini'inj ango ángel 'na' rian sij güi. Nĩ nicaj ángel daj si-sello Yan'anj hua nĩ'na'. Nĩ gaguáj nucaj ángel daj rian ango gan'anj ángel daj. Nĩ nicaj ni gan'anj ángel daj sun, gui'yaj Yan'anj sisi chran' yun'unj ni ángel daj rian yo'ój nga rian nnee yan'anj nej. ³ Nĩ gataj ángel 'na' daj gunun ango gan'anj ángel niquin' daj:

—Sj chran' yun'unj anin' é re' yo'ój nga rian nnee yan'anj nej, rian ni chrun nej mánj. Ga'nin' ruhua á re' da gari únj sello yo ni tsínj 'yaj sun rian Dan'anj né'. —Daj gataj ángel daj.

⁴ Ngaa nĩ gunünj número ni tsínj guixíj sello, gui'yaj anin' ángel daj. Nĩ 'ngo ciento táj huij xia gan'anj mí ni sij guixíj sello. Nĩ hué ni sij huin ni tsínj 'na' ni xi'nin' ni ngüi israelita.

⁵ Nĩ xuhuij mí ni sij huin da'nĩ si'nĩ tsínj gu'naj Judá. Nĩ xuhuij mí ni sij huin da'nĩ si'nĩ tsínj gu'naj Rubén. Nĩ xuhuij mí ni sij huin da'nĩ si'nĩ tsínj gu'naj Gad. ⁶ Nĩ xuhuij mí ni sij huin da'nĩ si'nĩ tsínj gu'naj Aser. Nĩ xuhuij mí ni sij huin da'nĩ si'nĩ tsínj gu'naj Neftalí. Nĩ xuhuij mí ni sij huin da'nĩ si'nĩ tsínj gu'naj Manasés. ⁷ Nĩ xuhuij mí ni sij huin da'nĩ si'nĩ tsínj gu'naj Simeón. Nĩ xuhuij mí ni sij huin da'nĩ si'nĩ tsínj gu'naj Leví. Nĩ xuhuij mí ni sij huin da'nĩ si'nĩ tsínj gu'naj Isacar. ⁸ Nĩ xuhuij mí ni sij huin da'nĩ si'nĩ tsínj gu'naj Zabulón. Nĩ xuhuij mí ni sij huin da'nĩ si'nĩ tsínj gu'naj José. Nĩ xuhuij mí ni sij huin da'nĩ si'nĩ tsínj gu'naj Benjamín.

La multitud vestida de ropas blancas

⁹ Ngaa guisíj nĩ guini'inj 'ngo xi'nin' xxi ni ngüi huin ni ngüi 'na' daran' rian xungüi nga daran' rian xi'nin' nej, daran' ni ngüi a'mi ga'i snánj a'mi ni sij nej, daran' rian ni xuman' nej. Nĩ nico nñn' ruhua ni sij huin. Nĩ a 'ngo ni tsínj sj gunucuaq gaya undaj ni sij huin. Nĩ man ni sij rian niquin' chrun xila sa' nga rian xachij 'nj. Nĩ nñn ni sij atsij gatsi. Nĩ nicaj ni sij yun ra'a ni sij. ¹⁰ Nĩ gaguáj nucaj ni sij. Nĩ gataj ni sij: Yan'anj nne rian chrun xila sa' huin Dan'anj né'. Nĩ Yan'anj nga xachij 'nj huin si ganacaj né'.

Hué daj gataj ni sij.

¹¹ Nĭ daran' ni ángel niquin' ganicaj xi'nĭj chrun xila sa' nga ni tsĭnj huin achij nga anin' gan'anĭ xucu hua nĭ'na' nej. Nĭ guiniquin' ráj đacoj ni ángel daj rian chrun xila sa' daj. Nĭ da' huin si ganun yo ni ángel daj rian yo'ój. Nĭ ga'mi sa' ni ángel daj rian Yan'anĭ. ¹² Nĭ gataj ni ángel daj: Amén.

Ga'mi sa' né' rian Dan'anĭ né'.

Nĭ ga' ueé rian Dan'anĭ né'.

Nĭ nĭganĭ guĭni'i Dan'anĭ né' daran'anĭ.

Nĭ nĭganĭ gataj né' si guruhua Dan'anĭ né'.

Nĭ nĭganĭ guĭnun yan'anĭ né' rian Dan'anĭ né'.

Nĭ dugu'naj huin sisi guĭnicaj Dan'anĭ né' sun.

Nĭ dugu'naj huin sisi nĭganĭ guĭnicaj Dan'anĭ né' fuerza.

Amén.

Daj gataj ni ángel daj.

¹³ Ngaa nĭ nachĭnj snan'anĭ 'ngo tsĭnj huin achij riānj. Nĭ gataj sij:

—Nĭ Ƴn sin huin ni ngüĭ nƳn atsij gatsi nan, nĭ, nĭ a' 'na' ni sij, ruhua á re' Ƴnj. —Hué daj gataj 'ngo tsĭnj huin achij daj gunĭnj.

¹⁴ Ngaa nĭ gatā gunun sij:

—Señor, ni'i man'án re', ruhuāj. —Gatā gunun sij.

Ngaa nĭ gataj sij gunĭnj:

—Hué ni ngüĭ nan huin ni ngüĭ guiran' nico sayun ngaa gahuin sayun nico chruhua xungüĭ. Nĭ daj rún' nánj né' si-gan' né' sisi nahuin gatsij, nĭ hué daj gahuin niman ni sij gui'yaj si-tun man'an xachij 'nĭj. ¹⁵ Xi'í daj nĭ niquin' ni ngüĭ daj rian si-chrun xila Yan'anĭ. Nĭ nun güĭ nĭgan' niquin' ni sij chruhua si-nuhui Yan'anĭ 'yaj sun ni sij rian Yan'anĭ. Nĭ gane Yan'anĭ nga ni sij sisi dugumij ni sij. ¹⁶ Nĭ sĭ gachin xi'na' riqui ni sij ga' mánj. Nĭ sĭ nago'oj ni sij nnee ga' mánj. Nĭ sĭ gurunun nnán rian ni sij, gui'yaj güĭ. Nĭ sĭ chran' yun'unĭ gachi' ni sij ga' mánj. ¹⁷ Daj si dugumi xachij 'nĭj nne đani rian chrun xila sa' ni sij. Nĭ načaj sí' ni sij gan'anĭ đigyán sí' rian ahui nnee sa' huin nnee 'yaj si gane nĭganĭ ni sij. Nĭ naru'ui Yan'anĭ rian daran' ni ngüĭ aco. —Daj gataj tsĭnj huin achij daj gunĭnj.

8

El séptimo sello

¹ Nĭ ngaa ga'nej xachij 'nĭj daj ango sello guisĭj ichij du'ua yanĭ daj, nĭ gahuin đin'inĭ xata' chra' anej hora. ² Ngaa nĭ guini'inĭj ichij ángel huin ni ángel niquin' rian Yan'anĭ. Nĭ ga'ui' ni si mán xata' ichij trompeta rian ni ángel daj. ³ Hué dan nĭ ga'na' ango ángel. Nĭ guiniquin' ángel daj rian altar. Nĭ nicaj ángel daj cƳ nƳn siquĭj huin oro. Nĭ ga'ui' ni si mán xata' nico siquĭj rian ángel daj sisi jnačej ángel daj siquĭj nga nuguan' achĭnj jni'yaj ni ngüĭ rian Yan'anĭ huin ni ngüĭ xuman ruhua ni' yaj Yan'anĭ. Ngaa nĭ ga'ui' ángel siquĭj daj rian altar huin oro. Nĭ niquin' altar huin oro daj rian chrun xila sa' nne Yan'anĭ. ⁴ Nĭ gahui gatse', gui'yaj siquĭj nicaj ra'a ángel daj rian Yan'anĭ ngaa gachĭnj jni'yaj ni ngüĭ hua sa' niman rian Yan'anĭ. ⁵ Ngaa nĭ guida'a ángel daj cƳ. Nĭ gara ángel daj yan'an chruhua cƳ aca rian altar. Nĭ guere'ej ángel daj cƳ nƳn yan'an rian xungüĭ. Ngaa nĭ gaguáj du'ui. Nĭ gahuin garĭn. Nĭ guiran' nej. Nĭ ga'na' yún nej.

Las trompetas

6 Hué dan n̄i gui'yaj xugüi ichij ni ángel nicaj ichij trompeta daj sisi ga'yanj ni ángel ni trompeta daj.

7 Ngaa n̄i ga'yanj 'ngo ángel daj trompeta. N̄i gaman' guman yatan nga yan'an nachej tun. N̄i gaman' daj rian xungüi. N̄i doj n̄i guisij da'aj ni chrun gaca. N̄i gaca daran' ni coj mare nej.

8 Ngaa n̄i ga'yanj ango ángel trompeta guisij huij ángel daj. N̄i guinij 'ngo yan'an xxi chruhua nnee yan'anj. N̄i daj rún' quij xacan hua yan'an xxi daj. N̄i doj n̄i guisij da'aj nnee yan'anj gahuin tun. 9 N̄i doj n̄i guisij da'aj xucu mán chruhua nnee yan'anj gahui'. N̄i doj n̄i guisij da'aj rio achéj rian nnee guere' nej.

10 Ngaa n̄i ga'yanj ango ángel trompeta huin ángel guisij huá'nij. N̄i guinij 'ngo yati' xxi niquin' xata'. N̄i daj rún' aca ca' chrun, n̄i hué daj aca yati' daj. N̄i guinij yati' daj rian da'aj ni xinéj nnee nga rian da'aj yu'uj ahui nnee. 11 N̄i yati' guinij daj gu'naj yati' yaj'. N̄i doj n̄i guisij da'aj nnee daj gahuin yaj', gui'yaj yati' daj. N̄i xi'í nnee yaj' daj, n̄i gahui' nico n̄in' ruhua ni ngüi.

12 Ngaa n̄i ga'yanj ango ángel trompeta huin ángel guisij gan'anj. N̄i doj n̄i guisij da'aj rian güi guere'. N̄i hué daj gahuin nga yahui. N̄i doj n̄i guisij da'aj ni yati' guere' nej. Ngaa n̄i doj n̄i guisij da'aj güi nga yahui gahuin rümi' rian. N̄i doj n̄i guisij ni yati' gahuin rümi' rian nej. N̄i doj n̄i guisij da'aj ne' guni'yanj gahuin rümi'. N̄i doj n̄i guisij da'aj ne' n̄i gahuin rümi'.

13 Ngaa n̄i guini'inj 'ngo ángel huaj da'aj xata'. N̄i ga'mi nucuaj ángel daj. N̄i gataj-á':

—Niqui niman n̄in' ruhua ni ngüi man chruhua xungüi nan xi'í sayun guiran' ni sij ngaa guixinga' ga'yanj ya'nij ni ángel trompeta. —Daj gataj ángel daj.

9

1 Ngaa n̄i ga'yanj ango ángel trompeta huin ángel guisij un'un'. N̄i guini'inj guinij 'ngo yati' xata' rian yo'ój. N̄i ga'ui' 'ngo si mán xata' llave rian yati' daj. N̄i llave daj na'ni du'ua yu'uj gunun n̄in' ruhua daj. 2 Ngaa n̄i na'nij yati' du'ua yu'uj daj. N̄i gahui gatse' du'ua yu'uj daj. N̄i daj rún' gatse' ahui du'ua 'ngo chrúnj xxi, hué daj hua gatse' daj. Ngaa n̄i gahuin rümi' rian güi nga rian nane, gui'yaj gatse' ahui du'ua yu'uj daj.

3 N̄i scanij gatse' daj guixira' xiriquíj. N̄i gan'anj ni xuj rian ni xungüi. N̄i ga'ui' Yan'anj sisi gahuin nucuaj ni xuj gui'yaj ni xuj daj rún' 'yaj ni xiquin.

4 N̄i ga'nin' Yan'anj sun sisi sj chran' yun'unj ni xuj chrin' man rian yo'ój nga n̄i a 'ngo ni coj mare nej, n̄i a 'ngo ni chrun nej. Sanj ni ngüi nitaj si nun si-sello Yan'anj yo ni sij, n̄i hua permiso rian xuj ga'ui' xuj tánj ni sij.

5 Sanj nitaj permiso hua sisi dagahui' ni xuj ni ngüi daj. Maan si un'un' yahui ga'ui' ni xuj tánj ni ngüi daj. N̄i daj rún' a'ngaj ngaa a'ui' xiquin tánj né', n̄i hué daj ga'ngaj ngaa ga'ui' ni xuj tánj ni ngüi. 6 N̄i güi daj n̄i nano' ni ngüi daj ga'ue gahui' ni sij. Sanj sj ga'ue nari' ni sij daj ga'ue gahui' ni sij mánj. Gahuin ruhua ni sij gahui' ni sij. Sanj nitaj daj gui'yaj ni sij sisi gahui' ni sij mánj.

7 N̄i daj rún' hua guayo ngaa hua chrun xuj gan'anj xuj nga ni snado rian huin sayun, n̄i hué daj hua ni xiriquíj daj. N̄i rún' hua 'ngo corona huin oro hué daj hua si gunun chra xuj. N̄i rún' hua rian ni ngüi, n̄i hué daj hua rian xuj nej. 8 N̄i rún' hua hueé chra yun'unj xana, n̄i hué daj hua hueé

xuj. Nĭ rún' hua yan' sigue'ej, nĭ hué daj hua yan' xuj nej. ⁹ Nĭ rún' hua gató gaga' hua si nún xuj. Nĭ daj rún' açá chanj 'yaj nico ni carreta anucua ni guayo ngaa gan'anj xuj rian huin sayun, nĭ hué daj 'yaj si-gachi xuj. ¹⁰ Nĭ daj rún' hua dune' xiquin hua dune' xuj. Nĭ hua si-tanj xuj. Nĭ hua fuerza dune' xuj sisĭ chran' yun'unj xuj ni ngüi chra un'un' yahui. ¹¹ Nĭ hua 'ngo ángel nicaj sun rian ni xuj. Nĭ ángel daj huin si niquin' rian yu'uj gunun nĭn' ruhua daj. Nĭ si-xugüi ángel daj gu'naj Abadón huin snánj hebreo. Nĭ si-xugüi ángel daj gu'naj Apolión huin snánj griego. ¹² Nĭ hua gachin 'ngo sayun guiran' ni ngüi. Sanĭ achin yahuij sayun ga'na' guiran' ni sij.

¹³ Ngaa nĭ ga'yanj ango ángel trompeta huin ángel guisĭj huatan'. Nĭ gunünj 'ngo nanĕ ga'mi scanij gan'anj cúj taj rian altar huin oro. Nĭ niquin' altar daj rian Yan'anj. ¹⁴ Nĭ gataj nanĕ daj gunun ángel a'yanj trompeta huin ángel guisĭj huatan':

—Nachi re' anin' gan'anj ángel anumi du'ua quin nnee xxi gu'naj Eufrates. —Daj gataj nanĕ daj gunun ángel.

¹⁵ Ngaa nĭ ganachi anin' gan'anj ángel anumi daj. Nĭ doj nĭ guisĭj da'aj ni ngüi dagahui' ni gan'anj ángel daj. Nĭ hua gui'yaj xugüi Yan'anj ni ángel daj sisĭ hué hora daj, güi daj nej, yahui daj nej, yo' daj nej, nĭ dagahui' ni ángel daj ni ngüi. ¹⁶ Nĭ guisĭj huĭj ciento millón ni tsínj taj guayo huin ni snado nico' gan'anj ángel daj, ataj ni sij gunünj. ¹⁷ Ngaa nĭ gui'yaj Yan'anj sisĭ guini'inj daj hua ni tsínj taj guayo daj. Nĭ guini'inj daj hua ni guayo nej. Nĭ daj rún' hua yan'an hua gaga' hua ránj xi'yanj ni tsínj taj guayo guini'inj. Nĭ hua jnitaj gaga' daj daj rún' hua yej gu'naj zafiro. Nĭ hua mayaj gaga' daj daj rún' hua yo'ój sufre. Nĭ rún' hua chra sigue'ej, nĭ hué daj hua chra ni guayo daj. Nĭ ahui yan'an nga gatse' nej, yo'ój sufre nej, du'ua ni xuj. ¹⁸ Nĭ doj nĭ guisĭj da'aj ni ngüi gahui', gui'yaj yan'an nga gatse' nej, yo'ój sufre nej, ahui du'ua ni xuj. ¹⁹ Daj si hua fuerza du'ua xuj nga dune' xuj. Nĭ daj rún' hua xucuáj hua dune' xuj. Nĭ daj rún' hua chra xucuáj, nĭ hué daj hua chra dune' xuj nej. Nĭ hué daj a'ui' dune' ni xuj ni ngüi.

²⁰ Nĭ ango ni ngüi nun gahui' gui'yaj sayun daj, sanĭ nun ganani ruhua ni sij xi'i gaquin' gui'yaj ni sij. Nĭ nun duna ni sij si guinico' ni sij ni nanĕ xi'i nga yan'anj huin oro nga plata nej, gaga' bronce nej, yej nej, chrun nej, huin ni yan'anj gui'yaj ra'a ni sij. Nĭ na'ue guini'yaj ni yan'anj gui'yaj ra'a ni sij daj. Nĭ na'ue gunun ni yan'anj daj. Nĭ na'ue gache ni yan'anj da mánj. ²¹ Nĭ nun ganani ruhua ni sij si dagahui' ni sij níman. Nĭ nun ga'nin' ruhua ni sij si gui'yaj stu'uj ni sij. Nĭ hua gue gui'yaj squira' ni sij. Nĭ hué daj gui'yaj tu gue ni sij.

10

El ángel con el librito

¹ Ngaa nĭ guini'inj ga'na' ango ángel nucuaaj xata'. Nĭ nique ángel daj 'ngo nga. Nĭ niquin' xucuáj gu'luj chra ángel daj. Nĭ daj rún' xiguĭn güi, nĭ da'nga' daj xiguĭn rian ángel daj. Nĭ daj rún' hua yan'an, nĭ hué daj hua nungüej dacó ángel daj. ² Nĭ hua nagura' rian libro le'ej nicaj ángel daj. Nĭ ne' chrej sa' dacó ángel daj guta' sij chruhua nnee yan'anj. Nĭ guta' sij dacó sij ne' chrej rotĭs sij rian yo'ój. ³ Ngaa nĭ gaguáj nucuaaj ángel daj daj rún' aguáj 'ngo sigue'ej. Nĭ ngaa gaguáj ángel daj, nĭ ichij yya gaguáj du'ui gunünj. ⁴ Nĭ ngaa guisĭj ichij gaguáj du'ui, nĭ gahuin ruhuáj garünj

nuguan' gaguáj du'ui rian yanj. Sanj gunūnj ga'mi 'ngo nanē 'nā' xata'. Nj gataj nanē daj gunūnj:

—Nāra sá' re' ni nuguan' gunún re' huin nuguan' gaguáj du'ui daj. Nj si garan re' ni nuguan' daj rian yanj mánj. —Daj gataj nanē daj.

⁵ Ngaa nī nachi nicaj ángel niquin' chruhua nnee yan'anj ngā rian yo'ój ra'a xata'. ⁶ Nj gataj nīca ángel nga si-xugūi Yan'anj nne nīganj huin si gui'yaj xata' ngā yo'ój nej, nnee yan'anj nej, daran' ni rasun mán xata' nej, daran' si mán rian yo'ój nej, daran' si mán chruhua nnee yan'anj nej:

—Xānga' hua gahuin nīchrun' gūi gānahuij xungūi nan. ⁷ Sanj ngaa guisij gūi gā'yanj ango ángel trompeta huin ángel guisij ichij, ngaa nī guisij gahuin yya nuguan' gani huī ruhua Yan'anj gui'ya daj rún' hua nata' Yan'anj rian ni tsínj nata' si-nūguan' Yan'anj huin ni tsínj gui'yaj sun rian Yan'anj. —Daj gataj ángel daj.

⁸ Ngaa nī gunūnj nanē ga'mi ruhua' yún ngāj huin nanē 'nā' xata'. Nj gataj nanē daj:

—Gūij nī gujda'á re' libro le'ej hua nagura' rian ángel niquin' chruhua nnee yan'anj ngā rian yo'ój. —Daj gataj nanē daj.

⁹ Ngaa nī gan'ān rian ángel niquin' daj. Nj gachīn sisj rīqui ángel daj libro le'ej daj riānj. Ngaa nī gataj ángel gunūnj:

—Gujda'á re' ni xā re'. Nj gahuin tsi' du'ua' re' rún' tsi' gatsi', gui'yaj libro nan. Sanj gahuin yaj' rīqui re', gui'yaj-á'. —Daj gataj ángel.

¹⁰ Ngaa nī gujda'ā libro le'ej daj ra'a ángel ni xāj. Nj gahuin tsi' du'ua'j daj rún' tsi' gatsi'. Sanj ngaa guisij xāj, nī gahuin yaj' rīqui, gui'yaj libro daj. ¹¹ Ngaa nī gataj nanē daj gunūnj:

—Hua nīan si ga'mi ruhua' yún re' xi'í daj guīran' ga'j nīn' ruhua ni ngūi. Nj mán ga'j xuman' ni sij. Nj mán ga'j snānj a'mi ni sij nej. Nj mán ga'j rey nicaj sun rian ni sij nej. —Daj gataj nanē daj.

11

Los dos testigos

¹ Ngaa nī rīqui ni si mán xata' 'ngo riānj riānj. Nj rún' hua 'ngo rutsi riun né', nī hué daj hua riānj daj. Nj gataj Yan'anj gunūnj:

—Naxuman re' gan'anj guīriun re' si-nuhui Yan'anj ngā altar nej. Nj gaya re' undaj ni ngūi a'mi sa' rian Yan'anj mán chruhua nuhui daj. ² Sanj sī guiriún re' ne' chrej xē' rian nuhui da mánj. Daj si ga'ue ga'na' ni ngūi 'nā' anéj chrej yu'uj daj. Nj huīj xia huīj yahuī gurun ni ngūi daj xuman' hua sa' nīn' ruhua. ³ Nj ga'uij atsij nīqui guinīque huīj tsínj huin testigo niquin' a'mi xi'tj rian ni ngūi. Nj gahuin nucuj nūngūej sij ga'mi nūngūej sij xi'tj da guisij mí táj huīj ciento táj huā'nij xia gūi, gui'yā. —Daj gataj Yan'anj gunūnj.

⁴ Nj nūngūej testigo daj huin huīj chrun olivo niquin' rian Yan'anj huin Yan'anj nicaj sun rian xungūi nan. Nj nūngūej testigo daj huin huīj candelero niquin' rian Yan'anj nej. ⁵ Nj sisj hua tsínj huin ruhua gui'yaj xi'i nūngūej testigo daj, nī gahuin yan'an du'ua nūngūej sij. Ngaa nī gāca ni tsínj unun' ngā nūngūej sij, gui'yaj yan'an daj. Nj da'nga' daj gahui' daran' ni tsínj huin ruhua gui'yaj xi'i nūngūej sij. ⁶ Nj nicaj nūngūej tsínj testigo daj fuerza sisj nāran' nūngūej sij xata' sisj sī gaman' ni gūi nata' nūngūej sij si-nūguan' Yan'anj rian ni ngūi. Nj hué daj nicaj nūngūej sij fuerza sisj nāduna nūngūej sij nnee nāhuin tun. Nj ga'ue gui'yaj nūngūej

sij sisi ga'na' daran' rian xi'i chruhua xungüi daj rún' huin ruhua nungüej sij, gui'yaj nungüej sij.

⁷ Sanj ngaa guisij nahuij nata' nungüej sij si-nuguan' nungüej sij rian ni ngüi, ngaa ni gahui xucu huee du'ua yu'uj gunün nin' ruhua daj. Ngaa ni gunün xuj nga nungüej tsinj daj. Ni gui'yaj gana xuj. Ni dagahui' xuj nungüej sij. ⁸ Ngaa ni guingaj nungüej niman daj chruhua cayu rian ngaj xuman' xxi. Ni si-xugüi nungüej xuman' daj huin Sodoma nga Egipto sisi ga'mi rucu né'. Daj si hué xuman' daj huin rian doco' ni sij Señor rian rugutsj. ⁹ Ni guingaj nungüej niman daj hua'nij güi táj anej gaxuj guini'i ni ngüi man ga'i rian xuman' nga ga'i rian xi'nin' nej, ga'i rian snánj a'mi ni sij nej, ga'i rian xungüi nej. Ni guini'i ni sij nungüej niman daj. Ni nun ga'uej ruhua ni sij gachin' nungüej niman daj. ¹⁰ Ngaa ni ducu gahuin nia' ruhua ni ngüi man chruhua xungüi guini'i ni sij nungüej niman daj. Ni xi'i daj ga'ui' ni sij ni rasun rian dugüi' ni sij. Daj si ngaa hua ni'na' nungüej sij, ni chran' yun'unj nin' ruhua nungüej sij ni ngüi man chruhua xungüi.

¹¹ Sanj ngaa gachin hua'nij güi táj anej gaxuj, ni gui'yaj Yan'anj si gatü nané chruhua niman nungüej sij. Ni nahuin ni'na' nungüej sij. Ni guiniquin' gaya nungüej sij. Ni daran' ni ngüi guini'i, ni ducu guxu'ui' ni sij. ¹² Ngaa ni gunün nungüej testigo daj 'ngo nané nucua' xata'. Ni gataj nané daj:

—Gahui nungüej é re', ni ga'na' nungüej é re' nan anj. —Daj gataj nané daj.

Ngaa ni gahui nungüej sij rian nga gan'anj nungüej sij xata'. Ni guini'i ni tsinj unun' nga nungüej sij man ni si' ngaa gahui nungüej sij gan'anj sij xata'.

¹³ Ni hué 'ngo hora daj, ni ga'na' 'ngo yún xxi. Ni gane ga'j hue' chruhua xuman' daj, gui'yaj yún. Ni gahui' chij mí ni ngüi, gui'yaj yún. Ni ducu guxu'ui' ni ngüi guna daj. Ni ga'mi sa' ni sij rian Yan'anj nne xata'. ¹⁴ Hué dan ni guisij huj sayun gachin guiran' ni ngüi. Sanj rá'yanj ga'na' ango sayun guisij hua'nij.

La séptima trompeta

¹⁵ Ngaa ni ga'yanj ango ángel trompeta guisij ichij ángel ga'yanj daj.

Ngaa ni gunünj ga'mi nucua' ni si man xata'. Ni gataj-á':

Yyaj ni gaxi'i gahuin achij Señor.

Ni gahuin achij Cristo huin tsinj 'na' rian Yan'anj gahuin achij nungüej sij rian xungüi nan.

Ngaa ni niganj 'ngo guinicaj sun Señor.

Hué daj gataj ni si man xata'.

¹⁶ Ni iço gan'anj ni tsinj huin achij nne chrun xila sa' rian Yan'anj, ni ga' nitu rian ni sij rian yo'ój. Ni ga'mi sa' ni sij rian Yan'anj. ¹⁷ Ni gataj ni sij: Riqui únj si guruhá re' huin re' Señor.

Ni hué re' huin Yan'anj nucua' nin' ruhua.

Ni hué re' huin si nne asj siní yan.

Ni nné re' yyaj nej.

Ni niganj gané re' nej.

Ni riqui únj si guruhá re' xi'i si hua guida'á re' nico si-fuerzá re'.

Ni gaxi'i re' gahuin achij re' rian xungüi.

¹⁸ Ni ga'man ruhua ni ngüi man chruhua ni xungüi ni'yaj sij man'an re'.

Ngaa ni ga'man ruhá re' guini'i re' ni ngüi daj.

Nj guisj güi nagui'yaj yyá re' xi'í si-gaquin' ni ngüi gahui'.

Nj guisj güi naru'ue re' rian ni tsinj 'yaj sun rián re' huin ni tsinj ga'mi si-nuguan' re' nga ni ngüi hua sa' chruhua niman nej, nj ngüi nun yan'anj si-xugüi re' nej.

Nj ga'ue si tsinj niqui huin ni sij, ga'ue si tsinj huin rian huin ni sij, sanj 'ngo naru'ue re' rian ni sij.

Nj hué hora daj dré' re' ni ngüi dre' xungüi.

Daj gataj ico gan'anj ni tsinj huin achij daj gunun Yan'anj.

¹⁹ Ngaa nj naxi'ni rian si-nuhui Yan'anj nne xata'. Nj chruhua si-nuhui Yan'anj, nj gurugüi' chrúnj nun ni nuguan' gui'yaj yya Yan'anj nga ni ngüi. Ngaa nj ducu guirán. Nj gani. Nj ga'na' 'ngo yún. Nj gaman' 'ngo guman yatan xxi nej.

12

La mujer y el dragón

¹ Ngaa nj guini'Inj 'ngo rasun nico gurugüi' xata', gui'yaj Yan'anj. Nj rasun daj huin 'ngo yun'unj xana. ² Nj nun riqui unj. Nj aguáj unj xi'í si ruhua ga'nga da'nij unj. Daj si ran' unj sayun xi'í lij daj. ³ Nj gurugüi' ango rasun xata' guini'Inj, gui'yaj Yan'anj. Nj rasun daj huin 'ngo xucuáj xxi mare. Nj hua ichij chra xuj. Nj hua ichi' si-cúj xuj nej. Nj nun go'ngo corona da go'ngo chra xuj. ⁴ Nj guxun dune' xuj ga'j yati' man xata'. Nj doj guisj da'aj ni yati' dugüej dune' xuj chruhua xungüi. Nj ganiquin' xucuáj daj rian yun'unj xana ruhua ga'nga da'nij daj. Nj ana'uuj xuj sisi hué hora ga'nga da'nij unj, nj xamánj xuj, ruhua xuj. ⁵ Ngaa nj ga'nga 'ngo lij sno'o, gui'yaj yun'unj xana daj. Nj tsinj daj guinicaj sun rian daran' xungüi. Nj guinicaj sij ni'í gaga' guinicaj sun sij. Sanj nachi nicaj Yan'anj da'nij yun'unj xana daj. Nj gan'anj sij xata', gui'yaj Yan'anj. Nj gan'anj gane sij rian nne Yan'anj rian chrun xila sa'. ⁶ Ngaa nj gunánj yun'unj xana daj gan'anj unj quij qui'yanj naco rian gui'yaj xugüi Yan'anj 'ngo yu'uj gane unj. Nj yu'uj daj ga'ui' Yan'anj si xa unj chra 'ngo mí táj yahuij ciento táj hua'nij xia güi.

⁷ Hué dan nj gahuin 'ngo sayun nico xata'. Nj gunun' ni ángel nicaj dugüi' nga ángel gu'naj Miguel nga xucuáj daj. Nj hué daj gunun' ni ángel nicaj dugüi' nga xucuáj daj nga ni ángel nicaj dugüi' nga Miguel. ⁸ Sanj nun gahuin nucuaaj gui'yaj gana ni dugüi' xucuáj daj rian Miguel. Nj nitaj rian gujman ni dugüi' xuj xata' ga' manj. ⁹ Ngaa nj guere'ej ni ángel nicaj dugüi' nga Miguel ni dugüi' xucuáj daj rian xungüi. Nj xucu daj gu'naj sichre nga Satanás. Nj asj ná sno'o gane xuj. Nj hué sichre daj digya' yun'unj daran' ni ngüi man chruhua xungüi. ¹⁰ Ngaa nj gunünj si ga'mi nucuaaj 'ngo tsinj nne ne' xata'. Nj gataj sí':

—Yyaj nj guisj güi ganacaj Yan'anj ni ngüi. Nj gahuin nucuaaj nün' ruhua Dan'anj únj. Nj gahuin achij Yan'anj nej. Nj gahuin achij Cristo huin tsinj 'na' rian Yan'anj. Daj si guere'ej ni si man xata' sichre. Nj sichre daj huin si ga'mi gaquin' nun güi nigan' xi'í ni jnánj né' rian Yan'anj. ¹¹ Nj gui'yaj gana ni jnánj né' rian sichre xi'í si-tun man'an tsinj gu'naj xachij 'nij daj. Nj hué daj gui'yaj gana ni sij xi'í nuguan' xanga' ga'mi ni sij rian ni ngüi. Nj nun guxu'ui' ni sij sisi gahui' ni sij xi'í nuguan' sa' ga'mi ni sij. ¹² Ngaa nj ducu gahuin nia' ruhua daran' si man xata'. Sanj niqui niman nün' ruhua ni ngüi man chruhua xungüi nga ni ngüi man rian nnee yan'anj nej. Daj

si ga'na' sichre rian man ni é re'. Nj ducu a'man ruhua sichre. Daj si ni' sijsi sij doj hua ni güi ganahuij si-sunj. —Daj gataj nané daj.

¹³ Nj ngaa guini'i xucuáj daj sijsi guiri ni si man xata' gan'anj xuj chruhua xungüi, nj guinico' xuj gan'anj xuj yun'unj xana gui'yaj si ga'nga lij sno'o daj. ¹⁴ Sanj ga'ui' Yan'anj huij si-gachi xata xxi gunun yun'unj xana daj sijsi ga'ue güej unj, nj guisij unj quij gui'yanj naco. Nj gahuin gan' unj rian xucu daj. Nj hué yu'uj daj gane unj sijsi ga'ui' Yan'anj si xa unj chra hua'nij yo' táj nej. ¹⁵ Ngaa nj ga'yanj xuj nnee du'ua xuj rucu yun'unj xana daj sijsi gahuin nnee daj 'ngo xinéj nnee. Ngaa nj gunucuaj nnee yun'unj xana daj, ruhua xuj. ¹⁶ Sanj chracuij yun'unj yo'ój yun'unj xana daj. Daj si nasitsi' du'ua yo'ój. Ngaa nj xamanj yo'ój xinéj nnee guiri xucuáj du'ua xuj. ¹⁷ Ngaa nj ducu ga'man ruhua xuj ni'yaj xuj yun'unj xana daj. Nj gan'anj gunun' xuj nga ango ni da'nij unj huin ni sij ni ngüi dagahuin nuguan' a'nin' Yan'anj sun rian ni sij. Nj huin ni sij ni ngüi a'mi sa' si-nuguan' Jesucristo rian ni ngüi.

13

Las dos bestias

¹ Hué dan nj guiniquinj rian yo'ój chru ngaj du'ua nnee yan'anj. Ngaa nj guini'inj gahui 'ngo xucu huee chruhua nnee yan'anj. Nj hua ichij chra xuj nga ichi' si-cúj xuj. Nj chra go'ngo si-cúj xuj, nj nun go'ngo corona. Nj nun letra rian ichij chra xuj huin si-xugüi xuj. Nj quij nin' ruhua huin si-xugüi xuj. ² Nj rún' hua xucu gu'naj leopardo hua xuj guini'inj. Nj rún' hua ra'a oso, nj hué daj hua ra'a xuj. Nj rún' hua du'ua sigue'ej, nj hué daj hua du'ua xuj. Nj ga'ui' xucuáj daj si-sun xuj rian xucu daj. Nj ga'ui' xuj sijsi gahuin achij xú' gane xú' rian chrun xila sa' rian nne man'an xuj. Nj ga'ui' xuj nico sun guinicaj xú'. ³ Nj guini'inj sijsi guiran' xi'i 'ngo chra xucu daj. Nj rún' guiran' xi'i chra 'ngo tsinj ruhua gahui, nj hué daj hua chra xuj. Sanj ganahuin rian guiran' xi'i chra xuj daj. Nj gara yan'anj ruhua daran' ni ngüi man chruhua xungüi guini'i ni sij sijsi nahuin chra xuj. Nj guinico' ni sij rucu xuj gan'anj ni sij. ⁴ Nj guinico' ni ngüi xucuáj daj xi'i si ga'ui' xuj si-sun xuj rian xucu huee daj. Nj ga'mi sa' ni sij rian xucu huee daj. Nj gataj ni sij:

—Un tsinj ga'ue gui'yaj daj rún' 'yaj xucu huee daj únj. Nj un tsinj ga'ue gunun' nga xuj ruhua á re' únj. —Daj gataj ni sij.

⁵ Nj ga'uej ruhua Yan'anj sijsi gahuin nucuaaj xuj ga'mi nne xuj. Nj ga'mi quij xuj rian Yan'anj nej. Nj ga'uej ruhua Yan'anj sijsi guinicaj sun xuj huij xia huij yahui. ⁶ Hué dan nj ga'mi quij xuj xi'i Yan'anj nga xi'i si-xugüi Yan'anj nej. Nj hué daj ga'mi quij xuj xi'i si-nuhui Yan'anj nga xi'i ni si man xata' nej. ⁷ Nj ga'uej ruhua Yan'anj sijsi gunun' xuj nga ni ngüi hua sa' niman rian Yan'anj. Nj gui'yaj gana xuj rian ni sij. Nj hua permiso rian xuj sijsi guinicaj sun xuj rian daran' xi'nin' ni ngüi nga daran' xuman' nej, daran' snánj a'mi ni ngüi nej, daran' xungüi nej. ⁸ Nj guinico' daran' ni ngüi man chruhua xungüi xucu daj. Sanj sé daj gui'yaj ni ngüi taj si-xugüi rian si-libro xachij 'nij daj. Nj ni ngüi taj si-xugüi rian libro daj, nj hué ni sij huin si gane niganj nga Yan'anj. Nj hué xachij 'nij daj huin Jesucristo gahui' xi'i si-gaquin' né'. Nj asij achin gui'yaj Yan'anj xungüi, nj hua gani ruhua Yan'anj sijsi hué daj gahui' Jesús.

⁹ Nj sijsi nun chraquij 'ngo tsinj daj, nj hua nian si gunun sij si ataj nuguan' nan anj. ¹⁰ Siji njcaj 'ngo tsinj daj gan'anj sij ducuaga' dugüi'

sij, sanj hué daj gan'anj man'an sij ducuaga' nej. Sisj dagahui' 'ngo tsínj daj espada dugüi' sij, nj hué espada daj gui'yaj gahui' man'an sij. Ngaa nj huin ruhuaj sisj ga nucuaj ruhua ni ngüi hua sa' rian Yan'anj. Nj guxuman sa' ruhua ni sij nj'yaj ni sij Yan'anj.

11 Hué dan nj guini'inj gahui ango xucu huee riqui yo'ój. Nj taj huij si-cúj chra xuj. Nj daj rún' hua si-cúj xachij 'nij, nj hué daj hua si-cúj chra xuj. Sanj a'mi xuj daj rún' a'mi man'an xucúaj daj. 12 Nj daj rún' nicaj sun xucu huee ga'na' sini, nj hué daj nicaj sun ango xuj nej. Nj niquin' xuj rian xucu huee ga'na' sini daj. Nj gui'yaj xuj sisj guinico' daran' ni ngüi man chruhua xungüi xucu huee ga'na' sini daj. Nj hua ganahuin xucu huee ruhua gahui' daj. 13 Nj ga'ue gui'yaj xuj ni rasun nico. Daj si da gayu yan'an xata' rian yo'ój, gui'yaj xuj guini'i ni ngüi. 14 Nj digya' yun'unj xuj ni ngüi man chruhua xungüi xi'i ni rasun nico gui'yaj xuj rian ni ngüi. Daj si nicaj xuj permiso sisj hué daj gui'yaj xuj rian xucu huee ga'na' sini daj. Nj ga'nin' xuj sun rian ni ngüi man chruhua xungüi sisj nari ra'a ni sij 'ngo yan'anj gahuin xucu huee guiran' xi'i, gui'yaj espada, sanj nun gahui' xuj. 15 Nj hua permiso rian xucu huee daj sisj guinun nané niman yan'anj gui'yaj xuj huin xucu nari ra'a ni ngüi daj. Ngaa nj ga'mi xucu nari ra'a ni ngüi, gui'yaj xuj. Nj gataj xucu huee daj sisj dagahui' ni sij daran' ni tsínj nun guinico' xucu huin yan'anj gui'yaj ra'a ni sij daj. 16 Nj gui'yaj xucu huee daj sisj gari ni sij da'nga' ra'a sa' ni ngüi, asj yo ni sij nej. Nj hué daj gui'yaj ni sij nga ni tsínj huin rian nga ni tsínj nico' rucu nej, ni tsínj xuru'ue nga ni tsínj niqui nej, ni tsínj 'yaj sun yun rian xuru'ue nga ni tsínj nitaj si 'yaj sun yun rian xuru'ue nej. 17 Hué dan nj ni ngüi nitaj si nun da'nga', asj si-xugüi xucu daj, asj número si-xugüi xucu daj, nj si ga'ue guiran' ni sij rasun. Nj si ga'ue gudu'ue ni sij rasun ngaa nitaj da'nga' daj nun ni sij manj.

18 Nj nuguan' nan ruhuaj sisj gahuin chrun né'. Nj gara da'nga' ruhua né' un sin huin nuguan' nan ruhuaj gata. Daj si si-nuguan' xucu huee daj huin si-xugüi 'ngo tsínj. Nj número daj huin huatan' ciento táj hua'nij xia huatan'.

14

El cántico de los 144,000

1 Ngaa nj guini'inj niquin' xachij 'nij chra quij gu'naj Sión. Nj man nuguan'an 'ngo ciento mí táj huij xia gan'anj mí ni tsínj nga xachij 'nij daj. Nj hua nica nun si-xugüi xachij 'nij yo ni sij nga si-xugüi chrej xachij 'nij nej. 2 Ngaa nj gunünj si ga'mi 'ngo nané ga'na' xata'. Nj daj rún' garin rian nico' nico nnee rian huej, nj hué daj gahuin garin gunünj. Nj daj rún' aguáj du'ui, nj hué daj gunünj nej. Nj nané gunünj daj huin daj rún' xinga' yán'anj nun ga'i ya'a ngaa aráj ga'i ni tsínj aráj yán'anj. Nj hué daj gunünj nané ga'mi daj. 3 Nj garáj ni sij 'ngo chra' naca rian tsínj nne chrun xila sa' nga rian anin' gan'anj xucu hua nj'na' nga rian ni tsínj huin achij nej. Nj a 'ngo tsínj nun ga'ue nari' gara chra' daj. Maan si urin ciento mí táj huij xia gan'anj mí ni tsínj ganani scanij ni ngüi man chruhua xungüi gahuin nucuaj nari' chra' naca daj garáj ni sij. 4 Nj ni tsínj nan nun gui'yaj gaquin' nga ni ngüi xana. Daj si nun ga'mi ni sij nga ni ngüi xana. Nj hué ni tsínj nan nico' xachij 'nij ngaa achéj sí' niaj di'yaj nga ni sij. Nj nacaj Yan'anj ni sij scanij ni ngüi sisj guinicaaj dugüi' sini ni sij nga Yan'anj nga

xachij 'nĭj nej. ⁵ Nĭ nun ga'mi ni sij nuguan' yya. Daj si hua sa' niman ni sij niquin' ni sij rian chrun xila sa' rian nne Yan'anĭ.

El mensaje de los tres ángeles

⁶ Ngaa nĭ guini'inĭj huajango ángel ðani xata'. Nĭ nicaj ángel ðaj nuguan' sa' huin nuguan' nun ganahuij. Nĭ ñata' ángel ðaj rian ni ngüi man daran' xungüi nga daran' xi'nin' ni ngüi nej, daran' snánĭ a'mi ni ngüi nej, daran' xuman' nej. ⁷ Nĭ ga'mi nucuaĭ ángel. Nĭ gataĭ-á':

—Guĭnun yan'anĭ ni é re' rian Yan'anĭ xanga'. Nĭ ga'mi sa' ni é re' rian Yan'anĭ nej. Daj si guisĭj hora ñagui'yaj yya Yan'anĭ nga si-gaquin' ni ngüi. Nĭ ga'mi 'ueé ni é re' rian Yan'anĭ si hué Yan'anĭ gui'yaj xata' nga yo'ój nej, nnee yan'anĭ nej, rian ahui nnee nej. —Daj gataĭ ángel ðaj gunünĭ.

⁸ Nĭ guinico' angó ángel ruĭc ángel ðaj. Nĭ gataĭ angó ángel ðaj:

—Guere' xuman' Babilonia. Guere' xuman' Babilonia huin xuman' xxi. Daj si ðaj rún' digyán 'ngó tsínĭj ðaj go'o dugüi' sij rente sisĭ gaxini sí', nĭ hué ðaj digyán ni tsínĭj man Babilonia 'ngó chrej quij rian daran' xungüi. —Daj gataĭ angó ángel ðaj.

⁹ Ngaa nĭ guinico' angó ángel guisĭj huá'nĭj ángel. Nĭ ga'mi nucuaĭ ángel ðaj. Nĭ hué nan huin nuguan' gataĭ ángel ðaj:

—Sisĭ hua 'ngó tsínĭj nun yan'anĭ xucu huee ðaj xucu huin yan'anĭ gui'yaj ra'a ni sij, nĭ sisĭ ga'ueĭ ruhua sij sisĭ ganun ða'nga' ðaj yo sij, asĭ ra'a sij, ¹⁰ ngaa nĭ gahuin nico castigo sij, gui'yaj Yan'anĭ. Daj si ðaj rún' huin 'ngó nnee xunánĭ ngaa na'ue go'o né', nĭ hué ðaj huin castigo gahuin sij, gui'yaj Yan'anĭ. Nĭ nun jnacheĭ Yan'anĭ angó nnee sa' nga nnee xunánĭ ðaj sisĭ ga'ue go'o ni sij. Daj si ducu ga'man ruhua Yan'anĭ ni'ya ni sij. Nĭ ducu guĭran' ni sij sayun gunun ni sij rian yan'anĭ gaca ni sij nga yo'ój sufre. Nĭ guĭni'yaj ni ángel hua sa' niman nga xachij 'nĭj nej. ¹¹ Nĭ ñiganĭ gahui gatse' rian guĭran' ni sij sayun. Nĭ na'ue gahui ni sij ñaran ruhua ni sij rian guĭran' ni sij sayun. Daj si nugüi ñigan' nun ni sij. Nĭ hué ðaj guĭran' ni tsínĭj nico' xucu huee nga xucu huin yan'anĭ gui'yaj ra'a ni sij. Nĭ ða'nga' ðaj guĭran' ni tsínĭj ga'ueĭ ruhua sisĭ ganun ða'nga' si-xugüi xucu ðaj nej. —Daj gataĭ ángel ðaj.

¹² Ngaa nĭ ruhujaj si 'ngó ga nucuaĭ niman ni tsínĭj hua sa' rian Yan'anĭ rian sayun huin ni tsínĭj dagahuin nuguan' ga'nin' Yan'anĭ sun rian ni sij. Nĭ xuman ruhua ni sij ni'yaj ni sij Jesús.

¹³ Ngaa nĭ gunünĭ 'ngó nané ga'mi xata'. Nĭ gataĭ nané ðaj gunünĭj:

—Garun re' nuguan' nan rian yanĭ: “Asĭj yyaj nga ni güi ga'na' ne' rian, nĭ hua 'ueé rian ni ngüi nico' Señor ngaa gahui' ni sij.” —Daj gataĭ nané ðaj gunünĭj.

Ngaa nĭ gataĭ Espíritu:

—Xanga' nĭ ñaran ruhua ni sij nga sun 'yaj ni sij. Daj si ni'i Yan'anĭ sun sa' gui'yaj sun ni sij chruhua xungüi. —Gataĭ Espíritu.

La tierra es segada

¹⁴ Ngaa nĭ guini'inĭj 'ngó nga gatsi xata'. Nĭ rún' hua 'ngó ða'nĭj ni ngüi, nĭ hué ðaj hua 'ngó tsínĭj nne rian nga ðaj. Nĭ nun chra' sij 'ngó corona huin oro. Nĭ nicaj sij 'ngó gaga' cera huá. ¹⁵ Ngaa nĭ gahui angó ángel chruhua nuhui nico. Nĭ gaguáj nucuaĭ ángel ðaj rian tsínĭj nne rian nga ðaj. Nĭ gataĭ ángel ðaj:

—Gaxi'i re' ga'nin' re' ni rasun man rian yo'oj nga gaga' cera nicaj re'. Daj si hua guisij hora ga'nin' re' ni rasun. Ni hua gachij nin' si man rian yo'oj nan. —Daj gataj angel daj.

¹⁶ Ngaa ni gaxi'i tsinj nne rian nga daj ga'nin' sij ni rasun nga cera daj. Ni naran' sij ni rasun gahui rian yo'oj.

¹⁷ Ngaa ni gahui angó angel chruhua nuhui nico nne xata'. Ni hue daj nicaj angó angel daj 'ngo cera hua nej. ¹⁸ Ni rian altar gahui angó angel. Ni nicaj angel daj sun rian yan'an. Ngaa ni gaguaj nucuj angó angel daj rian angel nicaj gaga' cera hua daj. Ni gataj angel daj:

—Gaxi'i re' nga cera hua nicaj re' daj, ngaa ni ga'nin' re' ni rasun man rian yo'oj. Ni guta re' ni uva gachij rian yo'oj. Daj si hua guisij gane uva daj. —Daj gataj angel daj.

¹⁹ Ngaa ni ga'nin' angó angel daj ni rasun man rian yo'oj nga gaga' cera. Ni guta angel daj uva gachij man rian yo'oj. Ni gara angel daj uva chruhua 'ngo gaga' xxi sisi gani gaga' daj uva, ni gahui nnee uva, gui'yaj gaga' daj. Ni hue nuguan' daj digyan daj a'man ruhua Yan'anj ni'ya ni ngui da'ui gaquin'. ²⁰ Ni ne' chrej xe' xuman' daj gani ni sij uva. Ni gahui nico tun chruhua gaga' daj. Ni guisij ganun tun daj da gaga' nun du'ua guayo. Ni hua'nij ciento kilómetro gachéj tun gan'an.

15

Los ángeles con las siete postreras plagas

¹ Ngaa ni guini'Inj angó da'nga' xxi gurugui' xata', gui'yaj Yan'anj. Ni gara yan'anj ruhua guini'Inj. Ni da'nga' daj huin ichij angel nicaj ichij sayun ga'na'. Ni hue nan huin ichij sayun guisij ganahuij. Ni ngaa guisij ganahuij ichij sayun daj, gui'yaj Yan'anj, ngaa ni ganahuij si ga'man ruhua Yan'anj ni'ya xungui.

² Ni guini'Inj 'ngo nnee yan'anj. Ni rún' hua pidrio nachej yan'an, ni hue daj hua nnee yan'anj daj guini'Inj. Ni du'ua nnee yan'anj daj man ni ngui gui'yaj gana rian xucu huee nej, rian yan'anj huin xucu gui'yaj ra'a ni sij nej, rian número huin si-xugui xucu daj. Ni nicaj ni sij yan'anj nun ga'j ya'a ga'ui' Yan'anj rian ni sij. ³ Ni aráj ni sij si-chra' Moisés huin si' tsinj gui'yaj sun rian Yan'anj asij ná. Ni hue daj aráj ni sij si-chra' xachij 'nj nej. Ni nan huin nuguan' aráj ni sij:

Hua nico nin' ruhua ni sun sa' gui'yaj sun re' huin re' Señor.

Ni nicaj re' daran' fuerza huin re' Yan'anj.

Ni hua nica xanga' si-chréj re' huin re' rey rian ni ngui hua sa' niman rian Yan'anj.

⁴ Ni un tsinj na'uej ruhua guinun yan'anj rian re' huin re' Señor unj.

Daj si sa' nin' ruhua huin urin re'.

Xi'í daj ni ga'na' daran' ni ngui man chruhua xungui.

Ni ga'mi sa' ni sij rian xi'í re'.

Daj si hua guini'í ni sij sun sa' gui'yaj nica re' rian ni sij.

Daj huin chra' garáj ni ngui gui'yaj gana daj.

⁵ Ngaa guisij ni guini'Inj sisi naxi'nij rian ducua Yan'anj xata' huin nuhui atsj nun nuguan' sa' gui'yaj yya Yan'anj nga ni ngui. ⁶ Ngaa ni gahui ichij angel daj chruhua ducua Yan'anj. Ni nicaj ni angel daj ichij sayun ga'na' guiran' ni ngui. Ni nun ni angel atsj gatsi sa' gu'naj lino. Ni ran rian atsj daj. Ni an'yanj nnij huin oro xi'yanj ni angel daj. ⁷ Ngaa ni ga'ui' 'ngo

dugüi' gan'anj xucu hua ni'na' 'ngo vaso huin oro ra'a da go'ngo ichij ni ángel daj. Ni daj rún' 'yaj né' ngaa ara né' nnee chruhua vaso, ni hué daj gara ni sayun chruhua ni vaso daj. Daj si xi'í si a'man ruhua Yan'anj ni'ya ni ngüi, ni guiran' ni ngüi castigo, gui'yaj Yan'anj. Ni niganj hua ni'na' Yan'anj. ⁸ Ni nara gatse' chruhua ducua Yan'anj xi'í si hua 'ueé nin' ruhua Yan'anj, ni xi'í si nucuj nin' ruhua Yan'anj nej. Ni, ni a 'ngo tsinj si ga'ue gatü chruhua ducua Yan'anj da guisij gachin ichij ni sayun ga'na', gui'yaj ichij ni ángel daj.

16

Las copas de ira

¹ Ngaa ni gunünj ga'mi 'ngo nané nucuj gahui chruhua ducua Yan'anj. Ni gataj nané daj gunun ichij ni ángel:

—Güij gayanj ni é re' ni sayun man chruhua ichij vaso daj rian yo'ój. Daj si gahuin castigo ni ngüi xi'í si a'man ruhua Yan'anj. —Daj gataj nané daj.

² Ngaa ni gan'anj gayan sini 'ngo ángel daj si man chruhua si-vaso sij rian yo'ój. Ni a'ngaj nnee cúj ni ngüi gahui ya'ui quij huin ni sij ni tsinj taj si-da nga' xucu huee. Ni nico' ni sij yan'anj huin xucu gui'yaj ra'a ni sij.

³ Ngaa ni gayanj angó ángel huin ángel hujj si man chruhua si-vaso sij rian nnee yan'anj. Ni gahui' daran' xucu hua ni'na' man chruhua nnee yan'anj.

⁴ Ngaa ni gayanj angó ángel daj si man chruhua vaso sij rian ni xinéj nnee nga' rian ni yu'uj ahuí nnee. Ni ángel daj huin ángel huá'nij. Ni nahuin nnee daj tun.

⁵ Ngaa ni gunünj gataj ángel dugumi rian ni nnee daj:

—Dugu'naj 'yáj re' huín re' Yan'anj xi'í si gui'yáj re' castigo daj. Ni sa' nin' ruhua re'. Ni hué re' huin si gane asij sini. Ni hué re' huin si nne acuan'. ⁶ Daj si gayanj si-tun man'an ni tsinj hua sa' niman nga' si-tun ni tsinj ga'mi si-nuguan' re', gui'yaj ni sij. Xi'í daj ni ga'ui' re' tun go'o man'an ni sij. Ngaa ni nayun yya cuenta daj rún' gui'yaj ni sij. —Daj gataj ángel daj.

⁷ Ni hué daj gunünj ga'mi angó ángel niquin' rian altar. Ni gataj-á':

—Nuguan' xanga' huin nuguan' ga'mi re' ngaa nagui'yaj yya re' si-gaquin' ni sij. Ni gui'yaj nica re' huín re' Señor. Ni hué re' huin Yan'anj nicaj daran' fuerza nej. —Gataj angó ángel daj.

⁸ Ngaa ni gayanj angó ángel si man chruhua si-vaso sij rian güi huin ángel gan'anj. Ni hua permiso rian güi sisi ga'ca ni ngüi, gui'yaj nnán.

⁹ Ni ducu gaca ni ngüi, gui'yaj nnán. Ngaa ni ga'mi quij ni sij xi'í si-xugüi Yan'anj. Daj si Yan'anj nicaj sun rian ni sayun ga'na' guiran' ni ngüi. Ni nun nanicaj ruhua ni sij xi'í si-gaquin' ni sij sisi ga'mi sa' ni sij rian Yan'anj.

¹⁰ Ngaa ni gayanj angó ángel si man chruhua si-vaso sij rian chrun xila rian nne xucu huee. Ni ángel daj huin ángel un'unj. Ni gahuin rumi' rian nicaj sun xuj. Ni xi'í si ducu ga'ngaj nnee cúj ni ngüi, ni xa ni sij yya ni sij, gui'yaj xi'í daj. ¹¹ Ni xi'í si a'ngaj nnee cúj ni sij, gui'yaj ya'ui daj, ni ga'mi quij ni sij xi'í Yan'anj nne xata'. Ni nunj si hué daj guiran' ni sij, sanj nun nanicaj ruhua ni sij duna ni sij gaquin', gui'yaj ni sij.

¹² Ngaa ni gayanj angó ángel huin ángel huatan' si man chruhua si-vaso sij rian quin gu'naj Eufrates. Ngaa ni ga naco quin daj sisi ga' n'nij gachin

ni rey 'na' ne' rian sĭj güi ga'na' ni sí'. ¹³ Ngaa nĭ guini'inj gahui nane quij du'ua xucuáj nej, du'ua xucu huee nej, du'ua tsínj nata' nuguan' digya' yun'unj nej. Nĭ rún' hua xiriquij, nĭ hué daj hua huá'nij ni nane quij daj. ¹⁴ Nĭ nane 'na' rian sichre huin ni nane quij daj. Nĭ 'yaj sun huá'nij nane quij daj sun nico sĭsĭ guini' i ni ngüi. Nĭ huaj ni huá'nij nane daj nĭn' gachra' rian man ni rey man chruhua xungüi sĭsĭ nahuin yu' ni sí' güi nagui'yaj yya Yan'anj nga si-gaquin' ni ngüi. Ngaa nĭ gunun' ni sí' nga Yan'anj. Nĭ nicaj Yan'anj daran' fuerza.

¹⁵ Hué nan huin si-nuguan' Señor:

—Nĭ'yaj ni é re' si huéj ga'na' daj rún' 'yaj 'ngo tsínj tĭ. Nĭ gahuin 'ueé rian tsinj nitaj si atoj si nun ruhua sij nne sij. Nĭ nun sa' sij si-gan' sij. Ngaa nĭ sĭ ga nne sij gache sij. Nĭ sĭ gahuin na'aj sij. —Daj gataj Señor.

¹⁶ Nĭ nahuin yu' ni rey daj 'ngo yu'uj gu'naj Armagedón huin snan'anj hebreo, gui'yaj huá'nij nane quij daj. ¹⁷ Ngaa nĭ gayanj ango ángel daj si man chruhua si-vaso sij rian nane. Nĭ guisĭj ichij ni ángel gayanj ni vaso daj. Ngaa nĭ gunünj ga'mi nucuj 'ngo tsínj nne chruhua ducua Yan'anj nne xata'. Nĭ nne tsínj ga'mi daj rian chrun xila sa'. Nĭ gataj sí':

—Yyaj nĭ guisĭj ganahui. —Daj gataj sí'.

¹⁸ Ngaa nĭ guiran. Nĭ garĭn nĭn' ruhua. Nĭ gajuáj du'ui. Nĭ ga'na' 'ngo yún xxi. Nĭ asĭj guimán ni ngüi chruhua xungüi nan, nĭ nun guini' i ni sij 'ngo yún nucuj rún' nucuj yún ga'na' daj. ¹⁹ Ngaa nĭ dani xuman' xxi daj guisitsi' da'aj huá'nij dasu, gui'yaj yún. Ngaa nĭ gane ango ni xuman' xxi man chruhua xungüi. Hué dan nĭ ganahun ruhua Yan'anj xi'í xuman' xxi gu'naj Babilonia sĭsĭ gahuin ni ngüi man xuman' daj castigo. Daj si nĭn' ruhua ga'man ruhua Yan'anj ni'ya ni ngüi daj. ²⁰ Nĭ gane daran' yo'ój niquin' dani chruhua nnee yan'anj. Nĭ hué daj gane daran' ni quij xacan nej. Nĭ nun gurugüi' nĭ a 'ngo quij ga mánj. ²¹ Nĭ gaman' 'ngo gumán yatan xxi rian ni ngüi. Nĭ a'uĭj go'ngo yatan daj 'ngo si huĭj xia chi' kilo. Nĭ xi'í si gaman' gumán yatan xxi, gui'yaj Yan'anj, nĭ ga'mi quij ni sij xi'í Yan'anj. Daj si gahuin ni sij 'ngo castigo xxi, gui'yaj Yan'anj.

17

Condenación de la gran ramera

¹ Ngaa nĭ ga'na' 'ngo ni ichij ni dugüi' ni ángel nicaj ichij vaso daj. Nĭ gataj ángel daj gunünj:

—Gahua' so' nan, nĭ digyanj rián re' daj gahuin castigo guiran' yun'unj xana 'yaj squira' nne unj rian ni nnee yan'anj. Nĭ huin achij yun'unj xana daj. ² Nĭ gui'yaj squira' ni rey man chruhua xungüi nga yun'unj xana daj. Nĭ daj rún' hua xĭni 'ngo tsínj daj, nĭ hué daj gui'yaj ni tsínj man chruhua xungüi, gui'yaj yun'unj xana daj. Daj si gahuin niá' ruhua ni sij nga nuguan' quij digyan yun'unj xana daj rian ni sij. —Daj gataj ángel daj.

³ Ngaa nĭ gan'anj nimánj chra' 'ngo quij qui'yanj naco, gui'yaj ángel daj. Nĭ guini'inj 'ngo yun'unj xana taj xiráj 'ngo xucu huee mare. Nĭ nĭn' gachra' xuj nun si-xugüi xuj. Nĭ nĭnanj nuguan' quij huin ni nuguan' daj. Nĭ hua ichij chra' xuj nga ichi' si-cúj xuj nej. ⁴ Nĭ nun yun'unj xana daj 'ngo atsj jnitaj nga atsj mare. Nĭ nagui'yaj sa' unj man'an unj nga gaga' oro nga vej niá' nej, vej huin perla nej. Nĭ nicaj ra'a unj 'ngo tasa huin oro. Nĭ gara chruhua tasa daj, gui'yaj nuguan' quij nga ni gaquin' gui'yaj yun'unj xana daj. ⁵ Nĭ hua nĭca nun si-xugüi unj yo unj. Nĭ a'mi rucu nuguan'

nun yo unj. Ní hué daj ataj nuguan' daj: "Xuman' xxi Babilonia huin nni ní yun'unj xana 'yaj squira'. Ní xuman' daj 'yaj sisi hua daran' gaquin' chruhua xungüi." Hué daj ataj letra nun yo yun'unj xana daj. ⁶ Ngaa ní guini'inj sisi hua xini unj xi'í si go'o unj si-tun ni tsinj hua sa' rian Yan'anj nga ni tsinj gahui' xi'í si ga'mi ni sij si-nuguan' Jesús. Ní nün' ruhua gan'anj ruhuaj ni'ya yun'unj xana daj. ⁷ Ngaa ní gataj ángel daj gunünj:

—Ní un sin ní gan'anj ruhua' re' únj. Gatá gunun re' sisi un sin huin ruhua nuguan' huí nicaj yun'unj xana daj gata nga nuguan' xi'í xucu huee taj yun'unj xana daj huin xuj xucu hua ichij chra, ní nun ichi' si-cúj xuj. ⁸ Ní xucu huee guini'í re' daj, ní hué xuj gane asij ná. Saní nitaj si huaj xuj chruhua xungüi acuan'. Ní gahui xuj chruhua yu'uj gunun nün' ruhua. Ngaa ní ga ni'ya xuj rian yan'an. Ní gan'anj ruhua ni ngüi guini'í ni sij xucu huee huin ni sij ni ngüi nitaj si taj si-xugüi ni sij rian libro taj si-xugüi ni ngüi gane niganj nga Yan'anj. Daj si asij gaxi'í xungüi, ní nun gui'yaj Yan'anj sisi guítaj si-xugüi ni ngüi daj rian libro. Ní xucu daj huin xucu gane asij ná. Saní nitaj si huaj xuj acuan'. Saní nanicaj ruhua' yún xuj ga'na' xuj. ⁹ Güenda tsinj ni'í sa' huin nuguan' nan. Daj si ichij chra xucu daj huin ruhuaj gata ichij dacan rian nne yun'unj xana daj. ¹⁰ Ní ichij chra xucu daj huin ruhuaj gata chij rey nej. Ní hua gahui' un'un' rey daj. Ní nne ango rey daj. Ní achin ga'na' ango rey daj. Ní hua nian si gane sij doj gue güi nga si-sun sij. ¹¹ Ní hua ango rey guisij tunj ni rey daj. Ní rey daj huin xucu huee gane asij ná. Saní nitaj xuj nne acuan'. Ní nicaj dugüi' rey daj nga ango ichij ni rey. Ní ga ni'ya sij rian yan'an.

¹² Ní ichi' si-cúj xuj guini'í re' huin ichi' rey. Ní achin si guinicaj sun ni sij. Saní urin hora nahuin ra'a nuguan'an ni sij sun nga xucu huee gahuin ni sij rey. ¹³ Ní 'ngo guyan ga ruhua ni ichi' rey daj sisi naga'ui' ni sij sun nicaj ni sij rian xucu huee daj gahuin achij si', gui'yaj ni sij. ¹⁴ Ní gunun' ni sij nga xachij 'nij. Saní gui'yaj gana xachij 'nij rian ni sij. Daj si xachij 'nij daj huin Señor huin achij rian daran' ni Señor. Ní huin sij rey huin achij rian daran' ni rey. Ní gaquinj Yan'anj ni tsinj nicaj dugüi' nga xachij 'nij. Ní nacui Yan'anj ni sij nej. Ní hua nica ruhua ni sij nej. —Daj gataj ángel daj gunünj.

¹⁵ Ngaa ní gataj ruhua' yún ángel daj gunünj:

—Ní nnee guini'í re' rian nne yun'unj xana 'yaj squira' daj huin ga'í nün' ruhua ni ngüi. Huin ni ngüi man ga'í xuman' nga ga'í ni xungüi nej, ni ngüi a'mi ga'í snan'anj a'mi ni ngüi nej. ¹⁶ Ní ichi' si-cúj xucu huee guini'í re' daj, ní si gahuin xan' ruhua ni sij guini'yaj ni sij yun'unj xana daj. Ní guere' unj, gui'yaj ni sij. Ní duna ni sij yun'unj xana daj sisi ga nne unj. Ní xa ni sij si-nne unj. Ngaa ní garí yan'an ni sij yun'unj xana daj rian yan'an gaca unj. ¹⁷ Daj si gui'yaj Yan'anj sisi gui'yaj ni sij daj rún' huin ruhua Yan'anj. Xi'í daj ní 'ngo hua ruhua daran' ni sij sisi naga'ui' ni sij si-sun ni sij rian xucu huee gahuin achij xú', gui'yaj ni sij da guisij gahuin yya daj rún' ataj si-nuguan' Yan'anj. ¹⁸ Ní yun'unj xana guini'í re' daj huin xuman' xxi nicaj sun rian ni rey man chruhua xungüi. —Daj gataj ángel daj gunünj.

¹ Hué dan n̄i guini'Inj ango ángel 'n̄a' guinij xata'. N̄i nicaj n̄in' ruhua ángel daj fuerza. N̄i guixiguin rian yo'ój, gui'yaj si hua 'ueé n̄in' ruhua ángel daj. ² Ngaa n̄i gaguáj nucuaǵ ángel daj. N̄i gataj-á':

—Gane xuman' xxi gu'naj Babilonia. N̄i xuman' nan nahuin xánj ni nane quij. N̄i nahuin xánj daran' rian ni nane x̄i'í nej. N̄i nahuin si-gaga' daran' rian ni xataj quij huin ni xuj ni xucu nun huin x̄an' ruhua ni ngüi. ³ Daj si guixini ni ngüi man n̄in' gachra' chruhua xungüi, gui'yaj nuguan' quij digyán yun'unj x̄ana daj rian ni sij. N̄i gui'yaj squira' ni rey man chruhua xungüi nḡa yun'unj x̄ana huin xuman' xxi daj. N̄i ni tsínj du'uej ni rasun, n̄i gahuin xuru'ue ni sij, gui'yaj ni rasun du'ue n̄in' ruhua man xuman' daj. —Daj gataj ángel daj.

⁴ Ngaa n̄i gunünj ango nane ga'mi xata'. N̄i gataj nane daj:

—Gahui ni é re' xuman' daj huin ni é re' ni ngüi nico' man'anj. Ngaa n̄i s̄i gui'yaj á re' gaquin' daj rún' 'yaj ni ngüi man xuman' daj. N̄i s̄i guiran' ni é re' sayun daj rún' guiran' ni sij nej. ⁵ Daj si nahuin nico si-gaquin' ni sij guisi da xata'. N̄i nanun ruhua Yan'anj ni nuguan' quij gui'yaj ni sij. ⁶ N̄i daj rún' gui'yaj quij xuman' daj nḡa ni ngüi, n̄i hué daj gui'yaj gué a ni é re' nḡa ni sij. N̄i ngaa hué daj gui'yaj ni é re', n̄i naru'ue a ni é re' huñ rian ni sij. N̄i daj rún' gui'yaj xugüi ni sij 'ngo vaso nun nnee yaj' go'o ni ngüi, n̄i hué daj ga'ui' re' huñ vaso nun nnee daj go'o ni sij. ⁷ N̄i ga'mi sa' ni tsínj man xuman' daj xi'í man'an ni sij. N̄i garasun ni sij ni rasun du'ue n̄in' ruhua nej. Hué dan n̄i daj rún' gui'yaj quij ni sij, n̄i hué daj gui'yaj ni é re' sisi guiran' ni sij sayun. N̄i gui'yaj á re' sisi gaço ni sij nej. Daj si ani ruhua ni tsínj man xuman' daj daj rún' ani ruhua 'ngo yun'unj nicaj sun huin reina. N̄i ataj niman unj: "Nicaǵ s̄un̄j nn̄ej daj rún' nicaj sun reina. Sé yun'unj mmij huñj mánj. N̄i nitaj aman gacōj, gui'yaj sayun mánj." Hué daj ataj unj niman unj. ⁸ Xi'í daj n̄i urin güi ga'na' ni sayun guiran' unj. N̄i gahui' nico ni sij chruhua xuman' huin unj. N̄i gaço ni sij nej. N̄i gachin xi'n̄a riqui ni sij nej. N̄i gaço ni sij rian yan'an nej. Daj si nucuaǵ n̄in' ruhua Yan'anj huin Señor. N̄i Yan'anj huin si n̄agui'yaj yya si-gaquin' ni sij. —Daj gataj nane 'n̄a' xata' daj.

⁹ N̄i ngaa guini'í ni rey man chruhua xungüi ahui gatse' aca xuman' daj, n̄i ducu gaço ni sij. N̄i ganani ruhua ni sij. Daj si daj rún' 'yaj 'ngo tsínj ngaa 'yaj squira' sij nḡa 'ngo yun'unj x̄ana, n̄i hué daj gui'yaj ni rey daj gaquin' nḡa xuman' daj. N̄i garasun ni sij ni rasun du'ue nḡa ni ngüi man chruhua xuman' daj. ¹⁰ N̄i xi'í si xu'ui' ni rey daj, n̄i guiniquin' gan' ni sij guini'yaj ni sij daj guiran' xuman' daj sayun. N̄i gataj ni sij:

—Niqui niman xuman' xxi gu'naj Babilonia huin xuman' nicaj nico fuerza. Daj si urin hora, n̄i guis̄ij castigo guiran' xuman' daj. —Daj gataj ni sij.

¹¹ N̄i ni tsínj du'uej ni rasun man chruhua xungüi, n̄i ducu gaço ni sij xi'í xuman' daj. N̄i n̄ani ruhua ni sij xi'í si nitaj a 'ngo ni ngüi guiran rasun du'uej ni sij. ¹² N̄i s̄i gane' gaga' oro nḡa gaga' plata nej, yej nīa' nej, yej huin perla nḡa atsij sa' gu'naj lino nej, atsij jnitaj nḡa atsij gu'naj seda nej, atsij mare; nḡa daran' chrun guin' daj nej, ni rasun ri ni sij huin cúj gu'naj márfil nej, ni rasun ri ni sij huin chrun nīa' nej, gaga' mmij nḡa gaga' hierro nej, yej gu'naj mármol ¹³ nḡa canela nej, especia guin' daj nej, siquij nej, mirra nḡa olíbano nej, nnee vino nḡa gasiti nej, chru sa' huin harina nej, strigo nḡa xucu nej, xachij nej, guayo nej, carreta nej, tsínj 'yaj

sun yun huin niman ni ngüi nej. ¹⁴ Nî gataj ni sij rian ni tsínj man xuman' daj:

—Nî garan' ruhua ni é re' nga ni chruj niá' ayu chra chrun. Sanj yyaj nî nitaj si nicaj ni é re' xa ni é re' ni rasun sa' da mánj. Daj si niganj guere' ni rasun du'ue nga daran' ni rasun sa'. Nî nitaj aman guiri' ni é re' ni rasun da ga mánj. —Daj gataj ni sij.

¹⁵ Nî ni tsínj du'uej ni rasun, nî gahuin xuru'ue ni sij, gui'yaj xuman' daj. Nî xi'í si xu'ui' ni sij, nî guñiquin' gan' ni sij guñi'yaj ni sij daj guiran' xuman' daj sayun. Nî gaco ni sij. Nî ganani ruhua ni sij nej. ¹⁶ Nî gataj ni sij:

—Niqui niman xuman' xxi daj. Daj si daj rún' hua 'ngo yun'unj xana ngaa nun unj atsij lino sa' nga atsij jnitaj nej, atsij mare nga gaga' oro nej, yej niá' nga yej perla nej, nî hué daj hua xuman' xxi daj. ¹⁷ Sanj urin hora nî guere' daran' ni rasun du'ue daj. —Daj gataj ni sij.

Nî guiniquin' gan' daran' ni tsínj duguáj riq achéj rian nnee nga daran' ni tsínj achéj nga riq nej, ni tsínj 'yaj sun chruhua ni riq nej. ¹⁸ Nî ngaa guini'í ni sij gahui gatse' aca xuman' daj, nî gaguáj ni sij. Nî gataj ni sij:

—Nî un xuman' huin achij daj rún' huin achij xuman' nan, ruhua á re' únj. —Daj gataj ni sij.

¹⁹ Ngaa nî guida'a ni sij yo'ój yaj gara ni sij chra ni sij. Nî gaco ni sij. Nî ducu ganani ruhua ni sij. Nî gaguáj ni sij gataj ni sij:

—Niqui niman xuman' xxi daj. Nî gahuin xuru'ue daran' ni tsínj nicaj riq achéj rian nnee. Nî gahuin xuru'ue ni sij, gui'yaj san'anj mán xuman' xxi daj. Sanj urin hora, nî guere' daran'anj. ²⁰ Nî gahuin niá' ruhua á re' si mán xata'. Nî gahuin niá' ruhua á re' huin ín re' ni ngüi hua sa' rian Yan'anj nej, ni tsínj nata' si-nuguan' Jesús rian ni ngüi nej, ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj rian ni ngüi nej. Daj si gui'yaj Yan'anj castigo xuman' daj xi'í gaquin' gui'yaj ni sij rian án re'. —Daj gataj ni sij.

²¹ Ngaa nî nachi nicaj 'ngo ángel nucua' 'ngo yej xxi rún' hua to xachij huaj. Nî dugéj ángel daj chruhua nnee yan'anj. Ngaa nî gataj ángel daj:

—Hué daj guiran' gué re' huin re' xuman' xxi Babilonia. Nî nitaj aman gurugüi' re' guñi'í ni ngüi ga mánj. ²² Nî xuman' daj nitaj aman guixinga' gunun ni ngüi gara ni sij yan'anj nun ga'j ya'a nga ni tsínj aráj riq nej, ni tsínj a'yanj trompeta nej. Nî, nî a 'ngo ni tsínj si gui'yaj sun si-sun ni sij. Nî sj gunun ni ngüi guixinga' ngaa duguáj ni sij molino chruhua xuman' da ga mánj. ²³ Nî nitaj aman guixiguin yan'an xuman' da ga mánj. Nî sj gunun ni ngüi ga'mi tsínj xacaj yun'unj xana nga nuguan' ga'mi yun'unj xana xacaj nicá daj. Daj si huin achij ni tsínj du'uej ni rasun man xuman' daj scanj ni tsínj man chruhua xungüi nan. Nî digya' yun'unj ni é re' daran' ni ngüi man chruhua xungüi ngaa gui'yaj stu'uj a ni é re'. ²⁴ Nî xuman' daj da'ui gaquin' xi'í si-tun man'an ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj nga si-tun man'an ni tsínj hua sa' rian Yan'anj nej, si-tun daran' ni ngüi gahui' chruhua xungüi, gui'yaj ni sij. —Daj gataj ángel daj rian xuman' xxi gu'naj Babilonia.

19

Alabanzas en el cielo

¹ Ngaa guisj nî gunünj 'ngo nane nucua' ga'mi nico nün' ruhua ni ngüi xata'. Nî gataj ni sij:

Aleluya. Dan'anj né' huin si nacaj né'.
 Nj ruhuaj si guñun yan'anj né' rian Yan'anj.
 Nj ruhuaj si ga'mi sa' né' rian Yan'anj.
 Nj nñn' ruhua nicaj Dan'anj né' fuerza.

² Daj si urin nuguan' xanga' nga urin nuguan' nica a'mi Yan'anj ngaa nagui'yaj yya si-gaquin' ni ngüi.
 Nj gui'yaj Yan'anj castigo yun'unj xana huin achij gui'yaj squira' daj.
 Daj si gahuin quij ni ngüi man chruhua xungüi, gui'yaj unj nga chrej quij digyan unj rian ni sij.

Nj gui'yaj Yan'anj castigo yun'unj xana daj xi'í si dagahui' unj ni ngüi nico' Yan'anj.

Daj gataj ni ngüi daj.

³ Ngaa nj gataj ruhua' yún ni sij:

—Aleluya. Niganj ahui gatse' xuman' daj huin yun'unj xana gui'yaj squira'. —Daj gataj ni sij.

⁴ Ngaa nj ganiquin' ráj dacoj ico gan'anj ni tsínj huin achij rian yo'ój nga gan'anj ni xucu hua ni'na'. Nj ga'mi sa' ni sij rian Yan'anj nne rian chrun xila sa'. Nj gataj ni sij:

—Amén. Aleluya. —Daj gataj ni sij.

⁵ Ngaa nj gunünj ga'mi 'ngö nanë rian nne chrun xila sa' daj. Nj gataj nanë daj:

Ga'mi sa' á re' rian Dan'anj né' huin ín re' tsínj 'yaj sun rian Yan'anj.

Nj nñn yan'anj án re' rian Yan'anj nej.

Nj nitaj si gahuin sisi huin achij ni é re', asj nitaj si huin achij ni é re'.

Daj gataj nanë daj.

⁶ Ngaa nj daj rún' huin ngaa a'mi ga'j nñn' ruhua ni ngüi, nj hué daj gunünj. Nj daj rún' huin rian nico' nico nnee rian huej, nj hué daj gahuin garin gunünj. Nj daj rún' huin ngaa ducu gaguá' du'ui, nj hué daj gahuin garin gunünj nej. Nj gataj ni ngüi daj:

Aleluya.

Daj si nucuaj nñn' ruhua Señor huin Dan'anj né'.

Nj nicaj sun Señor rian daran'anj.

⁷ Hué dan nj gahuin niá' ruhua né'.

Nj ga'mi sa' né' rian Señor huin Yan'anj.

Daj si 'na' guisij hora gahuin gui'yanj xacaj xachij 'nij yun'unj xana gahuin nica sij.

⁸ Nj ga'ui' Yan'anj sisi guñun unj atsij du'ue huin lino sa'.

Nj ran rian atsij sa' daj.

Nj atsij du'ue daj huin si sa' gui'yaj ni ngüi hua sa' rian Yan'anj.

Daj gataj ni sij.

La cena de las bodas del Cordero

⁹ Ngaa nj gataj ángel daj gunünj:

—Garun re' nuguan' nan rian yanj: “Hua 'ueé rian ni ngüi gaquinj Yan'anj gan'anj rian gahuin gui'yanj nara'a xachij 'nij.” Hué daj garun re'. —Gataj ángel daj.

Nj gataj ruhua' yún ángel daj:

—Nan huin nuguan' xanga' 'na' rian man'an Yan'anj. —Daj gataj ángel daj gunünj.

¹⁰ Ngaa nj ganiquin' ráj dacö rian ángel sisi guñun yan'an ángel daj. Sanj gataj ángel daj gunünj:

—Sì gui'yáj re' da mánj. Daj si huēj 'yaj sun rian Yan'anj nga re' nga ni jnánj re' huin ni sij ni tsínj hua nica ruhua nga nuguan' ga'mi Jesús. Gujnicó' re' urin Yan'anj xanga'. Daj si ni nuguan' ga'mi Jesús huin ni nuguan' gunun ni tsínj ga'mi si-nuguan' Yan'anj. —Daj gataj ángel daj.

El jinete del caballo blanco

¹¹ Ngaa nì guini'ínj sisi naxi'nij xata'. Nì gurugüi' 'ngo guayo gatsi. Nì tsínj taj guayo daj gu'naj sí' tsínj hua nica ruhua. Nì hué daj gu'naj sí' tsínj xanga' nej. Nì 'yaj nica sij ngaa 'yaj yya sij si-gaquin' ni ngüi. Nì 'yaj nica sij ngaa unun' sij nej. ¹² Nì daj rún' xiguin yan'an, nì hué daj xiguin rundij rian sij. Nì nun chra sij ga'l corona. Nì hua nica si-xugüi sij chra sij. Sanì urin man'an sij ni'i daj gu'naj sij. ¹³ Nì nun sij 'ngo atsi gane tun. Nì si-xugüi sij huin: SI-NUGUAN' YAN'ANJ. ¹⁴ Nì nico' ni snado mán xata' rucu sij. Nì nun ni sí' atsi gatsi hua sa' gu'naj lino. Nì taj ni sí' guayo gatsi nico' ni sí' rucu sij. ¹⁵ Nì nun 'ngo espada huá chruhua du'ua sij. Nì gujran' xi'i ni ngüi man chruhua ni xungüi, gui'yaj sij nga espada daj. Nì gujnicaj sun sij nga chrun ni'i huin gaga' hierro. Nì daj rún' 'yaj 'ngo tsínj ngaa rún sij uva sisi dagaman' nnee uva daj, nì hué daj gui'yaj sij castigo ni ngüi ngaa nagui'yaj yya sij si-gaquin' ni ngüi. Daj si nün' ruhua ga'man ruhua Yan'anj nga xi'i si-gaquin' ni sij. Nì Yan'anj huin nucaj nün' ruhua. ¹⁶ Nì nun si-xugüi sij rian si-gan' sij nga rian da'man sij. Nì si-xugüi sij huin: REY RIAN NI REY NGA SENOR RIAN NI SENOR.

¹⁷ Ngaa nì guini'ínj 'ngo ángel niquin' dani rian güi. Nì gaguáj nucaj ángel daj. Nì gataj ángel rian daran' xataj huéj xata':

—Nahuin yu' ni é re' xa nico ni é re' rian gahuin gui'yanj gui'yaj Yan'anj.

¹⁸ Ngaa nì xa ni é re' si-nnee ni rey nga si-nnee ni capitán nej, si-nnee ni tsínj nucaj nga si-nnee ni guayo nej, si-nnee ni tsínj taj guayo nga si-nnee daran' ni tsínj nun 'yaj sun yun rian xuru'ue nga ni tsínj 'yaj sun yun rian xuru'ue nej, ni tsínj huin achij nga ni tsínj nitaj si huin achij nej. —Daj gataj ángel daj.

¹⁹ Ngaa nì guini'ínj xucu huee daj nga ni rey man chruhua xungüi nga ni snado nico' ni rey daj. Nì nahuin yu' ni sij sisi gunun' ni sij nga tsínj taj guayo gatsi daj nga ni snado nico' rucu sí'. ²⁰ Nì guida'a tsínj taj guayo nga si-snado sij xucu huee daj nga tsínj ga'mi nuguan' digya' yun'unj. Nì hué sí' huin tsínj gui'yaj sun nico rian xucu huee daj. Nì xi'i daj digya' yun'unj sij ni tsínj ga'uej ruhua gujnun si-da'nga' xucu daj man'an ni sí'. Nì guinun yan'anj ni sí' yan'anj gui'yaj ra'a ni ngüi huin 'ngo da'nga' du'ua xucu daj. Nì hua nì'na' xucu huee nga tsínj digya' yun'unj daj dugüej ni sij chruhua nnee yan'anj rian aca yan'an nga yo'ój sufre. ²¹ Nì espada nun du'ua tsínj taj guayo gatsi daj gui'yaj sisi gahui' ni tsínj gunánj huin ni tsínj nico' rucu nungüej sí'. Nì guiri' nico ni xataj xa xuj si-nnee ni tsínj gahui' daj.

20

Los mil años

¹ Ngaa nì guini'ínj 'na' guinij 'ngo ángel xata'. Nì nicaj ángel daj 'ngo rian gaga' llave na'nij du'ua yu'uj gunun nün' ruhua. Nì nicaj ángel daj 'ngo cadena xxi nej. ² Nì guida'a ángel daj xucu xucuáj huin xucuáj gane asj ná. Nì xucuáj daj huin sichre. Nì Satanás gu'naj sí'. Ngaa nì numij ángel daj 'ngo mí yo' Satanás. ³ Ngaa nì dugüej ángel daj Satanás chruhua yu'uj gunun nün' ruhua daj. Nì naránj ángel daj rian yu'uj. Nì garun ángel

daj sello du'ua yu'uj sisi sĭ gahui Satanás. Ngaa nĭ sĭ digya' yun'unj sichre Satanás ni ngüi man chruhua xungüi da guisij mí yo' daj. Hué dan nĭ ngaa guisij mí yo' daj, nĭ gahuin ní'nĭj rian sichre doj aj.

⁴ Hué dan nĭ guini'Inj ni chrun xila sa'. Nĭ rian ni chrun xila daj nne ni tsínj hua ga'nin' Yan'anĭ sun rian ni sij sisi nagui'yaj yya ni sij ngá si-gaquin' ni ngüi. Nĭ guini'Inj ni tsínj gahui' ngaa ga'nin' ni sij chra ni si' xi'í si ga'mi ni si' si-nuguan' Jesús ngá si-nuguan' Yan'anĭ. Nĭ nun guinico' ni tsínj daj xucu huee ngá xucu gui'yaj ra'a ni sij huin 'ngo da'nga' du'ua xucu daj. Daj si nun ga'uej ruhua ni sij sisi gujnun si-da'nga' xuj yo ni sij ngá ra'a ni sij. Nĭ ganá'nĭj ni sij guĭman ni sij mí yo'. Nĭ gahuin achĭj ni sij ngá Cristo. ⁵ Sanĭ ango ni níman, nĭ nun gana'nĭj ni sij da guisij mí yo'. Nĭ hué nan huin ngaa ganá'nĭj sini ni ngüi scanĭj ni níman. ⁶ Nĭ hua 'ueé rian ni ngüi gana'nĭj sini daj. Nĭ hua sa' níman ni sij rian Yan'anĭ. Nĭ sĭ gahui' ni sij ngaa guisij huĭj gahui' ni ngüi. Sanĭ gahuin ni sij chrej rian Yan'anĭ ngá rian Cristo. Nĭ guinicaj sun ni sij gahuin achĭj ni sij mí yo' ngá Cristo.

⁷ Ngaa guisij mí yo' daj, nĭ nachi sichre Satanás chruhua ducuaga'. ⁸ Ngaa nĭ gahui sichre digya' yun'unj sij ni ngüi man nĭn' gachra' chruhua xungüi. Nĭ hué daj digya' yun'unj sichre ni tsínj man 'ngo yu'uj gu'naj Gog ngá yu'uj gu'naj Magog. Nĭ nahuin yu' ni snado sisi gunun' ni sij, gui'yaj sichre Satanás. Nĭ daj rún' mán nico ni yo'ój chru du'ua nnee yan'anĭ, nĭ hué daj nico ni snado daj. ⁹ Nĭ da' gara da'aj xungüi gui'yaj ni sij ngaa gahui ni sij gan'anĭ ni sij. Nĭ ganicaj ni sij rucú xuman' man ni ngüi hua sa' rian Yan'anĭ huin xuman' 'ĭ ruhua Yan'anĭ. Sanĭ gayu yan'an xata', gui'yaj Yan'anĭ. Nĭ gaca ni sij, gui'yaj yan'an daj. ¹⁰ Nĭ sichre digya' yun'unj ni sij, sanĭ dugüéj Yan'anĭ sichre daj chruhua nnee yan'anĭ rian aca yan'an ngá yo'ój sufre. Nĭ yu'uj daj nun xucu huee ngá tsínj digya' yun'unj ni ngüi nej. Ngaa nĭ nugüi nĭgan' guĭran' ni sij nico sayun. Nĭ nitaj aman guina'aj yan'an daj.

El juicio ante el gran trono blanco

¹¹ Hué dan nĭ guini'Inj 'ngo chrun xila xxi sa' gatsi. Nĭ guini'Inj si nne rian chrun xila daj. Nĭ gunánĭj xata' ngá xungüi rian si nne chrun xila sa' daj. Nĭ nun nari' nungüe rian guiniquin' nungüe. ¹² Nĭ guini'Inj ni níman huin achĭj ngá ni níman nitaj si huin achĭj. Nĭ niquin' ni sij rian chrun xila sa' rian nne Yan'anĭ. Ngaa nĭ naxi'nĭj ni si mán xata' rian ni yanĭ libro. Nĭ naxi'nĭj ni sij rian ango libro huin libro taj si-xugüi ni ngüi gane nĭganĭ ngá Yan'anĭ. Nĭ daj rún' hua nĭca rian ni libro daj si gui'yaj ni ngüi ngaa hua nĭ'na' ni sij, nĭ hué daj nagui'yaj yya Yan'anĭ ngá si-gaquin' ni sij. ¹³ Ngaa nĭ naga'ui' nnee yan'anĭ ni tsínj gahui' man chruhua nnee yan'anĭ daj. Nĭ ga'na' ni níman gahui' rian man ni níman. Nĭ nagui'yaj yya Yan'anĭ ngá si-gaquin' ni sij daj rún' gui'yaj ni sij. ¹⁴ Nĭ dugüéj Yan'anĭ yu'uj rian achĭn' ni níman chruhua nnee yan'anĭ huin rian aca yan'an. Nĭ sĭ gahui' ni ngüi ga mánĭ. Nĭ rian aca yan'an daj huin si guisij huĭj gahui' ni ngüi. ¹⁵ Nĭ yu'uj daj dugüéj Yan'anĭ ni ngüi nitaj si taj nĭca si-xugüi rian libro taj si-xugüi ni ngüi gane nĭganĭ ngá Yan'anĭ.

¹ Hué dan n̄i guini'Inj hua naça xata' nḡa yo'ój. Daj si hua ganahuij xata' nḡa yo'ój hua acuan'. N̄i hué daj ganahuij nnee yan'anj nej. ² Huēj huin Juan. N̄i guini'Inj 'n̄a' guinij xuman' hua s̄a' rian Yan'anj huin xuman' Jerusalén naça. N̄i daj rún' nagui'yaj s̄a' 'nḡo yun'unj x̄ana man'an unj nḡaa x̄açaj unj 'nḡo tsínj, n̄i hué daj hua xuman' daj. ³ N̄i gun̄nj 'nḡo nan̄e nucujaj ga'mi xata'. N̄i gataj nan̄e daj:

—Nne ducua' Yan'anj scanij ni nḡui acuan'. N̄i Yan'anj huin si gane nga ni sij. N̄i gahuin ni sij ni nḡui nico' Yan'anj. N̄i hué man'an Yan'anj gane nuguan'an nga ni sij. ⁴ N̄i narui'ui Yan'anj daran' nnee nico' rian ni sij. N̄i s̄i gahui' ni sij ga' mánj. N̄i s̄i gaco ni sij nej. N̄i s̄i nani ruhua ni sij. N̄i s̄i ga'ngaj ni sij. Daj si hua ganahuij daran' rasun gachin asij sini. —Daj gataj nan̄e daj.

⁵ Ngaa n̄i gataj si nne rian chrun xila s̄a' daj:

—N̄i'yaj á re'. Huēj guí'yaj naça daran' ni rasun. —Daj gataj-á'.

N̄i gataj ruhua' yún-un' gun̄nj:

—Garun re' nuguan' nan rian yanj. Daj si nuguan' nan huin nuguan' x̄anga' yya. —Daj gataj si nne rian chrun xila s̄a' daj.

⁶ Ngaa s̄ij n̄i gataj-á':

—Guis̄ij ganahui. Huēj huin tsínj gu'naj Alfa nḡa Omega. Daj si Alfa huin letra gaxi'i asij sini yan. N̄i Omega huin letra nico' da ne' r̄ucu. N̄i huēj huin tsínj niquin' asij sini. N̄i huēj huin si gūniquin' niganj n̄in'. Sisi n̄ago'o 'nḡo tsínj daj nnee, n̄i ga'ui' ȳunj go'o sij rian ahui nnee guí'yaj si gane niganj sij. ⁷ N̄i tsínj guí'yaj gana rian nuguan' quij, n̄i nahuin ra'a sij daran' rasun nan. N̄i gahuin Dan'anj sij man'anj. N̄i gahuin da'ni sij. ⁸ Sanj rian aca yan'an nḡa yo'ój sufre gan'anj ni tsínj xu'ui' nḡa ni tsínj nun xuman ruhua n̄i'yaj man'anj nej, tsínj 'yaj quij nej, ni tsínj dagahui' níman nḡa ni tsínj 'yaj stu'uj nej, ni tsínj nico' yan'anj 'yaj ra'a ni sij nga daran' ni tsínj a'mi yya nej. N̄i rian aca yan'an daj huin si guis̄ij huíj gahui' ni nḡui. —Daj gataj si nne rian chrun xila s̄a' daj.

La nueva Jerusalén

⁹ Ngaa n̄i ga'n̄a' 'nḡo ni ichij ángel nicaj ichij vaso huin ni vaso ara ichij ni sayun gūran' ni nḡui nḡaa ruhua ganahuij xunḡui. N̄i gataj ángel daj gun̄nj:

—Gahua' re' nan, n̄i digȳanj rián re' daj hua yun'unj x̄ana x̄açaj tsínj huin xachij 'nij gūni'í re'. N̄i gahuin nic̄a sij unj. —Daj gataj ángel daj gun̄nj.

¹⁰ Ngaa n̄i nicaj ángel nim̄anj gan'an chra' nḡo quij x̄acan xxi. N̄i digȳan' ángel daj xuman' s̄a' xxi huin Jerusalén riánj. N̄i xata' 'n̄a' guinij xuman' Jerusalén rian Yan'anj. ¹¹ N̄i ran xuman' daj daj rún' ran rian nne Yan'anj. N̄i xiguin sa' xuman' daj daj rún' xiguin sa' 'nḡo yej du'ue nico. N̄i daj rún' hua 'nḡo yej gu'naj jaspe hua yej. N̄i daj rún' xiguin pidrio s̄a' 'yaj güi, n̄i hué daj hua xuman' daj. ¹² N̄i niquin' 'nḡo xingá yej xxi x̄acan anicaj du'ua xuman' daj. N̄i hua xuhuij rian xingá yej daj. N̄i da' go'ngo rian xingá yej niquin' 'nḡo ángel. N̄i hua n̄ica nun si-xuḡui xuhuij xi'nin' huin ni da'n̄ij Israel rian go'ngo rian xingá yej. ¹³ N̄i taj hua'nij rian xingá yej ne' rian s̄ij güi. N̄i taj ya'nij rian xingá yej ne' chrej norte. N̄i taj ya'nij rian xingá yej ne' sur. N̄i taj ya'nij rian xingá yej ne' rian at̄uj güi nej. ¹⁴ N̄i ngaj xuhuij yej xxi xi'í xingá yej daj. N̄i rian ni yej daj, n̄i hua n̄ica si-xuḡui xuhuij ni tsínj huin apóstol huin ni tsínj ga'mi si-nuguan' xachij 'nij huin Jesucristo.

15 Nĭ nicaj ángel ga'mi ngāj daj 'ngo rianj huin oro sisi guiriun ángel xuman' daj ngā ni rian xingá yej nej, xingá yej nej. 16 Nĭ uyan gara' anin' gan'anj squina xuman' daj. Nĭ guiriun ángel xuman' daj ngā rianj. Nĭ huĭj mí táj yahuij ciento kilómetro huin rian gara' ngā rian chre'. Nĭ hué daj huin güenda xacanj nej. 17 Ngaa nĭ guiriun ángel daj xingá yej. Nĭ guisĭj 'ngo ciento táj yahuij xia gan'anj dane nicaj xingá yej daj. Nĭ daj rún' riún' ngā dane', nĭ hué daj guĭ'yaj ángel daj. 18 Nĭ xingá yej daj huin yej gu'naj jaspe. Nĭ nĭnanj oro huin xuman' daj. Nĭ rún' hua pidrio açā hua oro daj. 19 Nĭ niā' hua ni yej ngaj daqui xingá yej ngā daran' rian yej du'ue. Nĭ ngoj huin yej gu'naj jaspe. Nĭ huĭ huin yej zafiro. Nĭ huā'ni huin yej ágata. Nĭ gan'an huin yej esmeralda. 20 Nĭ un'unj huin yej ónice. Nĭ huātanj huin yej gu'naj cornalina. Nĭ ichij huin yej crisólito. Nĭ tunj huin berilo. Nĭ un huin yej topacio. Nĭ chí' huin yej gu'naj crisopraso. Nĭ xan huin yej gu'naj jacinto. Nĭ guisĭj xuhuij huin yej gu'naj amatista. 21 Nĭ xuhuij rian xingá yej daj huin xuhuij yej gu'naj perla. Nĭ da go'ngo rian xingá yej daj huin 'ngo yej perla. Nĭ cayu huin achij huin xuman' daj, nĭ nĭnanj oro huin. Nĭ daj rún' ran pidrio, nĭ hué daj hua oro daj.

22 Nĭ a 'ngo nuhui nun guini'tnj xuman' daj. Daj si Señor huin Yan'anj nucuj nĭn' ruhua huin nuhui daj ngā xachij 'nj huin Jesucristo. 23 Nĭ chruhua xuman' daj, nĭ nitaj si ruhuaj sisi guixiguin güi ngā yahuij mánj. Daj si hué man'an Yan'anj xiguin chruhua xuman' daj. Nĭ xachij 'nj huin yan'an xiguin nej. 24 Nĭ guixiguin gache ni ngüi man chruhua xungüi, guĭ'yaj yan'an xiguin chruhua xuman' daj huin ni ngüi ganani, guĭ'yaj Yan'anj. Nĭ nağa'ui' ni rey man chruhua xungüi ni rasun sa' ngā ni nuguan' sa' rian xuman' daj. 25 Nĭ nitaj aman naránj ni rian xingá yej ne' guni'yanj. Daj si nitaj si guini xuman' daj ga mánj. 26 Nĭ nĭcaj ni ngüi man chruhua xungüi ni rasun sa' ngā ni nuguan' sa' gan'anj jna ni sij chruhua xuman' daj. 27 Nĭ a 'ngo rasun quij si gatuj xuman' daj. Nĭ si gatuj ni ngüi 'yaj quij ngā ni ngüi a'mi yya chruhua xuman' daj. Sanĭ maan si gatuj ni ngüi taj nĭca si-xugüi rian si-libro xachij 'nj huin libro taj si-xugüi ni ngüi gane nĭganj ngā Yan'anj.

22

1 Ngaa nĭ digyán ángel daj 'ngo xinéj nnee hua sa' riánj. Nĭ nnee daj 'yaj si gane nĭganj ni ngüi ngā Yan'anj. Nĭ ran nnee daj daj rún' ran pidrio sa'. Nĭ ahui nnee daj rian chrun xila sa' rian nne Yan'anj ngā xachij 'nj. 2 Nĭ dani cayu xachij taj chruhua xuman' daj niquin' chrun 'yaj si gane nĭganj ni ngüi ngā Yan'anj. Nĭ niquin' chrun da go'ngo du'ua xinéj nnee daj. Nĭ da yahuij, nĭ ayu go'ngo rian chruj. Nĭ huin ruhuaj gata sisi guisĭj xuhuij rian chruj gayu chra chrun daj guisĭj 'ngo yo'. Nĭ ní'yanj coj ra'a chrun daj sisi ganahuin ni ngüi man chruhua xungüi. 3 Nĭ nitaj nuguan' quij ga chruhua xuman' da ga mánj. Nĭ niquin' chrun xila sa' rian nne Yan'anj ngā xachij 'nj xuman' daj. Ni tsínj 'yaj sun rian Yan'anj, nĭ guĭ'yaj sun ni sij rian Yan'anj. 4 Nĭ guini'i ni sij rian man'an Yan'anj. Nĭ guinun si-xugüi Yan'anj yo ni sij. 5 Nĭ si guini xuman' daj. Nĭ nitaj si ruhuaj sisi guixiguin yan'an xuman' daj. Nĭ nitaj si ruhuaj sisi guixiguin, guĭ'yaj güi. Daj si guixiguin rian ni sij, guĭ'yaj Yan'anj huin Señor. Nĭ nĭganj nĭn' guinĭcaj sun ni sij ngā Yan'anj.

La venida de Cristo está cerca

6 Ngaa nĭ gataj ángel daj gunünj:

—Ni nuguan' nan huin nuguan' xanga' yya. Ni hué Señor huin Yan'anj huin achij niman ni tsinj a'mi si-nuguan' Yan'anj. Ni ga'nij Yan'anj ángel ga'na' sisi digyán ángel daj daj gahuin rá'yanj rian ni tsinj 'yaj sun rian Yan'anj. —Daj gataj ángel daj.

⁷ Hue dan ni:

—Rá'yanj guisí rian man án re'. —Daj gataj Jesucristo gunun né'.

Ni hua 'ueé rian tsinj unun sa' ni nuguan' nun rian yanj libro nan huin nuguan' ataj snan'anj daj gahuin nga ni ngüi. ⁸ Huéj huin Juan. Ni gunünj ni nuguan' nan. Ni guini'Inj ni rasun nan. Ni ngaa guisíj gunünj, ni guini'Inj, ngaa ni ganiquin' ráj dacó rian ángel digyán ni rasun daj riánj sisi ga'mi sa'áj rian ángel daj. ⁹ Sanj gataj ángel daj gunünj:

—Si gui'yaj re' daj si huéj huin si 'yaj sun rian Yan'anj nga re' nga ni jnánj re' huin ni tsinj a'mi si-nuguan' Yan'anj nga ni tsinj dagahuin si ataj ni nuguan' 'na' rian libro nan. Ga'mi sa' re' rian urin man'an Yan'anj. —Daj gataj ángel daj.

¹⁰ Ngaa ni gataj ruhua' yún ángel daj:

—Ni si garij huí re' ni nuguan' nun rian yanj libro nan huin si-nuguan' Yan'anj. Daj si gahuin nichrun' güi ga'na' Jesucristo. ¹¹ Xi'í daj ni tsinj 'yaj gaquin', ni ga gue gui'yaj gaquin' sij. Ni tsinj ani quij ruhua, ni ga gue gani quij ruhua sij. Sanj tsinj 'yaj nica, ni ga gue gui'yaj nica sij. Ni tsinj hua sa' rian Yan'anj, ni ga gue ga sa' sij rian Yan'anj anj. —Daj gataj ángel daj.

¹² Hué dan ni gataj Jesucristo:

—Rá'yanj guisí rian man án re'. Ni nicā si naru'ué rian án re'. Ngaa ni naru'ué rian da go'ngo a ni é re' daj rún' gui'yaj go'ngo a ni é re'. ¹³ Huéj huin tsinj gu'naj Alfa nga Omega. Daj si Alfa huin letra gaxi'i asij sini yan. Ni Omega huin letra nico' da rucu. Ni huéj huin tsinj niquin' asij sini yan. Ni huéj huin tsinj guiniquin' niganj anj.

¹⁴ Ni hua 'ueé rian ni ngüi naru'ui si-gan' sisi ga'ue xa ni sij chruj ayu chra chrun 'yaj si gane niganj ni sij nga Yan'anj. Ni ga'ue gatu ni sij rian hue' du'ua xuman' daj. ¹⁵ Sanj ne' chrej xe' guna ni tsinj 'yaj daj rún' 'yaj ni xuhue nga ni tsinj 'yaj stu'uaij nej, ni tsinj 'yaj squira' nej, ni tsinj dagahui' niman nej, ni tsinj nico' yan'anj 'yaj ra'a ni sij nga daran' ni tsinj nia' ruhua ga'mi nuguan' yya nej.

¹⁶ Huéj huin Jesús. Ni ga'ní 'ngo ángel niquin' riánj ga'na' nata' ni nuguan' nan rian án re' huin ín re' ni ngüi nico' man'anj man go'ngo xuman'. Ni daj rún' huin 'ngo ya'a siu coj, ni hué daj huinj rian rey David. Daj si huéj huin da'ni si'ni sí'. Ni daj rún' huin 'ngo yati' stanga niquin' xiguñ ngaa ruhua guerenga', ni hué daj xiguñj rian xungüi. —Daj gataj Jesús.

¹⁷ Hué dan ni ataj Espíritu Santo nga yun'unj xana gahuin nica Jesucristo:

—Gahua' re' aj. —Gataj nungüej-é'.

Ni tsinj unun nuguan' nan, ni gataj sí':

—Gahua' re' aj. —Gataj sí'.

Tsinj nago'o nnee, ni ga'na' sij. Ni sisi huin ruhua sij, ni go'o yun sij nnee 'yaj si gane niganj sij nga Yan'anj.

¹⁸ Ni ataj chrünj rian daran' ni tsinj unun ni nuguan' nun rian yanj libro nan huin si-nuguan' Yan'anj sisi si guta' ni sij chra ni nuguan' nan manj. Daj si sisi hué daj gui'yaj ni sij, ngaa ni ga'nij Yan'anj sayun ga'na' rian

ni sij daj rún' hua nica rian libro nan. ¹⁹ Ni sisi hua 'ngo tsínj ga'nej ni nuguan' nun rian yanj libro nan huin nuguan' ataj daj gahuin ni gui ga'na', ngaa ni ga'ne Yan'anj si-xugüi sij rian yanj libro taj si-xugüi ni ngüi gane niganj nga Yan'anj. Ni si ga'ue gatu sij chruhua xuman' hua sa' daj daj rún' hua nica rian libro nan manj.

²⁰ Hué dan ni gataj Jesucristo huin tsínj a'mi ni nuguan' nan:

—Xanga' ni rá'yanj guisí rian man án re'. —Daj gataj Jesús.

Ni:

—Amén. Gahua' re' Señor Jesús, —ataj né'.

²¹ Hué dan ni huin ruhuaj sisi Señor Jesús gui'yaj sinduj rian án re'.
Amén.